

**Univerzita Karlova
Filozofická fakulta**

Ústav českého jazyka a teorie komunikace

Filologie – český jazyk

Disertační práce

Mgr. Štěpán Šimek

Kronika *Martimiani* ve staročeském překladu Beneše z Hořovic

**The *Martimiani* Chronicle and its Old Czech Translation by
Beneš of Hořovice**

Školitel: doc. PhDr. Jiří Rejzek, Ph.D.

2019

Prohlašuji, že jsem disertační práci napsal samostatně s využitím pouze uvedených a řádně citovaných pramenů a literatury a že práce nebyla využita v rámci jiného vysokoškolského studia či k získání jiného nebo stejného titulu.

V Mukařově dne 1. 3. 2019 Štěpán Šimek

Abstrakt

Práce podává komplexní informace o staročeském překladu světové kroniky *Martimiani*. V souladu se stanovenými cíli jej interpretuje v kontextu předlohových textů, v kontextu staročeských variantních textů i v kontextu jazykovém, literárně-kulturním a historickém. Především všestranně charakterizuje dochované staročeské prameny kroniky, osvětluje genezi staročeského překladu, stanovuje jeho místo v dobovém písemnictví, definuje jeho vliv na rozvoj české literatury a jazyka a snaží se postihnout a zdůvodnit jeho proměnlivou oblibu. Práce podává stručný kodikologický popis rukopisů a prvotisku, popis pravopisu jednotlivých rukopisů a prvotisku, popis jazyka ve všech plánech (od hláskosloví přes tvarosloví po syntax) se zvláštním zřetelem k zachycení vývojové dynamiky jazyka, a to jak v rámci jednoho pramene, tak v komparaci mezi pramennými texty. Na základě komparace staročeských pramenů vzájemně i s cizojazyčnými pretexty popisuje vztahy mezi jednotlivými prameny a nastiňuje pravděpodobnou podobu textové tradice památky. Sumarizuje a rozšiřuje informace o staročeském překladateli, písáři i vydavateli prvotisku. Analyzuje a popisuje intertextové vztahy mezi kronikou *Martimiani* a jinými památkami staročeskými a raně novověkými. Práce je doplněna přílohou – transkribovanou kritickou edicí prvotisku s různočtením z ostatních pramenů, jejíž nedílnou součástí je ediční poznámka vysvětlující formální i obsahové náležitosti edice.

Abstract

The thesis provides comprehensive information about the Old Czech translation of the chronicle *Martimiani*. In accordance with the stated goals, it interprets it in the context of the original texts, in the context of Old Czech variant texts, as a document of language development and in the literary-cultural and historical context. Above all, it characterizes the preserved Old Czech sources of the chronicle, clarify the genesis of the Old Czech translation, determines its place in the contemporary writing, defines its influence on the development of Czech literature and the language and tries to understand and justify its changing popularity. The theses presents a brief codicological description of manuscripts and incunabulum, a description of the orthography of particular manuscripts and incunabulum, a description of the language in all plans (from phonic through morphological to syntactic) with particular attention to the developmental dynamics of the language both within one source and in the comparison between source texts. Based on the comparison of the Old Czech sources with each other and with the foreign language pretexts, it describes relations between particular sources and outlines the likely form of the text tradition of the monument. It summarizes and disseminates information about the Old Czech translator, scribes and publishers of the incunabulum. It analyses and describes the intertextual relations between the chronicle *Martimiani* and other Czech medieval and Early Modern literary monuments. The work is supplemented by an appendix – the transcribed critical edition of the incunabulum with a variety of other sources, an integral part of which is an editorial note explaining the formal and content essentials of the edition.

Klíčová slova

stará čeština, kronika, *Martimiani*, překlad, textová transmise, textová tradice, komparativní metoda, vývoj jazyka, kritická edice, transkripce

Keywords

Old Czech, chronicle, *Martimiani*, translation, textual transmission, textual tradition, comparative method, language development, critical edition, transcription

Poděkování

Je mojí milou povinností poděkovat všem kolegům, přátelům a blízkým, kteří mě inspirovali k práci na tomto tématu a následně mi poskytli nezištnou pomoc a podporu při její tvorbě.

Děkuji všem kolegům z oddělení vývoje jazyka ÚJČ AV ČR, zvláštní poděkování si však zaslouží Alena M. Černá, Milada Homolková, Petr Nejedlý, Markéta Pytlíková a Andrea Svobodová.

Děkuji kolegům, s nimiž jsem mohl konzultovat problematiku mimo svoji oborovou specializaci a spolupráce s nimiž vedla ke knižnímu vydání přílohy této disertační práce – historikům Janu Hrdinovi a Tomáši Ratajovi, kodikologovi Michalu Dragounovi a germanistovi Vlastimilu Bromovi.

Děkuji Jiřímu Rejzkovi mimo jiné i za trpělivost, s jakou vydržel být vlídným školitelem po celou dobu mého studia, přestože jsem neustále odkládal odevzdání této práce.

Děkuji své rodině za vstřícnost a pochopení a co nejharmoničtější prostředí pro zdárné dokončení předkládané disertace.

Obsah

A. Analytická část	11
1. Úvod	13
1.1 Stav poznání	13
1.2 Cíle disertační práce a použité metody	15
1.3 <i>Martimiani</i> – vymezení pojmu	16
1.3.1 Výraz <i>Martimiani</i> ve staré češtině	17
2. Staročeská kronika <i>Martimiani</i> – památka, prameny	18
2.1 Prameny	18
2.2 Základní kodikologický popis	21
2.3 Pravopisný a jazykový rozbor	27
2.3.1 Pravopisný úzus pramenů	28
2.3.2 Hláskosloví	47
2.3.3 Morfologie	53
2.3.4 Slovtvorba	64
2.3.5 Syntax	65
2.3.6 Lexikální plán	72
3. Předlokové texty	74
3.1 Od stvoření světa po císařskou část	74
3.2 Papežská část	76
3.3 Apendixy	78
4. Vztahy mezi staročeským textem a předlohami a staročeskými texty navzájem	79
5. Staročeský překladatel / staročeští překladatelé a doba vzniku staročeského překladu	90
5.1 Beneš z Hořovic	91
5.1.1 Datace vzniku „profánní“ části v souvislosti s jazykovými a textovými fakty a biografickými daty Beneše z Hořovic	93
5.2 Překladatel papežské části a datace jejího vzniku	99
5.3 Apendixy a datace jejich vzniku	100
6. Dobová recepce kroniky <i>Martimiani</i>	101
6.1 <i>Akta</i> jednoty bratrské	101
6.2 Korandův <i>Manuál</i>	103
6.3 <i>Staré letopisy české</i>	104
7. Recepce kroniky <i>Martimiani</i> v raném novověku	108
7.1 <i>Kronika česká</i> Václava Hájka z Libočan	108
7.2 <i>Trojanská kronika</i> podle Beneše z Hořovic v novověkých tiscích	111
8. Závěr	113
9. Seznam dobových pramenů	118

9.1 Staročeské prameny a jejich zkratky	118
9.2 Raněnovověké prameny a jejich zkratky.....	119
10. Seznam literatury.....	119
B. Příloha disertační práce.....	131
Edice.....	133
Ediční poznámka	592
Východiska, orientace a cíle edice	592
Ediční zpracování.....	592
Základní text, variantní texty	593
Zásady transkripce české jazykové složky	593
Označování hlásek písmeny	593
Psaní slov cizích a přejatých	594
Hranice slov v písmu.....	595
Psaní velkých písmen	595
Interpunkce.....	595
Specifické jevy	595
Formální podoba textověkritického aparátu, přehled grafických značek a zkratk	595
Cizojazyčné předlohy staročeského překladu a způsob jejich citování	597
Twingerova kronika	597
Polonova kronika.....	597
Provinciale.....	597
<i>Historia orientalis</i>	598

A. Analytická část

1. Úvod

Jméno *Římská kronika*, *Martimiani*, ale též *Martiniani* nebo *Martimiana*¹ nese vůbec první česky psaná světová kronika.² Její vznik bývá datován do 90. let 14. století, na přelom 14. a 15. století či do první třetiny 15. století a je tradičně připisována rytíři Benešovi z Hořovic.³ Jak ukázalo již předchozí bádání,⁴ kronika *Martimiani* není dílo původní: staročeský text je dosti věrným, místy až doslovným překladem německé kroniky Jakoba Twingera von Königshofen (1346–1420) a latinské kroniky papežů a císařů Martina Polona (zvaného též Polák nebo Opavský, zemřel roku 1278/1279).

Staročeská kronika se zjevně těšila nemalé oblibě – můžeme to odvodit z množství zachovaných rukopisů, její prokazatelné dobové recepce, ale především z faktu, že se roku 1488 stala jedním z prvních českých tisků.⁵

Nepochybná popularita kroniky v době pozdního středověku byla vystřídána postupnou ztrátou zájmu o ni v době mladší; důvodem bylo patrně zachycení událostí, jež se staly mimo území českých zemí a neměly na ně bezprostřední vliv. Částečně živá však zůstala jako památka literární – ke zpracování trojské války podle Beneše z Hořovic se explicitně hlásí ještě pražský tisk z roku 1666.⁶

1.1 Stav poznání

Do nedávné doby bylo možné stav novodobého poznání považovat za nepřilíš uspokojivý.⁷ S poklesem zájmu o kroniku *Martimiani* jako literární text či historický pramen, datovatelným už do doby raného novověku, totiž koresponduje stav bohemistického a zčásti i historiografického bádání. Informace o této památce se

¹ Srov. nejednotnost názvu i v knihopisech u F. M. Bartoše a E. Urbánkové, nejnověji též elektronicky na adrese www.manuscriptorium.cz: *Martimiani nebo lépe Martiniani, proto že na díle vzata jest z příběhů Martina Polona* (Jungmann 1849, 32); *kronika římská, Martimiani* (Jireček 1875, 254); rukopis MartKronA (o označení jednotlivých rukopisů viz bod 3.1) – *Beneše z Hořovic překlad kroniky Twingerovy z Koenigshofen (Martimiani)*; MartKronB – *Kronika Martimiana, t. j. Beneše z Hořovic překlad kroniky Koenigshofenovy*; MartKronC – *Beneš z Hořovic: Kronika Martina Poláka zvaná Martimiani* (Bartoš 1926, 74, 213, 35); *Martimiani* (Urbánková 1986, 50; 1994, 75).

² Toto tvrzení je však třeba relativizovat, neboť zatím není přesněji datován vznik světové kroniky (též *Kroniky obecné*, srov. Truhlář 1906, 108) Vavřince z Březové (viz *Staročeský slovník* (dále StčS) 1968 pod zkratkou BřezSvět; zkratky staročeských památek dále užíváme v souladu s územ StčS 1968) a jsme odkázáni na větší či menší časové rozmezí, ne však menší než třicetileté, v rámci 1. poloviny 15. století.

³ O tom detailněji níže oddíl 5.

⁴ Poprvé již Dobrovský 1796, souhrnně viz Bok 2001, Bláhová 2004, 2016.

⁵ Viz *Repertorium*, dostupné on-line na adrese: <http://www.clavmon.cz/clavis/sttisky/repertorium/urb40.html>. Nověji pak viz údaje o prvotisku v *Knihopisu českých a slovenských tisků od doby nejstarší až do konce 18. století*, dostupném on-line na adrese: https://aleph.nkp.cz/F/?func=direct&doc_number=000019440&local_base=KPS. Upozornění, že kronika *Martimiani* je jedním z vůbec prvních tištěných děl v českém jazyce viz u Bláhové 2004. O ekonomickém potenciálu u nejstarších tisků viz Boldan 2010, 52, 55–58, 60.

⁶ Viz Jungmann, 1849, 32, a níže oddíl 7.2.

⁷ Totéž tvrzení srov. i u Boka 2001, 269.

v literárněhistorických pracích omezují na všeobecné kodikologické, resp. bibliografické informace,⁸ mnohé syntetické či slovníkové práce nezmiňují ani ji, ani jejího autora vůbec.⁹ Počátkem padesátých let 20. století bylo sice zvažováno zařazení alespoň ukázky do reprezentativního akademického *Výboru z české literatury doby husitské*;¹⁰ k tomu však nakonec nedošlo.¹¹ Odkaz na kroniku *Martimiani* je obsažen ve *Starých letopisech českých* a jejich edicích, ať vydaných na začátku 19. století, nebo ve století 20. (viz např. u Zimmermanna¹² nebo Palackého¹³), v nichž sami někteří středověcí nebo raněnovověcí kronikáři (a v jejich stopách novodobí editoři) označují své soubory analistických a kronikářských záznamů za „pokračování kroniky Beneše z Hořovic“.¹⁴

Od jazykovědné bohemistiky se kronice *Martimiani* dostalo pozornosti alespoň lexikografické: rukopis nyní uložený v Knihovně Národního muzea (dále též KNM) pod signaturou IV E 29 se stal pramenem pro *Slovník staročeský* Jana Gebauera,¹⁵ uvedený rukopis spolu s rukopisem KNM II C 10 i prvotisk byly excerpovány pro *Staročeský slovník*.¹⁶

V roce 2007 jsme dokončili transkribovanou edici z rukopisu KNM II C 10. Byla zveřejněna v rámci spolupráce oddělení vývoje jazyka Ústavu pro jazyk český AV ČR, v. v. i., s Národní knihovnou ČR (dále též NK) na internetových stránkách projektu *Manuscriptorium*¹⁷ a v edičním modulu *Vokabuláře webového*.¹⁸

Dvěma dílčím jevům – etnonymům Huňové a Bohové v rukopisu KNM II C 10 a pravopisné podobě proprií cizího původu v prvotisku – jsme se věnovali ve studiích uveřejněných v časopisu *Naše řeč*¹⁹ a ve sborníku z konference *Dějiny českého pravopisu (do r. 1902)*.²⁰

⁸ Srov. Jungmann, 1849, 32; Jireček, 1875, 254–255, akademické *Dějiny české literatury*, 138, aj.

⁹ Viz *Lexikon české literatury* nebo *Slovník českých spisovatelů*.

¹⁰ Viz *Výbor z české literatury doby husitské* 1963–1964.

¹¹ Jedná se o ústní informaci od Mgr. Věry Chládkové, dlouholeté pracovnice nynějšího oddělení vývoje jazyka Ústavu pro jazyk český AV ČR a spoluautorky akademického *Staročeského slovníku*.

¹² Zimmermann 1819.

¹³ Palacký 1941.

¹⁴ K témuž viz Porák – Kašpar 1980, 453–459.

¹⁵ Gebauer 1903–1916.

¹⁶ *Staročeský slovník* 1968–2008, dále StčS.

¹⁷ Viz www.manuscriptorium.cz.

¹⁸ Viz *Vokabulář webový* 2006–.

¹⁹ Šimek 2010a.

²⁰ Šimek 2010b. Další studie (Šimek 2013a, 2013b, 2017, 2019) vznikly v souvislosti s výzkumem vedeným pro vznik této disertační práce.

1.2 Cíle disertační práce a použité metody

Předkládaná disertační práce si klade za cíl podat komplexní filologické informace o staročeské kronice *Martimiani*, tj. interpretovat její text v kontextu cizojazyčných předloh, v kontextu staročeských variantních textů i v kontextu literárně-kulturním a historickém. Výsledkem má být nejen podání všestranné charakteristiky textů staročeské kroniky, nýbrž také osvětlení geneze staročeského překladu, stanovení jeho místa v dobovém písemnictví, definice jeho vlivu na rozvoj českého jazyka a literatury, zdůvodnění jeho proměnlivé oblíbenosti i další aspekty.

V rámci rozboru genetických vztahů se naskytla příležitost podat poprvé obsírnější výklad o hlavních předlohových textech staročeské kroniky – dosud totiž v češtině podán nebyl.

Dalším cílem předkládané práce je umožnit a podnítit navazující výzkum, ať už na poli lingvistickém (filologickém) či historickém.²¹ K němu má sloužit především kritická edice pojímající texty všech zachovalých pramenů, která je připojena k práci jako příloha.

K dosažení cílů disertační práce byly využity vhodné a osvědčené metody současného filologického bádání. Nejen pro efektivní analýzu jevů, jejichž relevantním charakteristickým znakem je frekvence, jsme nejprve jednotlivé texty dochovaných pramenů transkribovali do počítačově čitelné podoby; využili jsme při tom šablonu pro ediční zpracování historických textů v textovém editoru Word používanou v oddělení vývoje jazyka Ústavu pro jazyk český AV ČR.²² Při zpracování přílohy vycházíme z textologických a edičních zásad obecně uznávaných při zpracování kritické edice,²³ východisko pro samu transkripci představují zásady stanovené J. Daňhelkou,²⁴ třebaže v dílčích bodech se od nich odchylujeme, srov. ediční poznámka v příloze disertační práce. Posléze jsme manuálně připravili kritickou edici. Jejím základním textem je text prvotisku (jakožto nejkompletnější pramen), k němu jsou doplněna různocnění z ostatních pramenů. Kontrolu jsme prováděli pomocí poloautomatického kolačního a komparačního

²¹ K částečnému naplnění tohoto cíle došlo už během vzniku této disertační práce. Roku 2012 se její autor stal členem týmu grantového projektu GAČR *Kulturní kódy a jejich proměny v husitském období*, v rámci něžž mu bylo umožněno vydat přílohu této disertační práce – kritickou edici staročeských pramenných textů – knižně (rukopis byl předán nakladateli v létě 2018, datu odevzdání této disertační práce je ve stavu v tisku). Edici doplňují studie odborníků, kteří v době podání projektu této disertační práce figurovali jako konzultanti pro obory historie (Jan Hrdina), germanistiky (Vlastimil Brom) a kodikologie (Michal Dragoun). Pokud neprezentujeme vlastní nezávislá zjištění a poznatky, explicitně odkazujeme na studie uvedených kolegů.

²² Dostupná je ve *Vokabuláři webovém* na adrese: <http://vokabular.ujc.cas.cz/modules/nastroje/e-edice/o-aplikaci>. Její použití pak upravuje metodika, viz Černá – Lehečka 2016.

²³ Srov. např. Havel – Štorek 1971.

²⁴ Daňhelka 1985.

nástroje *Juxta Commons*.²⁵ Při zanášení různocnění jsme pomocí speciálně vytvořených znakových stylů označovali sledované jazykové jevy. To po dokončení editační práce umožnilo rychlé parametrické prohledávání textů a poskytlo přesnější podklady pro jazykovou analýzu.

1.3 *Martimiani* – vymezení pojmu

Staročeská kronika *Martimiani* se pojmenováním, obsahově i geneticky hlásí k žánru středověkých světových kronik,²⁶ jejichž podstatná část popisuje dějiny církevní i světské vlády s přirozeným centrem v Římě: historii papežského stolce a římské říše. Osou takových textů jsou v chronologickém řazení uvedené životopisy římských císařů a papežů.

Pojmenování *Martimiani* (též *Martiniani*, *Martimiana*) vychází od jména Martina z Opavy (též Martina Poláka, Martina Polona, viz níže), jehož slavná a rozšířená *Cronica summorum pontificum imperatorumque ac de septem etatibus mundi* je považována za nejrozšířenější a nejvlivnější dílo svého druhu v rámci evropské středověké literatury.²⁷

Rozsah pojmu *Martimiani*, resp. široce pojatých (tj. i cizojazyčných) synonymních výrazů²⁸ je poměrně široký: kromě Polonovy kroniky samé tak bývají označována rozšířená či adaptovaná díla, jež z Polonovy kroniky vycházejí. Jedná se jak o texty latinské, tak překlady a adaptace v národních jazycích. Příkladem druhého typu mohou být německá kronika Jakoba Twingera von Königshofen, rovněž německy psaná kronika švábského minority Martina *Flores temporum* či právě staročeská kronika *Martimiani*, tradičně připisovaná rytíři Benešovi z Hořovic.

V této práci hovoříme o kronice *Martimiani* jen v tom případě, kdy nalézáme tento titul přímo v dobovém textu, resp. můžeme prokázat, že dochovaný pramen, který tento titul neuvádí, je variantním textem ze staročeské kroniky *Martimiani* vycházejícím. Důvodem takového vymezení je, že např. staročeská světová kronika *Mistra Vavřince z Březové*,²⁹ přestože rovněž vychází z Polonovy kroniky a zčásti naplňuje kritéria pro toto označení, takto titulována nebyla a není. Kronikou *Martimiani* v českém prostředí tedy označujeme

²⁵ Dostupného on-line na adrese: juxtacommons.org. Za upozornění na tuto aplikaci děkuji kolegovi Borisí Lehečkovi.

²⁶ Obecně o jejich třech vývojových typech – *series temporum*, *mare historiarum* a *imago mundi* – s odkazy na příslušnou literaturu viz Soszyński – Fabianska 2008, 23–29; Nagel 2015.

²⁷ Srov. Pleskot 1994, 109, Ikas 2001, 327 a sám titul jeho studie; *Lexikon des Mittelalters* s. v. *Martins-Chronik*; Brincken, 1985, Brincken 2016 (citujeme z aktuální on-line verze *The Encyclopedia of the Medieval Chronicle*, již předcházelo knižní vydání, viz Dunphy 2010).

²⁸ Srov. *Lexikon des Mittelalters* s. v. *Martins-Chroniken*; Soszyński – Fabianska 2008, 7.

²⁹ Uchovaná v Národní knihovně České republiky pod sign. XVII F 47, srov. StěS 1968 pod zkratkou BřezSvět.

literární památku zachovanou pramennými texty, které jsou vzájemně spjaté genetickými vztahy jak s cizojazyčnými předlohami, tak mezi sebou.

1.3.1 Výraz *Martimiani* ve staré češtině

Původ pojmenování, a tedy i etymologii výrazu *Martimiani* je třeba hledat v latině, jedná se o tvar depropriálního adjektiva *Martinianus*, -a, -um z latinského osobního jména *Martin(us)*. Staročeský (patrně) nesklonný výraz *Martimiani* (resp. *Martimiana*) odpovídá latinskému genitivu neutra adjektiva, lze předpokládat, že v latině bylo jeho řídícím výrazem v případě adjektiva *Martiniani* neutrum *chronicon* či femininum *chronica* ve spojení s tvarem *Martiniana*. Je vhodné připomenout, že tento slovotvorně-onymický postup není ojedinělý, právě s osobou Martina Polona je spjat lexikalizovaný název *Martiniana*, označující jeho další dílo – konkordanci ke Graciánovu *Dekretu*, zvanému jinak *Margarita Decreti* (*Perla Dekretu*), jak pro české území dokládá *Slovník středověké latiny* s. v. *Martiniana*.

Ve staročeské formě pojmenování zaujme z několika aspektů záměna -n- za -m-. Její vysvětlení může být poněkud lapidární – písařům, resp. opisovačům patrně splývaly „počty obloučků“ v opisované slabice -ni- a elementární chybou je o jeden rozšířili na -mi-; tento postup není ojedinělý, ve staročeských textech máme doloženu – byť řídce – tuto koruptelu i u jména *Martinianus*, zapsaného jako *Martimianus*, v tzv. *Kališnickém pasionálu*.³⁰

Domníváme se, že se pojmenování kroniky pro písaře a opisovače stalo pojmenováním značkovým, z něhož se pro ně vytratila (snad i při jejich neznalosti či jen chabé znalosti latiny nebo věcné skutečnosti) ona etymologická popisnost, proto nenacházíme jediný dobový doklad názvu tohoto díla s etymologicky náležitým -n- v samotném textu kroniky.³¹ Zároveň se jedná o zajímavou indicii ke sledování genetických vztahů mezi texty, ukazující, že textová tradice patrně vycházela z jednoho či jen menšího počtu českých zdrojových textů.

³⁰ Srov. StČS 1968 pod zkratkou PasKal G17a1.

³¹ Naopak u osob znalých latiny jejich povědomí o etymologickém východisku názvu doloženo máme. Ukazuje to byť ojediněle doložené adj. *martinianský* v textu tzv. *Manualníku Václava Korandy: Duovod toho v kronikách Vincenské, Martinianské, Benátské* KorMan 56b. Srov. též Voit 2013, 406.

2. Staročeská kronika *Martimiani* – památka, prameny³²

2.1 Prameny

Text staročeské kroniky *Martimiani* je zachován s různou měrou úplnosti, co se týče obsahu ve srovnání s předlohami, ve čtyřech rukopisech a prvotisku. Tři rukopisy jsou uloženy v Knihovně Národního muzea v Praze (dále KNM), jedná se o: sign. II C 10, dále jej budeme označovat v souladu s principy *Staročeského slovníku*³³ MartKronA; sign. IV E 29, MartKronB; sign. I E 30, MartKronC.³⁴ Čtvrtý rukopis pochází ze Strahovské knihovny: sign. DF IV 43, MartKronD.³⁵

Prvotisk (MartKronT) vznikl v Praze v roce 1488. Aktuální přehled jednotlivých zachovalých exemplářů uvádí např. internetová verze databáze českých prvotisků *Incunabula lingua bohemica impressa*.³⁶

Po obsahové stránce je staročeská kronika *Martimiani* světovou kronikou, popisující děje od stvoření světa přes nejstarší židovské dějiny, trojskou válku a život Alexandra Makedonského až k založení Říma. Následně uvádí životopisy římských císařů po Karla IV. a papežů po Jana XXI. (dodržuje tedy periodizaci podle čtyř monarchií: babylonské, perské, řecké a římské).³⁷ Ve své době plnila staročeská verze kroniky patrně i funkci zábavné četby – můžeme to odvozovat z literárně živého zpracování trojské války i „Alexandreidy“ a z uvedení anekdot, pověstí a legend, ale i z textů apokryfní povahy (v prvotisku list krále Abagara/Abgara Ježíši). Rozsah textových částí v jednotlivých pramenech ukazuje tabulka; pro dostatečnou sdělnost v ní používáme i transkribované části nadpisů kapitol, jak jsou uvedeny v prameni:

MartKronA	MartKronB	MartKronC	MartKronD	MartKronT
<i>akces</i> <i>nebo</i> <i>přístup</i> <i>na</i> <i>kroniku</i> <i>Martimiani</i> (1r–2r)				předmluva (1r–1v)

³² V textu pojmově rozlišujeme *památku* jakožto abstraktní text, jež rekonstruujeme jen prostřednictvím znění jednotlivých *pramenů*, tj. konkrétních rukopisů, resp. prvotisku.

³³ StČS 1968.

³⁴ Zkratka byla přidělena dodatečně, soupis pramenů StČS 1968 ji neuvádí.

³⁵ Zkratka byla přidělena dodatečně, soupis pramenů StČS 1968 ji neuvádí.

³⁶ Dostupné on-line na adrese: <http://www.clavmon.cz/clavis/sttisky/repertorium>. Citován stav z 3. 1. 2019.

³⁷ Srov. např. OSN 6, 278; Vorel 2008, 5.

<i>kterak Bóh anjely stvořil: stvoření světa – zánik židovského království (2r–19v)</i>	<i>počátek chybí, rukopis začíná až koncem kapitoly o vládě krále Saula, v MartKronA kapitola Kterak sedmdesát bratrův bylo zabito po smrti Mojžěšově – zánik židovského království (1r–4v)</i>			<i>první knihy: stvoření světa – zánik židovského království (1v–11v)</i>
<i>pravenie o Troji, kterak jest udělána a kterak jest zkažena (20r–25v)</i>	<i>Kterak Troje, krásné město, bylo uděláno a potom obořeno, o jeho všech příhodách (4v–9v)</i>			<i>kronika o Troji, kteraký počátek mělo a kteraký potom konec vzalo (12r–15v)</i>
<i>babylonské zajetí a o perských králích (25v–27v)</i>	<i>babylonské zajetí a o perských králích (9v–10v)</i>			<i>babylonské zajetí a o perských králích (15v–16v)</i>
<i>chybí, v konvolutu však zde vepsána prozaická povídka o Alexandru Velikém³⁸</i>	<i>O Velikém Alexandrovi, kterak se počal a skončil (10v– 19r), chybí však úsek od poloviny první kapitoly až po</i>			<i>o Velikém Alexandrovi, kterak se počal a kteraký potom konec vzal (16v–20v)</i>

³⁸ Viz StČS 1968 pod zkratkou AlexPovD.

	druhou polovinu kapitoly (podle znění v prvotisku) <i>Alexander uvázal se v svého otce království</i>			
<i>kapitolum druhé a praví o všech římských králích a o císařích, kterak sú své živuoty vedli</i> (85r–156v)	~T; chybí kapitoly (podle názvu v prvotisku) <i>Kterak bylo veliké to město Kartágo – Proč císaři říkají císař</i> (19r–65v)	začíná se koncem výčtu králů (1r), pak překlad provinciale (3r–17v)	pouze kapitoly (často fragmenty nebo výtahy) <i>O paní Lukrecii, která se jest sama zabila až Umřel Děťrich z Berúna</i> (názvy kapitol podle rukopisu MartKronA; 74r–81v)	<i>druhý rozdiel: založení Říma – Karel IV.</i> (20v–60r)
		<i>Dvě zprávě zběhly se, totiž světská a duchovníe</i> (1r–3r)		<i>knihy o všech papežích křesťanských</i> (do papeže Jana XXI.) (60r–89r)
		<i>o všech papežích křesťanských</i> (do papeže Jana XXI.) (17v–112r)		<i>Dvě zprávě zběhlé, totiž světská a duchovníe</i> (89r–89v)
				<i>knihy krajin a zemí, kteréž pod Řím slušejí a kteří biskupi které</i>

				<i>sufragány mají</i> (89v–93v)
				<i>O ciesaři</i> <i>konstantinopolitanském</i> (93v–94v)
				<i>o narození</i> <i>Machometovu i o jeho</i> <i>životu biedném i o jeho</i> <i>příhodách a puotkách</i> (94v–100v)
				<i>List, kterýž jest poslal</i> <i>král Abagarus Pánu</i> <i>Jezukristovi z Edissy,</i> <i>města svého, vypsán</i> <i>z těch knih, jenž slovú</i> <i>Ekleziastica ierarchia,</i> <i>a byl poslán po poslu</i> <i>do Jeruzaléma</i> (100v)
		explicit (112r)		explicit (100v)

V následujících řádcích popisujeme jednotlivé prameny blíže, a to z hlediska kodikologického a jazykového.

V rámci popisu kodikologického budeme věnovat zvláštní pozornost dataci pramene, neboť – jak ukážeme – tato nová analýza přináší nové, zásadní poznatky, které povedou k přehodnocení některých závěrů dosud traktovaných odbornou literaturou. Jelikož je text kroniky *Martimiani* většinou dochován v kodexech obsahujících další texty, věnujeme při tomto popisu pozornost téměř výhradně této části, nepopisujeme kodexy v úplnosti.

V části jazykově-analytické se zaměříme především na pravopis památky a popis jevů umožňujících sledovat dynamiku jazykového vývoje, a to v rámci všech jazykových plánů.

2.2 Základní kodikologický popis³⁹

2.2.1 Rukopis **MartKronA** je součástí konvolutu o 233 papírových listech velikosti 30,5 × 21 cm, skládá se především ze sexternů. Vazba rukopisu je poškozená, ale původní,

³⁹ V této práci podáváme pouze zmíněný základní popis, zevrubný popis zpracoval M. Dragoun (2018).

zachovány jsou dřevěné, kůží potažené desky s dnes již těžko zřetelnou slepotiskovou výzdobou a s trny sloužícími dříve k zapínání pomocí řemínků.

Text kroniky *Martimiani* se nalézá se na foliích 1r–27v a 85r–156v. Kromě něj kodex obsahuje staročeské zpracování tzv. prozaické povídky o Alexandru Velikém podle předlohy Pseudokallisthenovy *Historie de proeliis* (fol. 28r–84v),⁴⁰ překlad *Cestopisu tak řečeného Mandevilla* od Vavřince z Březové (fol. 157r–225r)⁴¹ a *Pseudo-Katonova disticha* (225v–233v).⁴²

Text je zapsán ve dvou sloupcích, většinou o 38 řádcích. Pro základní text je použit černý inkoust. Červeně jsou psány nadpisy kapitol a zvýrazněny majuskule v textu. Iniciály jsou psány červeným nebo modrým inkoustem a přesahují dva řádky, někdy je dřík iniciály veden podél textového sloupce až do velikosti osmi řádků (fol. 6v). Celý rukopis je psán jednou rukou, užitým písmem je kaligrafická bastarda.

Na foliu 228r je v závěru textu Mandevillova cestopisu zapsáno *v Soběslavi na den svatého Havla roku 1445*, tj. 16. 10. 1445, a to rukou stejného písaře jako text MartKron. Je tedy pravděpodobné, že vznik rukopisu lze datovat do poloviny 40. let 15. století.

Text MartKronA obsahuje tyto části: *akces nebo přístup na kroniku Martimiani* (1r–2r); *kterak Bóh anjely stvořil*: stvoření světa – zánik židovského království (2r–20r); *pravenie o Troji, kterak jest udělána a kterak jest zkažena* (20r–25v) a *o všech římských králích a o césářích, kterak sú své živuoty vedli* (85r–156v). Chybí zpracování života Alexandra Velikého vycházející z předpokládané předlohy, tj. Twingerovy kroniky, a zcela chybí kapitola líčící dějiny papežského stolce.

Totožnost písaře je neznámá, snad jde o osobu blízkou rožmberské kanceláři; ukazují na to na obou předešlých rukopisu nalepené účty týkající se rybníka Žár (u Nových Hradů) a na předním předeští je pak vyškrabáním poškozené distichon rožmberského kancléře Václava z Rovného (1448–1531, na uvedenou funkci rezignoval v roce 1509).

Osudy kodexu jsou nejasné, víme jen, že KNM byl získán na počátku 20. století z knihovny rytíře Neuberka (když předtím zřejmě spolu s jinými knihami Václava z Rovného byl v majetku kaplanské knihovny v Českém Krumlově).

2.2.2 Rukopis **MartKronB** je součástí konvolutu o rozsahu 252 papírových folií rozměru 21,5 x 15,5 cm. Původně byl tvořen sexterny, v některých však dnes chybí listy. Vazba

⁴⁰ Srov. StČS 1968 pod zkratkou AlexPovD.

⁴¹ Srov. StČS 1968 pod zkratkou CestMandA.

⁴² Srov. StČS 1968 pod zkratkou KatoN.

rukopisu je původní, zachovány jsou dřevěné desky, které byly původně opatřeny slepotiskovou výzdobou, kodex se spínal pomocí řemínků, které se nedochovaly.

Text kroniky *Martimiani* se nalézají na foliích 1r–65v. Kromě něj konvolut obsahuje na fol. 66r–v výpisky a verše psané mladší rukou (17. století), staročeské zpracování tzv. pekelných románů *Solfernus* (67r–154r)⁴³ a *Belial*⁴⁴ (154v–193v), prozaické zpracování tzv. *Života Adama a Evy* (198r–206v),⁴⁵ *Dcerku Jana Husa* (206v–223r),⁴⁶ české a latinské výpisky a průpovídky rukou 17. století (223r–224v), zápisy o jednání o kompaktátech v letech 1433 a 1435 a potvrzení volby arcibiskupa a biskupů a církevních svobod Zikmundem Lucemburským (232r–239r), latinsky psanou zprávu o dobytí města Marcheggu husity roku 1427 (242v), text „a“ *Starých letopisů českých* (243r–252r)⁴⁷ a dvěma písaři psané historické záznamy k letům 1481–1509 (252r–252v). Všichni písaři zapsali texty bastardou.

Text kroniky *Martimiani* je zapsán v jednom sloupci, většinou o 38 řádcích. Je použit černý inkoust pro základní text. Červeně bývají psány nadpisy kapitol a protrhovány majuskule v textu. Červeně jsou psány i iniciály o výšce zpravidla 2 řádků.

Výzkum filigránů⁴⁸ ukazuje, že text MartKronB je zapsán na papír opatřený vodoznakem datovaným do 80. let 15. století (snad 1486). Díky kodikologické analýze je tak možno ukončit polemiku o pravost letopočtu 1400 vepsaného v kolofonu textu.⁴⁹

V rukopisu MartKronB se v líčení dějů od stvoření světa po zánik židovského království nedochoval počátek až po konec kapitoly o vládě krále Saula *Kterak sedmdesát bratrův bylo zabito po smrti Mojžášově* (1r–4v; název kapitoly uveden podle MartKronA); pokračuje kapitolou o trojské válce (4v–9v) a babylonském zajetí (9v–10v). Dále chybí úsek od poloviny první kapitoly až po druhou polovinu kapitoly (podle názvu v prvotisku) *Alexander uvázal se v svého otce království* (10v–14r). Obsahuje „císařskou kapitolu“, v níž však chybí kapitoly (podle názvu v prvotisku) *Kterak bylo veliké to město Kartágo* až *Proč císaři říkají císař* (19r–65v).

Písaře rukopisu MartKronB známe jménem – text je zapsán *per manus Pauli de Radnic*; další informace však o něm nemáme.⁵⁰

⁴³ Srov. StČS 1968 pod zkratkou SolfA.

⁴⁴ Srov. StČS 1968 pod zkratkou BelA.

⁴⁵ Srov. StČS 1968 pod zkratkou AdamM.

⁴⁶ Srov. StČS 1968 pod zkratkou HusDcerkaM.

⁴⁷ Srov. StČS 1968 pod zkratkou LetMuz.

⁴⁸ Viz Dragoun 2018, 17–18.

⁴⁹ F. M. Bartoš jej pokládal za písařskou chybu (dodejme – v tomto rukopise jednu z mnoha), letopočet zůstal podle jeho názoru nedopsán a rukopis vznikl mnohem později. Naopak R. Heck (1980, 49) a V. Bok (2001, 273–274) tento letopočet obhajovali. Blíže k vývoji polemiky Šimek 2013b a níže oddíl 5.1.1.

Osudy rukopisu jsou nejasné, jak co se týče místa vzniku, tak užívání. Kromě jména písaře Pavla z Radnic(e) je na listu 240v uvedeno oslovení kněze Matěje, opět neznámého, a z doplňků k textu *Starých letopisů českých*, orientujících se na záznamy týkající se pražských měst, lze snad usuzovat, že rukopis byl po nějakou dobu užíván v Praze, podle F. M. Bartoše⁵¹ na faře u svatého Vojtěcha.

2.2.3 Rukopis **MartKronC** je zapsán na 113 papírových listech o rozměru 21,5 × 16 cm. Současné uspořádání listů je výsledkem převazby z 19. století. Celý kodex zapsal jediný písař bastardou s jen skromnou výzdobou spočívající v protrhávání majuskul rubrikou, červených nadpisech kapitol a červených iniciálách o výšce zpravidla tří řádků, což „odpovídá standardu rukopisů zhotovených bez zvláštní péče o jejich vzhled“.⁵² Text je zapsán v jednom sloupci, většinou o 26 řádcích.

Z rozboru filigránů vyplývá, že použitý papír byl vyroben okolo roku 1480. S ohledem na další (paleografické, jazykové) znaky rukopisu lze podobně datovat i dobu zápisu textu.

Rukopis MartKronC je jediným rukopisem, který zachoval staročeský překlad papežské části kroniky, v kodexu se nachází na foliích 17v–112r. Jemu předchází (1r–17v) seznam králů, text o světské a duchovní moci, seznam arcibiskupů a jejich sufragánů (provinciale). Souvýskyt kroniky a těchto pasáží je doložen i latinskými bohemikálními kodexy,⁵³ byly tedy patrně považovány za tematicky a informačně související, a tak nelze vyloučit, že písař (nebo snad už překladatel?) vnímal oba původně samostatné texty jako text jediný; výpis provincií měl patrně vést mimo jiné k lepší čtenářově orientaci v dějích a dějištích líčených textem kroniky.⁵⁴

O osobě písaře nemáme žádnou bližší informaci.

O osudech rukopisu je známo jen velmi málo. Indicií o uživateli (?) je pouze nápis rukou 18. století na vnitřní straně původních desek *domini reverendo (?) Haloni*, přičemž není známo, o koho se jedná. Rukopis sám se do fondu KNM dostal z knihovny rytíře Neuberka.

2.2.4 Rukopis **MartKronD** je drobnou částí rukopisu o 82 papírových foliích o rozměru 21 × 15,5 cm. Současné uspořádání kodexu je výsledkem převazeb, dnešní vazba pochází

⁵⁰ Kromě něj se na kodexu podíleli další tři písaři.

⁵¹ Bartoš 1926, 213.

⁵² Dragoun 2018, 19.

⁵³ Srov. např. rukopis uchovaný v Národní knihovně ČR v Praze pod signaturou XIX B 26.

⁵⁴ Srov. Dragoun 2018, 18.

z roku 1909. Stěžejní část kodexu tvoří zápis *Cestopisu tzv. Mandevilla* (2r–74r),⁵⁵ z kroniky *Martimiani* byly pořízeny jen výpisky z vybraných kapitol (74r–81v).

Text kroniky *Martimiani* je zapsán v jednom sloupci, většinou o 30 řádcích. Je použit výhradně černý inkoust, text neobsahuje žádné prvky písarské výzdoby. Pro iniciály je vynecháno místo o výšce zpravidla tří řádků, iniciála sama bývá předsána minuskulí (minuskulní reprezentantou) po straně sloupce. Text zapsal jediný písař, a to bastardou. Nelze vyloučit, že kodex je torzem původně většího celku.

B. Ryba⁵⁶ kodex na základě písma datoval do poslední třetiny 15. století, výzkum filigránů naznačuje, že kodex lze datovat snad do první poloviny sedmdesátých let 15. století, ačkoli zápis působí dojmem mladším.

Rukopis obsahuje pouze vybrané kapitoly a často jen fragmenty nebo výtahy z nich: *O paní Lukrecii, která se jest sama zabila až Umřel Děťrich z Berúna* (názvy kapitol uvádíme podle MartKronA), konkrétně příběh o zneuctěné Lukrecii, o pekelné díře v Římě, která zanikla dobrovolnou lidskou obětí, pověst o císaři Neronovi toužícím porodit, o obléhání a hladomoru v Jeruzalémě, o disputaci židů a křesťanů o víru, kterou svolal císař Konstantin, a o smrti Jetřicha Berounského.

O písari staročeského textu nemáme žádnou informaci. Pouze u kresby na foliu 82v je rukou počátku 16. století napsáno *Václav, múdrá hlava, to psala*, identitu tohoto Václava však také neznáme.

Ani o osudu rukopisu nemáme jiné zprávy, než že se kodex dostal do fondu Strahovské knihovny z knihovny faráře Houseru.⁵⁷

2.2.5 Knihopisnou informaci o prvotisku (**MartKronT**) s řadou důležitých korekcí starších názorů včetně náležité identifikace tiskaře přineslo již knihovědné badatelské úsilí především Emmy Urbánkové.⁵⁸ Aktualizované a rozšířené znění *Knihopisu* včetně odkazů na související literaturu, které na její práce navazuje, je dostupné i on-line v databázi starších tisků Národní knihovny v Praze.⁵⁹ Odtud můžeme zrekapitulovat základní údaje.

Knihopis registruje tisk kroniky *Martimiani* pod číslem 14. Inkunábule vznikla v oficíně Tiskaře *Pražské bible* během roku 1488, explicit udává datum vydání *v pátek před svatým Václavem*, tj. 26. září, jméno tiskaře chybí.

⁵⁵ Srov. StČS 1968 pod zkratkou CestMandS.

⁵⁶ Ryba 1979, 120–121.

⁵⁷ Ryba 1979, 121.

⁵⁸ Urbánková 1986, 50–23; Urbánková 1994, 75–76.

⁵⁹ https://aleph.nkp.cz/F/?func=direct&doc_number=000019440&local_base=KPS; [cit. 31. 8. 2018].

Text je vytištěn na 100 papírových listech foliového formátu (cca 31 x 21 cm). Původní rozsah byl patrně 102 listů, ale první a poslední listy se nedochovaly (patrně nebyly potištěny). Prvních devět složek se skládalo z pěti dvojlistů, poslední z dvojlistů šesti. Text je sázen ve dvou sloupcích, zpravidla o 44, avšak také 43 nebo 45 řádcích. V tisku jsou užity minuskulní reprezentanty,⁶⁰ nikoli však vždy, srov. folio 70r ad. Vynechaná místa pro iniciály odpovídají zpravidla výši tří, ale také dvou i šesti řádků (srov. 2r, 2v). Tisk je proveden černě a červeně.

Tiskovým písmem je bastarda č. 1A.⁶¹ Pro vyjádření měkkosti souhlásek tiskař disponoval jak diakritizovanými souhláskami, tak slitky *rz*, *cz*, *cž*. Charakteristické je *ě* ve skupině *pě* značené diftongem *ie*. V tiskařově repertoáru liter se nalézaly slitky *ij* a *gt* s titlou nad *t* (užívaný jako zkratka pro výraz *jest*).⁶²

Dosud je známo 21 zachovaných exemplářů. Deset je uloženo v knihovnách pražských (Národní knihovně, Knihovně Národního muzea, Strahovském klášteře a knihovně kláštera františkánů u Panny Marie Sněžné), další české exempláře se nalézají v Západočeském muzeu v Plzni, v biskupské knihovně v Litoměřicích a v městském muzeu v Blatné. V sousedních zemích jsou známy tisky uchované v rakouské Národní knihovně ve Vídni a v knihovně Ossolińských ve Vratislavi. Ve vzdálenějších destinacích jsou dochovány exempláře pražského tisku v knihovnách v Moskvě (jedná se o původní exemplář drážďanské Saské zemské, městské a univerzitní knihovny),⁶³ Petrohradě, Stockholmu, Londýně, Providence (Rhode Island, USA) a Chicagu.

Další důležitá informace o tisku i tiskaři přináší především práce P. Voita.⁶⁴ Vybereme z ní zvláště ty, jež se dotýkají tisku kroniky *Martimiani*, a doplníme je o některé vlastní postřehy a hypotézy.

Tiskař *Pražské bible* byl činný v letech 1488–1517. Kronika *Martimiani* byla jeho třetím titulem po Ezopových *Bajkách*⁶⁵ a *Pražské bibli*,⁶⁶ přičemž tisk kroniky musel být připravován současně s tiskem bible. To patrně svědčí o důležitosti, jakou tomuto titulu tiskař přikládal, i o nadprůměrném kapitálu dílny a velkém pracovním vzepětí v počátcích jeho činnosti, neboť tato produkce vyžadovala několik sazečů a snad i dva tiskařské lisy.⁶⁷

⁶⁰ Srov. i Voit 2013, 151.

⁶¹ Voit 2013, 98–99.

⁶² Viz Voit 2013, 99.

⁶³ Srov. informace z *Incunabula Short Title Catalogue*, dostupné na <https://data.cerl.org/istc/ic00486000>; citován stav z 30. 8. 2018.

⁶⁴ Voit 2013.

⁶⁵ Viz *Knihopis* INC015.

⁶⁶ Srov. StěS 1968 pod zkratkou BiblPraž; *Knihopis* INC013.

⁶⁷ Voit 2013, 11–12.

O nakladatelích prvotisku nemáme žádnou hodnověrnou informaci. Je však možné (i když pouze hypotetické!) uvažovat o podobném zázemí, jakého se dostalo *Pražské bibli*, totiž o napojení na staroměstskou utrakvistickou patricijskou elitu.⁶⁸ Přinejmenším zčásti by tím bylo možné vysvětlit úpravy textu nesoucí utrakvistické stopy (viz níže oddíl 4.2.3.1).

Ještě hypotetičtější je pak úvaha, navazující ovšem na názor Kyasův,⁶⁹ že tiskař mohl být v úzkém vztahu s okruhem univerzitních mistrů kolem Václava Korandy mladšího.⁷⁰ Zdá se, že autor textové předlohy pro prvotisk (či editor textu prvotisku) měl ambici vydat česky ucelenou světovou kroniku přinášející informace nejen o dějinách světské a duchovní správy světa, ale rovněž – pomocí appendixů – poskytnout čtenáři informace (jakkoli zaujaté a jednostranné) o dalším výrazném náboženství: není jistě náhodou, že exkurz o Mohamedovi a islámu byl zařazen a snad i přeložen v době, kdy Evropa po pádu Konstantinopole pociťovala sílící turecké nebezpečí. Donedávna přehlíženým prvenstvím prvotisku kroniky *Martimiani* je, že takto zprostředkoval v jednom z appendixů tiskem informace o islámu, resp. Svaté zemi a Mohamedovi, o rok dříve než Mikuláš Bakalář vytištěním překladu Breidenbachova *Života Mohamedova*.⁷¹ Zda lze ale tento záměr, stejně jako překlad všech částí obsažených v prvotisku atribuovat rytíři Benešovi z Hořovic (tak vyznívá formulace Voitova),⁷² je podle našeho názoru sporné.

2.3 Pravopisný a jazykový rozbor

Při výkladu v této části věnujeme nejprve pozornost pravopisnému úzu analyzovaných pramenů, následně podáváme popis jazykového ztvárnění textu a výklad strukturujeme podle jazykových rovin od nejnižších po roviny vyšší, přičemž popisujeme vybrané jazykové jevy jak v jednotlivých pramenech, tak při jejich vzájemné komparaci.

Jsme si vědomi, že platnost závěrů jazykové analýzy je – především co se týče jevů interpretovatelných jako projev vývoje jazykového systému – samozřejmě nutné chápat s určitou rezervou: časový odstup mezi dobou vzniku nejstaršího a nejmladšího pramene, rukopisu MartKronA a prvotisku, je „pouhých“ třiačtyřicet let. To nemusí představovat dostatečný prostor pro provedení a hlavně písemnou registraci změn, které již byly v jazykovém systému realizovány. Je totiž třeba počítat s jistou setrvačností – psaný text je obvykle konzervativnější (hláskoslovnou stránkou počínaje) k přijímání změn jinak už

⁶⁸ Voit 2013, 9.

⁶⁹ Kyas 1997, 130.

⁷⁰ Určitou indicií pro to je i nález zlomku prvotisku *Ezopových bajek* společně s makulaturou z agendy utrakvistické konzistoře ve vazbě, jak uvádí Marek (2017, 116–117, 136).

⁷¹ Viz Knihopis INC037 a Voit 2013, 406.

⁷² Voit 2013, 406.

běžných v mluvené komunikaci a může odrážet starší, v době vzniku textu už neaktuální stav jazykového systému.⁷³ Především u rukopisných opisů navíc musíme počítat i s mechanickým přejímáním jevů typických pro starší stádia.

Na druhou stranu se tím však rozšiřuje výzkumná oblast, neboť zjevné archaismy, jakkoli se do textů dostaly opisem, mohou odkazovat ke stavu v textu předlohy opisu, z jejíhož jazykového ustrojení lze opatrně odvozovat i dobu vzniku překladu. Počítáme-li tedy s obdobím vymezeným pravděpodobnou dobou vzniku překladu Twingerovy kroniky a termínem vydání prvoťisku, tj. koncem 14. či prvními lety 15. století⁷⁴ a rokem 1488, otevírá se nám časové období téměř devadesátileté.

Při popisu stavu jazyka vycházíme z poznatků obsažených v základních pracích Gebauerových, Komárkových, Vážného, Dostála, Lamprechta, Šlosara a Bauera⁷⁵ i např. příslušných hesel *Nového encyklopedického slovníku češtiny*.⁷⁶ Na tyto práce dále (na rozdíl od újeji zaměřených studií) v textu až na výjimky již opakovaně neodkazujeme.

2.3.1 Pravopisný úzus pramenů

2.3.1.1 V rukopisu **MartKronA** je použita kombinace mladšího typu spřežkového pravopisu s označováním pravopisně měkkých konsonantů grafy s diakritickými znaménky.⁷⁷ Kvantita samohlásek není značena. Nepříliš čteně jsou použity běžné písařské zkratky pro koncovky obsahující nazálu: *naſſy* [naším]⁷⁸ 13v, *gȳ* [jím] 14r, *plamennê* [plamenném] 14r, *potō* [potom] 6r, *frāſky* [franský] 126r, zřídka používá zkratku pro prefix *pro-* nebo *pře-*: *ppadlo fye* [propadlo se] 19r, unikátní je zkratka *pe*³ [peniez] 99v. Grafémické⁷⁹ vyjádření fonémů popisuje následující abecední přehled vokálů a konsonantů.

Foném *a* i *á* jsou značeny grafémem *a*, zřídka je užita gemináta: *Izaaka*, *Ifaac* 9v.

Fonémy *e* i *é* jsou značeny grafémem *e*: *w te chwili*, *na tre* 6r.

Krátké i dlouhé *jať* *ě/ie*⁸⁰ se píše *ie* nebo *ye*: *panyech* 1r, *nyektere* 1r, *tiech* 1r, *tyem* 1r.

⁷³ Srov. např. Lamprecht – Šlosar – Bauer 1986, 24; Nejedlý 2017, 197–198.

⁷⁴ Viz níže oddíl 5, zvl. 5.1.1.

⁷⁵ Gebauer 1894; Gebauer 1858; Gebauer 1860; Gebauer 1929; Komárek 1958; Vážný 1964; Dostál 1967; Bauer 1960; Lamprecht – Šlosar – Bauer 1986.

⁷⁶ Viz NESČ. Kvůli přístupnosti co nejaktuálnějších dat jsme využili jeho elektronickou verzi a odkazujeme na její jednotlivá hesla.

⁷⁷ Srov. Krístek 1978, 691–704; Pleskalová – Kosek 2017.

⁷⁸ V hranatých závorkách uvádíme v případě nejednoznačně interpretovatelného tvaru jeho fonetickou realizaci, upouštíme však o fonetické transkripce.

⁷⁹ K terminologickému vymezení *grafém* a *graf* užitému i v této práci viz Šefčík 2017a, b.

⁸⁰ Krátké *jať* uvádíme kvůli reziduím jeho grafického záznamu, přestože jako foném v době vzniku pramenů ve fonologickém systému češtiny již nefiguruje.

Distribuce *i/i* a *y/ý* není ustálená, srov.: *gynych* 1r, *bilo* [bylo] 1r, *czaffy* 1r, *ony* [oňi] *fye* velmi *bali* 6r, *wihledalo* 5r, *wynyti* 6r, *plny* [plný] 5r, *gifti* [jistý] 126r. Řídce se vyskytuje zápis koncovky digrafem *ij*: w *Perfij* 7v, w *Afij* 21r.

Foném *o* je psán *o*, *ó* značeno není: *otczem* 12v, *czzařow* 1r, *řpomoz* 9r; text však zachycuje probíhající diftongizaci *ó > uo*: *twuoy* 9r vedle *twoy* 116v.

Foném *u* je psán na začátku slov grafem *v*, jinde grafem *u*: *vmru* 13r, *řfazený* 10v. Dlouhé *ú* značeno není: *czerwenu* 1v, *řzecřenu* 13v, *řfal* 16v. Ojediněle je grafem *v* psána i předložka *u*: *řpadl* ... *v řychu* 2v; vzhledem k pozici před nazálou nelze zcela vyloučit, že se již jedná o zápis prepozice *v*.

B je psáno v souladu s dnešními pravidly.⁸¹

C je psáno spřečkou *cz*: *Cziefarze* 1r, *wiecz* 1r i pouhým *c*: *wieci* 1r, *řflorencie* 1r, *wece* 13v, vyskytuje se však i graf *č*: *chčeff* 13v. Ve slovech cizího původu (apelativech i propriích) označuje grafem *c* fonémy *c* i *k* (viz níže).

Č je psáno spřečkami *czz*, *cz* i spřečkou s diakritickým znaménkem *č*: *czzetl*, *Czztwrte* 1v, *czerwenu* 1v, *čzař* 126r.

D je psáno *d*: *drzzal* 6r.

Ď je většinou psáno pouhým *d*: *Pod* [podř; imp. k *jíti*] 10v, řídce však nalézáme psaní *d* s diakritikem: *ď*: *teď* 1v, *Wřfěď* [vseď] 146r. Jindy je vyjádřeno *d* a následujícím měkkícím *i* nebo *ie/ye*: *rozdielil*, *ředieti* 2v, *powiedyel* 3v. Někdy je užito i *d* s kličkou, „točené“: *bud* 156r.

F je psáno *f*: *Iozef* 11v, nezřídka je však zdvojeno: *Iozeff* 11v, *offierowati* 4v, *řfrancziech* 126r. Zřídka (a zvláště ve slovech cizího původu nebo v propriích) je psáno *ph*: *Iophet* 5v, *Iozeph* 11v.

G je psáno *g*: *řiguri* 8v, *Agar* 9r.

H a *ch* jsou psána v souladu s dnešními pravidly.

J je psáno v iniciální pozici před konsonanty grafem *g*: *gmeno* 1r *gřu* 1r; před vokály grafem *g*, *i* nebo *y*: *geřt* 1r, *gifti* [jistý] 126r, *Iakob* 10r, *Iozeph* 11v, *yako* 1r, *yaziczyech* 6r. V neiniciální pozici se píše *y*, méně často *g* nebo *i*: *Benyamyna* 6r, *boyowali* 2v, *řnamenagi* 2v, *angelow* 2v, *Moizzięřs* 13v. Na základě tvarů, jako jsou *obgial* 89r, *řzigiřala* 110r, *gial* 131v, *řzigiřachu* 139r, lze uvažovat i o zápisu fonému *g* digrafem: zápisy slabik s původní jotací *jě*- realizované *gie*-/gye- by pak bylo možné interpretovat jako prostý zápis slabiky [je], nikoli jen jako zápisy reflektující dřívější stav.

⁸¹ Vyjma pravidel pro velká/malá písmena. Tento přístup aplikujeme i u dalších pramenů a dále na něj neupozorňujeme.

K se píše ve slovech domácích a zdomácnělých *k*: *knihach* 1r, *kronyku* 1r, *Iakob* 10r, ve slovech cizího původu a propriích *i c*: *capitolum*, *kapitolum* 1r, *Ifaac* 9v, z *Colina* 89r, *coftelow* 130v; ojediněle je graf geminován: *kkarlowi* 150r.

L je užíváno v souladu s dnešními pravidly, písař však graf nezřídka geminuje: *Allexandru* 1v, *byll* 15v, *rzekll* 16v.

M a *n* jsou psána v souladu s dnešními pravidly.

Ň je psáno nejčastěji *n*: *neczynte* 11v, nebo *n* a následujícím měkkícím *y* nebo *i*: *wynyal* 2r, *vfazeny* [usazení] 10v, *nykdy*, *fnyal* 12r, *knyh* 1r, *knyezzie* 1r, *Nicz* 12v. Vyskytuje se však i psaní s diakritikem: *pozywany* 10v, *pomocnyky* 126r.

P je psáno v souladu s dnešními pravidly.

Písař užívá grafému *q* ve slovech cizího původu, zvl. propriích: *Aquitaniem* 126r, doložen je však i zápis pomocí domácího digrafu *kw* či kombinace *q* s *w*: *qwart*, *kwart* 17v.

R je psáno v souladu s dnešními pravidly.

Ř je psáno nejčastěji spřežkou *rz*: *rzeczenu* 13v, *rzebra* 2r, zřídka je měkkost označena následujícím *i* (lze ovšem uvažovat i o reliktu zápisu jotace): *naprzied* vedle *naprzied* 150v.

S je psáno na začátku a uprostřed slov *f*: *pfano*, *fkutciech*, *fwe*, *fu* 1r; na konci slov *s*: *przes*, *nebes* 4r. Jako *s* je psána i samostatně stojící předložka: *s angely* 2v;⁸² předložka ve výslovnosti splývající s následující slabikou je naopak psána grafem *f* neodděleně od následujícího slova: *fgynymi* 2v, *fpomoczi* 2v. Skupina *ss*- (*s* předponové a kořenné) je psána *ff* i *sf*: *fftupili* 15r, *sfedawffe* 23v.

Š je psáno uprostřed slov *ff*: *geffto* 1r, *zwlafftye* 14r; na konci slov *fs*: *Benefs* 1r, *Moizziefs* 13v; na začátku nepropriálních výrazů *ff*: *ffest* 1r, *ffiedrofti* 2v, v propriích či na začátku věty *Sf*: *Sfalomun* 17r, *Sfaczugi* 89r, zřídka *f* nebo *S*: *straspurku* 1r, *Strafpurka* 89r.

T je psáno převážně grafem *t*: *takto* 126r, *malatel* 5r, vyskytuje se však i zápis s digrafem *th*: *czzrth* 3v, *Malathel* 5r; ojediněle *t* geminované: *Aquittanye* 129v.

Ť je psáno *t* s diakritickým znaménkem: *zzet* 2r, *byť* 6r, *ať* 10v, často však není měkčení značeno vůbec: *protot* 3v, *defft* 5v. Nejčastěji je měkčení vyjádřeno následujícím *i*, *y*, resp. *ie*, *ye*: *krzieftiāfku* 1v, *krzeftyantwy* 8r, *kosti* [kostí] 2r, *latynye* 1r, *tiech* 1r, *tyem* 1r.

V je psáno nejčastěji *w*, zřídka *u*:⁸³ *Dauidowi* 16v, *Niniue* 19r.

⁸² Zdůvodnění lze snad hledat v přítomnosti rázu před iniciálním vokálem, jehož existence je ve staré češtině buď popírána, nebo připouštěna jen velmi opatrně, srov. Lamprecht – Šlosar – Bauer 1986, 99.

⁸³ Spíše než o dokladu bilabiální výslovnosti uvažujeme o písařském úzu, srov. výskyt u proprií cizího původu.

Tiskař užívá grafému *x* ve slovech cizího původu, zvl. propriích: *Allexandru* 1v, *Vlixes* 21r, *Maximus* 104r, doložen je však i „fonetický“ zápis *ks*: *Ayaks* 23v.

Z je psáno z.

Ž je řídce psáno z: *zyw* 13r. Nejčastěji je užíván digraf *zz*: *wzzdy*, *kazze* 1v, méně pak graf s diakritikem *ž*: *moyžeffowie* 15v, *flužebniku* 12v.

Písař poměrně hojně užívá velká písmena, většinou zvýrazněná, protržená rubrikou. Užívá je jednak u proprií, a to u jmen osobních i místních: *Benefs* 1r, *Ector* 21r, *Azia* 21r, *Troge* 21r, nikoli však zcela důsledně: *do Rziekow* proti *w rzieczech* 21r. Velká písmena jsou užívána i mimo tyto kategorie: *fedm a Czztyrzidceti* 21r, *Pany Ritierzi Panoffe* 21r. Velká písmena jsou též – v podstatě systematicky – užívána pro signalizaci začátku samostatného větného celku (srov. níže).⁸⁴

Hranice slov písař obvykle respektuje, neslabičné předložky jsou však často psány bez mezery spolu s následujícími slovy. Písař také zachovává psaní *aneb/anebo* jako dvou slov,⁸⁵ což je částečně v protikladu k zacházení s některými spřežkami, u nichž by naopak bylo možné počítat ještě se samostatností jejich komponentů: *drzewerzeczzena* 8r, *zemyetrzeſenye* 19r.

Hranice větných celků jsou signalizovány velkým počátečním písmenem a interpunkcí. Z interpunkčních znamének používá písař pouze nadřádkovou tečku, tj. umístěnou interlineárně, zhruba v polovině výšky písmen. Její užití je řízeno především pauzovým principem (pomlky ale zřejmě nejsou signalizovány zcela důsledně) a je polyfunkční – značí jak nekoncové, tak koncové úseky větných celků; zde často v součinnosti se zmíněným následujícím velkým písmenem. Způsob kladení interpunkce přibližuje následující ukázka:⁸⁶

*Tuto fye poczzyna Acces ne|bo prziftup na kronyku Mar|timiani | Nalezagi pfano latynye
mnoho wkny|hach . zze gfu kni|hy odte chwile | geſfto prawie o Czeſarzich | o papezzich o
kralech y ogi|nych panyech . kterak gfu | fwe zzywuoti wedli w rozlicz|nych ſkutcziech a
gmenowitich wiecech . geſfto od | gich czzaſow ſtalo fye geſt . Ale czeſky nalezagi malo |
takych kny. Awſſak nyek|terzi mudrzy ſwietſfti radi | cztu tak o tiech wiecech ya|ko
vczzeny kneyzzie. Také | gfu ti lide geſfto mnoho ra|dieyſſe cztu o nowich wye|cech nezz o*

⁸⁴ K užívání velkých písmen ke členění textu na materiálu staročeského biblického textu srov. Pečírková – Pytlíková – Sobalíková 2010, 167–187.

⁸⁵ Ač již k roku 1300 lze počítat s její významovou i formální ustáleností, viz Gebauer 1903–1916, ESSČ s. v. *aneb*, StČS s. v. *nebo*.

⁸⁶ Svislicí značíme hranice řádků v rukopisu.

ftarych . awffak | geft o tiech bogiech geffto | gfu fie ty czaſi ftali | tak popſano MartKronA
1r

Písař rukopisu MartKronA byl velmi pečlivý, omylů a chyb zanechal v textu nemnoho. Z jazykového hlediska můžeme za písařskou manýru považovat jeho zvyk značit jotaci po jejím zániku v jazykovém systému. Týká se to především zájmena, resp. komponentu reflexivních sloves *sě*,⁸⁷ psaného *fie*, *fye*, tvarů zájmena *veš*, adverbia *zasě* nebo tvarů zvl. pomocného být *gye*, *gieft* apod.; v tomto případě o tom svědčí i zápisy fonému *j* digrafem *gi/gy* ve tvaru *l*-příčestí slovesa *jieti*: *gial/gyal*. Z malého množství chyb můžeme usuzovat i na to, že písař ovládal češtinu (nejednalo se tedy o pasivního opisovače bez znalosti jazyka). Že text MartKronA vznikl opisem, můžeme vyvodit z některých chyb, např. opakovaného zápisu části textu (srov. *a skrze to upadl ... mluvil o to s jinými anjely* MartKronA 2r), vynechání slov, která se v předloze patrně nacházela na různých listech (folio 145v), nebo z jazykově chybného zápisu ukazujícího, že v předloze byla koncovka adjektiva, resp. zájmena patrně psána písařskou zkratkou, kterou písař MartKronA, který zkratky používá v porovnání s jinými písaři omezeně, nepřevodl: *tak z mramorowe* (sic! místo *mramorového*) *kamenie byl dělán rynkmaur* MartKronA 25r; *toho doličují fwim* *Pismem* MartKronA 148r (místo *svatým*, srov. v předloze *mit der heiligen* Tw 473/3).⁸⁸

Písaři také můžeme snad přisoudit i úlohu kompilátora – konvolut je psán jednou rukou: vepsáním prozaické povídky o Alexandru Velikém a překladu Mandevillova cestopisu tak vzniká, zřejmě záměrně, tematický historicko-cestovatelský blok.

2.3.1.2 Pravopis rukopisu **MartKronB** je velmi neustálený, zvl. pokud se týče označování pravopisně měkkých konsonantů. Písař kombinuje označování měkkosti spřežkami s užíváním diakritických znamének (tečky, háčku, dvojité čárky nebo dvojité tečky).

Místy písař použil diakritikon i pro označení chybějícího grafu v jinak obvyklé realizaci spřežkou; nelze vyloučit, že se nejedná o zápis zkratky, ale opisovačskou chybu, srov.: *dřeli* [drželi] 45v, *patel* [přátel] 64v, a zápis *m* s diakritikem *mužow* 1v.

Jiným příkladem v rukopisu jinak nepřiliš obvyklého použití diakritika je užití grafu *g*. Nachází se v pozici, kde jej můžeme interpretovat jako reziduum grafického vyjádření

⁸⁷ V odůvodněných případech uvádíme staročeská slova v konvenční hláskové slovníkové podobě, tedy v podobě předpokládané k roku 1300, v převážné většině příkladů se však držíme podoby adekvátní době vzniku pramenů.

⁸⁸ Znění Twingerovy kroniky přejímáme z vydání Hegelova (1870–1871). Německý text citujeme ve věrné grafické podobě. Odkaz ke znění edice uvádíme zkratkou *Tw* a číslem číslem stránky a řádku nebo odkazem na poznámku k příslušnému řádku.

v jazykovém systému již zaniklé jotace u sloves *jieti* a *jěti*: *gal trzi sta Biskupow* 37r, *gede do rima* 46v.

Kvantita je značena ojedinele, a to zvláště zdvojením vokálů, srov. *lidee* 15r, jednoduchá ani dvojité čárky nebo dvojité tečky nad vokály nemají distinktivní platnost, srov. *býl*, *kdýz*, *wzdý*, *profýl* vše 1r.

Písař často používá písařské zkratky. Nadepsáním grafu na konci slova značí převážně koncovky, zkracuje koncové části slov obsahující pádovou či rodovou koncovku: *Iuli^s* [Julius] 19r, *narozeⁱ* [narození] 25v, *rzecze^v* [řečený] 1v, *mno^o* [mnoho] 19r, vlnovkou či stříškou nad částí slova značí zkrácení koncové, ale také kmenové části slova: *mozé* [mocen] 9v, *p[~]wil* [pravil] 9v.⁸⁹ Signalizaci koncové části slova zkratkou užívá i v případech číslovek zapsaných číslicemi: *XXX^{ti}* [třiceti] 17v.

Grafémické vyjádření jednotlivých fonémů popisuje následující abecední přehled vokálů a konsonantů.

Foném *a* i *á* jsou značeny grafémem *a*, zřídka je užita gemináta nesoucí informaci o kvantitě vokálu: *kral* proti *Gaad* 1r.

Fonémy *e* i *é* jsou značeny grafémem *e*, geminace často nese informaci o kvantitě vokálu: *lidee* 15r, *zidee* 29v, *Berfabee* 1r.

Krátké i dlouhé *jať* (*ě/ie*) se píše nejčastěji *ie*, ovšem také *ie* či *e*: *hlawie* 1r, *niem*, *wiezal* 1r, *biezal* 8r, *tezenie* 8r, *dietete* 36v, *Nayprwneyffy* 1r.

Psaní fonému *i* a *í* je značně nejednotné, lze proto popsat jen určité tendence distribuce jednotlivých grafů, které nejsou uplatňovány bez výjimky. Graf *i* se často píše po *j* (*g*), *ř* a *š*: *mogi* [moji] 1r, *gitra* 1v, *przigel* 12v, *vderzichu* 12v, *zruffil* 2r, *polepffili* 3v, ovšem *fylnyegffi* a *wietffý* 11r, *Daryaffy* 11v, a po *t*, *d*, *n*, kde značívá měkčení předchozího konsonantu: *spati* 1r, *negezdi* 1r, *prwnim* 1r. V textu lze však nalézt i doklady zápisu s ypsilonem, proto např. zápis *dný* 1v lze interpretovat *dny* i *dni*. Graf *i* se jen zřídka vyskytuje po fonémech *c*, *z*, *s*, *č*, *ž*: *czinil* 1r, *wozili* 2v, po nichž daleko častěji písař užívá *y*, *y*, *y* nebo *y*: *czyzoložnik* 1v, *mezý* 2r, *fylu* 1v, *tifýcz* 2v, *včzyňil* 1v, *zzydech* 9r. Tyto grafy pak písař používá i pro zápis spojky *i* a na začátku slov s výjimkou některých proprií: *yhned* 5v, po ostatních obojetných souhláskách je distribuce joty či ypsilonových grafů v podstatě v souladu s etymologickým a morfologickým principem: *bili se* 6r, *byli ranieni* 6r, *zaflýffe* 1r, *mysl* 1v, *pýchu* 1v; v koncovkách participií je často uplatňována shoda dle rodu: [Řekové] *pochowali ty vmrle lidi iako tu byli zbiti* 6r, ovšem *byli žiwi ty prophétý*

⁸⁹ Vlnovka je v rukopise nadepsána nad *p*.

3v,⁹⁰ proti tomu však *iakoż fe przeli* [ženy] 2v. Po *h, ch, k, r* používá písař ypsilonové grafy ve slovech domácího původu i ve slovech cizích: *druhým* 1r, *hýſtoria* 9r, *hrziechy* 1r, *wſſecký* 3v, *dobrymi* 4v. „Česká“ pravidla distribuce *i* jsou často aplikována také na propria cizího původu, srov. *achýlleſſowi* 5v, *Prýanowi* 7v (sic!), *Týtus* 22v, proti tomu však stojí např. *Priamus* 4v, *Paris* 4v, *Agripine* 21v. Kvantita fonému není značena, za výjimečné můžeme považovat zápisy *i* digrafem *ij*: *trzij* [tří] 1v, *biblij* 2v.

Foném *o* je psán *o, ó* značeno není: *žýdom* 1r, *fwoý* 2r, *przemożeſ* 11r; text však bohatě zachycuje probíhající diftongizaci *ó > uo*: *fwouý* vedle *fwoý* obojí 12r.

Foném *u* je psán na začátku slov grafem *v*, jinde grafem *u*: *vdielal* 1r, *vwazne* 1r, *vkladal* 1r, *tu* 1v, *pýchu* 1v. Dlouhé *ú* značeno není: *vſal* 1r, *w pýſſnu* 1v. Grafem *v* je psána i předložka *u*, která ovšem v písmu splývá s následujícím slovem: *vpokoji* 12r.

B je psáno v souladu s dnešními pravidly.

C je psáno převážně spřežkou *cz*; nežádka se však vyskytuje i zápis grafem *c* či digrafem *cz* s diakritikem: *nicz* 1r, *nocz* 7r, *czeček* [cecek] 7r, *dceru* 49r. Ve slovech cizího původu označuje grafem *c* fonémy *c* i *k* (viz níže).

Č je psáno buď spřežkou *cz* bez diakritika, či s ním (tečkou, háčkem) nad prvním, nebo druhým grafem: *czinil*, *czaſto*, *czaſuow* (vše 1r), *czeček* 7r, *luczi* [ſſtie] (7v–8r).

D je psáno *d*.

Ď je psáno grafem *d*, zvláště před konsonantem, na konci slova nebo před fonémem *i*: *budteż* 8v, *nerod* 12v, *vhodil* 1r. Před *e* bývá měkčení konsonantu značeno grafem *i*: *vdielal* 23r, *nenawidien* 12r. Žádka je užito *d* s diakritikem: *wſeđ* 58r.

F je vyjádřeno nejčastěji digrafem *ff*: *vffal* 1v, *proffetach* 2r, *zuffali* 18v, psaní jednoduchým grafem je v podstatě ojedinělé: *ſtrafowati* 23v. Často však (a zvláště ve slovech cizího původu nebo v propriích) jako *ph*: *philiſtýnom* 1r, *propheti* 2r, *Philipa* 50v.

G je psáno *g*: *Goliaſ* 1r.

H a *ch* jsou psána v souladu s dnešními pravidly.

J je psáno v náslovné pozici grafem *g* nebo *i*: *gim*, *giſtý* 1r, *iako*, *Iakoz* 1r; v ostatních pozicích grafy *y, ý, ě* nebo *i*: *gey*, *woýſka*, *haýtman*, *nemeýte*, *boiowali* vše 7r.

K se píše ve slovech domácích a zdomácnělých převážně *k*: *kamen* 1r, *kralowal* 5r, *ſſikowal* 1r, ve slovech cizího původu, výjimečně domácích a zdomácnělých i *c*: *Octawianus* 19r, *Coſteluow* 31r, *Sſcolaſtika* 9r, *Socrates* 10v, *corunowan* 51r, *ýaco* 53r.

⁹⁰ Nelze zcela vyloučit, že se zde nejedná o doklad nesystematického pravopisu, ale zachycení přerodu kmenového systému v rodový spolu se vznikem kategorie životnosti a konstituování shody podle smyslu.

L je psáno v souladu s dnešními pravidly, nezřídka je však (především v propriích) geminováno: *Allexander* 11r, *Sybilla* 20r, *napulle* 52r.

M je psáno v souladu s dnešními pravidly, za písarskou manýru bez fonologické platnosti považujeme psaní *m* s diakritikem: *mużow* 1v, *gedenmezcetmem* 8r.

N je psáno v souladu s dnešními pravidly.

Ń je psáno nejčastěji prostým *n* či *n* s diakritikem: *posyľňowal* 7r, *veň* 20v, *Ńfaczuňkem* 24v, *nan* 9v, *preden* 12v, *ohen* 17r. Před vokálem bývá značena pravopisná měkkost grafem *i*: *honil* 7r, *obraniowati* 17v.

P je psáno v souladu s dnešními pravidly.

Písař užívá grafému *q* ve slovech cizího původu, zvl. propriích: *Torquínus* 15v, *Quintillus* 26v. Místy jej však – písarskou chybou a zřejmě z neznalosti věcné stránky popisované reálie – nahrazuje grafem *g*: *w Agelij* 26v (tj. v Aquileji).

R je psáno v souladu s dnešními pravidly.

Ř je psáno nejčastěji spřežkou *rz* s diakritikem nad prvním nebo druhým grafem, ale také bez něj: *rżekowe* 8r, *morże* 19v, *morze* 19v, *Rzekowe* 6r. Vyskytuje se však i zápis *r* s diakritikem: *CesarŃtwie* 41r, *riŃke* 42v. Před *e* bývá značena pravopisná měkkost grafem *i*: *vzrziechu* 22v.⁹¹

S je psáno na začátku a uprostřed slov grafy *f*, *Ńs* i *ŃŃ*: *Ńtran* 6r, *Ńsobie* 7v, *czaŃŃow* 25r, *offadichu* 37v, vyskytuje se však i zápis s iniciálním *s*: *Sýnem* 25r. Koncové *s* je psáno *s*: *nas* 3v, *Elizeus* 3v, *Erodes* 4r. Předložka *s* je psána spolu s následujícím slovem grafy *f* i *s*: *Ńpraky Ńkoczkami sdielý Ńtrzelczy* 5r. Pokud by na styku předložky či předpony vznikla skupina *ss-* (tauto- i heterosylabická), písař ji v písmu zjednodušuje: *Ńedie* [tj. *ssede* ‚sesedne‘] 57r, *Ńtrzelczy* [s střelci] 5r.

Š na začátku slova je psáno digrafem *ŃŃ*: *ŃŃkoda* 1r, *ŃŃaczuňkem* 24v, méně často i „dlouhým *s*“ s diakritikem: *Ńlo* 10r. Uprostřed slova písař užívá digrafu *ŃŃ*: *troŃŃtowal* 6r, *naýkraŃŃie* 9r, *mieŃŃtian* 9r, ojediněle „dlouhým *s*“ s diakritikem: *geŃto* 8v. Na konci slova bývá *š* pravopisně realizováno digrafem v podobě *Ńs* i jednoduchým grafem buď s diakritikem, nebo bez něj: *zachariaŃs* 3v, *zacharias* 3v, *amazias* 3v, *budeŃ* 2v.

T je psáno v souladu s dnešními pravidly, někdy je však (v propriích) realizováno digrafem *th*: *Kunrath* 50r.

⁹¹ Pokud neinterpretujeme tvar jako imperfektum.

Ť je psáno *t* s diakritickým znaménkem: *at* 6r, *dietatko* 37r, často není měkkost značena: *giftiet* 6r, *dietatko* 20r, *nebt* 11r. Nezřídka je měkčení vyjádřeno následujícím *i*, resp. *ie* *giftiet* 6r, *dietiatko* 6r, *mieſſtian* 9r.

V je psáno nejčastěji *w*, ojediněle *u*: *Silueſter* 29r.

Písař užívá grafému *x* ve slovech cizího původu, zvl. propriích: *ajax* 7v, *Orcaxerxes* 10v.

Z je psáno *z*.

Ž je psáno buď grafem *z*, či týmž grafem s diakritikem, tečkou nebo „háčkem“: *kdyz* 7r, *Protoz* 6r, *wrze* [vrže] 6v, *zydech* 9r, *zydy* 1r, *když* 6r, *žadal* 7v, *bieželi* 7v, *žadali* 18v, *Protož* 18v, *žalowala* 15v.

Písař poměrně často používá velká písmena, většinou zvýrazněná rubrikou. Užívá je u proprií, a to u jmen osobních i místních: *Parys* 4v, *Troge* 4v, *Europa* 5r, nikoli však důsledně: *menelaus* 4v, *helena* 4v, *Allexander* vedle *allexander* obojí 13r. Velká písmena jsou užívána i mimo tyto kategorie: *krale a Czeſarze* 16r. Majuskule jsou též užívány pro signalizaci začátku samostatného větného celku (srov. níže).

Hranice slov písař respektuje, neslabičné předložky jsou však často psány bez mezery spolu s následujícími slovy: *whromadu* 15v, *kfwym* 15v. Písař také zachovává psaní *aneb/anebo* jako dvou slov, oproti písaři rukopisu MartKronA však stejně zachází i s některými spřežkami: *drziewe rzeczen^o* 3v, *zemie trzeſeni* 3v. Dělení slov na konci řádku písař v podstatě systematicky signalizuje virguli, která často není – na rozdíl od virgule mající platnost syntaktickou (viz níže) – rubrikovaná.

Hranice větných celků jsou signalizovány velkým počátečním písmenem, z interpunkčních znamének používá písař pouze virguli. Její umístění je řízeno především pauzovým principem (pomlky ale nejsou signalizovány zcela důsledně), je tedy polyfunkční – kromě výše uvedené signalizace dělení slov na konci řádku značí jak nekoncové, tak koncové úseky větných celků; zde často v součinnosti s následujícím velkým písmenem. Způsob zápisu přibližuje následující ukázka:

O obru Goliaffowi | **A** take býł gedem obr mozyř (sic!) pohanyř / **Goliafs** rżeczenyř | ten gt obr čzinil żyřdom tak weliku ſſkodu / že ktoz by to^o | obra zabil tomu bý chtieli ſwu dczeru dati / tak ſlibil kral | Saul / a k tom^v welike zbozie / kdýž **D**awid toho zaſłýſſe yřh/ | ned biezał od ſtada **I**akož paſł / a wzal ſebu praczek / yř vde/rzi obra tak že gemu kamen vwazne w hlawie / a yřhned | druhým kamenem vhodil tudiež w ten kamen / iako wi/ezal w ge^o čzele / a trzetiem kamenem zabý to^o obra/ | do ſmr̃ti / a potom wzal dawid ten

*mladenecz ge^o klenoty s/ | helmem doluow / y^o ftie ge^v hlawu to^v **Obru** / **Pak** wza d/ | awid ge^o hlawu / y neſe gi przed krale **Saule** / MartKronB 1r*

Písař rukopisu MartKronB byl v porovnání s písařem rukopisu MartKronA pečlivý méně. O tom svědčí množství chyb, kterých se dopustil – především vynechání nebo naopak opakování celých pasáží textu (většinou odpovídajících rozsahem jednomu či dvěma řádkům, srov. např. na foliu 42r). Tato písařská pochybení také svědčí o faktu, že text vznikl opisem. Písař byl patrně Čech bez vyššího (dnes bychom patrně mohli užít adjektiva klasického) vzdělání. Tomu by nasvědčovaly některé chyby, kterých se dopustil např. při přepisu, resp. zkomolení vlastních jmen – *Rommenne* místo *Raveny* (patrně chybné čtení grafu *w*). Lze se také domnívat, že písaři nebyla známá Konstantinopol, zatímco bližší Neapol ano, a proto téměř bez výjimky používá toto urbanonymum ve formě *Konstantinanápule*. Specifikum zde představuje nejen pravopisná, ale i jazyková adaptace některých exonym – *Dúnouwe* (tj. Dunaj) je tak převedeno na *Týmové* (snad vlivem staročeského adjektiva *týmový* /?/), z osobního jména manželky Alexandra Velikého *Roxany* se pak stala *Božana*. Z velké míry chybovosti a nezdobnosti (nereprezentativnosti) můžeme soudit, že opis pořízený písařem rukopisu MartKronB vznikl pro soukromou potřebu. Jinak si lze asi těžko vysvětlit doklad patrně písařova smyslu pro humor, kdy v názvech kapitol, které nepřetržitě uvádějí jen řadovou číslovku a slovo *césař*, nadepisuje mezi 32. a 33. císařem kapitolu o císaři Probovi *Hádaj, co tu mělo býti, já toho nevím* 26v. Podobně kapitola obsahující informace, že Karlu Velikému byla papežem dána pravomoc jmenovat papeže a arcibiskupy nese název *Césař dělal papeže. Bude hra* MartKronB 42r (v MartKronA mu odpovídá pouze *Césař dělal pak papeže* (126v), v prvotisku název kapitoly není). Humorné vyznění (ovšem asi nezáměrné, plynoucí z písařovy neznalosti reálie) pak přináší překlad pojmenování stoupenců císařské strany ghibellinů (v německé předloze *Gibeling*), které ostatní prameny převádějí jako *giblinkové* (MartKronA 144r, MartKronT 53v), slovem *diblíkové* MartKronB 56v.

2.3.1.3 V rukopisu **MartKronC** je použita kombinace mladšího spřežkového pravopisu s označováním pravopisně měkkých konsonantů diakritiky, diakritikon má většinou podobu krátké, vlasové čárky. Kvantita samohlásek je značena sporadicky, a to geminátou. Písař používá písařské zkratky: *S^o* [svatého] 23r, *S^{te}* [svatě] 2r, *t.* [totiž] 22r, *B.* [božieho] 30r, *pa* [papež] 68v, *Antio^e* [Antiochie] 68v, *neufta^l* [neustavil] 88v. Další zkratky jsou užity v latinských citátech, srov. např. 25v.

Grafémické vyjádření fonémů popisuje následující abecední přehled vokálů a konsonantů.

Foném *a* i *á* jsou značeny grafémem *a*: *kral*, *zprawie*, *Swietfka* vše 1r.

Fonémy *e* i *é* jsou značeny grafémem *e*, sporadicky je *e* geminováno a vyjadřuje kvantitu: *teez* 3v, *betleem* 17r, *lidee* 26v.

Krátké i dlouhé jať (*ě/ie*) se píše *ie* nebo *ye*: *Dwie* 1r, *tiemi* 1v, *duchownie* 1r, *Cziefarzku* 1v, *tyem* 1r.

Distribuce *i* a *y* je poměrně ustálená, lze postihnout tyto tendence. Foném *i* je psán grafémem *i* po měkkých souhláskách a *j* (*g*): *rżeczi* 17r, *Przitomto* [při tomto] 1r, *duffi* 24v, *papezi* 18r, *gich* 1v, *ginymi* 2v. Po *t*, *d*, *n* značí *i* měkčení konsonantu ve slovech domácího původu: *czititi* 1r, *narodil* 1r proti *kardinalowe* 1v, *hlawni*, *Prwni* 1r, *totiż*, *krżéstianfke* obé 1r; po pravopisně tvrdých souhláskách následuje často *y* i v nedomácích výrazech vč. *proprii*, zvl. pokud grafémické ustrojení odráží výslovnost: *kryftus* 1r, *Tymoteus*, *Tytus* obojí 21r, proti tomu však *historij* 43r, *arianuow* 43r. Po *c*, *z*, *s* je foném *i* realizován grafémem *y* s výjimkou některých slov cizího původu, zvl. *proprii*: *noczy* 1r, *rkuczý* 34r, *Mezy* 1v, *fý* [(j)si] 21r, *Syxta* 2r, *krziefyl* 22v proti *Sicilia* 5r, *Arcibiskup* 6r, *Archidiconem* 109r, *kardinaluow* 1v. Po ostatních obojetných souhláskách se distribuce *i/y* často řídí etymologickým a morfologickým principem: *zbiti* 93r, *zbytkuow* 64v, *bylo* 17v, v pádových koncovkách jmen a rodových koncovkách participií vyjma *l*-ového je nezřídka uplatňována shoda dle jmenného rodu: *kofti* ... *kazatelowy t. pawlowy* 22r, *naftali gfu* ... *nebyli gsu* ... *papezowe* 18r, *mffe byli fluzeny* 36r, *zewililiby fe* 38r. Ojediněle je *i* psáno grafem *j*: *Conftanciowj* 43v. Dlouhé *í* se píše *i*, ale rovněž *ij*, distribuce grafů, jak co se týče kvantity, tak kvality, není zcela pravidelná: *knezi* [kněží] proti *knezij* 2r, *Biskupij* 3v, *mnozij* 26v, *duffij* 29r, *drzij* 38r, *neobywagij* 3v proti *fluffegi* 3v, *pokrztienij* [pokřtěný] 24r.

Foném *o* je psán *o*, *ó* značeno není: *flowe* 3v, *posobilo* 25v, *posobenie* 41r. Text zachycuje probíhající diftongizaci *ó* > *uo*: v koncovkách substantiv je provedena téměř bezezbytku, *ó* se drží v přítomných tvarech slovesa *slúti*⁹² a slovesa *pósobiti* a jeho jmenných derivátů (viz výše), jinde zaznamenáváme kolísání: *zposobenim* 34r, *zpuosoba* 20v, *puoft* 28r, *poftie* 89v.⁹³

Foném *u* je psán *u*: *duchownie* 1r, *Sluncze* 1r, *biskupfku* 1r, na začátku slov *v*: *vczinil* 1r. Dlouhé *ú* značeno není, píše se grafem *v* na začátku slova: *vrzadie* 18r, grafem *u* v jiných pozicích: *odfudil* 20v. Grafem *v* je psána i samostatně stojící předložka či předložka splývající s následujícím slovem: *v oltarze* 2v, *vwelikeho* 2r, *v matky bozie* 3v.

⁹² Zápis však lze interpretovat i jako „krátké“ *o* slove.

⁹³ V nepřímém pádě je však náležité krácení, zápis lze tedy interpretovat i *postě*.

B je psáno v souladu s dnešními pravidly.

C je psáno převážně spřežkou *cz* i spřežkou s diakritikem *c̣z*: *Cziefarze* 1r, *cẓtiti* 1r, *obc̣ze* 1r, *wiecẓe* 1r. Ve slovech cizího původu označuje grafém *c* fonémy *c* i *k* (viz níže).

Č je psáno spřežkou s diakritickým znaménkem *i* bez něj: *mec̣ze* 1r, *poc̣zet* 1v, *czas* 1r, *vc̣znili* 1r, vyskytuje se i zápis pomocí *c* s háčkem: *Čafu* 82r.

D je psáno *d*.

Ď je psáno *d* nebo *ḍ* s diakritikem: *buḍ* 24r vedle *bud* 31r, *zeđ* 105r, *fud* [suḍ] 39r; jindy *d* a následujícím měkkčícím *i* nebo *ie*: *mladiatka* 50v, *wiedieti* 1r.

F je psáno *f*: *Iozefa* 7r, *Sufrag̣y* 6r, *roẓffafnieỵffie* 28r, *Bonifacius* 63r, nezřídka je však zdvojeno: *ffirmamentu* 1v, *nezuffal* 89v, *ffoka* 63r. Jen zřídka (a zvláště ve slovech cizího původu nebo v propriích) je psáno *ph*: *Stephanus* 35r, *Epiphanius* 45v, *philozopha* 87v.

G je psáno *g*: *magdalena* 24v, *lugduneṇský* 30r.

H a *ch* jsou psána v souladu s dnešními pravidly.

J je psáno *g* na začátku slova i na konci slabiky či v intervokalické pozici, mimo začátek slova však převažuje psaní grafy *y*, *ỵ*: *geft* 18r, *gmenem* 18r, *okazugi* 18v, *duostogenstwie* 18v, *nạywỵff̣i* 18v, *gey* 18v, ojediněle i *i*: *odial* 69r. Na začátku slov je užíván také graf *i*: *iakozto* 18r, *Ian* 18r. Ve tvarech přičestí činného i trpného sloves *přijieti* a *přijēti* jsou doloženy zápisy *przigial* 27v, 30r aj., *przigiat* 49v, 76r aj., *przigiel* 76v apod., v nichž lze – na pozadí dřívějšího zachycení nyní již zaniklé jotace – interpretovat zápis též jako zápis fonému *j* digrafem *gi*.

K se píše ve slovech domácích a zdomácnělých *k*: *Biskup* 18r, *kṛžestiaṇffku* 18r, ve slovech cizího původu, řidčeji i zdomácnělých rovněž *c*: *katholicus* 1r, *Coleṇfis* 1r, *wicarzowe* 2v. Někdy je písmeno na začátku slova zdvojeno, někdy i (ozdobně) rubrikováno: *kkral* 1r, *kkniezie* 3v.

L je psáno *l*, na začátku slov však bývá zdvojeno: *Sediel*, *milowal*, *lleta*, *llatranske* vše 65v.

M a *n* jsou psána v souladu s dnešními pravidly, ve slově *vina* bývá *n* geminováno: *winnu* 39r.

Ň je psáno *ṇ/n̄*: *nạn̄* 52r, *dạn̄* 78v, *pṛziezẹn̄* 111r, nezřídka však pouhým *n* či *n̄* s následujícím měkkčícím *i*: *pozṇaṇskeho* 10r, *wyṇiati* [vyňaty] 22r, *nemluwniatka* 62v,.

P je psáno v souladu s dnešními pravidly, někdy je však zdvojeno: *appọfftoluow* 2r.

Písař užívá grafému *q* ve slovech cizího původu, zvl. propriích a depropriálních výrazech: *Aquileyskeho* 100r, *Quiricia* 3v.

R je psáno v souladu s dnešními pravidly.

Ř je psáno nejčastěji spřežkou *rz* nebo spřežkou s diakritikem v podobě tečky nebo čárky nad jedním z grafů: *kterziz* 18r, *trzi a trzidczeti* 18v, *krzeftianffku* 18r, *rzekali* 18r, *Rzeka* 11r. Zřídka se vyskytuje zápis pomocí jediného grafu s diakritikem: *křiwe* 66v, či pomocí následujícího grafu *i*: *Rziekowe* 111v.

S je psáno na začátku *f* nebo *S*: *flowo* 18r, *ftalosti* 18r, *Swateho Silueftra* 18r, méně často *Sf*: *Sfeftifsteho* 65v. Uprostřed slova většinou *f*, objevuje se však také *ff*: *bifkupowe* 18r, *kostelnie* 65v, *krzeftianffku* 18r, *tifficuow* 65v. V koncové pozici stojí *s*: *czas* 1r, *Augustus* 1r, *krýftus* 18r. Na švu předpony *s-* a kořene začínajícího *-s-* se píše *sf*: *sfazen* 29v, 39r, *sftupil* 95r, ojediněle *sS*: *sSazen* 47v.⁹⁴

Š je psáno uprostřed slov *ff*: *wfficzni* 18r, *wffemohuczý* 18v; na konci slov *fs*, ojediněle *š*: *Geziefs* 18v, *naš* 18v; na začátku *sf* i *ff*: *ffetrzili* 26r, *Sfimon* 26r–26v, *ffiroka* 27r. Ojediněle se vyskytuje i zápis s grafy třemi: *sfftiaftnie* 91r. Skupina *-šš-* je rovněž psána digrafem *-ff-*: *naywýffiemu* 1v.

T je psáno *t*, vyskytuje se však také zápis s digrafem *th*: *naftali* 18r, *Protoz* 18r, *Tento* 111v, *Mathufs* 19v, *feth* 111v.

Ť je psáno nejčastěji grafem *t*, který je někdy zdvojen: *Dostit* 1v, *zwlafft* 36r, *zaprzelt* 38v, *Tott* 1v. Nečetný je zápis pomocí *t* s diakritikem: *plafi* 25r, *napuffi* 46v, ojediněle se vyskytuje zápis digrafem *tt'*: *att'* 91r. Nejčastěji je měkčení vyjádřeno následujícím *i*, resp. *ie*: *krzeftianfskych* 1r, *ftiata* 20v, *odpufftieni* 19r, *tielo* 19r.

V je psáno nejčastěji *w*, vyskytuje se však také zápis pomocí *u* a ojediněle (na začátku slova) *v*: *dwa* 1v, *Swaty Pawel weden* 21v, *Octauiana* 1v, *rauenfsky* 8r, *Pauel* 73r, *vaczowfsky* 10r.

Písař užívá grafému *x* ve slovech cizího původu, zvl. propriích: *Allexander* 3v, *Calixta* 32r.

Z je psáno *z*, *ž* je psáno *z* nebo *z* s diakritikem (velkou míru kolísání ukazují zápisy týchž lexémů): *az* 1r, *Protoz* 1v, *zafluzili* 22v, *Prazfskeho* 10v, *nez* 1r, *až* 1r, *pražfsky* 10v.

Distribuce velkých písmen je neustálená, jak co se týče jejich užití, tak rubrikování. Nesoustavně jsou velkými písmeny označována jména osob (*Iana* 18r, ale *marie* 18v), jména místní (*Rzima* 18r, ale *wbtleemie* 18v) či depropriální výrazy (*Rzimskeho* 18r, *Iudowie* 18v) a pojmenování, jimž lze přičítat vysoký společenský status (*Bifkup* 18r, *Cziefarže* 18v).

⁹⁴ Písař však výraz zapsal jako dvě slova.

Hranice slov písař respektuje, neslabičné i slabičné jednopísmenné předložky a spojky jsou však někdy psány bez mezery spolu s následujícími slovy.

Z interpunkčních znamének používá písař pouze virguli, která má podobu krátké vlasové čárky. Jejich umístění je poměrně nahodilé, pro značení hranic větných celků nebo jejich vnitřního členění slouží spíše rubrikace grafů.

Způsob zápisu přibližuje následující ukázka:

Poczinafie owffech papezich krzeft | ianfkych czo gich gest bylo || Oniewadz tyto kniehy | zmienku czinie owffech | papeziech minulych /⁹⁵ | kterziz gfu nastali ge|den po druhem az Odpr|wnieho az do Iana / | kteryz se psal Ian ge|denmezcietmy Sluffie tehdy wiedie|ti odkud geft to flowo papez przifflo / | Neb wprwotnie czierkwj fwate neby|li gfu papezowe tiem gmenem nazwa|ni – Ale kazdy papez slul naywyffie | Biskup Protoz to flowo papa latin|fke geft diwu podobne Nebo widu|cz wlachowe ze prwnij papezi abi|ku|powe / tak gfu stale a pewnie fwu wie|ru drzeli / krzeftianffku ze gfu temierz | wfficzni / az do Swateho Siluestra mu|czedlnicztwo trpeli / kteryz byl papezem / | po Boziem narozenie Ileta trzifteho | patnadczteho y diwieczeje gich ftalofti | a trpieliwofti rzekali gfu wlachowe | papa papa / Potom tako kdyz geft Con|stantinus Cziefarz weliku czest vczinil | Swatemu Siluestru papezi a fam ge y | po Rzimu wodil wfadiw gey nabiely / || orz Opiet fu fe wlachowe diwili welmi | Rzkucze Papa papa Odkud przifflo to | flowo papez latinnicz y wiedie ze to flo MartKronC 17v–18v

2.3.1.4 Rukopis **MartKronD** je zapsán mladším spřežkovým pravopisem s pouze ojedinělým označováním pravopisně měkkých konsonantů diakritickými znaménky. I kvantita samohlásek je značena zřídka, a to výhradně geminátami: *dobrzij lidee* 77v. Písař relativně četně používá písařské zkratky, převážně pro vyjádření pádových koncovek zájmen (*nafwe^o* 74r, *nage^o* 77r). Grafémické vyjádření fonémů popisuje následující abecední přehled vokálů a konsonantů.

Fonémy *a* i *á* jsou značeny grafem *a*: *zawola ta gifta* 74r, *nafyle* 74r.

Fonémy *e* i *é* jsou značeny grafem *e*, foném *e* je někdy značen geminátou: *nafwe^o otcze* 74r, *gednu* 74r, *lidee* 74v, *zidee* 76v, *zlee* 77v.

Krátké i dlouhé *jať* (*ě/ie*) se píše *ie*, zřídka *ye*: *fie*, *Rzimie*, *miefftienina* 74r, *nye* 75r.

⁹⁵ V rukopise krátká šikmá čárka.

Distribuce *i* a *y* je relativně ustálená. Foném *i* je psán grafem *i* po pravopisně měkkých souhláskách (č, ž, zčásti š) a *j* (g): *uczini*⁹⁶ 74r, *krziczeczy* 74r, *wfficzni* 74r, *ziwot* 74v, *gifteho* 74r, proti tomu však *myffy* 76v. Po *t*, *d*, *n* značí *i* měkčení konsonantu: *pomfiti* 74v, výjimkou je *fnydech* 74r a jména cizího původu: <C>*Onstantinus* 78r. Po *c*, *z*, *s* se píše graf *y*: *mluwieczy* 74v, *frdczy* 74v, výjimkou je *czizolozftwie* 74r a jména cizího původu: *Sylvester* 79r vedle *Silvester* 79v; lze tak konstatovat korelaci mezi neužíváním diakritik k označování „měkkých“ souhlásek a naopak užíváním grafů *i/y* ve slabikách s fonémy *c*, *z*, (*s*) proti č, ž, (š). Po ostatních obojetných souhláskách je *i/y* používáno v podstatě v souladu s etymologickým a morfologickým principem: *flibila* 75r, *nebylo* 74r, *vflyffel* 78r, *chwili* 74r, *modly* 74v, není však uplatňována shoda v rodových koncovkách participií: *lide shledali* 74r, *vczinili* [ženy] 75v. Dlouhé *i* se píše *i* nebo *y*: *pychy* 74r, *dym* 74r, občas však bývá značeno digrafem *ij*: *panij* 1r, *myflij* 74r.

Foném *o* je psán *o*, *ó* značeno není: *pomfiti* 75r, *proti* 75r, *przatelom* 75r, *swoy* 75r, *rodiczow* 77r; text však zachycuje probíhající diftongizaci *ó* > *uo*: *wuoli* 75r, *nuoz* 75v.

Fonémy *u* i *ú* jsou psány *u*: *tu*, *mu*, *mluwieczy* 74r, *zamuczeni* 75v, na začátku slov *v*: *vczinil* 75v, *vderzi* 75v.

B je psáno v souladu s dnešními pravidly.

C i *č* je psáno spřežkou *cz*: ojediněle – ve jméně cizího původu – pak pouhým *c*: *otcze mocz* 74r, *lucrecia krziczeczy aprofecz* 74r. Ve slovech cizího původu označuje grafem *c* fonémy *c* i *k* (viz níže).

D i *d'* je psáno *d*: *bud* 75r, *budto* 75v; *d'* bývá vyjádřeno i *d* a následujícím měkkícím *i* nebo *ie*: *hodili* 74r, *dietmi* 74v.

F je psáno *f*: *fftrafowati* 79r, převážně je však zdvojeno: *offierowati* 77v, *fftraffowati* 77v.

Zřídka (a zvláště ve slovech cizího původu nebo v propriích) je psáno *ph*: *Iofephus* 77r.

G je psáno *g*: *augustus* 78r.

H a *ch* jsou psána v souladu s dnešními pravidly.

J je psáno převážně *g*: *gegie* 74r, *gmieti* 74v, *vziwagi* 74v; na konci slabiky a v intervokalické pozici však i *y*: *taynie* 74r, *obyal* 75r; na začátku slov *i*: *Iak* 74r, *ia* 74r.

K se píše ve slovech domácích a zdomácnělých *k*: *kwalt* 74r, *fkutku* 74r, ve slovech cizího původu i *c*: *lucrecia* 74r.

L je psáno v souladu s dnešními pravidly.

M a *n* jsou psána v souladu s dnešními pravidly.

⁹⁶ V rukopise psáno dohromady se spojkou *i* (*yuczini*).

Ň je psáno *n*: *ohen* 75r, *kuon* 76r, *nan* 76v, nebo *n* a následujícím měkkícím *i* (zřídka *y*), resp. *ie/ye*: *wfficzni* 74r, *pokolenim* 74v, *ſnydechu* 74r, *taynie* 74r, *nye* 74r.

P je psáno v souladu s dnešními pravidly.

Písař užívá grafému *q* ve slovech cizího původu, zvl. propriích: *<T>Arquinus* 74r.

R je psáno v souladu s dnešními pravidly.

Ř je psáno nejčastěji spřežkou *rz*: *rzeekali* 74r, *przatelom* 74r, jen ojediněle *ř*: *kaczierſke* 81v.

S je psáno na začátku a uprostřed slov *ſ*: *ſpal* 74r, *naſyle* 74r; jen ojediněle *s* nebo *ſſ*: *ſskocziti* vedle *ſſkoczil* 74r, *nepokuffil* 77v, *paſſy* 76v. Za specifický případ užití grafu *s* na začátku slova lze považovat zápis sloves s předponou *s-*, která je psána odděleně, nelze tedy vyloučit, že písař prefix považoval za samostatné slovo a psal je tedy stejně jako předložku *s*: *s hledali* 74r. Na konci slov *s*: *<T>Arquinus* 74r, *Tytus* 74v, *dnes* 76v.

Š je psáno na začátku a uprostřed slov *ſſ*: *ſſel* 74r, *ſſyroka* 76r, *plaſſt* 74r, *wfficzni* 74r; na konci slov *ſs*, ale také *s* nebo *ſ*: *budeſs* 77r, *muſiſs* 76r, *Geziſs* 79v vedle *geziſ* 79r a *geziſs* 79r, *waſs* 79r.

T je psáno v souladu s dnešními pravidly, někdy je však zdvojoováno: *zlatto* 77r.

Ť je psáno *t*: *at* 6r, často však není měkčení značeno vůbec: *plaſſt* 74r, *at* 75v. Nejčastěji je měkčení vyjádřeno následujícím *i*, resp. *ie* nebo *ij*: *mieſſtienina* 74r, *tazati* 74r, *prudkoſti* 75r, *Rzimſſtij* 75r.

V je psáno nejčastěji *w*, ojediněle *u*: *Sylueſter* 79r.

Písař užívá grafému *x* ve slovech cizího původu, zvl. propriích: *Allexandra* 77v.

Z je psáno *z*, *ž* je psáno *z*, zřídka *ž*: *Akdysz* 74r, *ze* 74v, *vziwagi* 74v, *žilu* 76r, *požhrzela* 79v.

Velká písmena používá písař zřídka, podobně jako ostatní text je nijak nezvýrazňuje (např. rubrikou). V podstatě soustavně je užito velké písmeno u místního jména *Řím* a obyvatelského *Římané*, jinak slouží k nesystematické signalizaci členění větných celků.

Hranice slov písař respektuje v menší míře než písaři rukopisů ostatních, spolu s následujícími slovy bez mezery tak píše nejen neslabičné předložky, ale i předložky slabičné a spojky: *anadnaſſimi* 74v. Za písařskou chybu či hyperkorektnost můžeme považovat psaní prefixu jako samostatného slova: *s hledali* 74r.

Z interpunkčních znamének používá písař pouze virguli (za její nedopsanou variantu lze snad považovat i ojedinělou tečku za slovem *děti* na foliu 78v). Sporadicky jí značí konce větných celků či naznačuje jejich vnitřní členění. Její umístění je řízeno pauzovým principem, pomlky ale nejsou signalizovány zcela důsledně. Daleko častěji písař používá

virguli pro značení rozdělení slova na konci řádku. Zdvojená virgule je použita jako znaménko konce kapitoly.

Způsob zápisu přibližuje následující ukázka:

t⁹⁷ Arquinus ten zputiw (sic!) fie nafwe^o otcze mocz ten | wedl mnoho fwe wuole apychy w Rzimie gednu | chwili ffel wuodeni dogendoho urozene^o domu | w Rzimie geffto toho gifteho urozeneno miefftienina | doma nebylo yuczini kwalt anafyle / tak že spal a miel | fwu wuoli s ge^o ženu proti gegi wuoli /ate rziekali lu/ | crecia / ayhned potom zawola ta gifa lucrecia krziczeczy | aprofecz gich welikum placzem / aby gegie^o hanebne^o s|kutku ahynby pomstili / Akdyz fie oto wfficzni przietelee | snydechu whromadu / tehdy ona wzemffî geden noz | taynie podswoy plafft ywftupi mezy nye awecze knim | fwym przatelom ykewffem lidem / ktoz fu fie byli tu przy/ | hodili / kteraz pani potom czizolozftwie atoho zle^o skutku | chce fie zcziftiti tak aby lide s hledali ze tim winna ne/ | nie / aze fie gie proti gegie wuoli ftalo / ta ma fie wtom | vkazati takto / aze gie toho zel geft Iak fem ia koliwiek kto/ | mu bezdiecznie przyprawena / ta ma vczyniti tak yako | ya kazda kteraz chce aby gie toho wierzeno bylo /aze fie | gie proti gegie wuoli ftalo MartKronD 74r

2.3.1.5 V **prvotisku** je užita kombinace mladšího spřežkového pravopisu s označováním pravopisně měkkých konsonantů diakritickými znaménky (tečkou nad měkčenou literou nebo nad druhým grafémem, jde-li o spřežku). Kvantita je značena sporadicky, a to (s výjimkou fonému *i*) geminátami. Tiskař užívá běžné zkratky, realizované buď „horním indexem“, zvl. pokud je zkracována koncovka, resp. sufix a koncovka jmen, nebo čárkou (vlnovkou) nad předcházející samohláskou následovanou fonémem *m* nebo *n*: *kâz* [kamž] 82v; stejně je značeno zkrácení tvaru *jest* nebo koncové *-us* (viz např. podobu jména *Sogodianus* 16v). Další zkratku představuje *p* s kličkou, označující prefix, resp. slabiku *pro-*: *ptiwenftwî*, *ptož* 75r, nebo *pra-* vyjádřené vlnovkou nad grafem: (srov. zápis slov *spravedlivý*, *opravovali* 75r, *práva* 76v ad.). Grafémické vyjádření fonémů popisuje následující abecední přehled vokálů a konsonantů.

Foném *a* je značen grafémem *a*, u *á* je zřídka signalizována kvantita geminátou: *Izaak* 6r.

Fonémy *e* i *é* jsou značeny grafémem *e*, *é* je též nesoustavně označováno geminátami, zvláště v pádových koncovkách: *lidee* 8v.

Krátké i dlouhé *jať* (*ě/ie*) se píše *ie*.

⁹⁷ Vynecháno místo pro iniciálu, ta je naznačena minuskulí vepsanou na levém okraji stránky.

Tiskař v podstatě důsledně rozlišuje *i* a *y*. Foném *i* je psán: a) grafémem *i* po měkkých souhláskách a *j* (*g*): *wwierzil* 7r, méně časté je v těchto případech psaní *y*: *neczynte* 7r, po *t*, *d*, *n* značí *i* měkčení konsonantu: *diwiti* 7r; b) po *c*, *z*, *s* grafémem *y*; c) po ostatních obojetných souhláskách v podstatě v souladu s etymologickým a morfologickým principem: *zbiti* 7r, *bylo* 8v, v rodových koncovkách participií je uplatňována shoda dle rodu: *ffkodily* [štěnice] 8v, *mieli*, *prziſfli* [Židé] 9r. Dlouhé *í* se píše *i* nebo *y*: *rzimane* 22v, *wſsemohucy* 60r, často však bývá značeno grafémem *ij*: *prawij* 1r, *naywyſſij* 5v, *lidij* 9v, *florencij* 1r, *Napij* 16r, *wieczij* 97r. Česká „pravidla“ distribuce *i* jsou často aplikována také na propria cizího původu, srov. *Babilon* 5r, *Pryamus* 6v, *Achylleſs* 6v, *Tytus* 29r.

Foném *o* je psán *o*, *ó* značeno není: *O wy niemczy* 60r, *moż* 56r; text však zachycuje probíhající diftongizaci *ó* > *uo*: *kraluow* vedle *kralow* obojí 4v.

Foném *u* je psán *u*: *gednu*, *ranu* 9r, na začátku slov *v*: *vrzedniky* 6v. Dlouhé *ú* registrujeme v jediném případě: *haytmanuuw* 22v. Ve slově *soud* je již realizována diftongizace, graficky zachycená jako *au*: *ſaudie* 6v.

B je psáno v souladu s dnešními pravidly.

C je psáno spřežkou *cz*: *cziefarze* 12r, *horzowicz* 1r, méně často pak pouhým *c*: *buducij* 1v, *wanoce* 57r, *cozkoli* 99r. Ve slovech cizího původu označuje grafém *c* fonémy *c* i *k* (viz níže).

Č je psáno spřežkou s diakritickým znaménkem: *czeſku*, *rzeczy* 1r, někdy také grafémem *č*: *cechy* 57r, *vćinil* 95r.

D je psáno *d*, někdy je však zdvojeno: *raddy* 45v.

Ď je vysázeno „točeným“, resp. smyčkovým *d'*: *Pod'* 77r, *ſhromazd'eni* 78r, *odd'elency* 86r, *d'el* [d'él], tj. *díel* ‚díl‘ 94r, jindy *d* a následujícím měkkčícím *i* nebo *ie*: *przihodili* 7r, *vdielali* 10v. Řídce se vyskytuje *d* s tečkou: *hled* 59v.

F je psáno nejčastěji *f*: *Iozefa* 7r, někdy je však zdvojeno: *ffaraonowu* 7r, *konfferſſtowe* 52r. Zřídka (a zvláště ve slovech cizího původu nebo v propriích) je psáno *ph*: *Iozeph* 7r.

G je psáno *g*: *Frygia* 12r.

H a *ch* jsou psána v souladu s dnešními pravidly.

J je psáno a) *g*: *Nalezagi* 1r; b) na konci slabiky a v intervokalické pozici *y*: *naywyſſi* 5v, *hleday* 7r, *boyowati*, případně *i*: *Troia* 15r, *troiany* 15v; c) na začátku slov *i*: *iako* 1r, *Iakob* 6v.

K se píše ve slovech domácích a zdomácnělých *k*: *knihach* 1r, *kaldea* 5r, *Iakob* 6v, ve slovech cizího původu i *c*: *confilium/konfilium* 66v.

L je psáno v souladu s dnešními pravidly, tiskař používá dvojí *l*, s kličkou a bez kličky, jeho distribuce je však libovolná, srov. *naftawali* vs. *držali* obojí 60r. Ojediněle je *l* (v iniciální pozici) geminováno: *lletorius* 46v.

M a *n* jsou psána v souladu s dnešními pravidly.

Ň je psáno *n*: *neczynte* 7r, nebo *n* a následujícím měkkícím *i*, resp. *ie* nebo *ij*: *narozenim* 1r, *trzeſenie* 86r, *dnij* 82r. Ve slabice [mňe] však bývá užito i *m*: *mefſecze* 70v, *vmel* 75v, *mefſto* 86r, *riſme* 77v. Zřídka je *ň* značeno diakritikem: *vcziſnene* 70v, *gednoſtayſne* 79r, *flawſne* 84r, a to i v případě, že po něm následuje dlouhý vokál: *wraceſne* [vráčené] 94r.

P je psáno v souladu s dnešními pravidly, někdy je však zdvojeno: *Oppata* 84v.

Tiskař užívá grafému *q* ve slovech cizího původu, zvl. propriích: *Aquileia* 63v, *Qwintyana* 71r.

R je psáno v souladu s dnešními pravidly.

Ř je psáno nejčastěji spřežkou *rz*: *pohrzben* 71r, nezřídka *ř*: *hrncier* 95r.

S je psáno a) na začátku a uprostřed slov *f*: *fwe*, *ſtaly*, *geſt*, *czaſow* 1r, ojediněle *Sf*: *Sfwawenſke* 84r; b) na konci slov *s*: *czas*, *dnes* 73v. Skupina *ss*- (*s* předponové a kořenné) je psána *ſf*: *ſftrczili* 1v.

Š je psáno a) uprostřed slov *ſf*: *naykražſſi* 1v; b) na konci slov *ſs*: *beneſs* 1r, *geziſs* 12r; c) na začátku *Sf*: *Sſkolastyka* 2v.

T je psáno v souladu s dnešními pravidly, někdy je však zdvojoováno: *zlatto* 15r. Ve tvarech gen. pl. slova *léto* ‚rok‘ je téměř bez výjimky vysázeno *th*.

Ť je psáno *t* s diakritickým znaménkem: *ať* 6r, často však není měkčení značeno vůbec: *nebt* 7v, *yat* 8v. Nejčastěji je měkčení vyjádřeno následujícím *i*, resp. *ie* nebo *ij*: *latinie*, *ti*, *tiech* 1r, *koſtij* 2v, *dietij* 4r.

V je psáno nejčastěji *w*, ojediněle *u*: *Seuerem* 64v.

Tiskař užívá grafému *x* ve slovech cizího původu, zvl. propriích: *Maxencyus* 32v, *kalixta* 64v.

Z je psáno *z*, *ž* je psáno *z* nebo řidčeji *ž*: *Teež* 86r, *každe* 1r, *kterakž* 25v, majuskulní *ž* diakritikon postrádá: *Zoldan* 49v.

Hranice slov tiskař zpravidla respektuje, neslabičné předložky jsou však vysázeny bez mezery spolu s následujícími slovy.

Z interpunkčních znamének používá tiskař zvláště tečku, méně často dvojtečku. Jejich umístění je řízeno pauzovým principem, pomlky ale nejsou signalizovány zcela důsledně. V textu se objevuje i virgule – je jí však nesoustavně označováno pouze dělení slov na konci řádku. Dvojtečka pak uvozuje i přímé řeči (srov. např. 6v–7v).

Tiskař byl poměrně pečlivý, dopustil se jen nemnoha chyb a nastíněné pravopisné zásady porušoval zřídka. Jeho nejčastější chybou, ovšem sazečskou, je vertikální obracení liter *n* a *u* o sto osmdesát stupňů. Disponoval literami pro vyjádření všech českých fonémů a užíval jich. Ve větší míře, než činili písaři rukopisů, používal grafémy s diakritickými znaménky, čímž mohl omezit množství spřežek. Z tisku je patrná tiskařova snaha o co nejjednotnější a nejjednoznačnější grafickou podobu textu jak reflektující zvukovou podobu soudobé češtiny, tak uplatňující i princip historický, resp. etymologický a morfologický (srov. distribuci grafémů označujících *i*, *ī*).⁹⁸

***O krali Waczlawowi .* |**

⁹⁹ *wAclav kral czeſky drziwe ře|čzeneho karla cziefarze syn był | wołen za ſwego otzce zdrowie | Iakož geſt drziwe powiedieno když | četli od božieho narozenie tisycz čtyrzi | ſta ſedmdefateho pateho .*

***Poczynagi ſe knihy o wſſech pape/ | žiech krzeſtianskych .* |**

poniewadź tyto knihy zmienku | czynie o wſſech papeżiech mi|nułych kterziż ſu naſtawali / | geden po druhem od prwnieho aź do | Iana kteryż ſe pſał Ian gedenmet/|cietmy. Słuffie tehdy wied'eti odkud | geſt to ſłowo papeż přiſſlo Neb wpr|wotnie czierkwi ſwate nebyli ſu pape|żowe tiem gmenem gmenovani ale každy papeż prwe ſłuł naywyſſi bi/|ſkup protoż to ſłowo papa latinſke gt | k widu podobne . MartKronT 60r

2.3.2 Hláskosloví

Rozbor **hláskosloví** pramenů se zaměřuje především na doklady dynamiky jazykového systému. Nepopisujeme jevy (již) ustálené, vývojově statické. Všímáme si tedy průběhu a výsledků hláskových změn realizovaných v průběhu 15. století. V oblasti vývoje samohlásek jsou jimi především tzv. **zánik jotace**, **diftongizace *y* v *ej*** a ***ú* v *ou***, **monoftongizace (*ó* >) *uo* v *ů*** a změna ***aj* v *ej***, v konsonantismu změny ***šč* v *št'*** a ***ždž* v *žd'***. Svojí povahou sem spadá i distribuce protetického *v-*.

2.3.2.1 Vokalismus

2.3.2.1.1 V rukopisu **MartKronA** je jotace v krátkých slabikách již zcela odstraněna, četné doklady zápisu příklonného *se*, adverbia *zase* nebo tvarů pomocného být s jotací (*/ſie*, *gieſt*, *gie/gye*) považujeme za písařskou manýru, ať už se jedná o reziduum

⁹⁸ K tomu srov. i Šimek 2010a.

⁹⁹ Je vynecháno místo pro dopsání iniciály o výšce tří řádků, správná hláska je předtištěna minuskulní reprezentantou.

grafického zachycení dřívější jotace, nebo zápis (především v pozici *e* po *j*) fonému *j* digrafem *gi/gy*, jak ukazují tvary *obgial* 89r, *przigiala* 110r, *gial* 131v. V dlouhých slabikách text působí, jako by vykazoval převažující tendenci k depalatalizaci bez vydělení *i*-ového přechodového prvku. Tento dojem však vyvolává množství dokladů tohoto jevu u frekventovaných slov. Tak např. z 747 dokladů slabiky *cé* 745 reprezentují tvary slova *césař* a jeho derivátů, z tří set dokladů slabiky *ře* jich 158 připadá na slovo *dřeve* či spřežky, které je obsahují (*dřeveřečeny*). Jinak je poměr slabik *é*-ových proti *ie*-ovým zhruba v poměru 1 : 2, vůbec není doložena depalatalizace tohoto typu po *z*.

Ojedinelý je tvar *L pl.* interpretovatelný jako projev zvrtné písařské analogie *bojiech* 1r; takto jej lze hodnotit na základě převažujícího tvaru *bojích*.¹⁰⁰ V souladu s historickými mluvnicemi je možné uvažovat o náležitém, sekundárním tvaru, a pokud připustíme zápis fonému *j* digrafem, je možné interpretovat zápis i jako *bojéch*.

V rukopise se nenachází jediný doklad na diftongizaci *y* v *ej* ani *ú* v *ou*. Nepočítáme sem ovšem doklady diftongu v propriích cizího, německého původu: *z Ro<z>palctejnu* 141r, *z Ochynštejnu* 141r, *z Ochynštejna* 142r.¹⁰¹

Text obsahuje řídké doklady na monoftongizaci *ie* v *i*: *již jí* [královně] *bylo ... puol vrkoče spleteno* 7v, *přišlo jí* [královně] *poselstvie* 7v, *on jí vynikl* 11v, *království* 26v.

Doklad provedené monoftongizace *uo* v *ů* není v textu jediný, naopak, převažuje ještě původní *ó* nad přechodovým prvkem *uo*, a to zhruba v poměru 3 : 1 (860 : 300). Diftong se však vyskytuje i v pozicích, kde se ocitl jednak analogií nenáležitou, písařskou, jednak vlivem jiných tvarů téhož slova, a to jak v kořeni: *živuoty*, *stvuoreny*, *povuolil*, *vuoda*,¹⁰² *buoží*, *žuoldu*, *dvuore*, tak i v koncovce: *slovuo*, *křestanstvuo*. *Uo-* na místě původního krátkého vokálu je doloženo též v pozici po neslabičné předložce¹⁰³ u slov *obyčej*, *obilí*, jinak psaných s vokálem krátkým (srov. *wuobyczeg* 7r, *wuobily* 12vproti 25 dokladům slova *obilí*, 31 dokladů slova *obyčej*).

Změna *aj* v *ej* nemá v textu jediný doklad: *aj* je nejčastěji doloženo v prefixu *naj-* (téměř 150 doklady), ve tvarech slovesa *dáti*, *a*-kmenových sloves (*hledati*, *zakládati*, *jednati*),

¹⁰⁰ Srov. Gebauer 1960, 110, Vážný 1964, 31–32; v ediční části na tyto tvary upozorňujeme uvedením paleografické podoby.

¹⁰¹ Zmíníme jen, že rukopis MartKronA ukazuje zachováním diftongu, že je blíže k německé předložce než ostatní zachovalé prameny (především prvotisk), které tento typ jmen, tj. kompozit s komponentem *-stein-*, uvádějí v podobě zúžené *-stýn/štýn*, tedy ve formě ukazující větší míru adaptace do českého hláskového i morfologického subsystému.

¹⁰² Zde – ve dvojslabičném *a*-kmenovém femininu typu *hora*, *kráva* apod. – však lze z akcentologických důvodů dlouhý vokál připustit, srov. Lamprecht – Šlosar – Bauer 1986, 79–80.

¹⁰³ Gebauer 1894, 234–235.

příp. jejich derivátů (*ohledaj*, *prodajno*; téměř 30 dokladů), v kořenu slova domácího (*vajce*) i přejímkách (*hajtman*).

2.3.2.1.2 V rukopise **MartKronB** je jotace v krátkých slabikách již zcela odstraněna, ojedinělé doklady zápisu příklonného *se* nebo tvarů pomocného *být* s jotací (*gie*, *fie*, *przigiede*, *giede*) považujeme za písarskou manýru, ať už se jedná o reziduum grafického zachycení dřívější jotace, nebo zápis (především v pozici *e* po *j*) fonému *j* digrafem *gi*/*gy*, jak ukazují tvary *prigial* 39r, *giat* 45v, *sgiedeclu* 45v, *pogial* 49r.

V dlouhých slabikách vykazuje text tendenci k depalatalizaci bez vydělení *i*-ového přechodového prvku zejména u slov *césař* a jeho derivátů (cca 850 dokladů proti pouhým 4 dokladům s diftongem) a u slova *měsíc*; v menšině je zastoupení *é*-ových a *ie*-ových variant buď vyrovnané (po *z* v poměru 1 : 1, po *č* v poměru 2 : 3), převládá však zcela jasná převaha diftongu *ie* (po *ž* v poměru 1 : 50, po *š* 1 : 34, po *j* 1 : 12, po *ř* 1 : 34).

Nezřídka (více než 40 příklady) jsou doloženy zápisy tvaru *D sg.* vzniklé zvrtnou analogií *doftogenftwie*, *ukrutenftwie* obojí 21v ad. Na rozdíl od rukopisu **MartKronA** sem lze řadit i zápisy *L pl.* *obyczegiech* 23r, *bogiech* 43v, neboť zde stav depalatalizace bez vydělení *i*-ového přechodového prvku téměř vylučuje interpretovat zápis jako *obyčejých*, *bojých*.

V rukopise se nenachází jediný doklad na diftongizaci *y* v *ej* ani *ú* v *ou*. Nepočítáme sem ovšem doklady diftongu v propriích cizího, německého původu: *z Rozpalčtejnu* 54r, *z Ochynštejna* 55r, *z Ochsenštejna* 59r.¹⁰⁴

Text obsahuje doklady provedené monoftongizace *ie* v *í*: ve tvarech slova *měsiec* již převažuje monoftongizované *í*, a to v poměru 2 : 8 (dominantní – s 31 doklady – je však podoba s *-é-*).

Doklad provedené monoftongizace *uo* v *ů* není v textu jediný, naopak, převažuje ještě původní *ó* nad přechodovým prvkem *uo*, a to zhruba v poměru 3 : 1 (660 : 230).

Diftong se v pozicích, kde se ocitl analogií nenáležitou, písarskou, téměř nevyskytuje. Nečetnými výjimkami jsou *v Nápuoli* 5v, *puomluva* 5v. *Uo-* na místě původního krátkého vokálu je čteně doloženo též v pozici po neslabičné předložce:¹⁰⁵ *v uoheň* 3r, *s uobú* 6r, 18r, 29r, *v uodění* 15v.

Změna *aj* v *ej* nemá v textu jediný nesporný doklad: zápis řadové číslovky *Trzinacztaŷ* 7r. Lze sice interpretovat i jako doklad proběhlé změny *aj* v *ej* zasažené zvrtnou analogií,

¹⁰⁴ Vedle uvedených podob se v rukopisu **MartKronB** vyskytují u tohoto typu jmen i podoby zúžené *-stýn/šťýn*, tedy podoby ukazující větší míru adaptace do českého hláskového i morfologického subsystému: *z Hensenšťýnu* 53v, *z Echyšťýnu* 54r.

¹⁰⁵ Gebauer 1894, 234–235.

vzhledem k ojedinělému výskytu jej však chápeme spíše jako písarskou chybu. *Aj* je nejčastěji doloženo v prefixu *naj-* (téměř 100 doklady), ve tvarech slovesa *dáti*, *a-*kmenových sloves (*hledati*, *zakládati*, *jednati*) a jejich derivátů (*vzdáti*; cca dvě desítky dokladů), v kořenu slova domácího (*vajce*) i přejímkách (*hajtman*; této však konkuruje v poměru 1 : 3 varianta *hétman*).

2.3.2.1.3 Rovněž v rukopise **MartKronC** je jotace v krátkých slabikách již zcela odstraněna, ojedinělé doklady zápisu příklonného *se* s jotací (*fie*) považujeme za písarskou manýru, stejně jako zápisy typu *przigiel* 76v, které lze navíc interpretovat nejen jako reziduum dřívějšího zápisu jotace, nýbrž také – na pozadí zápisů *przigial* (27v, 30r, 32v aj.) *przigiat* (49v) apod. – jako zápis fonému *j* digrafem *gi*.

V dlouhých slabikách text nevykazuje tendenci k depalatalizaci bez vydělení *i*-ového přechodového prvku, nalezené formy jsou řídké (*césaře* 45v, *nazévati se* 27r, *kněže* 35r, *za najosviecenějšé* 30v, v *skryšých* 44v, *řekali* 18r, *bratře* 23v, *řekati* 25v, *měsiece záře* 50v). Četné jsou však chybné zápisy koncovek substantiv a adjektiv vzniklé zvratnou analogií (G pl. *knieszie* 2v, N sg. mask. *nayprwnieyffie* 5r, D sg. *podobenftwie* 17r, L sg. *vmuczenie* 19r, G pl. adj. *menffiech* 20r, L pl. adj. v *hlawniech* 2r, I sg. *Boziem narozieniem* 21r atd.), v kořeni slova je pak tato písarská analogie doložena zápisem jména *Geziefs* 18v.

V rukopise se nenachází jediný doklad na diftongizaci *y* v *ej* ani *ú* v *ou*.

Text obsahuje jen ojedinělý doklad provedené monoftongizace *ie* v *í*: *měsíce* 54r; vzhledem k této ojedinělosti je však možné považovat jej za písarskou chybu spíše než za doklad hláskového vývoje. Ojediněle je doloženo úžení *é* v *í*: *na hedvábným korporálu* 42r.

Doklad provedené monoftongizace *uo* v *ů* není v textu jediný, nad původním *ó* již však převažuje přechodový prvek *uo* zhruba v poměru 50 : 1.

Diftong se v pozicích, kde se ocitl analogií nenáležitou, písarskou, téměř nevyskytuje. Nečetnými výjimkami jsou *dvuoji* 103r, *dvuoje* 109r.¹⁰⁶ Iniciální *uo-* na místě původního krátkého vokálu je doloženo výhradně v pozici po neslabičné předložce:¹⁰⁷ v *uokovách* 2v, *k uostatku* 43r, v *uohnivý* 58r, v *uoděvu* 67r atd.

Změna *aj* v *ej* nemá v textu jediný doklad.

2.3.2.1.4 V rukopisu **MartKronD** je jotace v krátkých slabikách již zcela odstraněna, ojedinělé doklady zápisu auxiliáru préterita (*gie*, *gye*), stejně jako soustavný zápis

¹⁰⁶ Nelze však vyloučit vliv tvarů maskulina s náležitým dlouhým vokálem.

¹⁰⁷ Gebauer 1894, 234–235.

příklonného *se* s jotací (*ſie*, doloženo přes osmdesát výskytů) považujeme za písařskou manýru.

V dlouhých slabikách text téměř nevykazuje tendenci k depalatalizaci bez vydělení *i*-ového přechodového prvku, nalezené formy jsou zcela ojedinělé (*prosēc* 74r, *křičěci* 74r, 78r, *křičěchu* 76r, *vzkřēsiti* 80v).

Relativně nečetné jsou chybné tvary vzniklé zvrtnou analogií v koncovkách substantiv, pronomin i adjektiv (I sg. *ztracenie* (sic!) 75v, I sg. *niem* 75v, D sg. *duoftogenſtwie*, L sg. *traczenie* obojí 75v, D sg. *Cziefarzſtwie* 76v, *branienie* 76v, G pl. adj. *boziech* 80v, L sg. *wiezenie* 81v), v kořeni slova je pak tato písařská analogie doložena těmito zápisy: *pieſſe* [tj. píše] 77r, *deſſiet* 78v, *pieſmem* 79v.

V MartKronD se nenachází jediný doklad na diftongizaci *y* v *ej* ani *ú* v *ou*.

Text neobsahuje žádný doklad provedené monoftongizace *ie* v *í*.

Doklad provedené monoftongizace *uo* v *ů* není v textu jediný, původní *ó* převažuje nad přechodovým prvkem *uo* zhruba v poměru 2 : 1.

Diftong se v pozicích, kde se ocitl analogií nenáležitou, písařskou, nevyskytuje. Iniciální *uo*- na místě původního krátkého vokálu je doloženo výhradně v pozici po neslabičné předložce, a to jediným dokladem:¹⁰⁸ v *uodění* 74r.

Změna *aj* v *ej* nemá v textu jediný doklad.

2.3.2.1.5 Podle očekávání, je *i* v **prvotisku** jotace v krátkých slabikách již zcela odstraněna, ojedinělé tvary lze považovat za pravopisný relikť (*drzewni* 43v, *ſtrziehli* 54v).

V dlouhých slabikách text téměř nevykazuje tendenci k depalatalizaci bez vydělení *i*-ového přechodového prvku, nalezené formy jsou zcela ojedinělé (např. po *c* je poměr *é*-ových a *ie*-ových variant v poměru 1 : 43, po *z* se *é*-ová varianta nevyskytuje, po *s* 1 : 37, po *č* 1 : 10, po *ž* se *é*-ová varianta nevyskytuje, po *š* 1 : 16, po *j* 1 : 70, po *ř* 1 : 39, jediný je doklad *é*-ové varianty po *ň* *koſtelňe* 83r).

Zápisy vzniklé v důsledku zvrtné analogie v koncovkách substantiv, pronomin i adjektiv jsou početně zanedbatelné (L sg. *panie* [tj. paní] 12r, D sg. *przykazanie* 14r, D sg. *odienie* 14v, L sg. *okraſſlenie* 15r, L sg. *kralowſtwie*, I sg. *zbožiem*, I sg. *Božiem* 24r, D sg. *ukrutenſtwie*, 3 os. ind. prés. sg. mask. *prawie* 96r ad.).

V tisku se nenachází jediný doklad na diftongizaci *y* v *ej*. Text již obsahuje doklady na probíhající diftongizaci *ú* v *ou*. Je vázána lexikálně, opakovaně je doložena u slov *soud*¹⁰⁹

¹⁰⁸ Gebauer 1894, 234–235.

¹⁰⁹ Uvádíme základní (slovníkový) tvar, nikoli tvary doložené v textu.

6v, 10v, 29v, 47r, 59v, 95r a jeho odvozenin *souditi* 9v, 27v, *soudný* 21r, *soudce* 29v, 33v a slova *poušť* 9r, ojediněle ve vlastním jménu *Beroun* 38v.

Text obsahuje doklady provedené monoftongizace *ie* v *í*, a to jak v kořenech, tak v koncovkách slov: N sg. *příměří*¹¹⁰ 13r, *říkali* 21v, 43r, *dříve* 21v, 42v ad., *měsícov* 8r, 28r, 75v, 77v, *císařské* 33r, *nebesích* 41v, *císařové* 47r, *knížat* 47v, *knížetství* 50r, *kníže* 56v, 87v, N pl. fem. *menší* 61r, *měsíce* 16v, 64v, *císaře* 69r, *smíšeno* 71v, *osvíceného* 73v, *sedícího* 74r, *stříbrná* 76v, *osmmezčítma* 77v, *hříchuov* 78r, G sg. *ustanovení* 78v, *knížky* 87r.

Doklad provedené monoftongizace *uo* v *ů* je v textu jediný: *ruznicy* [různici] 21v, pokud se však nejedná o tiskařovu chybu (nevysazení grafu *o*), nad původním *ó* převažuje přechodový prvek *uo* zhruba v poměru 1 : 2.

Diftong se v pozicích, kde se ocitl nenáležitou, písarskou, analogií, nevyskytuje. Iniciální *uo-* na místě původního krátkého vokálu je doloženo výhradně v pozici po neslabičné předložce, a to dvěma doklady:¹¹¹ *v uoblaky* 1v, *v uokovách* 89v. Kromě tohoto je tiskem doloženo také dloužení po neslabičném prefixu: *zuopravoval* 73v, 78r.

Změna *aj* v *ej* nemá v textu jediný doklad.

2.3.2.2 Konsonantismus

2.3.2.2.1 V rukopise **MartKronA** je změna *šč* v *šť* provedena bezezbytku, stejně jako *ždž* v *žd'*. V textu se nenachází jediný výskyt protetického *v-*.

2.3.2.2.2 Také v rukopise **MartKronB** je změna *šč* v *šť* provedena bezezbytku, stejně jako *ždž* v *žd'*.

V textu se nachází více než deset výskytů protetického *v-*, a to u substantiv (*voltáře* 33r, *voči* 42r), zájmena (*von* 31r, 48v), číslovek (*vobú* 45v), sloves (*vobořichu* 18v, *vobrátil* 35v, *vodvolal* 42r, *vodtištění* /rkp. *wotiffstieni*/ 42r) a předložek (*vod/vot* 42r/1v).

2.3.2.2.3 Text rukopisu **MartKronC** obsahuje ojedinělý doklad neprovedené změny *šč* v *šť*: *šťastně* 66v. Změna *ždž* v *žd'* je v textu provedena bezezbytku.

V textu se nachází jediný výskyt protetického *v-*, a to ve tvaru substantiva *osoba*: *vosobů* 73r.

2.3.2.2.4 Rukopis **MartKronD** neobsahuje žádný doklad neprovedené změny *šč* v *šť*, stejně jako změny *ždž* v *žd'*. V textu se nenachází jediný výskyt protetického *v-*.

2.3.2.2.5 Stejný stav jako v rukopise **MartKronD** lze konstatovat i u **prvotisku**.

¹¹⁰ Uvádíme tvar doložený v textu.

¹¹¹ Gebauer 1894, 234–235.

2.3.2.2.6 Mimo proud hlavních, systémových hláskových změn prameny poskytují podklady ke studiu změn vznikajících v **proudu řeči**. Tyto jsou zastoupeny v jednotlivých pramenech v různé míře i různém stupni pravidelnosti, proto uvedeme pouze některé výraznější, opakující se typy (kompletně je pak zachycuje ediční část). Svoji pozornost opět zaměřujeme především na případy, kdy se texty na příslušných paralelních místech liší, neboť tato mohou ukazovat na vývojovou dynamiku jazykového systému překračující hranice jednotlivého textu.

Řadu příkladů dokládá realizace poziční **znělostní asimilace**, srov. *vot* MartKronB 1v ~ *od* MartKronA 17r, MartKronT 10r; *svadba* MartKronB 13r ~ *svatba* MartKronT; *vschod* MartKronB 13r ~ *východ* MartKronT 20v; *prozbu* MartKronT 29v ~ *prosbu* MartKronA 100r, MartKronB 23v; *lechčejé* MartKronA 104r ~ *lehčejí* MartKronB 26r; *kledby* MartKronB 59r ~ *kletby* MartKronA 147v, MartKronT 55r ad. Nápadné je, že větší sepětí mluvené řeči a jejího zápisu je nejčteněji doloženo v rukopisu B, který vykazuje i jiné známky méně pečlivě zhotoveného rukopisu pro soukromou potřebu, jehož písař se dopustil řady chyb, které snad reflektují i jeho poněkud menší vzdělání.¹¹²

Doklad **artikulační asimilace** ukazují např. tvary komparativu adjektiva *velký*: *větčí* MartKronA 146v ~ *větší* MartKronT 55r.

Jistě nejpočetnější skupina příkladů obsahuje doklady **artikulačních zjednodušení**, která zasahují nejen jednotlivá slova (např. *zevně* MartKronA 124r, MartKronB 40r ~ *zjevně* MartKronT 42v; *cery* MartKronC 54r ~ *dcery* MartKronT 71v), ale celou řadu souhláskových skupin na švu prefixu/sufixu a kořene/kmene, např. *ss-* > *s-*; *vz-* > *z-*; *-šský* > *-ský*; *-čský* > *-cký*; *-šstvo* > *-stvo*.

2.3.3 Morfologie

Výklad o dynamice jevů spadajících do oblasti především formální **morfologie**¹¹³ zahájíme popisem vývoje měnících se gramatických kategorií, následně se budeme věnovat specifikům projevujícím se u jednotlivých slovních druhů podle tradičního členění od substantiv po interjekce, přičemž u jmen strukturujeme výklad podle sledu rodů maskulinum, femininum, neutrum. I zde se soustředíme na projevy vývoje jazykového systému. Konfrontujeme při tom teoretické poznatky o jazykové situaci v 15. století se

¹¹² Srov. níže oddíl 2.3.1.2.

¹¹³ Ve výkladu neoddělujeme zcela striktně formální a funkční aspekty analyzovaných jevů, pokud je funkce svázána s jejím významným formálním vyjádřením. Přestože výklad některých jevů by mohl být podán i v oddíle věnovaném syntaxi (např. distribuce jmenných tvarů adjektiv ve funkci doplňku, ústup auxiliáru préterita, zachování bezpředložkových vazeb ve funkci příslovečného určení ad.), uvádíme ho z uvedeného důvodu už zde.

stavem zachyceným v pramenech a zvláštní pozornost věnujeme místům, kde jsou prameny variantní, neboť textová varianta je nezřídka signálem změny stavu. (Jednotlivé vývojové změny a postupy dokládáme příklady, nikoli kompletním výčtem jevů; v úplnosti jsou zachyceny v ediční části práce.)

2.3.3.1 Kategorii, jejíž výrazný vývoj můžeme sledovat v průběhu celého 15. století, je kategorie **dvojného čísla, duálu**.¹¹⁴ Při vzájemné komparaci všech pramenů nalézáme téměř šest desítek tvarů, u nichž se aspoň v jednom prameni vyskytuje duálový tvar; počítáme sem sice i slova, u nichž duálové formy ustrnuly a drží se do dnešních dnů, avšak ty svým počtem celkový soudobý obraz významně nepokřivují. Duálové koncovky tak nalézáme u všech ohýbaných slovních druhů, srov.: *tu táhle tě dvě vuojště* (MartKronB: *vojště*) *na pole* MartKronA 21v, MartKronB 5v; *dvú dobrú hradóv* MartKronB 51v aj. Rukopisy jsou většinou konzervativnější a duálové formy drží, zatímco prvotisk je odstraňuje a nahrazuje aspoň zčásti formami plurálovými, srov. paralelu k prvnímu výše uvedenému dokladu *tu táhla ta vojska* [řecké a trojské] MartKronT 13r nebo *tě dvě královstvie trvale pět let* MartKronA 18r ~ *kralovale* MartKronB 2v ~ *královstvie trvaly* MartKronT 11r. Ve srovnatelných částech textu, tj. takových, které obsahuje prvotisk a jsou zachovány alespoň v jednom starším rukopisu, se vyskytuje téměř padesát dokladů zachování duálového tvaru v rukopise, jimž odpovídají tvary plurálové v prvotisku. Proti tomu však nalézáme i doklady, kdy prvotisk zachovává duálový tvar, zatímco aspoň jeden z rukopisů jej již nahrazuje: *Dioklecianus a Maximianus kralovala dvadceť let* MartKronT 32r ~ *kralovali* MartKronA 105v, *kralovali* MartKronB 27r; *dva krále, kteráž proti němu byla* MartKronT 38v ~ *jako proti němu byli* MartKronA 117r, MartKronB 35r. Za exemplární příklad ústupu duálových forem z užívání můžeme považovat nadpis oddílu o rozdělení moci na světskou a duchovní, dokládající ústup duálové formy slovesné, nahrazené adjektivem: *Dvě zprávě zběhle se, totiž světská a duchovnie* MartKronC 1r proti *Dvě zprávě zběhlé* MartKronT 89r.

2.3.3.2 Texty všech pramenů umožňují sledovat pozvolný vývoj morfologie substantiv zapříčiněný **přerodem kmenového systému v rodový** s postupně se prosazující kategorií **životnosti**.¹¹⁵ Tu reprezentuje především distribuce *o-*, *jo-* a *u-*kmenových koncovek zvl. v G a A sg., resp. L sg. maskulin.

Prameny jsou v tomto směru poměrně variabilní jak samy o sobě, tak ve vzájemném srovnání, je tedy obtížné hovořit o nějaké systémové tendenci. Nicméně početně

¹¹⁴ Srov. i Němec 1968, 50.

¹¹⁵ Srov. i Němec 1968, 45–47.

významné se zdá užívání koncovky *-u* v G sg. maskulin, které je vázáno na (dnes) neživotná substantiva, v prvotisku v porovnání s rukopisy, srov.: *od počátku* MartKronT 1r ~ *počátka* MartKronA 1r; *je se jemu snu praviti* MartKronT 13v ~ *sna* MartKronA 22r, MartKronB 6v; *trpěl Pilát mnoho smutku* MartKronT 27v ~ *smutka* MartKronA 96v; *z nosu uřezaného* MartKronT 42v, MartKronB 40r ~ *nosa* MartKronA 124r ad. Protipříklad představuje např. *díel toho lidu* MartKronT 38r ~ *lida* MartKronA 116r, MartKronB 34v.

Doklady starobylého stavu substantivního paradigmatu a jeho vývoje představují dva příklady bezkoncovkového A sg. (dnes) životných substantiv *král* a *had* v rukopisu MartKronA: *měli jsú jej za král* MartKronA 5r, *šel před král* MartKronA 14r a *ten se proměni v had* MartKronA 14r – v prvotisku jim již odpovídají tvary *krále* a *hada* (MartKronT 5r, 8v).¹¹⁶ Prameny dokládají rovněž variabilní distribuci koncovek L sg. u slov *chrám*, *svět*, *město*, *les* ad., který ovšem přetrvává až do dnešní češtiny.

Ještě pozvolnější prosazování formálně vyjádřené životnosti registrujeme ve tvarech plurálových. Svědčí o tom především koncovka *-ové* pojící se stále se jmény životnými i neživotnými,¹¹⁷ přičemž v prvotisku je užívána na místech, kde rukopisy uvádějí koncovky původní: *bratrův snopy* MartKronA 11r ~ *bratří snopové* MartKronT 6v, *křížoví dni* MartKronC 76v ~ *křížoví dnové* MartKronT 78v; jinde však uvádějí touž koncovku všechny prameny: *ve všech městech papežovi listové byli čtení* MartKronT 55r ~ MartKronA 147r, MartKronB 58v.

Týž jev dokládají i tvary N pl. s původní *jo*-kmenovou koncovkou *-i*: *byl veliký hlad v Damašku a nedostatci* MartKronA 8r, tvary substantiva *den* ad. Jinde můžeme doložit neustálenost gramatikalizované kategorie životnosti různou realizací shody podmětu s přísudkem, srov.: *kostely, jakož jsú* (MartKronB: *sú*) *byly zbořeny* MartKronA 112v, MartKronB 32v ~ *kteríž sú byli zbořeni* MartKronT 36r.¹¹⁸

2.3.3.4 Archaickým jevem maskulinní deklinace bývá na sklonku staročeského období uchování **bezkoncovkového tvaru G pl. o-** a *jo*-kmenů. Naše prameny tento jev ještě zachycují, srov: *zase budu praviti o césářích, jako sem dřieve césař nechal* MartKronB 36r (... *jako sem dřeve nechal* 118r, ... *jakož sem dřieve nechal* MartKronT

¹¹⁶ Bylo by přesnější hovořit raději o prosazování opozice nominativu–akuzativu proti nominativu–genitivu.

¹¹⁷ V MartKronA je dosvědčena u jmen *boj*, *čas*, *den*, *div*, *hněv*, *jazyk*, *kostel*, *kříž*, *list*, *mor*, *mord*, *poklad*, *požitek*, *rod*, *sen*, *skutek*, *súd*, *svár*, *šturm*, *úmysl*, *vítr*; v MartKronB u jmen *boj*, *div*, *hněv*, *kostel*, *kříž*, *list*, *mor*, *mord*, *obraz*, *rod*, *skutek*, *svár*, *šerm*, *šturm*, *úmysl*; v MartKronC ve slovech *hřiech*, *národ*, *žalm*, *kostel*, *dóm*, *skutek* a v prvotisku MartKronT v substantivech *boj*, *den*, *děšť*, *div*, *dóm*, *hrad*, *hřiech*, *jazyk*, *kostel*, *kříž*, *list*, *mor*, *mord*, *národ*, *poklad*, *potok*, *požitek*, *rod*, *sen*, *skutek*, *snop*, *soud*, *svár*, *šíp*, *úmysl*, *žalm*.

¹¹⁸ Uvádíme doklady spolehlivě doložitelné, graficky jednoznačné.

39v); *Svatá země byla od křesťan dobytá* MartKronA 156r, MartKronB 65r ~ *křesťanuov* MartKronT 59v; *těla svatých s hřbituov sebrav* MartKronT 78v ~ *hřbitovuov* MartKronC 77v, pod. MartKronT 79r, MartKronC 78r; *Saul byl od pohan zabit* MartKronA 16r ~ *od pohanóv* MartKronT 9v.¹¹⁹

2.3.3.5 Prameny též zachycují **přechod** původně *ia*-kmenového maskulina k ***nt*-kmenovým neutřům**, srov.: *káza toho hrabí ... stieti* MartKronA 132v, MartKronB 47r ~ *to hrabí* MartKronT 47r.¹²⁰ Naproti tomu je ojediněle zachováno neutrální pojmenování „funkcionáře“:¹²¹ *udělal se podpřevořím* MartKronT 16v.

2.3.3.6 Obecnou potřebu slovní zásoby vedoucí k diferenciaci názvů obyvatelských (přímo související s konstituující se formálně vyjádřenou životností) dokládá užití speciálního typu obyvatelského jména *Sasic*: [Valentinianus] *přemohl Sasice* MartKronA 112r, MartKronB 31v ~ *Sasy* MartKronT 36r. Jinak však prameny zachovávají stav, kdy nejsou jména zemí a obyvatelská diferencována speciálními výrazy ani morfologicky důsledně (srov. zvl. u jmen *Řeky, Němci, Sasi, Čechy, Uhry*).

2.3.3.7 Díky relativně spolehlivé grafice pramenů i tvarům nepřímých pádů lze úspěšně sledovat (ne)přechod původních *i*-kmenových feminin k paradigmatu *ja*-kmenovému, totiž **konstituování smíšeného vzoru *píseň***.¹²² Lze konstatovat, že většina *i*-kmenových substantiv (*čeled, nechut, oběd, pečet, zed* ad.) si toto paradigma podržuje, což odráží i zápis s nepalatálním koncovým konsonantem ve tvaru N sg. Palatála se u tohoto typu vyskytuje jediná, a to *ň*, opakovaně u slova *daň* (MartKronT 19r, 43r) a *sieň* (MartKronT 78r, 79r, 79v), přičemž v rukopisech se první vyskytuje s tvrdým zakončením ojediněle (MartKronA 124v), druhé výhradně, ovšem pouze v rukopisu MartKronC (79r, 79v). Nelze však vyloučit, že se jedná o záležitost pravopisnou, resp. grafickou, tj. neznačení měkkosti, čemuž napovídá tvar G sg. *sieně* (MartKronT 77r ~ MartKronC 73r).

2.3.3.8 Dosud jsme se věnovali různým formám projevujícím se ve skloňování jmen. Přičiňme nyní poznámku vztahující se k substantivům, která v textech naopak ohýbána nebyla. Nepřekvapuje, že drtivá většina těchto tvarů se týká vlastních jmen a slov užitých citátově. Při porovnání jednotlivých forem v pramenech se jasně ukazuje, že nesklonnost dokládají především rukopisy, srov.: *se ... sjeli s svým lidem do Atén v Řeciech* MartKronT 12v ~ *Athenes* MartKronA 21r, *Athenis* MartKronB 5r; *za ciesaře Nerona* MartKronT 28v ~ *Nero* MartKronA 98v, MartKronB 22r, MartKronD 76v; *svého velikého*

¹¹⁹ O určité výjimečnosti u lexému *pohan* viz Gebauer 1960, 48.

¹²⁰ Srov. Němec 1968, 46–47.

¹²¹ Němec 1968, 47.

¹²² Více o vývoji tohoto typu ve staré a střední češtině viz Vajdllová 2012.

boha Jupitera MartKronT 31r ~ *Jupiter* MartKronA 103r, MartKronB 25r; *z otce Habunda* MartKronT 64v ~ *Habundo* MartKronC 31v aj. Jak je patrné, neskloňovaná jména stojí v pozici tzv. nominativu jmenovacího.

V oblasti apelativní pak nacházíme dvě neskloňovaná, resp. nesklonná slova. První je v textech hojně užívaný lexém *consilium*, vyskytující se ovšem i v pravopisně počestěné formě s iniciálním *k-* (MartKronT 88v). I proto o něm lze uvažovat jako o slovu již přejatém, nikoli jen citátovém. Druhé je bezpochyby citátové *cometes*, byť i to je doloženo s počátečním *k-* (MartKronT 68v).

2.3.3.9 Významným vývojovým procesem, jež podstoupila **adjektiva** a který stojí na pomezí oblasti morfologické a slovotvorně-lexikální, je postupná **formální specializace** jakostních a vztahových adjektiv a adjektiv přivlastňovacích, tj. ústup relačních adjektiv odvozených příponou *-ový*.¹²³ Progresivním pramenem je zvláště prvotisk, který nahrazuje starší tvar buď jiným tvarem adjektiva, či jiným slovem, srov.: *nalezl pastýřóm zbroji* MartKronT 3r ~ *pastýřovú* MartKronA 5r; *palác královský* MartKronT 10v ~ *králový* MartKronA 17r, MartKronB 2r; *zákona predikátoróv* MartKronT 53v ~ *zákona predikátorového* MartKronA 143v, *ordines predikáteroového* MartKronB 56v; *jsa v službě diáblové* MartKronT 82r ~ *diáblové* MartKronC 89r; *Cyrus četl v těch knihách prorokových* MartKronA 26v ~ *prorockých* MartKronT 16r (~ *profétových* MartKronB 10r) ad. I v prvotisku však zůstávají některé starší formy zachovány, srov. např.: *v oděvu mnichovém* MartKronT 75v¹²⁴ ~ MartKronC 67r; *z hnoje velblúdového* MartKronT 97r.

2.3.3.10 Dalším vývojovým jevem, který je spojen s adjektivy a jenž opět stojí na pomezí, ovšem tentokrát morfologie a syntaxe, je **ústup jmenných tvarů** z pozice nominální části přísudku slovesně-jmenného a doplňku.¹²⁵ Ve všech pramenech převažují v této pozici tvary jmenné, což je zvláště průkazné u jednoznačných forem singuláru maskulina a neutra, srov.: *ovoce ... jest dobro před nedostatkem* MartKronT 2r ~ MartKronA 2v; *had chodil prost* MartKronT 2v ~ MartKronA 4r; *byl stár a slep* MartKronT 6r ~ MartKronA 10r; *byl jest pilen v postech* MartKronT 88r ~ MartKronC 109v; *ten [mák] jest sladek a*

¹²³ Srov. Němec 1968, 47.

¹²⁴ Proti tomu však srov. *v mnichovském rúše* MartKronT 41r ~ *mnichovém* MartKronA 121r, MartKronB 38r.

¹²⁵ Jmenné tvary adjektiv v pozitivu přivlastku již v pramenech nenacházíme, odhlédneme-li od lexikalizovaného *po Velice noci* MartKronC 103v, MartKronT 86v a ojedinělého *jiny děti* MartKronA 10r ~ *jiné děti* MartKronT 5v, který lze interpretovat i *jiný*, třebaže by se jednalo o jediný doklad takového úženi v MartKronA. Proti této interpretaci stojí i doklady slovesně-jmenného přísudku *vuody biechu biely a čistý* MartKronA 14v ~ *bielé a čisté* MartKronT 8v.

měkek MartKronB 11r ~ *sladký a měký*¹²⁶ MartKronT 19r. V rukopisech tak nacházíme na dvě desítky prokazatelných užití jmenných tvarů v této pozici.¹²⁷ I sem však pronikají – především v prvotisku – tvary deklinace složené, srov.: *kterak jest lehké* MartKronT 6r ~ *lechko* MartKronA 9v; *osta to město pusté* MartKronT 15v ~ *pusto* MartKronA 25v, MartKronB 9r; *ktož jest dlúho v úradě, rád pyšný bývá* MartKronT 22v ~ MartKronB 16r, *pyšen* MartKronA 87v ad. V plurálu je značná část tvarů díky grafice pramenů neprůkazná, přesto můžeme upozornit na spolehlivé doklady s koncovým *-ij*, např.: *byli tito proroci živí* MartKronT 11r ~ *živi tito proroci* MartKronA 19r, *živy ty profěty* MartKronB 3v. Variabilitu *i* v této oblasti pak dokládají případy, kdy jmenný tvar nacházíme v prvotisku, zatímco v rukopisech nikoli: *královstvie francské jest svobodno* MartKronT 56r ~ *svobodné* MartKronA 149v, MartKronB 60v; *ciesářová se pannami utekly a diel nahy* MartKronT 57r ~ MartKronA 151v, *nahých* MartKronB 62r.

2.3.3.11 Prameny umožňují rovněž sledování distribuce stejnokořených synonymních adjektiv odvozených sufixem *n*-ovým lišících se **příslušností k tvrdé či měkké deklinaci**. Z téměř dvou desítek případů je jich více než polovina vázána na adjektivum *obecní/obecný*, srov.: *z obecních lidí* MartKronT 22r ~ *obecných* MartKronA 87v; *snažnost o obecnie dobré* MartKronT 22v ~ *v uobecné* MartKronA 88r, *obecné* MartKronB 16v; *pro obecné dobré* MartKronT 23r ~ MartKronA 89v, MartKronB 17v, *obecnie* MartKronD 75v. Řídké či ojedinělé příklady tohoto jevu nacházíme u adjektiv *pekelný/pekelní*, *podkovný/podkovní* a *kostelný/kostelní*: *v ten pekelný oheň* MartKronT 23r ~ MartKronA 89v, MartKronB 17v, *pekelní* MartKronD 75v; *o podkovné hřebiky* MartKronT 58r ~ *podkovnie* MartKronA 153r, MartKronB 63r; *služby kostelné* MartKronT 83r ~ *kostelnie* MartKronC 91v.

2.3.3.12 Vývoj adjektiv se odráží i v **zastoupení staršího tvaru komparativu, resp. superlativu**. Starší tvar je i v rukopisech zastoupen jednotkami dokladů, i zde už drtivě převažují formy s progresivním sufixem *-ější*. V prvotisku jsou tyto formy zachovány, resp. nahrazeny je v podstatě jen ojediněle: *s svými bezpečněji byl před těmi* MartKronA 5r ~ MartKronT 3r; *byl naň otec najlaskavěji* MartKronA 11r ~ MartKronT 6v; *má nám býti milejší a chutnější se s nimi býti* MartKronT 18v ~ MartKronB 10v; *byl papež ... hněvivěji na ciesaře* MartKronT 54v ~ MartKronA 146v, MartKronB 58v; [Karel IV.] *byl jest najlaskavěji na němecský jazyk* MartKronA 152r, MartKronB 62v ~ *najlaskavější* MartKronT 57v aj.

¹²⁶ O možné náležitosti této formy adj. viz Homolková – Šimek 2015, 376–377.

¹²⁷ I na jejich základě tak v ediční části většinou interpretujeme jako jmenné tvary i formy plurálové.

2.3.3.13 Ve výkladu věnovanému **zájmenům** zčásti vybočíme z proponované struktury výkladu řídící se současným pojetím slovních druhů tím, že zájmennost pojmem poněkud šířeji. Skupiny výrazů, kterým se budeme věnovat, spojuje jejich etymologické východisko, i když se ve vývoji češtiny poté funkčně, větněčlensky a slovnědruhově vyvíjely různě.

Srovnání bezmála sta slovních tvarů v prvotisku s jejich paralelami v rukopisech zcela jednoznačně ukazuje systematické nahrazování zájmenných slov (v širokém pojetí jimi míníme adjektiva, vlastní zájmena i adverbia, a to ve funkci přívlastku, tázacího i vztažného výrazu), která v rukopisech vycházejí z kořene **k-**, resp. **kak-** (*ký, kaký, někaký; kak, kakžkoli* atp.), jejich synonymy vycházejícími z kořene **kt-** (*který, kteraký, některaký; kterak* atd.), v daleko menší míře z kořene **j-** (*jaký, jakž* aj.): *kakž jest byla klíčnici* MartKronA 9r ~ *jakžkoli* MartKronT 5v; *kak sem já kolivěk* MartKronA 87r, MartKronB 16r ~ *jak* MartKronD 74r, *jakž* MartKronT 22r. To lze samozřejmě zdůvodnit stylistickou preferencí tiskaře, za pravděpodobnější však považujeme, že náhrada byla motivována snahou odstranit z textu již zastaralé tvary.¹²⁸

2.3.3.14 Rukopisy – z nich především MartKronA – i prvotisk nám dále uchovaly i svědectví o ústupu starobylého ukazovacího **zájmena sen**.¹²⁹ Prvotisk jej obsahuje už pouze v ustáleném sousloví *do sie(ž) doby* MartKronT 43v, 56r, jinde je nahrazováno výrazy jinými: *přibral se na síž* (B: *sí*) *stranu* MartKronA 85v, MartKronB 14v ~ *tuto* MartKronT 21r; *s oné strany moře i sie strany moře* MartKronA 115r ~ *s této* MartKronB 33v, MartKronT 37v.

2.3.3.15 Rukopis MartKronA a prvotisk uchovaly též doklad krátkého akuzativního **tvaru zájmena se** ve funkci syntaktického předmětu: [bůh] *kázal se Abrahamovi obřezovati a všecky své děti* MartKronA 9r. Na oslabenou gramatičnost tohoto vyjádření v době vydání prvotisku ukazuje přeformulování na: *kázal se Abraham obřezovati* MartKronT 5v.¹³⁰

2.3.3.16 Dominantním gramatickým vývojovým jevem zasahujícím slovesnou flexi je v 15. století především **ústup jednoduchých minulých časů** – aoristu a imperfekta – i z psaného jazyka. Naše prameny tento vývoj ukazují velmi zřetelně, zvláště výmluvné je porovnání nejstaršího rukopisu MartKronA (ovšem podobný obraz poskytuje i rukopis

¹²⁸ Jak ukazuje LDHBC (viz Nejedlý 2012), ve střední češtině je doloženo pouhých devět dokladů zájmena *ký*, které pocházejí buď z raněnovověkých opisů staročeských památek (např. z Rokycanovy postily), nebo pouze z textů z první poloviny 16. století; adverbium *kak* není podle LDHBC po roce 1500 doloženo vůbec.

¹²⁹ Srov. Machek 1968 s. v. *sen, sí, se*.

¹³⁰ Blíže o vývoji tohoto zájmena např. Pergler 2016. Vydělení tohoto významu ve vazbě s infinitivní konstrukcí v samostatnou lexii u reflexiva *kázati se* viz ESSČ s. v.

MartKronB) s prvotiskem. Ze srovnání odpovídající části prvotisku a rukopisu MartKronA vyplývá, že prvotisk vyjadřuje minulé děje ve více než 7500 případech formou složeného préterita, v rukopisu MartKronA stojí na paralelních místech přes 6800 užití této formy, ve zbylých 700 pozicích¹³¹ obsahuje rukopis tvary aoristu nebo řidčeji imperfekta: [andělé] *ješto dolóv letiechu* MartKronA 2r ~ *letěli* MartKronT 1v; *odpověď jemu* MartKronA 3v ~ *odpověděla* MartKronT 2v atd. Také v ostatních rukopisech jsou jednoduché minulé časy zachovány rozhodně ve větší míře než v prvotisku: *zbi mu jeho syna* MartKronA 19v, MartKronB 4r ~ *zabil* MartKronT 11v, *učini v něm kvalt* MartKronA 87r, MartKronB 15v, MartKronD 74r ~ *učinil* MartKronT 22r.

Nacházíme však příklady, kde tvary aoristu a imperfekta ustoupily jen v některém rukopisu: *David upade* MartKronA 16v ~ *upadl* MartKronB 1, MartKronT 10r. Naproti tomu lze registrovat i více než čtyři desítky případů, kde tvar jednoduchého minulého času obsahuje prvotisk, zatímco rukopisy nikoli: [paní] *běžiechu chutně na zdi* MartKronT 24r ~ *běžely* MartKronA 91r, MartKronB 18v.

Tvary aoristu jsou doloženy u prefigovaných i neprefigovaných sloves všech infinitivních tříd, srov.: *upade jeden kus* MartKronA 129r, MartKronB 44r ~ *upadl* MartKronT 45r; *vyplynuchu mu střeva* MartKronT ~ MartKronA 11v, MartKronB 31r; *to rytieři uslyšechu* MartKronA 110r, MartKronB 30r, MartKronD 80v, MartKronT 34v; *zbořichu to město* MartKronA 99v, MartKronT 29r ~ *rozbořichu* MartKronB 23r; *pak se uděla čarodějníkem* MartKronA 111v, MartKronB 31r ~ *udělal* MartKronT 35v; *zamordovachu jej* MartKronA 94v, MartKronB 19v ~ *zamordovali* MartKronT 26r.

U sloves všech tříd jsou doloženy tvary sigmatického aoristu. Jelikož už nenacházíme jediný prokazatelný doklad původního asigmatického aoristu, interpretujeme tak i tvary u sloves první a druhé infinitivní třídy, kde výsledná a v pramenech doložená forma tvarů 3. os. sg. odpovídá oběma typům. Podporuje to např. i tvar slovesa *siesti*, u kterého byla k minulému kmeni připojena nulová koncovka náležitá u primárního sigmatického aoristu sloves s otevřeným kmenem: *ssed s svého koně* MartKronA 122v ~ *sed* MartKronB 39r ~ *ssedl* MartKronT 41v.¹³² Podobným příkladem jsou tvary slovesa *prijeti*, kde je doložen

¹³¹ Nepočítaje četné doklady již ustrnulého *vecěti* ani tvary slovesa *být* ve tvarech auxiliáru kondicionálu. O důvodech jejich uchování viz Němec 1968, 57–58.

¹³² Nebudeme-li ovšem tvar hodnotit jako *s-participium*.

jak tvar aoristu primárního sigmatického, tak sekundárního, srov.: *přijedechu mnoho kniežat* MartKronA 137v ~ *přijechu* MartKronB 51r ~ *přijede* MartKronT 50r.¹³³

Prokazatelných tvarů imperfekta – srov.: *radiechu se* MartKronT 4r ~ *uradichu se* MartKronA 6r; *mluvieše Paris* MartKronB 4v ~ *mluvil* MartKronA 20v, MartKronT 12r; *přebýváše u svatého Pavla* MartKronT 77v – jsou v pramenech jen asi dvě desítky.¹³⁴

Distribuce tvarů jednoduchých minulých časů dokládají, že i v nejstarším dochovaném prameni, kde je jejich výskyt relativně hojný, byla již setřena původní významová distinkce mezi minulostními formami.¹³⁵ Dokladem ústupu těchto forem je i vytváření jejich chybných podob, srov. *zvolechu* MartKronT 47v, 50v a *volechu* 59v, jimž v rukopisech odpovídá náležitá podoba *(z)volichu*.¹³⁶

Pozornost si zaslouží skutečnost, že z uvedených více než sedmi set dokladů aoristu a imperfekta se jen necelých třicet nachází v části, jejíž předlohou nebyla Twingerova kronika. Jde tak o další indicii pro dataci vzniku překladu jednotlivých částí, která posiluje myšlenku, že překlad papežské části kroniky vznikl separátně a později než překlad části císařské.

2.3.3.17 Dalším slovesným tvarem, který v průběhu 15. století ustupuje, je **supinum**. Také zde nám prameny poskytují žádoucí materiál pro sledování tohoto jevu. I v prvotisku sice jeho doklady nalezneme, ovšem pouze u slovesa *spáti*: *svú ženu zabil proto, že k němu brzo spat nepřišla* MartKronT 27v ~ MartKronA 97r, MartKronB 21r; podobně MartKronT 78r. U jiných sloves je nahrazováno buď infinitivem, nebo i jinak, srov.: *přišli z dalekých zemí ... obilé kupovat* MartKronA 12r ~ *kupovati* MartKronT 7v; *šli do Ejipta k Jozefovi obilé kupovat* MartKronA 12v ~ *kupovati* MartKronT 7v; *potom jel césař do Říma dělat jednoho paláce* MartKronA 133r, MartKronB 47r ~ *dělati* MartKronT 47v; *césař jel v létě lovit* MartKronA 137r, MartKronB 50v ~ *na lovy* MartKronT 49v.

2.3.3.18 Co se týče **ústupu auxiliáru préterita**, tj. tvarů pomocného slovesa *býti*, ve 3. osobě sg. i pl., neukazuje ani jeden z pramenů výraznou tendenci ani k zachování, ani k odstraňování, resp. oproti jiným výše popisovaným jevům je v tomto prvotisku jakožto nejmladší pramen konzervativní a v porovnání s rukopisy auxiliár spíše udržuje. Z hlediska formálního lze upozornit na singulárovou formu, která především v rukopise MartKronA má často formu *je*, zatímco prvotisk systematicky drží tvar *jest*.

¹³³ Tvar v prvotisku lze interpretovat jako tvar aoristu asigmatického i sigmatického sekundárního.

¹³⁴ Interpretaci ztěžuje fakt, že ani jeden z pramenů neznačí vokalicou kvantitu, a tak nelze jednoznačně rozhodnout o tvarech sloves především 5. a 6. třídy (*kázachu* vs. *kázáchu*, *šikovachu* vs. *šikováchu*).

¹³⁵ Dostál 1967, 193.

¹³⁶ Nebudeme-li ovšem tyto tvary interpretovat jako imperfektivní zúžené *(z)voliechu* > *(z)volichu*.

2.3.3.19 Část problematiky vývoje **adverbií** jsme popsali již výše v oddílu věnovanému (široce pojatým) zájmenům: i u příslovcí lze konstatovat jasnou preferenci zájmených vztažných slov odvozených od kořene *kt-* a *j-* v prvotisku oproti především nejstaršímu rukopisu.

V oblasti **stupňování** adverbií lze vztáhnout stav v pramenných textech k poměrům u adjektiv rovněž. U příslovcí registrujeme očekávanou tendenci k zachování forem se zakončením *-ejí* (jejímž výsledkem jsou v nové češtině tvary zakončené krátkým vokálem). Tvary se zakončením *-ejši* jsou v podstatě ojedinělé: *chci raději býti prázdna* [dítěte] MartKronA 17r, MartKronB 2r, MartKronT 10v, a variabilní i v rámci jednoho slova: *raději chci umřieti* MartKronA 24v, MartKronT 15r ~ *radějie* MartKronB 8v.

2.3.3.20 Rozbor vývojové dynamiky **předložek** vyžaduje upozornit na jev lexikálně-gramatický, resp. syntaktický, totiž **ústup bezpředložkových vazeb**.¹³⁷ Zvláště zřetelné je to u příslovečných určení času, která jsou v rukopisech vyjádřena vazbou bezpředložkovou, zatímco prvotisk je nahrazuje tvarem s prepozicí: *koruny ... zimě obrazóm tepla nedávají* MartKronA 123r, MartKronB 39v ~ *v zimě* MartKronT 42r; *césař jel létě lovit* MartKronA 137r, MartKronB 50v ~ *v létě* MartKronT 49v; *sjeli se ... den Matky božie* MartKronA 145r, MartKronB 57r ~ *na den Matky božie* MartKronT 54r. Opět však nalézáme příklady, kdy prvotisk bezpředložkovou vazbu zachovává buď v souladu s rukopisy, nebo i proti nim; jsou však vždy lexikálně vázány na slovo *den*: *byl veliký boj den svatého Ožvada* MartKronT 50v ~ MartKronA 138r, MartKronB 51v; *lid ... přijímal ... den narozenie božieho* MartKronT 74v ~ *na den* MartKronC 64r.

Jiný opakovaně zastoupený případ nahrazování bezpředložkového vyjádření předložkovým představuje prostorový význam odluky: *bylo césařstvie a ... země zproštěny toho zlého kzelšaftu* MartKronA 112v, MartKronB 32r ~ *od toho zlého tovařistva* MartKronT 36v; *kostel římský Lampart zprostil* MartKronC 72r ~ *od Lampartuov* MartKronT 77r. Také zde lze registrovat zachování bezpředložkové vazby i v nejmladším prameni: *jsú ... děti odlúčeny toho královstvie* MartKronA 10r, MartKronT 6r. Na výše zmíněnou nutnost posuzovat tento jev v souvislostech lexikálně-gramatických zde ukazuje předpona *od-* u slovesa.

Za zmínku rovněž stojí hlásková podoba prepozice (a také související přepony) **ot/od**. Ve všech pramenech je archaičtější *ot* již na ústupu, v prvotisku se vyskytuje předložka celkem třikrát, v rukopise MartKronA dokonce vůbec, v rukopise MartKronB je pak

¹³⁷ Srov. též Němec 1968, 63–68.

dochována v poměru 1 : 16, v rukopisu MartKronC 1 : 12, přičemž pravidlo pro distribuci (např. vliv znělosti iniciální souhlásky následujícího slova) nelze spolehlivě prokázat.¹³⁸

Jiným sledovatelným vývojovým procesem je změna **distribuce předložky *u* místo *v***, pokud za ní následuje slovo začínající souhláskou s retnou artikulací (*p*, *b*, *m*, ovšem také *v* a *v* v češtině nepůvodní *f*). Nejvýraznější rozdíl je opět patrný při srovnání nejstaršího rukopisu s prvotiskem – dokladů nahrazení *u* za *v* před retnou souhláskou nacházíme čtyři desítky. Kvantitativně vyjádřeno: v rukopise MartKronA je poměr *u* : *v* před *p* zhruba v poměru 1 : 1,¹³⁹ před *b* rovněž 1 : 1,¹⁴⁰ před *v* 3 : 1,¹⁴¹ před *f* 3 : 1.¹⁴² V prvotisku je poměr *u* : *v* před *p* zhruba v poměru 1 : 7,¹⁴³ před *b* 1 : 30,¹⁴⁴ před *v* 7 : 5,¹⁴⁵ před *f* 1 : 12.¹⁴⁶ Za doklad ústupu můžeme považovat i nekorektní použití předložky *u* v hláskově neodpovídajícím kontextu, srov.: *sám byl u svého syna moci* MartKronB 43v, v ostatních pramenech zde stojí náležité *v*; nelze však vyloučit pouhou písařskou chybu.

2.3.3.21 V oblasti **spojovacích výrazů** upozorníme na spojku mající v dnešní češtině podobu *totiž*. V našich pramenech ji nalezneme již v této formě v desítkách výskytů. Avšak rukopis MartKronA opět zachoval i podobu starší, ***točíš(to)*** (9r, 18r, 18v, 111r, 113r, 116r, 117v), dosud odkazující ke svému původu, totiž ke spojení tvaru slovesa *čítí* a neutrálního tvaru ukazovacího zájmena *ten*. Pravopisný reflex původní podoby v rukopise z poloviny 15. století již patrně nemůžeme chápat jako doklad stále aktuální znalosti slovotvorné motivace, ale opět indicii k dataci překladu té části rukopisu, kde se tvar vyskytuje. Pokud přijmeme, že tuto formu písař rukopisu MartKronA opisoval ze staršího pramene, můžeme předpokládat jeho vznik na přelomu 14. a 15. století, resp. na počátku 15. století.¹⁴⁷

¹³⁸ Celkové počty této prepozice v jednotlivých pramenech jsou: MartKronA 302, MartKronB 273, MartKronC 221, MartKronD 22 a MartKronT 558.

¹³⁹ 33 : 28 výskytů.

¹⁴⁰ 18 : 17 výskytů.

¹⁴¹ Započítáváme i vokalizovanou podobu *ve*; 50 : 15 výskytů.

¹⁴² 14 : 5 výskytů.

¹⁴³ 19 : 139 výskytů.

¹⁴⁴ 2 : 60 výskytů.

¹⁴⁵ Započítáváme i vokalizovanou podobu *ve*; 72 : 51 výskytů.

¹⁴⁶ 4 : 23 výskytů.

¹⁴⁷ Srov. doklady u Gebauera 1903–1916 s. v. *čůš*.

2.3.4 Slovo tvorba

Na pomezí **slovo tvorby** a hláskosloví stojí jevy, jakými jsou **ústup prefixu vz-**, a to buď zjednodušením v z-, či náhradou za synonyma obsahující předponu vy-, a **distribuce** sufixu **-dlný/-dlní** (-dlník ap.) proti **-dný/-dní** (-dník) a **-stvie** proti **-stvo**.¹⁴⁸

2.3.4.1 Obraz, který poskytují prameny o slovech s původní předponou vz- a jejím (ne)zachování, narušuje představu o přímočarém ústupu starší formy, ovšem je nutno vážit každé jednotlivé slovo a posuzovat míru lexikalizace formy. Ve všech pramenech převažují či jsou početně srovnatelné tvary s původním vz- ve všech základních významech tohoto prefixu, tj. prostorovém (*vzhóru*, *vzrósti*), abstraktivizovaném prostorovém (*vzdělati*, *vzkřiesiti*) i ve významech abstraktních, především počínavém, resp. počátečně existenciálním (*vzploditi*). Nápadné ovšem je, že i když všechny prameny vykazují varianty původní i zjednodušené u týchž lexémů, nejstarší rukopis je nejprogresivnější, co se týče tvarů s nástupnickou předponou z-, zatímco v prvotisku jasně dominuje předpona původní. Vyjádřeno kvantitativně, poměr předpony vz- ku z- je v prvotisku a rukopisech MartKronB a MartKronC 3 : 1, v rukopise MartKronA 3 : 2. Jediný lexém narušující dominanci historicky původního vz- je slovo *východ*, které ve všech pramenech převyšuje *vzchod* přinejmenším třináásobným (MartKronA), ponejvíce osmínásobným počtem výskytů (MartKronC, MartKronT).¹⁴⁹

2.3.4.2 Naopak výskyt slov obsahujících sufix **-dln-** proti progresivnímu **-dn-** naplňuje představu o přímočarém vývoji lépe, alespoň co se týče „twingerovské“ části staročeského textu. Zde nacházíme v nejstarším prameni většinou lexémy s **-dln-**, zatímco prvotisk a většinou i ostatní rukopisy uvádějí již výrazy se skupinou zjednodušenou, srov. např.: *činie jiné úředlníky* MartKronA 10v ~ *úředníky* MartKronT 6v; *od těch proradlníkův* MartKronA 25r ~ *proradníkův* MartKronB 8v ~ *proradníkuov* MartKronT 15r.¹⁵⁰ Nápadné ovšem je, že v papežské části a apendixech prvotisk uvádí výhradně slova se skupinou **-dln-**, což může opět ukazovat na rozdílné předlohy jednotlivých částí staročeské kroniky. Podobně nápadné je, že převahu tvarů s progresivním sufixem obsahuje rukopis MartKronB, jenž vykazuje rysy rukopisu pro osobní potřebu a reflektuje více než ostatní prameny prvky mluvené řeči.

¹⁴⁸ O pomezí hovoříme proto, že v textu předpokládáme spíše hláskové zjednodušení u lexémů již existujících než vytváření nových slov aktuálními slovo tvornými prostředky. K samotnému vývoji prefixu viz i Šlosar 1974/1975.

¹⁴⁹ Celkové počty výskytů odpovídajících synonymních lexémů s předponami vz-/z-/vy- v jednotlivých pramenech jsou: MartKronA 42/28/0, MartKronB 51/15/0, MartKronC 17/5/0, MartKronD 4/1/0 a MartKronT 107/31/52.

¹⁵⁰ Celkové počty lexému obsahujících sufixy **-dln-/dn-** jsou: MartKronA 11/0, MartKronB 1/8, MartKronC 22/0, MartKronD 1/0 a MartKronT 27/9.

2.3.4.3 Prameny kroniky *Martimiani* poskytují bohatý materiál pro sledování postupné formálně-sémantické specializace původních kmenoslovných dublet odvozených příponami *-stvo/-stvie*.

Především na lexémech *ciesarštvie/ciesarštvo* a *královstvie/královstvo* lze díky počtu jejich dokladů¹⁵¹ sledovat vývojový pohyb, jehož výsledkem je postupné prosazení *ijo*-kmenové deklinace v abstraktním významu ‚císařství, císařská vláda, císařovo panování‘ resp. ‚kralování, králova vláda, královo panování‘. Prvotisk uvádí výhradně tuto variantu, starší rukopisy uchovávají ještě i doklady *o*-kmenového sklonění, srov. *to se ciesarštvie počalo* MartKronT 21r ~ *ciesarštvo rozmohlo* MartKronA 89r, *césarštvo počelo* MartKronB 14r; *zuostal na ciesarštví* MartKronT 28r ~ *ostal na césarštví* MartKronA 98r, *ostal na césarštvě* MartKronB 21v, MartKronD 76r. Některé lexémy ukazují jasnou preferenci *o*-kmenových tvarů při vyjadřování významů konkrétních. Jsou s nimi doložena zvláště kolektiva (*kněžstvo, křesťanstvo, panstvo, pohanstvo, poselstvo, rytieřstvo*) a pojmenování území, oblasti ap. (*pohanstvo, zčásti křesťanstvo*). Naopak slova, jejichž centrální významy jsou abstraktní, vykazují zhruba shodné zastoupení *o*- i *ijo*-kmenových koncovek variujících i v rámci téhož textu (*dětinstvo/dětinstvie, kacieřstvo/kacieřstvie, manželstvo/manželstvie, množstvo/množstvie, smilstvo/smilstvie, šibalstvo/šibalstvie*).¹⁵²

2.3.5 Syntax

Z hlediska syntaktické stavby se prameny vzájemně zásadně neliší; je to samozřejmě dáno faktem, že vycházejí z jednoho předpokládaného zdrojového textu¹⁵³ a rozdíly mezi nimi lze vysvětlit spíše důvody stylistickými než jazykovými: na to ukazuje fakt, že prameny jsou v textovém ztvárnění téhož jazykového jevu variabilní vnitřně i ve vzájemné komparaci.

2.3.5.1 Syntaktickou stavbu pramenů lze hodnotit jako vyspělou, využívající složitá parataktická i hypotaktická souvětí s ustáleným repertoárem – třebaže ještě polyfunkčních – spojovacích výrazů, a to včetně lexikalizovaných sekundárních spojek (*aby, proto* ad.),¹⁵⁴ obsahující participiální, řídčeji infinitivní konstrukce nebo konstrukce přístavkové: *Ten byl úplně s Lamparty v Uhřiech, neb ti Bohové s svým králem Jetřichem*

¹⁵¹ *Ciesarštvie/ciesarštvo*: MartKronA 89, MartKronB 100, MartKronT 97; *královstvie/královstvo* MartKronA 75, MartKronB 75, MartKronT 97.

¹⁵² Započítáváme pouze průkazné tvary, nikoli ty, které lze s ohledem na pravopisný úzus jednotlivých pramenů interpretovat jak jako náležité tvary *o*-kmenové, tak jako tvary *ijo*-kmenové, nenáležité zapsané vlivem zvrtné písařské analogie.

¹⁵³ Viz níže oddíl 4, zvl. 4.4.

¹⁵⁴ Srov. např. Kopečný et al. 1980, ESSČ s. v., StČS s. v.

byli z Lampart a z Vlach lidi vyhnali, z jich zemí, že sú musili do Uher utéci a dobre čtyřidceti let tu byli, než sú se zase domuov vrátili MartKronT 40v; Jeden den, když se jest bral [Mohamed] z jednoho města řečeného Meta, v němž nynie ještě i dnes leží a jehož svedení Saracénové tu se klanějí, nalezl jest velblúda cizieho, a vzem jej s svými tovařiši, přišel k tomu městu Meta i vydával jest sám o sobě svědectvie, pravě se býti prorokem poslaným od Boha pro spasenie lidské MartKronT 96v.

Karel Čtvrtý, krále českého syn, ciesařova Jindřichova syna syn z Licmburka, byl volen na ciesařstvie za ciesaře Ludvíka ještě zdravie, jakož dřieve jest pověděno MartKronT 55v

Do pásma vypravěče bývá zapojována přímá řeč s větami oznamovacími, tázacími i rozkazovacími a přacími: *I stýskalo se těm črtóm velmi, že ten jistý Adam a jeho budúci po něm mají v tom království přebývati, ješto on z něho vystrčen jest. A proto obrátil se jest v jednoho hada zpuosobě a jedné krásné panie tváři i utrhl to jablko s dřeva, jako Adamovi byl Buoh zapověděl. I šel najprv k Evě, neb je dobře věděl, že ji prvé přelstí než Adama. I řekl k nie: „Proč je vám Pán Buoh zapověděl toto ovoce?“ I odpověděla Eva: „Proto nám zapověděl, abychom nezemřeli.“ Odpověděl čert: „Nenie to tak, Buoh chce sobě svú múdrost a svú moc sám zachovati, a protoť jest vám zapověděl to ovoce, neb kdyby toho ovoce zakusila, byla by tak múdrá jako Buoh a byli byste tak mocní a věděli byste všecko tak dobře jako Buoh a byli byste sami bohové.“ MartKronT 2v.*

Žánr kroniky, resp. podávaná látka však nezřídka vede k užívání souřadných vět spojovaných základními spojovacími výrazy *a, i*: *Za těch časuov vstalo veliké tovařistvo mezi pohany i jeli přes moře do němecských a vlaských zemí a dobyli mnoho měst. I zahnal král franský s těch z Lampart pomocí a zabil jich viece než stokrát sto tisíc MartKronT 43r.*

Větná stavba v pramenech nevykazuje natolik výrazný a především bezpečně prokazatelný vliv cizojazyčných předloh,¹⁵⁵ aby nebylo možné hovořit o jazyce památek jako o stabilní spisovné češtině.¹⁵⁶ Dokládá to i poměr participiálních či infinitivních konstrukcí ve staré češtině významově konkurujících vedlejšími větami: vyjádření pomocí vedlejších vět je v naprosté převaze, konkurenční konstrukce se vyskytují řídce či ojediněle.

¹⁵⁵ Na takové případy níže upozorňujeme. K problematice posouzení, zda konkrétní textový fakt lze považovat za bezprostřední vliv konkrétní textové předlohy, nebo se jedná o vliv cizího jazyka již delší dobu akceptovaný jazykem domácím, viz např. Zikánová 2017b. Tento fakt lze doložit např. poukazem na větné konstrukce latinského původu s přivlastňovacím dativem a slovesem *být*, např.: [Eva] *porodila jest ... syna, jemužto jmě Kain* MartKronA 4r, pod. MartKronT 3r, které nacházíme v části prokazatelně přeložené z němčiny.

¹⁵⁶ K pojetí spisovné češtiny v tomto smyslu viz Šlosar – Večerka et al. 2009, zvl. 7–8.

V následujícím výkladu nepodáme statický popis všech jevů náležejících do oblasti syntaxe, ale zaměříme se především na jevy „příznakové“, tj. v našem pojetí takové, u nichž je předpokládán a dokládán vývojový pohyb v průběhu 15. století (a které neuvádíme už výše v předchozím oddílu), a tyto jevy budeme konfrontovat se stavem v pramenech. Vyjdeme od popisu **vět podle postoje mluvčího**, všimneme si **vyjadřování záporu a volní modality**, následně přičiníme několik poznámek k vybraným jevům týkajícím se **větných členů**, připojíme poznámku ke stavu a funkcím **polovětných útvarů** (participiálních a infinitivních konstrukcí) a zmíníme problematiku **slovosledu**.¹⁵⁷ Nakonec nastíníme některé charakteristické rysy souvětné stavby.

2.3.5.2 Již jen zřídka zaznamenáváme uvození **doplňovací otázky** starším *kaký, kak(o)*. Vyskytuje se zpravidla v rukopisech, zejména v nejstarším, zatímco prvotisk archaický výraz nahrazuje: *Kakú bych já toho čest měl?* MartKronA 10r ~ *jakúž* MartKronB 28r, MartKronD 78v; *kterakúž* MartKronT 33r; *Kakés ty utrpenie měl za své hriechy?* MartKronA 114r, MartKronB 32v ~ *kterakés* MartKronT 37r; ... *kak se jest to stalo, žes ty ... toho papeže ... přivítal a přijal?* MartKronA 115v, MartKronB 34v ~ *kterakť* MartKronT 38r.

Doplňovací otázku uvozenou tázacím *čemu* nacházíme jedinou: *Čemu jest mé prvorozenie, když nemám požehnanie?* MartKronA 10v, MartKronT 6v.

Tázací *poč* již nenacházíme v žádném z pramenů.

2.3.5.3 V průběhu 15. století ještě doznívá starý typ tvoření **negace** s vyjadřováním záporu jedinou záporkou. V textech kroniky *Martimiani* nenalézáme již ani jeden doklad tohoto jevu, vyjma snad přechodového a závislého na výkladu lexikálního významu zájmena, resp. adjektiva *každý*:¹⁵⁸ *každý člověk nemôž viděti* MartKronA 15r–15v, jemuž v prvotisku odpovídá *nižádný ... nemuož...* MartKronT 9r. O potřebě explicitního vyjádření dvojí záporkou pak svědčí i více než tři desítky případů, kdy prvotisk nahrazuje v rukopisech uvedené zájmeno *žádný* – třebaže už s lexikalizovaným záporným významem – podobou se záporkou *nižádný*, srov. např. MartKronT 2r, 4r, 9r ad. a příslušná paralelní místa v rukopisech. Podobnou konstrukci se zachovaným zájmenem *žádný* a jedinou záporkou, spojkou *ani*, nacházíme také v prvotisku: *toho žádný šacovati ani psáti umie* MartKronA 26v, MartKronB 10r,¹⁵⁹ MartKronT 16r.

¹⁵⁷ Konfrontujeme výsledky své analýzy s poznatky shrnutými J. Bauerem (Bauer 1960; Lamprecht – Šlosar – Bauer 1986, 341–405), podle Bauera et al. (1986) strukturujeme svůj výklad.

¹⁵⁸ Tak hodnotí slovo moderní slovníky staré češtiny, srov. Gebauer 1903–1916 a ESSČ s. v.

¹⁵⁹ Zde však chybou písaře zapsáno sloveso *spáliti*.

2.3.5.4 Rukopisy uchovaly rovněž vyjádření **volní modality** – nutného děje – pomocí infinitivní konstrukce se sponou *býti*; prvotisk však konstrukci odstraňuje: *ten [chrám] dělal [Šalamoun] velmi bohatě a nákladně a s velikú ztravú, že by o tom veliké knihy byly psáti* MartKronA 17v ~ *bylo mnoho psáti* MartKronB 23 ~ *by o tom byly veliké knihy psány* MartKronT 10v.

2.3.5.5 V rukopisech je doložen, ač nikoli početný, **přívlastek** označující přivlastnění osobě konstrukcí obsahující neshodný přívlastek rozvitý jménem rozvitým souřadným shodným přívlastkem vyjádřeným posesivními adjektivy: *Karel Čtvrtý, krále českého syn, ciesařova Jindřichova syna syn z Licmburka* MartKronT 55v ~ MartKron 148r, MartKronB 59v; zde je však možné důvodně uvažovat o vlivu německé předlohy, srov.: *Karle der vierde, des küniges fun von Behem und keyfer Heinriches von Lützenburg fünesfun* Tw 473/16–17.

2.3.5.6 Prameny potvrzují absenci **doplňku** vyjadřovaného infinitivem po slovesech smyslového vnímání. V této funkci se ve všech pramenech uplatňuje (vedle závislé věty vedlejší, která zcela převažuje) participiální konstrukce: *Takto sem slyšela tvého otce mluviac s tvým bratrem* MartKronA 10v, MartKronT 6r; *Pak uslyšel Darius praviece* MartKronT 18v; *sem já slyšel o tobě praviece* MartKronT 18v.

Vedle toho však texty zachovaly doplněk v predikativním instrumentálu: [Mohamed] *vydával jest sám o sobě svědectvie, pravě se býti prorokem poslaným od Boha pro spasenie lidské* MartKronT 96v (pod. MartKronT 99v). Vzhledem k výskytu v „appendixu“ vycházejícím z latinské předlohy vyznačující se složitější syntaktickou stavbou než původně tabelární Polonova kronika (viz níže oddíl 4.3), můžeme tuto konstrukci interpretovat jako syntaktický latinismus.

2.3.5.7 Texty pramenů kroniky *Martimiani* uchovaly doklad **předmětu** v genitivu po slovesech smyslového vnímání, o kterém Bauer uvádí, že ustoupil už v předhistorické době a ve staré češtině nalézáme jen ojedinělé zbytky:¹⁶⁰ *když David těch novin zaslyše* MartKronA 16r ~ *toho zaslyše* MartKronB 1r ~ *těch novin zaslyšel* MartKronT 9v. Tomu prameny plně odpovídají – genitivní vazba předmětu je zde ojedinělá, proti ní stojí více než šedesát dokladů rekce akuzativní u sloves vycházejících z kořene *-slyš-* a devadesát s kořenem *-vid-*.

¹⁶⁰ Lamprecht – Šlosar – Bauer 1986, 631.

2.3.5.8 Úvodní část, předmluva, uchovala doklad **infinitivní konstrukce** ve funkci **přísluvečného určení účelu**: *některé věci, ješto mně jsú najrozumnějšie čísti* MartKronA 1r ~ MartKronT 1r; tato konstrukce je však v textu ojedinělá.¹⁶¹

2.3.5.9 **Slovosled** můžeme zatím popsat jen v obecných rysech. Naše prameny jsou v tomto směru variabilní vnitřně, ve vzájemné komparaci i při srovnání s cizojazyčnou předlohou. Jelikož český text vznikl poměrně věrným překladem a jeho stěžejní části se opírají o různé jazyky předlohy, byla by mimořádně atraktivní analýza, zda se tento fakt v jazyce překladu reflektuje, či zda můžeme považovat případné rozdíly mezi texty za výsledek stylizačního a posléze stylistického úsilí při traktování textu na českém území. Pro tuto analýzu by však bylo zapotřebí disponovat především solidní teoretickou a metodologickou bází, kterou zatím bohužel postrádáme.¹⁶² Zdá se, že staročeský překlad v případech, jakými jsou např. ante- či postpozice shodného přívlastku, slovosledná pozice auxiliáru préterita či postavení přísudku, není otrocký a slovosled předlohy slepě nenapodobuje. Domníváme se proto, že v dochovaných textech je uplatňováno jako základní slovosledný faktor aktuální členění výpovědi. Tímto faktorem jsou podle našeho názoru motivovány i přesuny slovesa na konec klauze spíše než vliv jazyků předlohy.¹⁶³

Podobně postavení přívlastku v pramenech odpovídá charakteristice, že „pro slovosled shodného atributu je po celé historické období č. typická silná oscilace mezi antepozicí ... a postpozicí ... a to často bez zřejmějšího funkčního rozlišení.“¹⁶⁴

Nelze však přehlédnout případy anteponovaného atributu, jehož funkci plní adnominální genitiv i předložková fráze, přičemž právě zde se uvažuje o vlivu latinského, případně i německého slovosledu,¹⁶⁵ což právě v případě staročeské kroniky *Martimiani* může být důvodné: *Ty zahnal král franský s těch z Lampart pomoci a zabil jich více než stokrát sto tisíc* MartKronA 124v, MartKronT 43r.

Podobně si nelze nepovšimnout desítek případů, kdy prvotisk jednoduchý i několikanásobný shodný atribut (vyjádřený adjektivem nebo posesivním pronominem), který ve starších rukopisech stojí v antepozici před svým řídícím substantivem, přesouvá do postpozice, srov.: *o římských králích* MartKronA 1r ~ *králích římských* MartKronT 1r;

¹⁶¹ K vývoji infinitivních konstrukcí viz též Němec 1968, 61.

¹⁶² Nadějně jsou v tomto směru především práce O. Navrátilové, srov. např.: Navrátilová 2017. Od klitik barokních do doby starší pak obrací pozornost P. Kosek, srov. např.: Kosek – Čech – Navrátilová – Mačutek 2018. Dosavadní práce na toto téma dosud zabývají dobou mladší, srov. Zikánová 2009.

¹⁶³ Srov. Zikánová 2017a.

¹⁶⁴ Srov. Navrátilová – Zikánová 2017.

¹⁶⁵ Srov. Navrátilová – Zikánová 2017.

jeho sestra MartKronA 5r ~ *sestra jeho* MartKronT 3v; *k tvému bratru* MartKronA 146r, MartKronB 58r ~ *k bratru tvému* MartKronT 54v ad.

Domníváme se, že v prvotisku se může jednat o projev snahy editora textu o prestižnější styl, realizované buď nápodobou latinského slovosledu, nebo slovosledu českých nábožensky vzdělávacích textů či biblického překladu.¹⁶⁶

Se slovosledem staročeské věty, resp. souvětí souvisí i několik dokladů ústupu opakování předložky před shodným atributem, srov.: *za těch časuov za Erodesových* MartKronB 4r ~ *za těch časov Herodesových* MartKronA 20r, *za těch časuov Erodesových* MartKronT 12r; *šikoval je vsecky u vězenie u věčné* MartKronA 12r, MartKronB 41v ~ *poslal je vsecky u věčné vězenie* MartKronT 43v; *na jeho na vlastniem paláci* MartKronA 97r ~ *na jeho vlastniem...* MartKronB 21r, MartKronT 27v; *s svým otcem s králem Janem* MartKronA 147v ~ *s svým otcem králem Janem* MartKronT 55v.

2.3.5.10 Z hlediska výstavby **souvětí** texty dokládají ještě spojku *an*, *ana*, *ano* ve funkci spojky souřadící: *tu byl Juliovi list poslán, an jde k súdu* MartKronA 94v, MartKronB 19v, MartKronT 26r. Jde ovšem opět už jen o ojedinělý doklad, proti němuž stojí téměř čtyři desítky užití ve funkci pořadící spojky uvozující obsahovou větu závislou na slovese smyslového vnímání.

2.3.5.11 V souvětích s větami vztažnými je v prvotisku už setřena původní významová distinkce, kdy **přívlastkové věty** uvozené zájmenem *jenž*, resp. zájmenem *s j*-ovým kořenem vyjadřovaly vlastnost něčeho již zmíněného, známého, věty s *kdo*, *co*, *který*, *či* skutečnosti obecně pojaté, neznámé či nejisté. Rukopisy tuto distinkci ještě zčásti dokládají, srov.: *stáda, jakož pásl* MartKronA 16r, MartKronB 1r ~ MartKronT 9v; *lakomstvie, jakož jest měl* MartKronA 96v ~ *jakož měl* MartKronB 21r ~ *kteréz* MartKronT 27v; *ty [knihy], jako veliký mistr Aristotileš ... udělal* MartKronA 117v, MartKronB 35v ~ *kteréz* MartKronT 39r.

2.3.5.12 Z repertoáru starších a v 15. století ustupujících pořadících spojek uvozujících **přísluvečné věty časové** prvotisk dokládá izolované *jeliž*: *tváři jejie neopatří a nepozná, jeliž ji mieti bude* MartKronT 96r. Nachází se v jednom z appendixů, ve vylíčení Mohamedova života, a je tak spolu s tvary duálovými a tvary jednoduchých minulých časů další indicií, že překlad této části byl pořízen dříve, než byl vydán prvotisk.

¹⁶⁶ Srov. Navrátilová – Zikánová 2017, oddíl 1.1, odstavec c.

2.3.5.13 Věty **přísluvečné účinkové** jsou už uvozovány pouze spojkou *že* (většinou po odkazovacím *tak* ve větě řídící), původní *tak – jak(ž)* je spojovacím výrazem výhradně vět přísluvečných způsobových.

2.3.5.14 Ve dvou dokladech prameny uchovaly také již ustupující užití spojky *ač* uvozující větu **přísluvečnou podmínkovou**: *Také činili dva mistry proto, ač by jeden mistr chtěl přestúpiti a nespravedlivě učiniti, aby mu toho druhý bránil* MartKronA 87v, MartKronB 74v, MartKronT 22r; *Milý pane, ač by ty se nevrátil zase z toho boje, kto mě má pak súditi a mne pomstiti?* MartKronA 101r, MartKronB 23v, MartKronD 77v, MartKronT 29v. Jinak distribuce této spojky v pramenech podporuje názor, že její dominantou se už v průběhu 15. století stávají věty přípustkové.

2.3.5.15 V souřadných větách v poměru slučovacím obsahuje záporná věta uvozená spojkou *ani(ž)* stále sloveso kladné: *nebylo jiné řeči než česká a latinská, ale Němce žádného nebylo v Čechách usedlého, aniž jich chtěli mieti mezi sebu* MartKronB 62v; *kázanie jeho [Mohamedovo] pro jeho nečistotu a nestydatost od mnohých v potupu bylo dáno a v pohrdanie, aniž jeho kázanie již poslúchati chtěli* MartKronT 96r ad.

2.3.5.16 O rozvinuté syntaxi památky svědčí funkční uplatnění komplexního spojovacího výrazu *netoliko – ale*, spojujícího souřadné věty v poměru stupňovacím; nalézáme dvě desítky uplatnění této spojky. Nápadné ovšem je, že všechny doklady pocházejí z papežské části kroniky a pojednání o Mohamedovi, tedy z částí, jejichž předlohou byl latinský text. Za bezprostřední latinismus typický pro tuto památku jej však samozřejmě nepovažujeme, neboť překlad latinského *non tantum – sed / non solum – sed* vstoupil do českého spisovného jazyka už ve 2. polovině 14. století.

2.3.5.17 Ve stavbě **složitého souvětí** ještě nedošlo k omezení navazovacích spojek *a* a *i*. Zásadně se v tom neliší císařská část od papežské: vztaženo k celkovému počtu slov (tokenů) v jednotlivých pramenech a jejich částech, činí zastoupení navazovacích výrazů v císařské, twingerovské části 1,6 %, v části papežské 1,1 %. (Výraznější rozdíl by mohl být jedním z podpůrných argumentů pro konstatování různé doby překladu i jiné osoby překladatele papežské části.)

2.3.6 Lexikální plán

Při rozboru **lexika** textu staročeské kroniky *Martimiani* se zaměříme především na jevy, které činí z této památky unikátní pramen k poznání slovní zásoby češtiny 15. století.¹⁶⁷

Očekávatelná je přítomnost mnoha **německých přejímek** v části kroniky, jejíž předlohou byl německý Twingerův text. Předpokladem pro užití většiny z nich je jistě skutečnost, že byly do češtiny přejaty a v ní běžně užívány už dříve a doloženy je máme z řady jiných textů. Jedná se zejména o substantiva *bitunk*, *fojt*, *hyndrovánie*, *klejt*, *krchov*, *kselšaft/kzelšaft*, *kštalt*, *kvalt*, *lankrabie*, *lantfojt*, *lantfrýd*, *pankhart*, *rumor*, *šacunk*, *šturm*, *traňk* nebo slovesa *harcovati*, *retovati*, *(s)puntovati se*, *šacovati*, *šermicovati*, *šikovati*, *štráfovati*, *(vy)rychtovati*, *(vy)vinšovati*.¹⁶⁸

Kromě nich však text obsahuje i slova, která neznáme z žádného jiného staročeského textu, slova hapaxní. Jedná se o slova *bastard* ‚levoboček‘ MartKronA 118r, *forštrejd/forštejt* ‚první útok v boji‘¹⁶⁹ MartKronA 148r, MartKronB 60r, MartKronT 55v, *lantver* ‚obránné postavení vojska‘ MartKronA 145r, MartKronB 57r, MartKronT 54r a *rynkmaur* ‚městské hradby‘ MartKronA 25r, 101v.

Z jistého pohledu přechodovým příkladem je pak substantivum *penkvant* MartKronT 58r (*pengvant* MartKronA 153v, *perquant* 63r) ‚oděv kryjící nohy‘. Zachytil je *Staročeský slovník* a dokládá jeho výskyt v jediném textu, v *Křižovnickém rukopisu Starých letopisů českých* (LetKřižA 11). Jedná se ovšem o úvod o vládě Karla IV. a Václava IV., který popisuje evropský kontext Karlovy vlády, počínaje bitvou u Kresčaku. Tuto pasáž kompilátor tohoto rukopisu prokazatelně přejal z kroniky *Martimiani*,¹⁷⁰ původ slova je tedy opět třeba hledat zde.

Latinského původu pak jsou jinde nedoložené *korigovati* ‚opravit‘ a odvozené adjektivum *korigovaný* v MartKronC 53v, MartKronT 71v. Latinského původu (ovšem přejaté přes německý text) je i femininum *proféta* ‚prorok‘, čteně doložené v rukopise MartKronB (1r, 1v, 2v, 3r, 3v, 9v, 29v), a odvozené posesivní adjektivum *profétový* (10r). Tyto doklady unikly pozornosti *Staročeského slovníku*: substantivum je v heslové stati příslušného

¹⁶⁷ Při komparativní analýze vycházíme jak z dostupných staročeských slovníků, tak i z lexikálního materiálu shromážděného (excerpovaného) pro vznik akademického *Staročeského slovníku*, uloženého v oddělení vývoje jazyka Ústavu pro jazyk český AV ČR; o něm blíže Homolková 2007, 223–227.

¹⁶⁸ Do sféry rozboru lexika patří i upozornění na několikrát doložené slovo *jeden*, u něhož v českém textu postrádáme kvantifikační funkci a jehož přítomnost můžeme přisuzovat otrockému překladu z německé předlohy, srov.: *a dal jim jedno jméno, aby sluli milites* MartKronA 86v, MartKronB 15r ~ ...*dal jim jméno...* MartKronT 21v – *einen* Tw 319/11; *chtěli ti z Kartágo jedno příměří učiniti s Římany* MartKronA 90r, MartKronB 18r ~ ...*příměří...* MartKronT 23v – *einen friden* Tw 324/19. Jak je patrné, prvotisk tyto výrazy odstraňuje.

¹⁶⁹ Tento lexém umožnil identifikovat kroniku *Martimiani* jako jeden ze zdrojů Hájkovy Kroniky české, viz Šimek 2013a a níže oddíl 7.1.

¹⁷⁰ Viz Kaňák – Šimek 1959, 8 a 23–36.

hesla¹⁷¹ dokumentováno pouze názvem domu a osobním jménem (patrně příjím), adjektivum není zachyceno vůbec.

Pozoruhodné je sledovat situaci těchto slov v prvotisku. Řada z nich byla buď bez náhrady odstraněna, či nahrazena slovy domácími. Kromě zdůvodnění, že se jedná stylový záměr či snahu o krácení textu z tiskových důvodů, lze situaci interpretovat i jako reflexi (ne)adaptace tohoto lexika do systému české slovní zásoby, srov.: *aby jeho kštalt a podobenstvie viděl* MartKronA 7r ~ *aby jeho podobenstvie opatroval* MartKronT 4v; *šikovali sobě špiži* MartKronA 22r, MartKronB 6r ~ *dobyli sobě špiže* MartKronT 13r; *žádného hyndrovánia proň neměla* MartKronA 24r, MartKronB 7v ~ *překažení* MartKronT 14v; *udělachu sobě kzelšaft anebo tovaryštvo* MartKronA 86r ~ *udělachu sobě tovařistvo* MartKronT 21v; *šikoval svatého Jana* MartKronA 100r, MartKronB 23r ~ *vyhnal* MartKronT 29r; *pak se zdviže rumor* MartKronA 102v, MartKronB 24v ~ *búrka* MartKronT 30v a další. Nikoli ojediněle dochází k jejich nahrazení rovněž germanismy. Pokud nebyla náhrada motivována snahou o přesnější či prostě originální vyjádření, patrně jde o slova, která byla již vnímána jako domácí: srov.: *césař jest jich fojtem a úředníkem* MartKronA 107v, MartKronB 28v ~ *rychtářem a úředníkem* MartKronT 33v; *a byl bastard* MartKronA 118r ~ *pankhart* MartKronT 39v.

Takovýmto zásahům však nebyly podrobeny jen výrazy původem německé, jak dokládá následující citát: *césař ... učini veliké studium u Praze a dal jim veliké svobodenstvie* MartKronA 152r, MartKronB 62v ~ *veliké učenie* MartKronT 57v. Stejný postup byl uplatněn i u výše zmíněného substantiva *profěta*, které je v pramenech mimo rukopis MartKronB nahrazeno slovem *prorok*.

Lexémy doložené jedinečně právě v této památce nacházíme i mezi **slovy domácího původu**. Tato unikátnost se může týkat buď celého slova jako formálně-sémantické jednotky, nebo jen jejího určitého významu (lexie), pokud se jedná o slovo víceznačné.

Text památky nám uchoval jedinečná substantiva *augustýn* ‚augustinián‘ MartKronA 147r, MartKronB 58v; *křtitba* ‚křest‘ MartKronC 19v; *kvadrovie* ‚kameny opracované do tvaru kvádrů‘ MartKronT 24r;¹⁷² *trepník* ‚bosák, františkán‘ MartKronB 58v a sloveso *(ne)rozkrěsiti*¹⁷³ ‚(ne)vzkřísit‘ MartKronB 30r. Zařadit sem můžeme i sloveso *chřestěti* ‚chřestit, chrastit‘ (MartKronT 2r). Dosud bylo známo a staročeskými

¹⁷¹ Viz StČS s. v. *profěta*.

¹⁷² Staročeské slovníky znají jen formu *kvadravie*, viz ESSČ s. v.; kvantita lexému v prvotisku je však nejistá a nelze vyloučit formu *kvádrovie*.

¹⁷³ Doložené v pravopisné podobě reflektující znělostně asimilovanou předponu *ros-*; díky ní je možné vyloučit, že bychom v prameni chybně četli předponu *vz-*, jejíž zápis je v některých rukopisech od zápisu prefixu *roz-* obtížně odlišitelný.

slovníky doloženo jen jeho kmenoslovné synonymum *chřestati* a vidové protějšky *chřestnúti*, *chřiestnúti*, ovšem s mírně posunutým významem a až z doby střední.¹⁷⁴

Jinde nezachycený význam ‚ostatek, relikvie‘ registrujeme u slova *zbytek*, doloženého v plurálovém tvaru (MartKronC 64v, MartKronT 74v). Podobně nikde jinde nedokumentovaný význam feminina *cifra* ‚grafická značka pro orientaci v textu‘¹⁷⁵ je doložen v rukopisu MartKronC: *Tuto má státi Soter, neb sú jeho skutkové, a napřed Elenterius až do cifry neb přetržení* MartKronC 30v. Paradigmatickou odvozeninu od slova *post* ‚půst‘, nezachycenou staročeskými slovníky, představuje adjektivum *póstový* MartKronT 99r. Naproti tomu jedinečný výraz *zachutnění* (MartKronT 99r) hodnotíme jako chybu místo *zanechutnění*, kteroužto paradigmatickou odvozeninu známe také pouze odtud.

Nikoli významem, ale hláskovou podobou je pozoruhodný výraz *macocha* ‚macecha‘. Podle ESSČ¹⁷⁶ jsou jeho doklady známy z památek pocházejících z oblastí, kde již lze předpokládat nářeční diferenciaci, tj. z textů moravské a slovenské provenience. Kromě nich se však vyskytuje i v památkách z jihozápadočeské oblasti (Plzeňska), čímž přidává na váze hypotéze V. Boka o působišti pisáře rukopisu MartKronB Pavla z Radnic v Radnicích u Plzně.¹⁷⁷

3. Předlohové texty

3.1 Od stvoření světa po císařskou část

3.1.1. Staročeská kronika *Martimiani* není dílem původním, ale jedná se o překlad, resp. o kompilaci překladů z různých cizojazyčných památek. J. Dobrovský¹⁷⁸ identifikoval, že první dvě kapitoly kroniky (popisující děje od stvoření světa až po životopisy římských císařů po Karla IV.) jsou téměř doslova přeloženy z německé kroniky štrasburského kanovníka Jakoba Twingera von Königshofen.

3.1.2. Jakob Twinger von Königshofen se narodil roku 1346. Od roku 1363 působil jako vikář kostela svatého Martina v Štrasburku, následně jako kaplan v štrasburské katedrále. V roce 1382 byl vysvěcen na kněze, mezi léty 1384–1392 působil jako farář v alsaském Drusenheimu. Roku 1395 se stal kanovníkem v kapitulním kostele svatého Tomáše ve Štrasburku. Zemřel 27. prosince 1420.

¹⁷⁴ Viz Gebauer 1903–1916 s. v. *chřestati*.

¹⁷⁵ Srov. Gebauer 1903–1916 s. v. *cifra*.

¹⁷⁶ ESSČ s. v. *macecha*.

¹⁷⁷ Bok 2001, s. 274.

¹⁷⁸ Dobrovský 1796, 146–154.

Twinger je autorem latinsky psaných děl *Vocabularius de significatione nominum*, *Computus novus chiometralis*, *Tonarius seu libellus de octo tonis* a dnes nezvěstné latinské světové kroniky. Největší věhlas mu však přinesla jeho světová kronika psaná německy. V její předmluvě Twinger jednak zdůvodňuje, proč se rozhodl pro zpracování díla vernakulárním jazykem, jednak představuje strukturu díla. Text je rozdělen do šesti kapitol, první je věnována nejstarším světovým dějinám, druhá dějinám římského císařství, třetí dějinám papežského stolce, čtvrtá pojednává o církevní správě Štrasburku a pátá o dějích světských tamtéž. Šestá kapitola obsahuje rejstřík událostí a jejich chronologické zařazení.

Twingerovými zdroji pro zpracování prvních tří kapitol byly především *Speculum historiale* Vincenta z Beauvais (†1264), kronika papežů a císařů Martina Polona a *Historia scholastica* Petra Comestora (asi 1100–1180), v líčení dějů soudobých se Twinger opíral i o vlastní zážitky.

Za jeho života vznikly tři redakce textu: kratší redakce, tradičně (editorem kritické edice, srov. Hegel 1870–1871) označované A a B, popisující události do roku 1390, resp. 1391, a redakce C, dosahující do roku 1415 (za texty redakce D se označují zbylá, fragmentární, zásadně adaptovaná apod. zpracování bez autorovy účasti). Dodnes je registrováno přes 80 rukopisů tohoto díla, mezi lety 1474–1476 byla Twingerova kronika vydána v Augšpurku Johannem Bömlerem tiskem.¹⁷⁹

3.1.3 Jazyková analýza a komparace staročeského textu s německou předlohou potvrzují závěry V. Boka,¹⁸⁰ že staročeský překlad vychází z redakce Twingerovy kroniky označované jako typ B.¹⁸¹

3.1.4 Na českém území se v současnosti nenachází žádný rukopis Twingerovy kroniky.¹⁸² Ze středověkých tisků je dochována Bömlerova augšpurská inkunábule ve Vědecké

¹⁷⁹ Aktuální souhrnné informace vč. odkazů na dostupnou literaturu viz Matthews 2016 a Brom 2018, před nimi Hegel 1870–1871, zvl. 155–229.

¹⁸⁰ Bok 2001, 271.

¹⁸¹ Hegel 1870–1871, 171–174, 204–211; Brom 2018, 25 a níže oddíl 4.1–4.1.4. Doklady přinášíme i v příloze této disertační práce: v edičním komentáři jednak upozorňujeme na vybraná specifická znění staročeských pramenů, která se shodují většinou právě s exempláři Twingerovy kroniky patřícími do redakce B, jednak registrujeme míru shody konkrétních pramenů s předlohovým textem. Často tak lze odpovědět na Bokem položenou otázku, zda lze odchýlné znění některého staročeského pramene přičíst vývoji textu na českém území, nebo zda konkrétní znění staročeského pramene vychází z jiné německé předlohy (srov. Bok 2001, 272).

¹⁸² Jejich současný výskyt v sousedních zemích, tj. spjatých s českými zeměmi historickými vazbami, viz u Broma (2018).

knihovně v Olomouci,¹⁸³ která se podle katalogového popisu do fondu knihovny dostala z bývalého kapucínského kláštera v Jihlavě.

3.2 Papežská část

3.2.1 Třetí kapitola staročeské kroniky (uvádějící životopisy papežů až po Jana XXI.) v převážné míře¹⁸⁴ vychází z latinské kroniky Martina Polona / Martina z Opavy *Cronica summorum pontificum imperatorumque ac de septem etatibus mundi*.

3.2.2.1 Datum ani místo narození dominikána Martina Polona / Martina z Opavy není známo. Je pravděpodobné, že se narodil v Opavě před rokem 1230. Vzdělání a vysvěcení na kněze obdržel v dominikánském klášteře svatého Klimenta v Praze. Během pontifikátu Alexandra V. (1254–61) se připojil k papežské kurii; zápisy je dosvědčen jako penitenciář a kaplan svatého otce (*domini pape penitentiarius et capellanus*) v letech 1261–1278. Dne 22. června 1278 byl Martin ustanoven hnězdenským arcibiskupem; přízvisko Polonus (Polák), připojené k jeho jménu Ptolemaiem z Luccy (1236–1327), mohlo být inspirováno jak spojením s dominikánskou provincií, tak s arcibiskupstvím (srov. Soszyński – Fabianska 2008, 10–19). Martin zemřel v Boloni před 23. prosincem 1279 cestou do Hnězdna. Kromě kroniky byl autorem kompendia scholastických kázání, pojatých jako sbírka exemplů, *Sermones de tempore et de sanctis* a konkordance ke Gratianovým dekretům *Margarita decreti*.

3.2.2.2 Polonova proslulá latinsky psaná kronika byla koncipována jako kronika tabelárního typu: dochované rukopisy blízké autografu ukazují, že pro popis událostí bylo na každé straně každého folia vyhrazeno 50 řádků, přičemž každá linka byla původně určena pro popis událostí jednoho roku. Na sudých stranách listu (versech) byly uvedeny dějiny římského papežského stolce, na lichých stranách (rectech) folií pak paralelní dějiny císařské. Sám Martin z Opavy stál u zrodu tří redakcí svého díla. Všem redakcím je společný začátek uvedením prvního papeže, jímž se rozumí sám Ježíš, počínají tedy rokem 1 našeho letopočtu, 42. rokem vlády císaře Augusta. Redakce A je pak dovedena do roku 1268 a vznikla patrně z popudu papeže Klementa IV. Redakce B byla zhotovena okolo roku 1272 a je dovedena do roku 1271 ke konci sedisvakance, jež předcházela nastolení papeže Řehoře X., redakce C vznikla patrně roku 1277. Zatímco v raných textech Martin dodržoval striktní tabelární rámec, třetí verze obsahuje rozšíření a

¹⁸³ Registrována je zde pod signaturou 48.703-48.704.

¹⁸⁴ O odchylkách, často i drobných pasážích, které vycházejí z jiných zdrojů, viz níže v oddíle 4.2.1.2–4.2.3.2; registrujeme je také v kritickém aparátu v ediční části.

odbočky, jimiž dosáhl tento formát svých limitů; patrně nejslavnějším takovým rozšířením je pasáž o papežce Janě.

Kronika byla určena pro členy papežské kurie i členy Martinova vlastního řádu, dominikány. Jejím hlavním cílem bylo poskytnout chronologický přehled dějů řazených paralelně podle klíčových postav církve a státu. Byla rovněž koncipována jako kompendium pro teology a odborníky na církevní právo jako zdroj poznání kontextu jeho historického vývoje.

Mezi zdroji, které sám autor jmenuje v předmluvě, nalézáme autority, jimiž byli Livius, Orosius, Vincent z Beauvais, a řadu dalších autorů i děl.¹⁸⁵

Při kopírování textu se postupně vytratilo jeho původní grafické rozložení, proto soudobá historiografie (především německá badatelka A. D. von den Brincken, 1985, 2016) dělí zachované rukopisy Polonovy kroniky podle rozdílného (ne)ztvárnění tabelárního rámce do šesti skupin vymezených těmito charakteristickými znaky:

- I. tabelární uspořádání dodržující původní „padesátileté“ schéma;
- II. tabelární uspořádání s rozdílným počtem let na straně;
- III. jednodušší paralelní papežsko-císařské kroniky bez vzájemného vztahu mezi roky a řádky;
- IV. kontinuální narativ, alternativně střídající padesát let papežských a padesát let císařských bez ohledu na paginaci;
- V. kontinuální narativ s papežskými a císařskými pasážemi nepravidelně smíšenými;
- VI. texty přísně oddělující papežskou a císařskou část, přičemž buď je celá papežská kronika následována císařskou (VIa), nebo naopak (VIb).

Polonova kronika je považována za nejrozšířenější (srov. např. Soszyński – Fabianska 2008, 7) a nejpoužívanější dílo svého typu po celé období vrcholného středověku (srov. např. Petr 2002, 359). Někteří novodobí historikové ji označují za dobový bestseller (srov. Ikaš 2001, 327–341). Dodnes se zachovalo přes 500 kodexů obsahujících její kompletní text. Pro svoji přehlednost byla užívána v pedagogické praxi i na českém území (srov. Nechutová 2000, 88).

Díky své nezměrné popularitě byla hojně opisována a text byl modifikován, proto se označení *Martiniana* se postupně stalo označením žánrovým (viz heslo *Martins-Chroniken* v *Lexikon des Mittelalters* a výše oddíl 1.3).

¹⁸⁵ Souhrnné informace vč. odkazů na dostupnou literaturu viz Brincken 2016.

Popularita Martinova díla podnítila také vznik překladů do vernakulárních jazyků, mezi nimiž nechybí němčina a čeština.

3.2.3 Staročeský překlad papežské části kroniky *Martimiani* vznikl na základě redakce C Polonovy kroniky,¹⁸⁶ tj. takové, která již a) nedodržuje tabulární uspořádání, b) nedodržuje paralelní řazení papežů a císařů, c) uvádí i události, jež se odehrály až po Polonově smrti roku 1278/1279, a to až do pontifikátu papeže Jana XXI.; předloha také obsahovala pověst o ženské papežce Janě.

3.2.4 V českých knihovnách je dochováno pětadvacet rukopisů latinského znění Polonovy kroniky. Deset se nachází v pražské Národní knihovně, sedm v Knihovně pražské metropolitní kapituly, tři v olomoucké kapitulní knihovně, jeden rukopis vlastní Vědecká knihovna v Olomouci, po jednom exempláři mají klášterní knihovny tepelského kláštera, cisterciáckého kláštera ve Vyšším Brodě, zámecká knihovna Valdštejnů v Mnichově Hradišti a Městské muzeum v Klobukách u Brna.¹⁸⁷ Ohledání všech zachovaných rukopisů a jejich komparace se staročeským překladem, jejímž cílem by bylo ověřit, zda lze některý ze zachovalých exemplářů (aspoň typově) spojovat s pretextem staročeského překladu, zatím nebyla provedena a je předmětem dalšího výzkumu.¹⁸⁸ Ze zběžného ohledání vyplývá, že k předpokládané předloze staročeského textu má některými rysy strukturními i textovými blízko rukopis NK XIX B 26.¹⁸⁹

3.3 Apendixy

Prvotisk staročeského překladu (MartKronT) obsahuje ve svém závěru pasáže, které nejsou obsaženy v ani jedné z kronik uvedených výše a dotýkají se tématu této práce jen tím, že byly (s výjimkou provinciale) pojaty do prvotisku. Jedná se o tzv. appendixy, jimiž jsou **soupis provincií římských (arci)biskupů a líčení Svaté země, pojednání o životě proroka Mohameda a fiktivní list krále Abagara Ježíši Kristu.**

¹⁸⁶ Viz Weiland 1872, 386–391. Zcela přesné určení typu předlohy staročeského překladu podle klasifikace A. D. von den Brincken (1985) není možné. Výsledný staročeský text totiž mohl vzniknout jak z předlohy typu V, tak VIa i VIb (srov. doplňky papežských kapitol, např. o mučednících za pontifikátu určitého papeže, z paralelních kapitol císařských, viz výše oddíl 4.2.2).

¹⁸⁷ Kompletní soupis vč. jejich signatur viz u Petra (Petr 2002, 396–397).

¹⁸⁸ Cíleným výzkumem Polonovy kroniky se zvláštním zřetelem k latinským bohemikálním pramenům tohoto díla v Českých zemích se v současnosti zabývá historik Vojtěch Bažant. Jeho výsledky budou zveřejněny v monografii *Přenos vědění. Osudy čtyř bestsellerů v pozdně středověkých českých zemích*, jejíž vydání se připravuje v pražském nakladatelství Filosofia.

¹⁸⁹ Odkazy na některé i jen dílčí shody viz v textověkritickém komentáři v ediční části. Doplňme, že jinde se však tento rukopis s českým textem rozchází, je tedy třeba ho vnímat jen jako další doklad širší textové tradice i v případě latinského znění, z něhož se dodnes dochovalo jen torzo.

3.3.1 Soupis provincií lze úspěšně srovnat s latinskou edicí papežských kancelářských řádů M. Tangla.¹⁹⁰ Nezřídka jsou však soupisem provincií doprovázeny i latinské rukopisy Polonovy kroniky, dosud uchované v českých knihovnách.¹⁹¹

3.3.2 Předlohu pro staročeský překlad pojednání o Svaté zemi a Mohamedově životě identifikoval P. Soukup:¹⁹² byla jí *Historia orientalis* Jakuba z Vitry (†1240).¹⁹³ Prvotisk kroniky *Martimiani* přináší věrný překlad prvních deseti kapitol.¹⁹⁴

3.3.3 Latinské znění apokryfního listu krále Abagara Ježíši Kristu patří v českých zemích mezi texty rozšířené: dodnes je uchován rukopis NK sign. XIII E 14c, který vznikl v roce 1303 na objednávku abatyše Kunhuty pro Jiřský klášter na Pražském hradě a dochovány jsou i četné opisy vzniknuvší ve 14. a 15. století.¹⁹⁵ Staročeské zpracování je uchováno v textech pasionálů.¹⁹⁶ Příběh korespondence mezi králem Abagarem a Ježíšem zachycují *Církevní dějiny* Eusebia z Caesareje (asi 265–339), jehož znalost patřila k základní výbavě středověkého vzdělance.¹⁹⁷

4. Vztahy mezi staročeským textem a předlohami a staročeskými texty navzájem

V následující části zaměříme pozornost na srovnání staročeského textu s cizojazyčnými předlohami i staročeských textů mezi sebou. Předpokládáme, že rozdíly, jež odhalí komparace textů, mohou přinést další informace o genezi staročeského překladu, snad i nalezení archetypu, a povedou k vizualizaci mezitextových vztahů mezi prameny pomocí stemmatu. Další zpřesnění lze očekávat u informací týkajících se překladatele/překladatelů, resp. upravovatelů textu (písařů, „editora“ prvotisku), neboť je pravděpodobné, že případné záměrné úpravy textů ukazují na hodnotové zakotvení upravovatelů a na historický kontext, jenž úpravy podnítil nebo alespoň ovlivnil.

4.1 Věnujme se nejprve poměru staročeského překladu k německé předloze, úvodním dvěma kapitolám **Twingerovy kroniky**.

¹⁹⁰ Tangl 1894, 3–32.

¹⁹¹ O funkci tohoto typu textů viz výše v oddílu 2.2.3.

¹⁹² Soukup 2011.

¹⁹³ Souhrnně viz Edgington 2016.

¹⁹⁴ Soukup 2011, 219.

¹⁹⁵ Např. NK XIV A 7 z 80. let 14. stol. nebo NK X H12 ze 70. let 15. stol.

¹⁹⁶ O poměru k nim viz oddíl 4.3.

¹⁹⁷ Srov. též Novák 1988, 7; o korespondenci mezi Ab(a)garem a Ježíšem tamt. 23; o Eusebiovi souhrnně Burgess 2016.

Jak jsme už zmínili, staročeský překladatel „profánní“ části kroniky vychází z redakce označované jako typ B.¹⁹⁸ Přestože se drží Twingerova textu téměř doslova (např. v předmluvě slibuje pět kapitol i pojednání o štrasburských biskupech a dějinách zemí ležících na Rýnu, srov. Tw 232, přičemž tyto kapitoly do češtiny pravděpodobně převedeny nebyly), na několika místech se od předlohy odklání (částečně předkladatelskou chybou), jinde doplňuje – třebaže skromně¹⁹⁹ – informace v předloze neuvedené.

4.1.1 Jedná se většinou o **drobná doplnění reálií**. Doplňuje tak například jméno českého krále *uděla Otagara neb Přemysla* MartKronA 137a, MartKronB 51v, MartKronT 50r (~ *mahte Ocdacker* Tw 443/23). Zmiňuje, že v bitvě u Kresčaku zůstali po boku francouzského krále jen Němci a Češi (MartKronA 148r, MartKronB 60r, MartKronT 55v), zatímco v předloze jsou uvedeni jen Němci (*nieman bi ime bleip denne die Dütschen* Tw 474/31–32), a upřesňuje, že Karel IV. příjez do Štrasburku *byl krásně přivítán* (MartKronA 152v). Také rozšiřuje prostou informaci, že Karel IV. byl pohřben v Praze, o zpřesňující a hodnotící *na hradě s velikým pláčem a žalostí obecně všech lidí, neb za něho bylo všecko dobré a pokoj* MartKronA 156v ~ MartKronB 65v ~ MartKronT 60r. Závažný doplněk nad rámec předlohy představuje hodnocení vlády Václava IV. Jeho závažnost vyplývá z faktu, že obsahová i jazyková analýza této části textu přináší informaci o velmi pravděpodobném vzniku překladu až po roce 1400 (srov. MartKronA 156v, MartKronB 65v, MartKronT 59v–60r).²⁰⁰ Jedině v prvotisku je pak obsažen doplněk k etymologickému výkladu o původu jména města Kostnice, že se jedná o místo, *ješto v nie mistr Jan Hus upálen* MartKronT 32v.²⁰¹

Jiného druhu je latinsky psaný exkurz v kapitole věnované jmenování kurfiřtů, doložený jediné v prvotisku (MartKronT 47v–48r). Jeho předlohou byla kapitola věnovaná císaři Otovi III. z Polonovy kroniky. Zda byla pojata až do tisku, nebo ji obsahovala už předloha, však není jasné.

¹⁹⁸ Srov. též Bok 2001, 272 a výše oddíl 3.1.3.

¹⁹⁹ Srov. i Bok 2001, 276–277.

²⁰⁰ Šimek 2013b, 18–29 a níže oddíl 5.1.1. Zde shrnutí dosavadních názorů na tento problém u Dobrovského 1796, Hecka 1980 nebo Boka 2001.

²⁰¹ Za drobná doplnění nad rámec předlohy můžeme považovat i české výklady některých slov či etymologizací vlastních jmen, uvedená slovy *česky takto* ap. Jejich přítomnost v textu je samozřejmě motivována především jazykovými, pragmatickými důvody (snahou o srozumitelnost textu), jsou tedy jiného druhu než doplnění výše popisovaná. Kompletně je zachycuje textově kritický aparát v ediční části; o těchto výkladech v papežské části viz též níže v oddíle 4.2.3.1.

Již dříve upozornil V. Bok na obeznámenost překladatele s německou hrdinskou epikou,²⁰² jež je patrná z konkretizace vztahující se k líčení *kterak Dětrich z Berúna a jeho mistr Hilbrant mnoho saní a rozličných drakův zbili* MartKronA 118r ~ MartKronB 36r ~ MartKronT 39r–39v vs. Tw 380/24–26.

4.1.2 Srovnáním zachovalých staročeských pramenů s předlohou i navzájem se ukazuje, že v českém prostředí existovala **jediná verze staročeského překladu** císařské části MartKron. Napovídají tomu jednak četné shody formulační, ale též strukturní, neboť ve všech staročeských pramenech je pojednání o trojské válce předrženo před kapitolami věnovanými židovskému babylonskému zajetí a perským králům.²⁰³

Rukopis MartKronA se sice odlišuje nepřetím překladu pojednání o Alexandru Velikém založeném na Twingerově kronice, a vepsáním obšírnějšího zpracování tzv. prozaické povídky o Alexandru Velikém,²⁰⁴ tento rozdíl však pochopitelně mohl vzniknout až při porizování jednotlivého opisu těžícího z typově stejné předlohy jako ostatní prameny.²⁰⁵

Na jedinou výchozí verzi staročeského překladu ukazuje velká **míra vzájemné shody staročeských pramenů**, ale také **četné věcné a formulační chyby, které obsahují všechny prameny**. Půvabný příklad odchylky představuje nepochopení předlohového textu, kdy překladatel pojmenování kmene Gótů do staré češtiny převádí jako *Bohové*.²⁰⁶ Jinými příklady překladatelské chyby, která je přejata všemi prameny, je nepřeložení něm. *atte* ‚otec‘ a jeho převedení na vlastní jméno matky (!) Romula a Rema (MartKronA 86r, MartKronB 14v, MartKronT 21v), považování Tarquina Prisca za dvě osoby (MartKronA 86v, MartKronB 15v, MartKronT 22r), nepochopení jména Dunaj a jeho nenáležitý překlad motivovaný v podstatě foneticky (... *waffer die Dúnouwe* ~ *na té vodě Týmové* MartKronA 122r, MartKronT 41v), stejně jako celá řada dalších nenáležitě převedených proprií, jejichž věcnou znalost postrádali písaři a snad i překladatel.²⁰⁷ To se zřejmě promítlo i do lexikálního doplnění předlohového údaje, že král Šalamoun vládl ... *über alles iudensche lant* Tw 270/22 v české verzi na: *nad všemi Němci a nade všemi jich zeměmi a nad židovskými* MartKronA 17r, MartKronB 2r ~ ... *německými zeměmi a nad židovskými* MartKronT 10r. Rukopis MartKronA nakonec podobnou chybu opakuje

²⁰² Bok 2001, 278.

²⁰³ Stejnou strukturu má ovšem i redakce Twingerovy kroniky označovaná A, srov. Hegel 1870–1871, 281.

²⁰⁴ Srov. StěS 1968 pod zkratkou AlexPov a výše oddíl 2.2.1.

²⁰⁵ Na další dílčí formulační rozdíly a shody s jinými redakcemi předlohy opět upozorňuje Bok 2011, 272. Přitom je oprávněně vysvětluje spíše textovým vývojem na českém území, než že by existovala další redakce předlohového textu.

²⁰⁶ O tom více Šimek 2010b, 53–55.

²⁰⁷ Obšírněji je zachycujeme v edičním textověkritickém aparátu, srov. např. nepochopení něm. apelativa *künigriche* a jeho převedení na domnělé proprium *Kymgrich* MartKronA 7r ~ *Kyndrych* MartKronT 4v.

v záměnách lexémů *lidé* a *Židé*, byť zde se patrně jedná o chybný opis předlohy (či chybu v ní), srov. MartKronA 15r, 99r. Nicméně nacházíme i protipříklad, kdy je tato chyba obsažena v prvotisku oproti rukopisům (MartKronT 34r vs. MartKronA 110r, MartKronB 30r, MartKronD 80v).

4.1.3 Položíme-li si otázku, **v jakém poměru jsou jednotlivé staročeské prameny k přepokládané předloze**, ukáže se, že nejvíce textových shod – strukturních i lexikálních – nacházíme v nejstarším staročeském prameni, rukopisu MartKronA, nejvzdálenější od předlohy pak je znění prvotisku. Nepřítomnost řady pasáží či scelení kapitol za současného vynechání jejich nadpisu v prvotisku lze jistě vysvětlit i krácením textu z tiskových důvodů pro úsporu místa, průkazné však jsou shody formulační a lexikální, zvl. pokud **mladší pramen obsahuje věcnou chybu**, srov. např. v předmluvě slib, že budou líčeny události, které se staly *v Štraspurku anebo v Elzasiech* MartKronA 1r (*zu Elfes* Tw 230/16) proti *v Štraspurku nebo Vlašiech* MartKronT 1r;²⁰⁸ označení Lota za Abrahamova syna v prvotisku (MartKronT 5v), zatímco rukopis MartKronA jej uvádí věcně správně jako *Abrahamova bratra syna* MartKronA 8v (*Abrahames brüder sun* Tw 251/23); nebo údaj, že Goliášovi uvázl Davidem hozený kámen *v hlavě* MartKronT 9v, zatímco rukopis MartKronA uvádí předloze věrněji *v helmu* MartKronA 16r (*in dem helme* Tw 268/8).

Na pomyslnou vzdálenost předlohy a překladu ukazují místa, kde některý pramen zachoval lexém bližší předloze, srov. např. [Kain] *nadělal jest mnoho synův* MartKronA 3r ~ *zplodil jest* MartKronT 3r (*mahte* Tw 240/9).

Na druhou stranu je třeba upozornit na místa, kde naopak **přesnější nebo věcně správné vyjádření obsahuje prvotisk** oproti rukopisům, srov. např.: *země idumejská* MartKronT 6v (*lant Idumea* Tw 255/6) je písařskou chybou uvedena v rukopisu MartKronA jako *země jedinká* MartKronA 10v. O císaři staročesky pojmenovaném *Formomeus* MartKronT 6v²⁰⁹ prvotisk uvádí v souladu s předlohou, že vládl *v Řeciech* MartKronT 6v, zatímco podle rukopisu MartKronA 10v *v Římě*. Padesát tisíc mužů bylo na pokyn krále Davida sečteno v prvotisku náležitě v souladu s předlohou v zemi *Judea* MartKronT 10r, zatímco rukopis MartKronA ji zaměňuje za *Indí* MartKronA 16r a podle rukopisu MartKronB se tak

²⁰⁸ Zde ovšem ještě můžeme připustit, že se jedná o vyjádření věcně správné a text nebyl upraven omylem, neboť v prvotisku může jít o odkaz k papežské části kroniky, ale třeba i jen o poukaz k tomu, že řada líčených dějů se v Itálii opravdu odehrává. Podobně kronikářův slib, že bude uvádět u událostí *mnoho let tak, jakož v ty časy bylo před Adamem* MartKronA 1r, MartKronT 1r, nepovažujeme za chybu překladatele, ačkoli v předloze stojí *von Adams ziten* Tw 231/7. Kronika totiž děje před stvořením Adama opravdu popisuje, jednak tento časový bod jako referenční neužívá.

²⁰⁹ Rukopis A jej uvádí chybně jako *Romulus* MartKronA 10v, srov. *Foroneus* Tw 255/13.

dokonce stalo *jinde* MartKronB 1v. Za nenáležitým tvrzením, že Kartaginští s Římany *boj měli i vytáhli* MartKronA 89v, MartKronB 17v pak tušíme písarskou chybu místo *v Itáli*, a to ve světle prvotisku (*v Vlaších* MartKronT 23v) i předlohy (*zů Italia* Tw 324/17).

4.1.4 Detailní komparace tedy ukazuje, že ani rukopis (resp. typ rukopisu) MartKronA, ani MartKronB (natož MartKronD) nelze považovat za přímou předlohu prvotisku: rukopisy MartKronA a MartKronB jsou si místy bližší např. strukturací na kapitoly. Naproti tomu, co se týče jednotlivých rozdílů na úrovni lexikální či formulační, nacházíme četné shody²¹⁰ i mezi rukopisem MartKronB a prvotiskem. Rukopis MartKronD pak stojí na pomezí obou rukopisů, počet shod s rukopisem MartKronB však zhruba dvakrát převyšuje počet shod s rukopisem MartKronA (srovnávací báze daná rozsahem rukopisu je však v porovnání s ostatními velmi malá). Také znění prvotisku, která jsou bližší německé předloze, a věcné chyby v rukopisech, které prvotisk neobsahuje, dokládají existenci dalších dnes nedochovaných rukopisů.

4.2 Přejdeme k dějinám papežského stolce vycházejícím **z kroniky Martina Polona**. O latinské předloze svědčí např. i citátově ponechané předložkové vazby vlastních jmen, srov. *pohřeben jest in Vitorio* MartKronT 61v; *in Vaticano* MartKronT 63r; *svatý Řehoř in registro suo píše k Mauricioví* MartKronT 68r.²¹¹

4.2.1 Zaměříme-li se na informace, které **ve staročeských pramenech oproti předloze chybí**, zjistíme, že se opakovaně jedná zvláště o údaje o místě, kde byli pohřbeni někteří z papežů, či o délce trvání sedisvakance (viz např. o papeži Viktorovi MartKronT 64r ~ MartKronC 31r vs. Pol 118²¹², o papeži Fabiánovi MartKronT 65r ~ MartKronC 34r, vs. Pol 120 atd.). Jejich absenci dokážeme vysvětlit jak tím, že se nenacházely v konkrétním latinském prameni, který byl překladu předlohou, tak – v případě prvotisku – opět např. i pragmatickými důvody tiskařskými (snahou o úsporu místa či třeba jen chybou sazeče).

Jiný typ ovšem představují pasáže, kde již můžeme uvažovat o záměrném vynechání např. z konfesních důvodů. Příkladem budiž neuvedení informace o potvrzení dominikánské řehole papežem Honoriem (MartKronC 107r, MartKronT 87r vs. Pol 200) nebo vynechání

²¹⁰ Odhlížíme nyní od rozdílů/shod vyvolaných jazykovým (hláskoslovným, gramatickým) vývojem, neboť shody či rozdíly v těchto bodech by byly vysvětlitelné dobou vzniku pramenů spíše než blízkostí předloh.

²¹¹ Vzhledem k charakteru, rozšíření a používání předlohy – Polonovy kroniky – by jistě nepřekvapilo, kdyby překlad původně vznikl ve školním, snad univerzitním prostředí, kde stopy původního jazyka nečinily čtenářům při recepci obzvláštní potíže. Domníváme se, že jde o další podporu názoru, že překladatelem papežské části nebyl Beneš z Hořovic, ale překlad vznikl úsilím jiné osoby, samostatně a později než překlad části císařské.

²¹² Zkratkou odkazujeme k Soszyńského – Fabianské (2008) edici Polonovy kroniky redakce C, číslo značí stranu edice.

pojednání o závadnosti díla Joachima de Fiore (MartKronC 109r, MartKronT 87v vs. Pol 202).

4.2.2 Jiného druhu jsou **pasáže chybějící** v předloze oproti staročeským pramenům jen **zdánlivě**. V porovnání s textem papežské části Polonovy kroniky nacházíme v českých pramenech četné větné, ale i rozsáhlejší (tj. v rozsahu celé kapitoly, nezřídka nadepsané *extra litteram*) doplňky zpřesňující nebo rozšiřující informace o dějích, zvl. církevních, za pontifikátu jednotlivých papežů, především údaje o soudobých mučednících: *svatý Šimon apoštol když byl ve stu a ve dvaceti letech zahuben a svatý Ignacius byl vydán zvěři, aby sežrán byl* MartKronT 62r ~ MartKronC 26r–v²¹³ vs. Pol 112; *Trpěl jest [papež Mikuláš] pod Trojanem císařem* MartKronT 62r ~ MartKronC 26r vs. Pol 113; či o nařízeních, která jednotliví papeži vnesli do církevního ritu: *Tento [Anakletus] ustanovil jest na mši říekati „pax vobis“ a „Dominus vobiscum“ a „et cum spiritu tuo“ a „amen“*. *Ustanovil také, aby biskupové světili kněžstvo a žákovstvo postiece se* MartKronT 62v ~ MartKronC 25v vs. Pol 112 ad. Ukázalo se, že předlohou řady těchto částí byla opět Polonova kronika, ovšem kapitola pojednávající o určitém papeži byla rozšířena o informace přejaté z většinou časově paralelní císařské kapitoly (srov. textově kritický komentář k MartKronT 62v, 66r–66v, 71v ad.).²¹⁴

Je obecně známo, že Polonova kronika byla i po smrti autora dále adaptována, rozšiřována a doplňována.²¹⁵ A právě některé z těchto *continuationum* bylo patrně předlohou staročeského překladu. Doložme to např. poukazem na latinský text Polonovy kroniky uchovaný v rukopise NK XIX B 26, který pojí s českým textem kroniky *Martimiani* řada vazeb (srov. v příloze textově kritický komentář k MartKronT 62r, 66v, 77r, 80v ad.).

Zdroje některých dalších doplňků však na svoji identifikaci a interpretaci ještě čekají. Jedním z nich je bakalářská etymologie slova papež, která papežskou část kroniky otvírá (MartKronT 60r ~ MartKronC 18r–v).²¹⁶ Jiný příklad představuje vyprávění o zakletí d'áblů, snažících se uchvátit duši Karla Velikého, remešským biskupem Tilpinem (ve

²¹³ Při uvádění paralel odhlížíme od stránky jazykové, neboť zvl. v rovině hláskoslovné se texty liší; stránka obsahově-informační však zůstává zachována.

²¹⁴ O doplňcích mluvíme ve srovnání s kritickou edicí předlohy, která nutně představuje omezený model bez nároku na úplné zohlednění všech zachovalých textů. Jak jsme již uvedli výše, podle výzkumu A. D. von den Brincken (1985, 466; 2016) počet dodnes i jen registrovaných zachovalých rukopisů latinské Polonovy kroniky přesahuje pět set.

²¹⁵ Viz výše oddíl 3.2.2.2.

²¹⁶ Vzhledem k hypotéze o vyznání překladatele papežské části kroniky či editora předlohy pro tisk (srov. oddíly 2.2.5, 4.2.3.2 a 5.2) není nezajímavý fakt, že tuto etymologii známe již z doby dřívější. Nacházíme ji už v nedokončené světové kronice Vavřince z Březové (viz StěS 1968 pod zkratkou BřezSvět), a ponoříme-li se v historii ještě hlouběji, nacházíme ji např. ve Viklefově traktátu *De potestate pape*, jehož český veršovaný pendant představuje skladba *Hádání Prahy s Kutnou Horou* v tzv. *Budyšinském rukopisu* (blíže viz Šimek 2019).

znění kroniky *Turpinem*; srov. MartKronT 78r, MartKronC 75v) nebo o zázračném uzdravení oslepeného papeže Lva (MartKronT 78r, MartKronC 76r). Konfesně závažná pak mohou být *addenda* v kapitole věnované papeži Piovi, který měl podle staročeských pramenů ustanovit, aby *kněz ten, kterýž biskupu hrozí a protiví se, byl ssazen a světským vydán* MartKronT 63v, MartKronC 29v, nebo v oddílu o papeži Mikulášovi, jemuž je připisováno, že zakázal kněžím lovit a přikázal jejich sesazení, dopustí-li se vraždy (MartKronT 79v, MartKronC 80v). Podobný zákaz a další nařízení (např. o exhumaci a řádném církevním pochování kletého, který se před smrtí prokazatelně kál) jsou pak připisovány i papeži Innocencovi, přičemž kapitola jemu věnovaná se odklání od latinské předlohy velmi výrazně: neuvádí výklad o heretickém díle Joachima de Fiore, zato se širěji věnuje založení řádů františkánů, klarisek a trinitářů (MartKronT 87r–v, MartKronC 105v–106r).

4.2.3 Obraťme pozornost k **vzájemnému poměru rukopisu MartKronC a prvotisku**.²¹⁷

4.2.3.1 Je nepochybné, že rukopis C i prvotisk měly společné východisko v dnes neznámém rukopisu. Rukopis MartKronC vznikl zjevně opisem starší, **stejně strukturované předlohy** (tj. obsahující stejné řazení papežských životopisů) jako prvotisk. Poukazuje na to i písarova chyba a vzápětí vlastní korektura, kdy chybnou záměnu dvou papežů komentuje rubrikovaným nadpisem: *XIIIItý. Tuto má státí Soter, neb sú jeho skutkové, a napřed Elenterius až do cifry neb přetrženie* MartKronC 30v, přičemž na záměnu obou upozorňuje nejen zatržením údajů, jimiž odkazuje ke „správnému“ papeži, ale rovněž raději nahrazuje zájmeno *tento* jménem papeže, o němž má být skutečně pojednáno. Oba prameny se shodují i ve věcně (chronologicky) chybném řazení některých papežských životopisů: v nenáležitém pořadí jsou uvedeni např. Lev V. a Benedikt IV.²¹⁸ nebo Řehoř VI. a Klement II. (srov. MartKronC 83v–84r, 92v; MartKronT 80v, 83r–83v); upozorníme však, že např. ve vzpomínaném latinském textu Polonovy kroniky obsaženém v rukopise NK XIX B 26 je řazení stejné.

Co do rozsahu a členění jednotlivých kapitol, rukopis MartKronC obsahuje téměř beze zbytku všechny informace, které má staročeský překlad oproti latinské předloze. Asi nejmarkantněji je to vidět na kapitole, jež by podle nadpisu měla pojednávat o 37. papeži, zatímco ve skutečnosti jde o vsuvku věnující se nicejskému koncilu. Zmíněná nenáležitost

²¹⁷ Již výše jsme v rámci analýzy lexikálního plánu (viz oddíl 2.3.6) zmínili „puristické“ tendence tiskaře (či editora textu prvotisku), co se týče odstraňování slov cizího původu, a naznačili vztahy v císařské části kroniky.

²¹⁸ První z nich v textech uváděn jako *Lev Šestý*.

nadpisu způsobuje, že díky ní je pak pořadí papežů chybně posunuto, srov. MartKronC 42v–45r, MartKronT 67v–68v.

Identické jsou rovněž časové údaje, jimiž se překlad a předloha liší (byť zde porovnáváme s kritickou edicí a neznáme přímou předlohu, kde mohly být údaje totožné),²¹⁹ a zajímavá je též přítomnost explicitních odkazů k císařské části kroniky, které jako by svědčily o tom, že se v případě MartKronC, resp. i předlohy pro prvotisk asi jedná o fragment jednoho textového celku, srov. např.: *jakož o tom šíře psáno stojí mezi císaři římskými* MartKronC 41v, *jakož šíře o tom psáno stojí mezi římskými, kdež se píše o Konstantinovi* MartKronT 67v.²²⁰

Shodu nacházíme také v místech, kde je naopak staročeský pramen obšírnější než předloha. Rukopis MartKronC koresponduje s prvotiskem i v místech, kde děje připisované jednotlivým papežům či odehrávající se za jejich pontifikátu jsou časově zařazeny odlišně od Polonovy kroniky, srov. např. připsání kaceřování Konstantina, syna stejnojmenného císaře, papeži Liberiovi (MartKronC 47r–47v, T 69r), zatímco v předloze je totéž připisováno až následujícímu papeži Felixovi II. (Pol 130), nebo pojednání o nalezení svatého kříže za papeže Marcellina (MartKronC 40r ~ MartKronT 67r vs. Pol 415).

Rukopis MartKronC dále obsahuje i některé chyby, které má text prvotisku, a to jak obsahové (srov. např. lat. *de Apulia: do Nápule* MartKronC 96r ~ *Nápulie* T 84r; místo pohřbení papeže Lina lat. *in Vaticano: in Vitatorio* MartKronC 22v, MartKronT 61v), tak grafické (chybné čtení grafů *c/t*, *n/u*: zápis *Sytulus* místo náležitého *Siculus*, srov. MartKronC 67v, MartKronT 75v). Větší nepochopení překládaného textu ukazuje např. zpráva o papeži Janovi, který měl *modlitebnici Panny Marie, Matky božie, v kostele svatého Petra apoštola a kázal stěny všecky v něm zmalovati starých figur Mojžiesových a Zákona starého* MartKronT 76r, pod. MartKronC 70r. Překladatel neidentifikoval latinské slovo označující mozaiku a mylně je považoval za jméno starozákonního Mojžíše, srov. *cuius parietes moseo opere depinxit* Pol 156.

²¹⁹ Jinak ovšem od registrace z dnešního pohledu chybných číselných údajů zcela odhlížíme zde i v edici. Předpokládáme totiž značnou chybovost při opisování (zvl. pokud se jedná o opis několikrát a v předloze stály číslice) a jejich registrace by měla jen malou výpovědní hodnotu v porovnání s rozdíly ostatními.

²²⁰ Tento fakt však nelze vnímat jako důkaz, že by Beneš z Hořovic přeložil celou kroniku, tj. včetně papežské části. Je možné, že MartKronC i předloha prvotisku byly součástí opisu nebo konvolutu, jehož první část obsahovala překlad Twingerovy kroniky, k níž byla následně připojena později přeložená část papežská, vycházející z latinského textu Polonova, či se může jednat o odkaz nikoli vnitrotextový, ale situační, operující s obecnou soudobou znalostí. Těžko lze totiž zdůvodnit, proč by Beneš nepokračoval v překladu z němčiny, když třetí kapitola Twingerovy kroniky je obsahově téměř totožná s kronikou Polonovou, jež byla navíc jasnou a prokázanou Twingerovou předlohou.

I přesto, že v českém textu je ponechána řada latinismů (viz výše), shodují se rukopis MartKronC a prvotisk v jasně patrném záměru orientovat se na čtenáře ovládajícího primárně nebo výhradně češtinu. Nacházíme totiž četné příklady, kdy je v překladu sice užito slova cizího, často i v citátové podobě, ovšem slovo (či fráze) jsou česky přeloženy či vyloženy, např.: *Najprvé má býti hostiarius, to jest vrátný, neb těch časuov u vrat kostelních vždy stál jeden, aby věděl, koho má do kostela pustiti. Potom lector exortista, to jest zaklínač. Pak acolitus subdiaconus, to jest podjáhnie, pak diaconus, jáhen, pak kněz, pak biskup* MartKronT 66r ~ MartKronC 36v–37r.²²¹

4.2.3.2 Rukopis MartKronC se od prvotisku naopak výrazně liší tím, že obsahuje i pasáže, které prvotisk postrádá, přestože jsou uvedeny v latinské předloze, např. legendu o volení papeže Fabiána (MartKronC 34r vs. MartKronT 65r). Naopak informace, jež chybí v rukopise MartKronC, obsahuje prvotisk jen v menší míře: v kapitole věnované papeži Siriciovi v rukopise chybí celý rozsáhlý úsek *Tento jest manichej nalezl, ale na púšť je zavésti kázal. A ustanovil jest, aby neužívali s křesťany těla a krve božie. A prikázal jest, aby nižádnému z toho šibalstva navracenému k kostelu nepodávali těla božieho a jeho svaté krve, leč by prvé v klášter strčen byl. A tu po vsecky dny života svého, v postech a v modlitbách útrpný život veda, ve všelijakém zkúšení byl dojištěn až do poslednieho dne. A tak, aby tělo a krev Pána Jezukrista přijal* MartKronT 69v–70r (srov. Pol 132). Jako druhý příklad můžeme uvést redukci výčtu svatých umučených za vlády císaře Diokleciána, srov. MartKronC 37v vs. MartKronT 66r–66v (Pol 125).

Prvotisk je také místy chybovější, srov. např. za lat. *Hic natione Grecus: A byl Řek* MartKronC 88r stojí v prvotisku *...aby řekl* MartKronT 82r, či větší míru zkomolení vlastních jmen.

Nápadnou a interpretačně důležitou skupinu doplňků, které obsahuje pouze prvotisk (a jen zčásti latinská předloha), představují ty, které se dotýkají způsobu přijímání. Opakovaně je latinské *communicatio* či *eucharistia* překládáno (*přijímati*) *tělo a krev*. V kapitolách věnovaných např. papeži Zeferinovi nebo Gelasiovi je pak těmto připisováno, že přijímání těla i krve Páně nařídili, přičemž ani předloha, ani rukopis MartKronC o krvi Páně nehovoří (srov. MartKronC 19r vs. MartKronT 60r–60v; MartKronC 55v vs. MartKronT 72r a Pol 140; MartKronC 70r vs. MartKronT 76v vs. a Pol 156 či výše uvedený citát o papeži Siriciovi MartKronC 49r vs. MartKronT 69v–70r a Pol 132). Nabízí se tedy již dříve vyslovená domněnka, že za zněním textu prvotisku je třeba hledat utrakvistu.

²²¹ Tento závěr nás nepřekvapí v případě prvotisku, srov. názor o zázemí tiskaře i předpokládané čtenářské obci u Voita 2013, 9–12, a níže oddíl 5.2.

Detailní výzkum pramenů však vede k závěru, že nelze vyloučit, že utrakvistou mohl být již překladatel a prvotisk podobu jeho textu věrně reprodukuje, zatímco rukopis MartKronC je upraven, aby více vyhovoval katolickému názoru. Srovnání s latinskou předlohou totiž ukazuje, že písař systematicky odstraňoval z textu poukazy na krev i tam, kde figuruje v předloze, srov.: [císař] *posvětil, aby na ten den římský biskup mši tu slúžil a lid aby přijímal tělo a krev Pána našeho Jezukrista* MartKronT 74r ~ ... *tělo Pána našeho...* MartKronC 64r ~ ... *corpus et sanguinem* Pol 150; *jeho pobiedil, aby přijímal tělo a krev Pána našeho Jezukrista* MartKronT 79v ~ ... *tělo Pána našeho...* MartKronC 81r ~ ... *corporis et sanquis Ihesu Cristi* Pol 170. Pro utrakvistické vyznění překladu patrně svědčí úvodní pojednání o Kristu jako nejvyšším biskupu, které zachovává jak rukopis MartKronC, tak prvotisk.

4.2.4 Ukazuje se tedy i zde, že ani rukopis MartKronC, ani prvotisk neodpovídají předpokládanému archetypu překladu a prokazují existenci dalšího, dnes nezvěstného pramene.

4.3 Třebaže tzv. **apendixy** – výčet provincií s pojednáním o východořímském císaři, vyličení Svaté země a života Mohamedova a dopis krále Abgara Ježíši Kristu – spadají do centra zájmu o kroniku *Martimiani* okrajově, věnujme jim aspoň krátkou zmínku, co se týče vztahu variantních textů a předloh.

Provinciale často doprovází kronikářské texty (o jeho funkci viz zde výše oddíl 2.2.3) v latinských kodexech. Že existovala rukopisná předloha, kde se vyskytuje provinciale spolu s aspoň jednou částí české kroniky *Martimiani*, dokazuje rukopis MartKronC.

Česká jazyková podoba provinciale ukazuje na jen (očekávanou) částečnou znalost písařů věcné skutečnosti zde označované. Z toho plyne velká míra strukturních deformací i komolení jednotlivých lexémů, které jsou z pohledu jazykovědného jen formálně adaptovány, a tedy jen zdánlivou součástí české slovní zásoby.

Latinský výčet provincií se základním kritickým aparátem přináší edice Tanglova, s níž jsme také srovnávali staročeský text.²²² Pozornost si však zaslouží i starší dílo Mazzucchelliho,²²³ edičně zpřístupňující latinské provinciale i s pendantem pojednání o západo- a východořímském císaři a králích z rukopisu milánské Ambrosiánské knihovny

²²² Tangl 1894, 3–30. Při citaci na předlohu odkazujeme stejně jako v ediční části zkratkou *Prov* a číslem strany.

²²³ Mazzucchelli 1828, 324–347.

přesně v rozsahu, jaký známe z českého prvotisku (MartKronT 93r) a z torza v rukopisu MartKronC (viz folio 1r).²²⁴

Co se týče tohoto appendixu, k poměru rukopisu MartKronC a prvotisku jen stručně uveďme, že shodně opakují některé chyby, jindy se však rozcházejí. Oba jevy dokládá např. toto místo: *V Sicilí palenormitanské: Kostel najprvnější jest a slóve metropolis. Tyto má sufragány* MartKronT 90r ~ *V Sicilí palenormitanské: Kostel najprvnější tyto má sufragány* MartKronC 5v za lat. *In Sicilia: Panormitana metropolis hos haet suffraganeos* Prov 6.

Podobně kusé informace dokážeme přinést i o **pojednání o Svaté zemi a Mohamedově životě**, vycházející z latinského díla Jakuba z Vitry *Historia orientalis*. Srovnat latinské znění s českým je možné díky kritické edici²²⁵ i bohemikálním latinským rukopisům; mezi nimi opět nalezneme již několikrát vzpomínaný kodex NK XIX B 26.

Srovnání staročeského textu s předlohou vede k závěru, že staročeský překlad byl kvalitní, chyby a odchylky jdou patrně na vrub tiskaře (příp. nedochované rukopisné předlohy). Srovnání s předlohou odhalí, že za záhadným *propriem Betelusa* MartKronT 93r stojí tiskařské zkomolení z *Bethel et Luza*, chybná záměna grafů *s* a *f* pak zavedla tiskaře, aby z obecného jména *kalif(us)* udělal vlastní jméno *Kalisus*.²²⁶

Přímá předloha apokryfního **listu krále Abgara Ježíši Kristu**, byla-li latinská, není identifikována.²²⁷ Českou verzi epištoly však obsahují pasionály *Muzejní*, *Tištěný* i *Kališnický*.²²⁸ Srovnání s textem pasionálovým (PasMuzA 557–560; PasTisk 229v–230v; PasKal 212v–213v) vede k závěru, že znění prvotisku se se zněním v pasionálech neshoduje: buď se jedná o zcela samostatný překlad, nebo byl pasionálový text zásadně upravován. Nepotvrdila se tak atraktivní myšlenka, že by bylo možné spojovat text prvotisku kroniky *Martimiani* s tištěným *Kališnickým pasionálem*, který vznikl ve stejné tiskařské oficíně sedm let po kronice *Martimiani*.

4.4 Výše uvedená textová analýza umožňuje rekonstruovat pravděpodobnou strukturu vztahů mezi zachovanými prameny²²⁹, jež reflektuje následující stemma:²³⁰

²²⁴ A opět můžeme poukázat i na shodu s latinským rukopisem NK XIX B 26.

²²⁵ Dannoadiou 2008.

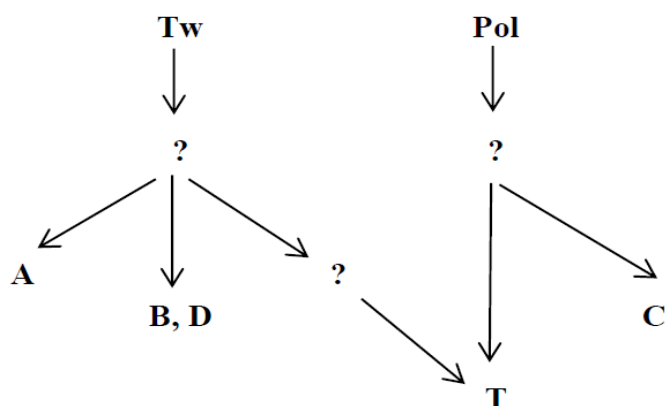
²²⁶ Můžeme-li se ovšem i zde aspoň zčásti spolehnout na tiskařův úzus, v němž použití verzálky již můžeme považovat za příznak propriálnosti.

²²⁷ Příklady dodnes zachovalých exemplářů uvádíme výše v pozn. 195.

²²⁸ *Pasionál muzejní*. 2/2 14. stol., KNM III D 44, 646 s.; *Pasionál*, Tiskař Arnoštových statut, Plzeň, 1476, KNM 25 C 1, 276 f.; *Pasionál kališnický*, Praha, Tiskař Bible pražské 1495, KNM 45 D 36, 254 f.

²²⁹ Odhlížíme nyní od appendixu. Na základě torza provinciale v rukopise C nejsme schopni posoudit, zda předpokládat existenci českého rukopisu obsahujícího zároveň text kroniky i soupisu provincií.

²³⁰ Levý vrchní otazník zastupuje dnes neznámý rukopis, archetyp překladu Twingerovy kroniky, pravý vrchní otazník reprezentuje dnes neznámý rukopis, archetyp překladu Polonovy kroniky. Třetí otazník pak

5. Staročeský překladatel / staročestí překladatelé a doba vzniku staročeského překladu

Jako původce vzniku staročeského překladu je tradičně uváděn rytíř Beneš z Hořovic;²³¹ důvodem je jistě i explicitní formulace v předmluvě: *Protož já, pan Beneš z Hořovic, rytíř zámorský český, z jiných kronik překládám MartKronA 1r ~ Protož já, Beneš z Hořovic, rytíř zámorský, českú řečí překládám z jiných kronik MartKronT 1r*

Jistou dobu byl Beneš považován za autora díla, resp. kompilátora z pramenů, k nimž se hlásí předmluvou (tak patrně soudil např. B. Balbín²³² a po něm i F. Palacký²³³), jako „kronikář český“ vstoupil Beneš z Hořovic i do Ottovy encyklopedie.²³⁴ První zmínku o

zastupuje rukopis překladu Twingerovy kroniky, který byl přímou předlohou prvotisku, pokud ovšem nepočítáme textové rozdíly prvotisku a starších rukopisů výhradně tiskaři. Horizontální poloha reflektuje dataci pramenů, archetypy překladů však umísťujeme neutrálně na stejnou úroveň, třebaže pochybujeme o stejné době přeložení.

²³¹ Srov. Jungmann 1849, Jireček 1875, *Dějiny české literatury* 1959 ad.

²³² Ve spise *Bohemia docta* (který známe a citujeme z vydání Ungarova) věnuje Balbín Benešovi pasáž v oddíle o zemských historících (*historici patrii*). Ve stručné zprávě uvádí, že Beneš byl rytířského stavu, v erbu jeho rodiny stál havran držící zlatý prsten v zobáku. Podle Balbína Beneš své líčení historie dovedl k vládě Karla VI. a Václava IV., v líčení husitských časů pak našel pokračovatele a z textu nelze poznat, zda byl katolík, nebo „heretik“ (*ut an Catholicus, an haereticus fuerit, ex historia non possit agnoscí*), srov. Balbín 1777, 34. Z uvedeného lze usuzovat, že Balbín neznal kroniku *Martimiani* bezprostředně, ale pasáž o Benešovi vycházela z jeho znalosti exempláře *Starých letopisů českých*; o faktu, že Balbínovi patřil jejich rukopis „E“ viz informaci u Palackého 1941, 12. (K heraldickým symbolům rodu pánů z Hořovic viz i Kolář 1925, 129.)

²³³ Palacký se však nevyjadřuje k poměru Beneše a textu kroniky nesoucí jeho jméno nijak konkrétně, při popisu jednotlivých pramenů *Starých letopisů českých* (Palacký 1941, 9, 11, 12, 16, 17, 23, 24) kroniku *Martimiani*, resp. *Martiniani* (... rukopis ... též kroniku Beneše z Hořovic čili tak nazvanou *Martiniani* ... v sobě obsahuje, tamt. 11) jen takto jmenuje.

²³⁴ Viz OSN 11, 635. Už zde je však aspoň zčásti správně uvedeno, že „[Beneš] spracoval německou „Kroniku římskou“ štrasburského Jakuba Twingera von Königshofen“. Ve formulaci, že ukončil svoji kroniku rokem 1378, aby nemusel psát o Václavu IV. „pro jeho pravdy nesnášenlivost“, se však zjevně opírá o znění *Starých letopisů českých*. V hesle věnovaném dějinám české literatury však OSN uvádí, že Beneš „pořídil oblíbený překlad římské kroniky *Martimiani*, sepsané Martinem, mnichem a rodákem opavským (XIII. stol.), prvé to u nás vypsání dějin světa se 4 monarchiemi, císaři řím. a papeži.“ Je zde

skutečnosti, že Beneš byl překladatelem Twingerovy kroniky, však nacházíme už u Dobrovského.²³⁵

Jelikož není dochován jediný rukopis obsahující zároveň jak popis dějů od stvoření světa a profánní dějiny, tak dějiny římského papežského stolce (obojí uvádí až prvotisk, srov. tabulka v oddílu 2.1), je na místě hypotéza,²³⁶ že obě části byly přeloženy samostatně, v jiné době a různými překladateli. Obtížně se totiž hledá zdůvodnění, proč by Beneš při překladu papežské části kroniky nepokračoval v převodu z německé Twingerovy verze a z jakého důvodu by obrátil pozornost k předloze latinské; zvláště když je Twingerův text Polonovu zpracování, tj. své vlastní předloze, velmi podobný jak informačně, tak strukturně např. členěním textu do kapitol.²³⁷

Beneše z Hořovic tedy lze považovat za překladatele profánní části kroniky; nelze však pochopitelně vyloučit, že byl pouze objednavatelem překladu, důkaz, že by překládal přímo on, schází.²³⁸

5.1 Beneš z Hořovic

K zjištění úlohy Beneše z Hořovic (též na Rabštejně) při překladu kroniky *Martimiani* by mohlo pomoci zjištění bližších biografických údajů o jeho životě. Vynikající práci na tomto poli vykonal již V. Bok,²³⁹ který upozornil na údaje v často opomíjených historických pracích Augusta Sedláčka.²⁴⁰ Jím získané údaje jsme rozšířili rešerší rejstříků a prostudováním rozsáhlých edičních souborů staročeské – především historické (z dnešního pohledu) – literatury, jakou představují zvláště jednotlivé svazky *Archivu českého*, edice *Dvorských desk* či edice diplomatických pramenů městského práva *Codex iuris municipalis*.

V pramenech se vyskytuje jméno Beneše z Hořovic, jinak zvaného také Čert, v dokumentech a zprávách z let 1392–1422/1423. V roce 1392 je dosvědčena jeho přítomnost na jihozápadní Moravě, roku 1396 se stává z pokynu Václava IV. purkrabím na hradě Rabštejně, ovšem již rok nato dává Václav Benešovi a jeho bratru Bohuňkovi

také poukázáno na souvislost s podobnou světovou kronikou Vavřince z Březové, viz OSN 6, 287. Potřetí je pak Beneš z Hořovic zmíněn s. v. *Martimiani* (OSN 16, 913), ve stručné heslové stati je k Benešovi vztažen český překlad „obecně rozšířené kroniky“ z roku 1488.

²³⁵ Dobrovský 1796, 147.

²³⁶ Srov. Heck 1980, 50

²³⁷ Zčásti to podporuje kolofon rukopisu MartKronB, který uvádí formulaci *tuto se skonává kronika Martimiana* už po části profánní; nelze však samozřejmě vyloučit zcela, že jde o signál, že další kapitola jinak existujícího celku jen nebyla přejata do tohoto konkrétního rukopisu.

²³⁸ Benešovo autorství i papežské kapitoly neproblematizují na rozdíl od R. Hecka (1980, 50) a V. Boka (Bok 2001, 278) Bláhová 2004, 2016 ani Voít 2013, 406.

²³⁹ Bok 2001, zvl. 271–272.

²⁴⁰ Koncizně je do biografických hesel věnovaných Benešovi z Hořovic poté pojala Bláhová (2004, 2016).

hrad do zástavy. V roce následujícím ukládá Václav městům a klášterům platit berně na potlačení zemských škůdců, mezi nimi přikazuje plaskému klášteru platit 150 kop grošů bratrům Benešovi a Bohuňkovi na Rabštejně.²⁴¹ Roku 1402 je Beneš v severních Čechách, kde pod záštitou míšenského markraběte plánuje stavbu hradu s pozoruhodným názvem *Paradies*.²⁴² V červnu téhož roku pak projevil svoji oddanost králi Václavu IV. ozbrojeným útokem své družiny vedeným proti venkovským statkům Pražanů a přívrženců Zikmunda Lucemburského.²⁴³ Dvacátým osmým srpnem 1404 je pak datována listina, v níž Václav IV. oznamuje Sezemovi a ostatním úředníkům dvorských desk, že daroval Benešovi z Hořovic k vyšehradskému manství své právo k statku ve vsi Přestání.²⁴⁴ V roce 1405 dokládají pŕuhonné knihy Benešovu stížnost na Ondřeje z Orlíka.²⁴⁵ Roku 1410 figuruje Benešovo jméno jakožto rabštejnského purkrabího v záznamu soudního sporu vedeného Albrechtem z Koldic,²⁴⁶ v témže roce je doloženo jméno Hořovických pánů vč. Beneše jako majitelů tvrzi na Pičíně²⁴⁷. Roku 1420 je dosvědčena Benešova přítomnost na Pražském hradě, kde svědčí u zápisu převodu majetku Margaretě z Pacova.²⁴⁸ V zimě roku 1422/1423 Beneš umírá.²⁴⁹ V témže roce (23. dubna) král Zikmund ruší zápisy, které „učinil ... Benešovi na Rabštejně ... na klášterství Plasském a dopouští opatovi, aby se v zapsaná zboží uvázal“.²⁵⁰

Ze znění předmluvy *MartKronA* a prvotisku, kde se překladatel uvádí jako *rytieř zámořský* *MartKronA* 1r, *MartKronT* 1r, lze usuzovat, že předmluva ke kronice, a tedy snad i kronika sama, byla psána poté, kdy Beneš vykonal pouť k Božímu hrobu do Jeruzaléma. Historické prameny Benešovu zámořskou cestu bohužel explicitně nezmiňují. V odborné literatuře je datována převážně rokem 1403 a tato cesta je dávana do souvislosti s poutí, již vykonal i Mistr Jeroným Pražský.²⁵¹ Tento rok jako termín vykonání Jeronýmovy cesty však odmítá F. Šmahel²⁵² a stejně tak zpochybňuje i možnost,

²⁴¹ CIM 2, 901; Sedláček 1914, 81.

²⁴² Sedláček 6, 183; Hallwich 1869.

²⁴³ Spěvák 1986, 341.

²⁴⁴ ArchČ 35, 480.

²⁴⁵ Desky dvorské VII, 27.

²⁴⁶ ArchČ 35, 172.

²⁴⁷ Sedláček 6, 136.

²⁴⁸ ArchČ 3, 493.

²⁴⁹ Sedláček 13, 139. Nikoli tedy roku 1420, uváděného Jungmannem, Jirečkem, ale i akademickými *Dějiny české literatury* a opisovaného i v jiných pracích, srov. Kinský 1961, Tichá 1985, Borovička 2010.

²⁵⁰ Sedláček 1914, 167.

²⁵¹ Srov.: „asi 1403 „zámořský rytíř“, jak se psal po své cestě kronikář Beneš z Hořovic“ Kinský 1961, 22–24; v roce 1403 (ve stejném roce jako Jeroným Pražský) putoval do Palestiny i kronikář Beneš z Hořovic“ Borovička 2010, 94, též Tichá 1985, 9.

²⁵² Šmahel 2010, 99–107.

že by se v tomto roce do Palestiny vypravil i Beneš z Hořovic.²⁵³ Šmahel se přiklání k tomu, že Jeroným vykonal cestu až v roce 1408, a to spolu s důvěrníkem, *milcem*, krále Václava IV. Filipem Loutem.²⁵⁴ Při datování Benešovy cesty odkazuje Šmahel na V. Boka a jeho tvrzení, že Beneš vykonal pouť na počátku 90. let 14. století.²⁵⁵

Jiný názor na dobu i cíl Benešovy cesty zastává M. Bláhová.²⁵⁶ Podle ní měl Beneš vykonal cestu nikoli do Palestiny, ale do Santiaga de Compostela, a to v roce 1389; opírá se přitom o poznatky publikované Baďurou.²⁵⁷ Cesta do Santiaga však bývala z našich končin realizována po souši.

Pokud Beneš opravdu vykonal zámořskou cestu, nelze rok 1408 zcela vyloučit. V té době již Beneš nebyl zaměstnán stavbou hradu v severních Čechách ani bojem mezi bratry Václavem IV. a Zikmundem. Navíc i z titulu královského purkrabího by se mohl zúčastnit výpravy vedené Václavovým přívržencem podobného postavení a zřejmě i názorů.²⁵⁸

Co se týče jazykové výbavy staročeského překladatele, musel to být člověk znalý rané nové horní němčiny, V. Bok dokonce předpokládá, že mu musel být srozumitelný alsaský dialekt.²⁵⁹

5.1.1 Datace vzniku „profánní“ části v souvislosti s jazykovými a textovými fakty a biografickými daty Beneše z Hořovic

V dostupné literatuře se uvádí, že staročeský překlad kroniky *Martimiani* – míněna je část přeložená z Twingerovy kroniky – musel vzniknout v 90. letech 14. století, nebo na přelomu 14. a 15. století.²⁶⁰ Při absenci historických podkladů je možné pokusit se zpřesnit údaj o dataci pomocí analýzy faktů uvedených v samotném textu kroniky, a to především jazykovou i věcnou interpretací souvětí vztahujícího se k hodnocení vlády Václava IV. v závěru druhé kapitoly kroniky (při současné konfrontaci textů relevantních

²⁵³ „Ještě jedno pochybné svědectví bylo uvedeno do spojitosti s Jeronýmem Pražským. V roce 1403 se měl vydat s Jeronýmem do Jeruzaléma Beneš z Hořovic ... Jelikož Beneš měl v roce 1402 plno práce s vybudováním hradu nedaleko Teplic, sotva se v následujícím roce mohl vydat do Palestiny, zvláště když se zapojil do válečného konfliktu mezi králem Václavem IV. a jeho bratrem Zikmundem.“ (Šmahel 2010, 102–103).

²⁵⁴ Svoji argumentaci zakládá (následuje při tom názor F. M. Bartoše) na Jeronýmově odmítnutí obvinění vyneseného kostnickým koncilem, že odporoval pražskému odsouzení pětačtyřiceti Wiclifových článků, a obhajobě založené na tvrzení, že byl v té době v Jeruzalémě; viz též Bartoš 1961, 167–173.

²⁵⁵ Srov. Bok 2001, 271.

²⁵⁶ Bláhová 2004, 2016.

²⁵⁷ Baďura 1995, 32, 62.

²⁵⁸ Vztah Beneše k jeho králi snad dokumentuje fakt, že v roce 1396 Beneš spojil svůj slib věrnosti se závazkem odstoupit králi nebo tomu, koho král určí, svou tvrz Rabštejn (Spěváček 1986, 264). O ozbrojeném útoku Benešovy družiny vedeném v červnu 1402 proti venkovským statkům Pražanů a přívrženců Zikmunda Lucemburského (Spěváček 1986, 341) jsme již psali výše.

²⁵⁹ Bok 2001, 279.

²⁶⁰ Dobrovský 1796, Bok 2001, Bláhová 2004, 2016.

zachovalých rukopisů s textem prvotisku), za druhé analýzou pravosti letopočtu 1400 a ověřením informací o písaři a jeho působišti vepsaných do explicitu rukopisu B.²⁶¹

Nejzazší dolní mez vzniku staročeského překladu je pochopitelně omezena dobou vzniku německé předlohy. Jak už uvádíme výše, předlohou staročeského textu byl text nejpočetněji zachované redakce Twingerovy kroniky označované C. Hegelem²⁶² jako B, jenž byl dokončen roku 1391. Nejzazší (ovšem značně hypotetickou) dolní mezí je tedy rok 1391, horní mezí pak 1419 – to vyplývá ze skutečnosti, že staročeská kronika hovoří o králi Václavu IV. jako o živé osobě.²⁶³ Pomocnou informací pro dataci vzniku staročeského překladu by jistě mohlo být zjištění, kdy a jak se německá předloha dostala do rukou staročeského překladatele; obojí však dosud zůstává nejasné.

Jako první se k problému datace vzniku překladu na základě samého textu kroniky vyslovil J. Dobrovský.²⁶⁴ Opírá se o formulaci ze závěru druhé kapitoly kroniky v prvotisku: *A tak učil ciesař svého syna Václava mnohým dobrým věcem a veda jej vždy k múdrosti. To učenie šlo synu Václavovi málo k srdci a na pamět, neb jest jeho učenie a rady nechtěl poslúchati až do dnešnieho dne. I bydlil, jakž mu se zdálo, ješto skrze to fñad ztrati rzyflí i vše dobré proto, že nečinil po otcovu rozkázaní. A takž toho i necháme, at' stojí až do božieho času* MartKronT 59v–60r, kde interpretuje námi zvýrazněný úsek *snad ztrati řiši*, tedy jako přítomný tvar perfektiva ve významu futura. Proto Dobrovský uzavírá, že staročeský překlad musel vzniknout nejpozději roku 1400, neboť v srpnu tohoto roku byl Václav IV. zbaven říšského královského titulu.²⁶⁵

S touto Dobrovského argumentací oprávněně polemizuje V. Bok. Upozorňuje, že slovesný čas výrazu zapsaného *ztrati* nemusí být (v prameni neznačícím kvantitu vokálů) futurem, ale může se jednat o tvar 3. os. sg. aoristu.²⁶⁶ Přítomnost jistotního adverbia *snad*, uvedeného pouze v prvotisku, zdůvodňuje tím, že za futurum považoval slovesnou formu

²⁶¹ Této problematice jsme věnovali samostatný článek (Šimek 2013b), zde tedy podáváme jen jeho stručnější verzi.

²⁶² Hegel 1870–1871.

²⁶³ Vyplývá to z formulace obsažené v MartKronA na fol. 156v: *A takž ho [Václava] i nechajme, at' stojí, jakž stojí*; rukopis B a prvotisk již tak jednoznačné nejsou, zájmeno osobní bylo nahrazeno ukazovacím *ten* (tvar *toho* lze vztáhnout jak k Václavovi, tak např. k vyprávění) a imperativ slovesa *nechat* tvarem indikativu.

²⁶⁴ Dobrovský 1796.

²⁶⁵ „Die Handschrift, welcher sich Beneß bei selner Uebersetzung bediente, konnte eben nicht über das J. 1400 hinauslaufen, weil er zu der Ermahnung Karls IV. an seinen Sohn, die im Könihshofe (!) zu Lesen sind, hinzusetzte, daß Wenzel diese Ermahnungen wenig geachtet, daß er den Rath seines Vaters nicht befolget habe, až do dnešnieho dne, bis auf den heutigen Tag, geßto skrze to fñad ztrati rzyflí – daß er dadurch vielleicht das Reich verlieren werde. Welches gewiß nich vor 1399 oder 1400 vorzusehen war. Dieß ist also die wahre Zeit der unternommenen Uebersetzung,“ Dobrovský 1796, 148.

²⁶⁶ Bok 2001, 272–275.

až tiskař, a proto doplnil i adverbialie ukazující do budoucnosti.²⁶⁷ Dále připomíná, že slovo *říše* není ve staré češtině monosémní, ale má mj. i význam ‚obec‘ a ‚panství‘, a proto se slova o ztrátě říše mohou vztahovat k politickým otřesům Václavovy domácí vlády buď v roce 1394, nebo 1402.

Bokovy závěry považujeme za zcela relevantní. Je však možné k nim připojit následující poznámky. Uveďme nejprve transliterované znění příslušných pasáží v rukopisech a prvotisku:

To vczenye fflo fynu malo kfrdczi a napamyet. neb gye gehu vczenye a rady nechtiel posluchati do dneffnyeho dne. A bidli yakž musie zda geffto fkrze to ztrati rziffi y fwe dobre. proto zze neczyňi po otcowu rozkazany. a takž ho ynechayme ai ftogi yakzz ftogi do Bozzeho czaafu MartKron A 156v

to vczení fflo Sýnu malo kfrdczy a na pamiet/ neb geft ge^o vczenie a radý nechtiel posluchati/ dodneffnie^o dne/ A býdlil iakz mu se zdalo/ Geffto fkrze to ztratí rziffy ý fwe dobre proto že on neczynil pootczowu rozkazanie/ a takz toho ynechame ai ftogi iakz ftogi dobozieho czaafu MartKronB 65v

To vczenie fflo synu waczlawowi malo k frdczy a napamiet Neb geft gehu vczenie a raddy nechtiel posluchati až dodneffnieho dne Y bydlil yakz mu se zdalo geffto fkrze fmadztrati rziffy y wfse dobre proto že on neczynil po otcowu rozkazani. A takž toho y nechame ai ftogi až do božieho czaafu MartKronT 59v–60r

Časová perspektiva, souslednost dějů a vztah k okamžiku promluvy jsou určeny už přechozím souvětím, časově situovaným do minulosti: *To učenie šlo synu málo k srdci a na pamět, neb je jeho [otcovo] učenie a rady nechtěl poslúhati (až) do dnešnieho dne.* Interpretovat slovesné časy v následujícím souvětí jako prézens, resp. futurum, je sice možné, nicméně méně pravděpodobné. Předpokládáme totiž, že by vztažení vyličených dějů k současnosti bylo v prvním souvětí signalizováno kromě adverbialie času (*až) do dnešnieho dne* i přítomným tvarem slovesa *nechtieti*.

Naopak výklad tvarů sloves *bydliti*, *zdáti se*, *ztratiti* a *nečiniti* jako aoristů můžeme podpořit poukazem na význam těchto slovesných tvarů ve staré češtině²⁶⁸ (byť na začátku 15. století můžeme považovat významovou distinkci, kterou původně značily tvary jednoduchých minulých časů oproti tvarům složeného préterita, za zanikající²⁶⁹). Zatímco

²⁶⁷ „Es ist durchaus möglich, dass der Herausgeber des Wiegendruckes die in seiner Vorlage vorkommende Form als Futur auffasste und dass er dazu noch das in die Zukunft weisende Wort *snad* hinzugefügt hat.“ Bok 2001, 273.

²⁶⁸ Srov. Dostál 1967, 64.

²⁶⁹ Tamtéž 194–195.

složené préteritum v prvním souvětí vyjadřuje děje počaté v minulosti, jejichž výsledek však trvá v přítomnosti, v druhém souvětí se jedná o jednoduché, ukončené děje, pro jejichž vyjádření se užíval právě aorist. Přikláníme se tedy k interpretaci, již reflektuje tento přepis: *A bydlí, jakž mu se zda, ješto skrze to ztrati říši i své dobré, protože nečini po otcovu rozkázani*²⁷⁰ MartKronA 156v. Doplňme však, že ani tvary přítomní by nevyklučovaly interpretovat zápis *ztrati* jako aorist.

Tento závěr podtrhuje srovnání s textem rukopisu MartKronB, v němž nacházíme slovesa *bydliti, zdáti se i nečiniti* již ve tvarech složeného préterita: *A bydlil, jakž mu se zdálo, ješto skrze to ztrati říši i své dobré proto, že nečinil po otcovu rozkázanie* (sic!) MartKronB 65v. Rovněž z hlediska výpovědního dynamismu se zdá být nepravděpodobné, že by byl výraz vyjadřující děj-důsledek, jehož realizaci by mluvčí teprve předpokládal, vřazen mezi vyjádření popisující ukončené děje (byť s trvajícím následky/důsledky) uvádějící příčinu.

Přihlédněme zde také k mimojazykové realitě: Beneš z Hořovic byl Václavovým věrným spojencem a spolubojovníkem, jehož společenský vzestup byl nejspíše umožněn až královou vnitřní politikou, kdy se odklonil o politiky svého otce, opírající se především o církev a vyšší šlechtu, a orientoval se na podporu od šlechty nižší. Je otázkou, zda by si Beneš troufl v kronice, v jejíž předmluvě sám sebe jmenuje (ať už byl skutečným překladatelem, nebo např. objednavatelem překladu), takto otevřeně kritizovat svého panovníka a předjímat jeho mocenský pád. Rovněž není příliš pravděpodobné, že by vyjádřil i určitou odtažitost či přímo lhostejnost k teprve předpokládaným panovníkovým osudům (*A takž ho i nechajme, ať stojí, jakž stojí do božého času* MartKronA 156v). Z předmluvy (*někteří múdří svěští rádi čtú tak o těch věcech jako učení kněžie ... protož já, pan Beneš z Hořovic, rytieř zámorský český, z jiných kronik překládám* MartKronA 1r) i četných formulací v textu (*... ale ktož to chce rád čísti a dále věděti, ten hledaj toho v knihách* MartKronA 25v) lze vyvodit, že překlad kroniky byl určen širšímu publiku, nikoli např. jen pro soukromou potřebu. O to závažněji vnímáme otázky položené výše.

²⁷⁰ Jinou interpretaci nacházíme v raně novověké památce: Badatelsky dlouho nepovšimnuta zůstala z námi zkoumaného hlediska redakce zkoumaného úseku textu, která se zachovala v tzv. *Křižovnickém rukopisu Starých letopisů českých*. Písař tohoto textu chápal zkoumané tvary jako přezens a futurum, jak se ukazuje v jeho zápisu (třebaže nesoustavně) značícím kvantitu (transliterujeme): *a bydlí yakz mu se zda geſſto ſnad rziſſi ztratij i wſſe dobree proto ze neczinij po otcowio rozkazanie* (sic!) LetKřižA 16. Je však třeba doplnit, že rukopis vznikl až v 16. století (líčené děje jsou dovedeny k roku 1509) a máme tedy před sebou doklad individuální interpretace předlohy písařem rukopisu spíše než závažnou okolnost vypovídající o dataci vzniku překladu kroniky *Martimiani*. Přítomnost adverbia *snad* a zájmena *vše* místo *své* ve spojení se substantivizovaným adjektivem *dobré* svědčí patrně o faktu, že předlohou této redakce *Starých letopisů českých* byl prvotisk MartKronT. Podobné znění nacházíme i v tzv. *Vratislavském rukopise Starých letopisů českých* (dle StČS 1968 LetVrat 214v).

Tvar *ztrati* lze interpretovat jako aorist dokonce i v prvotisku. Tomu neodporuje ani fakt, že by se nacházel v nejmladším dochovaném prameni. Přestože jsou zde tvary jednoduchých minulých časů často nahrazovány složeným préteritem, neplatí to bezvýtku. Nacházíme i případy, kdy jsou naopak složené tvary doložené v rukopisech nahrazovány tiskařem archaičtějšími aoristy a imperfekty.²⁷¹

Důležitou okolností může být i fakt, že v textu není zcela zřetelná hranice mezi adverbium *snad* a slovesem, což ještě rozšiřuje množinu možných interpretací. Kromě výkladu *snad ztrati* / *snad ztratí* lze uvažovat také o interpretaci *snadž trati* / *trati*, tedy adv. *snad*, *snad* rozšířené o zesilující částici *-z*²⁷² a buď tvar aoristu s významem ‚tratil, ztrácel‘, či přítomné imperfektiva *tratiti*. Také význam slova *snad* nemusí být ve staré češtině nutně ekvivalentní s novočeským *snad* ‚snad‘, neboť se může jednat o adverbium synonymní se staročeským *snadně* a významově ekvivalentní s novočeským *snadně* ‚snadně, lehce‘. *Malý staročeský slovník* (dále MSS) uvádí význam ‚snadně, lehkost‘ s. v. *snad*, *snad* a opřít se můžeme i o významy antonyma *nesnad*, obsažené ve *Staročeském slovníku*.

Slovo *říše*²⁷³ se ve staročeské kronice *Martimiani* vyskytuje pouze ve druhé a třetí kapitole a nemá zde jiný význam než ‚Svatá říše římská‘. Nezdá se příliš pravděpodobné, že bychom na zkoumaném místě nacházeli ojedinělý doklad významu jiného. Přesto lze souhlasit s Bokovým názorem, že analyzovaný úsek textu informací o peripetiích domácí vlády Václava IV. obsahuje: Údaj o situaci v českém státě totiž pravděpodobně obsahuje syntagma: [Václav ztratil] *své dobré*. To lze vnímat jako významový protiklad k obecnému dobrému,²⁷⁴ konkrétně ‚svůj majetek‘ (posun ve formulaci *vše dobré*, uvedený v prvotisku, nepokládáme vzhledem k tématu této podkapitoly za zásadní). Nelze tedy vyloučit, že tím má kronikář na mysli ztrátu Václavova vlivu a majetku i jeho věznění během bojů o moc buď s panskou jednotou a Václavovým bratrem Joštem v letech 1394–1396, nebo později po druhé etapě bojů o moc v českých zemích v letech 1402–1403, spojené zvl. s osobou Zikmunda Lucemburského. Jelikož jsme stanovili dolní mez možného vzniku překladu Twingerovy kroniky do staré češtiny dobou vzniku německé předlohy, a to redakce B, i přes uvedené argumenty nelze zatím spolehlivě určit, zda text reaguje na politické bouře v 90. letech 14. století, nebo na události z počátku

²⁷¹ Viz výše oddíl 2.3.3.16.

²⁷² O tom, že by se nejednalo o ojedinělý doklad tohoto jevu, svědčí lexikální kartotéka *Staročeského slovníku* a v ní doklad z prozaické povídky o Alexandru Velikém: *a fñads si nám proto poslal vardu hernú a huol* AlexPovA 245r.

²⁷³ Lexém uvádíme v hláskové podobě předpokládané k době vzniku pramene, nikoli v konvenční (slovníkové) formě k roku 1300.

²⁷⁴ Srov. Macek 1980, zvl. 233–243.

století následujícího. Za pravděpodobné však pokládáme, že staročeský překlad vznikl po srpnu roku 1400, tedy po Václavově sesazení z říšského trůnu.

Při pokusech o určení datace staročeského překladu neunikl pozornosti badatelů rok 1400, vepsaný v závěru druhé kapitoly rukopisu MartKronB. F. M. Bartoš jej pokládá za písarskou chybu²⁷⁵ (v tomto rukopise jednu z mnoha), letopočet zůstal podle jeho názoru nedopsán a rukopis vznikl mnohem později. Naopak V. Bok tento letopočet restituuje. Opírá se při tom o širokou znalost pramenů k životu Beneše z Hořovic a argumentuje poukazem na fakt, že písař sám sebe označuje za Pavla z Radnic.²⁷⁶ Z Bokovy formulace není zcela jasné, zda rokem 1400 datuje vznik rukopisu MartKronB, či tento rukopis považuje za pozdější opis předlohy, ve které by bylo uvedení zmíněného letopočtu náležité. Spíše se však zdá, že platí možnost první. Jak je již uvedeno výše, analýza filigránů ukázala, že text MartKronB je zapsán na papír opatřený vodoznakem datovaným do 80. let 15. století (snad 1486) a pravost letopočtu 1400 jako roku vzniku rukopisu je tak definitivně vyvrácena.

Kriticky je třeba se vyjádřit i k argumentu o teritoriální blízkosti Radnic a Rabštejna. Pro období předpokládaného vzniku překladu kroniky *Martimiani* do staré češtiny jsou v základním českém onomastickém díle A. Profouse,²⁷⁷ věnujícím se místním jménům, doloženy tři obce pojmenované Radnice: u Doupova (byť nejstarší doklad je z roku 1546), u Kadaně (nejstarší doklad 1295) a u Plzně (1336); v „moravském“ pendantu Profousova díla²⁷⁸ nacházíme další obec toho jména nedaleko Mohelnice (nejstarší doklad 1447). Bokův názor, že se v případě písaře Pavla jedná o Radnice na Plzeňsku, zřejmě nelze spolehlivě dokázat, třebaže je to pravděpodobné.

Po srovnání uvedených faktů dospíváme k názoru, že za prvé překlad kroniky vznikl pravděpodobně až po roce 1400; za druhé, že pokud nelze vyloučit, že Beneš podnikl svoji cestu do Palestiny spolu s Jeronýmem Pražským, mohli bychom posunout dokončení vzniku překladu až za rok 1408. Pokud pokládáme za fakt, že v době vzniku překladu je Václav IV. naživu – jako o živé osobě o něm kronika hovoří – máme danu mez v roce Václavovy smrti, 1419. Jisté však je pouze to, že překlad nemohl vzniknout po roce 1422/1423, kdy Beneš z Hořovic umírá.

²⁷⁵ Bartoš 1926, s. 74.

²⁷⁶ „Auffällig ist die Tatsache, dass sich der Schreiber der Handschrift IV E 29 nach dem Städtchen Radnice nennt, das nicht allzu weit von der Burg Rabštejn liegt, wo Beneš Berggraf war. Die Abschrift durch einen aus der Umgebung stammenden Schreiber könnte wiederum die Richtigkeit der Jahresangabe 1400 unterstützen,“ Bok 2001, s. 274.

²⁷⁷ Profous 1947–1960, 522–523.

²⁷⁸ Hosák – Šrámek 1970–1980, 349.

Na dobu pořízení překladu nejpozději v prvních letech 15. století patrně ukazuje i znění nejstaršího rukopisu, a to přítomností slovesa *narázěti sě*: *Ten jistý císař Oktavianus Augustus byl tak šlechtný a statečný a tak zšťastný muž u boji i ve všech věcech, jako se kdy narázal* MartKronA 96r ~ *narodil* MartKronT 27v. Z hlediska vývoje staročeského lexikálního subsystému je nápadné, že sloveso *narázěti sě* dokumentuje akademický *Staročeský slovník* téměř výhradně nejpozději doklady z časové vrstvy do roku 1410, lze tedy předpokládat, že v době mladší již nebylo v živém úzu.²⁷⁹

5.2 Překladatel papežské části a datace jejího vzniku

Zatímco v případě první části kroniky známe jméno alespoň tradičně uváděného překladatele, v případě části papežské, tj. části přeložené z latinské kroniky Martina Polona, nevíme ani to. Můžeme patrně vyloučit, že by překladatelem i této části byl Beneš z Hořovic; zopakujme, že především není jasné, proč by nepokračoval v překladu Twingerovy kroniky i v případě papežské části. O tom, že připsání překladu této části Beneši z Hořovic je fikcí, uvažuje i polský badatel Roman Heck.²⁸⁰

Dosud nelze jednoznačně určit ani to, zda překlad papežské části vznikl jako zamýšlené pokračování části profánní, a to i přesto, že prameny obsahují textové odkazy do císařské části.²⁸¹ Je možné, že pod společný název *Martimiani* spojil obě původně nezávislé části až vydavatel prvotisku;²⁸² přihlédneme-li totiž i k tzv. appendixům, bylo jeho záměrem vydat obsažné dílo přinášející informace o dějinách a náboženstvích v podstatě celého světa známého tehdejšímu Evropanovi.

Jelikož jsme odkázáni na informace, které uchovávají texty pramenů, vyvozujeme jen opatrné závěry, které vyplývají z interpretace rozdílů mezi těmito texty. Můžeme tedy pouze zopakovat především hypotézy týkající se „editora“ prvotisku; o překladateli nevíme v podstatě nic. Editorem textu prvotisku snad byl utrakvista, možná osoba z okruhu univerzitních mistrů okolo Václava Korandy ml.²⁸³ Pouze ze zachovalých textů můžeme usuzovat na to, že jak překladatel Polonovy kroniky, tak upravovatel textové

²⁷⁹ Z mladších období uvádí *Staročeský slovník* doklad pouze z biblického slovníku (VýklKruml). Zde však lze předpokládat určité tradiční či záměrné používání archaických jazykových prostředků v textech exkluzivního zaměření.

²⁸⁰ Viz Heck 1980, 50; jiné Heckovy vývody jsou však spíše nenáležitou spekulací, neboť nepracoval se všemi prameny – neznal rukopis MartKronC a nepracuje dokonce ani s rukopisem MartKronA – a závěry staví na znalosti rukopisu MartKronB a prvotisku. Díky tomu dospívá k závěru, že Beneš z Hořovic byl fiktivní postava a za překladatele považuje páse rukopisu MartKronB Pavla z Radnic.

²⁸¹ Srov. např. *jakož psáno stojí mezi císaři* MartKronC 53r, v MartKronT chybí; k tomu též výše oddíl 4.2.3.1.

²⁸² I tento názor viz u Hecka 1980, 50.

²⁸³ Viz výše oddíl 2.2.5.

předlohy prvotisku nabyt alespoň triviálního vzdělání (ovládal latinu vč. gramatické terminologie), měl k dispozici a dokázal vnášet do textu informace nad rámec předlohy, byl znalý církevních dějin a dalších reálií. Dokládá to např. snaha o doplňování (byť sporých) encyklopedických informací, srov. např. pouze v prvotisku uvedený překlad názvu Boethiova díla a stručný výklad jeho obsahu (MartKronT 39r) nebo poukazy na zvyklosti východních křesťanských církví (*Tento papež ustanovil jest, aby ktož přijímá tělo Pána Jezukrista, aby také krev jeho z kalicha přijímal. A to ještě druzí zachovávají jako v Řeciech na východ slunce* MartKronT 72r). Spolu s dalšími mimotextovými skutečnostmi proto dospíváme k hypotéze, že se na překladu, resp. úpravě papežské části staročeské kroniky *Martimiani* a appendixů mohli podílet titíž lidé jako na biblickém překladu čtvrté redakce.²⁸⁴

Na druhou stranu je však stále mít na zřeteli i lapidárnější vysvětlení výsledné podoby textu: prvotisk možná reprodukuje rukopis, jehož obsah mohl být výsledkem dlouhého a komplikovaného vývoje, který dnes již není možné rekonstruovat. Kdy a kdo vnesl do českého textu informace nad rámec latinské předlohy (neobsahovala-li je ovšem i ona), zůstává nejasné.

Dataci vzniku překladu papežské části je tak v současnosti možné opřít pouze o doklady její recepce.²⁸⁵ Zde tedy jen uveďme, že zásadním informačním zdrojem jsou texty z prostředí jednoty bratrské, které zachycují *Akta Jednoty bratrské*.²⁸⁶ Přijmeme-li za fakt, že pokud čeští bratři při odkazu na kroniku *Martimiani* používali její české znění, z traktátu *Hádka mistra Rokycána a jeho pomocníků s knězem Martinem* vyplývá, že překlad papežské části mohl existovat už roku 1463, srov. AktaBratr 1,348a (viz níže v oddíle 6.1).²⁸⁷

5.3 Appendixy a datace jejich vzniku

Překladatele appendixů ani dobu vzniku překladu neznáme. U výčtu provincií římského biskupa zatím nedokážeme určit dobu překladu této části a jsme zcela závislí na dataci

²⁸⁴ Srov. i Šimek 2017, 221.

²⁸⁵ Viz níže oddíl 6.

²⁸⁶ Jejich edici zpracoval Bidlo 1915.

²⁸⁷ Při hledání překladatele latinské části a pokusu o její datování jsme prověřili i hypotézu, zda nebylo použito překladu části Polonovy kroniky, již vypracoval patrně na sklonku 30. let 15. století Vavřinec z Březové (viz StěS 1968, 68). Metodou komparace tematicky analogických pasáží textu jsme dospěli k závěru, že Vavřincova kronika využita nebyla a papežská část MartKron je svébytným a samostatným překladem, třebaže některé společné rysy a doplňky nad rámec přepokládaných cizojazyčných pretextů staročeských překladů jsou oběma památkám společné. Jedná se např. o uvedení bakalářské etymologie substantiva *papež* (o ní blíže Šimek 2019 a zde poznámky k oddílům 4.2.2 a 6.1).

rukopisu MartKronC, který text uchoval. Víme tedy bezpečně jen tolik, že česká verze musela existovat nejpozději počátkem 80. let 15. století.

Kdy bylo přeloženo pojednání o Svaté zemi a Mohamedově životě, také dosud není známo. Ovšem vzhledem k přítomnosti tvarů imperfekt²⁸⁸ i jiných archaických jazykových prvků²⁸⁹ můžeme uvažovat o době vzniku překladu relativně dlouho před obdobím, kdy byl vydán prvotisk, který nám text uchoval.

Jelikož se nepotvrdila hypotéza, že bylo do prvotisku převzato znění listu krále Abgara Ježíši Kristu,²⁹⁰ které nacházíme v pramenných textech staročeského pasionálu, pomocí nichž by bylo možné aspoň přibližně stanovit dataci překladu této části, jsme i zde nuceni ke konstatování, že překlad nebyl pořízen později, než vznikl pramen, který text uchoval, tj. roku 1488, kdy byl vydán prvotisk.

6. Dobová recepce kroniky *Martimiani*

O rozšíření a známosti staročeské kroniky *Martimiani* i její dobové reflexi dodnes prokazatelně svědčí texty, které ji jako svůj informační zdroj přímo jmenují nebo které uvádějí informace doložené právě jen z této památky. Některé z těchto dokladů recepce jsou závažné i z toho důvodu, že nám pomáhají zpřesnit, byť pouze způsobem *post quem* / *ante quem*, dobu vzniku staročeského překladu.

Kronika prokazatelně fungovala v okruhu českých bratří: *Akta jednoty*²⁹¹ uvádějí podle kroniky *Martimiani* mimo jiné bakalářskou etymologii pojmenování *papež* a řadu dalších příběhů. Na kroniku *Martimiani* se odvolává tzv. Korandův *Manuálník*, a to při obhajobě přijímání pod obojí.²⁹² Část textu kroniky *Martimiani* je zachována i opisem v *Křižovnickém rukopisu Starých letopisů českých*²⁹³ nebo výpisky ve *Vratislavském rukopisu Starých letopisů českých*, další rukopisy *Starých letopisů českých* se pak k Benešovi z Hořovic hlásí v předmluvě jako ke svému předchůdci.

6.1 *Akta jednoty* bratrské

Kronika *Martimiani* prokazatelně fungovala jako zdroj informací, a tedy jako zdroj argumentační výbavy pro diskuse a polemiky v okruhu českých bratří. Ve *Spise též o zlejš a dobrejš kněžíech* z roku 1468 bratří odkazují na tradici, podle níž svatý Petr určil

²⁸⁸ Viz MartKronT 94v, 95r, 96r.

²⁸⁹ Srov. výše např. v oddílech 2.3.3.16 a 2.3.5.1.2.

²⁹⁰ Viz výše oddíl 3.3

²⁹¹ Bidlo 1915, 373.

²⁹² Truhlář 1888, 69, 90.

²⁹³ Kaňák – Šimek 1959.

za svého nástupce Klimenta (AktaBratr 1, 71r). Editor *Akt* J. Bidlo oprávněně upozorňuje, že v českém znění je tento příběh zachycen právě v kronice *Martimiani* (srov. MartKronC 23v–24r, MartKronT 61v–62r).

Opakovaně z kroniky *Martimiani* patrně těžil traktát *Kterak se lidé mají míti k církvi římské* z roku 1471. Kritiku papežské kurie i jednotlivých papežů opírající se o kroniku *Martimiani* obsahují výroky na foliu 164r, hovořící o papeži, jemuž byly vypíchnuty oči (srov. MartKronC 77v, MartKronT 78v). Rovněž poukaz na to, že se v jednom roce na papežském stolci vystřídali čtyři papeži *jakož o tom psáno* (tamt.), můžeme vidět v kronice *Martimiani* (srov. MartKronC 83r–84r, MartKronT 80v).

V tomtéž traktátu opakují čeští bratři podle kroniky *Martimiani* bakalářskou etymologii pojmenování papež (srov. MartKronC 18r–18v, MartKronT 60r–60v):²⁹⁴ *Ale že oni vedú, že by po s. Petru Kliment byl, tak píšice, že hned to jméno a místo i ty zpuosoby měli jakož nynější, že byli papeží, ale známo jest z písem, že se teprv to jméno počalo, když Sylvestra v okrase císařské po Římě vodili na koni bílém a Vlachové divili se řkúce: „Pape, pape, co jest to, co jest to divného?“ I zuostalo jest jemu odtud to jméno i všem potomním náměstkuom jeho* AktaBratr 1, 165r.

Čeští bratři také zařadili do své protipapežské argumentace pověst o ženské papežce Janě, která je v českém prostředí zachycena právě kronikou *Martimiani*. Bratři tuto legendu traktují s pozoruhodnými detaily, včetně poukazu na pověrčivost papežů, kteří se vyhýbají místu, kde legendární papežka porodila (srov. MartKronC 79v–80r, MartKronT 79r–79v): *Jakož známo jest z písem těch běhuov, že byl vylúdil jeden žák frefieřku z města, kteráž kryla se v zpuosobě mužském mezi žákovstvem, tak že potom vyzískala se těm učeným, že byla velmi znamenitá a slovútná a v umění dospělá, že měla učedlníky syny znamenitých i syny králuov a skrze to papežstvie došla, až i dítě porodila, když v Latráně mši sloužiti chtěla, potom pohřbena jest. Kteréhožto miesta papežie se vyhejbají, aby ho nepřekráčeli* AktaBratr 1, 184v.

V *Psaní o moci světské neb o moci mečové* z roku 1467 pak bratři připomínají příběh, jak císař Decius umučil papeže Sixta se svatým Vavřincem, aby je oloupil o poklady, kterými je obdařil císař Filip po svém křtu (srov. MartKronA 103v, MartKronB 25v, MartKronT 31r): *císař Filip dav všecky poklady v moc svatého Sixta s Vavřincem k rozdávání chudým,*

²⁹⁴ Písemná tradice této etymologie je však poněkud starší. Lze ji nalézt už v nedokončené světové kronice Vavřince z Březové, svůj veršovaný pendant má i ve skladbě *Hádání Prahy s Kutnou Horou*, dochované v *Budyšinském rukopise*, a do českého intelektuálního prostředí vstoupila patrně z latinského Wiclefova traktátu *De potestate pape* (více Šimek 2019). Z ostatních odkazů na kroniku *Martimiani* v *Aktech jednoty* však soudíme, že čeští bratři ji znali právě odtud.

připuštěn jest k víře, pro kteroužto věc rytíř jeho Decius zabil císaře a svatého Sixta s Vavřincem umučil, chtě pokladuom zase AktaBratr 1,298v

Pro téma kroniky *Martimiani* je tento odkaz důležitý i v otázce datace českého překladu, a zda byl pořízen překlad císařské a papežské části současně. Pokud vychází odkaz z papežské části kroniky (srov. MartKronC 35v, MartKronT 65v), je tím prokázáno, že staročeský překlad papežské části existoval nejpozději roku 1467. Jelikož je ale text *Aktů* blíže části císařské (srov. MartKronA 103v, MartKronB 25v, MartKronT 31r), je tato datace stále jen hypotetická (překlad císařské části vznikl nejpozději roku 1422/1423, nejstarší rukopis, který ji zachycuje, je z roku 1445).

Ve stejném traktátu nacházíme i narážku na tzv. Konstantinovu donaci²⁹⁵ s poznámkou *jakž kroniky ukazují* AktaBratr 1,300a, přičemž ani editor *Aktů* nepochybuje, že se míní především kronika *Martimiani*.²⁹⁶

Zopakujme, že traktát *Hádka mistra Rokycána a jeho pomocníků s knězem Martinem* přináší cennou explicitní identifikaci zdroje a je opět závažná i pro určení datace překladu papežské části: *Vzdělati to, což z Boha není, neb i snad víte, kde a od kterých jest to vyzdvíženo a nyní kteří o to nejvíc stojí. Neb i já když sem četl kroniku, ješto slove Martimiani, spatřil sem položení papežuov a jich ustavení, zvěděl sem, který počátek toho vystavování jest* AktaBratr 1,348r.

Pokud přijmeme, že kněz Martin z Krčína četl kroniku v českém znění – čemuž napovídá i hlásková podoba názvu kroniky (srov. výše oddíl 1.3.1) –, máme zde doklad o existenci předkladu papežské části kroniky *Martimiani* již v roce 1463.

6.2 Korandův *Manuál*

Kronika *Martimiani* je explicitně zmíněna i v textu spjatém s osobou administrátora strany podobojí Václava Korandy mladšího, v tzv. Korandově *Manuálu*.²⁹⁷

V odpovědi na tzv. *matrykát bosákuov*, tj. na protiutrakvistický traktát bosáka Jana Vodňanského, z roku 1496²⁹⁸ se pisatel²⁹⁹ dovolává historických faktů, které svědčí o úpadku a zkaženosti katolické církve, které nachází v četných kronikách, mezi nimi i v kronice *Martimiani*: *Věziž tehdy, jako píše Mikuláš doktor Lyra, že cierkev nezáleží na lidech z příčiny moci neb duostojenstvie buď duchovnieho, nebo světského; nebo mnozí*

²⁹⁵ Viz i Šimek 2019.

²⁹⁶ Bidlo 1915, 520.

²⁹⁷ Truhlář 1888.

²⁹⁸ Takto je ovšem datován zápis, vznik textu je třeba předpokládat nejpozději roku 1490 (Truhlář 1888, XI).

²⁹⁹ Jímž ovšem nebyl Koranda, jak dovozuje editor *Manuálu* (Truhlář 1888, XI).

knížata a najvyšší biskupové nalezni sú, an odstúpili od viery i od dobrých skutkov k nepravostem rozličným, jsúce ve zlé a v hanebné pověsti shledáni. Duovod toho v kronikách Vincenské, Martinianské, Benátské, v Snópku časov i v jiných KorMan 56v.

6.3 Staré letopisy české

Řada prokazatelných vazeb pojí text kroniky *Martimiani* s některými rukopisy tzv. *Starých letopisů českých*.³⁰⁰

6.3.1 Patrně nejpevnější a nejzřetelnější vazba mezi texty kroniky a *Starých letopisů českých* je zachována v tzv. *Křižovnickém rukopisu*³⁰¹ neboli textu G, který vznikl na počátku 16. století.³⁰² Na stranách 3–16 popisuje události stoleté války, nepochybně proto, že dnes torzovitý text obsahoval vyličení smrti Jana Lucemburského v bitvě u Kresčaku,³⁰³ a evropské působení Karla IV. jako římského krále. Tuto pasáž analista nepochybně přejal z kroniky *Martimiani*, přičemž část jejího textu se stala integrální součástí letopisného textu, neboť její zařazení bylo zjevně motivováno snahou autora o zasazení domácích dějů do evropského kontextu.³⁰⁴

Ze srovnání textu *Křižovnického rukopisu* s prameny uchovávanými v kroniku *Martimiani* jasně vyplývá, že autor *Starých letopisů českých* nepracoval s prvotiskem (třebaže na počátku 16. století již mohl), ale opisoval (a mírně adaptoval) předlohu, která byla blíže zachovaným rukopisům MartKronA a MartKronB. Zřetelně na to ukazují četné lexikální či formulační shody mezi rukopisy kroniky a *Starých letopisů českých*, kterými se ovšem odlišují od textu prvotisku, stejně jako míra zkomolení vlastních jmen, kterou můžeme zdůvodnit absencí analistových znalostí reálií a zároveň opisem pravopisně nebo i rukopisně nezřetelné předlohy. Srov. např. tuto pasáž:

<i>Ten ciesař byl laskav na kněží, a zvláště</i>	<i>Ten ciesař</i> (MartKronA, MartKronB:
<i>na učené,</i>	<i>césař) byl laskav na knězie (A: kněží) a</i>
	<i>zvláště (v MartKronA, MartKronB chybí)</i>
	<i>na učené lidi.</i>

³⁰⁰ Aktuální stav poznání shrnuje a obsáhlou bibliografií k tématu uvádí Čornej 2003, VII—XLIII. Zmínky o vztahu ke kronice Beneše z Hořovic viz tamt. XIX a XXXIII. Již předtím se tematice věnoval Bok 2001, 282–284.

³⁰¹ StčS 1968 jej uvádí mezi svými prameny pod zkratkou LetKřižA.

³⁰² Edici zpracovali Kaňák – Šimek 1959, viz též Porák – Kašpar 1980, 445–446; srov. též Čornej 2003, XX.

³⁰³ Srov. Kaňák – Šimek 1959, 23, doplňující zřejmě náležitě text *Starých letopisů českých* rukopisem kroniky *Martimiani*, konkrétně MartKronB.

³⁰⁴ Srov. Kaňák – Šimek 1959, 8–9; Bok 2001, 282–284.

a proto učinil veliké studium v Praze a dal jim veliké svobodenstvie; a podnes slove Colegium Karoli.

Také on ustavil mnoho klášterov v Praze

a udělal jedno zvláštnie kanovníčstvie U Všech svatých nad Prahú;

tu ižádného nepřijmú, leč jest veliký doktor nebo mistr.

Také byl on dobře učený ve mnohých kunštích a uměl dobře nigromancí

a uměl pět řečí.

A proto učinil (MartKronA: učini) veliké učenie v Praze (MartKronA, MartKronB: studium u Praze) a dal jim veliké svobodenstvie.

A podnes slóve Colegium Karoli, totiž kolej Karlova (A podnes slóve Colegium Karoli, totiž kolej Karlova: v MartKronA, MartKronB chybí)

Také on ustavil (MartKronB: oni ustavili) mnoho klášteruov v Praze (MartKronA, MartKronB: klášterov).

A udělal vzláště kanovníčstvo (MartKronA: zvláště udělal kanovníčstvo; MartKronB: zvláště udělal jedno kanovníčstvo) U Všech svatých na hradě (na hradě: v MartKronA, MartKronB chybí).

Tu nižádného nepřijmú (A: žádného nepřijmú kanovníkem; MartKronB: žádného nemají přijeti kanovníkem), leč jest veliký doktor neb (MartKronA: nebo; MartKronB: anebo) mistr.

Také on byl dobře učený (MartKronA, MartKronB: učen) ve mnoho kusích (MartKronA: v mnoho kunštích; MartKronB: v mnoho kunstích) a uměl dobře černokněžstvo (MartKronA: nikromancí, to jest čáry; MartKronB: nigromancí), tak sú (MartKronA, MartKronB: jsú) obecnie lidé pravili (MartKronA, MartKronB + druzí).

A uměl pateru řeč (MartKronA, MartKronB: pět řečí). (MartKronA + I)

Mezi těmi byl najlaskavější na německý jazyk *Mezi těmi* (MartKronA: *tiem*) *byl najlaskavější* (MartKronA, MartKronB: *najlaskavější*) *na německý* (MartKronA: *němecscký*) *jazyk*

a rozplodil je<j> v své zemi velmi; *a rozplodil jej v své* (MartKronB: *svěj*) *zemi velmi,*

neb u Praze a v jiných městech v české zemi každý své děti učil německy, *neb v* (MartKronA, MartKronB: *u*) *Praze a v jiných městech* (MartKronA, MartKronB + *v české zemi*) *každý své děti učil německy* (MartKronA: *uči němecscký*; MartKronB: *učili německy*),

ješto dřieve před toho ciesaře časy nebylo v Čechách jiné řeči než česká a latinská, ale Němce nižádného nebylo v Čechách usedlého LetKřižA 8–9 *ješto dřieve* (MartKronA: *dřeve*) *před jeho* (MartKronA, MartKronB: *toho césaře*) *časy nemluvili než česky a nebylo žádného Němce usedlého* (*nemluvili ... usedlého*] MartKronA: *nebylo jiné řeči než česká a latinská, ale Němce žádného nebylo v Čechách usedlého*; MartKronB: *nebylo jiné řeči než česká a latinská, ale Němce žádného nebylo v Čechách usedlého, aniž jich chtěli mieti mezi sebu*). MartKronT 57v

6.3.2 Podobnou, ale daleko složitější integraci textu kroniky *Martimiani* dosvědčuje i tzv. *Vratislavský rukopis Starých letopisů českých*,³⁰⁵ tradičně označovaný jako rukopis R.³⁰⁶ Uchován je ve vratislavské univerzitní knihovně pod signaturou M 1306, datovaný na přelom 15. a 16. století, resp. do první poloviny 16. století. Úryvky z kroniky *Martimiani* se nacházejí na foliích 189r–216r³⁰⁷ a jsou součástí kompilace analistických a kronikářských záznamů z různých zdrojů (v kodexu jim předchází český překlad Pulkavovy kroniky³⁰⁸). Polský badatel R. Heck určil, že spolu s českým překladem

³⁰⁵ Dle StČS 1968 LetVrat. Edici tohoto rukopisu vydal s předmluvou F. M. Bartoše v roce 1937 F. Šimek, viz Šimek 1937.

³⁰⁶ Viz Porák – Kašpar 1980, 457.

³⁰⁷ Do Šimkovy (1937) edice tento úsek textu pojat nebyl.

³⁰⁸ Dle StČS 1968 PulkV.

Twingerovy kroniky je text zkompileován z textů kronik Beneše Krabice z Veitmile, Františka Pražského i jiných zdrojů, a vypočítal, že kronice *Martimiani* celkově odpovídá 29,3 % textu příslušné části rukopisu.³⁰⁹ Podobně jako v případě *Křižovnického rukopisu* jsou z kroniky *Martimiani* převzaty pasáže líčící evropský rozměr vlády Karla IV. a děje až do jeho smrti a předání moci Václavu IV. Text nezachovává názvy kapitol původního textu, základní hledisko je chronologické – oddíly jsou uvedeny časovým zařazením líčených dějů (*léta božieho, téhož roku*). Srovnatelná textová báze je velmi malá na určení, zda text vychází z rukopisů, nebo spíše z prvtisku, avšak např. výše analyzovaná pasáž týkající se hodnocení vlády Václava IV. (viz oddíl 5.1.1) vykazuje značné shody se zněním prvtisku (srov. LetVrat 214v a MartKronA 156v, MartKronB 65v a MartKronT 59v–60r). Naproti tomu však úsek, který výše srovnáváme se zněním *Křižovnického rukopisu*, ukazuje na větší míru shody s rukopisy (srov. např. přítomnost lexému *nigromanci* v LetVrat 200r). Teprve budoucí výzkum filiačních vztahů mezi dochovanými rukopisy *Starých letopisů českých* ukáže, zda do textu byly úryvky z kroniky *Martimiani* převzaty přímo (snad novoměstským písařem Matoušem z Chrudimi),³¹⁰ nebo zda byl předlohou textu rukopis *Letopisů*, který tuto pasáž již obsahoval.

6.3.3 K dílu Beneše z Hořovic se explicitně hlásí opis textu E *Starých letopisů českých* ze 17. století, zachovaný v rukopise NK XV D 6. Na straně 829 obsahuje předmluvu, v níž autor letopisů označuje svoji práci za pokračování díla Beneše z Hořovic a zdůvodňuje anonymitu kronikářské práce obavami z odplaty mocných za pravdivý popis činů jejich nebo jejich předků. Stejnou předmluvou jsou opatřeny i rukopisy I (NK XIX C 19, obsahující zprávy až do roku 1504, předmluvu nalezneme na foliu 139v)³¹¹ a zdobný rukopis K (tzv. *Právní sborník Jana Trubače*, NK IV E 28, datovaný rokem 1518, předmluva se nachází na foliu 129r–v),³¹² předmluvou s upraveným zněním pak i text F, zachovaný v opise pořízeném V. Hankou (KNM III F 9).³¹³

6.3.4 Jistou souvislost textu kroniky *Martimiani* a *Starých letopisů českých* ukazuje i rukopis M, zachovaný v tzv. Brazdinově rukopisné kronice (NK XIX A 50, vznik rukopisu datován do roku 1619, za jeho autora je považován vzdělaný kutnohorský

³⁰⁹ Srov. Heck 1980, 47–51. Zde také shrnutí stavu poznání a odkazy na odbornou literaturu platné nejen v 80. letech 20. století, ale v podstatě dosud.

³¹⁰ Tak soudil Bartoš, viz Šimek 1937, XIV–XV.

³¹¹ Dle StěS 1968 LetDěčB.

³¹² Dle StěS 1968 LetTrub.

³¹³ Blíže o rukopisech Porák – Kašpar 1980, 455–456, o rukopisech nejstarší vrstvy Čornej 2003 XXII–XLI, novočeský překlad předmluvy viz u Bláhové 1980, 18–19.

měšťan Jakub Brázda).³¹⁴ Mezi výpisky různých kronik nalezneme i pasáže, jejichž předlohou byla kronika *Martimiani*: na foliu 154v je z ní přejata kapitola o smrti Jana Lucemburského v bitvě u Kresčaku, na foliu 160v líčení o volbě římského vzdorokrále Güntera ze Schwarzburgu, na foliích 161r–167r jsou pak uvedeny popisy cesty Karla IV. do Itálie a Štrasburku nebo Karlovo získávání relikvií. Nelze zatím zcela potvrdit, že Brázda čerpal z kroniky *Martimiani* přímo: pasáže, které zapsal se v podstatě shodují s těmi, které přejal *Křižovnický* a *Vratislavský rukopis*. Na rozdíl od *Křižovnického rukopisu* jsou však tyto části textu integrovány podle chronologického hlediska do popisu událostí domácích, nevytvářejí v textu samostatný blok, stejně jako je tomu v *rukopisu Vratislavském*.

6.3.6 Výpisky z kroniky Beneše z Hořovic má obsahovat také rukopis *Starých letopisů českých* označený siglou N, který je uložen ve vídeňském státním archivu a jež roku 1607 nechal opsat vévoda Karel Minsterberský a Olešnický jako dar Adamovi z Valdštejna.³¹⁵

7. Recepce kroniky *Martimiani* v raném novověku

Závěrečný oddíl práce věnujeme dvěma prokazatelným příkladům recepce staročeské kroniky *Martimiani* v období raného novověku, v době humanistické a barokní.³¹⁶ Prvním poukážeme na skutečnost, že kronika *Martimiani* byla důležitým, a přesto donedávna neidentifikovaným zdrojem pro proslulého českého kronikáře 16. století. Ve druhém doložíme literární rozměr původního staročeského textu, kdy byl vybraný příběh přehodnocen v moralitu.

7.1 Kronika česká Václava Hájka z Libočan

Rozbor staročeského lexika kroniky *Martimiani*, zvl. výsledek analýzy skupiny německých přejímek, upozornil na substantivum doložené v rukopisech a prvotisku kroniky *Martimiani* ve formách *forštat* / *forštrejd* / *forštejt* „zahájení boje, první útok v bitvě“³¹⁷ MartKronA 148r, MartKronB 60r, MartKronT 55v. V rámci staročeské slovní zásoby se jedná o slovo periferní,³¹⁸ ojediněle doložené.³¹⁹ V kronice *Martimiani* se vyskytuje v rámci líčení bitvy u Kresčaku.³²⁰

³¹⁴ Srov. Porák – Kašpar 1980, 457.

³¹⁵ Viz Porák – Kašpar 1980, 457.

³¹⁶ Nad rámec mladších opisů *Starých letopisů českých*, které jsme podali v předchozí kapitole.

³¹⁷ Srov. MHDW s. v. *vor-strīt*.

³¹⁸ K pojetí centra a periferie ve slovní zásobě Němec 2009.

Slovo *forštejt* téhož významu je ojedinělé i ve střední češtině.³²¹ Doloženo je opět pouze jednou, a to v *Kronice české* Václava Hájka z Libočan (1541) a opět v části, v níž je líčena smrt Jana Lucemburského.³²² Srovnání Hájkovy textu s textem kroniky *Martimiani* ukazuje četné nejen lexikální paralely; přehledně je představí tabelární forma:³²³

<i>Najprvé dobyl Flandr, neb ten hrabie držal</i>	<i>Protož Edvardus dobyl jednak vší Flandry</i>
<i>s králem franským, a proto jej vyhnal</i>	<i>proto, neb ten hrabě vedlé krále franského</i>
<i>z Flandr...</i>	<i>byl na odpor témuž Edvardovi...</i>

<i>... a táhl až před Paříž, ješto jest hlavní město v Frankrajchu...</i>	<i>... a položil se u Paříže, jenž jest hlavní město v frantské zemi...</i>
---	---

<i>... A tak sobě zjednal král francský, že měl více lidu nežli král englický...</i>	<i>... a tak v brzkém času zpuosobil to král frantský, že měl více lidu než král englický.</i>
--	--

<i>... A když král englický dlúho měl svú vuoli v Frankrajchu s lidem, maje lidu téměř bez čísla, a špiže mu se nedostávalo, a skrze to táhl přeč.</i>	<i>A když ten lid krále englického tak dlúho frantskú zemi plundroval, až se jím špiže nedostávalo, i musili se hnúti pryč, jsúce hladem přinuceni...</i>
--	---

<i>A ihned král francský táhl po něm s velikým lidem, maje také téměř bez počtu lidí, a učini čtyři noclehy po něm. A kdež král englický ležal noc, tu král francský přitáhl. Naposledy přijel král englický do jednoho</i>	<i>... A král frantský i Jan, král český, také i nový král římský táhli po nich vždycky jedním noclehem. A když bylo k čtvrtému noclehu, lid krále frantského, neopatřivše se zpředu špehy a strážnými, táhli</i>
---	---

³¹⁹ Zřejmě i z toho důvodu je neuvádí obsáhlá práce o německo-česko-slovenských přejímkách S. Newerkly (Newerkla 2004).

³²⁰ Srov. znění v jednotlivých pramenech: *A mně* [francouzský král], *by oni byli před ním noclehem dále. I připraví se také k boji a šikova deset tisíc střelcův napřed a třidceti tisíc pěšcův a potom Němce, nechtě jim přieti té cti, by oni měli forštat* (transliterovaně *fforstat*) MartKronA 148a; *A mně, by byli před ním noclehem dále, i připraví se také k boji a šikova X tisíc střelcův napřed a XXX tisíc pěších. A potom Němce, nechtě jim přieti té cti, by oni měli forštrejd* (translit. *fforstreyd*) MartKronB 60b; *A mně, by byli před ním noclehem dále, i připravil se také k boji a šikoval deset tisícův střelcuov napřed a třidceti tisíc pěších. A potom Němci, nechtě* (pramen *nehti* !/!) *jim přiti té cti, by oni měli forštejt* (translit. *fforsteit*) MartKronT 55b. O perifernosti této jednotky svědčí patrně i fakt, že v nejstarším dochovaném rukopisu je její forma uvedena zcela nenáležitě, patrně omylem písaře: staročeské *forštat* je sice také přejímkou z němčiny (ze střhn. *vorstat*), je však zjevně významově nekompatibilní s uvedeným kontextem, jeho význam totiž zní ‚látka z vlny a hedvábí s přidáním jiných vláken (?) užívaná zvl. k zhotovování kabátů (a potahů?)‘, viz ESSČ s. v. Důkaz o relevantní interpretaci přináší komparace s německým pretextem staročeského překladu: *do bereitete er sich ouch zů strite und schihte zehen tufent schützen vor und driffig tufent füsonger und donoch die Dütſchen, und wolte den Dütſchen nüt die ere gűnnen, das fü den vorſtrit hettent alfo es her ift kumen* Tw 474/25.

³²¹ Jeho jediný výskyt zachycuje LDHBC, viz Nejedlý 2012—.

³²² HJKKron CCCXIIIv; srov. Linka 2013, 739.

³²³ Trojtečkou zkracujeme vynechané úseky textu, pořadí vět je u obou pramenů zachováno.

lesu, připraviv se tajně k boji. A ssedachu pospíchajíce beze všeho šiku, neb se všickni s svých koní a šikováchu své koně a domnívali, že by Engličští táhli předse a své pacholky v jedno místo tajně v les. A snad že utíkají. Ale oni v místě jím otočichu vozy a kárami tak, že nemohli příhodném otočivše se vozy, tu se zakopali jedniem místem k nim. A šikoval před sebu a tu hned šikovali se k bitvě; a napřed více než třidceti tisícúov střelcuov. postavili více než třidceti tisícúov střelcuov.

Mezi tiem přijede král francký a nalezl ty z A král frantský velmi blízko s svým lidem se Englantu hotovy k boji. A mně, by byli před k nim přiblížil a tu porozuměl, že král ním noclehem dále, i připravil se také k englický nechce dále utiekati. I rozkázal boji a šikoval deset tisícúov střelcuov houfy své šikovati a hajtmané postavili napřed a třidceti tisíc pěších. napřed deset tisíc střelcuov a po nich třidcet tisícúv pěších

A potom Němci, nechtě (tisk nechtí!) jim A tak stojíce již šikovaní počali se vaditi, příti té cti, by oni měli forštejt. neb Němci nechtěli příti Francúsuom, aby oni měli forštejt.

A sám ostal mezi jiezdnými (tisk A král postaven byl mezi jízdnými, kterýchž gieznyimi!), těch bylo na šestnáct tisícúv, bylo okolo šestnácti tisícúov i počeli boj tu sobotu po svatém A to bylo tu sobotu po svatým Bartoloměji, Bartoloměji po božiem narození tisícého to jest den svatého Rufa. šedesátého šestého MartKronT 55v HjKKron CCCXIIIv³²⁴

Komparací textu Hájkovy kroniky se staročeským textem kroniky *Martimiani*, ale i ostatními dobovými historiografickými texty, jež popisují tytéž události a jež mohly být Hájkovou předlohou,³²⁵ dospíváme k závěru, že kronika *Martimiani* byla nepochybně

³²⁴ Srov. Linka 2013, 739; zkratky středněčeských pramenů citujeme podle úzu LDHBC, srov. Nejedlý 2012.

³²⁵ O stoleté válce a událostech završených bitvou u Kresčaku pojednaly před kronikou *Martimiani* tři kroniky doby karlovske: jedná se o kroniku Františka Pražského, Neplachovu kroniku a kroniku Beneše Krabice z Veitmile. Všechny jsou psány latinsky a jejich zpracování se od uvedeného výše odlišuje (srov. Bláhová 1987, 140–141, 222–223, 548, třebaže se zde jedná čtenářské vydání a o novočeský překlad). Hypotéza, že by Hájkovi posloužily jako předloha právě tyto texty a že by Hájek při překladu z latiny použil nijak běžný germanismus, je velice nepravděpodobná. Odmítnout můžeme i hypotézu, že Hájek překládal přímo z němčiny, z Twingerova textu. V tomto případě by se patrně nedopustil zkomolení překládaného slova.

V době po vzniku kroniky *Martimiani* se popis událostí stoleté války ve vztahu k českým panovníkům objevuje jednak v některých redakcích *Starých letopisů českých*, jednak u Martina Kuthena. Bylo již prokázáno (viz např. Šimák 1906; Flajšhans 1918; Kolár 1981), že právě *Staré letopisy české* byly důležitým Hájkovým pramenem. Zásadní zdroj pro naši analýzu představuje již několikrát zmíněný *Křižovnický rukopis Starých letopisů českých*. Zopakujme, že tento pramen začíná pasážemi téměř doslova převzatými z kroniky *Martimiani*. Výraz našeho zájmu se však ani zde nevyskytuje – letopisné záznamy tu

jedním z důležitých (a donedávna neidentifikovaných) Hájkových zdrojů; to dokazuje i srovnání pojednání o nástupnictví za Otty III. a volení kurfiřtů u Hájka a v kronice *Martimiani*.³²⁶ Z formální podoby zkoumaného slova a s přihlédnutím k mimojazykovým okolnostem lze usoudit, že Hájek čerpal z prvotisku.³²⁷

7.2 *Trojánská kronika podle Beneše z Hořovic v novověkých tiscích*

Jako epilog výzkumu zařazujeme následující pasáž, která ukazuje, že kronika *Martimiani* byla známa ještě v 17. století. Její text však už nebyl recipován vcelku a pro své historiografické kvality,³²⁸ ale vybraná část popisující trojskou válku byla přehodnocena a podávána jako moralita, jak to tom svědčí tři následující tisky.

Kronika pravdivá a žalostivá o Trojánské válce, textově vycházející ze staročeské kroniky *Martimiani*, se dochovala ve třech tištěných vydáních. Jedná se o vydání z let 1557, 1649 a 1666.

sice začínají líčením bitvy u Kresčaku, ovšem až kapitolou pojednávající o smrti Jana Lucemburského, tj. kapitolou, která následuje až po oddílu obsahujícím zkoumaný lexém; pro úplnost dodejme, že ve *Vratislavském rukopisu Starých letopisů českých* líčení o smrti Jana Lucemburského vychází z jiného zdroje. Kuthenova *Kronika o založení Země české a prvních obyvatelích jejích, tudíž o knížatech a králech i jich činech a příbězích velmi krátce z mnohých kronikářův sebraná*, vydaná roku 1539, se zase vyznačuje úplně jinou koncepcí, bližší spíše letopisům než kronice; text je dělen do kapitol podle jednotlivých českých panovníků a v rámci kapitol je strukturován chronologicky, přičemž uváděny jsou pouze výběrově jen léta, v nichž se panovníku či království přihodila zaznamenání hodná událost. Stoleté války se Kuthen dotýká pouze v posledním odstavci kapitoly *O králi Janovi českém X.*, a to těmito slovy: *Téhož léta král Jan jel jest k králi franskému na pomoc proti englickému a tu v tom boji, (ač jsa slepý) hrdinsky se bráně, na den svatého Rufa jest zabit a v Lucemburce pochován* KuthKron L3v.

³²⁶ Viz MartKronA 133r–133v, MartKronB 47r–47v, MartKronT 47v–48r a HjKKron LXXXXVIIIr–LXXXXVIIIv, srov. Linka 2013, 252–253. Na tuto pasáž upozornil J. V. Šimák (1906) ve sborníku historických prací k šedesátinám profesora Jaroslava Golla. Šimák v úvodu konstatuje, že pramenů Hájkovy kroniky je daleko více, než sám Hájek v předmluvě kroniky připouští. Šimák tedy tyto prameny dělí na „Hájkovy prameny známé“ (Šimák 1906, 195) – tyto pak dělí na domácí a cizí –, dále na prameny „z nichž Hájek vybíral, ale o nichž mlčí“ (tamt. 200) a „záhadné prameny“ (tamt. 210). V těchto skupinách Šimák identifikuje a jmenuje nikoli jen památky literární, ale rovněž různé textové prameny jiného charakteru, např. úřední listiny, dopisy apod. O staročeské kronice *Martimiani* Šimák mlčí. Přitom se však, patrně ale nevědomky, k tomuto prameni přiblížil, když zmiňuje, že: „Mimo seznam v kronice přichází cizí literatura, pokud jsem mohl shledat, tato: K r. 1002 o Ottovi III. kroniky císařské. Z nejasné stylisace není patrné, co Hájek z kroniky vzal, zda jen doklad k nástupnictví v říši s otce na syna, či též zřízení kurfiřtů, jak kroniky pozdější naskrze k tomu létu bájí. V prvním případě mohli bychom rozuměti spisem kroniku Martina Polona.“ (tamt. 199). Tuto tezi opakuje i Linka 2013, 252, pozn. 1. Srovnáme-li pojednání o nástupnictví za Otty III. a volení kurfiřtů u Hájka, Polona (Pol 180) a Twingera (Tw 425), docházíme k jednoznačnému závěru, že informace u Hájka a Twingera jsou téměř zcela shodné, zatímco Polonovo zpracování se odlišuje. Srovnáme-li dále Hájkovo podání se staročeským v kronice *Martimiani*, opět nacházíme četné schody, ať už se týkají věcného obsahu nebo jejich jazykového ztvárnění, především lexikální a syntaktické stránky.

³²⁷ Hájkovu *foršejt* hláskově zcela odpovídá forma doložená v prvotisku. Lze předpokládat, že právě prvotisk byl nejdostupnějším pramenem, neboť byl (a dodnes je, aspoň co se týče počtu dochovaných exemplářů) oproti rukopisům pramenem nejrozšířenějším (obecně o přínosech vynálezu knihtisku pro knižní kulturu viz Voit, 2008, 436–464; Boldan, 2010, 5–19).

³²⁸ O recepci kroniky jako historiografickém zdroji pojednáváme v oddíle věnovaném *Starým letopisům českým* (viz výše oddíl 6.3).

7.2.1 Vydání z roku 1557 je osmerkového formátu, text se nachází na arších A1–C7; dochovalo se v jediném exempláři, patřícím Knihovně Národního muzea v Praze, je zde uloženo pod signaturou 27 F 54. Místo vydání ani tiskaře neznáme, dedikací *slovutnému panu Samuelovi Stehlíkovi z Lipky, na tento čas písaři městě Hradiště* se k textu hlásí kněz *Václav Solnický, farář v Veselí*; identitu kněze Václava ani přesnou lokalizaci jeho farnosti bohužel zatím neznáme rovněž. Tisku chybí titulní list a listy A8, B1, B8 a C1. Text je uveden dedikací (A2a), navazuje předmluva ke čtenáři obsahující rodokmen krále Priama, popis Paridovy výpravy za unesenou Hexionou a líčení únosu Heleny z obřadu konaného ke cti Venuše (A7b). Navazují kapitoly *Kterak čtyřidceti a sedm knížat, sjevše se spolu, přísáhli sobě proti Tróji, První boj před Trojí až Deset let u Troje leželi, dobývajíce jí* a text uzavírají *Nápisy nad hrobem Achillovým a Hektorovým*.

Účelem dedikace bylo v souladu s dobovým územ nejen vyjádření *captatio benevolentiae* směrem k dedikantovi, ale také explikace účelu vzniku či úpravy textu, poskytnutí recepčního klíče: *aby ta krátká historia o zmordování a ukrutném krve prolití lidu řeckého též i trojanského a o hrozném jejich pádu a zkažení spanilého města Tróje k imprimování dodána a vůbec vydána byla pro lidi prosté a chudé, kterouž aby za laciné peníze koupíce čtli a čtouce o těch věcech v své mysli rozvažovali, že ty všechny zlé věci na ně jsou od Pána Boha pro mrzkost hřícha dopuštěny ... abychom se nikterakž nad Pánem Bohem svým nezapomínali ani se mrzuté hanebné chlípnosti a všelikého smilstva nedopouštěli, poněvadž Bůh toho byl a jest vždycky mstitel časným, ano i věčným trestáním* (A6a–A6b). Je zřejmé, že se změnila funkce textu – od kronikářského záznamu, jak líčení trojské války patrně vnímal čtenář středověký, ke kratochvilnému čtení, ovšem s exemplárním rámcem.

Dedikace dále obsahuje explicitní identifikaci zdrojového textu: *od urozeného pana Beneše rytíře z Hořovic ... vybral a v krátké summy vyvedl okolo léta Páně tisícého čtyřstého osmdesátého osmého, jmenovitě z kněh, kteréž psal Eusebius, Martinus, Vincentius, toliko totižto z knihy, kteráž slove Scholastica historia* (A2a–A2b); vydavatel se tedy hlásí k prvotisku z roku 1488. Doplňme, že informace není úplná, neboť předmluvu ke čtenáři a nápisy nad hroby kronika *Martimiani* neobsahuje, vycházejí tedy z jiného zdroje; ze zběžné komparace můžeme soudit, že jejich předlohou byl pražský prvotisk tzv. *Trojanské kroniky* z roku 1487.³²⁹

³²⁹ Jeho exemplář je uchován v KNM v Praze pod signaturou 25 D 11a; v úzu StČS 1968 mu odpovídá zkratka TrojTB.

7.2.2 Vydání z roku 1649 je osmerkového formátu, text se nachází na stranách A1–B8. Bylo vytištěno v Litomyšli v tiskárně Matouše Březiny, tisk je dnes uložen v KNM pod signaturou 27 D 32. Text tohoto tisku vychází doslova z tisku z roku 1557, z nečetných (nejazykových) změn lze uvést, že v dedikaci bylo vynecháno jméno dedikanta, text byl mírně krácen, ale jinak je totožný. *Předmluva k čtenáři* z roku 1557 se změnila na „exemplárnější“ *Předmluvu o nestálosti světské* (A5b) a nápisy nad hroby byly vynechány (další drobné odchylky by bylo možné předpokládat při porovnání textu, který se nacházel na chybějících listech ve vydání z roku 1557).

7.2.3 Vydání z roku 1666 je osmerkového formátu, vytištěno bylo v Praze v tiskárně Daniela Sedlčanského mladšího. Z knihopisného údaje o dedikaci a předmluvě lze soudit, že vychází z vydání z roku 1649 a text patrně prošel jen minimálními formulačními změnami. Po řemeslné stránce toto vydání hodnotí P. Voit³³⁰ jako dobré úrovně, nevyjadřuje se však k textové tradici předlohy, ale hovoří toliko o „románu Jakoba Twingera von Königshofen“.

8. Závěr

Cílem práce bylo podat komplexní informace o staročeském překladu kroniky *Martimiani*, tj. interpretovat jej v kontextu předlohových textů, v kontextu staročeských variantních textů i v kontextu jazykového vývoje a v kontextu literárně-kulturním a historickém (1.2). V úvodním oddíle hodnotíme dosavadní stav poznání (1.1), vymezujeme pojem *Martimiani* jako žánrový název císařsko-papežských světových kronik v evropském literárním kontextu a definujeme množinu staročeských literárních památek, které pod tento pojem náleží (1.3). Současně vysvětlujeme hláskovou podobu pojmenování *Martimiani* (vs. etymologicky náležité *Martiniani*) a poukazujeme na ni jako na specifikum využitelné při sledování filiačních vztahů mezi zachovalými staročeskými prameny (1.3.1).

V oddíle druhém (2.) poskytujeme přehled existujících staročeských pramenů kroniky, uvádíme výsledky základní kodikologické analýzy rukopisů, v nichž se tato literární památka uchovala, a výsledky jazykové analýzy textů jednotlivých pramenů této památky. Pracovali jsme s pěti zachovalými prameny, všemi datovanými do 15. století: čtyřmi rukopisnými (KNM v Praze II C 10 – s souladu s územ *Staročeského slovníku* jej označujeme zkratkou a siglou MartKronA; IV E 29 – MartKronB; I E 30 – MartKronC, Strahovská knihovna DF IV 43 – MartKronD) a prvotiskem (MartKronT; viz Knihopis

³³⁰ Voit 2008, 783, s. v. *Sedlčanský Daniel nejst.*

INC014). Tabelární formou podáváme přehled jednotlivých kapitol dochovaných v konkrétních pramenech (2.1).

Oddíl 2.2 obsahuje kodikologický popis jednotlivých pramenů, stručnou formou zde uvádíme nejen fyzický a obsahový (co se týče dalších textů v konvolutech) popis dochovaných kodexů, ale rovněž známé, třebaže značně kusé informace o jejich osudech. Zvláště důležitá jsou zjištění plynoucí z analýzy filigránů. Tato totiž pomohla potvrdit nebo zpřesnit dataci jednotlivých pramenů: rukopis MartKronA vznikl roku 1445, MartKronB, MartKronC v 80. letech 15. století, MartKronD v 70. letech 15. století. Zvláště důležitý je tento závěr u rukopisu MartKronB, u něž byla dříve vedena polemika o pravosti letopočtu 1400 vepsaného v kolofonu, který někteří badatelé považovali za pravý (2.2.2); prvotisk byl vytištěn v Praze roku 1488. Kodikologická analýza zároveň ukázala, že rukopisy kroniky *Martimiani* se vyskytovaly v prostředí dvorském (MartKronA), městském (MartKronB), snad i univerzitním (MartKronT), vznikaly rukopisy reprezentativní (MartKronA) i pro osobní potřebu (MartKronB, MartKronC, MartKronD).

Oddíl 2.3 ukazuje výsledky analýzy pravopisného a jazykového ztvárnění pramenů. Vycházíme od popisu jejich pravopisného úzu, pokračujeme analýzou dynamických jevů všech jazykových rovin od roviny hláskové po plán syntaktický. Analýza pravopisné stránky (2.3.1) odhaluje různou míru ustálenosti písařského/tiskařského ortografického úzu, který je založen ve všech pramenech na kombinaci spřežek (odpovídající běžně pozorovanému stavu tzv. mladšího spřežkového pravopisu) s používáním grafů s diakritiky. Způsob zápisu je dokumentován jak komentovaným přehledem grafické realizace jednotlivých fonémů a způsobů používání interpunkce, velkých písmen a písařských zkratk, tak celistvou ukázkou textu podanou transliterovaně.

Hláskoslovné stránce se věnuje oddíl 2.3.2, který jednak podává popis vybraných vývojových postupů v oblasti vokalizmu (zánik jotace, diftongizace *y* v *ej* a *ú* v *ou*, monoftongizace (*ó* v) *uo* v *ů*, změna *aj* v *ej*) i konsonantismu (*šč* v *št'*, *ždž* v *žd'*), které jsou předpokládány v češtině 15. století, jednak nastiňuje stav vybraných jevů spadajících do oblasti zvl. artikulačních změn vznikajících v proudu řeči.

V oddíle zaměřujícím se na stav morfologického plánu (2.3.3) v jednotlivých pramenech se soustředíme na projevy dynamiky jazykového systému, jimiž jsou zvláště ústup kategorie dvojného čísla, důsledky přerodu substantivního kmenového systému v systém rodový s postupně se prosazující kategorií životnosti, formální specializace vztahových adjektiv, ústup jmenných tvarů adjektiv, ústup jednoduchých minulých časů, supina či

bezpředložkových vazeb a některé další. Analýza ukazuje relativně přímočarý vztah mezi stářím jednotlivého pramene a jazykovým ztvárněním jeho textu, neboť řadu archaičtějších znaků nesou rukopisy (z nich především nejstarší MartKronA), zatímco v prvotisku již doloženy nejsou.

Podobné závěry přináší i následující oddíl (2.3.4), věnovaný pomezí morfologie a slovo tvorby, zaměřující se především na doklady ústupu prefixu *vz-*, distribuci sufixu *-dlný/-dlní* (*-dlník*) a formálně-sémantickou specializaci lexémů se sufixy *-stvie* vs. *-stvo*.

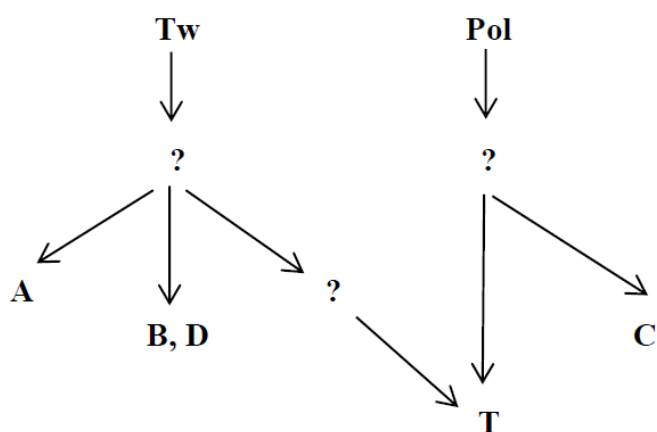
Syntaktickou rovinu textů pramenů výběrově popisujeme v oddíle 2.3.5. Opět se zaměřujeme zvl. na jevy, u nichž jsou v 15. století přepokládány vývojové změny v jejich jazykovém ztvárnění (doplňovací otázky s *kaký*, *kak(o)*, vyjadřování negace, vyjadřování volní modalit infinitivními konstrukcemi, problematika slovosledu a vliv cizích jazyků na něj, stavba souvětí a vývoj spojovacích prostředků). I zde registrujeme, že některé archaičtější jevy, nežádka jako rezidua, nalézáme v nejstarším prameni, zatímco prvotisk je již neobsahuje. V některých dílčích oblastech se také ukazují rozdíly v jazykovém ztvárnění jednotlivých kapitol kroniky, které podporují názor, že byly tyto části přeloženy nejen z jiné předlohy, ale také jindy a jiným než tradičně uváděným překladatelem, za nějž bývá považován rytíř Beneš z Hořovic.

V podkapitole věnované lexikálnímu plánu (2.3.6) představujeme staročeskou kroniku *Martimiani* jako unikátní pramen k poznání české slovní zásoby 15. století. Identifikujeme zde jak lexikální jednotky, tak lexie doložené právě jen touto památkou (konfrontujeme přitom stav se staročeskými slovníky i kartoték, z nichž vycházejí). Z německých přejímek se jedná o *bastard* ‚levoboček‘, *forštrejd/forštejt* ‚první útok v boji‘, *lantver* ‚obránné postavení vojska‘, *rynkmaur* ‚městské hradby‘, latinského původu jsou to *korigovati*, *korigovaný* nebo *profěta* ‚prorok‘, ze slov domácího původu se jedná o *augustýn* ‚augustinián‘, *křtitba* ‚křest‘, *kvadrovie* ‚kameny opracované do tvaru kvádrů‘, *trepník* ‚bosák, františkán‘ a sloveso *(ne)rozkřiesiti* ‚vzkřísit‘. Jedinečné lexie, nezachycené staročeskými slovníky, pak nacházíme u slov *zbytek* ‚ostatek, relikvie‘ a *cifra* ‚grafická značka pro orientaci v textu‘. Paradigmatickou odvozeninu od slova *post* ‚půst‘, nezachycenou staročeskými slovníky, představuje adjektivum *póstový*. Hodnotíme zde i patrně dialektismus *macocha* jako potenciální pomocné kritérium pro lokalizaci místa vzniku rukopisu MartKronB.

Následující oddíl (3.) je věnován předlohovým textům staročeské kroniky, jimiž jsou pro líčení dějů od stvoření světa až po počátek vlády Václava IV. německá kronika štrasburského kanovníka Jakoba Twingera von Königshofen (1364–1420; oddíl 3.1), pro

popsání dějů papežského stolce latinská kronika Martina Polona / Martina z Opavy († 1278/1279) *Cronica summorum pontificum imperatorumque ac de septem etatibus mundi* (oddíl 3.2). Podáváme stručný životopis obou autorů i základní charakteristiku jejich díla (v češtině vůbec poprvé) a na základě kritických edic obou základních předloh identifikujeme konkrétní redakce, které pravděpodobně byly předlohou staročeskému překladateli: v případě Twingerovy kroniky se jedná o redakci označovanou jako B, papežská kapitola vychází z redakce Polonovy kroniky označované siglou C. V neposlední řadě poukazujeme na současné dochování cizojazyčných předloh ve fondech českých knihoven a muzejních institucí. Pozornost věnujeme také předlohám tzv. appendixů (jedná se o soupis provincií římských biskupů a líčení Svaté země, pojednání o životě proroka Mohameda a fiktivní list krále Abagara Ježíši Kristu). Většinu z nich do sebe pojal až prvotisk a stojí tedy mimo hlavní oblast našeho zájmu (3.3), přesto přinášejí podstatné informace o myšlenkovém obzoru editora textu prvotisku / tiskaře, která vede k hypotéze o jeho vztahu k pražské univerzitě a okruhu mistrů okolo Václava Korandy mladšího.

Čtvrtá kapitola představuje výsledky komparace českých textů navzájem i srovnání s texty cizojazyčných předloh (Twingerovou kronikou se zabývá oddíl 4.1, kronikou Martina Polona 4.2, appendixy 4.3). Ukazuje, že žádný z dochovaných rukopisů nelze (patrně ani typově) považovat za přímou předlohu pro tisk a že česká textová tradice musela být rozsáhlejší a dochovala se z ní jen část. Vztahy mezi rukopisy pak graficky vyjadřujeme následujícím stemmatem:

Následující kapitola (5.) je věnována problematice, kdo byl staročeský překladatel, resp. kdo byli staročeští překladatelé. Dospíváme totiž ke stejnému závěru jako někteří

předchozí badatelé, že není možné zcela neproblematicky připisovat překlad celé kroniky tradičně uváděnému rytíři Benešovi z Hořovic. Ten se patrně zasloužil o překlad části, jejíž předlohou byla Twingerova kronika, ale přeložení části papežské není hodnověrně prokazatelné (srov. neexistenci rukopisu obsahujícího část císařskou i papežskou, otázku nepokračování v překladu obsahově paralelního německého textu, ale obrácení se k jeho latinské předloze ad.). Argumenty pro tento názor přinášíme v oddíle 5.1, kde shrnujeme známá fakta o životě Beneše z Hořovic a rozšiřujeme je o vlastní nálezy, doložené v primární i sekundární literatuře. Následně dáváme tato data do souvislosti s fakty vyvoditelnými z textu kroniky, čímž dospíváme k dataci vzniku překladu císařské části mezi srpnem 1400 a srpnem 1419 (5.1).

V dataci vzniku překladu papežské části (5.2) jsme odkázáni pouze na nejstarší doklad její recepcy – na základě jejího citování českými bratry v *Aktech jednoty bratrské* vyslovujeme názor, že překlad této části patrně existoval nejpozději v roce 1463. O osobě překladatele však nemáme žádné bližší zprávy, stejně jako o překladatelích a době vzniku překladu appendixů (5.3).

Předposlední oddíl práce (6.) věnujeme dokladům dobové recepcy kroniky *Martimiani*. V průběhu 15. století je prokazatelná v okruhu českých bratří (6.1), kronikou argumentuje i Václav Koranda mladší (6.2) a řada vazeb ji pojí s texty *Starých letopisů českých* (6.3).

V závěrečné, sedmé kapitole uvádíme doklady recepcy kroniky *Martimiani* v raném novověku. Na základě analýzy lexika a následné rozsáhlejší textové komparace prokazujeme, že staročeská kronika *Martimiani* (nejspíše prvotisk) byla jedním z dosud neidentifikovaných zdrojů *Kroniky české* Václava Hájka z Libočan (7.1). Ústup z horizontu vzdělané společnosti a naopak přehodnocení a vydání aspoň části kroniky jako zábavné, resp. zábavně-exemplární četby dokládáme poukazem ke třem vydáním *Kroniky pravdivé a žalostivé o Trojanské válce* z let 1557, 1649 a 1666, které se i předmluvou hlásí k dílu *Beneše, rytíře z Hořovic* (7.2).

Práci doplňuje příloha – transkribovaná kritická edice prvotisku s různocněním z ostatních pramenů a výběrovými odkazy ke znění cizojazyčných předloh. Její nedílnou součástí je ediční poznámka, popisující formální i obsahové náležitosti edice.

9. Seznam dobových pramenů

9.1 Staročeské prameny a jejich zkratky

AdamM: *Život Adama a Evy*. KNM IV E 29, fol. 198r–206v, 2. pol. 15. stol.

Aesopus: *Bajky*. Strahovská knihovna DO VI 9, 2 fol. Praha: Tiskař Bible pražské 1488 (Knihopis INC015).

AktaBratr: *Akta Jednoty bratrské*. Národní archiv. AUF 106, 642 fol., 2/2 16. stol.

AlexPovD: *Prozaická povídka o Alexandru Velikém*. KNM II C 10, 28r–84v, 1445.

BelA: *Belial*. KNM IV E 29, fol. 154v–193v, přelom 15. a 16. stol.

BiblPraž: *Bible pražská*. NK 41 B 19, 610 fol. Praha: Tiskař Bible pražské 1488 (Knihopis INC013).

BřezSvět: *Světová kronika* Vavřince z Březové. NK XVII F 47, 124 fol., počátek 15. stol.

CestMandA: *Cestopis tzv. Mandevilla*. KNM II C 10, fol. 157r–225r, 1445.

CestMandS: *Cestopis tzv. Mandevilla*. Strahovská knihovna DG IV 43, fol. 2r–74r, 70. léta 15. stol.

HusDcerkaM: *Jan Hus: Dcerka aneb o poznání cesty pravé k spasení*. KNM IV E 29, fol. 206v–223r, 2. pol. 15. stol.

KatoN: *Katonova disticha*. KNM II C 10, fol. 225v–233v, 1445.

KorMan: *Manuálník Václava Korandy*. NK XVII F 2, 184 fol., 1490–1520.

Let: *Staré letopisy české* – LetKřižA: *Staré letopisy české, Křižovnický rukopis*, NK XXII A 1, 423 s., zač. 16. stol.; LetTrub: *Staré letopisy české, Trubačův rukopis*, KNM IV E 28, fol. 129r–194r, okolo 1518; LetVrat: *Staré letopisy české, Vratislavský rukopis*, Biblioteka Uniwersytecka we Wrocławiu M 1306, fol. 188v–365v, 1. pol. 16. stol.

MartKron: *Martimiani aneb Římská kronika* – MartKronA: KNM II C 10, fol. 1r–27v, 85r–156v, 1445; MartKronB: KNM IV E 29, fol. 1r–65v, 2. pol. 15. stol.; MartKronC: KNM I E 30, 112 fol., 80. léta 15. stol.; MartKronD: Strahovská knihovna DF IV 43, fol. 74r–82v, 70. léta 15. stol.; MartKronT: KNM 25 C 4a, 100 fol., Praha: Tiskař Bible pražské 1488 (Knihopis INC014).

PasKal: *Pasionál kališnický*. KNM 45 D 36, 254 fol., Praha: Tiskař Bible pražské 1495 (Knihopis INC019).

PasMuzA: *Pasionál muzejní*. KNM III D 44, 646 s., 2/2 14. stol.

PasTisk: *Pasionál tištěný*. KNM 25 C 1, 276 fol. Plzeň: Tiskař Arnoštových statut 1476 (Knihopis INC007).

PulkV: *Přibík Pulkava z Radenína: Kronika králů českých*. Biblioteka Uniwersytecka we Wrocławiu M 1306, fol. 1r–188v, 1. pol. 16. stol.

SolfA: *Solfernus*. KNM IV E 29, fol. 67r–154r, 2. pol. 15. stol.

TrojTB: *Guido de Columna: Trojanská kronika*. 25 D 11a, 240 fol. Praha: Tiskař Žaltáře 1478 (Knihopis INC012).

9.2 Raněnovověké prameny a jejich zkratky

HjKKron: Hájek z Libočan, Václav: *Kronika česká*. 527 fol., Praha: Jan Severýn 1541 (Knihopis K02867).

KuthKron: Kuthen ze Šprinsberku, Martin: *Kronika o založení Země české a prvních obyvatelích jejích, tudíž o knížatech a králech i jich činech a příbězích velmi krátce z mnohých kronikářův sebraná*. 80 fol., Praha: Pavel Severýn z Kapí Hory 1539 (Knihopis K04628).

Kronika pravdivá a žalostivá o trojanské válce. 8 fol. Místo a tiskař neznámí 1557 (Knihopis K16348).

Kronika pravdivá a žalostivá o trojanské válce. 8 fol. Litomyšl: Matouš Březina 1649 (Knihopis K16349).

Kronika pravdivá a žalostivá o trojanské válce. 8 fol. Praha: Daniel Sedlčanský 1666 (Knihopis K16350).

10. Seznam literatury

Archiv český. Díl III. (1844). Praha: Kronberger i Řivnáč.

Archiv český. Díl XXXV. (1935). Praha: Domestikální fond český.

Badura, B. (1995). Styky mezi Českým královstvím a Španělskem ve středověku.

Táborský archiv. Sborník Státního okresního archivu v Táboře 7, s. 5–87.

Balbín, B. (1777). *Bohemia docta virorum omnigena eruditione et doctrina clarorum Bohemiae, Moraviae et Silesiae nomina, elogia, et litteraria monumenta*. Praha.

Bartoš, F. M. (1926). *Soupis rukopisů Národního musea v Praze I*. Praha: Melantrich.

Bartoš, F. M. (1961). Několik záhad v životě Prokopa Velikého. *Sborník historický*, s. 157–196.

Bauer, J. (1960). *Vývoj českého souvětí*. Praha: Nakladatelství Československé akademie věd.

Bidlo, J. (1915). *Akty Jednoty bratrské I*. Brno: Historická komise při Matici moravské.

- Bláhová, M. et al. (1987). *Kroniky doby Karla IV.* Praha: Svoboda.
- Bláhová, M. (2004). Beneš z Hořovic. Biografický slovník českých zemí [on-line]. Praha: Historický ústav AV ČR. Cit. 2. 1. 2019.
<<http://biography.hiu.cas.cz/Personal/index.php>>.
- Bláhová, M. (2016). Beneš of Hořovice. In: G. Dunphy – C. Bratu (eds.), *Encyclopedia of the Medieval Chronicle* [on-line]. Leiden: Brill. Cit. 2. 1. 2019.
<http://dx.doi.org/10.1163/2213-2139_emc_SIM_000455>.
- Bok, V. (2001). Zur Rezeption der Weltchronik Jakob Twinger von Königshofen in Böhmen. In: V. Bok – D. Flieger (eds.), *Deutsche Literatur des Mittelalters in Böhmen und über Böhmen*. Wien: Edition Praesens, s. 269–284.
- Boldan, K. (2010). *Záhada Kroniky trojánské*. Praha: Národní knihovna ČR.
- Borovička, M. (2010). *Velké dějiny zemí Koruny české. Tematická řada cestovatelství*. Praha – Litomyšl.
- Brincken, A. D. v. d. (1985). Studien zur Überlieferung der Chronik des Martin von Troppau (Erfahrungen mit einem massenhaft überlieferten historischen Text). *Deutsches Archiv für Erforschung des Mittelalters* 41, s. 460–531.
- Brincken, A. D. v. d. (2016). Martin of Opava. In: G. Dunphy – C. Bratu (eds.), *Encyclopedia of the Medieval Chronicle* [on-line]. Leiden: Brill. Cit. 2. 1. 2019.
<http://dx.doi.org/10.1163/2213-2139_emc_SIM_000112>.
- Brom, V. (2018). Jakob Twinger von Königshofen a jeho německy psaná Světová kronika. In: Š. Šimek (ed.), *Staročeská kronika Martimiani*. Praha: Scriptorium, s. 24–27 (v tisku).
- Burgess, R. W. – Tougher, S. (2016). Eusebius of Caesarea. In: G. Dunphy – C. Bratu (eds.), *Encyclopedia of the Medieval Chronicle* [on-line]. Leiden: Brill. Cit. 2. 1. 2019.
<http://dx.doi.org/10.1163/2213-2139_emc_SIM_0970>.
- CIM: Čelakovský, J (ed.) (1895). *Codex iuris municipalis regni Bohemiae. Tomus II.* Praha: Knihtiskárna dra E. Grégra.
- Černá, A. M. – Čornej, P. – Klosová, M. (eds.) (2003). *Staré letopisy české (Texty nejstarší vrstvy). Fontes rerum Bohemicarum – Serie nova II.* Praha: Filosofia.
- Černá, A. – Lehečka, B. (2016). *Metodika přípravy a zpracování elektronických edic starších českých textů* [on-line]. Praha: Ústav pro jazyk český AV ČR.
<https://vokabular.ujc.cas.cz/soubory/nastroje/Methodics/Metodika_pripravy_a_zpracovani_elektronickyh_edic_DF12P01OVV028.pdf>.

- Čornej, P. (2003). Původní vrstva Starých letopisů českých. In: A. Černá – P. Čornej – M. Klosová (eds.), *Staré letopisy české (texty nejstarší vrstvy)*, Praha: Filosofia, s. VII–XLIII.
- Daňhelka, J. (1985). Směrnice pro vydávání starších českých textů. *Husitský Tábor* 8, s. 285–301.
- Dannoadieu, J. (2008). *Jacques de Vitry. Histoire orientale*. Turnhout: Brepols.
- Dějiny české literatury I.* (1959). Praha: ČSAV.
- Desky dvorské Království českého. Díl VII.* (1929). Praha: Ministerstvo školství a národní osvěty.
- Dobrovský, J. (1796). Nachrichten von Beness von Horzowitz und seiner Chronik. *Litterarisches Magazin von Böhmen und Mähren, Zwyetes Stück*, s. 146–154.
- Dostál, A. (1967). *Historická mluvnice česká. II. Tvarosloví. 2. Časování*. Praha: SPN.
- Dragoun, M. (2018). Rukopisy kroniky Martimiani. In: Š. Šimek (ed.), *Staročeská kronika Martimiani*. Praha: Scriptorium, s. 14–20 (v tisku).
- Dunphy, G. (ed.) (2010). *The Encyclopedia of the Medieval Chronicle*. Leiden – Boston: Brill.
- Edgington, S. B. (2016). James of Vitry. In: G. Dunphy – C. Bratu (eds.), *Encyclopedia of the Medieval Chronicle* [on-line]. Leiden: Brill. Cit. 2. 1. 20019.
<http://dx.doi.org/10.1163/2213-2139_emc_SIM_01452>.
- ESSČ: *Elektronický slovník staré češtiny* [on-line] (2006–). Praha: Ústav pro jazyk český AV ČR. Cit. 1. 3. 2018. <<http://vokabular.ujc.cas.cz>>.
- Erben, K. J. (1868). *Výbor z literatury české 2. Od počátku 15. až do konce 16. století*. Praha: Nákladem Českého museum.
- Flajšhans, V. (1918). *Václava Hájka z Libočan Kronika česká. I. Úvod. R. 644–904. Doba pohanská*. Praha: Nákladem České akademie císaře Františka Josefa pro vědy, slovesnost a umění.
- Gebauer, J. (1958). *Historická mluvnice jazyka českého. III. Tvarosloví. 2. Časování. 2. vyd.* Praha: ČSAV.
- Gebauer, J. (1903–1916). *Slovník staročeský*. Praha: Česká grafická akciová společnost Unie.
- Gebauer, J. (1929). *Historická mluvnice jazyka českého. IV. Skladba (vyd. F. Trávníček)*. Praha: ČAVU.
- Gebauer, J. (1960). *Historická mluvnice jazyka českého, Díl III, Tvarosloví, I. Skloňování. 2. vyd.* Praha: ČSAV.

- Gebauer, J. (1894). *Historická mluvnice jazyka českého, Díl I, Hláskosloví*. Praha – Vídeň: F. Tempský.
- Hadravová, A. (2017). *Druhý vatikánský mytograf: dva nově identifikované rukopisy z Národní knihovny v Praze*. Praha: Scriptorium.
- Hallwich, H. (1869). Die Burg Paradies in Böhmen. *Mitteilungen des Vereines für Geschichte der Deutschen in Böhmen* 7, s. 43–46.
- Havel, R. – Štorek, B. (1971). *Editor a text*. Praha: Československý spisovatel.
- Heck, R. (1980). Czasy Karola IV we wrocławskim rękopise „Starych latopisów czeskich“. *Sborník prací filosofické fakulty brněnské univerzity C* 27, s. 43–61.
- Hegel, C. (1870–1871). *Die Chroniken der oberrheinischen Städte. Strassburg. Bd. 1–2*. Leipzig: G. Hirzel.
- Homolková, M. (2007). Historická lexikografie. In: J. Pleskalová (ed.), *Kapitoly z dějin české jazykovědné bohemistiky*. Praha: Academia, s. 199–242.
- Homolková, M. – Šimek, Š. (2015): Prilagatel'nyje s suffiksom *-kъ v staroslavjanskem i drevnečešskom jazykach. In: I. Janyšková – H. Karlíková (eds.), *Etymological research into Old Church Slavonic*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, s. 367–384.
- Hosák, L. – Šrámek, R. (1970–1980). *Místní jména na Moravě a ve Slezsku*. Praha: Academia.
- Ikas, W. V. (2001). Martinus Polonus' Chronicle of the Popes and Emperors. A Medieval Best-seller and its Neglected Influence on English Medieval Chroniclers. *The English Historical Review* 116, s. 327–341.
- Incunabula Short Title Catalogue* [on-line], Cit. 2. 1. 2019.
<<https://data.cerl.org/istc/ic00486000>>.
- Jireček, J. (1875). *Rukověť k dějinám literatury české do konce XVIII. věku ve spůsobě slovníka životopisného a knihoslovného*. Praha: B. Tempský.
- Jungmann, J. (1835–1839). *Slovník česko-německý*. Praha: České museum.
- Jungmann, J. (1849). *Historie literatury české*. Praha: České museum.
- Kaňák, M. – Šimek, F. (1959). *Staré letopisy české. Z rukopisu Křižovnického*. Praha: SNKLHU.
- Knihopis českých a slovenských tisků od doby nejstarší až do konce 18. století* [on-line] (2015–). Cit. 2. 1. 2019.<<http://www.knihopis.cz>>.
- Kolár, J. (ed.) (1981). *Václav Hájek z Libočan: Kronika česká: výbor historického čtení*. Praha: Odeon.

- Kolár, J. – Nedvědová, M. (eds.) (1983). *Próza českého středověku*. Praha: Odeon.
- Kolář, M. (1925). *Českomoravská heraldika*. Praha: Česká akademie císaře Františka Josefa pro vědy, slovesnost a umění.
- Komárek, M. (1958). *Historická mluvnice česká. I. Hláskosloví*. Praha: SPN.
- Kopečný, F. – Šaur, V. – Polák, V. (1980). *Etymologický slovník slovanských jazyků. Slova gramatická a zájmena 2*. Praha: Academia.
- Kosek, P. (2017). Bratrský pravopis. In: P. Karlík – M. Nekula – J. Pleskalová (eds.), *CzechEncy – Nový encyklopedický slovník češtiny* [on-line]. Cit. 2. 1. 2019.
<<https://www.czechency.org/slovník/bratrský-pravopis>>.
- Kosek P. (2017). Sigmatický aorist. In: P. Karlík – M. Nekula – J. Pleskalová (eds.), *CzechEncy – Nový encyklopedický slovník češtiny* [on-line]. Cit. 2. 1. 2019.
<<https://www.czechency.org/slovník/sigmatický-aorist>>.
- Kosek P. (2017): Asigmatický aorist. In: P. Karlík – M. Nekula – J. Pleskalová (eds.), *CzechEncy – Nový encyklopedický slovník češtiny* [on-line]. Cit. 2. 1. 2019.
<<https://www.czechency.org/slovník/asigmatický-aorist>>.
- Kosek P. (2017). Slovesný čas ve starší češtině. In: P. Karlík – M. Nekula – J. Pleskalová (eds.), *CzechEncy – Nový encyklopedický slovník češtiny* [on-line]. Cit. 2. 1. 2019.
<<https://www.czechency.org/slovník/slovesný-čas-ve-starší-češtině>>.
- Kosek P. (2017): Imperfektum. In: P. Karlík – M. Nekula – J. Pleskalová (eds.), *CzechEncy – Nový encyklopedický slovník češtiny* [on-line]. Cit. 2. 1. 2019.
<<https://www.czechency.org/slovník/imperfektum>>.
- Kosek, P. – Radek, Č. – Olga, N. – Ján, M. (2018). On the Development of Old Czech (En)clitics. *Glottometrics* 40, 1, s. 51–62.
- Křístek, V. (1978). Staročeské pravopisné systémy. In: J. Bělič – A. Kamiš – K. Kučera, *Malý staročeský slovník*. Praha: SPN, s. 691–704.
- Kunský, J. (1961). *Čeští cestovatelé*. Praha: Orbis.
- Kyas, V. (ed.) (1981). *Staročeská Bible drážďanská a Olomoucká. I. Evangelia*. Praha: Academia.
- Kyas, V. (ed.) (1985). *Staročeská Bible drážďanská a Olomoucká s částmi Bible litoměřicko-třeboňské. II. Epištoly. Skutky apoštolů. Apokalypsa*. Praha: Academia.
- Kyas, V. (ed.) (1988). *Staročeská Bible drážďanská a Olomoucká. III. Genesis – Esdráš*. Praha: Academia.

- Kyas, V. et al. (ed.) (1996). *Staročeská Bible drážďanská a Olomoucká s částmi Bible litoměřicko-třeboňské. II. Epištoly. Skutky apoštolů. Apokalypsa*. Paderborn: Schöningh.
- Kyas, V. (1997). *Česká bible v dějinách národního písemnictví*. Praha: Vyšehrad – Řím: Křesťanská akademie.
- Lamprecht, A. – Šlosar, D. – Bauer, J. (1986). *Historická mluvnice češtiny*. Praha: SPN.
- Lexer, M. (1872–1878). *Mittelhochdeutsches Handwörterbuch* 1–3. Leipzig: G. Hirzel.
- Lexikon české literatury*. (1985–2008). Praha: Academia.
- Lexikon des Mittelalters* 1–9. (1980–1999). München: Lexma.
- Linka, J. (ed.) (2013). *Václav Hájek z Libočan: Kronika česká*. Praha: Academia.
- Macek, J. (1980). Pojem a pojmenování státu. In: I. Němec, *Slova a dějiny*. Praha: Academia.
- Manuscriptorium. Digital Library of Written Cultural Heritage* [on-line] (2006–). <manuscriptorium.com>.
- Machek, V. (1968). *Etymologický slovník jazyka českého*. Praha: Academia.
- Marek, J. (2017). *Václav Koranda mladší. Utrakvistický administrátor a literát*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny.
- Matthews, A. (2016). Twinger, Jakob, von Königshofen. In: G. Dunphy – C. Bratu (eds.), *Encyclopedia of the Medieval Chronicle* [on-line]. Leiden: Brill. Cit. 2. 1. 20019. <http://dx.doi.org/10.1163/2213-2139_emc_SIM_02462>.
- Mazzuccheli, P. (1828). *Osservazioni di Pietro Mazzucchelli prefetto del collegio e della biblioteca Ambrosiana intorno al saggio storico-critico sopra il rito ambrosiano contenuto nella dissertazione vigesimaquinta delle antichità longobardico-milanesi, illustrate dai monaci de*. Milano: Giovanni Pirotta.
- MHDW: Lexer, M. (1872–1878). *Mittelhochdeutsches Handwörterbuch*. Leipzig: Hirzel.
- MSS: Bělič, J. – Kamiš, A. – Kučera, K. (1978). *Malý staročeský slovník*. Praha: SPN.
- Nagel F. (2015). Weltchroniken, In: Historisches Lexikon Bayerns [on-line]. Cit. 2. 1. 2019. <http://www.historisches-lexikon-bayerns.de/Lexikon/Weltchroniken>.
- Navrátilová, O. (2017). On Word Order and Its Relation to Genres of Old Czech Literature. *Listy filologické* 140, 1–2, s. 71–89.
- Navrátilová, O. – Zikánová, Š. (2017). Vývoj slovosledu nominální skupiny. In: P. Karlík – M. Nekula – J. Pleskalová (eds.), *CzechEncy – Nový encyklopedický slovník češtiny* [on-line]. Cit. 2. 1. 2019. <<https://www.czechency.org/slovník/vývoj-slovosledu-nominální-skupiny>>.

- Nechutová, J. (2000). *Latinská literatura českého středověku do roku 1400*. Praha: Vyšehrad.
- Nejedlý, P. et al. (2012–). *Lexikální databáze humanistické a barokní češtiny* [on-line]. Cit. 2. 1. 2019. <<https://madla.ujc.cas.cz>>.
- Nejedlý, P. (2017). Emancipace češtiny jako kulturního jazyka za vlády Karla IV. In: K. Kubínová, *Karel IV. a Emauzy. Liturgie. Text. Obraz*. Praha: Artefactum.
- Němec, I. (1968). *Vývojové postupy české slovní zásoby*. Praha: Academia.
- Němec, I. (2009). Vztah centrum – periferie v lexikálním vývoji. In: *Práce z historické jazykovědy*. Praha: Academia, s. 75–79.
- NESČ: Karlík P. – Nekula, M. – Pleskalová, J. (eds.), (2016): *Nový encyklopedický slovník češtiny*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny.
- Newerkla, S. M. (2004). *Sprachkontakte Deutsch – Tschechisch – Slowakisch*. Frankfurt am Main: Lang.
- Novák, J. (přel.) (1988). *Eusebius Pamphili Církevní dějiny (Ecclesiastica historia)*. Praha: Česká katolická Charita v Ústředním církevním nakladatelství.
- Novák, J. V. (1910, 1914, 1920). *Petra Comestora Historia scolastica. Část I, II, III*. Praha: Česká akademie.
- OSN 6: *Ottův slovník naučný. Illustrovaná encyklopaedie obecných vědomostí. Svazek 6 Čechy–Danseur*. (1893). Praha: J. Otto.
- OSN 11: *Ottův slovník naučný. Illustrovaná encyklopaedie obecných vědomostí. Svazek 11 Hédypathie–hýždě*. (1897). Praha: J. Otto.
- OSN 16: *Ottův slovník naučný. Illustrovaná encyklopaedie obecných vědomostí. Svazek 16 líc–media*. (1900). Praha: J. Otto.
- Palacký, F. (1941). *Starší letopisové čeští od roku 1378 do 1527 čili pokračování v kronikách Přibíka Pulkavy a Beneše z Hořovic z rukopisů starých vydané*. Praha: L. Mazáč.
- Pečírková, J. et al. (ed.) (2009). *Staročeská Bible drážďanská a Olomoucká s částmi Proroků rožmberských a Bible litoměřicko-třeboňské. V/1, 2. Izajáš – 2. Makabejská*. Praha: Academia.
- Pečírková, J. – Pytlíková, M. – Sobalíková, H. (2010): Interpunkce a členění textu v staročeských biblických rukopisech. In: M. Čornejová – L. Rychnovská – V. Bromová, *Dějiny českého pravopisu (do r. 1902)*. Brno: Host – Masarykova univerzita, s. 135–151.

- Pergler, J. (2016). K otázce tzv. akuzativního se v češtině: pohled (nejen) diachronní. *Slovo a slovesnost* 2, s. 102–122.
- Petr, S. (2002). Zlomek kroniky papežů a císařů Martina Opavského v muzeu v Klobukách u Brna. *AUC, Philosophica et historia* 1–2, s. 395–402.
- Pleskalová, J. – Kosek, P. (2017). Spřežkový pravopis. In: P. Karlík – M. Nekula – J. Pleskalová (eds.), *CzechEncy – Nový encyklopedický slovník češtiny* [on-line]. Cit. 2. 1. 2019. <<https://www.czechency.org/slovník/spřežkový-pravopis>>.
- Pleskot, J. (1994). Martin Polonus Opavský a jeho tzv. Římská kronika. In: *Jazyk a literatura v česko-polském kontextu*, Ostrava: Ostravská univerzita, s. 107–113.
- Porák, J. – Kašpar, J. (1980). *Ze Starých letopisů českých*. Praha: Svoboda.
- Profous, A. (1947–1960). *Místní jména v Čechách. Jejich vznik, původní význam a změny*. Praha: ČAVU.
- Repertorium jazykově českých prvotisků* [on-line]. Cit. 2. 1. 2019. <<http://www.clavmon.cz/clavis/sttisky/repertorium>>.
- Ryba, B. (1979). *Soupis rukopisů Strahovské knihovny Památníku národního písemnictví v Praze, díl III*. Praha: Památník národního písemnictví.
- Sedláček, A. (1889). *Hrady, zámky a tvrze Království českého, svazek 6*. Praha: František Šimáček.
- Sedláček, A. (1905). *Hrady, zámky a tvrze Království českého, svazek 13*. Praha: František Šimáček.
- Sedláček, A. (1914). *Zbytky register králův římských a českých z let 1361–1480*. Praha: Česká akademie císaře Františka Josefa pro vědy, slovesnost a umění.
- Slovník českých spisovatelů*. (2005). Praha: Libri.
- Slovník středověké latiny v českých zemích. Latinitatis medii aevi lexicon Bohemorum*. (1977–). Praha: Academia – Koniasch Latin Press.
- Soszyński, J. – Fabiańska, A. (2008). *Marcin Polak, Kronika papieży i cesarzy*. Kęty: Marek Derewiecki.
- Soukup, P. (2011). „Machometáni“ v polemikách Husovy doby. In: R. Novotný – P. Šámal, *Zrození mýtu. Dva životy husitské epochy*. Praha – Litomyšl: Paseka.
- Spěváček, V. (1986). *Václav IV. (1367–1419): k předpokladům husitské revoluce*. Praha: Svoboda.
- StčS: *Staročeský slovník*. (1968–2008). Praha: Academia.
- StčS 1968: *Staročeský slovník. Úvodní stati, soupis pramenů a zkratek*. Praha: Academia.

- Šefčík, O. (2017a). Grafém. In: P. Karlík – M. Nekula – J. Pleskalová (eds.), *CzechEncy – Nový encyklopedický slovník češtiny* [on-line]. Cit. 2. 1. 2019.
<<https://www.czechency.org/slovník/grafém>>.
- Šefčík, O. (2017b). Graf. In: P. Karlík – M. Nekula – J. Pleskalová (eds.), *CzechEncy – Nový encyklopedický slovník češtiny* [on-line]. Cit. 2. 1. 2019.
<<https://www.czechency.org/slovník/graf>>.
- Šimák, J. V. (1906). Prameny a pomůcky Hájkovy. In: J. Bidlo – G. Friedrich – K. Krofta (red.), *Sborník prací historických k 60. narozeninám dvorního rady prof. dra Jaroslava Golla*, Praha: Historický klub, s. 195–213.
- Šimek, F. (ed.): *Staré letopisy české z vratislavského rukopisu*. Praha: Historický spolek a Společnost Husova musea 1937.
- Šimek, Š. (2010a). K pravopisné podobě proprií cizího původu v prvotisku staročeského Překlada kroniky Twingerovy od Beneše z Hořovic (1488). In: M. Čornejová – L. Rychnovská – V. Bromová, *Dějiny českého pravopisu (do r. 1902)*. Brno: Host – Masarykova univerzita, s. 135–151.
- Šimek, Š. (2010b). Kterak Huňové a Bohové byli aneb ke dvěma staročeským etnonymům. *Naše řeč* 93, s. 53–55.
- Šimek, Š. (2013a). Lexikální analýza a intertextovost. Na příkladu pramenů Kroniky české Václava Hájka z Libočan. *Varia XIII. Zborník plných príspevkov z XXII. kolokvia mladých jazykovedcov* (v tisku).
- Šimek, Š. (2013b). Několik poznámek k dataci vzniku staročeské kroniky Martimiani. In: B. Bednaříková – P. Hernandezová (eds.), *Od slova k modelu jazyka*, Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, s. 18–29.
- Šimek, Š. (2017). K dialogu mezi středověkými (a raně novověkými) kronikáři. *Mediaevalia historica Bohemica* 1, s. 207–226.
- Šimek, Š. (2019). Bakalářská etymologie slova papež v české literatuře 15. století. *Listy filologické* (v tisku).
- Šmahel, F. (2010). *Život a dílo Jeronýma Pražského*. Praha.
- Šlosar, D. (1974/1975). Vývoj funkcí slovesného prefixu vz- v češtině. *Sborník prací Filozofické fakulty brněnské univerzity. A, Řada jazykovědná* 22–23, s. 37–42.
- Šlosar, D. – Večerka, R. – Dvořák, J. – Malčík, P. (2009). *Spisovný jazyk v dějinách české společnosti*. Brno: Host.
- Tangl, M. (1894). *Die päpstlichen Kanzleiordnungen von 1200–1500*. Innsbruck: Wagner'schen Universitäts- Buchhandlung.

- Tichá, Z. (1985). *Jak staří Čechové poznávali svět: výbor ze starších českých cestopisů 14.–17. století*. Praha: Vyšehrad.
- Tobolka, Z. (ed.) (1929). *Martin Kuthen: Kronika o založení země České*. Praha: Z. V. Tobolka.
- Truhlář, J. (ed.) (1888). *Manuál M. Václava Korandy*. Praha: Královská česká společnost nauk.
- Truhlář, J. (1906). *Katalog českých rukopisů C. k. veřejné a universitní knihovny pražské*. Praha: Česká akademie císaře Františka Josefa pro vědy, slovesnost a umění.
- Urbánková, E. (1986). *Soupis prvotisků českého původu*. Praha: Státní knihovna ČSR.
- Urbánková, E. (1994). *Knihopis českých a slovenských tisků od doby nejstarší až do konce XVIII. století*. Praha: Národní knihovna České republiky.
- Vajdllová, M. (2012). O formování nekmenového deklinačního typu píseň (se zaměřením na období staro- a středněčeské). In: S. Čmejrková – J. Hoffmannová – J. Klímová (eds.), *Čeština v pohledu synchronním a diachronním. Stoleté kořeny Ústavu pro jazyk český*. Praha: Karolinum, s. 185–189.
- Vážný, V. (1964). *Historická mluvnice česká. II. Tvarosloví. 1. Skloňování*. Praha: SPN.
- Voit, P. (2006, 2008). *Encyklopedie knihy. Starší knihtisk a příbuzné obory mezi polovinou 15. a počátkem 19. století*. Praha: Libri.
- Voit, P. (2013). *Český knihtisk mezi pozdní gotikou a renesancí I. Severinsko-kosořská dynastie 1488–1557*. Praha: Koniasch Latin Press.
- Vokabulář webový: webové hnízdo pramenů k poznání historické češtiny* [on-line] (2006–). Praha: Ústav pro jazyk český AV ČR. Cit. 2. 1. 2018. <<https://vokabular.ujc.cas.cz/>>.
- Vorel, P. (ed.) (2008). *Dějiny evropského světa 1453–1576*. Praha: Rybka.
- Výbor z české literatury doby husitské*. (1963–1964). Praha: Nakladatelství ČSAV.
- Weiland, L. (1872). Martini Oppaviensis Chronicon pontificum et imperatorum. In: G. H. Pertz (red.), *Monumenta Germaniae historica inde ab anno Christi quingentesimo usque ad annum millesimum et quingentesimum auspiciis Societatis aperiendis fontibus rerum germanicarum medii aevi*. Hannover: Hahn, s. 377–475.
- Zimmermann, J. V. (1819). *Pokračování kroniky Beneše z Hořovic neb Příběhů země české od léta Páně 1393 do 1470 zběhlých*. Praha: Bohumil Ház.
- Zikánová, Š. (2009). *Postavení slovesného přísudku ve starší češtině (1500–1620)*. Praha: Karolinum.

- Zikánová, Š. (2017a). Slovosled přísudku ve vývoji češtiny. In: P. Karlík – M. Nekula – J. Pleskalová (eds.), *CzechEncy – Nový encyklopedický slovník češtiny* [on-line]. Cit. 2. 1. 2019. <[https://www.czechency.org/slovník/slovosled přísudku ve vývoji češtiny](https://www.czechency.org/slovník/slovosled_přísudku_ve_vývoji_češtiny)>.
- Zikánová, Š. (2017b). Vliv latiny na češtinu. In: P. Karlík – M. Nekula – J. Pleskalová (eds.), *CzechEncy – Nový encyklopedický slovník češtiny* [on-line]. Cit. 2. 1. 2019. <[https://www.czechency.org/slovník/vliv latiny na češtinu](https://www.czechency.org/slovník/vliv_latiny_na_češtinu)>.

B. Příloha disertační práce

Edice

¹ **Ir** Nalézaji psáno latině v mnohých knihách², že jsú knihy od té chvíle, ješto pravie o ciesařích³ a o papežích a o králích⁴ i o jiných pániech, kterak jsú životy své⁵ vedli, i o⁶ rozličných skutciech a jmenovitých věcech, ješto za⁷ jich časov stalo se jest. Ale česky nalézaji málo takových⁸ knih. Avšak múdří někteří⁹ světští tak rádi čtú¹⁰ o těch věcech jako učení kněžie. Tak sú¹¹ ti lidé, ješto mnoho radějšé čtú o nových věcech než o starých. Avšak jest o těch bojích¹², ješto sú se staly, i¹³ o jiných jmenovitých věcech v ty časy, ješto sú se staly, také¹⁴ popsány. Protož já, ¹⁵ Beneš z Hořovic, rytieř zámořský, českú řečí překládám z jiných kronik¹⁶, ješto Eusebius¹⁷ a Martinus a Vincencius udělali sú¹⁸, a z jiných knih¹⁹ některé věci, ješto sú mně²⁰ najrozumnějšie čísti i jiným²¹, a zvláště o některých věcech znamenitých²², ješto se staly²³ v Štraspurku nebo Vlašiech²⁴ a v těch zemiech blízko odtud²⁵. A chci vám položití každé věci²⁶ počet těch let před božím narozením, aby věděli²⁷ a uměli počísti, kterak²⁸ dávno jest, jakž²⁹ se jest to stalo anebo opět za kterého cesaře³⁰ anebo krále časov³¹ stalo se jest³². Nebo praví mistr Hugo z Florencí³³, že ta³⁴ věc, kteráž se³⁵ praví od některého člověka, a neumie se praviti³⁶, kterého léta anebo za kterých králův času³⁷ stalo se

¹ A + **Tuto se počíná akces (Acces!) nebo přístup na kroniku Martimiani**

² v mnohých knihách] A: mnoho v knihách

³ A: cesařích

⁴ a o králích] A: o králech; *nelze zcela vyloučit ani tvar králích*

⁵ životy své] A: své živuoty

⁶ i o] A: v

⁷ A: od

⁸ A: takých

⁹ múdří někteří] A ~

¹⁰ tak rádi čtú] A: rádi čtú tak

¹¹ Tak sú] A: Také jsú

¹² A: bojích (bogíech!)

¹³ A: a

¹⁴ v ty časy, ješto sú se staly, také] A: ješto jsú se ty časy staly, tak

¹⁵ A + pán

¹⁶ zámořský, českú řečí překládám z jiných kronik] A: zámorský česky (*lze však interpretovat i český*) z jiných kronik překládám

¹⁷ A: Eusebius

¹⁸ A: jsú

¹⁹ jiných knih] A ~

²⁰ sú mně] A: mně jsú

²¹ najrozumnějšie čísti i jiným] A: najrozumnějšé a chtivy jsú mi čísti

²² věcech znamenitých] A: jmenovitých věcech

²³ se staly] A: sú

²⁴ nebo Vlašiech] A: anebo v Elzasiech; ... zu Elfas

²⁵ odtud] A: odtad, co se stalo.

²⁶ položití každé věci] A: každé věci položití

²⁷ A: viděli

²⁸ A: kak

²⁹ dávno jest, jakž] A: dlúho jest to, jakož

³⁰ A: cesaře

³¹ časov: v A *chybí*

³² A + to

³³ A: Florencie

³⁴ A: jedna stalá

³⁵ T: gfe (!)

³⁶ věc, kteráž se praví od některého člověka, a neumie se praviti] A: od toho člověka neumie praviti

³⁷ aneb za kterých králův času] A: nebo za kterých časov a králův

jest, to mají praviti ³⁸ za pověsti, ale nic za spravedlivú věc. Také³⁹ mám já k té věci, ješto se před božím narozením stalo. A posazeno jest mnoho let tak⁴⁰, jakož ⁴¹ bylo před božím narozením, anebo opět tak mnoho let, jakož v ty časy bylo před Adamem, až do té chvíle, jakož se ta věc stala, že sú⁴² také jednu i každú materi⁴³ popsali, aby tiem lépe uměl zpraviti a popsánu nalezli⁴⁴, kde stojí, protož⁴⁵ sem já tyto knihy v šest kapitol rozdělil, to jest v šest rozdielóv⁴⁶. A chci ted⁴⁷ krátkými slovy položit, která kapitola aneb která materi co praví⁴⁸. A což⁴⁹ stojí podlé kapitoly ⁵⁰ rubrikú červenú⁵¹ psáno, to⁵² ukáže, co a o čem ta kapitola praví a ukazuje⁵³.

³⁸ A + kterého léta

³⁹ A: Ale

⁴⁰ posazeno jest mnoho let tak] A: posazeny jsú tak mnoho let

⁴¹ A + jest

⁴² A: jsú

⁴³ A: mateří

⁴⁴ uměl zpraviti a popsánu nalezli] A: uměli praviti a psánu nalezli

⁴⁵ A: a proto

⁴⁶ v šest kapitol rozdělil, to jest v šest rozdielóv] A: v šest kapitol, to jest v šest rozdielóv, rozdělil

⁴⁷ T: ted (!)

⁴⁸ která kapitola aneb která materi co praví] A: která mateřie anebo které ka^{ly}pitolum co praví

⁴⁹ A: co

⁵⁰ A + jeden řádek

⁵¹ A: červenú

⁵² A: ta

⁵³ co a o čem ta kapitola praví a ukazuje] A: na kterém listě v těch knihách kapitolum co znamená

V první kapitole o stvoření nebe a země a o jiném¹

V prvně kapitole, kterak² jest Buoh³ svět činiti⁴ počal, nebe a zemi a všecko stvoření, kterak jest⁵ stvořil před Adamem a před jinými starými otci, ⁶ kterak Židé do Ejipta zjímání byli, ješto Mojžieš je zprostil. Item v též kapitole⁷ o Davidovi a o jiných králích židovských i⁸ pohanských až do Julia, prvního císaře ⁹. A o těch věcech také¹⁰ bude praveno o Troji a ¹¹ o Velikém Alexandru a o jiných věcech, ješto v ty časy byly ¹².

¹ V první kapitole o stvoření nebe a země a o jiném] A: Kterak se jest svět počal

² V prvně kapitole, kterak] A: Prvně kapitolum, kak

³ A: Bóh

⁴ činiti: v A *chybí*; creaturen beschűf

⁵ kterak jest: v A *chybí*

⁶ A + Najprvé

⁷ Item v též kapitole] A: A také

⁸ A: i o

⁹ A + v Římě; rōmeschen

¹⁰ A o těch věcech také] A: A mezi tiem

¹¹ A + také

¹² A + jsú

V druhé praví o císařích¹

Druhá kapitola² praví o císařích a o králích římských³, ješto jsú byli před božím narozením až na počet po božiem⁴ narození tisíc a tři sta let a devadesát⁵ let. A praví také i o jich činiech a o jich životech⁶ i o jiných věcech, ješto sú⁷ se za jich časův dály. A znamenává ta kapitola⁸ na počtu těch listův.

¹ V druhé praví o císařích] A: O césařích a králích

² Druhá kapitola] A: Druhé kapitolum

³ králích římských] A ~

⁴ A: božém

⁵ A: devadesáte

⁶ A: živuotech

⁷ A: jsú

⁸ ta kapitola] A: toto kapitolum

V třetí kapitole bude praveno o papežích¹

V třetí kapitole praví o všech papežích², ješto jsú byli po božiem³ narození až do té chvíle, ješto čtů tisíc ⁴ tři sta **lv** a devadesát⁵ let, ⁶ tak jsú to položili. Anebo co se za jich časuov stalo, jakož se to⁷ znamenává.

¹ V třetí kapitole bude praveno o papežích] A: Toto kapitolum praví o všech papežích

² V třetí kapitole praví o všech papežích] A: A že toto kapitolum o všech papežích praví

³ A: božém

⁴ A + a

⁵ A: devadesáte

⁶ A + A

⁷ Anebo co se za jich časuov stalo, jakož se to] A: jakož se jest za jich časův stalo, jako se tu

O všech biskupiech štraspurgských¹

V čtvrté kapitole² praví o všech biskupiech v Štraspurce a nětco³ o jich činech⁴, jakožto shledáno bude.

¹ A: v Štraspurce

² V čtvrté kapitole] A: Čtvrté kapitolum

³ A: něco

⁴ A: činiech

O pobitích a válkách štraspurgských, vlaských¹

V páté kapitole² praví, od koho to město Štraspurk³ a ta země podlé Rýna svooj počátek má a kterak⁴ jest na křesťanskú vieru obrácena, a o pobitích a o válkách, které sú⁵ se staly, a o jiných jmenovitých věcech, ješto⁶ se staly v ty časy.

¹ O pobitích a válkách štraspurgských, vlaských] A: Páté kapitolum praví o tom městu Štraspurku

² V páté kapitole] A: Páté kapitolum

³ od koho to město Štraspurk] A: od toho (!) města Štraspurg; von wemme...

⁴ A: kak

⁵ A: jsú

⁶ A + jsú

O rozličných věcech a o válkách mnohých¹

V šesté kapitole² mnoho materi těchto knih pochopeno³. A to chci položiti krátkými slovy. A také jiné věci pod zpuosobú⁴ těch slov, jakož⁵ svrchu psáno jest, ješto⁶ a, b, c tak máš hledati vždy té věci podlé⁷ slov, jakož⁸ se znamenává b a druhé se znamenává s⁹: skrze b znamenává se boj a skrze s smrt.¹⁰

¹ O rozličných věcech a o válkách mnohých] A: Šesté kapitolum praví o mnohých mateřiech těchto knih

² V šesté kapitole] A: V šestém kapitolum

³ A + jest

⁴ A: zpósobú

⁵ A: jakožs

⁶ psáno jest, ješto] A: četl

⁷ A: vedlé **2r**

⁸ A: jako

⁹ b a druhé se znamenává s] A: d a druhé, znamenává j jězda

¹⁰ A + I též skrze jednu věc v šesté kapitole po dřevniem počtu, ješto ta léta znamenají, když v ty časy úplně četli, jakož se stalo, tak tato mateřie úplně káže; *rkp A blíže předloze, sr. Tw 232/15–18*

Tuto se počínají prvnie knihy, kterak svět jest stvořen od Pána Boha¹

Buoh u věčnosti pro své veliké štědrosti, té nechtěl sám sobě schovati, a² svého pokladu, té věčné rozkoši a radosti³, ješto vždy od něho teče. A proto stvořil sobě počátek světa. Nejprv⁴ ten večer hvězdy, nebe, a v tom devět kuoróv⁵ s anjely, aby on jim ten poklad rozdělil a dal ji⁶ anjelóm,

¹ Tuto se počínají prvnie knihy, kterak svět jest stvořen od Pána Boha] A: Tuto má počátek nebo akces (acces!) a kapitoly konec. Pak se počne praviti, kterak Bóh anjely stvořil

² a: v A chybí

³ rozkoši a radosti] A: radosti i rozkoši

⁴ A: Nejprvé

⁵ A: kórov

vlastní vuoli⁷ právě neb neprávě činiti, jakož⁸ nynie lidé mají v své moci. Potom uzřel Lucifer, že by⁹ on najbličnejší a najkražší¹⁰ anjel byl mimo všechny jiné anjely. A skrze to upadl je v¹¹ pýchu a¹² chtěl Bohu roven býti a na božiem miestě seděti. A mluvil jest o to s jinými všemi¹³ anjely¹⁴, aby oni jemu v tom¹⁵ povolili a toho pomocni byli. I¹⁶ bylo je¹⁷ anjelův těch mnoho, ješto jemu povolili a toho pomocni byli¹⁸. A proti tomu byl je¹⁹ svatý Michal Archanjel²⁰ i jiných mnoho dobrých anjeluov s pomocí boží. A bojovali jsú s Luciferem a s jeho zlými²¹, ješto sú²² po něm postúpili. I sstrčili sú je doluov²³. A v ty časy, jako doluov letěli²⁴, udělal je Buoh peklo, i padl²⁵ jich tam jeden diel a druží upadli u pověttrie a v uoblaky, ješto jsú tu ještě. A někdy učinie blýskanie a hřimotu²⁶ a jiní²⁷ zlé pověttrie, jakož jim Pán²⁸ Buoh prepustí skrze naše hříechy. A když Lucifer a²⁹ dobře desátý diel anjeluov v nebi, ješto s Luciferem drželi, sstrčeni byli³⁰ s nebe, jakož dřieve praveno³¹ jest, i chtěl Pán³² Buoh, aby ta miesta v nebi prázdna nebyla³³. I stvořil³⁴ Adama a Evu, aby oni a jich budúci po nich ta miesta³⁵ naplnili. A protož³⁶ když která³⁷ duše³⁸ do nebe přijde³⁹, na to miesto vejde, jakož jsú dřevní anjelé sstrčeni, aby ta miesta v nebi naplněna zase. A když se to stane, tehdy⁴⁰ svět přestane a bude súdný den⁴¹. Pak učinil je Pán⁴² Buoh nebe a zemi a všechno jiné

⁶ poklad rozdělil a dal ji] A: poklad dal a rozdělil. A dal jim

⁷ A: vóli

⁸ A + i

⁹ by: v A chybí

¹⁰ A: najkražší

¹¹ je v] A: jest u

¹² A: i

¹³ s jinými všemi] A: se všemi jinými

¹⁴ A + a skrze to upadl jest v protivenstvie a pýchu a chtěl bohu roven býti a na jeho miestě seděti. A mluvil o to s jinými anjely; *omylem písáře znovu*

¹⁵ v tom] A: toho

¹⁶ A: A

¹⁷ A: jest

¹⁸ toho pomocni byli] A: k němu přistúpili

¹⁹ A: jest

²⁰ Archanjel: v A chybí

²¹ i jiných mnoho dobrých anjeluov s pomocí boží. A bojovali jsú s Luciferem a s jeho zlými] A: a jiní dobří anjelé. A s pomocí buoží bojovali proti Luciferovi a proti jeho zlým pomocníkóm

²² A: jsú

²³ sstrčili sú je doluov] A: strčili jsú je dolów

²⁴ jako doluov letěli] A: ješto dolów letiechu

²⁵ A: upadlo jest

²⁶ blýskanie a hřimotu] A: hřimotu a blýskavku

²⁷ A: jiné

²⁸ Pán: v A chybí

²⁹ Lucifer a] A: byl

³⁰ sstrčeni byli] A: strčeni sú

³¹ dřieve praveno] A: dřeve řečeno

³² Pán: v A chybí

³³ aby ta miesta v nebi prázdna nebyla] A: ta miesta v nebi naplniti, aby prázdna nebyla

³⁴ A + jest

³⁵ A + v nebi; in dem hymele

³⁶ protož: v A chybí

³⁷ A: tak mnohá; menige

³⁸ A: 2v

³⁹ nebe přijde] A: nebes přijdú

⁴⁰ na to miesto vejde, jakož jsú dřevní anjelé sstrčeni, aby ta miesta v nebi naplněna zase. A když se to stane, tehdy] A: jako ti dřevní anjelé, kteří jsú vystrčeni z nebe, a na jich miesto přijdú a naplnie jich miesta svým počtem jich počet. Tehda, když se ta miesta naplnie

⁴¹ súdný den] A ~

⁴² je Pán] A: jest

stvorenie⁴³, a to vše⁴⁴ skonaj jest v šesti dnech. První den stvořil je⁴⁵ nad hvězdami devět kuoruoov anjelských⁴⁶. A druhý den udělal je⁴⁷ druhé nebe, neb nebe jest tré násobnie, na nich sedm planet jest, ješto každá z nich⁴⁸ má své zvláštnie nebe. A třetí den ustavil je⁴⁹ zemi a vodu a jiné živly⁵⁰ a vymyslel, kde který má býti. A stvořil také všecko to, ješto z země roste: všecko dřevie⁵¹, ovoce, koření, tráva⁵², žito, víno a jiné požitky. A čtvrtý den stvořil je⁵³ slunce a měsíc a všecky jiné hvězdy. A pátý den udělal je Pán⁵⁴ Buoh živo všecko, což jest u vodách, a všecko, což jest u povětří, jako ryby a ptáky. A šestý den stvořil je zvířata všecka⁵⁵ i dobytek. A naposledy vzal jest jednu hrůdu hlíny tak⁵⁶ velikú, jako by měl člověka stvořiti⁵⁷, a z té hrůdy udělal Adama. A sedmý den odpočinul je Pán⁵⁸ Buoh a přestal je ode⁵⁹ všeho svého díla. A zjednal všecka stvoření⁶⁰ prvé, než je⁶¹ Adam byl. I vedl jej Buoh do ráje. A ihned⁶² tam jsa, usnul jest⁶³, neb je byl mlád. I vyňal jemu⁶⁴ Buoh jedno žebro⁶⁵ s jedné⁶⁶ strany i udělal z něho Evu. A proto⁶⁷ každý muž má méně jedním žebrem⁶⁸ než žena.

⁴³ A: stvuoření

⁴⁴ A: všecko

⁴⁵ A: jest

⁴⁶ kuoruoov anjelských] A: kóróv anjelóv, o nichž sem dřeve pravil

⁴⁷ A: jest

⁴⁸ druhé nebe, neb nebe jest tré násobnie, na nich sedm planet jest, ješto každá z nich] A: jiné nebe trojnásob, na němž jest sedm planet, z nichž každá

⁴⁹ A: jest

⁵⁰ jiné živly] A: jiná elementa; ... elementen

⁵¹ A: dřevie

⁵² A: trávu

⁵³ A: jest

⁵⁴ je Pán] A: jest

⁵⁵ je zvířata všecka] A: jest všecka zvířata

⁵⁶ tak: v A chybí

⁵⁷ jako by měl člověka stvořiti] A: jako člověka

⁵⁸ Pán: v A chybí

⁵⁹ je ode] A: jest

⁶⁰ A: stvoření

⁶¹ A: jest

⁶² A: ihned

⁶³ usnul jest] A: i usnul

⁶⁴ A: mu

⁶⁵ A: řebro

⁶⁶ s jedné] A: z jeho

⁶⁷ A: protož

⁶⁸ méně jedním žebrem] A: jedním řebrem méně

Proč ženy, když se zberú¹, více mluvie než mužie

A protož to jest podobné, kdež se panie spolu zberú², že vždy více mluvie aneb více mají prázdných řečí nežli mužie³, nebo ženy najprvé sú stvořeny z žebra⁴ a z kostí, a proto více mluvie⁵. Neb vezmi málo kostí v košík aneb v pytlík, žeť více budú chřestěti⁶, nežli pln kuoš hlíny neb prsti by nacpal⁷. A také má býti věděno⁸, že Eva⁹ jest z jednoho žebra udělána, a nic¹⁰ z mužské

¹ když se zberú: v A chybí; chybí i v přeloze, sr. Tw 235/12

² protož to jest podobné, kdež se panie spolu zberú] A: proto jest podobno, že kdež ženy spolu jsú

³ aneb více mají prázdných řečí nežli mužie] A: než mužie řečí nestatečných a prázdných

⁴ nebo ženy najprvé sú stvořeny z žebra] A: neb ženy jsú najprvé stvuořeny z řebra

⁵ A + než mužie

⁶ A: zvoniti; redent und klaffent

⁷ nežli pln kuoš hlíny neb prsti by nacpal] A: než plný koš aneb pytel prsti nebo hlíny, kdyby je nacpal

nohy, aby prieliš¹¹ nebyla pod mužem. Než udělána jest z jednoho žebra¹², a to¹³ jest jeden¹⁴ úd z prostřed člověka proto¹⁵, aby muž a žena spolu rovně byli. A také nenie udělána¹⁶ z hlavy proto, aby nebyla nad mužem¹⁷. A tak mají jedno tělo a dvě duši. A když¹⁸ Adam a Eva v ráji byli, i¹⁹ ukázal jim²⁰ rozličná²¹ koření a dřevie, ješto ovoce nesú a²² ješto vuoni mají všech krmí. A jest také dobro před²³ nedostatkem a před²⁴ nemocmi a před smrtí, neb některého dřeva ovoce jest dobré před hladem, ktož ho jedinú²⁵ okusí, tomu se²⁶ nebude²⁷ chtieti jiesti. Anebo²⁸ kteréž²⁹ nedostatky anebo³⁰ nemoci měl by on, ihned³¹ jej všecko mine³². Také jest tu jedno dřevo, jenž³³ slóve živé dřevo. Ktož by s něho ovoce snědl, byl by³⁴ živ a nikdy by neumřel. A to koření a to dřevie ješte jest³⁵ v ráji a ješte tu moc mají³⁶. Ale Pán³⁷ Buoh jednu zed udělal okolo něho a anjely posadil, ješto střehú³⁸, že nižádný³⁹ člověk nemóž tam dojíti⁴⁰. A v tom ráji počínají se čtyři řeky⁴¹ veliké. Jedné říekají Fizon⁴², druhé⁴³ Nilus, třetí Tigris,⁴⁴ čtvrté Eufrates. Ty čtyři řeky⁴⁵ tekú z ráje do těch zemí okolo⁴⁶ a sytie ty země a skrze to jsú úrodné⁴⁷. A ta jablka, jakož⁴⁸ na tom dřeví⁴⁹ <rostú>⁵⁰ v ráji,

⁸ má býti věděno] A: jest věděti

⁹ Eva] A: ta žena

¹⁰ jest z jednoho žebra udělána, a nic] A: udělána jest z jednoho žebra, ale ne

¹¹ A: přeliš

¹² A: řebra

¹³ A: kterýž

¹⁴ A: **31**

¹⁵ proto] A: a to proto

¹⁶ nenie udělána] A ~

¹⁷ Než udělána jest ... rovně byli. A také ... mužem] v A opačný větosled

¹⁸ A + již; nu

¹⁹ v ráji byli, i] A: byli jsú v ráji

²⁰ A + Bóh; got

²¹ A: rozličné

²² A: v A chybí

²³ A: přede vším

²⁴ před: v A chybí

²⁵ A: jedno

²⁶ tomu se] A: ten

²⁷ A + viece

²⁸ A: Aneb

²⁹ A + by

³⁰ A: nebo

³¹ měl by on, ihned] A: kto měl a toho ovoce okusil, inhed by

³² všecko mine] A: všecky minuly

³³ A: ješto

³⁴ A + věčně

³⁵ A: je

³⁶ tu moc mají] A: každé svú moc má

³⁷ Pán: v A chybí

³⁸ A + jeho

³⁹ A: žádný

⁴⁰ A: pro ně jíti ani tam přijíti

⁴¹ A: vody

⁴² říekají Fizon] A: říekají Fison

⁴³ A + říekají

⁴⁴ A + a

⁴⁵ A: vody

⁴⁶ A: okolních

⁴⁷ A: úrodný

⁴⁸ A: jako

⁴⁹ A: dřeví

⁵⁰ doplněno podle rkp A

druhá padajú v tu vodu. A v tých vodách je nalézajú, ješto ven vyplovú.⁵¹ Ta jablka nalézajú někdy⁵² lidé⁵³ v⁵⁴ ostroviech⁵⁵ v tých miestech, jako⁵⁶ blízko odtud⁵⁷ jsú. A komuž se udá to jablko sniešti, ten bude tak stár, že se jemu s zdravím⁵⁸ stýskati bude, avšak proto neumrú, leč se káží do jiné země přenéstí⁵⁹ přes mezi. A kto chce o tom věděti více⁶⁰, ten hledaj v těch knihách, ješto slovú Školastika historia.⁶¹

⁵¹ A + A

⁵² A + ti

⁵³ A + jako bydlé

⁵⁴ A: na

⁵⁵ A + a

⁵⁶ A: ješto

⁵⁷ A: odtad

⁵⁸ s zdravím] A: sdravím

⁵⁹ A: vynésti

⁶⁰ více: v A chybí

⁶¹ slovú Školastika historia] A: slóve Historia

Pán Buoh co jest najprvé při^{2v}kázal Adamovi a Evě v ráji¹

Pán Buoh když jest² Adamovi a Evě okázal³ koření a dřevie⁴ v ráji a jim pověděl, ⁵ které koření a dřevie⁶ jakú moc⁷ má, i řekl k nim takto: „Požívajte všeho ovoce kromě jediného, tohoto jablka nic, jakož⁸ na tomto dřevě roste.“ I řekl k nim opět: „Těchto jablek nejezte. Pakli je⁹ jísti budete¹⁰, tehdy¹¹ umřete.“ A potom ihned¹² Adam dal všem zvířatům jména židovským ¹³ jazykem. I stýskalo se těm črtům¹⁴ velmi, že ten jistý Adam a jeho budoucí po něm mají v tom království přebývat, ješto on z něho vystrčen jest. A proto obrátil se jest v jednoho hada způsobě a¹⁵ jedné krásné panie¹⁶ tváří i utrhl to jablko s ¹⁷ dřeva, jako Adamovi byl¹⁸ Buoh zapověděl ¹⁹. I šel najprv k²⁰ Evě, neb je dobře věděl, že ji prvé²¹ přelstí než²² Adama. I řekl k ní²³: „Proč je²⁴ vám Pán²⁵ Buoh zapověděl toto ovoce²⁶?“ I odpověděla²⁷ Eva: „Proto nám zapověděl, abychom nezemřeli²⁸.“ I

¹ Pán Buoh co jest najprvé přikázal Adamovi a Evě v ráji] A: Kterak črt oklamal Adama a Evu

² Pán Buoh když jest] A: A když je pak Buoh

³ A: pokázal

⁴ A: dřevie

⁵ A + co

⁶ a dřevie] A: anebo dřevie

⁷ jakú moc] A: moci

⁸ nic, jakož] A: jakožt'

⁹ A: ta jablka

¹⁰ jísti budete] A ~

¹¹ A: tehda

¹² A: ihned

¹³ A: ^{3v}

¹⁴ těm črtům] A: črtu s tiem

¹⁵ v jednoho hada způsobě a] A: v jednoho hada u formě

¹⁶ A: panny

¹⁷ A + toho

¹⁸ Adamovi byl] A ~

¹⁹ A + s něho ovoce jísti

²⁰ najprv k Evě] A: najprvé ku paní

²¹ A: spieše

²² A: nežli

²³ A: ní

²⁴ A: jest

²⁵ Pán: v A chybí

²⁶ zapověděl toto ovoce] A: to ovoce zapověděl jísti

odpověděl čert²⁹: „Nenie to tak, Buoh³⁰ chce sobě svú múdrost a svú³¹ moc sám³² zachovati, a protoť jest vám zapověděl to ovoce³³, neb kdyby toho ovoce zakusila, byla by tak múdrá jako Buoh a byli byšte³⁴ tak mocni a věděli byšte³⁵ všecko tak dobře jako Buoh³⁶ a byli byšte³⁷ sami bohové.“ Tu jemu Eva slíbí³⁸ to učiniti a on jí jablka poda. A ihned vuoně³⁹ zakusi, a jakž zakusí⁴⁰, tak ihned poznala⁴¹, že jest⁴² přikázanie božie přestúpila a ⁴³ velmi těžce zhřešila. Na tom neměla dosti, i žádala⁴⁴ Adama v též připraviti. A protož⁴⁵ jemu jablka podala a prosila Adama⁴⁶, aby to jablko s ní hryzl⁴⁷. A on jí v tom povolil a ihned ukúsl⁴⁸ toho jablka. A skrze to Adam a Eva upadli ⁴⁹ u veliký strach a ihned⁵⁰ své ruce před se předložili, zakrývajíce⁵¹ svú hanbu. A běžev Adam i učini dva ⁵² věníky z listie⁵³, aby svú hanbu tiem⁵⁴ lépe zakryti mohl⁵⁵. A v ty časy přijide Pán Bóh⁵⁶ a štráfoval je ⁵⁷, že sú kdy přikázání jeho⁵⁸ přestúpili. Tu Eva všicku vinu obrátí⁵⁹ na hada řkúci⁶⁰: „On mi k tomu radil.“ Ale Adam dal Evě vinu i řekl ku Pánu Bohu: „Žena ta, jakožs mi ji dal, ta je vše učinila.“ Tu Pán⁶¹ Buoh ihned dal jim⁶² zlořečenstvie a řekl k hadu troje zlořečenstvie a ženě dvě a muži jedno⁶³. ⁶⁴ Prvnie zlořečenstvie hadu, ješto Buoh k němu řekl: „Proto, ještos ty měl závist k Adamovi a k Evě, proto mají oni i jich budoucí⁶⁵ po nich více tebe⁶⁶ nenáviděti.“ Druhé

²⁷ I odpověděla] A: Odpovědě jemu

²⁸ abychom nezemřeli] A: abychme neumřeli

²⁹ odpověděl čert] A: odpovědě jí črt

³⁰ A: Bóh

³¹ múdrost a svú: v A *chybí*; fine wisheit und

³² sám: v A *chybí*

³³ zapověděl to ovoce] A: to ovoce zapověděl

³⁴ A: by

³⁵ A: by

³⁶ A: on

³⁷ A: by

³⁸ jemu Eva slíbí] A: Eva slíbí jemu

³⁹ ihned vuoně] A: ihned ho

⁴⁰ A: ho okusi

⁴¹ ihned poznala] A: inhed pozna

⁴² jest: v A *chybí*

⁴³ A + že

⁴⁴ A: chtěla

⁴⁵ A: proto

⁴⁶ A: jeho

⁴⁷ A: shryzl

⁴⁸ ihned ukúsl] A: inhed okusil

⁴⁹ A + jsú

⁵⁰ A: inhed

⁵¹ před se předložili, zakrývajíce] A: napřed učinili, zakrývajíc

⁵² A + veliká

⁵³ A: listu

⁵⁴ svú hanbu tiem] A: tiem svú hanbu

⁵⁵ zakryti mohl] A: přikryti mohli

⁵⁶ Pán Bóh] A: Buoh

⁵⁷ A + z toho

⁵⁸ sú kdy přikázání jeho] A: jsú jeho kázanie kdy

⁵⁹ všicku vinu obrátí] A: obrátí všicku vinu

⁶⁰ řkúci] A: a řkúc

⁶¹ Pán: v A *chybí*

⁶² ihned dal jim] A: dal jim inhed

⁶³ a ženě dvě a muži jedno] A: i řekl hadu troje zlořečenstvie a Evě dvě a muži jedno

⁶⁴ v A *samostatná kapitola Kterak Bóh dal zlořečenstvie Adamovi a Evě; rkp A blíže předloze, sr. Tw 237/19*

⁶⁵ jich budoucí] A: budoucí **4r** jich

⁶⁶ více tebe] A: tebe věčně; dich me

zlořečenstvie dal mu Pán Buoh⁶⁷ a řekl k němu: „Proto, žes Adamovi a Evě selhal⁶⁸ svými usty, proto tvá usta mají⁶⁹ býti plna jedu a musíš zemi jiesti.“ Třetí vydal Pán⁷⁰ Buoh opět⁷¹ zlořečenstvie na hada a řekl⁷²: „Proto, že si⁷³ zavázal Adama a Evu, aby do nebes nepřišli a povýšení nebyli, protože⁷⁴ máš ty ponížen býti a svým životem musíš se po zemi smýkati, neb jest dříev⁷⁵ had chodil prost. Potom řekl Pán⁷⁶ Buoh k Evě: „Proto, žes žádala rovna mně⁷⁷ býti a duostojnější chtělas býti nežli⁷⁸ já, a já tě stvořil, protože⁷⁹ máš poddána býti⁸⁰ muži a pod mužovou mocí musíš býti. Ale proto, žes muži radila⁸¹, musíš mieti bolest při porodu všech dětí tvých, ješto⁸² od vás od⁸³ obů puojdú⁸⁴.“ I řekl je⁸⁵ k Adamovi: „Kdyžs své ženě v tom povolil⁸⁶, protože⁸⁷ máš svůj⁸⁷ požitek a svú potřebu s prací a s dielem dobývati.“ I vystrčí⁸⁸ je ihned⁸⁹ z ráje, neb jsú oni nebyli nic více než⁹⁰ šest hodin tam. I udělali⁹¹ sobě sukně z zvířecích koží⁹².

⁶⁷ Pán Buoh: v A chybí

⁶⁸ A + s

⁶⁹ tvá usta mají] A: mají tvá usta

⁷⁰ Pán: v A chybí

⁷¹ opět: v A chybí

⁷² a řekl] A: i řekl jest

⁷³ že si] A: žes ty

⁷⁴ A: proto

⁷⁵ A: dříev

⁷⁶ Pán: v A chybí

⁷⁷ rovna mně] A ~

⁷⁸ chtělas býti nežli] A: než

⁷⁹ A: proto

⁸⁰ poddána býti] A ~

⁸¹ Ale proto, žes muži radila] A: Proto, kdyžs radila, že on toho ovoce okusil přes mů záповěd, proto

⁸² při porodu všech dětí tvých, ješto] A: všemi dětmi tvého plodu, kterýž

⁸³ od: v A chybí

⁸⁴ A: přijde

⁸⁵ A: jest

⁸⁶ A: povuolil

⁸⁷ A: svůj

⁸⁸ A: vystrčil

⁸⁹ A: ihned

⁹⁰ nebyli nic více než] A: nic více nebyli nežli

⁹¹ A: udělachu

⁹² A: kuoží

¹ Po vyhnání z ráje²

¹ A + Kterak mnoho nezštěstie přišlo skrze to okušení jablka Hledaj, kak veliké nezštěstie jest přišlo skrze neposlušenstvie, že Adam a Eva nedrželi božieho přikázanie, neb skrze to všechny nedostatky i nemoci, což jich jest na světě, sú přišly. Neb mezi lidmi nic jiného nenie, nežli s teskností se naroditi a s velikú péčí na něm sestarati.

Kterak jest svět dlúho stál

Kto chce pak zvěděti, kterak svět dlúho byl jest, jakož jest Buoh stvořil Adama března ten den, jakož nyní bývá den Matky božie u puostě před božím narozením pět tisíc a dvě stě let bez jednoho léta. A ktož pak přičiní ta léta po božiem narození, jako nyní čtú, ten nalezne všicku plnú summu tohoto světa společně. I mohl by pak někdo otázati, proč je Buoh Lucifera stvořil a jiné zlé duchy, když jest viděl, že z nich črtie budú. A proč jest Adamovi jablka jiesti zapověděl, když 4v jest věděl, že on toho nezdrží. A proč jest přepustil črtu, že jest Evu a Adama přelstil, a jiných mnoho věcí a otázek jest psáno, ješto jsú zpraveny v latinských knihách řečených lucidář. A proto já toho tak nechám. Ale Scolastica historia dáva tuto krátkú odpověd a tak praví, že Bóh chtěl to tak mieti. I jest to někaká protivná otázka, kdyžto otieží,

A potom, když Adam a Eva byli z ráje vystrčeni, jakož prvé psáno stojí, tu sta počala s sebou milostivě³ spáti. I porodila je⁴ Eva, jsúci v patnácti⁵ letech, jednoho syna, jemuž jméno⁶ Kain, a jednu dceru, té říkali⁷ Kalmana. Potom⁸ opět po pětmetcietma⁹ letech urodila Ábele a jeho sestru Delboru. Tu počal Adam učiti¹⁰ své děti, aby ony dávaly desátek Bohu a první úrodu obětovati¹¹. I byl jest Kain oráčem i bylo mu to protivno. A proto je obětoval¹² najhoršie věci¹³. Ale Ábel byl pastýřem sprostným a spravedlivým i ofěroval je¹⁴ to vždy¹⁵, což jest¹⁶ nejlepšího bylo z jeho stáda z ovčieho¹⁷ aneb z jiného dobytka. A proto je¹⁸ byla Ábelova ofěra Bohu vzácna. I seslal je¹⁹ vždy Pán²⁰ Buoh oheň s nebe²¹, že jest²² spálil tu obět. A tak dým šel je²³ nahoru k nebesóm. Ale Kainova obět nebyla Bohu vzácna, té nebeský oheň nikdy nespálil.²⁴ Protož²⁵ skrze tu žalost a skrze²⁶ závist vzal jest hněv na bratra i zabil ho²⁷, ješto²⁸ Adam byl sto a čtyřidceti let v stáři a osm let. Toho mordu, jako jest²⁹ Kain učinil, ³⁰ plakal je³¹ Adam a Eva sto let. A skrze to Pán³² Buoh dal na Kaina³³ zlořečenství, že musil vyběhnúti z té země. I obchodil³⁴ se je³⁵ lúpežem a mordem. A v tom zplodil je³⁶ mnoho synuov³⁷ a dcer tak, že jich byl³⁸ veliký rod. A ty vsecky vedl ke³⁹ zlým

proč Buoh chtěl tak mieti, když on to sám měl věděti v nebeské své rozkoši. A již chci praviti o některých věcech, ješto po Adamových časích až do božieho narození staly jsú se; *rkp A blíže předloze, sr. Tw 237/8–239/15*

² *A: O Adamových dětech*

³ s sebou milostivě] *A: milostivě spolu*

⁴ *A: jest*

⁵ jsúci v patnácti] *A: u pětinačti*

⁶ jemuž jméno] *A: jemužto jmě*

⁷ *A: říkali*

⁸ *A: Protož*

⁹ opět po pětmetcietma] *u pětinačti*

¹⁰ počal Adam učiti] *A: počel učiti Adam*

¹¹ *A: ofěrovali*

¹² je obětoval] *A: jest ofěroval*

¹³ *A: z své úrody; von linen frühten*

¹⁴ je obětoval] *A: jest ofěroval*

¹⁵ to vždy] *A ~*

¹⁶ jest: v *A chybí*

¹⁷ *A: z ovčého*

¹⁸ *A: jest*

¹⁹ *A: jest*

²⁰ Pán: v *A chybí*

²¹ *A: nebes*

²² jest: v *A chybí*

²³ dým šel je] *A: šel dým*

²⁴ v *A samostatná kapitola Kain zabil Ábele; rkp A blíže předloze, sr. Tw 240/4 Wie Chayn Abel erflüg*

²⁵ *A: A proto*

²⁶ žalost a skrze: v *A chybí*

²⁷ *A: jest jeho*

²⁸ *A: tehda*

²⁹ a čtyřidceti let v stáři a osm let. Toho mordu, jako jest] *A: a osm a třidceti let stár, když jest ten mord*

³⁰ *A + I*

³¹ *A: jest*

³² Pán: v *A chybí*

³³ na Kaina] *A: naň*

³⁴ *A: obcházel*

³⁵ *A: jest*

³⁶ zplodil je] *A: nadělal jest; mahte*

³⁷ *A: synov*

³⁸ jich byl] *A ~*

³⁹ *A: k*

skutkóm. A on jest byl první⁴⁰, ješto počal dělati hrady a města ⁴¹ proto, aby on i⁴² s svými⁴³ bezpečněji byl před těmi, jako jim on škodu činil. A ihned⁴⁴ potom byl Kain zabit, ješto svého rodu byl veliký zlosyn.

⁴⁰ A: prvý

⁴¹ A: + a

⁴² i: v A chybí

⁴³ A: svý **Sr**mi

⁴⁴ A: ihned

O tom, kto je řemesla mnohá zamyslíl¹

Potom Lamechuov² syn a dcera byli mysliví³ a vymyslíli sú mnohá řemesla a jiných kunštuov⁴, ješto by tiem mohli zbožie dobyti. Jubal⁵, ten najprvé nalezl pastýřóm⁶ zbroji. Pak Jabel, jeho bratr, byl první rybář a také nalezl hudbu na strunách. Pak Tubalkain⁷ nalezl kováníe. Pak Noema, sestra jeho⁸, ta vymyslíla najprvé měchuov dýmaníe⁹. A potom znamenajte, že zlost ihned¹⁰ se počala od počátku světa, neb Adam a Eva nebyli nic více než šest hodin v ráji, ješto jsú božie¹¹ přikázanie přestúpili. Pak Kain, jich syn, byl první ¹², ješto z břicha mateřina¹³ se narodil, ten je¹⁴ byl zloděj a mordér, ješto svého bratra zabil, jakož ¹⁵ o tom prvé¹⁶ praveno.

¹⁷ A když Adam dvě stě let a třiceti let¹⁸ v stáři¹⁹ byl, tu zplodil Sedecheina²⁰ obra. A potom pak zplodil je²¹ mnoho synów a dcer, toho já nechám²² tak pro ukřácení řeči. Potom²³ Adam umřel ²⁴, ješto²⁵ byl devět set let²⁶ a třiceti let v stáři, ²⁷ pohřben v Ebron²⁸, neb je tu byl stvořen²⁹. Pak Set devět set let³⁰ a dvanácti³¹ let byl v³² stáři. A ten jistý Set vzplodil³³ Enosa a ten jistý Enos byl

¹ **O tom, kto je řemesla mnohá zamyslíl]** A: Prvý kovář a tkadlec; rkp A blíže předloze, sr. Tw 240/13 Der erste fmit und weber

² A: Lamechov

³ A: vášnivi; gritig

⁴ A: kunstov

⁵ A: Jubel; lubal

⁶ A: pastýřovú

⁷ A: Tubaltaym; Thibalcaim

⁸ sestra jeho] A ~

⁹ měchuov dýmaníe] A: dýmaníe měchov

¹⁰ A: ihned

¹¹ A: buožie

¹² A: + člověk

¹³ břicha mateřina] A ~

¹⁴ A: jest

¹⁵ A: + jest dřeve

¹⁶ tom prvé] A: něm

¹⁷ A: + **O Adamovi**; rkp A blíže předloze, sr. Tw 241/1 Adam ftarp

¹⁸ a třiceti let: v A chybí

¹⁹ A: stár

²⁰ zplodil Sedecheina] A: porodil Sodehema; gebar er Seth

²¹ pak zplodil je] A: udělal jest

²² já nechám] A ~

²³ A: Pak

²⁴ A: + jest

²⁵ A: když jest

²⁶ let: v A chybí

²⁷ A: + I jest

²⁸ A: Ebroně

²⁹ neb je tu byl stvořen] A: jakož tu byl udělán

³⁰ let: v A chybí

první, ješto najprvé se³⁴ modlil a obrazy vzdělal³⁵ Bohu na čest³⁶. I³⁷ našel také některá slova. A ten vzplodil Kainan³⁸ a byl živ devět set let a deset³⁹ let. ⁴⁰ Pak Malacheel⁴¹ vzplodil Jaret⁴² a Jaret vzplodil⁴³ Enocha a Ja^{3v}ret⁴⁴ byl živ devět set let a dvě a třicet⁴⁵. Enoch pak vzplodil⁴⁶ Matusalem a byl živ Enoch⁴⁷ tři sta let. A potom⁴⁸ byl vtržen do ráje. Pak Matusalem byl⁴⁹ devět set let a osmdesát v stáří⁵⁰. A vzplodil⁵¹ Lamecha a Lamech vzplodil⁵² Noe. ⁵³ A ten jistý Noe byl první, ješto koráb udělal, a Jonikus, syn jeho, našel víno. Pak Jonikus nejprvnější⁵⁴ ten kunšt⁵⁵ našel hvězdářství⁵⁶. A v ty časy byl se je⁵⁷ svět rozmohl velmi a pln byl hříechov⁵⁸ a nešlechtností, ješto lidé vedli nečistoty⁵⁹ s ženami a také mnohokrát proti přirození. A protož Pán Buoh nechtěl⁶⁰ jim toho popřít⁶¹, i kázal Noe, aby koráb neb⁶² archu udělal, ^{63,64} ješto by on a jeho děti v ni se schovali⁶⁵, neb je⁶⁶ chtěl svět potopiti. I kázal je⁶⁷ Noe, po světě⁶⁸ chodě, aby se polepšili, a pravě⁶⁹, že se na ně Pán Buoh velmi rozhněval⁷⁰. Než⁷¹ oni toho netbali⁷². A když to Noe užel, že jeho kázanie⁷³ platno není, i šel je⁷⁴ a dělal koráb⁷⁵ sto let. A ten koráb byl je

³¹ A: dvanáct

³² v: v A chybí

³³ A: udělal

³⁴ A + Bohu

³⁵ A: zdělal

³⁶ Bohu na čest] A: na čest Bohu

³⁷ A: A

³⁸ vzplodil Kainan] A: urodil Kaina; ... Chaynan

³⁹ A: pět

⁴⁰ A + Pak Kain urodil Malatel a byl živ devět set let; *rkp A blíže předloze, sr. Tw 241/11–12*

⁴¹ A: Malatel

⁴² vzplodil Jaret] A: urodil Jarat

⁴³ Jaret vzplodil] A: Jarat urodil

⁴⁴ Jaret: v A chybí

⁴⁵ dvě a třicet] A: dvanácte let

⁴⁶ A: urodil

⁴⁷ Enoch: v A chybí

⁴⁸ A + pak

⁴⁹ A + živ

⁵⁰ osmdesát v stáří] A: osmdesát let v stář

⁵¹ A: porodil

⁵² A: urodil

⁵³ v A samostatná kapitola **Noe udělal koráb**

⁵⁴ A: nejprvnější

⁵⁵ A: knníť (!)

⁵⁶ A: hvězdář^{3v}ství

⁵⁷ je: v A chybí

⁵⁸ A: hříechov

⁵⁹ A: nečistotu

⁶⁰ protož Pán Buoh nechtěl] A: proto Buoh nechtě

⁶¹ A: přezřít; vertragen

⁶² A: nebo

⁶³ v A samostatná kapitola **Kterak veliký koráb byl**; *rkp A blíže předloze, sr. Tw 242/11* Wie gros die arke waz

⁶⁴ A + A také Noe veliký koráb udělal

⁶⁵ A: schovati mohli

⁶⁶ A + Pán Buoh

⁶⁷ A: jest

⁶⁸ A: světu

⁶⁹ A + jim

⁷⁰ na ně Pán Buoh velmi rozhněval] A: Pán Buoh na ně rozhněval velmi

⁷¹ A: Ale

⁷² A: nedbali

⁷³ A + nic

⁷⁴ A: jest

vzdéli⁷⁶ tři sta latróv a padesáti latruov zšíři⁷⁷ a třidceti latruov zvýši⁷⁸. A když tu lodí dokonal, všel je⁷⁹ Noe a jeho drie synové, Sem, Cham a Jafet⁸⁰, a jich ženy do té lodí⁸¹ tak, jakž je Pán Buoh rozkázal⁸². A také vzal je⁸³ ze všech zvieřat a ze všech ptákuov⁸⁴ do té lodí⁸⁵ samce a samici. A to se stalo v sedmi a ve dvatceti⁸⁶ dnech máje, toho měsiece, jakož tento⁸⁷ svět tak dlúho stál od té chvíle, jako Adam stvořen⁸⁸, dvatceti⁸⁹ set let⁹⁰. A když pak Noe a jeho drie synové i⁹¹ s jich ženami vešli byli⁹² do lodí⁹³ a jměli⁹⁴ již tam všecko⁹⁵ po dvěm, tu ihned počal⁹⁶ déšť jíti. I šel čtyřidceti dní⁹⁷ bez přestáníe. A byla voda⁹⁸ tak veliká, že nade všemi horami patnácte loket zvýši byla⁹⁹. I utopilo se jest všecko, což je bylo živo, a zahynulo¹⁰⁰ kromě těch¹⁰¹ čtyř člověkuov¹⁰² a jich žen, ješto sú¹⁰³ v lodí byli, a těch zvieřat, ješto s nimi byly, ti byli všickni¹⁰⁴ poslušni. A když již¹⁰⁵ čtyřidcátý den minul, tehdy¹⁰⁶ poslal Noe havrana ven, aby shlédł, opadá li voda¹⁰⁷. Ten se k němu¹⁰⁸ zase navrátil¹⁰⁹. Potom po dobré chvíli poslal je¹¹⁰ Noe holúbka z lodí¹¹¹, ten mu se zase vrátil a přinesl jemu¹¹² jednu ruošťku s olivy v ustech¹¹³, znameníe, že voda velmi je opadla¹¹⁴, neb již dříevie vyhlédalo. A když sú byli plný rok v lodí, potom jim kázal Pán¹¹⁵ Buoh vystúpiti ven¹¹⁶.

⁷⁵ A: jest lodí

⁷⁶ ten koráb byl je vzdéli] A: ta lodí byla jest vzdél

⁷⁷ A: latróv všíři

⁷⁸ latruov zvýši] A: latróv zvýš

⁷⁹ dokonal, všel je] A: dodělal, šel je

⁸⁰ A: Jofet

⁸¹ A: lodie

⁸² jakž je Pán Buoh rozkázal] A: jakož jest Buoh kázal

⁸³ A: jest

⁸⁴ A: ptákóv

⁸⁵ A: lodie

⁸⁶ A: dvúdcáti

⁸⁷ jakož tento] A: A tak tento

⁸⁸ A: udělán

⁸⁹ A: dvatceti

⁹⁰ A + a čtyřidceti let

⁹¹ i: v A chybí

⁹² vešli byli] A ~

⁹³ A: lodie

⁹⁴ A: měli

⁹⁵ A: všeho

⁹⁶ ihned počal] A: inhed počel

⁹⁷ A + a čtyřidceti nocí

⁹⁸ byla voda] A: byla jest vuoda

⁹⁹ loket zvýši byla] A: latróv byla zvýš

¹⁰⁰ což je bylo živo, a zahynulo] A: a zahynulo, což jest bylo živo

¹⁰¹ A: těchto

¹⁰² A: člověkové

¹⁰³ A: jsú

¹⁰⁴ A: všichni Noe

¹⁰⁵ A: byl

¹⁰⁶ A: tehda

¹⁰⁷ A: vuoda

¹⁰⁸ k němu] A: jemu

¹⁰⁹ T, A: newratil (!)

¹¹⁰ A: jest opět

¹¹¹ A: lodie

¹¹² A: mu

¹¹³ ruošťku s olivy v ustech] A: rózku v ustech s olivy na

¹¹⁴ je opadla] A: opadla jest

¹¹⁵ jim kázal Pán] A: kázal jim

¹¹⁶ vystúpiti ven] A: ven vy
6ráníti

A oni se velmi báli, by zase voda¹¹⁷ veliká nebyla. A to dal jim Pán Buoh¹¹⁸ znamenie, když uzřie¹¹⁹ duhu, že ve čtyřidceti letech svět nezahyne. A tak vyšli jsú z lodí¹²⁰, Noe i všickni, což jich¹²¹ tu bylo. A ta jistá lodí zuostala je¹²² mezi dvěma horoma¹²³ v Armení, ješto ji lidé ješto tam¹²⁴ vídají.¹²⁵ Ta voda byla je¹²⁶ nade všemi horami plný rok, jakož jsem prvé¹²⁷ pravil, a skrze to zkazila se jest země tak velmi, že někteří požitkové zahlazeni jsú, ješto nikdy ruosti¹²⁸ nebudú, ješto sú dřieve¹²⁹ před potopú byli. A tu sú¹³⁰ vzeli lidé obyčej zvířata a dobytek jiesti, ješto toho dřieve¹³¹ nebylo.

¹¹⁷ zase voda] A: vuoda zase

¹¹⁸ to dal jim Pán Buoh] A: A proto jim dal Bóh

¹¹⁹ A: uzře jednu

¹²⁰ A: lodie

¹²¹ i všickni, což jich] A: se vším, což

¹²² A: ostala jest

¹²³ A: horama

¹²⁴ ješto tam] A ~

¹²⁵ v A samostatná kapitola **Která se jest škoda stala od potopy**; rkp A blíže předloze, sr. Tw 243/23 Was [chaden von der Sintflut kam

¹²⁶ A: jest

¹²⁷ jsem prvé] A: sem dřeve

¹²⁸ A: rósti

¹²⁹ ješto sú dřieve] A: kteříž jsú dřeve

¹³⁰ A: jsú

¹³¹ A: dřeve

Proč lidé nejsú tak dlúho živi nynie jako prvé

A proto lidé již nynie nejsú tak dlúho živi jako před potopú¹, neb dřieve před potopú lidé měli i zvířata² plnost od jiedla³ a od ovoce, že jim nebylo nižádného masa jiesti⁴ třeba. A také bylo povětří tak smrduté, od té mrchy nakaženo bylo. A proto již jest člo^{4r}věcie starost řiedká, by kto tak stár byl sto let, neb jest již nová věc, že mladí lidé mrú.⁵ Nebo⁶ David byl více než jedenátce⁷ set let⁸ před božím narozením a praví v žalmě⁹: Pane, útočiště mé si¹⁰. Nebo¹¹ ti dnové naše léta pravie na sedmdesáte¹² let. Anebo někteří jsú živi v síle až do osmdesáti let, a potom mají¹³ mnoho tesknosti a nemoci. Noe byl je¹⁴ šest set¹⁵ let v stáři, jako do lodí¹⁶ všel. A potom po potopě byl živ¹⁷ čtyři sta let.¹⁸ A té chvíle¹⁹ vzplodil je²⁰ Noe a jeho synové tak mnoho dětí, že Noe viděl před

¹ A proto lidé již nynie nejsú tak dlúho živi jako před potopú: v A chybí

² neb dřieve před potopú lidé měli i zvířata] A: nebo prvé lidé a zvířata před potopú měli

³ A: jédla

⁴ nižádného masa jiesti] A: žádného jiesti masa

⁵ povětří tak smrduté, od té mrchy nakaženo bylo. A proto již jest člověcie starost řiedká, by kto tak stár byl sto let, neb jest již nová věc, že mladí lidé mrú] A: povětří od vuody smrduté od té mrchy, ješto ztonula. A tak smrad veliký byl jest, že proto lidé nemohli tak dlúho živi býti, neb je již člověcie starost krátká. Neb řiedko, byť kto tak dlúho stár byl, by sto let živ byl, nebo jest již nová věc, že mladí lidé mrú

⁶ A: Neb

⁷ A: jedenácte

⁸ A + v stář

⁹ A + Domine refugium, česky takto

¹⁰ mé si] A: učiněn jsi

¹¹ A: Neb

¹² A: sedmdesát

¹³ T: ma (!)

¹⁴ je: v A chybí

¹⁵ šest set] A: devadesát

¹⁶ A: lodie

¹⁷ po potopě byl živ] A: byl živ po potopě

sebu²¹, než jest²² umřel, čtrnácté tisícov²³ mužov, ještě všickni²⁴ od něho a od jeho dětí pošli sú²⁵. A ten lid držel²⁶ je u pokoji a uče²⁷ je Bohu slúžiti a poslušnu býti.

²⁸ A když jest Noe umřel a od něho bylo přišlo dva a sedmdesáte roduov velikých²⁹, i sešli sú se najrozumnější v hromadu i radiechu³⁰ se tak, ³¹ aby jednu vysokú věži dělali. A to proto učinili³², když by voda³³ veliká byla jako dřieve³⁴, aby oni na té věži bezpečni byli. A tak mienili v své pýše, že tu chtě³⁵ bezpečni býti dobře před Bohem a³⁶ před jeho mocí. A když sú³⁷ tu věži udělali pět mil vlaských zvýši³⁸ a Pán³⁹ Buoh nechtěl jim⁴⁰ jich pýchy více⁴¹ trpěti, i proměnil jim řeč tak, že žádný jeden⁴² druhému nerozuměl. Nebo⁴³ když jeden druhému kázal podati kamene⁴⁴, tehdy jemu podal vody anebo⁴⁵ dřieve. A proto neuměl jeden s druhým mluvit, a proto⁴⁶ odpadli svého diela skrze to⁴⁷. ⁴⁸ I rozdělili⁴⁹ se synové Noe Sem, Cham a Jafet na tré s svým tovařstvem⁵⁰ v ty země. Sem přišel s svými dvanácti⁵¹ rody v tu zemi Azia na oně⁵² straně moře na východu⁵³ slunce. A Cham, ten šel do Afriky na poledne⁵⁴ se dvamezciatma rody. Jafet šel s třimezciatma rody do té země Europa, ještě nynie jest v nie⁵⁵ křesťanstvo. A bylo jest roduov⁵⁶ dva a sedmdesáte⁵⁷, jakož

¹⁸ v *A samostatná kapitola O pokolení Noe; rkp A blíže předloze, sr. Tw 244 ad 19* Von Noes gellehte

¹⁹ A té chvíle] *A: V té chvíli*

²⁰ vzplodil je] *A: udělal jest; mahte*

²¹ *A + stojiece*

²² než jest] *A: nežli je*

²³ čtrnácté tisícov] *A: čtrnáct tisíc*

²⁴ *A: všichni*

²⁵ sú: v *A chybí*

²⁶ *A: držal*

²⁷ *A: učil*

²⁸ v *A samostatná kapitola O věži babylonské, o jazyciech; rkp A blíže předloze, sr. Tw 244/24* Von dem hohen turne Babilon

²⁹ sedmdesáte roduov velikých] *A: sedmdesát velikých rodov*

³⁰ *A: uradichu*

³¹ *A: 6v*

³² to proto učinili] *A: a proto učinili to*

³³ *A: vuoda*

³⁴ *A: dřev*

³⁵ tu chtě] *A ~*

³⁶ dobře před Bohem a] *A: před Bohem dobře i*

³⁷ *A: jsú*

³⁸ mil vlaských zvýši] *A: vlaských mil vysoko*

³⁹ Pán: v *A chybí*

⁴⁰ jim: v *A chybí*

⁴¹ *A: proto více*

⁴² jeden: v *A chybí*

⁴³ Nebo: v *A chybí*

⁴⁴ podati kamene] *A: dáti kamenie*

⁴⁵ jemu podal vody anebo] *A: druhý podal mu vuody aneb*

⁴⁶ *A: tu*

⁴⁷ skrze to: v *A chybí*

⁴⁸ *A + A mezi tím přišli zlí duchové a velcí větrové i rozmetali jim všecko, což jest nahoře bylo tam, a tu jsú odpadli diela skrze to; rkp A blíže předloze, sr. Tw 245/8–9*

⁴⁹ *A + jsú*

⁵⁰ *A: tovařstvem*

⁵¹ svými dvanácti] *A: sedmi a dvadceti*

⁵² *A: né*

⁵³ *A: východ*

⁵⁴ *A: polodne*

⁵⁵ nynie jest v nie] *A: v ní nynie jest*

⁵⁶ *A: v tom rodov*

⁵⁷ dva a sedmdesáte] *A: sedmdesát a dva*

jest dříve⁵⁸ praveno. A z⁵⁹ těch každý měl svú vlastní⁶⁰ řeč, jako sú⁶¹ dělali věži babylonskú. A do které země který rod přišel, v té zemi tu řeč mluvili⁶² od těch, jakož sú⁶³ z Babylona vyšli. Mezi těmi dvěma a sedmdesáti⁶⁴ jazyky jsú dvanácté v křesťanství a jiní sú vše pohanští jazykové⁶⁵, kromě že⁶⁶ mezi tiem onde i onde málo Židovstva, jakož sú⁶⁷ se jazykové změnili na věži babylonské. A po potopě se to stalo⁶⁸ pět set let jedno a třicet let. To jest před božím narozením dva tisíce čtyři sta a šestmezci⁶⁹ let.

⁵⁸ A: prvé

⁵⁹ z: v A chybí

⁶⁰ A: zvláštní

⁶¹ A: jsú

⁶² A + a naučili se

⁶³ jakož sú] A: ještě jsú

⁶⁴ dvěma a sedmdesáti] A: sedmdesáti a dvěma

⁶⁵ jsú dvanácté v křesťanství a jiní sú vše pohanští jazykové] A: jazyky sú vše pohanští jazykové

⁶⁶ že: v A chybí

⁶⁷ jakož sú] A: jako jsú

⁶⁸ se to stalo] A: stalo se jest

⁶⁹ A: dvamezci

Tuto bude praveno o velikém Babyloně¹

Při těch časech, ještě² se ti rodové rozdělili v mnohé země, jakož napřed psáno jest, tu ostal ten obr Nemrot³ s svými v⁴ Babyloně. A byl je to první⁵ král. Praví Euzebius⁶, že byl tak veliký a tak krásný a tak silný. A udělal to⁷ veliké město, že toho⁸ nemohl nižádný⁹ šacovati, kterak jest hrubě uděláno od lidské moci,¹⁰ neb jest¹¹ bylo hranaté na čtyři úhly a zšíří¹² padesáte mil vlaských¹³.¹⁴ Zed byla pěti a sedmdesáti¹⁵ noh vztlušti a čtyřikrát tak zvýš. A mělo sto měděných bran a jiných mnoho dvorných věcí¹⁶ mají mistři popsáno o tom městě Babyloně.¹⁷ Po tom dříve řečeném Nemrotovi¹⁸ kraloval jest Relis¹⁹ pět a sedmdesáte²⁰ let. Potom jeho syn Nynus dvě a padesáte let. A ten král Nynus **4v** činil mnoho bojuv²¹ a byl mocný, a proto jemu říkali²² král první v světě, neb o jeho otci Relisa²³ a o jeho dědu Nemrotě²⁴ neuměli nic praviti, kterak sú²⁵ oni²⁶ kralovali. Ale

¹ Tuto bude praveno o velikém Babyloně] A: O Babyloně; Von der groffen Babilonye

² A: jako jsú

³ A: Nembrot

⁴ A: u

⁵ je to první] A: jest tu prvý

⁶ Praví Eusebius] A: O tom praví Orosius; von dñfer ftat sprichet Orofius

⁷ A + tak

⁸ A: ho

⁹ A: žádný

¹⁰ A: **7r**

¹¹ A: je

¹² A: všíři

¹³ mil vlaských] A ~

¹⁴ A + a

¹⁵ pěti a sedmdesáti] A: pět a sedmdesáte

¹⁶ A + jakož

¹⁷ A + Pak

¹⁸ dříve řečeném Nemrotovi] A: dřevěřečeném Nembrotě

¹⁹ A: Belis; Belis

²⁰ A: osmdesát

²¹ A: bojów

²² jemu říkali] A: řekají jemu

²³ o jeho otci Relisa] A: od jeho otce Belusa; von fime vatter Belis

tento král Nynus přemohl všechny krajiny s oné strany moře pod svou moc kromě Indie, neb sú byli velmi sprostni v tu chvíli a neuměli bojovati. A proto je snadněji²⁷ přemohl. A také bojoval s tím králem Ceraastes²⁸, tomu také říkali Kain²⁹ a byl syn Noe, jakož dřívě³⁰ psáno, i zabil jej. A ten Kain³¹ byl jest první, ještě našel čarodějníctví³² a sedm kunštův³³ a udělal mnoho knih o čarodějníctví³⁴. Ty³⁵ spálil všechny Nynus v ty časy, jako³⁶ jej zabil.

³⁷ A potom udělal Nynus jedno město, tři dni jako by mohl člověk jíti³⁸, a tomu přezděl Kyndrych³⁹. To jest to město, jakož⁴⁰ v něm Jonáš⁴¹ Prorok kázal⁴². Za toho krále času⁴³ vzeli sú⁴⁴ pohané ten obyčej, že počeli⁴⁵ se modliti modlám. A to je takto⁴⁶ přišlo, ⁴⁷ když král Relis⁴⁸ umřel, i⁴⁹ učinil⁵⁰ jeho syn Nynus⁵¹ obraz po svém otci proto, aby svého otce tím vzpomínal⁵², nebo jeho⁵³ nemohl viděti, aspoň aby jeho podobenství opatroval⁵⁴ na tom obraze. I choval toho obrazu tak u veliké cti⁵⁵, že všickni lidé mněli, by skrze ten obraz mír a pokoj měli. A tak chodili k tomu obrazu na poklonu a modlili se jemu. ⁵⁶ A činili jemu⁵⁷ velikú čest jako samému Bohu a králi⁵⁸ Nynovi ke cti. A on jim skrze to byl milostiv. A skrze to vzeli sú⁵⁹ jiná knížata a páni ten obyčej. I dělali sú⁶⁰ také obrazy po svých otcích⁶¹ a jiných dobrých přátelích, jako jim v ty časy byli zemřeli. A těm⁶² obrazům činili sú velikú čest svým pánům k libosti. A tady to vešlo⁶³ v obyčej⁶⁴, že sú⁶⁵ ty obrazy

²⁴ o jeho dědu Nemrotě] A: od jeho děda Nembrota

²⁵ A: jsú

²⁶ A + prvé

²⁷ A: snadně

²⁸ A: Cenoastres; Zeroaftres

²⁹ také říkali Kain] A: řekali Takain; der hies ouch Cham

³⁰ A: dřívě

³¹ A: Takain; Cham

³² A: čarodějstvo

³³ A: kunštův

³⁴ A: čarodějství

³⁵ A + jest

³⁶ A + jest

³⁷ v A samostatná kapitola **O městě Niniven**; rkp A blíže předloze, sr. Tw 246/23 Von Nynive

³⁸ tři dni jako by mohl člověk jíti] A: jako by člověk tři dni mohl jeti

³⁹ A: Kymgrich; künigriche

⁴⁰ A: jako

⁴¹ A: Jan; Ionas

⁴² A + jako u biblí stojí psáno; in der bybele ftet gefchiben

⁴³ A: časův

⁴⁴ A: jsú

⁴⁵ T: počel (!)

⁴⁶ je takto] A: tak jest

⁴⁷ v A samostatná kapitola **Kterak se modliti počeli**; rkp A blíže předloze, sr. Tw 247/3

⁴⁸ když král Relis] A: A když Belis; ... Belus

⁴⁹ i: v A chybí

⁵⁰ A + jest

⁵¹ A + jeden

⁵² A: zpomínal

⁵³ A: ho

⁵⁴ aspoň aby jeho podobenství opatroval] A: ale aby jeho kšalt a podobenství viděl

⁵⁵ I choval toho obrazu tak u veliké cti] A: Tak u veliké cti choval toho obrazu

⁵⁶ A + A ktožkolivěk zavinil anebo zle učinil, ten se utekl k tomu obrazu; rkp A blíže předloze, sr. Tw 247/9–10

⁵⁷ činili jemu] A: učinil mu

⁵⁸ A: **7v**

⁵⁹ A: jsú

⁶⁰ dělali sú] A: udělali jsú

⁶¹ A: otciech (!)

⁶² A + jistým; den felben

⁶³ to vešlo] A ~

měli za bohy. A potom vstúpili sú zlí duchové v ty obrazy i mluvíli sú⁶⁶ skrze ně s lidmi, a proto jsú v ně více věřili a za pravé⁶⁷ bohy měli⁶⁸. Pak dřieve řečený⁶⁹ král Nynus <byl>⁷⁰ zabit. Pak kralovala jeho žena⁷¹ po něm dvě a čtyřicet let. A ta králová Semiramis⁷² byla žena velmi bojovná a podrobila tu zemi pod se, Velikú Indí⁷³, ještě její muž ani žádný král, ani cesař⁷⁴ kromě Velikého Alexandra⁷⁵ nikdy ji⁷⁶ přemoci nemohli⁷⁷. A jednu chvíli byla hlavu⁷⁸ zmyla a již jie⁷⁹ bylo snad puol vrkoče spleteno na jedné straně. I přišlo jie⁸⁰ poselstvie to, že⁸¹ Babylon se jie zprotivil⁸² a že pod ni nechtie více⁸³ slušeti. Tu vskočivši sama na svůj oř, i hnala sama s jednu polovici vojskem a⁸⁴ svými služebníky⁸⁵ jinými před Babylon i přemohla je tak, že jie⁸⁶ musili zase⁸⁷ podrobeni a poslušni⁸⁸ býti. ⁸⁹ Ta královna Semiramis⁹⁰ byla jest⁹¹ tak smilná, že svého syna Trebeta chtěla připraviti a přinutiti⁹², aby s ní ležal⁹³. A proto on utekl od nie⁹⁴ přes moře sem a přišel do německých zemí. I udělal najprv město Tetrú⁹⁵. A potom jiná města podlé⁹⁶ Rýnu, jakož o tom stojí plnějie psáno v pátém rozdielu⁹⁷ těchto knih, než toto já pravím počátek těch zemí. A potom, když je⁹⁸ znamenala, kde by⁹⁹ syn byl, i jela jest také přes moře k němu do Tetrú¹⁰⁰. A tu byla od¹⁰¹ Trebeta, syna svého¹⁰², zabita. Pak po té králové Semiramis¹⁰³ kraloval v Babyloně

⁶⁴ A: uobyčej

⁶⁵ A: jsú

⁶⁶ A: jsú

⁶⁷ A + je

⁶⁸ A: jměli

⁶⁹ dřieve řečený] A: dřeveřečený

⁷⁰ *doplněno podle rkp A*

⁷¹ A + Semerianis

⁷² A: Semerianis

⁷³ podrobila tu zemi pod se, Velikú Indí] A: přemohla tu zemi, Velikú Indí, a podmanila pod se

⁷⁴ ani cesař: v A *chybí*

⁷⁵ Velikého Alexandra] A ~

⁷⁶ T: gij (!)

⁷⁷ A: nemohl

⁷⁸ A + sobě

⁷⁹ A: jí

⁸⁰ A: jí

⁸¹ to, že] A: že to město

⁸² se jie zprotivil] A: protiví se jí

⁸³ pod ni nechtie více] A: v ni více nechce

⁸⁴ A + s

⁸⁵ A + s

⁸⁶ A: jí

⁸⁷ zase: v A *chybí*

⁸⁸ a poslušni: v A *chybí*

⁸⁹ v A *samostatná kapitola Kterak Trier udělán jest; rkp A blíže předloze, sr. Tw 247/30 Wie Triere wart gebuwen*

⁹⁰ královna Semiramis] A: králová Semerianis

⁹¹ jest: v A *chybí*

⁹² chtěla připraviti a přinutiti] A: připraviti a přinutiti chtěla

⁹³ A: lehal; *lze interpretovati i léhal*

⁹⁴ utekl od nie] A: od nie utekl

⁹⁵ najprv město Tetrú] A: nejprvé Trieru, to město; ...Triere...

⁹⁶ A: vedlé

⁹⁷ jakož o tom stojí plnějie psáno v pátém rozdielu] A: jako potom stojí psáno plnějie na páté kapitole

⁹⁸ A: jest

⁹⁹ A: její

¹⁰⁰ A: Triery

¹⁰¹ A + toho

¹⁰² syna svého: v A *chybí*

¹⁰³ A: Semerianis

Trebetus¹⁰⁴. A potom¹⁰⁵ jiných kráľuov mnoho¹⁰⁶, toho já nechám tak pro ukrátenie řečí. Pak v ty časy bylo mnoho kráľov **Sr** na světě v Persí,¹⁰⁷ v Sikoní, v Trai¹⁰⁸, v Emechu a v jiných mnoho zemích. Avšak byl kráľ¹⁰⁹ v Babyloně a úplně největší¹¹⁰ kráľ v Římě, jakož jest největší¹¹¹ hlava v křesťanství, kterakžkoli¹¹² bylo největší¹¹³ město Babylon a najsilnější, jakož napřed psáno stojí, jako¹¹⁴ jest kde¹¹⁵ uděláno na světě. Pak Ninive nejvyšší¹¹⁶. Však sú obě¹¹⁷ pro jich pýchu zkažení a zboření¹¹⁸. A již tu není nic jiného¹¹⁹ než tráva,¹²⁰ púšť a voda k znamení, že jich moc a kvalt proti Bohu nic není. A také v těch púšťech¹²¹ jest mnoho dvorných věcí jako sanie, drakové, hadi a jiná jedovatá zvíř¹²², ješto pro ně žádný¹²³ člověk nemóž tam¹²⁴ přijíti.

¹²⁵ Za kterých časův dříve řečená¹²⁶ města Ninive a také jiných pět měst velikých¹²⁷ propadly se,¹²⁸ to¹²⁹ bude potom pověděno. Abraham ostal na tom místě aneb poli Ambre¹³⁰. A již chci já praviti o starých otcích¹³¹ židovských.

¹⁰⁴ v Babyloně Trebetus] A: Trebeta v Babyloně

¹⁰⁵ A: po něm

¹⁰⁶ jiných kráľuov mnoho] A: jiných mnoho kráľův

¹⁰⁷ A: **Sr**

¹⁰⁸ Traij (!)] A: Troji i; in Troeye

¹⁰⁹ A: jeden

¹¹⁰ A: největší

¹¹¹ A: největší

¹¹² A: kakžkolivěk

¹¹³ A: největší

¹¹⁴ stojí, jako] A: jakož jest

¹¹⁵ kde: v A chybí

¹¹⁶ A: nejširší; witefte

¹¹⁷ Však sú obě] A: Avšak jsú

¹¹⁸ zkažení a zboření] A: obě oboření; *bede* ... zerbrochen und zerstört

¹¹⁹ nic jiného] A ~

¹²⁰ A + a

¹²¹ v těch púšťech] A: proti tomu

¹²² jako sanie, drakové, hadi a jiná jedovatá zvíř] A: v tom místě jako saní, draky, hadi a jiná divoká zvířata

¹²³ A: žádný

¹²⁴ nemóž tam] A: tam nemuož

¹²⁵ v A samostatná kapitola **Proč Babylon jest zbořen**

¹²⁶ dříve řečená] A: dřevěřečená

¹²⁷ jiných pět měst velikých] A: pět jiných velikých měst

¹²⁸ A + a

¹²⁹ T: Tot (!)

¹³⁰ aneb poli Ambre] A: Nembre; in dem tal Manbre

¹³¹ A: věcech; altvettern der Juden

Tuto bude řeč o Abrahamovi¹

V té zemi Kaldea byl se Abraham narodil v to léto, ješto čtú² od počátku³ světa tři tisíce puol druhého sta a čtyřiceti⁴. To bylo před božím narozením dva tisíce⁵ patnácte let. Ten Abraham a jeho bratr Aram⁶ byli sú v Kaldey⁷ mezi pohany. A když sú⁸ se nechtěli modlám modliti, jako tu

¹ Tuto bude řeč o Abrahamovi] A: O Abrahamovi

² A: četli

³ A: počátka

⁴ puol druhého sta a čtyřiceti] A: sto a osmdesát a čtyři

⁵ A + a

⁶ A: Áron

⁷ byli sú v Kaldey] A: byli v Kaldea

⁸ A: jsú

obyčej byl, tu činili⁹ jim pohané mnoho¹⁰ protivenství. Potom řekl Buoh¹¹ k Abrahamovi: „Jdi z této země pryč, já tě chci velikého a mocného učiniti tu na světě.“ A tak přišel Abraham a Lot, syn bratra jeho, do té země Chanaan na to místo Sichem¹². Tu ukázal se jemu Pán¹³ Buoh a¹⁴ řekl k němu: „Já chci tobě a tvým dětem tuto všecku zemi¹⁵ dáti. I udělal tu¹⁶ Abraham Pánu¹⁷ Bohu jeden oltář ke cti na tom místě, jako mu se ukázal. A¹⁸ přišel jest potom¹⁹ do Damašku a byl jest tu dlouhú chvíli. Pak byl jest tu²⁰ veliký hlad v Damašku a nedostatek²¹. A skrze to bral se jest²² on a Lot s svými²³ do Ejipta. I byla Sára, Abrahamova žena, velmi krásná, a proto vzal ji jemu král faraon²⁴ z Ejipta. A ihned²⁵ se král roznemohl tak, že skrze²⁶ to nemohl s ní²⁷ spáti, a dal ji zase Abrahamovi. A potom šel Abraham a Lot do Betel²⁸ a rozdělili svůj²⁹ lid mezi se. A pastýřův bylo mnoho i křikovali se o pastvu často. Pak Lot³⁰ ostal s svými v Babyloně, to bylo z těch pěti³¹ měst jedno, ještě potom jest sešlo, jakož³² potom to dále³³ zpravím. ³⁴ Abraham ostal v té krajině Mambre. Za toho³⁵ časův bylo v zemi pět velikých měst, Sodoma a³⁶ Gomora, Adama³⁷, Sebois a Bala³⁸. A to každé město mělo svého zvláštního krále³⁹, neb v ty časy stáli lidé více po moci a po světské⁴⁰ chvále a po zboží. A skrze to, kdež jeden mistr byl⁴¹ anebo jeden hajtmán⁴² v městě velikém, ihned⁴³ se nazval aneb⁴⁴ učinil král⁴⁵ toho města jistého⁴⁶, neb jest zpanilé jméno a jměli jej⁴⁷ za

⁹ A: učinili

¹⁰ A: mnohé

¹¹ A: Bóh

¹² A: Sichen; Sichem

¹³ Pán: v A chybí

¹⁴ A: i

¹⁵ všecku zemi] A: zemi všicku

¹⁶ I udělal tu] A: Tu udělal

¹⁷ Pánu: v A chybí

¹⁸ A: I

¹⁹ potom: v A chybí

²⁰ jest tu: v A chybí

²¹ A: nedostatci

²² jest: v A chybí

²³ A: nimi

²⁴ A: farao

²⁵ A: inhed

²⁶ T: lkzee (!)

²⁷ nemohl s ní] A: s ní 8v nemohl

²⁸ A: Betle; Bethel

²⁹ rozdělili svůj] A: rozdělila svojo

³⁰ Pak Lot] A: Ale Lot, ten

³¹ to bylo z těch pěti] A: kteréžto bylo z těch

³² A: jako

³³ A + a lépe

³⁴ A + A

³⁵ A: těch

³⁶ a: v A chybí

³⁷ A: Adoma

³⁸ a Bala] A: Abala; Bala

³⁹ zvláštního krále] A ~

⁴⁰ A: svěcké

⁴¹ byl: v A chybí

⁴² A + byl v jednom; in einer groffen

⁴³ A: inhed

⁴⁴ A: neb

⁴⁵ A: králem

⁴⁶ města jistého] A ~

⁴⁷ jměli jej] A: měli jsú jej

krále⁴⁸. Ta dřevnie svrchu psaná města byla sú tak svévolná⁴⁹, že svým králóm nechtěli jim⁵⁰ jich spravedlivých⁵¹ poplatkóv dávati. A učinili sú⁵² mezi sebú v tom každém městě krále. A proto jel jest král z Elamita⁵³ s velikým lidem vojensky na těch pět měst. I⁵⁴ spálil a zahubil okolo **5v** nich všechny země. A tu táhli sú na pole ihned⁵⁵, těch pět měst s svými pěti králi, proti tomu králi z Elamita⁵⁶ a bojovali sú s ním⁵⁷. Tu⁵⁸ svítězil ten král a dobyl těch pěti měst. A vedl jest s sebú z těch⁵⁹ měst mnoho lidí a jich zbožie a Lota, syna Abrahamova⁶⁰.⁶¹ To zvěděv Abraham, ihned⁶² táhl na dřieve řečeného⁶³ krále z Elamita, maje s sebú tři sta a osmnáct⁶⁴ silných mládencóv. I zbil jest⁶⁵ mnoho a zprostil⁶⁶ Lota a jiné vězně a jim jich zbožie vrátil⁶⁷. A když Abraham s tím plnem zase jel svú cestú do Jeruzaléma, tu jej potkal Melchisedech a ofěroval a dal Abrahamovi chléb a víno k⁶⁸ znamení jedné⁶⁹ figury, že z jeho semene má se naroditi Kristus, ješto se sám také⁷⁰ ofěrovati bude v způsobě⁷¹ chleba a vína.

⁷² Tu⁷³ dal Abraham⁷⁴ králi Melchisedechovi desátek toho plenu, nebo⁷⁵ ten jistý král byl⁷⁶ nejvyšší v Jeruzalémě kněz⁷⁷. To jest ten první desátek, ješto počat dávati. Ten jistý Melchisedech byl jest z Sem, ješto s Noe, otcem svým, byl v arše⁷⁸. A potom řekl Pán⁷⁹ Buoh k Abrahamovi: „Ját jsem⁸⁰ tvooj obránce a dávám⁸¹ tuto zemi.“ I odpověděl⁸² Abraham: „Co mi spomůž⁸³ tato země, když já žádného⁸⁴ plodu nemám?“ Tu jemu slíbi Pán⁸⁵ Buoh, že by ihned⁸⁶ plod měl mieti. I řekla

⁴⁸ A: král

⁴⁹ byla sú tak svévolná] A: A byli jsú tak své vuole

⁵⁰ jim: v A chybí

⁵¹ A + úrokóv a

⁵² A: jsú

⁵³ A: Elemita

⁵⁴ A: a

⁵⁵ sú na pole ihned] A: jsú inhed na pole

⁵⁶ z Elamita] A: Elamite

⁵⁷ A + tu

⁵⁸ A: I

⁵⁹ A + pěti

⁶⁰ syna Abrahamova] A: Abrahamova bratra syna, také s sebú; Abrahames brúder fun

⁶¹ A + A

⁶² A: inhed

⁶³ dřieve řečeného] A: dřieveřečeného

⁶⁴ A: osmnácte

⁶⁵ A: jich

⁶⁶ A + jest

⁶⁷ a jim jich zbožie vrátil] A: a vrátil jim jich zbožie

⁶⁸ A: ke

⁶⁹ A: jedenie; einre

⁷⁰ sám také] A ~

⁷¹ A: podobenství

⁷² v A samostatná kapitola **První desátek**; rkp A blíže předloze, sr. Tw 252/1 Der erfte zehende

⁷³ A: I

⁷⁴ A + tomu

⁷⁵ plenu, nebo] A: plena, neb

⁷⁶ A + ta **9rké**

⁷⁷ v Jeruzalémě kněz] A: kněz v Jeruzalémě

⁷⁸ jest z Sem, ješto s Noe, otcem svým, byl v arše] A: syn Noe, ješto s ním byl v arše, točíšto v lodí

⁷⁹ Pán: v A chybí

⁸⁰ Ját jsem] A: Já sem

⁸¹ A: dávám tobě

⁸² A: odpovědě

⁸³ A: spomóż

⁸⁴ A: žádného

⁸⁵ Pán: v A chybí

⁸⁶ A: inhed

Sára, Abrahamova žena, k němu: „My nemáme žádného dítěte⁸⁷“, spi s Agar, klíčnicí mů⁸⁸, snad jest ta plodnější než já⁸⁹.“⁹⁰ Abraham pak uposlechl⁹¹ jě i spal s Agar⁹². A když jest⁹³ těžka byla, jakžkoli⁹⁴ byla klíčnicí, však jest⁹⁵ chtěla nad Sárú, Abrahamovu⁹⁶ ženú, ⁹⁷ býti, a proto byla jest velmi trestána⁹⁸. A když přišla ta chvíle, tu porodila Agar syna Ismaele⁹⁹.¹⁰⁰ Od toho jest přišlo veliké pokolenie pohanské. Pán¹⁰¹ Buoh byl laskav na Abrahama, a proto chtěl, aby Abraham a jeho lid měli proměnu mezi pohany. I kázal se Abraham obřezovati i¹⁰² své děti i¹⁰³ své budúcie potom. A to jim bylo velmi užitečno k Bohu, jako nynie jest křest mezi křesťany¹⁰⁴. A potom viděl Abraham tři anjely, avšak se jest jednomu modlil. Ta¹⁰⁵ druhá dva anjeli řekli k němu: „Chcme jíti a těch pět měst, Sodomu a Gomoru¹⁰⁶, zahladiti¹⁰⁷ pro jich pýchu velikú a jich¹⁰⁸ smilstvo, ješto oni plodie proti přirození¹⁰⁹. I pomysli¹¹⁰ Abraham na Lota, svého syna¹¹¹, jakož jest bydlil v jednom z těch měst¹¹². I řekl k anjelu: „Smilujte se nad těmi městy skrze některé spravedlivé lidi¹¹³.“ I řekl k nim: „Jest li tam spravedlivých lidí padesát¹¹⁴, chcete li odpustiti¹¹⁵?“ I řekli sú¹¹⁶ anjelé: „Chcem.“ I¹¹⁷ řekl opět k nim Abraham¹¹⁸: „Jest li čtyřiceti člověkův spravedlivých v těch pěti městech¹¹⁹, chtěli li byšte se nad těmi městy smilovati?“ I¹²⁰ řekli: „Chcem.“ Opět jich otázal, bylo li¹²¹ by třiceti anebo dvatceti¹²² a naposledy¹²³ deset: „Chtěli li byšte nechati?“¹²⁴ Tu jemu řknú¹²⁵

⁸⁷ nemáme žádného dítěte (dietete!)] A: dietete (dietete!) žádného nemáme

⁸⁸ klíčnicí mů] A ~

⁸⁹ než já: v A chybí

⁹⁰ A + A

⁹¹ pak uposlechl] A: uposlucha

⁹² A: Agarú

⁹³ jest: v A chybí

⁹⁴ A: kakž jest

⁹⁵ A + ona

⁹⁶ A: jeho pravú

⁹⁷ A + paní

⁹⁸ byla jest velmi trestána] A: jest kázána

⁹⁹ A: Ismaele

¹⁰⁰ A + A

¹⁰¹ Pán: v A chybí

¹⁰² Abraham obřezovati i] A: Abrahamovi obřezati a všechny

¹⁰³ A: a

¹⁰⁴ k Bohu, jako nynie jest křest mezi křesťany] A: že rozdiel byl mezi nimi a pohany, jakož nynie jest mezi nimi a křesťany křest

¹⁰⁵ A: Tu

¹⁰⁶ a těch pět měst, Sodomu a Gomoru] A: do těch pěti měst a je

¹⁰⁷ A + Sodomu a jiná čtyři

¹⁰⁸ jich: v A chybí

¹⁰⁹ plodie proti přirození] A: proti přirození plodie

¹¹⁰ A: pomysli

¹¹¹ A: synovce; fines bruder fun

¹¹² jest bydlil v jednom z těch měst] A: v tom městě bydlil

¹¹³ A + ješto tam bydlé

¹¹⁴ li tam spravedlivých lidí padesát] A: lit' (lit!) spravedlivých lidí padesáte tam

¹¹⁵ A: nechati

¹¹⁶ A: jsú

¹¹⁷ A: Tu

¹¹⁸ opět k nim Abraham] A: Abraham opět

¹¹⁹ spravedlivých v těch pěti městech] A: v těch pěti městech spravedlivých

¹²⁰ I: v A chybí

¹²¹ bylo li: v A chybí

¹²² anebo dvatceti] A: nebo dvadeceti

¹²³ A: najposledy

¹²⁴ byšte nechati] A: by nechati

¹²⁵ A: řekli

vždy: „Chtěli.“ Neb tam téměř mezi nimi žádný¹²⁶ spravedlivý nebyl. Tehda¹²⁷ šli anjelé k Lotovi a¹²⁸ kázali jemu a jeho¹²⁹ ven¹³⁰ jíti a za se se neohlédati. A ihned¹³¹ počal jest déšť jíti s sírú¹³² a s smolú na těch dřieve řečených¹³³ pět měst¹³⁴. A tak jsú¹³⁵ se propadly¹³⁶.¹³⁷ A žádný nemohl utéci, jedině¹³⁸ Lot a jeho děti. A na tom místě udělalo se veliké jezero, jakož¹³⁹ slóve Umrle moře, nebo¹⁴⁰ ani ryby, ani ptáci, ani žádné živé stvoření nemuož¹⁴¹ v něm býti. A kterak jest **6r** lehké¹⁴² pero nebo dřevo,¹⁴³ vše padne ihned k zemi a potone. A ktož by lucernu s jednu svieci posadil na to místo¹⁴⁴, dokudž by sviece hořela, dotud nepotone, a jakž sviece¹⁴⁵ zhasne, tak hned¹⁴⁶ potone. A jiných mnoho divných¹⁴⁷ věcí jest tu.¹⁴⁸ Těch jistých¹⁴⁹ pět měst propadly se před božím narozením dva tisíce let a patnácte let¹⁵⁰. A v ty časy Abraham byl¹⁵¹ sto let v stáři a vzplodil¹⁵² s svú ženú Sárú Izáka. A potom klávala ta dva¹⁵³ pacholíky spolu i byl Izák raněn od Ismaele, od toho nespravedlivého syna, a proto byla Sára, Abrahamova žena¹⁵⁴, hněviva i řekla k Abrahamovi: „Vyžeň ven tu klíčnici a jejího syna.“ I¹⁵⁵ učinil jest tak¹⁵⁶ Abraham. A kto o tom¹⁵⁷ chce dále čísti, ten to najde v biblí¹⁵⁸.

¹⁵⁹ Izák, Abrahamův syn, když byl čtyřiceti let v stáři, pojal¹⁶⁰ jednu ženu, té říkali¹⁶¹ Rebeka. A když sta byla¹⁶² dvadeti let spolu,¹⁶³ Rebeka byla těžka dvěma synoma. A když ta chvíle přišla ku porození, tu se hýbalo¹⁶⁴ těch dvě děti v mateřině břiše, nebo vždy¹⁶⁵ jedno mimo druhé chtělo

¹²⁶ mezi nimi žádný] A: žádný mezi nimi

¹²⁷ A: Tu

¹²⁸ A: i

¹²⁹ A + čeledi

¹³⁰ A: **9v**

¹³¹ A: ihned potom

¹³² lze interpretovat i sírú

¹³³ dřieve řečených] A: dřevěřečených

¹³⁴ A + a vietr ohnivý

¹³⁵ A: sú

¹³⁶ A: propadala

¹³⁷ v A samostatná kapitola **Pět měst zahlazeno a propadly se**

¹³⁸ A: jedině

¹³⁹ A: jakožto

¹⁴⁰ A: neb

¹⁴¹ stvoření nemuož] A: stvuoření nemóz

¹⁴² kterak jest lehké] A: kak lechko jest

¹⁴³ A + však to

¹⁴⁴ A + toho jistého moře

¹⁴⁵ sviece] A: brzo světlo

¹⁴⁶ A: ihned

¹⁴⁷ A: dvorných

¹⁴⁸ v A samostatná kapitola **O Umrlem moři**; rkp A blíže předloze, sr. Tw 249/1 Von dem doten mer

¹⁴⁹ Těch jistých] A: A jistých těch

¹⁵⁰ dva tisíce let a patnácte let] A: devatynácte set let

¹⁵¹ Abraham byl] A ~

¹⁵² A: porodil

¹⁵³ klávala ta dva] A: klamala (!)

¹⁵⁴ Abrahamova žena] A: jeho pravá žena

¹⁵⁵ A: A to

¹⁵⁶ jest tak: v A chybí

¹⁵⁷ o tom] A: o té mateři; von dirre materien

¹⁵⁸ to najde v biblí] A: toho hledaj u biblí nebo v knihách řečených Scolastica historia

¹⁵⁹ v A samostatná kapitola **O Jakubovi, Abrahamovu synu**; rkp A blíže předloze, sr. Von Jacop und Efau

¹⁶⁰ A + sobě

¹⁶¹ A: řekali

¹⁶² sta byla] A: byla jsta

¹⁶³ A + pak

¹⁶⁴ se hýbalo] A: jsú se hýbaly

přijít na tento svět. Nebo¹⁶⁶ to prvorozené dítě má veliký fortel před jinými¹⁶⁷ dětmi, jakož jest ještě obyčej v mnohých království v křesťanech i v pohanech¹⁶⁸ tak, že prvorozené dítě má mnohé¹⁶⁹ fortele¹⁷⁰ a obdrží po svém otci¹⁷¹ království a jiným bratrům rozdá kniežetství¹⁷², sám králem zuostane¹⁷³ a bratřie jeho zuostanú¹⁷⁴ na jeho milosti.¹⁷⁵ A toho provorozeného syna syn, ktož jest první, ten vždy obdrží¹⁷⁶ království. A jsú jiné děti toho království odlúčeny věčně¹⁷⁷. A kterak sú¹⁷⁸ kolivěk královi synové byli, leč by to prvorozené¹⁷⁹ dítě umřelo před otcem nebo¹⁸⁰ po otci bez dětí. A když pak Rebeka těch dvě dětí porodila, i bylo jest ještě druhé dítě na tento svět nepřišlo, ješto prvorozeného za nohu držalo, chtieci se prvé naroditi. A tak, ješto bylo zadnie, však jest prvé vyšlo. A proto jemu přezděli Ezau¹⁸¹. A když jsta¹⁸² ta dva pacholíky byla veliká, byl¹⁸³ Ezau lovcem a Jákob pastýřem.¹⁸⁴ Izák, otec jich¹⁸⁵,¹⁸⁶ miloval Ezau, neb jest byl první syn jeho¹⁸⁷. A tak¹⁸⁸ často dobré jiedal¹⁸⁹ a syt býval z jeho lovu¹⁹⁰. A Rebeka, máť jich¹⁹¹, milovala¹⁹² Jákoba, neb jest byl sprostný a při mateři vždy doma¹⁹³. A potom se přihodilo, že Jákob udělal chutnú kaši¹⁹⁴. A v ty časy Ezau, bratr jeho, byl přišel s lovu jsa¹⁹⁵ lačen a ustav i¹⁹⁶ prosil Jákoba¹⁹⁷, aby mu té kaše¹⁹⁸ dal. I odpověděl¹⁹⁹ Jákob řka²⁰⁰: „A daj mi své prvorození za tu kaši.²⁰¹“ A Ezau

¹⁶⁵ nebo vždy] A: neb vzdy

¹⁶⁶ A: Neb

¹⁶⁷ A: druhými

¹⁶⁸ království v křesťanech i v pohanech] A: královstvích křesťanských i pohanských

¹⁶⁹ A: mnoho

¹⁷⁰ A + před jinými dětmi; wider den andern kinden

¹⁷¹ obdrží po svém otci] A: po svého otce smrti; nach lines vatters tode

¹⁷² A: kniežecství a

¹⁷³ A: ostane

¹⁷⁴ bratřie jeho zuostanú] A: jeho bratřie ostanú

¹⁷⁵ A: **10r**

¹⁷⁶ vždy obdrží] A ~

¹⁷⁷ jiné děti toho království odlúčeny věčně] A: jiny děti i jich děti odlúčeny toho království věčně

¹⁷⁸ kterak sú] A: kak jsú

¹⁷⁹ A: přirozené

¹⁸⁰ A: anebo

¹⁸¹ ještě druhé dítě na tento svět nepřišlo, ješto prvorozeného za nohu držalo, chtieci se prvé naroditi. A tak, ješto bylo zadnie, však jest prvé vyšlo. A proto jemu přezděli Ezau] A: to dítě, ješto na tento svět prvé přišlo, všechno chlupaté jako on a převzděli (przewzdeli/) jemu Ezau. A inhed potom přišlo druhé dítě na tento svět a bylo toho prvního za nohu popadlo tak, jako by to první dítě u matěřino břicha chtělo zase vtrhnúti. A tak to, kteráž bylo zadnie, prvé jest vyšlo z matěřina břicha na svět. A proto mu vzděli Jákob.

¹⁸² jsta: v A chybí

¹⁸³ byl] A: tu byl jest

¹⁸⁴ A + Ale

¹⁸⁵ otec jich] A ~

¹⁸⁶ A + ten

¹⁸⁷ první syn jeho] A: jeho první syn

¹⁸⁸ A: také

¹⁸⁹ A: jedl

¹⁹⁰ z jeho lovu] A: jeho lovem

¹⁹¹ máť jich] A ~

¹⁹² A: byla laskava na; hette Jacop lieb

¹⁹³ A + najviej byl

¹⁹⁴ udělal chutnú kaši] A: jednu chutnú varmuži udělal

¹⁹⁵ Ezau, bratr jeho, byl přišel s lovu jsa] A: byl přišel jeho bratr Ezau s lovu

¹⁹⁶ i: v A chybí

¹⁹⁷ A: Jakuba

¹⁹⁸ A: varmuže

¹⁹⁹ A: odpověď

²⁰⁰ A: a řka k Ezau

²⁰¹ A daj mi své prvorození za tu kaši] A: Prodaj mi své prvorození a své dostoženství za tuto varmuži

pomysliv jsa lačen a ustav a zdálo mu se, nebude li chutně jiesti, že umře²⁰², i da jemu své prvorozenie za tu kaši²⁰³. A potom, když Izák, otec jich²⁰⁴, byl stár a slep, i řekl²⁰⁵ k Ezau: „Připrav mi jiesti z svého lovu, ať tobě požehnám, než²⁰⁶ umru.“ A s tím šel Ezau lovit. I řekla²⁰⁷ Rebeka k synu svému²⁰⁸ Jákobovi: „Takto sem slyšela tvého otce mluviece²⁰⁹ s tvým bratrem²¹⁰. Protož přines chutně dvě kozlátek a jáť chci udělati jiedlo²¹¹, ješto otec tvój²¹² rád jie.“ Jákob přinese ta kozlátka a z těch učinila dobré jiedlo a oblékla svého syna Jákoba v rúcho Ezau a obšila jemu kozlečí kóžky okolo hrdla, kdež jest hol byl, aby byl chlupat jako bratr jeho Ezau²¹³. I přinese Jákob jiedlo²¹⁴ i vece k svému otci: „Jez z²¹⁵ mého lovu²¹⁶ a daj mi své požehnání.“ Izák vece: Pod’ sem²¹⁷ ke mně, ať tě pomakám²¹⁸, neb²¹⁹ **6v** jest hlas Jákobův, a²²⁰ ruce sta²²¹ Ezau.“ A když se již najedl, ihned políbil²²² svého syna a da jemu své požehnání²²³ řka: „Pán²²⁴ Buoh daj tobě z²²⁵ nebeské rosy a z²²⁶ tučnosti zemske²²⁷ všeho nazbyt, ovoce a vína a chleba a oleje. A lidé mají tobě²²⁸ slúžiti a ty máš býti pánem nad svým bratrem.“ A to se tak stalo, že požehnání znamenává dvě věci²²⁹, prospěšenství na dětech a²³⁰ rozmnožení všeho ovoce a k tomu moc. To dvě byl slíbil Buoh²³¹ svým v Starém zákoně. A když Izák již byl²³² požehnání dal a Jákob bieše vyšel, ihned²³³ přijde Ezau, také jiedlo nesa k otci²³⁴, i vece²³⁵: „Otče, jez a²³⁶ daj mi své požehnání.“ Tehdy se

²⁰² A Ezau pomysliv, jsa lačen a ustav, a zdálo mu se, nebude li chutně jiesti, že umře] A: Ezau pomysli, že byl hladovýť, a ustal, a jestliže by chutně nejedl, že by umřel

²⁰³ prvorozenie za tu kaši] A: dostoženství za tu varmuži

²⁰⁴ otec jich] A ~

²⁰⁵ A + jest

²⁰⁶ A + já

²⁰⁷ A: vece

²⁰⁸ synu svému] A ~

²⁰⁹ A: mluviec

²¹⁰ A + Ezau

²¹¹ A: jédlo

²¹² ješto otec tvój] A: ještoť tvojoj otec

²¹³ jiedlo a oblékla svého syna Jákoba v rúcho Ezau a obšila jemu kozlečí kóžky okolo hrdla, kdež jest hol byl, aby byl chlupat jako bratr jeho Ezau] A: jédlo. A zvleče na svého syna Jákoba Ezau rúcho a připravila v ty kozelčie kóže okolo hrdla a okolo rukú, kdež jest hol byl, aby uslyšán byl jako jeho bratr Ezau

²¹⁴ A: jédlo

²¹⁵ Jez z] A: Jez (Gež!) od

²¹⁶ A: **10v**

²¹⁷ T: fe (!)

²¹⁸ A: zmakám

²¹⁹ A: nebt’

²²⁰ A: ale

²²¹ A: jsta

²²² ihned políbil] A: tu inhed políbi

²²³ A + a

²²⁴ Pán: v A chybí

²²⁵ z: v A chybí

²²⁶ z: v A chybí

²²⁷ A: země

²²⁸ mají tobě] A ~

²²⁹ že požehnání znamenává dvě věci] A: požehnání, skrze kteréž znamenají se dvě řeči; in difem legen und wünfche lint zwei ding begriffen

²³⁰ A: aneb

²³¹ A: Bóh

²³² A: bieše

²³³ A: a inhed

²³⁴ jiedlo nesa k otci] A: otci jédlo nesa

²³⁵ A + k otci

²³⁶ Otče, jez a: v A chybí

otec veľmi leče, avšak to bieše²³⁷ poznal v duchu, že to tak chce Pán Buoh mieti²³⁸, a protož²³⁹ se jest nic nehněval²⁴⁰ a potvrdil²⁴¹ toho a řka: „Tvój²⁴² bratr přišel jest ke mně lstivě²⁴³ a tvé jest požehnání vzal a ostane požehnán²⁴⁴.“ I vece²⁴⁵: „Onť právě slóve Jákob, neb²⁴⁶ mě jest již potlačil a přelstil druhé²⁴⁷. Čemu jest mi²⁴⁸ prworozenie²⁴⁹, když nemám požehnání?“ Po mnohé řeči²⁵⁰ vece otec: „V požehnání²⁵¹ země a v tučnosti²⁵² nebeských ros požehnání tvé má býti²⁵³.“ A to se sta, neb ta země idumejská²⁵⁴ jest úrodnější než jiné země vuokol²⁵⁵. Potom, když Izák byl puol druhého sta a třidceti let stár²⁵⁶, i umřel jest v Ebron a pochoval jej jeho švagr s velikú ctí.

²³⁷ to bieše] A ~

²³⁸ tak chce Pán Buoh mieti] A: Buoh chtěl tak mieti

²³⁹ A: proto

²⁴⁰ nic nehněval] A: nehněval více

²⁴¹ a potvrdil] A: i potvrdi

²⁴² A: Tvůj

²⁴³ ke mně lstivě] A: šťastně; fchelgliche

²⁴⁴ A: požehnáno

²⁴⁵ A + Ezau

²⁴⁶ A: nebť

²⁴⁷ potlačil a přelstil druhé] A: dvakrát podtláčil a předstihl

²⁴⁸ A: mé

²⁴⁹ T: prworozenie (!); A + a mé dostoienstvie

²⁵⁰ Po mnohé řeči] A: Pak po mnohých řečech

²⁵¹ A: požívání; in genühtigkeit

²⁵² A: žíznoti

²⁵³ požehnání tvé má býti] A: má tvé požehnání býti

²⁵⁴ A: jedinká; lant Idumea

²⁵⁵ vuokol] A: tady okolo

²⁵⁶ puol druhého sta a třidceti] A: sto a osmdesát

Tuto bude praveno o tom, kto najprvé nalezl orání a senie a také soudy a popravy¹

V ty časy byl² jeden ciesař v Řeciech³, tomu říkali Formomeus⁴. Ten najprvé ustavil soudy a popravy⁵, neb dřieve ižádné pomsty a popravy nebylo⁶. A tak⁷ k tomu přišlo, že ten ciesař⁸ učini jednoho lantfojta a papež jednoho biskupa, ješto jich věci v jich zemiech⁹ vyrychtují. A ti jistí činie jiné úředníky pod sebu¹⁰ a těch musí mnoho jedněch pod druhými býti u práva, dřieve právo od najnižšieho až do najvyššieho přejde¹¹. Než toho se bojím, že chudí lidé a jiní obecně to uplácejí¹², než svú věc v soudě¹³ dokonají. A proto tomu ciesaři říkali Formomeus¹⁴, od práv a trhu říkali po

¹ Tuto bude praveno o tom, kto najprvé nalezl orání a senie a také soudy a popravy] A: Kterak jsou soudové usazení dávno

² A + jest

³ ciesař v Řeciech] A: césař v Římě; zů Kriechen

⁴ A: Romulus; Foroneus

⁵ najprvé ustavil soudy a popravy] A: najprv ustanovil soudy a práva a tu věc tak vynesl, neb dřeve soudili králi a páni své poddané sami

⁶ neb dřieve ižádné pomsty a popravy nebylo] A: nebo dřeve žádné popravy a pomsty nebylo

⁷ A: již

⁸ ten ciesař] A: jeden césař

⁹ A: zemi

¹⁰ úředníky pod sebu] A: úředníky a ti opět zdělají menší úředníky pod sebu

¹¹ mnoho jedněch pod druhými býti u práva, dřieve právo od najnižšieho až do najvyššieho přejde] A: býti mnoho, jedněch pod druhými, i práva dřevo než právo a přísuzenie **11r** od najvyššieho až do najnižšieho dojde

¹² A: uplatie

¹³ A: soudě

¹⁴ ciesaři říkali Formomeus] A: césaři říkají Foronus; ... Foroneus

něm¹⁵ forum. V ty časy byla jest v Řeciech jedna žena múdrá¹⁶, té říkali¹⁷ Ceres. Ta najprvé nalezla jest¹⁸, v zemi kterak by měli orati a kopati, a naučila lidi¹⁹ sieti a zavléci²⁰, aby se jim zase urodilo²¹, neb dříeve²² nechali tak na zemi²³, aby samo rostlo, a protož bylo v ty časy²⁴ žita málo a lidé jedli kaštany a žaludy a jiné věci kromě chleba²⁵. A proto té ženě říkali²⁶ Ceres, totiž²⁷ obilná bohyně, v té zemi.

¹⁵ od práv a trhu říkali po něm] A: a právě po něm říkají trhu latině

¹⁶ Řeciech jedna žena múdrá] A: Řecích jedna múdrá žena

¹⁷ A: říkali

¹⁸ najprvé nalezla jest] A: najprv jest nalezla

¹⁹ lidi: v A chybí

²⁰ A: zvláčiti

²¹ se jim zase urodilo] A: jim se zase rodilo

²² neb dříeve] A: nebo dřéve

²³ tak na zemi: v A chybí

²⁴ a protož bylo v ty časy] A: neb v ty časy bylo

²⁵ A: žita; kornes

²⁶ té ženě říkali] A: říkají té paní ještě

²⁷ totiž: v A chybí

Bude řeč o Jákobovi patriarše¹

Jákob měl dvanácte² synův a jim jména byla³ tato: Ruben, Simeon⁴, Levi, ⁵ Judas, Neptalim⁶, Gád, Ašer, Isachar, Zabulon, Benjamin a⁷ Jozef. ⁸ Ten byl najsličnější ⁹ mezi nimi všemi. A proto byl naň otec najlaskavější. Tomu Jozefovi zdál se sen jednu chvíli, kterak on a jeho bratří vázali sú¹⁰ snopy na jednom poli. A tak¹¹ jeho bratří snopové¹² klaněli se jeho snopu. A druhú noc opět mu se zdálo, kterak slunce a měsíc a jedenácte¹³ hvězd se jemu klanějí¹⁴. A když on ty sny před otcem a mateří pověděl, tu vykládal otec a řka: „Těch jedenácte snopův jest¹⁵ tvých je^{7r}denácte bratruov¹⁶, jako se¹⁷ tvému snopu klaněli na¹⁸ poli. Takéž oni budú se tobě potom klaněti¹⁹. Ten ²⁰ druhý sen, že slunce a měsíc a jedenácte hvězd ²¹ se tobě klanějí, to jest takto, že otec a máti²² a tvých jedenácte bratrův mají se tobě klaněti.“ I vecechu bratřie: „On naším pánem nikdy nebude, abychom²³ my se

¹ Bude řeč o Jákobovi patriarše] A: O Jákobovu snu a o Jozefovi

² A: dvanáct

³ jména byla] A ~

⁴ A: Simon

⁵ A + Kain; Dan

⁶ A: Neptalis; Neptalis

⁷ Benjamin a: v A chybí

⁸ A + a

⁹ A + a najmúdrejší; und der wifelte

¹⁰ bratří vázali sú] A: bratřie vzali jsú

¹¹ A: kak

¹² bratří snopové] A: bratrův snopy

¹³ A: jedenáct

¹⁴ A: modlily; anebettetent

¹⁵ A: to jsú

¹⁶ jedenácte bratruov] A: jedenáct bratrův

¹⁷ T: gfe (!)

¹⁸ klaněli na] A: klanějí na tom

¹⁹ oni budú se (gfe!) tobě potom klaněti] A: se budú oni tobě klaněti a potom modliti; ... anbettent

²⁰ A + pak

²¹ A + ješto

²² A: máte

²³ A: abychme

jemu klaněli²⁴. “ A skrze ten sen vzali sú²⁵ k němu velikú nechut a závist, k svému bratru Jozefovi.
²⁶ Jednu chvíli byli dlúho bratřie jeho s dobytkem na poli²⁷, i poslal²⁸ Jákob syna svého²⁹ Jozefa, aby ohledal, kterak by se vedlo o dobytku a o bratřích³⁰. A když Jozef vyjide³¹ na pole, tu Ruben³² a jeho bratřie daleko³³ jej užrechu³⁴. I řekli sami k sobě: „Hledaj, ono³⁵ se béře, ješto sny otci praví. Podme³⁶, zabíme³⁷ jeho a ohledajme, co jemu jeho snové prospěšni³⁸ budú.“ I vece Ruben, z těch bratrův jeden: „Toho vy nečiňte³⁹, však jest vždy bratr náš⁴⁰ a naše krev. Než uvrzme⁴¹ jej do staré šachty⁴².⁴³ A tak svlékli jej z sukně⁴⁴ a vrhli jej⁴⁵ živa do šachty⁴⁶. Pak jej vyňal jeden bratr ven a⁴⁷ prodal jej těm Ismahelitským⁴⁸, jako se tu byli přihodili⁴⁹ za třidceti peněz. A ti z Ismahelita⁵⁰, jako jej byli koupili, vzali jej s sebu pryč do Ejipta, neb on velmi krásný⁵¹ pacholík⁵² byl v patnácti⁵³ letech. A tak přišel na králův dvůr⁵⁴ a byl královi⁵⁵ a králové velmi mil. ⁵⁶ Jednu chvíli jel⁵⁷ král pryč z země. Tu se slíbi Jozef⁵⁸ králové velmi⁵⁹ a tak, že jej vedla do své komory, aby s ní spal. Toho on nechtěl učiniti⁶⁰. A králová táhla jej⁶¹ za plášť⁶², a on jie⁶³ vynikl z pláště a⁶⁴ utekl pryč. A⁶⁵ potom dopustil se šenk a špižierník na králově dvoře⁶⁶ tak, že oba uvrhli do věže⁶⁷. A když král

²⁴ A: modlili; anbettetent

²⁵ vzali sú] A: vzeli jsú

²⁶ A + A když

²⁷ dlúho bratřie jeho s dobytkem na poli] A: bratřie Jozefovi na poli s dobytkem velmi dlúho

²⁸ A: posla

²⁹ syna svého] A ~

³⁰ by se vedlo o dobytku a o bratřích] A: jest o jeho bratřích a o dobytku

³¹ A: vynide

³² A: Kain; Cayn/chain, jen některé exempláře red. B (bb4, b3), sr. Tw 256 ad 22

³³ A: zdaleka

³⁴ A: užřeli

³⁵ A: onot

³⁶ T: Podme (!)

³⁷ A: zabieme

³⁸ A: užitečni

³⁹ T: neczynte (!)

⁴⁰ bratr náš] A: náš bratr

⁴¹ A: vrzme

⁴² A: cisterny; cyfterne

⁴³ v A samostatná kapitola **Kterak Jozef prodán byl**; rkp A blíže předloze, sr. Tw 256 ad 28 Jofep wart verkouft

⁴⁴ jej z sukně] A: s něho sukni

⁴⁵ A + tak

⁴⁶ A: cisterny; cifterne

⁴⁷ A: i

⁴⁸ A: Ismahelitám

⁴⁹ A + nechtiec; ungefchiht

⁵⁰ z Ismahelita] A: Ismaheliti

⁵¹ A + a libý

⁵² A: robenec

⁵³ A: pětinaćti

⁵⁴ A: dvuor

⁵⁵ A: králi

⁵⁶ A + Pak

⁵⁷ A + jest

⁵⁸ slíbi Josef] A: slíbil

⁵⁹ A + dobře

⁶⁰ nechtěl učiniti] A ~

⁶¹ A + zase

⁶² A + za jeho

⁶³ A: jí

⁶⁴ A: i

⁶⁵ A: v A chybí

⁶⁶ špižierník na králově dvoře] A: špižér něčeho na králově dvoře. A

přijel, ⁶⁸ běžala králová proti němu a žalovala na Jozefa a řkúci⁶⁹: „Králi, tento Jozef chtěl mě a tvé lože zprzniti a já jemu ledva sem⁷⁰ utekla.“ I⁷¹ uvěřil je král⁷² své ženě i káza Jozefa uvrci do věže⁷³ k šenkovi a k špižierníkovi⁷⁴, jako tam dřieve⁷⁵ byli. Tu se zdálo šenkovi⁷⁶, kterak jest víno dával králi⁷⁷ v jedné zlaté konvi. A špižieři⁷⁸ se zdálo, kterak on koš⁷⁹ s chlebem nosil⁸⁰ na svém hrdle a myši přijdúc snědli⁸¹ jemu chléb vešken. Ta dva ráno Jozefovi sny pravila⁸². ⁸³ Jozef vece⁸⁴ šenkovi: „Tvuoj sen jest⁸⁵ dobrý, ty vyjdeš⁸⁶ třetí den ⁸⁷ k svému úřadu. A když se to stane, pomni⁸⁸ na mě a pros krále za mě.“ A ⁸⁹ špižieřovi Jozef vece⁹⁰: „Já bych tobě chtěl⁹¹ rád dobře⁹² praviti, ⁹³ připrav se ku Pánu Bohu⁹⁴, nebo budeš třetí den oběšen.“ Pak třetí den měl král svatbu i⁹⁵ kázal šenka vypustiti a navrátiti⁹⁶ jej k úřadu svému⁹⁷. A špižieře⁹⁸ kázal ⁹⁹ oběsiti. Ale šenk ne ihned zpomenul¹⁰⁰ na Jozefa.

⁶⁷ do věže] A: u věži

⁶⁸ A + tu

⁶⁹ A: řkúc

⁷⁰ ledva sem] A: sem sotně

⁷¹ A: Tu

⁷² uvěřil je král] A: král uvěřil

⁷³ káza Jozefa uvrci do věže] A: kázal Jozefa vsaditi do věže a vrci jej kázal

⁷⁴ A: špižieři

⁷⁵ A: dřeve

⁷⁶ zdálo šenkovi] A: zdál šenkovi sen

⁷⁷ kterak jest víno dával králi] A: kak jest králi víno dával

⁷⁸ A: špižieřovi

⁷⁹ A: kuoš

⁸⁰ A: nesl

⁸¹ A: snědie

⁸² Jozefovi sny pravila] A: své sny pověděla

⁸³ A + I

⁸⁴ Jozef vece] A: Vece Jozef k

⁸⁵ sen jest] A ~

⁸⁶ A: vyndeš

⁸⁷ A + z věže

⁸⁸ A: pomniž

⁸⁹ A + k

⁹⁰ Jozef vece] A ~

⁹¹ tobě chtěl] A ~

⁹² A: dobré

⁹³ A + než

⁹⁴ ku Pánu Bohu] A: k Bohu

⁹⁵ A: a

⁹⁶ A: vrátiti

⁹⁷ k úřadu svému] A: zase v úřad

⁹⁸ A: špižierníka

⁹⁹ A + třetí den

¹⁰⁰ ne ihned zpomenul na] A: ihned zapomenul

Bude praveno o snu faraonovu¹

² A potom po dvů letú zdál se sen králi faraonovi jedné noci, kterak je³ viděl podlé jedné vody⁴ sedm voluov tučných⁵ a ⁶ sedm voluov⁷ velmi churavých. A těch sedm volův churavých snědli⁸ těch

¹ Bude praveno o snu faraonovu] A: O krále faraonovu snu a o Jozefovi

² A: 12r

³ A: jest

⁴ A: vuody

⁵ voluov tučných] A: volův tlustých

sedm⁹ tučných. A král se toho leče a¹⁰ skrze to ze sna procítí. A když¹¹ usnul zase, opět mu se jiný sen zdál¹², kterak sedm plných klasuov¹³ stály podlé sebe a sedm prázdných a kterak těchto¹⁴ sedm prázdných klasuov snědly těch¹⁵ sedm plných¹⁶. A král se tomu počal¹⁷ diviti, co by to bylo. I poslal ihned¹⁸ ráno po mudrce té země¹⁹ i otázal²⁰ jich, co by ten sen **7v**²¹ znamenal. A²² všickni²³ tomu neuměli nic povědět. ²⁴ Tehdy šenk vzpomenul²⁵ na Jozefa u věži i pověděl králi, kterak jemu a špižieři²⁶ jich sny vyložil. A ihned král káza²⁷ Jozefa vytáhnúti z věže a přivéstí jej²⁸ před se, oblekúc jej v dobré rúcho. I vece král²⁹ Jozefovi: „Neboj se, ³⁰ vylož mi ta dva sny.“ Jozef vece: „Ta dva sny znamenata³¹ dvě věci tak, že sedm let dobrých a úrodných bude³², ³³ že bude obilé, vína i³⁴ všeho dosti nazbyt. A potom přídě³⁵ sedm let zlých tak, že bude hlad velmi³⁶ veliký, že oněch dobrých let zapomanú³⁷. A protož³⁸, králi, opatř³⁹ se v tom a své země obilím⁴⁰, když ta⁴¹ léta přídú⁴² za té dobré úrody, aby⁴³ všeho měl nazbyt⁴⁴.“ Král se poče diviti té veliké múdrosti Jozefově⁴⁵ i sňal svůj prsten dolóv i⁴⁶ vzděl jej Jozefovi na ruku i⁴⁷ udělal jej po sobě velikým kniežetem prvného⁴⁸. A dal jemu jednoho velikého pána dceru za manželku. A v těch sedmi letech

⁶ A + viděl

⁷ A: volóv

⁸ A: snědlo

⁹ A + volóv

¹⁰ A: až

¹¹ A + opět; wider

¹² jiný sen zdál] A: zdál jiný sen

¹³ A: klasóv

¹⁴ sedm prázdných a kterak těchto: v A *chybí*

¹⁵ prázdných klasuov snědly těch] A: klasóv prázdných snědlo těchto

¹⁶ A: tlustých

¹⁷ A: poče

¹⁸ poslal ihned] A: posla inhed

¹⁹ mudrce té země] A: múdré toho kraje aneb té země

²⁰ A: otázá

²¹ A + mienil aneb

²² A + oni

²³ A + k

²⁴ A + A

²⁵ A: zpomenuv

²⁶ A: špižěři

²⁷ ihned král káza] A: inhed kázal král

²⁸ jej: v A *chybí*

²⁹ A + k

³⁰ A + a

³¹ A: znamenávata

³² let dobrých a úrodných bude] A: úrodných a dobrých let přijdú pořád

³³ A + a tak

³⁴ A: a

³⁵ A: přijde

³⁶ A: hrubě

³⁷ A: zapomenú

³⁸ A: proto

³⁹ A: opatruj

⁴⁰ A + nasyt

⁴¹ A + dobrá

⁴² A: přijdú

⁴³ A + ty

⁴⁴ A: dosti

⁴⁵ A: Josefově

⁴⁶ A: a

⁴⁷ A: a

⁴⁸ velikým kniežetem prvného] A: najvyšším kniežetem

Jozef králi pokúpil všudy v zemi ⁴⁹ okolo všecko obilé, kteréž bylo prodajno, a naplnil králova města⁵⁰ a hrady plny⁵¹ obilé. ⁵² Pak osmé léto tak se bylo zle urodilo, že se lidé báli, by od hladu nezemřeli. A tak, že se lidé jeli⁵³ na krále křičeti, aby jim obilé prodati kázal. A král je šikoval k Jozefovi, aby jim obilé prodal. I přišli z dalekých zemí ⁵⁴ obilé kupovati⁵⁵. Tu slyšal Jákob, Jozefův otec, že by v Ejiptě obilé každému dali kupovati⁵⁶. A proto jest poslal všechny své⁵⁷ syny do Ejipta kromě Benjamina, aby obilé oni⁵⁸ kupovali, neb⁵⁹ byl Benjamin ještě mlád, a proto jeho doma nechal. A těch deset bratrův přišlo⁶⁰ do Ejipta k Jozefovi a prosili jeho za obilé. A neznali jeho, ale on je ⁶¹ dobře znal. I mluvil s nimi ostře⁶² řka: „Odkud ste⁶³?“ Odpověděchu: „Jsme z Kanaan⁶⁴ a chceme⁶⁵ obilé kupovati.“ I vece jim Jozef: „Vy ste⁶⁶ špehéri této země.“ Odpověděchu: „Nic, pane, neb všickni sme⁶⁷ jednoho otce synové. A nenie nás více, ⁶⁸ jediný jest mladý doma s otcem zuostal⁶⁹.“ I bál se jest Jozef, ⁷⁰ aby snad mladšího bratra někde nezabili⁷¹. A protož⁷² jest řekl: „Já chci vašeho mladšího⁷³ bratra také viděti. A chci z vás jednoho u vězení chovati⁷⁴, až vy mladšího⁷⁵ bratra sem přivedete.“ A kázal svému služebníku jim jich všechny pytle naplniti obilím⁷⁶. A ty peníze, kteréž sú za obilé dali⁷⁷, tajně v pytle vložiti. A tak sú jeli těch devět bratrův k svému otci domův s obilím⁷⁸ a pověděli jemu, kterak sú⁷⁹ tam jednoho nechali⁸⁰ u vězení, až by Benjamina tam přivedli, svého mladšího⁸¹ bratra. I vece otec velmi smutně: „Já sem syna svého milého před mnoho lety ztratil a již můj⁸² syn Simeon jat, měl li bych já syna svého mladého⁸³ do Ejipta šikovati a snad bych já jej tam ztratil.“ A když sú⁸⁴ pytle rozvázali, našli sú⁸⁵ své peníze v

⁴⁹ A + a tady

⁵⁰ králova města] A: králi jeho všecka města

⁵¹ A: plno

⁵² A + A

⁵³ lidé jeli] A ~

⁵⁴ A + k Jozefovi; zů Jofeph

⁵⁵ A: kupovat

⁵⁶ obilé každému dali kupovati] A: **12v** dali každému kupovati obilé

⁵⁷ všechny své] A ~

⁵⁸ obilé oni] A ~

⁵⁹ A: anebo

⁶⁰ A: přišli jsú

⁶¹ A + jest

⁶² A: hrubě a

⁶³ Odkud ste] A: Odkad jste

⁶⁴ A: Kanaaim; Chanaan

⁶⁵ A: chtěli bychme

⁶⁶ A: jste

⁶⁷ neb všickni sme] A: my sme všickni

⁶⁸ A + než

⁶⁹ doma s otcem zuostal] A: s otcem doma ostal

⁷⁰ A + když by byli bratřie všichni spolu; *rkp A blíže předloze, sr. Tw 258/33–34*

⁷¹ aby snad mladšího bratra někde nezabili] A: snad by jej zabili byli

⁷² A: proto

⁷³ vašeho mladšího] A: mlazšího

⁷⁴ u vězení chovati] A: zde vězně schovati

⁷⁵ A: mlazšího

⁷⁶ A: obilé

⁷⁷ kteréž sú za obilé dali] A: které jsú byli dali za obilé, jim kázal

⁷⁸ devět bratrův k svému otci domův s obilím] A: bratrův devět s obilím k svému otci domův

⁷⁹ A: jsú

⁸⁰ A: ostavili

⁸¹ A: mlazšího

⁸² A: muoj

⁸³ syna svého mladého] A: svého mladého syna

⁸⁴ A: jsú

obilí⁸⁶, jakož sú⁸⁷ byli dali za obilé. A protož⁸⁸ se biechu lekli. A když to obilé bylo ztráveno, tu sú⁸⁹ vzeli bratřie Benjamina s sebu a mnoho peněz i šli opět do Ejipta k Jozefovi obilé kupovati⁹⁰. A když Jozef svého mladšieho⁹¹ bratra uzřel⁹² a uslyšev, že jest⁹³ jeho otec živ, po mnoho⁹⁴ řeči, jakož on s nimi mluvil⁹⁵, i odvede⁹⁶ se s nimi na stranu. I vece k nim: „Ját⁹⁷ sem Jozef, bratr váš, ^{98 99} jakož ste¹⁰⁰ mě chtěli jednu¹⁰¹ zabiti. Nebojte se, nebt¹⁰² jest přišlo k lepšímu¹⁰³. A zlíba tu ¹⁰⁴ své¹⁰⁵ bratři. **8r** I by tu¹⁰⁶ veliký křik na králově paláci¹⁰⁷ a veliká radost na králově dvoře¹⁰⁸. A král k Jozefovi vece¹⁰⁹: „Kaž svým bratřím¹¹⁰ zde ostatici a pošli po jich ženy a děti a¹¹¹ po jich všecky¹¹² přátely, nebt' já chci s nimi vše dělit, což já¹¹³ v svém království mám.“ ¹¹⁴ Jozef dal svým bratřím¹¹⁵ dobré rúcho a¹¹⁶ obilé a penieze a kázal jim domov jíti po svého otce a po přátely. A tak se vrátili domov a pověděli Jákobovi, otcí svému, kterak Jozef, syn jeho, živ jest a jest velikým pánem v Ejiptě. Tu zplakav¹¹⁷ otec velikú¹¹⁸ radostí a¹¹⁹ vece: „Již sem dosti živ byl, chci já¹²⁰ k svému synu jíti a jeho ohledati, než¹²¹ umru.“ A tak jest jel Jákob s svými se všemi ¹²² přátely do Ejipta k Jozefovi¹²³. A kterak veliká čest a radost se jemu stala tu¹²⁴, o tom bylo by¹²⁵ mnoho

⁸⁵ sú: v *A chybí*

⁸⁶ *A*: uobilí

⁸⁷ jakož sú] *A*: jako jsú

⁸⁸ *A*: proto

⁸⁹ *A*: jsú

⁹⁰ *A*: kupovat

⁹¹ *A*: mlazšieho

⁹² *A*: uzře

⁹³ jest: v *A chybí*

⁹⁴ *A*: mnohé

⁹⁵ jakož on s nimi mluvil: v *A chybí*

⁹⁶ *A*: vede

⁹⁷ *T*: Iat (!); *A*: Já

⁹⁸ v *A samostatná kapitola* **Kterak se Jozef svým bratróm zjevil**; *rkp A blíže předloze, sr. Tw 259/16*

⁹⁹ *A* + Jozef, bratr váš

¹⁰⁰ *A*: jste

¹⁰¹ *A*: jedni z vás

¹⁰² *A*: nebot'

¹⁰³ *A*: lepšímu

¹⁰⁴ *A*: **13r**

¹⁰⁵ *A*: svú

¹⁰⁶ by tu] *A*: byl

¹⁰⁷ *A*: dvoře

¹⁰⁸ *A*: paláci

¹⁰⁹ A král k Jozefovi vece] *A*: I vece král k Jozefovi

¹¹⁰ *A*: bratróm

¹¹¹ *A*: i

¹¹² *A*: všech

¹¹³ což já] *A*: cožť

¹¹⁴ *A* + Pak

¹¹⁵ *A*: své bratři

¹¹⁶ a: v *A chybí*

¹¹⁷ *A*: zaplaka

¹¹⁸ *A*: pravú

¹¹⁹ *A*: i

¹²⁰ chci já] *A* ~

¹²¹ *A*: nežť já

¹²² *A* + syny a; mit finen fünen und

¹²³ do Ejipta k Jozefovi] *A*: k Jozefovi do Ejipta

¹²⁴ se jemu stala tu] *A*: jemu se jest tu stala

¹²⁵ o tom bylo by] *A*: bylo by o tom

praviti. A král měl tak velikú milost k Jozefovi, že proň¹²⁶ dal Jákobovi a jeho synóm¹²⁷ zemi, aby jeho¹²⁸ byla, i¹²⁹ zdělal je pány veliké¹³⁰. A když Jákob byl sedmmezciatma let¹³¹ v Ejipte, tu dal každému synu svému¹³² požehnanie a učil je, kterak by se držeti měli¹³³. A v ty časy umřel jest Jákob¹³⁴ a byl jest¹³⁵ sto a čtyřidceti¹³⁶ let stáří¹³⁷.¹³⁸ A od těch dvanácti synón Jákobových¹³⁹ přišlo dvanácte¹⁴⁰ rodón velikých¹⁴¹, o nichž¹⁴² se čte ten den na Vše svaté.

¹²⁶ A: pro něho

¹²⁷ A + jednu velikú

¹²⁸ A: jich

¹²⁹ A: a

¹³⁰ pány veliké] A: všechny pány

¹³¹ byl sedmmezciatma let] A: sedmnáct let byl

¹³² synu svému] A ~

¹³³ držeti (držeti!) měli] A ~

¹³⁴ jest Jákob: v A chybí

¹³⁵ a byl jest] A: jako byl v

¹³⁶ A + a sedmi

¹³⁷ A: stár

¹³⁸ A + A potom umřel Jozef, jako sto a deset let stár byl; rkp A blíže předloze, sr. Tw 260 ad 3

¹³⁹ A: Jozefových; Iacobes

¹⁴⁰ A: dvanáct

¹⁴¹ velikých: v A chybí; gros

¹⁴² T: nichz (!)

Král farao druhý Židy v dílo veliké podrobil¹

Po Jozefově smrti byl jiný král v Ejipte, ten nevěděl nic o použitku² a o štěstí³, ješto byl Josef té zemi⁴ přivedl v těch sedmi letech úrodných⁵. A proto ten král neměl ižádné⁶ milosti k nim. A bylo od Jozefa a od jeho bratří tak se mnoho Židón rozmohlo, že se král bál⁷, by jeho nepřemohli. A proto kázal král⁸ Židóm mnoho dělati, aby ustanúc méně <s>⁹ svými ženami¹⁰ lehali¹¹ a skrze to méně aby se¹² plodili. Avšak skrze to¹³, kterak sú velmi dělali¹⁴, však jich vždy bylo více a více¹⁵. A protož¹⁶ přikázal král farao¹⁷, aby všechny pacholíky zbili, kteříž by se od¹⁸ Židón narodili. Ale děveček kázal nechati, aby těm z Ejipta slúžili¹⁹. A tak bylo mnoho dětí²⁰ zbito²¹.

¹ Král farao druhý Židy v dílo veliké podrobil] A: O židovském jetí

² A: požitku (lze interpretovat i póžitku)

³ A: česti; felikeit

⁴ byl Josef té zemi] A: Josef té zemi byl

⁵ letech úrodných] A: rodných letech

⁶ A: žádné

⁷ král bál] A ~

⁸ král: v A chybí

⁹ doplněno podle rkp A

¹⁰ méně <s> svými ženami] A: s svými ženami tiem méně

¹¹ lze interpretovat i léhali

¹² méně aby se] A: aby se méně

¹³ skrze to: v A chybí

¹⁴ velmi dělali] A: velmě hrubě dělali Židé

¹⁵ více a více] A: vícež a vícež

¹⁶ A: proto

¹⁷ A: faraon

¹⁸ A: 13v

¹⁹ A: mohli slúžiti

²⁰ A: dietek

²¹ A + od jeho služebníkův; v předloze chybí, sr. Tw 260/24

O Mojžiesově¹ narození

V ty časy porodila jedna Židovka velmi pěkného pacholíka, tomu říkali² Mojžies. A když uzřeli tak krásné dítě,³ nechtěli sú ho⁴ zabiti a obinuvše je i položichu je⁵ v jednu truhličku a vložichu je na vodu Nilus tak řečenú⁶, nechali plúti. I šla toho dítěte⁷ sestra podlé vody⁸ dívající se, kterák se jemu zvede. Pak se přihodi⁹, že toho¹⁰ krále dcera přišla k té ženě, ješto se tomu dítěti dívala¹¹, jdúc podlé vody¹², i přejala¹³ tu skříňku i našla v ní¹⁴ dítě, ano pláče¹⁵. I vece toho jistého krále dcera k té ženě, aby tomu dítěti chovačky dobyla a tak aby je na své ztravě chovala tak, že to dítě bylo přineseno k své mateři zase a bylo jie poručeno pěstovati¹⁶, až pak byl veliký robenec. A¹⁷ v¹⁸ jednu chvíli viděl ten robenec na králově dvoře jednu korunu s obrazy těch pohanských bohuov¹⁹. Tu uchytil, udeřil jí o zemi, a proto chtěli jeho zabiti. I vece jeden a řka: „Učinilt’ jest²⁰ z dětinstvie a z nemúdrosti²¹,“ jakož na něm shledali²², i²³ podali jemu²⁴ rozhorčeného uhle a on v usta²⁵ vzal a tak mu se jazyk spálil. A tak²⁶ vždy bebtal. A od toho ještě i nyní Židé více sú bebtaví než jiní.²⁷

8v A potom šel Mojžies²⁸ na jedno pole i viděl, an se Žid krikuje s jedniem pohanem. I pomohl jest Židu a zabil²⁹ pohana do smrti. A ten byl králův služebník. A druhý den viděl, an dva se vadíta³⁰, i poče Mojžies toho tresktati³¹, jako křiv byl. I odpověděl³² jemu Žid³³ řka: „Kto tě jest naším súdcí ustavil, zdali³⁴ mě chceš³⁵ zabiti, jakožs včera zabil králova služebníka?“ I bál se Mojžies, aby³⁶ se

¹ A: Mojžěšovu

² A: řekali

³ A + i

⁴ sú ho] A: jsú jeho

⁵ položichu je] A: vložili je

⁶ a vložichu je na vodu Nilus tak řečenú] A: i postavichu ji na vodu tak řečenú Nilus i

⁷ A: dítěte (dietete!) matere; des Kindes mütter lwefter

⁸ A: vuody

⁹ A + nechtiec

¹⁰ A + jistého

¹¹ ješto se tomu dítěti dívala] A: jako se dívala tomu dítěti (diedeti!)

¹² A: vuody

¹³ A: přejala

¹⁴ v ní] A: tam

¹⁵ ano pláče] A: plačíc

¹⁶ tak, že to dítě bylo přineseno k své mateři zase a bylo jie poručeno pěstovati] A: A tak to dítě bylo zase své mateři dáno a poručeno jí pěstovati

¹⁷ A + tak

¹⁸ v: v A chybí

¹⁹ A: bohův

²⁰ Učinilt’ jest] A: Učinil li jest to

²¹ A + shledáme to

²² na něm shledali] A: i shledali na něm

²³ A: že

²⁴ A + Mojžěšovi

²⁵ uhle a on v usta] A: železa v jeho usta. A on

²⁶ A: proto

²⁷ A od toho ještě i nyní Židé více sú bebtaví než jiní] A: A tak ještě vzdy Židé bebcí a šeplí více než jiní lidé

²⁸ A: Mojžěš

²⁹ A: zabijí

³⁰ an dva se (lie!) vadíta] A: dva spolu se hněvajíc

³¹ A: kázati

³² A: odpovědě

³³ A + a

³⁴ ustavil, zdali] A: učinil, zda

³⁵ A + také

³⁶ Mojžies, aby] A: Mojžěš, by

to krále nedoneslo, i utekl ³⁷ z Ejipta do Madian. A mezi tím ti Židé v Ejiptu, ještě byli Jozefovi³⁸ bratří a jeho pokolenie, ti musili velmi dělati a sloužiti ³⁹ králi, jakož jest o tom dřívě⁴⁰ praveno.

³⁷ A + jest

³⁸ A: Jozef **14** fovi

³⁹ A + tomu

⁴⁰ dřívě: v A *chybí*

¹ Mojžíš pak pásł stádo² u té hory Sinaj. Tu se ³ jemu Bóh⁴ ukázal ⁵ v jednom ohnivém ⁶ kři. Avšak ten plamen tomu kři nic neuškodil. I řekl Buoh⁷ k Mojžíšovi⁸: „Slož dolův svú obuv⁹, neb jest tato země svaté místo, jakož¹⁰ ty stojíš, a jdi k králi faraonovi a kaž jemu, ať mój¹¹ lid propustí.“ Mojžíš odpověděl¹² řka: „Král mně¹³ neuvěří“. A tak mu kázal Pán Buoh vzieti jeden prut¹⁴, ještě by jím divy činil¹⁵ aneb znamenie, ještě by mu¹⁶ král ¹⁷ lépe věřil. I vzal s sebou bratra Árona¹⁸ i šel před krále a¹⁹ vece: „Pán²⁰ Buoh k tobě mě jest²¹ poslal, aby jeho lid propustil.“ I vece král: „Já neviem, kto si²² ani ²³ tvojoj Buoh, ²⁴ daj mi toho znamenie.“ A ²⁵ ihned vyvrže svůj²⁶ prut na zemi a tu²⁷ se promění v hada²⁸. I přijidechu královi mistři a²⁹ kúzly a čáry ³⁰ své metly zdělali, že z nich také³¹ hadové byli, a Mojžíš³² had snědl jiné³³ hady ³⁴ a všem těm znamením nechtěl král věřiti ani³⁵ Židův propustiti. A proto král a jeho země byla těžce obtížena a zvláště těmi desíeti ranami, jakož potom psáno stojí.

¹ A + **Buoh se Mojžěšovi zjevil**

² pásł stádo] A ~

³ A + jest

⁴ A: Buoh

⁵ A + na té hoře; uf dem berge

⁶ A + aneb u plamenném; in eime burnenden böfche

⁷ A: Bóh

⁸ A: Mojžěšovi

⁹ svú obuv] A: své třevie

¹⁰ neb jest tato země svaté místo, jakož] A: nebt' jest toto místo svaté, jako

¹¹ A: muoj

¹² Mojžíš odpověděl] A: Mojžěš vece a

¹³ Král mně] A: Pane, král mi

¹⁴ kázal Pán Buoh vzieti jeden prut] A: Buoh kázal jeden prut vzieti

¹⁵ A: dělal

¹⁶ ještě by mu] A: aby jemu

¹⁷ A + tím

¹⁸ s sebou bratra Árona] A: svého bratra Árona s sebou

¹⁹ krále a] A: král i

²⁰ Pán: v A *chybí*

²¹ k tobě mě jest] A: mě k tobě

²² A: jsi ty

²³ A + kto jest

²⁴ A + protož

²⁵ A + Mojžěš,

²⁶ ihned vyvrže svůj] A: ihned vrže svouj

²⁷ A: ten

²⁸ A: had

²⁹ A: kteříž

³⁰ A + také

³¹ také: v A *chybí*

³² A: Mojžěšův

³³ jiné] A: jich všechny

³⁴ A + A tak Mojžěš činil tu mnoho divův; *rkp A blíže předloze, sr. Tw 262/11*

³⁵ a všem těm znamením nechtěl král věřiti ani] A: avšak král farao nechtěl těm znamením věřiti ani chtěl

Pán Buoh zatvrdil srdce faraonovo, krále ejipského¹

Najprvé jako král farao² stál podlé jedné vody³, i vece ⁴ Mojžieš: „⁵ Když božieho lidu nechceš propustiti a tvé srdce se tak zatvrdilo, tak⁶, že mi nechceš věřiti, a protož chci já⁷ svú metlú udeřiti u vodu.“ I udeři a ihned⁸ ta voda⁹ a jiné vody všecky¹⁰ se v krev obrátie a jiné¹¹ všecky studnice ¹² tak, že vešken dobytek jim zemřel, nemajíce¹³ co píti, nebo¹⁴ dobytek té krve píti nemohl. A to tak stalo sedm dní. I vece král Mojžiešovi¹⁵: „Pros svého Boha, ať ta ¹⁶ rána stane. Jáť¹⁷ chci jeho lid pryč¹⁸ pustiti, ať s tebú jde¹⁹.“ A Mojžieš²⁰ přikáza ²¹ a ihned vody²² biechu bielé a čisté²³ jako dřieve²⁴. Avšak král nechtěl božieho²⁵ lidu propustiti. Opět Mojžieš ztáhl ruku svú na²⁶ vodu a ihned²⁷ vyleze ²⁸ tak mnoho žab, že všecku²⁹ zemi přikryly³⁰ a lidem velikú škodu učinily³¹. A to byla druhá rána. Opět král prosí³² Mojžieše, aby svého Boha prosil, aby ta rána přestala³³, a že by chtěl lid³⁴ pryč pustiti s Mojžiešem³⁵. ³⁶ Mojžieš poprosi Pána³⁷ Boha a ihned³⁸ ta rána přesta. A když ³⁹ král uzřel⁴⁰, nechtěl opět⁴¹ lidu božieho⁴² propustiti, neb jest měl od nich veliký požitek a

¹ Pán Buoh zatvrdil srdce faraonovo, krále ejipského] A: O desieti ranách, ješto Mojžieš faraonovi učinil

² král farao] A ~

³ A: vuody

⁴ A + k němu

⁵ A + Králi,

⁶ se tak zatvrdilo, tak] A: tak zatvrdilo se jest

⁷ protož chci já] A: proto já chci

⁸ A: inhed

⁹ A: vuoda

¹⁰ vody všecky] A: všecky vuody

¹¹ obrátie a jiné] A: obrátily i také

¹² A + v té zemi k tomu

¹³ A: nemajíc

¹⁴ A: neb

¹⁵ Mojžiešovi] A: k Mojžěšovi

¹⁶ A: 14v

¹⁷ T: Iat (!); A: A já

¹⁸ A: přeč

¹⁹ ať s tebú jde] A: s tebú jíti

²⁰ Mojžieš] A: tak Mojžěš

²¹ A + vodám

²² ihned vody] A: inhed všecky vuody

²³ bielé a čisté] A: biely a čisty

²⁴ A: dřeve

²⁵ nechtěl božieho] A: nerodil božého

²⁶ Mojžieš ztáhl ruku svú na] A: ztáhl Mojžieš svojo prut nad; ftreckete Moyfes fine hant

²⁷ A: inhed

²⁸ A + ven

²⁹ A: všicku

³⁰ A: přistřechu

³¹ A: učinichu

³² A: prosil

³³ aby svého Boha prosil, aby ta rána přestala] A: aby ta rána přestala a aby Boha svého prosil

³⁴ chtěl lid] A ~

³⁵ A: Mojžěšem

³⁶ A + A

³⁷ Pána: v A chybí

³⁸ A: inhed

³⁹ A + to

⁴⁰ A: uzře

⁴¹ nechtěl opět] A: opět nerodil

⁴² božieho: v A chybí

službu⁴³. A tak učinil Mojžíš osm těch⁴⁴ ran pořád a král vždy slíbil po každé ráně Mojžíšovi lid propustiti⁴⁵. A když ty rány přestaly od Mojžíšova⁴⁶ přikázanie, tehda nikdy⁴⁷ král nechtěl propustiti⁴⁸. A ty rány byly takto: Mojžíš⁴⁹ udeřil svú metlú na zemi a ihned⁵⁰ bylo stěnic, ješto lidem velmi škodily. A potom bylo mnoho brúkóv a j^{9r}ých rozličných⁵¹ much plna země.⁵² Potom zemřel vešken dobytek, ješto v domiech byl.⁵³ Potom byli lidé⁵⁴ plni nežituov⁵⁵ a neštovic. A potom přišla veliká bůře i zbila všecky lidi, ješto⁵⁶ na poli byli, a obilé i ovoce všudy⁵⁷. A potom byly kobyvky a tak, což povětríe nedobilo, to ony snědly. A potom přijide na ně veliká tma obecně po všem Ejiptě⁵⁸ tak, že ani ve dne, ani v noci nižádný⁵⁹ jeden druhého nemohl viděti a umřelo⁶⁰ mnoho lidí skrze tu tmu. I vece král⁶¹ k tomu lidu izrahelskému⁶²: „⁶³ Jděte všickni pryč, toť⁶⁴ jest má dobrá vuole⁶⁵. A nechajte⁶⁶ dobytka zde.“ Odpověděl⁶⁷ Mojžíš: „Nechcme jednoho paznehta zde ostaviti⁶⁸.“ I vece král Mojžíšovi⁶⁹: „Nepřichod’ více před muoj obličej⁷⁰ aneb musíš umřieti.“ I jide Mojžíš⁷¹ zase k lidu i vece k nim: „Já chci ještě jednu ránu učiniti a⁷² tak, aby v každém domu, jakž veliká jest země ejipská⁷³, aby najstarší člověk umřel. A protož⁷⁴ jezte velikonoční beránek a zmažte dveře krví a⁷⁵ nebudeš moci anjel do vašeho domu vjíti⁷⁶, ješto⁷⁷ v každém domu najstaršieho⁷⁸ člověka zabíe.“ I učil je Pán⁷⁹ Buoh, v které by časy měli ten beránek jiesti a kterak by sprosili⁸⁰ u těch z Ejipta zlaté a stříbrné⁸¹ pásy, koflíky, mísy a jiné klénoty a což by oni od nich

⁴³ A + od toho lidu israhelského

⁴⁴ osm těch] A ~

⁴⁵ po každé ráně Mojžíšovi lid propustiti] A: za každé rány propustiti lid Mojžíšovi

⁴⁶ A: Mojžíšova

⁴⁷ tehda nikdy] A: tehdy vždy

⁴⁸ nechtěl propustiti] A: nepropustil lidi tak dobře jako dřeve

⁴⁹ A: Mojžíš když

⁵⁰ a ihned] A: ihned

⁵¹ A + zlých

⁵² A + A

⁵³ A + A

⁵⁴ A + ve všem Ejiptě

⁵⁵ A: nežitov

⁵⁶ zbila všecky lidi, ješto] A: zbi dobytek i lidi ty všecky, kteříž

⁵⁷ a obilé i ovoce všudy] A: a všecko ovoce pobilo všudy

⁵⁸ tma obecně po všem Ejiptě] A: obecně po všem Ejiptě tma a

⁵⁹ A: žádný

⁶⁰ A + jest

⁶¹ A + fárao

⁶² A: Ismahelovu; Ifrahel

⁶³ A + Vy Židé

⁶⁴ A: neb

⁶⁵ A: vuola

⁶⁶ A + svého

⁶⁷ Odpověděl] A: I odpověď

⁶⁸ Nechcme jednoho paznehta zde ostaviti] A: Nechcemet’ zde jednoho paznohta nechati

⁶⁹ A: Mojžíšovi

⁷⁰ muoj obličej] A: mě; min antlit

⁷¹ A: Mojžíš

⁷² a: v A chybí; A: **15r**

⁷³ jest země ejipská] A: ejipská země jest

⁷⁴ A + ještě

⁷⁵ A: i

⁷⁶ A: vníti

⁷⁷ A: kterýž

⁷⁸ A: najstaršieho

⁷⁹ Pán: v A chybí

⁸⁰ které by časy měli ten beránek jiesti a kterak by sprosili] A: který čas měli by sprositi

⁸¹ A: stříbrné

mohli⁸² mieti. A s tým aby se z země brali. A tak se všechno⁸³ stalo, ⁸⁴ když noc přijde, i umře v domu každém⁸⁵ nejstarší člověk. I prosil⁸⁶ král Mojžíše, aby on a jeho lidé⁸⁷ se vším se⁸⁸ pryč brali po své vůli. A tak ti z Ejipta puojčili Židům rúcha a rozličných klénotuov⁸⁹, což ⁹⁰ oni měli ⁹¹ a což oni ⁹² puojčili⁹³, to ⁹⁴ oni vše pobrali s sebú. A s tím přišli až k moři a moře se jim otevře. A tak sú⁹⁵ šli suchú nohú přes⁹⁶ ně.

⁸² oni od nich mohli] A: mohli od nich

⁸³ A: vše

⁸⁴ A + a

⁸⁵ domu každém] A ~

⁸⁶ A: prosí

⁸⁷ A: lid

⁸⁸ T: gfe (!)

⁸⁹ A: klénotov

⁹⁰ A + jsú

⁹¹ A + mezi sebú

⁹² A + jim

⁹³ A: pójčili

⁹⁴ A + jsú

⁹⁵ A: jsú

⁹⁶ A: skrze

O tom, kterak král farao utopil se v moři se všemi¹

To² když král zvěděl³, že ten lid izrahelský pryč⁴ se běře z Ejipta s velikým zbožím, tu ihned⁵ táhl po nich s šesti sty vozy⁶ a s padesáti tisíci koňmi⁷ a dva tisíce dobrých oděncuov⁸. A když se k moři přibrali a viděli, kterak Židé jdú suchú nohú přes moře⁹, i mněli oni¹⁰, by jim také sucho¹¹ bylo jako Židům a tak ostalo¹². I chvátali skrze moře po nich. A když král s svými se všemi byl v¹³ moři, tu se jest o nich moře¹⁴ sstúpilo zase a oni všickni¹⁵ ztonuli. A proto slóve to moře Červené¹⁶, že tak mnoho lidí tu se ¹⁷ ztopilo. A tak Židé byli¹⁸ zproštěni z svého vězení, ješto tam byli sto a ¹⁹ čtyřiceti let po Jozefově smrti.

¹ **O tom, kterak král farao utopil se v moři se všemi] A: Mojžíš vyvedl lidi z Ejipta**

² A: A

³ A: zvědě

⁴ izrahelský pryč] A: z Israhele přeč

⁵ A: ihned

⁶ A: vuozy

⁷ T: konmi (!)

⁸ s padesáti tisíci koňmi (konmi!) a dva tisíce dobrých oděncuov] A: padesát tisícov jezdných a dva tisíce pěších dobře oblečených

⁹ jdú suchú nohú přes moře] A: jedú skrze moře suchú nohú

¹⁰ A: také

¹¹ také sucho] A ~

¹² ostalo: v A chybí

¹³ se všemi byl v] A: tam byl u

¹⁴ o nich moře] A: moře o nich

¹⁵ A: všichni

¹⁶ to moře Červené] A: Črvené moře

¹⁷ A + jest

¹⁸ Židé byli] A: byli lidé; wurdent die luden

¹⁹ A + čtyři a

Mojžiesovi dal Pán prikázanie¹

A potom dal Pán² Buoh Mojžiesovi³ desatero prikázanie na té huoře⁴ Sinaj a⁵ vedl ten lid na poušť⁶ a učinil⁷ tu mnoho divón a znamenie⁸. A kto o tom chce dále čisti⁹, ten najde v¹⁰ biblí v Mojžiesových¹¹ knihách. A když Mojžies byl stár sto a dvatceti let¹², tehdy jest¹³ umřel. A pochovali jeho boží anjelé¹⁴ tajně tak, že nižádný¹⁵ člověk nemuož věděti¹⁶, kde by jeho hrob byl, nebo by Židé jeho hrob anebo tělo věděli, za svého Boha by jej měli¹⁷.

¹ Mojžiesovi dal Pán prikázanie] A: Mojžies přijal desatero božie prikázanie na hoře

² Pán: v A chybi

³ A: Mojžiesovi

⁴ A: hoře

⁵ A: i

⁶ A: poušť

⁷ A: udělal

⁸ divón a znamenie] A: znamení a divón

⁹ dále čisti] A ~

¹⁰ A: u

¹¹ A: Mojžiesových

¹² Mojžies byl stár sto a dvatceti let] A: Mojžies byl sto dvatceti let stár

¹³ jest: v A chybi

¹⁴ boží anjelé] A: anjelé buoží sami

¹⁵ A: každý 15v

¹⁶ nemuož věděti] A: nemóž viděti; möhte bevinden

¹⁷ nebo by Židé jeho hrob anebo tělo věděli, za svého Boha by jej měli] A: anebo by jej a jeho hrob viděli byli Židé, byli by jej za svého Buoha jměli; ... gewiffet...

Kto první nalezl s kárami a s vozy jezdití¹

² Když Mojžies³ umřel, to bylo před božím narozením čtrnáctce set let⁴, za těch časuov⁵ byl Merkurius a ten také⁶ veliké umění⁷ uměl⁸, že jej měli poha^{9v}né za boha a ještě mají. ⁹ A tak Erikcenis¹⁰ nalezl prvně¹¹ káry a Ceylus¹² první vuoz. Ercektepius¹³ byl první lékař a Job v ty časy byl velikým pánem a Ybs¹⁴ tak řečený byl králem v ty časy v Ejiptě. A ten měl sedmdesáte synuov¹⁵ a jeho bratr Danaus¹⁶, ten měl tolikěž dcer. A tak, že jednoho dne vdaly¹⁷ je všechny v manželstvie¹⁸. Tu¹⁹ měl Danaus²⁰ tak velikú žádost po²¹ království, a tak se všemi dcerami uloži²²,

¹ Kto první nalezl s kárami a s vozy jezdití] A: Mojžies umřel

² A + A

³ A: Mojžies

⁴ čtrnáctce set] A: čtyři sta let a sedmdesáte

⁵ A: časov

⁶ A: tak

⁷ A: umění

⁸ A + tak

⁹ v A samostatná kapitola O nalezení vozů a kar

¹⁰ A: Eritonis; Erictonius

¹¹ A: první

¹² A: Coylus; Troylus

¹³ A: Euzetepius; Eufoclepius

¹⁴ A: Obs; Us, chybou překladatele, v předloze jméno země, nikoli jméno krále, sr. Tw 265/13–16

¹⁵ měl sedmdesáte synuov: v A chybi

¹⁶ A: Danacius

¹⁷ A: zdaly

¹⁸ v manželstvie] A: k manželství

¹⁹ A: Ten

²⁰ A: Danacius

že by každá svého ženicha v noci zabiti měla²³. A tak byli všickni²⁴ zbiti kromě jediného²⁵, ten sotně utekl. A potom ten jistý Danaus²⁶ vyhnal svého bratra z království a sám byl králem.

²¹ A: k

²² a tak se všemi dcerami uloži] A: tak že svými čary uloži; ... döhtern...

²³ v noci zabiti měla] A: chtěla zabiti

²⁴ A: všichni v té

²⁵ A: jednoho

²⁶ A: Danazius

O náměstku Mojžiešovu¹

² Po Mojžiešově³ smrti byl Jozue mistrem a vládl tiem lidem izrahelským⁴ sedmmezcieta let. A také Delbora⁵ zpravovala⁶ lid čtyřidceti let. ⁷ Potom Gedeon čtyřidceti let. Potom Abimelech⁸ tři léta a byl dříve řečeného⁹ Gedeona syn s nepravú ženú a zabil svých¹⁰ bratrův sedmdesát¹¹, aby sám vládl. Potom vládl Chala¹² dvamezcieta let, ¹³ Jepte šest let, ¹⁴ Adon¹⁵, ještě také slóve Azariáš, vládl sedm let. Za těch časuov¹⁶ bylo to město veliké Troje¹⁷ zbořeno, jako se ¹⁸ o tom bude praviti. ¹⁹ Samson, ten silný, vládl dvatceti²⁰ let a Heli čtyřidceti ²¹. Pak Samuel a Saul vládla čtyřidceti let. A ještě²² Samuel stár byl a nemocen byl i ustanovil svá²³ dva syny Johele²⁴ a Abiam zpráve nad tiem lidem. A ta dva brali²⁵ za to a soudili nespravedlivě²⁶. A toho od něho²⁷ nechtěli trpěti. I žádali na Samuelovi, aby jim dal krále, aby je zpravoval²⁸, jako jiné země mají. Od toho je²⁹ Samuel odrazoval ³⁰ řka: „Budete li mieti krále, ten³¹ vám mnoho nátiskuov bude³² činiti a bude³³

¹ O náměstku Mojžiešovu] A: Kterak sedmdesát bratrův bylo zabito po smrti Mojžiešově

² A + A

³ A: Mojžiešově

⁴ tiem lidem izrahelským] A: těmi lidmi israhelskými

⁵ A + vdova; eine wittewe

⁶ A: jednala

⁷ A + A

⁸ A: Abilmerodach; Albymelech

⁹ dříve řečeného] A: toho dřevemenovaného

¹⁰ A + vlastních

¹¹ sedmdesát] A: sedmdesáte do smrti proto

¹² Thola

¹³ A + pak Jax dvamezcieta let; lau 22 ior

¹⁴ A + Esebor sedm let; Elebon 7 jor

¹⁵ A: Abdon; Abdon

¹⁶ A: časov

¹⁷ město veliké Troje] A: jisté město Troje veliké

¹⁸ A + potom

¹⁹ A + Potom

²⁰ A: dvatceti

²¹ A + let

²² ještě: v A chybí

²³ ustanovil svá] A: uděla; mahte

²⁴ A: Joele

²⁵ A: brala

²⁶ soudili nespravedlivě] A: súdili nespravedli^{16r}vě

²⁷ A: nich

²⁸ A: jednal

²⁹ Od toho je] A: K tomu jim

³⁰ A + a

³¹ A: tenť

³² mnoho nátiskuov bude] A: bude mnoho nátiskov

³³ A: budeť

vám bráti vaše syny a zdělá z nich pacholky a vaše dcery a vaši³⁴ koni budú od něho požívání.“ A těch kusův³⁵ mnoho jim napřed³⁶ pravil, avšak se na to nechtěli nic³⁷ obrátiti, než vždy³⁸ chtěli krále³⁹ mieti. I pomazal⁴⁰ jim Saule a učinil⁴¹ králem. ⁴² ⁴³A když Saul nad Židy byl králem⁴⁴ a kraloval dvacet⁴⁵ let, ten Saul byl od pohanův⁴⁶ zabit. Za těch časuov byli živi tito tři proroci⁴⁷, Gád, Natan⁴⁸ a Azaf. Ten jistý ⁴⁹Saul ležal s velikým ⁵⁰polem proti filistýnským⁵¹, to sú⁵² pohané. ⁵³A tak⁵⁴ byl jeden pohan obr mezi nimi⁵⁵ Goliáš řečený. Ten ⁵⁶obr činil Židům tak velikú škodu, ⁵⁷že ktož by toho obra zabil, tomu by chtěl král⁵⁸ svú dceru dáti. Tak slíbi král Saul⁵⁹ a k tomu veliké zbožie. A ⁶⁰když David těch novin zaslyšel, ihned⁶¹ běžal od stáda, kteréž⁶² pásal, a vzal s sebou práček a⁶³ udeřil obra tak, že mu⁶⁴ kámen uvázl⁶⁵ v hlavě⁶⁶. A ihned⁶⁷ druhým kamenem uhodil⁶⁸ tudiež v ten kámen, jako první vězel⁶⁹ v jeho čele, a třetím⁷⁰ kamenem zabil⁷¹ toho obra do smrti. A potom ten jistý mládenec vzal⁷² jeho klénót⁷³ s helmem dolův⁷⁴ i stě tomu obru hlavu⁷⁵. ⁷⁶I nese ji před krále Saule⁷⁷, a proto, aby⁷⁸ svých králových slov nezměnil⁷⁹. A když král Saul uzřel⁸⁰

³⁴ A: vaše

³⁵ A: kusův; B: **lr** ...suov

³⁶ mnoho jim napřed] A: jim napřed mnoho; B: jim mnoho napřed

³⁷ na to nechtěli nic] A: na to nic nechtěli; B: nechtěli na to nic

³⁸ A: vždy

³⁹ chtěli krále] A: krále nechtěli

⁴⁰ A: mazal; B: zmazal

⁴¹ učinil] A: udělal jej; B: udělal jim jej

⁴² A, B + A tak byl Saul prvním králem.

⁴³ A když Saul nad Židy byl králem ... to sú pohané: v A *chybí*; v B *samostatná kapitola* **Najprvnější král židovský**

⁴⁴ nad Židy byl králem] B: byl králem nad Židy

⁴⁵ B: XX

⁴⁶ B: pohan

⁴⁷ tito tři proroci] B: tři proféty

⁴⁸ B: Netam

⁴⁹ B + král; künig

⁵⁰ B + lidem; mit ... volke

⁵¹ B: Filistýnóm

⁵² B: jsú

⁵³ v A, B *samostatná kapitola* **O obru Goliášovi**; rkp A, B blíže předloze, sr. Tw 268 ad 1

⁵⁴ B: také

⁵⁵ pohan obr mezi nimi] A, B: obr mezi pohany

⁵⁶ A + jistý; B + jest; dirre

⁵⁷ A + I učinil slib král Saul; das der künig Saul [sprach

⁵⁸ tomu by chtěl král] A: že jemu chce; B: tomu by chtěli

⁵⁹ Tak slíbi král Saul: v A *chybí*

⁶⁰ A: v B *chybí*

⁶¹ těch novin zaslyšel, ihned] A: těch novin zaslyše, inhed; B: toho zaslyše, inhed

⁶² A, B: jakož

⁶³ s sebou práček a] A: práček s sebou i; B: sebou práček i

⁶⁴ A, B: jemu

⁶⁵ B: uvázne

⁶⁶ A: helmu; in den helme

⁶⁷ A: inhed

⁶⁸ B: uhodil

⁶⁹ jako první vězel] A: jakož první kámen vězal; B: jako vězal

⁷⁰ B: třetiem

⁷¹ A: zabie; B: zabi

⁷² ten jistý mládenec vzal] A, B: vzal David, ten mládenec

⁷³ B: klénoty

⁷⁴ A: dolův

⁷⁵ stě tomu obru hlavu] A: sťal jemu hlavu; B: stě jemu hlavu, tomu obru

⁷⁶ A + Pak vzav David jeho hlavu; B + Pak vza David jeho hlavu

⁷⁷ A: Saula

tu hlavu a že jest Goliáš zabit od toho mládence Davida, ihned dal král svú dceru Davidovi⁸¹. A Židé činili⁸² Davidovi větší⁸³ čest nežli Saulovi⁸⁴ proto, že je David zprostil od toho obra a⁸⁵ od toho vojska pohanského. A proto⁸⁶ jel se král Saul záviděti velmi Davidovi⁸⁷ tak, že by jej byl mnohokrát rád zabil⁸⁸ a činil o něm rozličné úklady. Ale Saulův⁸⁹ syn Jonatas **10r** často jeho vystříhal⁹⁰. Ale Saul o něm vždy ukládal⁹¹ až do smrti.

^{92, 93} Pak David byl po něm králem nad Židy a kraloval čtyřiceti⁹⁴ let. ⁹⁵ Ten ⁹⁶ David spal s Bersabé a tak, že s ním těžka byla, a proto on prosil⁹⁷ Uriáše, toho ⁹⁸ rytíře, té jisté panie muže, aby od své panie⁹⁹ nejezdil, aby¹⁰⁰ prvé s ní spal¹⁰¹ proto, aby to dietě bylo obráceno na Uriáše a¹⁰² jeho ¹⁰³ slulo. ¹⁰⁴ Ten jistý rytíř znamenal nětco¹⁰⁵ i nechtěl s svú paní¹⁰⁶ spáti. Tu jej kázal šikovati¹⁰⁷ David k jednomu šturmu¹⁰⁸ a to tak uložil¹⁰⁹, aby byl vždy zabit¹¹⁰. ¹¹¹ A skrze to učinil David tři hříechy, chtě¹¹² učiniti jeden. A toho nespravedlivého syna chtěl učiniti erbovníkem¹¹³. ¹¹⁴ Potom toho David tak¹¹⁵ velmi želel, že Buoh¹¹⁶ sám k Davidovi řekl¹¹⁷: „Já sem jednoho člověka nalezl k své libosti¹¹⁸.“ ¹¹⁹ Pak potom David upadl¹²⁰ v pyšný úmysl, že tak¹²¹ úfal v svouj¹²² lid tak¹²³ silně,

⁷⁸ B: abych (!)

⁷⁹ B: neměnil

⁸⁰ A, B: užře

⁸¹ jest Goliáš zabit od toho mládence Davida, ihned dal král svú dceru Davidovi] A: Goliáše obra zabil David, ten mládenec, i da král Davidovi svú dceru; B: Goliáš zabit od toho mládence Davida a ihned král svú dceru Davidovi dal

⁸² Židé činili] B: učinili

⁸³ A: věčí

⁸⁴ Saulovi] A: Saulovi králi, a; B: králi Saulovi, a

⁸⁵ od toho obra a: v B chybí

⁸⁶ A: tak

⁸⁷ B + a

⁸⁸ jej byl mnohokrát rád zabil] A: jeho byl rád zabil mnohokrát B: jej mnohokrát byl rád zabil

⁸⁹ B: Saule

⁹⁰ jeho vystříhal] A: jeho vystřéhal; B: vystříchal

⁹¹ Ale Saul o něm vždy ukládal] A: a proto vždy Saul ukládal o něm; B: Ale Saul o něm ukládal

⁹² v A samostatná kapitola O králi Davidovi, v B O Davidovi králi; rkp A, B blíže předloze, sr. Tw 269/1

⁹³ A, B + A

⁹⁴ B: XL

⁹⁵ A, B + A

⁹⁶ B + král

⁹⁷ on prosil] A, B ~

⁹⁸ A: **16v**

⁹⁹ A, B: ženy

¹⁰⁰ A, B: až by

¹⁰¹ A + a to; B + a

¹⁰² B: aby

¹⁰³ A + aby

¹⁰⁴ A + A

¹⁰⁵ A, B: něco

¹⁰⁶ nechtěl s svú paní] B: nechtě svú ženú

¹⁰⁷ kázal šikovati] A, B: šikoval

¹⁰⁸ B + aneb k boji

¹⁰⁹ a to tak uložil] A: a tak to uloži; B: a to tak uloži

¹¹⁰ aby byl vždy zabit] A: že vždy by zabit; B: že vždy zabit byl

¹¹¹ v A samostatná kapitola David učinil jest tři hříechy, v B David učinil tři hříechy **lv**

¹¹² A: chtí (!)

¹¹³ učiniti erbovníkem] A: udělati erbovníkem, B: udělati erbovníka

¹¹⁴ B + A byl cizoložník a vražedníkem

¹¹⁵ Potom toho David tak] A: Avšak toho potom; B: Avšak potom toho

¹¹⁶ A: Bóh

¹¹⁷ k Davidovi řekl] B: řekl k Davidovi

¹¹⁸ své libosti] A ~

¹¹⁹ A, B + A

že by byl¹²⁴ Boha zapomanul a Boha více neprosil za pomoc. A pustil¹²⁵ se na sílu lidu svého¹²⁶ a kázal svůj¹²⁷ lid vešken zčisti¹²⁸ a popsati po všem svém království. A tak bylo v té zemi v Jeruzalémě¹²⁹ třikrát sto tisícúov mužúov¹³⁰ popsaných k brani. A v Judea¹³¹ padesáte tisícúov¹³², ješto všickni¹³³ dobří v boj¹³⁴ byli. A ¹³⁵ pro tu pýchu Pán Buoh se rozhněval¹³⁶ i poslal¹³⁷ k Davidovi jednoho proroka¹³⁸ řečeného Gád, aby jemu pověděl o třech božích¹³⁹ ranách, a z těch měl David sobě¹⁴⁰ jednu voliti¹⁴¹. Nebo aby veliký hlad v zemi byl¹⁴², aneb aby Davidovi nepřítelé měli nad ním moc tři měsiece¹⁴³ a nad ním svítězili, anebo¹⁴⁴ mor veliký tři dni. A když David uzří¹⁴⁵, že je mu z těch tří ran jednu voliti¹⁴⁶, i vece k tomu proroku¹⁴⁷ Gád: „Volil li bych já hladovitá léta, měl bych já a bohatí¹⁴⁸ dosti jiesti, a chudí by zahynuli¹⁴⁹. Pakli bych volil, aby¹⁵⁰ nepřítelé panovali v zemi mé¹⁵¹, však bych já měl dosti tvrzí a hraduov¹⁵², že bych já¹⁵³ na nich bezpečen byl a opět by škoda šla na chudé lidi¹⁵⁴. A když jinak nemuož býti, tehdy¹⁵⁵ já volím obecnú¹⁵⁶ ránu, ješto bohatého tak brzo uhodí jako chudého, ¹⁵⁷ to jest mor, ješto ciesaři¹⁵⁸, králi, kniežatóm, hrabiem, pánóm i chudým ¹⁵⁹ jest všem jednostajná, neb¹⁶⁰ já chci se¹⁶¹ raději dáti v¹⁶²

¹²⁰ David upadl] *A*: David upade; *B*: upadl David

¹²¹ pyšný úmysl, že tak] *A*: pyšný úmysl tak, že; *B*: pyšnú mysl a tak, že

¹²² *A*, *B*: svůj

¹²³ tak: v *A* *chybí*

¹²⁴ by byl] *A*: byl; *B*: by

¹²⁵ *A*, *B*: zpustil

¹²⁶ lidu svého] *B*: svého lida

¹²⁷ *A*: svuoj

¹²⁸ *B*: čisti

¹²⁹ *A*, *B*: jeruzalémské

¹³⁰ tisícúov mužúov] *A*: tisíc mužów; *B*: rñużow (!)

¹³¹ *A*: Indí; *B*: jinde; zu luda

¹³² padesáte tisícúov] *A*: padesát tisíc; *B*: L tisíc

¹³³ *A*, *B*: všichni

¹³⁴ *A*, *B*: boji

¹³⁵ *A* + tak

¹³⁶ Pán Buoh se rozhněval] *A*: rozhněval se naň Bóh; *B*: Buoh se rozhněval

¹³⁷ *A*, *B*: posla

¹³⁸ *B*: profětu; propheten

¹³⁹ *A*: dobrých; *B*: boziech (!)

¹⁴⁰ David sobě] *A*, *B* ~

¹⁴¹ *A*: vuoliti; *B*: vyvoliti

¹⁴² Nebo aby veliký hlad v zemi byl] *A*: Aneb veliký hlad v zemi aby byl

¹⁴³ *B*: měsíce

¹⁴⁴ *B*: aneb

¹⁴⁵ *A*: uzřev; *B*: uzře

¹⁴⁶ *A*: vuoliti

¹⁴⁷ *B*: profěťe

¹⁴⁸ měl bych já a bohatí] *A*: já a bohatí měli bychom

¹⁴⁹ *B*: zahýnulu (!)

¹⁵⁰ volil, aby] *A*: vuolil, že by; *B*: volil, že by

¹⁵¹ v zemi mé] *B*: v mé zemi

¹⁵² však bych já měl dosti tvrzí a hraduov] *A*: a ač bych já měl dosti tvrzí a hradów; *B*: však bych měl dosti hraduov a tvrzí

¹⁵³ já: v *A*, *B* *chybí*

¹⁵⁴ opět by škoda šla na chudé lidi] *A*: ale však by ta škoda opět šla na mé chudé lidi; *B*: opět by ta škoda šla na chudé lidi

¹⁵⁵ A když jinak nemuož býti, tehdy] *A*: Avšak když nemůže jinak býti, tehdy; *B*: A když nemóž býti jinak

¹⁵⁶ obecnú: v *B* *chybí*

¹⁵⁷ *B* + a

¹⁵⁸ *A*, *B*: césaři

¹⁵⁹ *A*: 17r

¹⁶⁰ *B*: nebt

boží moc než¹⁶³ svých nepřátel moc. A ihned¹⁶⁴ se počne¹⁶⁵ mor. I¹⁶⁶ umře v Jeruzalémě od¹⁶⁷ jitra až do večera tři sta tisícův¹⁶⁸. Tu se David poče modliti a volati k Bohu řka¹⁶⁹: „Pane Bože¹⁷⁰, jáť sem shřešil, pomsti nade mnú a nad mými nepřátely¹⁷¹, a nemsti se nad chudými lidmi.“ A měl tak veliký pláč a želenie za své hříechy¹⁷², že je¹⁷³ zase boží milost nalezl. A tak jemu Pán¹⁷⁴ Buoh hříechy odpustil a byl pln Ducha svatého¹⁷⁵. A když David stár a mdel¹⁷⁶ byl, ¹⁷⁷ udělal svého syna Šalomúna králem a sám umřel, jako čtli¹⁷⁸ od počátku¹⁷⁹ světa čtyři¹⁸⁰ tisíce let sto šedesáte a tři¹⁸¹. A pak před božím narozením tisíc a třiceti¹⁸² let.

¹⁶¹ chci se] A ~

¹⁶² B: u

¹⁶³ A: nežli; B: než v

¹⁶⁴ A: inhed

¹⁶⁵ A, B: poče

¹⁶⁶ B: A

¹⁶⁷ B: vot

¹⁶⁸ tři sta tisícův] A, B: třikrát sto tisíc

¹⁶⁹ Tu se David poče modliti a volati k Bohu řka] A: Tu je se (B: se je) David volati v nebesa i vece

¹⁷⁰ A: Buože

¹⁷¹ A, B: přátely; fründen

¹⁷² tak veliký pláč a želenie za své hříechy] A: jest tak veliké želenie a pláč za své hříechy; B: také veliké želenie a pláč za své hříechy

¹⁷³ A: jest

¹⁷⁴ A tak jemu Pán Buoh] A: že jemu Bóh; B: A tak jemu Buoh

¹⁷⁵ Ducha svatého] A, B ~

¹⁷⁶ a mdel: v B chybí

¹⁷⁷ A, B + tu

¹⁷⁸ A, B: četli

¹⁷⁹ A, B: počátka

¹⁸⁰ B: čtyř²ři

¹⁸¹ šedesáte a tři] A: šestdesát a tři léta; B: LXIII léta

¹⁸² B: XXX

Bude řeč o králi Šalomúnovi¹

Král² Šalomún kraloval čtyřiceti³ let nade všemi německými zeměmi⁴ a nad⁵ židovskými. ⁶ Jednu chvíli zjevil se jemu Pán Buoh⁷ v jeho spaní. I vece jemu⁸: „Co chceš, Šalomúne, ať tobě dám?“ I vece Šalomún: „Pane Bože⁹, jáť sem králem udělán a k tomu¹⁰ sem dietě. A protož¹¹ prosím tebe¹² za múdrost, abych tvuo¹³ lid uměl súditi a jej jednati ¹⁴.“ I vece **10v** k němu Pán¹⁵ Buoh: „Když ty nežádáš světské chvály, než múdrosti pro muoj lid, protož chcít¹⁶ já tobě dáti dlúhé zdravie a

¹ Bude řeč o králi Šalomúnovi] A, B: O králi Šalomúnovi

² Král] A: Pak; B: Pak král

³ B: XL

⁴ německými zeměmi] A: Němci a nade všemi jich zeměmi; über alles iudenfche lant

⁵ nad: v B chybí

⁶ A + Pak

⁷ Pán Buoh] A: Hospodin; B: Buoh

⁸ A: k němu

⁹ Pane Bože] A: Pane Buože; B: Bože

¹⁰ A, B: tomu

¹¹ A, B: proto

¹² prosím tebe] A, B ~

¹³ B: tvój

¹⁴ A, B + a držeti; künne reht usgerihten

¹⁵ Pán: v A, B chybí

¹⁶ protož chcít¹⁶ já] A: a proto já chci; B: a proto chci já

bohatstvie a víťazstvie nad tvými nepriateľmi a múdrosť, doniž budeš bydliti a neprestúpiš mého prikázanie¹⁷.“ A pretože¹⁸ ten kráľ Šalomún byl najmúdrejší človek, ešte pred ním nikdy tak múdreho nebylo ani po ňom bude¹⁹.²⁰ Potom měl kráľ Šalomún jeden soud²¹ se dvěma prázdnými ženami²² o dítě, jako se přely o ně²³. I vece k nim: „Rozetněte²⁴ to dítě, ²⁵ dajte každé²⁶ polovici.“ I vece ta, jako jejie dítě bylo: „Dajte jie²⁷ všecko, jáť jeho chci raději prázdná býti²⁸.“ A tak kráľ pozna²⁹ i vrátil matce³⁰ dítě zase.³¹ Ten kráľ Šalomún byl tak bohatý a tak ³² mocný, že na každý den měl dvacet čtvrtí bílého chleba své čeledi a sedmdesát rezného³³, deset voluov³⁴ a dvacet³⁵ skota a sto skopcův³⁶ a zvěřiny a ptákův, ryb³⁷ všeho nazbyt. A měl čtyřicet tisícův³⁸ dvořan jezdných³⁹.

¹⁷ bydliti a neprestúpiš mého prikázanie] A: choditi u mých prikázáních

¹⁸ A, B: tak

¹⁹ tak múdreho nebylo ani po ňom bude] A: múdrejší nebyl ani po ňom kdy bude; B: tak múdreho nebylo ani po ňom kdy bude

²⁰ v A, B samostatná kapitola – A: O Šalomúnově ztravě a nákladu pyšném; B: O krále Šalomúnově ztravě a nákladu (nakdu!) pyšném; rkp A, B blíže předloze, sr. Tw 271 ad 7

²¹ A, B: soud

²² prázdnými ženami] A: prázdnými ženami; B: prázdnými ženoma

²³ jako se přely o ně] A: ještě o ně při jměle; B: jakož se přely o ně

²⁴ B: Rozřežme

²⁵ A, B + a

²⁶ A, B: každé

²⁷ A, B: jí

²⁸ chci raději prázdná býti] A: chci raději býti prázdná; B: raději chci býti příčina

²⁹ B: poznal

³⁰ A, B: matce jejie

³¹ B + A

³² A: 17v

³³ na každý den měl dvacet čtvrtí bílého chleba své čeledi a sedmdesát rezného] A: musil na každý den mieti své čeledi dvacet kvart bílého chleba a sedmdesát (sedmdesart!) kvart rezného chleba; B: musil na každý den jmieti čeledi své XX strychův bílého chleba a LXX strychův rezného chleba a

³⁴ deset voluov] A: deset volův; B: X voluov

³⁵ B: XX

³⁶ B: skopcuov

³⁷ ptákův, ryb] A, B: ryb a ptákův a

³⁸ čtyřicet tisícův] A: dvacet tisícův; B: XL tisícův (tiřyczo!)

³⁹ A: jezdných

O chrámu Šalomúnově tuto bude praveno¹

I² udělal v Jeruzalémě chrám, to jest kostel³, a ten dělal velmi bohatě a nákladně a s velikú stravu⁴, že by o tom byly veliké knihy psány⁵, od zlata a od⁶ drahého kamenie a od rozličné věci bohaté. Jedinké tesařův⁷, jako dřevie k tomu tesali⁸, třicet tisícův bylo⁹. A zedníkův¹⁰ osmdesát tisícův, ještě lámali¹¹ v horách mramorové kamenie. A mistrův bylo tři a třicet set¹² nad jinými.¹³ A bylo

¹ O chrámu Šalomúnově tuto bude praveno] A, B: O Šalomúnovu chrámu

² A: Tu; B: A

³ A, B + anebo (B: aneb) jeden klášter

⁴ A, B: ztravú

⁵ byly veliké knihy psány] A: veliké knihy byly psáti; B: bylo mnoho psáti

⁶ od: v B chybí

⁷ Jedinké tesařův] A: Tesařův jediné; B: Tesařův

⁸ jako dřevie k tomu tesali] A: jako k tomu chrámu dřevie tesali; B: jako dřeví tesali

⁹ třicet tisícův bylo] A: těch bylo třicet tisícův; B: těch bylo XXX tisíc

¹⁰ A + bylo

¹¹ A: sekali

sedmdesáte¹⁴ koní, ješto k tomu chrámu¹⁵ dŕievie a kamenie vozili¹⁶, a tak byl¹⁷ skonán. A ten chrám¹⁸ byl tisíc sto a dvadcati¹⁹ loket zvýši²⁰. A ten jistý loket byl puol druhého třevíce vzdéli²¹ a o kráse toho chrámu²², toho chci já tak nechati pro ukrácenie řeči. A kto chce o tom dále věděti, ten najde²³ vše v²⁴ biblí. A to jest²⁵ tak, neb to křesťané držie²⁶. A ten jistý chrám po pěti stech letech byl vypálen a zbořen. A to město Jeruzalém také bylo všecko zbořeno od toho krále z Babylona²⁷ řečeného Nabochodonor²⁸. A potom udělali Židé zase ten jistý chrám²⁹ i město a dělali jej šest a čtyřidceti let³⁰, ale nebyl tak krásně a³¹ bohatě udělán jako prvé³², neb jest to město a ten chrám³³ často bylo dobýváno od pohan³⁴.

¹² tři a třidceti set] *A*: třidceti a tři sta

¹³ *A* zedníkóv ... mistróv bylo tři a třidceti set nad jinými: v *B* *zkomoleno*: Tesařóv, jako dřieví tesali, těch bylo XXX tisíc, ješto sekali v horách mramorový (*písař zapsal mramorových, ch potom přeškrtl*) kamenie a mistróv XXXIII (*škrtnuto tisíc*) sta nad jinými.

¹⁴ *A, B* + tisícóv

¹⁵ *A, B*: kostelu

¹⁶ *A*: nosili; fůrtent

¹⁷ *B*: by

¹⁸ A ten chrám] *A*: *A*; *B*: ten chrám. *A*

¹⁹ a dvadcati] *B*: XX

²⁰ *A, B*: vysok

²¹ *A, B* + a širokosti

²² kráse toho chrámu] *A, B*: okrášlení toho kostela

²³ *A, B* + to

²⁴ *A*: u

²⁵ *B*: 2v

²⁶ to křesťané držie] *B*: křesťané držie o tom

²⁷ z Babylona: v *A* *chybí*; *B*: z Babylonie

²⁸ *A*: Nabuchodonozor

²⁹ *A, B*: kostel

³⁰ a dělali jej šest a čtyřidceti let] *A*: ve čtyřidceti a šesti letech; *B*: XLVI let

³¹ *A, B* + tak

³² *A*: dřéve; *B*: dřieve

³³ *A*: kostel; *B*: chrám dřieve

³⁴ bylo dobýváno od pohan] *A*: od pohanóv dobýván; *B*: dobýván od pohanóv

O múdrosti Šalomúnově¹

Šalomún byl tak můdrý, že věděl moc všeho kořenie i kamenie². A on udělal rozličné žehnání, ješto jimi zlé duchy z lidí vyhánějí, neb před božím narozením měli čertie³ větší moc nežli⁴ nyní. Šalomún udělal sobě také jeden palác královský⁵ i byly v něm stolice a lavice⁶, vše zlaté a stříbrné a⁷ drahým kamením a jinú rozličnú věcí okrášlené⁸.⁹ Šalomún byl velmi smilný¹⁰ a měl sedm set oddaných žen kromě jiných kuběn¹¹. A byl v ty časy obyčej,¹² ktož najviece měl žen a dětí¹³, ten

¹ **O múdrosti Šalomúnově]** *A*: Šalomún měl sedmdesáte žen; *B*: Šalomún měl LXX žen

² moc všeho kořenie i kamenie] *A, B*: všeho kořenie (*B*: koření) a kamenie (*B*: kamení) moc

³ *A*: črtie; *B*: čerti

⁴ *B*: než

⁵ palác královský] *A*: palác králový; *B*: králový palác

⁶ stolice a lavice] *A, B* ~

⁷ stříbrné a] *A*: stříbrné; *B*: stříbrné

⁸ *B*: okraflfen (!)

⁹ v *A, B* samostatná kapitola **O Šalomúnových ženách**

¹⁰ velmi smilný] *B* ~

¹¹ sedm set oddaných žen kromě jiných kuběn] *A*: sedm set oddaných žen kromě svých jiných žen; *B*: sedm žen odaných kromě jiných žen

¹² *A*: 18r

byl najvzácnější. Šalomún, kterakž koli byl múdry, však¹⁴ zapřel své viery pro jednu ženu. A když jest byl devadesáte let stáři, i¹⁵ umřel jest a byl pohřben v svého otce hrobě¹⁶.

¹³ měl žen a dětí] A, B: žen a dětí měl (B: jměl)

¹⁴ kterakž koli byl múdry, však] A: kakt' jest múdry byl, však jest; B: tak jest byl múdry, avšak

¹⁵ devadesáte let stáři, i] A: devadesáte let v stáři, i; B: stár LXXXX let

¹⁶ A, B + v (v: v B chybí) Betlémě; zů Betlehem

O rozdělení království židovského¹

Po Šalomúnově smrti² křikovali se jeho synové Roboam a druhý Jeroboam o království. A tak³, že⁴ království bylo rozděleno na dvě. A byl Roboam králem v Judea, to jest v Jeruzalémě. A Jeroboam byl králem⁵ nad tím lidem izrahelským⁶, to slóve Samaria⁷. A tak byla dva mocná krále mezi Židy a tě dvě království trvaly pět⁸ set let. ⁹ ¹⁰ Za toho krále časuov Izák¹¹, ten král z Ejipta, dobyl¹² toho města Jeruzaléma a oblúpil¹³ město i ten chrám. Za těch časuov¹⁴ byli tito čtyři proroci¹⁵: Achias, Johel, Amon, Azariáš¹⁶ před božím narozením. Abias kraloval tři¹⁷ léta a ten zabil krále izrahelského¹⁸ řečeného Jarobion¹⁹ a jeho lidu patnácte²⁰ set. A²¹ ten kraloval čtyřidceti a jedno léto²², ten zrušil modly pohanské a zabil toho krále múřenínského pohanského²³ a jeho lidu na patnácte²⁴ set ²⁵. Jozafat kraloval pětmezietma²⁶ let. Za těch časuov²⁷ byli živi tito prorokové²⁸, Eliáš²⁹, Elizeus, Abdias, Zachariáš³⁰, Micheas před božím narozením tisíc let. ³¹ Pak Joram kraloval

¹ O rozdělení království židovského] A, B: Židé měli dva krále; rkp A, B blíže předloze, sr. Tw 272/21 Die luden hettent zwene mehtige künige

² Po Šalomúnově smrti] A: Šalomún, když jest umřel

³ křikovali se jeho synové Roboam a druhý Jeroboam o království. A tak] B: kralovali sů jeho synové Roboam a druhý Jeroboam tak

⁴ A + to

⁵ králem v Judea, to jest v Jeruzalémě. A Jeroboam byl králem] A: králem v Juda, to jest...; v B chybí (patrně přehlédnutím písaře), vynecháním je tak Roboam považován za krále nad Samariím

⁶ A, B: israhelským

⁷ A, B + ta země

⁸ království trvaly pět] A: království trvale pět; B: království kralovale V

⁹ v A samostatná kapitola O prorocích, v B O profétách; rkp A, B blíže předloze, sr. v red. b: Propheten

¹⁰ A, B + Roboam, Šalomúnův syn, kraloval v té zemi Juda (B: Judia), točíš (v B psáno zkratkou t., nelze vyloučit interpretaci totiž) v Jeruzalémě, sedmnácte (B: XVII) let; rkp A, B blíže předloze, sr. Tw 273/17–18

¹¹ časuov Izák] A: časov Izaj; B: časov Gias; ... Sifag

¹² A: doby

¹³ a oblúpil] A: a oblúpi; B: i oblúpil

¹⁴ A, B: časov

¹⁵ čtyři proroci] B: čtyři profěty

¹⁶ A: Azarias

¹⁷ B: III

¹⁸ A: israhelského; B: isdrahelského

¹⁹ A, B: Jeroboam; Ierobeam

²⁰ B: XV

²¹ A: Aja; Afa

²² čtyřidceti a jedno léto] A: jedno a čtyřidceti let; B: XLI let

²³ krále múřenínského pohanského] A, B: pohanského krále múřenínského (B: muczenínkeho!)

²⁴ B: XV

²⁵ A + člověkov

²⁶ B: XXV

²⁷ A, B: časov

²⁸ tito prorokové] A: tito proroci; B: tyto profěty

²⁹ B: Elias

³⁰ Abdias, Zachariáš] A: Abdias, Zacharias a; B: Abeas, Zacharias

³¹ v A, B samostatná kapitola Elias a Enoch; B: **31**; rkp A, B blíže předloze, sr. Tw 274/6 Elias und Enoch

osm³² let. Pak Ochozias³³ kraloval jedno léto. Za těch časuov³⁴ jel Eliáš na voze³⁵ ohnivém do ráje, ješto on a Enoch³⁶ mají tam býti, dokud se Antikristus³⁷ nenarodí. ³⁸ Pak Achaba³⁹, toho ⁴⁰ krále mátě, kralovala sedm⁴¹ let. Ta jest zabila⁴² ty vsecky, kteříž sú⁴³ byli přátelé krále jeruzalémského⁴⁴. A to⁴⁵ proto, aby ona sama tiem lépe kralovala⁴⁶. A tak jediné dietě ostalo tajně z královského rodu a po sedmi letech zvěděchu lidé, vzali to dietě za krále⁴⁷ a zabili tu Atalí⁴⁸ a řkúc: „Buoh nám nedaj více⁴⁹, by se nám takéž stalo, by jedna žena nad námi kralovala⁵⁰ a byla nás všech pán. ⁵¹ Pak Joas⁵² kraloval čtyřidceti⁵³ let a⁵⁴ za těch časuov⁵⁵ umřel ten prorok⁵⁶ Elizeus a Zachariáš⁵⁷ byl kamenován mezi oltářem a chrámem z prikázanie⁵⁸ králova. Pak Amaziáš⁵⁹, dřieve řečeného⁶⁰ syn Joala⁶¹, kraloval čtyřidceti⁶² let. Za těch časov sešla ta⁶³ královstvie Asyria, to jest ⁶⁴ město Babylon⁶⁵ přišlo takto.

³² B: VIII

³³ A: Ochosias

³⁴ A: časov

³⁵ B: vozu

³⁶ do ráje, ješto on a Enoch] A: s Enochem do ráje a

³⁷ A, B: Antikrist

³⁸ v A, B samostatná kapitola **Jedna žena byla králem**; rkp A, B blíže předloze, sr. Tw 274/10 Ein wip waz künig

³⁹ A: Atalia; B: Achalia; Athalia

⁴⁰ A, B + jistého

⁴¹ B: VII

⁴² A, B: zbila

⁴³ A: jsú

⁴⁴ přátelé krále jeruzalémského] A: toho krále v Jeruzalémě přetelé; B: toho krále v Jeruzalémě přietelé

⁴⁵ to: v B chybí

⁴⁶ A: kralowa (!)

⁴⁷ jediné dietě ostalo tajně z královského rodu a po sedmi letech zvěděchu lidé, vzali to dietě za krále] A, B: tak ten král dával šaty dietěti (B: dieti!) a to dietě tajně chováno sedm (B: VII) let. A když lidé zvědě(A: **18v**)chu, inhed (B: ihned) vzechu to dietě i udělachu je (B: jeho) králem

⁴⁸ B: Achalí

⁴⁹ A, B: viac

⁵⁰ A: kralowa (!)

⁵¹ v A samostatná kapitola **Eliáš, Zachariáš**, v B **Elizeus a Zachariáš**; rkp A, B blíže předloze: Elias. Zacharias v exempláři red. B bb⁴, sr. Tw 274 ad 15

⁵² B: Joab; loaf

⁵³ B: XL

⁵⁴ a: v A, B chybí

⁵⁵ A: časov

⁵⁶ B: proféta

⁵⁷ A: Zacharias

⁵⁸ z prikázanie] A: od prikázanie; B: od prikázání

⁵⁹ A, B: Amazias

⁶⁰ dřieve řečeného] A: dřéveřečeného

⁶¹ syn Joala] A: Joala syn; B: Joasa syn; Ioas fun

⁶² B: XL

⁶³ časov sešla ta] A: časov sešlo to; B: časuov sešlo to

⁶⁴ A + to

⁶⁵ A, B: Babylonia (B: Babylona), jako dřeve (B: dřieve) o tom jest praveno. A to

Babylonské královstvie kterak sešlo¹

Byl jest² král v Asyri³ řečený Sardanapolus⁴, ten vzal⁵ na se ženské obyčeje a skutky, ten přadl hedbávie a niti, ten šil a tkal sám podušky, koberce a⁶ prostěradla. A vzal na se ženské rúcho⁷. Tu se

¹ **Babylonské královstvie kterak sešlo]** A: **Jeden král předl** (B: **přadl**) **a chodil v ženském rúše**; rkp A, B blíže předloze, sr. Ein künig Ipan und negete

stýskalo kniežatóm jeho⁸ s tým během a⁹ obecně všem lidem. I vecechu: „Jest nám a naší zemi hrozná hanba, že náš král a naše hlava jest¹⁰ žena.“ A proto se zbúři¹¹ jeden pán řečený Arbates z té krajiny Medea a¹² s jinými kniežaty a chtěli toho jistého Sardanapola¹³ zabiti. Pak on skočil¹⁴ pravú žalostí v oheň¹⁵ i shoři a¹⁶ upáli se sám tu¹⁷. A tak ten pán¹⁸ obráti to královstvie¹⁹ do své země Medea²⁰. A to jisté královstvie Asyria bylo prvnie královstvie v Babyloně. A²¹ tak sešlo, jakož sem o něm dříve²² pravil. A tak stalo dvanáct²³ set let. A bylo v něm sedmatřidceti králuov²⁴. A pro toho města duostojenstvie²⁵ psali se tu²⁶ všickni králi z Babylona. A když sú²⁷ to královstvie přivedli²⁸ do jiné země, totiž²⁹ do Říma, a³⁰ proto se³¹ také³² píší všickni králi římští z německých³³ zemí, neb jest³⁴ hlava³⁵ křesťanstvie. A ten ostrov latině slóve³⁶ Europa.³⁷ Pak Oziáš³⁸, ješto mu také říkali³⁹ Azariáš, ten kraloval v Jeruzalémě padesáte⁴⁰ let. A ten byl prvé statečný, a k starosti pyšný byl⁴¹, a proto naň Pán⁴² Buoh malomocenstvie dopustil⁴³ a v tom umřel. Za těch časuov⁴⁴

² A, B: jeden

³ v Asyri] A, B: Asyria

⁴ B: Sardanapalus

⁵ B: vzal

⁶ koberce a] B: bez peří; kutern und küffem

⁷ vzal na se ženské obyčeje a skutky. Ten přadl hedvábie a niti, ten šil a tkal sám podušky, koberce a prostěradla. A vzal na se ženské rúcho] A: vzal na se ženské rúcho, obyčeje ženské a skutky, ten přadl hedvábie a niti, ten šil a tkal sám podušky, koberce, prostěradla; B: vzal na se ženské obyčeje a skutky. Ten přadl hedvábie a niti a ten šil a tkal sám podušky bez peří, prostěradla a vzal na se ženské rúcho

⁸ kniežatóm jeho] A, B ~

⁹ a: v A: i; v B chybí

¹⁰ A, B + jednu

¹¹ A: zbúřil

¹² a: v A, B chybí

¹³ A: Sardanapolim; B: Sardanapalni

¹⁴ A, B: skoči

¹⁵ B: uoheň

¹⁶ shoři a: v B chybí

¹⁷ tu: v A, B chybí

¹⁸ A tak ten pán] A, B: Tu

¹⁹ A, B + Asyria; von Affyria

²⁰ A, B + jakož nynie král v Římě jest; rkp A, B blíže předloze, sr. Tw 275 ad 11

²¹ A: v B chybí

²² sem o něm dříve] A: jsem ... dřeve; B: ... o tom ...

²³ A: dvanáct; B: XII

²⁴ sedmatřidceti králuov] A: sedmatřidceti králův; B: XXX a VII králův

²⁵ A + Babylona; B + Babylona i

²⁶ se tu] A: se ti; B: sú ti

²⁷ A: jsú

²⁸ A, B: převedli

²⁹ A: točíš

³⁰ a: v A chybí

³¹ A + již

³² A: tak

³³ A: německých

³⁴ A, B + to

³⁵ A + všeho

³⁶ latině slóve] B ~

³⁷ v A samostatná kapitola O Azariášovi, v B Profěty 3v; rkp A, B blíže předloze, sr. Tw 276 ad 3 Propheten

³⁸ A: Eziáš; Ozias

³⁹ A: řekají; B: říekají

⁴⁰ Jeruzalémě padesáte] A: Jeruzalé 19r mě dvě a padesáte; B: Jeruzalémě LII

⁴¹ pyšný byl] A, B ~

⁴² Pán: v A, B chybí

⁴³ malomocenstvie dopustil] A, B: přepustil malomocenstvie

byli tito proroci živí⁴⁵, Azariáš, Ozé⁴⁶, Amos, Jonas, Izaiáš⁴⁷, Micheas, a to město Alimpas⁴⁸ bylo v Řecích⁴⁹ uděláno. Joachym kraloval šestnácte let.⁵⁰

⁴⁴ A: časov

⁴⁵ tito proroci živí (žiwij!) A: živi tito proroci; B: živy ty profěty

⁴⁶ A: Osé (Ofee!)

⁴⁷ B: Izaías

⁴⁸ A: Olympias; Olympias

⁴⁹ A, B: Řecích

⁵⁰ Joachym kraloval šestnácte let] v A, B až začátek textu další kapitoly – A: Joakim ...; B: Joachim ... XVI ...

11v O propadení Ninive¹

Za těch časuov² sešlo to město Ninive. A to se takto³ stalo, že ten král a ten lid v Ninive zavinil⁴ proti Pánu⁵ Bohu pýchú a smilstvem⁶ proti přirození. I poslal Pán Buoh proroka toho⁷ Jonáše do Ninive, aby jim pověděl⁸, že se mají propadnutí. ⁹ I¹⁰ obrátili sú¹¹ se na Jonášovo kázanie a měli veliké skrušenje pro své hřiechy tak, že¹² všemohúci Pán¹³ Buoh jim svůj¹⁴ hněv odpustil a nic se jim nestalo. Pak po mnoho letech ¹⁵ ti z Ninive upadli¹⁶ v mnohokrát větší hřiechy¹⁷ než dřieve¹⁸. A proto¹⁹ přepustil Pán²⁰ Buoh tak velikú vodu²¹, že šla přese²² všecko město. A k tomu se učini zemětřesenie a tak²³ je²⁴ země pozře a propade²⁵ se. A jest na tom místě veliké jezero. A to město bylo tak veliké, že sotně jeden ve třech dnech skrze ně²⁶ prošel. A to se jest²⁷ stalo před božím narozením osm²⁸ set let. Pak Achas kraloval šestnáctce²⁹ let. Za těch časuov³⁰ byl Řím udělán, jakož potom bude v druhém rozdielu³¹ pověděno, aneb lidé a města na jednom konci světa sú³² se

¹ O propadení Ninive] A, B: Ninive propadlo se

² A, B: časov

³ A, B: tak

⁴ A: začinili; B: činili

⁵ Pánu: v A, B chybí

⁶ A, B: smilstvím

⁷ Pán Buoh proroka toho] A: Buoh toho proroka; B: poslal toho profětu; ... prophete...

⁸ B: powiedil (!)

⁹ A + Tu se polepšili ti z Ninive; B + Tu se polepšili

¹⁰ A, B: A

¹¹ obrátili sú] A: obrátilo; B: obrátili

¹² tak, že] A: a že; B: až je

¹³ Pán: v A chybí

¹⁴ B: svůj

¹⁵ A, B + potom

¹⁶ ti z Ninive upadli] A, B: upadli ti z Ninive

¹⁷ v mnohokrát větší hřiechy] A: mnohokrát u věcí hřiech; B: mnohokrát větší hřiech

¹⁸ A: dřeve

¹⁹ A: to

²⁰ Pán: v A, B chybí

²¹ A: vuodu

²² A: přes

²³ a tak] B: tak, že

²⁴ je: v B chybí

²⁵ A: propadlo

²⁶ sotně jeden ve třech dnech skrze ně] A: je jeden sotně skrze ně ve třech dnech; B: je jeden sotně ve čtyřech dnech skrze ně

²⁷ jest: v B chybí

²⁸ B: VII

²⁹ A: šestmezcieta; B: XVI

³⁰ A: časov

³¹ bude v druhém rozdielu] A, B: v druhé kapitole bude

propadala a na druhém vzdělávala. A tak sú vzešla vzhuru města i lidé na vší straně moře.³³ Na druhém konci³⁴ Ezechiáš kraloval třidceti a devět³⁵ let a ten byl ještě horší nežli otec. Ten byl³⁶ jednu chvíli nemocen. I pověděl³⁷ mu prorok³⁸, že má umřieti. I je se tak velmi volati ku Pánu Bohu³⁹, že mu⁴⁰ prodlil zdravie za⁴¹ patnáct let⁴². A k tomu znamenie dal⁴³, že na nebi slunce pětmezcieta stupňuov⁴⁴ zase šlo. V ty časy přibyla byla dva měsiece⁴⁵, neb dřieve⁴⁶ nebylo v roce⁴⁷ než deset měsiecuov⁴⁸. Pak⁴⁹ Manases kraloval dvě a padesáte⁵⁰ let. Ten učinil mnoho zlosti a zmordoval⁵¹ mnoho prorokuov a jiných svatých lidí. Ten zabil Izaiáše proroka⁵², ješto jeho matere otec byl, a kázal jej na dvě rozetřieti. Pak Aman kraloval dvanáct⁵³ let a ten byl⁵⁴ ještě horší než otec. Za těch časov uděláno Konstantinopolim⁵⁵ město v Řeciech⁵⁶. Pak Jozias⁵⁷ dvě a třidceti let kraloval⁵⁸. Za těch časuov⁵⁹ to město Oschyka⁶⁰ uděláno jest, podlé Říma leží⁶¹, ješto Tiberia teče v moře nebo padá⁶².⁶³ Pak Joachym⁶⁴ kraloval jedenáct⁶⁵ let. Toho jal král Nabuchodonor⁶⁶ i zabil jej. A vedl mnoho Židov s⁶⁷ sebú do Babylona⁶⁸. A mezi nimi byli tito prorokové⁶⁹, Ezechiel⁷⁰, Daniel, Azariáš⁷¹ a Mizael⁷². Ti byli v ty časy mladí⁷³ a ostali u vězení v Babylone⁷⁴. I

³² A: jsú

³³ propadala a na druhém vzdělávala. A tak sú vzešla vzhuru města i lidé na vší straně moře.] A: propadli, a tak jsú vzešla vzhóru. Pak lidé a města na síz straně moře a na druhý konec; B: propadli, a tak jsú vzešla vzhuru lidé a města na naše straně moře

³⁴ Na druhém konci] A: Pak; B: Na druhém

³⁵ třidceti a devět] A: bez jednoho třidceti; B: XXIX

³⁶ B + v

³⁷ A, B: povědě

³⁸ B: profěta

³⁹ ku Pánu Bohu] A, B: k Bohu

⁴⁰ A, B + Buoh

⁴¹ za: v A, B chybí

⁴² A, B + déle

⁴³ k tomu znamenie dal] A, B: dal mu toho znamenie

⁴⁴ na nebi slunce pětmezcieta stupňuov] A, B: slunce na nebi pětmezcieta (B: XXV) stupňov

⁴⁵ přibyla byla dva měsiece] A: byla ta dva měsíce (B: měsíce) přibyla

⁴⁶ A: dřeve

⁴⁷ A + vice

⁴⁸ deset měsiecuov] B: X měsícov

⁴⁹ A: 19v

⁵⁰ dvě a padesáte] A: dvaapadesát; B: LII

⁵¹ B: zamordoval

⁵² prorokuov a jiných svatých lidí. Ten zabil Izaiáše proroka] A: prorokov a jiných svatých lidí. Ten zabil proroka Izaiáše; B: profětu Izaiáše

⁵³ A: dvanácte; B: XII

⁵⁴ B + pak

⁵⁵ A: Konstantinopolitanis

⁵⁶ A: Řecéch

⁵⁷ A, B: Izaiáš; lofyas red. C, lfaias red. B, exemplář bb2

⁵⁸ dvě a třidceti let kraloval] A: kraloval dvě a třidceti let; B: kraloval XXXII let

⁵⁹ A: časov

⁶⁰ Hořtya

⁶¹ podlé Říma leží] A: kteréž leží vedlé Říma; B: a leží podlé Říma 4r

⁶² nebo padá] A: aneb vpadá; v B chybí

⁶³ v A, B samostatná kapitola Židé byli vedeni do Babylona; rkp A, B blíže předloze, sr. Tw 278 ad 11

⁶⁴ A, B: Joachim

⁶⁵ A: jedenácte; B: XI

⁶⁶ A: Nabuchodonor

⁶⁷ s: v B chybí

⁶⁸ A, B: Babylonie

⁶⁹ tito prorokové] A: tito proroci; B: tyto profěty

⁷⁰ A: Ezechiáš; Ezechiel

⁷¹ B: Azarias

musili Židé v Babyloně⁷⁵ tomu králi Nabochodonozorovi⁷⁶ a pohanóm veliká⁷⁷ diela a službu⁷⁸ činiti, jakož potom o⁷⁹ 80 králi Nabochodonozorovi⁸¹ v trojanské historii⁸² bude pověděno. ⁸³ Pak Sedechiáš⁸⁴ kraloval jedenáct⁸⁵ let. ⁸⁶ Tu oblehl⁸⁷ ten král Nabochodonozor⁸⁸ to⁸⁹ město Jeruzalém proto, neb jemu dani nechtěli dáti. A když to uzře král Sedechiáš⁹⁰, že se ztravy nedostávalo v Jeruzalémě a hlad tak veliký byl, že máte své dietě jedla, i utekl jest on a jeho přítel⁹¹ z Jeruzaléma. I⁹² popade jej Nabochodonozor⁹³ i vybode jemu⁹⁴ oči a zabil jemu jeho syna⁹⁵ a vedl jej tak slepa⁹⁶ do Babylona a tu u vězení umřel ⁹⁷. A⁹⁸ jel Nabochodonozor⁹⁹ opět ¹⁰⁰ před Jeruzalém. A když tak silně ¹⁰¹ město oblehl¹⁰², na padesát¹⁰³ let, že nižádný¹⁰⁴ nemohl ani ven, ani tam¹⁰⁵, i zboří zdi a domy¹⁰⁶ i vypálí¹⁰⁷ ten bohatý chrám v Jeruzalémě, ješto jej byl Šalomún udělal. A vedl s¹⁰⁸ sebu lidi, mu^{12r}že, ¹⁰⁹ ženy, děti, i¹¹⁰ všecko do Babylona a nechal tu rozličných oráčův a jiných řemeslníkuov¹¹¹ pohanských v Jeruzalémě ¹¹² proto, aby jemu plat ¹¹³ dávali ¹¹⁴. Pak v tom vězení

⁷² A: Misael; B: Misahel

⁷³ v ty časy mladí] A: mladé děti v ty časy; B: v ty časy mladé děti; die worent do zu mole kinde

⁷⁴ u vězení v Babyloně] A: u Babyloně u vězení

⁷⁵ v Babyloně: v A, B chybí

⁷⁶ A: Nabuchodonozorovi; B: Nabochodonosor

⁷⁷ A: wielika (!)

⁷⁸ A: služby

⁷⁹ o: v B chybí

⁸⁰ A + tom

⁸¹ A: Nabuchodonozorovi

⁸² v trojanské historii: v A chybí; B: v trojské istorii

⁸³ v A, B samostatná kapitola **Jeruzalém byl obořen** (B: rozbořen) a **Židé byli** (v B chybí) **zjímáni**; rkp A, B blíže předloze, sr. Tw 278/25

⁸⁴ A: Sedechias

⁸⁵ A: jedenácte; B: XI

⁸⁶ A, B + A když (B: kdy) devět (B: XI) let kraloval; rkp A, B blíže předloze, sr. Tw 278/27

⁸⁷ B: ohlech (!)

⁸⁸ ten král Nabochodonozor] A, B: Nabuchodonozor (B: Nabochodonozor), ten král z Babylonie

⁸⁹ A: tu (!)

⁹⁰ uzře král Sedechiáš] A: uzře král Sedechias; B: král Sedechiáš uzře

⁹¹ A: přetelé

⁹² B: A

⁹³ A: Nabuchodonozor tak

⁹⁴ B: mu

⁹⁵ zabil jemu jeho syna] A: zbi jemu syny; B: zbi mu jeho syny

⁹⁶ B: slepého

⁹⁷ B + jest

⁹⁸ A: I

⁹⁹ A: Nabuchodonozor

¹⁰⁰ A, B + zase

¹⁰¹ A, B: velmi

¹⁰² B: oblehli

¹⁰³ A, B: padesát

¹⁰⁴ že nižádný] A, B: a žádný

¹⁰⁵ ani ven, ani tam] A: ani ven, ani tam z města, ani do města; B: ani ven, ani do města

¹⁰⁶ i zboří zdi a domy] A: i doby toho města a zboří zdi okolo i domy; B: i dobyli toho města a zbořili zdi okolo i domy

¹⁰⁷ i vypálí] A: a vypálí; B: a vypálili

¹⁰⁸ s: v B chybí

¹⁰⁹ A + i; B + a

¹¹⁰ i: v A chybí; B: a

¹¹¹ A, B: řemeslníkův

¹¹² A + a to; B + a

¹¹³ A: 20r

¹¹⁴ A + do Babylona

byli¹¹⁵ Židé sedmdesáte¹¹⁶ let. A tak jich moc a království zhynulo¹¹⁷, že musili býti pod pohanskú mocí. Pak po čtyřech stech letech potom opět počeli krále mievati až do božieho¹¹⁸ narodenie. A to sú¹¹⁹ byli tito králové, jakož se potom bude o nich¹²⁰ praviti. ¹²¹ Aristobolus kraloval v Jeruzalémě jeden rok, Alexander sedmnáct¹²² let, opět Aristobolus jiný¹²³ deset¹²⁴ let, a to byli Židé. A potom neuměli se Židé smluviti o krále, i dán jim Erodes¹²⁵ za krále¹²⁶ od císaře římského¹²⁷. Ten Erodes byl od otce pohana a od matere Židovky¹²⁸. Za těch časuov Erodesových¹²⁹ narodil se Pán Ježíš¹³⁰ Kristus. A tu přesta židovské království. ¹³¹ A to veliké město Ninive ¹³² a jiná ¹³³ města sú¹³⁴ sešla. Pak chci já¹³⁵ pověděti¹³⁶ krátkými slovy, kterak Troja, krásné město a veliké, uděláno jest a potom kterak jest zbořeno.¹³⁷

¹¹⁵ byli: v *B* *chybí*

¹¹⁶ *B*: LXX

¹¹⁷ *B*: zahynulo

¹¹⁸ *A*: božieho

¹¹⁹ *B*: jsú

¹²⁰ potom bude o nich] *A*, *B*: o nich potom bude

¹²¹ v *A*, *B* samostatná kapitola **Židovské království zahynulo**; *rkp A*, *B* blíže předloze, sr. Tw 279/18

¹²² *B*: XVII

¹²³ opět Aristobolus jiný] *A*: a Aristobolus opět; *B*: Aristobilus

¹²⁴ *B*: X

¹²⁵ *A*: Herodes

¹²⁶ *A*: král

¹²⁷ císaře římského] *A*, *B*: císaře z Říma

¹²⁸ Ten Erodes byl od otce pohana a od matere Židovky] *A*, *B*: Ten jistý císař (císař: v *B* *chybí*) Herodes (*B*: Erodes) byl od otce pohan a od (*B*: ot) matere Žid

¹²⁹ časuov Erodesových] *A*: časov Herodesových; *B*: časuov za Erodesových

¹³⁰ Pán Ježíš Kristus] *A*: Jezus Krisus; *B*: Pán Kristus

¹³¹ *A* + A když jest dřeve praveno, kterak židovské království; *rkp A* blíže předloze, sr. Tw 287/2

¹³² *B*: **4v**

¹³³ *A*, *B* + veliká

¹³⁴ *B*: jsú

¹³⁵ chci já] *B* ~

¹³⁶ *B*: praviti

¹³⁷ Troja, krásné město a veliké, uděláno jest. A potom kterak jest zbořeno.] *A*, *B*: Troje, krásné a veliké město, bylo uděláno a obořeno (*B*: zbořeno)

Tuto se počíná kronika o Troji, kteraký počátek mělo a kteraký potom konec vzalo takto¹

V ty časy, ještě² četli od počátku³ světa tři tisíce a devět⁴ set let, ⁵ byl jeden⁶ mocný král ⁷ na oné straně moře v té zemi Frygia, ještě jest v jedné straně země tak řečené⁹ Azia. Ten jistý udělal to město veliké Troji¹⁰ v té jisté zemi. A přezděl¹¹ tomu jistému¹² městu Troja¹³ po svém jménu¹⁴, neb

¹ **kronika o Troji, kteraký počátek mělo a kteraký potom konec vzalo takto]** *A*: pravenie o Troji, kterak jest udělána a kterak jest zkažena (zkazena!), i o všech těch příhodách a bojích, což se jich jest stalo v ty časy; *B*: kterak Troje, krásné město, bylo uděláno a potom obořeno, o jeho všech příhodách

² *A*: jako

³ *A*: počátka

⁴ *B*: VIII

⁵ *A*, *B* + i

⁶ *B*: gedem (!)

⁷ *A*, *B* + aneb pán

⁸ *A*, *B*: né (*B*: nie!)

⁹ *A*: řečená

¹⁰ jistý udělal to město veliké Troji] *A*: jest Troji udělal, to město; *B*: Troji udělal a veliké město

¹¹ *A*: převzděl

¹² jistému: v *B* *chybí*

jemu Troianus říkali¹⁵ a byl tu také první král v tom jistém¹⁶ městě v¹⁷ Troji. Pak po něm kraloval Laumedon¹⁸, syn jeho. A potom Priamus, ten měl¹⁹ pět synův spravedlivých a těm jména byla tato²⁰ Hektor, Paris, Deifebus, Troilus a Elenus²¹. A měl také tři dcery, sestry jich²². Jedné říkali Helensa²³, tu²⁴ měl Eneas²⁵ k manželství²⁶. A²⁷ druhá byla Polixena²⁸ a třetí Kasandra²⁹. A ještě³⁰ měl král Priamus třiceti³¹ synův, ještě nebyli pravého lože.³² Za toho krále času³³ byla Troja všecka zbořena a to se takto³⁴ stalo, že Paris, králov³⁵ syn z Troje, slyšel³⁶ pravice, že toho krále žena v Řecích řečeného Menelaus³⁷ byla najkrašší a najzpuosobnější³⁸ dobrými obyčejí, ještě³⁹ v ty časy v světě rovně nebylo. A proto Paris vzal⁴⁰ ji⁴¹ v úmysl a v žádost sobě. A tak měl po ní velikú tesknost, po té rozkošné paní⁴², že se on na to rychtoval⁴³ den i⁴⁴ noc, kterak by mohl té rozkošné⁴⁵ panie dosáhnúti tak⁴⁶, aby jeho manželkú byla⁴⁷, aneb⁴⁸ svůj život pro to chce ztratiti⁴⁹. I vystrojil se s velikým rytířstvem a⁵⁰ jel do té země, v nížto⁵¹ ta krásná Elena⁵² přebývala. Tu jej⁵³ přivítal král Menelaus velmi⁵⁴ ochotně a zpanile. A tázal⁵⁵ jich, kterací⁵⁶ by lidé byli.

¹³ A, B: Troje

¹⁴ B: jméně

¹⁵ neb jemu Troianus říkali: v A, B chybí; rkp A, B blíže předloze, sr. Tw 287 ad 4

¹⁶ jistém: v B chybí

¹⁷ v: v A chybí

¹⁸ A, B: Lameden

¹⁹ A + jest

²⁰ A, B: takto

²¹ Hektor, Paris, Deifebus, Troilus a Elenus] A, B: Trojilus, Helenus, Derpolus (B: Derpelus), Hektor a Paris

²² sestry jich] A, B ~

²³ říkali Helensa] A: řekali Elensa, B: říkali Elensa

²⁴ A + jest

²⁵ B: Eneáš

²⁶ B: manzeltwie (!)

²⁷ A: v A chybí

²⁸ A: Palixona; B: Palixena

²⁹ B: Kasandria

³⁰ B: jistě

³¹ B: XXX

³² A, B + avšak pro to urozenie (B: urozené) mateře jměli; doch edele mueter hettend

³³ A: časov

³⁴ se takto] A, B ~

³⁵ A, B: králóv

³⁶ A: slyšel

³⁷ v Řecích, řečeného Menelaus] A, B: řečeného Menelaus v řecké (B: řecké) zemi

³⁸ najkrašší a najzpuosobnější] A: najkrašší a naj^{20v}zpósobilejší; B: najkrašší

³⁹ A, B: jí

⁴⁰ A: vzel

⁴¹ A + sobě

⁴² T, B: panie (!)

⁴³ A, B + a myslil

⁴⁴ A, B: a

⁴⁵ A: krásné; v B chybí

⁴⁶ dosáhnúti tak] B: doséhnúti a tak

⁴⁷ manželkú byla] A: manželka byla; B: byla manželka

⁴⁸ A: anebo

⁴⁹ chce ztratiti] A: ztratiti chtěl; B: ztratiti

⁵⁰ A, B: i

⁵¹ A: nížto

⁵² A: paní; B: Helena

⁵³ A: je

⁵⁴ A: velmě

⁵⁵ B: otázal

⁵⁶ A, B: kací

Odpověděchu mu⁵⁷ řkúce, že⁵⁸: „Jsme rytíři a mladí lidé, ještě pro dobré a pro mír do jiné země jezdíme⁵⁹.“ A tak jim král⁶⁰ učinil velikú čest. Pak potom se přihodilo⁶¹, že král Menelaus měl jeti⁶² z země, jakož i⁶³ jel. A poručil⁶⁴ králové Eleně⁶⁵, aby těmto neznámým⁶⁶ hostem činila čest⁶⁷, dokudž sú v jejie zemi⁶⁸. Pak potom králová pozvala⁶⁹ těch znamenitých⁷⁰ hostí do svého paláce. A mezi tím mluvil Paris⁷¹ tajně s královú⁷², proč⁷³ by přijel⁷⁴ do jejie země, ⁷⁵ kterak jeho srdce od nie jest zapáleno. A jiné mnohé řeči mluvil Paris s královú. A moře tu by^{12v}lo⁷⁶ blízko. I vtrhl královú s jejími⁷⁷ pannami do lodi, jakožto byl prvé zjednal⁷⁸. I jel chutně s ní k Troji. To když zvěděl⁷⁹ Kastor a Polux⁸⁰, ⁸¹ bratříe, že jich sestra pryč vzata, tu sú je⁸² honili na lodech⁸³, chtiec⁸⁴ ji retovati. A zatiem se strže⁸⁵ pověťrie⁸⁶ tak, že ztopie se všickni⁸⁷ na moři. A když nižádný neuměl⁸⁸ zvěděti, kterak⁸⁹ se jest⁹⁰ zvedlo, i mluviechu všickni lidé a řkúce⁹¹: „Ona jest za živa do nebe vtržena⁹².“ A mněli, by to bohové⁹³ zjednali. A mezi tím doptal se Menelaus, té Eleny⁹⁴ muž, kterak jest jeho žena⁹⁵ vzata. I jel k svému bratru Agamenovi⁹⁶ a ten byl mocný král v Micene⁹⁷ v pohanství. I žaloval jemu⁹⁸ a ten byl ⁹⁹ tím také velmi smuten¹⁰⁰. I jela spolu¹⁰¹ ke všem pánóm a

⁵⁷ Odpověděchu mu] A: Odpověděchu jemu B: Odpověděchu jemu

⁵⁸ že: v A, B chybí

⁵⁹ pro dobré a pro mír do jiné země jezdíme] A: pro dobré a pro poctivé jedem do jiných zemí; B: pro boje a pro bitie jedem do jiných zemí

⁶⁰ král: v B chybí

⁶¹ B: poradili

⁶² A, B: činiti

⁶³ jakož i] A: jakž i; B: jakž

⁶⁴ B: poradil

⁶⁵ A: Heleně; B: holonie (!)

⁶⁶ neznámým: v B chybí

⁶⁷ činila čest] A, B ~

⁶⁸ dokudž sú v jejie zemi] A: doniž jsú v její službě; B: doniž sú v jejie bytu; in iren palaft

⁶⁹ králová pozvala] A ~

⁷⁰ A, B: neznámých; frömente

⁷¹ mluvil Paris] A ~; B: mluvieše Paris

⁷² A + o to

⁷³ B: **St**

⁷⁴ B: vyjel

⁷⁵ A + a

⁷⁶ tu bylo] A, B ~

⁷⁷ A: gegie (!); B: jejími

⁷⁸ byl prvé zjednal] A: byl dřeve zjednal; B: byli dřieve zjednali

⁷⁹ To když zvěděl] A: A když to zvědě; B: A když zvědě

⁸⁰ A: Parix; B: Palix

⁸¹ A, B + králové; künigin

⁸² sú je] A: jsú jej; B: jsú ji

⁸³ B: lodiech

⁸⁴ A: chtiece

⁸⁵ A: vztrže

⁸⁶ A, B + a

⁸⁷ ztopie se všickni] A: se ti všickni ztopie; B: že je všecky ztopi

⁸⁸ nižádný neuměl] A, B: žádný nemohl

⁸⁹ B: kak

⁹⁰ A, B: jim

⁹¹ B: řkúc

⁹² nebe vtržena] A: nebes vzata; B: nebes vtržena

⁹³ B: boho (!)

⁹⁴ A, B: Heleny

⁹⁵ jeho žena] B ~

⁹⁶ B: a Gamenowi (!)

⁹⁷ A: Nicenie; B: Nugere; Micene

⁹⁸ A, B: mu

zemským králóm¹⁰², žalujíc¹⁰³ jim, kterak ti z Troje vzeli mu mocí jeho ženu Elenu¹⁰⁴ a z země ji vzali¹⁰⁵ hanebně proti její vuoli¹⁰⁶. I prosili všech těch¹⁰⁷ pánov, aby jim pomocni¹⁰⁸ byli. A tak se v hromadu sjeli s¹⁰⁹ svým lidem do Atén v Řeciech¹¹⁰, jakož jsú¹¹¹ smluvili.

⁹⁹ A + s

¹⁰⁰ také velmi smuten] A: velmi smuten také; B: tak velmi smuten

¹⁰¹ spolu: v A chybí

¹⁰² pánóm a zemským králóm] A: králóm a k zemským pánóm; B: králóm a ku kněžským pánuom

¹⁰³ A: žalující

¹⁰⁴ jeho ženu Elenu] A: jeho ženu Helenu; B: ženu jeho Helenu

¹⁰⁵ A: vezli; B: nesli

¹⁰⁶ její vuoli] A: její vuoli; B: její vóli

¹⁰⁷ všech těch pánov] A: těch všech pánov; B: těch všech pánuov

¹⁰⁸ A: 21r

¹⁰⁹ A tak se v hromadu sjeli s] A: A tak, že jsú se sjeli v hromadu s; B: A také sjeli se v hromadu

¹¹⁰ Atén v Řeciech] A: Athenes v Recéch; B: Athenis v Řeciech

¹¹¹ jakož jsú] A: jako jsú; B: jako se

Kterak čtyřidceti a sedm kniežat přísáhli sobě proti Troji¹

A bylo těch² kniežat, jako se spolu sjeli, sedm a třidceti³, ješto vše⁴ byli králi a kniežata a hrabie, ješto sú⁵ se zapřísáhli⁶ tak, aby⁷ Eleny⁸ zase dobyli a její hanby pomstili. A tak⁹ dva pány řečená¹⁰ Diomedes a Ulixes¹¹ poslali sú¹² k králi Priamovi do Troje, aby královú Elenu¹³ chutně zase poslal do Řekuov¹⁴. Pakli by toho neučinil a svú vuoli¹⁵ vždy chtěl mieti a svojoj¹⁶ pych vésti, že by toho bylo nad ním a nad Trojí těžce pomštěno¹⁷. A když se poslové zase¹⁸ z Troje vrátili¹⁹ a pověděli, že králové zase²⁰ nechtie²¹ vrátiti a že je tam haněli a hrdě mluvili, tu²² se ihned²³ Řekové zdvihli²⁴ s praky a s kočkami a s děly a s střelci a s špíží²⁵ a s jinú věcí rozličnú i²⁶ jeli²⁷ k Troji. A

¹ Kterak čtyřidceti a sedm kniežat přísáhli sobě proti Troji] A: Sedm a čtyřidceti set kniežat přísáhli sobě proti Troji pomáhati; B: Kterak VII set kniežat a XL přísáhli sobě proti Troji

² těch: v A chybí

³ sedm a třidceti] A: sedm a čtyřidceti set; B: XL a VII set

⁴ A: všecko; B: všickni

⁵ A: jsú

⁶ A: spřísáhli

⁷ B + byli

⁸ A, B: králové

⁹ A, B + ta

¹⁰ řečená: v A, B chybí

¹¹ B: Velines (!)

¹² A: jsú

¹³ královú Elenu] A: královnu Helenu; B: královú Helenu

¹⁴ A, B: Řekóv

¹⁵ A: vóli

¹⁶ A, B: svój

¹⁷ bylo nad ním a nad Trojí těžce pomštěno] A: nad ním a nad Trojí bylo těžce pomštěno; B: nad ním a nad Trojí pomštěno bylo

¹⁸ zase: v A chybí

¹⁹ B: vrátichu

²⁰ zase: v A chybí

²¹ A, B: nechce

²² A, B + jsú

²³ A, B: inhed

²⁴ B: vzdvihli

²⁵ s praky a s kočkami a s děly a s střelci a s špíží] A, B: s praky, s kočkami, s děly, s (s: v B chybí) střelci, s (s: v B chybí) špíží

²⁶ i: v B chybí

mezi tím byli se vystříehli²⁸ ti²⁹ z Troje a byli se také spřeznili³⁰ s mnoho králi a pány, nebo³¹ země jest na tré rozdělena, Azia³², Afrika a Europa. Což králuov³³ bylo v té třetině, ještě slóve Azia, ti všickni³⁴ přijeli Trojanuom³⁵ na pomoc, neb Troje leží³⁶ v Azi³⁷. Ale což koli králuov³⁸ a kniežat³⁹ na⁴⁰ druhú dvú⁴¹ stranú světa⁴², ti přijeli Řekuom⁴³ na pomoc. A což bylo dobrého rytieřstva v Nápuoli⁴⁴ a⁴⁵ v Lampartech a⁴⁶ v německých⁴⁷ zemiech, ti všickni⁴⁸ tam jeli, neb jest byla tak veliká a zpanilá jiezda⁴⁹, ještě předtiem ani⁵⁰ potom⁵¹ neslýháno, neb všickni⁵² králi a kniežata byli proti sobě, což jich v světě⁵³. A jezdili té chvíle tady k boji⁵⁴ do jiných zemí, neb jest⁵⁵ byl pokoj a o malé stravě⁵⁶. A nestáli páni a rytieři a⁵⁷ panoše po jiném než po cti, a⁵⁸ ne⁵⁹ po zboží.

²⁷ A: gel (!)

²⁸ A: vystřehli

²⁹ B: že (!)

³⁰ byli se také spřeznili] A, B: také se snímali

³¹ A, B: neb

³² A, B: Asia

³³ A: králóv

³⁴ A: všichni

³⁵ A, B: Trojanóm

³⁶ leží: v B chybí

³⁷ A, B: Asi

³⁸ koli králuov] A: králóv bylo; B: bylo králóv

³⁹ A + v té třetině

⁴⁰ B: 5v

⁴¹ dvú: v B chybí

⁴² B: kniežat

⁴³ A, B: Řekóm

⁴⁴ B: Nápuoli

⁴⁵ a: v A, B chybí

⁴⁶ a: v A, B chybí

⁴⁷ A: německých

⁴⁸ A: všichni

⁴⁹ tak veliká a zpanilá jiezda] A: tak zpanilá, tak veliká jězda; B: zpanilá a tak veliký sjezd

⁵⁰ A, B: i

⁵¹ A + nikdy tak; B + nikdy

⁵² B: všichni

⁵³ byli proti sobě, což jich v světě] A, B: v světě byli proti sobě

⁵⁴ jezdili té chvíle tady k boji] A: jezdili rádi v ty časy; B: jezdili v ty časy

⁵⁵ A, B: je

⁵⁶ A, B: ztravě

⁵⁷ páni a rytieři a] A: páni, rytieři; B: rytieři, páni

⁵⁸ A, B: ale

⁵⁹ A + po bitunciech a; B + po bitunciech ani; v předloze chybí, sr. Tw 290 ad 8

První boj před Trojí¹

A když Řekové před Troji s svými² přijeli, ³ ihned⁴ ti z Troje táhli proti nim a⁵ bili se s nimi až do noci. Tu Hektor⁶ z Troje krále Pentisalem a jeho vešken lid zbili⁷. A tak bylo na⁸ obú stranú ⁹

¹ před Trojí: v A, B chybí; von Troeye

² před Troji s svými] A: s svými před Troji; B: s nimi před Troji

³ B + a

⁴ A: inhed

⁵ A, B: i

⁶ A, B: Ektor

⁷ krále Pentisalem a jeho vešken lid zbili] A: zabil krále Penthisalem a jeho vešken lid; B: zabil krále pentisalemajského vešken lid

⁸ B: s

mnoho lidí zbito. Avšak obdrželi Řekové pole ¹⁰ tak, že ti z Troje musili před nimi do města ¹¹, neb jest ¹² bylo Řekuov deset ¹³ na jednoho Trojana. A mezi tím byla pomluva ¹⁴ a příměří uděláno za puol léta. ¹⁵ A příměří ¹⁶ vyšlo, že jich nemohli smluviti, ihned ¹⁷ táhli ^{13r} proti sobě. A byl Hektor ¹⁸ těch z Troje hajtman. A řecký hajtman byl Agamenon ¹⁹, Menelauov ²⁰ bratr. I bili se opět spolu tak, že ²¹ s obů stranů mnoho zbito opět lidí ²² a mezi tím i kniežat i pánuov, s řecké ²³ strany pět králuov zbito ²⁴. I ²⁵ byli Řekové tak velmi zuofalí ²⁶, že chtěli utéci. A tak byl jeden mladý pán mezi Řeky ²⁷ i vece: „Jest hanebná věc, že my, všechny země majíc ku ²⁸ pomoci, i dáme sobě jednomu mladému člověku řečenému ²⁹ Hektor tak velikú škodu činiti.“ Tehdy ³⁰ se vybra proti Hektorovi i je se s ním velmi bojovati. I vece Hektor: ³¹ „Mého přetele ³² krev se mnú bojuje.“ A tak učinichu ³³ mezi sebú příměří. I povědě každý jméno své ³⁴ jeden druhému. A tu shledali ³⁵ mezi sebú, že sú tetění ³⁶ bratří ³⁷. I ³⁸ udělachu příměří mezi sebú ³⁹ za tři měsiece.

⁹ A, B + velmi

¹⁰ B + a

¹¹ A + vjeti

¹² A: je

¹³ Řekuov deset] A, B: Řekóv deset (B: X)

¹⁴ B: puomluva

¹⁵ a příměří uděláno za puol léta] A: ... udě ^{21v} láno...; v B chybí

¹⁶ A, B: příměří

¹⁷ A: inhed

¹⁸ B: Ektor

¹⁹ byl Agamenon] B: Agameon

²⁰ A: Menelaóv; B: Manelausuov

²¹ opět spolu tak, že] A, B: spolu tak, že opět

²² mnoho zbito opět lidí] A: mnoho zbito; B: mnoho bylo zbito

²³ kniežat i pánuov, s řecké] A: knížat i pánóv, a bylo s řecké; B: kniežat i pánuov, a bylo s řecké

²⁴ králuov zbito] A: králóv zbito; B: králuov zabito

²⁵ A, B: A

²⁶ A, B: zúfalí

²⁷ A + řečený Ajax; B + zřícený; genant Ajax

²⁸ B: k

²⁹ řečenému: v B chybí

³⁰ A: A inhed; B: Ihned

³¹ A: Hektor: „Ó, že; B: Ektor: „Že

³² A: přetele

³³ A: učinie (lze interpretovat též jako nt-participium učině); B: učinili

³⁴ A: svého

³⁵ B: hledali

³⁶ sú tetění] A, B: jsú tetění

³⁷ B + sobě

³⁸ A: A

³⁹ příměří mezi sebú] A: příměří; v B chybí

Bude praveno o druhém boji¹

² Když příměří ³ vyšlo, opět táhli proti sobě, chtiece bojovati. I zbil ⁴ Hektor v tom boji mnoho lidí ⁵ a tři krále znamenité ⁶ na řecké ⁷ straně ⁸ tak, že Řekové běželi před ním ⁹. A Hektor ¹⁰ s ¹¹ svým

¹ Bude praveno o druhém boji] A, B: Druhý boj

² A, B + A

³ A: příměří; B: prziemierzie (!)

⁴ A, B: zabil

⁵ v tom boji mnoho lidí] A, B: mnoho lidí v tom boji

⁶ A: jmenovité; B: menowitie (!)

⁷ B: řecké

zástupem¹² do města se¹³ vrátil. I vece Agamenon¹⁴: „Jest to hrozná hanba, že nás ten¹⁵ člověk k hanbě připuzuje a k utíkaní¹⁶, že musíme před ním běžeti a tak velikú nehodu¹⁷ nad námi páše.“ I vece k Achilešovi: „Připrav se k tomu, ctný reku,¹⁸ aby Hektor¹⁹ zabít byl, tehda²⁰ my svítězíme, ale dotud my nad Trojí nižádné moci nebudeme mieti²¹. A protož²² vy, ²³ hrdiny, nerod'te zúfati a tiehněte²⁴ na pole zajtra²⁵ se vším zástupem²⁶.“

⁸ A, B + a

⁹ A: nimi

¹⁰ B: Ektor

¹¹ s: v B *chybí*

¹² A, B + s velikú ctí; mit groffen eren

¹³ do města se] B: se do města

¹⁴ B: Agameon

¹⁵ B: tento

¹⁶ k hanbě připuzuje a k utíkaní] A, B: připravuje k běhu a k utíkaní

¹⁷ A: túhu; iomer

¹⁸ B: **6r**

¹⁹ B: Ektor

²⁰ A: a tehdy; B: tehdy

²¹ ale dotud my nad Trojí nižádné moci nebudeme mieti] A: Ale dokud jest Hektor živ, dotud my žádné moci nad nimi nebudem mieti; B: Ale dokudž jest Ektor živ, dotud my žádné moci nebudem mieti

²² B: proto

²³ A + dobré

²⁴ T: tiehnete (!)

²⁵ na pole zajtra] A, B: zajtra na pole

²⁶ se vším zástupem: v B *chybí*

Třetí boj u Troje¹

² Nazajtrie, když již³ svítalo, tu táhla ta vojska⁴ proti sobě ⁵ i bili se spolu, ješto by bylo o tom⁶ mnoho praviti, kterak se jeden s druhým potýkal⁷ neb kterak jeden druhého retoval⁸. Než toho já chci nechati pro ukrácenie řeči, nebo⁹ Paris byl velmi ranil¹⁰ krále Menelaa, ješto¹¹ byl Elenin muž¹². A ihned¹³ Řekové běžali¹⁴.

¹ u Troje: v A, B *chybí*

² A + A

³ když již] A: ješto již; B: když

⁴ tu táhla ta vojska] A: tu táhle tě dvě vuojšťe; B: tu táhle tě dvě vojšťe na pole

⁵ A, B + se vši moci; mit aller irer maht

⁶ bylo o tom] A: o tom bylo

⁷ B: potkal

⁸ neb kterak jeden druhého retoval] A: aneb který druhého retoval; B: aneb který ot druhého utekl neb retoval

⁹ A, B: než

¹⁰ velmi ranil] A, B ~

¹¹ A: kterýž

¹² Elenin muž] A: Helenin muž; B: Helin

¹³ A: ihned

¹⁴ A, B: běželi, nebo (B: neb) noc ten boj rozdělila

Čtvrtý boj u Troje¹

² Pak ráno ³ táhli proti sobě ⁴ a bili se tak, že Hektor⁵ zabil sedm⁶ kniežat, Eneas⁷ zabil dvě⁸ kromě jiného lidu, což jest zbito, nebo⁹ noc rozdělila ten boj.¹⁰

¹ Čtvrtý boj u Troje] A: Opět pak čtvrtý boj; B: Čtvrtý boj

² A: **22r**

³ A, B + opět

⁴ B + chce bojovat

⁵ B: Ektor

⁶ B: VII

⁷ B: Enos (!)

⁸ A, B: dvě (B: dvě) a Achilles čtyři (B: IIII) knížata a Diomedes (B: Diomedes) dvě (B: dvě); rkp A, B blíže předloze, sr. Tw 291/23

⁹ B: neb

¹⁰ A + A tak ti z Troje obdrželi (t škrtnuto písařem) ten boj (boyg!), rkp A blíže předloze, sr. Tw 291/24–25

Pátý boj u Troje¹

Opět ráno troštoval Agamenon² Řeky a řka, že jemu jede mnoho pomoci z té země Azia: „Protož žádné péče nemějte.“ I šikoval své všechny lidi na pole. Tu vytáhli³ ti z Troje proti nim i bili se s obú stranú⁴ více nežli kdy dřívě⁵. A trval ten boj⁶ sedmdesáte⁷ dní pořád, jedno že v noci odpočinuli⁸. Pak žádali Řekové na těch z Troje příměří⁹ za tři léta. A v tom příměří¹⁰ schovali ty lidi zbité¹¹, jako tu byli zbiti, a druhé spálili. A kteříž byli raněni, ti se léčili, a vracovali sobě vězně, jednoho za druhého¹², a dobyli sobě špiže¹³ a jiné potřeby¹⁴, s obú¹⁵ stranú připravující¹⁶ se k svádě¹⁷.

¹ Pátý boj u Troje] A: Opět pátý boj; B: Pátý boj

² B: Agameon

³ A: vytiehl; B: vytrhli

⁴ B: stran

⁵ nežli kdy dřívě] B: než kdy prvé

⁶ A: boyg (!)

⁷ A: sedmdesát; B: XVII

⁸ B: otpočivali

⁹ A: příměrie; B: prziemierzie (!)

¹⁰ B: prziemierzi (!)

¹¹ schovali ty lidi zbité] A: schovali jsú ty umrlé lidi; B: pochovali ty umrlé lidi

¹² jednoho za druhého] A, B: jednoho proti druhému

¹³ dobyli sobě špiže] A, B: šikovali sobě špiži

¹⁴ jiné potřeby] A, B: jinú potřebu

¹⁵ B: uobú

¹⁶ A, B: připravujíc

¹⁷ B: boji; krieg

Šestý boj u Troje¹

A když příměří² vyšlo, i táhli opět proti sobě, chce bojovat³. A když opět⁴ se bili, odpočívající opět se bili⁵. A někdy přemáhali Řekové Trojané. A někdy Trojanové Řeky. A ten boj trval třiceti⁶ dní pořád **13v** tak, že s obú stranú mnoho tisícův zbito lidí⁷. Tu král Priamus trojanský také žádal

¹ Šestý boj u Troje] A: Ten jistý boj trval osmdesáte dní pořád; B: Šestý boj trval LXXX dní pořád

² A: příměrie; B: prziemierzie (!)

³ i táhli opět proti sobě, chce bojovat] A: tehdy opět proti sobě táhli chtiec bojovat; B: i táhli opět proti sobě chtiec bojovat

⁴ A, B: dlúho

⁵ odpočívající opět se bili] A: odpočinúc opět se bili a bojovali prúze než kdy dřívě; B: odpočinuli a pak bojovali viac než kdy dřívě; rkp A, B blíže předloze, sr. Tw 291/13

⁶ B: XXX

⁷ tak, že s obú stranú mnoho tisícův zbito lidí] A: tak, že s uobú stranú mnoho tisíc lidí bylo zbito; B: a tak se s uobú stranú, že mnoho tisíc lidí bylo zbito

příměří⁸ puol léta, toho mu byli⁹ povolili Řekové. ¹⁰ Pak potom¹¹ opět táhli proti sobě i bili se dvanáct¹² dní pořád a opět příměří¹³ uděláno za třiceti¹⁴ dní. ¹⁵ Po těch třidci¹⁶ dnech opět se připravili¹⁷ s¹⁸ obů stranů k boji. A tu noc¹⁹ zdál se sen Andrometě, Hektorově²⁰ ženě, ²¹ tak, jestli že by Hektor²² bil se ten den, že by měl zabit býti. A proto se ²³ velmi smúti²⁴ a poče²⁵ plakati. Pak té jisté noci, ležiec²⁶ na posteli, poče²⁷ jeho prositi, aby ten den zajtra byl doma²⁸ a nebojoval, a je se jemu²⁹ toho snu³⁰ praviti. Hektor³¹ se z toho rozhněva řka³²: „Jest horúcie bláznovstvie, ktož se na sny obracie³³, mlč těch věcí³⁴ a nezpomínaj ³⁵ mi jich více.“ A když by ³⁶ ráno, ještě poče dnieti, ihned³⁷ šla k jeho otcí a k jeho mateři a řkúc: „Opatřte ³⁸, ať se Hektor dnes³⁹ netepe, nebo⁴⁰ bude liť se býti, jistěť bude zabit. A skrze to bylo by toto⁴¹ město zkaženo.“ Tu pomysli Priamus na to i⁴² šikova jiné krále, jako mu pomáhali, a jiné své syny ⁴³ k boji. A Hektorovi přikázal⁴⁴, aby doma zuostal⁴⁵. A Hektor⁴⁶ toho nechtěl⁴⁷ učiniti i káza sobě své oděnie přiněsti i obleče se. A když to Andrometa⁴⁸ uzře, tu vza své dět'átko⁴⁹, ještě ⁵⁰ s ním měla, na své ruce⁵¹ i pade jemu⁵² k nohám

⁸ Tu král Priamus trojanský také žádal příměří] *A*: Tu Priamus žádal také příměrie, král trojský; *B*: Tu Priamus žádal za (ža!) krále příměrie (*B*: *prziemierzie!*), král trojský

⁹ byli: v *A*, *B* *chybí*

¹⁰ v *A*, *B* *samostatná kapitola Sedmý a osmý* (*B*: *vosmý*) *boj*: *rkp A*, *B* *blíže předloze*, *sr. Tw 292*

¹¹ Pak potom] *A* ~

¹² *A*: dvanácte; *B*: XII

¹³ *A*, *B*: příměrie (*B*: *prziemierzie!*) bylo

¹⁴ *A*: třidceti; *B*: XXX

¹⁵ v *A*, *B* *samostatná kapitola*, *A*: **Devátý boj a v něm byl Hektor zabit**; *B*: **Devátý boj a v němž by Ektor zabit**; *rkp A*, *B* *blíže předloze*, *sr. Tw 292 ad 20*

¹⁶ *A*: Trzidcať (!); *B*: XXXti

¹⁷ opět se připravili] *A*, *B*: připravili se

¹⁸ s: v *B* *chybí*

¹⁹ tu noc] *A*, *B*: té noci

²⁰ Andrometě, Hektorově] *A*, *B*: Andromachatě, Ektorově

²¹ *A*, *B* + a; *B*: **6v**

²² *B*: Ektor

²³ *A*, *B* + ona

²⁴ *A*: smútila

²⁵ *A*: jela se; *B*: je se

²⁶ *A*: ležéc; *B*: ležiece

²⁷ *A*: jala se; *B*: jela se

²⁸ byl doma] *A*, *B*: doma ostal

²⁹ se jemu] *A*: mu se

³⁰ *A*, *B*: sna

³¹ *A*: Ale Hektor; *B*: Ektor

³² se z toho rozhněva řka] *A*: se rozhněva z toho a řka; *B*: se rozhněva a řka

³³ *A*, *B*: obracejí

³⁴ *A*: řečí; *fachen*

³⁵ *A*: **22v**

³⁶ *B* + zítra

³⁷ *A*: inhed

³⁸ *A*, *B* + to

³⁹ Hektor dnes] *B*: dnes Ektor

⁴⁰ *A*, *B*: neb

⁴¹ *B*: to

⁴² i: v *B* *chybí*

⁴³ *A*, *B* + ven

⁴⁴ Hektorovi přikázal] *A*: Hektorovi přikáza; *B*: Ektorovi přikáza

⁴⁵ *A*, *B*: ostal

⁴⁶ *B*: Ektor

⁴⁷ *A*, *B*: nerodi

⁴⁸ *A*, *B*: Adramata

⁴⁹ *A*: dietatko (!)

a řkúci⁵³: „I nechceš⁵⁴ se nad námi⁵⁵ smilovati, že my tak šíř⁵⁶ budem?“⁵⁷ I padala⁵⁸ mu často k nohám plačící a prosíci⁵⁹, aby doma ostal ten den. A když⁶⁰ k tomu přišla jeho máte a jeho sestry a⁶¹ také Elena prosiece⁶², aby oděnie svlékl a doma zuostal, ale⁶³ on všech nechtěl uslyšeti, čehož⁶⁴ prosili. A⁶⁵ vsed na svojo⁶⁶ oř i jel na něm v⁶⁷ boj. A mezi tím se⁶⁸ velmi bili a Řekové je⁶⁹ přemáhali, až Trojanové před nimi⁷⁰ běželi k městu. A zatiem⁷¹ je Hektor⁷² potka i káza se jim zase vrátiti⁷³. I⁷⁴ zabil Hektor knieže⁷⁵ a jiná dva⁷⁶. A také Achileše ranil velmi.⁷⁷ I jel Achilles⁷⁸ z toho boje a kázal sobě rány uvázati⁷⁹. A mezi tím byl jal Hektor⁸⁰ jednoho řeckého⁸¹ krále i⁸² chtěl jej rád vyvésti z té tísně⁸³. A⁸⁴ aby tím lépe mohl⁸⁵ viděti, i vrhl svojo štít na pleci⁸⁶, a tak ostal napřed nah. A zatiem Achileš⁸⁷ přiběhl tak, že jeho Hektor⁸⁸ neviděl, i zaklál⁸⁹ jej tak, že Hektor umřel⁹⁰. A tak ti z Troje ihned⁹¹ se obrátili do města, nesúc to umrlé tělo s⁹² sebú. Tu se tepruv poče veliká žalost od chudých i od bohatých, od mladých i od starých, co tu žalosti bylo a pláče, neb jest⁹³ on byl najšlechetnější a najudatnější rek,⁹⁴ neb⁹⁵ jemu rovně nikdy nebylo.

⁵⁰ A + jest; B + je (le!) jako

⁵¹ na své ruce] A, B: na svú rukú

⁵² A, B: mu

⁵³ A, B: řkúc

⁵⁴ I nechceš] A, B: Nechceš li

⁵⁵ nad námi] B: nade mnú

⁵⁶ A, B: šíř

⁵⁷ A + aspoň smiluj se nad sebú

⁵⁸ I padala] A: A tak vždy padala

⁵⁹ A: prosíci jeho

⁶⁰ A když] A, B: až

⁶¹ sestry a] A, B: sestra i

⁶² Elena prosiece] A, B: Helena prosíec jeho (B: ho)

⁶³ oděnie svlékl a doma zuostal, ale] A: svlékl oděnie a ostal doma, a; B: svlékl oděnie a doma ostal, a

⁶⁴ nechtěl uslyšeti, čehož] A: nechtěl uslyšeti, což ho; B: uslyšeti nechtěl, což ho

⁶⁵ A: A: ale; v B chybí

⁶⁶ B: svůj

⁶⁷ na něm v] A: tam u; B: tam v

⁶⁸ B + tam

⁶⁹ B + velmi

⁷⁰ Trojanové před nimi] A: před nimi Trojanové

⁷¹ A zatiem: v B chybí

⁷² A, B: Ektor

⁷³ zase vrátiti] B ~

⁷⁴ B: A

⁷⁵ Hektor knieže] A: Hektor kněze; B: Ektor knieže

⁷⁶ jiná dva] A: ranil dva; B: ranil dva velmi

⁷⁷ A také Achileše ranil velmi: v B chybí

⁷⁸ A: Achileš

⁷⁹ A: vázati; B: zavázati

⁸⁰ byl jal Hektor] A: Hektor byl jal; B: Ektor byl jal

⁸¹ B: řeckého

⁸² A, B: a

⁸³ A: tiesně; B: tesknosti

⁸⁴ A: v A, B chybí

⁸⁵ lépe mohl] A ~

⁸⁶ vrhl svojo štít na pleci] A, B: vrže svůj štít za se na pleci i (B: pleczie!)

⁸⁷ B: Achilles

⁸⁸ jeho Hektor] A: ho Ektor

⁸⁹ A, B: zakla

⁹⁰ Hektor umřel] A, B: Ektor umře

⁹¹ A: ihned

⁹² s: v B chybí

⁹³ jest: v A, B chybí

⁹⁴ A + než je kto byl; der ie geborn wart

⁹⁵ A: nebo

Desátý boj u Troje¹

² Když Hektor³ byl již umřel a⁴ bylo příměří⁵ uděláno ⁶ dva měsiece. A když ta dva měsiece byla vyšla⁷, měl král Priamus jednoho syna, ten chtěl vždy⁸ Hektora ⁹ pomstiti. I táhl s¹⁰ svým ¹¹ lidem ven proti Řekům i bojoval s nimi tak velmi, že ¹² tu byl zabit král¹³ z Persie. A mnoho lidí bylo zbito s obů stranů. Avšak ti vždy z Troje byli pole¹⁴ obdrželi. A ten den král Priamus byl nejlepší¹⁵. Tu žádali Řekové¹⁶ příměří¹⁷ rok, ¹⁸ v tom jim Priamus¹⁹ povolí²⁰. A když již příměří²¹ vyšlo a té války mezi nimi nižádný²² nemohl smluviti, tu táhli opět polem proti sobě i bili se tak velmi, že tu ²³ Palamides²⁴ zabil toho krále Sarpedea²⁵ i zakla²⁶ kopím Deifeba **14r** a²⁷ v něm úlomek²⁸ zuostal²⁹. A když to uzře Paris, i ³⁰ zabi toho krále Palamida³¹, ješto byl největší³² král a jeden³³ hajtman řecký³⁴. I³⁵ honili je ti z Troje až v jich stany³⁶. A pobrali jim v jich stanech³⁷ a v vojště³⁸ velikú věc stříbra a zlata i od rozličné věci³⁹. A hnávše k lodem⁴⁰, i spálili jich dobře⁴¹ na pět set. A tak ti

¹ Desátý boj u Troje] A: Pak desátý boj po Ektorovi; B: Desátý boj

² A, B + A

³ A, B: Ektor

⁴ již umřel a] A: umřel již a Achilles byl raněn, i; B: umřel a Achilles byl raněn, i

⁵ A: příměrie; B: prziemierzie (!)

⁶ A + za

⁷ A když ta dva měsiece byla vyšla] A: A když ta dva měsiece vyšla; B: Vyšlo

⁸ T: wdy (!)

⁹ A: **23r**

¹⁰ s: v B chybí

¹¹ B: **7r**

¹² B + je

¹³ byl zabit král] A, B: král byl zabit

¹⁴ vždy z Troje byli pole] A: z Troje vzdy pole byli; B: ti z Troje vždy pole

¹⁵ král Priamus byl nejlepší] A, B: byl král Priamus (B: Píramus) s obů stranů nejlepší

¹⁶ žádali Řekové] B ~

¹⁷ A: příměrie; B: prziemierzie (!)

¹⁸ B + a

¹⁹ B: Píramus

²⁰ A, B: povolil

²¹ A: příměrie; B: prziemierzie (!)

²² mezi nimi nižádný] A: žádný mezi nimi; B: žádný

²³ A, B + byl

²⁴ A: Palanides; B: Palamedes; Palamedes

²⁵ A, B: Sarpedona

²⁶ i zakla] A, B: a zaklál

²⁷ A, B: že

²⁸ B: vlemek (!)

²⁹ A, B: ostal

³⁰ A, B + pomsti svého bratra a; rach linen brúder

³¹ A, B: Palamedona

³² A: největší

³³ jeden: v A, B chybí

³⁴ A: řecký

³⁵ A, B: A

³⁶ v jich stany] A: do jich stanów

³⁷ B: stanech

³⁸ v vojště] A: u vojště; B: vuojště

³⁹ stříbra a zlata i od rozličné věci] A: od stříbra a od zlata a od špíže i od rozličné věci; B: od zlata a od stříbra a od špíže (líže!) a ot rozličných věcí

z Troje svítězili, že musili Řekové před nimi běžeti. A tak ⁴² je honili, až je noc odtiskla. Pak Řekové učinili Agamena hajtmanem⁴³. A ten opět táhl před Troji s Řeky⁴⁴. Tu Troilus vytáhl ven proti němu⁴⁵ z města a⁴⁶ bil se s ním⁴⁷. A tak je přemáhal velmi, že⁴⁸ Řekové musili běžeti před ním⁴⁹ a on je honil, až je noc od Řekuov⁵⁰ odtiskla.

^{51, 52} Nazajtrie ráno táhli opět proti sobě polem a bili se tak sedm dní pořád⁵³, že mnoho lidí tu zbito tak⁵⁴, že plná pole ležala zbitých⁵⁵. Opět pak⁵⁶ příměří udělali dva měsiece⁵⁷ proto, aby pole uprázdnil⁵⁸ a ranění⁵⁹ se podhøjili. A byla se škoda tak veliká stala Řekuom⁶⁰ od těch z Troje tak⁶¹, že chtěli smlúvu učiniti po těch z Troje vuoli⁶². I vece Kalkas⁶³, jich prorok: „Vězte, žeť sú mně⁶⁴ bohové pověděli, že vy máte svítěziti nad těmi z Troje. Učiníte li proti bohóm a jich přikázání⁶⁵, učiníte nemúdre. Protož nepúštějte od toho a bíte⁶⁶ se s nimi vesele.“ Těmi slovy velmi Řekuov⁶⁷ posilnil a převážili sú⁶⁸ se v boj⁶⁹ a jakož⁷⁰ se tak i⁷¹ stalo.

⁷² A⁷³ když ta dva měsiece vyšla⁷⁴, tu táhli opět proti sobě a bili se tak⁷⁵ velmi s obú stranú. A Troilus⁷⁶ tak⁷⁷ se velmi bil a⁷⁸ tak snažně, že sám na se tisíc rytieřuov⁷⁹ zabil. A Řekové běželi před

⁴⁰ A: lodiem; B: lodím

⁴¹ B: obrze (!)

⁴² B + že

⁴³ Agamena hajtmanem] B: Agamenova syna hétmanem; Agomennon zů houbetman

⁴⁴ před Troji s Řeky] A, B: s Řeky před Troji

⁴⁵ A, B: nim

⁴⁶ A, B: i

⁴⁷ A, B: nimi

⁴⁸ B: až

⁴⁹ A, B: nimi

⁵⁰ A: Řekóv

⁵¹ A, B + **Třináctý** (B: Trzinacztať!) **boj** (A: Boyg!); rkp A, B blíže předloze, sr. Tw 294

⁵² A + Pak

⁵³ a bili se tak sedm dní pořád] A: a bili se tak velmi, že byli sedm dní proti sobě pořád proti sobě tak; B: a bili se tak VII dní pořád

⁵⁴ tak: v A, B *chybí*

⁵⁵ ležala zbitých] A: ležala umrlých; B: leželo umrlých

⁵⁶ A: tak

⁵⁷ příměří udělali dva měsiece] A: příměříe učinichu za dva měsiece, a to; B: příměříe (B: *prziemierzie!*) udělali dva měsíce, a

⁵⁸ pole uprázdnil] A: pole upráznili; B: uprázdnil mrtvé

⁵⁹ A + aby

⁶⁰ škoda tak veliká stala Řekuom] A, B: Řekóm tak veliká škoda stala

⁶¹ tak: v A, B *chybí*

⁶² A: vóli

⁶³ A: Kalkos; B: Callas (!); Calcas

⁶⁴ sú mně] A: jsú mi; B: jsú mně

⁶⁵ T: *przykazanie (!)*

⁶⁶ A: bijte

⁶⁷ velmi Řekuov] A: Řekóv velmi

⁶⁸ A: jsú

⁶⁹ A: **23v**

⁷⁰ a jakož] A: jakž; B: a jakž

⁷¹ i: v B *chybí*

⁷² v A *zde samostatná kapitola O čtrnáctém boji*, v B **Čtrnáctý boj**; rkp A, B blíže předloze, sr. Tw 294

⁷³ A: v B *chybí*

⁷⁴ měsiece vyšla] B: měsíce vyšly

⁷⁵ tak: v B *chybí*

⁷⁶ A, B: Trojilus

⁷⁷ B: také

⁷⁸ a: v B *chybí*

⁷⁹ A, B: rytieřóv

nimi⁸⁰, až je noc odtiskla, tak⁸¹ je snažně honili⁸². Ráno táhli opět⁸³ proti sobě a bili se. Tu šikoval Achilles⁸⁴ ty lidi Myrmidones⁸⁵ proti Troilovi⁸⁶. Tu Troilus⁸⁷ toho jitra zbil jich⁸⁸ velikú věc. Opět je⁸⁹ noc rozdělila. Ráno opět⁹⁰ táhli z města oběma branoma⁹¹. I poče se velmi⁹² veliký boj a ten trval mnoho dní⁹³ tak, že Troilus⁹⁴ zbil z⁹⁵ těch Myrmidones⁹⁶ velikú věc. A když se opět Řekuom tak veliká škoda byla stala⁹⁷, i žádali opět příměří⁹⁸ za čtyřidceti⁹⁹ dní na králi Priamovi¹⁰⁰. V tom jim opět povolil¹⁰¹. A když to příměří¹⁰² vyšlo, opět se bili a tak se velmi bili¹⁰³, že Řekové před Trojany běželi mezi stany své¹⁰⁴. A ti z Troje udatně a snažně¹⁰⁵ honili je. A ssedavše z¹⁰⁶ svých ořuov¹⁰⁷, i šli na ně pěškami a zbili jich velmi mnoho¹⁰⁸ v staních. Zatiem přijel Achilles Řekóm ku pomoci a tak se bil z Troje s těmi¹⁰⁹, až velmi raněn byl. A také Troilus¹¹⁰ byl raněn, avšak se proto vždy bili, až je noc¹¹¹ odtiskla. A tak se bili šest¹¹² dní pořád.

⁸⁰ A, B: ním

⁸¹ A + jest

⁸² A: honil

⁸³ Ráno táhli opět] A: Pak ráno opět táhli; B: Ráno opět táhli

⁸⁴ šikoval Achilles] A ~

⁸⁵ B: Myrmi7ymidones

⁸⁶ A: Trojilovi; B: Trojilosovi

⁸⁷ A: Trojilus; B: tagillus (!)

⁸⁸ toho jitra zbil jich] B: zabil jich toho jitra

⁸⁹ Opět je] A: až je opět

⁹⁰ Ráno opět] A ~

⁹¹ A: branama

⁹² A, B: tak

⁹³ A, B + a

⁹⁴ A: Trojilus

⁹⁵ z: v A chybí

⁹⁶ B: Myrmidonov

⁹⁷ opět Řekuom tak veliká škoda byla stala] A: škoda byla stala veliká v lidu; B: Řekóm tak veliká škoda se stala

⁹⁸ A: příměrie; B: prziemierzie (!)

⁹⁹ A: třidceti; B: XXX

¹⁰⁰ B: Prianovi

¹⁰¹ V tom jim opět povolil] A: a on jim v tom povuolil; B: A v tom jim povolil

¹⁰² A: příměrie; B: prziemierzie (!)

¹⁰³ opět se bili a tak se velmi bili] A, B: opět bili se (B + a) tak velmi

¹⁰⁴ stany své] A, B ~

¹⁰⁵ B: silně

¹⁰⁶ ssedavše z] A: ssedavše s; B: sedavše

¹⁰⁷ A: ořov dolov; B: ořuov doluov

¹⁰⁸ velmi mnoho] A, B: velikú věc

¹⁰⁹ z Troje s těmi] A, B: s těmi z Troje

¹¹⁰ A: Trojilus

¹¹¹ A + i

¹¹² B: VII

Troilus zabit¹

Pak bez jednoho ve dvacátém boji² byl Troilus³ zabit⁴ a Achilles raněn. A proto uděláno bylo příměří⁵ za třidceti⁶ dní. A v tom příměří⁷ přijel Achilles do Troje, nebo po něho⁸ bylo posláno.

¹ v A, B není samostatná kapitola

² dvacátém boji] A: dvacátém boji; B: dvucátém boji (bož!)

³ A: Trojilus

⁴ zabit: v B chybí (patrně chybou písaře)

⁵ uděláno bylo příměří] A, B: bylo uděláno příměrie (B: prziemierzie!)

Toho zabil Paris kradmo v chrámě⁹. A skrze to příměří¹⁰ vyšlo. I táhli opět proti sobě Řekové s Trojany. Tu Paris vstřelil¹¹ s nálepem šíp v Ajaxa¹². A když¹³ Ajax¹⁴ uzře, že od toho šípu¹⁵ umřieti musí, hnál¹⁶ na Parisa¹⁷ i udeřil jej¹⁸ tak velmi v hlavu, že on¹⁹ s oře spade²⁰ i umře. A ihned²¹ Trojanové běželi do města a zavřeli brány. A Řekové postíhají²² zbili jich²³ mnoho. A oblehli tak **14v** silně město byli²⁴, že Agamenon, řecký hajtman²⁵, často na ně volal, ²⁶ aby vyjedúc i bili se s nimi.

⁶ B: XXX

⁷ B: *prziemierzi (!)*

⁸ nebo po něho] A: jakož po něho; B: jako poň

⁹ A, B: chrámu

¹⁰ A: příměrie; B: *prziemierzie (!)*

¹¹ B: vystřelil

¹² B: Ajax

¹³ A, B + to

¹⁴ A: Ajaks

¹⁵ A, B: šipa

¹⁶ A: hnav tam; B: hnav

¹⁷ B: patifa (!)

¹⁸ udeřil jej] A: udeři jeho, B: udeři jej

¹⁹ A + inhed

²⁰ A, B: spadl

²¹ A: inhed

²² A, B + je i

²³ A + velmi

²⁴ město byli] A ~

²⁵ řecký hajtman] A: řecký hajtman; B: řecký hétman

²⁶ A, B + a pobiezel jich; *rkp A, B blíže předloze, sr. Tw 296/2–3*

O pannách amazonských bojovných¹

Pak² v ty časy byl jeden ostrov³ a země, ješto v něm⁴ nebylo mužův, než panny a panie. A tomu říekali Amazones⁵. Ty⁶ byly všecku⁷ snažnost a úmysl a pilnost obrátily k⁸ odění⁹ a k bojování¹⁰. Podlé té země byla opět druhá země, ješto v ní¹¹ nebylo¹² jedno mužie. I měly ty panny¹³ ten¹⁴ obyčej, že sú¹⁵ na každý rok přicházely tři měsiece¹⁶ v jich zemi, ¹⁷ lehalý¹⁸ a bydlily¹⁹ s nimi a

¹ O pannách amazonských bojovných] A: O paních a pannách; B: O těch pannách a paniech bojovných; Von den ftritbern frowen

² T: Aak (!)

³ A: **24r**

⁴ A: ní; B: nie

⁵ tomu říekali Amazones] A: těm řekali Amogenes; B: té říekali Amazones

⁶ A + jsú

⁷ A, B: svú všicku

⁸ A: ku

⁹ T: odienie (!)

¹⁰ B: boyowanie (!)

¹¹ A, B: ní

¹² A + žen

¹³ A, B: panie

¹⁴ A, B: jeden

¹⁵ A: jsú ony; B: sú ony

¹⁶ přicházely tři měsiece] A, B: tři měsiece přicházely

¹⁷ A + i

¹⁸ lze interpretovat i léhalý

¹⁹ a bydlily: v B chybí

skrze to mnoho panen bylo těžkých²⁰. A když dietě porodila, byla li ²¹ dcera, tehdy ji mámě ostavila s²² sebu a připálila jí²³ z mláď²⁴ pravý cecík²⁵, aby žádného překažení²⁶ proň neměla sáhnúti²⁷ k meči anebo²⁸ lučiště²⁹ těžení³⁰ aneb kopí podloženie³¹. Pakli jest³² byl pacholík, když mu bylo³³ tři léta, posla³⁴ jej otci domov³⁵ do jich země. Ty panie měly jednu královú³⁶, té sú říekaly³⁷ Pantasilea neb Pantisalem³⁸, ta přijela také s³⁹ svú mocí do Troje k⁴⁰ králi Priamovi⁴¹ na pomoc s tisíce⁴² pannami brannými. I vece ⁴³ králi Priamovi⁴⁴, aby kázal brány⁴⁵ otevřieti, ⁴⁶ že chce s nimi bojovati, aby Řekové zvěděli, kterakú panny a panie moc mají.

^{47, 48} Ráno kázal⁴⁹ král brány otevřieti. I táhli ti⁵⁰ z Troje ven jednu branú ⁵¹, jakž umluvili byli, a znamenie zdělali vše sobě⁵², aby se mohli znáti se pannami. A tak Trojanové počeli boj s Řeky. A králová Pantasilea⁵³ druhú stranú s pannami⁵⁴ uhodi na Řeky a tak se počechu bítí⁵⁵. Tu král Menelaus⁵⁶ potka se s tú královú⁵⁷, toho ona ihned zbode⁵⁸ s oře dolov⁵⁹ i jala⁶⁰ jej a da jej jedné své panně⁶¹. Zatiem opět Diomedes⁶² zdviže se na ni, tomu ona učini též a jiných mnoho zbodla dolov a

²⁰ mnoho panen bylo těžkých] *A, B:* bylo mnoho paní (*B:* panie!) těžkých a břichatých

²¹ *A, B + je*

²² *s: v B chybí*

²³ *B: jie*

²⁴ z mláďi: *v A, B chybí*

²⁵ *B: cecek*

²⁶ *A, B: hyndrovanie*

²⁷ sáhnúti: *v A chybí*

²⁸ *A, B: aneb*

²⁹ *B: lučiš* *ště*

³⁰ *B: težení (!)*

³¹ kopí podloženie] *A:* kopie podloženie; *B:* kopie podložené

³² *A, B: je*

³³ *A: byla; B: byly*

³⁴ *A, B: poslala*

³⁵ *B: domuov*

³⁶ *A: královnu*

³⁷ sú říekaly] *A: řekaly; B: říekaly*

³⁸ Pantasilea neb Pantisalem] *A, B: Pentisalem*

³⁹ *s: v B chybí*

⁴⁰ *k: v B chybí*

⁴¹ *B: Prianovi*

⁴² *A, B: tisícem*

⁴³ *A + k*

⁴⁴ *B: Prianovi*

⁴⁵ kázal brány] *B ~*

⁴⁶ *A + a*

⁴⁷ *A + O jedenmezciem; B + O jedenmezcetmém (gedenmezcetmem!) boji; rkp A, B blíže předloze, sr. Tw 296/19*

⁴⁸ *A + Pak*

⁴⁹ *A: káza*

⁵⁰ *ti: v B chybí*

⁵¹ *A + a Pantisalem druhú branú*

⁵² jakž umluvili byli, a znamenie zdělali vše sobě] *A:* jakož umluvili byli a znamenie zdělavše sobě; *B:* tak umluvili byli. A znamenie zdělavše sobě

⁵³ *T: Pathafylea (!); A: Pantisalem; B: Pantisalen*

⁵⁴ druhú stranú s pannami] *A:* s svými pannami druhú stranú; *B:* svými pannami druhú stranú i

⁵⁵ *B: boj*

⁵⁶ král Menelaus] *A ~*

⁵⁷ královú] *A:* královnu Pantisalem; *B:* královú Pentisalen

⁵⁸ ihned zbode] *A:* inhed sbode

⁵⁹ *B: doluov*

⁶⁰ *A, B: je*

⁶¹ jedné své panně] *A:* chovati své jedné panně; *B:* své jedné panně

⁶² *B: Dionides*

vždy pamatující na⁶³ své panny, aby se na péči měly a neoblevovaly a bily se⁶⁴ chutně bez přestání. A tak se byla mocně proti nim posadila s⁶⁵ svými pannami, že jich byla tak⁶⁶ mnoho zbila, a tak je velmi přemáhala, že oni pravú nůzi musili běžeti před nimi⁶⁷, a ona s⁶⁸ svými pannami zbila⁶⁹ jich na běhu mnoho, až ji⁷⁰ noc odtiskla od nich. A tak se⁷¹ s nimi na každý den bila vždy pořád, že na deset tisícův mužův bylo zbito⁷². Pak jednu chvíli táhla na ně s Trojanskými⁷³, vybravši, což⁷⁴ se jí⁷⁵ zdálo, i bila se s nimi tak statečně a tak rekovně, že jich velikú věc⁷⁶ zbila z řecké⁷⁷ strany. A tu také byla zabita. Pak⁷⁸ Trojanové, ihned vběhše⁷⁹ do města, i zavřeli brány a více nežádne⁸⁰ mysli neměli k boji. A také sú již neměli od žádného více⁸¹ pomoci. A tak sú⁸² střežli svých bran a svých zdí. A také sú⁸³ to dobře věděli, že jich tam žádný nedobude, dokudž mají co jiesti a píti⁸⁴.

⁶³ pamatující na] A: napomínajíc; B: napomínajíc

⁶⁴ se: v B chybí

⁶⁵ posadila s] B: zasadila i

⁶⁶ byla tak] A: tak; v B chybí

⁶⁷ běžeti před nimi] A: před ní běžeti; B: před nimi běžeti

⁶⁸ s: v B chybí

⁶⁹ A: zabila

⁷⁰ A: ji i; B: je

⁷¹ A: 24v

⁷² deset tisícův mužův bylo zbito] A: deset tisícův mužův zabito bylo; B: X tisíc mužův bylo zbito

⁷³ A: Trojskými

⁷⁴ A: což by; B: co

⁷⁵ B: jie

⁷⁶ A: moc

⁷⁷ z řecké] A: s řecké

⁷⁸ byla zabita. Pak] A, B: sama byla zabita a (B: i) jejie panny zbity. A těch z Troje bylo zabito (B: zbito) na deset (B: X) tisíc. A jakž Penthisalem (B: Pentisalen) byla zabita, tak

⁷⁹ ihned vběhše] A: ihned uběhše; B: ihned uběhše

⁸⁰ více nežádne] A: viac žádné; B: více žádné

⁸¹ také sú již neměli od žádného více] A: také jsú již od žádného neměli i žádné; B: tak sú neměli již od žádného

⁸² A: jsú

⁸³ A: jsú

⁸⁴ jiesti a píti] A ~

O zradě toho města¹

A když² ti z³ Troje u veliké⁴ tesknosti a nůzi⁵ byli, i vece Eneas a⁶ Antenor⁷ králi Priamovi⁸ a řkúc⁹: „Králi, vidíš dobře, kterak¹⁰ zle o tobě i¹¹ o tvých lidech jest, nebo¹² tvých nepřátel králův více než čtyřiceti¹³ jest, ¹⁴ ještě¹⁵ ti nic jiného nežádají, než aby toto město rozbořili¹⁶ a shladili a nás všech.

¹ O zradě toho města] A: Kterak Troje jest zrazena; B: Kterak Troje zrazena

² T: dyž (!)

³ ti z: v B chybí

⁴ A: welicze (!) – nelze zcela vyloučit náležitost tvaru velice, rezidua jmenné a-kmenové deklinace adjektiv

⁵ tesknosti a nůzi] A, B: nůzi a v tesknosti

⁶ a: v A chybí

⁷ A: Anetor; B: Anechor; Anthenor

⁸ B: Prianovi

⁹ A, B: řka

¹⁰ A, B: kak velmi

¹¹ A, B: a

¹² A, B: neb

¹³ A: čtyřiceti; B: XL

¹⁴ B: 8v

¹⁵ A: ještěť

A když sú¹⁷ tvoji synové a mocní¹⁸ pomocníci nemohli jich přemoci, tehdy sme¹⁹ my od nich²⁰ hrubě a²¹ velmi přesaženi²² a obleženi, ješto pro ně brány²³ nesmieme otevřieti. ²⁴ Máme li tak zemřieti v tom vězení? Nám se zdá, že je²⁵ lépe, že ty pohledáš smlúvy na Řeciech²⁶ a vrátíš Elenu²⁷ a skrze to přídem²⁸ k svému zase.“ Odpověď **15r** král hněvivě a řka: „Nechci ižádné²⁹ smlúvy na Řeciech hledati³⁰, neb sú³¹ mi učinili tak velikú škodu³². A než bych jim za to přiřlacoval, raději³³ chci umřieti.“ A když Priamus nižádnú³⁴ věcí nechtěl se smluviti s nimi³⁵, uzřevše to Eneas a Antenor, vjídechu v radu, i jechu se raditi, kterak by se mohli smluviti s nimi³⁶. I šikovali Antenora³⁷ syna řečeného Polimedes³⁸ k Řekóm. A ten umluvi s nimi³⁹ jednu zradu o Troji a⁴⁰ řka: „Když tato⁴¹ znamenie uzříte, budtež⁴² hotovi a přijďte.⁴³ A my chceme vám bránu⁴⁴ otevřieti.“ I ukáza jim bránu⁴⁵ a řka ⁴⁶: „Těmito⁴⁷ vás pustíme.“ A když Řekové ⁴⁸ přišli k bráně a⁴⁹ tak, jakž⁵⁰ jim ukázáno⁵¹ jest, tu jich čekal⁵² Eneas a Antenor a Polimedes, jakožto⁵³ uložili tu zradu, i pustili Řeky do města ⁵⁴ a učinili hřmot⁵⁵ na ty v Troji⁵⁶ v noci a oni se byli nevystřiehli⁵⁷, neb jsú spali v

¹⁶ B: rozbořeno bylo

¹⁷ když sú] A: když jsú; B: kdy sú

¹⁸ A + tvoji

¹⁹ A: jsme

²⁰ B: nicz (!)

²¹ a: v A chybí

²² A: přesaženi; nelze vyloučit písarskou chybu m. přesaženi, sr. významy StČS s. v. přesaditi

²³ B: bran

²⁴ B + A

²⁵ že je: v A chybí; B: že jest

²⁶ A: Řecéch

²⁷ A, B: Helenu zase

²⁸ A, B: přídem

²⁹ A, B: žádné

³⁰ Řeciech hledati] A: Řecéch hledati; B: Řeciech žádati

³¹ A: jsú

³² tak velikú škodu] B: takovou škodu velikú

³³ B: radějie

³⁴ A, B: žádnú

³⁵ smluviti s nimi] A, B: se s nimi smluviti

³⁶ uzřevše to Eneas a Antenor, vjídechu v radu, i jechu se raditi, kterak by se mohli smluviti s nimi] A: ... Anetor, jidechu ... kak by se mohli s nimi umluviti; v B chybí

³⁷ šikovali Antenora] A: šikováchu Atenorova; B: šikovali Achyronova

³⁸ A: Pelimedes; B: Pelmedes; Pellimedes

³⁹ umluvi s nimi] A, B: s nimi uloži

⁴⁰ a: v A chybí

⁴¹ A: toto; B: toho

⁴² T: budtež (!)

⁴³ T: przigedte (!); A, B: přídte

⁴⁴ my chceme vám bránu] A: myť vám chcem brány; B: my vám chceme brány

⁴⁵ A, B: brány

⁴⁶ A + jim

⁴⁷ A: Těmit; B: Těmi

⁴⁸ A: **25r**

⁴⁹ a: v A, B chybí

⁵⁰ B: jak

⁵¹ A, B: rozkázáno

⁵² A: čekali

⁵³ Antenor a Polimedes, jakožto] A: Pelimedes a Anechor, kteřížto byli; B: Achenor a Pelmides, jakožto

⁵⁴ B + na ty z Troje

⁵⁵ do města a učinili hřmot] A: do města a učinili rumor, to jest pokřik; v B chybí

⁵⁶ v Troji] A: z Troje, a to; B: v Troji a

⁵⁷ A: nevystřehli, možno interpretovat i nevystřéhli

svých pokojích⁵⁸. I zbili muže, ženy, ⁵⁹ staré i⁶⁰ mladé, což našli, a domy zapalovali ⁶¹ a brali⁶² vše ⁶³, což s⁶⁴ našli, stříbro⁶⁵, zlato a jiné drahé rozličné věci⁶⁶, což se jim hodilo, a jiné spálili. A tu Menelaus vzal svou královu⁶⁷ zase, ještě ten křik⁶⁸ a to krve prolití vše se pro ni stalo⁶⁹ a ti bojové a mordové, neb je pro ni sešlo lidu přeliš mnoho⁷⁰ s obou stran. A zbořili věže⁷¹ i rynky⁷² a město zapálili⁷³ na mnoho místech. A spálili ty krásné paláce⁷⁴ a domy všechny kromě těch, ještě⁷⁵ byly znamenány od těch proradníkův⁷⁶, ty všickny zůstaly⁷⁷ beze vše překazy⁷⁸, jakož⁷⁹ jim ⁸⁰ slíbeno.

⁵⁸ spali v svých pokojích] A: v svých pokojích spali

⁵⁹ A, B + děti; v předloze chybí, sr. Tw 298/28

⁶⁰ i: v B chybí

⁶¹ A, B + a zpálili (B: spálili) druhé všechny

⁶² A, B: pobrali

⁶³ A + to

⁶⁴ A: jsú; B: tu

⁶⁵ A: stříbro

⁶⁶ jiné drahé rozličné věci] A: rozličné věci drahé jiné; B: rozličné jiné drahé věci

⁶⁷ A: královnu

⁶⁸ A: krik

⁶⁹ se pro ni stalo] A: vše pro ni stalo se

⁷⁰ přeliš mnoho] A, B: bez čísla

⁷¹ B: wicze (!)

⁷² A, B: a rynkmaury; ringmuren

⁷³ A, B: spálili

⁷⁴ krásné paláce] A: krásné paláce; B: jisté paláce krásné

⁷⁵ A: kteříž

⁷⁶ A: proradníkův, neb; B: proradníkův

⁷⁷ ty všickny zůstaly] A, B: ti všichni ostali

⁷⁸ A, B: přikázky (zápis przikazky, resp. przikazky však lze interpretovat nejen jako chybu, ale jako deminutivní femininum přikazka k přikaza, jednalo by se však o ojedinelý doklad)

⁷⁹ A: jako

⁸⁰ A + jest od nich

Kterak bylo veliké to město Troja a jak krásné¹

A tak to dobré město Troja² shlazeno a zbořeno, ještě bylo tak veliké, ještě³ člověk za tři dni jeho nemohl objít⁴. A toho města zed byla dělána z mramorového kamenie⁵ a byla tak vysoká⁶, že z žádného samostřielu nemohla přestřelena býti⁷. A⁸ okolo toho města dva ⁹ veliká přiekopy¹⁰ a oba plná vody tekuté. To město bylo tak okrášleno dobře¹¹ krásnými věžemi a ty věže tak blízko byly¹² od sebe, že dobrým kamenem s jedné lučil na druhú¹³. A bylo sedm¹⁴ bran do města. A nad každú

¹ Kterak bylo veliké to město Troja a jak krásné] A: Kterak jest Troje zbořena; B: Kterak Troje zbořeno

² A, B: Troje

³ A, B: že

⁴ nemohl objít] A: okolo nemohl objeti; B: nemohl objít okolo aneb objeti

⁵ A toho města zed byla dělána z mramorového kamenie] A, B: A tak (B: to) z mramorového (A: mramorowe!) kamenie (B: kamene) byl dělán rynkmaur

⁶ byla tak vysoká] A, B: byl tak vysok

⁷ z žádného samostřielu nemohla přestřelena býti] A, B: žádný samostřiel nemohl do něho vstřeliti (B: dostřeliti)

⁸ A: Pak; v B chybí

⁹ A, B + velmi

¹⁰ veliká přiekopy] A: veliká přiekopy; B: veliké přiekopy

¹¹ okrášleno dobře] A, B: velmi okrášleno

¹² tak blízko byly] A: byly tak blízko; B: byly tak blíz (lze však interpretovat i blíž)

¹³ lučil na druhú] A: dolučil druhé; B: dolučil k druhé

¹⁴ B: VII 9

branú¹⁵ jeden hrad udělán, ješto jedno knieže na něm bydlelo¹⁶, ješto tisíc rytieřuov¹⁷ pod sebu mělo, a tak¹⁸ jimi byla každá brána osazena¹⁹. A byly tak hladce a tak čistě vypulérovány²⁰, že by se v každý kámen mohl vezřieti²¹. A také²² v něm bylo²³ šestkrát násob králuov²⁴, to jest šest a třidceti²⁵, a²⁶ kniežat a hrabí na deset tisícuov²⁷. A ještě mi se zdá, že sem nětco²⁸ ukrátil. Pak Troje bylo tak široké město v pochopení a tak vzdařilé²⁹ od lidí a od³⁰ bohatstvie a na okrášlení³¹ a³² na zdech a na věžiech i³³ na domiech i³⁴ na³⁵ jiných rozličných věcech³⁶ i na duostojenstvě³⁷ starých roduov³⁸ a najbohatější³⁹ bylo od zbožie a najšlechtnější⁴⁰ od měšťan a nejlepší od ztravy a na lidech najzdařilejší⁴¹. A tak zjednalé na všech věcech, jako by který člověk mohl vymysleti anebo vyvinšovati⁴² v světě, neb jest⁴³ před ním ani po něm nikdy takového nevidáno⁴⁴.

¹⁵ nad každú branú] *A, B*: na každé bráně

¹⁶ *B*: bylo

¹⁷ *A, B*: rytieřov

¹⁸ a tak] *A, B*: ješto

¹⁹ byla každá brána osazena] *A*: každá brána byla osazena; *B*: každá brána osažena byla

²⁰ hladce a tak čistě vypulérovány] *A, B*: také (*B*: tak) hladké a tak čistě, vypulérované

²¹ *A*: nazřieti

²² A také] *A*: Také; *B*: Tak

²³ bylo: v *A* chybí

²⁴ *A, B*: králóv

²⁵ šest a třidceti] *B*: VI a XXX

²⁶ a: v *A, B* chybí; *B* + králóv a

²⁷ *A, B*: tisíc

²⁸ sem nětco] *A*: jsem něco; *B*: sem více

²⁹ *A, B*: zdařilé

³⁰ *B*: ot

³¹ *T*: okraľlenie (!)

³² a: v *A, B* chybí

³³ věžiech i] *A*: věžích

³⁴ *A*: a

³⁵ *A*: 25v

³⁶ na domiech i na jiných rozličných věcech: v *B* chybí

³⁷ *A*: dóstojenství; *B*: duostojenství

³⁸ *A*: rodov

³⁹ *A, B*: najbohatějšíe

⁴⁰ od zbožie a najšlechtnější] *A*: od zbožie a najšlechtnějšíe; v *B* chybí

⁴¹ nejlepší od ztravy a na lidech najzdařilejší] *A*: najkraššie a najlepšie od ztravy a na lidech najzdařilejšíe; *B*: najkraššie a najlepšie ot stravy lidem

⁴² anebo vyvinšovati: v *B* chybí

⁴³ *A, B*: je

⁴⁴ *A*: nebylo vídati

Deset let u Troje leželi, dobývající jie¹

Ty války a ti bojové před Trojí trvali deset let a osm měsícuov². Tu bylo Řekuov zbito³ osmkrát násob sto tisícuov a osmdesát tisícuov⁴. Pak bylo těch z Troje⁵, než jest⁶ město dobyto, šestkrát⁷

¹ Deset let u Troje leželi, dobývající jie] *A*: Pak kterak Troje byla zbořena; *B*: Kterak daleko jest, jakož zbořena Troje

² deset let a osm měsícuov] *A*: ... měsíecov; *B*: X let a VIII měsíecov

³ Řekuov zbito] *A, B*: Řekov (*B*: Řekuov) zabito

⁴ sto tisícuov a osmdesát tisícuov] *A*: osmkrát násob tisícov a osmdesát tisícov; *B*: osmkrát násob sto tisícov

⁵ *A, B* + zabito; erflagen

⁶ *A*: je

⁷ *B*: Vlkrát

násob sto tisícuov⁸ **15v** a osmdesáte a šest tisícuov⁹. A když město bylo dobyto¹⁰, tu jich bylo zbito¹¹ všeho pohlavie¹² dvě stě násob sto tisícuov¹³ a šest a šedesáte tisícuov¹⁴. A to se stalo na dvanáctce¹⁵ set let před božím narozením. Pak potom jel Eneas a Antenor¹⁶, jako to¹⁷ město zradili, pryč s¹⁸ svými přátely. Eneas jel se dvamezcietma lodími¹⁹ pryč a²⁰ s tisíci²¹ Trojany a se třmi²² sty. Pak Antenor²³ jel z Troje se dvěma tisícma a s pěti sty lodími²⁴. A od těch jistých Trojanuov²⁵ mnohá královstvie se rozmohla a panstvie²⁶. A když Eneas a Antenor²⁷ s těmi Trojany pryč se brali²⁸, i osta to město pusté tak²⁹, že v něm nižádného člověka neosta³⁰. A což nebyli dobořili a dopálili³¹, to se potom samo dobořilo³². I osta to město pusto tak, že v něm nižádného člověka neosta.³³ A tak to město sešlo, v němž³⁴ tráva a býlé roste. A mezi těmi³⁵ rozbořenými³⁶ zdmi³⁷ chovají se hadové a rozličné věci jedovaté³⁸. Tak³⁹ mají věděti, že sem já rozličných věcí tuto o Troji⁴⁰ nepsal pro ukrácení⁴¹ řeči, ale ktož⁴² chce dále čísti a rád věděti⁴³, ten hledaj toho v knihách, ješto slóve Školastika historia⁴⁴, a tu pilněji nalezne⁴⁵.

⁸ A, B: tisíc

⁹ osmdesáte a šest tisícuov] A: osmdesát a šest tisícov; B: osmdesát a VI tisíc

¹⁰ bylo dobyto] B ~

¹¹ A: zabito

¹² A, B + lidského, starého i mladého; iung und alt

¹³ A: tisícov

¹⁴ a šest a šedesáte tisícuov] v A chybí; B: VI a LX tisícuov

¹⁵ A: dvanáct; B: dvanácte

¹⁶ A: Atenor; B: Achenor

¹⁷ to: v A, B chybí

¹⁸ s: v B chybí

¹⁹ dvamezcietma lodími] B: dvamezcétma (dmezcetma!) lodmi

²⁰ a: v A, B chybí

²¹ A, B: tisíc

²² se třmi] A: se čtyřmi; B: s pěti

²³ A, B: Atenor

²⁴ A, B: lidmi; lütes

²⁵ A: Trojanov

²⁶ se rozmohla a panstvie: v B chybí

²⁷ A: Atenor; B: Anechor

²⁸ A, B + a pluli

²⁹ pusté tak] A: tak pusto; B: pusto tak

³⁰ nižádného člověka neosta] A: žádného člověka neostalo; B: žádného člověka neosta

³¹ A což nebyli dobořili a dopálili] B: A což nebylo zbořeno, to dobořili a popálili a

³² A: obořilo; B: zbořilo

³³ I osta to město pusto tak, že v něm nižádného člověka neosta: v rukopisech chybí, patrně jde o omyl tiskaře, tiskař (sazeč) zřejmě omylem vysázel znovu řádek předlohy obsažený už výše

³⁴ v němž] A: ješto v něm jedno; B: že v něm jedno

³⁵ A mezi těmi...] v A, B součást předchozí věty: ... býlé roste mezi těmi...

³⁶ A, B: zbořenými

³⁷ A + A také; B + a

³⁸ věci jedovaté] A, B ~

³⁹ A, B: Také

⁴⁰ tuto o Troji] A, B: o Troji tuto ještě

⁴¹ A, B: ukrácenie

⁴² A, B + to

⁴³ dále čísti a rád věděti] A, B: rád čísti a dále věděti

⁴⁴ ješto slóve Školastika historia] A: ješto slóve Scolastica historia o Troji; B: jako slovú Školastika historia; tisk blíže předloze, byť s věcnou chybou, sr. Tw 299 ad 14: ... in den hiftorien von Troie

⁴⁵ a tu pilněji nalezne: v A, B chybí

Král Nabochodonozor rozbořil Jeruzalém a Židy zjímá a zbil¹

² Když Nabochodonozor³, král z Babylona, Jeruzalém rozbořil a zjímá Židy⁴ a s sebou do Babylona pojal⁵, jakož jest o tom dřívě⁶ pověděno, tak, že musili Židé tomu králi pohanskému⁷ veliké služby činiti, bláto, dřívě, kamenie a jiné věci smrduté⁸ nositi tak, že⁹ v tom vězení a dielu¹⁰ byli Židé sedmdesáte¹¹ let. ¹² ¹³ Za těch časuov¹⁴ byl král Nabochodonozor¹⁵ velmi mocen a tak bohat, že¹⁶ upadl u velikú pýchu, že se¹⁷ kázal lidem sobě modliti a nazýval se bohem¹⁸. A proto naň Buoh přepustil, že se on v jedno zvíře obrátil a jedl seno a trávu jako jiné hovado. A tak vstúpil¹⁹ syn jeho Evilmorodach²⁰ na místo jeho²¹ a činil²² mnohem více zlosti nežli²³ otec. Pak měl Daniel, prorok²⁴, velikú lásku k králi Nabochodonozorovi²⁵, neb jemu byl mnoho dobrého učinil. A proto²⁶ prosil jest tak velmi Pána Boha²⁷ za toho krále, jakož²⁸ po lese běhal s jinými zvířaty, že mu Pán Buoh²⁹ těch sedm³⁰ let, jakož jest³¹ měl běhati po lesech³², proměnil v sedm měsícův³³. Pak sedmý měsíc³⁴ vzrostly tomu králi paznehty³⁵ na rukú³⁶ na nohú jako jinému zvířeti. A když těch sedm měsícův³⁷ vyšlo, i byl král zase člověkem skrze Danielovu prosbu³⁸ a vstúpil³⁹ zase v své

¹ Král Nabochodonozor rozbořil Jeruzalém a Židy zjímá a zbil] A: Ted' Troje má konec a chci praviti o Židech a o jiných věcech rozličných; B: A tak konec o Troji. Počíná se o Židech a o jich věcech rozličných takto

² B + A

³ A: Nabuchodonozor

⁴ A: 26r

⁵ s sebou do Babylona pojal] A: s sebou přivedl do Babylonie; B: přivedl sebou do Babylona

⁶ o tom dřívě] A: o tom dřívě; B: dřívě 9v o tom

⁷ A, B + a jiným pohanóm; und den heiden großen

⁸ věci smrduté] A, B ~

⁹ tak, že] A: A tak; B: tak

¹⁰ a dielu: v A chybí; B: ot diela

¹¹ B: LXX

¹² A, B + až je král Cyrus zprostil z toho vězení. A to bylo před božím narozením pět (B: V) set let; rkp A, B blíže předloze, sr. Tw 281 ad 17

¹³ v A samostatná kapitola Král Nabuchodonozor obrátil se, v B Kterak se obrátil král Nabochodonozor v jedno zvíře; rkp A, B blíže předloze, sr. Nabuchodonofoz wart verwandell in ein tier

¹⁴ A: časov

¹⁵ A: Nabuchodonozor

¹⁶ A: a tak; B: že tak

¹⁷ A + jest

¹⁸ a nazýval se bohem: v A chybí

¹⁹ B: vstúpi

²⁰ syn jeho Evilmorodach] A: jeho syn Evilmerodach; B: jeho syn Eilmardach

²¹ na místo jeho] A, B: v jeho království na svého otce místo

²² B: učinil

²³ A, B: než

²⁴ B: proféta

²⁵ králi Nabochodonozorovi] A, B: tomu králi

²⁶ A, B + on

²⁷ Pána Boha] A: Buoha; B: Boha

²⁸ A: jako

²⁹ Pán Buoh] A, B: Buoh

³⁰ B: VII

³¹ A, B: je

³² T: lze interpretovat i leséch; A, B: lesiech

³³ A: měsícův; B: měsécův

³⁴ sedmý měsíc] A: v sedmi měsících; B: v sedmý měséc

³⁵ A: paznohty; B: paznoty

³⁶ A, B: a

³⁷ sedm měsícův] A: sedm měsícův; B: VII měsécův

³⁸ B: prozbu

³⁹ A, B: vstúpi

kráľovstvie a v svú česť a jeho syn bol zbaven kráľovstvie. Pak potom po mnoho⁴⁰ letech umrel kráľ Nabuchodonozor⁴¹ a jeho syn Evilmerodach řečený uvázal se opět v kráľovstvie⁴². A tepruv vzal múdré lidi v radu, kterak by měl činiti, a boje se, by ho opět otec nezbavil kráľovstvie z mrtvých vstana⁴³. I odpověděchu mudrci a⁴⁴ řkúc: „Netřebať se jest⁴⁵ otce více⁴⁶ báti, nebť nižádný⁴⁷ zase nepřijde, ktožt⁴⁸ umře. Takt' jest tvojoj⁴⁹ otec pravil, že jej byl Pán Buoh⁵⁰ pro jeho pýchu zvířetem učinil⁵¹. I⁵² běhal s jinými zvířaty⁵³ po lesích. A když se nad ním smiloval⁵⁴, udělal jej zase člověkem⁵⁵ a vrátil mu zase kráľovstvie jeho. A to máš opatřiti⁵⁶ a na to pomnieti, aby se téhož nedopustil⁵⁷.“

⁴⁰ A: mnohých

⁴¹ A: Nabuchodonozor

⁴² Evilmerodach řečený uvázal se opět v kráľovstvie] A: opět se zase uvázal v kráľovstvie, řečený Evilmerodach; B: opět se uvázal v kráľovstvie řečený Eulmardoch

⁴³ by ho opět otec nezbavil kráľovstvie z mrtvých vstana] A: by opět jeho otec z mrtvých nevstal, a boje se, by ho opět nezbavil kráľovstvie; B: aby opět jeho otec z mrtvých nevstal, a boje se opět, by ho nezbavil kráľovstvie

⁴⁴ mudrci a] A, B: ti múdři

⁴⁵ jest: v A, B chybí

⁴⁶ B: více

⁴⁷ A, B: žádný

⁴⁸ T: ktožt (!)

⁴⁹ Takt' jest tvojoj] A: A taktot' jest tvojoj; B: Také tvój

⁵⁰ byl Pán Buoh] A, B: Buoh byl

⁵¹ pro jeho pýchu zvířetem učinil] A, B: učinil pro jeho pýchu zvířetem

⁵² A: aby; B: a

⁵³ s jinými zvířaty] A: s jinými hovady; B: s nimi

⁵⁴ B + Buoh

⁵⁵ A: člo^{26v}věkem

⁵⁶ to máš opatřiti] A: na to máte popatřiti; B: to má opatřiti

⁵⁷ aby se téhož nedopustil] A: aby se (fye fye!) toho více nedopustili; B: aby se toho více nedopůstěli

Ten Evilmorodach rozsekal své^{16r}ho otce na sto kusuov¹

I vece Joachim, z těch rádcí² jeden, a řka: „Vyjmi³ svého otce z hrobu⁴ a kaž jej ssekati⁵ na sto kusuov⁶. A daj jej sto supóm sniesti, každému jeden kus.⁷ Pakť⁸ se ty káně rozletie ruozno⁹ a tak daleko, že¹⁰ ani buoh, ani bohyně těch kusuov¹¹ nesnesú.“ A on to učini¹² a da otcovo tělo na sto kusuov rozsekati a supóm rozmetati¹³. Pak po tom jistém Evilmorodachovi¹⁴ byl králem jeho syn¹⁵

¹ Ten Evilmorodach rozsekal svého otce na sto kusuov] A, B: Jeden syn rozsekal svého otce na tři sta kusov (B: sto kusuov)

² B: rádec

³ A, B: vyňmi

⁴ A: rovu

⁵ A, B: zsekati

⁶ na sto kusuov] A: tři sta kusov

⁷ A daj jej sto supóm sniesti, každému jeden kus.] A: a vezmi kání tři sta a daj každé kání jeden kus svého otce, ať ho snie; B: A vezmi kání III sta a tak každé kání jeden kus otce svého daj, ať ho snie

⁸ A, B: Pak

⁹ A: rózno

¹⁰ A, B: žet'

¹¹ A: kusov zase; B: kusuov zase

¹² A on to učini] A: A to učini syn

¹³ otcovo tělo na sto kusuov rozsekati a supóm rozmetati] A, B: jeho živuot (B: život) těm káníem uposlúchav rady (B: ^{10r})

¹⁴ jistém Evilmorodachovi] B: Eulmardochovi

¹⁵ králem jeho syn] A, B: jeho syn králem

v Babyloně a slul Rogazor¹⁶, ten kraloval čtyřiceti¹⁷ let. Pak po něm¹⁸ kraloval Labozar¹⁹ jeden rok po něm. Po něm²⁰ pak kraloval Baltazar²¹, Evilmorodachuov vnuk, sedmnátce²² let.

¹⁶ slul Rogazor] *A*: řekali jemu Begusor; *B*: řiekali jemu Rekusor; genant Regufar

¹⁷ *B*: XL

¹⁸ po něm] *A*: potom

¹⁹ *A*, *B*: Labasor; Labofar

²⁰ Po něm: v *A*, *B* chybí

²¹ *A*, *B*: Blachesor; Baltafar

²² Evilmorodachuov vnuk, sedmnátce] *A*: Evilmerodachov syn, sedmnácte; *B*: Eulmardochoov syn, XVII

Kterak Babylon sšel a Židé byli propuštění¹

² Ten jistý Baltazar³ viděl ruku⁴, ana píše na stěně. A toho písma nižádný nemohl čísti⁵ než Daniel. I vece Daniel⁶: „Toto písmo znamenává, že Babylon bude zrušen⁷ a toto královstvie bude shlazen⁸.“ A tak ihned⁹ noci té přijidechu¹⁰ Cyrus, král z Persie, a Darius, král z Madian¹¹, a rozboří to¹² všecko město. A tak se sta, že¹³ zabichu toho krále Baltazara¹⁴ a to město Babylon zkazichu¹⁵ všecko. To¹⁶ bylo tak veliké a tak krásné¹⁷ a tak mocné, že¹⁸ Orosius o tom praví a diví se tomu, kterak to město skrze umění člověčí¹⁹ aneb moc mohlo by uděláno býti. A²⁰ jest zbořeno, že toho žádný šacovati ani psáti²¹ umie, kteráká²² se tu škoda stala, jakož jest o tom prvé praveno²³. Ten král Cyrus přemohl dvě královstvie, v Babyloní²⁴ a v Medee, a tě dvě královstvie²⁵ přichýlil k svému do Persie. Ten král Cyrus četl v těch knihách prorockých²⁶, kterak Izaiáš před²⁷ sto a padesáti²⁸ lety prorokoval, že Cyrus, jeden král, měl²⁹ býti nad mnoho zeměmi a kterak by Židé³⁰

¹ Kterak Babylon sšel a Židé byli propuštění] *A*: Kterak Babylon zkažen byl a Židé byli vězenie prosti; *B*: Kterak Babylon zahlazen byl a Židé byli zproštění vězenie

² *A* + *A*

³ *B*: Blachosor; Balthafar

⁴ viděl ruku] *B*: vidě

⁵ nižádný nemohl čísti] *A*, *B*: žádný čísti neuměl

⁶ Daniel: v *A*, *B* chybí

⁷ Babylon bude zrušen] *A*, *B*: Babylonie bude zrušena

⁸ bude shlazen] *B*: zahlazen bude

⁹ *A*: inhed

¹⁰ noci té přijidechu] *A*: té noci přijedechu

¹¹ *B*: Median

¹² rozboří to] *A*: rozboří toto; *B*: rozbořichu to

¹³ že: v *A* chybí

¹⁴ *B*: Blachosora

¹⁵ to město Babylon zkazichu] *A*, *B*: rozbořichu to město Babyloní (*B*: Babylonia)

¹⁶ *A* + jest

¹⁷ a tak krásné: v *B* chybí

¹⁸ *A*: jakož

¹⁹ umění člověčí] *A*, *B* ~

²⁰ *A* + pak

²¹ *B*: spáliti; gefchetzen

²² *A*: kaká

²³ o tom prvé praveno] *A*: dřeve o tom psáno a praveno; *B*: o tom dřieve psáno a praveno

²⁴ královstvie, v Babyloní] *A*: království, u Babyloně; *B*: královstvie, u Babylonie

²⁵ *A*: království; *B*: králevstvie

²⁶ knihách prorockých] *A*: knihách prorokových; *B*: kniehách profétových

²⁷ *B*: přede

²⁸ před sto a padesáti] *A*, *B*: před (*B*: přede) stem a před padesáti

²⁹ jeden král, měl] *A*, *B*: měl jeden král

³⁰ *A*, *B*: lidé; luden

skrze toho krále Cyra³¹ měli zproštěni býti z Babylonu³². I naplnil³³ to proroctvie³⁴ řka: „Nalezl sem³⁵ psáno od našich starých prorokuov³⁶, kterak bych já se měl³⁷ naroditi a vám z vězení³⁸ pomoci.“ I³⁹ propustil je a odpustil jim a kázal jim zase jíti do Jeruzaléma⁴⁰. I jali⁴¹ se dělati⁴² města i⁴³ chrámu zase. Ten⁴⁴ jistý král Cyrus přemohl mnoho⁴⁵ zemí a měl veliké boje⁴⁶, že o něm již pověsti šly a řkúc: „Jest žízniv⁴⁷ po lidské krvi.“ Pak potom měl boj s jednu královnú⁴⁸ řečenú Temaris⁴⁹ a zabil jejíeho⁵⁰ syna a s ním mnoho lidí. Toho králová chtěla⁵¹ pomstiti. I učini o něm úklad tajně a tak, že mu založí veliký lid mezi dvěma horama⁵². A když Cyrus král⁵³ jel ubezpečiv se skrze ně⁵⁴, tu ta jistá králová udeřila naň a zabila jej a⁵⁵ dobře čtyři sta tisícúov mužúov⁵⁶ s ním tak, že nižádný⁵⁷ neušel. I káza mu hlavu stieti i vloži ji v některaký⁵⁸ okřín. I poče mu krev⁵⁹ v usta líti⁶⁰ a řkúc: „Napí⁶¹ se dosti krve, všaks se jie ve třech a ve čtyřidceti letech nemohl dosti napíti⁶².

³¹ B: Cyrusa

³² A, B: Babylonie

³³ A: na 27¹ plnil

³⁴ to proroctvie] A: to proroctvie a; B: tu procesí a; prophecye

³⁵ Nalezl sem] A: Nalezl jsem; B: Nalez sem

³⁶ od našich starých prorokuov] A, B: od (B: ot) vašich starších prorokóv (B: prorokuov)

³⁷ bych já se měl] A: já měl sem se

³⁸ A, B: vězení

³⁹ A, B: A proto

⁴⁰ do Jeruzaléma] A, B: do jich země. A tak jest (jest: v B chybí) šlo dobře padesáte (B: L) tisícóv Židóv (B: Židuov) do Jeruzaléma

⁴¹ I jali] A, B: A jeli

⁴² A + toho

⁴³ A, B: a

⁴⁴ A + pak

⁴⁵ A: velikú věc

⁴⁶ veliké boje] A, B: velmi mnoho bojóv (B: bojuov)

⁴⁷ A: žízniv vždy; B: žiezniv vždy

⁴⁸ B: královú

⁴⁹ B: Temais; Thamaris

⁵⁰ A: jí jejíeho; B: jie jejíeho

⁵¹ králová chtěla] A, B ~

⁵² B: horoma

⁵³ Cyrus král] A, B ~

⁵⁴ A, B: ty hory

⁵⁵ jej a] B: jemu

⁵⁶ čtyři sta tisícúov mužúov] A, B: dvakrát sto tisíc (B: tisícóv) mužóv (B: mužúov)

⁵⁷ A, B: žádný

⁵⁸ vloži ji v některaký] A: vložití ji kázala v někaký; B: vloži nějaký okřín (sic!)

⁵⁹ I poče mu krev] A: i je se člověčie krve jí; B: a je se člověčie krve jie; leite es in einen kübel vol menschen blütes

⁶⁰ A, B: léti

⁶¹ B: Napij

⁶² všaks se jie ve třech a ve čtyřidceti letech nemohl dosti napíti] A: všaks jie ve třech a ve třidcát letech nemohls se dosti nasytiti; B: však se jie ve třech a ve třidceti letech nemohl dosti napiti a nasytiti

Bude praveno o jiných králech perských po Cyrovi¹

² Pak po tom jistém kraloval Darius šest a třidceti³ let. Za těch časuov tito proroci⁴, Ageus⁵, Zacharias, Malachias⁶. Pak po tom jistém kraloval Perses⁷ pět a třidceti⁸ let. ⁹ Za těch časóv¹⁰ byla

¹ Bude praveno o jiných králech perských po Cyrovi] A, B: O králi z Persie

² A + Po tom jistém Cyrovi byl jeho syn králem v Persí. A ten měl čtyři jména, Artaxerses, Kambyses, Nabuchodonozor, Asverus. Ten kraloval osm let. Za těch časóv byla tato historia napsána o té paní Judit, kterak ona tomu kniežeti Olofernovi jeho hlavu sřala. **Pak Kambyses a Judit;** B + 10^v Po tom jistým Cyrovi byl jeden syn králem v Persí. Ten (tem!) měl čtyři jména. Jedno měl Orkaxerxes, druhé bylo Kompises, třetie bylo Nabochodonozor,

historia ta napsána o¹¹ té panně Hester¹², kterak Aman oběšen byl¹³. Pak Xerses¹⁴ kraloval **16v** dva měsíce¹⁵. A pak Sogodianus¹⁶ kraloval šest měsíecův¹⁷. Pak Darius bez jednoho dvatceti¹⁸ let. ¹⁹ Za těch časuov²⁰ byli ²¹ tito mudrci a mistři velicí²², Plato, Aristoteles²³ a Sokrates. A to bylo puol čtvrtá sta let před božím narozením. Pak Xerses²⁴, toho jistého ²⁵ syn, kraloval puol čtvrtá léta²⁶. Potom Darius²⁷, toho jistého opět syn²⁸, poslední kraloval v Persi²⁹. Toho jistého podmanil Veliký Alexander³⁰ a přichýlil³¹ to ³² království z Persie³³ a jiné všecky země s oné³⁴ strany moře pod svú zemi macedonskú a pod svú moc tak, že jemu z těch ze všech zemí do jeho země³⁵ musili dan³⁶ dávat i podrobeni býti službú i tiem, čímž on kázal.³⁷

čtvrté bylo Asicerus. A ten kraloval VIII let. Za těch časuov byla historia napsána o té paní (panie!) Judit, kterak ona tomu kniežeti Olofernovi jeho hlavu sřála. **Pak Kampises a Judit**; *rkp A, B blíže předloze, sr. Tw 285 ad 13–19*

³ šest a třidceti] *A*: šest a čtyřidceti; *B*: XXX a VI

⁴ časuov tito proroci] *A*: časov byli tito proroci; *B*: časuov byly tyto profěty

⁵ *B*: Agnes (!)

⁶ Zacharias, Malachias] *B*: Zachariáš, Malachiáš

⁷ *A*: Xerses; *B*: Cerses; Xerfes

⁸ pět a třidceti] *A*: pět a čtyřidceti; *B*: XLV

⁹ *A, B* + Pak Artaxerses (*B*: Artexerses) kraloval čtyřidceti (*B*: XL) let; *rkp A, B blíže předloze, sr. Tw 285 ad 13–19*

¹⁰ *B*: časuov

¹¹ historia ta napsána o] *A*: napsána ta historia o; *B*: historia ta napsána od (!)

¹² panně (panie!) Hester] *A, B*: paní (*B*: panie!) Hester; ...ludith

¹³ Aman oběšen byl] *A*: byl Amon oběšen; *B*: Amon oběšen byl

¹⁴ *B*: Cerses; Xerfes

¹⁵ *A*: měsiece; *B*: měsíce

¹⁶ A pak Sogodianus] *A*: A pak Sogodiamus; *B*: Pak Sogogr; ... Sogodyanus

¹⁷ šest měsíecův] *A*: V měsécův

¹⁸ bez jednoho dvatceti] *A*: bez jednoho dvadeceti; *B*: XIX

¹⁹ *A, B* + Pak Artaxerses, tak řečený Achus, kraloval (*A*: kralo**27v**val) šestmezcieta (*B*: XXVI) let; *rkp A, B blíže předloze, sr. Tw 286 ad 2*

²⁰ *A*: časov

²¹ *A* + živi

²² mudrci a mistři velicí] *A*: velicí mistři

²³ *B*: Aristotileš

²⁴ *B*: Cerses; Xerfes

²⁵ *B* + krále

²⁶ puol čtvrtá léta] *A, B*: čtyři (*B*: IIII) léta

²⁷ toho jistého syn, kraloval puol čtvrtá léta. Potom Darius: v *B* *chybí*

²⁸ opět syn] *A* ~

²⁹ kraloval v Persi] *A*: král u Persi, kraloval šest let; *B*: král u Persidí, kraloval VI let

³⁰ Toho jistého podmanil Veliký Alexander] *A*: A toho jistého zabil Alexander; *B*: Toho jistého zabil Alexander Veliký; *difen erflüg der groffe Allexander*

³¹ *A* + a podrobil; *B*: podrobil; *gewalt*

³² *A, B* + jisté

³³ z Persie] *A, B*: v Persi

³⁴ *B*: uoné

³⁵ z těch ze všech zemí do jeho země] *A, B*: do jeho země z těch ze (ze: v *B* *chybí*) všech zemí

³⁶ *B*: dan

³⁷ *A* + Amen. Toho konec jest; v *A kapitola o Alexandru Velikém nevychází z Twingerovy kroniky, ale je sem přejat kompletní staročeský překlad samostatné prozaické povídky o Alexandru Velikém*

Tuto bude praveno o Velikém Alexandrovi, kterak se počal a kteraký potom konec vzal¹

² Když je³ Alexander najmocnější král jako jeden v světě byl⁴, protož já chci nětco o jeho životu⁵ pověděti. A⁶ nejprvé, kterak se jest⁷ narodil. Písmo nám tak praví, že ti lidé dříve v Ejiptě a zvláště

Anektabo⁸ byl tak velikým mistrem⁹ a čarodějníkem, že když nepřítelé jeho¹⁰ naň táhli a on to zvěděl skrze své mistrovství¹¹, že on nižádným¹² lidem ani lidskú¹³ mocí mohl¹⁴ jim odolati tak, aby škody od nich nevzal, i jide do svého pokoje¹⁵, přesto přese všechno chtě pilněji¹⁶ zvědět. I je se čertuov zaklínati i učini jich svolanie tak, aby jemu pověděli, kterak by jeho věc prošla. A když to Anektabo¹⁷ zvěděl, že již nedaleko jedú a¹⁸ táhnú nepřítelé jeho¹⁹, jide do svého pokoje²⁰. I je se opět²¹ dělati svého umění²², jakž mu se²³ zdálo. I zvěděl to²⁴, že bohové jeho nepřátelóm z Barbaří²⁵ chtě naň pomocni býti. Tu oholi bradu a hlavu²⁶ a vze²⁷ na se rúcho mnichovské, jako by mnichem byl anebo některakým prorokem. A udělal se podpřevořím, vzem k sobě mnoho stříbra a zlata, i utekl pryč z Ejipta do Macedonie. A tu byl prorokem a pravil lidem budoucí věci. V ty časy byl jeden král v macedonské zemi jménem Filip. I jel jednu chvíli na vojnu. A tak vjide Anektabo do králova paláce, v němž jest byla královna Olympiades, i pozdravi ji. A ona jemu poděkova a káza jemu k sobě sesti a tiežeci ho, kto by byl. A on jí odpověděl řka: „Jsem z ejipské země jeden veliký mistr a veliký prorok.“ I je se chváliti své země múdrostmi. A v té chvíli, jako spolu seděli mluvíce, i zapáli se v milosti proti králové, že na ni velmi pilně a milostivě hleděl. I vece králová k němu: „Proroče, co myslíš, že mě tak pilně ohleduješ a že tak přísně na mě hledíš?“ Odpověď jí řka: „Byl sem u bohuov velmi blízko a zvěděl sem od nich dvorné a budoucí věci, že ten mocný buoh Amon má s tebú spáti a jeden plod máš od něho přijieti a s ním těžka býti.“ I vece králová: „Kteraké jest postavy?“ Odpověď jí: „Jest středmé postavy, ani mladý, ani starý, a má krásné vlasy a má rohy na čele a budeť s tebú spáti.“ I vece králová: „Jest li, žeť se to stane, tehdy já se tobě budu modliti jako jednomu bohu, ale nic jako proroku.“ I přivede to Anektabo svými čáry a **17r** tak, že k ní přijde do komory v té jisté postavě, jakož byl králové o tom Amonovi bohu pověděl. I spal s ní a svú vuoli měl s ní, kolikrátž chtěl. Ale ona mněla, by to buoh byl Amon. A když je Anektabo zjednal s královú, což je chtěl, i řekl k ní: „Ženo, ty si počala svým obranitelem a tvuoj plod bude svítězný a žádnému nebude poddán, než pod ním všickni budú.“ A když tomu

¹ Tuto bude praveno o Velikém Alexandrovi, kterak se počal a kteraký potom konec vzal] B: O Velikém Alexandrovi, kterak se počal a skonak

² B + A

³ B: jest

⁴ jako jeden v světě byl] B: a césař byl, jako je v světě kdy byl

⁵ nětco o jeho životu] B: o jeho životu něco

⁶ A: v B chybí

⁷ jest: v B chybí

⁸ B: Anektabus

⁹ velikým mistrem] B: velmi misterný

¹⁰ nepřítelé jeho] B: jeho nepřítelé

¹¹ B: mistrovství

¹² B: žádným

¹³ B: žádnú

¹⁴ B: nemohl

¹⁵ B: palácu

¹⁶ B: to plnějie

¹⁷ B: Anektabus

¹⁸ jedú a: v B chybí

¹⁹ nepřítelé jeho] B ~

²⁰ jide do svého pokoje] B: šed do svého palácu; in finen sal

²¹ B: obět; noch

²² B: umění

²³ mu se] B ~

²⁴ B: tu

²⁵ B: Barbařie

²⁶ bradu a hlavu] B ~

²⁷ a vze] B: i vz... (!); dále chybí několik folií, v prvotisku se zde chybějící text nachází na foliích 16v–18v

králová srozumě, že by měla synem těžka býti, i poče sobě stýskati, řkúci k tomu proroku Anektabovi: „Kterak já muže svého dočekám, krále Filipa, když se on zase vrátí do země?“ I vece k ní: „Já tobě k tomu chci dobře poraditi, proto se nelekaj.“ I učini svými čáry, že se Filipovi, jejímu muži, zdálo ve snách, kterak Amon, najmocnější buoh, s jeho ženú Olympiades spal skutečně a kterak je k ní řekl a řka: „Ženo, tys počala svým obranitelem.“ A když Filip vstal, ihned obeslal své mistry, aby mu pověděli, co ten sen mieni. I vece jeden mistr k králi Filipovi: „Věz, že tvá žena Olympiades čistým plodem počela je, a nic od člověka, jedno od boha. A ten, ktož se narodí, potiehně skrze všecky země a přemuož je mečem.“ Potom pak jel Filip zase domuov z té vojny. A tak šly všecky panie proti němu, a když královú uzřel, skočil s svého oře doluov a políbil ji řka: „Olympiades, tys neshřešila, nebs od bohuov připravena, a počalas synem, to sem já zvěděl skrze sen na vojně.“

Když ten čas přišel, tehdy porodi Olympiades syna. I vece král Filip: „Když je to dietě od boha Amona přišlo, tehdy je chci tak vésti, jako by mé vlastnie bylo. A má slúti Alexander.“ Tu to dietě pěstováchu se vši snažností. I byl toho dietěte takový zpuosob, že ani k otci, ani k materi nebylo podobné. Vlasý na jeho hlavě byly jako na lvu, oči jeho byly nerovné, jedno černé a druhé rozličných barev, jeho zuby špičaté. Jeho obličej a hlas jako hněvivého lva a bylo jeho na výš dosti. Potom dal jej do školy, ale on vždy často se bil s žáky a vždy nad každým svítězil. A když byl ve dvanácti letech v stáři, učili jej k tomu, aby uměl bojovati, a k rytieřství. A když král uzřel jeho tichost, vece k němu: „Synu, já miluji tvú ctnost a tvój rozum, ale mně jest toho velmi žel, že ke mně podoben nejsi.“ Pak to královo zamúcenie znamenavši dobře Olympiades ten den, co Filip myslil proti němu. To znamenav Anektabo vece: „Jeho myšlenie jest čisté a dobré proti tobě, neb jedna hvězda jest, ješto mu odjímá jeho zlé myšlení.“ Když to uslyše Alexander²⁸, vece: „Když ty znáš hvězdy na nebi, o nichž ty pravíš, mohu li já je viděti, když večer bude?“ Odpovědě Anektabo: „Muožeš. Pod' se mnú v noci na pole, chcít²⁹ ji tobě ukázati.“ I vece k němu Alexander: „Vieš li, kterou smrti umřeš?“ Odpovědě Anektabo: „Viděl sem to na hvězdách, že mám od svého syna zabit býti.“ S tú řečí vyšli před město ven. I vece k němu Anektabo: „Synu, hled³⁰ na tyto hvězdy a hlediž, kterak Merkuriášova hvězda smutná jest a Jupiterova ve¹⁷selá jest.“ A když Anektabo šel napřed, hledě na hvězdy, v ty časy vstrči jej Alexander do přiekopa a vece jemu: „Když ty na hvězdách vieš, proč si se nevystříehl přede mnú a před tiemto přiekopem?“ I vece Anektabo: „Já sem dobře věděl, že mi jest od mého syna umřieti, avšak sem se toho nevystříehl.“ Alexander vece: „To jest řečeno, jako bych já tvooj syn byl.“ Anektabo k němu vece: „Zajisté to věz, žes muoj syn.“ A když tomu Alexander srozuměl, že by jeho otec byl, tu jej vytáhl z přiekopa. I nesl jej do paláce. I vece jeho matka k němu: „Cos Anektabovi učinil, všakť je byl tvooj otec.“ I vece k ní Alexander: „Kteraks ty to bláznově učinila?“ I je se máte jeho zpravovati těch všech věcí, jak se jí přihodilo. A mezi těmi řečmi, jakož sú mluvili, umřel jest Anektabo.

²⁸ T: Allaxander (!)

²⁹ T: chcýt (!)

³⁰ T: hled (!)

O Bucifalovi, oři Alexandrovu

Pak v těch časiech byli králi Filipovi jeden mladý oř poslali z té země Kapadocia, to byl tak zuořivý a zlý, že jej musili vázati na vše strany, neb jedl je lidi. A král kázal mu učiniti jednu železnú mříž a kázal jej tam uvést a dával jemu lidi odsúzené jiesti. A když jednu chvíli Alexander šel mimo ten

kuoň¹, jako byl v té kletci zamčen, i uzřel, ano před tím koněm ruce a nohy člověčí ležie, jako byl jich ještě nesnědl. I poče se tomu velmi diviti. A Alexander, podívav se jemu, i sáhl tam svú rukú, do té mříže k tomu koni, a ten jistý oř, přišed k jeho ruce, i je se mu jie lízati. A Alexander je se naň velmi pilně hleděti. A vida to ten kuoň, i poče zase na Alexandra pilně a ochotně hleděti a krotce a pokorně vrtěl svú hlavú. A ihned Alexander poznal toho jistého oře milost k sobě. Otevřev tu mříž, i jide tam k tomu jistému oři i sáhl mu k ustóm a k hlavě. I je se ho hladiti po chřbetě i kdež chtěl. A ten kuoň učini se tak krotek, že čenicha okolo Alexandra jako pes okolo svého pána. Tu Alexander, vzem uzdu, i pojal jej a jel na něm ven a dal mu jméno Bucifal. A když to král uzře, vece k němu: „Synu Alexandře, již sem to dobře znamenal, ten sen, jakož mi se zdálo o tobě, že budeš po mně kralovati.“

¹ T: kuon (!)

První boj Alexandruov

V ty časy byl Alexander patnácti let stáři. I řekl králi Filipovi: „Otče muoj, muož lit¹ to býti, šikuj mě někde k boji.“ Král vece: „Synu, mnět² se to dobře líbí. Já tobě dám dobře sto ořuov a zlatých dosti a jed' pryč.“ A tak s dobrú pomocí jel Alexander do Pelaponie. A chtieše se býti s králem Nikolaem. A když ten král uzře Alexandra, vece k němu: „Ktos ty?“ A on vece: „Já sem krále Filipuov syn z Macedonie.“ I vece jemu ten král Nikolaus: „A co se tobě zdá, kto sem já?“ Odpověď Alexander: „Nemluv velmi hrdě, neb jest k tomu přišlo, že veliký bude ponížen a malý bude povýšen.“ A tak sobě protivných řečí podala, až sú s sebú i smluvila boj. A potom bili se s obú stranú velmi a byl tak tvrdý boj mezi nimi, jako jest před Alexandrem dávno býval. A tu v tom boji Alexander svítězil a zbil mu všechny rytieře jeho a to vše učil^{18r}nil sám svú rukú. A tak jeho přemohl i jel zase domov s velikú ctí.

¹ T: lit (!)

² T: mnet (!)

Alexander otce daní zprostil

Potom po malém času přijeli krále Dariovi poslové z Persie k králi Filipovi do Macedonie chtiece, aby jim daň dal, nebo Filip Dariovi byl podroben službú tak, že mu dával na každé léto zlaté vajce. I odpověď jim Alexander a řka: „Jed'te¹ zase domuov a povězte králi svému Dariovi: Dokudž Filip žádného syna neměl, dotud mu jeho slepice zlaté vajce nesly. Ale když již syna má, tehdy mu více nenesú.“ A tak ti poslové odjeli beze všie dani k jich pánu Dariovi.

¹ T: gedte (!)

Druhá jiezda Alexandrova

Pak ihned potom posadichu se z Armení proti Filipovi. Tu král Filip šikoval Alexandra proti nim chtě, by je přemohl s svými, jakož to Alexander i učinil. A v ty časy bylo jedno knieže v zemi Filipově, tomu říkali Pansania. Ten měl velikú žádost po králové Olympiades, a proto shromáždív lidi, i uloži jednu zradu o králi Filipovi i udeři naň mocí tak, že král Filip běžel před ním. A na tom běhu ten jistý Pansania střelil po něm kopím i uhodil jej ve hřbet, že on tu za mrtvého ležal na poli. Avšak pro to ne ihned umřel, ale Pansania mněl, by byl umřel, a všel do Filipova paláce a vzal

Olympiades pravú mocí pryč. A medzi tým Alexander prijel do země i nalezl veliký nepokoj v zemi. A když to zvědě Olympiades, matka jeho, ihned táhla proti němu volajíc naň a řkúc: „Alexandře, kde jest tvé vítězství, tvoji slibové, jakož máš od svých bohuov, že by ty byl udatný a vítězný, aby pomstil mne a svého otce?“ A když to Pansania uslyše, i chtěl ven jíti, aby ho Alexander neviděl. A zatiem Alexander vytrhl svůj meč a Pansania hned tu mrtev ležal. I šel Alexander k králi Filipovi, jakož ležal v ranách na smrti. A když jej král Filip uzří, i vece k němu: „Synu muoj Alexandře, již já veselejší umru, kdyžs mne pomstil nad mým nepřitelem.“ A tak mluvě s ním, i pustil duši.

Alexander uvázal se v svého otce království

Pak druhý den potom uvázal se Alexander v svého otce království, neb sú mněli, by byl jeho syn. I obeslal svůj vešken lid a řka: „Vy mladí a všickni jiní, hleďte¹ a ohledajte svého krále Alexandra. A nebojte se těch lidí z Barbaří, nebť já je mám všechny přemoci a tak, že oni nám musie v službu podrobeni býti. A kto chce, ten bež s mého paláce oděnie a připravte se k boji anebo každý opatř svú věc s svým oděním, jakž umie najlépe.“ I vecechu staří rytíři: „Ó, králi Alexandře, myť sme tvému otci mnohá léta slúžili, a protož nemáme moci více. Protož tvé milosti prosíme, rač nás té jiezdy zbaviti.“ Odpovědě Alexander: „Já mám vás raději s sebu nežli mladé, nebo mladí spustie se častokrát na svú mladost, ale staří činie s radú a opatrně. A což bojují, činie to s opatrností a s svú silú a s múdrostí nakládají, a proto chci vás s sebu mieti.“

¹ T: hledte (!)

Kterak mnoho Alexander lidu měl, když je svět přemohl

Potom ihned sebral král Alexander mnoho lidu, dvanácté tisícúv pěších a **18v** puol páta tisíce jiezdných a sto a osmdesáte lodí, neb jest také on často na moři bojoval. A tím lidem přemohl a podrobil sobě veškeren svět, jakož se bude potom o tom praviti. Měl vešken úmysl, chtě jeti do Říma, a přijel pak do Ejipta. Tu táhli proti němu lidé velmi krásně a vítali jej velmi zpanile. Potom přijel do Asýrie. Ti se jemu protivili a bojovali s ním a zbili jemu mnoho lidu jeho, avšak potom obdržal Alexander ten boj a přemohl. Pak uslyšel Darius praviece, kterak Alexander jal se, chtě všechny země přemoci a pod se podrobiti. I otázá Darius, kteraká by postava jeho byla. I ukázali mu jeden obraz, namalovavše jeho podobenství po jeho životu. A když to Darius uzře, že by on byl tak malý, nebo jest byl ještě mlád, i pohrdal jím, neb se jemu zdál rovný člověk. I poslal jemu jeden mieč okružlý a malý a jednu křivú huol a jednu zlatú konvici a list. Ten byl psán takto: „Darius, král idumejský¹, král nad králi a slunce, ješto svietí skrze ty bohy z Persie, vzkazují svému služebníkú pokoj. Neb sem já slyšel o tobě praviece, že ty jedeš nepřátelsky ke mně a s velikú pýchú, a proto já tobě vzkazují, aby se ihned vrátil k své mateři do jejieho luona. A takéť sem poslal jeden mieč a jednu křivú huol a jednu zlatú konvici, aby ty se tím kojil a v tom obyčej měl, neb sem já slyšel, žes mlád a chud, a protož nechaj svého bláznovství a své pýchy. Že chceš bojovati s mnohými z Persie, jáť tobě pravím za pravdu, pomysl na to, muožeš li zčísti hvězdy na nebi anebo muožeš li shromážditi vešken lid v světě, ještě by ty nemohl těm lidem z Persie se vrovhati, ješto jich jest tak mnoho jako piesku v moři. A jest tak mnoho v ní zlata, že slunečný bleskot přemáhá. A protož želej, cos učinil. A pakli vždy nechceš od svého bláznovství pustiti a chceš vždy před se svú

¹ irdenfcher

pýchu vésti, jáť sšíkují dobře² proti tobě, ještoť³ mě nad tebú pomstie a tě jmúc i oběsie.“ Ten list král Alexander kázal čísti přede všemi svými rytieři a panošemi a služebníky. A když ten list byl přečten, lečechu se všickni. Alexander to znamenav, vece k nim: „Neroďte se báti těchto hróz. Zda nevíte, kteříž psi nejvíce štěkají, najméně kúsají? A jest li to pravda, což na tom listu psáno, tehdy nám má býti milejší a chutnější se s nimi býti o jich bohatství, kteréž oni mají.“ A druhý den napsal Alexander list zase a ten byl takto psán: „Alexander, syn krále Filipa a královny Olympiades⁴, najurozenějšímu králi vzkazuje⁵ svú přiezen. Veliká jest⁶ hanba⁷ najosviecenějšímu kniežeti a tak mocnému císaři⁸, že on jednomu tak malému⁹ člověku taká slova vzkazuje a vždy před ním v strachu jest. Věz¹⁰, žeť já táhnu k tobě a chci se s tebú býti. A kdyžs ty řekl, že máš tak veliké bohatství, tiems mě více popudil, že¹¹ tiem větší mám¹² žádost k tobě, abych na tobě tvého bohatství dobyl. A jest li, že ty, jsa tak veliký pán a mocný císař¹³, mne přemuožeš¹⁴ a potepěš, toho ty nižádné¹⁵ cti mieti¹⁶ nebudeš, nebs jednoho malého pána přemohl. Pakliť¹⁷ já tě přemohu a potepu¹⁸, tak mocného císaře, tehdyť¹⁹ toho mám věčnú²⁰ čest. A jakožs²¹ **19r** mi poslal jednu křivú huol, tot²² seznamenává, že najmocnějšímu císaři²³ a králi přemúdrému²⁴ křiviti se²⁵ budu. A jakožs²⁶ mi poslal okružlý mieč, to seznamenává, že²⁷ tento okružlý svět budu mieti²⁸ v své moci. A jakos²⁹ mi poslal zlatú konvici, po té já znamenávám, že já budu daň³⁰ ze všech zemí bráti a lidé ve všem světě mi³¹ podrobeni budu, ³² kterak sem já nyní velmi malý pán, avšak³³ od tebe, ³⁴ velmi velikého a mocného císaře³⁵, již vždy zlatú konvici mám³⁶.“ Ten list zavřev, i da těm poslóm

² T: dokrze (!)

³ T: geštot (!)

⁴ syn krále Filipa a královny Olympiades] B: **11r** Filipuov a Olympiades syn

⁵ najurozenějšímu králi vzkazuje] B: vzkazuje najurozenějšímu králi

⁶ Veliká jest] B: A že jest veliká

⁷ B + jednomu

⁸ B: císaři

⁹ jednomu tak malému] B: tak jednomu malému a mladému

¹⁰ B + to

¹¹ B: žeť

¹² větší mám] B ~

¹³ B: císař

¹⁴ B: přemůžeš

¹⁵ B: ižádné

¹⁶ B: jmiati

¹⁷ B: Pakli

¹⁸ přemohu a potepu] B ~

¹⁹ císaře, tehdyť (tehdyt!)] B: císaře, tehdy

²⁰ B: věčně

²¹ B: jakos

²² B: to

²³ najmocnějšímu císaři] B: najmocnější císaři

²⁴ B: přede mnú

²⁵ křiviti se] B ~

²⁶ T: iakozs (!)

²⁷ B + já

²⁸ budu mieti] B: mieti budu vešken

²⁹ B: jakožs

³⁰ B: dani

³¹ B: mně

³² B + a

³³ B: však

³⁴ B + od

³⁵ T: čezfarze (!)

³⁶ zlatú konvici mám] B: mám konvici zlatú

Alexander a pripraví³⁷ se tým lépe na tú jezdu. A keď Darius ten list prečte³⁸, ihneď listy psal³⁹ svým přátelům, aby Alexandra, to dieťa, jali⁴⁰. Pak mu ihneď odepsali zase jako svému pánu a řkúc: „Králi Dari⁴¹, ty mníš, by⁴² Alexander byl dieťa. ⁴³ Věz, že⁴⁴ my všickni⁴⁵ nemuožem jemu⁴⁶ odolati, neb jest⁴⁷ on přijel do té vody Straga.“ Opět Darius psal jiný⁴⁸ list Alexandrovi a hroze jemu a řka, aby chutně jel z země. A poslal jemu⁴⁹ jeden pytlík máku⁵⁰ řka: „Tak ⁵¹ jako ty tento mák muožeš⁵² přechísti, tak málo kto muož lid muoj⁵³ přechísti.“ Tu poslal král Alexander ⁵⁴ králi Dariovi málo pepře a list. A v listě⁵⁵ stálo takto: „Králi Dariovi⁵⁶. Poslals mi mnoho máku, tent' jest sladký a měký⁵⁷ v ustech, ale já tobě poselám⁵⁸ málo pepře, tent'⁵⁹ jest silnější a větší moc má nežli⁶⁰ mák a⁶¹ tak, že muoj⁶² malý lid jest pevnější a silnější než tvój ⁶³. A tak Alexander táhl ⁶⁴ před se skrze rozličné země a království a města podrobuje ⁶⁵ sobě, až pak přitáhl do Persie.

³⁷ B: przyprowny (!)

³⁸ B: přezře; gelaf

³⁹ B: psa

⁴⁰ B: jeli

⁴¹ B: Dariáši

⁴² B + král

⁴³ B + A

⁴⁴ T: zet (!)

⁴⁵ všickni: v B chybí

⁴⁶ nemuožem jemu] B: jemu nemůžem

⁴⁷ B: nebť je

⁴⁸ B: jeden

⁴⁹ B: Alexandrovi

⁵⁰ pytlík máku] B: uzlík s mákem a

⁵¹ B + málo

⁵² B: můžeš

⁵³ kto muož lid muoj] B: muož kto můj lid

⁵⁴ B + k

⁵⁵ B: listu

⁵⁶ B: Dariáši

⁵⁷ tent' jest sladký a měký] B: ten jest sladek a měkek

⁵⁸ B: poselám

⁵⁹ T: tent (!)

⁶⁰ B: než

⁶¹ a: v B chybí

⁶² B: můj

⁶³ B + neb jiný lid; rkp B blíže předloze, sr. Tw 307 ad 27

⁶⁴ B + vždy

⁶⁵ B: **11v**

Bude praveno, kterak se Alexander bil s Dariem¹

² Když to Darius zvěděl, že Alexander tak velikú věc lidí podbíjí³ pod se ⁴, ihneď obeslal⁵ svá kniežata a svú múdrú radu a⁶ je se s nimi⁷ raditi, kterak by mohl Alexandrovi odolati a jej k tomu připraviti, aby jemu jeho úmyslu⁸ a pýchy ukrátil a jej sobě podrobil jako jeho otce. I vece Achisiak,

¹ Bude praveno, kterak se Alexander bil s Dariem] B: Tuto Alexander bil se s (z!) Dariášem (daraffem!)

² B + A

³ B: podmanil je

⁴ B + a je sobě podrobuje, a

⁵ B: obesla

⁶ B: i

⁷ s nimi] B: svými

⁸ B: úmysl

Darióv⁹ bratr: „Bude líť se tobě líbiti¹⁰, činiž takéž, jako¹¹ Alexander činí, když chceš¹² bojovati. Tehdy¹³ on nižádného¹⁴ kniežete nešle před sebu, než jest vždy sám první před zástupem¹⁵ a první před¹⁶ všemi služebníky. A vždy se sám najprv¹⁷ tepe mužsky před nimi¹⁸ a tím on vše získuje¹⁹. A obešli svá kniežata a své služebníky a podbí²⁰ jej sám bojem.“ A tak Darius uposlucha²¹ a sebra velmi²² veliký lid a položi se s²³ vojskem u té vody Tigris. Zvěděl to Alexander, že Darius polem leží, ihned táhl²⁴ proti němu, a tak se boj sjíde²⁵. I počechu²⁶ velmi tvrdě bojovati mezi sebou. A tak Alexander získa a zbil jemu lidi²⁷. A Darius s jinými²⁸ utekl. A pak Alexander na běhu zbil²⁹ jich mnoho a vždy po něm táhna dobyl³⁰ měst, až pak přitáhl k tomu městu Balktaani³¹, i dobyl³² jeho také. A tu našel Dariovu³³ ženu a jeho dvě dcery. A³⁴ v tom městě postavil³⁵ Alexander svou stolicí královskou³⁶ a dobyl jiných všech³⁷ měst okolo, což jich tu příleželo³⁸.

⁹ Achisiak, Darióv] B: Achiziac, Dariášov; Achfiater...

¹⁰ Bude líť se tobě líbiti] B: Budeš li dobře chtieti činiti

¹¹ B: jakoť

¹² když chceš] B: kdyžť chce

¹³ B: Tehdyť

¹⁴ B: žádného

¹⁵ B: zástupy

¹⁶ B: přede

¹⁷ B: napřed

¹⁸ B: jinými

¹⁹ B: šikuje; gefiget

²⁰ B: podstup

²¹ B + bratra

²² velmi: v B chybí

²³ B: se vším

²⁴ B: těže

²⁵ B: snide

²⁶ B: jechu se

²⁷ získa a zbil jemu lidi] B: jej pobi, až mu lidí drahně zhubi

²⁸ s jinými] B: s (z!) druhými

²⁹ B: zbi

³⁰ B: dobýval

³¹ B: Bratram; Bactram

³² B: doby

³³ B: Dariášovu

³⁴ A: v B chybí

³⁵ B: postavi

³⁶ stolicí královskou] B: královú stolicí

³⁷ B: mnoho

³⁸ B: przielezelo (!)

Alexander poslem se učinil¹

Pak² chtěl Alexander Dariovi³ poselstvie učiniti, aby s ním bojoval. I zda mu se tak⁴, aby sám to poselstvie⁵ zdal. Tu Alexander, učiniv se poslem, i jide⁶ sám k Dariovi⁷ a řka: „Já sem Alexandrov najvyšší posel⁸ a sem⁹ k tobě **19v** poslán, abych tobě pověděl¹⁰, že Alexander leží polem a čeká

¹ Alexander (Llexander!) poslem se učinil] B: Kterak Alexander sám svůj posel byl králi Dariášovi

² B: Kak (!)

³ B: Dariášovi

⁴ I zda mu se tak] B: I uradi se, tak na tom ostal svú radú

⁵ sám to poselstvie] B: to poselstvie sám

⁶ B: jede

⁷ B: Dariášovi

⁸ Alexandrov najvyšší posel] B: posel najvyšší Alexandrov

tebe, chtě se bít s tebú, protož, aby jemu¹¹ jmenovitý den¹² jmenoval, neb¹³ Alexander¹⁴ chce tě podstúpiti.“ I odpověď¹⁵ Darius: „Mluvíš velmi žieznivě¹⁶, pod¹⁷ a jez se mnú.“ I posadí jej za stolem. I byl Darióv¹⁸ knieže jeden, Anepolis tak řečený, ten byl někdy k Alexandrovu otci poslán¹⁹ a tu byl²⁰ Alexandra²¹ dobře viděl. ²² Ten seděl proti němu za stolem i pozna jej po jeho řeči i po jiných znameních. Vstav vzhóru²³ jide k králi Darióvi²⁴ a řka: „Ten posel, kteréhož ty tuto vidíš, ten²⁵ jest Alexander sám.“ Znamenav to Alexander, že on s králem o něho²⁶ mluví, skočiv vzhóru²⁷ i vytrže jednomu služebníku svieci i²⁸ vskoči na svůj²⁹ oř i poběže přeč³⁰. Tu jej honili z té³¹ Persie tak daleko až do té vody Straga. A³² přejede Alexander tu vodu prvé, než sú oni k té vodě přišli³³. A byla se řeka trhla a kry šly, že nemohli po něm. A tak se Alexander vrátí³⁴ k svým a shromáždí lid svůj³⁵.

⁹ B: jsem

¹⁰ B: powiedil (!)

¹¹ jemu: v B chybí

¹² B + položil a

¹³ B: nebt

¹⁴ B + na ten den

¹⁵ I odpověď] B: Odpověď

¹⁶ B: žiznivě

¹⁷ T: pod (!)

¹⁸ B: Dariášóv

¹⁹ B: podán; gefant

²⁰ B: 12r

²¹ B: Alexander

²² B + A

²³ B: zhuoru

²⁴ B: Dariášovi

²⁵ B: toť

²⁶ B: něm

²⁷ B: zhóru

²⁸ B + běžev

²⁹ B: svuoj

³⁰ B: pryč

³¹ z té] B: ti z

³² B: I

³³ B: přijeli

³⁴ se Alexander vrátí] B: Alexander vrátí se

³⁵ lid svůj] B ~

Druhý boj s Dariem¹

Ihned potom přitěže² Darius s velikým lidem proti Alexandrovi a tu se opět mezi nima³ boj poče. Tu se tak velmi bili s obú stranú a boj stál velmi tvrdě mezi nimi⁴, až Alexander vskoči tam mezi jeho lidi i⁵ je se jich tak velmi bít a mordovati více než kdy. Uzřev to Darius, ano se⁶ zle mele, i odda se na běh a tak přiběže⁷ do svého paláce⁸ i vece: „Auvech⁹ mně, kterak jest¹⁰ veliký smutek

¹ Druhý boj s Dariem] B: Kterak Alexander a Darius bojovali

² B: přitrže

³ opět mezi nima] B: mezi nima opět

⁴ stál velmi tvrdě mezi nimi] B: tak veliký velmi tvrdě mezi nimi stál

⁵ Alexander vskoči tam mezi jeho lidi i] B: se Alexander (allexande!) i zabra tam v jeho lid

⁶ B + jeho

⁷ B: přišed

⁸ B: palaczie (!)

⁹ B: Auve

¹⁰ kterak jest] B: kak je

mně¹¹. A že je¹² Darius tak velmi ponížen, ješto tak mnoho¹³ pod se byl podtlačil, a již musím pod tím býti¹⁴, ješto on mně dříve slúžil jeho otec a¹⁵ jiných králův¹⁶ a kniežat a zemí mnoho.“ Zateskl¹⁷ sobě tak velmi, uzřev, že nemuož Alexandrově moci¹⁸ odolati. I káza Alexandrovi list psáti, ¹⁹ žádaje na něm milosti a smilování a chtě jemu²⁰ mnoho stříbra a zlata a rozličného bohatství dáti, aby ho u pokoji nechal. Ale Alexander toho učiniti nechtěl, ale²¹ vždy na něm boje žádal. Uzřev to Darius, že mu nic k němu²² prospěšno není, i je se opět strojiti k boji. A psal k králi Porovi do Indie, ²³ žádaje pomoci. A mezi tím Alexander táhl dál Dariovi²⁴ v zemi i²⁵ bál se velmi Darius Alexandra. A byla tu²⁶ dva z Persie i slyšala²⁷, že se již Alexander²⁸ blíží. I uložichu to tajně, kterak by Daria²⁹ zabili, neb sú se nadali velikým daróm od Alexandra, by jim za to dáno bylo ³⁰ proto, že jest jeho nepřítel. A když sú šli s tím úmyslem, i našli Daria³¹ samého jedinkého³² v paláci³³. Vytrhše³⁴ své meče³⁵, jidechu³⁶ k němu. I vece k nim³⁷ král Darius: „Ó, moji najmilejší³⁸ sluhy, ale již³⁹ páni, ⁴⁰ proč ⁴¹ mě chcete zabít a nade mnú tak zle učiniti? Neb⁴² já to⁴³ dobře vím⁴⁴, že⁴⁵ toho skutku Alexander pomstí.“ A ihned udeřichu veň⁴⁶ svými⁴⁷ mečmi, ⁴⁸ až ho tu za mrtva odešli⁴⁹. A šedše i schovali se, až by to zvěděli, kterak se Alexandrovi jich skutek líbí⁵⁰. Pak

¹¹ B: mú zemi obklíčil; min lant begriffen

¹² B: jest

¹³ B + zemi; lant

¹⁴ býti: v B chybí

¹⁵ B: i

¹⁶ B: králuov

¹⁷ B: Zastesk

¹⁸ nemuož (nemuož!) Alexandrově moci] B: moci Alexandrově nemóž

¹⁹ B + a

²⁰ B: mu

²¹ B: než

²² nic k němu] B: k němu (nemu!) nic

²³ B + a

²⁴ táhl dál Dariovi] B: trhl dále Dariášovi dále

²⁵ B: a

²⁶ tu: v B chybí

²⁷ i slyšala] B: uslyšela

²⁸ již Alexander] B ~

²⁹ B: Dariáše

³⁰ B + a

³¹ B: Dariáše

³² jedinkého: v B chybí

³³ B: palácu

³⁴ B: vytrhavše

³⁵ T: mece (!)

³⁶ B: giedechu (!)

³⁷ k nim] B: jim

³⁸ B: najmilejšie

³⁹ B: moji

⁴⁰ B + i

⁴¹ B: 12v

⁴² B: Nebt'

⁴³ B: toto

⁴⁴ B: vědě

⁴⁵ B: žet'

⁴⁶ T: wen (!)

⁴⁷ svými: v B chybí

⁴⁸ B + a tak jej zamordovali velmi

⁴⁹ B: nechali

⁵⁰ B: slíbí

Alexander prijel hned⁵¹ <s> svým lidem do toho jistého města⁵². A ihned šel Alexander k Dariovi⁵³ na jeho palác i našel Daria⁵⁴, an leží napoly mrtv na zemi. I je⁵⁵ plakati Alexander, a sněv svůj plášť císařský s⁵⁶ sebe, i přikryl⁵⁷ jej a je se jeho objímati s velikým pláčem a řka: „Vstaň vzhůru, králi, a kraluj v Persi jako prvé⁵⁸.“ Ztáh Darius⁵⁹ ruku, je se Alexandra objímati s velikým pláčem⁶⁰. **20r** A políbiv⁶¹ jeho i vece jemu⁶²: „Synu Alexandře, nechtěj nade mnú tak svých ust držeti⁶³, neb když vešken svět podrobils⁶⁴ pod se, pomni vždy, kteraký⁶⁵ konec vezmeš⁶⁶, a hled’ na mě, kterak⁶⁷ sem já včera byl a kterak⁶⁸ dnes sem. ⁶⁹ Já sem byl pánem nad mnohými zeměmi, a již mám ⁷⁰ malú moc, leže tuto v prsti, a kterak⁷¹ sem já byl velikým pánem a mocným. Protož, milý synu Alexandře, věřím⁷², že mě tvoji ruce pohřebie⁷³, neb⁷⁴ ti z Macedonie a ti⁷⁵ z Persie mají býti jeden lid a jedno království. Jáť⁷⁶ tobě porúčením mů⁷⁷ ženu a pojmi mů dceru Rexanu⁷⁸ za manželku, neb sta vy oba dobrého a⁷⁹ vysokého urozenie.“ ⁸⁰ Tak mluvě i umře. A ihned káza Alexander jeho tělo připraviti po císařském⁸¹ a královském právu a ⁸² obyčeji. A vzem jej Alexander na svá ramena s těmi králi a kniežaty z Persie, i⁸³ pomohl jeho nésti k hrobu. A obecnie vešken lid plakal ne tak mnoho⁸⁴ pro Dariovu⁸⁵ smrt, ale více⁸⁶ pro šlechtynost Alexandrovu⁸⁷, jakož on ji⁸⁸ k němu ukázal. A když by po Dariovu⁸⁹ pohřbu, přikáza Alexander všemu lidu, aby se sešli, i vece k nim: „Já chci,

⁵¹ B: tam ihned

⁵² do toho jistého města: v B *chybí*; in die ftat

⁵³ B: Dariášovi

⁵⁴ B: Dariáše

⁵⁵ B + se

⁵⁶ plášť císařský s] B: císařský plášť

⁵⁷ B: přikry

⁵⁸ v Persi jako prvé] B: v Persie tak jako dřívě

⁵⁹ Ztáh Darius] B: Tu ztáhl Dariáš

⁶⁰ s velikým pláčem: v B *chybí*

⁶¹ B: políbi

⁶² B: k němu

⁶³ nechtěj nade mnú tak svých ust držeti] B: nerod’ svých ust (*škrtnuto písařem* trditi) tak nad mě držeti

⁶⁴ B: podrobíš

⁶⁵ B: kakýt’

⁶⁶ B: vezme

⁶⁷ B: kak

⁶⁸ B: kak

⁶⁹ B + I

⁷⁰ B + velmi

⁷¹ B: kak

⁷² B: věřímť

⁷³ B: pochovají

⁷⁴ B: nebt’

⁷⁵ ti: v B *chybí*

⁷⁶ B: Já

⁷⁷ B: svú

⁷⁸ B: Božanu

⁷⁹ a: v B *chybí*

⁸⁰ B + A

⁸¹ B: císařovém

⁸² B + těmi

⁸³ i: v B *chybí*

⁸⁴ B: velmi

⁸⁵ B: Dariášovu

⁸⁶ B: tak mnoho

⁸⁷ šlechtynost Alexandrovu] B ~

⁸⁸ on ji] B ~

⁸⁹ B: Dariášovu

aby v každém městě kniežata a rytieri ostali jako za krále Dariových časuov⁹⁰ a také aby jich bylo⁹¹ poslušno.“ A ustanovi vsecky⁹² věci v jich království⁹³. I přijidechu také ti morděři předeň, nadějíce se velikým daróm skrze svuoj⁹⁴ účinek. ⁹⁵ Uzřev je král Alexander, ⁹⁶ káza je ihned⁹⁷ zjímati a káza je koňmi smýkati a za nimi ⁹⁸ volati a řkúc⁹⁹: „Tot' sú ti zlí¹⁰⁰ morděři, ještoť sú¹⁰¹ dobrého a spravedlivého krále zamordovali!“ A smýkavše¹⁰² je koňmi, kázal¹⁰³ je čtvrtiti. A pojal Dariovu¹⁰⁴ dceru ¹⁰⁵ Rexanu¹⁰⁶ za manželku a tu byla velmi veliká svatba a veliké¹⁰⁷ veselé.

⁹⁰ Dariových časuov] B: Dariášových časov

⁹¹ jich bylo] B ~

⁹² B: všechny

⁹³ v jich království] B: v tom království

⁹⁴ B: svůj zlý

⁹⁵ B + I

⁹⁶ B + i

⁹⁷ ihned: v B chybí

⁹⁸ B + vždy

⁹⁹ B: řka

¹⁰⁰ zlí: v B chybí

¹⁰¹ ještoť sú] B: jako jsú

¹⁰² B: smýkav **13a** še

¹⁰³ B: i káza

¹⁰⁴ pojal Dariovu] B: poja Dariášovu

¹⁰⁵ B + sobě

¹⁰⁶ Rexanu: v B chybí

¹⁰⁷ svatba a veliké] B: svadba a hrozné

Porus, král indický, zabít¹

Pak po té svatbě² přišlo králi³ Alexandrovi poselstvie, kterak král Porus z Indie táhne proti němu Dariovi⁴ na pomoc. Tu ihned Alexander táhl tam proti němu do Indie skrze hory a rozličné lesy a tak, až sta se setkla⁵. A když sta⁶ se sjela, ihned se mezi nimi boj⁷ poče. A král Porus měl tak veliký lid, že se dvanácté⁸ dní spolu bili⁹. I by¹⁰ na každé straně zbito lidu bez čísla¹¹. A také král Porus byl tu zabít a tak Alexander boj získal.

¹ Porus, král indický, zabít] B: Kterak získal boj a zabil krále Pora a jeho mnoho lidí

² B: svadbě

³ králi: v B chybí

⁴ B: Dariášovi

⁵ B: i sjela

⁶ sta: v B chybí

⁷ mezi nimi boj] B: boj mezi nima

⁸ B: XX

⁹ T: bil (!)

¹⁰ I by] B: a bylo

¹¹ zbito lidu bez čísla] B: bez čísla lidí zbito

Tuto již Alexander kraloval nade vším světem¹

Pak² potom táhl Alexander skrze vsecky země ³ na východ⁴ slunce. A které země nechtěly podeň slušeti, ty on⁵ podbil pod se tak⁶, že on slul král a cesař⁷ všeho světa. A v ty časy udělal to město⁸

¹ Tuto již Alexander kraloval nade vším světem] B: Alexander byl v ty časy král nade vším světem

² Pak: v B chybí

³ B + a

⁴ B: vzchod

Alexandria a postavil v něm cesařskou⁹ stolicí. ¹⁰ Potom kázal sobě Alexander¹¹ dobytí dvůh nohů, ti jej nesli¹² tak vysoko pod oblaky, že mu se zdálo¹³ vešker svět ¹⁴ jako jeden kuol u vodě. A tak se jemu moře zdálo¹⁵, jako by se had okolo toho kólu obvinul¹⁶. Potom sobě kázal učiniti sklenný sud¹⁷, ještě všudy vuokol¹⁸ a skrze něj¹⁹ mohlo²⁰ viděti. I kázal se v tom sudu²¹ pustiti na dno v moře²² a tu viděl mnohé rozličné mořské²³ divy od ryb a od rozličných mořských²⁴ zvířat, ještě v moři bydlé. Ty dal ²⁵ všechny své mateři namalované²⁶ a svému mistru Aristotilešovi. Pak potom Alexander, kterak jest²⁷ přijel k té králové Kandacis a k těm bojovným paním amazonským a k tomu dřevu slunečnému a měsíčnému²⁸, je^{20v}što uměly²⁹ mluviti ³⁰ až do božieho narození, a jiných mnoho velmi divných věcí jest³¹ Alexander činil. Toho já tak³² všeho nechám ³³ pro ukřátení řeči. A kto chce o tom dále věděti³⁴, ten hledaj toho v Školastice historii ³⁵ a tu všecko shledá^{36, 37}. A když již Alexander všechny země protáhl³⁸ na východ³⁹ slunce a je přemohl pod se a tak byl každú zemi podrobil⁴⁰ v službu a ⁴¹ daň sobě, i jel zase do Babylona⁴². Tu sú k němu přijeli⁴³ poslové ze všeho světa s oné strany moře⁴⁴ i s této strany moře⁴⁵. A kterakž koli⁴⁶ Alexander

⁵ ty on] B ~

⁶ B: a také

⁷ B: césař

⁸ B: místa (!)

⁹ postavil v něm cesařskou] B: tu (to!) postaví svú cesařskou

¹⁰ v B samostatná kapitola **Kterak Alexander velikost a výsost tohoto světa u povětří a hlubokost moře**; rkp B blíže předloze, sr. Alexander kam in den luft

¹¹ kázal sobě Alexander] B: král Alexander kázal sobě

¹² ti jej nesli] B: ta jej nesla

¹³ B: zdálo (!)

¹⁴ B + tak malý

¹⁵ se jemu moře zdálo] B: mu se zdálo moře

¹⁶ B: točil

¹⁷ sobě kázal učiniti sklenný sud] B: kázal sobě sklenný sud učiniti

¹⁸ B: okolo

¹⁹ B: nien (!)

²⁰ B: mohl

²¹ B: sudě

²² na dno v moře] B: do moře na dno

²³ B: mořské

²⁴ B: mořských

²⁵ B + je on

²⁶ B: malovaná

²⁷ kterak jest: v B chybí

²⁸ B: měsíčovému

²⁹ B: umiel (!)

³⁰ B + a mluvily

³¹ B: ještě

³² tak: v B chybí

³³ B + nyní

³⁴ B: zvěděti a čísti

³⁵ B + jakož knihy o Alexandrovi drží

³⁶ všecko shledá] B: všechny shledáš

³⁷ B + **Alexander byl přemohl všechny země**

³⁸ již Alexander všechny země protáhl] B: Alexander byl již protáhl všechny země

³⁹ B: vschod

⁴⁰ B: po^{13v}drobil

⁴¹ B + v

⁴² B: Babylonie

⁴³ Tu sú k němu přijeli] B: A tu přijeli k němu

⁴⁴ s oné strany moře] B: na né straně moře

⁴⁵ i s této strany moře: v B chybí

⁴⁶ kterakž koli] B: kdežkolivěk

bojoval⁴⁷ na východ⁴⁸ slunce, však sú se všetky⁴⁹ jiné země bály na západ slunce. A proto ze všeho světa k němu poselstvie jelo⁵⁰, dávající jemu⁵¹ klénoty a dary rozličné⁵² jako svému pánu.

⁴⁷ B + a dobýval

⁴⁸ B: vschod

⁴⁹ B: ho

⁵⁰ k němu poselstvie jelo] B: poselstvie k němu přijelo

⁵¹ dávající jemu] B: dávající mu

⁵² dary rozličné] B ~

O smrti Alexandrově císaře¹

A² v ty časy jedno knieže Alexandrovo³ proti Alexandrovi mnoho učinil tajně, dokudž jest⁴ Alexander z země vně⁵ byl. A proto se jest⁶ to knieže velmi bálo a myslil⁷ a ukládal vždy, kterak by mohl Alexandra jedem umořiti. I uložil to s⁸ svým synem řečeným Jolus, neb ten byl Alexandrovým šenkem⁹ a miloval jej a věřil mu velmi dobře¹⁰, a tak ten jistý Jolus dal jed píti Alexandrovi¹¹. A ihned Alexander poznal a křiče¹² a byl¹³ velmi smuten i znamena to dobře, že pro to musí¹⁴ umřieti. I obesla všecka svá¹⁵ kniežata a služebníky a prosil jich napomínaje¹⁶, aby s sebu¹⁷ pokojně bydlili. I káza sobě připraviti to¹⁸, což slušie k pohřebu, a rozdělil svá¹⁹ královstvie²⁰ mezi svých dvanácti²¹ kniežat. A tak mluvě, vypustil z sebe duši²². A byl dvě a třiceti²³ let stár a jedinké dvanácti let kraloval²⁴ a v těch letech vešken svět přemohl.

¹ O smrti Alexandrově císaře] B: Pak Alexander umřel

² A: v B chybí

³ jedno knieže Alexandrovo] B: Alexandrovo knieže jedno

⁴ B: je

⁵ z země vně] B: vně z země

⁶ B: je

⁷ a myslil] B: Umyslil

⁸ s: v B chybí

⁹ B: šenkem

¹⁰ dobře: v B chybí

¹¹ jed píti Alexandrovi] B: Alexandrovi jed píti

¹² poznal a křiče] B: pozna a zkřiče

¹³ B: by

¹⁴ pro to musí] B: musí pro to

¹⁵ všecka svá] B: svá všechna

¹⁶ B + jich

¹⁷ s sebu] B: spolu

¹⁸ to: v B chybí

¹⁹ B: své

²⁰ B + a císařstvie; und rich

²¹ B: dvanácte

²² vypustil z sebe duši] B: vystúpi z něho duše

²³ dvě a třiceti] B: XXXII

²⁴ jedinké dvanácti let kraloval] B: kraloval XII let

O Alexandrových náměstcích¹

Pak² po Alexandrově smrti křikovalo se těch dvanácti³ kniežat. A tak se⁴ mezi sebu nejprvé hubili⁵ a potom⁶ pomocníky, křikující se o císařstvie⁷ tak, že⁸ někteří mezi nimi byli⁹ vyhnáni a jedno

¹ B: budících (buducziech.); nachkomen

² B: Tak

³ B: XII

čtyři ostali. A ti rozdělili mezi se ta všechna království¹⁰. A tak Ptolomeus byl králem v Ejiptě, pak Filip, Alexandr¹¹ bratr, byl králem v Macedonii. Pak Solentus, ten kraloval v té zemi Syri¹² a v Babyloně pak Antigemus¹³. Ten měl to království Frygia a Azia¹⁴ a tak¹⁵ obsedli těch čtvero kniežat to¹⁶ čtvero království a císařství¹⁷, ještě Alexander to všechno sám¹⁸ držal. Potom dříve řečeném Ptolomeovi¹⁹ stálo tak až²⁰ do té chvíle, až²¹ z Říma měli prvního císaře²². A byli v Ejiptě pořád potom tito²³ psaní králi: Filadelfes, Sergetes²⁴, Sacher, Alexander²⁵, Dionysius a Kleopatra. V ty časy šlo Římanům vzhůru²⁶ na zboží a na moci²⁷ vždy den ote²⁸ dne více²⁹ a více. A tak, že sú oni dříve řečená³⁰ čtvera³¹ království všechna přemohli a nad těmi královstvími³² i nade vším³³ světem panovali a moc měli tak, že v jich moci vše³⁴ bylo, jakož³⁵ potom v druhé kapitole bude pověděno, kterak o Římanech³⁶ a o jich císařích³⁷ a o jich králích³⁸ psáno³⁹ stojí.⁴⁰

⁴ A tak se] B: tak, že

⁵ najprvé hubili] B: hubili sami se najprvé

⁶ B + své všechny

⁷ B: císařství

⁸ tak, že] B: a tak

⁹ mezi nimi byli] B: byli mezi nimi

¹⁰ B + země

¹¹ Filip, Alexandr] B: Filipus, Alexandruov

¹² B: Syria

¹³ B: Anchigonus; Anthigonus

¹⁴ B: Isaia; Afya

¹⁵ B + jsú

¹⁶ čtvero kniežat to: v B chybí

¹⁷ B: císařství (Céfarftwie!) v světě

¹⁸ sám: v B chybí

¹⁹ B + to

²⁰ až: v B chybí

²¹ B + ti

²² B: císaře

²³ pořád potom tito] B: pořád tito pořád titi potom (sic!)

²⁴ B: Eurgretes; Euergetes

²⁵ B + z Fistan; Fyfton

²⁶ B: vzhůru

²⁷ na zboží a na moci] B: na moci **14r** a na jménu (patrně chybou písaře místo na jmění)

²⁸ B: ode

²⁹ B: více

³⁰ B + města

³¹ B: IIIIho

³² B: kralowftwiemi (!)

³³ B: všiem

³⁴ v jich moci vše] B: vše v jich moci

³⁵ B: jako

³⁶ B: Římanech

³⁷ B: císařích

³⁸ a o jich králích psáno] B: popsáno

³⁹ B: popsáno

⁴⁰ A: **85r**

Tuto se počíná druhý rozdiel těchto knih, v nichž bude praveno o římských králích a o císařích, kterak sú své životy vedli¹

¹ Tuto se počíná druhý rozdiel těchto knih, v nichž bude praveno o římských králích a o císařích, kterak sú své životy vedli] A: Tuto se počíná kapitolum druhé a praví o všech římských králích a o císařích, kterak sú své

Ted' se počíná druhá kapitola² týchto knih, ješto v nich³ jest psáno **21r** o všech římských králích a ciesařích, jako⁴ od božieho⁵ narozenie a před božím narozením⁶ sú⁷ byli až <do>⁸ nynějšieho⁹ času, nebo ciesaři¹⁰ a papeži mají jméno¹¹ z Říma, a proto se musejí¹² psáti římsští králi a ciesaři i papeži¹³. A protož já také chci nětco spravedlivého praviti¹⁴ o jich¹⁵ životech i o tom, kterak¹⁶ který své časy bydlil¹⁷ na tomto světě.

živuoty vedli; B: Počíná se druhé kapitolum a praví o všech římských králích a cesařiech, kterak jsú své životy vedli

² druhá kapitola] A, B: druhé kapitolum

³ v nich] A, B: v něm (B: nien!)

⁴ ciesařích, jako] A, B: cesařiech, jakož; lze interpretovat i jako písarskou chybu, v rkp A převažují tvary L pl. s koncovkou -ich

⁵ A: božého

⁶ T: narzení (!)

⁷ A: jsú

⁸ doplněno podle rkp A, B

⁹ A: nynějšého; B: dnešnieho

¹⁰ nebo ciesaři] A, B: neb cesaři

¹¹ mají jméno] A: jméno mají; B: mají méno

¹² A, B: musie

¹³ králi a ciesaři i papeži] A, B: králi, cesaři a papeži

¹⁴ nětco spravedlivého praviti] A: pověděti něco spravedlivého; B: něco spravedlivého praviti

¹⁵ A, B + skutciech a o jich

¹⁶ kterak] A, B: kak je

¹⁷ A, B: bydlel

O čtveru království v světě¹

Najprvé má věděno býti², že mnohý král byl jest³ v světě, avšak mezi těmi všemi čtyřie byli sú najmocnější a najbohatší⁴ a ti sluli ciesaři⁵. První ciesař⁶ byl v tom městě Babyloně, jako ta věže vysoká⁷ v něm stojí, a to⁸ se ciesařstvie počalo⁹ za Abrahamových časov¹⁰ dva tisíce¹¹ let před božím narozením a trvalo dvanácte¹² set let, až je¹³ král Cyrus zbořil¹⁴, jakož jest dřieve pověděno¹⁵. Druhé ciesařstvie¹⁶ bylo v té zemi Afrika¹⁷, v tom městě Kartágo, a to bylo na devět¹⁸ set let před božím narozením a trvalo sedm set let¹⁹, až jest²⁰ pak od Říman zbořeno, jakož se bude

¹ **O čtveru království v světě] A, B: O čtyřech bohatých v světě**

² má věděno býti] A, B: máte věděti

³ jest: v A, B chybí

⁴ čtyřie byli sú najmocnější a najbohatší] A: byli čtyřie najmocnější; B: byli čtyřie najmocnější (naýmocnieýllie!) a najbohatější

⁵ A, B: cesaři, nebo; B: cesaři, neb

⁶ A, B: cesař

⁷ věže vysoká] A, B ~

⁸ A: tu

⁹ ciesařstvie počalo] A: ciesařstvo rozmohlo. Počelo; B: cesařstvo počelo

¹⁰ B: časuov

¹¹ dva tisíce] A, B: dvě stě

¹² A: dvanáct; B: XII

¹³ A, B: jepak

¹⁴ A, B + z Persie; von Perfia

¹⁵ dřieve pověděno] A: dřeve o tom pověděno; B: dřieve o tom položeno

¹⁶ A: cesařstvie

¹⁷ B: Afriga

¹⁸ B: IX

¹⁹ před božím narozením a trvalo sedm set let: v A chybí; B: ...VII set ...

²⁰ jest: v A, B chybí

potom o tom praviti²¹. Pak tretie ciesařstvie²² bylo v Macedoní čtyři²³ sta let před božím narozením za Velikého Alexandra časuov²⁴, jako vešken svět byl pod se podrobil, ale ihned²⁵ sešlo po jeho smrti. Pak čtvrté ciesařstvie a najmocnější a najposlednější v Římě²⁶, jakož i dnes jest a trvati má až²⁷ do soudného dne²⁸. A tak bude jmenován²⁹ římský král aneb cesař³⁰, dokudž je³¹ živ. A kterakž koli³² jest cesař nebo král³³ římský, má býti německého jazyka neb³⁴ pokolenie, avšak vždy jméno má římský král aneb římský cesař³⁵.

²¹ bude potom o tom praviti] *A*: o tom bude praviti potom; *B*: bude o tom potom praviti

²² *A, B*: cesařstvie

²³ *B*: IIII

²⁴ *A*: časov

²⁵ *A*: ihned

²⁶ ciesařstvie a najmocnější a najposlednější v Římě] *A*: ciesařstvie a najmocnější v Římě a najposlednější; *B*: cesařstvie najmocnější v Římě a najposlednější

²⁷ až: v *A* chybí

²⁸ soudného dne] *A, B*: dne soudného

²⁹ *A, B*: jmenováno

³⁰ aneb cesař] *B*: neb cesař

³¹ *B*: jest

³² *A, B*: kakžkolivěk

³³ jest cesař nebo král] *A*: cesař neb král jest; *B*: cesař nebo král jest

³⁴ německého jazyka neb] *A*: německého jazyka a; *B*: německého jazyku a

³⁵ *A, B*: cesař

Kterak se Řím počal¹

Řím se takto počíná v svém běhu na patnácte² set let před božím³ narozením. V ty časy byl múdry muž jeden⁴ řečený Saturnus. A byl⁵ vyhnán v ty časy z řecké země⁶. I přibral se na tuto stranu do Vlach⁷, jako nyní Řím jest. I nalezl v těch horách a v těch polích mnoho lidí tady⁸ okolo. A⁹ bydlěchu jako dobytek, neb sú¹⁰ nejedli jediné¹¹ žaludy a ovoce a kaštiny a mléko pili a med jedli, a což¹² jim snadno bez diela¹³ přišlo, toho požívali. Jich oděv byl takový¹⁴, z listie¹⁵ aneb z trávy¹⁶ dělaný aneb¹⁷ věníkem se¹⁸ zakrývali aneb¹⁹ z té rozličné věci oděv sobě²⁰ dělali a nevěděli o nižádném²¹ rodu ani o nižádné svatbě²². A tak bydlil jeden s²³ druhým jako skot, neb mezi nimi

¹ Kterak se Řím počal] *A*: **85v** Kterak Řím a obecnie lidé bydlili okolo tady jako skot; *B*: Kterak Řím a obecní lidé bydleli jako skot tady okolo; *rkp A, B* blíže předloze, *sr. Tw 317/10*

² *A*: patnáct; *B*: XV

³ *B*: **14v**

⁴ jeden: v *A, B* chybí

⁵ a byl] *A*: kterýž byl; v *B* chybí

⁶ vyhnán v ty časy z řecké země] *A*: vyhnán z řecké země v ty časy; *B*: v ty časy vyhnán z řecké země

⁷ tuto stranu do Vlach] *A, B*: síž (*B*: sí) stranu do Itálie

⁸ *A*: tahdy; *B*: tehdy

⁹ *A, B*: kteříž

¹⁰ *A, B*: jsú

¹¹ *A, B*: jedno

¹² a což] *A*: což; *B*: co

¹³ *A, B* + a bez práce; ohne erbiet

¹⁴ *A, B*: takovýto, jedno

¹⁵ *B*: luštie

¹⁶ *A*: ztrawy (!)

¹⁷ dělaný aneb] *A*: dělaný nebo; *B*: dělán anebo

¹⁸ věníkem se] *A* ~

¹⁹ *A, B*: anebo

²⁰ oděv sobě] *A, B* ~

²¹ *A, B*: žádném

ižádného manželstva²⁴ nebylo. Pak ten jistý Saturnus naučil ty²⁵ lidi²⁶ pěkně a řádně s sebou²⁷ bydleti podlé obyčeje lidského. A naučil je, kterak mají obilé ploditi a víno obřezovati²⁸ a požívat, jakož²⁹ toho obyčej³⁰ jest. ³¹ Pro jeho múdrot a pro³² jeho naučení, jakož on je³³ byl od jich zlých běhuov³⁴ odvedl, i vzeli jej byli ti jistí lidé sobě za krále³⁵ a měli³⁶ jej za boha³⁷. A tak ten jistý Saturnus panoval a kraloval nad tím lidem s³⁸ svými syny a s³⁹ svými vnuky puol druhého sta let a jedno léto. A bylo to město Troja⁴⁰ zrušeno a zbořeno. I jel⁴¹ knieže Eneas⁴² s⁴³ svým otcem Anchisem⁴⁴ a s⁴⁵ svými syny a s svými⁴⁶ přátely z Troje. I⁴⁷ přibral⁴⁸ se s pěti lodími⁴⁹ plné lidí také do Vlach, jakožto⁵⁰ nyní Řím⁵¹, to město a ty hrady. I⁵² byli tu králi a pány nad tím lidem. Pak potom pro úrodu té země a pro velikú sytost, ješto k té krajině příležalo⁵³ a k té vodě⁵⁴, přibralo se mnoho pánov⁵⁵ spolu, každý s svým lidem⁵⁶ tam k nim. I udělal každý⁵⁷ pán sobě a svému lidu⁵⁸ jeden kaštel aneb hrádek⁵⁹, ješto s⁶⁰ svým **21v** lidem v něm přebýval. Pak potom po puol čtvrtu stu⁶¹ letech narodila se dva pacholíky⁶² od toho dřieve řečeného⁶³ Eneáš⁶⁴ rodu, jimž sú říkali⁶⁵

²² nižádné svatbě] *A*: žádné svatbě; *B*: žádné svadbě

²³ *B*: z (!)

²⁴ ižádného manželstva] *A*: ižádného manželstvie; *B*: žádného manželstvie

²⁵ *A*, *B* + jisté

²⁶ lidi: v *B* chybí

²⁷ s sebou] *A*, *B*: spolu

²⁸ mají obilé ploditi a víno obřezovati] *A*, *B*: obilé mají děliti a ploditi a vinnice kopati, (*B* + a) obřezovati

²⁹ *B*: jako

³⁰ *A*, *B*: běh

³¹ *A*, *B* + *A*

³² pro: v *A* chybí

³³ on je] *A*, *B* ~

³⁴ *A*: běhův

³⁵ byli ti jistí lidé sobě za krále] *A*: ti jistí lidé za král sobě byli; *B*: ti lidé byli sobě za krále

³⁶ *A*: jměli

³⁷ *A*: buoha

³⁸ s: v *B* chybí

³⁹ s: v *B* chybí

⁴⁰ bylo to město Troja] *A*, *B*: byla Troje, to město

⁴¹ *A*, *B* + pak

⁴² *B*: Eneáš

⁴³ *T*: z (!)

⁴⁴ *A*: Enchises; *B*: Anchises; Anchifes

⁴⁵ a s: v *B* chybí

⁴⁶ a s svými: v *B* chybí

⁴⁷ *A*, *B*: *A*

⁴⁸ *B*: přibrav

⁴⁹ *B*: loděmi

⁵⁰ Vlach, jakožto] *A*, *B*: Itálie, jakož; *B*: Itálie, jako

⁵¹ *A*, *B* + jest

⁵² *A*: *A*

⁵³ *B*: příleželo

⁵⁴ *A*: vuodě

⁵⁵ *B*: pánuov

⁵⁶ s svým lidem] *B*: svými

⁵⁷ *A*: kaž**86r**dý

⁵⁸ svému lidu] *A*: svým lidem

⁵⁹ *A*, *B*: hrad

⁶⁰ s: v *B* chybí

⁶¹ *B*: sta

⁶² *A*: pacholíčky

⁶³ dřieve řečeného (rzeczenehp!)] *A*: dřeveřečeného

⁶⁴ *A*: Eneasa; *B*: Eneas

⁶⁵ jimž sú říkali] *A*: jimžto jsú řékali; *B*: jimž jsú říkali

Romulus a Remus⁶⁶. Pak těch dvů pacholíků máte⁶⁷, a ta byla královú⁶⁸ nad tím dříve⁶⁹ řečeným lidem, a ta jistá králová byla sstrčena⁷⁰ od svého vlastního bratra i vyhnána. A když ta dva pacholíky⁷¹ k svým letům přišli⁷², tehdy⁷³ shromáždili s sebou⁷⁴ všechny pastýře té země i tady okolo a jiného⁷⁵, což sú⁷⁶ mohli, najviece lidu⁷⁷. I udělachu sobě tovařistvo⁷⁸ i těžechu na toho jistého krále Amiluma⁷⁹ i vyhnachu jej⁸⁰ ven a pomohli své mateři⁸¹ k království a⁸² přebývali a kralovali tu s ní⁸³. Protož to vězte, že to není velmi nepodobné, by⁸⁴ pastýři krále vyhnali⁸⁵, neb v ty časy⁸⁶ největší⁸⁷ díel a najviece⁸⁸ vše pastýři byli a požívali svého dobytka. A také dobytek v ty časy⁸⁹ bylo jich⁹⁰ největšie⁹¹ bohatství⁹². Nekupovali a neprodávali⁹³ těch věcí od⁹⁴ dobytka za peníze, jako⁹⁵ nyní činí. A již jest mnoho nastalo řemeslníkuov⁹⁶ rozličných, ještě dříve nic jiného⁹⁷ nečinili, jedno⁹⁸ dobytka hledali. A ještě⁹⁹ jest vždy těchto časuov¹⁰⁰ mnoho pastýřuov¹⁰¹ okolo Říma, ještě od nich pútníci často zlúpeni bývají¹⁰² a zmordováni více než¹⁰³ od kterých jiných¹⁰⁴ lidí. A již se opět vrátím na dřevní řeč. Když jsta¹⁰⁵ Romulus a Remus pomohli své mateři k království¹⁰⁶ a sami po ní¹⁰⁷ kralovali a panovali a mnoho hraduov¹⁰⁸ a městecěk bylo uděláno tu,

⁶⁶ A: Romus

⁶⁷ A: mateři říkali Atte; B: mateři, říkali jie Akte; *chybou překladatele, něm. atte ,otec' považováno za vlastní jméno, sr. dirre zweiger knaben atte gennant Munitor*

⁶⁸ A, B: královnú

⁶⁹ A: dřéve; B: dříve

⁷⁰ A, B: strčena

⁷¹ A, B: pacholíčky

⁷² A, B: přišla

⁷³ A + sebrali na se a; B: brali na se a

⁷⁴ s sebou: v A, B *chybí*

⁷⁵ A, B: jiné

⁷⁶ A: jsú

⁷⁷ najviece lidu] A, B: najviec lidí

⁷⁸ A: kselšaft anebo tovařistvo (towariſtwo!); B: tovařistvo

⁷⁹ A: Anumluma; B: Ami^{15r}nluma; Amulium

⁸⁰ A: jeho

⁸¹ své mateři] A, B: svému otci Numitorovi (B: Munkorovi) zase; irrme atten Munitor

⁸² A, B: i

⁸³ a kralovali tu s ní] A: a kralovali s ním; B: tu s ním

⁸⁴ A, B: byt'

⁸⁵ A, B: nevyhnali

⁸⁶ A+ na světě; in der welte

⁸⁷ A: největší

⁸⁸ a najviece: v A, B *chybí*

⁸⁹ dobytek v ty časy] A: dobytek jich v ty časy; B: v ty časy dobytek

⁹⁰ B + v světě

⁹¹ A: největšie

⁹² A + a pokladu. V ty časy v světě; B + a poklad v ty časy; richtúm und schatz zů den ziten

⁹³ a neprodávali] B: ani prodávali

⁹⁴ B: ot

⁹⁵ A, B: jakož

⁹⁶ nastalo řemeslníkuov] A: nastalo řemeslníkův; B: zuostalo řemeslníkův

⁹⁷ dříve nic jiného] A: dřéve nic jiného; B: dříve jiného nic

⁹⁸ A, B: než

⁹⁹ A: ještěť

¹⁰⁰ A: časóv

¹⁰¹ A: pastýřóv

¹⁰² pútníci často zlúpeni bývají] A, B: často pútníci bývají zlúpeni

¹⁰³ A: nežli

¹⁰⁴ kterých jiných] B: jiných od kterých

¹⁰⁵ A, B: ta dva

¹⁰⁶ své mateři k království (kralowftwie!)] A: zase k království otci svému; B: zase království (kralowftwie!); irme atten...

jako nynie Řím jest, i udělachu Romulus a Remus okolo těch všech hraduov jednu zed¹⁰⁹, i přezděl¹¹⁰ mu po svém jménu Roma, česky¹¹¹ Řím. A tak¹¹² se Řím počíná. A to se¹¹³ stalo před božím narozením puol osma sta let.

¹⁰⁷ A, B: něm

¹⁰⁸ A, B: hradov

¹⁰⁹ bylo uděláno tu, jako nynie Řím jest, i udělachu Romulus a Remus okolo těch všech hraduov jednu zed] A: v jednu zed ohradili. A tak, aby to jedno město bylo; B: bylo uděláno tu, jako nynie Řím jest, i udělali Remulus a Remus okolo těch všech hraduov a městeček jednu zed. A tak, aby to jedno město bylo

¹¹⁰ i přezděl] A: i převzděl; B: převzděl

¹¹¹ po svém jménu Roma, česky] A: po svém jménu; v B chybí

¹¹² B: také

¹¹³ A + jest

Kto sú byli prvně králi v Římě¹

² Když Remus a Romulus³ to město Řím udělali⁴, i byli sú⁵ první králi v Římě nad tiem vším⁶ lidem. Pak potom Remus byl zabít i kraloval pak Romulus sám⁷. A zvolil sobě⁸ najstarších sto člověkuov⁹ a najmúdrřejších¹⁰ z Říma sobě k radě, neb jest¹¹ on chtěl všecky věci zjednati. I přezděl¹² jim senatores, ¹³ česky starší lidé¹⁴, podobnější a múdrější¹⁵ k radě¹⁶ nežli mladí¹⁷.

¹ Kto sú byli prvně (nelze vyloučit, že se jedná o chybný tvar adj. první, sr. variantní rukopisy) králi v Římě] A: O prvním (prvnyem!) králi v Římě; B: O prvním králi v Římě takto praví

² A, B + A

³ Remus a Romulus] A, B ~, A: 86v; B: Remulus

⁴ A, B: udělachu

⁵ A, B: jsú

⁶ B: všiem

⁷ pak Romulus sám] A: pak Remulus sám; B: Remulus

⁸ A + z

⁹ A, B: člověkov

¹⁰ B: naymudrzejšliech (!)

¹¹ A, B: je

¹² A: převzděl; B: převzdě

¹³ A + to jest

¹⁴ starší (Itallí!) lidé] A: starší, neb jsú staří lidé; B: starci, neb jsú staří lidé; senatores, wan fū alt worent

¹⁵ podobnější a múdrější] A: múdrějšě a podobnější; B: múdrější a podobnější

¹⁶ k radě: v B chybí

¹⁷ A + lidé

Kterak se rytieři najprvé počali¹

Také on vybral tisíc ze všeho lidu najrozumnější a najsilnější², kteříž mu se³ zdáli, sobě k služebníkóm⁴, ješto by města bránili a střiehli⁵. I dal jim⁶ jméno, aby sluli milites⁷ rytieři, to jest latině řečeno jako tisíc mužuo⁸, neb skrze ten tisíc⁹ latině die se¹⁰ miles. A protož sú¹¹ tak rytieři

¹ najprvé počali] A, B: počeli

² najrozumnější a najsilnější] A: najrozumnějšíe a najsilnějšíe; B: najurozenějšíe a najsilnějšíe

³ mu se] A: se jemu; B: sú mu se

⁴ sobě k služebníkóm] A: sobě služebníkóv a; B: služebníkóv sobě a

⁵ A: střehli

⁶ A, B + jedno; einen

⁷ milites: v A, B chybí

⁸ to jest latině řečeno jako tisíc mužuo] A: to je řečeno česky tisíc mužóv; B: řečeno česky tisíc mužóv

⁹ B + mužuo

¹⁰ die se] A, B ~

vzešli od toho jistého krále Romula¹². A ten jistý Romulus¹³, jako¹⁴ rytieřstvo zamysli, byl první král v Římě¹⁵. Pak¹⁶ Nonapampilus¹⁷, ten kraloval jedno a čtyřiceti¹⁸ let. Ten byl první,¹⁹ ještě rytieřom a žoldněřom počal žold dávat i a zjednal²⁰, aby ta dva měsiece také byla počtena²¹ v roce, neb dřieve nebylo více než deset měsiecuov²². Pak po tom jistém kraloval Tulus a Hostilius třiceti²³ let. Ten byl první v Římě, ještě bohatá a²⁴ pyšná rúcha nosil od zlatohlavuov²⁵ a od rozličných bohatých postavcuov²⁶ a od rozličného okrášlení²⁷ bohatého. Pak jej potom hrom i²⁸ všecku jeho čeled spálil. Pak po něm kraloval Aneus²⁹ **22r** třiceti³⁰ let, ten udělal první most přes tu vodu³¹ v Římě. Po něm³² kraloval Pristus a Torquinius³³ sedm a třiceti³⁴ let. Ten udělal Kapitolum aneb³⁵ radu a udělal rathúz, aby se tu scházeli. Pak byl zabit. Po něm pak kraloval³⁶ Sermus. A Tulus první byl³⁷, ještě zamysli a požádal na nich³⁸ dani a platu v Římě, a proto byl zabit. Po něm pak kraloval Torquinius³⁹, ten⁴⁰ pyšný, ⁴¹ pětmezcieta⁴² let. Ten⁴³ byl sedmý po stu⁴⁴ a po šesti králích⁴⁵ v Římě. Ten zamysli vězně⁴⁶ a⁴⁷ muky zjímaným lidem jako řetězy a okovy, rozličné utrpení⁴⁸ v žaláři⁴⁹ a rozličné ukrutenství jim činil. Ten jistý měl jednoho syna,

¹¹ A, B: jsú

¹² Romula: v A, B chybí

¹³ B: Remulus

¹⁴ A, B: jakož

¹⁵ A + a kraloval osmezcieta let. Pak jej hrom zabil; B + a kraloval XXVIII let. Pak jej hrom zabil; *rkp A, B blíže předloze, sr. Tw 319/15*

¹⁶ A + po nem byl král v Římě; wart künig zů Rome

¹⁷ A: Nomapampilus; B: znova Pampilius; Noma Ponpilius

¹⁸ jedno a čtyřiceti] B: XLI

¹⁹ B: **15v**

²⁰ počal žold dávat i a zjednal] B: mají

²¹ dva měsiece také byla počtena] A: měsiece také dva byla placena; B: měsíce byla dva placena; det...

²² dřieve nebylo více než deset měsiecuov] A, B: dřév (B: dřieve) rok neměl více jedno (B: než) deset (B: X) měsiecuov (B: měsécov)

²³ a Hostilius třiceti] A: a Hostilius dvě a třiceti; B: XXXII

²⁴ a: v A, B chybí

²⁵ A: zlatohlavov; B: zlatohlavú

²⁶ A: postavcov

²⁷ A, B: okrášlenie

²⁸ hrom i] A: a; B: hrom a

²⁹ Ancus Marcus

³⁰ A: tři a třiceti; B: XXXIII

³¹ tu vodu] A: vuodu

³² A + pak

³³ Pristus a Torquinius] A: Priscus a Curqinius; B: Pristus a Eryhminus; Priscus Tarquinius

³⁴ sedm a třiceti] B: XXXVII

³⁵ A, B: anebo

³⁶ T: krakowal (!)

³⁷ Sermus. A Tulus první byl] A: Sermus Tulus čtyři a třiceti let; Ten jistý Sermus Tulus první **87r** byl; B: Serinus. Tulus byl první; donoch richtete Servius Tulus 34 ior

³⁸ a požádal na nich] A: a požádal; B: a na nich požádal

³⁹ A: Tarquinius

⁴⁰ A + byl

⁴¹ A + a kraloval

⁴² B: XXV

⁴³ A: kterýžto

⁴⁴ sedmý po stu] B: sedm po stu (ftuow!)

⁴⁵ A: králech

⁴⁶ A, B: vězenie

⁴⁷ B + mnohé

⁴⁸ a okovy, rozličné utrpení] A: okovy rozličné a rozličné utrpenie; B: řetězy (řztiezy!) a okovy a rozličné utrpenie

⁴⁹ A, B + neb (B: aneb) v šatlavě

také⁵⁰ mu říkali Torquinus⁵¹. ⁵² Ten ⁵³ zpustiv se na svého otce⁵⁴ moc, ⁵⁵ vedl mnoho své vuole a pýchy v Římě. Jednu chvíli vjev v odění⁵⁶ do jednoho urozeného domu v Římě⁵⁷, ješto toho ⁵⁸ urozeného měšťenína doma nebylo, i učinil v něm⁵⁹ kvalt a násilí tak, že ⁶⁰ měl svú vuoli s jeho ženú proti jejie⁶¹ vuoli, a té říkali Lukrecia⁶². A ihned⁶³ ta jistá Lukrecia žalovala⁶⁴ svým přátelóm a svému muži Kolatinovi⁶⁵, prosíci⁶⁶ jich s⁶⁷ velikým pláčem, aby jejie hanby a jejieho hanebného skutku⁶⁸ pomstili. A když⁶⁹ se tu⁷⁰ všickni přátelé sjidechu⁷¹ v hromadu, tehdy ona, vzemši ⁷² nuož⁷³ tajně pod svojo⁷⁴ plášť, vstúpila⁷⁵ mezi ně a vece k nim, k⁷⁶ svým přátelóm i ke všem lidem, ktož sú⁷⁷ se tu⁷⁸ byli ⁷⁹ přihodili, takto⁸⁰: „Kteráž⁸¹ paní toho cizoložství⁸² a toho⁸³ skutku chce se sčistiti⁸⁴ tak, aby lidé shledali⁸⁵, že tiem vinna není⁸⁶ a že se jest jí⁸⁷ proti jejie vuoli⁸⁸ stalo, ta se má⁸⁹ v tom ukázati takto, že jie toho jest žel⁹⁰, jakž sem koli⁹¹ k tomu bezděčně připravena. A má učiniti tak každá, která⁹² chce, aby jí⁹³ toho věreno bylo ⁹⁴.“ A to mluvíci s⁹⁵ velikým pláčem⁹⁶,

⁵⁰ B: tak

⁵¹ říkali Torquinus] A: řekali Tarqvinus; D: **74r** Tarquinus

⁵² v A, B samostatná kapitola, A: **O paní Lukrecí, která se jest sama zabila**; B: **O paní Lukrecí, která se sama zabila**; rkp A, B blíže předloze, sr. Tw 320 ad 8

⁵³ A + Tarqvinus

⁵⁴ svého otce] A ~

⁵⁵ A, B, D + ten

⁵⁶ vjev v odění] B, D: šel v uodění

⁵⁷ Jednu chvíli vjev v odění do jednoho urozeného domu v Římě: v A *chybí*

⁵⁸ A, D + jistého

⁵⁹ učinil v něm] A, B: učini v něm; D: učini

⁶⁰ B, D + spal a; und bellef

⁶¹ A: jeho (*sic!*); D: její

⁶² té říkali Lukrecia] A: ta (!) řekali Lukracia

⁶³ A: ihned potom; B, D: ihned potom

⁶⁴ ta jistá Lukrecia žalovala] A: ta jistá Lukracia žalova (*žawola!*) křičící a plačící; B: žalovala ta Lukrecia křičící a plačící; D: zavola ta jistá Lukretia křičící a plačící

⁶⁵ A: Edlatinovi; Colatyno

⁶⁶ A: a prosíec; B, D: a proséc

⁶⁷ s: v A, D *chybí*

⁶⁸ jejie hanby a jejieho hanebného skutku] A: jeho hanebného skutku a hanby; B, D: jejieho hanebného skutku a hanby

⁶⁹ T: kyž (!)

⁷⁰ A, B, D: o to

⁷¹ všickni přátelé sjidechu] A: všichni přátelé snidechu; B, D: všichni (D: všickni) přátelé snidechu

⁷² A, D + jeden

⁷³ A, B, D: nóž

⁷⁴ B, D: svůj

⁷⁵ A, B, D: i vstúpi

⁷⁶ k nim, k] A: k; D: k nim

⁷⁷ ktož sú] A: ktož jsú; B: kto sú

⁷⁸ tu: v A *chybí*

⁷⁹ B + sešli a k tomu

⁸⁰ přihodili, takto] A, B: přihodili; D: přichodili

⁸¹ A: Kterážto

⁸² toho cizoložství] A, B: po tom cizoložství

⁸³ a toho] A: z toho zlého; D: a toho zlého

⁸⁴ chce se sčistiti] A: chtěci se zčistiti; B, D: chce se zčistiti

⁸⁵ T: fhedali (!)

⁸⁶ A, B, D: nenie

⁸⁷ jest jí] A: jí; B, D: jie

⁸⁸ jejich vuoli] B: vóli jejie; D: jejich vuoli

⁸⁹ se má] B, D ~

⁹⁰ že jie toho jest žel] A, B, D: a že jí (B, D: jie) toho žel jest

⁹¹ jakž sem koli] A, B: kak sem já kolivěk; D: jak sem já kolivěk

⁹² A má učiniti tak každá, která] A: A tak má učiniti každá jako já, kteráž; B: A má učiniti tak každá, kteráž; D: ta má učiniti tak jako já každá, kteráž

vyněmši nuož⁹⁷ z podpláštie, i udeři se jím proti srdci v svůj život⁹⁸, že ihned⁹⁹, svinuvši se přede všemi¹⁰⁰, umře. Tu biechu její přátelé i¹⁰¹ jiní všickni¹⁰² tak velmi zamúcení a rozhněvání, že¹⁰³ ihned¹⁰⁴ toho krále a jeho syna, ješto té urozené¹⁰⁵ paní násilé učinil, vyhnali¹⁰⁶ z Říma i s jich¹⁰⁷ se vším pokolením. I vecechu ti z Říma: „My nechme více ižádného¹⁰⁸ krále ani pána mieti¹⁰⁹ nad sebú, neb¹¹⁰ oni mnoho své vuole¹¹¹ a své pýchy ukazují¹¹² a vedú nad námi i¹¹³ nad našimi ženami i¹¹⁴ nad našimi dětmi.“ A tehdy¹¹⁵ sešli ti králi v Římě, ješto těch sedm¹¹⁶ pořád bylo a ješto kralovali puol třetieho sta let od počátku¹¹⁷ toho města Říma.

⁹³ B, D: jie

⁹⁴ A + a že jest proti její vuoli stalo se; B: 16r; + a že se proti jejie vůli stalo; D + a že se jie proti jejie vuoli stalo

⁹⁵ s: v A, D chybí

⁹⁶ D: plá 74v čem

⁹⁷ A, B: nóż

⁹⁸ A: živuot

⁹⁹ A: inhed

¹⁰⁰ přede všemi]: A, B: i; D: přede všemi i

¹⁰¹ její přátelé i] A, B, D: jejie (A: její) přietelé a

¹⁰² A, B, D: všichni (D: všickni) lidé u (B: v) městě

¹⁰³ A: 87v

¹⁰⁴ A: inhed

¹⁰⁵ B: poctivé

¹⁰⁶ A + jsú

¹⁰⁷ s jich: v D chybí

¹⁰⁸ A, D: žádného

¹⁰⁹ A, B, D: jmieti

¹¹⁰ A: nebo

¹¹¹ B: vóle

¹¹² D: užívají

¹¹³ A, B, D: a

¹¹⁴ A, B: a

¹¹⁵ A: tak jsú; B, D: tak

¹¹⁶ těch sedm] A: jich sedm; B: jich VII; D: jich VII

¹¹⁷ A: počátka

O radě a hajtmanu¹ v Římě

Potom, když Římané sú² svého krále a svého³ pána ven vyhnali, jakož sem dřieve⁴ pověděl, jakož⁵ dobře podobné bylo, i udělali sú⁶ mezi sebú na každé léto dva mistry a radu, ješto by město a tu zemi jednali a zpravovali⁷. A zvolili⁸ k tomu a⁹ k té radě¹⁰ najurozenější a najmúdrejší¹¹, ješto se¹² všem¹³ zdálo. Ale těm jistým mistróm a té radě nedali viec¹⁴ moci nežli¹⁵ do roka proto, aby

¹ B: hětmanu

² Římané sú] A: Římené; B: Rziemene (!)

³ svého: v A, B chybí

⁴ A: dřeve

⁵ A, B: a také

⁶ A: jsú; v B chybí

⁷ jednali a zpravovali] A, B ~

⁸ A, B: svolovali

⁹ a: v A, B chybí

¹⁰ A, B + a k těm mistróm; meifterre und den rot

¹¹ najurozenější a najmúdrejší] A: nejurozenější, najmúdrejší a najšlechtnější; B: najurozenějšíe a najšlechtnějšíe

¹² A + jim to

¹³ A + dobře

¹⁴ nedali viec] A: nedali vice; B: vice nedali

¹⁵ A, B: než

pyšní nebyli, neb¹⁶ ktož jest¹⁷ dlúho v úradě, ¹⁸ rád pyšný bývá¹⁹. Také činili dva mistry proto, ač by který²⁰ mistr chtěl přestúpiti a nespravedlivě učiniti²¹, aby mu toho druhý bránil a dost²² silen proti němu byl. V ty časy, ješto Římané krále měli²³, jich moc sotně za čtyři míle byla²⁴ od města. Ale když sú oni miesto krále volili²⁵ sobě dva mistry a radu z obecných²⁶ lidí, **22v** ti byli²⁷ tak dobří a tak²⁸ stateční, že vzeli²⁹ tak velikú pilnost a snažnost o obecné dobré toho města a té země, že sú oni těmi mistry a těmi hajtmany³⁰ vešken svět přemohli a připravili pod svú moc. A tak panovali Římané všemu světu³¹ těmi mistry³² a s³³ svú dobrou radú čtyři sta let a čtyřidceti let³⁴. A dvorně jich moc vzhuoru šla³⁵. ³⁶ Potom, když jsú³⁷ oni krále a císaře³⁸ opět měli³⁹, šlo jim opět⁴⁰ na jich⁴¹ moci dolóv⁴² den ote dne, až jich⁴³ moc malá jest. A⁴⁴ tak sem⁴⁵ to shledal⁴⁶ i⁴⁷ šacuji já ty z Štraspurku⁴⁸ aneb ty z Kolína tak mocné jako ty z Říma⁴⁹ nynie za těchto časuov⁵⁰. A který pak z těch mistruov aneb hajtmanův⁵¹ byl najchudší⁵² v Římě před božím narozením, toho sú⁵³ měli za najmocnějšího a za najšlechtnějšího⁵⁴ a více jej⁵⁵ v čest měli⁵⁶ než dřevního žádného krále⁵⁷,

¹⁶ A + tak pravie, že; B + že tak

¹⁷ jest: v A *chybí*; B: je

¹⁸ A + ten

¹⁹ pyšný bývá] A: pyšen bývá; B: bývá pyšný

²⁰ A, B: jeden

²¹ B: činiti

²² A: dosti

²³ Římané krále měli] A, B: Římené měli krále

²⁴ jich moc sotně za čtyři míle byla] A, B: byla (byla: v B *chybí*) jich moc sotně za čtyři míle

²⁵ A: zvuolili; B: zvolili

²⁶ A: obecných

²⁷ A + sú

²⁸ tak: v A, B *chybí*

²⁹ A + jsú

³⁰ mistry a těmi hajtmany] A: hajtmany; B: hétmany

³¹ Římané všemu světu] A, B: všemu světu Římené

³² těmi mistry] A: svými mistry a hajtmany; B: svými mistry a s hajtmany

³³ s: v A, B *chybí*

³⁴ čtyři sta let a čtyřidceti let] A: čtyři sta let; B: CCCC let a XL let

³⁵ vzhuoru šla] A, B: šla vzhóru

³⁶ A, B + A

³⁷ B: sú

³⁸ A, B: císaře

³⁹ A: jměli

⁴⁰ šlo jim opět] A: opět jim šlo; B: opět jim sešlo

⁴¹ A: **88r**

⁴² B: doluov

⁴³ B: již

⁴⁴ A: v B *chybí*

⁴⁵ A, B + já

⁴⁶ v A, B *samostatná kapitola*, A: Římené nejsou již (gich!) mocni jako dřev; B: Římené nejsou již mocni jako prvé;

rkp A, B blíže předloze, sr. Tw 321/19

⁴⁷ B: a

⁴⁸ A, B: Štraspurka

⁴⁹ B: Ří**16v**ma

⁵⁰ nynie za těchto časuov] A: nynie za těch časov; B: za těchto nynie časuov

⁵¹ mistruov aneb hajtmanův] A: mistrův aneb hajtmanův; B: mistrův neb hétmanů

⁵² A, B: najbohatější

⁵³ A: času

⁵⁴ za najmocnějšího a za najšlechtnějšího] A: za najmocnějšího a za najšlechtnějšího; B: za najmocnějšího

⁵⁵ B: ge (!)

⁵⁶ A: jměli

⁵⁷ dřevního žádného krále: v B *chybí*

jako dřieve⁵⁸ před těmi mistry a hajtmany⁵⁹ byli. Neb⁶⁰ když ti Římané⁶¹ miesto krále volili⁶² sobě múdrú radu a mistry⁶³ z obecních lidí, ti sú⁶⁴ byli tak stateční a vzeli na se tak velikú pilnost a snažnosť o obecnie⁶⁵ dobré a užitečné toho města a⁶⁶ té země tak, že sú byli oni vešken svět pod se⁶⁷ podrobili a moc měli⁶⁸ nade vším⁶⁹ světem. ⁷⁰ A to jest bylo proto⁷¹, že sú⁷² ti jistí mistři aneb hajtmané⁷³ nestáli po jiném než po cti a po dobrém jménu, ale nic po zboží a po kořisti.

⁵⁸ jako dřieve] *A*: jakož dřeve

⁵⁹ *B*: hétmany

⁶⁰ *B*: Aneb

⁶¹ *A*, *B*: Římené

⁶² *A*, *B*: zvolili

⁶³ *A*, *B*: ti mistři

⁶⁴ *A*: jsú

⁶⁵ o obecné] *A*: v uobecné; *B*: vo obecné

⁶⁶ *A*, *B*: i

⁶⁷ sú byli oni vešken svět pod se] *A*: jsú oni vešken svět byli sobě; *B*: sú oni vešken svět byli sobě

⁶⁸ *A*: jměli

⁶⁹ *B*: všiem

⁷⁰ *A*, *B* + a tak jsú (*B*: sú) panovali všemu světu

⁷¹ bylo proto] *A* ~

⁷² *A*: jsú

⁷³ jistí mistři aneb hajtmané] *A*: mistři aneb hajtmani vzali svouj život i své zbožie i své přátely statečně a chutně pro obecné dobré a sami v tom ti jistí mistři a hajtmani; *B*: jistí mistři neb hétmané vážili svůj život i své zbožie i své přátely statečně a chutně pro obecné dobré a sami v tom ti mistři a hétmané; *rkp A, B blíže předloze, sr. Tw 322/1–2*

O jednom dobrém mistru a chudém řečeném Valerius¹

Pak byl² jeden mistr ³ hajtman⁴ řečený Valerius⁵, ten byl najmocnější a najšlechetnější ⁶ v Římě. Když umřel, byl ⁷ tak chud, že ⁸ jeho⁹ neměli čím k hrobu připravit ¹⁰. A když to Římané zvěděli¹¹, kázali jemu krásnú službu učiniti na obecní¹² peniez a tak jest pochován¹³.

¹ **mistru a chudém řečeném Valerius]** *A*, *B*: hajtmanu (*B*: hétmanu)

² Pak byl] *A*, *B* ~

³ *A*, *B* + a jeden

⁴ *B*: hétman

⁵ *A*: Valerus; Lucius Valerius

⁶ *B* + a nejstatečnější

⁷ *A* + jest; *B* + je

⁸ *A*, *B* + po něm nic nenalezli a že; *rkp A, B blíže předloze, sr. Tw 322/6*

⁹ *B*: ho

¹⁰ *A*, *B* + aneb (*B*: neb) k pohřbu

¹¹ Římané zvěděli] *A*, *B*: Římené zvěděchu

¹² *A*: obecný

¹³ *A*: schován; *B*: pochován poctivě

Kterak byl Řím dobyt¹

Pak to léto, jako čtli² od toho města Říma založení tři sta a patnácte let³, to jest bylo před božím narozením čtyři sta a třidceti⁴ let, svadili se Vlachové, ti z Vysokého Jezera, s Římany tak ⁵, že sú⁶

¹ **byl Řím dobyt]** *A*: Řím dobyt jesti byl; *B*: Řím dobyt byl

² *A*, *B*: četli

³ tři sta a patnácte let] *A*: tři sta patnáct let; *B*: CCCho a XV

⁴ čtyři sta a třidceti] *B*: CCCCho a XXX

⁵ *A*: 88v

⁶ *A*: jsú

velikú válku mezi sebou měli a velmi hubili mezi sebou země tak, že sú⁷ byli okolo Říma velmi^{8 9} zahubili a zkazili ty země okolnie¹⁰. Uzřevše to Římané¹¹, i táhli proti nim ven a bili se s nimi. Tu je ti jistí Vlaši pobili a mnoho jich zbili a dobyli Říma. A¹² zapálili ty¹³ bohaté domy¹⁴ a učinili škodu velikú¹⁵ tak, že něco drahně uteklo těch Říman¹⁶ na Kapitolum, to¹⁷ bylo v ty časy¹⁸ hrad. I byli Římané na tom hradě tak velmi ustalí, jako se bili a běžali k hradu, že byli tak velmi trudni, že všickni té noci zesnuli velmi tvrdě.¹⁹

⁷ A: jsú

⁸ mezi sebou země tak, že sú byli okolo Říma velmi: v B *chybí*

⁹ A + byli; B + a

¹⁰ země okolnie] A, B ~

¹¹ A, B: Římené

¹² A, B: I

¹³ ty: v A, B *chybí*

¹⁴ A + a rozličné jiné věci; B + i jiné věci

¹⁵ A, B + a

¹⁶ drahně uteklo těch Říman] A, B: těch Říman drahně uteklo

¹⁷ A: kteréžto

¹⁸ A, B + krásný; fchône

¹⁹ I byli Římané na tom hradě tak velmi ustalí, jako se bili a běžali k hradu, že byli tak velmi trudni, že všickni té noci zesnuli velmi tvrdě] A: I byli na tom hradě v Římě ti jistí, kteříž se bili a k tomu hradu ještě utiekali, ustalí velmi a od toho běhu a od té jisté práce tak velmi trudni, že byli všickni na tom hradě zesnuli velmi tvrdě; B: I byli Římené na tom hradě tak velmi ustalí, jako se bili a běželi k hradu, a od toho běhu byli velmi trudni, že byli všickni zesnuli velmi tvrdě

Kterak hus hradu obránila¹

Znamenavše to Vlaši, že na hradě žádného rozbroje nenie², nuž se tam s řebříky a chtiechu³ hrad zlézt⁴.⁵ Byli by jej po své vuoli⁶ zlezli a dobyli, než byla na něm hus jedna, ta počala tak velmi⁷ křičeti⁸, že Mauius⁹, ten hajtmán¹⁰, procíti od jejího křiku. A ten jiné zbudi, že¹¹ ten hrad byl¹² zachován skrze tu hus. Pak potom Římané dali¹³ tisíc hřiven zlata Vlachóm, aby se z Říma pryč brali. A když se Vlachové pryč brali, Římané¹⁴ táhli po nich a zbili je všecky a pobrali své zlato všecko¹⁵ a¹⁶ k tomu, což¹⁷ Vlaši měli. Pak potom Římané váleli¹⁸ s těmi z Penestra sedmdesáte¹⁹ let. A tak vždy Římané naposledy²⁰ dobyli toho města Penestra a osm²¹ jiných měst, ještě k **23r**

¹ hus hradu obránila] A: jedna hus zachovala ten hrad; B: jedna hus zachovala hrad

² na hradě žádného rozbroje nenie] A, B: nahoře žádného necítiti (B: nečítiti)

³ a chtiechu] A: chtiece; B: chtiec

⁴ A: zlésti

⁵ A, B + I

⁶ po své vuoli] A: všie věcí; B: tudiež

⁷ počala tak velmi] A, B: se tak velmi jala

⁸ B: kr**17r**ziczeti

⁹ A: Manlius; Manlius

¹⁰ B: hétman

¹¹ ten jiné zbudi, že] A, B: tak

¹² byl: v A, B *chybí*

¹³ Římané dali] A, B: dali Římené

¹⁴ pryč brali, Římané] A, B: brali pryč z Říma, inhed (B: ihned) Římené

¹⁵ všecko] A: zase všecko; B: všecko zase

¹⁶ A + to

¹⁷ A + jsú

¹⁸ Římané váleli] A: váleli Římené; B: váleli Římené naposledy

¹⁹ B: LXX

²⁰ vždy Římané naposledy] A: že Římené naposledy vždy; B: že Římené vždy

²¹ B: VIII

nim příslušely²². Pak²³ v ty časy před božím narozením tři sta let byl²⁴ veliký mor²⁵ a ten trval dvě léta. A v ty časy prostřed města otevřela se země²⁶ tak, že byla veliká díra.

²² B: příslušelo

²³ Pak: v D chybí, začíná zde samostatná kapitola

²⁴ před božím narozením tři sta let] A, D: tři sta let před božím narozením byl velmi; B: CCC let před božím narozením byl velmi

²⁵ A, B, D + v Římě; zů Rome

²⁶ B, D + a

Veliký div stal se jest v Římě¹

Z té díry šel oheň veliký a dým a smrad² ³ tak, že mnoho lidí od toho mřelo⁴. ⁵ I jeli se Římané⁶ tázati svých bohuov⁷ a svých modl, co by měli učiniti, aby⁸ ta jistá škodlivá díra a ten oheň a smrad⁹ minul, nebo jest vždy den ote dne více a více¹⁰ se rozmáhal ¹¹. I odpověděly¹² jim¹³ jich modly a řkúc¹⁴: „Tato díra nikdy nemine a ¹⁵ oheň, leč naleznete ¹⁶ muže, ješto by dobrovolně v tu díru vskočil¹⁷.“ A ihned Římané rozeslali¹⁸ posly po všech zemích, ¹⁹ dávajíc na vědomí²⁰, a²¹ že ktož by chtěl v tu díru vskočiti, že by mu chtěli dáti ²², co²³ by ²⁴ požádal, ²⁵ ješto by toho dostáti mohli. I přijede ²⁶ jeden mládenec jménem Martinus²⁷ i²⁸ vece k nim: „Chcete li mi²⁹ dáti ležeti a spáti³⁰ po mé vůli³¹, jakž bych já chtěl³² beze všeho hyndrovánia a překáženia přes celý rok³³? A

¹ Veliký div stal se jest v Římě] A: O té dieře a o tom ohni, kterýžto jest v Římě byl; B: O té dieře a o tom ohni, jako v Římě byl; v D názvy kapitol chybí; rkp A, B blíže předloze, sr. Von dem hellenloche zů Rome

² Z té díry šel oheň veliký a dým a smrad] v A, B, D součást předchozí kapitoly: ... a z té díry šel oheň a dým a veliký smrad

³ A + a

⁴ D: zemřelo

⁵ A: 89r

⁶ A: Římené; D: Římeníné

⁷ A, D: bohov

⁸ A, B, D: že by

⁹ oheň a smrad] A: jistý zlý smrad a oheň; B: smrad a oheň; D: jistý smrad a oheň

¹⁰ nebo jest vždy den ote dne více a více] A: nebo jest vždy den ote dne více a více; B: neb je vždy den ote dne více a více; D: neb jeden ode dne většie se

¹¹ A, B, D + ten oheň a (D: i) ta díra

¹² T: odpowiediet i (!)

¹³ jim: v D chybí

¹⁴ a řkúc] A: řkúce; B, D: řkúc

¹⁵ A, B, D + ten

¹⁶ A, B, D + člověka a; einen man

¹⁷ A: skočil

¹⁸ ihned Římané rozeslali] A: inhd Římené rozeslachu; B: Ihned Římené rozeslachu; D: ihned Římeníné rozeslachu

¹⁹ A, D + a

²⁰ A, B, D: vědomie

²¹ a: v A, B, D chybí

²² B, D + to

²³ A, B, D: což

²⁴ A, B, D + na nich

²⁵ A, B, D + a

²⁶ D: 75r

²⁷ jménem Martinus: v A, B, D chybí; genant Martin

²⁸ A, B: a

²⁹ D: im (!)

³⁰ ležeti a spáti] A, B, D ~

³¹ B: vůli

³² jakž bych já chtěl] A, B, D: jakž by mi se zdálo, s kterúz (B: který) bych já kolivěk (B: kolivě) chtěl

³³ přes celý rok] A, B, D: tento rok celý

když by ten rok ³⁴ vyšel, že chci³⁵ dobrovolně vskočiti v tu dieru.“ To jemu³⁶ páni římští slíbichu a on jim zase. A ihned po tom slibu³⁷, kdež mu se která panna slíbila krásná nebo paní³⁸ v Římě, ihned, v kterém domu ona bydlila³⁹, před tím domem vtekl své kopie⁴⁰ a na to⁴¹ kopie koblúk, ihned⁴² musil její⁴³ muž pryč se bráti od své ženy⁴⁴ z domu, buď hospodář aneb ktokolivěk⁴⁵. A on šel ihned⁴⁶ k jeho manželce⁴⁷, ten jistý Martinus⁴⁸, a ležal s ní a činil s ní⁴⁹, což chtěl. A v kterémž koli domu ⁵⁰ noc ležal⁵¹, tu jemu⁵² ta jistá hospodyně ten den aneb⁵³ dokudž jemu libo bylo⁵⁴, všecko učiniti jako svému vlastniemu hospodáři musila⁵⁵. A když to tak⁵⁶ plný rok vedl a že mu Římané to držali, což mu⁵⁷ slíbili, tehdy on jest chtěl také zdržeti svojoj slib⁵⁸. Oblék⁵⁹ se v své⁶⁰ oděnie a vsed na svojoj kuoň, i jel po těch po všech domiech⁶¹, s kterýmiž⁶² jest⁶³ měl známost a kratochvíl svú, jakož o tom dřieve psáno stojí.⁶⁴ Tu každú ⁶⁵ objal a políbil a požehnal jie⁶⁶. A těm ⁶⁷ jistým⁶⁸ paníem také jim⁶⁹ žel bylo ⁷⁰, žeť takový⁷¹ mládenec chce a má⁷² dobrovolně v tu propast

³⁴ D + přišel neb

³⁵ A, B, D: chce

³⁶ B: mu

³⁷ a ihned po tom slibu] A: a ihned po tom slibu; B: ihned potom slíbí

³⁸ panna slíbila krásná nebo paní] A, B, D: krásná panna nebo (B: anebo) paní slíbila

³⁹ v Římě, ihned, v kterém domu ona bydlila] A: v Římě, ihned, v kterémž ona domu bydlila; B: v Římě, ihned, v kterémž ona domu byla; v D *chybí*

⁴⁰ před tím domem vtekl své kopie] A: své kopie před tím domem postavil; D: před tím domem vtekl kopie

⁴¹ to: v B, D *chybí*

⁴² klobúk, ihned] A: klobúk, a ihned; B: klobúk, a ihned; D: koblúk, a ihned

⁴³ T, B: její (gegie!)

⁴⁴ pryč se bráti od své ženy] A, B: od své ženy se pryč bráti; D: od ženy se pryč bráti

⁴⁵ aneb ktokolivěk] A: aneb buď ktožkolivěk; B: neb ktokolivěk; D: anebo ktož kolivěk

⁴⁶ A: ihned

⁴⁷ D: ženě

⁴⁸ ten jistý Martinus] A: ten jistý Martin; B: ten Martin; v D *chybí*; denne dirre Martin

⁴⁹ a ležal s ní a činil s ní] A: i ležal a spal s ní a činil s ní; B: a ležel a spal s ní a činil; D: i ležal s ní a spal a činil s ní

⁵⁰ kterémž koli domu] A: kterémž domu koli tu; B: kterémž domu; D: kterémž domu kolivěk

⁵¹ B: ležel

⁵² A, B, D: mu

⁵³ B, D: anebo

⁵⁴ libo bylo] D ~

⁵⁵ všecko učiniti jako svému vlastniemu hospodáři musila] A, B, D: všecko musila učiniti takéž jako svému vlastniemu hospodáři (B: muži)

⁵⁶ D: pak

⁵⁷ Římané to držali, což mu] A: to Římané zdrželi, což jsú mu; B: Římané to drželi, což sú mu; D: to Římané zdrželi, co sú jemu

⁵⁸ jest chtěl také zdržeti svojoj slib] A: jim také chtěl zdržeti svůj slib; B: jim také chtěl držeti **17v** svůj slib; D: také jim svůj slib zdržal

⁵⁹ D: Oblékl

⁶⁰ v své] B: ve vše; D: v své v

⁶¹ a vsed na svojoj kuoň, i jel po těch po všech domiech] A, B, D: i jel po těch po všech, vsed (B: wffe!) na svůj oř

⁶² A, D: kterúz

⁶³ jest: v B *chybí*

⁶⁴ a kratochvíl svú, jakož o tom dřieve psáno stojí] A: jakož dřeve o tom stojí psáno, a kratochvilně svú; B: jako dřieve o tom stojí psáno, a kratochvíl svú; D: jakož dřieve o tom stojí psáno, a kratochvíl svú měl

⁶⁵ A + zmileličkú

⁶⁶ požehnal jie] A: požehnal; B: ji požehnal; D ~

⁶⁷ A: **89v**

⁶⁸ jistým: v B *chybí*

⁶⁹ A: jeho; B: takového mládence; D: ho

⁷⁰ A, D + a druhým až do pláče

⁷¹ žeť (žt!) takový] A, B, D: že taký

⁷² chce a má] A, B, D ~

vskočiti, v ten pekelný oheň⁷³. A když jich již požehnal⁷⁴, podloživ své kopie, rozbod svojoj kuoň s⁷⁵ dobrou myslí a s velikým⁷⁶ křikem rozběhl⁷⁷ se pravou prudkostí i skočil v tu dieru⁷⁸ a ihned⁷⁹ se po něm⁸⁰ diera zavřela⁸¹ a oheň vešken pomínil⁸². A tak ten Martinus zahynul⁸³ a ta diera i s tím ohněm tak⁸⁴, že ji⁸⁵ potom⁸⁶ nevidali⁸⁷. A na tom místě jest udělán⁸⁸ kostel ve jmě svatého Antonína⁸⁹ a slóve⁹⁰ podnes⁹¹ kostel podlé pekelnie⁹² diery. A ihned⁹³ potom Římané⁹⁴ kázali všudy po městě⁹⁵ volati, aby ižádný⁹⁶ pod hrdlem a pod zbožím⁹⁷ i pod svých všech dětí ztracením⁹⁸, budťo⁹⁹ žena nebo muž, aby těm jistým paniem, s kterýmiž jest ten jistý Martinus¹⁰⁰ svú vuoli¹⁰¹ a kratochvíl měl, viac¹⁰² věkoma ničimž zpomínáno nebylo¹⁰³, než tiem je¹⁰⁴ více v čest měli¹⁰⁵, neb což sú¹⁰⁶ učinily, to sú učiniti musely¹⁰⁷ svých mužov kázání¹⁰⁸, římských pánuov¹⁰⁹, pro obecné¹¹⁰ dobré. A tak sú¹¹¹ to byli položili na všecko město, neb nižádná¹¹² před ním¹¹³ ten rok bezpečna nebyla, budť chudá neb bohatá¹¹⁴. A¹¹⁵ tak sú ty dobré panie pokoj měly.¹¹⁶

⁷³ dobrovolně v tu propast vskočiti, v ten pekelný oheň] *A*: dobrovolně v tu propast a v ten pekelný oheň vskočiti; *B*, *D*: vskočiti dobrovolně v tu propast a v ten pekelný (*D*: pekelní) oheň

⁷⁴ jich již požehnal] *A*, *B*, *D*: již všechny (*B*, *D*: všech) požehna

⁷⁵ rozbod svojoj kuoň s] *A*: rozbod svojoj oř s; *B*, *D*: rozbodl svůj oř s (z!)

⁷⁶ s velikým] *B*: všelikým

⁷⁷ *B*: rozběhl

⁷⁸ skočil v tu dieru] *A*, *B*, *D*: vskoči v ten oheň a v tu dieru

⁷⁹ *A*: inhed

⁸⁰ se po něm] *B*: po něm se ta

⁸¹ *A*, *B*, *D*: zavře

⁸² *A*, *B*, *D*: minu

⁸³ Martinus zahynul] *A*, *B*: Martin zahynu; *D*: zahynu

⁸⁴ *D*: zahynu také

⁸⁵ *A*, *D*: jie; *B*: jě

⁸⁶ *A*, *D* + viac; *B* + více

⁸⁷ *A*, *B*, *D*: nevidati

⁸⁸ jest udělán] *A*, *B*, *D* ~

⁸⁹ *A*, *B*, *D*: Antonie

⁹⁰ *B*, *D* + i

⁹¹ *D*: 75v

⁹² *A*, *D*: pekelné

⁹³ *A*: inhed

⁹⁴ *A*, *B*, *D*: Římené

⁹⁵ *A*, *D*: městu

⁹⁶ *A*, *B*, *D*: žádný

⁹⁷ *T*: zbožiem (!)

⁹⁸ *D*: ztraczenie (!)

⁹⁹ *A*: budťo (!)

¹⁰⁰ jistým paniem, s kterýmiž jest ten jistý Martinus] *A*: ... Martin; v *B* chybí; *D*: jistým paniem, s kterýmiž jest ten jistý

¹⁰¹ *B*: vóli

¹⁰² *A* + věky

¹⁰³ zpomínáno nebylo] *B*: nezpomínáno bylo

¹⁰⁴ je: v *A* chybí; *D*: již

¹⁰⁵ *T*: mieti (!)

¹⁰⁶ *A*: jsú

¹⁰⁷ sú učiniti musely] *A*, *D*: jsú (*D*: sú) musily učiniti; *B*: musily učiniti

¹⁰⁸ mužov kázání,] *A*: mužov kázáním a; *B*, *D*: mužov kázanie a

¹⁰⁹ *A*, *B*, *D*: pánov

¹¹⁰ *D*: obecníe

¹¹¹ *A*: jsú

¹¹² *A*, *B*, *D*: žádná

¹¹³ *D*: niem (!)

¹¹⁴ chudá neb bohatá] *A*: bohatá nebo chudá; *B*: chudá aneb bohatá; *D*: chudá nebo bohatá

¹¹⁵ *A*: v *B* chybí

¹¹⁶ v *D* odtud níže chybí text o rozsahu několika kapitol, pokračuje až líčením života císaře Nerona (podle tisku kapitolou Císař šestý a veliký morděř křesťanský).

Kterak Římané bili se s nimi, z toho města¹ Kartágo

23v V ty časy protivili se ti z Kartágo² Římanóm i³ udělali jim mnoho protivenství⁴ a nechuti. I⁵ přijel jim byl král Pyrus řečený⁶ ku pomoci proti Římanóm⁷ s osmdesáti⁸ tisíci pěšími a s sedmi tisíci⁹ jízdnými¹⁰ i bili se s Římany a boj měli v Vlaších¹¹ a tak, že králuov¹² lid byl zbit vešken a on sám sotně utekl¹³ s málem lidu. Protož zapsali se¹⁴ ti z Tarentu¹⁵ s těmi z Kartágo proti Římanóm a tak přísáhli sobě¹⁶, neb jest¹⁷ Kartágo bylo najmocnější¹⁸ s oné¹⁹ strany moře a bylo staršie²⁰ v ty časy²¹ nežli Řím. I²² chtěli tu zemi cilicskú²³ a jiné ostrovy v moři obraňovati²⁴ proti Římanóm²⁵. A tak, že přijeli sú²⁶ byli do Cilicie²⁷ ti z Kartágo s velikým lidem bez čísla a se třidceti²⁸ slony těm z Cilicie na pomoc²⁹. Zveděvše to Římané³⁰, i táhli ihned³¹ proti nim a bili se s těm³² z Kartágo císařem³³ tak, že toho jistého³⁴ lid byl pobit³⁵ a on³⁶ sám sotně utekl. A ihned po něm táhli Římané³⁷ přes moře až³⁸ před Kartágo. A tu přemohli a³⁹ podbili⁴⁰ pod se tři krále a

¹ Římané bili se s nimi, z toho města] *A, B: Římené (B: Říměné) bili (původně zapsáno nebili, ne vyškrábáno) se s těmi z*

² *A: Tarenty; B: Tarence; Tarente*

³ *A: a*

⁴ *A, B: protivenství*

⁵ *A: A*

⁶ Pyrus řečený] *A: Pyrus řecký; B: Porus řecký; Pirrus von Kriechen*

⁷ *A: Římenínóm; B: Římenóm*

⁸ *B: osmdesáti*

⁹ pěšími a s sedmi tisíci: *v B chybí*

¹⁰ *A, B: jízdnými (B: jiezdnými) a se dvůdcáti slony; mit ... gerittener und mit 20 helfanden*

¹¹ v Vlaších] *A, B: i vytáhli (sic!), patrně chybou písaře m. v Itáli; zů Italia*

¹² *A, B: králóv*

¹³ *A, B: ujel*

¹⁴ Protož zapsali se] *A, B: A proto spuntovali se aneb zapsali se*

¹⁵ *A: Tarenty; B: Tarentie*

¹⁶ proti Římanóm a tak přísáhli sobě] *A, B: a tak přísáhali sobě proti Římenóm*

¹⁷ *A, B: je*

¹⁸ *A, B: najmocnějšíe*

¹⁹ *B: uoné*

²⁰ a bylo staršie] *A, B: neb je bylo staršie a mocnějšíe (B: mocnějšíe)*

²¹ *A: 20r*

²² *A, B: A*

²³ tu zemi cilicskú] *B: té země cilicské; das lant Sicilien*

²⁴ v moři obraňovati] *B: obraňovati v moři*

²⁵ *A: Římenóm*

²⁶ *A: jsú*

²⁷ *B: Cecilie*

²⁸ *A: třidcát; B: XXXti*

²⁹ těm z Cilicie na pomoc] *B: těm jeli na pomoc z Celicie (Celilie!); ... Sicilien*

³⁰ *A, B: Římené*

³¹ ihned: *v A chybí*

³² *A, B: těmi*

³³ *A, B: císařem*

³⁴ *A, B + císaře*

³⁵ pobit] *A: zbit a pobit; B: zbit a poražen*

³⁶ *B: 18r*

³⁷ ihned po něm táhli Římané] *A, B: inhed (B: ihned) Římené po něm táhli*

³⁸ *B + i*

³⁹ *A + dobyli a*

⁴⁰ *B: pobili*

třiasedmdesáte⁴¹ měst s oné⁴² strany moře⁴³ tak, že sú⁴⁴ musili Římanóm⁴⁵ daň dávati a jim službú hotovi býti. Tu chtěli ti z Kartágo⁴⁶ příměři⁴⁷ učiniti s Římany, k tomu Římané⁴⁸ nechťeli přivolití⁴⁹. A když to uzřechu ti z Kartágo, počechu se zbierati⁵⁰.⁵¹ Sebravše se⁵² táhli proti Římanóm⁵³ a bili se s nimi tak, že dvanácte tisícúov⁵⁴ Říman bylo tu zbito⁵⁵ a osm set věžňuov⁵⁶. A jiezdného bylo dvě stě zbito⁵⁷ a sedm set jatých⁵⁸. A také⁵⁹ Regulus, římský hajtman⁶⁰, tu byl⁶¹ jat.
⁶² A když to zvěděli Římané⁶³, jeli ihned se třmi lodiemi proti Kartágo a plno lidí⁶⁴. I bili⁶⁵ se opět s těmi z Kartágo. A⁶⁶ potkavše se tu⁶⁷ u Nápuie⁶⁸ na moři a tak se tu bili⁶⁹ dlúho, až s obú⁷⁰ stranú mnoho zbitých bylo. Avšak naposledy⁷¹ vždy Římané⁷² obdrželi a tak těch z Kartágo bylo zabito dvatceti tisícúov⁷³ a Říman pět tisíc⁷⁴. Ale jiní z Kartágo⁷⁵ utekli od těchto zbitých tak, že Římané⁷⁶ obdrželi. A tak prvnie⁷⁷ válka mezi Římany a těmi z Kartágo měla⁷⁸ konec. A když tak ten pokoj mezi nimi trval třimezcieta⁷⁹ let a Římané⁸⁰ byli u pokoji tak⁸¹ bez válek, potom ihned ti z Kartágo chtěli⁸² své škody mstiti. Tu⁸³ jeli do Hispánie⁸⁴ s velikú mocí a⁸⁵ položili se před tiem

⁴¹ B: LXIII

⁴² B: uoné

⁴³ B + a

⁴⁴ A: jsú

⁴⁵ A, B: Římenóm

⁴⁶ A, B + jedno; einen

⁴⁷ A: příměrie; B: prziemierzie (!)

⁴⁸ A, B: Římené

⁴⁹ A: povolití

⁵⁰ A: sbierati

⁵¹ A + a; B + i

⁵² A, B + i

⁵³ A: Římenóm

⁵⁴ dvanácte tisícúov] A: třinácte tisícóv; B: XIII tisícóv

⁵⁵ bylo tu zbito] A, B: tu bylo zabito

⁵⁶ osm set věžňuov] A: osm set věžňóv; B: VIII set věžňóv

⁵⁷ jiezdného bylo dvě stě zbito] A: jézdneho bylo zabito dvě stě; B: bylo zabito dvě stě

⁵⁸ sedm set jatých] B: VIII set věžňóv

⁵⁹ A: tak; B: tu

⁶⁰ B: hétman

⁶¹ tu byl] A: také byl tu; B: také byl

⁶² A + A tak ti z Kartágo pobili Římany

⁶³ zvěděli Římané] A: zvěděchu Římané; B: zvěděli Římené

⁶⁴ ihned se třmi lodiemi proti Kartágo a plno lidí] A: ihned se tři sta lodími proti těm z Kartágo a plny lidí; B: ihned se tři sta lodími proti těm z Kartágo a plny lodě

⁶⁵ A: zbili

⁶⁶ A: v A, B chybí

⁶⁷ tu: v A chybí

⁶⁸ A: Nápuie tu; B: Nápole tu

⁶⁹ tu bili] A ~; B: bili

⁷⁰ A, B: uobú

⁷¹ A: najposledy

⁷² A, B: Římené

⁷³ dvatceti tisícúov] A: dvatceti tisícóv; B: XX tisícóv

⁷⁴ pět tisíc] A: pět tisícóv; B: V tisíc

⁷⁵ B + ti

⁷⁶ tak, že Římané] A, B: a tak Římené

⁷⁷ A, B + ta

⁷⁸ Římany a těmi z Kartágo měla] A, B: těmi z Kartágo a Římany jměla

⁷⁹ B: XXIII

⁸⁰ A, B: Římené

⁸¹ u pokoji tak] A, B: rok u pokoji

⁸² ihned ti z Kartágo chtěli] A, B: ihned (B: ihned) chtěli ti z Kartágo

⁸³ A, B: I

najmocnějším městem Saragoza⁸⁶ i leželi u něho⁸⁷ tak⁸⁸ dlouho, až sú je musili pro hlad⁸⁹ dáti. I zbořili je Římanóm k⁹⁰ protivenství, neb jest bylo se s Římany zapsalo⁹¹. Pak potom jel Hanibal z Vlach⁹², maje s⁹³ sebu sto tisícův lidu pěšieho a dvatceti tisícův jízdného⁹⁴.⁹⁵ Zvědévše⁹⁶ to Římané⁹⁷, i táhli⁹⁸ proti němu a bili se s ním⁹⁹ tak, že¹⁰⁰ ten jistý císař¹⁰¹ Hanibal pobil Římany. A to bylo před božím narozením dvě stě¹⁰² let. Pak opět Římané¹⁰³ táhli proti tomu císaři¹⁰⁴ Hanibalovi a bili se s ním v Nápuľi. A¹⁰⁵ v tom boji¹⁰⁶ Římanóm zbito čtyřiceti tisícův¹⁰⁷.¹⁰⁸ A byli vzali tak velikú škodu na lidech tak¹⁰⁹, že by byl Hanibal ihned po tom boji¹¹⁰ táhl před Řím, byl by Řím měl beze vši¹¹¹ řeči i¹¹² beze všeho pochybenie¹¹³.

⁸⁴ B: Ispánie

⁸⁵ A: i

⁸⁶ A: Saragus; B: Saragrus; Sarguntum

⁸⁷ u něho] A, B: před ním

⁸⁸ A: 90v

⁸⁹ sú je musili pro hlad] A: jsú je pro hlad musili; B: sú pro hlad je musili

⁹⁰ Římanóm k] A, B: Římenóm ku (B: k)

⁹¹ jest bylo se s Římany zapsalo] A, B: je s nimi bylo v puntu a s Římany držalo

⁹² Hanibal z Vlach] A, B: Hanibal, císař (B: césař), do Itálie; gein Italia

⁹³ s: v B chybí

⁹⁴ sto tisícův lidu pěšieho a dvatceti tisícův jízdného] A: stokrát tisíc tisícův lidu pěšieho a dvatceti tisíc jízdného; B: stokrát tisíc tisícův lidu pěšieho a XX tisíc jízdného

⁹⁵ A + A

⁹⁶ T: Zwiediwffe (!)

⁹⁷ A, B: Římené

⁹⁸ i táhli] A: táhli jsú

⁹⁹ A: ním a; B: nimi a

¹⁰⁰ B + je

¹⁰¹ jistý císař] B: césař

¹⁰² dvě stě] B: CC

¹⁰³ A, B: Římené

¹⁰⁴ A, B: césaři

¹⁰⁵ A: v B chybí

¹⁰⁶ A + bylo

¹⁰⁷ Římanóm zbito čtyřiceti tisícův] A: Říman zabito čtyřiceti tisícův; B: Říman zbito XL tisícův

¹⁰⁸ A, B + A tak byli Římené velmi poraženi

¹⁰⁹ byli vzali tak velikú škodu na lidech tak] A, B: tak (B: také) velikú škodu vzeli na lidech

¹¹⁰ ihned po tom boji] A, B: po tom boji ihned (B: ihned)

¹¹¹ A, B: všie

¹¹² A: a

¹¹³ i beze všeho pochybenie: v B chybí

Tři škopy vzali zlatých prstenuov Římanóm¹

I² bylo tak mnoho urozených lidí³ zbito, že ten jistý císař⁴ Hanibal měl před sebu tři škopy⁵ veliké plné prstenuov zlatých⁶, jako⁷ těm jistým⁸ mrtvým by^{24r}lo⁹ s rukú sebráno. A tak byli Římané

¹ škopy vzali zlatých prstenuov Římanóm] A: škopy plné zlatých prstenův; B: škopy plné zlatých prstenův našli

² A, B: A

³ A, B + z Říma; von Rome

⁴ B: císař

⁵ A: střezky; B: střiezky

⁶ prstenuov zlatých] A, B: prstenův; güldin vingerlin

⁷ A, B: jakož

⁸ těm jistým] B: t^{18v}ěm

⁹ bylo: v A, B chybí

zúfalí veľmi¹⁰ sami nad sebú, že chtěli všickni z Říma¹¹ utéci, by jich byl jich mistr a hajtmán¹² s vytrženým mečem zase nevbil a neobrátil. A když Římané byli¹³ tak veľmi zúfalí, i udělali¹⁴ z svých¹⁵ vlastních služebníkuov¹⁶ panoše a své poddacie¹⁷ rytieře a zjednali jim oděnie a koně obecným¹⁸ peniezem, jako¹⁹ rytieřóm a panošém²⁰ príslušie. A dali všem tým milost²¹, kteříž pro rozličnú věc a nekázeň byli²² z města vypověděni²³. A tak se vrátilo dobře čtyři²⁴ tisíce lidu²⁵ do města, ješto sú byli jich kázaním vypověděni²⁶ a tudy zase²⁷ k milosti přišli.

¹⁰ Římané zúfalí veľmi] *A, B:* veľmi Římené zúfalí

¹¹ všickni z Říma] *A, B:* z Říma

¹² *B:* hétman

¹³ Římané byli] *A, B:* Římené biechu

¹⁴ *A, B:* zdělachu

¹⁵ z svých: *v B chybí*

¹⁶ *A, B:* lidí

¹⁷ *A, B:* služebníky

¹⁸ *B:* obecníem (!)

¹⁹ *A, B:* jakož

²⁰ *A, B:* panošiem

²¹ tým milost] *A, B ~*

²² pro rozličnú věc a nekázeň byli] *A:* jsú byli pro rozličnú věc a nekázeň ven; *B:* sú byli pro rozličnú věc a nekázni ven

²³ *B:* vypověděli

²⁴ dobře čtyři] *B:* IIII

²⁵ *A, B + zase*

²⁶ ješto sú byli jich kázaním vypověděni] *A:* ješto jsú ... kázaním ven...; *v B chybí*

²⁷ tudy zase] *A, B:* tady

Panny a panie zdi bránily¹

Pak potom opět jel ten císař Hanibal² před Řím s velikým lidem. A biechu se Římané³ jeho tak veľmi lekli⁴, že sú⁵ nevěděli, co mají činiti⁶, tak sú⁷ byli zmámeni. Uzřevše to panny a panie⁸, běžiechu⁹ chutně na zdi¹⁰ a jaly¹¹ se města brániti. Avšak přesto byl by vždy¹² Hanibal města dobyl, by mu bylo povětríe nepřekáželo¹³, ješto naň udeřilo¹⁴ tak veliké hřímanie a tak¹⁵ veliká bůre od povětríe¹⁶ a blýskanie a tak veliký strach, že Hanibal sotně¹⁷ do stanóv¹⁸ utekl. Pak potom, když povětríe minulo a bylo¹⁹ jasno, opět²⁰ naň přišlo větčie povětríe nežli prvé. I vece Hanibal²¹: „Již to

¹ Panny a panie zdi bránily] *A, B:* Kterak panny a panie bránily zdi

² opět jel ten císař Hanibal] *A, B:* jel ten císař (*B:* césař) Hanibal opět

³ *A, B:* Římené (*B:* rziemene!)

⁴ *A, B + a užesli*

⁵ *A, B:* jsú

⁶ mají činiti] *A, B:* činiec

⁷ *A:* jsú

⁸ panny a panie] *A ~*

⁹ *A, B:* i běžely (*A:* **91r**)

¹⁰ *A, B:* zed

¹¹ *A, B:* jely

¹² vždy: *v A, B chybí*

¹³ mu bylo povětríe nepřekáželo] *A:* bylo povětríe mu nepřekázilo; *B:* bylo povětríe mu nepřekáželo

¹⁴ *B + a*

¹⁵ tak: *v B chybí*

¹⁶ od povětríe: *v A chybí*

¹⁷ *A + s svými; B + svými*

¹⁸ *B:* stanu (*nelze vyloučit již čtení stanů*)

¹⁹ minulo a bylo] *A, B:* minu a by

²⁰ *A + táhl Hanibal zase k Římu a opět; B:* táhl Hanibal

²¹ naň přišlo větčie povětríe nežli prvé. I vece Hanibal] *A:* naň ... nežli dřeve...; *v B chybí*

dobře vizi, že bohové²² Římanóm pomáhají a nechtie dopustiti toho, bych já to město zbořil. Protož musím toho odpadnutí.“ A ihned odpadl²³ od Říma. Pak potom opět Římané²⁴ činili mnoho bojuov²⁵ s těmi z Kartágo a s jinými lidmi, ale toho já tak nechám pro²⁶ ukřácenie řeči.

²² Již to dobře vizi, že bohové...] B: A již to dobře vidíte (widte!), že bohové...

²³ ihned odpadl] A: ihned odtrhl; B: ihned odtrhl

²⁴ A, B: Římené

²⁵ A: bojov; B: divov; frite

²⁶ T: nektam oro (!)

Kterak Kartágo město dobyto¹

Hned² potom Římané táhli³ do Afriky před to město Kartágo i bili se spolu⁴, že bylo zbito⁵ těch z Kartágo čtyřiceti tisícův⁶. A dobyli⁷ města. A přikázali⁸ tomu lidu z Kartágo, aby předně všecko oděnie snesli, to se stalo, i jiné všecky věci⁹. Opět jim kázali Římané¹⁰, aby všickni¹¹ lidé vyšli z toho města¹² Kartágo a v deseti¹³ mílech od toho města aby blíž¹⁴ nepřicházeli. Toho nechťeli ti z Kartágo učiniti, než chtěli¹⁵ radějšé zemřieti¹⁶, než by jim v tom povolili a toho se města odřekli. Připravichu¹⁷ se tajně k boji, chtiec se s nimi bít. ¹⁸ Zatiem se dověděli Římané i obořili¹⁹ se na ně a tak se dlúho bili²⁰ s nimi, ²¹ že těch z Kartágo bylo zbito třinácte tisícův²² a žen pětmezciatma tisícův a zbyteční zuostali a dali se jim na milost, Římanóm, a u vězenie²³.

¹ Kterak Kartágo město dobyto] A: Kartágo, to město, bylo dobyto; B: Kartágo, to město veliké, bylo dobyto

² A: Ihned; B: Ihned

³ Římané táhli] A: Římené táhli; B: táhli Římené

⁴ A, B + tak

⁵ A, B: zabito

⁶ čtyřiceti tisícův] A: čtyřiceti tisícov; B: XL tisícov

⁷ A: dobychu

⁸ A přikázali] A: A přikázachu; B: I přikázachu

⁹ oděnie snesli, to se stalo, i jiné všecky věci] A: všecko snesli oděnie i jiné všecky věci, a to se stalo; B: všecko nesli oděnie, to se stalo, i jiné všecky věci

¹⁰ A, B: Římené

¹¹ A: všichni

¹² B + z

¹³ B: deseti

¹⁴ od toho města aby blíž] A: aby k tomu městu blíž; B: aby k tomu městu bliz (lze však interpretovat i blíž)

¹⁵ B + by

¹⁶ A: umřieti

¹⁷ A, B: Připravivše

¹⁸ A + A

¹⁹ Římané i obořili] A: toho Římené i obořichu; B: toho Římené, vobořichu

²⁰ a tak se dlúho bili] A: tak, že se bili dlúho; B: tak se bili dlúho

²¹ A + a

²² těch z Kartágo bylo zbito třinácte tisícův] A: bylo těch z Kartágo zabito třinácte tisícov; B: těch z Kartágo bylo zabito XIII tisícov

²³ žen pětmezciatma tisícův a zbyteční zuostali a dali se jim na milost, Římanóm, a u vězenie] A: pětmezciatma tisíc žen a zbyteční a zuostali dali se Římanóm u vězenie a v jich moc; B: XXV tisíc žen a zbyteční zó...**19r**; chybí několik folií, v prvotisku se zde chybějící text nachází na foliích 24r–25v

Kterak bylo¹ veliké to² město Kartágo

Pak Římané hned³ potom zapálili město a to hořalo sedmnácte dní pořád. A tak to jisté město⁴ zhynulo⁵ též jako Troja⁶. A to se stalo čtyřiceti let před božím⁷ ⁸ narozením. Pak⁹ to město Kartágo

¹ bylo: v A chybí

² to: v A chybí

bylo tak veliké, že zed, jako¹⁰ okolo města¹¹ byla, čtyři míle německé. A ta jistá zed byla třidceti¹² noh zltúšti z velikého kvadrovie¹³ dělána a byla zvýši čtyřidceti¹⁴ letech odpustili Římané¹⁵ to jisté město Kartágo zase dělati. I udělachu¹⁶, ale ne tak veliké jako prvé¹⁷.

³ Římané hned] A: Římené inhed

⁴ A + Kartágo; Carthago

⁵ A: zahynulo

⁶ A: i Troje

⁷ T: Božíem (!)

⁸ A: 91v

⁹ A: A

¹⁰ A: jakož

¹¹ A: něho

¹² A: pětmezcieta

¹³ A: kvadravie (qwadrawie!)

¹⁴ A: třinácti

¹⁵ A: Římené

¹⁶ A + je zase; wider

¹⁷ A: dřeve

Kterak Němci bojovali sú s¹ Římany

24v Potom ihned², jakož byli Římané³ toho ciesaře a to město Kartágo přemohli, i chtěli také německé země sobě podrobiti i jiné země. Zvědévše to Němci a Vlaši a jiných mnoho zemí, i smluvili se spolu na Římany. A když sú⁴ táhli proti nim i bili se s nimi tak, že pole Němci obdrželi a zbili Říman⁵ osmdesáte tisícův⁶ tak, že těch Říman sotně deset uteklo, ještě jiným⁷ ty zlé noviny⁸ pověděli. I lečechu se Římané⁹ velmi¹⁰ bojiece se, ¹¹ by toho města a té země Vlach¹² neztratili. Pak ihned¹³ po tom boji, jakož Němci a Vlaši obdrželi, i trhli jim do Vlach¹⁴, chtiec¹⁵ Říma dobyti. Tu ti z Říma táhli proti nim jednu chvíli, jako Vlaši a Němci¹⁶ leželi ubezpečivše se. A než se Němci a Vlaši vystřiehli¹⁷, až jich Římané zbili sto tisícův a jeli sedmdesáte tisíc věžňův a vedli¹⁸ s sebu do města. A tomu boji ku paměti¹⁹ a ke cti udělali Římané²⁰ chrám veliký²¹ tu v Římě.

¹ Němci bojovali sú s] A: sú Němci bojovali s (z!)

² Potom ihned] A: Inhed potom

³ byli Římané] A: Římené pobili

⁴ A: jsú

⁵ A: Římany

⁶ A: tisícův a těch z Tuloza čtyřidceti tisícův; ahzig tufent und der von Tolofe uf 40 tufent

⁷ A: jim

⁸ zlé noviny] A ~

⁹ A: Římené

¹⁰ A + a

¹¹ A + že

¹² A: Itálie

¹³ A: inhed

¹⁴ jim do Vlach] A: do Itálie

¹⁵ A: chtiece

¹⁶ Vlaši a Němci] A ~

¹⁷ Němci a Vlaši vystřiehli] A: Vlaši a Němci vystřéhli

¹⁸ Římané zbili (žbili!) sto tisícův a jeli sedmdesáte tisíc věžňův a vedli] A: Římené zabili sto tisícův stokrát a vzali tisícův sedmdesát věžňův

¹⁹ ku paměti: v A chybí

²⁰ A: Římené

²¹ A + aneb templ

O mnoho zázraciech a o diviech¹ v Římě²

Potom se přihodily divné věci³ a znamenie⁴ v Římě a jinde také, když sú⁵ chléb rozkrojili aneb na dvě⁶ rozlomili, že z něho krev tekla⁷ jako z kterých ran.⁸ V ty časy v Beneponť⁹ vyšel jeden plamen z země a tak vysoko nahoru vskočil¹⁰ až pod oblaky. A v ty časy vešken dobytek a jiná zvířata běžala z domuov¹¹ a z¹² stájí s¹³ velikým křikem do¹⁴ lesa, jako by se zmámily aneb ztekly¹⁵. Pak opět psi, jako¹⁶ najradějšé¹⁷ s lidmi bydlé,¹⁸ běželi do lesa a vyli¹⁹ jako vlci. Po těch diviech přišlo Římanóm²⁰ velmi veliké neštěstie²¹, nebo kdež²² v kterých zemích bojovali, vždy stratili²³, a tak jich bylo mnoho zbito, že ti v Římě pro pravú žalost obecně všickni chodili v černém rúše²⁴. Potom ihned²⁵ zase vstúpili na šťastné²⁶ kolečko a tak²⁷ se jim opět vedlo šťastně²⁸. V ty časy ležalo čtyřiceti tisícúv²⁹ Říman a jich moc³⁰ před jedním městem v Ispaní řečeném Numericia³¹. A bylo v tom městě sotně čtyři³² tisíce branného lidu. A harcovali s nimi³³ a tak, že³⁴ ti před městem³⁵ brali dobře větší³⁶ škodu než ti z města. Ta válka byla a to obležení trvalo čtrnácte let pořád. A tak, že tu před městem Říman³⁷ bylo zbito větší³⁸ polovice, avšak naposledy Římané³⁹ dobyli toho města a zbořili je. I otázachu Římané⁴⁰ jednoho pána z toho města⁴¹, kterak

¹ zázraciech a o diviech] A: diviech a znamení; zeichen und wundern

² A + jako se dály

³ přihodily divné věci] A: přihodilo dvorně (dworne!) věci

⁴ A + divná

⁵ A: jsú

⁶ aneb na dvě] A: na dvě aneb

⁷ krev tekla] A ~

⁸ v A samostatná kapitola Ohnivý plamen z země

⁹ A: Benesenšť; zů Benevent

¹⁰ A: vyskočil

¹¹ běžala z domuov] A: běžely z domów

¹² A + svých

¹³ s: v B chybí

¹⁴ A: 92.

¹⁵ A: vztekly

¹⁶ A: jakož

¹⁷ A: najradějšie

¹⁸ A + ti

¹⁹ A + obecně

²⁰ A: Římenínóm

²¹ velmi veliké neštěstie] A: nezštěstie veliké

²² A + jsú

²³ A: jsú ztratili

²⁴ černém rúše] A: černém

²⁵ A: ihned

²⁶ A: zšťastné

²⁷ A + že

²⁸ A: dobře

²⁹ A: tisíców

³⁰ A + všecka

³¹ Ispaní řečeném Numericia] A: Hispaní řečeném Numarcia; Spangenlant genant Numancia

³² A: čtyři

³³ A harcovali s nimi] A: Těch čtyř tisíc lidí jezdili často ven proti těm čtyřiceti tisícóm lidem a šermicovali s nimi

³⁴ A + když

³⁵ A + mnohokrát

³⁶ dobře větší] A: věcí

³⁷ tu před městem Říman] A: Říman tu před městem

³⁸ zbito větší] A: zabito věcie

³⁹ naposledy Římané] A: najposledy Římené

⁴⁰ Římané: v A chybí

jest⁴² to bylo a to se přihodilo⁴³, že sú⁴⁴ oni je tak často⁴⁵ pobíjeli a že sú⁴⁶ jim tak mnoho lidí zbili a že⁴⁷ již⁴⁸ malý lid tento přemohl a jich dobyl⁴⁹. I odpověděl⁵⁰ ten pán z Numericia⁵¹ a řka: „To jest nic jiného neučinilo,⁵² že jest mezi námi ruoznice⁵³, ale dokudž jsme byli v jednotě a sobě věrni byli, dotud sme vždy⁵⁴ svítěžili nad vámi, ač jest⁵⁵ vaše moc byla veliká proti nám. Ale když mezi námi byla dvojice⁵⁶ a že jeden pod druhého nechtěl slušeti, a pro tu nesvornost dobyli ste nás s malým lidem.“

⁴¹ toho města] A: Numarcie; Numancia

⁴² kterak jest] A: kak je

⁴³ se přihodilo] A: přichodilo

⁴⁴ A: jsú

⁴⁵ je tak často] A: tak často je

⁴⁶ a že sú] A: že jsú

⁴⁷ A + je

⁴⁸ A + tak

⁴⁹ A: dobyli

⁵⁰ A: odpovědě

⁵¹ A: Numarcie

⁵² A + jedno

⁵³ A: różnice

⁵⁴ sme vždy] A: jsme my vždy

⁵⁵ ač jest] A: kakž je

⁵⁶ A: różnice

O jedné různici, kteráž byla¹ v Římě

V ty časy ihned² potom zdvihli se Římané³ sami proti sobě tak, že sú⁴ urození vadili se s obcí a chtiec každá strana vlásti. A to trvalo deset let. A mezi tím stávali se velicí mordové, že v⁵ těch desieti letech zbili mezi sebou lidí více než puol druhého tisíce. Potom, když ten zabít byl, ješto tu svádu najvíce jednal, ihned⁶ potom opět byla jednota mezi nimi a šli **25r** sú⁷ v svú moc nahoru tak, že⁸ oni nad mnohými⁹ jinými zeměmi panovali.

¹ jedné různici, kteráž byla] A: jednom rumoru

² A: inhed

³ A: Římené

⁴ A: jsú

⁵ A: **92v**

⁶ A: inhed

⁷ opět byla jednota ... a šli sú] A: byla jednota ... a šli opět

⁸ A + jsú

⁹ A: mnoho

Kterak Štraspurk a jiné¹ německé země přemoženy sú od Římanuov²

Za těch let, ješto čtli³ od založení Říma sedm set let sedmi⁴ méně, to bylo před božím narozením⁵ šedesáte⁶ let. V ty časy byl udělán Julius mistrem v Římě, na němž moc záležela jich⁷. A jakož

¹ Štraspurk a jiné] A: Štraspurg a

² od Římanuov] A: byly

³ A: četli

⁴ A: sedm let

⁵ A + bez jednoho

⁶ A: šestdesáte

⁷ němž moc záležela jich] A: němžto jich moc ležala jest

Římané⁸ v ty časy byli již⁹ podrobili¹⁰ všechny země kromě Němcuov, Lampartuov a Frankrajchu¹¹, i poslali sú¹² toho dobrého a¹³ bojovného člověka řečeného Julius, davše jemu mnoho lidu branného velmi¹⁴. A rozkázali jemu¹⁵, aby on ty země připravil, aby také pod Řím slušaly¹⁶. A to aby zjednal v¹⁷ pěti letech, mohl li by, aby za těch pět let hajtnanem byl nad těmi lidmi, a nic dále. A ihned¹⁸ Julius jel s tím lidem přeč a¹⁹ přemohl Lamparty a podrobil je pod Řím. A²⁰ potom jel do německých zemí. Zvěděvše to dvě kniežat²¹ z Bavor, Peymut²² a Iuram²³, táhli²⁴ proti němu s velikým lidem a tak, že sú²⁵ se bili, že s obů stranů lidu mnoho zbito²⁶ bylo. Avšak Julius přemohl²⁷ a podrobil ty kniežata sobě²⁸. Potom se položili před Týrem²⁹, nebo jest³⁰ bylo v ty časy v německých zemích najslovutnější město. Ale ti z Týru³¹ dobře se bránili³² jemu. Avšak naposledy dobyl ho³³ úkladem. A to se stalo takto³⁴, že v Týře byla dva páni, v tom městě³⁵, na nichž to město něco záleželo³⁶. A byla velmi bohatá a vadila se vždy o moc a o své veliké panství. Jednomu říkali³⁷ Dulcemar a druhému Zenator³⁸. A když Zenator³⁹ uzřel, že⁴⁰ Dulcemara nemuž⁴¹ přemoci, vyprav se z města, i prikázal⁴² se Juliovi. A s toho pomocí uloži Zenator⁴³, že ten jistý Dulcemar, ten dobrý hajtnan, v tom městě⁴⁴ byl zabit. A ihned⁴⁵ město dali. A tak Julius dobyl toho města a té země a nechal těch pánuov⁴⁶ zemských. A tak se⁴⁷ Juliovi holdovali a

⁸ A: Římené

⁹ byli již] A ~

¹⁰ A + sobě

¹¹ Němcuov, Lampartuov a Frankrajchu] A: Němcov, Lampart a Frankrichu

¹² A: jsú

¹³ a: v A chybí

¹⁴ jemu mnoho lidu branného velmi] A: mu velmi mnoho branného lidu

¹⁵ A: mu

¹⁶ A: slušely

¹⁷ A: u

¹⁸ A: inhed

¹⁹ přeč a] A: pryč i

²⁰ A: v A chybí

²¹ to dvě kniežat] A: kniežata

²² A: Peymunt; Poymunt

²³ Ingram

²⁴ A + jsú

²⁵ A: jsú

²⁶ lidu mnoho zbito] A: mnoho lidí zbitých

²⁷ A + je

²⁸ podrobil ty kniežata sobě] A: podrobil sobě ta kniežata

²⁹ položili před Týrem] A: položil před Trieru; gein Triere

³⁰ nebo jest] A: neb je

³¹ A: Triery

³² dobře se bránili] A: bránili se dobře

³³ naposledy dobyl ho] A: najposledy doby jeho

³⁴ stalo takto] A: jest takto stalo

³⁵ v Týře byla dva páni, v tom městě] A: v Trieře, v tom městě, byla dva páni

³⁶ na nichž to město něco záleželo] A: na nichžto moc toho města ležala

³⁷ A: řekali

³⁸ A: Zigonator; Signator

³⁹ A: Zigonator

⁴⁰ A: ano

⁴¹ A: nemohl

⁴² A: 93

⁴³ uloži Zenator] A: uložil Zigenator (Zigenagor!)

⁴⁴ v tom městě: v A chybí

⁴⁵ A: inhed

⁴⁶ A: pánov

⁴⁷ A: jsú

prisáhli⁴⁸ jako svému najvyššiemu⁴⁹ pánu a za pána jej měli. I byl Julius tak štědrý a tak⁵⁰ dobrý člověk a šlechetný, že dával veliké dary. A skrze to byli naň lidé⁵¹ velmi laskavi. A tu sú v Týře⁵², Kolín, Mohuc, Štraspurk⁵³ a ta města vsecka v německých zemích holdovaly a daly se jemu dobrovolně. A také⁵⁴ zemští páni. I⁵⁵ udělal podlé Rýnu mnoho dobrých tvrzí a hraduov i⁵⁶ měst zemanuom a měšťanuom⁵⁷ ke cti a k obraně jako Buthparten, Ingelnhein, Openheim⁵⁸. A udělal v Mohuci⁵⁹ veliký most přes Rýn, ale ten jistý most ihned⁶⁰ byl zbořen od některých nevěrných z Mohuce⁶¹. A když Julius vsecky německé země i⁶² jich pány přemohl a sobě podrobil, ihned⁶³ jel do Sbrzheimu⁶⁴, do toho kláštera⁶⁵, ješto byl udělán Merkuriovi⁶⁶, děkuje mu z toho štěstie a z⁶⁷ vítězství podlé obyčeje pohanského, nebo⁶⁸ v ty časy padesáte let před božím narozením byli vše⁶⁹ pohané. A byl Merkurius najvyššie⁷⁰ modla v německých zemích a velmi milostivý po jich víře v tom Sbrzheimě⁷¹ klášteru, jakož jest z chrámu⁷² udělán, jakož v⁷³ páté kapitole bude se o tom praviti.

⁴⁸ A: přísáhali

⁴⁹ A: najvyššiemu

⁵⁰ tak: v A chybí

⁵¹ byli naň lidé] A: lidé byli naň

⁵² sú v Týře] A: jsa v Trieře

⁵³ Mohuc, Štraspurk] A: Mohuč, Štraspurk

⁵⁴ A + i

⁵⁵ A: A

⁵⁶ hraduov i] A: hradov a

⁵⁷ zemanuom a měšťanuom] A: zemanóm, měšťanóm

⁵⁸ jako Buthparten, Ingelnhein, Openheim] A: Buchpartem, Ingeluheim, Oppenheim; Bochpartem, Ingelheim, Oppenheim

⁵⁹ A: Mohuči

⁶⁰ A: inhed

⁶¹ A: Mohuče

⁶² A + s

⁶³ A: inhed

⁶⁴ A: Ebrsheimu; gein Ebersheimmünfter

⁶⁵ A + aneb temple

⁶⁶ A + ke cti a k chvále, i ořeroval té modle Merkuriovi; rkp A blíže předloze, sr. Tw 331/4–5

⁶⁷ mu z toho štěstie a z] A: jemu z toho zštěstie a

⁶⁸ A: neb

⁶⁹ A: vsecko

⁷⁰ A: najvyšší

⁷¹ Sbrsheimě klášteru] A: Ebrsheimě kláštere

⁷² A: temple

⁷³ A: u

25v Kterak ciesařství vzniklo v Římě od hajtmána Julia¹

A když Julius německé země přemohl, jakož sem o tom dřieve² pravil, a dobře deset let tu byl, tu zjednal pány a města, kterak by bydleti³ po jeho rozkázání. A sám jel do Říma i jal se Říman prositi, aby ho nechali tiem jedniem mistrem⁴, na němž jest moc římská, a tak, jakož sú dřieve byli, jej učinili⁵ mistrem za sedm let, a že jim tak velikú čest a požitek zjednal, aby mu⁶ dali požití a jemu

¹ Kterak ciesařství vzniklo v Římě od hajtmána Julia] A: Ciesařství vzniklo od jednoho hajtmána v Římě řečeného Julius

² o tom dřieve] A: dřeve o tom

³ A: bydli

⁴ A + aneb hajtmánem; 93v; und houbetman

⁵ jakož jsú dřieve byli, jej učinili] A: jakož jest dřeve byl, i učinili jej

⁶ A + toho

toho povolili. ⁷ I⁸ nechťeli ho Římané⁹ do města pustiti proto, že on byl děle v německých zemích, než sú mu¹⁰ kázali. A proto také, že mnoho římského lidu v¹¹ bojích ztratil, a proto jej chtěli ssaditi a jiného mistra hajtmanem¹² nad lidmi udělati¹³. A to radil Pompeius¹⁴, jeden Římanín¹⁵. A toho mu povolili starší všickni, ale obci bylo toho žel¹⁶. ¹⁷ Když Julius tak byl od nich¹⁸ pohaněn, od těch Říman, ihned¹⁹ jel zase do německých zemí a obeslal všecky pány a všecka města ta, kteráž se jemu byla holdovala. I je se jim toho žalovati, své veliké hanby, jakož se jemu²⁰ od Říman stalo²¹. A²² slíbi jim veliké dary dáti, aby jemu jeli²³ na pomoc. ²⁴ A tak jeli všickni lidé z Němec s ním ²⁵. A když to Římané²⁶ uzřechu, že Julius na ně zase táhne²⁷ s velikú mocí, lečechu se tak velmi, že Pompeius²⁸ a ten múdrý ²⁹ Kato, jakož³⁰ proti Juliovi radu vydal³¹, a ti urození všickni v Římě³², ti utekli ven³³ z města, ale jiní v Římě šli proti němu před město ³⁴ i³⁵ přijeli jej velmi krásně a jeho veškeren³⁶ lid a dachu se jemu³⁷ na milost. A tak Julius s svým se vším lidem do města vjel³⁸. A když byl v městě, ihned³⁹ kázal vylomiti tu věži, jakož pokladové ležali⁴⁰. A dal svým lidem veliké zboží a každého daroval tak, jakož jim⁴¹ byl slíbil. I řekl k Římanóm: „Vy ste⁴² mi nechťeli malé moci přieti, ješto sem⁴³ já vám toho velikú práci a robotú zaslúžil⁴⁴, již já chci bez vaše vuole vaši moc všicku ⁴⁵ mieti a chci vás všech pán a král býti, dokudž sem já živ⁴⁶. A toho Římané⁴⁷ musichu mu povoliti⁴⁸. A tak Julius byl první a mocný král v Římě⁴⁹.

⁷ A + ale oni toho nechťeli učiniti; *rkp A blíže předloze, sr. Tw 331/16–17*

⁸ A: A

⁹ Římané: v A *chybí*

¹⁰ sú mu] A: jsú mu oni

¹¹ A: u

¹² A: a hajtmana

¹³ lidmi udělati] A: lidem učiniti

¹⁴ A: Pamponis; Pompeyus

¹⁵ A: Říměnin

¹⁶ bylo toho žel] A: toho bylo žel

¹⁷ A + A

¹⁸ tak byl od nich] A: od nich tak byl

¹⁹ A: inhed

²⁰ A: mu

²¹ A: stala

²² A: I

²³ A: přijeli

²⁴ v A *samostatná kapitola Julius opět jel do Říma*

²⁵ A + k Římu

²⁶ A: Římené

²⁷ na ně zase táhne] A: táhne na ně

²⁸ že Pompeius] A: že Pamponis

²⁹ A + pohan

³⁰ A: jako

³¹ A: vydali

³² v Římě] A: z Říma

³³ A: pryč

³⁴ A + ven i na koních jeli; *rkp A blíže předloze, sr. Tw 332/6*

³⁵ A: a

³⁶ a jeho veškeren] A: i jeho vešken

³⁷ se jemu] A: mu se

³⁸ A: jel

³⁹ A: inhed

⁴⁰ A: leželi

⁴¹ jakož jim] A: jakž jim je

⁴² A: jste

⁴³ A: jsem

⁴⁴ vám toho velikú práci a robotú zaslúžil] A: mnohokrát zaslúžil velikú robotú a práci vám

⁴⁵ A: **94r**

⁴⁶ býti, dokudž sem já živ] A: dokudž sem já živ, býti

⁴⁷ A: Římené

⁴⁸ A: povuoliti

⁴⁹ v Římě] A: římský

Proč ciesaři řiekají ciesař¹

A kterakž² je kolivěk prvé byl hajtmanem³ a mistrem udělán. A to se jest⁴ stalo před božím narozením čtyřicátého a sedmého léta⁵. Ten jistý Julius byl nazván cesařem⁶, ješto byl dietětem⁷. A bylo to jméno ciesař dříve najduostojnější⁸, neb těm nejvyšším hlavám v⁹ světě řiekali ciesař, to jest řečeno imperator¹⁰, jako by řečeno bylo¹¹ prikazatel aneb rozkazatel¹². Ale když ten jistý¹³ Julius tak statečný a tak mocný byl, pak jeho budoucí po něm chtěli také to¹⁴ jméno¹⁵ mieti ciesař¹⁶. A jakž sú¹⁷ kolivěk jim jinak řiekali¹⁸ a jiná jména měli, avšak se proto všickni píší ciesaři, nebo¹⁹ ten Julius byl první ciesař²⁰. A píše se rozmnožitel²¹ říše, nebo ten ciesař Oktavianus byl jmenován Augustus²². A již přijdu opět na dřevní řeč zase²³, že když ciesař²⁴ Julius sám byl mocný²⁵ v Římě a **26r** všicku moc sám měl, jako dříve všickni Římané měli²⁶, jako jest dříve o tom²⁷ praveno, a²⁸ všecky věci zpuosobil²⁹ podlé své vuole³⁰, i chtěl se pak pomstiti nad svými nepřátely i jel přes moře po Pompeiovi³¹. To³² zvěděv³³ Pompeius³⁴, i dobyl³⁵ sobě pomoci od dvúmezcieta

¹ Proč ciesaři řiekají ciesař] A: Proč cesaři řiekají ciesař, věz; B: **19r**: torzo nadpisu z předchozího, chybějícího folia: cesař a

² A, B: kakž

³ B: hétmanem

⁴ jest: v A, B chybí

⁵ čtyřicátého a sedmého léta] A: sedm a čtyřiceti let; B: XLVII let

⁶ A: cesařem před tiem; B: cesařem před tiem

⁷ A: dietetem (!)

⁸ jméno ciesař dříve najduostojnější] A: slovo cesař jedno jméno dříve najduostojnější; B: slovo cesař jedno jméno dříve najduostojnější

⁹ B: na

¹⁰ řiekali ciesař, to jest řečeno imperator] A, B: řekali (A: řiekali) králi a cesaři, to jest tak řečeno; hieffent künige oder imperatores, das ift

¹¹ řečeno bylo] A, B: řekl

¹² A: rozmnožitel; B: + aneb rozmnožitel; gebieter

¹³ ten jistý: v B chybí

¹⁴ také to] A: také též; B: takéž

¹⁵ A: + po něm

¹⁶ B: cesař

¹⁷ jakž sú] A: kakž jsú; B: kak sú

¹⁸ A: řekali

¹⁹ avšak se proto všickni píší ciesaři, nebo] A: však proto všichni se píší cesaři, neb je; B: avšak proto všichni se píší cesaři, neb je

²⁰ A, B: cesař

²¹ píše se rozmnožitel] A, B: píší se rozmnožitelé

²² nebo ciesař Oktavianus byl jmenován Augustus] A: neb (Ne!) jest král Oktavianus tak byl jmenován; B: neb je král Oktavianus tak byl menován

²³ přijdu opět na dřevní řeč zase] A: přijdu opět zase na dřevní řeč; B: přidu zase opět na dřevní řeč

²⁴ A, B: cesař

²⁵ A, B: mocen

²⁶ dříve všickni Římané měli] A: dříve Římené všickni jměli; B: dříve Římené všickni měli

²⁷ jako jest dříve o tom] A: jakož je dříve o tom; B: jakož je o tom dříve

²⁸ a: v B chybí

²⁹ A, B: zpósobil

³⁰ B: vóle

³¹ A: Pomponiovi; B: Pamponovi

³² A, B: Tu

kráľuov³⁶. I bili³⁷ se Julius a Pompeius polem často stokrát spolu³⁸. Někdy získal Pompeius³⁹ a někdy Julius, ješto by o tom bylo⁴⁰ mnoho praviti. Avšak najposléze⁴¹ utekl Pompeius⁴² do toho města, ješto slóve Alexandria⁴³, a Kato s ním a⁴⁴ jiných mnoho. A ihned se Julius položi⁴⁵ před to⁴⁶ město a řka: „Dajte mi mé nepřátely ven, aneb⁴⁷ se budu mstíti nad vaším městem.“ Tu lekše se ti z Alexandrie⁴⁸ i stěli Pompeiovi⁴⁹ hlavu i poslali ji⁵⁰ Juliovi ven a prosiec⁵¹, aby jim svojo⁵² hněv odpustil.

³³ A + to

³⁴ A: Pomponius; B: Pamponis

³⁵ B: doby

³⁶ pomoci od dvúmezcieta kráľuov] A: moci od dvamezcieta kráľov; B: pomoci od XIII kráľov

³⁷ B: bil

³⁸ Julius a Pompeius polem často stokrát spolu] A: Pamponius a Julius častokrát bojem spolu tak, že; B: Pamponius a Julius častokrát bojem spolu

³⁹ A, B: Pamponius

⁴⁰ o tom bylo] B: bylo o tom

⁴¹ A: najposledy; B: naposledy

⁴² A, B: Pamponius

⁴³ slóve Alexandria] B ~

⁴⁴ s ním a] A, B: a s nimi

⁴⁵ ihned se Julius položi] A, B: ihned (B: inhed) se položi Julius

⁴⁶ to: v B chybí

⁴⁷ A, B: aneb

⁴⁸ z Alexandrie] A, B: v Alexandřii

⁴⁹ A: Pamponiovi; B: Pompoinovi

⁵⁰ A, B + césaři

⁵¹ A: proséc

⁵² B: svůj

O múdrém mistru řečeném¹ Kato

A také² ten múdry mistr Kato byl³ z těch jeden, jako proti Juliovi radili. A když viděl, že mu smrti nezbyti⁴, ihned⁵ se svým vlastním⁶ mečem⁷ prostrčil a řka: „Než bych viděl, aby Julius se mnú měl svú vuoli a jemu v jeho ruku přišel⁸.“ A když Julius své nepřátely zhubil v mnohých zemích, i jel zase ihned⁹ do Říma a všechny věci jednal sám¹⁰ po své vuoli¹¹. A všel byl¹² tak u velikú moc a¹³ pýchu, že sobě proto Římané¹⁴ stýskali, ¹⁵ že sám Julius tu¹⁶ moc má, kerúž sú oni dřieve¹⁷ měli. A

¹ řečeném: v B chybí

² B: tak

³ byl: v B chybí

⁴ B: nelze zbýti

⁵ A: inhed

⁶ vlastním: v B chybí

⁷ A + sám

⁸ aby Julius se mnú měl svú vuoli a jemu v jeho ruku přišel] A: an Julius se mnú má svú vuoli a jemu v jeho ruku abych přišel, raději se chci sám zabiti. A mnohý se tak sám zabil, než by Juliovi v jeho ruce přišel; B: an Julius má se mnú svú vóli a jemu v jeho ruce přišel, raději se chci sám zabiti. A mnohý se tak sám zabil, než by Juliovi v jeho ruce přišel

⁹ zase ihned] A: inhed zase; B: ihned zase

¹⁰ jednal sám] B ~

¹¹ B: vóli

¹² B + v

¹³ B + v

¹⁴ A: Římené; B: Římené velmi

¹⁵ A, B + a

¹⁶ sám Julius tu] A, B: Julius sám

¹⁷ kerúž sú oni dřieve] A: kterúž jsú oni dřeve; B: tu, kterúž sú oni dřieve

že on ty mocné Římany tupil a jich žádného¹⁸ se¹⁹ nebál, a protož přísáhl²⁰ se jich tajně²¹ dvě stě a čtyřiceti²² Říman, aby jej zamordovali²³. Pak²⁴ jednu chvíli, když chtěl Julius²⁵ jíti a seděti na súde, jakož²⁶ dřívě obyčej byl, že sami králi a cesaři na súde²⁷ sedali a súdili²⁸ chudé i bohaté tak, aby jim spravedlnost činili, tu byl Juliovi list poslán, an jde²⁹ k súdu, a dán jemu³⁰ v ruku, na němž byla psána výstraha³¹, aby se³² opatřil, neb sú³³ se smluvili a uložili o jeho život. Ten jistý list on³⁴ držal tak zavřený³⁵ v rukú a tak umienil, že³⁶ když by prázdnen byl, že by jej chtěl čísti. A když seděl tu v³⁷ súde, tehda³⁸ přišli ti jistí zrádce i zamordovali³⁹ jej i našli jemu⁴⁰ ten⁴¹ list v rukú⁴². A by byl ten⁴³ list přečetl, byl by se v tom⁴⁴ opatřil, ⁴⁵ že by od těch zrádcí zabit nebyl. A protož⁴⁶ mají Římané⁴⁷ ten obyčej⁴⁸ potom, že když jim který list přijde⁴⁹, nechajíce⁵⁰ všech věcí, i⁵¹ čtú ten list ihned⁵². A⁵³ ten Julius, jako byl zabit, kraloval pět⁵⁴ let. A byl padesáti a šesti let v stáří⁵⁵.

¹⁸ B: žádný^{19v}dného

¹⁹ A + jest

²⁰ protož přísáhl] A: a proto spřisáhl; B: a proto přisáhl

²¹ jich tajně] A ~

²² dvě stě a čtyřiceti] B: CC a XL

²³ B: zabili

²⁴ Pak: v B chybí

²⁵ chtěl Julius] A, B ~

²⁶ A, B: jako

²⁷ dřívě obyčej byl, že sami králi a cesaři na súde] A: dřívě obyčej byl, že králi a cesaři sami na súde; v B chybí

²⁸ a súdili] A: a slyšěce; B: slyšiece

²⁹ B: jede

³⁰ A, B: mu

³¹ na němž byla psána výstraha] A: a vystřehajíc jej; B: a vystřiehajíc

³² A, B + v tom

³³ A: jsú

³⁴ jistý list on] B: on list

³⁵ A: zavřen; B: zavřin

³⁶ umienil, že] A: mienil jest; B: mienil

³⁷ seděl tu v] A, B: tu seděl na

³⁸ B: tehdy

³⁹ A, B: zamordovachu

⁴⁰ i našli jemu] A: a našli mu; B: a našli mu jej

⁴¹ A + jistý

⁴² A, B + zavřený; befloffen

⁴³ A + jistý

⁴⁴ A, B + dobře

⁴⁵ B + a

⁴⁶ A, B: proto

⁴⁷ A, B: Římené

⁴⁸ A + vždy; B + viac

⁴⁹ B: přide

⁵⁰ A, B: nechajíc

⁵¹ i: v A, B chybí

⁵² A: inhed

⁵³ A, B + tak

⁵⁴ jako byl zabit, kraloval pět] A, B: byl zabit, jako kraloval pět (B: V)

⁵⁵ padesáti a šesti let v stáří] A: padesát a šest let v stáří; B: stár L let

Druhý cesař¹

¹ Druhý cesař] A: Potom po něm byl Oktavianus druhý cesař ^{95r}; B: Oktavianus, druhý cesař; Octavianus der ander keyfer

Potom, když Julius zabit byl, na jeho místo vstúpil Oktavianus Augustus, jako jej² byl Julius za svého zdravie zjednal. Ten Oktavianus byl dříve řečeného Julia³ sestřenec a kraloval dvě a čtyřicet⁴ let před božím narozením a čtrnácte let po božiem narození⁵. A byl učinil tak veliký pokoj všudy po⁶ všech zemích, že kázal všechny vězně propustiti, pro kterúž sú koli věc zjímání byli⁷. A také zkázal⁸ ty všechny zbíti, kteříž sú⁹ Julia, jeho ujce, zamordovali. A učinil v svých mladých letech pět bojův¹⁰ a všechny obdržal. Ten¹¹ zahnal **26v** Antonia¹², ještě s ním kraloval dvanácte¹³ let a byl císařem na oné¹⁴ straně moře. Ale Oktavianus byl císařem¹⁵ nade všemi zeměmi s této strany moře.¹⁶ A když byl Antonius zahnán, i byl pak¹⁷ Oktavianus pán¹⁸ nade všemi zeměmi v ty časy, jakož jest Antonia zahnal¹⁹ byl,²⁰ s oné strany moře všechny země přemohl²¹. A s tím jel zase a přinesl tak veliké bohatství s sebou²² do Říma, že více koupili za jeden peniez než první za tři.²³

² A: ho; v B chybí

³ byl dříve řečeného Julia] A: dřevěřečeného Julia byl; B: dříve řečeného Julia byl

⁴ B: XLII

⁵ a čtrnácte let po božiem narození: v B chybí

⁶ B: ve

⁷ kterúž sú koli věc zjímání byli] A, B: kterou jsou (B: sú) věc kolivěk byli zjímání

⁸ A: kázal

⁹ A, B: jsou (B: sú) císaře

¹⁰ B + měl

¹¹ B: A

¹² B: Antoniana

¹³ B: XII

¹⁴ císařem na oné] A, B: císařem na ně

¹⁵ B: císař

¹⁶ Ale Oktavianus byl císařem nade všemi zeměmi s této strany moře: v A chybí; rkp B a prvotisk blíže předloze, sr. Tw 334/27

¹⁷ B: tak

¹⁸ A, B: sám pánem

¹⁹ jakož jest Antonia zahnal] A, B: jakož (B: jako) je Antonie vyhnal

²⁰ A, B + a

²¹ A + a podmanil pod svou moc; B + pod svou moc

²² s sebou: v B chybí

²³ že více koupili za jeden peniez než první za tři] A: **Proč císaři říkají Augustus** Proto říkají císaři Augustus, že za Oktaviána více koupili za jeden peniez než dříve za čtyři; B: **Proč císaři říkají Augustus** Že více koupili za jeden peniez než první za čtyři

Pokoj byl veliký¹

A ihned Římané² křičechu³ velikým hlasem a řkúce⁴: „On má slúti Augustus, to jest⁵ rozmnožitel říše a obecního⁶ dobrého. Ačkoli těchto časův⁷ císaři toho neukazují⁸, však se píší⁹ rozmnožitelé říše. Pak v ty časy zprotivili se Uhři proti tomu jistému císaři¹⁰. A ihned císař šikoval¹¹ pastorka

¹ **Pokoj byl veliký**: v A, B chybí – rozsah i název kapitoly odlišný, viz předchozí poznámku

² ihned Římané] A: ihned Římené; B: ihned Římené

³ A + všichni; B + všickni; alle

⁴ B: řkúce

⁵ A + řečeno česky; B + řečen (rzeciem!) česky

⁶ A: obecného; B: obecního všeho

⁷ Ačkoli těchto časův] A: Ačkolivěk za těchto časův; B: A cožkolivěk toho za těchto časův

⁸ císaři toho neukazují] A: jiní králi a císaři neukazují téhož; B: jiní králi a císaři neukazují

⁹ A + proto

¹⁰ B: císaři

¹¹ císař šikoval] A: ihned císař šikoval svého; B: ihned císař šiko**20r**val svého

řečeného Tiberius s velikým lidem do Uher¹². A tak, že je snad polovici Uhruov¹³ zbil a zemi také¹⁴ velmi zkazil tak, že je¹⁵ připravil po své vuoli¹⁶. Potom ten¹⁷ jistý¹⁸ Tiberius jel do německých¹⁹ zemí na Rýn, ti sú také²⁰ nechťeli daní dávati²¹ do Říma. A proto bil se s nimi²² ten jistý²³ Tiberius u toho²⁴ města Augšpurk²⁵. A byl to největší²⁶ a najškodnější²⁷ boj Římanuom²⁸, než se jim kdy stalo, neb²⁹ Říman bylo více než třidceti tisíc³⁰ zabito a Němcuov bylo málo zbito³¹. A tak Němci ten boj obdrželi. A když to cesař³² v Římě zvědě, byl tak tiem³³ velmi teskliv, že pro velikú žalost sám se rval a bil a³⁴ šikoval svému pastorku více lidí³⁵ proti těm Němcuom³⁶ tak, že Tiberius měl dvanácte³⁷ zástupov a³⁸ v každém bylo více než šest tisícúov³⁹. A bojoval s ním⁴⁰ plná tři léta, však⁴¹ naposledy přemohl Němce, že⁴² musili Římanóm⁴³ holdovati a pod jich mocí⁴⁴ býti. Ihned⁴⁵ potom byl tak veliký pokoj v světě, že od východu slunce až do západu⁴⁶ i všudy po všem světě o nižádném⁴⁷ nepokoji nikdež⁴⁸ nevěděli a tak⁴⁹ vešken svět byl pod toho cesaře⁵⁰ mocí.

¹² s velikým lidem do Uher] *A, B:* do Uher s velikým lidem

¹³ *A, B:* Uhróv

¹⁴ *A, B:* tak

¹⁵ tak, že je] *A, B:* až je pak přemohl a

¹⁶ po své vuoli] *A:* po své vůli; *B:* k své vůli

¹⁷ *T:* teen (!)

¹⁸ jistý: v *B* chybí

¹⁹ *B:* německých

²⁰ ti sú také] *A:* neb jsú se také byli zprotivili a

²¹ daní dávati] *A, B* ~

²² bil se s nimi] *B:* s nimi se bil

²³ jistý: v *B* chybí

²⁴ *A:* 95v

²⁵ *A:* řečeného Angestburg; *B:* řečeného Anglesburg; Ougeftburg

²⁶ *A:* největší

²⁷ a najškodnější: v *B* chybí

²⁸ *A, B:* Římanóm

²⁹ stalo, neb] *A, B:* prvé stávalo, nebo (*B:* neb)

³⁰ třidceti tisíc] *A:* třidceti tisícov; *B:* XXX tisícov

³¹ Němcuov bylo málo zbito] *A:* Němcov málo zabito; *B:* Němcov málo zbito

³² *A, B:* cesař

³³ tak tiem] *A* ~; *B:* tiem

³⁴ *B:* Pak

³⁵ *B:* lidu

³⁶ *A, B:* Němcóm

³⁷ *T:* dwanaczate (!); *A:* dvanáct; *B:* XII

³⁸ *A, B:* že

³⁹ šest tisícúov] *A:* tisícov šest; *B:* VI tisícov

⁴⁰ ním] *A, B:* nimi

⁴¹ *A, B:* avšak

⁴² *A* + se

⁴³ *B* + se

⁴⁴ *T:* mocz (!)

⁴⁵ Ihned] *A:* A inhed

⁴⁶ *A, B* + slunce

⁴⁷ *A, B:* žádném

⁴⁸ *A, B:* nic

⁴⁹ *A, B:* také

⁵⁰ *A, B:* cesaře

Sibyla ukázala cesaři¹, že se Buoh má naroditi² z čisté panny³

¹ ukázala cesaři] *A:* ukázala cesaři; *B:* ukazuje cesaři

² se Buoh má naroditi] *A:* se Pán Buoh narodil; *B:* Buoh narodil se

A proto Římané chtěli se jemu modlití⁴ a jej⁵ za svého boha mieti⁶. Toho on nechtěl dopustiti, neb ta múdrá Sibyla ukázala tomu cesaři⁷ na nebi⁸ pannu,⁹ ta měla a držala děťátko¹⁰ na své ruce a to děťátko¹¹ mělo kříž na své hlavě. I vece Sibyla¹²: „To děťátko¹³ jest větší pán¹⁴ a mocnější nežli ty. A protož¹⁵ nedaj se modliti sobě, neb ty nejsi najmocnější.“ A to se stalo tu noc na božie narozenie, jakož¹⁶ náš milý pán Ježíš¹⁷ Kristus se¹⁸ narodil.

³ B + Marie

⁴ Římané chtěli se jemu modlití] A: se chtěli Římené jemu modlití; B: se chtěli Římené modlití jemu

⁵ B: jeho

⁶ A: jmieti

⁷ A, B: cesaři

⁸ A, B + jednu

⁹ A, B + a

¹⁰ A: dietatko (!)

¹¹ A: dietatko (!)

¹² A, B + k cesaři

¹³ T, A: dietatko (!)

¹⁴ větší pán] A: pán větčí; B ~

¹⁵ B: proto

¹⁶ A, B: jako

¹⁷ A, B: Jesus

¹⁸ A, B + byl

Pán Kristus se narodil¹

Neb jest chtěl za toho pokoje přijíti na tento svět. A to se stalo od počátku² světa tak, jakž se jest³ Buoh narodil⁴ pět tisíc⁵ a dvě stě let bez jednoho léta.

¹ v A, B text plynule pokračuje, nejedná se o samostatnou kapitolu

² A: počátka

³ A + Pán

⁴ Neb jest chtěl ... jakž se jest Buoh narodil: v B chybí

⁵ A: tisíc let; B: tisícov let

Chrám pokoje se obořil¹

Na ten den, jako se² Buoh narodil, ihned³ se učini⁴ studnice v Římě a z té⁵ tekla ten celý den pramen pravého a čistého oleje⁶. A ten chrám, ješto slul pokoj chrám⁷, ihned⁸ se zbořil⁹ v Římě, jakož byla Sibyla prorokovala¹⁰. Pak po třinácti¹¹ dnech přijeli tři králi¹² svatí k tomu jistému¹³ děťátku¹⁴ a oběrovali a klaněli se jemu¹⁵.¹⁶

¹ v A, B text plynule pokračuje, nejedná se o samostatnou kapitolu

² A + Pán

³ A: inhed

⁴ B: učinila

⁵ A, B: nie

⁶ ten celý den pramen pravého a čistého oleje] A: veliký pramen pravého dobrého a čistého oleje ten den celý; B: veliký pramen pravého, čistého oleje. Ten den celý tekla

⁷ A ten chrám, ješto slul pokoj chrám] A: A templ, ješto slul Templum Pacis anebo chrám pokoje; B: ješto slóve Pacis templum nebo chrám pokoje

⁸ A: inhed

⁹ A: 96r; B: rozbořil

¹⁰ v Římě, jakož byla Sibyla prorokovala: v A, B chybí

¹¹ T: trzinczati (!); B: XIII

¹² B: králové

¹³ jistému: v B chybí

¹⁴ A: dietatku (!)

¹⁵ a klaněli se jemu] A, B: mu, jakož dřéve (B: dřieve) slýcháno

¹⁶ A + A toho jistého léta utekl Jozef s děťátkem (dietatkem!) do Ejipta a byli tam sedm let, až Herodes i umřel; B + A toho léta utekl Jozef s (z!) děťátkem do Ejipta a byli tam VII let, až Erodes umřel; v prvotisku součást následující kapitoly

27r Herodes dietky zmordoval¹

Pak² potom tretie léto po božiem³ narození zmordoval Herodes⁴ děťátka. A Jozef utekl se Pánem do Ejipta a byl tam sedm let, až Herodes umřel.⁵ Pak sedmnácté⁶ léto byl Pilát⁷ úředníkem a vladařem v zemi Judea, to jest v Jeruzalémě. Pak bez jednoho ve dvadeceti⁸ letech počal svatý Jan Křtitel⁹ kázati vieru křesťanskú. Pak v jednom a ve třidceti¹⁰ letech ¹¹ Kristus pokřtěn¹², počal¹³ kázati a divy a znamenie činiti¹⁴. A potom po třech letech, a což jest více od Vánoc až do Velikého pátku, umřel jest ¹⁵ Buoh na kříži za ny ¹⁶ hříšné.

¹ Herodes dietky zmordoval] A, B: O Herodesovi (B: Erodesovi) a o Pilátovi; Von Herodes und Pilatus

² T: Ppak (!)

³ A: božém; B: božím

⁴ B: Erodes

⁵ A Jozef utekl se Pánem do Ejipta a byl tam sedm let, až Herodes umřel: v A, B součástí předchozí kapitoly

⁶ B: XVIIIté

⁷ byl Pilát] A: Pilatus byl; B: byl Pilatus

⁸ A: třidcát; B: třit²⁰ací

⁹ A: Křstitel

¹⁰ A: třidcát; B: XXXti

¹¹ A + byl; B + by

¹² A: pokřštěn

¹³ B: počel

¹⁴ divy a znamenie činiti] A: znamenie a divy činiti; B: znamenie činiti a divy

¹⁵ A + Pán

¹⁶ A, B + za

O Virgiliovi¹

A za těch časuov² byl jest³ živ ten veliký mistr Virgilius a bydlel⁴ tu při ciesaři⁵ v Římě. Ten jistý cesař⁶ Oktavianus Augustus byl tak statečný a šlechetný⁷ a tak statečný⁸ muž v⁹ boji i¹⁰ ve všech věcech, jako se kdy narodil, však¹¹ nebyl také bez poškrvny, neb jest byl smilník a zkazil mnoho panen. On jest vyhnal svú vlastní ženu a jinú vzem i bydlil s ní ¹² a byl velmi lakomý¹³ a stál po zboží a po lakomství¹⁴. Tomu jistému¹⁵ vše šlo pod ruku. ¹⁶ On měl čtyřidceti tisícuv věžňuv¹⁷, ty

¹ v A, B se nejedná o samostatnou kapitolu

² A, B: časov

³ jest: v B chybí

⁴ A, B: bydlil

⁵ A, B: cesaři

⁶ jistý cesař] A: jistý cesař; B: cesař

⁷ statečný a šlechetný] A, B ~

⁸ A, B: šťastný

⁹ A, B: u

¹⁰ i: v B chybí

¹¹ narodil, však] A: narázal, avšak

¹² A + a hrál s ní, jakž chtěl; B + jakž chtěl

¹³ a byl velmi lakomý: v A chybí; B: a byl lakomý velmi; und was uffer moffen gritig

¹⁴ a stál po zboží a po lakomství] A: a rád velmi stál po zboží a po panství; B: po zboží a po panství

¹⁵ Tomu jistému] A: a to jemu; B: a to mu

všecky prázdny¹⁸ propustil a kázal jim jíti na Rýn a tu aby se osadili, neb tu byla země okolo¹⁹ úrodná. A když byl sedmdesáte a sedm²⁰ let stár a padesáte²¹ let kraloval, a pak²² umřel čtrnácté léto²³ po božiem²⁴ narození.

¹⁶ B: + A

¹⁷ čtyřidceti tisícúov věžnuov] A: čtyřidceti tisícov věžňov; B: XL tisícov věžňov

¹⁸ všecky prázdny] A: všechny prázny; B: všechny

¹⁹ okolo: v B chybí

²⁰ sedmdesáte a sedm] A: sedmdesát a sedm; B: LXXVII

²¹ A: šest; B: XL a VI

²² a pak] A: potom; B: pak

²³ čtrnácté léto] B: XIII let

²⁴ B: božím

Proč sú Římané nenáviděli křesťanuov. Tiberius, třetí cesař¹

Tiberius², dřieve řečeného³ Oktaviána pastorek, byl cesařem⁴. A ten panoval třimezcietma⁵ let. Ten jistý cesař⁶ byl múdry a také šťastný⁷ a byl dobře učený⁸ a dobyl Římanóm⁹ veliké cti. Za toho cesaře časuov¹⁰ byl Pán¹¹ Buoh umučen a Pilát¹² poslal tomu jistému cesaři¹³ list o znamení a o diviech, jako je¹⁴ Buoh činil v ty časy, jakož sú¹⁵ jej mučili¹⁶, neb jsú¹⁷ to očité viděli. ¹⁸ I jel se ten jistý cesař¹⁹ Říman prositi, aby Pána²⁰ Krista měli za svého boha²¹. I rozhněvachu se Římané²² proto na Piláta, že jest cesaři²³ list psal²⁴, a jim nic, neb jest²⁵ byl v ty časy obyčej²⁶, v kteréž se zemi co²⁷ dvorného dálo, ihned²⁸ ten jistý král aneb hajtman²⁹ psal list Římanóm³⁰ prvé než cesaři³¹

¹ Proč sú Římané nenáviděli křesťanuov. Tiberius, třetí cesař] A: Proč Římené nenáviděli křesťanów, slyš; B: Proč Římené nenávidie křesťanów

² T: Iberius (!)

³ dřieve řečeného] A: dřeveřečeného

⁴ B: cesařem

⁵ panoval třimezcietma] B: kraloval XXIII

⁶ jistý cesař] A: jistý cesař; B: cesař

⁷ A: zšťastný

⁸ A: učen

⁹ A: Římenóm

¹⁰ cesaře časuov] A: jistého cesaře časov; B: cesaře časov

¹¹ Pán: v A, B chybí

¹² A, B: Pilatus

¹³ jistému cesaři] A, B: jistému (A: jis^{96v}tému) cesaři

¹⁴ je: v B chybí

¹⁵ jakož sú] A: jako sú; B: jako jsú

¹⁶ B: zmučili

¹⁷ B: sú

¹⁸ v A, B samostatná kapitola O Pilátovi; rkp A, B blíže předloze, sr. Tw 339/15

¹⁹ B: cesař

²⁰ A: toho jistého; B: toho

²¹ svého boha] B ~

²² A, B: Římené

²³ jest cesaři] A, B: je cesaři

²⁴ A, B: poslal

²⁵ A: je; v B chybí

²⁶ v ty časy obyčej] A, B: obyčej v ty časy

²⁷ v kteréž se zemi co] A: v kterých se zemiech co; B: v kterých zemiech co se

²⁸ dálo, ihned] A: stalo, inhed

²⁹ jistý král aneb hajtman] A: jistý hajtman nebo král; B: král aneb hétman

³⁰ list Římanóm] A: Římenóm list; B: Římanóm list

³¹ než cesaři] A: nežli cesaři; B: než cesaři

aneb komu jinému, neb Římané³² vždy rádi slyšeli noviny a dvorné věci. I vecechu Římané³³: „Když jest tobě Pilát psal³⁴, a nám nic o Kristovi, jako jej Židé zabili, a ten jistý³⁵ Kristus nazýval³⁶ se bohem bez naše vuole³⁷ a bez našeho vědomie a námi zhrdal³⁸ a tak činil před Židy divy,³⁹ a nás chce za nic jmieti⁴⁰.⁴¹ A ktož bude veň věřiti, toho my chceme⁴² zabiti.“ A potom vždy více a více Římané⁴³ slýchali o diviech, jako⁴⁴ jest Kristus skrze své apoštoly a jiné svaté činil⁴⁵. A čím jim oni⁴⁶ více⁴⁷ rozprávěli, tiem sú⁴⁸ oni větší nechut a závist k Kristovi měli. A protož sú⁴⁹ mučili⁵⁰ ty⁵¹, kteříž sú⁵² v Krista věřili,⁵³ činiece jim smrt. Protož tu⁵⁴ jest najvíce svatých⁵⁵ v Římě⁵⁶, neb jest jich⁵⁷ tu najvíce zhubeno⁵⁸ pro jméno božie.

³² A, B: Římené

³³ A: Římené k císaři; B: Římené k císařovi

³⁴ jest tobě Pilát psal] A: je tobě Pilatus psal; B: Pilatus jest tobě poslal

³⁵ jistý: v B chybí

³⁶ A, B: nazýva; nelze zcela vyloučit čtení nazývá

³⁷ B: vóle

³⁸ B: hrdal

³⁹ A, B + a před námi nic; nüt bi uns

⁴⁰ B: mieti

⁴¹ A, B + A proto my chceme také toho Krista za nic mieti; rkp A, B blíže předloze, sr. Tw 340/6

⁴² B: chceme

⁴³ více a více Římané] A: vícež a vícež Římené; B: více Římané

⁴⁴ A: jakož

⁴⁵ skrze své apoštoly a jiné svaté činil] A, B: činil skrze své apoštoly a jiné svaté

⁴⁶ oni: v B chybí

⁴⁷ A, B + o tom

⁴⁸ A: jsú

⁴⁹ protož sú] A: proto jsú; B: proto sú

⁵⁰ B: mu^{21r}čili

⁵¹ A + jisté

⁵² kteříž sú] A, B: ktož jsú

⁵³ A, B + a

⁵⁴ tu: v A, B chybí

⁵⁵ A + těl

⁵⁶ B + těl

⁵⁷ jest jich] B ~

⁵⁸ A: zahubeno

O Pilátovi tuto stojí¹

Pak tomu jistému císaři² přišla veliká žaloba na Piláta, kterak by Pilát³ nespra^{27v}vedlivě soudil⁴ pro dary a také kterak Pilatus veliké dary⁵ bere a šacuje lidi židovské <i>⁶ jiné⁷ lidi pro své veliké lakomství, kteréž měl⁸ po zboží⁹. A protož¹⁰ ten jistý císař¹¹ kázal Piláta jieti¹² a poslal jej do

¹ v A není samostatná kapitola; v B: O Pilátovi

² jistému císaři] A: jistému císaři; B: císaři; diefem keyfer

³ A, B: Pilatus; Pilatus

⁴ A, B: súdil

⁵ A: dani; můte

⁶ doplněno podle rkp A; B: a

⁷ A + obecné; B + obecníe

⁸ kteréž měl] A: jakož jest měl; B: jakož měl

⁹ B: zboží (!)

¹⁰ A, B: proto

¹¹ A, B: císař

¹² B: jieti

Lugdunen¹³ do Burgundie, neb jest odtud byl rodem¹⁴. Tu ¹⁵ trpěl Pilát¹⁶ mnoho smutku¹⁷ a tesknosti a nechuti¹⁸, že se proto sám ¹⁹ zabil²⁰. A ktož²¹ chce o Pilátovi dále²² čísti, ten to nalezne v lampartské historii²³, jakož praví tam o Velikém pátku. Ten jistý Tiberius císař²⁴ činil lidem mnoho nechuti a protivenství, a proto jej Židé²⁵ otrávil. A umřel v Kampani, jako²⁶ byl stár osmdesátého třetího léta²⁷ a to bylo po božím²⁸ narození bez jednoho třicátého²⁹ léta.

¹³ A: Lugdune; B: Lugmie; Lugdune

¹⁴ jest odtud byl rodem] A: neb je byl odtad urozením; B: neb je odtud byl urozením

¹⁵ A + jest

¹⁶ A, B: Pilatus

¹⁷ A: smutka

¹⁸ tesknosti a nechuti] A, B ~

¹⁹ A: 97r

²⁰ A: písař původně zapsal oběsil; erftach

²¹ A, B: kto

²² Pilátovi dále] A: Pilátovu životu; B: Pilátovu životu dál

²³ A: histori

²⁴ jistý Tiberius císař] A: jistý císař Tiberius; B: císař Tiberius

²⁵ A, B: jedem

²⁶ A: A; B: jakož

²⁷ osmdesátého třetího léta] A: tři a osmdesáte let; B: LXXXIII let

²⁸ A: božiem

²⁹ bez jednoho třicátého léta] A: čtyřiceti let bez jednoho léta; B: XL let bez jednoho (gednoh!) léta

Čtvrtý císař¹

Gaius², toho jistého³ Tiberia syna syn, kraloval tři léta a deset měsícův⁴. Ten byl velmi smilný a zlý⁵ muž. Ten ležal⁶ s svú vlastní sestrou⁷ a udělal jí⁸ dcerku. A s tú opět léhal. ⁹ Ten kázal urozené panie, kteréž nechtěly vuole jeho¹⁰ činiti, do obecního¹¹ domku¹² voditi mezi ženky¹³. A kázal se sobě modliti jako bohu. A kázal mnoho nevinných zmordovati. A vedl mnoho své vuole¹⁴ s¹⁵ Římany¹⁶, a proto jej zabili na jeho ¹⁷ vlastním paláci¹⁸, jako¹⁹ byl čtyřiceti let a jedno stár léto po božiem narození dvě a čtyřiceti let²⁰.

¹ A, B: císař

² B: Ganis (!); Gayus

³ A, B: dřevního

⁴ tři léta a deset měsícův] A: ... měsícův; B: III léta a X měsícův

⁵ smilný a zlý] A, B ~

⁶ A, B: lehal (*lze interpretovat i léhal*)

⁷ B: dcerú; fwefter

⁸ B: die (!)

⁹ B + A

¹⁰ vuole jeho] A ~; B: jeho vóle

¹¹ A, B: obecného

¹² A: domu

¹³ voditi mezi ženky] A, B: mezi ženky vuoditi (B: voditi)

¹⁴ B: vóle

¹⁵ B: z (!)

¹⁶ A: Římeny

¹⁷ A + na

¹⁸ A, B: palácu

¹⁹ B: jakož

²⁰ čtyřiceti let a jedno stár léto po božiem narození dvě a čtyřiceti let] A: stár čtyřiceti let bez jednoho léta; B: stár XL let bez jednoho léta

Svatý Matúš¹ Evanjelista čtenie psal²

³ V ty časy psal svatý Matúš Evanjelista⁴ svá čtenie⁵ v německých⁶ zemích židovským jazykem. Ta jistá čtenie⁷ byla po stu letech nalezena tak, že svatý Jeroným⁸ z židovské řeči v latinskú je přeložil⁹.

¹ A, B: Matěj

² čtenie psal: v A, B chybí; Matheus ewangelifte

³ A + Po božiem narození dvě a čtyřiceti let; B + Po božiem narození XLII let; rkp A, B blíže předloze, sr. Tw 341/14

⁴ Matúš Evanjelista] A: Matěj Euvangelista; B: Matěj Evanjelista

⁵ svá čtenie] A: svá euvanjelia; v B chybí

⁶ B: německých

⁷ jistá čtenie] A: jistá euvanjelia; B: evanjelia

⁸ A, B: Jeronymus

⁹ z židovské řeči v latinskú je přeložil] A, B: z (z: v B chybí) židovského jazyka přeložil je latině

Pátý ciesař¹

Klaudius², dříve³ řečeného Gaia strýc, byl ciesařem třinácte let a devět měsiecuov⁴. Ten jistý ciesař⁵ měl velmi krátký rozmysl⁶, ten⁷ svú ženu zabil proto, že k němu brzo spat nepřišla. Otáza, proč jeho žena k němu⁸ nepříde⁹. I odpověď jemu jeho jeden¹⁰: „Však¹¹ jde“. A on se rozhněvav¹², i učini jí¹³ smrt, ale nikdy stříezliv¹⁴ nebyl ten jistý ciesař, ale¹⁵ vždy byl¹⁶ pln vína. A byl na ty zrádce laskav a na opilé¹⁷, ještě nikdy stříezvi¹⁸ nebyli. ¹⁹ Toho jistého ciesaře²⁰ žena slula Mesalia. A byla ²¹ tak nečistá, ²² že své manželstvo²³ častokrát přestupovala tajně²⁴ a potom ²⁵ pak zjevně²⁶ a tak, že chodila mezi obecnie²⁷ ženky a byla obecná každému, že ktož chtěl²⁸, ten²⁹ měl s

¹ A, B: césař

² A: Klaudinus; B: Klaudius césař

³ A: dříve (nelze vyloučit čtení dříveřečeného)

⁴ ciesařem třinácte let a devět měsiecuov] A: césařem třinácte let a devět měsíccov; B: césařem XIII let a VIII měsíccov

⁵ jistý ciesař] A: jistý césař; B: césař

⁶ měl velmi krátký rozmysl] B: byl velmi krátkého rozmysla

⁷ A, B: jako

⁸ A, B + spat

⁹ A: nepřijde

¹⁰ B + a řka

¹¹ A, B: Všakt'

¹² B: rozhněva

¹³ B: jie

¹⁴ A, B: střízev

¹⁵ jistý ciesař, ale] A: jistý ciesař, než, B: césař, než

¹⁶ vždy byl] B: vždy

¹⁷ zrádce laskav a na opilé] A: laskav, na žráce a na opilce; B: laskav, na zrádce, na opilce

¹⁸ A: stříezivi; B: stříezvi

¹⁹ v A samostatná kapitola Césařová byla smilná, v B Césařová byla smilná a nečistá; rkp A, B blíže předloze, sr. Tw 342/3

²⁰ jistého ciesaře] A: jistého césaře; B: césaře

²¹ A, B + také; alfo

²² A: 97v

²³ A: manželstvio

²⁴ přestupovala tajně] A, B ~

²⁵ B: 21v

²⁶ zjevně] A: zevně to vedla; B: to zevně vedla

²⁷ A: obecné

²⁸ B: chtěli

ní svú vuoli³⁰. A také pripravovala a prinutila některé urozené panie³¹ v to smilstvo. A který³² služebník lehal s ní, tomu ona pomáhala velmi nahoru, ale který³³ nechtěl s ní spáti, toho ona osočila k ciesaři³⁴. A potom ji kázal ciesař³⁵ zabiti a pojal³⁶ svého bratra dceru sobě za manželku³⁷.³⁸ Ta slula Agripine. A když ciesař³⁹ stár a nemocen byl, ⁴⁰ je se mu raditi ta ⁴¹ Agripine, aby jejie dcery muže po sobě učinil ciesařem⁴² a svého spravedlivého syna aby nečinil ciesařem⁴³. To učini ten jistý ciesař⁴⁴ ženě k libosti. A ihned⁴⁵ jej otrávi proto⁴⁶, aby Nero⁴⁷ spieše v ciesařstvie⁴⁸ vkročil. A tak ten jistý⁴⁹ Klaudius⁵⁰ umřel ⁵¹ od své ženy, ješto byl v stáři šedesáte⁵² let.

²⁹ A: te (!)

³⁰ B: dobrú vóli

³¹ A, B + v tu nečistotu a

³² A který] A: A kterýž; B: Kterýž

³³ A, B: kterýž

³⁴ A: césaři; B: Czezarze (!)

³⁵ ji kázal ciesař] A, B: kázal ji césař

³⁶ A: pojel

³⁷ sobě za manželku] A, B: za manželku sobě

³⁸ B + A

³⁹ A, B: césař

⁴⁰ B + i

⁴¹ B + jistá

⁴² A, B: césařem

⁴³ nečinil ciesařem] A, B: césařem nečinil

⁴⁴ jistý ciesař] A: jistý césař; B: césař

⁴⁵ A: inhed

⁴⁶ proto: v B chybí

⁴⁷ B: nera (!)

⁴⁸ B: césařstvie

⁴⁹ jistý: v B chybí

⁵⁰ A, B: Klaudinus

⁵¹ A + jest

⁵² v stáři šedesáte] A: stár tři a čtyřidceti; B: byl stár LXIII

Ciesař šestý a veliký morděř křesťanský¹

28r Nero byl ciesařem třinácte let a devět měsiecóv². Za toho času³ šlo velmi doluov⁴ římskému duostojenství⁵, ⁶ vše proto, že byl tak⁷ zlý člověk, že ⁸ svět nikdy tak zlého neměl⁹. Ten kázal svú matku rozsekati¹⁰, chtě zvěděti¹¹, kde jest v nie¹² ležal¹³. ¹⁴ Ten obeslal své všecky¹⁵ mudrce a lékaře a řka: „Učňte mi, ať já¹⁶ budu břichat dietětem¹⁷. Pakli toho neučiníte a já¹⁸ nepočnu

¹ Ciesař šestý a veliký morděř křesťanský] A: Šestý ciesař byl veliký zlosyn zlý a morděř veliký; B: Šestý césař byl veliký zlosyn a morděř

² ciesařem třinácte let a devět měsiecóv] B: césařem XIII let a IX měsécóv; D: ... třináct...

³ toho času] A, D: toho časóv; B: těch časóv

⁴ A, D: dolóv

⁵ B: dóstojenství (dostogenftwie!); D: duostogenftwie (!)

⁶ A + a to

⁷ tak: v A chybí

⁸ A, B + ho

⁹ D: nejměl

¹⁰ matku rozsekati] A, B, D: mateř rozřezati

¹¹ A: viděti; D: věděti; fehen

¹² jest v nie] A, B: je v ni

¹³ B: ležel

¹⁴ A, B, D + A

¹⁵ své všecky] D ~

¹⁶ já: v B chybí

dietětem¹⁹, káži vás všeckny²⁰ stínati.“ Srozuměvše jeho lékaři tomu ukrutenství²¹, i počechu se raditi spolu²². A uradivše se i dachu mu některaký²³ trunk²⁴ a skrže to ²⁵ poče mu břicho ruosti²⁶ jako ženě. A když ta chvíle přijde²⁷, že by on již měl dietě míti²⁸, tehdy kázal sobě lékařům svým²⁹ učiniti, aby mohl poroditi. Tu lékaři dachu mu³⁰ opět trunk³¹. ³² A když jednu chvíli za stolem sedieše, zanechutni³³ se jemu³⁴ velmi i je ³⁵ tratiti tak, že v tom tracení³⁶ odbyl³⁷ té veliké žáby. I kázal³⁸ jie velmi dobře chovati v Římě. A to ³⁹ místo má po dnešní den jméno⁴⁰ Latrán po té žábě, neb⁴¹ žábě vlasky říekají rana⁴². Ten jistý⁴³ Nero zabil svého bratra proto, aby sám zuostal na ciesařství⁴⁴. A ten zabil svú ⁴⁵ ženu i⁴⁶ svú mateř, jakož o tom dříve praveno⁴⁷.

¹⁷ A: dietetê (!); B: dietetem (!); v D chybí

¹⁸ Pakli toho neučiníte (nevcziniete!) a já] A, B: Pakli toho neučiníte, že nebudu břichat a že; D: Jest li, že

¹⁹ A, B: dietetem (!)

²⁰ A, D: všech; B: všechny

²¹ Srozuměvše jeho lékaři tomu ukrutenství (vkrutenftwie!)] A, B, D: Srozuměvše (D: Srozoměvše) tomu lékaři, jeho ukrutenství

²² raditi spolu] A, B, D ~

²³ A, D: někaký; B: nějaký

²⁴ B: traňk

²⁵ A + v něm žába poče růsti a; B + v něm žába poče růsti; D + poče v něm žába ruosti a; rkp A, B, D blíže předloze, sr. Tw 343/1

²⁶ poče mu břicho ruosti] A: poče mu břicho růsti; v B chybí; D: poče mu také břicho ruosti

²⁷ A, B, D: přijde

²⁸ A, B, D: mieti

²⁹ lékařům svým] A, B, D ~

³⁰ dachu mu] A, D: dali jemu

³¹ B: traňk

³² A + aby toho odbyl

³³ A: zane^{98r}chutni

³⁴ se jemu] A, B, D: mu se

³⁵ A, D + se

³⁶ D: traczenie (!)

³⁷ A, B, D: odby

³⁸ A, B, D: káza

³⁹ D: ^{76r}

⁴⁰ po dnešní den jméno] A, B: do dnešnieho dne; D: jméno do dnešnieho dne

⁴¹ A: nebo; D: neb je

⁴² vlasky říekají rana] A, B, D: vlasky řekají (B: říekají vlasky; D: říekali vlasky) rana, to česky slóve široká žába

⁴³ Ten jistý] A, D: Ten jistý cesař (D: ciesař); B: Ten cesař

⁴⁴ zuostal na ciesařství] A: ostal na cesařství; B, D: ostal na cesařství (D: ciesařství)

⁴⁵ A, B, D + vlastní; eliche

⁴⁶ A, B, D: a

⁴⁷ tom dříve praveno] A: ní dřeve pověděno; B: ní dříve praveno; D: nie dříve pověděno

O Senekovi¹

Ten nenáviděl svého mistra Seneku² proto, že jej z³ mládi mrskal. A protože musil sobě⁴ ten jistý⁵ mistr sám smrt voliti⁶. A tak to učinil: kázal sobě v lázni učiniti vanu a kázal sobě jednu žílu zatieti. A tak krev ⁷ šla, až ⁸ z něho duše vystúpila⁹. ¹⁰ Potom ten jistý¹¹ Nero umučil¹² svatého Petra a

¹ v A, B, D není samostatná kapitola

² A, B: Seneky

³ A, D: za

⁴ A protože musil sobě] A, D: A proto sobě musil (A: myslil!); B: Proto sobě musil

⁵ jistý: v B chybí

⁶ A: zvuoliti; B, D: zvoliti

⁷ A, B + od něho; D + ot něho

svatého Pavla a jiných mnoho svatých¹³. A¹⁴ byl první, ješto křesťany hubil¹⁵. I bieše slyšal¹⁶ o Troji¹⁷, kterak jest velmi hořalo¹⁸. I zachtělo mu se¹⁹ takového ohně viděti. I kázal²⁰ na dvanácti²¹ miestech ohně zapáliti z domuov římských²². A sám ležal na jedné vysoké²³ věži, dívaje se ohni. Tu²⁴ se Římané²⁵, rozhněvavše²⁶ pro svú velikú škodu, i křičiechu²⁷ naň velikým hlasem a řkúce²⁸: „Musíš usmýkán²⁹ býti a ukrutnú smrtí umříti³⁰.“ Ale Nero ukradl se jim v noci s věže i běžal³¹ do lesa. A když viděl³², že jeho hledají, i zabil³³ se sám, jako byl v stáři³⁴ jedno a třidceti let³⁵. A to se stalo po božím narození jedno a sedmdesáte let³⁶. Ten³⁷ Nero byl tak soběvolný a tak³⁸ pyšný, že nikdy na se nevzal než jednú³⁹ nové rúcho. A svůj kuoň⁴⁰ kázal jim⁴¹ ukovati⁴² ryzím zlatem a sédlo⁴³ udělal⁴⁴ tak bohatě od stříbra⁴⁵ a od zlata a od drahého kamenie, že by o tom bylo mnoho praviti⁴⁶.

⁸ B + i

⁹ A, B: vystúpi; D: se vypusti

¹⁰ v A, B samostatná kapitola **Prvnie mučenie křesťanów**; rkp A, B blíže předloze, sr. Tw 343 ad 15 red. A–B

¹¹ jistý; v B chybí

¹² B: učinil

¹³ B, D + mučedlníkův

¹⁴ D + on

¹⁵ A: tupil

¹⁶ A: slýchal

¹⁷ B: Tro²²ri

¹⁸ hořalo] A, B: krásně hořela; D: krásně hořala

¹⁹ zachtělo mu se] B: zechtělo mu se; D: zechtělo se jemu

²⁰ D: káza

²¹ B: XIIIti

²² ohně zapáliti z domuov římských] A, B: Řím zapáliti; D: Řím zapálati

²³ D: wyfloke (!)

²⁴ D: Tou (!)

²⁵ B, D: Římené

²⁶ B: rozhněvali

²⁷ A, B, D: křičěchu

²⁸ D: řkúc

²⁹ A: uvláčen; B: mrskán; gefleiffet

³⁰ A: umřěti; B, D: umřieti

³¹ i běžal] A: a běžel

³² A, D: užře; B: užřel

³³ A, D: zabie

³⁴ v stáři] A, B, D: stár

³⁵ jedno a třidceti let] B: XXXI; D: třidceti a jednoho léta

³⁶ A to se stalo po božím narození jedno a sedmdesáte let] A: A to se stalo po božiem narození sedmdesátého prvnioho léta; v B, D chybí

³⁷ Ten] A, D: Ten jistý; B: A ten jistý

³⁸ tak soběvolný a tak] B: sobě volný a tak; D: sobě tak volný a

³⁹ A: jedinú; B: jediné

⁴⁰ A svojo kuoň] A: Svuojo kóň; B: A svůj kuoň; D: Svój kuoň

⁴¹ jim: v A, B, D chybí

⁴² A + vždy

⁴³ A: svojo palác; B, D: svůj palác

⁴⁴ A, B, D + byl

⁴⁵ A: stříbra

⁴⁶ o tom bylo mnoho praviti] D: bylo o tom mnoho pravenie

Sedmý ciesař¹

¹ B: césař

Galba byl císařem² sedm měsíců³ a byl králem v Hispanii⁴. A Vicelinus⁵ ⁶ devět měsíců⁷ a kraloval v německých zemích⁸. Pak Ota v Římě tři měsíce⁹ kraloval. Ti tři¹⁰ zhubili se sami mezi sebou. Galba byl velmi¹¹ lakomý a velmi lstivý, že se Římanům s ním¹² stýskalo. A proto ten jistý¹³ Ota učinil¹⁴ o Galbatovi¹⁵ úklad, že jemu¹⁶ prostřed¹⁷ Říma hlavu stěchu a sám přijde na císařství¹⁸. Pak Vicelinus vadil se s tím Otou o císařství¹⁹. A když²⁰ Ota třikrát²¹ pobil Vicelina, tehdy Vicelinus, sebrav opět veliký lid, i táhl opět proti Otovi²², ²³ že ²⁴ ten jistý²⁵ boj ztratil. A²⁶ proto se zabil sám. A Vicelinus²⁷ **28v** vstoupil na jeho místo. A ten jistý²⁸ Vicelinus činil Římanům veliká protivenství a rozličné nechuti²⁹. A³⁰ mezi tím byl Vespasianus Řím oblehl³¹ a jiných mnoho zemí pod se podmanil a podbil³². A když jeho panoše a kniežata a rytíři³³ to zvěděchu, že ³⁴ Nero umřel, i mluvili s³⁵ s ním chtějí³⁶, by Vespasianus císařem³⁷ byl. A když to Vicelinus zvěděl³⁸, ihned jemu zabil³⁹ bratra a jiných přátel mnoho v Římě proto, aby jemu⁴⁰ Vespasianus silen nebyl. A proto sšedše se přátelé⁴¹ Vespasianovi⁴² a vzemše Vicelina, ⁴³ utopili jej v té řece

² A, B: císařem

³ sedm měsíců] A: sedm měsíců; B: VII měsíců

⁴ B: Hispanii

⁵ Vittelius

⁶ A: **98v**

⁷ devět měsíců (Miefyiczuow!)] A: devět měsíců; B: IX měsíců

⁸ a kraloval v německých zemích] A, B: v německých (B: německých) zemích kraloval

⁹ tři měsíce] B: II měsíce

¹⁰ A, B: tři

¹¹ velmi: v A, B chybí

¹² Římanům s ním] A ~

¹³ jistý: v B chybí

¹⁴ A, B: učini

¹⁵ B: Agabatovi (!)

¹⁶ A, B: mu

¹⁷ B: prostřed (!)

¹⁸ přijde na císařství] A, B: přijde na císařství

¹⁹ Pak Vicelinus vadil se s tím Otou o císařství] A, B: Pak křikoval se Vitelinus (B: Vicelinus) s tím Otou o císařství

²⁰ B: kdy

²¹ třikrát: v B chybí

²² B: Otě

²³ A + a zdálo se tomu jistému Otovi; B + a zdálo mu se, tomu Otě

²⁴ A, B + by

²⁵ jistý: v B chybí

²⁶ A: v A, B chybí

²⁷ T: Wiczlianus (!)

²⁸ jistý: v B chybí

²⁹ veliká protivenství a rozličné nechuti] A: mnoho protivenství a rozličných nechutí; B: mnoho protivenství a nechuti

³⁰ A: v A, B chybí

³¹ Řím oblehl] A: Jeruzalém osedl; B: Jeruzalém osadil; Jerufalem...

³² podmanil a podbil] A, B: podrobil a přemohl

³³ panoše a kniežata a rytíři] A, B: kniežata a rytíři a (B + jeho) panoše

³⁴ A, B + císař

³⁵ A: jsou

³⁶ A, B: a chtějí

³⁷ A, B: císařem

³⁸ A, B: zvěděl

³⁹ jemu zabil] A, B: mu zabi

⁴⁰ A, B: mu

⁴¹ sšedše se přátelé] A, B: šedše přátelé (B: přátelé)

⁴² A: Vespasianovi

⁴³ A, B + i

Tiberis. A tak Vespezianus⁴⁴ byl jednostajně⁴⁵ volen císařem⁴⁶ a dříve řečená⁴⁷ dva, Ota a Vicelinus⁴⁸, že jich neměli za císaře, že s⁴⁹ oni falešně a skrze lest⁵⁰ byli přišli k duostojenství⁵¹ římskému, a proto⁵² jich v počtu⁵³ nemají za císaře⁵⁴.

⁴⁴ A: Vespasianus

⁴⁵ byl jednostajně] A, B ~

⁴⁶ A, B: císařem

⁴⁷ dříve řečená] A: dřevěřečená ta; B: dříve řečená ta

⁴⁸ A, B: Vicelina

⁴⁹ císaře, že s⁴⁹] A, B: císaře, neb

⁵⁰ A: zlost; B: tu zlost

⁵¹ A, B: důstojenství (B: doftogenstwie!)

⁵² T: peoto (!)

⁵³ v počtu: v A, B chybí

⁵⁴ B: císaře

Osmý císař¹

Vespezianus byl císařem devět² let a počal³ kralovati⁴ to léto⁵, ještě čtli⁶ od božieho⁷ narození dvě a sedmdesát let⁸. Ten jistý⁹ Vespezianus¹⁰ byl jest ještě za císaře Nerona¹¹ poslán do Jeruzaléma¹², aby to město zbořil a všecku¹³ židovskou zemi zahladil, nebo js¹⁴ tu chvíli nechtěli slušeti pod císaře římského¹⁴. A¹⁵ když to Židé zvěděli¹⁶, že tě dvě knížat¹⁷, Vespezianus¹⁸ a jeho syn Titus, táhnú s velikým lidem, ihned¹⁹ se zběhli²⁰ všickni Židé²¹ do²² Jeruzaléma²³ a postavichu²⁴ se k brani²⁵. Ale Vespezianus²⁶ a Titus oblehli město. Zatiem přijidechu noviny Vespeziánovi²⁷, že by císař²⁸ umřel

¹ B: **césař Vespezianus**

² císařem devět] B: císařem IX

³ B: počel

⁴ D: kra**76v**lovati

⁵ léto: v B chybí

⁶ B: četli

⁷ A: božého

⁸ dvě a sedmdesát let] A: dvě a sedmdesáte let; B: LXXII let; D: sedmdesát a dvě létě

⁹ jistý: v B chybí

¹⁰ D: Vespasianus

¹¹ jest ještě za císaře Nerona] A, B, D: od císaře (D: císaře) Nero; von dem keyfer Nero

¹² D: Jerusaléma

¹³ A, D: všicku

¹⁴ nebo js¹⁴ tu chvíli nechtěli slušeti pod císaře římského] A, B, D: neb js¹⁴ (B, D: s¹⁴) v ty časy Židé (B: **22v**) římskému císařství (A: **99r**; B: císaři; D: císařství /Cziefarzltwie!/) nechtěli podrobeni býti

¹⁵ A: v B chybí

¹⁶ A, B, D: zvěděchu

¹⁷ dvě knížat] A, D: tě dvě knížatě; B: že tě dvě knížetě

¹⁸ D: Vespasianus

¹⁹ A: inhed

²⁰ B: sběhli

²¹ Židé] A: lidé z země; B: Židé země; D: Židé z země; die luden...

²² A + toho jistého města, do; B: toho města

²³ D: Jerusaléma

²⁴ A, B, D: posadichu

²⁵ k brani] B: v branách; D: k bránění (branienie!); zů gewer

²⁶ A, D: Vespasianus

²⁷ A, D: Vespeziánovi

²⁸ B: císař

a že by on byl volen císařem²⁹. I necha tu syna před Jeruzalémem³⁰ ležeti a sám jel³¹ do Říma, aby byl císařem³². A byl³³ tak šlechtyný a tak statečný, že³⁴ naň všickni³⁵ lidé laskavi byli. ³⁶

²⁹ volen císařem] *A*: volen císařem; *B*: císařem volen; *D* ~

³⁰ syna před Jeruzalémem] *A*: syna svého Tita před Jeruzalémem s lidem; *B*: svého lidu a syna Tita před Jeruzalémem s lidem; *D*: svého syna Tita před Jeruzalémem s lidem; do lies er linen fun Titus mit dem volke vor Ierufalem

³¹ *A, B, D*: jede

³² aby byl císařem] *A, B, D*: a by císařem (*D*: císařem)

³³ *A*: by; v *B, D* *chybí*

³⁴ *D*: a

³⁵ *B, D*: všichni

³⁶ *A, D* + a své všechny nepřátely přemohl dobrotu a tak, že naň všickni (*D*: všichni) laskavi byli; *B* + a své všechny nepřátely přemohl dobrotu; *rkp A, B, D* blíže předloze, *sr. Tw 345/3*

Kterak byl Jeruzalém dobyt¹

² Mezi tím ležal³ Titus před Jeruzalémem⁴. I⁵ byl tak veliký hlad v Jeruzalémě⁶, že máte svému dítěti pokrm z ust⁷ brala a sama jedla a dítěte nechala hladem mřieti⁸. A jedli jsú⁹ také mrchy¹⁰, ješto jsú¹¹ na cestě ležaly¹², kočky, psy a třeviece své a pásy a což od kóží¹³ bylo a což v kóžích našli rozličné věci¹⁴. A kžkoli¹⁵ mohl, ten druhému špízi pobral. A běhali mladí lidé po městě¹⁶, a z kteréhož domu viděli, an se dým kúří¹⁷, ten jsú vyrazili¹⁸, a což jsú¹⁹ špíze našli, to jsú²⁰ vše pobrali. Pak se stalo²¹, že jedna žena²², jakož jě²³ byl muž²⁴ zabít, ta ²⁵ měla jedno děťátko²⁶ i vece k jiným ženám takto žalující²⁷: ²⁸ „Jest dnes čtvrtý den, jakž²⁹ sem já kusa³⁰ nejedla³¹.“ I³² řekla k

¹ Kterak byl Jeruzalém dobyt] *A, B*: Jeruzalém byl zbořen; v *D* není zvláštní kapitola; *rkp A, B* blíže předloze, *sr. Tw 345 ad 4*

² *D* + *A*

³ *B*: ležel

⁴ *D*: Jeruzalémem

⁵ *A, B, D*: *A*

⁶ *D*: Jeruzalémě

⁷ pokrm z ust] *B*: z ust pokrm

⁸ dítěte nechala hladem mřieti] *A*: dítěte (dietete!) nechala hlad mřieti; *B*: dítěti dala hladem mřieti; *D*: dítěte (dietetie!) nechala hlad mřieti

⁹ *B, D*: sú

¹⁰ *A, B, D*: mrchu

¹¹ jsú: v *A, B, D* *chybí*

¹² *A, D*: ležala, a; *B*: ležela, a

¹³ psy a třeviece své a pásy a což od kóží] *A, B, D*: a myši a své třevíce (*D*: střevíce) a pásy a což od kůže (*D*: kuože)

¹⁴ v kóžích našli rozličné věci] *A, D*: v koniciích našli hnoje a jiné rozličné věci, to vše snědli; *B*: v koniciích našli hnoje, to vše sú jedli; ... ohffent den myfl...

¹⁵ *A, B, D*: kžkolivěk

¹⁶ *A, D*: městu

¹⁷ viděli, an se dým kúří] *A, B, D*: dým, an se kúří

¹⁸ jsú vyrazili] *B*: sú vybili; *D*: sú vyrazili

¹⁹ *A, B*: tu; *D*: sú

²⁰ jsú: v *A, B, D* *chybí*

²¹ Pak se stalo] *A*: Tak se také stalo tu jednoho dne; *B, D*: Tak se stalo jednoho dne

²² *A, B, D*: paní

²³ jakož jě] *A, B*: jakož jí; *D*: jako jí

²⁴ byl muž] *D* ~

²⁵ *A* + jest

²⁶ *A*: dietatko (!); *B*: děťátko velmi pěkné

²⁷ k jiným ženám takto žalující] *A*: k jiným paniem tak žalující; *B, D*: k nim, k jiným paniem, tak žalující

²⁸ v *A* samostatná kapitola Kterak máte své dítě jedla jest; *rkp A* blíže předloze, *sr. Tw 345/13*

²⁹ *A, B, D*: ješto (*D*: je **77r**što)

³⁰ *D*: kuffa (!)

děťátku³³: „Ach, mé³⁴ milé děťátko³⁵, již mě nepřítel³⁶ zabijí a ty budeš ztraceno a zahyneš, lépeť³⁷ jest, žeť³⁸ já tě sním³⁹ a svouj⁴⁰ život⁴¹ zachovám. A buď muoj dnes pokrm⁴², ješto o nás tato žalost bude⁴³ pravena potom.“ A tak mluvící, i vzala⁴⁴ to děťátko⁴⁵ a zabila je⁴⁶ a přistavila je a počela je vařiti⁴⁷. A⁴⁸ uzřevše dým ti mladí lidé⁴⁹ vycházející⁵⁰, jako po městě⁵¹ běhali, berúc špízi bezděky, an ten dým vycházíe od té vdovy⁵², běževše i vyrazili duom řkúc k nie⁵³: „Přines nám tu špízi, kterýžs sobě vařila⁵⁴.“ Šedši ta jistá žena⁵⁵, **29r** i přinesla⁵⁶ toho puol děťátka⁵⁷ řkúci⁵⁸: „Vezměte⁵⁹ tu polovici sobě, jáť sem jeho⁶⁰ puol snědla. A to jest⁶¹ bylo mé vlastnie⁶² dietě a já sem je⁶³ musila pro hlad jiesti s velikú žalostí⁶⁴.“ A když tu žalost uzřechu⁶⁵, lečechu se všickni⁶⁶ a běžali⁶⁷ pryč z⁶⁸ domu. A⁶⁹ ihned⁷⁰ těch novin bylo plné město Jeruzalém⁷¹. A⁷² velmi

³¹ A, D: nesnědla

³² A, B, D: A

³³ k děťátku] A: svému děťátku (dietatku!); B, D: k svému děťátku

³⁴ mé: v A, D *chybí*

³⁵ T, A: dietatko (!)

³⁶ A, B: nepřítel

³⁷ A, B, D: lépe

³⁸ A, B, D: že

³⁹ B: sním

⁴⁰ B, D: svůj

⁴¹ A, D + tiem

⁴² buď muoj dnes pokrm] A: budeš dnes muoj pokrm; B, D: buď dnes mój pokrm

⁴³ žalost bude] D: zlost; iomer

⁴⁴ B, D: vza

⁴⁵ to děťátko] A: dietatko (!)

⁴⁶ a zabila je] A: a zabije je; B: i zabila je; D: a zabie je

⁴⁷ přistavila je a počela je vařiti] A, D: přistavi je i (D: a) je se (A: **99v**) ho vařiti; B: a je se ho vařiti

⁴⁸ A: v A, B, D *chybí*

⁴⁹ A, B, D + z toho domu

⁵⁰ vycházející (wychazgiczy!): v A, B, D *chybí*

⁵¹ A, D: městu

⁵² ten dým vycházíe od té vdovy] A: vycházíe od té vdovy dým; B: vycházíe dým od té vdovy; D: vycházíe vod té vdovy

⁵³ vyrazili duom a řkúc k nie] A, B: vyrazie (D: warazie!) dveře a řkúc k ní

⁵⁴ kterýžs sobě vařila] A, D: kterús sobě vařila; B: kterýž sobě vaříš

⁵⁵ Šedši ta jistá žena] A: A šedši paní; B, D: Šedši paní

⁵⁶ A, B: přinese; D: vynese

⁵⁷ A: dietatka (!)

⁵⁸ řkúci: A, B, D: a řkúc

⁵⁹ D: wezmete (!)

⁶⁰ A, B, D: ho

⁶¹ to jest] A, B: toť je; D: toť jest

⁶² D: vlastní

⁶³ a já sem je] A, B: Když sem já je

⁶⁴ s velikú žalostí] A, B: a velikú žalostí jeztež také; B: a s velikú žalostí jeztež také; D: a velikú žalost mieti

⁶⁵ A když tu žalost uzřechu] D: Uzřevše to

⁶⁶ A: všichni; D: velmi všichni

⁶⁷ A, D: běžechu (*lze interpretovat i běžěchu*); B: běžiechu

⁶⁸ B + toho

⁶⁹ A: v B *chybí*

⁷⁰ A: ihned

⁷¹ bylo plné město Jeruzalém] A, B, D: plno město bylo Jeruzalém (D: Jerusalém)

⁷² A + ihned; B, D + ihned

se lečechu⁷³ najmúďřejší, jako tu byli, i vecechu⁷⁴: „Kterak chceme činiti?“⁷⁵ I vece jedna polovice: „Zbíme se sami.“ Toho⁷⁶ druhá strana odradila.

⁷³ velmi se lečechu] A: velmi lečechu se; B, D: se velmi lečechu

⁷⁴ vecechu] A, B, D: jidechu v radu a řkúc

⁷⁵ chceme činiti] A: chceme učiniti; B, D: chceme učiniti

⁷⁶ A: A; D: Tehda

Bylo třidceti Židuov za peniez¹

² Mezitiem³ dobyl Titus města a bylo jich mnoho zbito a zjímáno a bylo jich mnoho prodáno ⁴ tak, že dávali⁵ třidceti Židuov⁶ za peniez⁷, až sú⁸ je roznesli do jiných zemí, ješto i dnešní den⁹ v nich přebývají. A zbořichu¹⁰ to město tak, že kámen na kameni¹¹ neostal¹², jakož Pán¹³ Kristus ¹⁴ o tom¹⁵ dřieve¹⁶ řekl. Pak Jozefus píše¹⁷, že jedenátce set tisícuov¹⁸ násob Židovstva bylo¹⁹ zemřelo od hladu i²⁰ od meče. A sto tisícuov²¹ násob Židuov²² bylo zjímáných a prodaných. To se stalo toho léta od božieho²³ narozenie osmdesátého třetieho²⁴. Potom po osmi letech umřel ten jistý ciesař²⁵ u pokoji, ²⁶ pln dobrých skutkuov²⁷. A po něm syn jeho²⁸ Titus vstúpil na jeho miesto.

¹ Bylo třidceti Židuov za peniez] A: XXX Židov za peniez; B: Třidcet Židuov prodávali za peníz; v D není samostatná kapitola

² B: 23r

³ D: A zatiem

⁴ A, B, D + a

⁵ že dávali] D: je prodávali

⁶ třidceti Židuov] A, D: třidceti Židov; B: XXX Židov

⁷ B: peníz

⁸ až sú] A, B, D: a tak jsú (B, D: sú)

⁹ i dnešní den] A, B, D: do dnešnieho dne

¹⁰ B: rozbořichu

¹¹ na kameni: v B chybí

¹² A: neosta

¹³ Pán: v A, B, D chybí

¹⁴ D + byl

¹⁵ o tom: v B chybí

¹⁶ A: dřeve byl; v B, D chybí

¹⁷ D: pieffe (!)

¹⁸ jedenátce set tisícuov] A: jedenácte set tisíc tisícov; B: XI tisíc tisícov; D: jedenáct tisíc tisícov

¹⁹ bylo: v A, B, D chybí

²⁰ A, B, D: a

²¹ sto tisícuov] A, B, D: sto tisíc tisícov

²² Židuov] A, B, D: Židov

²³ A: božého

²⁴ osmdesátého třetieho] A: osmdesátého třetieho léta; B: LXXXIII let; D: osmdesátého (osmdesátého!) a třetieho

²⁵ B: césař

²⁶ A, B, D + a

²⁷ A, B, D: skutkov

²⁸ syn jeho] A, B, D ~

Devátý ciesař Titus¹

Titus, dřieve řečeného Vespeziána² syn, byl ciesařem³ tři léta. Potom, jakž⁴ byl Židy zahladil, jakož ⁵ o tom dřieve⁶ praveno⁷, a jeho otec umřel a ⁸ on vstúpil na ciesařstvie⁹, to ¹⁰ bylo po božiem¹¹

¹ ciesař Titus] A, B: césař

² dřieve řečeného Vespeziána] A: dřeveřečeného Vespesiána

³ B: césařem

narození osmdesáte a jedno¹² léto. Ten jistý cesař¹³ byl tak štědrý a tak dobrý a tak pokorný, že jemu říkali¹⁴ světská radost. A nižádnému¹⁵ nic neodpověděl, zač ho kto prosil¹⁶ a řka: „Nižádný nemá před cesařem smuten¹⁷ choditi.“ A ktož zač podobného¹⁸ prosil, každý byl uslyšán. Jednu chvíli¹⁹ jeden večer rozpomenul²⁰ se, že nižádnému ten den²¹ nic nedal. I vece k svým služebníkům: „Zle sem tento den ztrávil²², neb mě²³ žádný²⁴ za nic neprosil.“²⁵ On²⁶ dával svým nepřítelům zboží za přiezen²⁷ a²⁸ ještě by je byl lehce²⁹ přemohl. A když byl dvě a třiceti³⁰ let stáří³¹, umřel³². A byl pochován³³ v svého otce hrobě a byl tak veliký křik a pláč pro jeho smrt, jako by všickni sirotci³⁴ byli a jako by otce a mateř každý ztratil³⁵. A kterakž koli Vespasianus, jeho otec, byl³⁶ dobrý a šlechetný člověk, však Titus, jeho syn³⁷, svého otce ve³⁸ ctnostech a³⁹ šlechetnostech a v dobrých obyčejích daleko⁴⁰ přesáhl. A pro tu ctnost a šlechetnost jeho, syna, prvé píší⁴¹ než otce. A obecně⁴² lidé mluvie, vzdávající jemu⁴³ chválu nad otce⁴⁴.

⁴ A, B: jakož je

⁵ A, B + jest

⁶ A: bylo dřeve

⁷ B: řečeno

⁸ A, B + ještě

⁹ na cesařství] A: v cesařství; B: v césařství

¹⁰ A + jest

¹¹ B: božím

¹² osmdesáte a jedno] A: osmdesáté prvé; B: LXXXI.

¹³ Ten jistý cesař] A: Ten jistý césař; B: A ten césař

¹⁴ A: 100r

¹⁵ A, B: žádnému

¹⁶ zač ho kto prosil: v A, B *chybí*

¹⁷ Nižádný nemá před cesařem smuten] A: Žádný nemá smuten před césařem; B: Žádný nemá před césařem smuten

¹⁸ zač podobného] A: za podobné; B: za podobného

¹⁹ A + jednoho dne

²⁰ B: rozpomenuv

²¹ nižádnému ten den] A, B: toho dne žádnému

²² Zle sem tento den ztrávil] A, B: Já sem tento den (den: v B *chybí*) ztratil

²³ B: mne

²⁴ A, B + dnes

²⁵ B + A

²⁶ A + také

²⁷ A, B: přiezen

²⁸ a: v B *chybí*

²⁹ A: lechce

³⁰ dvě a třiceti] A: dvě a čtyřiceti; B: XLII

³¹ T: fťarzij (!)] A: v stáři; B: stár

³² A + jest

³³ A, B: pohřeben

³⁴ všickni sirotci] A: sirotci všichni; B: sirotci všickni

³⁵ každý ztratil] B: stratili

³⁶ A kterakž koli Vespasianus, jeho otec, byl] A, B: A kakžkolivěk (B: kakž kolivěk) byl jeho otec Vespasianus (B: Vespasianus)

³⁷ jeho syn: v A, B *chybí*

³⁸ A: v

³⁹ B + v

⁴⁰ obyčejích daleko] A, B: obyčejích (B: obyczegiech!) dobře

⁴¹ syna, prvé píší] A: prvé syna píší; B: že syna píší prvé

⁴² A + o něm

⁴³ A, B: mu

⁴⁴ nad otce: v A, B *chybí*

Desátý ciesař, ten činil křesťanuom mnoho zlého¹

Domicianus byl ciesařem šestnáctce² let a byl Titov³ bratr. A jakžkoli Titus⁴ dobrý byl a jeho otec Vespezianus⁵ tolikéž⁶, tento byl zlý⁷. Ten jistý zamordoval⁸ mnoho urozených lidí v Římě, ten se nazýval⁹ bohem a pánem všeho světa, ten byl vrah křesťanský a byl¹⁰ přikázal, kdež by koli¹¹ kterého křesťana zvěděli, aby¹² zabili. Ten vyhnal¹³ svatého Jana Evanjelistu¹⁴ s jinými mnohými křesťany¹⁵ do jednoho pustého ostrova¹⁶. Ten chodil jako zlý lev a skrze to byl nenáviděn ode všeho svě^{29v}ta. A byl od svých přátel zabit, jako byl šest a třiceti let stáří¹⁷ a byl s velikú hanbú¹⁸ pochován jako zloděj a¹⁹ morděř.

¹ ciesař, ten činil křesťanuom mnoho zlého] *A*: cesař činil křesťanóm veliké muky a zahuboval je velmi; *B*: cesař činil křesťanóm veliké muky a hubil je velmi ukrutně

² ciesařem šestnáctce] *A*: cesařem šestnácte; *B*: cesařem XVI

³ *B*: Tituov

⁴ jakžkoli Titus] *A*: jakžkolivěk jeho bratr Titus; *B*: jakož kolivěk jeho Titus

⁵ *A*: Vespasianus

⁶ *B*: takéž

⁷ byl zlý] *A*, *B* ~

⁸ Ten jistý zamordoval] *A*: Ten jistý zmordoval; *B*: Ten zmordoval

⁹ *B*: nazval

¹⁰ *A*, *B*: ten

¹¹ koli: v *A*, *B* chybí

¹² *A*, *B* + toho

¹³ *A*, *B*: šikoval (*B*: ňiko!); fchihte

¹⁴ *A*: Euvanjelistu

¹⁵ mnohými křesťany] *A*, *B*: svatými; vil ander heilige

¹⁶ *A*, *B*: ostrova

¹⁷ jako byl šest a třiceti let stáří] *A*: Byl šest a třiceti let stáří; *B*: jakož byl stár XXXVI let

¹⁸ *B*: ^{23v}

¹⁹ *A*: anebo

Jedenáctý ciesař¹

Nerva², ten byl ciesařem³ jeden rok. Ten kázal všecko odvolati, což⁴ Domicianus⁵ přikázal, a skrze to přišel svatý⁶ Jan s⁷ toho⁸ ostrova do Ejipta. A popsav svá čtenie⁹ skrze prozbu¹⁰ bratří, jakož sú¹¹ s ním byli, ¹² skrze to a s tiem¹³ učil lidi dobré vieře. Ten jistý Nerva¹⁴ byl ihned¹⁵ nemocen a umřel, jako byl v stáří jedno a sedmdesáte let¹⁶, a byl velmi užitečný a milostivý ciesař¹⁷, dokudž jest¹⁸ živ byl.

¹ Jedenáctý ciesař] *A*: Nerna, jedenáctý cesař; *B*: Nerna, XIty cesař

² *A*, *B*: Nerna; Nerva

³ *B*: cesařem

⁴ *A*, *B* + byl

⁵ *A*: ^{100v}

⁶ svatý: v *A*, *B* chybí; fant lohans

⁷ *A*, *B*: z

⁸ *A*, *B* + pustého

⁹ *A*: euvanjelia; *B*: evanjelia

¹⁰ *A*, *B*: prosbu

¹¹ sú: v *A*, *B* chybí

¹² *A*, *B* + a

¹³ a s tiem] *A*: a tiem; *B*: tiem

¹⁴ jistý Nerva] *A*: jistý Nerna; *B*: Nerna

¹⁵ *A*: inhed

¹⁶ jako byl v stáří (řtarzij!) jedno a sedmdesáte let] *A*: jakož byl stár jedno a sedmdesáte let; *B*: jako byl stár LXXI léto

¹⁷ *A*, *B*: cesař

¹⁸ A, B: je

Dvanáctý cesař¹

Troianus² byl cesařem³ bez jednoho dvaceti⁴ let. Ten byl v Kolíně⁵ na Rýně zvolen po božím⁶ narození⁷ sto let. ⁸ Byl tak statečný a milostivý⁹ a šlechetný, že on tu velikú¹⁰ zemi Azia a India¹¹ tak velmi přemohl, ještě žádný¹² tam před ním nikdy se nepokusil¹³ pro jich velikú moc¹⁴ kromě Velikého Alexandra. Ten jistý cesař¹⁵ uposlechl¹⁶ své¹⁷ zlé rady i kázal křesťanstvo opět hubiti. Toho mu bránil a odrazoval soudce Plinius a řka: „Nechaj křesťanstva¹⁸ a nedaj jich hubiti, ¹⁹ nebť jsou²⁰ dobří lidé a nejsú²¹ hodni smrti. A jiného sú²² nic neučinili, jedno žeť nechtie tvým bohuom²³ ořerovati a mají²⁴ jiného boha²⁵, tomuť řiekajú Kristus.“ I odpověď²⁶ cesař²⁷: „Nemát jich žádný šacovati²⁸ o jich vieru, když sú jinak šlechetní²⁹.“ I káza zase odvolati a přikázal³⁰, aby křesťanuov³¹ nechali u pokoji. ³² On jest byl spravedlivý soudce a soudil³³ spravedlivě všecky, chudé i bohaté, přátely i nepřátely. ³⁴ On jest nešanoval ani přátel, ani rodičov³⁵, ani žádného³⁶ živého. Ktož jest³⁷ smrti zaslúžil, ten ³⁸ musil umřieti.³⁹

¹ Dvanáctý cesař] A: Dvanáctý biskup; B: Dvanáctý cesař

² A: Traianus; B, D: Troianus

³ B: cesařem

⁴ bez jednoho dvaceti] A: devatynácte; B: XIX; D: bez jednoho dvaceti

⁵ D: Koloně

⁶ A: božém

⁷ T, D: narozenie (!)

⁸ B + Ten

⁹ a milostivý: v A, B, D chybí

¹⁰ velikú: v D chybí

¹¹ Azia a India] A: Así a Indí

¹² A, B, D: žádný

¹³ tam před ním nikdy se nepokusil] B: nikdy se před ním nepokúšel

¹⁴ velikú moc] B ~

¹⁵ jistý cesař] A: jistý cesař; B: cesař

¹⁶ A, B, D: uposlúchav

¹⁷ B: té

¹⁸ křesťanstva: v D chybí

¹⁹ A, B, D + ať jsou (B, D: sú) živi

²⁰ nebť jsou] B: nebť sú; D: neb sú

²¹ A, B, D: nejsúť

²² jiného sú] A: jinéhoť jsou; B, D: jinéhoť sú

²³ nechtie tvým bohuom] A, B: nechtie tvým bohóm; D: tvým bohóm nechtie

²⁴ A, B, D: majíť

²⁵ A: buoha

²⁶ A: odpověď mu; B: odpověď jim; D: odpověď jemu

²⁷ A, D: cesař a řka; B: cesař a řka

²⁸ Nemát jich žádný šacovati] A, B, D: Nemají (B: Nemajíť) žádného štráfovati; ... ftoffen...

²⁹ sú jinak šlechetní] A: jest jinak šlechetný

³⁰ I káza zase odvolati a přikázal] A: Tak ihned kázal vše odvolati a přikáza; B, D: Tak ihned kázal vše odvolati a přikáza

³¹ A, B, D: křesťanov

³² B, D + A

³³ soudce a soudil] A, B, D: súdce a súdil

³⁴ v B zde kapitola Třetí mordování křesťanské; D + Také; rkp B blíže předloze, sr. Tw 348/1

³⁵ D: rodičov

³⁶ D: ižádného

³⁷ A, B: je

³⁸ A + jest

³⁹ v A, B, D text plynule navazuje, nejedná se o samostatnou kapitolu

Ciešař soud spravlivý vydal na syna svého

Jednu se chvíli bylo¹ přihodilo, že ciešař² měl velmi pilně³ k boji jeti. A v ty časy, jakož měl na oř vsésti⁴, i přijde⁵ jedna vdova, křičící a plačící⁶, i žalující ciešaři⁷, aby soud⁸ osadil⁹ na jeho¹⁰ vlastního syna. Ten byl jejího syna potlačil koněm až¹¹ do smrti.¹² Odpověď jí ciešař¹³ a řka: „Chciť soud osaditi, až zase přijedu¹⁴, a toho pomstíti.“ I odpověď¹⁵ jemu ta vdova¹⁶ a řkúc: „Milý pane, ač by ty se nevrátil¹⁷ z toho boje, kto má mě¹⁸ sůditi a¹⁹ pomstíti?“ I vece jie ciešař²⁰: „Ktož²¹ po mně bude ciešařem²², ten to má zjednati.“ Na to se²³ žena neobráti,²⁴ je se ciešaře²⁵ tak²⁶ velmi plačící²⁷ prositi tak²⁸, že²⁹ ciešař³⁰ vždy soud osadil³¹. A sám na soudě seděl³², kterakž koli³³ byl neprázden³⁴. I káza ji zavolati³⁵. Tu se je vdova³⁶ na ciešařova syna žalovati³⁷, že on jí³⁸ syna zatlačil až do smrti koněm³⁹. A když to⁴⁰ vdova uzře⁴¹, že ciešař svého vlastního syna chce⁴² odsůditi na smrt, i⁴³ je se volati a řkúc: „Milý ciešaři⁴⁴ a spravlivý soudce⁴⁵, daj mi syna tvého k

¹ bylo: v *B* chybí

² *B*: césař

³ měl velmi pilně] *A, B*: velmi pilně měl

⁴ jakož měl na oř vsésti] *A*: jakož chtěl na oř vsiesti; *B*: jakož chtěl na oř vsésti; *D*: jako chtěl na oř vsiesti

⁵ *B, D*: přijide

⁶ *A, B, D*: plačící

⁷ i žalující ciešaři] *A*: prosieci césaře; *B*: a proséci césaře; *D*: prosieci ciešaře

⁸ *A, B, D*: jí sůd

⁹ v *A, B* samostatná kapitola **Spravlivý sůd vydal ten ciešař** (*B*: césař) **na svého syna a odsůdil jeho** (*B*: jej)

¹⁰ *A, B, D*: svého

¹¹ Ten byl jejího syna potlačil koněm až] *A*: toho, ješto **101r** jí jejie dietě porazil a zatlačil; *B*: ten jest jejie dietě porazil a potlačil; *D*: ješto jest jie jejie dietě porazil a zatlačit

¹² *D* + I

¹³ jí ciešař] *B*: jie césař; *D*: jie ciešař

¹⁴ Chciť soud osaditi, až zase přijedu] *A, B, D*: Když zase přijedu, chciť sůd osaditi

¹⁵ *B*: odpověď

¹⁶ jemu ta vdova] *A*: mu; *B*: mu ta vdova

¹⁷ *A, B, D* + zase

¹⁸ má mě] *A*: mě pak má; *B, D*: mě má

¹⁹ *A, B* + mne; *D* + mě

²⁰ jie ciešař] *A, B, D*: k ní (*B, D*: nie) césař (*D*: ciešař)

²¹ *B*: Kto

²² *A, B*: césařem; *D*: **78r**

²³ *A, D* + ta

²⁴ *A* + ale

²⁵ *A, B*: césaře

²⁶ tak: v *A* chybí

²⁷ *T*: plačzey (!); *A, B*: plačíc

²⁸ tak: v *A, B, D* chybí

²⁹ *A, B* + jí; *D* + jie

³⁰ *B*: césař

³¹ soud osadil] *A, B, D*: sůd osadi

³² soudě seděl] *A, D*: sůdě sede; *B*: sůdě sedne

³³ *A, B*: kakžkolivěk; *D*: jakž kolivěk

³⁴ *B*: nep**24r**rázden

³⁵ jí zavolati] *A*: jie zavolati; *B, D*: jie žalovati

³⁶ se je vdova] *A*: je se ta vdova; *B*: se ta vdova je; *D*: tu se ta vdova

³⁷ na ciešařova syna žalovati] *A, D*: žalovati na ciešařova syna; *B*: na césařova syna žalovati

³⁸ jí] *A*: jí jejieho; *B, D*: jie jejieho

³⁹ až do smrti koněm] *A, B, D*: chtě koněm do smrti

⁴⁰ *A, D*: ta

⁴¹ uzře: v *A* chybí (*omylem písáře*); *D*: uslyše

⁴² ciešař svého vlastního syna chce] *B*: césař chce svého vlastního syna

⁴³ i: v *B* chybí

⁴⁴ *A, B*: césaři

manželstvu za mého syna⁴⁶. A když to učiníš, tehdy mi mů škodu dobře nahradíš⁴⁷.“ A vidúce páni, že by chtěl svého syna ciesař na smrt odsúdiť⁴⁸, i počechu mu raditi⁴⁹, že by to bylo lépe podlé boha a práva, aby jie svého syna dal za jejieho⁵⁰. A to se stalo⁵¹, že⁵² chudé vdově bohatý a mocný ciesařuo⁵³ syn byl dán⁵⁴. A tak jeho⁵⁵ syn při zdraví ostal. Potom pak po pěti stech letech svatý Řehoř nalezl⁵⁶ psáno na jeho hrobě <o>⁵⁷ veliké spravedlnosti⁵⁸. A proto svatý Řehoř **30r** prosil za toho ciesaře Pána Boha, aby Pán Buoh⁵⁹ pro jeho spravedlivost⁶⁰ ráčil jej vzkřiesiti⁶¹ a nedal jemu⁶² zatracenu býti proto, že⁶³ on byl pohan. A tak svatý Řehoř zaň pilně Pána Boha prosil a modlil se snažně⁶⁴ ve dne i v noci, až jej Pán Buoh v tom uslyšal⁶⁵. Ten jistý Adrianus⁶⁶ byl tak⁶⁷ statečný, že po jeho smrti bylo příslovie⁶⁸ v Římě, že mezi všemi ciesaři⁶⁹ nebylo statečnějšího než⁷⁰ Augustus a spravedlivějšího nežli Adrianus⁷¹. Naposledy umřel na stolici sedě⁷², vyšed na potřebu, a byl v Říme pohřben⁷³, neb ižádný ciesař⁷⁴ v Římě neleží než ten a⁷⁵ Julius, první ciesař⁷⁶.

⁴⁵ A, B, D: súdece

⁴⁶ syna tvého k manželstvu za mého syna] A, B, D: svého syna k manželství (B, D: manzelsťwie!) na mého syna miesto (D: miestě)

⁴⁷ tehdy mi mů škodu dobře nahradíš] A: tehdy jsi mi mů škodu dobře nahradil; B: mů škodu dobře nahradíš; D: tehdy mi mů škodu (llkoditi!) dobře nahradil

⁴⁸ A vidúce páni, že by chtěl svého syna ciesař na smrt odsúdiť: v A, B, D chybí

⁴⁹ mu raditi] A, B, D: kniežata ciesaře (B: cesaře) zpravovati a zemští (zemští: v B chybí) páni

⁵⁰ to bylo lépe podlé boha a práva, aby jie svého syna dal za jejieho] A, D: on podlé buoha (D: boha) a podlé práva mohl dobře té jisté vdově syna svého (svého: v D chybí) dáti za jejieho; B: on podlé boha a podlé práva mohl dobře té vdově svého syna dáti za jejieho

⁵¹ A, B, D: sta

⁵² D + té

⁵³ bohatý a mocný ciesařuo] A, B, D: bohatého cesaře (D: ciesaře)

⁵⁴ A, B, D + za muž

⁵⁵ A, B, D: toho cesaře (D: ciesaře)

⁵⁶ D: nalez

⁵⁷ doplněno dle rkp A, B, D: o (a!) jeho

⁵⁸ B: spravedlivosti

⁵⁹ ciesaře Pána Boha, aby Pán Buoh] A, B, D: cesaře (D: ciesaře) Boha, aby Buoh

⁶⁰ A, D: spravedlnost

⁶¹ A: zkřiesiti; B: vzkřiesiti; D: skřiesiti

⁶² A, B, D: mu

⁶³ A, D: neb jest; B: že jest

⁶⁴ zaň pilně Pána Boha prosil a modlil se snažně] A: zaň snažně Boha prosil a modlil se snažně; B: zaň snažně Boha prosil a modlil se snažně Bohu; D: prosil zaň snažně Boha a modle se snažně Bohu

⁶⁵ Pán Buoh v tom uslyšal] A: v tom Buoh i; B, D: Buoh v tom uslyšal (D: uslyšel)

⁶⁶ jistý Adrianus] A: jistý Traianus; B: Troianus; D: jistý Troianus; denne Traianus

⁶⁷ A, B, D + šlechetný a

⁶⁸ B: przielflowie (!)

⁶⁹ A, B: cesaři

⁷⁰ statečnějšího než] A: šťastnějšího než; B: zčastnějšího než; D: zčasnějšího nežli; glücklicher

⁷¹ spravedlivějšího nežli Adrianus] A: spravedlivějšího súdece než Traianus **101v**; B, D: spravedlivějšího súdece než Troianus

⁷² na stolici sedě] A, B, D: sedě na stolici

⁷³ D: pohřben

⁷⁴ ižádný ciesař] A, D: žádný ciesař; B: žádný cesař

⁷⁵ a: v A, B, D chybí

⁷⁶ B: cesař

Třináctý ciesař¹

¹ A, B: Třináctý (B: Trzinacžty!) cesař

Adrianus byl ciesařem jedenmezciatma² let. A byl volen ciesařem³ po božiem narození sto a dvadcati let⁴. Ten jistý ciesař⁵ jezdil daleko po světě⁶. A když přijel do Jeruzaléma, ⁷ kázal to město ustaviti⁸, neb je byl Titus dřieve zbořil, jako o tom praveno⁹.

² ciesařem jedenmezciatma] *A*: cesařem jedenmezciatma; *B*: cesařem XXI

³ volen ciesařem] *A*, *B*: cesařem zvolen

⁴ po božiem (božiem!) narození sto a dvadcati let] *A*: sto a bez jednoho dvadcati let; *B*: let sto XX bez jednoho léta

⁵ Ten jistý ciesař] *A*: Ten jistý cesař; *B*: Ten cesař

⁶ *A*, *B*: světu

⁷ *A*, *B* + i

⁸ *A*, *B*: zase dělati

⁹ neb je byl Titus dřieve zbořil, jako o tom praveno] *A*: neb je... dřeve ... jakož ...; v *B* součástí další kapitoly: ... jakož o tom dřieve...

Ciesař kázal zase Jeruzalém dělati, aby v něm sami křesťané byli bez Židuov¹

A kázal, aby jedno křesťané v Jeruzalémě bydleli², a nic Židé. A tak to město bylo zase od křesťanuov děláno³. A ta svatá miesta, jakož Pán Buoh⁴ umučen a pohřben, ta všecka sú zdi⁵ obdělána a stojie prostřed města, neb sú dřieve⁶ byla před městem. Ten jistý ciesař⁷ byl dobře učený latině a řecky⁸ a nenáviděl křesťanuov⁹ uprvé. Ale když jest viděl, že oni tak tvrdě a tak pevně¹⁰ svú vieru držie, byl na ně velmi laskav a učinil jim mnoho cti a zapověděl¹¹ pod svú milostí, aby ižádný¹² žádného křesťana nezabíjel¹³ ani jim co překážel ani škodil¹⁴ pro jich vieru. Ten ustavil¹⁵ mnoho práv ciesařských¹⁶. A on rozmnožoval¹⁷ říši velmi a obecné¹⁸ dobré. A když všechny věci dobře ustavil¹⁹, pak umřel v Kampani po božiem²⁰ narození sto a čtyřidceti²¹ let.

¹ Ciesař kázal zase Jeruzalém dělati, aby v něm sami křesťané byli bez Židuov] v *A* není samostatnou kapitolou; *B*: Jeruzalém byl zase udělán; *rkp B* a prvotisk blíže předloze, sr. Tw 349 ad 20

² Jeruzalémě bydleli] *A*: něm bydlili; *B*: Jeruzalémě byli

³ bylo zase od křesťanuov děláno] *A*: od křesťan bylo uděláno zase; *B*: od křesťanov bylo zase zděláno

⁴ jakož Pán Buoh] *A*, *B*: jako Buoh

⁵ sú zdi] *A*, *B*: rynkmaurem okolo; ringmure

⁶ sú dřieve] *A*: jsú dřeve; *B*: sú dřieve

⁷ *A*, *B*: cesař

⁸ *A*: škrtnuto písařem česky, opraveno na řecky; *B*: řecky

⁹ *B*: křesťanov

¹⁰ tvrdě a tak pevně] *A*, *B*: pevně a tak tvrdě

¹¹ *B*: zapovědě

¹² *A*: žádný; v *B* chybí

¹³ *B*: nezabíjeli

¹⁴ překážel ani škodil] *B*: překazili ani škodili

¹⁵ *A*, *B*: ustanovil

¹⁶ *A*, *B*: cesařských

¹⁷ *A*: rozmnožoval (!)

¹⁸ říši velmi a obecné] *A*: říši a obecné; *B*: říši obecnie

¹⁹ dobře ustavil] *A*, *B*: dobře (do 24v bře) ustanovil

²⁰ *B*: božím

²¹ *B*: CXL

Čtrnáctý ciesař¹

Antonius Pius ² ciesařem byl dvamezciatma³ let a tři měsiece⁴. Ten jistý ciesař⁵ byl Pius nazván, to jest štedrý, a proto jemu⁶ tak říkali, neb všechny vojny⁷ pustil mimo se a byl proti všemu světu ⁸. A⁹

¹ Čtrnáctý ciesař] *A*: Čtrnáctý ciesař štedrý; *B*: XIIIItý cesař štedrý

² *A* + česky milostivý

rozmnožoval velmi obecné¹⁰ dobré a umřel v jednom místě míli od Říma. Za toho císaře časuov¹¹ byli živi tito velicí mistři, Galenus¹² lékař a Bartolomeus¹³ hvězdář.

³ císařem byl dvamezcietma] *A*: byl císařem dvamezcietma; *B*: byl císařem XXII

⁴ *B*: měsíce

⁵ jistý císař] *A*: jistý císař; *B*: císař

⁶ *A*, *B*: mu

⁷ *A*, *B*: viny; [chulde

⁸ *A*, *B* + tak štědrý a tak dobrý, že jsou (*B*: sú) mu převzděli (*B*: přezděli) štědrý a otec všeho světa; *rkp A, B blíže předloze, sr. Tw 350/10–13*

⁹ *A*: On; *B*: A on

¹⁰ *B*: obecně

¹¹ Za toho císaře časuov] *A*: Za **102r** císaře časov; *B*: Za toho císaře časov

¹² *A*, *B*: Galienus

¹³ Ptholomeus

Patnáctý císař, čtvrtý morděj křesťanský veliký¹

Markus Antonius císařem² byl s³ svým bratrem Lucio Aurelio⁴ bez jednoho dvadeti⁵ let. Za toho císaře časuov⁶ měli Římené dva císaře⁷. Jeden byl na oné⁸ straně moře nad těmi zeměmi, druhý byl na této straně moře. Ten jistý⁹ Markus byl dobrý a štědrý císař¹⁰, avšak jeho služebníci mordovali křesťany a on jim to propustil¹¹ proto, neb velmi velikú lásku k služebníkům a městům měl¹². A¹³ on měl jednu chvíli tak mnoho válek a pobití¹⁴, že¹⁵ svým žoldněřům neměl¹⁶ čím platiti¹⁷ tak, že byl chud, avšak nechtěl¹⁸ svých vsí a měst šacunkem obtiežiti, ¹⁹ raději²⁰ prodal své stříbro²¹ a zlato a své ženy klénoty. A když²² rozprodal, tehdy zaplatil žoldněřům²³. A pak dobyl zase mnohem více²⁴, než je **30v** rozdal. ²⁵ Pak umřel v Pugemie²⁶ s velikú ctí. A to se stalo po božiem²⁷ narození sto a osmdesátého a prvního léta²⁸.

¹ Patnáctý císař, čtvrtý morděj křesťanský veliký] *A*, *B*: Čtvrtý mord křesťanský

² *A*, *B*: císařem

³ byl s] *B*: byl i

⁴ Lucio Aurelio] *A*: Luciaurelio

⁵ bez jednoho dvadeti] *A*: devatynácte; *B*: XIX

⁶ císaře časuov] *A*: císaře časov; *B*: císaře časuov

⁷ *A*, *B*: císaře

⁸ *A*, *B*: né

⁹ jistý: v *B* chybí

¹⁰ dobrý a štědrý císař] *A*: dobrý, štědrý císař; *B*: dobře štědrý císař

¹¹ *A*, *B*: přepustil

¹² velmi velikú lásku k služebníkům a městům měl] *A*: měl velikú k svým služebníkům a městům lásku a nesměl jich hněvati; *B*: měl velikú lásku k svým služebníkům a městům

¹³ *A*: neb; v *B* chybí

¹⁴ *A*, *B*: pobití

¹⁵ *B* + on

¹⁶ svým žoldněřům neměl] *A*: neměl svým žoldněřům

¹⁷ platiti] *A*: žuoldu zaplatiti; *B*: žoldu zaplatiti

¹⁸ tak, že byl chud, avšak nechtěl] *A*: Neb tak lid byl chud, že nesměl; *B*: tak byl chud, avšak nechtěl

¹⁹ *A* + ale

²⁰ *B*: raději

²¹ *A*: stříbro

²² *A*, *B* + to

²³ *A*, *B*: žoldněřům

²⁴ mnohem více] *A*, *B* ~

²⁵ *A*, *B* + A

²⁶ in Ungern

²⁷ *A*: božém; *B*: božím

²⁸ sto a osmdesátého a prvného léta] *A*: sto sedmdesát jedno léto; *B*: LXXXI let

Šestnáctý císař¹

Tamedius², toho jistého císaře³ byl syn, císařem čtrnácte⁴ let s Luciem a s Antoniem⁵. Ten byl tak zlý a nestatečný proti všem lidem. A kázal mnoho lidí zmordovati urozených⁶ bez viny. Potom pak⁷ byl zadáven provázkem v jedné maštali⁸. A po jeho smrti bylo jemu⁹ mnoho zlořečenství vydáno¹⁰ a říká, že jest bohuov nepřítel¹¹ a všeho světa, tak se zle byl¹² zachoval.

¹ Šestnáctý císař] *A*: Šestnáctý císař; *B*: XVIty císař

² Camedius

³ jistého císaře] *A*: jistého císaře; *B*: císaře

⁴ byl syn, císařem čtrnácte] *A*, *B*: syn, byl císařem čtrnácte (*B*: XIII)

⁵ a s Antoniem] *A*: Auriem; *B*: Antoniem

⁶ lidí zmordovati urozených] *A*, *B*: urozených lidí zmordovati

⁷ Potom pak] *B* ~

⁸ provázkem v jedné maštali] *A*, *B*: jedním provazem v jedné konici

⁹ *A*, *B*: mu

¹⁰ *A* + ode všech lidí

¹¹ bohuov nepřítel] *A*: bohov nepřítel

¹² zle byl] *A* ~; *B*: zle

Sedmnáctý císař¹

Helius Pertinax² kraloval puol léta³ a byl spravedlivý a⁴ pokorný člověk. A byl od Říman sotně přepršen, že byl císařem⁵. ⁶ Tak mu se dobře vedlo ve všech věcech, že sú⁷ mu přezděli⁸ a říká: „On jest šťastné kolo⁹.“ An¹⁰ již byl mdl a stár i nemocen, protož jeho Římané¹¹ prosili, aby on císařem svého syna¹² učinil a svou ženu císařovú¹³. I vece¹⁴ k nim a říká: „Ját¹⁵ sem již byl dosti¹⁶ v té cti, nebť sem¹⁷ nerad pro svou starost v to duostojenství vkročil¹⁸.“ Pak se vzdviže búrka mezi nimi¹⁹ a on v tom byl²⁰ zabit.

¹ Sedmnáctý císař] *A*, *B*: Sedmnáctý císař

² *A*, *B*: Pertinax; Pertinax

³ puol léta: v *B* chybí

⁴ a: v *A* chybí

⁵ *A*, *B*: císařem

⁶ *A* + *A*

⁷ *A*: jsou

⁸ *A*: převzděli

⁹ šťastné kolo] *A*: zšťastné oko; *B*: to zčástné kolo

¹⁰ *A*, *B*: Ale on (*A*: 102y)

¹¹ jeho Římané] *A*: ho Římené; *B*: Římené

¹² císařem svého syna] *A*, *B*: svého syna císařem

¹³ *A*, *B*: císařovú

¹⁴ *A*, *B* + on

¹⁵ *T*: Iat (!)

¹⁶ byl dosti] *A* ~

¹⁷ *A*: jsem

¹⁸ duostojenství vkročil] *A*, *B*: duostojenství (*B*: dostojenství) kročil

¹⁹ vzdviže búrka mezi nimi] *A*, *B*: zdviže rumor

²⁰ on v tom byl] *A*: v tom on by

Osmnádctý ciesař¹

Severus² byl ciesařem³ sedmnácte⁴ let. Ten byl válečný a bojovný a byl učený. A přepustil také křesťany mordovati⁵ tak, že za jeho časuov umučeno a sešlo mnoho svatých⁶. A naposledy dobyl⁷ Englanta⁸ a hned⁹ umřel¹⁰, ješto byl stár osmdesáti¹¹ let.

¹ Osmnádctý ciesař] *A, B:* (*B:* **25r**) Osmnácť césař

² *A:* Severius; *B:* Severinus; Severus

³ *A, B:* césařem

⁴ *B:* XVII

⁵ *A, B:* hubiti

⁶ časuov umučeno a sešlo mnoho svatých] *A, B:* časov mnoho svatých umučeno a sešlo. On obdržal mnoho bojov a mnoho zemí dobyl

⁷ naposledy dobyl] *A:* najposledy doby

⁸ *B:* Enolanta krále; Engellant

⁹ hned] *A:* inhed; v *B* chybí

¹⁰ *A* + jest

¹¹ *A:* pět a sedmdesáte; *B:* LXXV

Bez jednoho dvadcátý ciesař¹

Antonius Karatere² a jeho syn Severinus kraloval³ sedmnácte⁴ let. A byl toho⁵ Severa syn a byl⁶ horší nežli⁷ otec. A byl⁸ nečistý, že svú macechu⁹ pojal sobě za manželku. A byl v Indí v tom městě Edissa zabit od¹⁰ jednoho svého služebníka.

¹ Bez jednoho dvadcátý ciesař] *A:* Devatynácť césař; *B:* XIXť césař

² *A:* Turatele; *B:* Karaktele; Caracalla

³ *A:* kralovali

⁴ *B:* XVII

⁵ *A, B* + césaře

⁶ a byl: v *A* chybí

⁷ *B:* než

⁸ *A, B* + tak

⁹ *B:* macochu

¹⁰ *B:* ot

Dvadcátý ciesař¹

Martinus a jeho syn byli sú² od obecných³ lidí v Římě na ciesařstvie⁴ voleni. A když sú⁵ jedno léto kralovali, byla sta oba od toho jistého⁶ lidu pro pravú závist zabita⁷.

¹ Dvadcátý ciesař] *A:* Dvadcátý césař; *B:* XXť césař

² *A:* jsú

³ *B:* obecních

⁴ *A, B:* césařstvie

⁵ *A:* jsú

⁶ jistého: v *A* chybí

⁷ pro pravú závist zabita] *A:* zabita pro pravú závist. A to se stalo po božiem narození dvě stě a dvadcáté léto; *B:* zabita pro pravú závist, to se stalo po božím narození CC a XX let

Jedenmezciemý ciesař¹

¹ Jedenmezciemý ciesař] *A:* Jedenmezciemý césař; *B:* XXI. césař

Antonius Markus kraloval² tři³ léta. Ten bydlil tak nečistě a tak nestatečně, že té ižádné nečistoty a smilstva⁴ nebylo, by jie on nevedl. Ten jistý ciesař⁵ a jeho matka⁶ byla v Římě v jedné svádě⁷ byla⁸ zabita a jeho tělo bylo vláčeno a smýkáno skrze bláto a skrze smrduté věci v Římě. I vecechu jeho rytieři: „Tento jistý ciesař, doniž⁹ živ byl, vždy¹⁰ žádal nečistoty a nešlechtnosti¹¹, máme jej toho nasytiti po jeho smrti.“ A nebyl jedno šestnácti let stáři¹², jako byl zabit.

² A, B: kralowali (!)

³ B: III

⁴ ižádné nečistoty a smilstva] A, B: té (té: v A chybi) žádné smilnosti a nečistoty

⁵ jistý ciesař] A: jistý cesař; B: cesař

⁶ A, B: máte

⁷ v jedné svádě] A, B: v jednom rumoru

⁸ byla: v A chybi (v T chybou tiskaře)

⁹ jistý ciesař, doniž] A: jistý cesař, doniž; B: cesař David; dirre keyfer do er lebetes

¹⁰ B + a

¹¹ nečistoty a nešlechtnosti] A, B ~

¹² šestnácti let stáři] A: šestnácte let stár; B: XVI let stár

Dvamezciemý ciesař¹

Alexander Aurelius kraloval třinácte² let. Ten byl Římanuom mil a vzácen³ a přemohl ty z Persie. A držel ciesařstvie⁴ u veliké cti. Jeho matka řečená Moneata⁵ byla křesťanka, obrácená od mistra Origenesa⁶, a proto kázal jie ciesař⁷ smrt učiniti. Ten jistý ciesař⁸ jel skrze země⁹ a tak, až přijel do Mohuce. A tu jej pak stěli, jako byl v stáři šestnácti¹⁰ let. To se stalo po božiem¹¹ narození dvě stě a třidceti¹² let.

¹ Dvamezciemý ciesař] A: **103r**; Dvamezciemý cesař a ten byl u Mohuči st'at (řtat!); B: XXII. cesař, ten byl u Mohuce jat

² B: XIII

³ Římanuom mil a vzácen] A: Římanóm vzácen a mil; B: Římanóm mil a vzácen

⁴ držel ciesařstvie] A, B: držal cesařstvie

⁵ matka byla řečená Moneata] A: máte byla řečená Moena, ta; B: máte řečená Monea, ta; fine m'uter genant Monea

⁶ A, B: Origenes

⁷ kázal jie ciesař] A: kázal jí cesař; B: jí kázal cesař

⁸ jistý ciesař] A: jistý cesař; B: cesař

⁹ A, B: zemi

¹⁰ v stáři šestnácti] A: stár šestnácte; B: stár XVI

¹¹ B: božím

¹² dvě stě a třidceti] A: dvě stě třidceti a sedm; B: CCXXXVII

31r Třimezciemý ciesař¹

Maximus kraloval tři léta. Ten byl první, jenž z² svého mužstvie a z svého života³ před svým rytieřstvem v Římě bez rady vědomie⁴ činil. Ten přemohl mnoho lidí a kázal křesťanstvo⁵ mordovati. Potom pak odstúpili od něho⁶ rytieřstvo i⁷ byl v tom městě zabit Agelie⁸ i s synem⁹. A tak vzal ten ciesař¹⁰ i ten mord¹¹ konec.

¹ Třimezciemý ciesař] B: XXIII. cesař

² jenž z] A, B: ještě

³ z svého života] A: živuota; B: života

⁴ A: věděnie a obce; B: věděnie obce

⁵ A: křesťanstvuo

⁶ odstúpili od něho] A: odstúpilo od něho jeho; B: odstúpili od něho jeho

⁷ A, B: a

⁸ zabit Agelie] *A, B* ~

⁹ i s synem] *A*: s synem svým; *B*: s synem

¹⁰ *A, B*: césař

¹¹ i ten mord] *A*: a ten mord; *B*: a morděř

Čtrmezciemý ciesař¹

Gardianus kraloval šest² let. Ten měl boj s tiem³ z Persie a svítězil. A jel zase do Říma. A když byl blízko k městu přijel, tu uložil jedno knieže⁴ Filip⁵ zradu tak, že ten ciesař byl⁶ zabit a sám vstúpi⁷ na jeho miesto.

¹ Čtrmezciemý ciesař] *A*: Šestý mord křest'anský; *B*: Šestý mord křest'anský a cesař XXIII.

² *B*: VI

³ *A, B*: těmi

⁴ *B*: 25v

⁵ *A, B*: Filipus

⁶ ten ciesař byl] *A*: byl ten cesař; *B*: ten cesař byl

⁷ *A, B*: vstúpil

Pětmezciemý ciesař byl první křest'anské viery¹

Filipus kraloval sedm² let a měl syna, tomu také říkali³ Filipus. Toho také otec učini ciesařem⁴. A tak oba kralovala to prvnie léto jeho ciesařstvie⁵. To bylo tisíce, jako⁶ Řím počat dělati⁷.⁸ Toho jistého léta⁹ chodili Římané¹⁰ tři dni a tři noci s velikým pychem¹¹ a s¹² veselím. A jala¹³ se chváliti ta dva ciesaře¹⁴ svého velikého boha Jupitera¹⁵, že sú¹⁶ tu jistú chválu a čest¹⁷ viděli a za nie živi byli. Uzřev to jich rodič řečený¹⁸ Poncius, ten byl křest'an, i vece¹⁹ k těm ciesařuom²⁰: „Co chválíte toho diábla Jupitera, ješto sám sobě pomoci nemuož²¹! Chválu vzdajte pánu Ježíši Kristu, jakož²² se jest²³ narodil z čisté dievky a²⁴ panny Marie!²⁵ Tomu se modlte²⁶, neb²⁷ jest²⁸ pravý Buoh, neb²⁹

¹ Pětmezciemý ciesař byl první křest'anské viery] *A*: Pětmezciemý cesař; *B*: XXV. cesař

² *B*: VII

³ *A*: řekali

⁴ také otec učini ciesařem] *A, B*: otec také učinil ciesařem (*B*: cesařem)

⁵ *A, B*: cesařstvie

⁶ tisíce, jako] *A, B*: ješto čtli tisíc let, jakož

⁷ *A, B* + a udělán

⁸ v *A, B* samostatná kapitola O svatém Sixtu a o svatém Vavřinci

⁹ jistého léta] *A* ~

¹⁰ *A, B*: Římené

¹¹ velikým pychem] *A, B*: velikú pýchú

¹² s: v *A* chybí

¹³ A jala] *A*: I jala; *B*: I jela

¹⁴ dva ciesaře] *A*: jistá dva cesaře; *B*: jistá cesaře dva

¹⁵ *A, B*: Jupiter

¹⁶ *A*: jsú

¹⁷ jistú chválu a čest] *A*: jistú čest a chválu; *B*: čest a chválu

¹⁸ *A*: 103v

¹⁹ i vece] *A, B*: a řka

²⁰ *A, B*: cesařóm

²¹ *B*: nemóž

²² Chválu vzdajte pánu Ježíši Kristu, jakož] *A, B*: Vzdávajte (*B*: Vzdajte) chválu a chvalte pravého Boha, Pána Jezukrista, jako

²³ jest: v *A, B* chybí

²⁴ a: v *A, B* chybí

²⁵ jakož se jest narodil z čisté dievky a panny Marie: text nevychází z Twingerovy kroniky, sr. Tw 354/16–17

od něho mají chválu, čest i zbožie³⁰.“ A je se těm jistým ciesařuom³¹ tak mnoho praviti, že se kázachu křtíti³². A zpoviedachu se svých hříechuov³³ a jechu se Pána Boha³⁴ chváliti přede všemi lidmi. A tak ti jistí ciesaři skrze Poncia³⁵ křest'anskú vieru přijali³⁶.

²⁶ A, B + a chválu vzdávajte

²⁷ A, B: nebt'

²⁸ A, B + to

²⁹ A, B: ješto

³⁰ chválu, čest i zbožie] A: čest i chválu a zbožie; B: čest a chválu a zbožie

³¹ jistým ciesařuom] A: jistým cesařom o tom; B: cesařom

³² A: křtíti

³³ A, B: hříechov

³⁴ Pána Boha] A: Buoha; B: Boha

³⁵ ti jistí ciesaři skrze Poncia] A: jsú skrze toho Poncia ti jistí cesaři; B: sú skrze toho Poncia ti cesaři

³⁶ A, B: přijeli

Tito byli první cesaři křest'anští a dali veliké poklady svatému Sixtu¹

Tot' jsú² ti křest'anští cesařové³, jakož sú tu⁴ vieru najprvé přijeli. A dali sú veliké dary⁵ svatému Sixtovi papeži a svatému Vavřinci. A pro ten jistý⁶ poklad byl svatý Sixtus i⁷ svatý Vavřinec umučen⁸ od toho cesaře⁹ Decia proto, že sú je¹⁰ rozdali chudým lidem pro Buoh. A o tom plněji stojí psáno v lampartské kronice.¹¹ Decius¹², to jisté¹³ knieže, měl takú žádost po cesařství¹⁴, že to tak uloží¹⁵, že ta¹⁶ oba cesaře¹⁷ byla zabita v Římě¹⁸. A tak Decius přišel k cesařství¹⁹. A tak se to²⁰ stalo po božiem²¹ narození po dvú stú padesáti a po třech letech²².

¹ Tito byli první cesaři křest'anští a dali veliké poklady svatému Sixtu] A: První cesař křest'anský; B: První cesař křest'anský XXVI.

² Tot' jsú] A: To jsú; B: To sú

³ A, B: cesařové

⁴ jakož sú tu] A: jako jsú křest'anskú; B: jako sú křest'anskú

⁵ A, B: poklady; fchatz

⁶ jistý: v B chybí

⁷ A, B: a

⁸ A, B: mučeni

⁹ A, B: cesaře

¹⁰ sú je] A: jsú je; B: jsú

¹¹ A o tom plněji stojí psáno v lampartské kronice] A, B: A tak, jakož v lampartské (B: lampertské) kronice plnějie psáno stojí o tom

¹² T: Docyus (!)

¹³ jisté: v B chybí

¹⁴ A: cesařství; B: cesařstvě

¹⁵ A, B: uložil

¹⁶ A: tato

¹⁷ A, B: cesaře

¹⁸ v Římě] A: Otec byl zabit v Římě a syn byl zabit v Berúně; B: Otec byl zabit v Římě a syn v Berúně byl zabit; rkp A, B blíže předloze, sr. Tw 354 ad 26

¹⁹ A, B: cesařství

²⁰ tak se to] A, B: to se

²¹ B: božím

²² po dvú stú padesáti a po třech letech] A: dvě stě a padesáté třetie léto; B: CCLIII. léta

Šestmezciemý cesař¹

¹ Šestmezciemý cesař] A: Šestmezciemý cesař; B: XXVI. cesař

Decius kraloval dvě létě a tři měsiece². A když dřieve řečení ciesaři³ jeho úkladem byli zbiti, i měl tu omluvu⁴ Decius řka⁵: „Proto sem to⁶ učinil, že sú⁷ byli křesťané.“ A proto jemu⁸ ti pohané byli milostivi⁹, že sú sobě jeho za cesaře vzali¹⁰. Ten byl zlý ve všech věcech a lstivý¹¹ v úkladech a nemilostivý byl chudým lidem. ¹² Mordoval křesťany velmi pohanuom¹³ k libosti tak, že ¹⁴ mnoho svatých jest umučeno pod jeho mocí. Potom pak byl¹⁵ zabit v jednom boji a jeho syn byl utopen, jakož on jej byl cesařem¹⁶ udělal. To se stalo po božiem¹⁷ narození dvústého padesátego šestého léta¹⁸.

² tři měsiece] *A*: čtyři měsiece; *B*: IIII měsíce

³ dřieve řečení ciesaři] *A*: dřeveřečení cesaři; *B*: dřieveřečení cesaři

⁴ *B*: úmluvu

⁵ řka: v *A*, *B* *chybí*

⁶ sem to] *A*: jsem to; *B*: sem

⁷ že sú] *A*: že jsú; *B*: neb jsú

⁸ *A*, *B*: mu

⁹ byli milostivi] *A* ~

¹⁰ sú sobě jeho za cesaře vzali] *A*, *B*: jsú (*B*: sú) jej sobě za cesaře vzeli

¹¹ a lstivý] *A*, *B*: ale byl múdrý; ... wífe...

¹² *A*, *B* + *A*

¹³ *A*, *B*: pohanóm (*A*: **104r**)

¹⁴ *A*, *B* + velmi

¹⁵ pak byl] *A*, *B* ~

¹⁶ on jej byl cesařem] *A*: jej on byl cesařem; *B*: jej byl on cesařem

¹⁷ *A*: božém; *B*: božím

¹⁸ dvústého padesátego šestého léta] *A*: dvě stě padesáté a šesté léto; *B*: CCCLVI let

Sedmmezciatmý cesař¹

31v Galus a Volusius kralovali² dvě létě a čtyři měsiece³. Proti těma ⁴ byl Emileanus⁵ z múřenínské⁶ země cesařem⁷ volen. A tak spolu váleli a se bili⁸, až všickni zbiti byli⁹.

¹ Sedmmezciatmý cesař] *B*: **26r**; XXVII. cesař

² *B*: kraloval

³ dvě létě a čtyři měsiece] *B*: II létě a IIII měsíce

⁴ *A*, *B* + dvěma

⁵ *A*: Eiulianus; Emilianus

⁶ *B*: múřínské

⁷ *A*, *B*: cesařem

⁸ váleli a se bili] *A*, *B*: se vadili a váleli

⁹ všickni zbiti byli] *A*, *B*: všichni byli zbiti

Osmmezciatmý cesař¹

Valerianus s² svým synem Galienem kralovala³ patnácte⁴ let. Ten sobě podrobil všecku řeckú zemi⁵, macedonskú a Azi⁶ a byl je přemohl. I bojoval s Mezapianú⁷, i byl jest od toho krále

¹ Osmmezciatmý cesař] *A*: Osmmezcétmý cesař; *B*: XXVIII. cesař

² *s*: v *B* *chybí*

³ *B*: kralovali

⁴ *B*: XVI

⁵ všecku řeckú zemi] *A*: všicku řeckú zemi; *B*: všecku zemi řeckú

⁶ *A*: Así; *B*: Asia

⁷ I bojoval s Mezapianú] *A*: A když jest bojoval s (*z*!) Mezopotani (Mezopotanye!); *B*: A když je bojoval s Mesapianie; ... Mefoptamia...

řečeného Sapor jat z Persie⁸. A chován byl u veliké necti a v protivenství, neb dokudž byl ten jistý ciesař⁹ živ, a když¹⁰ ten¹¹ král Sapor kam¹² jeti chtěl a na svůj kuoň chtěl vsésti¹³, tehdy ten jistý ciesař¹⁴ musil kleknúti a král jemu vstúpil na chřbet¹⁵ a tak¹⁶ vsedl¹⁷ na svůj kuoň¹⁸. A tak to vždy činil, když chtěl na kuoň vsésti¹⁹. Ten jistý ciesař²⁰ hubil křesťanstvo²¹ velmi. A když byl jat, jako dřieve²² pověděno, i kraloval jeho syn Galienus²³.²⁴ I²⁵ přebýval převelmi ctně²⁶ tak, že se to ciesařstvie²⁷ opravilo za něho a zhuoru²⁸ šlo, dokudž tak přebýval.²⁹ Potom pak bydlil tak nedbándlivě³⁰ a tak nestatečně, že tomu ciesařství³¹ šlo velmi doluov³². A měl jedno knieže, tomu říkali³³ Aurelius, ten byl zavínil³⁴ proti cesaři³⁵, a proto ten jistý ciesař³⁶ táhl po něm až do Medulána. A položi³⁷ se před městem. I uloži to jisté³⁸ knieže, že ten³⁹ ciesař⁴⁰ před městem byl⁴¹ zabit.⁴² To se stalo po božím⁴³ narození dvústého sedmdesátého třetieho léta⁴⁴.

⁸ jat z Persie] *A*: z Persie jat

⁹ jistý ciesař] *B*: césař

¹⁰ a když] *B*: že

¹¹ *A* + jistý

¹² *B*: tam

¹³ svůj kuoň chtěl vsésti] *A*: svůj kón chtěl vsiesti; *B*: svůj kuoň chtěl vsésti

¹⁴ jistý ciesař] *A*: jistý césař; *B*: césař

¹⁵ jemu vstúpil na chřbet] *A*, *B*: vstúpě mu na hřbet

¹⁶ a tak] *A*, *B*: i

¹⁷ *A*, *B* + s něho

¹⁸ svůj kuoň] *A*: svůj kón, aby tiem lehčejé bylo; *B*: svůj kuoň, aby tiem lehčejí bylo

¹⁹ kuoň vsésti] *A*: kón vsiesti

²⁰ jistý ciesař] *A*: jistý césař; *B*: césař

²¹ *A*: křesťany

²² jako dřieve] *A*: jakož dřéve; *B*: jakož dřieve

²³ *A*, *B*: Galianus. A dal křesťanóm u (*B*: v) pokoji přebývati a sám kraloval ten jistý (jistý: v *B* chybí) Galianus

²⁴ v *A* samostatná kapitola **Osmý mord křesťanský**; *sr.* Tw 356/6

²⁵ *I*: v *A* chybí; *B*: *A*

²⁶ převelmi ctně] *A*: uprvé velmi čestně; *B*: uprvé velmi ctně

²⁷ *A*, *B*: cesařstvie velmi

²⁸ *A*: vzhóru mu; *B*: vzhuoru mu

²⁹ v *B* samostatná kapitola **VIII. mord křesťanský**; *sr.* Tw 356/6

³⁰ *A*: nedbavě; *B*: netbavě

³¹ *A*, *B*: cesařství (*B*: Czeřarzfztwie!)

³² šlo velmi doluov] *A*: velmi šlo dolóv; *B*: velmi šlo doluov

³³ *A*: řekali

³⁴ *B*: zawínnil (!)

³⁵ *A*, *B*: cesaři

³⁶ *A*, *B*: césař

³⁷ *A*: položil

³⁸ jisté: v *B* chybí

³⁹ *A* + jistý

⁴⁰ *A*, *B*: césař (*A*: cě104vsař)

⁴¹ před městem byl] *A*, *B*: byl před městem

⁴² *A*, *B* + *A*

⁴³ *B*: božím

⁴⁴ dvústého sedmdesátého třetieho léta] *A*: dvě stě sedmdesátého třetieho léta; *B*: CCLXXIII let

Nepokoj veliký byl po všem světě přieliš¹

V ty časy byl veliký nepokoj v² světě a učini se veliký rozbroy³ od Němcuov a od Uhruov a od Englišuov a od všelikterakého⁴ lidu. Ti sú⁵ zahubili a spálili všechny německé země⁶ a vlaské až do

¹ Nepokoj veliký byl po všem světě přieliš] *A*: Nepokoj po všem světě byl jest; *B*: Nepokoj po všem světě

² *B*: po všem

Říma. A učinili ⁷ velikú škodu. Oni dobyli Římu⁸ a zbořili a⁹ jiných mnoho dobrých měst¹⁰ zkazili. Oni sú¹¹ oblehli Kolín na Rýně ¹² a umučili jedenácte tisíc děvic a panen¹³. Oni sú¹⁴ zabili císaře¹⁵ Decia ¹⁶. Oni sú¹⁷ dobyli a zrušili Štraspurk¹⁸ a nemálo¹⁹ všecka města na Rýně a na Dunaji. A táhli dobře čtyřicet²⁰ let všudy po světě, dobývající a zbořující²¹ vše s této strany moře a s oné strany v křesťanství i v pohanství²². A říkali²³ tomu tovařistvu Hajnové²⁴ a tak ještě vždy říkají chlapi²⁵ každému velikému spiknutí²⁶ po dnešní den. Potom osadili sú²⁷ oni na mnoho místech v světě a dělali krále mezi sebou²⁸. A tak kralovali a přebývali v tom jistém rodu²⁹ do Velikého Karla císaře časuov³⁰, neb jest on je³¹ zase přemohl a podrobil pod říši zase³². Mezi tím to spiknutí byli často pobíjeni³³, že jich velikú věc zbýjeli. A vždy jiní zlí lidé³⁴ přistúpili³⁵ zase k nim, že sú³⁶ opět nahoru vešli³⁷ a opět kazili svět, jakož potom bude lépe pověděno ³⁸ za čtyřicátého pátého císaře³⁹ řečeného Archadius.

³ A, B: kzelšaft; gefellshaft

⁴ od Němcuov a od Uhrův a od Englišuov a od všelikterakého] A: od Němcův, od Uhrův a od Englišův a od všelikakého; B: od Němcův a od Uhrův a od Englišův a ode všelikého

⁵ A: jsú

⁶ německé země] B: země německé

⁷ A, B + Římanóm; den Řómern

⁸ dobyli Římu] A: dobyli města Říma; B: dobývali města Říma

⁹ a: v B chybí

¹⁰ mnoho dobrých měst] A: dobrých měst mnoho; B: mnoho měst dobrých

¹¹ A: jsú byli; B: sú byli

¹² v A, B samostatná kapitola **Jedenácte (B: XI) tisíc děvic**; rkp A, B blíže předloze, sr. Tw 356 ad 22

¹³ a umučili jedenácte tisíc děvic a panen] A: a umučili jedenácte tisíc děvic; B: oni sú zabili

¹⁴ A: jsú

¹⁵ A, B: císaře

¹⁶ A, B + i s synem; und finen fun

¹⁷ sú] A: jsú; v B chybí

¹⁸ a zrušili Štraspurk] A: a zbořili Štraspurka; B: Štraspurka

¹⁹ A: nemálo

²⁰ B: XL

²¹ dobývající a zbořující] A, B: dobývající a rozbořující

²² a s oné strany v křesťanství i v pohanství] A: i na né straně moře v křesťanství; B: v křesťanství a v pohanství

²³ A, B: řekali

²⁴ tovařistvu Hajnové] A: jistému kselšaftu Huňové (nelze zcela vyloučit ani interpretaci Hunjové); B: kzelšaftu Hujnové

²⁵ říkají chlapi] A, B: chlapi dobrovolně říkají

²⁶ A, B: kzelšaftu

²⁷ A, B: se

²⁸ B: ſbu (!)

²⁹ jistém rodu] A: jistém řádu; B: řádu

³⁰ Velikého Karla císaře časuov] A: Velikého císaře Karla časov; B: Velikého **26v** císaře Karla časuov

³¹ jest on je] A: je on; B: on je

³² zase: v A, B chybí

³³ Mezi tím to spiknutí byli často pobíjeni] A, B: Opět mezi tím byl ten jistý (jistý: v B chybí) kzelšaft často pobíjen (B: pobíján) a tak

³⁴ zlí lidé] A ~

³⁵ B: přistúpali

³⁶ A: jsú

³⁷ A, B: vzešli

³⁸ A + o tom

³⁹ čtyřicátého pátého císaře] A: ... císaře; B: XLV. císaře

Bez jednoho třicátý císař¹

¹ Bez jednoho třicátý císař] A: Devatynáctý císař; B: XXX. bez jednoho císař

Klaudius² kraloval jeden rok³. Ten byl statečný a múdry, ten bojoval s oné⁴ strany moře s tiem jistým tovarištvem⁵ a zahnal je z té země. Ten se jest⁶ bil se třidceti⁷ tisíci⁸ meči⁹ podlé jezera¹⁰ a tak¹¹ jich¹² mnoho zbil¹³, že jich sotně polovice utekla. A proto je **32r** mu ke cti byl pověšen zlatý fach¹⁴ v Římě¹⁵ na rathúze¹⁶. Potom byl nemocen, až¹⁷ i umřel. Potom¹⁸ byl jeho bratr Quintilianus ciesařem volen¹⁹ a potom ihned²⁰ byl zabit od svých rytěruov²¹ v Agilí²².²³ Ten byl dobrý a²⁴ statečný muž a nebyl než šestnácte²⁵ dní ciesařem²⁶. A proto jeho²⁷ nechtú v počtu²⁸ za ciesaře²⁹.

² A, B: Klaudinus

³ A + osm měsíecov; B: a VIII měsíecov

⁴ B: uoné

⁵ A: kselšaftem; B: kzelšaftem (kzelšalftwem!)

⁶ jest: v A, B chybí

⁷ A: třidcát; B: XXXti

⁸ A: **105r**

⁹ A, B: Němci; Dütſchen

¹⁰ T: gezeŕa (!)

¹¹ a tak] A, B: ten

¹² A + tak

¹³ A, B: zabil

¹⁴ byl pověšen zlatý fach] A: zlatý štít byl pověšen; B: byl zlatý štít udělán; ... schilt...

¹⁵ B: Rzími (!)

¹⁶ A: rathauze

¹⁷ B: ač

¹⁸ A, B: Po něm

¹⁹ Quintilianus ciesařem volen] A, B: Quintilus césařem zvolen

²⁰ potom ihned] A: inhed potom; B: ihned potom

²¹ A, B: rytieřov

²² v Agilí] v A chybí; B: v Agelí

²³ A + Na čem je

²⁴ a: v A, B chybí

²⁵ B: XVI

²⁶ A, B: césařem

²⁷ A, B: ho

²⁸ v počtu: v B chybí

²⁹ A, B: césaře

Třidcátý ciesař Aurelianus¹

Aurelianus kraloval puol šesta léta².³ Ten byl velmi šlechtný a⁴ bojovný muž. Ten zprostil Římány toho velikého tovarišstva⁵, neb sú čtyři⁶ léta byli okolo, kaziece⁷ zemi. Ten se bil pětkrát s tiem jistým tovarištvem⁸ a vždy svítězil, až je vždy⁹ vyhnal a zbil jich mnoho¹⁰ a udělal tepruv dobrú zed okolo Říma.¹¹ On byl první, jako ciesařskou¹² korunu na se vstavil a své rúcho zlatem a drahým kamením ozdoboval a okrášloval v Římě. A tak byl velmi náhlý a hněvivý, že křesťanstvo a lidi

¹ Třidcátý ciesař Aurelianus] A: Třidcátý ciesař; B: XXX. césař

² puol šesta léta] A: šest let; B: VI let

³ A, B + A

⁴ a: v A, B chybí

⁵ A: kselšaftu; B: kzelšaftu

⁶ sú čtyři] A: jsú čtyři B: jsú tři

⁷ byli okolo, kaziece] A: okolo hubili, kaziece; B: okolo hubili, kazéce

⁸ jistým tovarištvem] A: jistým kzelšaftem; B: kzelšaftem

⁹ A, B: i

¹⁰ zbil jich mnoho] A, B: jich mnoho zbil

¹¹ A, B + A

¹² první, jako ciesařskou] A: jako první césařskou; B: první, jako césařskou

urozené¹³ veľmi ¹⁴ mordoval. On kázal svojho bratrance¹⁵ zabiti, on ustavil¹⁶ a kázal, aby všudy ve všech zemích vepřové maso jedli, neb sú jeho¹⁷ prvé v Římě ani tudy¹⁸ okolo nejedli, jakož ještě pohané nejedie a Židé svinského¹⁹ masa. A když jest bil a velmi mordoval křesťany²⁰, jednu chvíli udeřil²¹ hrom předeň tak, že se roznemože²². A ihned²³ potom byl zabit od svého rytíře v Konstantinopolim²⁴.

¹³ lidi urozené] *A, B ~*

¹⁴ *A, B +* hubil a

¹⁵ *A, B:* sestřence; finre fwefter fun

¹⁶ *A, B:* ustanovil

¹⁷ sú jeho] *A:* jsú ho; *B:* sú ho

¹⁸ *A, B:* tady

¹⁹ nejedie a Židé svinského] *A, B:* a Židé nejedie svinieho

²⁰ jest bil a velmi mordoval křesťany] *A:* je byl křesťanstvo velmi zmordoval; *B:* je bylo velmi křesťanstvo zmordováno

²¹ *B:* udeřil

²² *A, B:* roznemože (*nelze zcela vyloučit ani interpretaci roznemůže*)

²³ *A:* ihned

²⁴ *A:* Konstantinopoli; *B:* Konstantinopolim

Třidcátý a první císař¹

Tacitus² kraloval sedm měsíců³, ten byl múdry a štědrý, avšak své dobroty nemohl okázati⁴, neb ihned⁵ jej smrt zašla. A po tom⁶ Florianus na císařství⁷ přišel, ⁸ ten byl třetí měsíc⁹ a¹⁰ zabit. To se stalo po božím¹¹ narození dvoustého osmdesátého prvního léta¹².

¹ Třidcátý a první císař] *A:* ... prvý...; *B:* XXXI. císař

² *T:* Ppacytus (!); *B:* Gatitus (!); Tacitus

³ sedm měsíců] *A:* sedm měsícův; *B:* VII měsícův

⁴ *A, B:* ukázati

⁵ neb ihned] *A:* nebo ihned

⁶ *A, B:* něm

⁷ *A, B:* císařství

⁸ *B +* a

⁹ třetí měsíc] *B:* na třetí (trzetie!) měsíc

¹⁰ a: v *A, B* chybí

¹¹ *B:* božím

¹² dvoustého osmdesátého prvního léta] *A:* dvě stě osmdesáté prvé léto; *B:* CCLXX jedno léto

Třidcátý druhý císař¹

Probus kraloval šest let a tři měsíce². Ten přemohl dva krále a ³ vyhnal ty z Barbařie⁴ a ty pohany⁵ z německých⁶ zemí častým bojem. A byl udatný a šlechetný a spravedlivý. A byl zabit⁷ od svých rytířů⁸.

¹ Třidcátý druhý císař] *A:* ... císař; *B:* Hádaj, co tu mělo býti, já nevím

² šest let a tři měsíce] *A:* ... čtyři...; *B:* VI let a IIII měsíce

³ *A:* 105v

⁴ *A, B:* Barbarie

⁵ *B:* 27r; písař rozepsal z německých na foliu 26v, na následujícím předložku a slovo celé zopakoval

⁶ *B:* německých

⁷ *A, B +* v jednom rumoře; mit eine überluffe

⁸ *A, B:* rytířův

Třidcátý cesař a třetí¹

Florianus kraloval dvě² léta, ten neučinil žádné znamenité věci, pustiv krev, i umřel od toho³.

¹ Třidcátý cesař a třetí] *A*: Třidcátý třetí cesař; *B*: XXXII. cesař

² *B*: II

³ pustiv krev, i umřel od toho] *A*: ale pústěv krev i umřel od toho; *B*: pustiv krev, od toho umřel jest

Třidcátý čtvrtý cesař¹

Karus s² svými syny Karnio³ a Numeriano⁴ kraloval dvě⁵ léta. Ten byl ve všech věcech zlý a umřel⁶ od hromu. Jeho syn Karinus⁷ byl slep. A když sú⁸ jej nesli jednu chvíli na marách⁹, ¹⁰ by zabít od¹¹ svého testě¹². Druhý syn, Numerinus, byl zahuben pro své zlé činy od Diokleciána, potom psaného cesaře¹³.

¹ Třidcátý čtvrtý cesař] *A*: ... cesař; *B*: XXXIII. cesař

² Karus s] *B*: Tarus; Carus

³ *A*, *B*: Karmo (!); Carino

⁴ *B*: Numerianus

⁵ *B*: II

⁶ *T*: vmrzrl (!)

⁷ *A*: Karmus; Carinus

⁸ *A*: jsú

⁹ *A*: parách; *B*: prách

¹⁰ *A*, *B* + i

¹¹ *B*: ot

¹² *A*: čtě; *B*: ctě

¹³ *A*, *B*: cesaře

Třidcátý pátý cesař¹

Najvětší morděř křesťanský a byl chlap². Dioklecianus a Maximianus³ kralovala dvadceť⁴ let. Ten jistý⁵ Dioklecianus byl od přirození chlap, avšak⁶ byl první, ješto nosil⁷ perly a drahé kamenie v záponách na svém rúše a⁸ na svých třevících, neb dřevnie⁹ kniežata nesli¹⁰ jedno zlatohlav. On udělal Maximiána cesařem¹¹ a poslal jej do německých¹² zemí a do Frankrajchu¹³, neb sú¹⁴ se byli posadili velmi ¹⁵ pevně a mocně proti říši. Ty je on přemohl bojem, neb sú¹⁶ se s ním¹⁷ potkali,

¹ Třidcátý pátý cesař] *A*: Veliký mord se stal nad křesťany; *B*: XXXIII. cesař

² Najvětší morděř křesťanský a byl chlap: v *A*, *B* chybí

³ *B*: Martimianus; Maximianus

⁴ kralovala dvadceť] *A*: kralovali dvadceť; *B*: kralovali XX

⁵ jistý: v *B* chybí

⁶ *A*: avšakž

⁷ *A*: nesl

⁸ *A*, *B*: i

⁹ *B*: dřevní

¹⁰ *A*: nenesli

¹¹ *A*, *B*: cesařem

¹² *B*: německých

¹³ *A*, *B*: Frankricha

¹⁴ *A*: jsú

¹⁵ *B* + pilně a

¹⁶ *A*: jsú

¹⁷ *A*: nimi

táhnúce¹⁸ proti němu. Pak Marcelus a Mauricius byli **32v** poslání od císaře¹⁹, ješto ta oba²⁰ hubila a mordovala²¹ křesťanstvo po všem světě. Oni sú²² bořili kostely a pálili křesťanuom jich knihy²³. Ten mord byl větší²⁴ než jiní²⁵ a trval dvadeceti let²⁶. A byl tak veliký mord, že ve třidceti²⁷ dnech bylo umučeno dvadeceti tisícuov křesťanů²⁸ mužského a²⁹ ženského pohlavie. Bylo také jedno město křesťanské v Frygii³⁰, to bylo obleženo tak silně, že ižádný³¹ z něho nemohl³². To jisté³³ město bylo spáleno i se všemi³⁴ lidmi. Pak v Římě byla umučena svatá Agnes, svatá Lucia, svatá Anastasia, svatý Šebestián³⁵ a jiných svatých mnoho³⁶ bez počtu³⁷. Byla také³⁸ umučena svatá Agáta, svatý Krisokones,³⁹ svatý Jiří i⁴⁰ jiných svatých mnoho⁴¹. A tak křesťanstvo nemále všecko bylo shlazeno⁴². Tuť jest nebyl nižádný⁴³ vyňat, mladý nebo starý, urozený neb neurozený, ktož nechtěl modlám ofěrovati, ten byl každý přeč⁴⁴. A pro tu hrózu⁴⁵ padali mnozí křesťané⁴⁶ a přijali⁴⁷ pohanskú vieru. Pak umřel Dioklecianus ot⁴⁸ jedu a Maximianus byl oběšen. To se stalo po božiem narození třístého dvadcatého léta⁴⁹. V ty časy posadichu se Němci proti říši. I jel císař⁵⁰ Konstantinus proti nim i⁵¹ bil se s nimi. Jednú ztratil první boj k Němcuom⁵² a druhý boj císař⁵³ získal a zabil Němcuov dvadeceti tisícuov⁵⁴.

¹⁸ A: táhnúc

¹⁹ A, B: císaře

²⁰ B: oba oba (!)

²¹ hubila a mordovala] A, B ~

²² A: jsú

²³ křesťanuom jich knihy] A: křesťanóm jich knihy; B: křesťany a jich knihy

²⁴ A: větčí

²⁵ A + všichni; B + všickni

²⁶ dvadeceti let] A ~; B: XX let

²⁷ B: třidceti

²⁸ dvadeceti tisícuov (tifiecuow!) křesťanů] A: dvadeceti tisícov křesťanův; v B chybí

²⁹ B: i

³⁰ křesťanské v Frygii] A, B: u Frygi (B: ffigi!) křesťanské

³¹ A, B: žádný

³² A + ujíti

³³ jisté: v B chybí

³⁴ A: vše**106r**mi

³⁵ Agnes, svatá Lucia, svatá Anastasia, svatý Šebestián] A: Agnes a Lucia a Anastasia a svatý Sebastian; B: Agnes a Lucia, Anastasia a svatý Šebestián

³⁶ svatých mnoho] A ~; B: mnoho svatých bylo

³⁷ B: počta

³⁸ Byla také] A, B ~

³⁹ svatý Krisokones,] A, B: a Krisogones a

⁴⁰ A, B: a

⁴¹ svatých mnoho] A, B ~

⁴² nemále všecko bylo shlazeno] A: nemálo bylo všecko zkaženo; B: namále bylo všecko zahlazeno

⁴³ A: ižádný; B: žádný

⁴⁴ A, B: pryč

⁴⁵ hrózu] A: velikú hrózu; B: velikú hruozu

⁴⁶ padali mnozí křesťané] A: upadli křesťané mnozí u blud; B: upadli křesťané mnozí

⁴⁷ A, B: přijeli

⁴⁸ A, B: od

⁴⁹ třístého dvadcatého léta] A: tři sta a dvanáct let; B: CCCXII let

⁵⁰ A, B: císař

⁵¹ A, B: a

⁵² A, B: Němcóm

⁵³ A: císař

⁵⁴ Němcuov dvadeceti tisícuov] A: Němcův dvadeceti tisícův; B: **27v** Němcův XX tisícův

Třicátý pátý cesař¹

Konstantinus a Galerius, ta dva rozdělila římské cesařství² na dvě. A byl Konstantinus cesařem a pánem³ s této strany moře⁴ nad těmi zeměmi. Ten jistý⁵ Konstantinus přemohl Franky⁶ a pojal toho jistého⁷ krále dceru z Británie řečenou Elena⁸. A měl s ní⁹ syna, s tú nespravedlivou ženu¹⁰, neb jest¹¹ svú jinú královu měl dřieve¹².¹³ Řiekali¹⁴ tomu jistému¹⁵ synu Konstantinus Veliký¹⁶. Také on měl mnoho synuov¹⁷ svú první¹⁸ ženu. A když se roznemohl¹⁹, tehdy on udělal svého nespravedlivého syna cesařem²⁰, dřieve²¹ řečeného Konstantina, proto, neb jest on²² pravé syny byl²³ daleko přesáhl moudrostí a dobrými obyčejí.

¹ Třicátý pátý cesař] A: Třicátý šestý cesař; B: Veliký mord křesťanův (Krzeftinow!)

² A, B: cesařství

³ cesařem a pánem] A, B: pánem a cesařem

⁴ A, B + a Galerius byl na ně straně moře nad těmi zeměmi; rkp A, B blíže předloze, sr. Tw 360/15

⁵ jistý: v B chybí

⁶ Spangenlant

⁷ jistého: v B chybí

⁸ A, B: Helena

⁹ měl s ní] A, B: udělal jí

¹⁰ s tú nespravedlivou ženu] A, B: té nespravedlivé ženě

¹¹ A, B: je

¹² A: dřeve

¹³ A, B + A

¹⁴ A: řekali

¹⁵ jistému: v B chybí

¹⁶ Konstantinus Veliký] A, B ~

¹⁷ synuov s] A: synův s; B: synův

¹⁸ A, B: pravú; elichen

¹⁹ B: roznehomol

²⁰ A, B: cesařem

²¹ dřieve: v A, B chybí

²² jest on] A: jest jeho; B: je jeho

²³ byl: v B chybí

O svaté Kateřině¹

Mezi tím udělali Římané² jednoho cesaře³ řečeného Maxencius. Ten kázal svatú Kateřinu umučiti. Pak Galerius s oné⁴ straně moře udělal dva cesaře⁵, Maximium a Severum⁶, ti mordovali a hubili křesťanstvo⁷ velmi. Pak Konstantinus přemohl ty tři, Maxencia, Maximia⁸ a Severa, i⁹ byl sám pánem a cesařem¹⁰ nade vším světem.¹¹ Pak Konstantinus, toho jistého¹² Konstantina otec, dřieve řečený cesař¹³, umřel v¹⁴ Británii. Potom, když pak¹⁵ Galerius velmi¹⁶ křesťany mordoval¹⁷,

¹ B: XXXV. cesař

² A, B: Římené

³ A, B: cesaře

⁴ s oné] A, B: na ně

⁵ A, B: cesaře

⁶ Maximium a Severum] A: Maximina a Se^{106v}vera; B: Maximina s Severa

⁷ a hubili křesťanstvo] B: křesťany a hubili

⁸ A: Maximina

⁹ A: a

¹⁰ A: cesařem

¹¹ Pak Konstantinus přemohl ... nade vším světem: v B chybí

¹² jistého: v B chybí

¹³ dřieve řečený cesař] A: dřevěřečený cesař; B: dřieve řečený cesař

¹⁴ B: u

vzrostli mu v¹⁸ břiše črvie¹⁹, a tak od toho²⁰ umřel. Tomu jistému²¹ Konstantinovi bylo uděláno ke cti město²² u toho jezera, ještě slóve Poden²³, a přezděchu tomu²⁴ po něm Konstancia²⁵ a²⁶ česky řečeno Kostnice²⁷, ještě v nie mistr Jan Hus upálen²⁸.

¹⁵ B: tak

¹⁶ A + tak

¹⁷ A, B + a hubil

¹⁸ A: u

¹⁹ A: črvie

²⁰ od toho] A, B: že

²¹ jistému: v B *chybí*

²² ke cti město] A, B: město ke cti

²³ A: Podem; B: Podenzie; Bodense

²⁴ přezděchu tomu] A, B: převzděchu mu

²⁵ B: Konstancio

²⁶ A, B: to jest

²⁷ B: Kostnic

²⁸ ještě v nie mistr Jan Hus upálen: v A, B *chybí*

Třidcátý a sedmý cesař¹

Konstantinus, ten Veliký, toho dříve řečeného² Konstantina syn³, kraloval třidceti let a deset měsiecuov⁴. A počal kralovati po božiem⁵ narození⁶ třístého jedenáctého léta⁷. Ten přemohl ty všecky⁸ tři, jakož chtěli s ním cesaři⁹ býti, jakož jest dříve pověděno¹⁰. A skrze to upadl jest byl¹¹ u velikú py¹² 33rchu a¹² hrdost, že Pán¹³ Buoh přepustil naň¹⁴ malomocenstvie¹⁵ tak, že byl¹⁶ vešken malomocný¹⁷ a ižádný¹⁸ lékař nemohl jemu z toho pomoci¹⁹. Pak jemu někteří radili²⁰, aby kázal mnoho dětí²¹ zbíti a v jich krvi se²² mýti. A když by to²³ učinil, že by měl zdrav býti. I přikázal²⁴ ten jistý cesař, aby²⁵ v Římě i tudy²⁶ všudy okolo²⁷ všecky dietky byly k němu přineseny²⁸, a chtě

¹ Třidcátý a sedmý cesař] A: O Konstantinovi a o svatém Silvestru; B: O Konstantinovi a o Silvestru

² dříve řečeného] A: dřevního; B: dřevního; v D *chybí*

³ Konstantina syn] D: syn také Konstantina

⁴ třidceti let a deset měsiecuov] A, D: třidceti let a deset (D: delliet!) měsiečov; B: XXX let a X měsiečov

⁵ B, D: božím

⁶ D: narozením (!)

⁷ třístého jedenáctého léta] A: tři sta a jedenácte let; B: CCC a XI let; D: tři sta a jedenáct 78v let

⁸ D: všechny

⁹ jakož chtěli s ním cesaři] A: jako chtěli s ním cesaři; B, D: jako s ním chtěli cesaři

¹⁰ jakož jest dříve pověděno: v D *chybí*

¹¹ upadl jest byl: v D *chybí*, *patrně chybou písaře*

¹² A, B + v

¹³ Pán: v A, B, D *chybí*

¹⁴ přepustil naň] A, B, D: naň přepusti

¹⁵ A, B, D + a

¹⁶ A, B, D: by

¹⁷ A, B, D: malomocen

¹⁸ A, B, D: žádný

¹⁹ jemu z toho pomoci] A, B, D: nemohl jeho zhojiti

²⁰ radili: v B *chybí*

²¹ kázal mnoho dětí] A, B, D: mnoho dětí kázal

²² A, B, D + kúpati anebo

²³ by to] A: to

²⁴ A, B, D: přikáza

²⁵ ten jistý cesař, aby] A: ten jistý cesař; B: cesař; D: ten jistý cesař

²⁶ A, B, D: tady

²⁷ A, B, D + po vši zemi, aby; in den landen

je kázati zbíti, aby se v jich krvi zmyl²⁹. A to se sta, že dietky všechny biechu k němu přineseny³⁰. Uzřevše to jich matky³¹, i běžiechu před císaře³² s hrozným křikem a s velikým pláčem prosiece³³, aby se ráčil nad nimi³⁴ smilovati a jim jich dietek nehubiti³⁵. Uzřev³⁶ tu žalost císař³⁷, zamúti se a³⁸ zaplaka³⁹ řka: „Slyšte mě, vy kniežata, hrabie, páni⁴⁰ rytieři⁴¹ i obecní všickni⁴² lidé. Císařské duostojenstvie⁴³ jest takto vysazeno⁴⁴: „Kto⁴⁵ by jedno⁴⁶ zabil dietě⁴⁷, ten by měl hrdlo ztratiti. Protož⁴⁸ hledte⁴⁹, kterak veliké ukrutenstvie a žalost byla by⁵⁰, bychme my nad těmito dietkami učinili, nad tak ctnými⁵¹, ješto ižádnú zlosti⁵² nejsú vinny. Kterakú⁵³ bych já toho čest měl? A kterakž⁵⁴ sem koli⁵⁵ to pohanstvo⁵⁶ a ty barbary přemohl, bych tu zlost učinil umra⁵⁷, ješte bych toho nenabyl a ješte⁵⁸ neviem⁵⁹, zhojil li bych se. Lepší⁶⁰ sem já umra, nežli⁶¹ bych skrze ty nevinné dietky⁶² a skrze jich⁶³ krev sobě zdravie vychoval⁶⁴, ač jest to dobře nejisté a nepodobné⁶⁵.“ A tak⁶⁶ kázal materám⁶⁷ jich dietky zase pobrati⁶⁸ a kázal⁶⁹ jim za jich žalost čest učiniti velikú a zbožie

²⁸ dietky byly k němu přineseny] A: děti bili a k němu přineseny aby byly; B: děti byly k němu přineseny; D: děti bili a k němu přinesli

²⁹ a chtě je kázati zbíti, aby se v jich krvi zmyl] A: a chtě se v jich krvi mýti; B, D: aby se v jich krvi myl

³⁰ dietky všechny biechu k němu přineseny] A: všechny děti zbichu a jemu přinesli; B: děti všechny biechu jemu přineseny; D: všechny děti biechu jemu přineseny a chtě je kázati zbíti; *druhá věta písařem podtržena, zjevně jako označení písařské chyby, nenáležitěho opisu z předchozího řádku*

³¹ A, D: matere; B: matery

³² A, B: císaře

³³ s velikým pláčem prosiece] A: s pláčem a prosiec; B: a pláčem a proséc; D: pláčem a prosiec s velikým pláčem

³⁴ nad nimi: v A, B, D chybí

³⁵ B: nehubili

³⁶ B: 28r

³⁷ A, B: císař

³⁸ B: až

³⁹ A, B, D + a

⁴⁰ i: v A, B, D chybí; v D zde omylem písaře opět opsáno kniežata, následně poodtrženo jako chyba

⁴¹ A, B, D + i panoše

⁴² obecní všickni] A, D: obecní všichni; B: obecní všeckni

⁴³ Císařské duostojenstvie] A: Císařské duostojenstvie; B: Císařské dóstojenstvie; D: Ciesářské duostojenstvie

⁴⁴ A, B, D: usazeno

⁴⁵ A, B, D: Ktož

⁴⁶ A: 107r

⁴⁷ zabil dietě] A, B, D ~

⁴⁸ T: prtož (!)

⁴⁹ T: hledte (!); A, D: hledtež

⁵⁰ veliké ukrutenstvie a žalost byla by] A, D: by veliké ukrutenstvie a žalost byla; B: by veliké ukrutenstvie a zlost byla

⁵¹ učinili, nad tak ctnými] A: nad tak ctnými, učinili taký mord; B: učinili, nad takými

⁵² ižádnú zlosti] A, D: žádnú zlosti; B: žádné zlosti

⁵³ A: kakúž; B, D: jakúž

⁵⁴ A, B: kakž; D: jakž

⁵⁵ B, D: kolivěk

⁵⁶ A: pohanstvo

⁵⁷ B: mra

⁵⁸ B: jisté

⁵⁹ D: nevěděl

⁶⁰ A, B, D: Lepí

⁶¹ A, B, D: než

⁶² D: děťátka

⁶³ B + nevinnú; unschuldigen

⁶⁴ A, B, D: zachoval

⁶⁵ ač jest to dobře nejisté a nepodobné] A: a kakž jest to dosti nepodobné a nejisté, bych se měl jich krví uzdraviti; B: a kakž jest to dosti nepodobné a nejisté; D: a jakož jest dosti nepodobné a nejisté

⁶⁶ A tak] B: Tak; D: A

⁶⁷ D + svým

⁶⁸ A, B: vrátiti

jim⁷⁰ dáti. A tak se matky⁷¹ vrátily do domuov svých s svými dietkami⁷² s velikú radostí, kterakž sú koli byly vyšly s velikú žalostí⁷³. Avšak když jest Pán Buoh⁷⁴ ráčil, rychle jim to proměnil. Ihned v⁷⁵ tu noc potom⁷⁶ zjeví mu se⁷⁷ svatý Petr a svatý Pavel⁷⁸, tomu jistému cesaři⁷⁹, a⁸⁰ řkúc k němu: „Pro tvé⁸¹ šlechtnost a pro tvé milosrdenstvie, jakožs se⁸² slitoval nad těmi dietkami, protoť jest nás Pán Buoh Jesus⁸³ Kristus k tobě poslal, abychom⁸⁴ tobě jednu radu dali, kterak by zdráv byl. Protož⁸⁵ znamenaj dobře a jdi k tomu papeži⁸⁶.“

⁶⁹ v *D* text kapitoly přerušen chybějícími folii v rozsahu (podle *rkp A*) zbytku kapitoly O Konstantinovi a svatém Silvestru, celě kapitoly Malomocný cesař jsa pokřtěn byl jest zdráv a začátku kapitoly Svatá Helena

⁷⁰ *A* + kázal

⁷¹ *A*: matery; *B*: mateře

⁷² do domuov svých s svými dietkami] *A*, *B*: s (*s*: v *B* chybí) svými dietkami zase domóv (*B*: domuov)

⁷³ kterakž sú koli byly vyšly s velikú žalostí] *A*: a kak jsú kolivěk s velikú žalostí z domu vyšly; *B*: a kak sú kolivěk byly s velikú žalostí z domu vyšly

⁷⁴ Avšak když jest Pán Buoh] *A*: Však když je Buoh; *B*: Však když Buoh

⁷⁵ Ihned v] *A*: Ihned v; *B*: Ihned

⁷⁶ potom: v *B* chybí

⁷⁷ mu se] *A*, *B* ~

⁷⁸ *T*: Pewel (!)

⁷⁹ jistému cesaři] *A*: jistému cesaři; *B*: cesaři

⁸⁰ a: v *A*, *B* chybí

⁸¹ *B*: tu

⁸² jakožs se] *A*: jakož jsi se

⁸³ nás Pán Buoh Jesus] *A*: nás Jezus; *B*: náš Jesus

⁸⁴ *A*, *B*: abychme

⁸⁵ *B*: Proto

⁸⁶ *A*, *B* + Silvestrovi; zům ... Silvester

O svatém Silvestru¹

Jakožt² tajně bydlí před Římem v té hoře Serapo³, ten tě naučí vieře křesťanské. A když tě pokřtí⁴, zdráv budeš⁵.“⁶ Ráno, vstav ten jistý cesař⁷, i jide k svatému Silvestrovi⁸ i nauči se od něho vieře křesťanské. A přijal od něho křest⁹. A když vystúpi z té jisté vody¹⁰ jsa pokřtěn¹¹, byl¹² tak zdráv a tak čist a tak krásen¹³, že byl krašší i čistější¹⁴ nežli¹⁵ kdy prvé¹⁶. A proto ten cesař¹⁷ tomu jistému Silvestrovi a jiným křesťanuom učinil¹⁸ velikú čest. A učini toho jistého¹⁹ papeže pánem všeho

¹ v *A*, *B* se nejedná o samostatnou kapitolu, text plynule pokračuje

² *A*, *B*: jakož

³ *A*, *B*: Sirapo; Syrapon

⁴ *A*: pokřtí

⁵ zdráv budeš] *A*: budeš ihned zdráv; *B* ~

⁶ *A* + A tak

⁷ jistý cesař] *A*: jistý cesař; *B*: cesař

⁸ *A*: Silvestru

⁹ přijal od něho křest] *A*: přijme křest od něho; *B*: přijme od něho křest

¹⁰ jisté vody] *A*: jisté vuody; *B*: vody a

¹¹ *A*: pokřtěn

¹² byl] *A*: i by; *B*: že byl

¹³ tak zdráv a tak čist a tak krásen: v *B* chybí

¹⁴ *A*, *B*: čistčí

¹⁵ *B*: než

¹⁶ *A*: dřeve; *B*: dřieve

¹⁷ *A*: jistý cesař; *B*: cesař

¹⁸ tomu jistému Silvestrovi a jiným křesťanuom učinil] *A*, *B*: učini tomu papeži Silvestrovi a jiným křesťanuom

¹⁹ jistého: v *B* chybí

křesťanstva²⁰, ²¹ ješto dříve byl²² jako chudý biskup neb²³ arcibiskup nad svými poddanými²⁴. A dal ²⁵ veliké svobodenství²⁶ křesťanům. První²⁷ den ²⁸, jako císař²⁹ zdrav byl, přikázal jest, aby Pána³⁰ Jezukrista³¹ všickni³² měli za pravého Boha³³. Pak druhé přikázal ³⁴ druhý den, ktož by proti Pánu Jezukristu³⁵ co mluvil, aby ten každý život³⁶ ztratil. A třetí³⁷ den přikázal, ktož by kterému křesťanu protivenství učinil anebo³⁸ kterou žalost³⁹, aby jemu⁴⁰ jeho puol zboží vzato bylo⁴¹. Pak čtvrté přikázal⁴² jako mocný římský císař⁴³ a hlava všeho světa, aby také papež, to jest římský biskup, byl také⁴⁴ hlava ⁴⁵ nade všemi biskupy v světě, nebo dříve⁴⁶ chtěli biskupové ⁴⁷, aby⁴⁸ v **33v** Antiochii a v Jeruzalémě, ⁴⁹ v Alexandrii⁵⁰ a v Konstantinopolim⁵¹ chtěl návyšší býti a hlava v duchovenství. To sú⁵² čtyři patriarchy, avšak měli biskupy v Konstantinopolim⁵³ po tom přikázání tři sta⁵⁴ let za návyšší⁵⁵ hlavu, až pak Bonifacius, papež čtvrtý⁵⁶ toho jména, dobyl na císaři⁵⁷ řečený Fokas⁵⁸, že biskup římský má býti nade všemi biskupy, neb jest svatého Petra náměstek, ješto mezi jinými⁵⁹ apoštoly hlava byl, neb jest⁶⁰ svatý Petr a svatý Pavel v Římě umučen. A jich náměstkové⁶¹ tak sú⁶² to usadili a tak mají papeži a biskupi a kněží svobodenství⁶³ od toho jistého

²⁰ A: křesťanství

²¹ v A samostatná kapitola **107v** Malomocný císař jsa pokřtěn byl jest zdrav; v B Císař byl pokřtěn a zase zdrav

²² ješto dříve byl] A: kterýžto papež, ješto dříve sotně byl; B: ješto dříve sotně

²³ A, B: anebo

²⁴ B: podanými (!)

²⁵ A + také

²⁶ B: podobenství (!)

²⁷ B: První

²⁸ A, B + potom

²⁹ A, B: císař

³⁰ Pána: v A, B chybí

³¹ B: Jesu Krista

³² všickni: v A, B chybí

³³ A: Buoha

³⁴ B + jest

³⁵ Pánu Jezukristu] A: Jezukristovi; B: Jesukristovi

³⁶ A: živuot

³⁷ B: Trzetie (!)

³⁸ A, B: aneb

³⁹ B: zlost

⁴⁰ jemu: v A chybí; B: mu

⁴¹ vzato bylo] A, B ~

⁴² čtvrté přikázal] A, B: čtvrtý den přikázal

⁴³ B: císař

⁴⁴ také: v A, B chybí

⁴⁵ A + a pán; B: **28v**; + a pán

⁴⁶ nebo dříve] A: neb dříve; B: neb dříve

⁴⁷ A + a patriarchy; B + a patriarchové; und patriarchen

⁴⁸ aby: v A, B chybí

⁴⁹ B + a

⁵⁰ A: Alexandrii

⁵¹ A: Konstantinopoli; B: Konstantině Nápuli

⁵² A: jsú

⁵³ chtěl návyšší býti ... v Konstantinopolim] A: chtěl najvyšší býti ... Konstantinopoli; v B chybí

⁵⁴ tři sta] B: CCC

⁵⁵ A, B: najvyšší

⁵⁶ papež čtvrtý] A, B ~

⁵⁷ B: císaři

⁵⁸ řečený Fokas] A: řečeném Vokas; B: řečeném Votas; ... Focas

⁵⁹ A: mlazšími; B: jinými mlazšími a

⁶⁰ neb jest] A: neb je; B: než je

⁶¹ A, B: náměstci

⁶² A: jsú

ciesare⁶⁴, kterakž koli papeži za to mají⁶⁵, že cisař⁶⁶ jest jich rychtářem a úředníkem⁶⁷ římským. Toho já tak nechám a vrátím⁶⁸ se zase na tu řeč o Konstantinovi. Pak pátý den přikázal ten jistý⁶⁹ Konstantinus a ustavil⁷⁰, ktož by do kterého kostela utekl, aby byl svoboden. Pak ⁷¹ šestý den přikázal, aby i s královstvie i s jiného se všeho⁷² zboží byl desátek k kostelu⁷³ dáván. Pak sedmý den přikázal, aby v žádném městě nižádného⁷⁴ kostela nedělali bez biskupova povolenie⁷⁵.⁷⁶ Pak osmý den šel cisař⁷⁷ do kostela k svatému Petru v Římě a kázal krásný kostel dělati. A nesl sám na sobě⁷⁸ dvanácte velikých kusuov⁷⁹ s kamením a s prstí, zakládaje ten jistý⁸⁰ kostel ⁸¹ tak, že od toho kamenie nošení udělala⁸² mu se na chřbetě⁸³ veliká hlíza⁸⁴, avšak to rád trpěl pro Pána Boha⁸⁵.

⁶³ kněžie svobodenstvie] *A*: kněžstvo svuobodenstvie; *B*: kněžstvo svobodenstvie

⁶⁴ jistého cisaře] *A*: jistého césaře Konstantina a duostojenstvie; *B*: césaře Konstantina duostojenstvie

⁶⁵ kterakž koli papeži za to mají] *A*: A kakžkolivěk papeži mníe; *B*: A kakž kolivěk papeži mniece

⁶⁶ *A*, *B*: césař

⁶⁷ rychtářem a úředníkem] *A*, *B*: fojtem a úředlníkem (*B*: úředníkem); *vongt und pfleger*

⁶⁸ *A*: vráci

⁶⁹ *A*: jistý césař; *B*: césař

⁷⁰ *B*: ustanovil

⁷¹ *A*: **108r**

⁷² s jiného se všeho] *A*: se všeho obecně jiného; *B*: se všeho jiného obecně

⁷³ desátek k kostelu] *A*: kostelu desátek; *B*: k kostelu desátek

⁷⁴ *A*, *B*: žádného

⁷⁵ bez biskupova povolenie] *B*: leč by biskupovo povolenie bylo

⁷⁶ v *A*, *B* opačné pořadí císařových příkazů: šestý den zákaz zakládání kostela bez biskupova povolení, sedmý den povinnost odvádění desátku

⁷⁷ *A*, *B*: césař

⁷⁸ na sobě] *A*, *B*: na svém hřbetě (*B*: chřbetě)

⁷⁹ dvanácte velikých kusuov] *A*: dvanácte velikých košov; *B*: XII velikých košov; ... rückörbe

⁸⁰ jistý: v *B* chybí

⁸¹ *A*, *B* + a

⁸² nošení udělala] *A*: nesenie udělala; *B*: nesenie udělal

⁸³ *A*, *B*: hřbetě

⁸⁴ veliká hlíza] *A*: hlíza; *B*: veliký pryskýř

⁸⁵ Pána Boha] *A*: Bóh; *B*: Buoh

O svaté Eleně¹

V ty časy byla cisařova matka² s oné³ strany moře v Britani⁴. A⁵ kdyžto zvědě⁶, že cisař, syn její, byl⁷ křesťanem, je se chváliti jeho svými listy⁸ proto, že se on obrátil od pohanských modl. Avšak je se jeho⁹ štrafovati a¹⁰ přimlúvati proto, že jest¹¹ nevěřil¹² v židovského boha a volil¹³ sobě

¹ O svaté Eleně] *A*, *B*: Svatá Helena

² cisařova matka] *A*, *B*: césařova mátě Helena

³ *B*: uoné

⁴ *A*: Bataní; *B*: Bakaní; Bethania

⁵ *A*: v *B* chybí

⁶ *A*, *B*: zvěděla

⁷ cisař, syn její, byl] *A*: césař, její syn, jest; *B*: césař, její syn, byl; *D*: **79r** ---sař, její syn, byl

⁸ chváliti jeho svými listy] *A*: jeho chváliti v svých listech; *B*: chváliti jeho v svých listech a; *D*: chváliti v svých listech a

⁹ *A*, *B*, *D*: ho

¹⁰ *B*: i

¹¹ jest: v *B*, *D* chybí

¹² *T*: nwieril (!)

¹³ *B*, *D*: zvolil

ukřižovaného člověka za boha a že v toho věří. I odepsal a vzkázal¹⁴ Konstantinus své matce a¹⁵ řka: „Přijed¹⁶ ke mně do Říma a vezmi s¹⁷ sebou své nejlepší¹⁸ mistry židovské¹⁹.“ A on chce papeže křesťanského²⁰ proti nim posaditi, aby se spolu²¹ hádali a tak²² aby mohli srozuměti, která by byla viera lepší²³. A to se sta, že Elena²⁴, jeho máte, k němu do Říma přijede²⁵ a přivede²⁶ s²⁷ sebou sto a čtyřiceti²⁸ mistrův židovských²⁹. Mezi těmi všemi bylo dvanácte najmúdrejších a najučenějších³⁰. A když svatý Silvester, ten³¹ papež, s svými kněžími³² a ti všickni mistři³³ před císaře přišli³⁴, chtějíce³⁵ se hádati, i učini ten jistý císař³⁶ s jich³⁷ obú³⁸ stranú dobrou vůli³⁹, že jim posadí⁴⁰ dva pohany múdrá a⁴¹ spravedlivá, že⁴² jim v ty časy⁴³ rovně nebylo, a⁴⁴ před těmi aby se hádali⁴⁵. A k⁴⁶ kteréž by straně přivolili⁴⁷ a dali za získanie⁴⁸, aby ta byla lepší viera, neb sta⁴⁹ byla rozumná a učená. A říkali⁵⁰ jednomu Kraton⁵¹ a druhému Cenofilus. A proto jim pohany soudce učinil⁵², aby ižádné⁵³ straně nenakládali⁵⁴, než spravedlivě našli⁵⁵ podle jich řeči⁵⁶ hádanie. A tak

¹⁴ odepsal a vzkázal] A: odepsa a vzkáza; B: odepsa a vzkázal

¹⁵ A + zase; B, D: zase a

¹⁶ T: Przigned (!)

¹⁷ s: v B chybí

¹⁸ D: nejlepší

¹⁹ mistry židovské] B, D ~

²⁰ papeže křesťanského] A, B, D ~

²¹ se spolu] A ~

²² A, B, D: také

²³ byla viera lepší] A: viera lepší byla; B: viera byla lepší; D: viera lepší

²⁴ A, D: Helena; B: by Helena

²⁵ k němu do Říma přijede] A, B, D: do Říma k němu přijede (B: přijide)

²⁶ a přivede: v A chybí; D: přivedši

²⁷ s: v B chybí

²⁸ sto a čtyřiceti (čtyřzeczeti!) B: C a XL; D: CXL

²⁹ mistrův židovských] A, B, D: židovských mistrův

³⁰ dvanácte najmúdrejších a najučenějších] A: dvanácte mistrův najmúdrejších a najučenějších; B, D: XII najmúdrejších a najučenějších

³¹ B: 29r

³² s svými kněžími] A: s svú kněží; B: svú kněží; D: svá kněží

³³ všickni mistři] A, B: všichni židovští mistři; D: všickni židovští mistři

³⁴ císaře přišli] B: císařem stáli; D: císař přišli

³⁵ A, B, D: chtiec

³⁶ jistý císař] A: jistý císař; B: císař

³⁷ A, B, D + s

³⁸ B: uobú

³⁹ A, D: vuoli

⁴⁰ D: poľadi (!)

⁴¹ a: v A chybí

⁴² A, B, D: ješto

⁴³ B + v

⁴⁴ a: v B chybí

⁴⁵ A, D: oni hádali; B: hádali oni

⁴⁶ k: v A, B, D chybí

⁴⁷ A: přivooliti

⁴⁸ A: získané a pochválili; B, D: získanie a pochválili

⁴⁹ A, B: jsta

⁵⁰ A říkali] A: 108v; Řékali; B, D: I říkali

⁵¹ D: jednomu (omylem pisaře zapsáno totéž slovo dvakrát) Kratom; Craton

⁵² soudce učinil] A, B: súdce učinil; D: súdce usadili

⁵³ A, B, D: žádné

⁵⁴ A, B, D: nepřikládali

⁵⁵ než spravedlivě našli] A: než spravedlivě nalézali; D: a nespravedlivě nalézali

⁵⁶ D: řečí

sú⁵⁷ byli s⁵⁸ obú stranú voleni soudcemi⁵⁹. A⁶⁰ pak ti jistí soudce⁶¹ příkázachu oběma stranoma⁶², když by jeden vstana mluvil, aby druhý mlčal.

⁵⁷ A, B: jsú

⁵⁸ A: od; B: ot; v D chybí

⁵⁹ voleni soudcemi] A, B: zvolení soudci; D: zvolení soudce

⁶⁰ A: v A, B, D chybí

⁶¹ A, B, D: soudce

⁶² A: stranama

Kterak se Židé s křesťany hádali o vieru¹

34r Tu vstav Abichar² z těch dvanácti učených a múdrých Židuov³ i poče mluvit a řka: „Že Jezus⁴ Kristus jest jich Buoh a⁵ tak pravie křesťané, a že jest⁶ mnoho divuov učinil⁷. Také⁸ v našem starém⁹ zákoně¹⁰ bylo mnoho starých otcuov i prorokuov¹¹, ješto mnoho¹² divuov¹³ dělali. A ještě jest jich mnoho¹⁴ v našem zákoně, avšak od nás¹⁵ nejsú nazváni bohy¹⁶ jako ten Ježíš, ješto mu se ciesař¹⁷ modlí.“ I odpověděl¹⁸ Silvester: „My úplně a silně¹⁹ věříme, že jest Ježíš²⁰ pravý Buoh²¹. A on jest divy dělal²² a vieme to dobře, že Buoh²³ nikdy nenechal žádného²⁴, kto²⁵ se jest²⁶ bohem nazýval, a nejsa jím, by toho nepomstil, jakož jest²⁷ to dobře okázal²⁸ nad Nabuchodonozorem a nad Datan a Biron²⁹, jakož³⁰ je země³¹ za živa požřela³². A ač³³ se³⁴ Jezus³⁵ Kristus Bohem nazýval³⁶,

¹ Kterak se Židé s křesťany hádali o vieru] A, B: Kterak se křesťané a Židé hádali (B: hádají) o vieru; v D nadpis chybí, pokračuje předchozí kapitola

² A, D: Abiatar, první mistr; B: Abichar, první mistr; Abiachar der erste

³ dvanácti učených a múdrých Židuov] A, D: první mistr z těch dvanácti (D: XII) múdrých a učených Židov; B: XIIIti múdrých a učených Židuov

⁴ Že Jezus] B: Jesus; D: Že Ježíš

⁵ a: v A, B, D chybí

⁶ a že jest] A, D: a že; B: že

⁷ divuov učinil] A, D: divov činil; B: divov učinil

⁸ A, B + jsú; D + sú

⁹ starém: v A, B, D chybí

¹⁰ D + že

¹¹ bylo mnoho starých otcuov i prorokuov] A: byli mnozí dřeve staří otcové a profěty; B: byli mnoho dřieve starých otcov a profět; D: bylo mnoho starých dřieve otcov a prorokov

¹² D: **79v**

¹³ A, D: divov

¹⁴ jest jich mnoho] A, B: jich jest mnoho; D: jich mnoho divov dělají

¹⁵ od nás: v B chybí

¹⁶ nazváni bohy] A: jmenování bohové; B, D: jmenování bohem

¹⁷ mu se ciesař] A, B: mu se Silvester; D: se mu Silvester

¹⁸ odpověděl] A, D: odpovědě svatý; B: odpovědě svatý

¹⁹ B: slavně

²⁰ A: Jezus Kristus; B: Jesus

²¹ A: Bóh

²² A on jest divy dělal] A: neb je on div dělal; B: neb je on divy činil; D: neb jest on divy dělal

²³ A: Bóh

²⁴ D + bez pomsty; ungerochen

²⁵ A, B, D: ktož

²⁶ jest: v A, B, D chybí

²⁷ A, B, D: je

²⁸ A, B, D: ukázal

²⁹ Nabuchodonozorem a nad Datan a Biron] A: těmi Datan a Abiron; B: těmi Daten a Abiron; D: těmi Daton a Abiron; an Dathan und an Abyron

³⁰ B: jako

³¹ D: zzemie (!)

³² za živa požřela] A, B: požřela; D: požhřela

však se nad ním ižádné pomsty³⁷ nestalo, a tak veliké skutky a³⁸ divy čině³⁹, by nebyl pravý Buoh⁴⁰. „ Po mnoho řečech⁴¹ a odpovědech⁴² nalezechu⁴³ ti jistí soudci⁴⁴, že svatý Silvester svým učením přemohl⁴⁵ Abichara⁴⁶. A proto, by nebyl Ježíš⁴⁷ Bohem, nemohl by mrtvých křiesiti⁴⁸. A ihned⁴⁹ potom vsta⁵⁰ jiný židovský mistr⁵¹, řečený Godolias⁵², i vece: „Kterak váš Ježíš⁵³ Kristus muož⁵⁴ Bohem býti, když se on narodil⁵⁵ a přišel⁵⁶ od čerta⁵⁷ zlořečeného a od svých mladších⁵⁸ jest zrazen⁵⁹ a jest žlučí⁶⁰ napájen⁶¹, umučen⁶², ukřižován i umřel⁶³?“⁶⁴ Odpovědě svatý Silvester: „Takové věci nemohú bez Boha býti.“ A toho dovozoval⁶⁵ jich knihami⁶⁶ a jich písmem⁶⁷. „Neb takové věci všecky⁶⁸ příslušejí činiti a má to Pán Buoh⁶⁹ skrze svú moc nám hříšným⁷⁰ ku potvrzení⁷¹ viery a jeho moci ukažovati⁷², neb by jeho⁷³ moci⁷⁴ ukazování těch velikých divuov⁷⁵ očitých sprostným lidem neukazoval⁷⁶, nižádný⁷⁷ by o jeho božství⁷⁸ spravedlivém neuměl

³³ A, B: kak; D: kterak

³⁴ A, B + je; D + kolivěk

³⁵ B: Jesus; D: Ježíš

³⁶ B: nazval

³⁷ však se nad ním ižádné pomsty] A: avšak pro to žádné pomsty se nad ním; B: avšak pro to pomsty žádné se; D: však pro to žádné pomsty se nad ním

³⁸ B, D: i

³⁹ B: činí, nelze vyloučit písařskou chybu, nedopsání grafu e

⁴⁰ A + nemohl by bez pomsty od boha býti

⁴¹ mnoho řečech] A: mnohých řečech; B: mnoho řečech (rzeczie!; v A, B nelze vyloučit interpretaci řečech); D: mnoho řečiech

⁴² a odpovědech] B: ku odpovědi; D: a odpovědiech

⁴³ A, B, D + to

⁴⁴ A, B: soudce

⁴⁵ A + jest

⁴⁶ A: Abiatar; B, D: Abiachara

⁴⁷ by nebyl Ježíš] A, D: by Ježíš nebyl; B: aby Jesus nebyl

⁴⁸ T: kerfyti (!)

⁴⁹ A: inhed

⁵⁰ A, B + vzhóru; D + vzhuru

⁵¹ židovský mistr] A ~

⁵² A: Godelias; B, D: Gadelias; Godelyas

⁵³ Ježíš: v A, B, D chybí

⁵⁴ A: móže; D: móż

⁵⁵ B: nenarodil

⁵⁶ A, B, D + jest

⁵⁷ A: črta

⁵⁸ A, B, D: mlazších

⁵⁹ B: zdražen

⁶⁰ A: 109r

⁶¹ T: napagien (!); A, B: napojen

⁶² B, D: mučen

⁶³ i umřel] A: a umřel; v B chybí; D: umřel

⁶⁴ D + I

⁶⁵ A, B, D: doličoval

⁶⁶ D: kniehami

⁶⁷ D: pieľmem (!)

⁶⁸ věci všecky] A, B, D: věci všecky Bohu

⁶⁹ to Pán Buoh] A, D: to Buoh; B: Buoh to

⁷⁰ A: hříšným

⁷¹ ku potvrzení] D: k potvrzení (potvrzenie!)

⁷² A, B, D: ukazovati

⁷³ D: je

⁷⁴ A, D + a

⁷⁵ ukazování těch velikých divuov] A: ukazování těch velikých divov; B: ukazovati i o těch velikých lidí divuov a; D: těch velikých lidí divov

⁷⁶ B: neu29v kazoval

praviti⁷⁹. „A když svú řeč svatý Silvester⁸⁰ dokona a Godolias⁸¹ neumě proti tomu odpověděti,⁸² vstav⁸³ jiný mistr židovský vzhuru řečený Adiman⁸⁴ a řka: „Tento jistý⁸⁵ Silvester mluví z písma našich prorokův⁸⁶ a všecko obracuje na svého Krista, avšak sú⁸⁷ o jiném⁸⁸ pravili.“ I⁸⁹ odpovědě svatý Silvester a řka: „Ukaž ty⁹⁰ mi jiného než našeho Pána Jezukrista⁹¹, o němž sú proroci⁹² prorokovali a mluvili a jich prorocství⁹³ se naplnilo⁹⁴, jakož o⁹⁵ našem Pánu Ježíšovi⁹⁶, o němž stojí psáno ve všech prorociích⁹⁷.“ I vece císař⁹⁸ Konstantinus k tomu židovskému mistru: „Ukaž jednoho, o němž písmo svědčí⁹⁹. Máš získati a obdržeti¹⁰⁰.“ A když ten jistý Žid¹⁰¹, mlčev dlouho i neumě¹⁰² odpověděti ani koho jiného ukázati, ihned¹⁰³ vsta jiný židovský mistr¹⁰⁴ jeden po druhém i jechu se s ním hádati a mluvit¹⁰⁵ dlouho, s¹⁰⁶ svatým Silvestrem, až je¹⁰⁷ jich písmy¹⁰⁸ a jich prorocstvím¹⁰⁹ přehádal skrze svú řeč a odpověď¹¹⁰. A ktož sú¹¹¹ při tom byli, těch já praviti nebudu pro ukřácenie řeči. A¹¹² ktož chce o tom dále čísti¹¹³, ten to nalezne v lampartské kronice¹¹⁴. A když svatý Silvester Židy¹¹⁵ byl přehádal, i měl chválu a čest od kniežat¹¹⁶ i od rytieřův i¹¹⁷ ode všech

⁷⁷ A, B, D: žádný

⁷⁸ T: bozftwi (!); B, D: bozftwie (!); *nelze zcela vyloučit i interpretaci božství, třebaže stč. slovníky toto heslo neobsahují, sr. však systémově blízké velbožstvo, v. ESSČ s. v.*

⁷⁹ D: vypraviti

⁸⁰ svatý Silvester: v A, B, D chybí

⁸¹ a Godolias] B, D: Gadalias

⁸² A, B, D + proto

⁸³ A, D: vsta

⁸⁴ vzhuru řečený Adiman] A: řečený Adim vzhóru; B: zhóru řečený Adiman; D: **80r** řečený Adiman

⁸⁵ jistý: v B, D chybí

⁸⁶ A, B: profét; D: prorokův

⁸⁷ A: jsú

⁸⁸ o jiném] B: oni o něm; D: oni o jiném

⁸⁹ I: v A, B, D chybí

⁹⁰ Ukaž ty] B: Ukažte

⁹¹ Pána Jezukrista] A, B, D: Ježíše

⁹² sú proroci] A, D jsú proroci; B: sú proféty

⁹³ B, D: proroctvie

⁹⁴ A + na něm

⁹⁵ jakož o] A, B, D: jako na

⁹⁶ Pánu Ježíšovi] A, B, D: Ježíši

⁹⁷ stojí psáno ve všech prorociích] A: psáno stojí všemi proroky; B, D: stojí psáno všemi proroky

⁹⁸ A, B: císař

⁹⁹ Ukaž jednoho, o němž písmo svědčí] A: Ukažiž jednoho, o němž prorocství svědčité; B: Ukaž o něm prorocství, kterak svědčie; D: Ukažiž jednoho, o němž proroctvie svědčí

¹⁰⁰ T: obdržeti (!)

¹⁰¹ jistý Žid] A, B: Žid; D: jistý mistr židovský

¹⁰² mlčev dlouho i neumě] A: dlouho mlčel a neuměl nic

¹⁰³ A: inhed

¹⁰⁴ židovský mistr] B, D ~

¹⁰⁵ hádati a mluvit] A: mluvit a disputovati; B, D ~; *rettent und disputieren*

¹⁰⁶ s: v B chybí

¹⁰⁷ až je] B: a že

¹⁰⁸ A, B, D: písmem

¹⁰⁹ A: prorocstvím i; B: profétami i; D: proroctvím

¹¹⁰ A, D: odpovědi; B: odpovědě

¹¹¹ A: jsú

¹¹² A: v B chybí

¹¹³ dále čísti] A, D: dále věděti; B: věděti

¹¹⁴ A: histoří; B, D: historí

¹¹⁵ A, B, D: židovské mistry

¹¹⁶ a čest od kniežat] A, B, D: od kniežat a čest

¹¹⁷ i od rytieřův i] A: rytieřův a; B: od rytieřův; D: rytieřův i

lidí. I vece Cambří, najvyšší¹¹⁸ mudřec židovský¹¹⁹: „Já se divím,¹²⁰ že vy, jsúce tak múdří rytieři, a falešným, protivným slovuom¹²¹ **34v** věříte a mníte¹²², by božie moc dobře byla slovy opatřena¹²³. Nechajme slov a¹²⁴ jednajme to skutky, neb sú¹²⁵ to velmi nemúdrí lidé, ktož v¹²⁶ toho ukřižovaného věří¹²⁷, neb¹²⁸ to jméno všemohúcieho Boha jest tak veliké a tak mocné, že ho¹²⁹ kamenie snéstí nemuož¹³⁰ ani žádné stvoření¹³¹ slyšeti. A by¹³² to pravda byla¹³³, přivedte¹³⁴ mi sem jednoho¹³⁵ divokého býka aneb¹³⁶ vola a¹³⁷ máte to věděti¹³⁸, že když já jemu slova božie¹³⁹ v ucho pošepci, že musí umřieti¹⁴⁰.“ I vece¹⁴¹ svatý Silvester: „Kteraks se¹⁴² naučil těm jménóm, any k tobě nepřislušejí?“ Odpověděl¹⁴³ Cambří: „Této moci a tohoto tajemství¹⁴⁴ židovského nemuožeš¹⁴⁵ ty věděti.“ I přivedechu jemu tam¹⁴⁶ velmi divokého vola¹⁴⁷ a tomu Cambří¹⁴⁸ pošeptal¹⁴⁹ v ucho a vuol poče křičeti a řvati a¹⁵⁰ pad i umře. I jechu se Židé velmi křičeti, porúhajíc¹⁵¹ a posmievajíc se svatému Silvestru¹⁵². I vece svatý Silvester¹⁵³ řka: „On jest božích slov nemenoval¹⁵⁴, než jmenoval¹⁵⁵ slova diábelská, neb muoj¹⁵⁶ pán Ježíš¹⁵⁷ Kristus nezabíjie¹⁵⁸,

¹¹⁸ A: najvěčší; B: najvětší; D: největší

¹¹⁹ A, B, D: toho Židovstva

¹²⁰ A: **109v**

¹²¹ vy, jsúce tak múdří rytieři, a falešným, protivným slovuom] A: že jste vy tak múdří rytieři, a protivným a falešným slovuom; B: se vy, tak múdří rytieři, protivným a falešným slovóm; D: že ste vy tak múdří rytieři a proti nim a falešným slovóm

¹²² D: mniete

¹²³ by božie moc dobře byla slovy opatřena] A: boží moc dobře ohrazení nebo opatřenú; B: by vaše moc dobře byla slovy opatřena aneb obrácena; D: by božie moc dobře byla slovy opatřena (apatřena!) aneb ohrazena

¹²⁴ a: v B chybí

¹²⁵ A: jsú

¹²⁶ v: v B chybí

¹²⁷ B: věří

¹²⁸ B: nebt

¹²⁹ D: jeho

¹³⁰ B: nemóž; D: nemóže

¹³¹ A: stvuořeníe

¹³² A by] B: Byť; D: By

¹³³ D: bylo

¹³⁴ T: Prziwedte (!)

¹³⁵ sem jednoho]: A: jednoho; D: jednoho sem

¹³⁶ D: anebo

¹³⁷ a: v B chybí

¹³⁸ A, D: viděti

¹³⁹ jemu slova božie] A, D: mu božie jména; B: mu božie jméno

¹⁴⁰ A, B: umřěti

¹⁴¹ D: **80v**

¹⁴² Kteraks se] D: Kterak se

¹⁴³ A, B, D: Odpověď

¹⁴⁴ tohoto tajemství] B: toho tajemství; D: tohoto tajemství

¹⁴⁵ A, B, D: nemóžeš

¹⁴⁶ jemu tam] A, D ~; B: jemu

¹⁴⁷ divokého vola] A: divokého vuola nebo býka; B: divokého vola nebo býka; D: velikého vola aneb býka; wildern ohfen oder ftier

¹⁴⁸ a tomu Cambří] B: Cambrinus; Zambri

¹⁴⁹ A, B, D: pošepa

¹⁵⁰ křičeti a řvati a] A: řvati a křičeti a; B: řvati a řičeti; D: řvati a křičeti

¹⁵¹ A + se; B: potrhajíc

¹⁵² B: Silvestrovi

¹⁵³ A, D: Silvester a; B: Silvestr a

¹⁵⁴ božích slov nemenoval] B: božích (božiech!) jmen nemenoval; D: božích (boziech!) jmen nejmenoval

¹⁵⁵ A: menoval

¹⁵⁶ neb muoj] D: nebo mój

¹⁵⁷ A: Jezus; B: Jesus

než¹⁵⁹ on kriesí umrlé a z nemocných činí¹⁶⁰ zdravé, neb smrt zdravie¹⁶¹ nečiní. Než Pán náš Ježíš¹⁶² Kristus uzdravuje lidi i¹⁶³ na těle, i na duši. A nenie to div, že mordéri a jiní zlí lidé¹⁶⁴ jako¹⁶⁵ lvové a jiná zlá zvířata, ¹⁶⁶ ještě lidem zdravie odjímají, a zmordujíc¹⁶⁷ i nemohú zase vzkriesiti¹⁶⁸ kromě našeho Pána Ježíše Krista¹⁶⁹, ještě jeho jménem vše živo¹⁷⁰ bude. A když jsi ty¹⁷¹ jej umožil božími slovy, rciž¹⁷², ať zase obžive¹⁷³, když ty ta slova dobře umíš. Pakli ty ho zase nevzkriesíš¹⁷⁴, tehdy ty jej čertovými slovy¹⁷⁵ umožil a to jsú¹⁷⁶ byla diebelská¹⁷⁷ slova, ale ne božie.“ A když to rytieři uslyšechu, i počechu s Cambri¹⁷⁸ mluvíti a nutkati jej, aby toho vola anebo býka vzkriesil¹⁷⁹. I vece Cambri¹⁸⁰ a obecnie všickni lidé¹⁸¹: „Muožeš li, Silvestře¹⁸², ten vuol zkriesiti jménem toho ukřižovaného Boha¹⁸³, my chcme¹⁸⁴ také v něho¹⁸⁵ věriti. Ale nám se¹⁸⁶ zdá podobněji¹⁸⁷, že by spieše¹⁸⁸ bez peře¹⁸⁹ létal, než by¹⁹⁰ toho vola vzkriesil¹⁹¹.“ Ihned¹⁹² svatý Silvestr poče se Pánu Bohu¹⁹³ modliti, a nakloniv¹⁹⁴ se k uchu toho vola, vece¹⁹⁵: „Ó, ty jméno ¹⁹⁶ toho¹⁹⁷ zlořečeného a umrlého, prikazuji¹⁹⁸ tobě jménem Jezukristovým, aby ven vystúpilo¹⁹⁹, a tím jistým²⁰⁰ jménem

¹⁵⁸ A: sám nezabije; *nelze vyloučit interpretaci nezabíje*; B: **30r** ani nezabíje; D: nezabíjí

¹⁵⁹ A: ale

¹⁶⁰ D: czinie (!)

¹⁶¹ B: zdraví

¹⁶² Pán náš Ježíš] A: Pán náš Jezus; B: náš Ježíš; D: náš Pán Ježíš

¹⁶³ lidi i] A: lidi; v B, D *chybí*

¹⁶⁴ zlí lidé] A, D: lidé zlí zabíjejí; B: zlí lidé zabíjí

¹⁶⁵ A: také; und

¹⁶⁶ B + a ta

¹⁶⁷ a zmordujíc] A: a zamordujíc; v B *chybí*; D: a zamordujec

¹⁶⁸ A, D: zkriesiti B: vzkriesiti

¹⁶⁹ Pána Ježíše Krista] A, B, D: milého Pána Jezukrista

¹⁷⁰ jeho jménem vše živo] A: jménem jeho všecko živuo; B, D: jménem (D: gmenen!) jeho všecko živo

¹⁷¹ když jsi ty] A: když jsi; B: když si ty; D: kdyžs ty

¹⁷² B, D: rci

¹⁷³ A, D: ožive; B: ožive a

¹⁷⁴ Pakli ty ho zase nevzkriesíš] A: Pakliž ho zase nevzkriesíš; B: Pakli ho zase nerorskriesíš; D: Pakli ho zase neskriesíš

¹⁷⁵ tehdy ty jej čertovými slovy] A: tehdy jsi ho črtovými jmény; B, D: tehdy ty ho čertovými (D: črtovými) jmény

¹⁷⁶ B, D: sú

¹⁷⁷ A, B, D: diábelská

¹⁷⁸ A, D: Cambrem (A: **110r**); B: Cambriem

¹⁷⁹ vola anebo býka vzkriesil] A: vuola zkriesil; B: býka zkriesil; D: vola aneb býka vzkriesil

¹⁸⁰ B: Cambrin

¹⁸¹ všickni lidé] A, B, D: všichni Židé; luden alle

¹⁸² Muožeš li, Silvestře] A, B, D: Móže li, Silvester

¹⁸³ vuol zkriesiti jménem toho ukřižovaného Boha] A: vól zkriesiti jménem svého ukřižovaného Buoha; B: býk neb vuol zkriesiti jménem svého ukřižovaného Boha; D: býk nebo ten vól vzkriesiti jménem svého ukřižovaného Boha

¹⁸⁴ A: chcem

¹⁸⁵ v něho] A: všichni; B: veň všichni; D: veň všickni

¹⁸⁶ se: v D *chybí*, *patrně chybou písaře*

¹⁸⁷ B: podobnějie

¹⁸⁸ spieše] B: dřieve pták

¹⁸⁹ A: peří

¹⁹⁰ by: v A, B, D *chybí*

¹⁹¹ vola vzkriesil] A: vuola zkriesil; B, D: vola zkriesil

¹⁹² Ihned] A: A inhed; D: Ihned (!)

¹⁹³ se Pánu Bohu] A, B: se Bohu; D: Bohu se

¹⁹⁴ D: nakloni

¹⁹⁵ k uchu toho vola, vece] A: k tomu uchu toho vuola i řekl; B: k uchu toho vola a řka; D: k tomu volu anebo uchu (vcha!) toho vola a řka

¹⁹⁶ v D *chybí text v rozsahu několika folií, patrně jednoho listu*

¹⁹⁷ toho: v B *chybí*

¹⁹⁸ B: prikazujiť

¹⁹⁹ B: vystúpil

tobě, vole, prikazuji, aby vstal a domuov²⁰¹ šel.“ A ihned vuol²⁰² vstal a jide domuov²⁰³ pokorně a vesele. A když to uzře Elena, ciesařova²⁰⁴ máte, ihned přijala²⁰⁵ vieru křesťanskú, kteráž je dřieve²⁰⁶ židovkú byla. A ti jistí²⁰⁷ rytieři a²⁰⁸ ti²⁰⁹ Židé a dvanácte tisícuov mužuo²¹⁰ v Římě kromě žen a dětí přijali²¹¹ vieru křesťanskú a dali se křtíti²¹². A tak Pán²¹³ Buoh zase rozmnožil vieru křesťanskú skrze toho papeže a ciesaře²¹⁴, neb jest byla viera křesťanská nemále²¹⁵ sešla, neb první ciesaři nemále vieru křesťanskú zahladili a mnoho křesťanuov svatých umučili²¹⁶, jakož sem dřieve o tom²¹⁷ pravil. A tak se ten ciesař²¹⁸ obrátil na křesťanskú vieru, jako čtli po božiem²¹⁹ narození třístého osmmezciemého léta²²⁰.

²⁰⁰ a tiem jistým] *B*: tiem

²⁰¹ *A, B*: domóv

²⁰² ihned vuol] *A*: inhed vól

²⁰³ jide domuov] *A*: domóv šel

²⁰⁴ Elena, ciesařova] *A, B*: Helena, césařova

²⁰⁵ ihned přijala] *A*: inhed přije; *B*: ihned přije

²⁰⁶ kteráž je dřieve] *A*: kakžkoli dřeve; *B*: tak, že dřieve

²⁰⁷ jistí: v *B* *chybí*

²⁰⁸ *A, B*: i

²⁰⁹ *A, B* + všickni; alle

²¹⁰ a dvanácte tisícuov mužuo] *A*: a dvanácte tisícóv mužóv; *B*: XIIte tisíc mužuo

²¹¹ kromě žen a dětí přijali] *A*: bez paní a bez dětí přijeli; *B*: bez žen a bez dětí přijeli

²¹² *A*: křtíti

²¹³ Pán: v *A, B* *chybí*

²¹⁴ *A, B*: césaře

²¹⁵ byla viera křesťanská nemále] *A, B*: viera křesťanská nemále byla

²¹⁶ první ciesaři nemále vieru křesťanskú zahladili a mnoho křesťanuov svatých umučili] *A*: jsú dřevní césaři byli vieru křesťanskú nemále zahladili a zmučili křesťany; *B*: dřevní césaři byli vieru křesťanskú nemále zahubili a zmučili

²¹⁷ dřieve o tom] *A*: dřeve o tom; *B*: o tom dřieve

²¹⁸ ten ciesař] *A*: ten césař; *B*: césař

²¹⁹ jako čtli po božiem] *B*: tak četli po božím

²²⁰ třístého osmmezciemého léta] *A*: tři sta a osm a dvadecet let; *B*: CCCXXVIII let

35r Kterak svatá Elena kříž svatý¹ našla

A když ta svatá Elena², ciesařova máti³, přijala vieru křesťanskú, jakož sem o tom prvé⁴ pravil, neb dřieve držala vieru židovskú⁵, ačkoli⁶ ona a syn její⁷ pohanského rodu byli⁸, a ten ciesař⁹ svítězil skrze znamenie svatého kříže proti¹⁰ Maxenciovi, jako¹¹ svatú Kateřinu umučil¹² a v ciesařstvie¹³ se¹⁴ uvázal, i vzal tak velikú milost a žádost s¹⁵ svú mateří¹⁶ po svatém kříži tak, že svatá¹⁷ Elena¹⁸

¹ **Elena kříž svatý]** *A, B*: **Helena svatý kříž**

² *A*: Helena; *B*: žena

³ ciesařova máti] *A, B*: césařova máte

⁴ o tom prvé] *A*: dřeve o tom; *B*: dřive o tom

⁵ dřieve držala vieru židovskú] *A, B*: neb je dřeve (*B*: dřieve) držala (*B*: držela) židovskú vieru

⁶ *A, B*: kakž je

⁷ *A, B* + césař

⁸ rodu byli] *A*: pokolenie byl; *B*: pokolenie byla

⁹ *A, B*: césař

¹⁰ *B*: proto (!)

¹¹ *B*: jakož

¹² *B*: mučil

¹³ *A, B*: césařstvie

¹⁴ *A, B* + byl

¹⁵ i vzal tak velikú milost a žádost s] *A*: i vzal tak velikú žádost a milost s; *B*: a tak velikú žalost

¹⁶ *A, B* + Helenú

¹⁷ *B*: **30v**

jela do Jeruzaléma přes moře¹⁹, chtieci hledati svatého kříže, jakož²⁰ i nalezla²¹. A když svatá Elena²² do Jeruzaléma přijela²³, i poslala²⁴ po najstaršie a najmúdrejšie²⁵ Židy té země i jala²⁶ se jich tázati, kde by Pán²⁷ Kristus byl umučen²⁸ a kam se jest²⁹ děl kříž jeho³⁰. I odpověděchu³¹ Židé a řkúce³²: „My o tom nic nevieme.“ I³³ je se kázati Židuov velmi mučiti³⁴. I byl³⁵ jeden starý Žid³⁶ vydán a řkúc³⁷: „On by měl o tom dobře věděti³⁸.“ Toho jistého káza ona velmi³⁹ mučiti tak dlúho, až jie⁴⁰ to miesto ukázal⁴¹, jako byl Kristus umučen⁴² a křížové tam pokopáni. I kázala⁴³ svatá Elena⁴⁴ kopati i nalezla⁴⁵ kříž a tři hřebíky. I nechala polovici⁴⁶ kříže v Jeruzalémě v stříebro⁴⁷ zadělavši a druhú polovici⁴⁸ přinesla synu svému Konstantinovi do Říma⁴⁹.⁵⁰ Ten jistý⁵¹ Konstantinus také kázal⁵² zadělati v stříbro⁵³ a v zlato kříž svatý⁵⁴ a okrášlil drahým kamením a rozličnú drahú věcí tak, že ten kříž velmi bohatě připravil. A již od té chvíle ten svatý kříž jest⁵⁵ daleko rozdělen po světě⁵⁶, neb ciesař a ciesařová⁵⁷ dávali svým milým přátelóm toho svatého kříže za největší⁵⁸ dar.⁵⁹ O tom bylo by⁶⁰ mnoho praviti, ale toho já nechám⁶¹, ale vrátím se zase.⁶²

¹⁸ A, B: Helena

¹⁹ do Jeruzaléma přes moře] A, B: přes moře do Jeruzaléma (A: Je **110v** ruzaléma)

²⁰ A: jakž jest

²¹ jakož i nalezla: v B chybí

²² svatá Elena] A: svatá Helena; B: Helena

²³ A: přijede; B: přišla

²⁴ A, B: posla

²⁵ najstaršie a najmúdrejšie] A, B ~

²⁶ A, B: je

²⁷ Pán: v A, B chybí

²⁸ A: mučen

²⁹ jest: v B chybí

³⁰ kříž jeho] A, B ~

³¹ B: odpověděchu

³² A, B: řkúc

³³ I: v B chybí

³⁴ kázati Židov velmi mučiti] A: Židov kázati a mučiti; B: Židuov kázati velmi mučiti

³⁵ A + z nich

³⁶ B + jí

³⁷ A, B: řka

³⁸ dobře věděti] A, B ~

³⁹ velmi: v A, B chybí

⁴⁰ A: jí

⁴¹ A: i ukáza; B: ukáza

⁴² jako byl Kristus umučen] A, B: jako (B: jakož) Buoh byl mučen

⁴³ A, B: káza

⁴⁴ svatá Elena] A: svatá Helena; B: Helena

⁴⁵ A, B: nalezla

⁴⁶ nechala polovici] A: necha polovici; B: necha polovice

⁴⁷ A: stříebro

⁴⁸ A + kříže

⁴⁹ přinesla synu svému Konstantinovi do Říma] A, B: do Říma přinese svému (svému: v B chybí) synu Konstantinovi

⁵⁰ A + A

⁵¹ jistý: v B chybí

⁵² B: káza

⁵³ A: stříebro; B: stříebro

⁵⁴ kříž svatý: v A, B chybí

⁵⁵ jest: v B chybí

⁵⁶ A, B: světu

⁵⁷ neb ciesař a ciesařová] A: nebo césař a césařová; B: neb césař a césařová

⁵⁸ A: největší

⁵⁹ B + A

⁶⁰ bylo by] A, B ~

⁶¹ já nechám] A: já nechám tak pro ukrácenie řeči; B: ponechám pro ukrácenie řeči

⁶² ale vrátím se zase] *A*: a vráti se na tu řeč zase po Konstantinovi; *B*: a vrátím se na tu řeč zase po Konstantinovi

O Konstantinovi cesaři¹

A když dříve řečený² Konstantinus cesař panoval³ nade všemi zeměmi s této strany moře⁴ a tak nemále⁵ vešken svět byl pod ním a když čist a pokřtěn byl⁶ svého malomocenství, jakož dříve⁷ praveno, i vece k⁸ papeži Silvestrovi⁹: „Nenie to podobné, že papež jest chud a nuzen a sirý¹⁰, ješto mne z¹¹ tak veliké nemoci zhojil.“ I dal papeži¹² a na kostel všecko cesařství a duostojenství¹³ k věčnosti tak, jakož jest¹⁴ sám měl v Římě. A po¹⁵ všech těch zemích okolo Vlachuv, Toskaní¹⁶, Lamparty tak, že jest¹⁷ papež více měl¹⁸ zemí, jako mu cesař¹⁹ dal, než jest nyní cesařství²⁰. A také²¹ dal²² tomu jistému²³ papeži cesařskou²⁴ korunu a bílý kuon²⁵. I vsedl²⁶ svatý Silvester naň²⁷ a cesař jide²⁸ podlé něho pěškami, drže kuon²⁹ za uzdu a veda papeže³⁰ skrze Řím jemu ke cti. A protož ještě i³¹ dnešní den každý papež jede na bílém³² koni pro obyčej a pro³³ pamět toho jistého cesaře³⁴. A s tím jel cesař³⁵ Konstantinus do řecké³⁶ země.

¹ **O Konstantinovi cesaři]** *A*: Kterak papež bohat byl od cesaře Konstantina věz tuto; *B*: Kterak papež bohat by od Konstantina; *rkp A, B blíže předloze, sr. Tw 367/1*

² dříve řečený] *A*: dřevěřečený

³ cesař panoval] *A, B*: cesař byl pánem

⁴ *A* + i s oné strany moře; und ginefit des meres

⁵ *A*: že bezmál; *B*: že bezmála

⁶ čist a pokřtěn byl] *A*: pokřtěn jsa, čist byl z; *B*: pokřtěn a čist byl

⁷ *A*: dřeve

⁸ *A*: ku

⁹ *A, B* + a řka

¹⁰ *B*: sic

¹¹ mne z] *A*: mě; *B*: mě z

¹² *A*: papežovi

¹³ cesařství a duostojenství] *A, B*: cesařské dostojenství

¹⁴ jest: v *A, B* chybí

¹⁵ *A*: **111r**

¹⁶ Vlachuv, Toskaní] *A*: Itálie, Tuskaní; *B*: Tuskaní

¹⁷ jest: v *A, B* chybí

¹⁸ více měl] *A*: více měl měst a; *B*: více měst měl a

¹⁹ *A, B*: cesař

²⁰ než jest nyní cesařství] *A*: nežli nyní jest k cesařství; *B*: než nyní jest v křesťanství

²¹ *T*: teke (!)

²² *B* + jest

²³ jistému: v *B* chybí; *D*: **81r**

²⁴ *A, B*: cesařskou

²⁵ *A, B, D*: oř; ros

²⁶ *A, B, D*: vsede

²⁷ *D*: na ten oř

²⁸ cesař jide] *A, B, D*: cesař (*D*: cesař) šel

²⁹ *A, B, D*: oř

³⁰ *B*: cesař

³¹ i: v *A, B, D* chybí

³² *B*: bílém

³³ pro: v *A, B, D* chybí

³⁴ jistého cesaře] *A*: jistého cesaře; *B*: cesaře

³⁵ jel cesař] *A*: jest jel cesař; *B*: je cesař

³⁶ do řecké] *B*: z řecké; *D*: do řecké; in Kriechen lant

Ciešařstvie přišlo do Řekuov¹

35v A udělal tu jedno město řecké² a přezděl jemu Konstantinopolis³ po svém jménu⁴ a postavil⁵ tu stolicí římského⁶ království. ⁷ A tak přišla říše do Řekuov⁸ a byla tu⁹ až do Velikého Karla, ciešaře¹⁰, ještě potom¹¹ ten jistý¹² Karel¹³ přavedl¹⁴ římské království zase do Říma¹⁵ na německé¹⁶ země, jakož ještě tak jest¹⁷, jakož já chci a budu o tom praviti¹⁸. A když jest¹⁹ ten jistý ciešař²⁰ Konstantinus zjednal ten jistý jed tomu jistému²¹ papeži²², totiž že jemu byl dal tak veliké zboží a bohatství²³ a to jemu všecko²⁴ utvrdil dobře svými listy a pečeti, jakž²⁵ on najepe věděl²⁶. Ti jistí²⁷ listové, ještě Elena a ciešař²⁸ sobě psali o věře, ti stojie psání slovo od slova²⁹ v jiných knihách³⁰ v³¹ Vincenciových³², řečených Speculum historiale.

¹ Ciešařstvie přišlo do Řekuov] A: Kterak cesařstvie přišlo do Řekóv; B: Cesařstvo přišlo do Řekuov; v D není samostatná kapitola

² město řecké] A, B, D: cesařské (D: ciešařské) město

³ přezděl jemu Konstantinopolis] A: převzděli mu Konstantinonápul; B: přezděl jemu Konstantinápul; D: převzděl mu Konstantinus Nápul

⁴ A, B, D + neb jsú (B, D: sú) mu řekali (B, D: řiekali) Konstantinus; rkp blíže předloze, sr. Tw 367/18

⁵ A, B, D: postaví

⁶ B: rziemlkeho (!)

⁷ B: **31r**

⁸ A, D: Řekóv

⁹ byla tu] D: tu bylo

¹⁰ Velikého Karla, ciešaře] A, B, D: Velikého cesaře (D: ciešaře) Karla

¹¹ A, B, D: po něm

¹² jistý: v B chybí; D + ciešař

¹³ A, B + Veliký

¹⁴ B: přivedl

¹⁵ A, B, D + a

¹⁶ B, D: německé

¹⁷ tak jest] A, B, D ~

¹⁸ jakož já chci a budu o tom praviti] A: jakož já chci potom opět pověděti, kterak se jest stalo za toho jistého cesaře Karla; B: jakož já chci a budu praviti za toho cesaře Karla; v D chybí

¹⁹ jest: v B, D chybí

²⁰ jistý ciešař] A: jistý cesař; B: cesař

²¹ ten jistý jed tomu jistému] A: ten jistý řád tomu; B: ten jed k tomu; D: ten jistý jed tomu; dífe gift...

²² T: Papži (!)

²³ totiž že jemu byl dal tak veliké zboží a bohatství] A: točís že mu tak veliké zboží a bohatství byl rozdal; B: to tak veliké zboží a bohatství rozdal; D: totiž že mu to tak veliké zboží a bohatství byl rozdal

²⁴ to jemu všecko] A: to mu všecko; B: tomu všecko; D: mu všeckno

²⁵ A, B, D: jakož

²⁶ A, B, D: uměl

²⁷ ti jistí] A: ty jisty listy a; B: ty listy i jiní; D: ty jisty listy a jiní

²⁸ Elena a ciešař] A, B: Helena a cesař; D: Helena a ciešař

²⁹ stojie psání slovo od slova] A: stojie slovo od slova psání; B: stojie slovo ot slova psání; D: stojí slovo od slova psání

³⁰ D: kniehách

³¹ v: v A, B chybí; D: i

³² D: Vincencových

Jižť jest jed požehnán a vlit mezi kněžstvo křesťanské¹

A když² ten papež byl tak bohatý³, i zjevil se⁴ anjel⁵ nad městem Římem⁶ řka: „Jižť⁷ jest jed vylit mezi cierkev svatú tak, že pro to⁸ bohatství vezmú pýchu a svú vuolí⁹ a skrze to¹⁰ nebudú viec

¹ Jižť jest jed požehnán a vlit mezi kněžstvo (kniezftwo!) křesťanské] A: Papeži byli svatí, dokudž sú chudí byli; B: XXXVIII. cesař; D: Papeži byli světi, doniž chudí byli; v D není nadpisem, ale součástí textu kapitoly

² D: kdy

³ B, D: bohat

⁴ A, B, D + jest

⁵ B, D: anděl

světí¹¹ bývati jako dŕieve¹².“ Ten jistý¹³ Konstantinus udělal mnoho kosteluov¹⁴ a psal všem kniežatóm, aby přijali vieru křesťanskú¹⁵. A umřel svat, šťasten a zbožen¹⁶ po božiem narození¹⁷ po třech stech a po čtyřidceti letech¹⁸.

⁶ A, B, D + a

⁷ T: Gízt (!); A, B, D: Již

⁸ vylit mezi cirkve svatú tak, že pro to] A: požehnán a rozlit mezi kněžstvo a tak pro to; B: požehnán a rozlit mezi kněžstvo a tak to (*sic!*); D: požehnán a rozlit mezi kněžstvo a tak z toho

⁹ B: vóli

¹⁰ B + bohatstvie

¹¹ viac světí] A, D: svatí viac; B: světí viac

¹² jako dŕieve] A: jako dřéve; B: jakož dŕieve

¹³ jistý: v B *chybí*

¹⁴ A, D: kostelóv

¹⁵ přijali vieru křesťanskú] A: **111v** drželi křesťanskú vieru; B: dělali vieru křesťanskú; D: drželi vieru křesťanskú

¹⁶ svat, šťasten a zbožen] A: svat, zčasten a zbožen; B: svatý, šťasten a zbožen; D: svatě, zčastně a zbožně

¹⁷ po božiem narození] A: jsa po božém narození; B: jsa po božím narození; D: jsa po božím narození (narozenim!)

¹⁸ po třech stech a po čtyřidceti letech (letdch!)] A: tři sta a čtyřidceti let; B: tři sta a čtyřidcet let; D: tři sta a čtyřidceti let a třidceti a osmi

Třidcátý ciesař a osmý¹

Konstantinus, dŕieve řečeného² Konstantina syn, s Konstantinem, bratrem svým, kraloval³ třimezcietma⁴ let. Ti ⁵ bratŕie⁶ tak se vadili velmi spolu⁷, že říše a římská moc velmi šla doluov⁸. Naposledy sám Konstantinus obdržal⁹ říši a byl ¹⁰ prvé dobrý křesťan. Ale když byl ciesařem¹¹, byl jest arianus¹², to jest nevěřící ¹³ na mnoho kusiech křesťanské viery. A¹⁴ hubil a mordoval křesťanstvo¹⁵ po všem světě, ješto jeho otec Konstantinus byl vyzdvihl¹⁶ s velikú ctí. On¹⁷ zabil Dalmáciovi jeho otce. I bál se Julianus, toho jistého¹⁸ Dalmácia bratr, aby také zabit nebyl, neb jest¹⁹ byl mnoho provinil²⁰ proti ciesaři²¹. I učinil²² se mnichem. ²³ Jel skrze mnohé země strachuje se a kryje se. Pak se udělal²⁴ čarodějníkem a naučil²⁵ se čarovati, aby čerty²⁶ zaklínal. Potom pak

¹ ciesař a osmý] A: a osmý ciesař; v B *nadpis již o odstavec výše*

² dŕieve řečeného] A: dřéveřečeného

³ s Konstantinem, bratrem svým, kraloval] A, B: kraloval s (s: v B *chybí*) svým bratrem Konstantinem

⁴ B: XXIII

⁵ A + jistí

⁶ B: bratři; lze interpretovat i bratři

⁷ tak se vadili velmi spolu] A, B: vadili se spolu tak velmi

⁸ šla doluov] A: dolóv šla; B ~

⁹ Naposledy sám Konstantinus obdržal] A, B: Najposledy (B: Naposledy) Konstantinus obdržal sám

¹⁰ A, B + u

¹¹ byl ciesařem] A, B: je césařem (B: ciesařem) byl

¹² B: ananus (!)

¹³ B + a

¹⁴ A: v B *chybí*

¹⁵ A: křesťanstvuov

¹⁶ A, B: vzdvihl vzhóru a rozplodil

¹⁷ A: On jest; B: A von

¹⁸ jistého: v B *chybí*

¹⁹ A, B: je

²⁰ A, B: učinil

²¹ A, B: césaři

²² I učinil] A: A učiniv; B: I učiniv

²³ A, B + I

²⁴ A, B: uděla

²⁵ A, B: nauči

²⁶ A: črty

Julianus, zapřev viery a svrh s²⁷ sebe zákon,²⁸ i dal se čertu²⁹, aby jemu³⁰ pomohl, aby cesařem³¹ byl.³² Tak se sta, když cesař³³ Konstantinus jednu chvíli jel a hubil křesťanstvo³⁴, i vzechťelo³⁵ mu se na potřebu. A když sedl³⁶, chtě tu věc jednati³⁷, i vyplynuchu mu střeva³⁸ a on umřel³⁹.⁴⁰ Pak Julianus svými čáry⁴¹ a s⁴² diábelskú pomocí přijide k cesařství⁴³.

²⁷ zapřev viery a svrh s] A: svrhl s; B: svrhl

²⁸ A, B + jakož jest (B: je) byl licoměrník

²⁹ A, B: črtu (B: čertu) a zapřel křesťanské viery proti črtu (B: čertu); rkp A, B blíže předloze, sr. Tw 368/27–28

³⁰ B: mu

³¹ A, B: cesařem

³² A, B + A

³³ A, B: cesař

³⁴ hubil křesťanstvo (hrzeftianftwo!)] A: hubě křesťanstvo; B: hubě křesťanstvo

³⁵ A: vzechce; B: zechce

³⁶ B: sed

³⁷ věc jednati] B: potřebu učiniti

³⁸ i vyplynuchu mu střeva] A: tak, že vyplynuchu mu třeva; B: tak, že z něho vyplynuchu (wýplýnczu!) střeva

³⁹ A: umře

⁴⁰ A, B + A

⁴¹ B: **31v**

⁴² A: z (!)

⁴³ přijide k cesařství] A, B: přišel k cesařství

Bez jednoho čtyřicátý cesař¹

Pak² Julianus dříve řečený³ kraloval dvě⁴ léta a osm měsícuov⁵. Ten byl Velikého Konstantina bratra syn a měl tak velikú žádost po cesařství⁶, že se jest čertu⁷ dal, aby jemu⁸ pomohl k cesař**36r**ství⁹. A když jest s¹⁰ diábelskú pomocí přišel na říši, i je se mučiti a mordovati křesťanuov¹¹ diáblu k libosti.¹² A tak, že umučil a zmordoval¹³ mnoho svatého¹⁴ a odpustil Židóm, aby v Jeruzalémě zase¹⁵ chrám dělali. A když sú jej¹⁶ dlouho dělali, tehdy se jest veškeren zbořil a zrušil¹⁷ skrze zemětřesenie¹⁸.¹⁹ Tak se velmi země trásla, že toho jistého²⁰ chrámu kámen na kameni neostal. Pak uložil a zjednal to čert²¹, že ten cesař byl²² zabit po božím²³ narození třístého šedesátého a pátého léta²⁴.

¹ Bez jednoho čtyřicátý cesař] A, B: Tomu cesaři pomohl črt (B: čert) k cesařství (B: cesařství); rkp A, B blíže předloze, sr. Tw 369/6

² Pak: v A chybí

³ dříve řečený] A: dřevěřečený

⁴ B: II

⁵ osm měsícuov] A: osm měsícov; B: VII měsícov

⁶ po cesařství] A: k cesařství tak; B: po cesařství

⁷ jest čertu] A: črtu; B: je črtu

⁸ A, B: mu

⁹ T: Cziefarzftwie (!); B: cesařství

¹⁰ s: v B chybí

¹¹ a mordovati křesťanuov] A: a mordovati křesťanov; B: křesťany a mordovati

¹² A: **112r**

¹³ B: umordoval

¹⁴ mnoho svatého] A: mnoho svatých; B: mnohého svatého

¹⁵ A + sobě

¹⁶ sú jej] A: jsú na něm; B: sú na něm

¹⁷ jest veškeren zbořil a zrušil] A: jesti vešken zrušil a zbořil, B: je vešken zbořil

¹⁸ B: zemitřesenie

¹⁹ A + neb

²⁰ jistého: v B chybí

²¹ uložil a zjednal to čert] A: uloži a zjedna to črt; B: uloži a zjedna to čert

²² cesař byl] *A*: jistý cesař by; *B*: cesař by

²³ *A*: božém

²⁴ třístého šedesátého a pátého léta] *A*: tři sta a pět a čtyřiceti let; *B*: CCCLXV let

Čtyřicátý cesař¹

Domicianus² z Uher kraloval sedm měsíců³. Ten byl dobrý křesťan po Juliánově smrti. A když jej⁴ pohané volili za cesaře⁵, vece k nim: „Já sem křesťan, já nechci býti cesařem⁶ nad pohany.“ I křičiechu všickni rytieři⁷ řkúc: „My chcem sobě⁸ k libosti křesťané býti, a proto, aby ty byl cesařem⁹.“ A kterakž jest koli¹⁰ toho nerad učinil, však musil¹¹. A umřel, ješto byl tři a třiceti let v stáří¹².

¹ Čtyřicátý cesař] *A*: Čtyřicátý cesař; *B*: XL. cesař

² *A*: Ioninianus; *B*: Ionianus; Iovinianus

³ sedm měsíců] *A*: sedm měsícův; *B*: VII měsícův

⁴ když jej] *A*: byli jeho; *B*: byli jej

⁵ volili za cesaře] *A*, *B*: zvolili cesařem i

⁶ *A*, *B*: cesařem

⁷ křičiechu všickni rytieři] *A*: křičěchu hrozným hlasem všickni rytieři pohanští a; *B*: křičěchu hrozným hlasem všickni rytieři, panoši pohanští a

⁸ *A*, *B*: tobě

⁹ *B*: cesařem

¹⁰ A kterakž jest koli] *A*: kak je kolivěk; *B*: tak, že jakkolivěk

¹¹ však musil: v *A*, *B* chybí

¹² tři a třiceti let v stáří] *B*: XXXIII let stár

Čtyřicátý první cesař¹

Valentinianus² z Uher kraloval s³ svým bratrem Valens⁴. Ten⁵ byl dobrý křesťan a byl jest tribunem, to jest hajtmanem⁶ nad rytieřstvem. ⁷ Julianus, dřieve řečený cesař⁸, přikázal⁹ tomu jistému Valentimiánovi¹⁰ a on mu vzdal rytieřstvo¹¹ dobrovolně pro vieru křesťanskú. Ihned¹² potom, když Julianus byl zabit a Jonimianus¹³ umřel, ihned¹⁴ mu se vrátilo¹⁵ rytieřstvo a cesařstvie¹⁶ k tomu. Ten jistý cesař¹⁷ činil mnoho bojuv¹⁸ a přemohl Sasy¹⁹ a Němce, neb sú se

¹ Čtyřicátý první cesař] *A*: O svatém Ambroži a také o svatém Martinu; *B*: O svatém Ambroži a o svatém Maurici; ... fant Martin

² *A*: Valentinianus

³ s: v *B* chybí

⁴ *A* + jedenácte let; *B* + XI let

⁵ *A* + jest

⁶ tribunem, to jest hajtmanem] *B*: hétmanem

⁷ *A* + A tak

⁸ dřieve řečený cesař] *A*, *B*: dřevní cesař

⁹ *A* + se

¹⁰ jistému Valentimiánovi] *A*: jistému Valentinovi; *B*: Valentimovi

¹¹ on mu vzdal rytieřstvie] *A*: vzdal mu rytieřstvie; *B*: vzdal mu cesařstvie; ...ritterfschaft

¹² *A*: A inhed

¹³ *A*: Joninianus; *B*: Jonimianus

¹⁴ *A*: inhed

¹⁵ *A*, *B* + zase

¹⁶ *A*: cesařstvie; *B*: Czfarftwie (!)

¹⁷ jistý cesař] *A*: jistý cesař; *B*: cesař

¹⁸ *A*, *B*: bojów

¹⁹ *A*, *B*: Sasice

byli veľmi²⁰ posadili a zprotivili říši. Za toho ciesaře časuov²¹ byl svatý Ambrož, z²² těch čtyř učiteluov²³ jeden, biskupem v Medioláně²⁴. A umřel po božiem²⁵ narození třístého jedenáctého léta²⁶. A byl svatý Martin biskupem v Turoní a v Frankrajchu²⁷. Ten jistý Valentimianus držal cesařství v Konstantinopoli v Řecích²⁸. A jeho bratr měl to cesařství²⁹ v Římě a měl ty země tudy³⁰ okolo, které sú nebyly dány svatému Silvestru³¹ papeži. Valentimianus³² umřel od krve³³, jako jej³⁴ ušla po božiem³⁵ narození³⁶ třístého sedmdesátého osmého léta³⁷.

²⁰ sú se byli velmi] *A*: jsú se velmi byli

²¹ ciesaře časuov] *A*: cesaře časov; *B*: cesaře časuov

²² *B*: za!

²³ *A*: učedlníkov; *B*: úředníkov; *lerer*

²⁴ biskupem v Medioláně] *A*: a byl biskupem v Meláně; *B*: byl biskup v Meláně

²⁵ *A*: božem; *B*: božím

²⁶ třístého jedenáctého léta] *A*: tři sta a jednoho léta; *B*: CCC a I léto

²⁷ Turoní a v Frankrajchu] *A*: Turoní v Frankrichu; *B*: Turoně v Frankrichu

²⁸ jistý Valentimianus držal cesařství v Konstantinopoli v Řecích] *A*: cesař Valentinus držal cesařství **112v** v Konstantinonápuli v Řecích; *B*: cesař Valentimianus držel cesařství cesařství (čefarstwi!) v Konstantiněnapuli v Řecích

²⁹ *A*, *B*: cesařství

³⁰ *A*: tady; *B*: tehdy

³¹ *A*, *B* + tomu

³² *A*, *B*: Valentinus

³³ od krve] *A*: po krvi; *B*: od krvi

³⁴ *A*, *B*: ho

³⁵ *A*: božem; *B*: božím

³⁶ *T*: arozeni (!)

³⁷ třístého sedmdesátého osmého léta] *A*: tři sta sedmdesát a osm let; *B*: CCCLXXVII let

Čtyřicátý a druhý cesař¹

Valens dříve řečený² kraloval s³ svým synem⁴ Graciánem⁵ čtyři léta a tři měsíce⁶. A⁷ měli cesařské duostojenství⁸ v Římě. Ten jistý cesař⁹ byl jest¹⁰ zlé viery ariánem, to jest kacieřem¹¹, a hubil křesťanstvo¹² velmi. A přikázal, aby všichni¹³ mnišie nechali zákona a vedli rytieřství. A ktož toho nechtěl¹⁴ učiniti, toho kázal kyji ubiti. Naposledy ten cesař byl¹⁵ upálen po božiem¹⁶ narození třístého osmdesátého prvního léta¹⁷.

¹ Čtyřicátý a druhý cesař] *A*: Čtyřicátý a čtvrtý cesař; *B*: XLI. cesař

² dříve řečený] *A*: dřeveřečený

³ *s*: v *B* chybí

⁴ *A*, *B*: synovcem; *lines brüder fūnen*

⁵ *B*: Gra**32r**ciánem s Valentinem

⁶ čtyři léta a tři měsíce] *A*: čtyři léta; *B*: IIII léta

⁷ *A*, *B*: Ti třie

⁸ cesařské duostojenství] *A*, *B*: cesařské dóstojenství

⁹ jistý cesař] *A*: jistý Valens; *B*: Valens

¹⁰ jest: v *B* chybí

¹¹ ariánem, to jest kacieřem] *A*: s Ariánem, kacéřem; *B*: a kacéřem; *viel in der Arianen*

¹² *A*: křesťanstvo

¹³ *A*, *B*: všichni

¹⁴ *B*: nechtě

¹⁵ Naposledy ten cesař byl] *A*: Najposledy by od Bohov a od Huňov; *B*: Naposledy by od Bohov a od Hujnov (gehnou!)

¹⁶ *B*: božím

¹⁷ třístého osmdesátého prvního léta] *A*: tři sta osmdesátého prvního léta; *B*: CCCLXXXI let

Čtyřicátý a třetí císař¹

Gracianus kraloval s² svým bratrem Valentimiánem za³ Teodosia šest⁴ let. Za toho časuov⁵ kázal Teodosius⁶ zase kostely dělati⁷, kteříž sú byli zbořeni za⁸ dřevních císařuv⁹, jako¹⁰ v ty časy byli spálili, jako¹¹ hubili křesťanstvo. Za toho císa^{36v}ře časuov nastalo jest bylo veliké tovařistvo od Němcuov a od Vlachuov¹² a hubili velmi země¹³ a posadili se¹⁴ proti císaři¹⁵. A když to císař zvěděl, ihned táhl¹⁶ proti nim s velikým lidem. A potkachu se na Rýně u Štraspurka, i bili¹⁷ se spolu tak velmi. A měl císař¹⁸ mnohem méně lidí než tovařistvo¹⁹, avšak je přemohl a pobil s²⁰ boží pomocí, neb jest²¹ byl dobrý a nábožný křesťan. A zabil z²² toho tovařistva²³ třidceti tisícuv²⁴ do smrti a druzí utekli sotně²⁵. A tak bylo císařstvie²⁶ a německé²⁷ země zproštěny od²⁸ toho zlého tovařistva²⁹.³⁰ Ten boj stal se podlé Štraspurka³¹, jakož dřieve³² pověděno, po božiem³³ narození tři sta a osmdesáte a pět³⁴ let. Potom jel císař³⁵ Gracianus do Uher a do Dermarga³⁶ do Sas³⁷ a³⁸ vyhnal ty Huojny³⁹ ven a ty Bohy, jako⁴⁰ těm zemiem škodili. Ten pak jistý císař⁴¹ kázal biskupóm

¹ Čtyřicátý a třetí císař] A: Čtyřicátý pátý císař; B: XLII. císař

² s: v B chybí

³ Valentimiánem za] A: Valenitiánem za; B: Valentianem

⁴ B: VI

⁵ A: časov

⁶ B: Teodozius

⁷ zase kostely dělati] A: kostely zase dělati; B: kostely dělati zase

⁸ kteříž sú byli zbořeni za] A, B: jakož jsú (B: sú) byly zbořeny od

⁹ A, B: císařov

¹⁰ B: jakož

¹¹ byli spálili, jako: v A, B chybí

¹² císa^{36v}ře časuov nastalo jest bylo veliké tovařistvo od Němcuov a od Vlachuov] A: císaře časov nastal jest byl veliký kzelšaft od Němcov a od Vlachov; B: císaře časuov vstal jest byl kzelšaft od Němcuov a od Vlachuov

¹³ velmi země] A: velmě země; B: velmi zemi

¹⁴ A, B + zvláště

¹⁵ A, B: císaři

¹⁶ císař zvěděl, ihned táhl] A, B: císař zvěděl, inhed (B: ihned) taže

¹⁷ A, B: bichu

¹⁸ A, B: císař

¹⁹ lidí než tovařistvo] A: lidí než kselšaft; B: lidu nežli kzelšaft

²⁰ přemohl a pobil s] A, B: pobil a přemohl s (z!)

²¹ B: je

²² z: v A chybí

²³ A, B: kzelšaftu

²⁴ třidceti tisícuv] A: třidceti tisíc; B: XXXti tisíc

²⁵ utekli sotně] B ~

²⁶ A, B: císařstvie

²⁷ B: německé

²⁸ od: v A, B chybí

²⁹ A, B: kzelšaftu

³⁰ B + A

³¹ A: Štraspurku

³² A: dřeve

³³ B: božím

³⁴ tři sta a osmdesáte a pět] B: CCCLXXXV

³⁵ A, B: císař

³⁶ A: Nemark a; B: Mark a; Dennemarg und

³⁷ A, B: Sasov

³⁸ A: 113r

³⁹ A: Huně; B: Hyny

⁴⁰ A: ješto

⁴¹ pak jistý císař] A: jistý císař; B: císař

pravú vieru kresťanskú⁴² držeti, nebo prvé⁴³ až do jeho časuov⁴⁴ byli ariánové, totiž⁴⁵ ti lidé, ješto⁴⁶ pravé viery nemajú⁴⁷. A tak mnoho bylo kusuov v Vlašiech⁴⁸, ješto pochybovali u viere a kacierské⁴⁹ kusy⁵⁰ držali⁵¹.⁵² Ten ciesař⁵³ obrátil zase⁵⁴ ⁵⁵ vieru kresťanskú⁵⁶. Pak umřel ten jistý ciesař, sa⁵⁷ pln dobrých skutkův, po božiem⁵⁸ narození třístého osmdesátého sedmého léta⁵⁹.

⁴² vieru kresťanskú] A, B ~

⁴³ nebo prvé] A: neb dřéve; B: neb dřieve

⁴⁴ A: časóv

⁴⁵ A: točíšto; B: to

⁴⁶ A: jako; B: jakož

⁴⁷ nemajú] A: nemají a v kresťanské viere pochybují; B: neměli

⁴⁸ mnoho bylo kusuov v Vlašiech] A, B: bylo mnoho kusóv (B: kusuov) ve vsi Itali

⁴⁹ A: kacéřské

⁵⁰ A + kázali a

⁵¹ B: drželi

⁵² A, B + Ty

⁵³ B: cesař

⁵⁴ T: žafe (!)

⁵⁵ A, B + na

⁵⁶ vieru kresťanskú] A, B ~

⁵⁷ ciesař sa] A, B: cesař jsa

⁵⁸ A: božem; B: božím

⁵⁹ třístého osmdesátého sedmého léta] A: tři sta osmdesáte osm let. A byl stár třidceti let; B: CCCLXXXVII, let byl stár

Čtyřicátý čtvrtý ciesař¹

Teodosius První s Valentimiánem kraloval jedenácte² let. Za toho časuov³ byly veliké války mezi pohany a mezi Židy. Ten jistý ciesař⁴ rozbořil chrám, jako v něm byly modly⁵ pohanské, a udělal z něho⁶ kostel. A byl tak svatý a dobrý kresťan, že on⁷ své nepřátely skrze svú modlitbu a skrze své pósty přemáhal více než mečem. ⁸ On obrátil mnoho pohanuov⁹ na kresťanskú vieru skrze to, neb sú jeho¹⁰ velmi milovali. A tak seděl duostojně a pokojně¹¹ na svých¹² miestech, že byl velmi dobrý pokoj všudy po ciesařství¹³, neb jest byl¹⁴ velmi dobrý a¹⁵ štědrý a milostivý a velmi pokorný. Jednu chvíli byl ten jistý ciesař¹⁶ v jednom ¹⁷ městě řečeném Tesalonika¹⁸. ¹⁹ Učinichu velikú bouřku²⁰ v tom městě tak, že jeho rytieři a panoše a jeho velmi milí zbiti byli²¹. A protož²² se na ně

¹ Čtyřicátý čtvrtý ciesař] A: Čtyřicátý šestý ciesař; B: XLIII. cesař

² s Valentimiánem kraloval jedenácte] A: kraloval s Valentiniánem jedenácte; B: kraloval s Valentinem XI

³ A: časóv

⁴ jistý ciesař] A: jistý cesař; B: cesař

⁵ byly modly] A, B ~

⁶ A, B: toho

⁷ on: v B chybí

⁸ B + A

⁹ A, B: pohanóv

¹⁰ sú jeho] A: jsú jeho; B: sú ho

¹¹ A: pokorně

¹² A: všech

¹³ B: cesařstvě

¹⁴ neb jest byl] A: neb je byl; B: A byl **32v** jest

¹⁵ velmi dobrý a: v B chybí

¹⁶ jistý ciesař] A: jistý cesař; B: cesař

¹⁷ A, B + velikém; groffen

¹⁸ A: Tesalonici; B: Tesalonita

¹⁹ A, B + I

²⁰ velikú bouřku] A, B: veliký rumor

ciesar rozhněval a²³ vydal na ně v tom hněvu²⁴ ortel, aby²⁵ ty jisté²⁶ měšťany v tom²⁷ městě vinné i nevinné všechny zbili²⁸. A tak jich bylo zbito²⁹ pět tisícův³⁰ člověkův. ³¹ A³² potom jel ciesař³³ do Mediolána³⁴. A když chtěl do kostela jíti, i běžal³⁵ proti němu svatý Ambrož, jakož biskupem byl v Medioláně³⁶. ³⁷ Nechtěl ho³⁸ do kostela pustiti a³⁹ řka: „Ó, ciesaři⁴⁰, neznáš ty nic⁴¹ svých velikých hříechův⁴² a svého zlého skutku, jakožs⁴³ v svém hněvě učinil. S těmi li chceš svaté boží⁴⁴ tělo a svatú boží krev přijímati⁴⁵ v svá usta, ješto z nich ten ortel jest⁴⁶ vydán a rozkázán, ješto skrze to mnoho nevinné krve vylito⁴⁷ jest? Protož jdi pryč a opět neupadneš u většie hříechy⁴⁸.“ To tresktanie přijal ciesař⁴⁹ milostivě a šel zase s velikým lkáním domuov⁵⁰ a pláčem. A když tak dlúho v tom smutku byl, otázal⁵¹ ho jeden rytieř jeho řečený Rufinus, která by ta⁵² věc byla, ješto by on pro ni⁵³ velikú žalost a smutek měl⁵⁴. Odpověděl ciesař⁵⁵ a řka: „Ty nevieš tvého⁵⁶ velikého nedostatku. Kostel ten jest otevřen⁵⁷ chudému **37r** i bohatému, a mně pohřechu⁵⁸ nic.“ To vece ciesař⁵⁹ sotně skrze veliký pláč a lkánie. I vece Rufinus⁶⁰: „Chceš li, jáť⁶¹ puojdu k svatému Ambroži, ať by⁶² tě zprostil těch okovuov, jako⁶³ tě jimi okoval, ať tě těch hříechův zprostí a té

²¹ rytieři a panoše a jeho velmi milí zbili byli] *A*: rytieřův a panoši velmi milých mnoho zbili; *B*: rytieřův a panoši a jeho velmi milí rytieři zbili byli

²² *A, B*: proto

²³ na ně ciesař rozhněval a] *A*: cesař rozhněval i; *B*: cesař rozhněvav i

²⁴ *A*: městě; in den zorne

²⁵ *B*: a by

²⁶ jisté: v *B* chybí

²⁷ *A* + jistém

²⁸ *B*: zbití káza

²⁹ *A, B*: zabito

³⁰ pět tisícův] *A*: pět tisíc; *B*: V tisíc

³¹ v *A, B* samostatná kapitola **O svatém Ambroži**

³² *A*: v *A, B* chybí

³³ *A, B*: cesař

³⁴ *A, B*: Melána

³⁵ *B*: šel

³⁶ *A, B*: Meláně

³⁷ *A, B* + *A*

³⁸ *A*: **113v**

³⁹ a: v *B* chybí

⁴⁰ *A, B*: ty cesaři

⁴¹ *A, B* + těch

⁴² *A, B*: hříechův

⁴³ *B*: jakos

⁴⁴ *A, B*: božie

⁴⁵ *A, B*: přijieti

⁴⁶ ten ortel jest] *A, B*: jest ten ortel

⁴⁷ *A, B*: prolito

⁴⁸ většie hříechy] *A*: věčie hřečy; *B*: větčie hříechy

⁴⁹ přijal ciesař] *A, B*: trpěl cesař

⁵⁰ s velikým lkáním domuov] *A, B*: domův (*B*: domuov) s velikým lkáním

⁵¹ *A, B*: otázá

⁵² *A, B*: to

⁵³ pro ni] *A*: on pro ni; *B*: při ní

⁵⁴ a smutek měl] *B*: měl a smutek

⁵⁵ Odpověděl ciesař] *A, B*: Odpovědě cesař

⁵⁶ *A, B*: mého; minen

⁵⁷ *A*: otevřen; *B*: odevřen

⁵⁸ *A*: pohřechu

⁵⁹ vece ciesař] *A, B*: cesař vece

⁶⁰ *A*: Raffinus (!)

⁶¹ *B*: já

⁶² ať by] *A, B*: aby

kletby, ať tě rozhřeší⁶⁴.“ I vece cesař⁶⁵: „Nemůžeš⁶⁶ ty toho zjednat ani mieti na svatém Ambroži, neb⁶⁷ se on cesařské⁶⁸ moci nebojí, by on ke mně pro to přišel a boží službu⁶⁹ pro to opustil.“ I slíbi mu Rufinus a řka: „Měj se dobře, já to chci⁷⁰ zjednat.“ A tak jde Rufinus k svatému Ambroži, ⁷¹ je se za cesaře⁷² prositi, kterak on za ním jde nábožně a pokorně⁷³. I⁷⁴ vece svatý Ambrož: „Já tobě pravím, že já mu zapovídam, ať by⁷⁵ do mého kostela nechodil.“ A když to ⁷⁶ Rufinus ⁷⁷ povědě, i vece cesař⁷⁸: „Já chci sám k němu jíti, aby mne⁷⁹ dobře v mů tvář udeřil, neb sem toho dobře duostojen⁸⁰ a toho ⁸¹ zaslúžil.“ I přijde sám a je se prositi svatého Ambrože⁸², ⁸³ aby jej rozvázal⁸⁴ a rozhřešil⁸⁵ té ⁸⁶ kletby. I vece svatý Ambrož: „Kterakés⁸⁷ ty pokánie⁸⁸ měl za své hříechy?“ I vece cesař⁸⁹: „Jakéž⁹⁰ ty ⁹¹ chceš a mně⁹² dáš, takéť⁹³ já chci rád trpěti ⁹⁴.“ I uloži jemu⁹⁵ svatý Ambrož to pokánie, aby prikázal po všem světě⁹⁶, aby nižádného⁹⁷ na smrt neodsúdili⁹⁸, leč by jej držali⁹⁹ a ptali se na jeho vinu¹⁰⁰ třiceti dní, byl li by smrti hoden¹⁰¹. A to prikázanie držíe¹⁰² ještě v Římě a v Řecích¹⁰³. A tak rozhřešil¹⁰⁴ svatý Ambrož cesaře¹⁰⁵ a uvedl

⁶³ těch okovův, jako] *A*: těchto okovův, jakž; *B*: z těch okovův, jakož

⁶⁴ ať tě těch hříechův zproští a té kletby, ať tě rozhřeší] *A*: a tě té kletby zbavil a rozhřešil; *B*: ať tě té kletby zbaví a rozhřeší (rozhrzielfy!)

⁶⁵ vece cesař] *A*: odpovědě cesař; *B*: odpovědě cesař

⁶⁶ *A, B*: Nemůžeš

⁶⁷ *A, B*: neb

⁶⁸ *A, B*: cesařské

⁶⁹ boží službu] *A, B*: božie skutky

⁷⁰ *A* + dobře

⁷¹ *A* + a cesař šel po něm. A když přijde Rufinus k svatému Ambroži, i; *B*: i; *rkp A blíže předloze, sr. Tw 372/32–373/1*

⁷² *A, B*: cesaře

⁷³ nábožně a pokorně] *A, B* ~

⁷⁴ *I*: v *A, B* chybí

⁷⁵ ať (at!) by] *A, B*: aby

⁷⁶ *A* + cesaři

⁷⁷ *B* + cesaři

⁷⁸ *A, B*: cesař

⁷⁹ *A, B*: mě

⁸⁰ dobře duostojen] *A*: dóstojen; *B*: hoden

⁸¹ *A, B* + sem dobře

⁸² *B*: Ambroz (!)

⁸³ *A*: 114r

⁸⁴ *A*: rozvážil

⁸⁵ *B*: rozhrzielfil (!)

⁸⁶ *B* + veliké

⁸⁷ *A, B*: Kakés

⁸⁸ *A*: utrpenie; *B*: utrpení; búffen

⁸⁹ *A, B*: cesař

⁹⁰ *B*: Jaké

⁹¹ *B*: 33r

⁹² *B*: jaké mi

⁹³ *T*: taket (!); *A, B*: takéž

⁹⁴ *A, B* + a držeti

⁹⁵ uloži jemu] *A*: usadi mu; *B*: usúdi mu

⁹⁶ *A*: světu

⁹⁷ *A, B*: žádného

⁹⁸ *A, B*: neodsuzovali

⁹⁹ *A*: drželi

¹⁰⁰ *A*: viny

¹⁰¹ třiceti dní, byl li by smrti hoden] *A*: byl li by hoden smrti, třiceti dní; *B*: byl li by hoden smrti, XXX dní

¹⁰² *A*: držé

¹⁰³ Římě a v Řecích] *A*: Řecích a v Římě

¹⁰⁴ *T, A*: rozhrzielfil (!)

¹⁰⁵ *A, B*: cesaře

jej do kostela. I chtěl pak císař blízko státí¹⁰⁶ u oltáře¹⁰⁷, jakož¹⁰⁸ jeho obyčej byl. I vece¹⁰⁹ svatý Ambrož a řka: „Toto¹¹⁰ miesto jest kněžské, protož¹¹¹ vystup tamto¹¹² dále ven a měj na tom dosti, že muožeš¹¹³ s jinými státí, neb kněžský¹¹⁴ oděv udělal z tebe císaře¹¹⁵, ale ne ty¹¹⁶ kněze.“¹¹⁷ Ve všem jeho uposlucha císař a učini¹¹⁸, což¹¹⁹ mu kázal. I vece: „Já nestojím u oltáře proto¹²⁰, že sem císařem¹²¹, ale proto, že¹²² jest v mé zemi ten obyčej¹²³.“ A tak ten jistý císař byl¹²⁴ pokoren a nábožen a držal se jako jiný člověk kromě, že císařské¹²⁵ rúcho nosil. A toho císaře¹²⁶ žena právě tak pokorná a nábožná byla¹²⁷, že vždy chodila do špitála, a když kde zvěděla pracného neb nemocného¹²⁸, tomu posluhovala a zmyla sama¹²⁹, stlala sama a opravovala a¹³⁰ rozličnú jim potřebu¹³¹ činila a pohodlé. A dávala chudým veliké almužny pro Buoh. A když ten jistý císař¹³² nemocen byl, i rozdělil císařstvie¹³³ na dvě svýma dvěma synoma. I da¹³⁴ Archádiovi to císařstvie¹³⁵ na východu Konstantinopolim¹³⁶. A což jest s oné¹³⁷ strany moře, druhému synu, Onoriovi, dal na západu¹³⁸, to jest¹³⁹ v Římě, ¹⁴⁰ a ty země ¹⁴¹ s této¹⁴² strany moře. A¹⁴³ tak mají rozuměti a znamenati¹⁴⁴ o těch císařích¹⁴⁵, že jsú¹⁴⁶ dva panovali a kralovali¹⁴⁷, ješto dříve¹⁴⁸

¹⁰⁶ císař blízko státí] *A, B*: císař státí blízko

¹⁰⁷ *B*: oltáře

¹⁰⁸ *B*: jako

¹⁰⁹ *A, B* + k němu

¹¹⁰ *B*: To

¹¹¹ *A, B*: a proto

¹¹² *A, B*: tam málo

¹¹³ *A*: můžeš

¹¹⁴ *T*: kniezfky (!)

¹¹⁵ *A, B*: císaře

¹¹⁶ ty: v *A, B* chybí

¹¹⁷ *A* + *A* tak

¹¹⁸ jeho uposlucha císař a učini] *A*: jeho uposlúchal císař a učinil; *B*: ho uposlucha císař a učinil

¹¹⁹ *A*: co

¹²⁰ u oltáře proto] *A, B*: proto u oltáře

¹²¹ *A, B*: císařem

¹²² ale proto, že] *A*: než že; *B*: než

¹²³ v mé zemi ten obyčej] *A*: obyčej u mé zemi ten; *B*: u méj zemi obyčej

¹²⁴ ten jistý císař byl] *A*: by ten jistý císař; *B*: by ten císař

¹²⁵ *A, B*: císařské

¹²⁶ *A, B*: císaře

¹²⁷ právě tak pokorná a nábožná byla] *A*: byla právě tak pokorná a nábožná; *B*: právě tak pokorná a nábožná

¹²⁸ když kde zvěděla pracného neb nemocného] *A, B*: kdež viděla (*B*: věděla) kterého pracného aneb nemocného zvěděla

¹²⁹ tomu posluhovala a zmyla sama] *A, B*: toho ona zčistila a zmyla

¹³⁰ stlala sama a opravovala a] *A*: sama stlala, opravila a; *B*: sama stlala a připravila

¹³¹ jim potřebu] *A* ~

¹³² jistý císař] *A*: jistý císař; *B*: císař

¹³³ rozdělil císařstvie] *A, B*: rozdělil císařstvie

¹³⁴ *A, B*: dal

¹³⁵ *A, B*: císařstvie

¹³⁶ na východu Konstantinopolim] *A*: v Orientě (oriente!) na východ slunce v Konstantinonápuli; *B*: v Orientě, to jest v Konstantiněnapuli

¹³⁷ *B*: uoné

¹³⁸ druhému synu, Onoriovi, dal na západu] *A*: dal druhému synu, Onoriovi, na západ slunce; *B*: druhému synu Onoriovi dal in occidente

¹³⁹ to jest] *B*: totiž

¹⁴⁰ *A, B* + to císařstvie

¹⁴¹ *A* + ješto

¹⁴² s této: v *B* chybí

¹⁴³ *A*: v *B* chybí

¹⁴⁴ rozuměti a znamenati] *A, B*: znamenati (*A*: **114v**) a rozuměti

¹⁴⁵ *A, B*: císařích (*A, B*: Czufarziech/)

Teodosius vše sám držal¹⁴⁹. Pak ten jistý¹⁵⁰ Teodosius umřel nábožně a pokorně v Medioláně a¹⁵¹ byl čtyřiceti let stáří¹⁵². A potom¹⁵³ jeho tělo přivezli¹⁵⁴ do Konstantinopolim¹⁵⁵ k jeho předkům.

¹⁴⁶ A: jsta; B: sta

¹⁴⁷ panovali a kralovali] A: kralovala a panovala; B ~

¹⁴⁸ A: dřéve

¹⁴⁹ A: držel

¹⁵⁰ jistý: v B chybí

¹⁵¹ v Medioláně a] A: u Meláně a; B: v Meduláně, jako

¹⁵² čtyřiceti let stáří] A: čtyřiceti let stár po božím narození čtyři sta bez dvou letú; B: stár XL let po božím narození CCCC bez dvou letú

¹⁵³ potom: v A, B chybí

¹⁵⁴ B: prziwez (!)

¹⁵⁵ A: Konstantinapulie; B: Konstantinanápule

Čtyřicátý a pátý císař¹

Archadius² a Onorius³, dříeve řečení císařovi synové⁴, kralovali třinácte⁵ let a byli dobří a šlechetní lidé a múdří. Za těch časuov⁶ přibrali se byli⁷ Bohové a Huojnové⁸, to jest pohanský lid,⁹ do Vlach a dobyli Říma a obořili¹⁰. A kte^{37v}vrakž jsú koli¹¹ pohané byli, však sú¹² žádnému kostelu nepřekáželi¹³ ani těm lidem, kteříž jsú¹⁴ do kostela utekli. Odtud¹⁵ jeli do Nápulie¹⁶ a do Kolopria¹⁷ a přes moře do Afriky. A zpustili a zkazili země a¹⁸ opět se zase vrátili do Říma¹⁹. A což sú dříeve²⁰ nedobořili²¹ a nedovzali, to sú s sebú vzali²² pryč²³. A když²⁴ jeli z Říma²⁵,²⁶ vzali sú císařovu²⁷ sestru s²⁸ sebú. Však²⁹ potom přišlo to k užitku k císařství, neb³⁰ ten pohanský král vzal ji sobě za manželku řečený Archap. A když³¹ ti Huojnové s³² svými bohy pryč od Říma odjeli³³, i přijíde

¹ Čtyřicátý a pátý císař] A: Kterak Huňové a Bohové byli; B: Kterak Hajnové a Bohové byli. XLIIII. císař

² A: Achadius; Archadius

³ B: Honorius

⁴ dříeve řečení císařovi synové] A: dřéveřečeného císaře synové; B: dříeve řečeného císaře synové

⁵ A: třinádcet; B: XIII

⁶ A: časov

⁷ byli: v A chybí

⁸ A: Huňové; B: Hujnové

⁹ A, B + do Itálie, to jest; gein Italia

¹⁰ A, B: rozbořili

¹¹ kterakž jsú koli] A, B: kakž jsú kolivěk

¹² A: jsú

¹³ A, B: nic nepřekazili

¹⁴ B: sú

¹⁵ A, B: Odtad

¹⁶ A, B: Nápule; Pulle

¹⁷ Calabria

¹⁸ a: v B chybí

¹⁹ zase vrátili do Říma] A: vrátili zase k Římu; B: se vrátili zase k Římu

²⁰ což sú dříeve] A: co jsú byli dřéve; B: co sú byli dř^{33v}íeve

²¹ nedobořili] A: nedobořili, nedokazili; B: nekazili

²² sú s sebú vzali] A: jsú vzeli s sebú; B: sú vzeli sebú

²³ B + z Říma

²⁴ A + jsú

²⁵ A když jeli z Říma: v B chybí

²⁶ B + A

²⁷ vzali sú císařovu] A, B: vzeli jsú (B: sú) císařovu

²⁸ s: v B chybí

²⁹ A: Avšak; B: Avšakž

³⁰ k císařství, neb] A, B: císařství (B: Czeřarzfztwie!), aneb

³¹ A, B + sú

hrom s velikým povětrím, a což ti pohané nedokazili³⁴, to hrom³⁵ zbil a spálil. A proto jali se Římané³⁶ našemu Pánu Bohu velmi láti a řkúc: „Chtěli sme, abychme³⁷ nikdy³⁸ křesťané nebývali, nebo³⁹ dokudž sme modlám slúžili⁴⁰, byli sme⁴¹ zbožní, ⁴² šťastní⁴³ a byli sme pány⁴⁴ nade vším⁴⁵ světem. A⁴⁶ jakž sme křesťané, tak nás všecko nešťestie podešlo⁴⁷.“ Potom vzechu⁴⁸ ti jistí pohané⁴⁹ veliké zbožie od Říman a učinichu s nimi přímírie⁵⁰ a obrátichu se do německých a do vlaských⁵¹ zemí. I⁵² dobyli bezmála⁵³ po Dunaj a po Rýn⁵⁴ všech měst. A dobyli ⁵⁵ Frankrajchu⁵⁶ hlavného města Paříže, Renže a Stumgrues⁵⁷. A tak jezdili⁵⁸, zde i onde hubiece⁵⁹ svět s oné⁶⁰ strany moře i s této⁶¹. A také nebyl ⁶² div, že sú⁶³ oni tak mnoho měst dobyli, neb sú⁶⁴ v ty časy města malá byla a neměly přiekopuov⁶⁵ okolo sebe ani zdí, ani ⁶⁶ trnie, ani té přípravy⁶⁷, jakož ⁶⁸ nynie⁶⁹ mají. A tak, když sú⁷⁰ slyšeli, že ten lid ukrutný⁷¹ kam táhne, ihned sú⁷² lidé běželi s⁷³ svú se vši zbrojí přeč⁷⁴ na hrady z⁷⁵ městeček, neb bylo mnoho hraduov⁷⁶ v ty časy, tamž i⁷⁷ bydlili a svých měst sú pusto nechali⁷⁸, až ten zlý lid zminul⁷⁹ a pryč se bral.

³² Huojnové s] A: Huňové s; B: Hujnové

³³ od Říma odjeli] A, B: z Říma vyjeli

³⁴ pohané nedokazili] A: Huňové nedobořili a nezkazili; B: Hujnové nezbořili a nezkazili

³⁵ A, B: on

³⁶ jali se Římané] A, B: jechu se Římené

³⁷ sme, abychme] A: bychme, bychme; B: bychme, *písaři rkp A, zřejmě vypadl text až po slovo nikdy (v B nikdyž)*

³⁸ B: nikdyž

³⁹ A, B: neb

⁴⁰ modlám slúžili] A, B: se modlám modlili

⁴¹ A: jsme

⁴² A + a

⁴³ B: zčásti

⁴⁴ A: páni

⁴⁵ B: wlliem (!)

⁴⁶ A: v B *chybí*

⁴⁷ všecko nešťestie podešlo] A: vše nesšťestie posedlo; B: vše nezčestie podešlo

⁴⁸ A, B: vzali

⁴⁹ jistí pohané] A: jistí Huňové; B: Hujnové

⁵⁰ učinichu s nimi přímírie] A, B: udělachu s nimi příměrie (B: *prziemierzie*!)

⁵¹ německých a vlaských] A ~; B: vlaských a německých

⁵² A, B: A

⁵³ A, B: bezmál

⁵⁴ po Dunaj a po Rýn] B: po Dunaji a po Rýnu

⁵⁵ A: **115r**: + i; B + u

⁵⁶ A, B: Frankrichu

⁵⁷ Renže a Stumgrues] A: Reuse a Tunugurs; B: Rense a Tunugius; Reufe, Tengers

⁵⁸ T: geždili (!)

⁵⁹ zde i onde hubiece] A, B: hubiec i zde i onde

⁶⁰ B: uoné

⁶¹ s této] A: sie strany moře; B: s této strany moře

⁶² A, B + to

⁶³ A: jsú; v B *chybí*

⁶⁴ A, B: jsú

⁶⁵ A: přékopón (*lze interpretovat i překopón*); B: příkopuov

⁶⁶ A + toho

⁶⁷ té přípravy] A: té přípravy a brány; B: přípravy a obrany

⁶⁸ A + již

⁶⁹ B: nenie (!)

⁷⁰ A: jsú

⁷¹ lid ukrutný] A, B ~

⁷² ihned sú] A: inhed jsú; B: ihned jsú

⁷³ běželi s] A, B: vyběhli všichni s (s: v B *chybí*)

⁷⁴ A, B: prvé pryč

⁷⁵ z] A: z svých; B: svých

⁷⁶ A: hradów

⁷⁷ i: v A chybí

⁷⁸ sú pusto nechali] A: nechali sú pusta (puft!) státi; B: nechali pusta státi

⁷⁹ A, B: i minul

Ti z Štraspurka také¹ utekli pryč²

Ti z Štraspurka měli také mnoho³ pohanských hradů⁴ a tvrzí na těch horách honeburských⁵ a také i jinde⁶, ješto oni a ⁷ lidé z té země v nich⁸ se chovali, dokudž⁹ ten jistý¹⁰ zlý lid byl. A byl Štraspurk¹¹ v ty časy a jiná města po Rýnu a po Dunaji dobytá a zbořena od toho lidu.¹² A kdy sú bezmála¹³ všech zemí¹⁴ dobyli a přemohli a zkazili, i jeli¹⁵ zase do Říma¹⁶ za toho císaře časuov¹⁷ Teodosia tak řečeného Druhého. I¹⁸ přijidechu Římané ku¹⁹ pomoci Vlachům, ²⁰ Němcům, Frankům²¹ a rozličným krajinám a zemiem, jakož sú dřieve zkaženy byly²² ohněm a rozličnou věcí od těch zlých lidí. A²³ k Římanům²⁴ se zběhli a sebrali jjezdni²⁵ i pěši²⁶ z těch jistých²⁷ zemí dřieve²⁸ jmenovaných. A mezi tiem ti jistí pohané²⁹ váleli po krajinách, hubiec všeco³⁰. Pak Římané s³¹ dřieve³² řečenú pomocí bili se s těmi jistými pohany, tak velmi se na obú stranú bili, že bylo zbito sto tisícův člověkuov³³. A³⁴ tekl jeden³⁵ malý potuoček³⁶ podlé toho, že zroste tak

¹ také: v A, B chybí

² pryč] A: z města; B: pryč z města

³ měli také mnoho] B: také měli

⁴ B: hraduov

⁵ A: oneburgských

⁶ i jinde] B: ihned; und anderswo

⁷ A, B + ti

⁸ B: nichž

⁹ B: dokud

¹⁰ jistý: v B chybí

¹¹ A: Štraspurk

¹² Ti z Štraspurka ... od toho lidu: text se shoduje se zněním red. A (exempláře aa2), sr. Tw 374 ad 26

¹³ kdy sú bezmála] A, B: když jsú (B: sú) bezmál

¹⁴ B + byli

¹⁵ A, B + opět

¹⁶ do Říma] A, B: k Římu

¹⁷ císaře časuov] A: císaře časov; B: císaře časuov

¹⁸ I: v B chybí

¹⁹ Římané ku] A, B: Římené ku; B: Římené k

²⁰ B + a

²¹ A: Francúsóm; B: franským možno interpretovat i Franským, pravděpodobněji je však vztažení adj. k slovu krajinám

²² sú dřieve zkaženy byly] A, B: jsú dřeve (B: dřieve) byly zkaženy

²³ A: v B chybí

²⁴ A, B: Římenóm

²⁵ A: jjezdni; B: jjezdne

²⁶ B: pěšie

²⁷ jistých: v B chybí

²⁸ A: dřeve

²⁹ jistí pohané] A: jistí Huňové; B: Hajnové

³⁰ po krajinách, hubiec všeco] A: se a hubiec po krajinách obecnie všecy; B: sú, hubiec po krajinách obecnie všeco

³¹ Římané s] A: Římené s; B: Římené

³² dřieve] A: dřeve; B: dřie34vve

³³ jistými pohany, tak velmi se na obú stranú bili, že bylo zbito sto tisícův člověkuov] A: jistými Huni tak velmi, že na obú stranú bylo zabito sto tisíc a třidceti tisíc člověkův; B: Hujny tak velmi, že s obú stranú bylo zabito sto tisíc a XXX tisíc člověkův

³⁴ A: Až

³⁵ B: gedem (!)

³⁶ malý potuoček] A: maličký potůček; B: malý potůček

veliký potok od lidské krve³⁷, až z břehuov byl vystúpil³⁸. A umrlá těla³⁹ s⁴⁰ toho pole pryč pobrali⁴¹ a utekli a⁴² běželi ti pohané⁴³, kteříž živi zuostali⁴⁴, zase do Uher s⁴⁵ svým králem Atilia⁴⁶. A kolikrádž koli⁴⁷ byli zbiti a pobiti, však proto vždy zlí lidé k nim přistúpili, že opět zase pomohli jim vzhuru⁴⁸.⁴⁹ Atilia⁵⁰, toho jistého⁵¹ lidu král, sebral opět a shromáždil veliký **38r** lid,⁵² chtě se nad Římany mstíti. I jede⁵³ opět do Lampertu⁵⁴ a do Vlach⁵⁵. I⁵⁶ dobyl toho velikého města Agalie⁵⁷ a Berúna a jiných mnoho měst i také Mediolána⁵⁸ a položil⁵⁹ se s⁶⁰ svým lidem před Padví, ⁶¹ chtě odtud⁶² před Řím.

³⁷ že zroste tak veliký potok od lidské krve] *A*: až zrostl veliký od lidské krve tak; *B*: že zroste tak veliký od lidské krve

³⁸ břehuov byl vystúpil] *A*: břehov byl vystúpil; *B*: břehov vystúpila

³⁹ *A* + ta krev

⁴⁰ *A*: z

⁴¹ *A*, *B*: pobrala

⁴² *A*: **115v**

⁴³ *A*: jistí Huňové; *B*: Hujnové

⁴⁴ *A*, *B*: ostali

⁴⁵ s: v *B* chybí

⁴⁶ *B*: a táhli; *písař nepochopil, že se jedná o vlastní jméno, sr. jeho vynechání i níže*

⁴⁷ kolikrádž koli] *A*: kolikžkrát koli; *B*: kolikrátž kolivěk

⁴⁸ však proto vždy zlí lidé k nim přistúpili, že opět zase pomohli jim vzhuru] *A*: avšak opět jiní zlí lidé k nim vždy šli zase a jim pomohli vzhóru; *B*: avšak opět jiní zlí lidé k nim vždy přistúpili, že opět vždy zase pomohli jim vzhóru a táhli

⁴⁹ *A* + Pak

⁵⁰ Atilia: v *B* chybí

⁵¹ jistého: v *B* chybí

⁵² *A* + a

⁵³ *B*: jide

⁵⁴ *A*, *B*: Lampart

⁵⁵ *A*, *B*: Itálie

⁵⁶ *A*, *B*: A

⁵⁷ *A*: Ageleje a Vicencie; *B*: Agelie, Nicencie; Ageleye, Vicencie

⁵⁸ a jiných mnoho měst i také Mediolána] *A*: a Melána a jiných mnoho měst; *B*: a Melána a jiných mnoho měst

⁵⁹ *A*, *B*: položil

⁶⁰ s: v *B* chybí

⁶¹ *A*, *B* + a

⁶² *A*, *B*: otdad

Svatý Lev papež šel k králi uherskému, pohanu¹

A když to zvědě svatý Lev papež², jakož v ty časy v Římě byl, i bál se, by ten jistý³ král Atilia opět Římu nedobyl, jako⁴ jest jiných měst⁵ dobyl. I jede⁶ z Římu až do Lampert⁷ k tomu jistému⁸ králi Atilia⁹ i je se jeho¹⁰ prositi, aby zase domuov¹¹ jel a neškodě Římu a jiným městům a¹² zemiem.¹³

¹ Svatý Lev papež šel k králi uherskému, pohanu] *A*: Papež Lev přemohl Huně prosbú; *B*: Papež Lev přemohl Hujny skrze prosbu

² Lev papež] *B* ~

³ jistý: v *B* chybí

⁴ Římu nedobyl, jako] *A*: nedobyl Římu, jakož; *B*: Římu dobyl, jakož

⁵ *A* + byl

⁶ *B*: jede

⁷ Římu až do Lampert] *A*, *B*: Říma až do Lampart

⁸ jistému: v *B* chybí

⁹ *A*, *B*: Atiliovi

¹⁰ *A*, *B*: ho

¹¹ *A*, *B*: domóv

¹² městům a: v *A*, *B* chybí

¹³ *B* + A

Ten jistý¹⁴ pohanský král Atilia lekl se toho¹⁵ papeže Lva¹⁶ tak, jakož tomu Pán Buoh ráčil¹⁷, učinil tomu papeži¹⁸ velikú čest a slíbi mu, že chce pryč jeti a Římu¹⁹ nepřekážeti. To zjednal ten papež skrze svú modlitbu²⁰. A²¹ když ten papež šel²² zase do Říma, i vecechu služebníci toho jistého²³ krále: „Ó, ty mocný králi Atilia, tys přemohl mnoho zemí²⁴, kterakt' se²⁵ to stalo, žes ty toho papeže proti svému obyčejí²⁶ ochotně a pokorně²⁷ přivítal a přijal? A chceš to²⁸ učiniti, zač tě on²⁹ prosil?“ Odpověděl³⁰ Atilia: „Co sem já³¹ papeži učinil cti, to sem musil učiniti, nebo³² když sem já s papežem³³ mluvil, tehdy³⁴ za ním stál jeden³⁵ veliký člověk a měl vytržený meč v své ruce. A³⁶ když bych byl jinak učinil a proti němu mluvil a jeho v prozbě neuslyšel³⁷, byl bych zabit od toho jistého³⁸ muže a byl bych nemohl utéci. A³⁹ tak⁴⁰ sem musil papeže uposlechnúti⁴¹ skrze boží moc.“⁴² Ten jistý⁴³ král Atilia ihned⁴⁴ jel zase do Uher⁴⁵ a potom ihned⁴⁶ umřel náhlú smrtí. Tomu se radoval císař z Konstantinopole⁴⁷ a byl jeho smrtí velmi vesel i jiní všickni⁴⁸ králi, neb jest⁴⁹ jim velikú škodu činil a jich země⁵⁰ hubil. A když ten jistý⁵¹ král Atilia umřel, ihned se počali⁵² vaditi jeho synové, krikující se velmi a jiných mnoho pánuov⁵³ o to jisté⁵⁴ království tak, že sú se sami mezi sebou velmi hubili⁵⁵. A skrze to sú⁵⁶ se rozdělili a⁵⁷ rozjeli v⁵⁸ mnohé země. Jeden díel ostal

¹⁴ jistý: v *B chybí*

¹⁵ A + jistého

¹⁶ Lva: v *A, B chybí*

¹⁷ tomu Pán Buoh ráčil] *A, B*: Buoh tomu chtěl, a

¹⁸ tomu papeži] *B ~*

¹⁹ a Římu] *B*: z Římu a

²⁰ skrze svú modlitbu] *B*: svú modlitbu

²¹ A: v *B chybí*

²² ten papež šel] *A*: ten jistý papež již pryč šel; *B*: ten papež již pryč jel

²³ jistého: v *B chybí*

²⁴ mnoho zemí] *A, B*: mnohé země

²⁵ kterakt' se] *A*: kak se jest; *B*: kak se

²⁶ ty toho papeže proti svému obyčejí] *A, B*: proti svému obyčejí toho papeže

²⁷ a pokorně: v *A chybí*

²⁸ to: v *B chybí*

²⁹ tě on] *A, B*: je on tebe

³⁰ A: Odpověď; *B*: Odpověď

³¹ já: v *B chybí*

³² A, B: neb

³³ sem já s papežem] *A, B*: je papež se mnú; der bobeft mit mir

³⁴ A + je

³⁵ stál jeden] *A*: stál; *B ~*

³⁶ A: v *B chybí*

³⁷ prozbě neuslyšel] *A*: prosbě neuslyšal, jakož mne papež prosil; *B*: prozbě neuslyšel, jakož mne papež prosil

³⁸ jistého: v *B chybí*

³⁹ A: v *B chybí*

⁴⁰ A: **116r**

⁴¹ A, B: uposlúchati

⁴² A + A tak; *B* + Tak

⁴³ jistý: v *B chybí*

⁴⁴ A: ihned

⁴⁵ A, B + domóv

⁴⁶ A: ihned

⁴⁷ císař z Konstantinopole] *A*: césař z Konstantinonápule; *B*: césař z Konstantinanápule

⁴⁸ A: všichni

⁴⁹ B: je

⁵⁰ A + velmě; *B* + velmi

⁵¹ jistý: v *B chybí*

⁵² ihned se počali] *A*: ihned se počechu; *B*: ihned se po**34v**čeli

⁵³ A, B: pánóv

⁵⁴ jisté: v *B chybí*

⁵⁵ že sú se sami mezi sebou velmi hubili] *A*: že jsú velmi hubili mezi sebou se sami; *B*: sú velmi hubili mezi sebou se sami

jich⁵⁹ v Uhřích⁶⁰ a udělachu sobě krále a druhý⁶¹ diel jel jich⁶² do Británie, jakož nynie Englant jest. A opět jiný⁶³ diel jel jich do Hispánie⁶⁴ a opět jiný⁶⁵ diel jel jich⁶⁶ do Vlach⁶⁷. A každý diel toho jistého⁶⁸ lidu udělal sobě krále mezi sebú. A jsú mnohé země a mnohá panství od těch jistých pohanuov rozmnožena⁶⁹, ale já toho⁷⁰ nechám tak pro ukřácenie řeči, neb by bylo o tom⁷¹ mnoho praviti⁷². A již povím vám nětco o Jetřichovi⁷³ z Berúna, o němžto chlapi mnoho zpívají.

⁵⁶ sú: v A, B chybí

⁵⁷ rozdělili a: v B chybí

⁵⁸ A, B: ve

⁵⁹ ostal jich] A, B ~

⁶⁰ B: Uhřích

⁶¹ a udělachu sobě krále a druhý: v B chybí

⁶² jel jich] B ~

⁶³ A, B: jeden

⁶⁴ jel jich do Hispánie] B: jich jel do Ispánie

⁶⁵ B: jeden

⁶⁶ jel jich] B ~

⁶⁷ A, B: Itálie

⁶⁸ jistého: v B chybí

⁶⁹ jistých pohanuov rozmnožena] A: jistých Huňov, točís toho jistého kzelšaftu, rozplozeny a rozmnoženy; B: jistých (gich!) Huojnóv (huoynowe!), totiž z toho kzelšaftu, rozplozeny a rozmnoženy

⁷⁰ já toho] A ~

⁷¹ neb by bylo o tom] A: kakž by koli o tom bylo; B: kakž by bylo o tom

⁷² B: mluvíti

⁷³ již povím vám nětco o Jetřichovi] A. B: poviem vám něco o Děťřichovi (B: Jetřichovi)

O Jetřichovi Berúnském¹

Byl ² jeden král nad diel³ toho lidu⁴ pohanského, a proto já vám chci nětco⁵ pověděti, ješto toho písmo dokazuje⁶. ⁷ V ty časy, jako⁸ ten mocný ⁹ král umřel Atilia¹⁰ a jeho lid, ti jistí pohané¹¹, skrze svár a křik¹² po království¹³ se rozdělili a rozjeli, jako prvé pověděno¹⁴, i byl Děťmar, Jetřichuov

¹ v D bez nadpisu. Celá kapitola je oproti znění v ostatních pramenech zestručněným výpisem, proto zde uvádíme její znění vcelku, a nikoli formou odkazů k jednotlivým slovním tvarům či formulacím:

81v Děťmar páně Děťřichov z Berúna otec byl. Potom byl Děťmar nemocen a ostavi svému synu Děťřichovi království. A kterak je kolivěk byl jeho nepravý syn, neb jej měl s jednu kněžnú, jako byl v tom kzelšaftu bezděky vzal. Děťřich byl nepravé viery kacieřské ariánový. Potom pak přijel papež a jiní poslové k Děťřichovi z Berúna do Říma a praviece mu, kterak císař je uslyšal v jich prosbách a kterak jim velikú čest učinil. I by to protivno Děťřichovi z Berúna, že taká se čest byla stala. I vze papeže toho a jiné posly i vsadi je do vězení. A nechal jich u vězení (*wiezení!*) hladem zemřieti. Toho Buoh nenechal bez pomsty, neb devadesátý den potom umřel Děťřich z Berúna náhlú smrtí. I píše svatý Řehoř o tom, že jeden pústenník viděl, že ten papež Johanes a Symachus, jako byl dříve Děťřich z Berúna zmořil, že ti vedú toho jistého Děťřicha velmi smutně a žalostně a bosa (*bošľa!*) do pekla a ruce mu za se (*zafie!*) svázanie a uvrhli jej tam v pekelný oheň. A tak vzal ten Děťřich konec a bydlel často rád v Berúně a skrze to říkali mu Berúnský. A jak jest kolivěk byl rodem z Uher a tam se urodil od toho pokolenie uherského a pohanského. A někteří svěťští chválé toho Děťřicha, avšak je měl zlý počátek i skonanie, neb jest byl hanebně umřel.

² A, B + jest

³ nad diel] B: naddělil

⁴ A: jistého lida; B: lida

⁵ A, B: něco o něm

⁶ A, B: doličuje

⁷ v A, B zde kapitola **O pánu Děťřichovi (B: Jetřichovi) z Berúna**

⁸ A, B: jakož

⁹ A, B + a veliký

¹⁰ umřel Atilia] A, B ~

¹¹ jistí pohané] A: jistí Huňové; B: Huojnové

¹² A: krik

¹³ po království] A: o jedno království v mnohé země; B: o jedno království v mnohé země a království (klalowftwie!)

otec, z Berúna¹⁵, nad dielem toho ¹⁶ lidu jedniem králem. I udělal¹⁷ příměrie¹⁸ s tiem jistým ciesařem z Konstantinopole a¹⁹ dal svého syna Jetřicha²⁰ z Berúna tomu jistému ciesaři²¹ v základě, že chce to přímě^{38v}rie²² držeti. Potom byl Dětmár ²³ nemocen a ostavi svému synu Jetřichovi²⁴ královstvie, ačkoli²⁵ byl jeho nepravý syn, neb jej měl s jednu kněžnú²⁶, ješto ji mocí²⁷ vzal. A když umřel Dětmár, tehdy král Otagar, kterýž byl také nad tiem zlým lidem jednu stranú králem²⁸, ten jel skrze vsecky Vlachy²⁹ do Říma s lidem svým se vším³⁰ a tak³¹ se válel po těch ³² zemiech čtrnácte³³ let, že ani ciesaři³⁴, ani papeži³⁵ z Říma, ani z Vlach³⁶ žádný plat ani daň³⁷ nešla, ani který poplatek³⁸. A byl ten plat Jetřichuov³⁹ z Berúna velmi také zahuben od toho krále Otagara⁴⁰, a proto sú⁴¹ musili poslati po toho nového ⁴² krále, Dětmara⁴³ syna, Jetřicha⁴⁴ z Berúna. A tak mu vzkázali, aby k nim brzo a chutně přijel, poněvadž⁴⁵ jest jich králem a pánem, aby je zprostil a obránil před tiem jistým⁴⁶ králem Otagarem⁴⁷ a ⁴⁸ jich nepřátely. A když ⁴⁹ noviny Jetřich zvěděl⁵⁰, počal⁵¹ prositi toho jistého ciesaře z Konstantinopole⁵² řečeného Zeno, jakož on byl u něho v zástavě, aby on⁵³ mu odpustil pryč jeti k svému lidu, neb jest toho pilná potřeba. Mezi jinú řečí vece k

¹⁴ jako prvé pověděno] A: jakož dřeve pověděno; B: jakož dřieve praveno

¹⁵ Jetřichuov otec, z Berúna] A: páně Dětrichov (B: Jetřichov) z Berúna otec

¹⁶ A + jistého

¹⁷ A, B: uděla

¹⁸ B: prziemierzie (!)

¹⁹ jistým ciesařem z Konstantinopole a] A: cesařem z Konstantinonápuli (B: Konstantinanápuli) i

²⁰ A, B: Dětricha

²¹ jistému ciesaři] A: jistému cesaři; B: cesaři

²² B: příměří (prziemierzi!)

²³ A: **116v**

²⁴ A, B: Dětrichovi

²⁵ A, B: kak je kolivěk

²⁶ měl s jednu kněžnú] B: s jednu kněžnú měl

²⁷ ješto ji mocí] A: jako ji byl v tom kzelšaftu bezděky; B: jako ji v tom byl kzelšaftu bezděky

²⁸ když umřel Dětmár, tehdy král Otagar, kterýž byl také nad tiem zlým lidem jednu stranú králem] A: umřel Dětmár mezi tiem, jako král Otakar, jako také byl jedniem králem toho jistého zlého lidu dřeveřečeného; B: umřel Dětmár mezi tiem, jako král Otakar (Ottabar!), jako také byl jedniem králem toho zlého lidu dřieve řečeného

²⁹ vsecky Vlachy] A, B: všicku Itáli

³⁰ s lidem svým se vším] A: se vším lidem, jakož jej byl tu přivedl; B: se vším lidem, jako jej tu byli přivedli

³¹ B: také

³² A + jistých

³³ B: XIII

³⁴ A: cesaři; B: cesař

³⁵ B: papež

³⁶ A, B: Itálie

³⁷ A: dan

³⁸ A: požitek; B: požitek z Říma, ani z Itálie

³⁹ plat Jetřichuov] A, B: lid Dětrichov; Dietriches von Berne volg

⁴⁰ A: Otakara; B: Ottara (!)

⁴¹ A: jsú

⁴² A, B + a mladého

⁴³ A, B: Dětmarova

⁴⁴ A, B: Dětricha

⁴⁵ A, B: když

⁴⁶ jistým: v B chybí

⁴⁷ Otagarem: v A, B chybí

⁴⁸ A + před

⁴⁹ A, B + ty

⁵⁰ Jetřich zvěděl] A, B: Dětrich zvěděl

⁵¹ A, B: poče

⁵² ciesaře z Konstantinopole] A, B: cesaře z Konstantinanápule (B: Konstantina**35r**nápule)

⁵³ on: v A chybí

ciesarovi⁵⁴: „Milý pane, daj mi nětco⁵⁵ lidu a žoldněřuov⁵⁶ drahně, já chci krále Otagara vyhnati⁵⁷, ješto tobě Řím a vſecky Vlachy odjal⁵⁸, a chci tu moc a tu zemi zase připraviti tobě. Jestliže já svítěžím a obdržím, máš toho čest a puožitek⁵⁹, neb já pojedu⁶⁰ v tvém poselství⁶¹ a tobě zemí tvých zase dobudu. Pakliť⁶² já budu zabít⁶³, tehdy vzkážeš⁶⁴ králi Otagarovi⁶⁵, že sem já bez tvé vuole⁶⁶ pryč⁶⁷ jel, a on skrže to nebude tvooj větší nepřítel pro mne⁶⁸.“ Ciesar byl laskav velmi na Jetřicha⁶⁹, neb jest⁷⁰ byl sličný mládenec a šlechtný⁷¹. A tak se uměl⁷² mil učiniti⁷³, že chtěl ciesar po své smrti jej ciesarem učiniti⁷⁴. A sotnú nůzí jej v prozbě uslyšel, že jej pryč odpustil⁷⁵ a dal jemu⁷⁶ veliké bohatstvie a poslal⁷⁷ s ním mnoho lidu⁷⁸.

⁵⁴ Mezi jinú řečí vece k ciesarovi] A, B: I vece opět k cesaři

⁵⁵ A, B: něco

⁵⁶ A, B: žoldněřov

⁵⁷ Otagara vyhnati] A, B: Otakara (B: Ottara!) zabiti aneb vyhnati

⁵⁸ vſecky Vlachy odjal] A, B: všicku (B: vſecku) Italí odjal

⁵⁹ A, B: požitek (lze interpretovat i pōžitek)

⁶⁰ B: jedu

⁶¹ A: poselství a člověčství; B: poselství a člověctví

⁶² A, B: Pakli

⁶³ budu zabít] B ~

⁶⁴ A, B: vzkáž

⁶⁵ B: Otakarovi

⁶⁶ B: vóle

⁶⁷ A + od tebe

⁶⁸ tvooj větší nepřítel pro mne] A: tvój větčí nepřétel pro mě; B: tvój větší nepřítel pro mě

⁶⁹ Ciesar byl laskav velmi na Jetřicha] A: César by laskav na Jetřicha z Berúna; B: Byl laskav na Děťřicha

⁷⁰ A, B: je

⁷¹ sličný mládenec a šlechtný] A, B: velmi šlechtný a sličný mládenec

⁷² A: 117

⁷³ mil učiniti] B: mieti

⁷⁴ chtěl ciesar (Eiefarz!) po své smrti jej ciesarem učiniti] A: jej césar chtěl učiniti, aby po něm césarem byl; B: aby on po něm césarem byl

⁷⁵ jej v prozbě uslyšel, že jej pryč odpustil] A: jej pryč odpustil a v jeho potřebě jej uslyše; B: pryč mu odpusti a v jeho prosbě jej uslyše

⁷⁶ dal jemu] A, B: da mu

⁷⁷ A, B: posla

⁷⁸ mnoho lidu] A: lidí mnoho; B: mnoho lidí

Když jel Jetřich pryč od ciesaře z Berouna¹

Pak jel Jetřich z Berúna² od ciesaře³ pansky pryč a byl jedno osmnácte⁴ let v stáři. I⁵ přijede k svému lidu, zabiv na té cestě dva krále, kteráž proti němu byla⁶. Potom vzal svojo⁷ lid pohanský k sobě a řka, že je⁸ on chce vésti z zlé země do dobré, do Vlach⁹. A tak přijede¹⁰ on s¹¹ svým lidem do

¹ Když jel Jetřich pryč od ciesaře z Berouna] A, B: Kterak Děťřich z Berúna přijel k svému lidu

² Pak jel Jetřich z Berúna] A: A tak jel Děťřich z Berúna; B: A táhl jest Děťřich

³ A, B: césaře

⁴ A: osmnácte; B: XVIII

⁵ A: A

⁶ kteráž proti němu byla] A, B: jako proti němu byli

⁷ B: svůj

⁸ je: v B chybí

⁹ do Vlach] A, B: země Italia

¹⁰ A: přijide

¹¹ s: v B chybí

Uher a odtud¹² do Vlach¹³ s velikú prací a robotú. A položi se s¹⁴ svými lidmi podlé toho města Agalie¹⁵. ¹⁶ Zvědév to král Otagar, táhl¹⁷ proti němu s velikým lidem i¹⁸ bichu se spolu, avšak naposledy¹⁹ svítězil Jetřich z Berúna²⁰ a zbil²¹ králi Otagarovi²² mnoho lidí²³ tak, že král Otagar s málem lidu sotně utekl do Říma. ²⁴ I nechťeli jeho tam do Říma pustiti²⁵. I běžal král Otagar, uzřev ²⁶, že ho nechťie do Říma pustiti, od Říma²⁷. Tu těže Jetřich²⁸ po něm až do Raveny²⁹ i obehna³⁰ město a ležal³¹ před ním tři léta. A dáli se před tím městem ³² šturmové ³³, avšak naposledy dobyl vždy Jetřich³⁴ toho města a zabil tu toho krále Otagara. I³⁵ táhl do Říma. Tu jej přijechu³⁶ s velikú³⁷ ³⁸ radostí. I byl³⁹ pánem nad Římem i⁴⁰ nade všemi Vlachy⁴¹. ⁴² To se stalo po božiem⁴³ narození pět set⁴⁴ let bez pěti ⁴⁵. ⁴⁶ **39r** Pak potom Jetřich Řím a Vlachy držal⁴⁷ pokojně⁴⁸ i pojal krále francského dceru sobě⁴⁹ za manželku. Té sú říekali Adofloa⁵⁰ a králi říekali⁵¹ Klodoneus. A Jetřich dal⁵² své sestry králóm do těch ⁵³ zemí⁵⁴ okolo. A tak se se všemi⁵⁵ spřieznil⁵⁶ a upokojil ⁵⁷. Potom

¹² B: odtad

¹³ A, B: Itálie

¹⁴ s: v B chybí

¹⁵ A, B: Agelie; Ageley

¹⁶ A + A

¹⁷ A, B: potěže

¹⁸ A, B: a

¹⁹ A: najposledy

²⁰ Jetřich z Berúna] A: Děťrich z Berúna; B: Děťrich

²¹ A, B: zabil

²² A: Otagarovi

²³ A: lidu; B: lidí a

²⁴ A + I zavřechu brány; B + A zavřechu brány; rkp A, B blíže předloze, sr. Tw 378/31

²⁵ nechťeli jeho tam do Říma pustiti] A: nechťiec tam jeho pustiti do města; B: nechťiec tam jeho pustiti

²⁶ A, B + to

²⁷ nechťie do Říma pustiti, od Říma] A, B: tam do Říma pustiti nechťie (B: nechťějí), do toho města Ronanne (B: Romenne); ... Ravenne

²⁸ A: Děťrich z Berúna; B: Děťrich

²⁹ do Raveny] A: do Ronanne; B: Romanne

³⁰ A: obehna; B: obehna to

³¹ A, B: leže

³² A, B + velicí

³³ A, B + a šermice

³⁴ naposledy dobyl vždy Jetřich] A: ho najposledy vždy dobyl Děťrich z Berúna; B: ho naposledy vždy doby Děťrich

³⁵ A, B: A

³⁶ jej přijechu] A, B: ho přijeli

³⁷ T: fveliku (!)

³⁸ B + ctí a

³⁹ I byl] A, B: A by

⁴⁰ Římem i] A: Římem a; B: Římeny a

⁴¹ všemi Vlachy] A, B: vší Itáli

⁴² B + A

⁴³ A: božém; B: božím

⁴⁴ pět set] A: čtyři sta; B: CCCC

⁴⁵ A, B + let

⁴⁶ v A zde kapitola **Děťrich byl králem**; v B **Kterak Děťrich byl králem**; rkp A, B blíže předloze, sr. Tw 379 ad 5

⁴⁷ Potom pak Jetřich Řím a Vlachy držal] A: Potom pak, jako Děťrich Řím a Itáli držal; B: Pak potom, jako Děťrich Řím, Itáli držel

⁴⁸ B: pokorně

⁴⁹ krále francského dceru sobě] A: sobě krále francského dceru; B: krále francského dceru sobě

⁵⁰ sú říekali Adofloa (T: Adofloa!)] A: jsú řekali Adofloa; B: jsú říekali Adofola; genant Adofloa

⁵¹ A: řekali

⁵² Jetřich dal] A, B: Děťrich rozdal

⁵³ B: **35v**

⁵⁴ A: ze **117v** mí

pak byl Boecius, největší⁵⁸ mistr v Římě, omluven k Jetřichovi⁵⁹ a řkúc, kterak by on tajně jednal a Jetřicha Berúnského chtěl královstvie zbaviti⁶⁰. A proto jej Jetřich⁶¹ jal a vsadil jej podlé Pafay⁶² v Lampartech na jeden hrad u vězení⁶³. A v ty časy⁶⁴ Boecius, u vězení jsa u veliké tesknosti,⁶⁵ udělal jedny knihy⁶⁶ sobě a jiným⁶⁷ k utěšení.⁶⁸ Těm⁶⁹ říkají⁷⁰ Boecius De consolacione philozophie, česky o utěšení múdrosti⁷¹. A praví se⁷² v těch knihách, kterak světské zbožie a čest nic nenie a jest minulá věc a kterak⁷³ by lidé po tom⁷⁴ neměli státi ani⁷⁵ žádati, ani pro ně⁷⁶ smutni býti, když by je ztratili⁷⁷, ani se⁷⁸ radovati, když by jeho dobyli⁷⁹. Také se čte v těch knihách, kterak se jemu múdrost zjevila a jemu jako by v hlavách stála, když jest on ležel v svých tesknostech, a kterak jej těšila řečmi velmi krásnými.⁸⁰ Také⁸¹ ten jistý⁸² Boecius udělal mnoho knih u vězení⁸³. A druhé přeložil⁸⁴ z řeckého jazyku v latinský⁸⁵, ty, kteréž mistr Aristoteles⁸⁶ byl udělal. Pak⁸⁷ po mnoho letech byl Justinus cesařem⁸⁸ a měl velikú snažnost a žádost k tomu, aby ty, ktož sú⁸⁹ v kacířské⁹⁰ věře, přitiskl je⁹¹ k tomu a je obrátil⁹² a navedl na pravú vieru. To bylo protivno Jetřichovi Berúnskému⁹³ velmi, neb je sám také v⁹⁴ nepravé věře stál a bral jim jich

⁵⁵ se všemi] B ~

⁵⁶ A: spřeznil

⁵⁷ A + že byl tady okolo dobrý pokoj; B + se, že byl tady okolo dobrý pokoj

⁵⁸ A, B: najmocnější

⁵⁹ A, B: Děťrichovi z Berúna proto

⁶⁰ Jetřicha Berúnského chtěl královstvie zbaviti] A: Děťricha z Berúna že by chtěl zbaviti královstvie; B: Děťricha chtěl zbaviti královstvie

⁶¹ A, B: Děťrich

⁶² a vsadil jej podlé Pafay] A: i vložil jej vedlé Pasay; B: i vložil jej podlé Pasay; ... Pafey...

⁶³ B: vězení

⁶⁴ A, B + jako

⁶⁵ A + i

⁶⁶ B: kniehy

⁶⁷ A, B + smutným lidem

⁶⁸ A zde samostatná kapitola **Boecius udělal mnoho dobrých knih; v B Boecius udělal mnohé dobré kniehy; rkp A, B blíže předloze, sr. Tw 379 ad 15**

⁶⁹ A + knihám po něm; B + po něm; noch imme

⁷⁰ A: říkají

⁷¹ česky o utěšení múdrosti: v A, B chybí

⁷² praví se] A: praví; B: pravie

⁷³ A, B: kak

⁷⁴ lidé po tom] A, B: po ní lidé

⁷⁵ A, B + jie

⁷⁶ pro ně] A: po ní (*lze interpretovat i ni*)

⁷⁷ by je ztratili] A: ji kto ztratil; B: ji ztratil

⁷⁸ A, B + má

⁷⁹ by jeho dobyli] A, B: jie (B: jé) dobude

⁸⁰ Také se čte v těch knihách ... kterak jej těšila řečmi velmi krásnými: v A, B chybí

⁸¹ B: Tak

⁸² jistý: v B chybí

⁸³ mnoho knih u vězení] B: mnohé kniehy o vězení

⁸⁴ B: přiložil (*sic!*)

⁸⁵ řeckého jazyku v latinský] A, B: řeckého jazyka (B: jazyku) latině

⁸⁶ ty, kteréž mistr Aristoteles] A, B: jako veliký mistr Aristotileš

⁸⁷ A, B + potom

⁸⁸ A, B: cesařem

⁸⁹ A: jsú

⁹⁰ B: kacířské

⁹¹ přitiskl je] A, B: je přitiskl

⁹² B: vobrátil

⁹³ Jetřichovi Berúnskému] A: Děťrichovi z Berúna; B: Děťrichovi

⁹⁴ A, B + té

kostely. ⁹⁵ Ten jistý dobrý císař⁹⁶ kázal je světit a zdělal jim křesťanské kostely. A protože Jetřich Berúnský⁹⁷ poslal k císaři⁹⁸ do Konstantinopole⁹⁹, neb jest¹⁰⁰ ten císař neměl také¹⁰¹ pravé viery. A ¹⁰² papeži Johanesovi vzkázal¹⁰³ tak, aby těm jistým¹⁰⁴ ariánóm, kacieřóm¹⁰⁵, vrátil jim jich kostely zase¹⁰⁶ a jich u pokoji nechal, jinak by chtěl Vlasy zahladiti¹⁰⁷ a ¹⁰⁸ křesťany zbíti, kterakžto císař¹⁰⁹ s velikú nůzí učinil, jakož¹¹⁰ papež a ¹¹¹ jiní poslové žádali. A když ti jistí poslové¹¹² nětco¹¹³ se meškali¹¹⁴ na cestě, a skrze to se rozhněva Jetřich Berúnský i¹¹⁵ kázal toho ¹¹⁶ Boecia a jiné vězně v tom hněvě stínati. ¹¹⁷ Potom pak¹¹⁸ přijel papež a jiní poslové k Jetřichovi¹¹⁹ do Říma a pravice jemu¹²⁰, kterak je císař uslyšel¹²¹ v jich prozbách¹²² a kterak jim velikú čest učinil. I bylo¹²³ to protivno Jetřichovi¹²⁴, že papeži také čest byla se¹²⁵ stala, i vzal¹²⁶ papeže toho a jiné posly i vsadil¹²⁷ je do vězení a umoril je hladem u vězení¹²⁸. ¹²⁹ Toho nenecha Pán Buoh¹³⁰ bez pomsty, neb devadesátý den¹³¹ potom umřel ten Jetřich¹³² z Berúna náhlú smrtí. A píše svatý Řehoř o tom, že jeden pústeník¹³³ viděl, že Johanes papež¹³⁴ a Symachus, jako je byl dříeve řečený Jetřich¹³⁵ zmořil, ano¹³⁶ ti vedú toho jistého Jetřicha¹³⁷ velmi smutně a žalostně¹³⁸ a bosa do pekla a

⁹⁵ B + A

⁹⁶ A: císař a; B: císař

⁹⁷ protož Jetřich Berúnský] A, B: proto Dětrich z Berúna

⁹⁸ A, B: císaři

⁹⁹ B: Konstantinanápule

¹⁰⁰ A, B: je

¹⁰¹ císař neměl také] A: jistý císař také neměl; B: císař také neměl

¹⁰² A, B + k

¹⁰³ A: a vzkázal mu; B: vzkáza mu

¹⁰⁴ jistým: v B *chybí*

¹⁰⁵ A: točíšto kacieřóm; B: totižto kacieřóm

¹⁰⁶ vrátil jim jich kostely zase] A, B: jich kostely zase vrátil

¹⁰⁷ jinak by chtěl Vlasy zahladiti] A: aneb by chtěl tu zemi Italí zahladiti; B: aneb by tu chtěl zemi zahladiti Italí

¹⁰⁸ A, B + všecky

¹⁰⁹ kterakžto císař] A: Pak to císař; B: A kak to císař

¹¹⁰ A, B: jako

¹¹¹ A: **118r**

¹¹² žádali. A když ti jistí poslové: v B *chybí*, *patrně chybou písaře, jenž navázal na opakující se slovo poslové*

¹¹³ A, B: něco

¹¹⁴ B: zmeškali

¹¹⁵ Jetřich Berúnský i] A, B: Dětrich z Berúna a

¹¹⁶ A + jistého

¹¹⁷ v A, B *zde kapitola Papež umřel hladem*

¹¹⁸ pak: v B *chybí*

¹¹⁹ A: Dětrichovi z Berúna; B: Dětrichovi

¹²⁰ pravice jemu] A: pravice mu; B: praviec mu

¹²¹ je císař uslyšel] A: císař je uslyšal; B: císař uslyšal

¹²² A: prosbách

¹²³ A, B: by

¹²⁴ A: Dětrichovi z Berúna; B: Dětrichovi

¹²⁵ čest byla se] A: se jest čest byla; B: se čest

¹²⁶ A, B: vze

¹²⁷ A, B: vsadi

¹²⁸ umoril je hladem u vězení] A, B: necha jich u vězení hladem zemřieti

¹²⁹ v *rkp* A, B *zde kapitola Umřel Dětrich* (B: D^{**36r**}trich) z Berúna

¹³⁰ nenecha Pán Buoh] A: Pán Bóh nenechal; B: nenecha Buoh

¹³¹ T: den (!)

¹³² ten Jetřich] A, B: Dětrich

¹³³ A: pústenník

¹³⁴ Johanes papež] A, B ~

¹³⁵ dříeve řečený Jetřich] A: dříeve Jetřich z Berúna; B: dříeve Dětrich

¹³⁶ A, B: že

¹³⁷ jistého Jetřicha] A: jistého Dětricha; B: Dětricha

ruce mu opak svázané¹³⁹ a uvrhli jej tam v¹⁴⁰ pekelný oheň. A tak vzal ten Jetřich¹⁴¹ konec. Tyto dřevnie řeči¹⁴² psané o Jetřichovi Berúnském¹⁴³ praví Euzebius a Cesaré¹⁴⁴ v svých knihách¹⁴⁵, ale jakož jiní pravie¹⁴⁶, kterak Jetřich¹⁴⁷ z Berúna a jeho mistr Hilbrant mnoho saní a rozličných drakuov¹⁴⁸ zbili a kterak¹⁴⁹ se bil s Erkem, tiem rekem¹⁵⁰, a s rohovým Žibřidem v ruožené¹⁵¹ zahradě a s jinými¹⁵² mnohými¹⁵³ třpaslky jako s Laurinem¹⁵⁴ **39v** a s obry a s jinými¹⁵⁵ lidmi¹⁵⁶,¹⁵⁷ o tom žádný mistr nepíše a mají to za lež. Ten dřieve řečený Jetřich¹⁵⁸ byl jedno a třidceti¹⁵⁹ let králem v Římě a v Vlašiech¹⁶⁰ a bydlil často a rád v Římě¹⁶¹, a skrze to říkali¹⁶² mu Jetřich Berúnský¹⁶³, ačkoli byl rodem z Uher¹⁶⁴ a tam se urodil a¹⁶⁵ toho pokolenie uherského, pohanského, ukrutného¹⁶⁶. Někteří světští chválé toho Jetřicha¹⁶⁷ velmi, nevěduce, že¹⁶⁸ měl zlý počátek i skonanie, neb jest¹⁶⁹ byl pankhart¹⁷⁰ a hanebně umřel a dobré lidi a múdrého mistra Boecia zahubil a umořil¹⁷¹, jakož jest dřieve¹⁷² pověděno o tom, stalo se¹⁷³ po božiem¹⁷⁴ narození pět set let a pětmezcieta¹⁷⁵. Po jeho¹⁷⁶ smrti vybrali se ti jistí lidé nevěřící¹⁷⁷ s¹⁷⁸ svými bohy ven z Říma a z Vlach¹⁷⁹, ale¹⁸⁰ zkazivše a učinivše¹⁸¹ velikú škodu. Pak učinivše¹⁸² sobě sami¹⁸³ mezi

¹³⁸ A, B: žalostivě

¹³⁹ opak svázané] A: za se svázanie; B: za se svázané

¹⁴⁰ A: u

¹⁴¹ A, B: Děťrich

¹⁴² B: věci

¹⁴³ Jetřichovi Berúnském] A, B: Děťrichovi z Berúna

¹⁴⁴ Euzebius a Cesaré] A: Eusebius z Cesaré; B: Euzebius z Césaře

¹⁴⁵ A: kronikách; in ... kroniken

¹⁴⁶ ale jakož jiní pravie: v A, B *chybí*

¹⁴⁷ A, B: Děťrich

¹⁴⁸ A, B: drakóv

¹⁴⁹ A: kak; B: tak

¹⁵⁰ Erkem, tiem rekem] A: Ekem, s tiem obrem; B: rekem, tiem obrem; mit Ecken dem ryfen

¹⁵¹ A, B: róžené

¹⁵² B + obry a

¹⁵³ A, B: rozličnými

¹⁵⁴ A, B + v hoře

¹⁵⁵ v A jinými už před obry; A + a

¹⁵⁶ a s obry a s jinými lidmi: v B *chybí*

¹⁵⁷ a s jinými mnohými třpaslky ... lidmi: *text nevychází z Twingerovy kroniky, sr. Tw 380/25–26*

¹⁵⁸ dřieve řečený Jetřich] A: dřeveřečený Děťrich; B: dřieve řečený Děťrich

¹⁵⁹ jedno a třidceti] B: XXXI

¹⁶⁰ A, B: Itáli

¹⁶¹ v Římě] A: u Berúně; zů Berne

¹⁶² A: řekali

¹⁶³ Jetřich Berúnský] A, B: Berúnský Děťrich

¹⁶⁴ ačkoli byl rodem z Uher] A: kak je kolivěk byl z Uher rodem; B: kakž je kolivěk byl rodem z Uher

¹⁶⁵ A, B: od

¹⁶⁶ uherského, pohanského, ukrutného] A, B: uher(A: **118r**)ského a pohanského

¹⁶⁷ A, B: Děťricha

¹⁶⁸ nevěduce, že] A: avšak jest; B: avšak je

¹⁶⁹ A, B: je

¹⁷⁰ byl pankhart a] A: byl bastard a; v B *chybí*; was ein basthart

¹⁷¹ a dobré lidi a múdrého mistra Boecia zahubil a umořil: v A, B *chybí*

¹⁷² A: dřeve; B: dřiev

¹⁷³ stalo se: v A, B *chybí* (časový údaj vztažen k dalšímu líčenému ději)

¹⁷⁴ B: božím

¹⁷⁵ let a pětmezcieta] A: a let pětmezcieta; B: a XX let

¹⁷⁶ A + pak

¹⁷⁷ lidé nevěřící] A ~; B: novověrci, lidé

¹⁷⁸ s: v B *chybí*

¹⁷⁹ A, B: Itálie

¹⁸⁰ ale: v B *chybí*

sebu jiného krále řečeného Atlarikus¹⁸⁴, potom pak Teodocia a potom Totilia¹⁸⁵. Ten jistý Totilius¹⁸⁶ byl oblehl Řím celý¹⁸⁷ rok a tak před ním ležal¹⁸⁸ dlouho, až se pak zase Bohové vrátili do Říma¹⁸⁹. Pak šikoval Justinus¹⁹⁰ jedno knieže šlechtné řečené Bilerius s mnohým lidem¹⁹¹, aby Řím a Vlasy¹⁹² zprostil od těch Bohuov¹⁹³. A tak vzem Lamparty na pomoc, i zabil toho jistého Totilia a vyhnal ty Bohy a tu vzelo konec těch Bohuov¹⁹⁴ panování po božím¹⁹⁵ narození pět¹⁹⁶ set let a sedmmezcieta¹⁹⁷. I vrátím¹⁹⁸ se zase a budu praviti o cesařích, jakož¹⁹⁹ sem dřieve²⁰⁰ nechal. Archadius²⁰¹, dřieve řečený cesař²⁰², umřel v Konstantinopoli třístého léta a jedenáctého léta po božím narození²⁰³.

¹⁸¹ A: yczynywffe (!)

¹⁸² A, B: učinili

¹⁸³ sobě sami] B ~

¹⁸⁴ B: Oklarikus; Atlaricus

¹⁸⁵ a potom Totilia] A: potom pak Totilia; B: potom pak Tolia

¹⁸⁶ jistý Totilius] B: Toliu

¹⁸⁷ A, B: plný

¹⁸⁸ před ním ležal] A: ležel před ním; B: ležal před ním

¹⁸⁹ se pak zase Bohové vrátili do Říma] A, B: pak opět Bohové do Říma se zase vrátili

¹⁹⁰ A: cesař Justinianus; B: cesař Justimianus

¹⁹¹ Bilerius s mnohým lidem] A, B: Biliarius s mnohem lidu

¹⁹² A, B: Italí

¹⁹³ A, B: Bohov

¹⁹⁴ A tak vzem Lamparty na pomoc, i zabil toho jistého Totilia a vyhnal ty Bohy a tu vzelo konec těch Bohuov] A: ... zabi ... vza konec těch Bohov; v B *chybí*

¹⁹⁵ A: božém

¹⁹⁶ B: V

¹⁹⁷ let a sedmmezcieta] A: sedmmezcieta let; B: XXVII let

¹⁹⁸ I vrátím] A: I vráci; B: A vrátím

¹⁹⁹ cesařích, jakož] A, B: cesařích (B: czefarziech!), jako

²⁰⁰ A: dřeve; B: dřieve cesař

²⁰¹ A, B: Achadius; Archadius

²⁰² dřieve řečený cesař] A: dřeveřečený cesař; B: dřieve řečený cesař

²⁰³ Konstantinopoli třístého léta a jedenáctého léta po božím narození] A: Konstantiněnapuli tři sta a jedenácté léto; B: Konstantiněnapuli CCCXI let

Čtyřicátý sedmý cesař¹

Honorius kraloval s Menším Teodosiem patnácte² let. Ten jistý Teodosius³ byl Teodosiův syn a⁴ Archadiův bratr. A⁵ byl ve všech věcech nábožný a svému otci rovný⁶. A kterakž koli⁷ naň mnoho válek přišlo⁸, však on⁹ všecky upokojil bez velikého¹⁰ krve vylití¹¹ a¹² to přivedl vše svú sladkú řečí a¹³ ochotenstvím¹⁴. A když sú ho tázali, proč by svých nepřátel nezbil, odpověděl¹⁵ a řka:

¹ Čtyřicátý sedmý cesař] A: O Onoriovi; B: XLVI. cesař

² A: patnácte; B: XV

³ A: Onorius; B: Honorius; Honorius

⁴ a: v B *chybí*

⁵ A: v A, B *chybí*

⁶ svému otci rovný] A, B: rovný svému otci

⁷ kterakž koli] A: kakžkolivěk; B: kak kolivěk

⁸ mnoho válek přišlo] A, B: připadlo mnoho válek

⁹ A + jest

¹⁰ B: welike (!)

¹¹ A, B: prolitie

¹² B: **36v**

¹³ A, B + svým

¹⁴ B: ochotenftwiem (!)

„Pán Buoh¹⁶ toho nedaj, bych já chtěl jednoho živého zabiti, poněvadž¹⁷ umrlého nemohu vzkřesiti¹⁸.“ ¹⁹ Ten jistý Honorius²⁰ umřel v Římě a byl císařem²¹ jedno a třiceti²² let. A v tom ²³ kraloval dvě²⁴ létě s²⁵ svým otcem a třinácte²⁶ let s²⁷ svým bratrem řečeným Archadius a patnácte s řečeným Teodosiem²⁸ a nižádného dietěte²⁹ po sobě neostavil³⁰.

¹⁵ A, B + jim

¹⁶ Pán Buoh] A: Bóh; B: Buoh

¹⁷ chtěl jednoho živého zabiti, poněvadž] A: jednoho chtěl zabiti živého, když; B: chtěl koho zabiti živého, a když

¹⁸ A: křiesiti; B: zkřesiti

¹⁹ v A zde kapitola Čtyřicátý sedmý císař

²⁰ jistý Honorius] A: jistý Onorius; B: Honorius

²¹ A, B: císařem

²² jedno a třiceti] A: 119r; B: XXXI

²³ A, B + jest

²⁴ B: II

²⁵ s: v B chybí

²⁶ A: třináct; B: XIII

²⁷ s: v B chybí

²⁸ patnácte s řečeným Teodosiem] A: patnácte s dřevěřečeným Menším Teodosiem; B: XV let s (z!) dřieve řečeným Menším Teodosiem; 15 ior mit dem vorgeantem minten Theodofien

²⁹ nižádného dietěte] A, B: žádného dietěte (A: dietete!)

³⁰ B: noštawil (!); nejspíše se jedná o písarskou chybu, nelze však zcela vyloučit formu nóstavil, vzniklou splynutím předpon ne- a o- v proudě řeči, doložený u řady proprií, v. StěS. s. v. Neosvtli, Neostup, Neostupov

Čtyřicátý osmý císař¹

Teodosius dřieve řečený² po Honoriově³ smrti s Valeriánem, svým vnukem, kralovali sedmnádcte⁴ let. Za toho časuov⁵ zjevil se čert v Sareptě Židóm v Mojžiesově tvárnosti⁶ a slíbi⁷ jim a řka: „Já chci vás suchú nohú skrze Červené⁸ moře převést do zaslíbené⁹ země.“ A když čert k moři přivede Židy¹⁰, tu jich mnoho ztopil. A jiní všickni utekli, kteříž přijali¹¹ vieru křesťanskú. Ten jistý¹² Teodosius umřel v Konstantinopolim¹³ po božiem¹⁴ narození puol čtvrtá sta a dvě létě¹⁵.

¹ v A pokračuje předchozí kapitola; B: XLVII. císař

² dřieve řečený] A: dřevěřečený kraloval; B: dřieve řečený kraloval

³ A: Onoriášově; B: Honoriosově

⁴ kralovali sedmnádcte] A: sedmmezietma; B: XXVII

⁵ A: časov

⁶ čert v Sareptě Židóm v Mojžiesově tvárnosti] A: črt Židóm v Sareptě v Mojžesově formě; B: čert Židóm v Sareptě v Mojžiesově způsobě

⁷ B: slíbil

⁸ A: Črvené

⁹ převést do zaslíbené] A, B: provést do slíbené

¹⁰ čert k moři přivede Židy] A: črt Židy k moři přivede; B: čert Židy k moři přivede

¹¹ všickni utekli, kteříž přijali] A: všickni (B: všickni), kteříž utekli, ti přijali (B: přijeli)

¹² jistý: v B chybí

¹³ A, B: Konstantiněnapuli

¹⁴ A: božém; B: božím

¹⁵ puol čtvrtá sta a dvě létě] A: čtyři sta a dvě a padesát let; B: CCCCLII let

Svatý Augustin umřel¹

Za toho časuov² umřel veliký doktor nebo učitel³ svatý Augustin, jsa v stáři šedesáte a sedm let⁴. A byl bez jednoho třiceti let biskupem⁵ v Iponi⁶ na oné⁷ straně moře, nebo⁸ ti pohané, o nich jest

¹ Svatý Augustin umřel] A, B: O svatém Augustinu (B: Augustinovi)

² A, B: časov

dřieve praveno, byli⁹ oblehli jeho¹⁰ město a učinili velikú škodu a velikú žalost lidem těm, kteří sú¹¹ se jim dostali. I je se svatý Augustin Pána Boha¹² prositi, aby tu ránu ráčil **40r** pominúti a to přepuštění¹³ anebo aby ráčil naň smrt přepustiti¹⁴, aby na tak¹⁵ velikú žalost nehleděl. A tak byl nemocen a¹⁶ umřel, jako¹⁷ ti jistí pohané¹⁸ leželi před tiem¹⁹ městem. Ten jistý svatý²⁰ Augustin byl složil více nežli²¹ tisíc knih. A praví svatý Jeroným²² o něm, co²³ by promluvil kto aneb smyslem pochopiti mohl²⁴, že by to vše shledal v knihách jeho²⁵ a že on létá²⁶ svým mistrovstvím²⁷ nade všechny hory jako orel pod oblaky, nade všemi vodami a²⁸ nade všemi zeměmi pro své veliké mistrovství. Pak po dvú stú²⁹ osmdesáti a po třech³⁰ letech byl jeho život a svátost³¹ přenesen do Paví³² do Lampart. A³³ tu leží tělesně a veliké divy činí.

³ doktor nebo učitel] *A*: učedník; *B*: úředník; *lerer*

⁴ jsa v stáří šedesáti a sedm let] *A*, *B*: jako byl sedmdesát a sedm (*B*: LXVII) let stár

⁵ bez jednoho třiceti let biskupem] *B*: biskupem XXIX let

⁶ *A*, *B*: Iponě

⁷ *A*, *B*: né

⁸ *B*: neb

⁹ o nich jest dřieve praveno, byli] *A*: jakož jest dřeve o nich pověděno, byli; *B*: jakož jest o nich dřieve pověděno bylo

¹⁰ *B*: jedno

¹¹ kteří sú] *A*, *B*: kteříž jsú

¹² Pána Boha] *A*: Buoha; *B*: Boha

¹³ ránu ráčil pominúti a to přepuštění] *A*, *B*: jistú (jistú: v *B* chybí) ránu aneb (*B*: neb) přepuštění ráčil proměnit a staviti

¹⁴ ráčil naň smrt přepustiti] *A*, *B*: naň smrt přepustil

¹⁵ na tak] *A* ~

¹⁶ *A* + inhed; *B* + ihned

¹⁷ *A*, *B*: jakož

¹⁸ jistí pohané] *A*: Huňové; *B*: Huojnové

¹⁹ tiem: v *A*, *B* chybí

²⁰ jistý svatý: v *B* chybí

²¹ Augustin byl složil více nežli] *A*, *B*: Augustinus byl udělal více než

²² *A*: Jeronymus; *B*: Jeroným o tom

²³ *B*: což

²⁴ promluvil kto aneb smyslem pochopiti mohl] *A*: kto promluvil anebo smyslem mohl pochopiti; *B*: promluvil kto anebo smyslem mohl pochopiti

²⁵ *A*, *B*: svatého Augustina

²⁶ a že on létá] *A*: ač léce; *B*: a zléce

²⁷ *A*, *B* + a svým kunštem; mit finre kunft

²⁸ nade všemi vodami a: v *A* chybí

²⁹ *A* + a po

³⁰ osmdesáti a po třech] *B*: LXXXIII

³¹ *A*: **119v**

³² *A*: Pasey; *B*: Pafey; Pafey

³³ *A*: v *B* chybí

Čtyřicátý devátý císař¹

Marcianus a Valetimianus² kralovali sedm³ let. Ten jistý Marcianus⁴ byl dobrý a statečný a rozmnožoval říši velmi⁵. A zase dobyl⁶ říše vše⁷, ješto jeho předci v šedesáti letech byli zmrhali a

¹ Čtyřicátý devátý císař] *A*: O Martimianovi; *B*: XLVIII císař

² Marcianus a Valetimianus] *A*: Martimianus a Valentinianus; *B*: Martimianus a Valentonianus; Marcianus und Valentinianus

³ *B*: VII

⁴ *A*, *B*: Martimianus

⁵ rozmnožoval říši velmi] *B*: rozmno**37r**žitel říše

⁶ A zase dobyl: v *B* chybí

ztratili. Ta jistá ciesaře⁸ byla oba zabita skrze zradu po božiem⁹ narození, jakož se psalo čtyři sta let a devět let¹⁰.

⁷ říše všie] *A*: k říši všeho; *B*: všeho

⁸ *A*, *B*: cesaře

⁹ *A*: božém; *B*: božím

¹⁰ jakož se psalo čtyři sta let a devět let] *A*: čtyři sta a šestdesáte let bez jednoho léta; *B*: CCCC let a LX let bez jednoho léta

Padesátý cesař¹

Lev², ten byl³ nejstarší, kraloval sedmnácte⁴ let. ⁵ Ten pobral všechny obrazy, kteréž nalezl v Římě, i vzal⁶ je s⁷ sebu do Konstantinopole⁸ a spálil je tam⁹.

¹ **Padesátý cesař]** *A*: Leo; *B*: XLIX. cesař

² *A*, *B*: Leo

³ byl: v *A*, *B* chybí

⁴ *B*: XVII

⁵ *A* + *A*

⁶ *A*: vezl

⁷ s: v *B* chybí

⁸ *A*: Konstantinapule; *B*: Konstantinanápule

⁹ spálil je tam] *A*: spáli je všechny; *B*: spálili je všechny

Sedmero¹ dětí porodila jedna žena

Za těch časov² byl jeden král v Lampartech řečený Agrimundus³. Ten jel jednu chvíli⁴ mimo jedno jezero. A⁵ byla tu jedna prázdná žena⁶ urodila sedm⁷ dietek pojednú i umetala⁸ je v to jezero⁹. Tu král uzřev to¹⁰, je se tomu diviti¹¹ velmi pilně, sedě na koni, ¹² co by to bylo. A vzem kopie v svú ruku i je se jich převraceti¹³, těch dietek¹⁴. A¹⁵ jedno dětátko¹⁶ mezi nimi uchopi to jisté kopie rukú svú¹⁷ a je se ho¹⁸ velmi silně a tvrdě¹⁹ držeti. Tomu se poče velmi král²⁰ diviti. I²¹ je se mysliti a řka: „Toto²² jest vždy některaké²³ znamenie, že toto dětátko²⁴ nynie porozené tak sobě umie velmi

¹ *A*, *B*: Sedm

² *B*: časuov

³ *B*: Agrumundus; Agrimundus

⁴ jel jednu chvíli] *B*: jednu chvíli jel

⁵ *A*: I; v *B* chybí

⁶ prázdná žena] *A*: prázdná (práždna!) žena; *B*: žena prázdná

⁷ *B*: VII

⁸ i umetala] *A*: a umetala; *B*: a metala

⁹ to jezero] *A*: tu jistú vodu; *B*: tu vodu

¹⁰ uzřev to: v *A*, *B* chybí; do wolte ... lügen

¹¹ *A*: dívati

¹² *A*, *B* + a řka

¹³ *A*: převracovati kopím; *B*: převraceti kopím

¹⁴ těch dietek] *A*: těch jistých dietek; *B*: těch dětí

¹⁵ *A*: v *B* chybí

¹⁶ *A*: dyetatko (!); *B*: dietatko (!)

¹⁷ uchopi to jisté kopie rukú svú] *A*, *B*: uchyti rukú to jisté (jisté: v *B* chybí) kopie

¹⁸ ho: v *A*, *B* chybí

¹⁹ *A*: pevně

²⁰ velmi král] *A*: ten král velmi; *B*: král velmi

²¹ *A*: A

²² *B*: To

²³ *A*: někaké veliké; *B*: někaké

pomáhali.“ I kázal, aby toho detátka veľmi pilne chovali a²⁵ vedli je a pestovali²⁶, jako by jeho vlastnie bylo. Pak to jisté dietě²⁷ bylo tak múdré a tak statečné, že potom králem bylo. Ale jiné dietky všecky ztonuly. Pak ten jistý Lev cesař²⁸ umřel po božiem²⁹ narození čtyřistého devadesátého léta³⁰.

²⁴ toto děťátko] *A*: toto děťátko (dyetatko!); *B*: to dietě

²⁵ kázal, aby toho detátka veľmi pilne chovali a] *A*: káza to detátko (dietatko!) veľmi pilne chovati a tak; *B*: káza to detátko veľmi pilne chovali a

²⁶ je a pestovali] *B*: a pestovali je

²⁷ jisté dietě] *A*: jisté děťátko (dietatko!); *B*: děťátko

²⁸ jistý Lev cesař] *A*: jistý cesař Leo; *B*: cesař Leo

²⁹ *A*: božem; *B*: božím

³⁰ čtyřistého devadesátého léta] *A*: čtyři sta a devadesáté léto; *B*: CCCCLXXX let

Padesátý první cesař¹

Zeno, ² dřieve³ řečeného Lva dcery muž, kraloval sedmnáct⁴ let. Ten ⁵ učinil mnoho cesařských⁶ práv a ustanovení⁷. Ten chtěl zabiti dřieve řečeného⁸ bratra⁹ syna. Toho zachovala¹⁰ máte a dala jemu¹¹ jiného, ješto byl podoben¹² k jejímu synu. I udělala¹³ svého <syna>¹⁴ kniežetem¹⁵. A tak ostal živ až do Justiniánových časuov¹⁶. Za toho jistého cesaře¹⁷ byl Jetřich Berúnský¹⁸ v poselství poslán, jakož jest o tom dřieve¹⁹ praveno.

¹ Padesátý první cesař] *A*: O Zenovi králi; *B*: Padesátý cesař

² *A*, *B* + toho

³ *A*: dřeve

⁴ *A*: sedmnáct; *B*: XVII

⁵ *A* + jistý

⁶ *A*, *B*: cesařských

⁷ *A*, *B*: ustavenie (*A*: ustave **120r** nie)

⁸ dřieve řečeného (ržečneho!)] *A*: dřeveřečeného

⁹ *A*, *B*: Lvova

¹⁰ *A*, *B*: schovala (*B*: zchovala) jeho

¹¹ *A*, *B*: mu

¹² *A*: podobný

¹³ *A*: A uděla; *B*: A udělala

¹⁴ *doplněno podle rkp A, B*

¹⁵ *A*: knězem

¹⁶ Justiniánových časuov] *A*, *B*: Justiánových časov

¹⁷ jistého cesaře] *A*: jistého cesaře; *B*: cesaře

¹⁸ Jetřich Berúnský] *A*, *B*: Děřich z Berúna

¹⁹ jest o tom dřieve] *A*: je dřeve o tom; *B*: jest dřieve o tom

Tři sta biskupův hladem zmořeno jest¹

Za těch časuov² byl ten král z Afriky zlé viery i³ jal tři sta biskupuov⁴ a nechal jich všech hladem umřieti⁵. Ten jistý⁶ umřel po božiem⁷ narození čtyřistého devadesátého a třetieho⁸ léta.

¹ hladem zmořeno jest] *A*: bylo hladem zemřelo; *B*: bylo hladem umřelo

² *A*, *B*: časov

³ *A*: a

⁴ *A*, *B*: biskupův

⁵ hladem umřieti] *A*, *B*: od hladu zemřieti

⁶ *A*: jistý cesař; *B*: cesař

⁷ *A*: božem; *B*: božím

⁸ čtyřistého devadesátého a třetieho] *A*: čtyři sta devadesáté třetieho; *B*: CCCCLXXXIII

Padesátý druhý cesař¹

Anastazius² kraloval šestmezcieta³ let. Za těch časuov⁴ poslal papež⁵ dostojně⁶ posly do Konstantinopole⁷, aby tu zlú vieru kacieřskú cesař⁸ pustil a pravú vieru křesťanskú⁹ přijal. Ten¹⁰ ne^{40v}chtěl těch posluov¹¹ ani viděti, ani slyšeti. A¹² ihned jej zabil hrom¹³.

¹ Padesátý druhý cesař] *A*: Anastasius; *B*: Padesátý II. cesař

² *A*, *B*: Anastasius

³ *B*: XXVI

⁴ *A*, *B*: časov

⁵ *A* + Hormiše; *B* + Hormiše; Hormifda

⁶ *A*: dostojně

⁷ *A*: Konstantinapule; *B*: Konstantinanápule

⁸ vieru kacieřskú cesař] *A*: kacěřskú vieru; *B*: kacěřskú

⁹ vieru křesťanskú] *B* ~

¹⁰ *A*, *B*: Tu

¹¹ *A*, *B*: poslów

¹² *A*: v *B* chybí

¹³ ihned jej zabil hrom] *A*: ihned potom zabi jej hrom až do smrti; *B*: ihned potom zabil jej hrom do smrti

Padesátý třetí cesař¹

² Justinus³ z Řekov kraloval devět⁴ let. Ten byl dobrý křesťan. Ten pomohl biskupuom⁵ z vězení, jako jeho náměstek byl je zjímá pro vieru křesťanskú. Za těch časuov Jetřich Berúnský umořil papeže Johanesa hladem⁶ a sťal⁷ Boecia a Symacha⁸ a jiných mnoho, jakož jest dříve⁹ psáno¹⁰. Pak Justinus¹¹ umřel po božiem¹² narození pět set¹³ a sedmmezcieta¹⁴ let.

¹ Padesátý třetí cesař] *A*: Justinus; *B*: LIII. cesař

² *B*: ^{37v}

³ *A*: vřtinus (!)

⁴ *B*: IX

⁵ *A*, *B*: biskupóm

⁶ časuov Jetřich Berúnský umořil papeže Johanesa hladem] *A*: časov dal Dětrich z Berúna papeži Johanesovi u vězení od hladu umřěti; *B*: časov Dětrich z Berúna da papeži Johanesovi u vězení od hladu umřěti

⁷ *A*: řtal (!)

⁸ *T*: Smiacha (!)

⁹ *A*: dřéve

¹⁰ *B*: praveno

¹¹ *B*: Justianus

¹² *A*: božém; *B*: božím

¹³ pět set] *A*: čtyři sta; *B*: CCCCC

¹⁴ *B*: XXVII

Padesátý čtvrtý cesař¹

Justinianus² První kraloval osm a třidceti³ let. Toho obrátil na vieru křesťanskú Agapitus⁴, ten papež. Ten cesař⁵ učinil také⁶ mnoho práv cesařských⁷ a přepsal na⁸ jiné knihy⁹, aby držány¹⁰

¹ Padesátý čtvrtý cesař] *A*: O světlé mši; *B*: O světlé mši. LIIII. cesař

² *B*: Justianus

³ osm a třidceti] *B*: XXXVIII

⁴ *B*: Angupitus (!)

⁵ *A*, *B*: cesař

⁶ *A*: tak; v *B* chybí

⁷ *A*, *B*: cesařských

⁸ na: v *A*, *B* chybí

byly. Za toho ciesaře časuov¹¹ šlo říši nahoru¹² na cti i¹³ na moci na vše strany. A kterakž koli¹⁴ byl neprázden¹⁵ s těmi knihami, však¹⁶ mu vždy přibývalo zemí a dobýval jich statečně. Za těch časuov¹⁷ byl veliký mor v Řecích¹⁸. A proto ustavichu Matce božie¹⁹ ten hod, ješto slóve světlá mše. Za těch časuov²⁰ byl tak veliký hlad po všem světě, že máti²¹ své dietě jedla. A když ten jistý ciesař²² krásný klášter udělal v Konstantinopoli²³ svaté Zofi²⁴ ke cti, pak umřel v²⁵ pokoji po božiem²⁶ narození po pěti stech letech šedesátého čtvrtého²⁷.

⁹ B: kniehy

¹⁰ B: dŕanŕ (!)

¹¹ ciesaře časuov] A, B: cesaře časov

¹² A, B: vzhóru

¹³ i: v A, B chybí

¹⁴ A: kakžkolivěk; B: když kolivěk

¹⁵ A: neprázen

¹⁶ B: avšak

¹⁷ A, B: časov

¹⁸ A: Řecích **120v**

¹⁹ A, B: boží

²⁰ A, B: časov

²¹ B: mátě

²² jistý ciesař] B: cesař

²³ B: Konstantiněnapuli

²⁴ A: Sofi

²⁵ A, B: u

²⁶ A: božém; B: božím

²⁷ po pěti stech letech šedesátého čtvrtého] A: pět set let a čtyřiačtyřidceti let; B: CCCCLVIII

Padesátý pátý ciesař¹

Justinus Druhý kraloval jedenácte² let. Ten měl jednoho hajtmana³, ješto jemu⁴ jeho války vedl. Tomu říekali⁵ Narsas, ten zjednal říši veliké požitky skrze své boje. Pak potom spadla ciesařová Sofia⁶ naň velikú nemilostí⁷, na toho⁸ Narsasa, a proto jel od ciesaře⁹ do Lampart o jiné¹⁰ své věci. I vzkázala mu ciesařová¹¹, že jej k tomu připraví¹², že on sede podlé žen a¹³ musí tkáti. I vzkázal¹⁴ zase ciesařové¹⁵, že jie chce udělati¹⁶, že ona nikdy sama nebude¹⁷ tkáti, dokudž¹⁸ jest živa. ¹⁹ A tak

¹ Padesátý pátý ciesař] A: Druhý Justinus; B: LV. cesař

² A: jedenáct; B: XI

³ B: hétmana

⁴ A, B: mu

⁵ A: říekali

⁶ spadla ciesařová Sofie] A, B: padla cesařová Sofia (B: Sopia!)

⁷ B: milostí (sic!)

⁸ A + jistého

⁹ A, B: cesaře

¹⁰ jiné: v B chybí

¹¹ vzkázala mu ciesařová] A, B: vzkáza mu cesařová

¹² k tomu připraví] A, B: chce k tomu připraviti

¹³ A, B: i

¹⁴ I vzkázal] A: A on vzkáza; B: I vzkáza

¹⁵ A, B: cesařové

¹⁶ jie chce udělati] A, B: jí chce tak tkáti

¹⁷ nikdy sama nebude] A: nikdy nebude sama; B: nebude moci nikdy

¹⁸ A, B: doniž

¹⁹ v A, B zde samostatná kapitola **Pak** (Pak: v B chybí) **ti z Lampart vrátili se zase do Lampart, neb jsú** (B: sú) **byli čtyřidceti** (B: XL) **let vyhnaní; rkp A, B blíže předloze, sr. Tw 387 ad 27**

se jest přitovařišil ten jistý²⁰ Narsas²¹ králi lampartskému²² řečenému Abíre²³.²⁴ Ten byl úplně s²⁵ Lamparty v Uhřech, neb ti Bohové s²⁶ svým králem Jetřichem²⁷ byli z Lampart a z Vlach²⁸ lidi vyhnali, z jich zemí, že sú²⁹ musili do³⁰ Uher utéci a dobře čtyřiceti³¹ let tu byli, než sú se zase domouv³² vrátili. Ten jistý³³ Narsas s lampartským králem jeli a dobyli Vlach s velikým lidem³⁴ a osadichu se tu. A ty všechny krajiny³⁵, jakož i³⁶ dnes činie, ktož co dobude, ten to osadí. I učinichu ciesaři a cesařové z Konstantinapole³⁷ velikú škodu. Ten jistý cesař³⁸ Justinus byl dobrý křesťan a měl dobrý pokoj v své zemi, dokudž Narsas³⁹ u něho byl, nebo Narsas byl⁴⁰ tak múdrý a⁴¹ statečný a tak rozumný⁴² k bojuom⁴³, že sú⁴⁴ se jeho⁴⁵ velmi daleko báli⁴⁶. Ale když jest cesař Narsasa⁴⁷ smútil k libosti cesařové⁴⁸ a Narsas⁴⁹ u něho nebyl, i připadechu na cesaře⁵⁰ veliké války a veliká škoda tak⁵¹, že cesař pravým⁵² hořem umřel.

²⁰ A tak se jest přitovařišil ten jistý] A: ... přitovaryšil; B: Přitovařišil jest se tak ten

²¹ B + k

²² B: lampertskému

²³ A: Abner; B: Apure; Arbure

²⁴ B + A

²⁵ úplně s: v B *chybí*

²⁶ Bohové s] A: Huňové a Bohové s; B: Bohové a Huojnové

²⁷ A, B: Děťrichem z Berúna

²⁸ A, B: Itálie

²⁹ A: jsú

³⁰ A: z; gein

³¹ B: XL

³² sú se zase domouv] A: sú zase domóv se; B: sú se zase domóv

³³ jistý: v B *chybí*

³⁴ a dobyli Vlach s velikým lidem] A, B: s velikým lidem a dobyli Itálie a Lampart

³⁵ všechny krajiny] A, B ~

³⁶ jakož i] A: jakožto i; B: jakožto

³⁷ I učinichu ciesaři a cesařové z Konstantinapole] A: A učinichu cesaři a cesařové z Konstantinopoli; B: Činiechu cesaři a cesařové z Konstantinanápule

³⁸ jistý cesař] A: jistý cesař; B: cesař

³⁹ dokudž Narsas] A: dokudž Narsas B: dokudž Nars^{38r}us

⁴⁰ nebo Narsas byl: v A, B *chybí*

⁴¹ A + tak

⁴² a tak rozumný] B: rozomný

⁴³ A, B: bojóm

⁴⁴ A: jsú

⁴⁵ A, B: ho

⁴⁶ daleko báli] B ~

⁴⁷ jest cesař Narsasa] A, B: je cesař Narsusa (A: Marfuľa!)

⁴⁸ k libosti cesařové] A, B: po cesařové (A: ^{121r}) radě

⁴⁹ B: Narsus

⁵⁰ A, B: cesaře a na cesařovú

⁵¹ tak: v A, B *chybí*

⁵² cesař pravým] A, B: cesař

Padesátý sedmý cesař¹

Tiberius Druhý kraloval sedm² let. Ten byl pravý křesťan a byl štědrý a dával veliké zbožie³ chudým lidem. A proto cesařová štráfovala jeho a⁴ brániaci jemu⁵ toho. I odpovědě cesař:

¹ Padesátý sedmý cesař] A, B: Veliký poklad byl nalezen skrze kříž

² B: VII

³ B: zpozie (!)

⁴ cesařová štráfovala jeho a] A: cesařová ho štráfovala; B: cesařová štráfovala

⁵ A, B: mu

„Věřím⁶ já milému Bohu, že naše komora a pokladnice⁷ nikdy nebude mieti⁸ nedostatku v zboží. My máme dávatí almužny⁹, abychme my dobyli po⁴¹kladuov¹⁰ v nebesiech.“ A když jednu ciesař¹¹ šel skrze svojo¹² palác, i viděl na zemi ležiec¹³ mramorový kámen se blyštíc¹⁴ a v tom byl kříž vydlaban¹⁵. Ten káza on vzhoru vzdvihnúti¹⁶ a řka: „Neniet¹⁷ to podobné ani to pravo¹⁸, aby nohy tlačily¹⁹ na kříž. Dobře jest podobnější, že by lidem na jich srdci neb²⁰ na jich čelech²¹ stál.“ A když vyzdvížechu vzhóru²², nalezechu opět jiný kámen²³ s jiným křížem. A²⁴ opět jej kázal ciesař vzdvihnúti²⁵ a opět uzře i třetí kámen²⁶ podobný. Podiví²⁷ se tomu velmi ciesař²⁸, opět jej káza vyzdvihnúti i²⁹ naleze ten jistý ciesař³⁰ pod tím kamenem³¹ tak veliký³² poklad, že o tom ižádný praviti³³ neumie. Ten jistý³⁴ Tiberius umřel, jsa pln všeho dobrého, po božiem³⁵ narození po pěti stech osmdesáti a dvou letú³⁶.

⁶ odpovědě ciesař: „Věřím? (wierzimt!)] A: odpovědě jí cesař a řka: „Věřím; B: odpovědě jie cesař a řka: „Věřím

⁷ a pokladnice] A, B: pokladová

⁸ A: jmieti

⁹ dávatí almužny] A: almužnu dávatí

¹⁰ dobyli pokladuov] A, B ~ (B: pokladóv)

¹¹ A, B: cesař

¹² B: svůj

¹³ na zemi ležiec] A: na zemi ležiec jeden; B: nad zemí jeden

¹⁴ A, B: blyštiec

¹⁵ B: vytesán

¹⁶ vzhoru vzdvihnúti] A: vzhóru zdvihnúti; B: zhóru zdvihnúti

¹⁷ T: neniet (!); A, B: Nenie

¹⁸ podobné ani to pravo] B: podobno

¹⁹ aby nohy tlačily] A: že by nohami tlačili; B: aby nohami tlačili

²⁰ B: aneb

²¹ A: čele

²² vyzdvížechu vzhóru] A, B: to zdvižechu zhóru (B: vzhóru)

²³ kámen: v A, B chybí

²⁴ A: v B chybí

²⁵ kázal ciesař vzdvihnúti] A, B: káza cesař zdvihnúti

²⁶ i třetí kámen] A, B: třetí (B: trzetie!) k nim

²⁷ A, B: Podiviv

²⁸ velmi ciesař] A: cesař velmi; B: velmi cesař

²⁹ vzdvihnúti i] A, B: vzhóru zdvihnúti a

³⁰ jistý ciesař] A: jistý cesař; B: cesař tak

³¹ kamenem: v A, B chybí

³² tak veliký] A: tak hrubě veliký; B: hrubý

³³ ižádný praviti] A: praviti žádný; B: žádný praviti

³⁴ jistý: v B chybí

³⁵ A: božém; B: božím

³⁶ po pěti stech osmdesáti a dvou letú] A: pět set osmdesát a dvě létě; B: V set LXXII let

Padesátý a osmý ciesař¹

Mauricius, dřieve řečeného ciesaře² dcery muž, ten³ kraloval dvadceti⁴ let. A byl svým úmyslem umyslil, že chce svatého Řehoře papeže zabiti. Avšak jeho nezabil, neb za jeho časuov byl⁵ i zjevi

¹ Padesátý a osmý ciesař] A: Mauricius; B: LXII. cesař

² dřieve řečeného ciesaře] A: dřeveřečeného cesaře; B: dřieve řečeného cesaře

³ ten: v A, B chybí

⁴ B: XX

⁵ A byl svým úmyslem umyslil, že chce svatého Řehoře papeže zabiti. Avšak jeho nezabil, neb za jeho časuov byl] A: Však ten nezabil papeže svatého Řehoře, jakož za jeho časov byl, a byl na tom vším svým úmyslem, chtě svatého Řehoře zabiti; B: Však ten nezabil svatého Řehoře papeže, jakož za jeho časuov byl, a byl na tom vším svým úmyslem, chtě svatého Řehoře zabiti

se jeden člověk v mnichovském⁶ rúše, běže skrze Řím a křiče velikým hlasem a řka, že Mauricius toto⁷ léto má zabit býti. A když to cesař⁸ zvědě, poče želeťi svých hřiechuov⁹ a vza veliké skrušenie¹⁰ a je se Pána¹¹ Boha velmi¹² prositi a jiných lidí, aby zaň¹³ Pána¹⁴ Boha prosili. A skrze jich¹⁵ velikú prosbu Pán¹⁶ Buoh nad ním té pomsty neučinil. I zjeví mu se hlas¹⁷ a řka: „Chceš li, ať se nad tebú Pán Buoh¹⁸ smiluje na tomto světě i na onom? Rci, milosrdný Pane¹⁹, pomsti na tomto světě mých hřiechóv²⁰ zde, ale ne tam.“ Potom jednu chvíli, když jest²¹ byl v řecké²² zemi a svým rytieřuom zapověděl²³ bráti a krásti²⁴ a jim obyčejného žoldu nedával, z toho se rozhněvavše, i udělachu jiného nad ním cesaře²⁵, řečeného Patas²⁶, proti²⁷ Mauriciovi. Když to Mauricius²⁸ zvědě, i uteče do jednoho ostrovu²⁹ a tu byl³⁰ zabit s ženú a se dvěma synoma po božiem³¹ narození po šesti stech letech a čtyrech³².

⁶ A, B: mnichovém

⁷ A: to

⁸ B: cesař

⁹ A, B: hřiechóv

¹⁰ A: 121v; B: zkrušenie

¹¹ Pána: v A, B chybí

¹² A, B + snažně

¹³ T: zan (!)

¹⁴ Pána: v A, B chybí

¹⁵ B: tu

¹⁶ prosbu Pán] A: prosbu; B: prozbu

¹⁷ I zjeví mu se hlas] A: A že by mu se hlas zjevil; B: A zjeví mu se hlas

¹⁸ nad tebú Pán Buoh] A, B: Buoh nad tebú

¹⁹ A: Pane Bože; B: Bože

²⁰ na tomto světě mých hřiechóv] A, B: nade mnú mých hřechóv (B: hřiechóv)

²¹ A, B: je

²² B: řecké

²³ rytieřuom zapověděl] A: rytieřóm zapovědě; B: rytieřóm zapověděl

²⁴ bráti a krásti] B: krásti a bráti

²⁵ A, B: cesařem

²⁶ B: Pachas; Focas

²⁷ A + tomu

²⁸ B: Mauri38vcus

²⁹ jednoho ostrovu] A: jednoho ostrova; B: jiného ostrova

³⁰ A: by

³¹ B: božím

³² po šesti stech letech a čtyrech] A: šest set a čtyři léta; B: VI set let a III léta

Padesátý devátý cesař¹

Patas² kraloval osm³ let. Ten měl velikú válku s tím králem z Persie. A vedlo se Římanóm⁴ zle⁵, že ti z Persie mnoho zemí na nich dobyli a také Jeruzaléma⁶. Ten jistý cesař odpustil⁷ papeži Bonifaciovi⁸ ten chrám⁹ v Římě řečený Panteon ve jméno Matky božie¹⁰ a všech svatých světiti,

¹ Padesátý devátý cesař] A: Patas; B: LVIII. cesař

² B: Pachas

³ B: VIII

⁴ A: Římenóm

⁵ A, B + tak

⁶ mnoho zemí na nich dobyli a také Jeruzaléma] A: na nich mnoho zemí dobyli. A také v Jeruzalémě; B: na nich mnoho země dobyli, a také z Jeruzaléma

⁷ jistý cesař odpustil papeži Bonifaciovi] A: jistý cesař odpusti papeži Bonifacievi; B: cesař odpustil Bonifaciovi

⁸ A: Bonifacieovi; B: Bonifaciovi

⁹ A: jistý templ

¹⁰ jméno Matky božie] A, B: jmě Matky buožie (B: božie)

ješto dŕieve¹¹ všem modlám a¹² pohanským bohuom¹³ byl¹⁴ udělán. Ten jistý Patas¹⁵ byl zlostný a dal mnoho urozených lidí zbíti. A proto se stesko patriarchovi v Římě i poslal¹⁶ k tomu kniežeti do Afriky, aby jemu¹⁷ svého syna Eraklia tam¹⁸ šikoval, že by on mu také chtěl¹⁹ pomoci. A tak přijede ten jistý Eraklius²⁰ a zabi toho ciesaře Patas²¹ a byl²² sám ciesařem²³ po šesti stech letech a po dvadcti²⁴.

¹¹ A: dŕeve

¹² a: v B chybí

¹³ A, B: bohóm

¹⁴ A, B + ke cti

¹⁵ jistý Patas] B: Pachas

¹⁶ A, B: posla

¹⁷ A, B: mu

¹⁸ syna Eraklia tam] A: syna Eraklita tam; B: Eraklita

¹⁹ také chtěl] A ~

²⁰ jistý Eraklius] A, B: Eraklitus s velikým lidem

²¹ ciesaře Patas] A: cesaře Patam; B: cesaře Pacham

²² A, B: by

²³ A, B: cesařem

²⁴ šesti stech letech a po dvadcti] A: božiem narození pět set a dvanáct let; B: božím narození pět set a dvacet (dwaczte!) let

Šedesátý cesař¹

Eraklius s² svým synem Konstantinem³ kraloval třidcti⁴ let. Za těch časuov⁵ byl svatý kříž zdvihán, jako⁶ jeho hod jest na podzim, a to se⁷ takto stalo. ⁸ Král z Persie řečený Kozdras⁹, ten dobyl od říše mnoho zemí¹⁰ s oné strany ¹¹. A když se přibral¹² do Jeruzaléma, tak se velmi lekl¹³ božieho hrobu, že se do své země zase vrátil¹⁴. A veda s¹⁵ sebú mnoho lidí a mnoho věžňuov¹⁶ a jednu částku vzal s sebú¹⁷ svatého kříže, jako svatá **41v** Elena¹⁸ byla nechala v Jeruzalémě, jakož o tom dŕieve praveno za ciesaře¹⁹ Konstantina. Ten jistý Kozdras²⁰ žádal na lidech, aby jej měli v čest²¹ jako boha²². A proto udělal sobě²³ velikú věži od zlata a od drahého kamenie i bydlel²⁴ v té věži, vzdav synu

¹ Šedesátý cesař] A: Eraklius; B: LIX. cesař

² Eraklius s] B: Eraklinus

³ v A chybí; B: Konstantinus

⁴ B: XXX

⁵ A, B: časóv

⁶ A, B: jakož

⁷ A + jest

⁸ v A, B zde samostatná kapitola **Kterak svatý kříž nalezen jest** (jest: v B chybí)

⁹ B: Kozdrus

¹⁰ mnoho zemí] A: zemí **122r** mnoho

¹¹ A, B + moře

¹² A, B: přibra

¹³ A, B: leče

¹⁴ A, B: vráti

¹⁵ A veda s] A: I vede s; B: I vede

¹⁶ A, B: věžňóv

¹⁷ částku vzal s sebú] A, B: čest

¹⁸ A, B: Helena

¹⁹ o tom dŕieve praveno za ciesaře] A: je dŕeve o tom praveno za krále; B: jest o tom dŕieve praveno za (ze!) krále

²⁰ jistý Kozdras] B: Kozdrus

²¹ měli v čest] A, B: v čest měli

²² A: buoha

²³ udělal sobě] A, B: uděla jednu

²⁴ i bydlel] A: a bydli; B: a bydlil

svému²⁵ království, a postavil²⁶ na pravé straně²⁷ svatý kříž a sám seděl u prostředce, jako by Buoh na stoličce seděl v nebesích v²⁸ svém trůně. A na levé straně postavil jednoho kohouta²⁹ místo Svatého ducha. A nazval³⁰ se mocným³¹, bohem otcem³² kázal se jmenovati³³. V ty časy sebral císař Eraklius³⁴ veliký lid proti tomu mladému králi Kozdrovi, chtě se s ním bít na té vodě Týmové³⁵.³⁶ Zamluvichu se těch dvě knížat³⁷, aby se sama bila na tom místě³⁸, a kterýž³⁹ by druhého přemohl, aby se v jeho panství uvázal. A tak Buoh pomouž císaři Erakliovi⁴⁰, že jej přemouž a zabí⁴¹ a ihned jide⁴² k té věži, jako starý Kozdras seděl, i vece k němu: ⁴³ „Proto, žes svatý kříž ctil, chci⁴⁴ tebe nechati při životě, ale tak, aby křesťanem⁴⁵ byl.“ Uslyšev to Kozdras⁴⁶, byl tak zatvrzen⁴⁷ v své zlosti a řka: „Chci raději umřít, než bych křesťanem byl.“ ⁴⁸ Uslyšev to Eraklius⁴⁹, vytrh svůj⁵⁰ meč, ⁵¹ stě mu hlavu a káza tu věž rozbořiti a rozdělití stříbro⁵² mezi svůj⁵³ lid. A zlato a drahé kamení⁵⁴ obrátí na to, aby byli kostelové zboření zase vzděláni⁵⁵. A vzav⁵⁶ svatý kříž i nesl⁵⁷ jej zase do Jeruzaléma. A když jest⁵⁸ chtěl skrze tu bránu v Jeruzalémě jeti na svém koni⁵⁹ v pyšném rúše, ihned⁶⁰ se brána zavře a zed se sstúpi⁶¹ tak, že tam ižádný nemuž⁶². A uzřechu⁶³ anděla stojíce⁶⁴ na bráně a ten vece k nim: „Boží syn, král všeho nebe⁶⁵, ten jel túto branú⁶⁶ pokorně na

²⁵ synu svému] *A, B ~*

²⁶ *A, B: postaví*

²⁷ *B: ltrani (!)*

²⁸ na stoličce seděl v nebesích v] *A: v nebesiech na stoličce seděl na; B: v nebesiech seděl na stoličce*

²⁹ postavil jednoho kohouta] *A, B: posadí jednoho kokota*

³⁰ *B: nazýval*

³¹ *B: mnočným (!)*

³² bohem otcem] *A: bohem a otcem; B: otcem a bohem*

³³ kázal se jmenovati] *A: a tak se kázal jmenovati; B: tak se kázal menovati*

³⁴ sebral císař Eraklius] *A: zbíral se císař Eraklius tak, že sebra; B: zbíral se císař Eraklinus a tak, že sebra*

³⁵ vodě Týmové] *A: vuodě...; waffer die Dūnouwe*

³⁶ *A, B + A tak po mnohých (B: mnoho) řečech; noch vil reden*

³⁷ těch dvě knížat] *A: tě dvě knížetě; B: tě dvě knížata*

³⁸ *A: mostě; uf der brucken*

³⁹ *A, B: ktož*

⁴⁰ Buoh pomouž císaři Erakliovi] *A: Pán Bóh pomože císaři; B: Buoh pomože císaři Eraklinovi*

⁴¹ přemouž a zabí] *A: přemože a zabí jej; B: přemože a zabie*

⁴² ihned jide] *A: ihned jede; B: ihned jede*

⁴³ *B: 39r*

⁴⁴ *T: chcizit (!); A: chci; B: chci také*

⁴⁵ *T: krzeftině (!)*

⁴⁶ Uslyšev to Kozdras] *A: Ale ten jistý Kozdras; B: Ten Kozdrus*

⁴⁷ *A: ... velmi; B: velmi zavřen (zawrzien!)*

⁴⁸ *A, B + A*

⁴⁹ Uslyšev to Eraklius] *B: uslyšav to Eraklinus*

⁵⁰ vytrh svůj] *A: vytrh svůj; B: vytrhl svůj*

⁵¹ *A, B + i*

⁵² rozdělití stříbro] *A: rozdělití stříbro; B: rozdělí stříbro*

⁵³ *A, B: svůj*

⁵⁴ *A, B: kamenie*

⁵⁵ *A: udělání; B: aby byli udělání*

⁵⁶ *A, B: vzem*

⁵⁷ *A, B: nese*

⁵⁸ *A, B: je*

⁵⁹ *A, B: oři*

⁶⁰ *A: a 122v ihned*

⁶¹ se sstúpi] *B: sestúpi*

⁶² ižádný nemuž] *A, B: žádný nemůže*

⁶³ *B: viděchu (lze interpretovat i vidiechu)*

⁶⁴ anděla stojíce] *A: anjela stojiec; B: anděla stojícíeho*

⁶⁵ král všeho nebe] *A: z nebe; B: král všeho nebe (neb!)*

oslíku.“ Řek to, ihned zmizí⁶⁷ ten anjel⁶⁸ a císař⁶⁹ se velmi leče. A ihned ssedl s svého koně doluov⁷⁰ a svlékl s⁷¹ sebe tu císařskou⁷² okrasu, vzem svatý kříž i jide bos k té bráně a ihned⁷³ se zed rozstúpi⁷⁴. I⁷⁵ jidechu sem i tam jí obecnie⁷⁶ lidé. A svatý kříž pusti z sebe velmi krásnú a rozkošnú vuoni⁷⁷. A tam⁷⁸ ten jistý císař⁷⁹ postavi svatý kříž v Jeruzalémě na témž miestě zase⁸⁰ po božiem⁸¹ narození⁸² šest⁸³ set let⁸⁴ a pětmezcieta⁸⁵ let. A ten jistý kříž svatý ihned⁸⁶ činil veliké divy. A tak ustavil císař⁸⁷ a papež, aby hod svatého kříže⁸⁸ byl pamatován na každé léto. A stali se velicí divové skrze něj, ješto od císaře⁸⁹ i ode všeho lidu byl vice chválen a ctěn⁹⁰ nežli dřieve⁹¹. Potom pak veliké války strhly⁹² se mezi pohany a císařem⁹³. I poče se císař báti⁹⁴, by pohané, Jeruzaléma dobudúc, i nevzali⁹⁵ svatého kříže. A proto císař⁹⁶ vzal svatý kříž do Konstantinopole⁹⁷. Potom po mnoho letech, jako čtli⁹⁸ od božieho⁹⁹ narození tisíc¹⁰⁰ dvě stě čtyřidceti osm¹⁰¹ let, i prosí císař¹⁰² Ludvík z Frank toho císaře¹⁰³ z Konstantinopole¹⁰⁴ za jeden kus svatého kříže. I dal jemu¹⁰⁵, jakož ještě¹⁰⁶ jest v¹⁰⁷ Paříži u veliké cti, neb vždy hoří před svatým křížem¹⁰⁸ dvanácte lamp a dvanácte velikých svéc¹⁰⁹ ke cti a¹¹⁰ chvále milému Pánu¹¹¹ Bohu a

⁶⁶ túto branú] *A, B:* skrze tuto bránu

⁶⁷ Řek to, ihned zmizí] *A:* A to řek, inhed zmisa; *B:* Řek to, ihned zmize

⁶⁸ *B:* anděl

⁶⁹ *A, B:* císař

⁷⁰ A ihned ssedl s svého koně doluov] *A:* A inhed ssed s svého oře dolóv; *B:* Ihned sed svého oře doluov

⁷¹ svlékl s] *B:* svlek

⁷² *A, B:* císařskou

⁷³ *A:* inhed

⁷⁴ *B:* rostúpi

⁷⁵ *A, B:* A

⁷⁶ sem i tam jí obecnie] *A:* jí obecnie i sem i tam; *B:* sem i tam i obecni

⁷⁷ *B:* vóni

⁷⁸ *A, B:* tak

⁷⁹ jistý císař] *A, B:* císař

⁸⁰ na témž miestě zase] *A, B:* zase na též miesto

⁸¹ *B:* božím

⁸² *T:* narozdni (!)

⁸³ *A:* pět; *B:* V

⁸⁴ let: v *A, B* chybí

⁸⁵ *B:* XXV

⁸⁶ jistý kříž svatý ihned] *A:* jistý svatý kříž inhed; *B:* svatý kříž ihned

⁸⁷ ustavil císař] *A, B:* usadil císař

⁸⁸ hod svatého kříže] *A, B:* svatého kříže hod

⁸⁹ *A, B:* císaře

⁹⁰ vice chválen a ctěn] *A:* chválen vice; *B:* vice chválen

⁹¹ *A:* dřéve

⁹² *A:* vztrhly; *B:* ztrhly

⁹³ *A:* císařem; *B:* císaři

⁹⁴ se císař báti] *A:* císař báti se; *B:* se císař báti

⁹⁵ dobudúc, i nevzali] *A:* nedobudúc se i nevzeli; *B:* nedobudúc, i nevzeli

⁹⁶ *A, B:* císař

⁹⁷ *B:* Konstantinanápule

⁹⁸ *A, B:* četli

⁹⁹ *A:* božého

¹⁰⁰ *B:* tisíce

¹⁰¹ čtyřidceti osm] *A:* osm a čtyřidceti; *B:* XLVIII

¹⁰² prosí císař] *A, B:* prosil císař

¹⁰³ Frank toho císaře] *A, B:* Frankrichu toho císaře

¹⁰⁴ *B:* Konstantinanápule

¹⁰⁵ *A, B:* mu

¹⁰⁶ ještě: v *B* chybí

¹⁰⁷ *A:* u

¹⁰⁸ *A* + v kostele u Paříži; *B* + v kostele; zu Parys in der kirchen

svatému kříži.¹¹² Ten jistý ciesař Eraklius¹¹³ vzkázal králi do Frank¹¹⁴, aby všechny Židy, kteříž by byli v zemi jeho a¹¹⁵ v¹¹⁶ království¹¹⁷, kázal křtíti¹¹⁸, a to se stalo¹¹⁹.¹²⁰ Ten jistý ciesař francký¹²¹ dobyl mnoho měst, ještě¹²² k Římu slušely. A od té chvíle šla římská moc doluov¹²³ a byla vždy menšie den ode dne¹²⁴, až již malú moc mají. Ten jistý Eraklius¹²⁵ měl vodné tele a od toho umřel po božiem¹²⁶ narození¹²⁷ šest set čtyřidceti a dvě lété¹²⁸.

¹⁰⁹ dvanácte lamp a dvanácte velikých svéc] *A*: dvanáct lamp a dvanáct velikých svieci; *B*: XII lamp a XII velikých svéc

¹¹⁰ *A* + k

¹¹¹ Pánu: v *A*, *B* chybí

¹¹² v *A*, *B* zde samostatná kapitola **Židé v** (*B*: u) **Frankrichu byli křesťané**; *rkp A*, *B* blíže předloze, *sr. Tw 393 ad 1–19*

¹¹³ Ten jistý ciesař Eraklius] *A*: Eraklius; *B*: Ten cesař Eraklinus

¹¹⁴ *A*, *B*: Frankrichu

¹¹⁵ v zemi jeho a: v *A*, *B* chybí

¹¹⁶ *A*, *B* + jeho

¹¹⁷ *T*: kraloftwi (!); *B*: královstvč

¹¹⁸ *A*: křstíti

¹¹⁹ *A*, *B*: sta

¹²⁰ *A* + že

¹²¹ jistý ciesař francký] *A*: jistý král z Frankrichu; *B*: král z Frankricha

¹²² *A*, *B*: jako

¹²³ *A*, *B*: dolóv

¹²⁴ vždy menšie den ode dne] *A*: vzdý menšíž menší den ote dne **123r**; *B*: vždy menšie den ote dne

¹²⁵ jistý Eraklius] *A*: jistý cesař Eraklius; *B*: cesař Eraklinus

¹²⁶ *A*: božém; *B*: božím

¹²⁷ *B*: **39v**

¹²⁸ šest set čtyřidceti a dvě lété] *A*: šest set a dvě a čtyřidceti let; *B*: šest set let a čtyřidceti a II lété

42r Machomet¹

Za těch časuov² toho jistého ciesaře³ byl živ Lamedoch⁴, pohanský buoh, jakož já o něm také⁵ budu praviti, za těch papežov, jako v ty časy byli⁶. A když dřieve řečený ciesař⁷ umřel, i by⁸ syn jeho⁹ Konstantinus ciesařem¹⁰ a nebyl čtyř měsiecuov¹¹, až jeho macecha¹² řečená Martina otráвила jeho jedem¹³ a sama se uváza v ciesařstvie¹⁴ s¹⁵ svým synem řečeným¹⁶ Eraklenes¹⁷. A kralovali puoltřetieho¹⁸ léta. A proto se rozhněvali¹⁹ páni z Nápulie i²⁰ jechu tu jistú ciesařovú²¹ Martinu a

¹ *A*, *B*: **O Machometovi**

² *A*, *B*: časov

³ jistého ciesaře] *A*: jistého cesaře; *B*: cesaře

⁴ lebet Lamedech, *jen red. b*, *sr. Tw 393 ad 28*

⁵ také: v *A* chybí; *B*: potom

⁶ byli: v *A* chybí

⁷ dřieve řečený ciesař] *A*, *B*: dřéve řečený cesař

⁸ i by] *B*: byl

⁹ syn jeho] *A*, *B* ~

¹⁰ *A*, *B*: cesařem

¹¹ čtyř měsiecuov] *A*: čtyř měsiečov; *B*: IIII měsiečov

¹² *B*: machometa (!)

¹³ otráвила jeho jedem] *A*: jeho otráвила jedem; *B*: otrávi jeho jedem

¹⁴ *B*: cesařstvie

¹⁵ s: v *B* chybí

¹⁶ *T*: rzecznym (!)

¹⁷ *A*: Eraklones; *B*: Heruklones; Heraclonas

¹⁸ *A*: tři; *B*: IIII

¹⁹ *A*, *B*: rozhněvachu

²⁰ Nápulie i] *A*, *B*: Nápule a

²¹ *A*, *B*: cesařovú

jejieho syna Eraklona i²² užezachu jie²³ jazyk a jejiehu synu²⁴ nos a nechachu jich zemřieti u vězení. A udělachu Konstantina, dříve řečeného Konstantina syna, císařem²⁵.

²² Eraklona i] A: Erakliáše a; B: Erakliusa a

²³ A: jí; B: jemu

²⁴ jejiehu synu] A: jemu; B: jí

²⁵ dříve řečeného Konstantina syna, císařem] A, B: césařem, dříve řečeného Konstantina syna

Šedesátý první císař¹

Konstantinus Třetí, jakož dříve² jmenován, kraloval osmnácte³ let s⁴ svým bratrem Idradona⁵. Ten byl na všem zlý, ten⁶ zabil svatého Martina papeže proto, že jeho vždy pro zlu víru⁷ kázal. A on zbil mnoho lidí urozených a zahubil bez viny⁸, a proto jeho nenáviděli v Konstantinopoli⁹. To znamenav¹⁰, chtěl císařství¹¹ do Říma přenést¹². A když do Říma přijede¹³, i byli naň lidé téměř všickni nelaskavi více¹⁴. A sstáhl s obrazuov¹⁵ jich veškeren¹⁶ oděv dolův a pobral¹⁷ s nich zlato, stříbro¹⁸, drahé kamenie a¹⁹ jich všecku okrasu²⁰, což bylo od drahého kamenie²¹, a řka: „Takto to²² rúcho a toto zlato a stříbro²³ a drahé kamenie²⁴ a tyto koruny v zimě obrazóm²⁵ tepla nedávají²⁶ a v²⁷ létě jest jim těžko v tom rúše a v²⁸ té okrase.“ A pobrav to vše, i jide²⁹ do Cilicie³⁰.

¹ Šedesátý první císař] A: O Třetiem Konstantinovi slyš; B: LXtý císař

² jakož dříve] A: jako dřéve; B: jako dříve

³ B: LXVIII

⁴ s: v B chybí

⁵ B: Quedradonia; Ydradona

⁶ B + byl

⁷ vždy pro zlu víru] A: víru vždy; B: vždy pro víru

⁸ B: winny (!)

⁹ B: Konstantiněnápu

¹⁰ To znamenav] A, B: A proto

¹¹ A, B: císařství

¹² A: převésti; B: přivesti

¹³ B: přijide

¹⁴ lidé téměř všickni nelaskavi více] A: ještě více obecně všickni lidé nelaskavi; B: ještě více lidí obecně nelaskavější všickni

¹⁵ sstáhl s obrazuov] A: sstáhl s svatých obrazův; B: stáhl svatých obrazův

¹⁶ A, B: vešken

¹⁷ B: pobra

¹⁸ zlato, stříbro] A: stříbro a zlato; B: stříbro, zlato

¹⁹ A, B: i

²⁰ všecku okrasu] A: všicku ...; B: wfliczka okrafa (!)

²¹ A + uděláno

²² A: toto

²³ zlato a stříbro] A: stříbro a zlato

²⁴ což bylo od drahého kamenie, a řka: „Takto to rúcho a toto zlato a stříbro a drahé kamenie: v B chybí

²⁵ v zimě obrazóm] A, B: těmto obrazóm zimě

²⁶ B: nedawagie (!)

²⁷ v: v A, B chybí

²⁸ jim těžko v tom rúše a v] A: v tom těžko rúše a; B: v tom těžko, v tom rúše a v

²⁹ A, B: jede

³⁰ B: Celicie; gein Sicilien

A když tu byl šest³¹ let, potom byl³² zabit v³³ lázni po božiem³⁴ narození šest set let a šedesátého devátého³⁵.

³¹ B: VI

³² potom byl] A, B: i byl pak (A: 123v)

³³ A, B + jedné

³⁴ A: božím

³⁵ šest set let a šedesátého devátého] A: šest set a osmdesát let; B: VI set LXXX let

Šedesátý druhý císař¹

Konstantinus Čtvrtý, dříve řečeného² Konstantina syn, kraloval šestnácte³ let. ⁴ Ten byl ⁵ křesťan a udělal mnoho křesťanských kostelův⁶ zase, ještě byly první dávno⁷ zbořeny. Za toho císaře času⁸ měl král z Persie ženu, ta chtěla ráda býti křesťankú. Toho jě muž nechtěl popřieti⁹, a protož¹⁰ ona tajně přijela do Konstantinopole¹¹ k císaři¹² a tu byla pokřtěna a zase nechtěla¹³ k svému muži ¹⁴, leč by se také křtil¹⁵. Ihned potom král přijel¹⁶ s jedenácti tisíci muži¹⁷ do Konstantinopole¹⁸, ¹⁹ chtě²⁰ svú ženu mocí domuov vzieti²¹. I byl tu naveden tak²², že on a²³ těch jedenácte²⁴ tisíc²⁵ mužův byli²⁶ dobří křesťané. A tak ta šlechtná²⁷ paní s velikú ctí zase domóv²⁸ jela. Pak ten císař²⁹ umřel v Konstantinopoli³⁰ po božiem³¹ narození šest set let osmdesáte a osm³².

¹ Šedesátý druhý císař] A: Konstantinus Čtvrtý; B: Šedesátý první císař

² dříve řečeného] A: dřevěřečeného; B: dřeve řečeného

³ B: XVI

⁴ A + A

⁵ B + dobrý

⁶ A, B: kostelův

⁷ ještě byly první dávno] A, B: jako dávno byly

⁸ císaře času] A: císaře časův; B: časův

⁹ Toho jě muž nechtěl popřieti] A: A toho jí císař nechtěl přieti; B: Toho jě císař nechtěl přieti

¹⁰ A, B: proto

¹¹ B: Konstantinanápule

¹² A, B: císaři

¹³ byla pokřtěna a zase nechtěla] A, B: by pokřtěna (B: pokřtěna) a nerodi zase

¹⁴ A + císaři; B + k císaři; zům künige

¹⁵ A: křtil

¹⁶ Ihned potom král přijel] A: A ihned potom přijel král; B: Ihned potom přijel (přigial!/) král

¹⁷ B: muži

¹⁸ A: Konstantinopole; B: Konstantinanápule

¹⁹ v A, B zde samostatná kapitola **Mnoho se jich křtilo** (B: křtilo)

²⁰ A: a chtěl; B: a chtěl se zase (se omylem písaře)

²¹ mocí domuov vzieti] A: mocí vzéti domóv; B: domóv mocí vzieti

²² byl tu naveden tak] A, B: by tu zpraven; B: by tu zpraven

²³ a: v B chybí

²⁴ A: jedenáct; B: XI

²⁵ T: iřsyc (!); B: tisícův

²⁶ mužův byli] A: mužův kázachu se křtíti a biechu všichni; B: mužův kázachu se křtíti a byli všichni 40r

²⁷ A, B: dobrá

²⁸ domóv: v A, B chybí

²⁹ A, B: císař

³⁰ B: Konstantiněnapulí

³¹ B: božím

³² šest set let osmdesáte a osm] A: šest set osmdesát sedm let; B: VI set LXXXVII let

Šedesátý a třetí císař¹

Justinianus² Druhý kraloval deset³ let. Ten byl muž múdrý⁴ a rozmnožoval říši velmi⁵. A naposledy⁶ učinil mnoho proti papeži a proti těm mocným, že naň biechu velmi⁷ nelaskavi. A také⁸ byl Loecia⁹ zbavil¹⁰ úřadu, ješto jej byl papež učinil hajtmanem nad rytieři¹¹. I uloži to Loecius¹² s mnoho kniežaty, že císaři jazyk i nos uřezal¹³ i poslal¹⁴ jej¹⁵ na púšť do jednoho ostrova řečeného Zersona a sám Loecius přijide na císařstvie.¹⁶

¹ Šedesátý a třetí císař] A: Justinianus Druhý; B: LXtý II. císař

² B: Justimianus

³ B: X

⁴ muž múdrý] A, B ~

⁵ velmi: v B chybí

⁶ A naposledy] A: Najposledy; B: Naposledy

⁷ biechu velmi] A, B ~

⁸ A také] A: A tak; B: Také

⁹ A: Leocia

¹⁰ A, B + jeho

¹¹ jej byl papež učinil hajtmanem nad rytieři] A, B: byl od papeže nad jeho rytieřstvem hajtmanem (B: hétmanem) a pánem

¹² A: Leocius

¹³ císaři jazyk i nos uřezal] A, B: císaře jechu, i uřeza Leocius císařovi (B: Loecius císaři) nos a uřeza mu jazyk

¹⁴ A, B: posla

¹⁵ A + tam

¹⁶ v A, B nikoli nadpis, ale dokončení věty – A: a sám Loecius přijide na císařstvie; B: a sám přijide na císařstvie Loecius

¹ Pak ten jistý Loecius², tomu také říkali³ Lev Druhý, ⁴ kraloval tři⁵ léta. Toho jal Tiberius⁶ a uřezal mu také nos a poslal jej⁷ na púšť⁸, jako on byl dřev^{42v}niemu učinil, a oblúpi⁹ jej z císařstvie¹⁰ a sám přijide na jeho místo¹¹.

¹ A + Leocius; B + LXtý III. císař

² jistý Loecius] A: jistý Leocius; B: Loecius

³ A: řekali

⁴ A + ten

⁵ B: III

⁶ A: Tyruis (!)

⁷ poslal jej] A: také jej zaslal; B: také jej zahnal

⁸ A, B: púšť

⁹ B: oblúpil

¹⁰ A: 124r; B: císařstvie

¹¹ jeho místo] B: císařstvie na jeho

¹ Tiberius Třetí kraloval sedm² let. Za toho jistého časuov³ byl Justinianus⁴, dříve řečený císař⁵, živ ještě⁶ na té púšti Zersona⁷. I je se mluvíti zjevně a řka před lidmi⁸: „Ještě bych se chtěl dobře opravití⁹, bych zase přišel k císařství¹⁰.“ I chtiechu jej ti jisti¹¹ lidé zabiti tomu ¹² Tiberiovi k

¹ A + Tiberius Třetí; B + LXIII. císař

² B: VII

³ jistého časuov] A, B: císaře časov

⁴ B: Justianus

⁵ dříve řečený císař] A: dřevřečený císař; omylem pisaře dřevřečený zapsáno dvakrát; B: dřieve řečený císař

⁶ živ ještě] A: ještě živ byl; B: ještě byl živ

⁷ B: Zerflowa (!)

⁸ zjevně a řka před lidmi] A, B: zevně před lidmi a řka

⁹ se chtěl dobře opravití] A: se chtěl dobře popraviti; B: chtěl obradovati dobře aneb opravití

libosti. A tak on utekl k tomu¹³ králi z Tyntel¹⁴ a dal mu sestru svú¹⁵ za ženu¹⁶. A kterakž jest koli nosu neměl, však¹⁷ zase přišel k císařství¹⁸ a kázal oběsiti Loecia¹⁹ a Tiberia dříve řečeného, jakož se byl v císařství uvázal²⁰. A tak se pomstil nad svými nepřátely. A když mu kruopě²¹ z toho nosu uřezaného²² ukanula a kolikrát se musil umyti, vždy²³ zahubil svého jednoho nepřítele.

¹⁰ A: císařství; B: *škrtnuto písařem císařství, nahrazeno za křesťanství (rzelťianftwi!)*

¹¹ jistí: v B *chybí*

¹² A, B + císaři

¹³ A + jistému

¹⁴ A, B: Tynkel; Türkel

¹⁵ sestru svú] A, B ~

¹⁶ za ženu] B: k ženě

¹⁷ kterakž jest koli nosu neměl, však] A: kakž je kolivěk nosu a jazyka neměl, však; B: kakž je kolivěk nosu neměl a jazyku, avšak

¹⁸ zase přišel k císařství] A, B: s (s: v B *chybí*) jeho pomocí přišel zase k císařství

¹⁹ kázal oběsiti Loecia] A: oběsi Leocia; B: uzřevši Leotina; Leoncium

²⁰ dříve řečeného, jakož se byl v císařství uvázal] A, B: dřevěřečené (B: dřieve řečené) císaře, jakož se v císařství byli uvázali

²¹ A, B: krópe

²² nosu uřezaného] A: uřezaného nosa; B: uřezaného nosu

²³ A, B: po každém umytí (B: vmytie!)

¹ Justinianus Třetí kraloval šest² let a³ to jest⁴ ten, jako⁵ byl z císařství⁶ oblúpen, jakož jest dřieve⁷ pověděno. A když zase k císařství⁸ přijide, i převáží se, že on to jisté⁹ místo Zerson¹⁰, jako tam v něm na púšti¹¹ byl, a chtě je zkaziti a zahladiti. A když uděla jednoho hajtmána¹² nade vším¹³ rytířstvem, i posla jeho¹⁴ tam. ¹⁵ Ten tam zbil¹⁶ všecky lidi kromě dětí. A když chtěl podruhé všecky děti zbiti, i volichu¹⁷ sobě v té zemi jednoho dobrého člověka¹⁸ řečeného Filipus za pána a za hajtmána. Ten převáživ se i jede z Konstantinopole a zabi¹⁹ toho císaře²⁰.

¹ A + Justinianus Třetí; B + LXVIII. císař

² B: VI

³ a: v A, B *chybí*

⁴ B: je

⁵ A: ješto

⁶ A, B: císařství

⁷ A: dřeve

⁸ A, B: císařství

⁹ jisté: v B *chybí*

¹⁰ B: Zerfom (!); Cerfone

¹¹ v něm na púšti] A, B: na té púšti v něm

¹² B: hétmana

¹³ nade vším] A: nad svým; B: nade všiem

¹⁴ A, B: ho

¹⁵ A, B + A

¹⁶ A: zbi

¹⁷ A, B: zvolichu

¹⁸ dobrého člověka]: A: ctného člověka; v B *chybí*

¹⁹ i jede z Konstantinopole a zabi] A: a jev do Konstantinopole i zabi, B: i jev do Konstantinanápulí a zabil

²⁰ A, B: císaře (B: 40v) a jeho syna a sám přijide k (v B *zde škrtnuto křesťanství*) císařství

Šedesátý a čtvrtý císař¹

¹ Šedesátý a čtvrtý císař] A, B: Ten jistý (jistý: v B *chybí*) císař kázal všecko křesťanské malování a obrazy shladiti

Filipus Druhý kraloval pól² druhého léta. Ten měl vieru křesťanskú³ a prikázal, všetky křesťanské odpustky, křesť⁴ a jiné posvátné věci, jakož⁵ príslušejí k cirkvi⁶ svaté, aby⁷ snali a zahladili⁸, a proto Římané nechťeli jeho⁹ přijeti. Toho¹⁰ jistého¹¹ jal Anastasius¹² a vybodl mu oči a sám jest přijide k ciesařství¹³.

² A, B: puol

³ B: kacérskú; was ein ketzer am glouben

⁴ křesťanské odpustky, křesť B: křesťanské viery odstúpili

⁵ B: jako

⁶ B: cirkvi

⁷ v A, B aby již za prikázal

⁸ A, B: shladili

⁹ Římané nechťeli jeho A: Římené nechťeli ho; B: Římené nechťejí ho

¹⁰ A: 124v

¹¹ jistého: v B chybí

¹² B: Anastazius

¹³ přijide k ciesařství A: přišel k cesařství; B: přijide k cesařství

Šedesátý pátý ciesař¹

Anastasius Druhý kraloval dvě létě². Ten byl zlý ve³ všem, a proto nenáviděli jeho vojsko jeho vlastnie⁴. I zvolichu⁵ jiného ciesaře⁶ řečeného Teodosius, ten přemohl Anastasia a udělal⁷ z něho knieže⁸ po božiem⁹ narození sedm set a sedmnáctého léta¹⁰.

¹ Šedesátý pátý ciesař A: Anastasius; B: LXVI. cesař

² dvě létě A, B: tři léta

³ A, B: na

⁴ jeho vojsko jeho vlastnie A, B: ho jeho vlastnie vojsko

⁵ A: zvolili

⁶ A, B: cesaře

⁷ a udělal A: i uděla; B: a uděla

⁸ A, B: kněze

⁹ B: božím

¹⁰ sedm set sedmnáctého léta A: sedm set sedmnácte let; B: VII set a XVII let

Šedesátý a šestý ciesař¹

Teodosius Třetí kraloval jeden rok. Ten byl pokorný člověk a držal ciesařství² velmi³ nábožně. I byl jeden mocný muž v té zemi řečený Leo, ten nepřál tomu jistému⁴ Teodosiovi proto, že on sstrčil otce jeho Anastasia s ciesařství⁵. I válel s tím ciesařem⁶ Teodosiem a naposledy⁷ jal Leo ciesařova⁸ syna a⁹ chtěl ho zahubiti. Tu tak zjednali, že Teodosius vzdal¹⁰ ciesařství¹¹ tomu

¹ Šedesátý a šestý ciesař A: Teodosius Třetí; B: LXVII. cesař

² A, B: cesařství

³ B: wohni (!)

⁴ jistému: v B chybí

⁵ sstrčil otce jeho Anastasia s ciesařství A, B: jeho otce Anastasie (B: Anastasia) strčil s cesařství

⁶ A, B: cesařem

⁷ B + pak

⁸ A, B: cesařova

⁹ B: i

¹⁰ B: wzal (!)

¹¹ A, B: cesařství

jistému¹² Lvovi. A skrze to syn mu se vrátil¹³. A tak ten jistý¹⁴ Lev k císařství přišel¹⁵. Ten¹⁶ jistý¹⁷ Teodosius a jeho syn byla oba kniežaty potom a vedli své životy¹⁸ až do smrti.

¹² jistému: v *B* chybí

¹³ *A, B*: vrátil

¹⁴ jistý: v *B* chybí

¹⁵ k císařství přišel] *A, B*: přišel k císařství

¹⁶ *A* + pak

¹⁷ jistý: v *B* chybí

¹⁸ byla oba kniežaty potom a vedli své životy] *A*: byla potom oba kněze a vedla svatý život; *B*: byli potom oba kněží a vedla svatý život

Šedesátý a sedmý císař¹

Leo Třetí kraloval s² svým synem Konstantinem pětmezciatma³ let. Za toho času⁴ přibrali se pohané do Konstantinopole⁵ a ležali⁶ před městem tři léta. Pak potom⁷ odtrhli a pobrali to vše, což s⁸ mohli, a zahubili. Pak⁹ byl ten císař¹⁰ oklamán od jednoho¹¹ mnicha tak zlého¹², že všechny¹³ obrazy kázal spáliti. A proto jej štráfoval **43r** papež svými listy velmi a zjednal, že císaři ižádná daň z Vlachs a z Říma¹⁴ nebyla dána. ¹⁵ Za těch času¹⁶ vstalo veliké tovařstvo¹⁶ mezi pohany i jeli přes moře do německých¹⁷ a vlaských zemí a dobyli mnoho měst. I¹⁸ zahnal král franský s¹⁹ těch z Lampart pomocí a zabil jich více²⁰ než stokrát sto tisíc²¹. Pak²² umřel²³ ten jistý císař²⁴ po božím²⁵ narození sedm set a čtyřicátého druhého léta²⁶.

¹ Šedesátý a sedmý císař] *A*: Obrazi byli shlazení; *B*: Obrazové byli zkaženi; *rkp A, B* blíže předloze, *sr. Tw 398/1*

² s: v *B* chybí

³ *B*: XXV

⁴ *A, B*: časov

⁵ *A*: Konstantinopole; *B*: Konstantinanápulí

⁶ *A*: leželi; *B*: ležiec

⁷ Pak potom] *B* ~

⁸ *A*: jsú

⁹ *A, B*: Potom

¹⁰ ten císař] *A*: ten císař Leo; *B*: císař Leo

¹¹ *A, B* + lstivého

¹² tak zlého] *A, B*: a zlého tak

¹³ *A* + svatých

¹⁴ že císaři ižádná daň z Vlachs a z Říma] *A*: že císaři žádná dan z Říma ani z Itálie; *B*: císaři že žádná daň z Říma ani z Itálie

¹⁵ v *A, B* zde samostatná kapitola **Veliký boj**; *rkp A, B* blíže předloze, *sr. Tw 398/8*

¹⁶ času¹⁶ vstalo veliké tovařstvo mezi pohany] *A, B*: časov vstal vzhóru veliký kzelšaft

¹⁷ *A, B*: německých

¹⁸ *A, B*: Ty

¹⁹ s: v *B* chybí

²⁰ *B*: velmi mnoho viac

²¹ *A*: tisícov

²² *A* + jest

²³ *B*: vmř (!)

²⁴ jistý císař] *A*: jistý císař (*Cze!*) Leo; *B*: zlý císař Leo

²⁵ *B*: božím

²⁶ čtyřicátého druhého léta] *A*: dvě a čtyřiceti let; *B*: XLII létě

Císař šedesátý a osmý¹

¹ Císař šedesátý a osmý] *A*: Konstantinus; v *B* nadpis chybí

Konstantinus Pátý, Lvuov syn², kraloval pětmezciatma³ let. Ten byl všecky své⁴ dni nešlechtný a zlý a vedl kúzla a cizoložstvie a uvedl mnoho kněží⁵ ve zlé běhy, v smilstvo a v jiné zlé skutky a⁶ v nečisté tak, že je svedl s jich dobré⁷ viery. A tak uděla⁸ consilium nebo zbor⁹ v Konstantinopoli¹⁰ a příkaza¹¹, aby boží¹² a jiných svatých¹³ obrazi byli doluov sňati a zahlazení¹⁴. A byl skrze čáry a skrze diábly¹⁵ tak¹⁶ obklíčen, že pohanským modlám ofěroval a jim se modlil¹⁷ a křesťanstvo mordoval velmi a hubil¹⁸, že obecnie lidé říkali¹⁹, že daleko přesáhl Diokleciána²⁰, toho ciesaře²¹ zlého, svým ukrutenstvím, co je páchal nad křesťany. Pak umřel v Konstantinopoli, jsa pln všeho nešlechetenstvie²², po božiem²³ narození sedmistého šedesátého pátého léta²⁴. Za toho časuov²⁵ šlo cesařství²⁶ v Konstantinopoli velmi doluov²⁷, že pohané dobyli cesařských²⁸ měst velmi mnoho na oné²⁹ straně moře a král franský uváza³⁰ se v německé³¹ a vlaské země³², ješto také k říši příslušely³³.

² Pátý, Lvuov syn] *A, B*: Lvov syn, (*A*: 125r) Pátý

³ *A*: pětmezciatma; *B*: XXV

⁴ všecky své] *A, B* ~

⁵ uvedl mnoho kněží] *A*: uvedl mnohé kněží s sebou; *B*: udělal mnoho kněží sebou

⁶ *a*: v *B* chybí

⁷ jich dobré] *B* ~

⁸ tak uděla] *A*: také udělal; *B*: tak udělal

⁹ consilium nebo zbor] *A*: consilium nebo radu; *B*: radu

¹⁰ *B*: Konstantiněnapuli

¹¹ *B*: příkaz 41r al

¹² *A, B*: božie

¹³ jiných svatých] *B*: jiné

¹⁴ byli doluov sňati a zahlazení] *A*: byli dolov sňati a zahlazení; *B*: byly dolov sňaty a shlazeny

¹⁵ čáry a skrze diábly] *A, B*: diábelské lstivé čáry

¹⁶ *B* + byl

¹⁷ v *A* zde samostatná kapitola **Obrazi zkažení**

¹⁸ velmi a hubil] *B*: a velmi hubil

¹⁹ *A, B*: řekli

²⁰ v *B* nečitelný, porušený text

²¹ ciesaře: v *A* chybí; *B*: cesaře

²² Pak umřel v Konstantinopoli, jsa pln všeho nešlechetenstvie: v *B* chybí

²³ *A*: božém; *B*: božím

²⁴ sedmistého šedesátého pátého léta] *A*: sedm set let, pět a čtyřiceti let; *B*: VII set LXV let

²⁵ *A, B*: časov

²⁶ *A*: cesařství; *B*: cesařstvie

²⁷ v Konstantinopoli velmi doluov] *A*: v Konstantinopoli velmi dolov; *B*: velmi doluov v Konstantiněnapuli

²⁸ *A, B*: cesařských

²⁹ *A, B*: né (*B*: nye!)

³⁰ *B*: vkaza (!)

³¹ *B*: německé

³² *B*: zemi

³³ *B*: příslušaly

Ciesař sedmdesátý¹

Leo Čtvrtý, dřieve řečeného² Konstantina syn, kraloval pět³ let. Ten byl najprv⁴ statečný a dobrý a činil křesťanuom⁵ velikú čest a chválu. A⁶ potom byl tak lakomý, že žádal jedné koruny, kteráž⁷

¹ Ciesař sedmdesátý] *A*: Leo Čtvrtý; v *B* nadpis chybí

² dřieve řečeného] *A*: dřeveřečeného

³ *B*: V

⁴ *A, B*: uprvé

⁵ *A, B*: křesťanóm

⁶ *A*: v *A, B* chybí

visela v jednom kostele a měla v sobě mnoho drahého kamenie. Tu on ⁸ vzal i vstavi tu korunu na hlavu svú⁹. A zatiem jej strči jeden rytieř tak, že on umře po božiem¹⁰ narození sedmistého a osmdesátého léta¹¹.

⁷ A, B: jako

⁸ A + jest

⁹ hlavu svú] A, B ~

¹⁰ A: božém; B: božím

¹¹ sedmistého a osmdesátého léta] A: sedm set a osmdesáte let; B: VII set a LXXX let

Sedmdesátý první cesař¹

A² Konstantinus, dříve řečeného³ Lva syn, kraloval s⁴ svú mateř Hirenú deset⁵ let. Ten jistý sstrčil mateř svú⁶ s cesařstvie⁷. Toho ona nad ním pomstila⁸ tak, že jemu⁹ oči vylúpi a kralovala zaň dvě létě. Za toho časuov ztratilo¹⁰ slunce svú krásu a světlost. To trvalo¹¹ sedmnácte dní pořád¹². I veczechu někteří, že se ¹³ to¹⁴ proto stalo, že ten dobrý a¹⁵ štědrý cesař jest¹⁶ oslepen. A když ten jistý cesař¹⁷ umřel, opět ta jistá¹⁸ Hirena vylúpi jeho synu oči ¹⁹, aby se nemohl nad ní mstíti²⁰ proto, že²¹ jeho otce oslepila. I²² kralovala sama v Konstantinopoli pět²³ let. Za těch časuov²⁴ byl veliký nepokoj v Římě a v těch zemích okolo, nebo²⁵ Řím a římské cesařstvie slušelo²⁶ pod řeckého cesaře²⁷ do Konstantinopole²⁸ a seděl daleko od Říma tak, že Římanuom²⁹ byla daleka pomoc ³⁰. A proto učinili ³¹ sobě Římané³² jiného cesaře³³ s papežovým povolením, aby jich bránil.

¹ Sedmdesátý první cesař] A: Konstantinus; B: LXXI. cesař

² A: v A, B chybí

³ dříve řečeného] A: dřevěřečeného

⁴ s: v B chybí

⁵ B: X

⁶ jistý sstrčil mateř svú] A: jistý strčil svú mateř; B: strčil svú mateř

⁷ A, B: cesařstvie

⁸ A, B: pomsti

⁹ A, B: mu

¹⁰ toho časuov ztratilo] A, B: těch časov ztrati

¹¹ To trvalo] A: A to trvalo; v B chybí

¹² sedmnácte dní pořád] A: pořád sedmnácte dní; B: pořád XVII dní

¹³ A, B + je

¹⁴ to: v B chybí

¹⁵ a: v A chybí

¹⁶ cesař jest] A: cesař (A: 125y) jest; B: cesař

¹⁷ jistý cesař] A, B: dobrý cesař slepý

¹⁸ jistá: v B chybí

¹⁹ A, B + proto

²⁰ nemohl nad ní mstíti] A, B: nad ní tiem méně (B: lépe) mohl mstíti

²¹ proto, že] A, B: jako

²² A, B: A

²³ Konstantinopoli pět] B: Konstantinénápuľi V

²⁴ A, B: časov

²⁵ okolo, nebo] A: okolo, neb; B: neb

²⁶ cesařstvie slušelo] A, B: cesařstvie slušalo

²⁷ řeckého cesaře] A: řeckého cesaře; B: řeckého cesaře

²⁸ B: Konstantinanápule

²⁹ A, B: Římanóm

³⁰ A, B + jeho

³¹ A + jsú

³² sobě Římané] B: Římené sobě

³³ A, B: cesaře

To byl cisař³⁴ Karel. ³⁵ A tak sta³⁶ byla dva cisaře³⁷ v křesťanství, jeden v Římě a druhý v Řeciech³⁸. I chtěl ten veliký římský cisař³⁹ Karel tu jistú cisařovú Hirenu⁴⁰, jakož jest⁴¹ cisařstvie držela⁴² v Konstantinopoli⁴³, pojieti za manželku proto, aby z tú dvú cisařství⁴⁴ opět jedno přišlo⁴⁵. To chtěla cisařová⁴⁶ **43v** také učiniti, ale byla od svého lidu řeckého jata a⁴⁷ byla v ⁴⁸ klášter vstrčena,⁴⁹ tamž i⁵⁰ musila přebývati. A byl na jejie místo volen cisařem Niceferus po božiem⁵¹ narození bez dvú osm set let⁵².

³⁴ A, B: cesař

³⁵ v A zde samostatná kapitola A tak jsta byla dva cesaře, v B Dva cesaře; rkp A, B blíže předloze, sr. Tw 401/1

³⁶ A: jsta

³⁷ A, B: cesaře

³⁸ T: rzečiech (!); A + jakož i dnes jsta; B + jako i dnes jsú

³⁹ římský cisař] A, B: cesař

⁴⁰ cisařovú Hirenu] A: cesařovú Hirenu; B: cesařovú Hirinu

⁴¹ A: je

⁴² cisařstvie držela] A, B: cesařstvie držala

⁴³ B: Konstantiněnapuli

⁴⁴ A, B: cesařství (B: Cefarftwie!)

⁴⁵ A, B: bylo

⁴⁶ A, B: cesařová

⁴⁷ svého lidu řeckého jata a] A, B: lidu jata od svého řeckého (B: řečeného) a (a: v B chybí); ... von dem volke zů Kriechen...

⁴⁸ A, B + jeden

⁴⁹ B + a

⁵⁰ i: v B chybí

⁵¹ cisařem Niceferus po božiem] A: Niciferus cesařem po božém; B: cesařem Niceferus po božím

⁵² bez dvú osm set let] A, B: sedm set let devadesát (B: a devadesáte) a dvě létě

¹ Sedmdesátý druhý cisař²

Niceferus³ kraloval v Konstantinopoli devět⁴ let. Za toho času⁵ sešlo cisařstvie⁶ v Konstantinopoli⁷ nemálo⁸ všecko. Ten bojoval s pohany a byl zabit. Pak na jeho místo přišel Michael, jeho dcery muž.

¹ B: **41v**

² Sedmdesátý druhý cisař] A: Nuciferus král; v B nadpis chybí

³ A: Nuciferus; Niceferus

⁴ Konstantinopoli devět] A: Konstantiněpoli devět; B: Konstantiněnapuli VIII

⁵ A, B: časov

⁶ A, B: cesařstvie

⁷ B: Konstantiněnapuli

⁸ A: nemálo

Sedmdesátý třetí cisař¹

Michael kraloval dvě² létě a ten byl dobrý křesťan a byl všem lidem³ mil a byl svobodný. A ty nadal, že byli zase bohatí⁴, kteréž jest Niceferus, jeho náměstek, ochudil⁵. On svítězil v⁶ mnohých

¹ Sedmdesátý třetí cisař] A: Michael; v B nadpis chybí

² B: II

³ lidem: v B chybí

⁴ zase bohatí] A, B ~

⁵ kteréž jest Niceferus, jeho náměstek, ochudil] A, B: jako jeho náměstek Niciferus (B: Niceferus) byl chudy zdělal

⁶ A: ve

bojích a vzdal ciesařstvie⁷ dobrovolně a byl mnichem. I byl Leo⁸, jedno knieže v Konstantinopoli⁹, na jeho miesto¹⁰ udělán. A již já chci řeckých ciesařuv¹¹ nechati, jakož sú¹² do siež doby¹³ byli, a chci¹⁴ psáti o ciesařích¹⁵ a o¹⁶ králích v Římě, neb sú¹⁷ nynie ovšem najmocnější a také sú pravú hlavú¹⁸ v svatém křesťanství.

⁷ A, B: cesařstvie

⁸ a byl mnichem. I byl Leo] A: a by mnichem. I byl Leo; B: aby mnichem byl. Leo

⁹ B: Konstantiněnapuli

¹⁰ A, B: miestě cesařem

¹¹ řeckých ciesařuv] A: řeckých cesařov; B: řeckých cesařov

¹² A: jsú

¹³ do siež doby] B: dosti dobří

¹⁴ A: **126r**: omylem písaře a chci zapsáno dvakrát

¹⁵ A, B: cesařích

¹⁶ o: v A, B chybí

¹⁷ A: jsú

¹⁸ sú pravú hlavú] A, B: pravá hlava jsú

Kterak král Karel franský byl veden na ciesařstvie¹

Karel, první a ten najmocnější ciesař, k ciesařství² přišel³, ješto čtli⁴ po božiem⁵ narození osm⁶ set let a jedno léto, a kraloval čtrnácte⁷ let a jeden měsíc⁸. Ten jistý⁹ Karel prvé, než¹⁰ ciesařem¹¹ byl, byl králem v Franciech¹², nad německými¹³ zeměmi a nad mnohými jinými¹⁴. A skrze něho¹⁵ ciesařská důstojnost¹⁶ přišla na německé země¹⁷. A to se také¹⁸ stalo v ty časy, jako ten jistý Karel¹⁹ byl králem v Francích²⁰ nad mnohými zeměmi a přemohl mnoho zemí a mnoho bojuv²¹ skonál, že sú²² o tom veliké knihy²³ udělány, ale mezi těmi všemi věcmi rozmnožoval královstvie franské velmi, neb ty země, kteréž král francský²⁴ dřevní měl, on jest ty země všecky také²⁵ přemohl, potom psané²⁶ Frisen a Quitan²⁷, Sasy, Uhry, Selamon²⁸, Lamparty a jiných mnoho zemí. A učinil to

¹ Kterak král Karel franský byl veden na ciesařstvie] A: Kterak cesařstvio přišlo na krále franského a na Němce; B: Kterak cesařstvie přišlo na krále franského a německého

² najmocnější ciesař, k ciesařství] A, B: najvěčí (B: největší) cesař

³ A, B + to léto; in dem iore

⁴ A, B: četli

⁵ B: božím

⁶ B: VIII

⁷ B: XIII

⁸ B: měsíc

⁹ jistý: v B chybí

¹⁰ A, B + je

¹¹ A, B: cesařem

¹² v Franciech,] A, B: u Frankrichu a

¹³ B: německými

¹⁴ a nad mnohými jinými] A: i ...; v B chybí

¹⁵ B: nien (!)

¹⁶ ciesařská důstojnost] A, B: cesařská dostoynost

¹⁷ německé země] A, B: Němce

¹⁸ A, B: takto

¹⁹ jistý Karel] B: král

²⁰ v Francích] A: u Frankrichu a; B: nad Frankrichem (ffrankrychu!) V let a

²¹ A, B: bojov

²² A: jsú

²³ B: kniehy

²⁴ A, B: franský

²⁵ jest ty země všecky také] A: je všecky také, ty země; B: je všecky

²⁶ B: psané (pfa!) najprvní

právo²⁹, neb ti páni a králi v těch zemích vedli mnoho svéuole³⁰ a lakomství proti božiemu³¹ kostelu, ³² proti jich³³ lidem. ³⁴ Také bylo v Lampartech v ty časy v království³⁵ a slul jich král Desiderius. I³⁶ uvázal se v mnoho zemí³⁷ a mnoho měst³⁸, jakož pod papeže³⁹ a pod kostel slušaly. A protož⁴⁰ poslal papež Adrianus k králi franskému, nebo⁴¹ v ty časy byl král najmocnější v světě, a⁴² prose jeho⁴³, aby jemu⁴⁴ ku pomoci přijel <proti>⁴⁵ Desideriovi, králi lampartskému. I jel král k papežově prosbě⁴⁶ do Lampart a oblehl jich krále v Paví i⁴⁷ jal toho krále Desideria ⁴⁸ i⁴⁹ pomocníky a poslal⁵⁰ je všechny u věčné vězení⁵¹. A tak král Karel připravil ⁵² pod svú moc a vrátil papeži a k⁵³ kostelu ⁵⁴ jich země ⁵⁵ zase, jakož⁵⁶ král Desiderus je držal⁵⁷. A tak to království lampartské sešlo, že potom více ižádného⁵⁸ krále není, leč by jim který skrze císaře byl⁵⁹ dán. ⁶⁰ Potom jel Karel⁶¹ do Říma ku⁶² papeži. I přijelo ku⁶³ papeži a k němu puol čtvrtá sta a tři biskupové⁶⁴ papežovým kázáním. Potom⁶⁵ ten jistý⁶⁶ papež dal králi Karlovi plnú moc⁶⁷, aby on a jeho budoucí potom⁶⁸ volili a dělali papeže a arcibiskupa a stvořovali⁶⁹, ale tak, aby byli voleni prvé každý⁷⁰ od své kapitoly. A

²⁷ Frisen a Quitan] *A*: Frijen, Aquitanien; *B*: Frisen a Quitanien; Friefen, Aquitanie

²⁸ *A*: Selanen; *B*: Solamen; Slaven

²⁹ *A*, *B*: proto; darumb

³⁰ *A*, *B*: své vôle

³¹ *A*: božiemu

³² *A*, *B* + a

³³ *B*: těm

³⁴ v *A* zde samostatná kapitola **Bylo království v Lampartech**; *rkp A* blíže předloze, sr. Tw 402/20

³⁵ v království] *A*, *B*: království

³⁶ *A*: A

³⁷ mnoho zemí] *B*: mnohé země

³⁸ a mnoho měst] *A*: a měst; v *B* chybí

³⁹ jakož pod papeže] *A*: jako pod papež

⁴⁰ *A*, *B*: proto

⁴¹ k králi franskému, nebo] *A*: Karlovi, králi franskému, neb je; *B*: k Karlovi, králi franskému, neb

⁴² a: v *B* chybí

⁴³ *A*, *B*: ho

⁴⁴ *A*, *B*: mu

⁴⁵ doplněno podle *rkp A*

⁴⁶ k papežově prosbě] *A*, *B*: skrze papežovu prosbu

⁴⁷ v Paví i] *A*: u Pafer a; *B*: v Pasey a; zů Pafey und

⁴⁸ *A* + a jeho syna; *B* + i jeho syna

⁴⁹ *B*: a

⁵⁰ a poslal] *A*: a šikoval; *B*: i šikoval

⁵¹ u věčné vězení] *A*, *B*: u vězení u věčné

⁵² *A*, *B* + Lamparty; zů Lamparten

⁵³ *A*, *B*: jich

⁵⁴ *B* + a

⁵⁵ *A*: **126v**

⁵⁶ *A*, *B*: jako

⁵⁷ je držal] *A*: držal a byl odjal papeži; *B*: je držal a **42r** byl odjal papeži

⁵⁸ více ižádného] *A*, *B*: víc žádného

⁵⁹ který skrze císaře byl] *A*: byl který skrze císaře; *B*: který byl od císaře

⁶⁰ v *A* zde samostatná kapitola **Césař dělal pak papeže**; v *B* **Césař dělal papeže. Bude hra**; *rkp A, B* blíže předloze, sr. Tw 403/8

⁶¹ *B*: král

⁶² *A*, *B*: k

⁶³ *A*, *B*: k

⁶⁴ puol čtvrtá sta a tři biskupové] *A*: sto a tři a padesát biskupův jeho a; *B*: sto a padesát biskupův a III

⁶⁵ *A*: Pak; v *B* chybí

⁶⁶ jistý: v *B* chybí

⁶⁷ králi Karlovi plnú moc] *A*, *B*: jemu plnú moc, králi Karlovi

⁶⁸ *A*, *B*: po něm

⁶⁹ arcibiskupa a stvořovali] *A*, *B*: arcibiskupy a jiné biskupy a stvrzovali

dal mu také mnoho jiného **44r** svobodenstvie. Potom po stu letech byl ⁷¹ jiný, řečený Adrianus Třetí. Ten odvolal to⁷² a opět usadil, aby císař neměl činiti nic⁷³ s papežem ani více biskupov⁷⁴ dělal. Avšak se císaři⁷⁵ na to neobrátili a ostali⁷⁶ tak v své moci. Pak po mnoho⁷⁷ letech, když ten jistý⁷⁸ Karel přemohl mnoho zemí⁷⁹, jakož jest dříve⁸⁰ pověděno, avšak⁸¹ nejvíce bydlil v německých⁸² zemích. I byl jeden papež v Římě řečený Lev⁸³ Třetí, toho jali Římané^{84 85} i⁸⁶ vylúpili mu oči⁸⁷ a uřezali mu jazyk. I jel ten jistý⁸⁸ papež k⁸⁹ králi Karlovi a on⁹⁰ byl v ty časy <v>⁹¹ Vlašiech⁹². I⁹³ je se mu žalovati své veliké hanby a škody, nebo⁹⁴ král Karel pomáhal každému rád, komu⁹⁵ se násilí a bezprávie dalo. A proto jel s tímto jistým⁹⁶ papežem s⁹⁷ Lvem do Říma a vsadil jej zase v jeho duostojenství⁹⁸ a zahnal ty, jakož sú⁹⁹ papeži bezprávie učinili, a srovnal¹⁰⁰ mnoho sváruov a křikuov tu v¹⁰¹ městě. A¹⁰² pomáhal vdovám a sirotkuom¹⁰³ a obecně¹⁰⁴, k čemuž kto¹⁰⁵ spravedliv byl, jakož sú dříve odtištění¹⁰⁶ byli od¹⁰⁷ své pravdy. A když to Římané uzřechu a biskupové¹⁰⁸, že císařové řečtí¹⁰⁹, jakož prvé římské císařství pod nimi¹¹⁰ bylo čtyři¹¹¹ sta let, a¹¹² žádné snažnosti ani¹¹³ tbanie neměli¹¹⁴ o sirotcích a o vdovách a že

⁷⁰ byli voleni prvé každý] *A, B*: prvé byli voleni každý (každý: v *B* chybí)

⁷¹ *A, B* + papežem

⁷² odvolal to] *B*: vodvolal toho

⁷³ císař neměl činiti nic] *A, B*: císař nic neměl činiti

⁷⁴ *A, B*: biskupov

⁷⁵ *A, B*: císaři

⁷⁶ a ostali] *A*: ale stáli

⁷⁷ mnoho] *A*: mnoho sto; *B*: několika stech

⁷⁸ jistý: v *B* chybí

⁷⁹ mnoho zemí] *A*: mnohé země

⁸⁰ *A*: dřeve

⁸¹ *A*: však

⁸² *B*: německých

⁸³ řečený Lev] *A*: Leo řečený; *B*: řečený Leo

⁸⁴ jali Římané] *A, B*: jeli Římené

⁸⁵ v *A* zde samostatná kapitola **Papež byl oslepen**

⁸⁶ *B*: a

⁸⁷ *B*: voči

⁸⁸ jistý: v *B* chybí

⁸⁹ k: v *B* chybí

⁹⁰ *A, B*: ten

⁹¹ doplněno podle *rkp A, B*

⁹² *A, B*: Sasech (*Ize interpetovat i Saséch*); in Sahlffen

⁹³ *A, B*: A

⁹⁴ hanby a škody, nebo] *A, B*: škody a hanby, neb

⁹⁵ *A, B*: komuž

⁹⁶ jistým: v *B* chybí

⁹⁷ *A, B*: se

⁹⁸ *A, B*: dóstojenstvie

⁹⁹ *A*: jsú

¹⁰⁰ *A, B*: zjednal

¹⁰¹ sváruov a křikuov tu v] *A, B*: svárov a krikov (*B*: křikov) tu u

¹⁰² *B*: I

¹⁰³ *A, B*: sirotkóm

¹⁰⁴ *A, B* + všem lidem; menglichem

¹⁰⁵ k čemuž kto] *A*: ktož jest k čemu; *B*: ktož je v čem

¹⁰⁶ jakož sú dříve odtištění] *A*: jako jsú dřeve odtištění; *B*: jako sú dřeve votištění (*wotifflieni*!)

¹⁰⁷ *B*: vod

¹⁰⁸ Římané uzřechu a biskupové] *A, B*: Římené a biskupi uzřechu

¹⁰⁹ císařové řečtí] *A*: císařové řečtí, *B*: císařové řeči

¹¹⁰ prvé římské císařství pod nimi] *A, B*: římské císařství pod jich mocí

¹¹¹ *B*: IIII

¹¹² a: v *A, B* chybí

sirotkuov¹¹⁵ a vdov nebránili¹¹⁶, jakož ciesařuom¹¹⁷ slušie, a že ciesařstvím žena vládla a té řiekali¹¹⁸ Hirena, jako dřieve¹¹⁹ pověděno o tom¹²⁰.

¹¹³ A: 127r

¹¹⁴ tbánie neměli] A: dbánie

¹¹⁵ A: sirotkóv

¹¹⁶ A, B: nebránie

¹¹⁷ jakož ciesařuom] A: jakož cesařóm a králóm to; B: cesařóm a králóm a to (a *patrně omylem písaře*)

¹¹⁸ ciesařstvím žena vládla a té řiekali] A, B: ciesařstvím (B: cesařstvím) vládne žena, té řékali (B: řiekali)

¹¹⁹ jako dřieve] A: jakož dřeve; B: jakož prvé

¹²⁰ o tom] A, B: jest

Kterak ciesařstvie zase do Říma přišlo od Řekuov za Karla¹

A tak, že to bylo² dobře podobné, neb král Karel³ byl tak veliký užitek v křesťanství zjednal, nebo⁴ on pohany na mnoho místech vyhnal z křesťanstva. A že papeže a Řím od mnohých nepřátel a od krále lampartského⁵ zprostil a že vdovám a sirotkuom⁶ a jiným smutným lidem pomáhal⁷, že se jim právě a spravedlivě⁸ stalo, a protož⁹ papež a Římané všickni¹⁰ volali k¹¹ králi Karlovi a řkúc: „On má římský cesař¹² a rozmnožitel říše slúti a býti¹³ pro tu věc,“ jakož jest dřieve¹⁴ pověděno. A papež korunoval¹⁵ na ciesařstvie krále Karla¹⁶, jakož toho obyčej byl. A tak vyšlo ciesařstvie z Řekuov¹⁷ a dostalo se králi franskému a Němcuom¹⁸, neb v ty časy králi franští byli Němci a najviece¹⁹ měli v německých²⁰ zemích, jakož potom bude pověděno v páté kapitole, jakož tam psáno stojí o té zemi na Rýně a²¹ o králích franských. A kterakž koli Řekuom²² z jich rukú jest vyňato ciesařstvie²³, však oni proto vždy dělají²⁴ sobě cesaře²⁵, ale jich cesařská²⁶ moc jest velmi malá proti německému ciesařství²⁷. A již sem pověděl, proč aneb²⁸ kterak²⁹ vzata Řekuom³⁰ a do

¹ Kterak ciesařstvie zase do Říma přišlo od Řekuov za Karla] A, B: Proč je cesařstvie odešlo od Řekóv; rkp A, B blíže předloze, sr. Tw 403/29

² A tak, že to bylo...] v B *homoioleuton* – věta vepsána na konci předchozí kapitoly: ...a tak, že to by...

³ Karel (kaarel!): v B *chybí*

⁴ B: neb

⁵ od mnohých nepřátel a od krále lampartského] A, B: od lampartského (B: lampertského) krále a od mnoho jiných jich nepřátel

⁶ A, B: sirotkóm

⁷ A, B: pomohl

⁸ právě a spravedlivě] A, B: pravé a spravedlivé

⁹ A, B: proto

¹⁰ Římané všickni] A, B: Římené všichni

¹¹ volali k] B: volili; rúftent

¹² A, B: cesař

¹³ B: by

¹⁴ A: dřeve

¹⁵ B: koru 42v noval

¹⁶ na ciesařstvie krále Karla] A, B: krále Karla na cesařstvie

¹⁷ ciesařstvie z Řekuov] A, B: cesařstvie z Řekóv

¹⁸ A, B: Němcóm

¹⁹ A + sú

²⁰ T: niemeľkych (!); B: německých

²¹ a: v B *chybí*

²² kterakž koli Řekuom] A, B: kakžkolivěk Řekóm

²³ A, B: cesařstvie

²⁴ B: dělali

²⁵ A, B: cesaře

²⁶ A, B: cesařská

²⁷ německému ciesařství] A: německému cesaři; B: německému cesaři; eines dütschen keyfers

²⁸ B: neb

německých zemí³¹ přišla. A již chci opět³² pověděti, kterak volenie říše³³ přišlo na sedm konferštuov³⁴. Pak potom po dvů stů letch, kterak se stalo za císaře Oty řečeného Třetí³⁵, nebo sú³⁶ za toho císaře usúzeni³⁷.

²⁹ A, B + říše

³⁰ A, B: Řekóm

³¹ do německých zemí] A, B: na Němce

³² opět: v A, B chybí

³³ A: říšské; B: říské

³⁴ A, B: korfeštův

³⁵ kterak se stalo za císaře Oty řečeného Třetí] A: bude pověděno potom za třetího císaře řečeného Ota; B: bude pověděno potom za Třetího císaře Oty

³⁶ nebo sú] A: neb jsú; B: neb sú

³⁷ císaře usúzeni] A: císaře časův usazeni; B: císaři usazeni; ... ufgefetzt

Kterak mnoho království a biskupství¹ jest v křesťanství

Také máme věděti, že² když v křesťanství jsta³ dva císaře⁴, jeden v Římě a⁵ druhý v Konstantinopolí⁶, jest také⁷ pětmezciatma království⁸ v⁹ křesťanství¹⁰. Těm říkají takto franské, englické, české, uherské, Kastelelegio, Sicilie, aragunské, portugalské, Dumarky, Armenie, Kýpr, království škotské, Sardimen, Norverk, Trimaklien¹¹, Irlantina¹² čtvero království. Také bylo **44v** dřívě¹³ mnoho království v křesťanství¹⁴, ješto nynie sú¹⁵ knížetství¹⁶ a hrabství. Také¹⁷ pravie někteří, že by byla¹⁸ s oné strany moře India, jakož¹⁹ svatý Tomáš²⁰ leží, že jest to také²¹ křesťanské císařství²². A říkají²³ každému tomu císaři Johanes presbiter, totiž²⁴ kněz Jan. A ten také má

¹ království a biskupství] A, B: králův a biskupův

² že: v A, B chybí

³ B: sta

⁴ A, B: císaře

⁵ a: v B chybí

⁶ A: Konstantiněpoli, to jest v Řecích; B: Konstantiněpuli, to jest v Řecích

⁷ jest také] A, B ~

⁸ pětmezciatma království] B: XV království (*kralowftwie!*)

⁹ A: **127v**

¹⁰ v křesťanství: v B chybí

¹¹ Těm říkají takto franské, englické, české, uherské, Kastelelegio, Sicilie, aragunské, portugalské, Dumarky, Armenie, Kýpr, království škotské, Sardimen, Norverk, Trimaklien] A: A těm říkají Frankrich, Englant, Uhry, Kastile, Legio, Sicilie, Arragonia, Portigal, Denmarky, Meyrken, Navaré, Armenie, Kýpr, království (*kralowfke!*) Šotské, Sardinien, Norvej (*nelze vyloučit čtení Norvej*), Trmalien, Čechy, Bolonien, Dunies, Normandie, Irlatin; B: a těm říkají takto Frankrich, Englant, Uhry, Kastelie, Legio, Sicilie, Arragoina, Portigal, Dumarky, Mierken, Vavarre, Armenie, Cypr, království (*kralowfke!*) sotské, Sardinien, Norvej (*nelze vyloučit čtení Norvej*), Tirmaklien, Čechy, Bolonien, Dumes, Normandie, Irbant; sr. Tw 404/29 – 405/3: Frangrich, Engellant, Ungern, Caftelle, Legio, Sycilien, Arrogonie, Portugal, Maiorken, Naverne, Armenien, Cypern, Kragkouwe, Schotten, Sardynien, Dennemarg, Norwege, Trynaclie, Behem, Plonien, Dünes, Normandye und in Hibernia das ift Irlant

¹² A, B + má

¹³ A: dřívě

¹⁴ Také bylo dřívě mnoho království v křesťanství] A: Také bylo dřívě mnoho království; v B chybí

¹⁵ A: jsú

¹⁶ B: kněžství

¹⁷ B: Tak

¹⁸ A, B: bylo

¹⁹ A, B: jako

²⁰ B: Tóma

²¹ jest to také] A, B: to také jest

²² A, B: císařství

²³ A: říkají

²⁴ císaři Johanes presbiter, totiž] A, B: císaři

mnoho kráľuov kresťanských²⁵ pod sebú. Ale když je tak daleko, tehdy zde o něm nevieme²⁶. Také v Ejipte v pohanství každý slóve žoldán z Babylona. A náš cesař²⁷ slóve římsky cesař neb²⁸ augustus. Item²⁹ jest v kresťanství s této³⁰ strany moře osm³¹ set biskupství kromě těch³², ješto pod papeže slušejí³³, jako větši³⁴ díel leží jich mezi pohany³⁵, těch nechám já tak³⁶ pro ukrácení řeči a budu zase praviti o cesařovi³⁷ Karlovi. ³⁸ A³⁹ když ⁴⁰ Karel korunován v Římě⁴¹ na cesařství⁴², i udělal v Cáchách klášter Matce božie⁴³ ke cti a k⁴⁴ chvále ⁴⁵ a ⁴⁶ velikým okrášením od zlata a od stříbra⁴⁷ a od⁴⁸ drahého kamenie. A kázal slupy mramorové z Říma voziti a z Raveny a Tetry⁴⁹ a nehleděl⁵⁰ na žádný základ⁵¹ ani na ztravu, ani na kterou práci. A když ten klášter chtěl⁵² světiti, bylo tak mnoho panstva, že by bylo o tom⁵³ mnoho praviti. Tu přijel⁵⁴ sám papež⁵⁵ z Říma a s ním dvě⁵⁶ stě a sedmdesáte a pět biskupův⁵⁷ kromě jiných kniežat a pánuův⁵⁸ ze všech zemí s velikú mocí a⁵⁹ s velikým duostojenstvím⁶⁰ a s velikú ctí⁶¹ byl ten⁶² kostel svěcen. A tak to usadili a ⁶³ chtěli to mieti, aby ten kostel v Cáchách byl hlava ze všech kosteluův⁶⁴ v německých zemích. A přidal

²⁵ kráľuov kresťanských] A, B: kresťanských kráľov

²⁶ A: neumieme dobre praviti tak, neb každý cesař v Indí jest, jehož to najvyššie jméno kněz Jan; B: neumieme tak daleko praviti, neb každý cesař v Indí jest jeho to největšie jméno kněz Jan

²⁷ A, B: cesař

²⁸ cesař neb] A: cesař anebo; B: cesař neb

²⁹ A: Také

³⁰ s této] A: se; B: oné

³¹ B: VIII

³² biskupství kromě těch] A: biskupův kromě těch biskupství; B: biskupův

³³ A, B: neslušejí

³⁴ A: věčí

³⁵ A, B: pohanstvem

³⁶ tak: v B chybí

³⁷ A, B: cesaři

³⁸ v A, B zde samostatná kapitola **O klášteřu v Cáchách** (v A původní znění Czezechach, e škrtnuto, nad ním napsáno a); rkp A, B blíže předloze, sr. Tw 406/1

³⁹ A: v A chybí

⁴⁰ B + cesař

⁴¹ korunován v Římě] A: korunován v Římě byl; B: v Římě korunován byl

⁴² A, B: cesařství

⁴³ A, B: boží

⁴⁴ k: v B chybí

⁴⁵ A, B + s velikým dostojenstvím

⁴⁶ B + s

⁴⁷ od zlata (zlta!) a od stříbra] A, B: od stříbra a od zlata

⁴⁸ od: v A chybí

⁴⁹ A: Trýry; B: Triery; Triere

⁵⁰ B: nehlédal

⁵¹ žádný základ] A: i žádný náklad; B: ža^{43r}dný náklad

⁵² ten klášter chtěl] A, B: chtěl ten klášter

⁵³ bylo o tom] B: o tom bylo

⁵⁴ B: přijal

⁵⁵ sám papež] A ~

⁵⁶ B: II

⁵⁷ a sedmdesáte a pět biskupův] A: šestdesát a pět biskupův; B: LXV biskupův

⁵⁸ A, B: pánův

⁵⁹ a: v B chybí

⁶⁰ A, B: dostojenstvím

⁶¹ T: cžti (!)

⁶² byl ten] A ~

⁶³ A: ^{128r}

⁶⁴ A, B: kostelův

tomu městu⁶⁵ skrze⁶⁶ ten kostel duostojenstvie⁶⁷, aby ciesař⁶⁸ alebo král římský svú první korunu tu⁶⁹ přijal.

⁶⁵ B + a

⁶⁶ B + to město a

⁶⁷ A, B: dóstojenstvie

⁶⁸ A, B: césař

⁶⁹ tu: v B *chybí*

O třech¹ korunách ciesařských²

Ted' máte věděti, že ciesař³ musí tři koruny přijieti. Prvnie⁴ koruna jest železná a ta znamenává, že ciesař alebo říský⁵ král má mocen⁶ býti. Tu přijme⁷ od biskupa z Kolína u Matky božie v⁸ Cáchách. Druhá koruna⁹ jest stříbrná¹⁰, ta znamenává, že ciesař má býti¹¹ čistý a spravedlivý, tú má býti korunován v Meduláně¹² od biskupa Mundacia¹³ v Lampartech. Třetie koruna jest zlatá, ta znamenává, že ciesař má býti urozený¹⁴ na ctnosti,¹⁵ spravedlivosti a dobrými obyčeji všecy jiné pány přesáhnúti má¹⁶, jakož zlato všecy jiné kovy přesáhá svú čistotú¹⁷. Tu korunu musí¹⁸ přijieti od papeže aneb¹⁹ komuž by papež miesto sebe²⁰ poručil, a tepruv bude pravý ciesař²¹. A když ten jistý ciesař²² v Cáchách ten kostel²³ dodělal, jakož dřieve pověděno, i měli pohané Boží²⁴ hrob a tu zemi Svatú²⁵ zkazili, jakož dřieve křesťané měli ji²⁶ mnoho let v svú rukú. To vzkázal ciesař²⁷ z Konstantinopole²⁸ a patriarcha²⁹ z Jeruzaléma ciesaři³⁰ Karlovi. Tu se slitoval ciesař Karel a jel³¹ s velikým lidem tam a dobyl³² té země zase pod křesťany. A jel zase do Konstantinopole a dával³³ mu

¹ B: čtyřech; von drigen

² A, B: césařských

³ A, B: césař

⁴ B: První

⁵ ciesař alebo říský] A, B: césař alebo římský

⁶ A, B + a silen; starg und mehtig

⁷ A, B + on

⁸ A, B + kláštere v

⁹ koruna: v B *chybí*

¹⁰ A: stříbrná

¹¹ že ciesař má býti] A, B: aby byl

¹² A: Meláně

¹³ A: Vundecia; B: Mundecia; *patrně chybou překladatele, sr. v předloze in der kirchen zů Mundecia*

¹⁴ césař má býti urozený] A, B: césař na urození a

¹⁵ A, B + a na

¹⁶ přesáhnúti má] A ~; v B *chybí*

¹⁷ všecy jiné kovy přesáhá svú čistotú] A, B: všecko jiné kování přesáhne svú ctností a čistotú; B: všecko jiné kování přesáhne svú čistotú a cností

¹⁸ A, B + on

¹⁹ A + od toho; B + toho (tomu!); von dem

²⁰ by papež miesto sebe] A: by papež od sebe; B: od toho miesto sebe papež

²¹ A, B: césař

²² jistý ciesař] A: jistý césař Karel; B: césař

²³ B: klášter

²⁴ A: Buoží

²⁵ zemi Svatú] A, B ~

²⁶ dřieve křesťané měli ji] A, B: křesťané měli dřeve (B: dřieve)

²⁷ To vzkázal ciesař] A: Tu vzkázali (*chybou písaře*) césař; B: To vzkáza césař

²⁸ B: Konstantinanápule

²⁹ A, B: patriarchy

³⁰ A, B: césaři

³¹ slitoval ciesař Karel a jel] A: slitova césař Karel i těže; B: slitova i těže

³² A, B: doby

³³ do Konstantinopole a dával] A: na Konstantinopole i dával; B: na Konstantinnápule i dal

ten cesař³⁴ mnoho stříbra a zlata³⁵. A tak cesař³⁶ Karel nežádal na tom cesaři nic³⁷ než svátosti. I dal³⁸ mu ten jistý cesař³⁹ částku trnové koruny Pána našeho Ježíše Krista a tři hřebíky⁴⁰, jako jimi byly ruce a nohy přikovány⁴¹, a kus svatého kříže a Matky božie⁴² košile a jiné svátosti mnoho.⁴³ To **45r** on vše pobral s sebou a dal⁴⁴ to vše do kláštera k Matce božie⁴⁵ do Cách, ješto on jej znova udělal, jakož je o tom dřieve⁴⁶ pověděno. A udělal⁴⁷ jiných tak mnoho kosteluov⁴⁸, jakož jest slov v abecedě. A nechal u každého kostela, kterýž jest⁴⁹ udělal, jednoho zlatého slova, ješto lepší bylo než sto hřiven zlata. A⁵⁰ on také rozmnožil čtvero biskupstvie⁵¹ platem a velikú ctí. Tu sú ta⁵² biskupstvie, Mohuc⁵³, Kolín, Štraspurk⁵⁴. A dělal deset⁵⁵ let most přes Rýn v Mohuci⁵⁶. A když jej udělal, tak mněli, že by⁵⁷ věčně stál, i přijide nechtiec oheň v ten most a tak, že jej vešken zbořil a spálil⁵⁸. A když již cesař Karel⁵⁹ stár a nemocen byl od velikých bojův a práce, jakož⁶⁰ on je⁶¹ mieval v⁶² bojích⁶³ s pohanstvem a zahnal je od jednoho konce⁶⁴ až do druhého konce⁶⁵ moře, i obeslal⁶⁶ kniežata a biskupy a jiné přátely⁶⁷ a srovnal⁶⁸ všecky sváry, což mezi⁶⁹ nimi bylo,⁷⁰ tak⁷¹, že je smířil⁷² všecky.⁷³ Ihned poslal⁷⁴ po svého pravého syna Ludvíka, jakož⁷⁵ jej byl dřieve⁷⁶

³⁴ A, B: cesař

³⁵ A, B + a drahého kamenie. Toho on všeho nechtěl; unde edelgesteine. des wolte er nüt

³⁶ A, B: cesař

³⁷ cesaři nic] A: cesaři nic jiného; B: cesaři jiného nic

³⁸ A, B: da

³⁹ jistý cesař] A: jistý řecký cesař jednu; B: cesař řecký jednu

⁴⁰ trnové koruny Pána našeho Ježíše Krista a tři hřebíky] A, B: našeho Pána Jezukrista trnové koruny a těch jistých (jistých: v B *chybí*) hřebíkův

⁴¹ a nohy přikovány] A: a nohy proklány; B: proklány a nohy

⁴² A: **128v**

⁴³ B: **43v**

⁴⁴ pobral s sebou a dal] A: s sebou pobra i da; B: sebou pobra i da

⁴⁵ kláštera k Matce božie] A, B: Matky božie kláštera

⁴⁶ je o tom dřieve] A: jest dřeve; B: jest dřieve

⁴⁷ A: uděla

⁴⁸ jiných tak mnoho kosteluov] A: ... kostelův; B: mnoho jiných kostelův

⁴⁹ A, B + on

⁵⁰ A: v A, B *chybí*

⁵¹ A, B + velikým; mit groffen

⁵² Tu sú ta] A: To jsú tato; B: To sú na to

⁵³ A: Mohuč

⁵⁴ A: Zalcpurk; B: Zalcprus; Saltzburg *red. A–B, Strosburg red. C, sr. Tw 407 ad 25*

⁵⁵ B: X

⁵⁶ přes Rýn v Mohuci] A, B: u Mohuči (B: Mohuci) přes Rýn

⁵⁷ tak mněli, že by] A, B: že tak mněli, by

⁵⁸ zbořil a spálil] A ~; B: spálil a rozbořil

⁵⁹ již cesař Karel] A: cesař Karel; B: cesař Karel již

⁶⁰ práce, jakož] A: prací, ješto

⁶¹ on je] A, B ~

⁶² A, B: u

⁶³ B: bojích (bogiech!)

⁶⁴ B + moře

⁶⁵ do druhého konce] B: na druhý konec

⁶⁶ A, B: obesla

⁶⁷ A, B: preláty; prelaten

⁶⁸ A, B: zjedna

⁶⁹ T: mezy (!)

⁷⁰ A, B + a

⁷¹ B: ta (!)

⁷² A, B: smieřil (B: smířil) a zjednal

⁷³ A + A

⁷⁴ ihned poslal] A: inhed posla; B: ihned posla

⁷⁵ A: jako

králem učinil v Aqviní⁷⁷, a korunoval⁷⁸ jej a poručil jemu ciesařstvie⁷⁹. A tak byl přes zimu v Cáchách⁸⁰ i umřel⁸¹, jsa pln⁸² dobrých věcí⁸³ a všeho dobrého, po božiem⁸⁴ narození osm⁸⁵ set let patnáctého⁸⁶. A byl pochován⁸⁷ v tom klášteře v Cáchách, jako jej byl⁸⁸ udělal. A mají jej⁸⁹ za svatého a pamatují⁹⁰ jeho den jako⁹¹ jiných velikých svatých.

⁷⁶ A: dřeve

⁷⁷ učinil v Aqviní] A, B: udělal v Aquitaní; gemaht zů Aquitanie

⁷⁸ A: korunova; B: korunovav

⁷⁹ poručil jemu ciesařstvie] A, B: poruči mu cesařské dostoženstvie

⁸⁰ v A, B zde samostatná kapitola, A: **Karel umřel**; B: **Kterak umřel**; rkp A, B blíže předloze, sr. Tw 408/9

⁸¹ i umřel] A: a umřel jest; B: a i umřel

⁸² jsa pln] B ~

⁸³ A, B: skutkóv

⁸⁴ A: božém; B: božím

⁸⁵ B: VIII

⁸⁶ A: patnácte let; B: XV let

⁸⁷ A, B: schován

⁸⁸ jako jej byl] A: jakož jej; B: jako jej

⁸⁹ jej: v B chybí

⁹⁰ A, B + a světie

⁹¹ B: jakož

Sedmdesátý a pátý ciesař¹

Ludvík, dříve řečeného² Karla syn, s svým synem Lotoriem kraloval pětmezcieta³ let. A měl tři syny, Lotoria⁴, Pipen a Ludvíka. A udělal najstaršieho⁵ syna Lotoria ciesařem⁶ a poručil mu⁷ hispanskú⁸ zemi. A druhého syna, Pipen⁹, uděla¹⁰ králem v Aqviní¹¹. A třetího syna, Ludvíka, udělal¹² králem v Bavořech¹³ a v Švábiech. Potom uložil¹⁴ to s¹⁵ svým synem a s¹⁶ zemskými pány, že on ciesařstvie vzdal¹⁷ svému synu a sám byl v¹⁸ svého syna moci. A on s jinými jeho syny zbavil otce ciesařstvie¹⁹. Avšak byl²⁰ zase ten rok ciesařem a vrátil²¹ se zase v své duostojenstvie²². A synové dachu se jemu na milost a sjednachu se s²³ svým otcem a otec jim odpustil a nechal

¹ Sedmdesátý a pátý ciesař] A: Ludvík král; B: LXXV. cesař

² dříve řečeného] A: dříveřečeného

³ s svým synem Lotoriem kraloval pětmezcieta] A: kraloval s svým synem Lotariem (lotanyem/) pětmezcieta; B: kraloval svým synem Lorariem XXV; mit ... Lothario

⁴ A: Lotarium; B: Lotoriam

⁵ A: najstaršieho

⁶ Lotoria ciesařem] A, B: Lotaria cesařem k sobě

⁷ poručil mu] A: poruči mu; B: poručil jemu

⁸ B: ispanskú

⁹ A, B: Pipu

¹⁰ B: udělal

¹¹ A, B: Aquitaní

¹² A: uděla

¹³ A: Bavořech

¹⁴ A, B: uloží (A: ulo^{129r}ži)

¹⁵ s: v B chybí

¹⁶ s: v A chybí; B: z (!)

¹⁷ ciesařstvie vzdal] A, B: cesařstvie vzda

¹⁸ byl v] A: by u; B: u

¹⁹ on s jinými jeho syny zbavil otce ciesařstvie] A, B: oni svého otce zbavichu cesařstvie

²⁰ A, B: by

²¹ ciesařem a vrátil] A, B: cesařem a vráti

²² A, B: dostoženstvie

²³ se s] A: s; B: se

Lotoriovi cesařské²⁴ koruny. A umřel²⁵ po božiem narození osm set let čtyřicátého léta²⁶ a byl v Mohuci pochován²⁷. Za toho cesaře²⁸ časov vztrhlo²⁹ se veliké povětríe a hřimanie³⁰ s velikú búrú. A z té búrú upadl³¹ jeden kus železa doluov³² a byl patnácte³³ noh vzdéli a šestnácti³⁴ noh všíři³⁵ a dvú noh vztlúšti³⁶. A v Sasiech³⁷ spálil třimezcietma³⁸ vsí a městeček³⁹ jeden den⁴⁰. Ta se škoda stala⁴¹ od hromu. A také bylo⁴² veliké v ty časy⁴³ zemětřesenie a vietř jeden den⁴⁴ v Cáchách, že mnoho domuov⁴⁵ a kostelov se zbořilo.

²⁴ odpustil a nechal Lotoriovi cesařské] *A*, *B*: odpusti (*B*: odpustil **44r**) a (a: v *B* chybí) necha Lotariovi (*A*: Letariowi!; *B*: Latoriowi!) cesařské

²⁵ *A*: umře

²⁶ osm set let čtyřicátého léta] *A*: osm set čtyřidceti let; *B*: VIII set XL let

²⁷ v Mohuci pochován] *A*, *B*: u Mohuči (*B*: Mohuci) schován

²⁸ *A*, *B*: cesaře

²⁹ *A*, *B*: vztrže

³⁰ *B*: hrziemanie (!)

³¹ *A*, *B*: upade

³² *A*, *B*: dolov

³³ *B*: XV

³⁴ *B*: XVI

³⁵ *B*: zšíři

³⁶ *A*: ztlúšti

³⁷ *B*: Saséch

³⁸ *A*: třimezcietma; *B*: XXIII

³⁹ *A*: měst

⁴⁰ *T*: deň (!)

⁴¹ *A*, *B*: sta

⁴² *A*, *B*: by

⁴³ veliké v ty časy] *B*: v ty časy veliké

⁴⁴ *T*: deň (!)

⁴⁵ *A*, *B*: domov

Sedmdesátý šestý cesař¹

Lotorius² První kraloval deset³ let. Za toho časuov⁴ přijeli⁵ <pohané>⁶ na tuto stranu⁷ k Římu a zbořichu⁸ mnoho kostelov⁹ a učinichu velikú škodu okolo Říma. A učinivše to, i jidechu¹⁰ zase domuov¹¹. A než přijidechu¹², až se ztopichu všickni¹³ na moři. A Lotorius¹⁴, nejstarší syn, ¹⁵ uvázal se ¹⁶ v cesařství¹⁷. To bylo protivno jeho dvěma bratróm¹⁸. I připravili¹⁹ se proti němu i táhli²⁰

¹ Sedmdesátý šestý cesař] *A*: Lotarius; v *B* nadpis chybí

² *B*: Lotarius

³ *B*: X

⁴ *A*, *B*: časov

⁵ přijeli: v *B* chybí

⁶ doplněno podle *rkp A*, *B*

⁷ tuto stranu] *A*: síz stranu; *B*: vše strany

⁸ *A*, *B*: zbořili

⁹ *A*, *B*: kostelov

¹⁰ *A*: jedechu; *B*: jechu

¹¹ *A*, *B*: k domu

¹² *A*: přijedechu

¹³ *A*, *B*: všichni

¹⁴ *A*: Alitarius (!); *B*: Albacarius (!); Lotharius

¹⁵ *B* + i

¹⁶ *A*, *B* + sám

¹⁷ *A*, *B*: cesařství

¹⁸ *A*, *B*: bratroma

¹⁹ *A*, *B*: připravichu

proti svému bratru Lotoriovi²¹. A tu se Lotorius²² s nimi potkal tak, že sú se spolu bili. I bylo lidí více zbito²³, než jest²⁴ kdy zbito z Frankrajchu²⁵. A tak se velmi sami zahubili²⁶ těmi válkami, tak, že sú se svým nepřátelóm brániti nemohli²⁷ a srozu^{45v} měvše sami sobě, i dělichu²⁸ mezi se ty země tak²⁹, že vždy Lotorius císařem ostal³⁰. Potom pak Lotorius kraloval s³¹ svým synem Ludvíkem pět³² let³³ tak, že vzdal³⁴ svému synu císařství³⁵ a sám Pánu³⁶ Bohu slúžil. ³⁷ A byl mnichem v jednom klášteře i umřel³⁸ v něm³⁹.

²⁰ i táhli] *A, B*: a tak tažechu

²¹ *A, B*: Lotariovi

²² *A, B*: Lotarius

²³ lidí více zbito] *A*: zabito více lidí; *B*: zabito lidu více

²⁴ *A*: je; v *B* chybí

²⁵ zbito z Frankrajchu] *A, B*: dřeve (*B*: dřieve) bylo zabito z Frankrichu

²⁶ tak se velmi sami zahubili] *A, B*: když jsú (*B*: sú) se sami byli velmi zkazili

²⁷ sú se svým nepřátelóm brániti nemohli] *A, B*: svým nepřátelóm již nemohli odolati

²⁸ *B*: rozdělchu

²⁹ mezi se ty země tak] *A, B*: ty země mezi se, a tak

³⁰ vždy Lotorius císařem ostal] *A, B*: Lotarius císařem osta

³¹ pak Lotorius kraloval s] *A, B*: kraloval Lotarius s (*s*: v *B* chybí)

³² *B*: V

³³ *A, B* + a

³⁴ *A, B*: vzda

³⁵ *A, B*: císařství

³⁶ Pánu: v *A, B* chybí

³⁷ v *A* zde samostatná kapitola Ten císař byl jest mnichem **129v**, v *B* Ten císař byl mnichem; *rkp A, B* blíže předloze, *sr. Tw 411 ad 10–25*

³⁸ *B*: umře

³⁹ *A, B*: tom klášteře

Po smrti císařově anjel s čertem vadil se o duši¹

I byl² veliký svár mezi anjelem³ a mezi čertem⁴ o jeho duši tak, že všickni⁵ viděli⁶, ktož sú tu byli, že tělo bylo pryč vytaženo⁷. I jechu se mnišie zaň Pána Boha⁸ prositi, a tak nechali⁹ diáblé toho těla¹⁰.

¹ v *A, B* se nejedná o samostatnou kapitolu

² *A, B*: by

³ *B*: andělem

⁴ *A*: čertem

⁵ *A, B*: všichni

⁶ v *A, B* až za vloženou větou: ktož jsú (*B*: sú) tu byli, viděli jsú (*B*: sú)

⁷ *B*: vzato

⁸ mnišie zaň Pána Boha] *A*: mnišie Boha zaň; *B*: mniši Boha zaň

⁹ *A, B*: nechachu

¹⁰ toho těla: v *B* chybí

Sedmdesátý osmý císař¹

Ludvík Druhý kraloval jedenmezcieta² let. Ten měl boj³ s Římány a získal. Ten měl jednoho syna, Karla Menšího⁴. V toho vstúpil diábel i mučil jej tři dni. A v těch mukách jal se⁵ praviti před

¹ Sedmdesátý osmý císař] *A*: Sedmdesátý sedmý císař; *B*: LXXVII. císař

² *B*: LXX

³ *A*: boig (!)

⁴ *A*: Menšího

⁵ jal se] *A*: je se; *B*: nechtěl jest

zemskými pány⁶, že mu se to⁷ proto stalo, že byl úklad učinil o svém vlastním⁸ otci⁹, že by jej¹⁰ chtěl¹¹ s císařstvem sstrčiti¹². Za těch časův přijidechu Normané, tak řečení pohané, do Aqvítánie a Hispánie¹³ a zbořili¹⁴ mnoho¹⁵ měst a vsí¹⁶ a zabili¹⁷ to¹⁸ knieže z Aqvítánie¹⁹ a krále z Englantu²⁰. Za těch časův pršal²¹ déšť krvavý v Vlaších²² tři dni pořád a byl²³ veliký mor tak, že i císař umřel²⁴ po božiem²⁵ narození osm²⁶ set let a jednoho a sedmdesátého léta²⁷.

⁶ zemskými pány] *B*: těmi pány zemskými

⁷ to: v *A*, *B* *chybí*

⁸ *B*: vlastním

⁹ *A*, *B* + proto

¹⁰ by jej] *A*: jest; v *B* *chybí*

¹¹ *A*, *B* + otce svého

¹² císařstvie sstrčiti] *A*, *B*: císařstvie strčiti

¹³ do Aqvítánie a Hispánie] *A*: do Aquitánie a Hispánie; *B*: a Quitánie Hispáni; gein Aquitanie und in Spangenlant

¹⁴ *A*, *B*: zbořichu

¹⁵ *B*: 44v

¹⁶ *A*, *B* + a kostelův; und kirchen

¹⁷ *A*, *B*: zabichu

¹⁸ *B*: tu

¹⁹ *A*: Aquitanie; *B*: Aquinie

²⁰ *A*, *B*: Englanta

²¹ *A*, *B*: šel

²² *A*, *B*: Italí

²³ *A*: by

²⁴ i císař umřel] *A*: i césař umře; *B*: césař umře

²⁵ *B*: božím

²⁶ *B*: VIII

²⁷ jednoho a sedmdesátého léta] *A*: sedmdesátého jednoho léta; *B*: LXXI let

Sedmdesátý devátý císař¹

Karolus² Druhý kraloval tři let³ a devět měsiecuov⁴. Tomu říkali⁵ Karel Lysý⁶. Ten jel do Říma a zjednal⁷ dobrotu s papežem a s Římany, že byl císařem⁸. Z toho se počal protiviti⁹ Ludvík, jeho bratr, že to bez jeho rady učinil, a válel s ním dlůhú chvíli. Ten jistý císař¹⁰ udělal mnoho klášteruov v Frankrajchu¹¹ a v Vlaších a nadal¹² je velikými¹³ dary. Za jeho časuov¹⁴ počalo se hrabstvie v¹⁵ Flandřích, neb jest prvé příslušelo k¹⁶ království franskému¹⁷. Tomu císaři¹⁸ dal jeden Žid trank a¹⁹ od toho umřel po božiem²⁰ narození osm set let a sedmdesátého sedmého²¹.

¹ Sedmdesátý devátý císař] *A*: Sedmdesátý osmý césař; *B*: LXXVIII. césař

² *B*: Karel

³ tři let] *A*: čtyři léta; *B*: IIII léta

⁴ devět měsiecuov] *A*: devět měsiečov; *B*: IX měsiečov

⁵ Tomu říkali] *A*: Tomu řekali; *B*: Ti mu říkali

⁶ Lysý: v *B* *chybí*

⁷ *B*: zjedna

⁸ byl císařem] *A*, *B*: by césařem

⁹ Z toho se počal protiviti] *A*, *B*: I poče (*B* + se) protiviti z toho

¹⁰ jistý císař] *A*: jistý césař a; *B*: césař

¹¹ klášteruov v Frankrajchu] *A*, *B*: klášterův u (*B*: v) Frankrichu

¹² v Vlaších a nadal] *A*: u Vlaších a nada; *B*: ve Vlaších a nadal

¹³ *B*: velmi

¹⁴ *A*, *B*: časův

¹⁵ *A*, *B*: u

¹⁶ prvé příslušelo k] *A*: dřev příslušalo k; *B*: dřieve příslušalo

¹⁷ *A*, *B*: franskému

¹⁸ *A*, *B*: císaři

¹⁹ a: v *B* *chybí*

²⁰ B: božím

²¹ osm set let a sedmdesátého sedmého (fedmehe!)] A: osm set let a sedmdesáte sedm let; B: VIII set LXXXIX let

Osmdesátý ciesař¹

Karel Menší Třetí² kraloval dvanácte³ let. Ten držal⁴ vlaské a německé⁵ země u pokoji. Za těch časuov⁶ připadl veliký pohanský lid⁷ do vlaských⁸ zemí. I bylo⁹ těch pohan zbito¹⁰ na pět set tisícuv¹¹ a zbyteční utekli. Opět se potom sebrali i přijedechu¹² s¹³ svým králem zase¹⁴ s velikú mocí do křesťanstva i počechu kaziti a hubiti francskú a luturinskú¹⁵ zemi. A hubiece země, jidechu potom do německých zemí¹⁶ a dobyli¹⁷ mnoho měst, Kolína, Triery¹⁸, Štraspurka, Lutychu, Tugres¹⁹, a jiných mnoho měst zbořichu. I počechu Němci a Vlaši křičeti na toho ciesaře²⁰, aby jim ku pomoci přijel. I táhl ciesař²¹ s velikým lidem proti těm pohanóm i lekl²² se pohanský král i jeho lid, a²³ tak bylo s obú stranú zjednáno²⁴ a mezi nimi umluveno, že ciesař²⁵ a²⁶ pohanský král smluvili²⁷ se bez boje, nebo²⁸ ten pohanský král²⁹ a jeho³⁰ lid přijali³¹ vieru křesťanskú. A ciesař³² sám pomáhal křtíti³³ toho krále a vyzdvihl jej z studnice³⁴. A dali své děti v hromadu³⁵ i byl pokoj dobrý³⁶. To se stalo po božiem³⁷ narození osm³⁸ set let devadesáte a devět³⁹. A když ten ciesař⁴⁰ stár

¹ Osmdesátý ciesař] A: Jedno tovarystvo pohanské; v B nadpis chybí

² Menší Třetí] A, B ~

³ A: dvanáct; B: XII

⁴ A: držel

⁵ B: německé

⁶ A, B: časov

⁷ pohanský lid] B ~

⁸ A: vlas^{130r}ských

⁹ A, B: by

¹⁰ pohan zbito] A: pohan zabito; B: pohanov zabito

¹¹ set tisícuv] A, B: tisíc

¹² A: přijedechu

¹³ s: v B chybí

¹⁴ B + a

¹⁵ hubiti francskú a luturinskú] A, B: bořiti Frankrejch (B: Frankrich) a hubiti a lutrinskú (B: luttynskou!)

¹⁶ A hubiece země, jidechu potom do německých zemí] A, B: Potom jedechu do německých (B: německých) zemí a hubiece země

¹⁷ A, B: dobychu

¹⁸ B: Trieru

¹⁹ Tugers

²⁰ A, B: cesaře

²¹ táhl ciesař] A, B: těže cesař

²² A, B: leče

²³ a: v B chybí

²⁴ obú stranú zjednáno] A: uobú stranú zjednáno; B: obú stran sjednáno

²⁵ A, B: cesař

²⁶ A + ten

²⁷ A: smluvichu

²⁸ A: neb

²⁹ smluvili se bez boje, nebo ten pohanský král: v B chybí

³⁰ A, B + vešken; alles

³¹ A, B: přijechu

³² A, B: cesař

³³ A: křtíti

³⁴ jej z studnice] A: ho křtu; B: ho z křtu

³⁵ A, B + k manželství; zů der e

³⁶ i byl pokoj dobrý] A, B: a byl (B: by) dobrý pokoj

³⁷ A: božém; B: božím

³⁸ B: VIII

⁴¹ a nemocen byl a šlo mu velmi na živo⁴² **46r** ⁴³ tē doluov⁴², ⁴³ zamietali jej a netbali⁴⁴ naň páni a kniežata říská ⁴⁵ i⁴⁶ zvolichu Arnolfa, jeho bratra, ciesařem⁴⁷. Za těch časuov⁴⁸ měl ciesař⁴⁹ jedno domnění na svú ciesařovú⁵⁰, by ona své manželství⁵¹ přestúpila⁵² s jedním⁵³ biskupem s Forcelo⁵⁴, neb jest⁵⁵ s ním velmi byla⁵⁶ ochotná, neb oni milostivě s⁵⁷ sebú nakládali⁵⁸. Toho se zpravila⁵⁹ ona, že ani ciesařová, jakž⁶⁰ jest dvanácte⁶¹ let s ním byla, jiného ižádného⁶² muže ženú nikdy nebyla a že jest ještě čistú pannú.

³⁹ devadesáte a devět] *A*: devadesát čtyři léta; *B*: LXXXXVIII

⁴⁰ *A*, *B*: césař

⁴¹ *B* + byl

⁴² na životě doluov] *A*, *B*: dolóv (*B*: doluov) na životě

⁴³ *A*, *B* + tu

⁴⁴ *A*, *B*: nedbali

⁴⁵ *A*, *B* + tak, že ho nechachu; das fū in lieffent

⁴⁶ *A*, *B*: a

⁴⁷ bratra, ciesařem] *A*, *B*: bratra syna, césařem; fines brüder fun

⁴⁸ *A*: časóv

⁴⁹ *A*, *B*: césař

⁵⁰ *A*, *B*: césařovú

⁵¹ své manželství] *A*, *B*: manželstvo

⁵² *B*: přestúpila **45r**

⁵³ *T*: gedniem (!)

⁵⁴ s Forcello] *A*, *B*: z Forcelle; von Verzelle

⁵⁵ *A*, *B*: je

⁵⁶ velmi byla] *A*: velmě byla letná a; *B*: byla velmi letná a

⁵⁷ *s*: v *B* chybí

⁵⁸ *A*: ukládali

⁵⁹ *A*, *B*: zpravi

⁶⁰ ciesařová, jakž] *A*, *B*: césařová, jakož

⁶¹ *A*: dvanáct; *B*: XII

⁶² jiného ižádného] *A*: ani žádného jiného; *B*: ani jiného žádného

Ciesařová se z zlého domnění vyvedla¹

A toho takto dovedla: vzemši na se bíelú košili, i jide do velikého ohně a oheň jie² nic neuškodil³ tak, že z něho beze vší⁴ poškrvny vyšla⁵. A učinivši to, nechtěla zase k svému muži jíti, ale⁶ jide do kláštera tak řečeného Andelo v tom⁷ biskupství v Štraspurce, jako jest jej⁸ znovu udělala a nadala⁹ jej velikým zbožím. A umřela¹⁰ v tom¹¹ klášteře, jsúci svatá a veliké divy činieci. A ještě té jisté ciesařové¹² na každé léto světie¹³ a pamatují její den. A když ten jistý ciesař¹⁴ Karel uzřel¹⁵, že se

¹ v *A*, *B* není zvláštní kapitola, plynule pokračuje předchozí

² *A*, *B*: jí

³ *A*, *B*: neuškodí

⁴ *A*, *B*: všie

⁵ *A*: vyjide; *B*: vynide

⁶ nechtěla zase k svému muži jíti, ale] *A*: nerodi se k svému muži zase vrátiti, ale; *B*: nerodi se zase k svému muži vrátiti, i

⁷ v tom: v *B* chybí

⁸ jest jej] *A*, *B* ~

⁹ udělala a nadala] *A*: udě **130v** lala a nada; *B*: udělal, a nada

¹⁰ *A*, *B*: umře

¹¹ *A* + jistém

¹² jisté ciesařové] *A*: jisté césařové; *B*: césařové

¹³ *B*: světi

¹⁴ jistý ciesař] *A*: jistý césař; *B*: ciesař

¹⁵ *A*, *B*: uzře

ztratil¹⁶ všem pánóm tak, že naň netbali¹⁷, jako jest¹⁸ dřieve¹⁹ pověděno, i vzdal ciesařstvie²⁰ a byl²¹ potom rok živ a po tom roce umřel²².

¹⁶ B: stratil

¹⁷ A: nedbali

¹⁸ jest: v A, B chybí

¹⁹ A: dřeve

²⁰ vzdal ciesařstvie] A, B: vzda cesařstvie

²¹ B: by

²² a po tom roce umřel] A, B: Pak jest (jest: v B chybí) umřel po tom roce

Osmdesátý první ciesař¹

Arnolf, dřieve řečeného² Karla bratra syn, kraloval dvanácte³ let. Ten byl velmi mocný a držal⁴ vlaské a německé⁵ země a Frankrich. Za těch časuov⁶ vadila se dva papeže o papežstvie. I jel ciesař⁷ do Říma a ssadil⁸ jednoho⁹ a zahnal¹⁰ jej pryč a druhého ostavi¹¹. Pak potom ihned¹² byl nemocen a nemohlo¹³ mu žádné lékařství pomoci¹⁴ tak, že jej vši do smrti ujedly po božiem¹⁵ narození devět¹⁶ set let.

¹ Osmdesátý první ciesař] A: Osmdesátý cesař; B: LXXX. cesař

² Arnolf, dřieve řečeného] A: Arnošt, dřeveřečeného; Arnolf, des vogenanten

³ A: dvanáct; B: XII

⁴ B: držel

⁵ B: německé

⁶ A, B: časov

⁷ jel ciesař] A: jede cesař; B: jede

⁸ A, B: ssadi

⁹ A, B + papeže

¹⁰ A: zahna

¹¹ B: ostavil

¹² potom ihned] A: ihned potom; B ~

¹³ A, B: nemože

¹⁴ lékařství pomoci] B: lékařstvie spomoci

¹⁵ A: božém; B: božím

¹⁶ B: IX

Zběhové z Uher přišli¹

Za těch časov byli velmi zlí lidé v Uhřiech. A když sú zvěděli, že ciesař² umřel, ³ zdvižechu se z Uher s velikým lidem⁴, udělavše gzelšaft⁵. I táhli do Švábuov⁶ a do Bavor a tudy⁷ okolo po těch krajinách a zemiech a⁸ zkazili a zbořili mnoho měst a vsí a kosteluov⁹. A což sú zjímali děti a žen¹⁰, vše zbili¹¹ a pili krev lidskú proto, aby se jich ¹² více báli a lekli¹³, a¹⁴ také¹⁵ proto, aby se lidé¹⁶

¹ Zběhové z Uher přišli] A: Kzelšaft z Uher pil krev; B: Kzelšaft z Uher byl; rkp A blíže předloze, sr. Tw 415/16 ... drinkent blūt

² A, B: cesař

³ A, B + i

⁴ s velikým lidem] A, B: veliký lid

⁵ A, B: kzelšaft

⁶ táhli do Švábuov] A: táhl do Švábov; B: táhli do Švábov

⁷ A, B: tady

⁸ B: i

⁹ A, B: kostelov

¹⁰ což sú zjímali děti a žen] A: co jsú jeli, dietě, ženu nebo muže; B: což jsú jeli, dietě, ženy, muže

¹¹ A, B: zabili

¹² A, B + lidé; lüte

proti nim brániti nesměli¹⁷. I bojoval s nimi potom psaný cesař¹⁸ a tak se s nimi bil, že mnoho s obú stranú zbitých¹⁹ bylo, avšak cesař²⁰ ztratil. Pak ti jistí²¹ Uhři²² činili mnohem větší²³ škodu v německých²⁴ zemích a u Vlašieh²⁵. Pak smluvivše se páni spolu a zemané²⁶, i zbili Uhry a ty všecky zběhy²⁷.

¹³ B: lekali

¹⁴ a: v B chybí

¹⁵ T: tak (!)

¹⁶ lidé] A: tiem lidé; B: lidé tiem

¹⁷ brániti nesměli] A: k brani méně posadili; B: posadili

¹⁸ A, B: cesař

¹⁹ obú stranú zbitých] A: uobú stranú; B: obú stran zabito

²⁰ A, B: cesař

²¹ jistí: v B chybí

²² A + a ten kzelšaft; B + ten kzelšaft

²³ A: věčí

²⁴ B: německých

²⁵ u Vlašieh] A, B: vlaských

²⁶ A, B: zemené

²⁷ zbili Uhry a ty všecky zběhy] A, B: zbichu ty Uhry a ten kzelšaft

Němci měli jednoho cesaře¹ a Vlaši² druhého, osmdesátého druhého cesaře³

Ludvík Třetí, dřieve řečeného⁴ Arnolfa syn, kraloval šest⁵ let. Za toho cesaře časuov⁶ byla říše na dvě rozdělena, že někteří v vlaských zemích⁷ až do velikého cesaře⁸ Oty, ješto na obú⁹ stranú kraloval. A tak odešla říše od Frankrajchu¹⁰, neb dřive¹¹ od Velikého Karla časuov¹² až do toho jistého cesaře¹³ drželi¹⁴ franští králové¹⁵ říši a římské¹⁶ královstvie. A byla potom Francúsóm odjata říše proto¹⁷, že Římanóm ku pomoci nepřijeli¹⁸, jako ti z Lampart s Římany¹⁹ váleli a jim²⁰ mnohé škody²¹ a protivenstvie učinili²².²³ Ten jistý²⁴ Ludvík kraloval čtyři²⁵ léta. I jal Ludvík Berengara, jako²⁶ u vlaských zemích²⁷ panoval. Ihned²⁸ potom Ludvík byl²⁹ **46v** jat a přišel

¹ A, B: cesaře

² B: **45v**

³ osmdesátého druhého cesaře: v A chybí; B: cesaře

⁴ dřieve řečeného] A: dřeveřečeného

⁵ B: VI

⁶ cesaře časuov] A, B: cesaře časov

⁷ v vlaských zemích] A: u vlaských zemích; B: u Vlaších v jich zemích

⁸ A, B: cesaře

⁹ na obú] A: na **131r** obú; B: s vobú

¹⁰ A, B: Frankrichu

¹¹ A: dřeve; B: dřieve

¹² A, B: časov

¹³ jistého cesaře] A: jistého cesaře; B: cesaře

¹⁴ B: dělali (!)

¹⁵ B: králi

¹⁶ B: rziemlke (!)

¹⁷ proto: v A, B chybí

¹⁸ ku pomoci nepřijeli] A: ku pomoci nepřijel; B: nepřijel ku pomoci

¹⁹ A, B: Římeny

²⁰ B: jiným

²¹ mnohé škody] A: mnoho škodili

²² B: činili

²³ v A, B zde samostatná kapitola **Prvnie volenie**; rkp A, B blíže předloze, sr. Tw 416 ad 7 – 417/34

²⁴ jistý: v B chybí

²⁵ B: IIII

²⁶ Berengara, jako] A: Beringara a; B: Beringer, an

²⁷ A, B: zemích kraloval a

Beringar³⁰ zase na ciesařstvie³¹. Potom ihned umřel³² Ludvík a neměl ižádného³³ syna. ³⁴ Pak se sjidechu³⁵ najmocnější páni z Frankuov³⁶, z Němec, z Bavor a³⁷ z Sas a³⁸ zvolichu hrabí Kunráda z Hes ciesařem³⁹. A to jest prvnie volenie bylo, jako ciesaře⁴⁰ volili, nebo dřieve ciesař udělal a⁴¹ uložil za svého zdravie s kniežaty a se pány⁴² tak, kto⁴³ by po něm měl býti ciesařem, buďto syn anebo kto jiný⁴⁴, to on zjednal, že po něm a po jeho smrti žádného volenie nebylo, než ten zuostal⁴⁵, kohož on zjednal.

²⁸ A: Inhed

²⁹ Ludvík byl] A, B: by Ludvík také

³⁰ přišel Beringar] A, B: přijide Beringer (B: Ringer!)

³¹ na ciesařstvie] A, B: k svému cesařství

³² ihned umřel] A: inhed umře

³³ neměl ižádného] A: nejměl žádného; B: neměl žádného

³⁴ A + A

³⁵ A, B: sjedechu

³⁶ A: Frankov; B: Fraňkuv

³⁷ a: v A, B chybí

³⁸ A, B: i

³⁹ Kunráda z Hes ciesařem] A, B: Kunráta s (B: z) Hes cesařem

⁴⁰ A, B: cesaře

⁴¹ nebo dřieve ciesař udělal a] A, B: neb dřeve (B: dřieve) cesař

⁴² s kniežaty a se pány] A: s kniežaty a s pány; B: s pány a s kniežaty

⁴³ B: ktož

⁴⁴ ciesařem, buďto (budto!) syn anebo kto jiný] A, B: cesařem, syn nebo který přetel (B: prietel) jeho

⁴⁵ než ten zuostal] A, B: a ten ostal

Osmdesátý druhý ciesař, ten udělal svého nepřitele po sobě ciesařem¹

Kunrád², hrabie z Hes³, ⁴ byl volen⁵ v říši od zemských pánuov⁶, jakož dřieve⁷ pověděno, devět⁸ set let a tři⁹ léta. Po tom volení obeslal¹⁰ všecka kniežata a¹¹ zemské pány. A když se k němu sjedechu, počal¹² jim raditi, aby knieže Henricha¹³ Saského udělali ciesařem¹⁴: „Nebo tak nižádného neviem¹⁵, by se k tomu hodil lépe¹⁶ než on, a kterakž koli byl jest jeho zjevný nepřitel¹⁷.“

¹ Osmdesátý druhý ciesař, ten udělal svého nepřitele po sobě ciesařem] A: Ten učinil svého nepřitele cesařem; B: Ten učinil své nepřátely cesařem

² A, B: Kunrát

³ von Heffen

⁴ A + první

⁵ A, B: zvolen

⁶ A, B: pánov

⁷ jakož dřieve] A: jakož dřeve; B: jako dřieve

⁸ B: IX

⁹ B: III

¹⁰ volení obeslal] A: vuolení obesla; B: volení obesla

¹¹ všecka kniežata a] B: všecky

¹² A, B: poče

¹³ knieže Henricha] A: kněze Henricha B: knieže Hendricha

¹⁴ A, B: cesařem

¹⁵ Nebo tak nižádného neviem] A, B: neb on žádného nevie

¹⁶ hodil lépe] A, B ~

¹⁷ kterakž koli byl jest jeho zjevný nepřitel] A: kakž jeho jest byl zevní nepřetel, dokud je byl zdrav; B: kakž jeho byl jest zjevný nepřitel

Osmdesátý třetí císař¹

Henrich z Sas kraloval osmnácte² let nad německými³ zeměmi a Beringar⁴ Třetí kraloval osm⁵ let nad vlaskými zeměmi. Potom opět Beringar⁶ Čtvrtý jedenácte⁷ let a Lotorius dvě léte⁸. Ten jistý⁹ Henrich potom, když přemohl již německé¹⁰ země¹¹ okolnie, i chtěl do Vlach a do Říma¹² jeti. I roznemuož se tak¹³, že té jiezdy nechal¹⁴. A¹⁵ když byl¹⁶ velmi nemocen, obeslal¹⁷ pány a kniežata říská a prosil¹⁸ jich, aby syna jeho najstaršieho Otu císařem¹⁹ udělali. A to se²⁰ stalo²¹.

¹ Osmdesátý třetí císař] A: ... císař; B: LXXXIII. císař

² A: osmnácte; B: XVIII

³ B: německými

⁴ A, B: Beringer

⁵ B: VIII

⁶ B: Beringer

⁷ B: XI

⁸ a Lotorius dvě léte: v A, B opačný větosled: A potom Lotarius dvě léte...

⁹ jistý: v B chybí

¹⁰ B: německé

¹¹ A, B + a ty země

¹² Vlach a do Říma] A, B: Itálie a do Říma (A: Ří¹³¹ma)

¹³ I roznemuož se tak] A, B: I by nemocen

¹⁴ jiezdy nechal] A: jězdy necha; B: jiezdy necha

¹⁵ A: v B chybí

¹⁶ A: by

¹⁷ A, B: obesla

¹⁸ A, B: prosi

¹⁹ syna jeho najstaršieho Otu císařem] A: jeho najstaršieho syna Otu císařem; B: jeho najst⁴⁶aršieho syna Otu císařem

²⁰ B: fie (!)

²¹ A, B: sta

Osmdesátý čtvrtý císař¹

Ota², dříve řečeného císaře³ syn, kraloval osmnácte⁴ let. Ten byl z Sas a slóve Veliký Ota pro své veliké boje a skutky, kteréž jest činil⁵. A když zvěděl⁶, že vlaská země⁷ od říše a od německé⁸ země moci⁹ byla odešla, i jel tam a přemohl je i Lamparty i¹⁰ podrobil je zase říši a jal toho Beringara¹¹, jako se byl také říše chytil¹² a činil se císařem, a poslal ho¹³ do Bavor i byl¹⁴ sám¹⁵ nad německými i¹⁶ nad vlaskými zeměmi. A když¹⁷ mocně kraloval šestmezcieta¹⁸ let, jel¹⁹ do

¹ Osmdesátý čtvrtý císař] A: Ota První; v B nadpis chybí

² A + První; B + První císař

³ dříve řečeného císaře] A: dřevěřečeného císaře; B: dříve řečeného císaře

⁴ A: osm a třidceti; B: XXXVIII

⁵ kteréž jest činil] A, B: jako je byl učinil

⁶ A, B: uzře

⁷ vlaská země] A, B: Italia

⁸ B: německé

⁹ země moci] A, B: moci

¹⁰ A, B: a

¹¹ A: Beringera

¹² byl také říše chytil] A: byl také o říši chytil; B: bil také o říši

¹³ a činil se císařem, a poslal ho] A, B: a (a: v B chybí) čině se císařem, i (B: a) posla jej

¹⁴ i byl] A: a byl; B: a by

¹⁵ A, B + císařem

¹⁶ německými i] A: německými a; B: německými a

¹⁷ A, B + on

¹⁸ B: XXVI

Říma a byl²⁰ korunován. I vedl²¹ ten Johanes papež²² Dvanáctý²³ tak nepodobný život, že jej cesař²⁴ a kněžstvo²⁵ ssadichu²⁶ s papežstvie a udělachu²⁷ jiného papeže²⁸ a Benedikta vsadichu na jeho stolicí²⁹. A proto jel cesař³⁰ zase do Říma. A když ho Římané pustiti nechtěli, položil³¹ se před Římem a dobyl jeho³². A jal³³ Benedikta a Lva zase papežem učinil³⁴. Ten jistý³⁵ Ota měl jeden³⁶ dvuor s³⁷ svými kniežaty a pány na Velikú noc³⁸. A dříve, nežli³⁹ ti jistí páni⁴⁰ a kniežata k stolu sedli, i⁴¹ je se choditi jeden robenec jednoho kniežete před stolem. A užřev to truxas, i udeřil⁴² toho robence holí. A užřev to pěstún řečený Henrich, i zchopiv se proti němu, a zabil⁴³ truxasa do smrti. I chtěl jej cesař⁴⁴ beze všie⁴⁵ řeči zabiti. ⁴⁶ Dosah tento jistý cesaře, i udeřil⁴⁷ jím pod se i vseda⁴⁸ naň, chtěl cesaře⁴⁹ zabiti. I křičel cesař⁵⁰ na své služebníky, aby se toho žádný nedotýkal, nebo⁵¹ je to⁵² dobře věděl, když by mu překazili a chtěli ho jieti neb⁵³ zabiti, že by⁵⁴ cesaře⁵⁵ vždy zabil. A tak držal cesaře⁵⁶ pod sebu, až jej cesař i ubezpečil⁵⁷ zdravím. A když **47r** cesař⁵⁸ od něho přijide i da se cesaři⁵⁹ vinen a rka: „Dobře jest⁶⁰ podobné, když jest⁶¹ on těch hoduov neuctil⁶², že mu se ta

¹⁹ A, B: jede

²⁰ A: tu by; B: by

²¹ B: yhned (!)

²² Johanes papež] A, B ~

²³ B + a

²⁴ A, B: cesař

²⁵ T: kniezftwo (!)

²⁶ B: sadichu

²⁷ A: učinichu Římené

²⁸ A, B + řečeného Leo. A když cesař ujede, učinichu Římené (B: riemené!) jiného papeže a Lva zbavichu; *rkp* A, B *blíže předloze*, *sr.* Tw 420/4–5

²⁹ A: stolček; B: stolec

³⁰ jel cesař] A: je cesař; B: jel cesař

³¹ Římané pustiti nechtěli, položil] A: do Říma zase pustiti nechtěchu, položil; B: do Říma pustiti nechtěli, položil

³² dobyl jeho] A, B: doby ho

³³ A, B: je

³⁴ A, B: učini

³⁵ jistý] A: jistý cesař; B: cesař

³⁶ A, B: jednu chvíli

³⁷ dvuor s] B: dvór

³⁸ a pány na Velikú noc] B: pány

³⁹ dříve, nežli] A: dřéve, než

⁴⁰ A dříve, nežli ti jistí páni: *v B chybí*

⁴¹ sedli, i] A: sedú

⁴² A, B: udeři

⁴³ i zchopiv se proti němu, a zabil] A: nuž se proti němu vzchopi a zabi; B: nuž se proti němu, uchopi jej a zabi

⁴⁴ A, B: cesař

⁴⁵ A: vše

⁴⁶ A + A

⁴⁷ jistý cesaře, i udeřil] A, B: jistý (jistý: *v B chybí*) cesaře, i udeři

⁴⁸ A: vsede; B: vsed

⁴⁹ chtěl cesaře] A, B: chtě cesaře

⁵⁰ křičel cesař] A, B: křiče cesař

⁵¹ nedotýkal, nebo] A: netýkal, neb; B: nedotýkal, neb

⁵² je to] A, B: je

⁵³ A: aneb

⁵⁴ A: **132r**

⁵⁵ A, B: cesaře

⁵⁶ A, B: cesaře

⁵⁷ cesař i ubezpečil] A, B: cesař ubezpečil (B: ubezpečil) jeho

⁵⁸ A, B: cesař

⁵⁹ A, B: cesař

⁶⁰ jest: *v A, B chybí*

⁶¹ A: je; *v B chybí*

škoda stala.“ A tak propustil cesař⁶³ toho jistého⁶⁴ dobrovolně od sebe ve zdraví⁶⁵. Ten jistý cesař⁶⁶ umřel po božím⁶⁷ narození⁶⁸ devět⁶⁹ set let sedmdesátého třetího léta⁷⁰. ⁷¹ ⁷² Potom jeho žena, cesařová svatá Atléta⁷³, udělala ⁷⁴ klášter řečený Selse⁷⁵ na Rýně a leží v něm tělesně⁷⁶.

⁶² hoduov neutil] *A*: hodov neutil; *B*: hodov neučinil (*chybou písaře*)

⁶³ propustil cesař] *A*: propusti cesař; *B*: cesař propusti

⁶⁴ jistého: v *B* *chybí*

⁶⁵ od sebe ve zdraví] *A*, *B*: ve zdraví od sebe

⁶⁶ jistý cesař] *A*: jistý cesař; *B*: cesař

⁶⁷ *B*: božím

⁶⁸ *T*: narození (!)

⁶⁹ *B*: IX

⁷⁰ sedmdesátého třetího léta] *B*: LXXXIII let

⁷¹ *A*, *B* + *A* byl schován v Meideburku (*B*: Mideburku), jako (*B*: jakož) on také to město a to biskupství učinil; *rkp A*, *B* *blíže předloze*, *sr. Tw 421/10*

⁷² v *A*, *B* *zde samostatná kapitola*, *A*: **O světie Atlétě**; *B*: **O svaté Adlétě**; *rkp A*, *B* *blíže předloze*, *sr. Tw 421/11*

⁷³ cesařová svatá Atléta] *A*: cesařová Atléta; *B*: cesařová svatá Adléta

⁷⁴ *B*: 46v

⁷⁵ *A*: Selsie; *B*: Solse; Selfe

⁷⁶ *A*: tělestně

Říše takto přišla¹ na Němce

Mnozí pravie, že² římské cesařství³ za časuov⁴ Otových tepruv právě přišlo na Němce, neb sú⁵ je dříve⁶ za Velikého Karla časuov⁷ a po něm králi franští držali⁸ tak dlouho, až Karluov⁹ rod sšel¹⁰ za Třetího Ludvíka, jako poslední cesař¹¹ byl Karlova¹² rodu. A poslední král francský¹³ byl z¹⁴ jeho pokolenie. Ten měl i¹⁵ držal¹⁶ ¹⁷ říši i francské¹⁸ království spolu. A potom, jako oni pravie, že přišlo z Frankrajchu na německé cesařství¹⁹ jeden díl a druhý do Vlach. A tak bylo roztrženo až do toho Oty, ještě také Vlasy držal a²⁰ přičinil k německému²¹, a tak sjednal ta²² dva díly v jeden i bylo²³ všechno jedno cesařství²⁴. A tak, jakož²⁵ i dnes jest, za tohoto²⁶ Oty úplně na Němce

¹ **takto přišla]** *A*: **přišla za krále Karlových časov**; *B*: **přišla za Karlových časov**

² že: v *B* *chybí*

³ *A*, *B*: cesařství

⁴ *A*, *B*: časov

⁵ *A*: jsú

⁶ *A*: dřeve

⁷ *A*, *B*: časov

⁸ *A*, *B* + cesařství

⁹ *A*: Karlóv; *B*: králóv

¹⁰ *B*: zšel

¹¹ *A*, *B*: cesař

¹² byl Karlova] *B*: by králova

¹³ *A*, *B*: francský

¹⁴ z: v *A*, *B* *chybí*

¹⁵ *A*, *B*: a

¹⁶ *B*: dřal (!)

¹⁷ *A* + i

¹⁸ *A*, *B*: francské

¹⁹ Frankrajchu na německé cesařství] *A*, *B*: Frankrichu na Němce cesařství

²⁰ Vlasy držal a] *A*, *B*: vlaský díl

²¹ *A*: německému

²² sjednal ta] *A*: sjedna ta; *B*: sjedna

²³ *A*, *B*: by

²⁴ *A*, *B*: cesařství

²⁵ A tak, jakož] *A*: A tak; *B*: Tak

²⁶ *A*, *B*: toho cesaře

přišlo²⁷. Ale tomu nemáte věřiti, by za toho ciesaře říše na Němce²⁸ přišla, neb jest²⁹ za Velikého ciesaře³⁰ Karla časov byla přišla z Řekuov³¹ na Němce, jakož jest dřieve³² pověděno³³, neb sú³⁴ králové franští byli německého pokolenie³⁵ a najviece bydlili v Němcích³⁶. A tak bez přitištění za mých časuov³⁷ jeden král z Čech byl cesařem³⁸, avšak byl německého³⁹ pokolenie a⁴⁰ má býti.

²⁷ na Němce přišlo] *A, B:* a právě přišlo na Němce

²⁸ ciesaře říše na Němce] *A:* cesaře na Němce říše; *B:* cesaře německé říše

²⁹ *A, B:* je

³⁰ ciesaře: v *A, B* chybí

³¹ *A, B:* Řekov

³² jakož jest dřieve] *A:* jakož je dřevo; *B:* jako jest dřieve

³³ *A, B* + za Velikého Karla

³⁴ *A:* jsú

³⁵ německého pokolenie] *B:* německého pokolení

³⁶ najviece bydlili v Němcích] *A:* najviece bydleli v německých zemích; *B:* najviece bydlili v Němcích

³⁷ *A, B:* časov

³⁸ *A, B:* cesařem

³⁹ *B:* německého

⁴⁰ *A:* 132v

Osmdesátý a pátý cesař¹

Ota Druhý, dřieve řečeného² Oty syn, kraloval s³ svým synem dvametcieta⁴ let. Ten jistý⁵ nechal svého syna v Sasích⁶ a vzal⁷ královu⁸ sebu a jel⁹ do Říma s velikým lidem i byl¹⁰ on a jeho králová korunována. Za toho časuov¹¹ přijeli pohané do Kalábie¹² a jechu se země hubiti i¹³ jiných krajin tudy¹⁴ okolo¹⁵. I táhl cesař¹⁶ proti nim¹⁷ z německých¹⁸ a z vlaských zemí¹⁹ i bil²⁰ se s nimi tak, že Vlaši utečechu a Němci²¹ byli²² zbiti a cesař²³ sotně utekl²⁴. I přijel k císařové²⁵ do Říma a umřel²⁶, jako čtli od božieho narození devět²⁷ set let osmdesáte a dvě lété²⁸.

¹ Osmdesátý a pátý cesař] *A:* Osmdesátý pátý cesař; *B:* LXXXV. cesař kraloval

² dřieve řečeného] *A:* dřeveřečeného

³ *B* + Otú

⁴ *A:* dvamezcieta; *B:* XXII

⁵ jistý: v *B* chybí

⁶ *B:* Saséch

⁷ *A, B:* vza

⁸ s: v *B* chybí

⁹ *A, B:* jede

¹⁰ i byl] *A:* aby; *B:* a by

¹¹ *A, B:* časov

¹² *A:* Talábie; *B:* Talabe; Calabria

¹³ *B:* a

¹⁴ *A, B:* tady

¹⁵ *B* + Itálie

¹⁶ I táhl cesař] *A:* I táhl cesař; *B:* Cesař

¹⁷ *A:* nim s velikým lidem; *B:* němu s velikým lidem

¹⁸ *B:* německých

¹⁹ v *A* zde samostatná kapitola **Jeden boj**; *B:* táhl

²⁰ i bil] *A:* A bi; *B:* a bil

²¹ v *B* zde samostatná kapitola **Jeden boj**, text navazuje opakováním slova Němci

²² *A, B:* bychu

²³ *A, B:* cesař

²⁴ *A, B:* uteče

²⁵ I přijel k císařové] *A, B:* A přijede k cesařové

²⁶ a umřel] *A:* i umře; *B:* i umřel

²⁷ čtli od božieho narození devět] *A:* četli od božieho narození devět; *B:* četli od božieho narození IX

²⁸ osmdesáte a dvě lété] *A:* devadesáte let; *B:* LXXXII lété

Osmdesátý a šestý ciesař¹

Ota² Třetí kraloval osmnácte³ let. Ten byl dřieve řečeného⁴ Oty syn a jeho žena vlastnie byla velmi zlá a smilná⁵. Ona žádala na jednom hrabí, aby s ní⁶ ⁷ spal. ⁸ On toho nechtěl učiniti, neb jest⁹ svému pánu byl věren. A ciesařová byla z toho¹⁰ hněviva i jala¹¹ se sočiti na toho hrabí ciesaři a¹² řkúc: „Že on kdy směl na mně¹³ toho žádati tak nepodobné věci, co jest¹⁴ na mně uzřel.“ Ciesař se z toho rozhněval¹⁵ tak velmi, že kázal to¹⁶ hrabí beze všie řeči a zprávy¹⁷ stieti. I prosil¹⁸ hrabie své ženy prvé¹⁹, než je s'at²⁰ byl, aby jeho vinu očistila²¹ a zpravila horkým železem²²: „Neb já umru, ²³ nejsa vinen tú vinú.“ A pošeptal²⁴ ženě všecko, kterak se to²⁵ stalo. A když ten hrabie tak smrt vzal²⁶, potom po nedlúhém²⁷ času kázal ciesař²⁸ volati jmenovitý²⁹ den, že chce³⁰ sám na soudě³¹ seděti a chce³² sirotky a vdovy slyšeti³³. Na ten den toho jistého³⁴ hrabie žena³⁵ **47v** také³⁶ přijide a přinesla tajně svého muže hlavu pod paží³⁷. A je se ciesaře tázati³⁸, které by smrti byl ten hoden³⁹, ješto by⁴⁰ jednoho člověka proti⁴¹ právu zabil. Ciesař⁴² vece: „Měli by jemu⁴³ hlavu stieti.“ A ona⁴⁴

¹ Osmdesátý a šestý ciesař] A: Césařová byla upálena; B: Césařová byla utopena; ... verbrant

² A: OTTTta (!)

³ B: XVIII

⁴ dřieve řečeného] A, B: dřevnieho

⁵ B + žena

⁶ B: nie (!)

⁷ A, B + ležal a (B: **47r**)

⁸ A + ale

⁹ A, B: je

¹⁰ ciesařová byla z toho] A, B: césařová z toho byla

¹¹ A, B: je

¹² na toho hrabí ciesaři a] A: césaři na toho jistého hrabí a; B: césaři na toho hrabí

¹³ B: ní

¹⁴ A, B: je

¹⁵ Ciesař se z toho rozhněval] A, B: Césař se rozhněva z toho

¹⁶ kázal to] A, B: káza toho

¹⁷ a zprávy: v B chybí

¹⁸ A, B: prosí ten

¹⁹ A: dřéve; B: dřieve

²⁰ je s'at] A: gye štat (!); B: s'at byl

²¹ vinu očistila] A: vinu zčistila; B: nevinny zčistila

²² T: zelezem (!)

²³ A + a

²⁴ A pošeptal] A: A pošepť; B: Pošepť

²⁵ kterak se to] A, B: kak se

²⁶ smrt vzal] A: vza smrt; B: smrt vza

²⁷ A, B: velmi dlúhém; über etwie lang

²⁸ kázal ciesař] A, B: káza césař

²⁹ A: a jmenovati

³⁰ že chce] A: a chce; B: a chtě

³¹ A, B: súdě

³² a chce] A, B: chtě

³³ slyšeti] A: súditi a slyšeti a jim pravdu učiniti; B: slyšeti a jim pravdu učiniti

³⁴ jistého: v B chybí

³⁵ T: že (!)

³⁶ také: v B chybí

³⁷ a přinesla tajně svého muže hlavu pod paží] A: k súdu tajně, svého muže hlavu pod paždí majíci; B: a přinese tajně svého muže hlavu pod paždí

³⁸ ciesaře tázati] A: césaře tázati; B: tázati césaře

³⁹ byl ten hoden] A: byl hoden ten; B: hoden byl ten

⁴⁰ by: v B chybí

⁴¹ A: pro **133r**ti

vece: „Ciesari⁴⁵, tys ten⁴⁶, ještos mého muže nevinně zahubil⁴⁷ po své ženě⁴⁸ radě. A to ⁴⁹ chci zpravití ohnivým železem⁵⁰ a k tomu svědky dovésti.“ A když ⁵¹ měla ukázati⁵² nevinu svého muže tak, jakž se podmluvila, a to ona učinila⁵³, že pokázala⁵⁴ nevinu svého muže a hlavu jeho ukázala⁵⁵. Uzřev to ciesař, i⁵⁶ leče se velmi i dal⁵⁷ se téj paní⁵⁸ v její⁵⁹ moc. I jechu se prositi kniežata a⁶⁰ páni⁶¹, aby ciesaři⁶² dala prodlenie deset dní a že ⁶³ chce v těch desieti dnech⁶⁴ jejieho muže polepšiti po kněžské⁶⁵ radě. A když ten cíl minul⁶⁶, opět uprosichu ciesaři osm⁶⁷ dní ⁶⁸ a potom šest dní⁶⁹. A když to vše minulo, kázal ciesař svú ženu za živa zahrabati⁷⁰ a sám se vypravil⁷¹ od té jisté vdovy čtyřmi hrady. Ty jie dal, jako⁷² je ještě podnes mají⁷³ a slovú hradové⁷⁴ z Cile. Pak potom jel ciesař⁷⁵ do Říma dělati⁷⁶ jednoho paláce⁷⁷. I protivili se jemu Římané tak⁷⁸, že on mnoho nechutenstvie ⁷⁹ trpěl.

⁴² A, B: Césař

⁴³ A, B: mu

⁴⁴ A ona] A, B: Paní

⁴⁵ A, B: Césaři

⁴⁶ ten: v A chybí

⁴⁷ B: zabil

⁴⁸ A, B: ženy

⁴⁹ A, B + já

⁵⁰ T: zelezem (!)

⁵¹ A, B + je

⁵² A, B: pokázati

⁵³ A, B: učini

⁵⁴ že pokázala] A, B: pokáza (B: pakaza!)

⁵⁵ svého muže a hlavu jeho ukázala] A, B: zčisti svého muže

⁵⁶ ciesař, i] A, B: césař

⁵⁷ A, B: da

⁵⁸ téj paní (panie!)] A: té paní; B: té paní na milost a

⁵⁹ B: jejie

⁶⁰ a: v A chybí

⁶¹ B + té panie

⁶² A, B: césaři

⁶³ A + jí; B + jie

⁶⁴ desieti dnech] B: dnech deseti

⁶⁵ polepšiti po kněžské] A, B: složiti a nalepšiti po kniežetské (B: kniežatské)

⁶⁶ A: minu

⁶⁷ ciesaři osm] A: césaři osm; B: césaři VIII

⁶⁸ A + Opět mu potom uprosichu sedm dní; B + Opět minu

⁶⁹ a potom šest dní] A: Potom opět šest dní; B: Potom uprosichu VII dní, potom opět VI dní

⁷⁰ vše minulo, kázal ciesař ... zahrabati] A: všecko minu, káza césař ... pohrabati; B: vše minu, césař ... zahrabati káza

⁷¹ A, B: vypravi

⁷² jie dal, jako] A: jí da, jakož; B: jie da, jakož

⁷³ podnes mají] A: i dnes mají; B: mají i dnes

⁷⁴ A, B: hrabie; *patrně chybou překladatele, sr. Tw 423 ad 22: und heiffent noch den felben [vesten] zilen Zehen*

⁷⁵ jel ciesař] A, B: jede césař

⁷⁶ A: dělat; B: a dělat

⁷⁷ B: palácu

⁷⁸ Římané (rzymnee!) tak] A: Římené tak; B: Římené

⁷⁹ A, B + od nich

Kterak jest sedm konferštuov vysazeno k volení ciesaře římského¹

Ti dřieve řečení tří² Otové drželi ciesařstvie³ jako k dědicství⁴ s panskú vuolí, nebo⁵ ten poslední Ota nižádného⁶ syna ani erbovníka neměl. I bál se, aby⁷ po jeho smrti mnoho sváruov a válek⁸

nebylo o jeho⁹ říši, jakož¹⁰ by se to¹¹ bylo i stalo, by byl toho neopatřil. Nebo¹² bylo mnoho pánuov¹³, ješto pod říší seděli a jednoho císaře¹⁴ mohli by¹⁵ voliti, jako lidé v svobodném městě sami sobě mohou hlavu¹⁶ voliti. A skrze to někdy svárové a války se vztrhují¹⁷. A proto ten jistý císař obeslal¹⁸ mocná knížata a pány duchovníe i světské¹⁹, jakož pod říší byli²⁰. To byli ti páni z německých²¹ zemí, z Frankrajchu²², z Bavor, z Sas, z Frankuov. A ti páni z Říma tudy²³ okolo v těch zemích²⁴ jako v Švábiech²⁵, v Vlašiech²⁶, ale ne z Frankrajchu²⁷, neb Franky a Frankrajch²⁸ dělě se²⁹ a jest dvojice. A³⁰ když knížata a páni byli u císaře³¹, i vece císař³² k nim: „Milá knížata a milí páni³³, když mají císaře³⁴ voliti, jest jich mnoho velmi pánuov³⁵, ješto by se sami volili anebo³⁶ své přátely na císařství³⁷. A mohly by proto veliké války a mordové a škody mezi lidmi se státi tak, že by skrze to hynulo křesťanstvo. I bylo by³⁸ dobré, že bychom³⁹ to opatřili. A učinte⁴⁰ tak dobře a zvolte z sebe⁴¹ některá knížata, ješto od vás⁴² nyní⁴³ vždy ta knížata budú

¹ jest sedm konferštuov vysazeno k volení císaře římského] *A*: sedm korferštóv jsú vysadili volenie; *B*: VII korfeštóv jsú vysadili volení

² drieve řečení tří] *A*: drieve řečenie; *B*: drieve řečení

³ drželi císařství] *A*, *B*: držali (*B*: držali!) císařství

⁴ *B*: diedicztwie (!)

⁵ vuolí, nebo] *A*, *B*: vólí, neb

⁶ *A*: nižádného; *B*: žádného

⁷ *A*, *B*: by

⁸ sváruov a válek] *A*, *B*: válek a svárov

⁹ jeho: v *A*, *B* chybí

¹⁰ *B*: jako

¹¹ to: v *A*, *B* chybí

¹² *A*, *B*: Neb

¹³ *A*, *B*: pánov

¹⁴ *A*, *B*: císaře

¹⁵ by: v *B* chybí

¹⁶ mohou hlavu voliti] *A*: hlavu mohou vuoliti; *B*: hlavu mohou voliti

¹⁷ *B*: strhují

¹⁸ jistý císař obeslal] *A*: jistý císař obeslav; *B*: císař obeslav

¹⁹ i světské] *A*: a světská; *B*: i svěcké

²⁰ *A*, *B*: byla

²¹ *B*: německých

²² z Frankrajchu] *A*: z Frankov a; *B*: z (s!) Fraňkóv

²³ z Frankuov. A ti páni z Říma tudy] *A*: Z Frankov máte znamenati ty pány z Rýnu a tady; *B*: z Fraňkóv máte znamenati ty pány z Římu a tady; ... die herren von dem Ryne...

²⁴ *A*: 133v

²⁵ *B*: Švábiech (!)

²⁶ v Vlašiech] *A*, *B*: Elzasiech; Eilfas

²⁷ *A*, *B*: Frankrichu

²⁸ Franky a Frankrajch] *A*: Franky a Frankrich; *B*: Fraňky a Frankrich

²⁹ dělě se] *B* ~

³⁰ *A*: Ale

³¹ *A*, *B*: císaře

³² *A*, *B*: císař

³³ Milá knížata a milí páni] *B*: Milí páni a milá knížata

³⁴ *A*, *B*: císaře

³⁵ jich mnoho velmi pánuov] *A*: mnoho pánov velmi; *B*: pánov mnoho velmi

³⁶ *A*: aneb

³⁷ *A*, *B*: císařství

³⁸ I bylo by] *A*: Protož bylo by; *B*: A proto by bylo

³⁹ že bychom] *A*: bychme; *B*: bychom

⁴⁰ *T*: včynte (!)

⁴¹ z sebe] *B*: sobě

⁴² *A* + ode všech; *B* + a ode všech; die von ... aller

⁴³ *A*, *B* + i

moci⁴⁴ voliti ciesaře⁴⁵. A tak, aby⁴⁶ jich nebylo mnoho, neb se spíše smluvie a menší svár⁴⁷ mezi nimi bude. A⁴⁸ já vám to radím, aby⁴⁹ vy ta⁵⁰ kniežata z říských úředníkův volili, neb⁵¹ oni najlépe⁵² vědie říské položení po mnohé⁵³ řeči s ciesařovú vuolí⁵⁴.“ A⁵⁵ všech knížat⁵⁶ a⁵⁷ všech pánuov⁵⁸ vólí zvolachu⁵⁹ sedm konferštóv, česky volencuov⁶⁰, aby říského⁶¹ krále volili. ⁶² A to sú tato kniežata ⁶³ a tře⁶⁴ kancléři říšští. Jeden jest⁶⁵ biskup mohucský⁶⁶, ten jest říský najvyšší kanclér in Germania, to jest mezi říši a Uhry anebo⁶⁷ uherskú zemí a Římem⁶⁸. Druhý jest biskup z Triery⁶⁹, ten jest říský⁷⁰ najvyšší kanclér in Gallica⁷¹, to jest s téj strany⁷² lampartských hor v německých⁷³ zemiech. Třetí jest biskup **48r** z Kolína, ten jest kancléřem najvyšším s oné strany hor u vlaských zemiech⁷⁴. Jiní svěští konferštové⁷⁵, to sú⁷⁶ svěští. Prvý⁷⁷ jest falcgraf Rýna⁷⁸, ten jest najvyšší truxas říský⁷⁹, druhý⁸⁰ jest knieže saské, ten jest říský najvyšší maršálek⁸¹, ještě meč nosí⁸². Třetí jest markrabě⁸³ bramburský⁸⁴ a jest⁸⁵ říský podkomoří⁸⁶. A⁸⁷ čtvrtý jest král český, najvyšší šenk

⁴⁴ ta kniežata budú moci] A, B: budú moci kniežata

⁴⁵ A, B: césaře

⁴⁶ B: by

⁴⁷ B: strach; krieg Tw 424 ad 30

⁴⁸ A: v B chybí

⁴⁹ B: abyšte

⁵⁰ ta: v B chybí

⁵¹ z říských úředníkův volili, neb] A, B: volili z říských úředníkův (B: úředníkův), nebo (B: nebt')

⁵² A: najláp

⁵³ A, B: mnoho

⁵⁴ ciesařovú vólí] A, B: césařovú vólí

⁵⁵ A, B + se

⁵⁶ A, B: kniežat

⁵⁷ A + se

⁵⁸ A, B: pánov

⁵⁹ A, B: zvolichu

⁶⁰ sedm konferštóv, česky volencuov] A: sedm korfeštóv; B: VII korfeštóv

⁶¹ A, B: říského (B: říemského!); rōmefchen

⁶² v A zde samostatná kapitola **Kterak těch sedm korfeštóv jest zvláštní každý úřad**

⁶³ v B zde samostatná kapitola **Kterak těch VII korfeštóv jest každý zvlášti (zwlafttie!) úřad; rkp A, B blíže předloze, sr. Tw 425/3**

⁶⁴ A: tře

⁶⁵ říšští. Jeden jest] B: a římský jeden

⁶⁶ A: z Mohuče; B: z Mohuce

⁶⁷ říši a Uhry anebo] A: říši a mezi Uhry aneb; B: řískými horami aneb

⁶⁸ a Římem] A: a Rýnem; B: i Armení; und dem Rhyne

⁶⁹ jest biskup z Triery] B: biskup a třetí; bischof von Triere

⁷⁰ B: říši

⁷¹ in Galia

⁷² s téj strany] A: se strany; B: s těch stran

⁷³ B: německých

⁷⁴ u vlaských zemiech] A, B: in Italia (B: Ita**48r**lia), to jest vlaských zemiech

⁷⁵ svěští konferštové] A: čtyře korfeštové; B: čtů se korfeštové

⁷⁶ B: jsú

⁷⁷ B: První

⁷⁸ falcgraf Rýna] A: falcgraf z Rýna; B: z Falcakarav z Říma

⁷⁹ truxas říský] A: truksas Svaté říše; B: truxas Svaté říše

⁸⁰ druhý: v B chybí

⁸¹ říský najvyšší maršálek] B: říským najvyšším mars (!); des riches ... marfchalg

⁸² T: nofie (!)

⁸³ ještě meč nosí. Třetí jest markrabě: v B chybí

⁸⁴ A: bramburský; B: branburský

⁸⁵ jest: v A, B chybí

⁸⁶ B: podkomoří

⁸⁷ A: v B chybí

říský⁸⁸. Magutinensis, Treverensis, Coloniensis. Quilibet imperii est cancellarius horum, est Palatinus dapifer, dux portator ensis, Marchio prepositus camere, pincerna Boemus. Hii statuunt dominum cuncta per secula summum.⁸⁹ Ti jistí konferštové⁹⁰ jsú říšští najvyšší úředníci, jakož dřieve⁹¹ praveno, a jest⁹² jim dána ta moc⁹³, že oni mohou krále nebo římského císaře voliti⁹⁴ vždy, kolikrát toho potřebie jest⁹⁵.⁹⁶ To ustanovenie konferštové⁹⁷ stalo se jest po božiem⁹⁸ narození po tisíci letech a jednoho léta⁹⁹. Potom, jakž dřieve řečení konferštové¹⁰⁰ byli voleni¹⁰¹ a usazeni,¹⁰² i roznemohl se ten jistý císař a umřel to léto¹⁰³. I sjedechu se konferštové¹⁰⁴ v hromadu v Framfurtě i¹⁰⁵ zvolichu Henricha¹⁰⁶, knieže z Bavor, římským¹⁰⁷ králem. I byl¹⁰⁸ ten potom psaný¹⁰⁹ Henrich první, jako od konferštuov byl volen¹¹⁰.

⁸⁸ šěnk říský] *A* ~; *B*: šěnk

⁸⁹ Magutinensis, Treverensis ... per secula summum: v *A*, *B* chybí; text nevychází z Twingerovy kroniky, sr. však kapitola věnovanou císaři Ottovi III. v kronice Polonově, Pol 181

⁹⁰ jistí konferštové] *A*: jistí dřeve psaní korfeštové; *B*: dřieve psaní korfeštové

⁹¹ jsú říšští najvyšší úředníci, jakož dřieve] *A*: jsú Svaté říše **134r** najvyšší úředníci, jakož dřeve; *B*: sú Svaté říše najvyšší ouředníci, jako dřieve

⁹² jest: v *A*, *B* chybí

⁹³ dána ta moc] *A*, *B*: ta moc dána

⁹⁴ nebo římského císaře voliti] *A*: aneb císaře římského voliti; *B*: anebo císaře voliti římského

⁹⁵ potřebie jest] *B*: bude potřebie

⁹⁶ *B* + jest

⁹⁷ ustanovenie konferštové] *A*, *B*: usazenie korfeštové

⁹⁸ *A*: božém; *B*: božím

⁹⁹ po tisíci letech a jednoho léta] *A*, *B*: tisíc let a jedno léto

¹⁰⁰ jakž dřieve řečení konferštové] *A*: jako ti dřeveřečení korfeštové; *B*: jako ti dřieve řečení korfeštové

¹⁰¹ *A*, *B*: zvoleni

¹⁰² *A* + i také dřeve pověděno; *B* + jakož dřieve pověděno

¹⁰³ roznemohl se ten jistý císař a umřel to léto] *A*: by ten jistý císař Ota nemocen a umře to léto; *B*: by ten císař Ota nemocen, to léto umře

¹⁰⁴ sjedechu se konferštové] *A*, *B*: sjedechu (*B*: sjidechu) se korfeštové

¹⁰⁵ v Framfurtě i] *A*: v Frankfurtě a; *B*: u Frankfurtě a

¹⁰⁶ *B*: Hendricha

¹⁰⁷ *B*: říským (lkým/)

¹⁰⁸ *A*, *B*: by

¹⁰⁹ psaný: v *B* chybí

¹¹⁰ jako od konferštuov byl volen] *A*: od korfeštův zvolen na císařství; *B*: jako od korfeštův byl zvolen na císařství

Osmdesátý devátý císař¹

Henrich² Druhý, knieže z Bavor, kraloval třimezcietma³ let. Ten udělal to biskupství v⁴ Pamberce a udělal⁵ mnoho zase zbořených a spálených klášteruov a dal⁶ jim veliké dary a platy. A když byl

¹ Osmdesátý devátý císař] *A*: Tento jest byl první volen od korfeštův císař; *B*: Tento jest první byl volen od korfeštův

² *B*: Hendrich

³ *B*: XX

⁴ *B*: u

⁵ *A*, *B*: uděla

⁶ klášteruov a dal] *A*: kostelův a klášterův a da; *B*: klášterův a kostelův a da

dvadceť⁷ let kráľem, i jeľ⁸ pŕes hory a⁹ byl ciesaŕem¹⁰. On meľ ženú starú¹¹ Kunhuntu. A byla ona i on¹² čistá¹³ panna,¹⁴ a tak držeľi¹⁵ čistotu až do své smrti.

⁷ A: dvanáct; B: XII

⁸ A, B: jede

⁹ A: i

¹⁰ byl ciesaŕem] A, B: by cesaŕem

¹¹ A, B: svatú; fant

¹² B + oba

¹³ A, B + jako která

¹⁴ A + neb on byl čistý panic a ona čistá panna; und bleip er und fü reyne maget

¹⁵ A: zdržeľi jsú; B + svú

Kterak Uhři obráćeni sú na vieru kŕešťanskú¹

Jakož² v lampartské histori stojí psáno, Štefan, pohanský král z Uher, chťeľ ciesaŕovu³ sestru pojieti⁴. I musil⁵ ten⁶ král slíbiti, aby on i vŕecka jeho⁷ čeled přijali⁸ vieru kŕešťanskú a dali se kŕtíti⁹. A to se stalo¹⁰, neb je také dŕieve některaký¹¹ diel kŕešťanuov v¹² uherské zemi byl¹³. On¹⁴ také pŕipravil jiných pohanuov mnoho¹⁵, že sú¹⁶ se¹⁷ musili kŕtíti¹⁸ a vieru kŕešťanskú držeťi. On činil mnoho bojuov¹⁹ a vždy svítězil skrze své modlitby. A když to biskupstvie v Pamberce byl²⁰ udělal a mnoho kosteluov²¹, i přijide²² jemu k libosti Benediktus papež²³ i svěťil²⁴ sám kostel, jako ciesaŕ²⁵ byl udělal v německých²⁶ zemiech.

¹ Uhři obráćeni sú na vieru kŕešťanskú] A, B: jsú Uhři obráćeni

² A, B: Jako

³ A, B: cesaŕovu

⁴ A, B + sobě za manželku; zů der e

⁵ A, B: musi

⁶ A + jistý

⁷ i vŕecka jeho] A, B: a jeho vŕecka

⁸ B: přijala

⁹ A: kŕstíti

¹⁰ A, B: sta

¹¹ také dŕieve některaký] A, B: tak dŕéve (B: dŕieve) někaký

¹² kŕešťanuov v] A: kŕešťanów v; B: kŕešťanský

¹³ A, B: bylo

¹⁴ B: Potom

¹⁵ pohanuov mnoho] A, B: mnoho pohanów

¹⁶ A: jsú

¹⁷ A, B + také

¹⁸ A: kŕstíti

¹⁹ A, B: bojów

²⁰ biskupstvie v Pamberce byl] B: biskupstvie **48v** von v Pomberce

²¹ A, B: kostelów

²² A: přijede

²³ Benediktus papež] A, B ~

²⁴ i svěťil] A, B: a svěťi

²⁵ A, B: cesaŕ

²⁶ B: německých

Ciesaŕ chťeľ býti kanovníkem¹

¹ Ciesaŕ chťeľ býti kanovníkem] A: Ten jistý král chťeľ býti kanovníkem v Štraspurce; B: Jednu chvíli ten král chťeľ býti kanovník

Jednu chvíli přijel ten jistý císař² do Štraspurka, ješto byl ješto králem. I slíbil³ se jemu rád a řehola kanovníčie v klášteře Matky božie⁴ tak dobře, že on sám bratrstva s kanovníky a řeholi⁵ žádal držeti⁶, neb sú tu byli urození⁷ hrabie, páni, rytieři⁸ a⁹ tu své děti měli, avšak pokorný a svatý život vedli zpíevaním¹⁰ a¹⁰ čtením v božiem¹¹ domu. Toho mu odradili¹² kniežata říská¹³ a řkúc: „Nemuožeš¹⁴ toho učiniti a poškvrniti říše¹⁵, by ji držal u velikém¹⁶ nepokoji.“ A¹⁷ když již sám nemohl zuostati¹⁸ s kanovníky, i udělal jednoho svého¹⁹ bohatého přieteľa²⁰ v kuoře²¹ v Štraspurce²², aby²³ zaň zpíeval a četl v kuoře na císařově²⁴ miestě. A protož²⁵ ješto slóve²⁶, ktož jest na tom miestě, královo miesto²⁷, aneb přátelský²⁸ vždy na **48v** tom miestě má²⁹ zpíevati a čísti v kuoře s jinými kanovníky³⁰. Ten jistý císař Henrich³¹ a králová, paní³² jeho, vedli svatý život³³ tak, že sta³⁴ oba svatá a jich den³⁵ slavně světie³⁶ na mnoho miestech v křesťanství. Pak umřel po božiem³⁷ narození po tisíci čtrmezciemého³⁸ a byl v Pamberce pochován³⁹ v tom kostele, jako jej byl udělal.

² ten jistý císař] A: ten císař **134v**; B: ten césař

³ A, B: slíbi

⁴ v klášteře Matky božie] A, B: u Matky božie (B: boží) v klášteře

⁵ A, B: a jich řeholi

⁶ B: dřeti (!)

⁷ sú tu byli urození] A: jsú tu byli urozené; B: sú byli tu urození

⁸ A, B + panoše

⁹ A: ješto; v B chybí

¹⁰ a: v B chybí

¹¹ v božiem] A: u božém; B: u božím

¹² mu odradili] A, B: jemu odradichu

¹³ B: římská; riches

¹⁴ A, B: Nemóžeš

¹⁵ a poškvrniti říše] A, B: poškvrní by říše (B: říši), ješto

¹⁶ u velikém] A: velikými

¹⁷ A: v B chybí

¹⁸ A, B: ostati

¹⁹ udělal jednoho svého] A, B: uděla svého jednoho

²⁰ A: přétele

²¹ v kuoře] A, B: v tom kóře (B: kuoře)

²² A + toho udělanie a zjednal; B + toho udělal a zjednal

²³ A + opět jeden přátelský; B + opět jeden z přátelských

²⁴ kuoře na císařově] A: kóře na césařově; B: kuoře na césařově

²⁵ A, B: proto

²⁶ ješto slóve] A: ješto slóve to kanovnictvo; B: slóve ješto kanovnictvo

²⁷ B + drží

²⁸ aneb přátelský] B: anebo přátelské

²⁹ A + za král; B + vždy za krále

³⁰ v kuoře s jinými kanovníky] A: v kóře...; B: s jinými v kóře kanovníky

³¹ jistý císař Henrich] A: jistý césař Henrich; B: césař Hendrich

³² paní: v B chybí

³³ A: živuot

³⁴ A, B: jsta

³⁵ T: deň (!)

³⁶ slavně světie] A: slavie slavně a světie

³⁷ B: božím

³⁸ po tisíci čtrmezciemého] A: tisíc a čtrmezciem let; B: tisíc a XXIII let

³⁹ Pamberce pochován] A: Pamberce schován; B: Pomberce zchován

Po jeho smrti byli se ⁴⁰ svadili těch sedm konferštuov spolu⁴¹, že říše stala tak⁴² dvě⁴³ létě, ⁴⁴ však naposledy⁴⁵ zvolichu Kunderáda z Frankuov⁴⁶.

⁴⁰ A + pak

⁴¹ těch sedm konferštuov spolu] A: spolu těch sedm korfeštův; B: těch VII korfeštův

⁴² stala tak] A, B ~

⁴³ B: II

⁴⁴ A, B + že žádného nevolili

⁴⁵ však naposledy] A: avšak najposledy; B: avšak naposledy

⁴⁶ Kunderáda z Frankuov] A: Kunráta, kněze z Fraňkóv; B: Kunderáta, knieže z Fraňkóv

Devadesátý ciesař¹

Kunrád, druhé knieže z Frankuov, ten² kraloval patnácte³ let. Učinil⁴ dobrý pokoj v křesťanství⁵. A on založil to⁶ město Špýru a to biskupstvie počal⁷ dělati, ale to dokonat a jeho náměstek po něm⁸. A⁹ umřel po božiem¹⁰ narození po tisíci třidceti a osmi letech¹¹.

¹ Devadesátý ciesař] A: Osmdesátý osmý cesař; B: LXXXVIII. cesař

² Kunrád, druhé knieže z Frankuov, ten] A: Kunrát Druhý, knieže z Frankóv s Rýna; B: Kunderát, druhé knieže z Francóv, to s Rýna

³ A: patnáct; B: XV

⁴ A, B: A učini

⁵ T: krzeftianftwie (!); možnost, že se jedná o tvar L sg. slova křesťanstvo, není (vzhledem k frekvenci tohoto slova v textu) příliš pravděpodobná; A, B: cesařství; in dem riche

⁶ založil to] A: založil; B: založi to

⁷ A, B: poče

⁸ jeho náměstek po něm] A, B: po něm jeho náměstek

⁹ A: v B chybí

¹⁰ A: božím; B: božím

¹¹ po tisíci třidceti a osmi letech] A: tisíc třidceti a osm let; B: MXXXVIII let

Devadesátý první ciesař¹

Hendrich² Třetí, dřieve řečeného³ dcery muž, kraloval sedmnácte⁴ let. Za těch časuov⁵ byl ⁶ jednoho obra ⁷ život pochován⁸. Ten měl ránu jednu⁹ v svém životě, ta byla puol páty nohy široká¹⁰ a jeho života dél¹¹ převysoké¹² zdí. A našli jemu¹³ lucernu v hlavách hořieci¹⁴ té nemohl¹⁵ žádný uhasiti ani dýmaním¹⁶, ani vodú¹⁷. I udělal¹⁸ jeden dierku¹⁹ rafíjí v nie²⁰, a ²¹ jakž tam²² povětríe došlo²³,

¹ Devadesátý první ciesař] A, B: O jednom obru

² A, B: Henrich

³ dřieve řečeného] A: dřeveřečené; B: dřieve řečené

⁴ B: XVII

⁵ A, B: časóv

⁶ B: 49r

⁷ A: 135r

⁸ život pochován] B ~

⁹ ránu jednu] A, B ~

¹⁰ A, B: veliká; grof

¹¹ B: hrob; lenge

¹² A: převýšila vysoké; B: převýšil vysoké

¹³ B: mu jednu

¹⁴ A: hořiece a; B: hořící a

¹⁵ B: nemohu (!)

¹⁶ B: dýmaniem (!)

¹⁷ A: vuodú

¹⁸ A, B: uděla

ihned jest zhasla²⁴. Na toho jistého²⁵ obra hrobě bylo²⁶ psáno: „Ted’ leží Palas, Evandruov²⁷ syn, ješto toho rytieře kopie jeho zabilo²⁸ řečeného Turnes.“ Ten jistý ciesař²⁹ jel do Čech³⁰ a do Uher a dobyl³¹ mnoho měst. A přemohl³² dva krále, že se s ním smluvichu po jeho vuoli³³, neb sú³⁴ byli³⁵ proti němu mnoho zavinili³⁶.³⁷ Ten jistý ciesař³⁸ pojal jednoho hrabie dceru³⁹ sobě za manželku a měl svatbu v Mohuci⁴⁰ a k té⁴¹ přišlo⁴² mnoho hudcív a pištcuov a hercuov⁴³ a rozličných těch kratochvilných lidí. I kázal⁴⁴ jim všem ciesař⁴⁵ pryč⁴⁶ a nedal⁴⁷ jim⁴⁸ daróv⁴⁹ ani penez⁵⁰ ani ztravy. V ty časy křikovali se tři spolu o papežství⁵¹. I jel⁵² ten jistý ciesař⁵³ do Říma a ssadil⁵⁴ všecky tři a udělal⁵⁵ jiného papeže⁵⁶. A když ten ciesař⁵⁷ nemocen byl, i udělal⁵⁸ svého syna Henricha⁵⁹, ješto ještě dietětem⁶⁰ byl, římským králem s povolením kněžským⁶¹ a s jich vólí⁶². I umřel⁶³ po božiem⁶⁴ narození po tisíci po padesáti a šesti letech⁶⁵.

¹⁹ A, B: dieru

²⁰ A, B: ni

²¹ A, B + ten plamen inhed (B: ihned)

²² A, B: ho

²³ A: dojde tú dierkú, tak; B: dojde tú dierú

²⁴ ihned jest zhasla] A: tak inhed zhasie; B: ihned zhasne

²⁵ jistého: v B *chybí*

²⁶ hrobě bylo] A, B: hrobu stálo

²⁷ A, B: Evandróv

²⁸ B + tak

²⁹ jistý ciesař] A: jistý césař; B: césař

³⁰ B: Cách; Behem

³¹ A, B: doby

³² A, B: přemože

³³ B: vólí

³⁴ A: jsú

³⁵ A, B + dřieve

³⁶ A: začinili

³⁷ v A, B *zde samostatná kapitola* **Ten césař nedal nic žádnému herci** (herci: v B *chybí*)

³⁸ jistý ciesař] A: jistý césař; B: césař

³⁹ A, B + z Pitanie; von Pictavien

⁴⁰ svatbu v Mohuci] A: svadbu v Mohuči

⁴¹ k té] B: také

⁴² A, B + velmi; vil

⁴³ hudcív a pištcuov a hercuov] A, B: pišcív a hudcív a heroltív

⁴⁴ A, B: káza

⁴⁵ A, B: césař

⁴⁶ B + jíti

⁴⁷ A, B: neda

⁴⁸ A, B + ani

⁴⁹ B: na dvór

⁵⁰ ani penez: v A, B *chybí*

⁵¹ o papežství] A: a ti všichni tři byli vuoleni papeži; B: jako všichni tři byli voleni papeži

⁵² A: jede; B: jide

⁵³ jistý ciesař] A: jistý césař; B: césař

⁵⁴ A: ssadi; B: sadi

⁵⁵ A, B: uděla

⁵⁶ B: papežem

⁵⁷ A, B: césař

⁵⁸ A, B: uděla

⁵⁹ B: Hendricha

⁶⁰ A: dietetem (!)

⁶¹ T: kniežlkým (!); A, B: kniežetským

⁶² A: vuolí

⁶³ A, B: umře

⁶⁴ B: božím

⁶⁵ po tisíci po padesáti a šesti letech] A: tisíc padesát a šest let; B: léta Mho LXVIho

Devadesátý druhý cesař¹

Henrich Čtvrtý, toho jistého syn², kraloval bez jednoho padesáte³ let. Za těch časuov⁴ byla jiezda⁵ přes moře a byl⁶ dobyt Boží hrob. Té jisté vojsky⁷ byli hajtmané⁸ knieže lutrinské a ten hrabie z Blezens⁹ a hrabie z Flandry¹⁰ a hrabie od svatého Jiljie¹¹ a jiných velikých pánuov mnoho¹². Tu jistú jiezdu¹³ učinichu¹⁴ sami od sebe a také, že¹⁵ papež Urban¹⁶ navedl. A bylo¹⁷ toho¹⁸ lidu více nežli šedesátekrát sto tisícuov¹⁹, mezi nimi²⁰ byli kněžie, biskupi²¹, mnišie a rozličný lid²² ze všech zemí křesťanských²³. A kterakž koli²⁴ jich²⁵ mnoho bylo, však²⁶ mezi nimi ižádného²⁷ sváru nebylo, než²⁸ což jednomu libo bylo²⁹, to také³⁰ i druhému. Také neměli³¹ mezi sebou ižádného nedostatku³² ani moru, jakož tomu Pán Buoh³³ ráčil, aby pohané byli zahrnutí na vše³⁴ strany z Svaté země. I osadichu Jeruzalém a jiná města tudy³⁵ okolo křesťanskými lidmi a přemožechu mnoho pohanuov a Židuov³⁶ tak, že se musili **49r** dáti křtíti³⁷. A dobyli také toho města Antiochia,

¹ Devadesátý druhý cesař] A: Devadesátý cesař; B: LXXXX. cesař

² Henrich Čtvrtý, toho jistého syn] A: Henrikus, toho jistého syn, Čtvrtý; B: Hendrich, toho syn, Čtvrtý

³ bez jednoho padesáte] A: devět a čtyřiceti; B: XLIX

⁴ A, B: časov

⁵ A: jězda

⁶ B: by

⁷ Té jisté vojsky] A: Té jisté vojsky; B: Toho vojska

⁸ A, B: hajtmanové

⁹ A: Blesens; B: Blezens; von Blefentze

¹⁰ A: Flandr; B: Flander

¹¹ B: Jiljí

¹² velikých pánuov mnoho] A, B: mnoho pánov velikých

¹³ A: jězdu; B: jízdu (giz!)

¹⁴ A + lidé

¹⁵ A: **135v**: že (omylem písaře zapsáno na konci stránky i začátku následující) je

¹⁶ papež Urban] A, B: Urbanus, papež, Druhý

¹⁷ A bylo] B: aby bylo

¹⁸ A + jistého

¹⁹ nežli šedesátekrát sto tisícuov] A: než šedesát sto tisícov; B: než sto tisícov

²⁰ A: nimižto

²¹ kněžie, biskupi] A ~; B: biskupie, kněžie

²² rozličný lid] B: rozliční lidé

²³ A, B: z křesťanstvie

²⁴ kterakž koli] A: kak; B: kakž

²⁵ A + jest

²⁶ B: avšak

²⁷ A, B: žádného

²⁸ A, B: a

²⁹ libo bylo] B ~

³⁰ také: v A, B chybí

³¹ Také neměli] B: Tak neměli (nemili!)

³² mezi sebou ižádného nedostatku] A: ižádného nedostatku mezi sebou; B: žádného nedostatku mezi sebou

³³ tomu Pán Buoh] A: Pán Buoh tomu; B: Buoh tomu

³⁴ A, B: všecky

³⁵ A, B: tady; B: **49v**

³⁶ pohanuov a Židuov] A, B: pohanov a Židov

³⁷ se musili dáti křtíti] A: sú se musili dáti křtíti; B: musili sú dáti se křtíti

a čož sú³⁸ nalezli, to rozdělili křesťané mezi se. A jeli sú zase domuov s velikú radostí³⁹, neb sú⁴⁰ tam byli plné dvě létě. To se stalo po božiem⁴¹ narození tisícého sedmdesátého třetieho léta⁴².

³⁸ A, B: tu

³⁹ jeli sú zase domuov s velikú radostí] A, B: jedechu zase s velikú radostí domóv

⁴⁰ A: jsú

⁴¹ A: božém; B: božím

⁴² tisícého sedmdesátého třetieho léta] A: tisíc dvě stě a dvadcti let; B: MCCLX let

Veliké rozdvojenie bylo¹ mezi světskými i² duchovními

Za těch časuov³ toho jistého ciesaře⁴ bylo veliké rozdvojenie⁵ a války mezi ciesařem⁶ a papežem a mezi kněžími⁷ a světskými.⁸ Papež řečený Gregorius Sedmý přišel k tomu biskupství proti ciesařově vuoli⁹, ješto v ty časy toho obyčeje nebylo. A protož uložil¹⁰ to ciesař se¹¹ čtrmezciatma¹² biskupy v německých¹³ zemích a¹⁴ urozenými pány, aby ho za papeže neměli. A jel¹⁵ potom do Říma¹⁶ a ssadil¹⁷ papeže doluov a učinil¹⁸ papežem biskupa z Pamberka, kteréhož¹⁹ biskupové z německých²⁰ zemí byli volili²¹. I přijel²² král z Nápuhie a zahnal ciesaře²³ a jeho papeže z Říma a pomohl zase²⁴ Řehořovi na papežství²⁵. Potom zval papež ciesaře²⁶ do Říma a pozval ciesař²⁷ papeže zase a vždy jeden klel druhého až na nejvyššie, až všickni²⁸ páni²⁹ upletechu³⁰ se³¹ mezi ně také³² v ty války.³³ Jeden díel byl pánuov³⁴ s papežem a druhý³⁵ s ciesařem³⁶. Pro ty věci byli se

¹ Veliké rozdvojenie bylo] A, B: Veliká dvojice

² A, B: a

³ A, B: časóv

⁴ A, B: césaře

⁵ A, B: roztrženie; zweigunge

⁶ A, B: césařem

⁷ A: knězi

⁸ B + A

⁹ ciesařově vuoli] A: césařově vuoli; B: césařově vóli

¹⁰ protož uložil] A, B: proto uloži

¹¹ ciesař se] A: césař s; B: césař se

¹² B: třimezcétma

¹³ B: německých

¹⁴ A, B + s

¹⁵ A, B: jede

¹⁶ B: řiema (!)

¹⁷ A: ssadi; B: sadi

¹⁸ doluov a učinil] A, B: dolóv a učini

¹⁹ Pamberka, kteréhož] A: Papenburka, jako; B: Pomberka, jako

²⁰ B: německých

²¹ A: vuolili

²² A, B: přijede

²³ Nápuhie a zahnal ciesaře] A, B: Nápuie a (B: i) zahna césaře

²⁴ pomohl zase] A, B: pomože

²⁵ na papežství] A, B: zase k papežství

²⁶ zval papež ciesaře] A: zval papež zase césaře; B: papež vzal césaře; lút der keyfer den bobeft

²⁷ a pozval ciesař] A, B: i pozva césař

²⁸ až všickni] A: že všichni; B: až všichni

²⁹ A, B + zemští

³⁰ A: upletú

³¹ A + v to

³² A: **136r**; B + tak

³³ A + A

³⁴ A, B: jich

³⁵ A + díel; B + díel byl

³⁶ A, B: césařem

kněžie³⁷ a svěští zbúřili, že ani na papeže, ani na ciesaře dbali³⁸. A kněžie měli své děti a své ženy zjevně³⁹ při sobě, ješto toho dřieve obyčeje⁴⁰ nebylo. A prelátové vedli svatokupecství s⁴¹ svými přátely. To bylo protivno papeži, i zapověděl⁴² po všem křesťanství⁴³, aby ty jisté kněžie⁴⁴, ješto vedú svatokupecství⁴⁵, měli za kleté⁴⁶ a svěští aby jich mše⁴⁷ neposlúchali ani s nimi obcovali a také aby jim žádného desátku⁴⁸ nedávali ani ofěrovali. A⁴⁹ skrze to byli svěští velmi⁵⁰ poblúdili a tak zúfali, že se na kněžie nic neobrátili a sami dělali⁵¹, což na kněžie slušalo⁵². Sami své děti křtíli kázali a olejovali⁵³, berúc mast z⁵⁴ svého ucha, ⁵⁵ mazali děti miesto křížma. A⁵⁶ tak dal jeden druhému svěský⁵⁷ tu svátost, ⁵⁸ olej, a jiné věci, což na kněžie slušalo, jako desátky, to jsú spálili⁵⁹ a mluvili divné⁶⁰ věci o vieře. Oni brali kněžím⁶¹ svaté božie tělo ⁶² a⁶³ tlačili je nohama a jiné mnohé věci⁶⁴, že by o tom⁶⁵ bylo mrzko praviti. A⁶⁶ tak byl veliký neřád a dvojice ⁶⁷ mezi svěskými a duchovními⁶⁸, ješto se prvé nikdy nestávalo⁶⁹. A to se dalo po božiem⁷⁰ narození tisíc osmdesáte čtvrtého léta⁷¹ a trval ten neřád⁷² šestnácte⁷³ let. Naposledy⁷⁴ jal cesař⁷⁵ papeže Řehoře ⁷⁶. Pak po tom neřádu byli bez papeže dvě⁷⁷ létě. A když ten cesař⁷⁸ stár byl, i udělal⁷⁹ svého syna

³⁷ B: knězi, lze však interpretovat i kněží

³⁸ ciesaře dbali] A, B: cesaře nedbali

³⁹ děti a své ženy zjevně] A, B: ženy a své děti zevně (B: zjevně)

⁴⁰ toho dřieve obyčeje] A: toho obyčeje dřeve; B: dřieve toho

⁴¹ svatokupecství s] A: simonii s; B: simoní

⁴² A, B: zapovědě

⁴³ A: křesťanstvu

⁴⁴ ty jisté kněžie] A: ty jisté kněží; B: kněžie

⁴⁵ vedú svatokupecství] A: simonii vedú; B: simoní vedú

⁴⁶ za kleté] A: za klaté; B: zakletie

⁴⁷ A: mší

⁴⁸ desátku: v B chybí

⁴⁹ A: v B chybí

⁵⁰ velmi: v A, B chybí

⁵¹ na kněžie nic neobrátili a sami dělali] A, B: málo na kněží (B: kněžie) obracovali a svěští sami činili to

⁵² na kněžie slušalo] A: knězi příslušalo; B: kněžím příslušalo

⁵³ Sami své děti křtíli kázali a olejovali] A: Křtili své děti, sami kázali, olejovali lidé svěští; B: křtili děti vše (lze interpretovat i vše) sami, kázali, olejovali lidé svěští

⁵⁴ z: v B chybí

⁵⁵ A, B + i

⁵⁶ A: v B chybí

⁵⁷ druhému svěský] A, B ~

⁵⁸ A, B + svatý; heilige

⁵⁹ což na kněžie slušalo, jako desátky, to jsú spálili] A: Oni splnili desátky, jako knězi příslušely; B: A oni splnili desátky jako kněžie

⁶⁰ A: dvorné

⁶¹ brali kněžím (knížím!)] A: často vzali knězi; v B úsek a mluvili divné věci o vieře. Oni brali kněžím chybí

⁶² A + z rukú

⁶³ a: v B chybí

⁶⁴ nohama a jiné mnohé věci] A: nohami a jiných mnoho věcí; B: nohami a jiné mnohé věci

⁶⁵ B: to 50rm

⁶⁶ A: v B chybí

⁶⁷ A + na vieře; B + u vieře

⁶⁸ A: knězi; B: mezi kněžím

⁶⁹ prvé nikdy nestávalo] A: dřeve ani potom nikdy nestával; B: dřieve ani potom nikdy nestalo

⁷⁰ A: božem; B: božím

⁷¹ osmdesáte čtvrtého léta] A: sedmdesát a čtyři léta; B: MLXXIII let

⁷² trval ten neřád] A, B: trvalo (trwalo!)

⁷³ B: XVI

⁷⁴ A: Najposledy

⁷⁵ jal cesař] A, B: jal cesař

⁷⁶ A + po božem narození tisíc osmdesát a šest let; B + po božím narození MLXXIII let; rkp A, B blíže předloze, sr. Tw 434 ad 30 – 435

Henricha⁸⁰ králem s konfeřšovým⁸¹ povolením. Potom vadil se syn s otcem tak dlúho, že syn otce jal a nechal ho⁸² u vězení umřiti⁸³ po božiem⁸⁴ narození tisíc sto páté léto⁸⁵.

⁷⁷ B: II

⁷⁸ A, B: césař

⁷⁹ i udělal] A: i uděla; B: uděla

⁸⁰ B: Hendricha

⁸¹ A, B: korfeřšovým

⁸² jal a nechal ho] A: ja a necha jeho; B: jal a nechal jeho

⁸³ T: omrziti (!); A, B: umřieti

⁸⁴ A: božém; B: božím

⁸⁵ sto páté léto] A: pět a sto let; B: MCV let

Devadesátý třetí ciesař¹

Henrich² Pátý, dříve řečeného^{3 4} syn, kraloval patnácte⁵ let. Ten dal a⁶ vzdal⁷ papeži zase moc, aby biskupy a preláty⁸ zase stvořoval⁹. A dal¹⁰ také papeži všecka města zase¹¹ a kostely, jeřto jeho předkóm¹² v těch válkách byli odjali¹³. Ten¹⁴ dal svému otci umřieti u vězení, jakož o tom prvé praveno, a protož¹⁵ umřel jest také bez dětí¹⁶ po božiem¹⁷ narození tisíc stého a šestnáctého léta¹⁸.

¹ Devadesátý třetí ciesař] A: Devadesátý prvý césař; B: LXXXXI. césař

² B: Hendrich

³ T: rzežneho (!)

⁴ A + Henricha césaře; B + krále

⁵ B: XV

⁶ A: 136v

⁷ a vzdal: v B chybí

⁸ A: jiné preláty; B: jiné přátely; ander prelaten

⁹ A, B: stvrzoval; zů confirmieren

¹⁰ A: da

¹¹ všecka města zase] B: zase všecka města

¹² A, B: předci

¹³ A, B: odjeli

¹⁴ A, B + césař

¹⁵ jakož o tom prvé praveno, a protož] A, B: jako dříve (B: dříve) pověděno, a proto

¹⁶ také bez dětí] B: tak bezděky; wart fíech

¹⁷ A: božém; B: božím

¹⁸ stého a šestnáctého léta] A: sto a šestnáct let; B: MCXVI let

Devadesátý čtvrtý ciesař¹

Lotorius, čtvrté² knieže saské³, kraloval šestnácte⁴ let. Ten přemohl krále z Ci^{49v}licie⁵ a udělal⁶ jiného krále tu. ⁷ Ten ciesař⁸ bil se⁹ s českým¹⁰ králem a ztratil boj¹¹. V ty časy bylo¹² veliké sucho v

¹ Devadesátý čtvrtý ciesař] A: Lotarius; v B nadpis chybí

² Lotorius, čtvrté] A: Lotarius Čtvrtý

³ B: štyřské; von Sahffen

⁴ A: dvanáct; B: XII

⁵ A: Sicilie; B: Cecilie; von Sicilien

⁶ A, B: uděla

⁷ A + A

⁸ Ten ciesař] B: Césař

⁹ bil se] A: bi se (bieffe!); B: byl se bil

¹⁰ B: řeckým; von Behem

¹¹ ztratil boj] A, B: ztrati boj (A: boig!)

¹² A: by

zemi a¹³ tak dlúho dēšť nepršel¹⁴, že studnice a tekuté vody bezmála¹⁵ vŕecky zahynuly a obilé na poli vŕe se zkazilo¹⁶.

¹³ a: v B *chybí*

¹⁴ A, B: nešel

¹⁵ vody bezmála] A: vuody nemálo; B: vody nemále

¹⁶ vŕe se zkazilo] A: vŕecko se zkazi; B: vŕecko (*wŕecko!*) se zkazilo

Devadesátý pátý ciesař¹

Kunrát² Třetí z Gosen³, knieže z Švábuov⁴, kraloval patnácte⁵ let. V ty časy byl některaký Johanes, služebník ciesařuov, a byl živ tři sta let a šedesáte let.⁶ Ten král učinil pyšnú jiezdu⁷ přes moře a dobyl⁸ té Svaté země po božiem⁹ narození tisíc stého čtyřidcátého sedmého léta¹⁰. A potom učinil mnoho dobrého¹¹. A umřel po božiem¹² narození po tisíci puoldruhého sta a puoldruhého léta¹³.

¹ Devadesátý pátý ciesař] A, B: Z Duryнку král

² A, B: Kunrát

³ A: Cosen; B: Tossen; Stoufen

⁴ A, B: Švábóv

⁵ B: XV

⁶ V ty časy byl některaký Johanes, služebník ciesařuov, a byl živ tři sta let a šedesáte let] A: Za těch časów, jako četli po božiem narození tisíc sto a čtyřidceti let, umřel Johanes v ty časy, jako byl živ a stár tři sta let před Velikého Karla časy. A byl také jeho služebník cesařów Karlów; B: Za těch časów, jako četli po božím narození MCXL let, umřel Johanes v ty časy, jako byl stár CCCLX let. Před Velikého Karla časy (*czařow!*) byl také jeho služebník cesařów Karlów

⁷ A: jězdu

⁸ A, B: doby

⁹ B: božím

¹⁰ stého čtyřidcátého sedmého léta] A: sto čtyřidceti a sedm let; B: MCXLVII let

¹¹ B: zlého; gutes

¹² B: božím

¹³ po tisíci puoldruhého sta a puoldruhého léta] A: tisíc sto a dvě a padesáte let; B: tisíc sto padesát a dvě létě

Devadesátý šestý ciesař¹

Fridrich² První, dřieve řečeného Kunráda³ syn, kraloval třidceti a osm⁴ let. Ten kázal to město Tibulí⁵ zase dělati podlé Říma, a zboř⁶ to město Špuletu⁷. On zbořil to město Medulán v Lampartiech a podkopál⁸ zdi, že vŕecky padly⁹. A vzal¹⁰ Rudolf, biskup¹¹ z Kolína, svatých tří králuov¹² těla¹³ a poslal¹⁴ je do Kolína, nebo do Mediolána byla přenesena z Konstantinopole¹⁵. A

¹ Devadesátý šestý ciesař] A: Melán byl rozbořen; v B *nadpis chybí*

² B: Erýdrých (!)

³ dřieve řečeného Kunráda] A: dřeveřečeného Kunráta; B: dřieve řečeného Kundraťa

⁴ třidceti a osm] B: XXXVII

⁵ A: Tiburtí; B: Tiburcí; Tyburtyne

⁶ A, B: zboři

⁷ A, B: Spuletu; Spolete

⁸ to město Medulán v Lampartiech a podkopál] A: Melán v Lampartech a podlálmal; B: Melán v Lampartech a poláma

⁹ A, B: padnú

¹⁰ A vzal] A, B: I vza

¹¹ Rudolf, biskup] A, B ~

¹² A, B: králów

¹³ B: **50v**

¹⁴ A, B: posla

¹⁵ nebo do Mediolána byla přenesena z Konstantinopole] A, B: jako dřeve (B: dřieve) byla přišla z (B: do) Konstantinopole (B: Konstantinanápule) do Melána

tak prišli ti trie králové¹⁶ do Kolína po božiem¹⁷ narodení po tisíc sto sedmdesáti a dvú letú¹⁸.¹⁹ Pak²⁰ po mnoho letech jel²¹ ciesař ten jistý²² po suchu skrze mnohé země²³ k Božiemu²⁴ hrobu s velikým lidem, chtě retovati to město Jeruzalém²⁵ a tu Svatú zemi před pohany²⁶. A když do pohan přijel²⁷ a s ním král francský²⁸ a dobyli spolu mnoho pohanských měst²⁹, i chtě se ciesař zkúpati³⁰ v jedné malé vodě i utonul v nie, řečené Serrum³¹. A skrze to zhynula³² ta jiezda s velikú škodú křesťanóm po božiem³³ narodení tisícieho stého devadesátého léta³⁴. Ti králi, jako³⁵ s ním byli francský a englický³⁶, a jiní páni zase se všickni³⁷ vrátili. A žoldán z Babylona³⁸ zbil jich velmi³⁹ mnoho a k tomu připade⁴⁰ veliký mor na křesťany.

¹⁶ A, B: králi svatí

¹⁷ B: božím

¹⁸ po tisíc sto sedmdesáti a dvú letú] A: tisíc sto dvě a padesát let; B: MCLXII let

¹⁹ v B zde samostatná kapitola **Jiezda přes moře**

²⁰ A, B: Potom

²¹ v A věta rozdělena nadpisem samostatné kapitoly **Jézda přes moře**; rkp A, B blíže předloze, sr. Tw 440/17

²² ciesař ten jistý] B: césař ten

²³ mnohé země] B: moře a mnoho zemí

²⁴ A: Božému

²⁵ Jeruzalém: v A, B chybí

²⁶ A: poha[37]ny

²⁷ pohan přijel] A, B: pohanské země řečené Armenia (B: Armenie) přijede

²⁸ A, B: franský

²⁹ pohanských měst] B ~

³⁰ ciesař zkúpati] A, B: césař kúpati

³¹ vodě i utonul v nie, řečené Serrum] A: vuodě řečené Ferrum i utonu v ní; B: vodě řečené Sertum i utonu v ní; ...in eime kleinen bache genant Ferrum...

³² A, B: snide

³³ A: božém; B: božím

³⁴ tisícieho stého devadesátého léta] A: tisíc sto a devadesáte let; B: MCXXXI let

³⁵ A: ještě

³⁶ francský a englický] A: franský a englický; B: franští, engličti

³⁷ zase se všickni] A, B: všickni se zase

³⁸ žoldán z Babylona] A: žoldán (zoldan!) z Babylonie

³⁹ velmi: v B chybí

⁴⁰ B: přijide (przigiede!)

Devadesátý sedmý ciesař¹

Lev Šestý², dřieve řečeného³ Fridricha syn, kraloval osm⁴ let. Ten dobyl a přemohl všechny nápuľské⁵ země a osadil Nápuľi a musil odtud⁶ pro nemoc⁷ jeti. I jal⁸ toho krále z Tarentu⁹ a krále z Pirenta¹⁰ a nesl¹¹ je s¹² sebú u vězení¹³ do německých¹⁴ zemí. A ssadil¹⁵ mnoho biskupuov

¹ **Devadesátý sedmý ciesař**] A: **Henrich Šestý**; v B nadpis chybí

² Lev Šestý] A: Henrich Šestý; B: Hendrich Šestý (Seľtrý!); Heinrich

³ dřieve řečeného] A: dřéveřečeného

⁴ B: VIII

⁵ B: křesťanské

⁶ osadil Nápuľi a musil odtud] A: osadi Nápuľi i musi odtad; B: a musili odtud

⁷ T: moc (!); flechtagen

⁸ I jal] A: I ja; B: Je

⁹ A, B: Torente; von Tarente

¹⁰ z Pirenta] A: s Piretu; B: Spirenta; Spiretarum

¹¹ A, B: nese

¹² s: v B chybí

¹³ B: vězení

¹⁴ B: německých

doluov¹⁶, jako proti němu byli zavinili¹⁷. Toho¹⁸ ciesaře¹⁹ bratr oblehl v pohanství to město Alkaron a umřel²⁰ v tom ležení. A jeho jiný bratr, řečený Kundrád²¹, byl kniežetem v Švábiech²². Ten jistý ciesař²³ jel v létě na lovy i pil²⁴ mnoho v horko tak²⁵, že jej nemoc popade. I²⁶ umřel po božiem²⁷ narození tisícého devadesátého a sedmého léta²⁸ a byl pochován v Špýru²⁹.

¹⁵ ssadil] *A*: ssadil někde; *B*: sadil někde

¹⁶ biskupuov doluov] *A*, *B*: biskupóv dolóv

¹⁷ *A*: začínili

¹⁸ *A* + pak

¹⁹ *A*, *B*: césaře

²⁰ v pohanství to město Alkaron a umřel] *A*: v pohanstvu to město Acheran a umře; *B*: to město v pohanství a chrám a umře; ...die ftat Acharon...

²¹ *A*, *B*: Kunrát

²² *B*: Švábech

²³ jistý ciesař] *A*: jistý césař; *B*: césař

²⁴ v létě na lovy i pil] *A*, *B*: létě lovit a pi

²⁵ tak: v *A* chybí; *B*: vody

²⁶ *A*, *B*: A

²⁷ *B*: božím

²⁸ tisícého devadesátého a sedmého léta] *A*: tisíc sto devadesát a sedm let; *B*: MCLXXXVII let

²⁹ *B*: Sipru (!)

Devadesátý osmý ciesař¹

Po toho² ciesaře³ smrti sjidechu se konferštové⁴ v hromadu. Jedni volili Filipa, knieže v Švábiech, dříve řečeného Henricha⁵ bratra, a druhý díel konferštuov volil⁶ Otu, knieže⁷ z Sas, králem⁸ římským. I šikoval⁹ Filip tři sta rytieřuov¹⁰ do Cách¹¹, aby tomu jistému Otovi¹² nedali se tu korunovati¹³. I přijde¹⁴ Ota s velikým lidem i dobyl¹⁵ toho města Cách¹⁶ i byl¹⁷ tu korunován. Mezi tím sebral¹⁸ Filip veliký lid a přemohl¹⁹ mnoho pánuov²⁰ a měst v ně^{50r} meckých²¹ zemích, že jemu musili²² holdovati jako římskému králi. ²³ ²⁴ Potom jel ²⁵ do Elzas²⁶ na biskupa z²⁷ Štraspurka,

¹ Devadesátý osmý ciesař] *A*, *B*: Dva krále byla volena

² Po toho] *A*: TOtoho (!)

³ *A*, *B*: césaře

⁴ sjidechu se konferštové] *A*, *B*: sjedechu se korfeštové

⁵ knieže v Švábiech, dříve řečeného Henricha] *A*: kněze z Šváb, dřevěřečeného Henricha; *B*: knieže z Šváb, dříve řečeného Hendricha

⁶ konferštuov volil] *A*: korfeštóv volili; *B*: korfeštóv volichu

⁷ *A*, *B*: kněze (v *B* lze interpretovat i knieže)

⁸ králem: v *B* chybí

⁹ I šikoval] *B*: Usiloval; schicktete

¹⁰ tři sta rytieřuov] *A*: tři sta rytieřóv; *B*: CCC rytieřóv

¹¹ *B*: chach (!)

¹² *A*, *B*: Otě

¹³ nedali se tu korunovati] *A*, *B*: tu nedali korunovati se (se: v *B* chybí)

¹⁴ *A*: přijede

¹⁵ i dobyl] *A*: a doby

¹⁶ *B*: Chach (!)

¹⁷ i byl] *A*, *B*: a by

¹⁸ *A*, *B*: sebra

¹⁹ *A*, *B*: přemože

²⁰ *A*, *B*: pánóv

²¹ *A*: německých

²² *B* + se

²³ v *A*, *B* zde samostatná kapitola Moleshaim byl dobyt (*B*: dob^{51r}yt) a Štraspurk (*B* + byl) obležen; *rkp A*, *B* blíže předloze, sr. Tw 443/6

²⁴ *A* + A

neb ten ²⁸ jistý²⁹ biskup držal s Otú³⁰. To³¹ prezřechu, že dobyl Mulescheima³², Haldemburka a Efita³³ a zbořil³⁴ ta tři města a zahubil³⁵ to biskupstvie a tu zemi okolo Štraspurka. Potom položil³⁶ se před městem Štraspurkem dlůhú chvíli proto, že jeho nechtěli za krále mieti, avšak málo tu zjednal.

²⁵ A, B + on

²⁶ A: Elsas

²⁷ Z: v B chybí

²⁸ A: 137v

²⁹ jistý: v B chybí

³⁰ B: etcu (!)

³¹ A: Tomu

³² dobyl Mulescheima] A: doby Moleshaima; B: doby Muleshýna; Mollesheim ... zerftörte

³³ Haldemburka a Efita] B: Haldemburga a Eficha; Eppfiche und Haldenburg

³⁴ A, B: zboři

³⁵ A, B: zahubi

³⁶ A, B: položi

Kterak Čechóm přišlo královstvie¹

Potom měl Filip² veliký dvuor v Mohuci³. I přijede⁴ mnoho kniežat a pánuov a⁵ on jim potvrdí⁶ jich svobodenstvie⁷. A uděla Otagara neb⁸ Přemysla, české knieže, krále⁹. A tak Čechové mějiechu královstvie¹⁰, ješto prvé¹¹ bylo knížetstvie¹². To se stalo po božiem¹³ narození tisíceho dvústého léta¹⁴. Potom jel Filip doluov¹⁵ po Rýně¹⁶ a položil¹⁷ se před Kolínem a přemuože toho biskupa a to město¹⁸, že mu se musili¹⁹ na milost dáti. Potom jede do Pamberka²⁰ i byl tu²¹ tajně zabit. A Ota sám zuostal ciesařem²².

¹ Kterak Čechóm přišlo královstvie] A: Pak kterak Čechy přišly jsú k království; B: Kterak Čechy přišly k království

² B: Filipus

³ dvuor v Mohuci] A, B: dvór v Mohuči

⁴ A: přijedechu; B: přijechu k němu

⁵ pánuov a] A: pánov k tomu a; B: pánov k tomu

⁶ jim potvrdí] A, B ~

⁷ B: dóstojenstvie

⁸ Otagara neb] A: Otakara aneb; B: Otagara neb

⁹ české knieže, krále] A: knieže české, králem; B: kniežetským králem

¹⁰ Čechové mějiechu královstvie] A, B: bychu (B: biechu) Čechy královstvím (B: kralowftwiem!)

¹¹ A: dřéve; B: dřieve

¹² A, B: kniežetstvie

¹³ B: božím

¹⁴ tisíceho dvústého léta] A: tisíc dvě stě let; B: MCC let

¹⁵ Filip doluov] A: Filipus dolóv; B: Filipus doluov

¹⁶ po Rýně] B: pro jiné; den Ryn

¹⁷ A, B: položi

¹⁸ přemuože toho biskupa a to město] A, B: přemože to město a toho biskupa

¹⁹ A, B: musichu

²⁰ B: Pamberka

²¹ byl tu] A, B: by

²² Ota sám zuostal ciesařem] A: by sám římským králem; B: by Ota sám římským králem

Devadesátý devátý ciesař¹

¹ Devadesátý devátý ciesař] A: Ten pak byl ssazen; B: Ten byl sazen

Ota Čtvrtý z Sas kraloval tři² léta. Ten byl korunován v Římě. Potom opět zase do Říma jel³.⁴ Potom jel⁵ papeži k libosti do Pulky⁶ a vzal ženu⁷ mocí z Cilicie králi⁸. A proto vydal⁹ naň papež kletbu a uložil¹⁰ to s konferšty¹¹, že toho ssadichu a zbavichu jej¹² říše. A¹³ na jeho miesto zvolichu Fridricha, syna Henrichova ciesařova¹⁴, toho¹⁵ zbožného. A když to Ota zvěděl, vypravil¹⁶ se s¹⁷ velikým lidem a chtěl¹⁸ Fridricha, jakož¹⁹ byl korunován a volen²⁰,²¹ zahnat. A Fridrich obeslal také²² své i²³ potkali se v Švábích²⁴ spolu a chtěli²⁵ se spolu bít. I uzře, že by mu Ota silen byl²⁶, i utekl²⁷ zase do své země a²⁸ do Sas. I jede²⁹ Fridrich z jednoho města do druhého a ku pánóm a holdovali mu se všickni³⁰.³¹ To se stalo po božiem³² narození po tisíci dvú stú a dvanácti letech³³. I³⁴ umře Ota jako sirý člověk.

² B: III

³ zase do Říma jel] B: jel zase do Říma

⁴ A + A

⁵ A + zase; B + k

⁶ A: Puly; B: Polli; Pülle

⁷ vzal ženu] A: vza ženu (zenu!); B: vza zemi; nam das lant

⁸ z Cilicie králi] A, B: králi z Cilicie (B: Cicilie); künige von Sicilien

⁹ A: vyda

¹⁰ a uložil] A: a uloži; B: i uloži

¹¹ A, B: korfešty a se pány

¹² toho ssadichu a zbavichu jej] A: toho ssadichu a zbavichu ho; B: ho zbavichu

¹³ A: v B chybí

¹⁴ Fridricha, syna Henrichova ciesařova] A: Fridricha, cesařova syna Henrichova; B: syna Fridricha cesařova Hendrichova

¹⁵ T: to (!)

¹⁶ zvěděl, vypravil] A, B: zvědě, vypravi

¹⁷ s: v B chybí

¹⁸ B: chtě

¹⁹ A, B: jako

²⁰ korunován a volen] A, B ~

²¹ B + i chtěl

²² obeslal také] A: obesla také; B: také obesla

²³ A, B: a

²⁴ A, B: Švábiech

²⁵ A, B: chtiechu

²⁶ I uzře, že by mu Ota silen byl] A: A uzřev Ota, že Fridrich je mu silen; B: Uzře Ota, že mu Fridrich silen; do fach Otte, das ime Friderich zů ftarg was

²⁷ A, B: uteče

²⁸ a: v A, B chybí

²⁹ B: ujede

³⁰ se všickni] A: všichni; B: se všichni

³¹ B + A

³² B: božím

³³ po tisíci dvú stú a dvanácti letech] A: tisíc dvě stě a dvanáct let; B: po MCCXII let

³⁴ A, B: Potom po mnoho letech

Ciesař stý^{1,2}

Fridrich Druhý, jako tepruv o něm psáno³, kraloval tři a třidceti⁴ let. Ten měl jednoho syna řečeného Henrika⁵. I zjednal⁶, že byl on⁷ volen králem. Potom jede ciesař⁸ Fridrich do vlaských

¹ Ciesař stý] A: Devadesátý sedmý; B: CXVII. cesař

² A: 138r

³ tepruv o něm psáno] A, B: o něm dřeve (B: dřieve) praveno

⁴ tři a třidceti] B: XXXIII

⁵ A: Henricha; B: Hendricha

⁶ I zjednal] A: I zjedna; B: Zjedna

⁷ byl on] A, B: by

zemí⁹ i byl¹⁰ tam dlúho. ¹¹ V ty časy, jako otec tam byl, vzdviže¹² se ¹³ král Hendrich¹⁴ proti otcí. I jede otec zase do německých¹⁵ zemí a jal¹⁶ svého syna a nechal¹⁷ ho umřieti¹⁸ u vězení. Ten jistý ciesař¹⁹ Fridrich zapomenul²⁰ své přísahy a svého²¹ slibu, jako byl učinil papeži tehdaž, když²² ho korunoval, i uvázal se v mnoho měst²³, ješto papeži a k²⁴ kostelu příslušeji²⁵, a držal²⁶ je ukrutně. A pomožechu jemu, že se ²⁷ Řím zase vrže ku²⁸ papeži, dokud²⁹ ta válka trvala³⁰. ³¹ I umře ten jistý³² papež a byla³³ dva potom papeže vše pořád. ³⁴ Inocencius Čtvrtý, papež, když uzřel³⁵, že nemuož³⁶ odolati ciesaři³⁷ v Římě, i jel³⁸ papež do Janova a do Luky ³⁹ i obeslal⁴⁰ kardinály a ⁴¹ biskupy a preláty a ciesaře obeslal⁴² svými listy také, aby před súdem stál⁴³ a odpověděl před kniežaty⁴⁴, co jemu viny dadie⁴⁵. Ciesař⁴⁶ nepřijede tam, a⁴⁷ proto naň papež vyda kletbu s pomocí ciesaře⁴⁸ z Konstantinopole⁴⁹ a jiných mnoho kniežat. I vyda papež ortel na toho ciesaře⁵⁰ a ssadi jej⁵¹ s ciesařstvie⁵² a zbavi jej⁵³ cti. A konferštové zvolachu⁵⁴ jiného krále na jeho **50v** miesto, Henricha⁵⁵,

⁸ A, B: césař

⁹ B: **51v**

¹⁰ i byl] A: a by; B: a byl

¹¹ A + A

¹² A, B: zdviže

¹³ A, B + syn

¹⁴ A: Henrich

¹⁵ A: německých

¹⁶ A: je

¹⁷ A, B: necha

¹⁸ A, B: umřěti

¹⁹ Ten jistý ciesař] A: Ten jistý césař; B: Césař

²⁰ A: zapomenuv; B: zapomenu

²¹ svého: v A, B chybí

²² učinil papeži tehdaž, když] A, B: papeži učinil v ty časy, jako

²³ A, B + a zemí; und lant

²⁴ k: v A, B chybí

²⁵ A: příslušely

²⁶ B: držel

²⁷ B + v

²⁸ A, B: k

²⁹ B: dokudž

³⁰ A: byla; B: trwal (!)

³¹ v A zde samostatná kapitola **Césař proti papeži**

³² jistý: v B chybí

³³ byla: v A, B chybí

³⁴ A, B + Pak

³⁵ A, B: uzře

³⁶ A, B: nemóž

³⁷ A, B: césaři

³⁸ A, B: jede

³⁹ v B zde samostatná kapitola **Césař proti papeži**; rkp A, B blíže předloze, sr. Tw 445 ad 24

⁴⁰ A, B: obesla

⁴¹ A, B + jiné; ander

⁴² ciesaře obeslal] A, B: césaře obesla

⁴³ súdem stál] A, B: súd přijel

⁴⁴ kniežaty] A, B: kniežaty (B: knížaty) z toho

⁴⁵ co jemu viny dadie] A, B: což viny dadie jemu

⁴⁶ A, B: Césař

⁴⁷ a: v B chybí

⁴⁸ A, B: césaře

⁴⁹ B: Konstantinovu Nápule (sic!)

⁵⁰ A, B: césaře

⁵¹ ssadi jej] A: ssadi ho; B: sadi ho

⁵² A, B: césařstvie

⁵³ A, B: ho jeho

lankrabí z Duryňk⁵⁶. A když to volenie minulo⁵⁷, i jel⁵⁸ ten jistý⁵⁹ král Henrich⁶⁰ do Framfurta⁶¹ s velikým lidem. I měl ciesař⁶² Fridrich syna jednoho⁶³ v německých⁶⁴ zemích řečeného Kunrát⁶⁵. Ten táhl⁶⁶ proti tomu Henrichovi⁶⁷ také do Framfurta⁶⁸. I bili⁶⁹ se tu spolu⁷⁰. I⁷¹ byl veliký boj den svatého Ožvalda⁷² po božím⁷³ narození tisíc dvě stě čtyřiceti a sedm⁷⁴ let. I svítězil⁷⁵ král Henrich⁷⁶ a král Kunrát utekl a ztratil⁷⁷ mnoho rytieřstva⁷⁸ a veliké zboží. I zdvihl⁷⁹ se biskup z⁸⁰ Taleku⁸¹ řečený Henrich⁸² do Štraspurka a Švábové⁸³ na krále⁸⁴ Henricha⁸⁵. A osadil⁸⁶ ten biskup všecka⁸⁷ města a hrady v Elzasích⁸⁸, ještě ciesař⁸⁹ Fridrich a jeho syn tu měli. A dobyli⁹⁰ dvě dobrých hraduov⁹¹, Illevikhertsem, Combarksloyfethegrunde⁹², a jiné malé tvrže spálil⁹³, jako Andelohalcemburk, Ehenheim⁹⁴. Potom dobyl⁹⁵ biskup Mulbeka, Huzen, Ortunberk, Offenberk, Genebat, Genciger⁹⁶, a tak⁹⁷ jiných mnoho městecěk. ⁹⁸ Mezi těmi věcmi umřel⁹⁹ král Henrich¹⁰⁰. I

⁵⁴ konferštové zvolachu] A, B: korfeštové zvolichu

⁵⁵ B: Hendricha

⁵⁶ A: Duryнку; B: Durynk

⁵⁷ volenie minulo] A: volenie minu; B: volení minu

⁵⁸ A, B: jede

⁵⁹ jistý: v B chybí

⁶⁰ B: Hendrich

⁶¹ A: Frankfurka; B: Frankfurta

⁶² A, B: cesař

⁶³ syna jednoho] A ~

⁶⁴ B: německých

⁶⁵ řečeného Kunrát] A, B: řečeného (B: řečený) král Kunrát

⁶⁶ A, B: těže

⁶⁷ B: Hendrichovi

⁶⁸ A: Frankfurka

⁶⁹ I bili] A, B: A bichu

⁷⁰ T: foplu (!)

⁷¹ A, B: A

⁷² A, B: Ozvalda (v B lze interpretovat i Ožvalda)

⁷³ B: božím

⁷⁴ tisíc dvě stě čtyřiceti a sedm] A: tisíc čtyřiceti a sedm; B: MXLVII

⁷⁵ A, B: svítězi

⁷⁶ B: Hendrich

⁷⁷ Kunrát utekl a ztratil] A, B: Kunrát uteče a ztrati

⁷⁸ B: rytieřov

⁷⁹ A, B: zdviže

⁸⁰ A, B: s

⁸¹ von Stahelecke

⁸² B: Hendrich

⁸³ B: Švábóv

⁸⁴ A: král 138vle

⁸⁵ B: Hendricha

⁸⁶ A osadil] A: A osadi; B: Osadi

⁸⁷ A, B: všechna

⁸⁸ B: Elzaséch

⁸⁹ A, B: cesař

⁹⁰ A: doby hradú; B: doby

⁹¹ dobrých hraduov] A: dobrých hradú; B: dvě dobrú hradóv

⁹² Illevikhertsem, Combarksloyfethegrunde] A: Ilevikersheim, Conburghsloifethegrunde; B: Ilevichershemu, Comberg, Sloyffere, Grunde; *omylem překladatele sloveso v předloze považováno za vlastní jméno, sr. Tw 446/29: Wickersheim und Kronenberg die Ileyffete er zů grunde*

⁹³ tvrže spálil] A: tvrzi spáli; B: tři spáli; kleinen bürge verbrante

⁹⁴ Andelohalcemburk, Ehenheim] A: Handelohalcemburgh, Ehenhenn, Offemburgh; B: Handelohaltem, Bruto, Ehenhein, Offemburus; Andelo, Haldenburg, Ehenheim ... Offenburg

⁹⁵ B: byl (sic!)

⁹⁶ Ortunberk, Offenberk, Genebat, Genciger] A: OrtyMBERG, Offemberg, Genebach, Kenciger, Tal; B: OrtyMBERG, Aiffemberk, Genebach, Kneciger; Ortenberg, Offenburg, Gengenbach und Kinzingental

počel¹⁰¹ jednati papež, aby jiný král byl¹⁰². I byl¹⁰³ jiný mezi kniežaty, ješto chtěl po ciesařství¹⁰⁴ státi proti ciesařovi¹⁰⁵ Fridrichovi a¹⁰⁶ jeho synu. ¹⁰⁷ Pak Kunrád, knieže z Bravant, přijel a vzkázal papeži a konferštóm¹⁰⁸, že hrabie Vilém z Holant jest zvolen¹⁰⁹ od konferštóv¹¹⁰ králem. A holdovalo se mu¹¹¹ mnoho měst. Král Kunrád¹¹² tvrdil tu válku proti Vilémovi a papeži¹¹³ a vedl ji¹¹⁴ vždy i po otcově smrti. ¹¹⁵ Pak umřel mezi tiem ciesař¹¹⁶ Fridrich v Lampartech a držal mnoho měst tam¹¹⁷. I byl on¹¹⁸ od pasovských legátuov¹¹⁹ a od těch z Lampart odtud¹²⁰ pryč vyhnán. A odtud¹²¹ jel do Nápuľie¹²² a tu umřel¹²³ tak tajně, že mnozí lidé mněli, by byl živ po božiem¹²⁴ narození tisícého dvě stě padesáte¹²⁵ let. Potom po dvů letů přijel král Kunrád¹²⁶ a byl¹²⁷ král Vilém zabit. Potom jel biskup z Kolína do Englantu i přivedl s¹²⁸ sebů Richarda¹²⁹, bratra králova z Englantu, a volili¹³⁰ jeho králem a skrze to dal¹³¹ jim veliké zbožie. A vedli¹³² jeho biskupi¹³³ do všech měst říských a hraduov¹³⁴ na Rýně a přijali¹³⁵ ho krásně pro ta¹³⁶ kniežata a pány¹³⁷, jako s ním byli. A když ten jistý Richard¹³⁸ až do Palze¹³⁹ přijel a neměl více co dávat¹⁴⁰, i jeli¹⁴¹

⁹⁷ a tak] A: a; B: tak

⁹⁸ B: **52r**

⁹⁹ A, B: umře

¹⁰⁰ B: Hendrich

¹⁰¹ A, B: poče

¹⁰² král byl] A ~

¹⁰³ A, B: by

¹⁰⁴ ješto chtěl po ciesařství] A: neb jest chtěl; B: Jošt (*sic!*). Chtěl v cesařství

¹⁰⁵ A, B: cesaři

¹⁰⁶ A + proti

¹⁰⁷ A + Potom

¹⁰⁸ Kunrád, knieže z Bravant, přijel a vzkázal papeži a konferštóm] A: Kunrát přijede k němu z Bravant a vzkáza papeži a korfeštóm; B: Kunrát přijede, knieže z Bravant, a vzkáza papežovi a korfeštóm

¹⁰⁹ A, B: volen

¹¹⁰ A, B: korfeštóv

¹¹¹ se mu] A: jemu; B: se jemu

¹¹² A, B: Kunrát

¹¹³ Vilémovi a papeži] A, B: papeži a králi Vilémovi (B: Velejmovi)

¹¹⁴ ji: v B chybí

¹¹⁵ v A zde samostatná kapitola **Pak cesař umřel**; rkp A blíže předloze, sr. Tw 447/17

¹¹⁶ umřel mezi tiem ciesař] A, B: mezi tiem umřel cesař

¹¹⁷ mnoho měst tam] A, B: tam mnoho měst

¹¹⁸ on: v A chybí

¹¹⁹ pasovských legátuov] A, B: papežových legátov; bobefften legaten

¹²⁰ odtud: v A chybí; B: odtad

¹²¹ A: tak

¹²² A: Pülle; B: Nápuľe; Pülle

¹²³ A: umře

¹²⁴ B: božím

¹²⁵ tisícého dvě stě padesáte] A: tisíc dvě stě padesát; B: MCCL

¹²⁶ A, B: Kunrát

¹²⁷ B: by

¹²⁸ Englantu i přivedl s] A, B: Englanta a přivede s (s: v B chybí)

¹²⁹ A, B: Riharta

¹³⁰ bratra králova z Englantu, a volili] A, B: králova bratra z Englanta, i (B: a) volichu

¹³¹ A, B: da

¹³² A: vedéchu lze interpretovati i vedechu; B: uvedechu

¹³³ B: biskupie

¹³⁴ říských a hraduov] A: říských a hradov; B: říských a hradov

¹³⁵ A, B: přijechu

¹³⁶ pro ta] A: pro ty; v B chybí

¹³⁷ B: páni

¹³⁸ jistý Richard] A: jistý Rihart; B: Rihart

¹³⁹ A: Pažle; B: Pazle; Bafel

kniežat a pánuov²⁸ a volili²⁹ Rudolfa z Habespurka³⁰ rímským kráľom po božiem³¹ narodení tisícého dvústého sedmdesátého a tretieho léta³². V ty časy ležal³³ hrabie Rudolf v Pazli³⁴ s veľikým lidem vojensky. A když³⁵ to poselstvie prišlo³⁶, že jest³⁷ on volen rímským kráľom, ihned táhl³⁸ do Cách³⁹ a byl⁴⁰ tu korunován⁴¹. A konferštové prijali léno od něho⁴², aby mu pomáhali⁴³ proti tým všem, ktož by co ríského držal⁴⁴ nespravedlivě, jakožto potom i⁴⁵ učinili, nebo⁴⁶ ten jistý král Rudolf táhl a dobyl zase mnoho říše⁴⁷, ješto jeho předci, ciesaři⁴⁸ a králi, byli ztratili. ⁴⁹ Ten jistý král Rudolf ⁵⁰ byl syn Ebrharce⁵¹, toho hrabie z Habespurka, ješto byl lankrabí v Elzasiech Vyšším⁵², a Štraspurk⁵³ s jeho pomocí často získaval v ty časy⁵⁴, ješto pan Henrich Feingen⁵⁵ a pan Pertolt z Dečku⁵⁶ biskupy byli z⁵⁷ Štraspurka. A když krále Rudolfa⁵⁸ otec umřel a vstúpil Rudolf⁵⁹ na svého otce miesto, také hajtmanem⁶⁰ v Štraspurce byl a zjednal⁶¹, že se báli jeho⁶² po všech Elzasiech a v⁶³ Švábiech. S pomocí těch z Štraspurka on⁶⁴ také pobil⁶⁵ toho saforského⁶⁶ a dobyl⁶⁷ na něm Radim,

²⁶ do Framfurta] *A*: v hromadu do Frankfurka; *B*: v hromadu do Frankricha; ... zů Frankfurt

²⁷ *A, B*: přijachu

²⁸ *A, B*: pánov

²⁹ *A, B*: tu volichu hrabí

³⁰ *A*: Habilspurka; *B*: Habilsparka; Habesburg

³¹ *A*: božém; *B*: božím

³² tisícého dvústého sedmdesátého a tretieho léta] *A*: tisíc dvě stě sedmdesát a tři léta; *B*: MCCLXXII let

³³ *B*: ležel

³⁴ *A*: Pažli; Bafel

³⁵ *A* + mu; *B* + mu to

³⁶ *A*: přijide; *B*: přijede

³⁷ *A, B*: je

³⁸ ihned táhl] *A*: ihned taže; *B*: ihned taže

³⁹ *B*: Čech; Oche

⁴⁰ *A, B*: by

⁴¹ *B* + od korfeštov

⁴² A konferštové přijali léno od něho] *A*: A korfeštové přijedechu a léno od něho přijechu a přisezechu jemu; *B*: Přijechu léno od něho a přisezechu jemu

⁴³ *B*: pomalali (!)

⁴⁴ *B*: drželi (dřeli!)

⁴⁵ i: v *A, B* chybí

⁴⁶ *A, B*: neb

⁴⁷ zase mnoho říše] *A*: mnoho zemí zase k říši; *B*: mnoho měst a zemí zase k říši

⁴⁸ *A, B*: cesaři

⁴⁹ v *A* zde samostatná kapitola **Král Rudolf**

⁵⁰ jistý král Rudolf] *B*: král

⁵¹ *A*: Ebirharce; *B*: Ebeharce; Albrehtß

⁵² Elzasiech Vyšším] *A*: Elzasie Vyšším, **139v**; *B*: Elzase Najvyšším; des oberne Elfas

⁵³ *B*: Štraspurk

⁵⁴ *B*: doby

⁵⁵ Henrich Feingen] *B*: Hendrich z Feiogen; Heinrich von Beringen

⁵⁶ *A*: Decku; *B*: Detku; von Tecke

⁵⁷ byli z] *A*: byli; *B*: bývali

⁵⁸ *A, B*: Rudolföv

⁵⁹ vstúpil Rudolf] *A, B*: vstúpi král Rudolf

⁶⁰ *B*: hétmanem

⁶¹ zjednal] *A, B*: zjedna

⁶² báli jeho] *A*: jeho báchu; *B*: ho báchu

⁶³ v: v *A, B* chybí

⁶⁴ *B*: potom

⁶⁵ *B*: pobi

⁶⁶ *A, B*: hrabí zaforského; dem grofen von Safey

⁶⁷ *A, B*: doby

Morseiku, Kybork⁶⁸, uvázal⁶⁹ se v to hrabstvie Kuburk⁷⁰. Potom dobyl Molenburku a jiných mnoho zámків, jako bylo markrabstvie z Peodyn⁷¹. A byl velmi⁷² dobrý pokoj v německých⁷³ zemích od lampertských⁷⁴ hor až do englického⁷⁵ moře. Potom táhl⁷⁶ s velkým lidem na krále českého⁷⁷. Ten byl držal říše⁷⁸ mnoho a kniežatům rakúským mocí byl⁷⁹ odjal jich země. A když to král český zvěděl⁸⁰, ihned táhl⁸¹ proti němu shromáždív svoji⁸² lid. ⁸³ I byl⁸⁴ boj veliký. A tu byl⁸⁵ zabit král český a jeho lidu bylo tu⁸⁶ zbito čtrnácte⁸⁷ tisícův a zjímali⁸⁸ mnoho Čechův⁸⁹. To se stalo po božím⁹⁰ narození tisíc dvě stě sedmdesátého osmého léta⁹¹. I uvázal⁹² se král Rudolf v to kniežetstvie ⁹³ české. I měl ten⁹⁴ král z Čech jednoho syna, tomu dal král Rudolf svou dceru a dal⁹⁵ jemu české⁹⁶ královstvie zase to léto. ⁹⁷ I⁹⁸ bylo tehdaž⁹⁹ mnoho žita ¹⁰⁰ a jiného obilí tak, že věřtel¹⁰¹ pšenice vzali¹⁰² za osmnácte haléřův¹⁰³ a žita věřtel za šestnácte haléřův¹⁰⁴ a čtrnácte¹⁰⁵ vajec za haléř, ¹⁰⁶ kuře za dva haléře¹⁰⁷ a osm herynkův¹⁰⁸ za jeden¹⁰⁹ haléř. Potom jel král Rudolf

⁶⁸ Morseiku, Kybork] *A*: Morsberg, Kiburgh, Vintmerai; *B*: Morsperg, Kyburg, Vinttur; Morsberg, Kyburg und Wintertur

⁶⁹ *A, B*: a uváza

⁷⁰ *A, B*: Kyburg

⁷¹ dobyl Molenburku a jiných mnoho zámків, jako bylo markrabstvie z Peodyn] *A*: doby Molenberg, Grecmberg, Durlachu a všicku zemi švábskú s oné strany Rýna, jako byl markrabie z Poadym; *B*: doby Molemburg, Gretinger, Durlachu a všicku zemi švábskú s oné strany Rýna, jako by markrabie z Poadim; Mulnberg, Kretziner, Durlach und alles Swobenlant das des marggroven was von Baden

⁷² byl velmi] *A, B*: by

⁷³ *B*: německých

⁷⁴ *A, B*: lampartských

⁷⁵ *B*: englického

⁷⁶ *A, B*: těže

⁷⁷ *B*: řeckého; von Behem

⁷⁸ *A*: říši

⁷⁹ mocí byl] *A, B*: jako byl mocí

⁸⁰ *A, B*: zvědě

⁸¹ ihned táhl] *A*: inhed těže; *B*: ihn^{53r}ed taže

⁸² *B*: svůj

⁸³ *A, B* + *A* (*B*: I) bi se s ním; und ftrittent mittenander

⁸⁴ *A, B*: by

⁸⁵ *A, B*: by

⁸⁶ lidu bylo tu] *A*: tu bylo; *B*: tu by

⁸⁷ *B*: XIII

⁸⁸ tisícův a zjímali] *A, B*: tisícův. A zjímachu

⁸⁹ *A, B*: Čechův

⁹⁰ *B*: božím

⁹¹ sedmdesátého a osmého léta] *A*: sedmdesát a osm let; *B*: MCCLXXVIII let

⁹² *A, B*: uváza

⁹³ *A, B* + rakúské a v královstvie; herzogentům zů Ofterich und das künigrich

⁹⁴ ten: v *A, B* chybí

⁹⁵ *A*: da

⁹⁶ *B*: císařské; zů Behem

⁹⁷ v *A* zde samostatná kapitola **Byli dobří časové a úrodná léta**

⁹⁸ I: v *A, B* chybí

⁹⁹ tehdaž: v *A, B* chybí

¹⁰⁰ v *B* věta rozdělena nadpisem **Dobří časové**; *rkp A, B* blíže předloze, sr. Tw 450 ad 4

¹⁰¹ *B*: wier (!)

¹⁰² *A, B*: vzeli

¹⁰³ osmnácte haléřův] *A*: osmmezietma haléřův; *B*: XVII haléřův

¹⁰⁴ a žita věřtel za šestnácte haléřův] *A*: a žita věřtel za šestnáct haléřův; v *B* chybí

¹⁰⁵ *A*: čtrnáct; *B*: XIII

¹⁰⁶ *A* + a

¹⁰⁷ kuře za dva haléře: v *B* chybí

¹⁰⁸ osm herynkův] *B*: VIII heriňkův

do Štraspurka a udělal lantfraid¹¹⁰ se všemi městy na Rýně. Toho léta utonul krále Rudolfa¹¹¹ syn podlé Rýna¹¹² a drahně jeho služebníkuov¹¹³. A byl sedmnácte¹¹⁴ let v stáři¹¹⁵ a měl toho krále z Englanta¹¹⁶ dceru za manželku¹¹⁷.

¹⁰⁹ jeden: v A, B chybí

¹¹⁰ udělal lantfraid] A: uděla lantfríd; B: uděla lantfraid

¹¹¹ krále Rudolfa] A: krále (B: kral!) Rudolfův

¹¹² A: Rýnové vody

¹¹³ A, B: služebníkóv

¹¹⁴ A: dvamezcietma; B: XVII

¹¹⁵ v stáři] B: stár

¹¹⁶ B: Englantu

¹¹⁷ za manželku] A: manželkú

O falešném králi¹

To léto, když² četli od božieho narozenie tisíc dvě stě osmdesátého šestého léta³, ⁴ jal se jeden chytrý a lstivý⁵ rozprávěti a obecně mluvit a říka: „Já jsem císař⁶ Fridrich.“ A pomáhali jemu toho páni někteří k nelibosti králi Rudolfovi. I⁷ bydlil na Rýně⁸ na⁹ jednom městečku, tomu říkali Meisen¹⁰. Tu byl dvě¹¹ léte a táhlo¹² k němu mnoho pánuov¹³ a měst. A to tak přivedl¹⁴, že mu mnoho pánuov a měst¹⁵ holdovalo se¹⁶. A když ty noviny král Rudolf zvěděl, zdáše¹⁷ se jemu to tak dvorné¹⁸ a smál se jemu a porúháše se¹⁹, maje ho za blázna. ²⁰ Potom přivedl²¹ to ten falešný²², že větší²³ díel lidu pochybovali²⁴ nevědúc, kterého za blázna pána²⁵ mieti. I přišlo²⁶ králi poselstvie, aby tomu rozuměl, ²⁷ kterak by toho **51v** lstivého zahnal: „Pakli toho neučiníš vskuore²⁸, vsecky země německé²⁹ se jemu dadie.“ Mezi tím byl ten lstivý vzkázal králi Rudolfovi, aby před něho

¹ O falešném králi] A, B: Jeden falešný (A: faleš**140r**ný) král

² To léto, když] A: Toho léta, jako; B: To léto, jako

³ narozenie tisíc dvě stě osmdesátého šestého léta] A: narozenie tisíc dvě stě osmdesát a šest let; B: narození MCCLXXVI let

⁴ A + i

⁵ se jeden chytrý a lstivý] A: se jeden lstivý a chytrý; B: jeden se lstivý a chytrý

⁶ jsem císař] A: sem císař; B: jsem císař

⁷ A, B: A

⁸ B: rýnie (!)

⁹ A, B: v

¹⁰ říkali Meisen] A: rékají Míšen; B: říkali Míšen; genant Nüfen

¹¹ B: II

¹² B: šli

¹³ A, B: pánóv

¹⁴ A: přivede

¹⁵ A to tak přivedl, že mu mnoho pánuov a měst: v B chybí

¹⁶ pánuov a měst holdovalo se] A: měst a pánóv holdovalo; B: holdovalo

¹⁷ zvěděl, zdáše] A, B: zvědě, i zda

¹⁸ tak dvorné] A, B: dvorno

¹⁹ jemu a porúháše se] A, B: tomu, porúhaje se jemu

²⁰ A + proto

²¹ A, B: přivede

²² A + král

²³ A: věčí

²⁴ A: pochybováše

²⁵ blázna pána] A: pán; B: pána

²⁶ A: přijide k; B: přijide

²⁷ B + a

²⁸ A, B: vskóre

²⁹ země německé] A: německé země; B ~

přijel a léno³⁰ od něho přijal³¹ jako od římského císaře³². A proto se rozhněval³³ král Rudolf³⁴ a jel³⁵ do toho města Vetflor, jako³⁶ ten lstivý byl v něm³⁷. Tu chvíli lekli³⁸ se měšťané³⁹ z Vetfloru⁴⁰ a dali se jemu⁴¹ na milost a vydali⁴² toho lstivého, jako se nazval císařem⁴³. I kázal⁴⁴ ho král Rudolf upáliti. ⁴⁵ A tak obrátil⁴⁶ král Rudolf zase lid⁴⁷ k sobě a jel⁴⁸ potom do Kolína⁴⁹, neb sú se byli také tomu falešnému⁵⁰ holdovali. I prosili také⁵¹ krále za milost ⁵² a dali⁵³ jemu čtyři⁵⁴ tisíce hřiven stříbra a tiem jich potreskta⁵⁵. ⁵⁶ Potom spiklo⁵⁷ se jest⁵⁸ v hromadu patnácte⁵⁹ hrabí spolu v Švábiech⁶⁰, a to byli tito: ten z Mundferlt, z Henhelfštýnu, z Viercenberka, z Tehynkurka⁶¹ a jiní jich přátelé⁶². I⁶³ chystali se na to, kterak by mohli toho krále vyhnati anebo⁶⁴ zabiti. A když to král zvěděl, ihned táhl⁶⁵ vojensky na ty hrabie i přemohl⁶⁶ je všechny. A zahubil a spálil⁶⁷ jim jich země, až právě ti jistí páni hrabie⁶⁸ musili králi přísieci⁶⁹, aby věčně byli říši pomocni⁷⁰. I byl⁷¹ potom dobrý poklid⁷² od Lampart až doluov po Rýnu až do Turthuchu⁷³. ⁷⁴ A kterakž koli⁷⁵ to ctný král⁷⁶

³⁰ A, B + aby

³¹ A, B: přijel

³² A, B: císaře

³³ A, B: rozhněva

³⁴ B: Rudolfus

³⁵ A, B: jede

³⁶ Vetflor, jako] A: Vetflar, jako; B: Vetslar, jako; Wetflar...

³⁷ byl v něm] A, B ~

³⁸ Tu chvíli lekli] A, B: I lečechu

³⁹ A: měštěné

⁴⁰ B: Větsloru

⁴¹ dali se jemu] A, B: dachu mu se

⁴² A, B: dachu

⁴³ nazval císařem] A: nazýval císařem, císařovi; B: nazýval císařem

⁴⁴ A, B: káza

⁴⁵ B + a (*chybou písaře*)

⁴⁶ A, B: obráti

⁴⁷ A, B: lidi

⁴⁸ A, B: jede

⁴⁹ A: Kolmaru; B: Kolmaru; Kolmer

⁵⁰ se byli také tomu falešnému] A: byli tomu falešnému také; B: byli tomu se falešnému také

⁵¹ prosili také] A, B: prosichu (B: prosí **53v** chu)

⁵² A + I da jim milost; do begnodete er fü

⁵³ a dali] A, B: a tak dachu

⁵⁴ B: IIII

⁵⁵ A, B: pokáza

⁵⁶ v A, B *zde samostatná kapitola Přemohl patnácte (B: XV) hrabí*

⁵⁷ B: spikli

⁵⁸ jest: v A *chybí*

⁵⁹ B: XV

⁶⁰ spolu v Švábiech] v A *chybí*; B: v Švábiech

⁶¹ z Mundfferlt, z Henhelfštýnu, z Viercenberka, z Tehynkurka] A: Muntfert z Helfenštejnu, z Vrtemberka, z Tokynburku; B: z Muntfegrt, z Helsenštýnu, z Virtemberga, z Tokynberga; von Wurtenberg, Muntfort, Helfenftein, Tockenbourg

⁶² A: přetelé

⁶³ A: A; v B *chybí*

⁶⁴ A, B: aneb

⁶⁵ zvěděl, ihned táhl] A, B: zvědě, inhed (B: ihned) těže

⁶⁶ A, B: přemože

⁶⁷ zahubil a spálil] A, B: zahubi a spáli

⁶⁸ jistí páni hrabie] A: jistí hrabie a **140v** páni; B: hrabie a páni

⁶⁹ B: přísěci

⁷⁰ říši pomocni] B: říše prázdni a pomocni

⁷¹ I byl] A, B: A by

⁷² B: pokoj

byl, avšak jest nikdy v Římě nebyl, aby tam byl císařem⁷⁷. I tázali ho často páni, proč by nechtěl do Říma jeti⁷⁸. I odpověděl⁷⁹ jim jedním příslovím⁸⁰ a řka: „Bylo mnoho zvířat pozváno před⁸¹ jednu horu⁸². I sebrachu se pod tu horu⁸³ a⁸⁴ všacka zvířata jidechu do té hory. A liška zuostavši vně, čekala jich⁸⁵, skoro li⁸⁶ zase puojdú z té hory⁸⁷. I vrátilo⁸⁸ se jich velmi málo z té hory, a protož⁸⁹ nechtěla liška⁹⁰ do hory.“ A tak dal pánuom⁹¹ rozum, že před ním mnozí páni⁹² jezdili přes hory do Vlach, ješto sú⁹³ tam ostali. A protož⁹⁴ nechtěl⁹⁵ do Vlach ani do Říma. ⁹⁶ Ten jistý⁹⁷ král držal statečně své královstvie a udělal⁹⁸ dobrý pokoj v německých zemiech. On byl pokorný pán, a proto on zaplácel⁹⁹ na sobě své kabáty aneb¹⁰⁰ rúcho na vojně. A šel¹⁰¹ v tom zapláceném¹⁰² rúše před své služebníky nejprvé. A¹⁰³ to jedno učinil proto, aby jeho služebníci též činili, neb se dřieve¹⁰⁴ každý styděl, a¹⁰⁵ od té chvíle již jest obecno. A když osmnácte¹⁰⁶ let kraloval, i jel do Frankrajchu¹⁰⁷ a chtěl syna svého¹⁰⁸, knieže rakúské¹⁰⁹, králem učiniti. Toho kniežata nechtěli dopustiti. I jel¹¹⁰ do Štraspurku¹¹¹ a byl¹¹² nemocen. A¹¹³ to znamenal¹¹⁴ na sobě a požehnal měšťan

⁷³ doluov po Rýnu až do Turthuchu] *A*: po Rýnu dolóv až do Durtrichu; *B*: dolóv po Rýn až do Družichu; ... Turderiht

⁷⁴ *A*, *B* + Ten jistý (jistý: v *B* chybí) Rudolf činil mnoho bojów a dobrého, že jsú (*B*: sú) o něm veliké knihy (*B*: kniehy) udělány, ale toho já nechám pro ukrácenie řeči; *rkp A*, *B* blíže předloze, sr. Tw 451/12–13

⁷⁵ A kterakž koli] *A*, *B*: Kterak jest

⁷⁶ král: v *B* chybí

⁷⁷ *A*, *B*: císařem

⁷⁸ *A* + a sobě dokonati císařstvie; *B* + a sobě nedokonal císařstvie

⁷⁹ *A*: odpověď; *B*: pověď

⁸⁰ jedním příslovím] *A*, *B*: jedniem příkladem

⁸¹ *B*: pod

⁸² *A*, *B* + kromě lišky; ohne der fuhs

⁸³ I sebrachu se pod tu horu] *A*, *B*: Ta osta před horú

⁸⁴ *A*, *B* + jiná

⁸⁵ A liška zuostavši vně, čekala jich] *A*, *B*: a liška napřed vždy jich čekala

⁸⁶ *A*, *B* + zvířata

⁸⁷ puojdú z té hory] *A*, *B*: z té hory puojdú (*B*: pójdu)

⁸⁸ *A*, *B*: vráti

⁸⁹ z té hory, a protož] *A*: zase, a proto; *B*: zase, proto

⁹⁰ nechtěla liška] *B* ~

⁹¹ *A*, *B*: pánóm

⁹² *A*, *B*: králi

⁹³ *A*: jsú

⁹⁴ *A*, *B*: proto

⁹⁵ *A*, *B* + on

⁹⁶ v *A*, *B* zde samostatná kapitola **Blýskanie**; *rkp A*, *B* blíže předloze, sr. Tw 452/9

⁹⁷ jistý: v *B* chybí

⁹⁸ *B*: uděla

⁹⁹ *B*: zplácel

¹⁰⁰ *A*: anebo

¹⁰¹ *A*: jide; *B*: jede

¹⁰² *A*, *B*: pláceném

¹⁰³ *A*: v *B* chybí

¹⁰⁴ *A*: dřeve

¹⁰⁵ a: v *B* chybí

¹⁰⁶ *A*: osmnáct; *B*: XVII

¹⁰⁷ jel do Frankrajchu (framkrajchu!)] *A*: jede do Frankfurka; *B*: jede do Framfurta; fûr er gein Frankefurt

¹⁰⁸ syna svého] *B* ~

¹⁰⁹ knieže rakúské] *A*: kněže rakúského

¹¹⁰ *A*, *B*: jede

¹¹¹ *A*, *B*: Štraspurka

¹¹² *A*: by

¹¹³ *A*: v *B* chybí

¹¹⁴ *A*, *B*: znamena

a svých rytieľuov, panoší a služebníkuov i jel do Špýru¹¹⁵. ¹¹⁶ A proto od staradávna římští králi jednají sobě pohřeb za času. A jakž do Špýru přijel, ihned umřel¹¹⁷, jsa pln dobrých skutkuov, po božiem¹¹⁸ narození tisíc dvě stě devadesáte prvého léta¹¹⁹.

¹¹⁵ požehnal měšťan a svých rytieľuov, panoší a služebníkuov i jel do Špýru] *A, B: požehna měšťany a (a: v B chybí) své rytieře a panoše a služebníky a jede do Špýry*

¹¹⁶ v *A, B zde samostatná kapitola, A: Král pak umřel; B: Král umřel* **54r**

¹¹⁷ A jakž do Špýru přijel, ihned umřel] *A: A jakž do Špýry přijede, inhed umře; B: Jako do Špýry přijede, inhed umřel*

¹¹⁸ skutkuov, po božiem] *A: skutkóv, po božém; B: skutkuov, po božím*

¹¹⁹ tisíc dvě stě devadesáte prvého léta] *A: tisíc dvě stě devadesát jedno létě; B: MCCLXXXXI let*

Stý a druhý ciesař¹

Adolf, hrabie z Nasone², byl³ volen jednostajně⁴ římským králem po božiem⁵ narození tisíc dvě stě devadesáte druhého léta⁶. Ihned⁷ potom oblehl to město Kolmar⁸, jako se byli posadili proti němu, a přemohl⁹ je. I¹⁰ jal v něm pana Anzhelma¹¹ a z¹² Rozpalštýnu¹³, hajtmana¹⁴, a syna jeho. A vzal¹⁵ hrad Rozpalštýn a dal jej¹⁶ dřieve řečenému Anzhelma¹⁷ bratru. ¹⁸ Potom ten jistý¹⁹ král ²⁰ vzal²¹ sto tisíc hřiven stříebra od toho krále z Englantu, aby jemu²² přijel ku pomoci s kniežaty ²³ německých zemí k boji pro **52r** ti králi franckému²⁴. A když to zbožie měl dělití mezi kniežata²⁵ a ²⁶ pány, aby s nimi²⁷ jeli, i schoval to vše sobě a koupil²⁸ za to jedno hrabstvie. A když pánóm toho zbožie nic neudal, nechťel²⁹ s ním žádný jeti, a tak nemohl služebníkuov³⁰ mieti, aby králi englickému³¹ včas ku pomoci přijel. A skrze to poškvnil ³² říše a sám sebe. ³³ Potom, jako čtli³⁴ tisíc dvě stě

¹ Stý a druhý ciesař] *A: Hrabie z Nasoe; v B nadpis chybí*

² *A: Nasoe; B: Naserere; von Naßzowe*

³ *B: by*

⁴ *A: jednos* **141r** *tajně*

⁵ *A: božém; B: božím*

⁶ tisíc dvě stě devadesáte druhého léta] *A: tisíc dvě stě devadesát dvě létě; B: MLXXXII létě*

⁷ *T: yhend (!); A: Inhed*

⁸ *B: Tolmar; Kolmer*

⁹ *A, B: přemože*

¹⁰ *A, B: A*

¹¹ Anzhelma a] *A: Anshelma; B: Anselima*

¹² *T: s (!)*

¹³ *A: Rozpaltejnu (ropalczteynu); B: Rozplačtejnu; von Roppoltzstein*

¹⁴ *B: hétmana*

¹⁵ *A: vza; B: váza se v*

¹⁶ Rozpalštýn a dal jej] *A: Rozpalctejnu a Gemerin a da je panu Henrichovi z Rozpalctejnu; B: Ropalčtýn a Gemerin a da je pánu Hevachovi z Rozplačtenu; Roppoltzstein und Gemer und gop fü herrn heinrichen von Roppoltzstein*

¹⁷ dřieve řečenému Anzhelma] *A: dřéveřečeného Anshelma; v B chybí; des vorgenanten Anhelmes*

¹⁸ v *A, B zde samostatná kapitola Zbožie čini služebníky; rkp A, B blíže předloze, sr. Tw 454/1*

¹⁹ jistý: v *B chybí*

²⁰ *A + Adolf*

²¹ *A, B: vza*

²² *A, B: mu*

²³ *A, B + z*

²⁴ *A, B: franskému*

²⁵ *B: kniežaty*

²⁶ *A, B + mezi*

²⁷ *A, B: ním*

²⁸ schoval to vše sobě a koupil] *A: schova to všecko a kúpi; B: schova to vše zbožie a kúpi*

²⁹ neudal, nechťel] *A: neda, i nechtiechu; B: neda, nechtiechu*

³⁰ *A, B: služebníkóv*

³¹ *B: englickému*

³² *A, B + Svaté*

devadesáte a pět let³⁵, byla veliká nepřiezen³⁶ mezi králem Adolfem a mezi kniežetem³⁷ rakúským, nebo³⁸ rakúský byl se³⁹ velmi smútil⁴⁰, přimlúvaje⁴¹ králi velmi protivně⁴² proto, že králi englickému⁴³, pobrav od něho stříebro⁴⁴, i nepomohl jemu, jako slíbil⁴⁵. A proto král Adolf chtěl kniežeti⁴⁶ rakúskému zemi jeho⁴⁷ vzieti. I posadil⁴⁸ se proti němu knieže rakúské⁴⁹ tak mocně. A mezi tím udělal⁵⁰ král toho z Ferere⁵¹ lantfojtem v Elzasiech a udělal⁵² s oné⁵³ strany Rýnu⁵⁴ pana Heřmana z Gerotecke⁵⁵.⁵⁶ Ta dva lantfojti a ten starý rytieř z Bekheimu škodil⁵⁷ Elzasóm velmi k této straně a s oné⁵⁸ strany Rýnu. A činili to biskupu z Lichtemburka⁵⁹ k libosti. A proto ten biskup a to město Štraspurk⁶⁰ a ti páni z Lichtemberka⁶¹ a z Ochymštejnu⁶² a lankrabie z Elzas⁶³, hrabie z Frymburku⁶⁴ a z Heigerlachu⁶⁵ a jiných mnoho kniežat a zemských pánuov, všickni⁶⁶ se spolu <spřisěhli>⁶⁷ proti králi Adolfovi⁶⁸ pro jeho veliké⁶⁹ ukrutenstvie a svú vuoli⁷⁰, jako on a jeho fojtové vedli ve všech zemiech. A skrze to byly veliké války a šermice mezi lidmi a časté pobitie, ješto lidé proto velmi hynuli. A proto poslali konferštové po knieže⁷¹ Albrechta do Rakús, aby přijel do Mohuce⁷², že by jej⁷³ chtěli voliti římským králem⁷⁴, neb král Adolf jest nestatečný a nepotřebný

³³ v A zde samostatná kapitola Pak potom Elzasi byli velmi zahubeni, uslyš; B: Elzasi byli zahubeni; rkp A, B blíže předloze, sr. Tw 454 ad 10

³⁴ A: četli po božém narození; B: čtli po božím narození

³⁵ tisíc dvě stě devadesáte a pět let] A: tisíc dvě stě devadesát pět let (gel!); B: MCCCXII let

³⁶ A, B: nepřezen

³⁷ A: knězem

³⁸ A, B: neb

³⁹ se: v A, B chybí

⁴⁰ A + krále

⁴¹ A, B + na volení a našemu; an der walunge...

⁴² A, B: zle

⁴³ A: englicskému

⁴⁴ A: stříebro

⁴⁵ jako slíbil] A: jakož jemu slíbil; B: jemu slíbiv

⁴⁶ A, B: knězi

⁴⁷ zemi jeho] A, B: jeho země

⁴⁸ A, B: posadi

⁴⁹ knieže rakúské] A, B: kněz rakúský

⁵⁰ A, B: uděla

⁵¹ B: Forere; Ferrere

⁵² A, B: uděla

⁵³ B: uoné

⁵⁴ A, B: Rýna

⁵⁵ A: Gerolcekle; B: Gerolcetle; Geroltzecke

⁵⁶ v A zde samostatná kapitola Elzasi opět byli hubeni

⁵⁷ Bekheimu škodil] A, B: Begheimu škodili; von Bergheim [chedigetent

⁵⁸ k této straně a s oné] A: s oné strany i siež; B: s této strany i s oné

⁵⁹ biskupu z Lichtemburka] A: biskupu Kunrátu z Lichtemberka; B: biskupóm Kundrátu z Lichtemberga

⁶⁰ A: Štraspurk; B: Štraspurk

⁶¹ B: lithemberga (!)

⁶² A: Ochynštejnu; B: Echyštýnu; von Ohfenftein

⁶³ B: Elz a (!)

⁶⁴ A: Frifurku a s Veinburku; B: Finburgu a z Nymburgu; von Friburg, von Zweinbrücke

⁶⁵ A: Heigerlo[141v]chu; B: Haigelocho; von Heyerloch

⁶⁶ pánuov, všickni] A: pánov, všichni; B: pánov, všickni

⁶⁷ T: doplněno podle rkp A; B: přisáhli

⁶⁸ B: adolffewi (!)

⁶⁹ B + uk[54v]rutné

⁷⁰ B: vóli

⁷¹ poslali konferštové po knieže] A, B: poslachu korfeštové po kněze

⁷² A: Mohuče a; B: Mohuce a

⁷³ B: ho

člověk a zkazitel říše⁷⁵ a obecného⁷⁶ dobrého a že jest⁷⁷ zavinil svým poddaným⁷⁸, že jej spravedlivě mohou říše zbaviti. A tak konferštové všickni přijeli do Mohuce⁷⁹ a ten biskup z Trieru⁸⁰ a to knieže z Bavor.⁸¹ Těmi novinami rakúský byl⁸² vesel a zjednal⁸³ sobě mnoho pánuov⁸⁴, ješto mu slíbili⁸⁵ pomoci. A také měl ku pomoci biskupa mohuckého na Rýně⁸⁶, z Štraspurka, z Kostnice⁸⁷, z Bereten⁸⁸, z Uher, z Cách⁸⁹. S těmi se všemi táhl⁹⁰ přes Dunaj na Rýn. I sebral⁹¹ biskup Konrád z Lichtemberka osm⁹² set jjezdného⁹³ lidu, rytieřuov⁹⁴ a panoší kromě svých čeledínuov, i přijeli⁹⁵ ti z Štraspurka se čtyřmi tisíci jjezdnými⁹⁶ a pěšími⁹⁷ kniežeti na pomoc. A potkali ho v Frymberce⁹⁸ a přivítali jeho krásně. A když⁹⁹ král Adolf zvěděl, i sebral¹⁰⁰ veliký lid a oblehl Rufach¹⁰¹, to město, biskupu z Štraspurka k¹⁰² protivenství a k nelibosti a pobral tudy a spálil a rozbořil tudy¹⁰³ okolo. Však proto leželi páni v Rufartu. Ti uškodili¹⁰⁴ těm před městem více než tisíc koní a tři¹⁰⁵ sta mužuv¹⁰⁶, ješto v šermiciech¹⁰⁷ byli zbiti a zjímání¹⁰⁸. Potom jel¹⁰⁹ král Adolf¹¹⁰ do Špýru¹¹¹ a chtěl¹¹² tu čekati, co konferštové¹¹³ o něm zjednají. Mezi tím přijel kněz¹¹⁴ Albrecht k konferštóm¹¹⁵ do Mohuce. ¹¹⁶ I ssadili Adolfa¹¹⁷ spravedlivě konferštové¹¹⁸ pro jeho viny

⁷⁴ králem římským] *B* ~

⁷⁵ zkazitel říše] *A, B*: zkázce Svaté říše

⁷⁶ *B*: obecného

⁷⁷ jest: v *A, B* chybí

⁷⁸ *A*: podaním (!)

⁷⁹ konferštové všickni přijeli do Mohuce] *A, B*: korfeštové všichni přijedechu do Mohuce (*B*: Mohuce)

⁸⁰ *A, B*: Triery

⁸¹ *B* + s

⁸² *A, B*: by

⁸³ *A, B*: zjedna

⁸⁴ *A, B*: pánov

⁸⁵ *A, B*: slíbichu

⁸⁶ biskupa mohuckého na Rýně] *A, B*: na Rýně biskupa z Mohuce (*B*: Mohuce)

⁸⁷ *A*: Kostencie; *B*: Konstancie

⁸⁸ *A*: Beireten; *B*: které ten; von Kerniten

⁸⁹ z Cách] *A, B*: a z Čech; von Behem

⁹⁰ *A*: těže

⁹¹ *A, B*: sebra

⁹² Konrád z Lichtemberka osm] *A*: Kunrát z Lichtemburka osm; *B*: Kunrát z Lichtemberka VIII

⁹³ *A*: jjezdného

⁹⁴ *A, B*: rytieřov

⁹⁵ svých čeledínuov, i přijeli] *A, B*: své čeledi a přijedechu

⁹⁶ *T*: gieznyymi (!); *A*: jjezdnými; *B*: jjezdnými

⁹⁷ k: v *A, B* chybí

⁹⁸ *A*: Faburce; *B*: Frymburce; Friburg

⁹⁹ *A* + to

¹⁰⁰ zvěděl, i sebral] *A*: zvědě, i sebra; *B*: zvědě, i sebrav

¹⁰¹ oblehl Rufach] *B*: obleže Rufacha

¹⁰² Štraspurka k] *B*: Štraspurka ku

¹⁰³ pobral tudy a spálil a rozbořil tudy] *A, B*: pobra tady a spáli a rozboři vše

¹⁰⁴ Ti uškodili] *A*: Tu i škodili

¹⁰⁵ *B*: čtyři

¹⁰⁶ *A, B*: člověkov

¹⁰⁷ *A, B*: šermicích

¹⁰⁸ *A*: jímání

¹⁰⁹ *A, B*: jede

¹¹⁰ *A* + s svým lidem; mit fime volke

¹¹¹ *A, B*: Špýry

¹¹² *A, B*: chtě

¹¹³ *A, B*: korfeštové

¹¹⁴ přijel kněz] *A*: přijede kněz; *B*: přijede knieže

¹¹⁵ k konferštóm] *A*: k korfešóm; v *A* text rozdělen nadpisem **Ten byl ssazen**; *B*: korfeštóm

¹¹⁶ v *B* samostatná kapitola **Ten byl ssazen zde**; rkp *A, B* blíže předloze, sr. Tw 455/21

a pravým právem odsúdili sú jej říše¹¹⁹. A volili¹²⁰ na jeho miesto dříve řečeného knieže¹²¹ Albrechta z Rakús. A přísahali¹²² jemu¹²³. A¹²⁴ to se stalo ten večer na svatého Jana v Smigebot tisíc dvě stě devadesáte osm let po božiem narození¹²⁵. A když to král Adolf zvěděl, i vzal¹²⁶ k sobě tato¹²⁷ města, **52v** Špýru, Urmes, Framfurt, Openhein¹²⁸, a své lidi, kteréž měl, a potkal¹²⁹ se s kniežetem¹³⁰ Vormici¹³¹, ješto jel z Mohuce¹³². I chvátať král Adolf tak velmi k boji¹³³ a měl tak velikú žádost,¹³⁴ že¹³⁵ svých pomocníkuov¹³⁶ nečekal,¹³⁷ boje se, by knieže neutekl¹³⁸. I jidechu hned¹³⁹ v hromadu a udeři naň a ihned se počal¹⁴⁰ veliký boj mezi nimi a trval dobře¹⁴¹ puol dne. Tu svítězil¹⁴² knieže a byl tu¹⁴³ král Adolf zabit a mnoho lidí s obú¹⁴⁴ stranú. A syna králova jali a jiných mnoho urozených¹⁴⁵ lidí, mezi nimiž¹⁴⁶ bylo šedesáte hrabí¹⁴⁷, a jiní utekli. A také se mnoho lidí zadechlo¹⁴⁸ horkem. Mezi tiem¹⁴⁹ se zadechl¹⁵⁰ Ota z Ochynštejna¹⁵¹ a v kniežeciem vojšťe¹⁵² najvyšší. A¹⁵³ ten z Řemberka¹⁵⁴, ješto v králově vojšťe vuodcí¹⁵⁵ byl. Ihned¹⁵⁶ po tom boji přemohl¹⁵⁷ knieže města na Rýně a v Veteraně¹⁵⁸. Pak v Elzasiech udělal¹⁵⁹ lantfojtem pana Jana z

¹¹⁷ Mohuce. I ssadili Adolfa] *A*: Mohuče i ssadichu jej a vzechu jemu; *B*: Mohuce. I sadichu a vzechu jemu

¹¹⁸ *A, B*: korfeštové

¹¹⁹ odsúdili sú jej říše] *A, B*: a odsúzením říši (*B*: říše), králi Adolfovi

¹²⁰ *A, B*: volichu

¹²¹ dříve řečeného knieže] *A*: dřéveřečeného **142r** kněze; *B*: dříve řečeného kněze

¹²² *B*: přísahachu

¹²³ *A, B* + také

¹²⁴ *A*: v *A, B* chybí

¹²⁵ Smigebot tisíc dvě stě devadesáte osm let po božiem narození] *A*: Simgrhror po božém narození tisíc dvě stě devadesáte osm let; *B*: Smigrhtor po božím narození MCCLXXXVIII let; *omylem překladatele z něm. pojmenování slunovratu vlastní jméno, sr. Tw 455/28 an fant lohans oben z ů fūnigihen*

¹²⁶ zvěděl, i vzal] *A, B*: zvědě, i vza

¹²⁷ *A, B*: ta

¹²⁸ Urmes, Framfurt, Openhein] *A*: Vrmes, Frankfurt, Openheim; *B*: Vrmis, Framfurt, Openheim; Wurmefze, Frankenfurt und Oppenheim

¹²⁹ *B*: potka

¹³⁰ *A, B*: kněžem

¹³¹ Wurmegouwe

¹³² *A*: Mohuče

¹³³ *B*: **55r**

¹³⁴ *A, B* + chtě se s ním bít

¹³⁵ *A, B* + proto

¹³⁶ *A, B*: pomocníkóv

¹³⁷ *A, B* + a

¹³⁸ *A, B*: neuteklo aneb neujelo

¹³⁹ jidechu hned] *A*: jede inhed; *B*: jede ihned

¹⁴⁰ ihned se počal] *A*: inhed se poče; *B*: ihned se poče

¹⁴¹ *B*: dobrz (!)

¹⁴² *A, B*: svítězi

¹⁴³ byl tu] *A, B*: by

¹⁴⁴ *A*: uobú

¹⁴⁵ syna králova jali a jiných mnoho urozených] *A, B*: by krále Adolfův (*B*: Adolfa) syn jat a mnoho urozených

¹⁴⁶ *A*: těmi; *B*: tiem

¹⁴⁷ šedesáte hrabí] *B*: hrabí několik

¹⁴⁸ *A, B*: zadchlo

¹⁴⁹ *B*: těmi

¹⁵⁰ *A, B* + pan

¹⁵¹ Ohffenftein

¹⁵² kniežeciem vojšťe] *A, B*: kniežetině vuojšťe (*B*: vojšťe)

¹⁵³ *A*: v *B* chybí

¹⁵⁴ *A, B*: Řenberka; Yfenberg

¹⁵⁵ vojšťe vuodcí] *A*: vuojšťe vódcí; *B*: vojšťe vódcí

¹⁵⁶ *A*: Inhed

¹⁵⁷ *A*: přemože; *B*: přemóž

Lichtemberka¹⁶⁰ a na oné¹⁶¹ straně¹⁶² toho z Hohenštejna¹⁶³, jeho syna, ještě v tom boji ostal¹⁶⁴ v Švábiech, ¹⁶⁵ toho z Viertenberka¹⁶⁶. ¹⁶⁷ ¹⁶⁸ Někteří řekli, že všickni¹⁶⁹ ti, kteříž proti králi sú¹⁷⁰ přísahali, že z nich ižádný dobrú smrtí nesejde¹⁷¹. Najprvé hrabie z Heingerlachu¹⁷², ten byl zabit. Pan Ota z Hohštejna, ten se zadechl v¹⁷³ boji, jakož dřieve¹⁷⁴ pověděno. Biskup z Mohuce¹⁷⁵ umřel sedě na chyšce, hrabie z Cimburka¹⁷⁶ utonul u vodě řečené¹⁷⁷ Dieblese¹⁷⁸, biskup z Salcpurka¹⁷⁹ byl před Frymberkem¹⁸⁰ zabit od jednoho komorníka¹⁸¹, hrabie z Lugungem¹⁸² zbyl před smrtí smysla a král Albrecht byl¹⁸³ zabit od svého bratra ¹⁸⁴, jako se bude o tom¹⁸⁵ praviti. A tak byl král Adolf pomštěn. Avšak kterak se jim vždy vedlo ve všem¹⁸⁶, však knieže Albrecht vždy dobyl¹⁸⁷ římského královstvie¹⁸⁸ mocí¹⁸⁹ skrze boj, jakož jest již o tom pověděno.¹⁹⁰

¹⁵⁸ A: Veterave; B: Veteravě; Wetterouwe

¹⁵⁹ A, B: uděla

¹⁶⁰ B: Lichtemberga

¹⁶¹ A, B: né

¹⁶² A, B + Rýnu

¹⁶³ A: Ohynštejna; B: Hostystýna; Ohffenstein

¹⁶⁴ B: stal

¹⁶⁵ A, B + od

¹⁶⁶ A: Virtemberka; B: Vitemberka; Wurtemberg

¹⁶⁷ v A zde samostatná kapitola **On pak by pomštěn takto, v B On byl pomštěn; rkp A, B blíže předloze, sr. Tw 457/10**

¹⁶⁸ A + A

¹⁶⁹ A, B: všichni

¹⁷⁰ A: Adolfovi; B: Adolfovi jsú

¹⁷¹ z nich ižádný dobrú smrtí nesejde] A: žádný jich pravú smrtí neumřel; B: jich žádný pravú smrtí neumřel

¹⁷² A, B: Heigerlochu; Heyerloch

¹⁷³ Pan Ota z Hohštejna, ten se zadechl v] A: Pan Ota z Ohštejna zadechl se u; B: A potom Ota z Hostrýna zadech se v; Otte von Ohffenstein...

¹⁷⁴ jakož dřieve] A: jakož dřeve; B: jako dřieve

¹⁷⁵ A: Mohuče

¹⁷⁶ A: Cvejnburku; B: Cvejburku; Zweinbrücken

¹⁷⁷ vodě řečené] A: vuodě řečené (rzene!)

¹⁷⁸ B: Diebliese; die Bliefe

¹⁷⁹ A, B: Štraspurka; Strosburg

¹⁸⁰ A: Faburkem; B: Frymberkem; Friburg

¹⁸¹ A: kamenníka; B: kanovníka; v předloze chybí, sr. Tw 457/15–16

¹⁸² A: Lmyrgen; B: Limrgen; von Lyningen

¹⁸³ A: by

¹⁸⁴ A, B + syna; von fines brúder fun

¹⁸⁵ bude o tom] A, B: potom o tom bude

¹⁸⁶ Avšak kterak se jim vždy vedlo ve všem] A: Avšak kterak se jim kolivěk vedlo všem; v B chybí

¹⁸⁷ však knieže Albrecht vždy dobyl] A, B: Avšak (A: **142v**) vždy dobyl kněz Albrecht

¹⁸⁸ A, B: césařstvie

¹⁸⁹ A, B + a

¹⁹⁰ jakož jest již o tom pověděno] A: jako dřeve jest o tom pověděno; B: jako o tom dřieve jest praveno

Stý a třetí císař Albrecht¹

Albrecht, krále Rudolfov² syn z Habespurka³, knieže z Rakús, přijel⁴ k říši, jakož jest již⁵ pověděno, tisíc třístého osmého⁶. A⁷ druzí konferšti⁸ nebyli při jeho volení. A také aby druzí

¹ Stý a třetí císař Albrecht] A: Poslední král tento; B: Poslední král

² T: rudolphuo (!); A, B: Adolföv; Rűdolfes

³ B: Hebespurga

⁴ A: přijide; B: přijede

⁵ A: dřeve; B: dřieve

⁶ tisíc třístého osmého] A: po božém narození tisíc dvě stě a osm let; B: po božím narození MCCVIII let

neřekli, by on nespravedlivě říši držal⁹, a proto vzdal své prvné volenie konferštom¹⁰ v jich moc a oni opět jednostajně jeho¹¹ volili a korunovali¹² jeho v Cáchách, jakož¹³ obyčej jest. Potom přijel¹⁴ do Štraspurka¹⁵ a jelo¹⁶ s ním šest¹⁷ set Uhrův¹⁸ s lučisti, ¹⁹ ti stříleli velmi rychle²⁰ ²¹ a neměli na sobě žádného oděnie²². A druzí měli sú spletené vlasy²³ jako ženy a měli mnoho všivých kožichův²⁴ a ²⁵ húní. A byli tak rychlí a udatní, že nižádná²⁶ voda nebyla tak hluboká, by oni nejeli anebo nepluli²⁷ skrze ni. A také měl osm²⁸ set ryněruov²⁹, ješto kopie nesli. A jeli³⁰ s ním urození lidé, majíce tisíc ořův³¹ přikrytých. A biskup Kunrát³² z Lichtemberka³³ také měl dvě³⁴ stě rytieřův³⁵, vše v jednostajném rúše. V té vojště³⁶ bylo osm set paní, ješto na každý týden každá³⁷ měla jeden turněr³⁸ dáti jednomu úředníku³⁹, ješto jim byl ⁴⁰ usazen, aby jich bránil před mocí. ⁴¹ Ten král⁴² kraloval deset⁴³ let bez šesti⁴⁴ neděl a byl obyčejův⁴⁵ chlapských a měl jedno oko a druhé takto zbyl⁴⁶. Jednu chvíli otrávil jej⁴⁷. I pověsili ho lékaři za nohy a vylúpili jemu⁴⁸ oko ⁴⁹ a

⁷ A: aneb; B: neb

⁸ A, B: korfeštové

⁹ B: súdil a držal (dřal!)

¹⁰ A, B: korfeštóm

¹¹ opět jednostajně jeho] A: jeho opět všichni jednostajně; B: opět jeho jednostajně

¹² A, B: korunovachu

¹³ B: jako

¹⁴ A, B: přijede

¹⁵ A, B + a by tu drahně dní. A tu přijeli od něho mnoho pánův léno. Pak na Matky božie (B: boží) den jede král Albrecht do (B: z; gen) Štraspurka; rkp A, B blíže, sr. Tw 457 ad 18

¹⁶ A, B: jede

¹⁷ B: VI

¹⁸ A, B: Uhrów

¹⁹ v B zde samostatná kapitola **Krále Albrechtův lid**

²⁰ stříleli velmi rychle] A: střelby velmi rychlé

²¹ v A zde samostatná kapitola **Krále Albrechtův lid**; rkp A, B blíže předloze, sr. Tw 457 ad 22

²² ti stříleli velmi rychle a neměli na sobě žádného oděnie] B: a neměli na sobě žádného oděnie a ti stříleli velmi rychle

²³ druzí měli sú spletené vlasy] A, B: měli dlouhé vlasy spletené

²⁴ A, B: kožichów

²⁵ B: **55v**

²⁶ A, B: žádná

²⁷ by oni nejeli anebo nepluli] A: a oni vždy jeli aneb pluli; B: oni jeli nebo pluli

²⁸ B: VIII

²⁹ A: ryněróv; B: rytieřów; [perknappen

³⁰ A, B: jedechu

³¹ A, B: ořów

³² A, B: Kunrát

³³ B: Liechtemberga

³⁴ B: II

³⁵ A, B: rytieřów

³⁶ té vojště] A: té vuojště; B: tom vojště

³⁷ na každý týden každá] A, B: každá na každý týden

³⁸ jeden turněr] A: jeden turnieř; B: turnieř

³⁹ A: úředlníku

⁴⁰ A + dán a

⁴¹ v A, B zde samostatná kapitola **Jed vyhnán mu okem ven** (ven: v B chybi); rkp A, B blíže předloze, sr. Tw 458/13

⁴² A, B: césař; künig

⁴³ B: IX

⁴⁴ B: VI

⁴⁵ A, B: obyčejów

⁴⁶ druhé takto zbyl] A, B: to se takto stalo

⁴⁷ otrávil jej] A, B: otrávilichu jeho

⁴⁸ I pověsili ho lékaři za nohy a vylúpili jemu] A: I pověsichu jeho lékaři za nohy a vylúpichu jemu; B: Lékaři vylúpili mu

⁴⁹ B + a tudy mu jed vyhnali; das die vergift alle ging zů dem ougen herus

skrze to se zhojil⁵⁰. On byl velmi lakomý po zboží, že se proto⁵¹ říši nehodil⁵², jedno svým dětem, neb jich⁵³ měl⁵⁴ mnoho. Také⁵⁵ byl nelekavý člověk a udatný a jezdil⁵⁶ najviece po městech⁵⁷ nestřeha se a skrze to život ztratil takto⁵⁸. Král Albrecht měl syna⁵⁹, tomu **53r** říekali⁶⁰ kněz Jan a s tím se nechtěl dělit o ty země, kteréž⁶¹ k němu příslušely k dědicství⁶². A on častokrát na něm žádal toho⁶³. Pak naposledy opět žádal na něm kněz Jan⁶⁴ svého dědicství⁶⁵, aby mu vrátil⁶⁶, jako v těch letech pobral. A prose⁶⁷, aby jemu s tím⁶⁸ učinil jako věrný strýc⁶⁹. I podal⁷⁰ jemu král za to za vše zeleného věnce a řka: „Tiem tobě má zaplacenó býti a ten⁷¹ věnček máš za své dědictvie mieti⁷².“ Tiem se velmi zamútil⁷³ kněz Jan a počal⁷⁴ toho plače žalovati přátelóm svým a svým služebníkóm⁷⁵. Pak se s knězem Janem zapřisáhli na smrt jeho⁷⁶. Pak⁷⁷ potom král chtěl⁷⁸ jeti do Rynberdu⁷⁹ k králové, své mateři⁸⁰. A když přijel⁸¹ k té vodě Ryse⁸² a on⁸³ a jeho služebníci přes vodu jeli a byl kněz Jan prvé s svými přejel⁸⁴. A když král jel s svými po poli, mluvě, jakož⁸⁵ jeho obyčej byl, ⁸⁶ i přijel⁸⁷ kněz Jan s⁸⁸ svými a zabil⁸⁹ krále skrze zradu a uvázal se v jeho zemi po božiem narození tisíc třístého osmého léta⁹⁰. I byl⁹¹ na tom místě krásný klášter udělán⁹² a tu byl⁹³

⁵⁰ skrze to se zhojil] *A*: skrze to se zhoji; *B*: že se zhoji

⁵¹ *B*: pro

⁵² *B*: nehogil (!)

⁵³ *A*, *B* + jest

⁵⁴ *A*: **143r**

⁵⁵ *B*: Tak

⁵⁶ *A*, *B* + vždy

⁵⁷ *A*, *B* + a

⁵⁸ *A*: a to se jest takto stalo; *B*: a to se tak stalo

⁵⁹ *A*: synovce; *eins brüder fun*

⁶⁰ *A*: říekali

⁶¹ *A*, *B*: jako

⁶² *B*: diedicztwie (!)

⁶³ on častokrát na něm žádal toho] *A*: častokrát toho na něm žádal; *B*: častokrát na něm žádal toho

⁶⁴ Pak naposledy opět ... kněz Jan] *A*: Najposledy pak ... kněz Jan opět; *B*: Pak najposlész ... kněz Jan

⁶⁵ *A*, *B*: dědicství (*B*: dědictvie) a počtu

⁶⁶ mu vrátil] *A*: mu se od něho stalo; *B*: mu se od něho stal

⁶⁷ *A*, *B* + jeho

⁶⁸ *A* + věrně

⁶⁹ strýc: v *B* *chybí*

⁷⁰ *A*, *B*: poda

⁷¹ *A*: tento

⁷² dědicství mieti] *B*: dědictvie

⁷³ Tiem se velmi zamútil] *A*: Tiem se velmi zamúti; *B*: Mezi tiem velmi se zamúti

⁷⁴ počal] *A*, *B*: je se

⁷⁵ svým služebníkóm] *A*: služebníkóm; *B* ~

⁷⁶ zapřisáhli na smrt jeho] *A*, *B*: přisežechu na královu smrt

⁷⁷ Pak: v *B* *chybí*

⁷⁸ král chtěl] *A*, *B* ~

⁷⁹ *A*: Rynfeldu; *B*: Rynfeldu; Rynfelden

⁸⁰ k králové, své mateři] *B*: k své králové mateři

⁸¹ *A*, *B*: přijede

⁸² *A*: Ryse; *B*: řečené Rision; *waffer ... genant Rüfe*

⁸³ a on: v *B* *chybí*, *resp. písař syntagma patrně považoval za součást předchozího jména řeky*

⁸⁴ prvé s svými přejel] *A*: s nimi prvé přijel; *B*: svými prvé přijel

⁸⁵ s svými po poli, mluvě, jakož] *A*, *B*: mluvě po poli, jako

⁸⁶ v *A*, *B* *zde samostatná kapitola Král by* (*B*: **byl**) **zabit**

⁸⁷ *A*, *B*: přijede

⁸⁸ s: v *B* *chybí*

⁸⁹ *A*, *B*: zabi

⁹⁰ uvázal se v jeho zemi po božiem narození tisíc třístého osmého léta] *A*: zradu v jeho zemi učini po božiem narození tisíc tři sta a osm let; *B*: zradi jeho zemi po božím narození MCCCVIII let

⁹¹ *A*, *B*: by

pohřeben. A potom po mnoho letech do Špýru přenesen⁹⁴. A ti, jako krále zabili, byli všickni⁹⁵ vyhnáni a zkaženi na životech⁹⁶ a na zboží⁹⁷. Za toho krále časuov bylo⁹⁸ královstvie v Uhřiech prázdno. ⁹⁹ I zjednal¹⁰⁰ ten jistý král Albrecht¹⁰¹, že od papeže bylo jeho sestřenci dáno¹⁰², neb to jisté¹⁰³ královstvie slušalo pod papeže k manství. A ¹⁰⁴ když Karel králem byl již¹⁰⁵ v Uhřiech, i pojal¹⁰⁶ pohanského krále dceru z Litvy ¹⁰⁷. A když král jednu chvíli za stolem seděl, i přišel¹⁰⁸ jeden a vytrhl svooj¹⁰⁹ meč a chtěl¹¹⁰ krále uherského jím v hlavu¹¹¹ udeřiti. I zavrhl¹¹² králová ¹¹³ rukú krále a ten zrádce udeřil i uťal¹¹⁴ králové z ruky¹¹⁵ tři prsty, a králi nic neuškodil¹¹⁶. I byl¹¹⁷ ten zrádce hned¹¹⁸ jat a v kusy rozsekán. A proto muož¹¹⁹ každý znáti, že řiedko bude zrada¹²⁰ bez pomsty.

⁹² A + tomu řekají Kynygfeld; B: tomu říkali Kunixlfel; genant Königsfelt

⁹³ A: by král; B: byl král

⁹⁴ Špýru přenesen] A: Špýru přinesen; B: Špýry přinesen

⁹⁵ B: všichni

⁹⁶ A, B: životě

⁹⁷ T: zbož (!)

⁹⁸ časuov bylo] A: časov bylo to; B: časov by 56r lo

⁹⁹ v A, B zde samostatná kapitola **Král by** (B: **byl**) **obráněn skrze svú ženu**; rkp A, B blíže předloze, sr. Tw 459/28

¹⁰⁰ A, B: zjedna

¹⁰¹ T: Albreht (!)

¹⁰² od papeže bylo jeho sestřenci dáno] A: Karlovi, jeho sestřenci, by od papeže dáno to královstvie; B: královi, jeho sestřenci, by od papeže dáno; ... Karlen finre fwefter fun...

¹⁰³ jisté: v B chybí

¹⁰⁴ A: v B chybí

¹⁰⁵ králem byl již] A: králem byl; B: již králem byl

¹⁰⁶ A, B: poje

¹⁰⁷ A + sobě za manželku 143v; B + za manželku; zů der e

¹⁰⁸ A, B: přijide

¹⁰⁹ vytrhl svooj] A, B: vytrže svůj

¹¹⁰ A, B: chtě

¹¹¹ jím v hlavu] A ~

¹¹² A: zavže jej; B: zavrže

¹¹³ A, B + svú

¹¹⁴ udeřil i uťal] A: udeřiv, i utě; B: udeři a utě

¹¹⁵ z ruky] A: tú ranú; B: rukú tú ranú

¹¹⁶ A, B: neuškodí

¹¹⁷ I byl] A: I by; B: A by

¹¹⁸ A: inhed

¹¹⁹ proto muož] A, B: potom móž

¹²⁰ znáti, že řiedko bude zrada] A, B: znamenati, že zrada ředko (B: řiedko) jest

Stý a pátý ciesař, ten se posmieval Štraspurským¹

Henrich, hrabie z Licburka², byl volen králem římským tisícého osmého léta³. I přijel⁴ do Štraspurka a odtud hned pryč jel. I poslali⁵ ti z⁶ Štraspurka své posly po něm⁷, aby jim potvrdil jich svobod⁸. A když ti poslové přišli a řekli⁹: „Páni z Štraspurka nás poslali k tvé milosti, aby jim jich

¹ **Stý a pátý ciesař, ten se posmieval Štraspurským]** A, B: **Ten král porúhal se těm z Štraspurka**

² A: Licnuburka; B: Licumburga

³ králem římským tisícého osmého léta] A: římským králem po božém narození tisíc tři sta a osm let bez dvů měsíců;

B: římským králem po božím narození MCCCVIII let bez dvů měsíců

⁴ I přijel] A, B: A potom přijede

⁵ odtud hned pryč jel. I poslali] A, B: jede inhed otdad. I poslachu

⁶ z: v B chybí

⁷ po něm] A, B: k králi

⁸ A, B: svobodenstvie

svobody¹⁰ potvrdil tak, jakož jim tvoji¹¹ předci činili.“ Nedal jim král žádné odpovědi¹², ani těm z Štraspurka¹³, ani těm z Špýry¹⁴. I jeli ti poslové po králi až do Kolmaru. I byli tu zpraveni¹⁵ od jednoho, ješto královské¹⁶ tajemství věděl, aby ty¹⁷ z Štraspurka¹⁸ nejmenovali¹⁹ pány, ale²⁰ měšťany. A tak šli²¹ poslové před krále a²² vecechu: „Žádný a²³ milostivý králi, tvoji měšťané²⁴ a služebníci z Štraspurka nás poslali k tvé milosti, aby jim ráčil jich svobody²⁵ potvrditi.“ I vece k nim král: „Já sem nevěděl, které vy pány jmenujete²⁶, neb ste dříve řekli, že ste těch pánuov z Štraspurka²⁷. Ale když již pravíte, že ste²⁸ mých měšťan²⁹ z Štraspurka, ty³⁰ já dobře znám, má³¹ se³² státi, což žádáte.“ A tak³³ ti poslové byli³⁴ dobře vyjednání. V ty časy byl umřel³⁵ král český³⁶ i připadlo³⁷ to království na jeho dceru. I dal císař syna svého³⁸ Jana do Čech za tu pannu k manželství³⁹ té jisté⁴⁰ panně. A tak byl⁴¹ Jan králem v Čechách. Ten jistý král⁴² byl báznivý a nábožný a dobrý⁴³ člověk, a proto on zjednával⁴⁴ svými listy pokoj, že mnohý král vojny a boji k tomu nepřivedl⁴⁵. On **53v** také jel⁴⁶ do Lampart a podrobil⁴⁷ sobě tu zemi a ta města.⁴⁸ Potom jel⁴⁹

⁹ přišli a řekli:] *A*: přijídu před král, i vecechu: „Naši; *B*: přijedechu před krále, i vecechu: „Naši

¹⁰ *A*, *B*: svobodenství

¹¹ jakož jim tvoji] *A*: jako vaši; *B*: jako

¹² Nedal jim král žádné odpovědi] *A*, *B*: I nechť jim král (král: v *B* *chybí*) žádné odpovědi dáti

¹³ ani těm z Štraspurka: v *B* *chybí*

¹⁴ *A*: Špýru

¹⁵ I jeli ti poslové po králi až do Kolmaru. I byli tu zpraveni] *A*: I jedechu ti poslové po králi až do Kolmaru. I bychu zpraveni; *B*: až do Kaumaruov zpravenie

¹⁶ *A*, *B*: královo

¹⁷ *B*: tu (!)

¹⁸ *A*, *B* + před králem

¹⁹ *A*, *B*: nemenoval

²⁰ *A*: než; v *B* *chybí*

²¹ *A*: jidechu ti; *B*: jedechu ti

²² krále a] *A*: krále i; *B*: král i

²³ a: v *B* *chybí*

²⁴ *A*, *B*: měštěné dosud

²⁵ ráčil jich svobody] *A*, *B*: jich ráčil svobodenství

²⁶ *A*: mieníte; *B*: mníte

²⁷ ste dříve řekli, že ste těch pánuov z Štraspurka] *A*: jste dříve těch pánov z Štraspurka pravili se posly; *B*: jste dříve řekli, že jste těch pánuov z Štraspurka

²⁸ že ste] *A*: že jste; v *B* *chybí*

²⁹ *A*, *B* + poslové; botten

³⁰ *A*: tyť

³¹ *T*: mat (!); *A*, *B*: má

³² *A*, *B* + vám

³³ *B*: také

³⁴ ti poslové byli] *A*: byli ti poslové

³⁵ byl umřel] *A*: umře; *B*: umřel

³⁶ *T*: Eelky (!)

³⁷ i připadlo] *A*: i případe; *B*: a případe

³⁸ dal císař syna svého] *A*, *B*: da císař svého syna

³⁹ *B* + jí

⁴⁰ *B*: jisté: v *B* *chybí*

⁴¹ *A*, *B*: by

⁴² jistý král] *A*: jistý císař **144r**; *B*: císař; dirre keyfer

⁴³ a nábožný a dobrý] *A*: nábožný, dobrý; *B*: nábožně dobrý

⁴⁴ on zjednával] *A*: zjednal on; v *B* *sloveso chybí*, *patrně chybou písaře*

⁴⁵ pokoj, že mnohý král vojny a boji k tomu nepřivedl] *A*: více než mnohý král svými vojny anebo boji; *B*: více než mnoho králův svými vojny aneb boji

⁴⁶ také jel] *A*, *B*: jede

⁴⁷ a podrobil] *A*, *B*: i podrobi

⁴⁸ v *A* *samostatná kapitola* On jest doby Říma; v *B* On dobyl Říma **56v**; *rkp A, B* blíže předložte, sr. Tw 463/17

⁴⁹ *A*, *B*: jede

do Říma⁵⁰ s velikú prací i bil⁵¹ se na tom mostě, ješto slóve Tufelspurk, to jest⁵² Železný most, v Římě⁵³ s Římany a s králem nápuľským, ješto s velikým lidem Římanóm pomáháľ. To bitie a ty šermice trvaly⁵⁴ plná dva dni. A stala⁵⁵ se s obú stranú veliká škoda, avšak obdrželi a pobili⁵⁶ Římany a přemohl⁵⁷ je pravú mocí a přitiskl⁵⁸ k tomu kardinály⁵⁹, že jej musili⁶⁰ korunovati⁶¹, neb papež byl v Genoe⁶² v ty časy. Odtud⁶³ jel ciesař Henrich⁶⁴ do Florence⁶⁵ a oblehl⁶⁶ město a bylo v⁶⁷ městě viec⁶⁸ než tisíc oděného a branného lidu, neb všickni⁶⁹ gelfové přijeli Florentynóm na pomoc. Ti slovú gelfové u Vlašiech, ješto s papežem držie⁷⁰. Pak sú ti giblinkové⁷¹, ješto jsú s ciesařem⁷² proti papeži⁷³. A ty dvě roty⁷⁴ ješte⁷⁵ se i dnes často o to tepú. Pak ti z Florence⁷⁶ dachu se ciesaři a umluvili se⁷⁷ s ním. A když ciesař⁷⁸ vlaské země a Tuskaní úplně přemohl, i zdvihl se s⁷⁹ svým lidem, chtě táhnúti do Nápuľie⁸⁰. A tak přijel⁸¹ do toho města do Pizy⁸². I chtěl ten den na Matku boží na nebe vzetie tělo jeho svaté a krev jeho svatú⁸³ přijímati, ⁸⁴ neb jest ⁸⁵ byl dobrý a milostivý⁸⁶ a miloval boží službu a kněžstvo.

⁵⁰ A, B + i nechtiechu ho Římené (B: riemene!) tam pustiti. Avšak doby on Říma; rkp A, B blíže předloze, sr. Tw 463/18

⁵¹ i bil] A: a bili; B: a bi

⁵² Tufelspurk, to jest] A: Tufelbruk anebo; B: Tufelsbruk aneb; Tyberbrucken

⁵³ A, B + a

⁵⁴ ty šermice trvaly] B: ti šermové trvali

⁵⁵ A, B: sta

⁵⁶ obdrželi a pobili] A, B: obdržechu (B: obdrěchu!) a pobichu

⁵⁷ A, B: přemože

⁵⁸ A, B: přitiště

⁵⁹ B: kardinála (!)

⁶⁰ jej musili] A, B: jeho musichu

⁶¹ A, B + na cesařství

⁶² byl v Genoe] A: byl v Avinioně; B: v Avioně; zů Avion

⁶³ A: Odtad pak; B: Odtad

⁶⁴ ciesař Henrich] A: cesař Henrich; B: cesař Hendrich

⁶⁵ B: Florencie

⁶⁶ A, B: obleže

⁶⁷ A, B: u

⁶⁸ A, B: viece

⁶⁹ A, B: všichni

⁷⁰ přijeli Florentynóm na pomoc. Ti slovú gelfové u Vlašiech, ješto s papežem držie] A: přijeli byli Florenským ... u vlaských zemiech, ješto s papežem drželi; B: u vlaských zemiech, ješto s papežem dříeve

⁷¹ sú ti giblinkové] A: jsú to giblinkové; B: jsú to diblíkové; fo lint daz Gibelinge

⁷² jsú s ciesařem] A: jsú s cesařem; B: s cesařem

⁷³ A + byli

⁷⁴ ty dvě roty] A, B: tě dvě rotě

⁷⁵ B: ješto

⁷⁶ B: Florencie

⁷⁷ ciesaři a umluvili se] A, B: cesaři a mluvichu

⁷⁸ A, B: cesař

⁷⁹ přemohl, i zdvihl se s] A, B: přemože, i zdviže se s (s: v B chybí)

⁸⁰ A, B: Nápuľe

⁸¹ A, B: přijede

⁸² A: Picy; B: Pirzy; Pife

⁸³ ten den na Matku boží na nebe vzetie tělo jeho svaté a krev jeho svatú] A: na Matky božie do nebes vzetie, ten den, Boha; B: ten den Matky božie na nebesa vzetie Pána Boha

⁸⁴ v A, B zde samostatná kapitola, A: Cesař byl otráven; B: Ten cesař byl otráven; rkp A, B blíže předloze, sr. Tw 464/6

⁸⁵ A, B + on

⁸⁶ dobrý a milostivý] A, B: spravedlivý, dobrý

Ciesar otráven z kalicha od mnicha¹

A když ten ciesař přijímal tělo božie², tehdy jej kněz z kalicha³ otrávil. Někteří pravie, že ten kněz byl⁴ mnich z zákona predikátorov⁵, a pravie, že mu papež a některá města dali za to veliké zbožie. A když ciesař šel nábožen od oltáře⁶, jsa jedem otráven, i šel⁷ k tomu jistému⁸ knězi do zakřisty i počal⁹ raditi, ¹⁰ aby pryč šel a skryl se, dokudž by jeho dvořané nezvěděli¹¹. A potom pověděl ciesař¹² pánóm, že jest¹³ otráven. I byla¹⁴ mezi nimi veliká žalost. A prosili ho¹⁵ páni a lékaři, aby sobě dal raditi a pomoci a řkúc¹⁶: „Chcmet¹⁷, bohda, z tebe ten jed okem vyhnati takéž, jako králi Albrechtovi byl jed okem vyhnán a tiem jemu bylo pomocno¹⁸.“ I odpověděl ciesař¹⁹ a řka: „Já nechci toho od sebe vyhnati, jehož sem sobě přijal za utěšení²⁰ a za pomocníka a za pána²¹.²² Staň mi se, jakž²³ jeho svatá milost ráčí.“ A tak ten ciesař²⁴ umřel²⁵ po deseti²⁶ dnech. Potom byl²⁷ schován v Pize²⁸ s velikú žalostí, neb jeho²⁹ obecnie všickni lidé pykali a plakali po božiem³⁰ narození tisíc tři sta třinácte³¹ let.

¹ v A, B chybí, hranice kapitoly výše

² ciesař přijímal tělo božie] A: den bral božie tělo; B: král božie tělo přijímal

³ kněz z kalicha] A: kněz v kalichu; B: mnich v kalichu

⁴ že ten kněz byl] A: by ten kněz byl; B: by ten

⁵ z zákona predikátorov] A: zákona predikátorového; B: ordines predikáterového

⁶ ciesař šel nábožen od oltáře] A, B: cesař od oltáře jide nábožně a

⁷ A, B: jide

⁸ jistému: v B chybí

⁹ zakřisty i počal] A, B: zakřisty i poče mu

¹⁰ A: 144r

¹¹ skryl se, dokudž (dokužd!) by jeho dvořané nezvěděli] A, B: schoval se prvé (prvé: v B chybí), než by jeho čeled zvěděla

¹² pověděl ciesař] A, B: povědě cesař

¹³ A, B: je

¹⁴ I byla] A: I by; B: A by

¹⁵ prosili ho] A: prosichu jeho; B: prosiechu jeho

¹⁶ a řkúc] B: řkúce

¹⁷ B: Chcmet'

¹⁸ byl jed okem vyhnán a tiem jemu bylo pomocno] A: neb jemu tiem bylo pomozeno; B: okem byl jed vyhnán a jemu tiem bylo pomozeno

¹⁹ odpověděl ciesař] A: odpovědě cesař; B: odpovědě

²⁰ vyhnati, jehož sem sobě přijal za utěšení] A, B: zahnati, ješto jsem (B: sem) já jej sobě vzal (B: vzal) za utěšení

²¹ A + přijal sem sobě; B + přijal

²² A, B + A

²³ B: jakož

²⁴ A, B: cesař

²⁵ A + a

²⁶ B: deseti

²⁷ Potom byl] A ~

²⁸ v Pize] A: u Pize; B: u Pirze; zů Pife

²⁹ A, B: ho

³⁰ B: božím

³¹ tisíc tři sta třinácte] A: tisíc tři sta třináct; B: MCCCXIII

Stý a šestý ciesař, dva voleni byli ciesařové od konferštuov¹

² Ludvík, mladé³ knieže z Bavor, volen⁴ králem od biskupa mohuckého⁵ a trierského⁶ a od krále českého a ⁷ markrabie bramburského⁸. Pak proti němu volili knieže⁹ Fridricha Rakúského jiní

¹ Stý a šestý ciesař, dva voleni byli ciesařové od konferštuov] A, B: Byla dva volena krále

² B: 57r

konferštové téhož léta¹⁰ a bylo tu mnoho pánov s velikú mocí¹¹.¹² Ludvík ležal před Framfurtem s velikú mocí¹³ na druhé straně¹⁴ a voda byla veliká¹⁵, že proto nemohli¹⁶ k sobě. I přijel¹⁷ kněz Lipolt z Rakús, dřeve řečeného¹⁸ Fridricha syn¹⁹, s velikým lidem do Špýry. I utekl²⁰ Ludvík s svým²¹ lidem do židovského krchova²². A kněz Lipolt spálil²³ vesnice tudy²⁴ okolo. Pak potom ta dva krále²⁵ sjela²⁶ se v Švábiech podlé Gzeliriku²⁷ a bili se spolu tak, že s obú²⁸ stranú mnoho zbitých a zjímáných bylo a²⁹ nevěděli, který obdržal³⁰. Potom, jako četli od božieho narozenie tisíc tři sta dvadeti³¹ let, táhl³² král Ludvík s velikým lidem nahoru po Rýnu. A když to král Fridrich zvěděl³³, ihned³⁴ táhl proti němu s³⁵ svým bratrem³⁶ knězem Lipoltem. I sjeli³⁷ se podlé Štraspurka na den Matky božie³⁸.³⁹ A tak ležali ti⁴⁰ dva **54r** krále v lantveru proti sobě v Brisí⁴¹ a tudy⁴² okolo drahně dnuov, chtiec⁴³ boj smluviti. A když to zvěděl⁴⁴ biskup z Štraspurka, i táhl s⁴⁵ svým vojskem

³ A: mladý

⁴ A: byl zvolen; B: byl

⁵ A: mohucského

⁶ B: tarského; von Triere

⁷ A + od

⁸ B: branburského

⁹ A: kněze

¹⁰ jiní konferštové téhož léta] A: jiní korfeštové po božiem narození tisíc tři sta a čtrnáct let; B: jiných korfeštov po božím narození MCCCXIII let

¹¹ tu mnoho pánov s velikú mocí] A: mnoho pánov tu; B: mnoho pánov tu s velikú mocí

¹² A + A

¹³ ležal před Framfurtem s velikú mocí] A: s velikú mocí ležal před Frankfurkem a s velikú vuojškú, neb je město s ním držalo. Pak ležal kněz Fridrich s svú vojskú; B: ležal před Franfurtem s velikým vojskem, neb jest město s ním držalo. Pak ležel knieže Fridrich svým vojskem; rkp A, B blíže předloze, sr. Tw 465 ad 12

¹⁴ A + maje veliké množstvie také lida; B + maje; mit groffem her

¹⁵ voda byla veliká] A: byla vuoda veliká tak

¹⁶ B: mohli; möhtent fü nüt

¹⁷ A, B: přijede

¹⁸ dřeve řečeného] A: dřeveřečeného; B: dřieve řečeného

¹⁹ A, B: bratr; brüder

²⁰ A, B: uteče

²¹ svým: v B chybí

²² A, B: kirchova (B: krychowa!)

²³ A, B: spáli

²⁴ A, B: tady

²⁵ B + volená; erwelente

²⁶ A, B: sjeli

²⁷ A, B: Esselniku; bi Esselingen

²⁸ A: uobú

²⁹ B: že

³⁰ který obdržal] A: který by obdržal; B: kteří obdrželi

³¹ tisíc tři sta dvadeti] A: tisíc ... a dvadeti; B: MCCCXX

³² B: táhli

³³ A, B: zvědě; A: **145r**

³⁴ A: inhed

³⁵ s: v B chybí

³⁶ A, B + s

³⁷ I sjeli] A: A sjedechu; B: I sjedechu

³⁸ na den Matky božie] A: Matky božie den

³⁹ v A, B zde samostatná kapitola **Ta dva krále ležala (B: ležela) proti sobě v (B: u) Štraspurku;** rkp A, B blíže předloze sr. Tw 465/23

⁴⁰ A tak ležali ti] A: A tak ležala ta; B: Ležala ta

⁴¹ A + podlé Schaftolcheimu, Achenheimu, Vibersheimu; B + Schastolchejnu, Achenhajnu, Vikersheimu; Schaftoltzheim, Achenheim, Wickersheim

⁴² A, B: tady

⁴³ dnuov, chtiec] A: dní, chtiece; B: dnów, chtiece

k králi⁴⁶ Fridrichovi. A ti z Štraspurka⁴⁷ vzali⁴⁸ potvrzenie svého svobodenstvie⁴⁹ od krále Fridricha. Pak potom vzali⁵⁰ od krále Ludvíka také potvrzení⁵¹ jeden diel⁵² z Štraspurka. A⁵³ tak ti Hujnové a ti Darové⁵⁴, kteříž k němu příslušeli, ti drželi s králem Fridrichem a pomáhali špiží jemu a jeho lidem⁵⁵ a jinú věcí, což jim potrebie bylo za jich penieze. Ale ti z Milheimu⁵⁶ a jich drželi s králem Ludvíkem a pomáhali mu též. A tak, když král Ludvík byl obdržal a byl ciesařem⁵⁷, i byli ti z Milheimu⁵⁸ dobře obdarováni od něho, neb jim ciesař⁵⁹ zvláštní libost okázal a přiezeň⁶⁰ tak, že jim skrze to mnoho dobrého učinil a svobod jim potvrdil⁶¹. Pak král Ludvík poslal⁶² k králi Fridrichovi, již li jest⁶³ hotov k boji. A on odpověděl⁶⁴: „Již.“ I ssedl⁶⁵ král Fridrich s koně doluov a chtěl⁶⁶ se pěškami bít. A⁶⁷ král Ludvík běžal⁶⁸ zase skrze les a král Fridrich táhl po něm⁶⁹ dva dni, a tak nemohl jeho postihnúti, a proto táhl zase domuov⁷⁰ do Rakús. Pak potom po roce, ještě⁷¹ četli od božieho narození tisíc tři sta jedenmetcietma⁷², i⁷³ táhl král Fridrich a jeho bratr na krále Ludvíka do Bavor i zahubili všecku⁷⁴ bavorskú zemi. A král Ludvík ostal⁷⁵ na hradiech a nevyšel⁷⁶ ven. Pak potom po dvú letú sebral⁷⁷ král Fridrich⁷⁸ veliký lid⁷⁹, dvamezcietma set kopí a čtyři tisíce střelcuov⁸⁰. Ty mu poslal⁸¹ král uherský z Uher a z pohanstva⁸². A kněz Lipolt poslal osm⁸³ set kopí

⁴⁴ A, B: zvědě

⁴⁵ táhl s] A: těže s; B: těže

⁴⁶ králi: v A, B chybí

⁴⁷ T: Stašpurka (!)

⁴⁸ A, B: vzeli

⁴⁹ potvrzenie svého svobodenstvie] B: podobenstvie svého potvrzenie

⁵⁰ A, B: vzeli

⁵¹ A, B: potvrzenie

⁵² B: die (!)

⁵³ A: v B chybí

⁵⁴ Hujnové a ti Darové] A, B: hněvové a ti rodové; die Zörne und die geflehte

⁵⁵ lidem] A, B: ven z města

⁵⁶ B: Milhýnu

⁵⁷ byl ciesařem] A, B: césařem byl

⁵⁸ B: Milhýnu; Mülnheim

⁵⁹ A, B: césař

⁶⁰ libost okázal a přiezeň] A: přezen vzkázal; B: přezen ukázal

⁶¹ svobod jim potvrdil] A: svobodenstvie jim dal; B: svobodenstvie

⁶² B: posla

⁶³ A, B: je

⁶⁴ A: odpovědě a řka; B: mu odpovědě řka

⁶⁵ A, B: sede (B: fedie!)

⁶⁶ s koně doluov a chtěl] A: dolóv s koně a chtě; B: s koně a chtě

⁶⁷ B + tak

⁶⁸ B: běže

⁶⁹ B: n^{57v}ěm

⁷⁰ A, B: domóv

⁷¹ A, B: jako

⁷² od božieho narození tisíc tři sta jedenmetcietma] A: od božého narození tisíc tři sta a jedenmetcétma; B: po božím narození MCCCXXI. léto

⁷³ i: v B chybí

⁷⁴ i zahubili všecku] A: i zahubichu všicku; B: a zahubichu všicknu

⁷⁵ A, B: osta

⁷⁶ A, B: nevyjede

⁷⁷ po dvú letú sebral] A, B: jako četli od božieho narozenie tisíc tři sta třimezcietma (B: MCCCXXXIII) let, i sebra se (se: v A škrtnuto písařem)

⁷⁸ A, B + opět

⁷⁹ veliký lid] B: s velikým lidem

⁸⁰ dvamezcietma set kopí a čtyři tisíce střelcuov] A: dvamezcietma set kopí a čtyři tisíce střelcív; B: XXII set kopiníkov a IIII tisíce střelcív

⁸¹ A: pos^{145v}lal

svému bratru i táhl s ním⁸⁴ do Bavor, hledaje doma krále Ludvíka. Mezi tím sebral také Ludvík⁸⁵ veliký lid, neb král český a biskup trierský⁸⁶ přijeli mu na pomoc s patnácti sty kopími⁸⁷ a čtyřiceti tisíci⁸⁸ pěšími. A tak, když ti dva krále ležali⁸⁹ proti sobě polem ob jednu vodu, ještě k sobě pro ni⁹⁰ nemohli, i stříleli⁹¹ krále Fridrichovi střelci do krále Ludvíkovy vojsky⁹², že musil se král Ludvík pryč hnúti. A postúpil zase na svůj hrad, jako⁹³ tu blízko ležal odtud⁹⁴.⁹⁵ Pak ráno krále Fridrichova rada poče⁹⁶ mluvit, aby se nebil, dokudž by bratr jeho na pomoc nepřijel⁹⁷, neb by byl již snad jedním dnem⁹⁸ k němu přijel. Té rady on nechtěl poslouchati, neb jest⁹⁹ byl hněvivý a udatný muž. I počal¹⁰⁰ boj s králem Ludvíkem. A uprvé počalo mu se velmi¹⁰¹ dobře vésti a byl by obdržel¹⁰², by byli¹⁰³ pěší nepřispěli. A když se pěší přibrachu¹⁰⁴ a purkrabie norberský¹⁰⁵ se čtyřmi sty¹⁰⁶ helmy¹⁰⁷ králi Ludvíkovi na pomoc, ti¹⁰⁸ byli čilí a¹⁰⁹ nestrašliví, vskočichu¹¹⁰ do krále Fridrichovy vojsky a učinili mu velikú škodu tak, že byl král Fridrich jat a mnoho urozených pánuov¹¹¹. A tak ten boj ztratil¹¹², ještě by ho byl neztratil, by byl dočkal svého bratra¹¹³ Lipolta. A tak ten král vzal¹¹⁴ konec, neb ti dva volená krále křikovali se a váleli¹¹⁵ spolu dobře devět¹¹⁶ let o říši. A ostal¹¹⁷ král Ludvík sám římským králem a kněz Lipolt jel¹¹⁸ zase domov¹¹⁹ u veliké žalosti.

⁸² A, B: pohanstvie (B: ponftwie!)

⁸³ A kněz Lipolt poslal osm] A, B: I posla kněz Lipolt osm (B: VIII)

⁸⁴ táhl s ním] A: těže s nimi; B: těže s ním

⁸⁵ také Ludvík] A: král Ludvík také; B: král Ludvík

⁸⁶ B: trírský

⁸⁷ patnácti sty kopími] A: pětmezcieta sty kopími; B: pětínácti kopími (kopiemi!)

⁸⁸ čtyřiceti tisíci] A: třidceti tisíci; B: třidceti tisíci

⁸⁹ ti dva krále ležali] A, B: ta dva krále ležela

⁹⁰ k sobě pro ni] A, B: pro ni k sobě

⁹¹ A: stříleli; B: stříleli

⁹² A: vuojsky

⁹³ se král Ludvík pryč hnúti. A postúpil zase na svůj hrad, jako] A: král Ludvík se hnúti a postúpiti s toho místa na svůj hrad, jakož; B: král se hnúti na svůj hrad. A postúpili s toho města, jakož

⁹⁴ B: otdad

⁹⁵ v A, B zde samostatná kapitola **Jeden boj, v němž Fridrich byl jat; rkp A, B blíže předloze, sr. Tw 467/9**

⁹⁶ A, B + s ním

⁹⁷ dokudž by bratr jeho na pomoc nepřijel] A, B: doníž jeho bratr, kněz Lipolt, k němu nepřijede

⁹⁸ neb by byl již snad jedním dnem] A: nebo by byl snad jedním dnem již; B: neb byl snad jedním dnem již

⁹⁹ A, B: je

¹⁰⁰ I počal] A: I poče; B: A poče

¹⁰¹ velmi: v B chybí

¹⁰² A: obdržel; B: obdržal boj

¹⁰³ by byli] B: by li by

¹⁰⁴ pěší přibrachu] A: přibrachu pěšci; B: přibrachu pěší

¹⁰⁵ A: normberský

¹⁰⁶ čtyřmi sty] B: čtyřmi (lze interpretovat i čtyřmi)

¹⁰⁷ B + k

¹⁰⁸ A + jsú

¹⁰⁹ čilí a] B: celí; gerüwet

¹¹⁰ vskočichu: v A, B chybí

¹¹¹ a učinili mu velikú škodu tak, že byl král Fridrich jat a mnoho urozených pánuov] A, B: a (a: v B chybí) učinichu (B: učinili) mu velikú škodu. A tak by král Fridrich jat a mnoho urozených pánov

¹¹² boj ztratil] A, B: boj (A: boyg!) ztrati

¹¹³ A, B + kněze

¹¹⁴ A, B: vza

¹¹⁵ ti dva volená krále křikovali se a váleli] A: ta dva krále volená křikovala se a válela; B: neb ta dva volená krále křikovala a válela

¹¹⁶ B: VIII

¹¹⁷ A ostal] A: I osta; B: A osta

¹¹⁸ A, B: jede

¹¹⁹ A, B: domov

Čert chtěl pomoci z vězení králi Fridrichovi¹

A když král Fridrich u vězení ležal² na jednom hradě řečeném Drumesnut³, i přišel⁴ dobře učený mistr k knězi Lipoltovi a řka: „Já chci od tebe zboží vzieti⁵ **54v** a chciť čerta⁶ zakléti⁷, že on musí tvého bratra krále⁸ z vězení vynésti⁹. A tak šli ti¹⁰ dva, mistr¹¹ a kněz Lipolt¹², do jedné komory. I počal¹³ ten¹⁴ mistr činiti své umění¹⁵ zaklínaje¹⁶ a tak s tím šel vuokol¹⁷, až se jim čert i ukázal¹⁸ v jednoho pútníka osobě. Tu ten¹⁹ mistr rozkázal²⁰ tomu čertu²¹, aby krále Fridricha z vězení vynesl²² beze vši²³ škody a poškvyny. Odpověděl čert²⁴: „Chciť to²⁵ učiniti, bude liť mě²⁶ poslúchati král Fridrich.“ A s tím se bral čert²⁷ pryč. I přibral²⁸ se k²⁹ králi Fridrichovi³⁰ a vece jemu³¹: „Vsed' na mě, já tě chci vynésti bez³² škody k bratru tvému³³.“ Král k němu vece³⁴: „A³⁵ ktos ty?“³⁶ Vece čert³⁷: „Netěž se, potom zvies³⁸. A učíň, cožt³⁹ já káži.“ I obešly hruozy⁴⁰ krále i ty všecky⁴¹, ktož jsú jeho stříehli⁴², tak, že sú⁴³ se velmi báli, a⁴⁴ počechu na sobě kříže dělati i⁴⁵ před

¹ Čert chtěl pomoci z vězení králi Fridrichovi] A: Črt chtěl králi Fridrichovi ven pomoci z vězení; B: Čert chtěl pomoci Fridrichovi ven z vězení

² B: ležel

³ A: Druwesnit; B: Druiesnit; Drűwefint

⁴ A, B: přijide

⁵ B: vzéti

⁶ A: črta

⁷ A, B + a připraviti (A: **146r**) jej k tomu (B: **58r**); und twingen

⁸ A, B + Fridricha

⁹ A: vyvésti

¹⁰ šli ti] A, B: jidešta ta

¹¹ B: mistři

¹² Lipolt: v A chybí

¹³ A, B: poče

¹⁴ A + jistý

¹⁵ A, B + a

¹⁶ A, B + je

¹⁷ a tak s tím šel vuokol] A, B: a (a: v B chybí) tak s tím jide dlúho okolo

¹⁸ čert i ukázal] A: črt i ukáza; B: čert ukáza

¹⁹ Tu ten] B: Tuto

²⁰ A, B: rozkáza

²¹ A: črtu

²² vězení vynesl] A, B: vězení přinesl

²³ A, B: všie

²⁴ Odpověděl čert] A: Odpovědě jim črt; B: A pověděl jim čert

²⁵ Chciť to] A: To chci; B: Chtě to

²⁶ bude liť mě] A: bude liť mne chtieti; B: bude li mne chtieti

²⁷ bral čert] A: bra črt; B: bra čert

²⁸ A, B: přibra

²⁹ k: v B chybí

³⁰ A, B + na ten hrad

³¹ a vece jemu] A, B: i vece k němu

³² já tě chci vynésti bez] A: jáť tě chci přiněsti bez; B: já chci přiněsti tebe beze

³³ bratru tvému] A, B ~

³⁴ A, B + a řka

³⁵ A: v A, B chybí

³⁶ A, B + I

³⁷ A: črt; B: čert k němu

³⁸ potom zvies] A, B: po tom, chceš li prázen (B: prázden) býti vězení

³⁹ A učíň, cožt] A: A učíň to, což; B: učíň, cožť

⁴⁰ obešly hruozy] A, B: objidechu hrózy

⁴¹ i ty všecky] A, B: a ty

⁴² jsú jeho stříehli] A: jsú ho střehli; B: ho stříehli

sebu žehnajíce se. A čert hned zmizal⁴⁶. ⁴⁷ Pak potom přitáhl král⁴⁸ Lipolt i počal⁴⁹ takú škodu činiti králi Ludvíkovi válkami tak⁵⁰, že král Ludvík musil⁵¹ propustiti krále Fridricha, avšak musil jemu⁵² přísáhati⁵³ a dobře zaručiti, aby mu na říši více nepřekážel⁵⁴. A tak ostal král Ludvík sám římským králem⁵⁵.

⁴³ A: jsú

⁴⁴ B: i

⁴⁵ na sobě kříže dělati i] A: dělati kříže na sobě a; B: na sobě dělati kříže a

⁴⁶ čert hned zmizal] A: črt inhed zmisa; B: čert hned zmize

⁴⁷ B + A

⁴⁸ přitáhl král] A, B: přitěže kněz

⁴⁹ A, B: poče mu

⁵⁰ tak: v A, B chybi

⁵¹ A, B: musi

⁵² musil jemu] A, B: musichu mu

⁵³ B: przyfehati (!)

⁵⁴ A, B: nepřekáželi

⁵⁵ ostal král Ludvík sám římským králem] B: osta sám králem římským

Vši snědly krále Fridricha¹

Potom po drahně letech da jeden rytieř králi Fridrichovi jednoho kus vajce sniesti a chtě, by naň skrze to laskav byl. A ihned² od toho jiedla zrostlo³ na něm tak mnoho vši, že ho jim nižádný⁴ nemohl obrániti, až⁵ skrze to i umřel. ⁶ Mezi tím umřel Mateus, pán z Mediolána⁷, i poručil tu zemi král Ludvík Galiakovi⁸, synu dříve řečeného Matúše⁹. Ten jistý Galiak¹⁰ činil ¹¹ mnoho proti papeži a král franský a ¹² Lipolt byli spolu¹³ proti ¹⁴ Ludvíkovi. A papež pohnal ¹⁵ krále Ludvíka do Aviona ¹⁶ proto, že jest poddal mediolánské země prvé¹⁷, než jest byl císařem¹⁸, neb se papeži¹⁹ zdálo, že římský král nemá nic činiti ani které²⁰ práva ²¹ s vlaskými zeměmi, doniž by císařem²² nebyl. A když král ²³ ten rok do Aviona nepřijel²⁴ tak, jakož²⁵ mu ²⁶ rok dán, kázal²⁷ jej papež kléti.

¹ Vši snědly krále Fridricha] A, B: Krále Fridricha snědly vši

² A: inhed

³ jiedla zrostlo] A, B: jédla zroste

⁴ A, B: žádný

⁵ B: a

⁶ v A zde samostatná kapitola O kletbě krále Ludvíka, v B Mateus, pán melánský, umřel

⁷ z Mediolána] A, B: melánský

⁸ poručil tu zemi král Ludvík Galiakovi] A, B: poruči král Ludvík tu zemi v Lampartech (B: Lampartitu!) panu Galiáčovi (A: Goliaczowi!); zů ... Galeatzen

⁹ dříve řečeného Matúše] A: dřeveřečeného Mateusa; B: dřieve řečeného Mateusa

¹⁰ A, B: Galiač

¹¹ A + velmi

¹² A, B + kněz

¹³ byli spolu] A, B ~

¹⁴ A, B + králi

¹⁵ A: 146v

¹⁶ B + a

¹⁷ jest poddal mediolánské země prvé] A, B: je (je: v B chybi) prvé poddal (A, B: podal!) melánské země

¹⁸ jest byl císařem] A: je císařem byl; B: jest byl císařem

¹⁹ se papeži] B: jest papeži se

²⁰ A, B: kterého

²¹ A + má

²² A, B: císařem

²³ A, B + na

²⁴ A, B: nepřijede

²⁵ A: jakž; B: jak

A král se neobrátil²⁸ na jeho listy a na²⁹ kletby,³⁰ a proto vydal³¹ naň papež³² ortel a³³ řka, že ten král není dobrý křesťan a jest kacíř³⁴ na víře. A počal³⁵ hroziti, chtě jej strčiti s³⁶ říše a s³⁷ panství. Potom jel³⁸ král do Říma i byl³⁹ od Říman velmi⁴⁰ krásně⁴¹ přijat. A Římané byli papeže prvé⁴² prosili, aby z Aviona⁴³ přijel⁴⁴ do Říma a korunoval císaře aneb⁴⁵ aby někoho poslal s⁴⁶ svú mocí, aby císaře korunoval⁴⁷. Toho papež učiniti nechtěl. I učinili Římané a král Ludvík biskupa jednoho⁴⁸ papežem v Římě. Ten⁴⁹ papež nadělal⁵⁰ mnoho biskupův a kardinálův a korunoval⁵¹ krále Ludvíka na císařství⁵² a byl čtrnácte⁵³ let římským králem. To se stalo po božím⁵⁴ narození tisícého třístého osmmezciatmého léta⁵⁵. Od toho papeže bosáka za těch kardinálův posel⁵⁶ veliký blud u víře křesťanské a neřád. Však naposledy ten jistý⁵⁷ papež a⁵⁸ kardinálové dali⁵⁹ se pravému papeži na milost i přišli zase⁶⁰ k milosti. I byl pak⁶¹ pravý papež v Avioně⁶² ještě hněvivější na císaře a jal⁶³ se ho ještě více⁶⁴ kléti. A stavil zpívanie ve všech městech a boží službu⁶⁵, kteráž města s ním držala⁶⁶ a jej za císaře měla⁶⁷. A kto by jmenoval ho⁶⁸ císařem, ten by také měl klet

²⁶ A, B + je

²⁷ A: káza

²⁸ A, B: nic neobráti

²⁹ a na] A: ani na jeho; B: ani na

³⁰ v A, B zde samostatná kapitola **Krále Ludvíka papež klel**

³¹ A, B: vyda

³² B + kletbu a

³³ a: v B chybí

³⁴ jest kacíř] A: že je kacéř; B: že jest kacíř

³⁵ A, B: poče

³⁶ A: z

³⁷ A: z

³⁸ A, B: jede

³⁹ i byl] A, B: a by

⁴⁰ velmi: v A, B chybí

⁴¹ B: krá^{58v}sně

⁴² Římané byli papeže prvé] A: Římené dřeve papeže; B: Římené dřieve papeže byli

⁴³ A: Aviniona

⁴⁴ B: přigal (!)

⁴⁵ císaře aneb] A, B: césaře anebo

⁴⁶ s: v B chybí

⁴⁷ aby císaře korunoval: v A chybí; B: aby césaře korunoval

⁴⁸ učinili Římané a král Ludvík biskupa jednoho] A, B: učinichu Římené a dřieveřečený (B: dřive řečený) král jednoho bosáka; mahtend die Rômer und der künig einen barfüßen

⁴⁹ B + trepník

⁵⁰ A, B: naděla

⁵¹ biskupův a kardinálův a korunoval] A, B: kardinálův a biskupův a koronova

⁵² A, B: césařství

⁵³ A: čtrnácte; B: XIII

⁵⁴ B: božím

⁵⁵ tisícého třístého osmmezciatmého léta] A: tisíc tři sta a osmmezciatma let; B: MCCCXXVIII let

⁵⁶ papeže bosáka za těch kardinálův posel] A, B: bosáka papeže a těch kardinálův vznide

⁵⁷ B: trepník

⁵⁸ A, B + jeho

⁵⁹ A, B: dachu

⁶⁰ i přišli zase] A, B: a přijidechu

⁶¹ I byl pak] A: I by tak; B: A by pak

⁶² A: Avinioně

⁶³ císaře a jal] A, B: césaře a je

⁶⁴ B: dřieve; me

⁶⁵ stavil zpívanie ve všech městech a boží službu] A, B: stavi zpívanie a boží (B: bozie!) službu ve všech městech

⁶⁶ B: držela

⁶⁷ císaře měla] A, B: césaře jměli (B: měli)

⁶⁸ kto by jmenoval ho] A, B: ktož by jej menoval

býti⁶⁹. A skrze to byl veliký blud a dvojice mezi kněžími⁷⁰ a v říských svobodných městech⁷¹, kto sú⁷² toho Ludvíka za císaře⁷³ měli. A ně^{55r}kteří knězie, větší⁷⁴ jich díel, chtěli papežovo přikázanie držeti a⁷⁵ nechťeli ani slúžiti ani zpíevati⁷⁶, jako ti augustinenses⁷⁷ a jiní zákonové, jako ti⁷⁸ v Štraspurce a jiní⁷⁹ v svobodných⁸⁰ městech sedmnácte let byli⁸¹ bez zpíevanie⁸² a bez božie služby. Ale predikátorové⁸³ a bosáci, ti⁸⁴ zpíevali a slúžili proti papežovým listóm. Také se dvojili mezi sebu velmi křest'anstvo⁸⁵, že knězie⁸⁶ v některých kostelech a mniši⁸⁷ v některých⁸⁸ klášterech někteří slúžili, a někteří⁸⁹ nic. A císař⁹⁰ byl dobrý a šlechetný, že žádnému knězi nic nedal pro to chudému učiniti⁹¹, avšak přitiště biskupy a preláty, že sú museli od něho manstvie⁹² přijímati⁹³ po veliké škodě, jako se tomu biskupu v Elzasiech byla stala, jakož potom⁹⁴ bude praveno. Mezi těmi věcmi byl kněz Lipolt vždy proti císaři a zjednal⁹⁵, že ve všech městech papežovi listové⁹⁶ byli čtení. Ten jistý kněz Lipolt ležel před Santpole⁹⁷ a zbořil až do konce, neb lankrabie v Elzasiech byl krále Ludvíkov služebník. Potom jel kněz Lipolt před Špýru⁹⁸ a pravili jemu jeho⁹⁹ lékaři a řkúc: „Spracuješ se velmi, že tvooj¹⁰⁰ život nesnese dlúho¹⁰¹.“ I jede do Špýru a¹⁰² do Štraspurka a chtě tu odpočinúti a vesel pobyti se paními¹⁰³. A když tu byl nětco¹⁰⁴ drahně dnuov¹⁰⁵, v Štraspurce ve¹⁰⁶

⁶⁹ také měl klet býti] *A*: měl také klet býti; *B*: s císařem také klet

⁷⁰ *A*: knězi

⁷¹ říských svobodných městech] *A*, *B*: říských městech a v svobodných městech

⁷² kto sú] *A*, *B*: ktož jsú

⁷³ *A*, *B*: císaře

⁷⁴ *A*: větčí

⁷⁵ papežovo přikázanie držeti a] *A*: papežovo ^{147r} přikázanie činiti tak, že; *B*: papežova přikázaní činiti tak, že

⁷⁶ ani slúžiti ani zpíevati] *A*, *B*: zpíevati ani božie služby vésti

⁷⁷ *A*, *B*: augustýnové

⁷⁸ ti: v *A*, *B* chybí

⁷⁹ *A*, *B*: jinde

⁸⁰ *A*, *B* + a v říských

⁸¹ sedmnácte let byli] *A*, *B*: byli sedmnácte (*B*: XVII) let

⁸² bez zpíevanie] *A*: bezpiewanye (!); *B*: bezpiewanie (!)

⁸³ *B*: predikátorové

⁸⁴ *B* + trepníci, ti

⁸⁵ *A*, *B*: kněžstvo; die pfafheit

⁸⁶ *B*: kněží; lze však interpretovat i knězi

⁸⁷ *A*, *B*: mnišie

⁸⁸ některých: v *A*, *B* chybí

⁸⁹ *A*: druží

⁹⁰ A císař] *A*, *B*: Císař

⁹¹ nic nedal pro to chudému učiniti] *A*: proto nedal nic učiniti chudému; *B*: nedal nic učiniti chudému

⁹² sú museli od něho manstvie] *A*, *B*: jsú musili manstvie od něho

⁹³ *A*, *B* + a přitiště biskupa Pertolta z Štraspurka, že jej musili za císaře mieti a léno od něho přijímati (*B*: přijieti); *rkp* *A*, *B* blíže předloze, sr. Tw 470 ad 13

⁹⁴ *A*, *B* + o tom biskupu; by dem felben bifchofe

⁹⁵ císaři a zjednal] *A*: císaři a zjedna; *B*: císaři, až zjedna

⁹⁶ ve všech městech papežovi listové] *A*, *B*: papežovi listové proti císaři ve všech městech

⁹⁷ kněz Lipolt ležel před Santpole] *A*: Lipolt kněz ležal před Santepulte; *B*: kněz Lipolt před Santepole (!, sloveso chybí *patrně chybou písaře*); herzoge Lüpolt befas fant Pülte

⁹⁸ *B*: ^{59r}

⁹⁹ a pravili jemu jeho] *A*: i připravili mu; *B*: i pravili mu; do feitent ime

¹⁰⁰ *A*, *B*: tvój

¹⁰¹ nesnese dlúho] *A*, *B*: toho dlúho nesnese

¹⁰² do Špýru a] *A*: z Špýry; *B*: z Špýru; von Spire

¹⁰³ *A*, *B*: paniemi

¹⁰⁴ byl nětco] *A*: byl něco; *B*: byli něco

¹⁰⁵ *A*, *B*: dní

¹⁰⁶ *B*: v

dvoře pána toho z Ochenštýna¹⁰⁷, i byl¹⁰⁸ nemocen a zbyl¹⁰⁹ smysla a umřel¹¹⁰ bez skrušenie a bez zpovědi po božiem¹¹¹ narození tisícého třístého čtyřicátého prvného¹¹².¹¹³ Jiná kniežata z Rakús i¹¹⁴ Lipolt¹¹⁵ zemřeli bez dětí.¹¹⁶ Pak papež¹¹⁷ Johanes, ješto ciesaře¹¹⁸ klel, umřel v Genoe¹¹⁹. A byl Benediktus Dvanáctý¹²⁰ po něm. Ten chtěl rád ciesaře¹²¹ z kletby propustiti¹²²¹²³ a s ním se smluviti. I nechtěli kardinálové a francský král¹²⁴ k tomu povoliti¹²⁵, neb se stýskalo¹²⁶ franskému proto, že se nad ním¹²⁷ psal. Pak papež Benediktus umřel také¹²⁸. A¹²⁹ po něm byl Klemens Šestý, ten byl bohatý a pyšný člověk. Ten¹³⁰ chtěl nad cesařem¹³¹ i nade vším světem¹³² býti. A když cesař¹³³ naň se neobrátil a jeho poslušen nebyl¹³⁴, jakož on chtěl, i je se kléti ciesaře¹³⁵ více nežli¹³⁶ jeho předci. A když ta dvojice¹³⁷ dlúho trvala mezi cesařem¹³⁸ a¹³⁹ papežem, i uložil¹⁴⁰ to papež s některými konferšty¹⁴¹, aby volili jiného ciesaře¹⁴² a řka, že jest tento cesař kacieř¹⁴³ a nenie pravý¹⁴⁴ křesťan. I přikázal¹⁴⁵ papež konfeštóm¹⁴⁶ a položil¹⁴⁷ jim cíl, aby do té chvíle vždy volili jiného ciesaře, aneb¹⁴⁸ by on chtěl jiného krále voliti a nad konferšty¹⁴⁹ toho těžce pomstiti.

¹⁰⁷ pána toho z Ochenštýna] *A, B*: toho pána z Ochenštejna (*B*: Ochsenštejna); ... von Ohffenftein

¹⁰⁸ *A, B*: by

¹⁰⁹ *A, B*: zby

¹¹⁰ *A, B*: umře

¹¹¹ zpovědi po božiem] *A*: zpovědi po božém; *B*: spovědi po božím

¹¹² tisícého třístého čtyřicátého prvného] *A*: tisíc tři sta jedno a čtyřiceti let; *B*: MCCCXLI. léto

¹¹³ *A, B* + *A*

¹¹⁴ *A, B*: a také ten jistý (jistý: v *B* *chybí*) kněz

¹¹⁵ *B* + z Rakús

¹¹⁶ v *A, B* *zde samostatná kapitola Dvojice mezi knězi (B: kněžími)*

¹¹⁷ *A, B* + řečený

¹¹⁸ *A*: toho jistého cesaře; *B*: toho cesaře

¹¹⁹ *A*: Avinioně; *B*: Avioně; zů Avion

¹²⁰ *A*: Dvanáctý papež; *B*: XIIty papež

¹²¹ *A, B*: cesaře

¹²² kletby propustiti] *B*: kledby propustiti (propufti!)

¹²³ *A*: **147v**

¹²⁴ francský král] *A*: franský král; *B*: král franský

¹²⁵ *B* + nechtěl

¹²⁶ *A* + králi

¹²⁷ *A*: nimi

¹²⁸ také: v *B* *chybí*

¹²⁹ *B*: Pak

¹³⁰ *A, B*: On

¹³¹ *A, B*: cesařem

¹³² *A, B* + pánem

¹³³ *A, B*: cesař

¹³⁴ *A, B* + tak

¹³⁵ *A, B*: cesaře

¹³⁶ *B*: než

¹³⁷ *A*: dvojjice

¹³⁸ *A, B*: cesařem

¹³⁹ *B* + mezi

¹⁴⁰ *A, B*: uloží

¹⁴¹ *A, B*: korfešty

¹⁴² *A, B*: cesaře

¹⁴³ že jest tento cesař kacieř] *A*: neb tento cesař jest kacieř; *B*: „Neb je tento cesař kacěř

¹⁴⁴ pravý: v *A, B* *chybí*

¹⁴⁵ *A, B*: přikáza

¹⁴⁶ *A, B*: korfeštóm

¹⁴⁷ *A, B*: položi

¹⁴⁸ cesaře, aneb] *A*: cesaře, aneb; *B*: cesaře a řka: „Neb je tento cesař kacieř a nenie křesťan“. Neb

¹⁴⁹ nad konferšty] *A*: nad korfešty; *B*: na korfešty a

Tomu prikázani biechu konferštové¹⁵⁰ poslušni, bojíce¹⁵¹ se papeže kromě biskupa z Mohuce¹⁵², a proto papež odjal jemu¹⁵³ biskupstvie a dal je jednomu¹⁵⁴ z Nasone¹⁵⁵.¹⁵⁶ Jiní konferštové sjidechu¹⁵⁷ se v hromadu v Framfurtě i¹⁵⁸ nalezechu to pravým právem, že říše prázdna¹⁵⁹ jest, neb cesař¹⁶⁰ před mnoho lety skrze své činy měl zbaven býti říše.¹⁶¹ A zvolichu¹⁶² Karla,¹⁶³ krále českého, římským králem¹⁶⁴ za cesaře Ludvíka¹⁶⁵ zdravie. Co zbožie za to volenie bylo konferštóm¹⁶⁶ dáno, toť se potom na onom světě shledá¹⁶⁷. Avšak král Karel nedržal¹⁶⁸ říše, dokudž Ludvík¹⁶⁹ živ byl, ani ten z Nasone¹⁷⁰ biskupstvie, dokud¹⁷¹ biskup byl živ¹⁷². To volenie stalo se¹⁷³ po božiem¹⁷⁴ narození tisícého třístého šestého léta¹⁷⁵. Potom pak svolal cesař¹⁷⁶ Ludvík všecka města a pány na Rýně, Šváby, Franky¹⁷⁷, ty z Špýru¹⁷⁸ a jiné¹⁷⁹, a je se jich tázati, jeho li chtějí mieti za cesaře¹⁸⁰, čili Karla¹⁸¹, jako jeho konferštové¹⁸² volili.¹⁸³ Odpověděchu páni a města všecka řkúce¹⁸⁴, že jej chtějí za cesaře mieti¹⁸⁵ a nechť se na Karlovo¹⁸⁶ volenie ani na papežovy listy nic obrátiti. V ty časy byly ty kni^{55v}hy¹⁸⁷ udělány Confessor¹⁸⁸ pacis a toho dokazují¹⁸⁹ Písmem, že papež má býti pod cesařem¹⁹⁰. A dokazují¹⁹¹ toho také, že papežovo a kardinálské lakomstvie a

¹⁵⁰ A, B: korfeštové

¹⁵¹ A, B: a bojiece se

¹⁵² A: Mohuče; B: mohuckého

¹⁵³ A, B: mu

¹⁵⁴ dal je jednomu] A: da je jinému jednomu; B: da jednomu

¹⁵⁵ A, B: Nasove; Naßouwe

¹⁵⁶ A + A

¹⁵⁷ konferštové sjidechu] A, B: korfeštové sjedechu

¹⁵⁸ v Framfurtě i] A: u Frankfurtě a; B: u Framfurtě a

¹⁵⁹ A: prázna

¹⁶⁰ A, B: cesař

¹⁶¹ v A, B zde samostatná kapitola **Král Karel byl volen od korfeštův (B: biskupův); rkp A, B blíže předloze, sr. Tw 472 ad 14**

¹⁶² A: volichu; B: volichu krále

¹⁶³ A, B + syna; fun

¹⁶⁴ A, B + a

¹⁶⁵ cesaře Ludvíka] A, B: cesařova Ludvíkova

¹⁶⁶ za to volenie bylo konferštóm] A, B: korfeštóm za to zvuolenie (B: volenie) bylo

¹⁶⁷ toť se potom na onom světě shledá] A, B: to se dobře shledá na onom světě

¹⁶⁸ A, B: nedržel

¹⁶⁹ dokudž Ludvík] A, B: dokud cesař

¹⁷⁰ A, B: Nasove

¹⁷¹ A, B + je

¹⁷² biskup byl živ] A, B: byl biskup živ

¹⁷³ stalo se] A ~

¹⁷⁴ B: božím

¹⁷⁵ tisícého třístého šestého léta] A: tisíc tři sta čtyřidceti a šest let; B: MCCCXLVI let

¹⁷⁶ A, B: cesař

¹⁷⁷ B: Fraňky

¹⁷⁸ A: Spire; B: Špýry

¹⁷⁹ a jiné: v A, B chybí

¹⁸⁰ chtějí mieti za cesaře] A, B: chtějí za cesaře mieti

¹⁸¹ B: krále ^{59v}

¹⁸² jeho konferštové] A, B: jej korfeštové

¹⁸³ A: ^{148r}

¹⁸⁴ všecka řkúce] A: všecka řkúc; B: vseckna a řkúce

¹⁸⁵ za cesaře mieti] A, B: mieti za pravého cesaře

¹⁸⁶ A, B: královo; an des Karlen

¹⁸⁷ knihy] B: knichy

¹⁸⁸ Confessor] A, B: řečené Defensor (B: Deffensor); defensor

¹⁸⁹ A: doličují svým; B: doličují svatým; bewifet mit der heiligen

¹⁹⁰ A, B: cesařem

pýcha jest svatokupectvie¹⁹². ¹⁹³ Ten jistý ciesař¹⁹⁴ Ludvík byl dobrý a pokorný¹⁹⁵. A kdež města chtěla lantfrýd¹⁹⁶ udělati, tu jim dal svú pomoc k tomu. A což mohl dobrotú¹⁹⁷ zjednati, to zjednal. A nechal válek a skrže to šlo jemu lehce¹⁹⁸ pod ruku veliké bohatství¹⁹⁹ i země i lidé, ješto jeho předci musili o to těžce²⁰⁰ bojovati. Naposledy jel na lov do jednoho lesu²⁰¹ i spade doluov²⁰² s koně na jeden suk, že od toho umře²⁰³ po božiem²⁰⁴ narození tisíc třístého padesátého sedmého²⁰⁵.

¹⁹¹ A, B: doličují

¹⁹² A, B: simonia

¹⁹³ A + A

¹⁹⁴ jistý ciesař] A: jistý césař; B: césař

¹⁹⁵ dobrý a pokorný] A, B: pokojný a dobrý

¹⁹⁶ A kdež města chtěla lantfrýd] B: Kdež města chtěly a lamfrýd

¹⁹⁷ B: dobrého

¹⁹⁸ jemu lehce] A: mu lechce; B: mu lehce

¹⁹⁹ A, B: bohatství

²⁰⁰ musili o to těžce] A: o to musili; B: těžce musili o to

²⁰¹ A: lesa

²⁰² A, B: dolów

²⁰³ A, B: umřel

²⁰⁴ A: božém; B: božím

²⁰⁵ tisíc třístého padesátého sedmého] A: tisíc tři sta sedm a čtyřiceti let; B: MCCCXLVII let

Karel, král český, volen stý a osmý¹

Karel Čtvrtý, krále českého syn, ciesařova Jindřichova syna² syn z Licmburka³, byl volen na ciesařství za ciesaře Ludvíka ještě⁴ zdravie, jakož dříve⁵ jest pověděno. V ty časy žaloval Evghardus⁶, král englický, papežovi⁷ a jiným pánóm, že Filip, král francský⁸, nedržal mu přímírie⁹, jakož papež mezi těmi králi byl učinil. A že král francský v tom přímíři¹⁰ zjímal a zbil nětco¹¹ drahně lidí a ty krajiny oblúpil a zhubil¹², ješto k království englickému příslušejí¹³, a že papež neučinil¹⁴ tak těm věcem dosti¹⁵, jakož jest¹⁶ slíbil. ¹⁷ A skrže to odpověděl král englický a táhl do Frankrajchu¹⁸ s velikým lidem.

¹ Karel, král český, volen stý a osmý] A: Třetí césař; B: III. césař

² ciesařova Jindřichova syna] A: a césařova Henrichova syna; v B chybí

³ B: Licunburga

⁴ ciesařství za ciesaře Ludvíka ještě] A, B: césařství za césaře Ludvíkova

⁵ A: dříve

⁶ A, B: Edvardus

⁷ englický, papežovi] A: englický, papeži; B: englický, papeži

⁸ Filip, král francský] A, B: Filipus, král franský

⁹ mu přímírie] A, B: příměrie (B: priemierzie!)

¹⁰ jakož papež mezi těmi králi byl učinil. A že král francský v tom přímíři] A: jakož papež mezi těma králoma byl učinil. A že král franský v tom příměři; v B chybí

¹¹ A, B: něco

¹² oblúpil a zhubil] A, B: zahubil a oblúpil

¹³ k království englickému příslušejí] A: k království englickému slušejí; B: království (kralowftwie!) englickému slušejí

¹⁴ A, B: k tomu neučini

¹⁵ těm věcem dosti]: A: těm věcem; B: těm listóm

¹⁶ jakož jest] A: jakož je; B: jako je

¹⁷ v A, B již zde samostatná kapitola Kterak král franský a englický (B: englický) boj měli

¹⁸ A, B: Frankrichu

Boj veliký mezi anglickým a francským králem

¹ Najprvé dobyl Flandr, neb² ten hrabie držal³ s králem franským, a proto jej vyhnal z Flandr⁴. A dobyl mnoho měst a zkazil⁵ tu zemi tudy⁶ okolo až za čtyřidceti⁷ mil a táhl až před Paříž, ješto jest hlavní⁸ město v Frankrajchu⁹. Mezi tím přijel dřieve řečený¹⁰ Karel¹¹, jakož byl volen římským králem, s svým otcem králem¹² Janem, z¹³ Čech¹⁴ a z Němec. A tak sobě zjednal¹⁵ král francský¹⁶, že měl více lidu nežli¹⁷ král englický¹⁸, avšak¹⁹ nesměl z Paříže vyjeti²⁰. A když král englický²¹ dlúho měl svú vuoli²² v Frankrajchu²³ s lidem, maje²⁴ lidu téměř²⁵ bez čísla, a špíže²⁶ mu se nedostávalo²⁷, a skrze to táhl přeč²⁸. A ihned²⁹ král francský³⁰ táhl po něm s velikým lidem, maje také téměř bez počtu³¹ lidí, a učini³² čtyři noclehy po něm. A kdež král englický ležal noc, tu král francský přitáhl³³. Naposledy přijel král englický³⁴ do jednoho lesu³⁵, připraviv³⁶ se tajně k boji. A ssedachu³⁷ všickni s svých³⁸ koní a šikováchu své koně a své pacholky v jedno místo tajně³⁹ v les. A otočichu⁴⁰ vozy⁴¹ a kárami tak, že nemohli⁴² jedním⁴³ místem k nim. A šikoval před sebú

¹ A, B + A

² neb: v B chybí

³ A: držel

⁴ B: Flander

⁵ A: kazil

⁶ A, B: tady

⁷ za čtyřidceti] A: čtyřidceti; B: XL

⁸ A, B: hlavnie

⁹ v Frankrajchu] A, B: u Frankrichu

¹⁰ A: dřeveřečený

¹¹ B: kral (!)

¹² s svým otcem králem] A: s svým otcem s králem; v B chybí

¹³ A: 148r

¹⁴ A, B + králi franskému na pomoc, maje s (s: v B chybí) sebú mnoho lidí z Čech a; rkp A, B blíže předloze, sr. Tw 474/9

¹⁵ sobě zjednal] A, B: dobyl

¹⁶ A, B: franský

¹⁷ A, B: než

¹⁸ A: englický

¹⁹ B: však

²⁰ vyjeti: v B chybí

²¹ A: englický

²² B: vóli

²³ v Frankrajchu] A, B: u Frankrichu

²⁴ v B omylem písaře maje zapsáno dvakrát

²⁵ téměř: v A, B chybí

²⁶ B: spíže

²⁷ B: nedostalo

²⁸ táhl přeč] A, B: pryč táhl

²⁹ A: ihned

³⁰ A, B: franský

³¹ také téměř bez počtu] A: také bez počtu; B: bez počtu také

³² a učini: v A, B chybí

³³ francský přitáhl] A, B: franský připadl ihned (B: ihned) druhú noc na ten nocleh

³⁴ A, B: englický

³⁵ A, B: lesa

³⁶ B: připraví

³⁷ B: sedachu

³⁸ všickni s svých] A: všickni dolův s; B: všickni k boji 60r dolův s

³⁹ místo tajně] A, B: tajné místo

⁴⁰ A, B + se

⁴¹ A: vuozy

⁴² A, B + než

⁴³ A: jediným

viece než třidceti tisícův střelcův⁴⁴. Mezi tiem přijede král francký⁴⁵ a nalezl⁴⁶ ty z Englantu⁴⁷ hotovy k boji. A mně, by⁴⁸ byli před ním noclehem dále, i připravil⁴⁹ se také k boji a šikoval⁵⁰ deset tisícův střelcův⁵¹ napřed a třidceti⁵² tisíc pěších⁵³. A potom Němci⁵⁴, nechtě⁵⁵ jim přiti⁵⁶ té cti, by oni měli forštejt⁵⁷. A sám ostal⁵⁸ mezi jiezdnými⁵⁹, těch bylo na šestnáct⁶⁰ tisícův, i počeli⁶¹ boj tu sobotu po svatém⁶² Bartoloměji po božiem⁶³ narození tisícého šedesátého šestého⁶⁴. A když sú⁶⁵ se spolu⁶⁶ bili, i utekli franckého krále⁶⁷ střelci a jeho pěší⁶⁸. A kterakž velmi zase volal a navracoval král, však to nic platno nebylo⁶⁹. Potom se bil král francký⁷⁰. A když viděl⁷¹, an jeho vešken lid⁷² běží a žádný podlé něho neostal než Čechové a Němci⁷³, i běžel také pryč⁷⁴. A Karla s ním⁷⁵ odvedli bezděky **56r** z toho boje, jakž⁷⁶ byl římským⁷⁷ volen. A tak se ten boj⁷⁸ skončil. V tom boji bylo mnoho tisíc zbito lidu⁷⁹ s obů stranů. ⁸⁰ Mezi těmi⁸¹ byl král Jan český⁸² zabít, otec Karluov⁸³. Ten ⁸⁴ byl slepý⁸⁵. A kázal⁸⁶ se také ⁸⁷ v boj⁸⁸ vésti ⁸⁹ hrabie z Blauzu⁹⁰, hrabie z Zalmu⁹¹ a mnoho

⁴⁴ šikoval před sebu více než třidceti tisícův střelcův] *A*: šikova před se dobře třidceti tisíc střelcův; *B*: šikova před se dobře XXX tisíc střelcův před sebu

⁴⁵ *A, B*: franský

⁴⁶ *A, B*: naleze

⁴⁷ *A, B*: Englantu

⁴⁸ *A* + oni

⁴⁹ *A, B*: připraví

⁵⁰ *A, B*: šikova

⁵¹ deset tisícův střelcův] *A*: deset tisíc střelcův; *B*: X tisíc střelcův

⁵² *B*: XXX

⁵³ *A*: pěšcův

⁵⁴ *A, B*: Němce

⁵⁵ *T*: nehti (!)

⁵⁶ *A, B*: přieti

⁵⁷ *A*: forštat; *B*: forštrejd

⁵⁸ *A, B*: osta

⁵⁹ *T*: gieznyimi (!); *A*: jézdnými

⁶⁰ *B*: XVI

⁶¹ *A, B*: počechu

⁶² *A*: světiem

⁶³ *A*: božém; *B*: božím

⁶⁴ tisícého šedesátého šestého] *A*: tisíc tři sta šest a čtyřidceti let; *B*: MCCCXLVI let

⁶⁵ *A*: jsú

⁶⁶ *A, B* + dlúho; lange

⁶⁷ franckého krále] *A*: franského krále; *B*: krále franského

⁶⁸ *A, B*: pěšci

⁶⁹ kterakž velmi zase volal a navracoval král, však to nic platno nebylo] *A*: kakž je král velmi zase volal, však to platno nebylo vše, až je i zase navracoval; *B*: tak, že král velmi zase volal a navracoval, však to vše platno nebylo

⁷⁰ *A, B*: franský

⁷¹ *A*: widdiel (!)

⁷² vešken lid] *A, B* ~

⁷³ neostal než Čechové a Němci] *A*: neostal než Němci a Čechové; *B*: nezuostal než Němci a Čechové; nieman bi ime bleip denne die Dutschen

⁷⁴ také pryč] *A*: také od nich pryč; *B*: od nich také předce

⁷⁵ Karla s ním] *B*: A kázal svým, by

⁷⁶ *A, B*: jakož

⁷⁷ *B* + césařem

⁷⁸ *A*: boyg (!)

⁷⁹ bylo mnoho tisíc zbito lidu] *A, B*: mnoho tisíc bylo zbito

⁸⁰ v *A, B* zde samostatná kapitola **Král český byl zabít**; *rkp A, B* blíže předloze, sr. Tw 474 ad 34

⁸¹ *A, B*: tiem

⁸² *A* + také; ouch

⁸³ *A*: Karlóv; *B*: králóv; Karlen

⁸⁴ *A*: **149r**

⁸⁵ *A, B*: slep

jiných⁹² pánuov⁹³ a urozených lidí. A když ten boj minul⁹⁴ a král englický⁹⁵ viděl, že jeho nepřítelé jsú⁹⁶ všickni přeč⁹⁷, a když uzřel⁹⁸ krále českého, ležiec na poli mrtva⁹⁹,¹⁰⁰ i vece velmi žalostivě¹⁰¹ králi českému: „Slušela¹⁰² by dobře jiná postele¹⁰³, než ji má zde¹⁰⁴ na zemi.“ A zdviže jej hned vzhuru sám¹⁰⁵ a poslal¹⁰⁶ jej do Licmburga a kázal¹⁰⁷ jej krásně pochovati.¹⁰⁸ Také mu bylo Němcův žel, kteříž¹⁰⁹ tu zbiti ležali¹¹⁰, i vece k nim¹¹¹: „Ó¹¹², vy Němci, i co ste nad sebú sami¹¹³ učinili, že ste¹¹⁴ vy s králem franckým¹¹⁵ na smrt jeli¹¹⁶, ješto na vás nikdy laskav nebyl¹¹⁷ a vám k tomu ještě malý žold¹¹⁸ dával.¹¹⁹“ Potom jel král englický domuov¹²⁰ s velikú radostí.¹²¹ Kterak mnoho bojuov¹²² prvé až do siež¹²³ doby stalo se¹²⁴ mezi těma dvěma králoma, mezi franckým a englickým¹²⁵, o tu ženu v Astomen¹²⁶ a o Flandry a o některá města, ješto více než čtyři sta¹²⁷ let to¹²⁸ trvalo. A proto více lidí zbito¹²⁹ nežli¹³⁰ od Štraspurka až do Kolína móż¹³¹ ve

⁸⁶ A: káza

⁸⁷ A, B + tak slepa; also blint

⁸⁸ v boj] A: u boj (boig!)

⁸⁹ A + Opět knieže tutrinské; B + Item knieže lutrinské; herzoge von Lutringen

⁹⁰ A, B: Blasú; von Blos

⁹¹ z Zalmu] A, B: z Almu; von Salmen

⁹² A + urozených

⁹³ A, B: pánov

⁹⁴ B: minu

⁹⁵ A: englický

⁹⁶ nepřítelé jsú] A: nepřítelé

⁹⁷ A, B: pryč

⁹⁸ A, B: užře

⁹⁹ ležiec na poli mrtva] A: mrtva na poli ležiec; B: mrtva na poli

¹⁰⁰ B + leče se

¹⁰¹ i vece velmi žalostivě] A: velmi žalostivě vece

¹⁰² A: Slušelať

¹⁰³ A: postela

¹⁰⁴ má zde] A, B: zde máš

¹⁰⁵ hned vzhuru sám] A: ihned vzhóru; B: ihned zhóru

¹⁰⁶ A, B: posla

¹⁰⁷ Licmburga a kázal] A: Licumburga a káže; B: Lucumburga a káza

¹⁰⁸ B + A

¹⁰⁹ bylo Němcův žel, kteříž] A: bylo žel Němcův, jako; B: žel bylo Němcův, jako

¹¹⁰ zbiti ležali] A, B: byli zbiti

¹¹¹ A, B + také; ouch

¹¹² Ó: v B *chybí*

¹¹³ ste nad sebú sami] A, B: jste (B: ste) sami nad sebú

¹¹⁴ A, B: jste

¹¹⁵ A, B: franským

¹¹⁶ A, B: šli; gangen

¹¹⁷ A, B + ani vám kdy věren byl; noch holt was

¹¹⁸ B: základ

¹¹⁹ A + By vy se mnú byli, já bych vám lepší a věcí žold dával; B + Byšte vy se mnú byli, já bych vám lepší a větší žold dal; *rkp A, B blíže předloze, sr. Tw 475/13–14*

¹²⁰ englický domuov] A: englický domov; B: englický domov

¹²¹ v A *zde samostatná kapitola Bojové mezi těma králoma, králem franským a mezi králem englickým, v B Bojové těch dvú králův, franského a englického; rkp A, B blíže předloze, sr. Tw 475/26*

¹²² A, B: bojov (B: Begow!)

¹²³ A: sie; B: séž

¹²⁴ stalo se] A: se jich stalo; B: se děje, i stalo se

¹²⁵ mezi franckým a englickým] A: franským a englickým; B: franským a englickým

¹²⁶ ženu v Astomen] A: zemi Astonien; B: zemi Vastonien; lant Vasconie

¹²⁷ čtyři sta] B: CCCC

¹²⁸ to: v B *chybí*

¹²⁹ A, B + a zhynulo; verdorben und erflagen

¹³⁰ A, B: než

všech městech¹³² býti. Avšak já¹³³ chci pověděti¹³⁴ největší té svády příčinu¹³⁵, jako se dřevní králi o to vadili¹³⁶ před těmi časy, jako četli od božieho narození tisíc tři sta dvanáct¹³⁷ let. Byl jeden král v Frankrajchu¹³⁸ řečený Filip Krásný, ten měl bratra, tomu říkali¹³⁹ Karel, a tři syny a jednu dceru, ta byla dána králi englickému za manželku¹⁴⁰. A měl s ní¹⁴¹ syna řečeného Evghard¹⁴². Potom jela ta¹⁴³ dcera do Frankrajchu¹⁴⁴ k svému otci a žalovala jemu, kterak¹⁴⁵ její muž, král englický¹⁴⁶, vede s ní kacířství¹⁴⁷. I pomuž jě¹⁴⁸ její otec, že svého muže jala a umoři jej¹⁴⁹ až do smrti. I byl¹⁵⁰ po jeho smrti dřeve řečený¹⁵¹ syn v Englantu králem¹⁵². Mezi tím neměla na tom dosti¹⁵³, že svého muže¹⁵⁴ umořila. I spravila¹⁵⁵ a obžalovala¹⁵⁶ svých tří bratří ženy a řkúc¹⁵⁷, že sú ony¹⁵⁸ se třmi rytieři své manželstvo¹⁵⁹ zrušily a cizoložství¹⁶⁰ vedly. ¹⁶¹ Ty¹⁶² tři panie a ti ¹⁶³ rytieři byli jati a zahubeni¹⁶⁴. V ty časy umřel Krásný Filip, král z Frankrajchu¹⁶⁵, a byli jeho tři synové jeden po druhém vždy králi v Frankrajchu¹⁶⁶ a zemřeli všickni¹⁶⁷ nemajíc dětí. Pak po jich smrti uvázal se v království¹⁶⁸ Filip z Valasen¹⁶⁹, dřieve řečeného¹⁷⁰ Filipa bratra syn¹⁷¹. I zdálo se Egvardovi, králi englickému¹⁷², by to království¹⁷³ spravedlivě na jeho mateř spadlo¹⁷⁴ a

¹³¹ A: muož

¹³² A: lidí; B: více lidí

¹³³ já: v B chybí

¹³⁴ B: 60v

¹³⁵ největší té svády příčinu] A: největší kus té svády, jako jest dřeve řečena; B: největší té kus svády

¹³⁶ jako se dřevní králi o to vadili] A: ještě se (gfie!) ta krále o to vadila; B: jako se dřieve řečená dva krále bila a vadila

¹³⁷ božieho narození tisíc tři sta dvanáct] A: božieho narození tisíc tři sta a dvanáct; B: božieho narození MCCCXII let

¹³⁸ v Frankrajchu] A, B: u Frankrichu

¹³⁹ A: řekali

¹⁴⁰ englickému za manželku] A, B: englicskému (B: englickému) k manželství

¹⁴¹ A, B + englický

¹⁴² A: Edvart; B: Edvarda; Edewart

¹⁴³ A + jistá

¹⁴⁴ A, B: Frankricha

¹⁴⁵ jemu, kterak] B: kterak jemu

¹⁴⁶ A: englicský

¹⁴⁷ A, B: kacérství

¹⁴⁸ pomuž jě] A, B: pomože jí

¹⁴⁹ jala a umoři jej] A: ja a drže 149v jej u vězení; B: jala a držeci (dřecý!) jej u vězení

¹⁵⁰ A, B: by

¹⁵¹ dřeve řečený] A: dřeveřečený; B: dřieve řečený

¹⁵² v Englantu králem] A, B: králem v Englantě

¹⁵³ A, B + ta králová z Englanta

¹⁵⁴ A, B + u vězení; in gefengnyße

¹⁵⁵ A, B: spravi

¹⁵⁶ B: obžalova

¹⁵⁷ svých tří bratří ženy a řkúc] B: své tři bratří ženy (zemi!)

¹⁵⁸ že sú ony] A: že jsú ony; v B chybí

¹⁵⁹ B: manželství

¹⁶⁰ A: cizoložstvo

¹⁶¹ v A zde samostatná kapitola **Ti tře rytieři byli zlúpeni**, v B **Třie rytieři byli zlúpeni**; rkp A, B blíže předloze, sr. Tw 476 ad 17

¹⁶² B: A

¹⁶³ A, B: tři

¹⁶⁴ B: zhubeni

¹⁶⁵ z Frankrajchu] A, B: Frankricha

¹⁶⁶ králi v Frankrajchu] A: králi u Frankrichu; B: králem u Frankrichu

¹⁶⁷ zemřeli všickni] A, B: všichni zemřeli

¹⁶⁸ B: království

¹⁶⁹ A: Vlasien; von Volafien

¹⁷⁰ dřieve řečeného] A: dřeveřečeného Krásného; B: ... Krásného

¹⁷¹ bratra syn] B ~

¹⁷² Egvardovi, králi englickému] A: Edvartovi, králi englicskému; B: Edvardovi, králi englickému

naň a řka: „Já sem¹⁷⁵ bližší erbovník po mateři své¹⁷⁶ nežli Filip, nebo¹⁷⁷ jeho máte byla posledního krále franského¹⁷⁸ vlastnie sestra.“ A ten Filip z Valasen¹⁷⁹ byl¹⁸⁰ toho posledního krále¹⁸¹, jeho otce, bratra syn. To jsú¹⁸² strýčení bratříe. A když to království franské¹⁸³ jest svobodno¹⁸⁴ a není manství, i chtěl Egvard¹⁸⁵ s¹⁸⁶ svú mateři býti erbovníkem. A pravě, že naň spravedlivě připadlo a na jeho mateř království franské¹⁸⁷, a skrze to chtěl králem býti v Frankrajchu¹⁸⁸. Pak¹⁸⁹ mienil Filip z Valasen, kterak je¹⁹⁰ kolivěk vlastní strýčený bratr a že jeho otec králem nebyl¹⁹¹, a¹⁹² když sú všickni zemřeli¹⁹³ bez dětí a kterakž je koli¹⁹⁴ dále jedním kolenem než Egvard¹⁹⁵, avšak jest on po otci a po erbu¹⁹⁶ spravedliv k tomu království. Také se¹⁹⁷ nikdy nestávalo, by kto po ženě králem byl v Frankrajchu¹⁹⁸. I¹⁹⁹ bili se o to, jakož o tom dřívě²⁰⁰ pověděno. A **56v** psal se ten jistý Egvard²⁰¹ mnoho let králem franským a englickým²⁰². A o to se ta dva krále nadepsaná křikovala v Frankrajchu, chtě z nich každý králem býti.²⁰³ Opět když až do siež doby skrze to se²⁰⁴ stalo mnoho bojův a válek mezi králem franským a englickým²⁰⁵, ²⁰⁶ toho já nechám tak a vrátím²⁰⁷ se zase na Karla, jako²⁰⁸ jest byl volen²⁰⁹ římským králem.

¹⁷³ A, B + franské

¹⁷⁴ A, B: připadlo

¹⁷⁵ A: jsem

¹⁷⁶ mateři své] A, B ~

¹⁷⁷ nežli Filip, nebo] A, B: než Filipus z Vlasien (B: Vlašin), neb

¹⁷⁸ A, B: franského

¹⁷⁹ Filip z Valasen] A: jistý Filipus z Vlasien; B: Filipus z Vlašan

¹⁸⁰ byl: v B chybí

¹⁸¹ krále: v A chybí

¹⁸² B: sú

¹⁸³ A, B: franské

¹⁸⁴ A, B: svobodné

¹⁸⁵ A: Edvart; B: Edvard

¹⁸⁶ s: v B chybí

¹⁸⁷ A, B: franské

¹⁸⁸ v Frankrajchu] A: v Frankrichu; B: u Frankrichu

¹⁸⁹ A + jest

¹⁹⁰ Valasen, kterak je] A: Vlasen, kakž je; B: Valašen, kakž je

¹⁹¹ nebyl: v B chybí

¹⁹² A: avšak; B: však

¹⁹³ sú všickni zemřeli] A, B: jsú zemřeli všichni

¹⁹⁴ kterakž je koli] A, B: kakž je kolivěk

¹⁹⁵ A: Edvart; B: Edvard

¹⁹⁶ po otci a po erbu] A, B: po erbu a po otci

¹⁹⁷ Také se] A: Tak se jemu zdálo. A Edvartovi se zdálo, že je po své mateři spravedlivější k tomu a království. A také se; B: Tak se jemu zdálo, Edvardovi, že se

¹⁹⁸ kto po ženě králem byl v Frankrajchu] A, B: po ženě kto kdy byl králem u Frankrichu než po otci

¹⁹⁹ A, B: A

²⁰⁰ jakož o to dřívě] A: jako dřívě jest; B: jakž jest dřívě

²⁰¹ jistý Egward] A: jistý Edvart; B: Edvard

²⁰² franským a englickým] A: englickým a franským; B: eng**61r**lickým a franským

²⁰³ A o to se ta dva krále nadepsaná křikovala v Frankrajchu, chtě z nich každý králem býti] v A, B *změna větosledu, uvedeno již před větou* A bili se o to, jako dřívě jest pověděno v *podobě* A proto se křikovali ta dva krále, Filipus a Ed**150r**vart (B: Edvard), o (o: v B chybí) to království franské, chtě každý býti králem u Frankrichu.

²⁰⁴ Opět když až do siež doby skrze to se] A: Opět když až do sie doby skrze to se; B: Item až se do sie doby skrze to

²⁰⁵ franským a englickým] A: franským a englickým; B: franským a englickým

²⁰⁶ B + a

²⁰⁷ A: vráci

²⁰⁸ A: jakož

²⁰⁹ byl volen] A, B ~

Král Karel jel¹ do Štraspurka

Potom, když srozuměl tomu král Karel², že císař³ Ludvík umřel, hned⁴ poče jezdit sem i tam po městech a prose jich, aby ho měli za římského⁵ krále. A⁶ přijede⁷ do Štraspurka po božím⁸ narození tisíc tři sta šedesáte a osm⁹ let a byl¹⁰ tu krásně přijat, jakožto¹¹ na krále sluší¹². Potom jel do Bazilie a¹³ po říských městech. I¹⁴ přijede zase do Mohuce i bylo jemu¹⁵ tajně pověděno, že knížata chtějí voliti Egvarda englického¹⁶ římským králem, neb jest královo¹⁷ dřevní volení¹⁸ nebylo pravé, když sú¹⁹ jej volili, ještě byl císař živ²⁰. Tak konferštové²¹ mluvili mezi sebou. A mezi tím volili²² toho krále englického Ekvarda²³ římským králem. A²⁴ psali jemu a poslali k němu své posly²⁵ a řkúc: „Tě sme volili.“ I odepsal²⁶ jim a vzkázal²⁷ zase král Egvard²⁸ a řka²⁹: „Nechci se v říši uvázati, mám dosti s královstvím franckým činiti³⁰.“ A děkoval³¹ jim velmi z toho,³² z té přeznky a lásky³³, jakož sú³⁴ k němu měli.³⁵ I obeslachu konferštové³⁶ markrabí míšenského, císaře Ludvíka³⁷ dcery muže, a volichu jej proti Karlovi. I vzal³⁸ markrabie od³⁹ Karla deset⁴⁰ tisíc hřiven stříbra⁴¹ a vzdal své volenie. Potom sjeli se čtyři konferštové do Frantfurta a⁴² po mnoho řečech⁴³

¹ A, B: přijel

² král Karel: v A, B chybí

³ A, B: císař

⁴ A: ihned; B: ihned

⁵ v B zde škrtnuto písařem císaře

⁶ A: I

⁷ A + ihned; B + ihned

⁸ B: božím

⁹ tisíc tři sta šedesáte a osm] A: tisíc tři sta osm a čtyřiceti; B: MCCCXLVIII

¹⁰ A, B: by

¹¹ A, B: jakož

¹² A: sluší

¹³ Bazilie a] A: Basile a; B: Bazilie; Bafel

¹⁴ A, B: A

¹⁵ Mohuce i bylo jemu] A: Mohuce i by mu; B: Mohuce a by mu tu

¹⁶ Egvarda englického] A: krále Edvarta englického; B: krále Edvarda englického

¹⁷ jest královo] A: je Karlovo; B: králův; Karlen

¹⁸ B: volenie

¹⁹ A: jsú

²⁰ ještě byl císař živ] A, B: dokudž (B + je) císař Ludvík živ byl

²¹ Tak konferštové] A: Také korfeštové; B: Tak korfeštové

²² A: vuolili; B: wolil (!)

²³ englického Ekvarda] A: englického Edvarta; B: englického Edvarta

²⁴ A, B: I

²⁵ své posly: v B chybí

²⁶ A, B: odepsa

²⁷ A, B: vzkáza

²⁸ A, B: Edvart

²⁹ a řka: v B chybí

³⁰ s královstvím franckým činiti] A, B: činiti s královstvím (B: kralowftwiem!) franským

³¹ B: děkova

³² A, B + a

³³ B: laľku (!)

³⁴ jakož sú] A, B: jako jsú ji

³⁵ v A zde samostatná kapitola **Král englický byl volen římským králem**

³⁶ A, B: korfeštové

³⁷ císaře Ludvíka] A, B: císaře Ludvíkova

³⁸ A, B: vza

³⁹ B: ot

⁴⁰ B: X

⁴¹ A: stříbra

⁴² čtyři konferštové do Frantfurta a] A: čtyři korfeštové do Frankfurka. Pak; B: čtyři korfeštové do Framfurta. Pak

⁴³ A: věcech; B: časiach; fachen

volichu Guntera⁴⁴ římským králem, markrabí z Švacpurka⁴⁵, ješto v ty časy byl najstatečnejší a najválečnejší⁴⁶ ve všech zemích. Po tom volení ten jistý Gunter⁴⁷ ležal před Frantfurtem šest⁴⁸ neděl s velikú mocí, jako volený král má učiniti. Tu přijechu⁴⁹ jej ti z Frantfurta⁵⁰ a jiná říská⁵¹ města tudy⁵² okolo jako krále římského po božiem⁵³ narození tisíc tři sta šedesáta devět⁵⁴. A když to král⁵⁵ Karel zvěděl⁵⁶, poče psáti pánuom⁵⁷, městóm, aby jemu ku pomoci přijeli proti tomu Gunterovi⁵⁸. A poje jednoho kniežete⁵⁹ dceru za manželku. A kterakž koli⁶⁰ on a⁶¹ té nevěsty mátě byla mu blízká⁶² sestra, ⁶³ proto učinil⁶⁴, aby mu to kníže⁶⁵ bylo pomocno, avšak přesto byl mu ten Gunter⁶⁶ silen. Pak po třech měsieci⁶⁷ jel král Gunter⁶⁸ do Frantfurta⁶⁹ a poče nemáhati. I vece ⁷⁰ jeden ⁷¹ lékař a řka, že by mu chtěl dáti jeden traňk⁷², že by se zhojil. A udělav ten traňk i přinese před krále Guntera⁷³ i vece král ⁷⁴: „Mistře, dobrý li je tvuoj traňk⁷⁵?“ ⁷⁶ Vece: „Dobrý.“ A král vece k němu: „Píž jej napřed a jáť chci píti po tobě⁷⁷.“ ⁷⁸ Lékař pil⁷⁹ napřed ⁸⁰ a král Gunter pil⁸¹ po něm. A ihned lékař⁸² zbledě a umře třetí den a král oteče a byl⁸³ velmi nemocen. A když král Gunter⁸⁴ na smrti ležal, zjednal⁸⁵ to markrabie bramburský⁸⁶, že Karel dal Gunterovi dvametcieta tisícúov⁸⁷

⁴⁴ A: Emitera; B: Kuntera; Gunther

⁴⁵ A, B: Švarcpurka

⁴⁶ a najválečnejší] A: a **150v** najválečnejší; v B *chybí*

⁴⁷ jistý Gunter] A: jistý Emiter; B: Kunter

⁴⁸ Frantfurtem šest] A: Frankfurtem šest; B: Franfurtem VI

⁴⁹ A: přijachu

⁵⁰ A: Frankfurta; B: Franfurta

⁵¹ A: říšská

⁵² A, B: tady

⁵³ B: božím

⁵⁴ tisíc tři sta šedesáta a devět] A: tisíc tři sta osm a čtyřidceti; B: MCCCXLVIII

⁵⁵ král: v A, B *chybí*

⁵⁶ A, B: zvěděl

⁵⁷ A, B: pánóm a

⁵⁸ T: Guntero (!); A: Emiterovi; B: Kunterovi

⁵⁹ jednoho kniežete] A, B ~

⁶⁰ kterakž koli] A, B: kakžkolivěk

⁶¹ on a: v B *chybí*

⁶² A: blízká

⁶³ A, B + a

⁶⁴ učinil: v A, B *chybí*

⁶⁵ A, B: knieže

⁶⁶ byl mu ten Gunter] A: byl mu ten Emiter jistý ještě; B: by mu ten Kunter ještě

⁶⁷ A: měsieci; B: měsících

⁶⁸ A: Emiter; B: Kunter

⁶⁹ A: Frankfurta

⁷⁰ A + jemu

⁷¹ A, B + múdrý

⁷² A, B: trank

⁷³ udělav ten traňk i přinese před krále Guntera] A, B: když lékař ten trank udělal (B: uděla) a před krále Emitera (B: Kuntera) přijide

⁷⁴ A + Emiter; B + Kunter (Cuntor!)

⁷⁵ je tvuoj traňk] A: je tvój trank; B: tvój trank

⁷⁶ A, B + On

⁷⁷ píti po tobě] A, B: po (B: p**61v**o) tobě píti

⁷⁸ v B *zde samostatná kapitola* **Ten z Štraspurka byl otráven**

⁷⁹ A, B: pi

⁸⁰ v A *zde samostatná kapitola* **Ten z Švarcpurka** (Sarczpurka!) **by vždy otráven**; *rkp A, B blíž předloze, sr. Tw 479/12*

⁸¹ král Gunter pil] A: král Emiter pi; B: král pi

⁸² ihned lékař] A: inhed lékař; B: inhed

⁸³ A, B: by

⁸⁴ A: Emiter; B: Kunter (Cuntor!)

⁸⁵ A, B: i zjedna

hřiven stříbra⁸⁸ a dvě městě v Durynciech, že jemu⁸⁹ své volenie vzdal a odřekl se toho⁹⁰.⁹¹ To sotně zjednachu⁹², kterakž koli smrtdlně byl⁹³ nemocen. Potom po jednom měsieci umřel⁹⁴ ten jistý Gunter a byl v Framfurtě⁹⁵ schován. A⁹⁶ kterakž koli nepřítel Karluov byl⁹⁷, však jest⁹⁸ činil, jako by mu toho⁹⁹ velmi žel¹⁰⁰ bylo.

⁸⁶ A: bramburský; B: bramburský

⁸⁷ dal Gunterovi dvametcietma tisícuov] A: da Emiterovi dvamezcietma tisíc; B: da Kunterovi XII tisíc

⁸⁸ A: stříbra

⁸⁹ A, B: mu

⁹⁰ A: ho; B: jeho

⁹¹ A + A

⁹² A + a; B + a řkúc

⁹³ kterakž koli smrtdlně byl] A, B: kakžkolivěk byl smrtdlně

⁹⁴ měsieci umřel] A: měsieci umře; B: měsíci umře

⁹⁵ jistý Gunter a byl v Framfurtě] A: jistý Emiter a by u Frankfurtě; B: Kunter (Cuntor!) a byl u Frankfurtě

⁹⁶ A, B + by Karel proti němu, a

⁹⁷ kterakž koli nepřítel Karluov byl] A, B: kakž koli jeho nepřétel (B: nepřítel) byl

⁹⁸ A, B: je

⁹⁹ B: ho

¹⁰⁰ B: líto

O velikém moru a spálení Židuov množstvie¹

57r V ty časy, jako čtli po božiem narození² tisíc tři sta šedesátého devátého léta³, byl mor po všem světě velmi veliký⁴, jako jest⁵ kdy předtiem aneb⁶ do siež⁷ doby kdy⁸ byl. Ten mor šel s jednoho konce světa až na onu⁹ stranu moře na druhý konec světa a na síž¹⁰ stranu¹¹ v křesťanství všudy i v¹² pohanství. Avšak v německých¹³ zemiech byl najmenší, avšak umřelo v Štraspurce šestnácte tisícov lidí¹⁴, a proto byli Židé spálení¹⁵ po všem světě. Pak potom byli nastali mrskači a tak se byli rozmohli, že papež a ten jistý král¹⁶ sotně je od¹⁷ toho odvedli. O tom moru potom bude plnějí pověděno¹⁸ v pátém rozdielu¹⁹ těchto knih. A když král Karel²⁰ své nepřátely byl přemohl, ²¹ jel vždy z jednoho města do druhého a byl přijat²² jako král. A byl se tak velmi ztratil²³ pro tu říši, že

¹ O velikém moru a spálení Židuov množstvie (množltwie!)] A, B: Mor a židovské pálenie; rkp A, B blíže předloze, sr. Tw 480/9

² čtli po božiem narození] A: čtli od božieho narozenie; B: četli od božieho narozenie

³ tisíc tři sta šedesátého devátého léta] A: tisíc tři sta bez jednoho padesáte let; B: MCCCXLVIII let

⁴ po všem světě velmi veliký] A, B: velmi veliký po všem (A: **151r**) světě

⁵ A, B: je

⁶ A: aneb potom; B: anebo

⁷ A: sie

⁸ kdy: v B chybí

⁹ A, B: nu

¹⁰ T: flirz (!)

¹¹ A + moře; des meres

¹² všudy i v] A, B: i všudy u

¹³ A: německých

¹⁴ šestnácte tisícov lidí] A, B: šestnáct (B: XVI) tisíc člověkův

¹⁵ A, B: zpálení

¹⁶ ten jistý král] A: ten jistý král Karel; B: král Karel

¹⁷ od: v A, B chybí

¹⁸ potom bude plnějí pověděno] A: bude plnějí praveno; B: bude potom pilnějí pověděno

¹⁹ pátém rozdielu] A, B: páté kapitole

²⁰ A, B + tak

²¹ B + a

²² A, B + všudy

²³ A, B: ztrávil; vafte verzert

ve²⁴ mnohých městech hospodáři nechtěli mu více²⁵ věřiti, leč by jim základy dobré dal²⁶. Potom jel²⁷ do své země do Čech a vzal²⁸ zemskou berni a vyplatil²⁹ ode pánuov³⁰ města³¹, jako jeho otec byl rozzastavoval, a řekl jim³²: „Vy jste dávno vzeli³³ svou jistinu, proto³⁴ vám vašeho úplně nechci dáti³⁵.“ A tak se s ním smluvichu páni³⁶ po jeho vůli³⁷. Pak potom jel do měst na Rýn. I bylo tak mnoho cla nového³⁸ zamyšleno, že těm okolo kupcuom, kteříž po Rýnu kupčili³⁹, se stýskalo, že pro to clo svého kupectvie⁴⁰ nevedli. I stesko⁴¹ se těm z Štraspurka, nebo někteří měšťané měli⁴² mnoho kupectvie⁴³, ješto jim šlo po Rýně⁴⁴. Pro ta jistá⁴⁵ cla zabichu kolím a zamčechu Rýn⁴⁶ řetězy železnými pro ta cla⁴⁷, že žádný nemohl ani po Rýnu nahoru⁴⁸. A když ten Rýn byl zamčen puol druhého léta a páni uzřevše to, že jim ani nové, ani staré clo jde, i smluvichu se s těmi⁴⁹ z Štraspurka⁵⁰ a nechachu těch nových cel a bráchu⁵¹ stará. A ihned⁵² Rýn odemčechu toho měsíce máje léta božieho tisícieho třístého sedmdesátého prvnioho⁵³. Potom jel král Karel skrze Lamparty do Říma i byl císařem⁵⁴. A⁵⁵ když přijel do Pizy, i byl rozbroy⁵⁶ mezi lidmi⁵⁷ tak, že císař⁵⁸ s Čechy a s Němci, jako s ním byli, sotně se těm obrátil z Pizy⁵⁹, že sú⁶⁰ ho nezabili. A císařová⁶¹ se pannami utekly⁶² a díel nahý⁶³ i v⁶⁴ košílkách ven⁶⁵, neb ten rozbroy⁶⁶, jako⁶⁷ na

²⁴ B: v

²⁵ více: v B *chybí*

²⁶ A, B: zastavil aneb rukojmě (*lze interpretovat i rukojmie*)

²⁷ B: jede

²⁸ a vzal] A: i vza; B: vza

²⁹ A, B: vyplatí

³⁰ A: pánov

³¹ A, B + a jiná zboží; *překlad obšírnější než předloha, sr. Tw 480/22–23*

³² řekl jim] A, B: řka

³³ jste dávno vzeli] A, B: jste (B: ste) vydrželi dávno

³⁴ A: protožt; B: protoť

³⁵ vašeho úplně nechci dáti] A: úplně všeho nechci dáti; B: úplně všeho dáti nechci

³⁶ s ním smluvichu páni] A: se smluvichu s ním páni; B: se smluvichu páni s ním

³⁷ B: vóli

³⁸ cla nového] A, B ~

³⁹ kupcuom, kteříž po Rýnu kupčili] A, B: kupcóm, jako kupčili (B: kupčie) po Rýnu

⁴⁰ svého kupectvie] A: svého kupecstvie; B: své kupectvie

⁴¹ A, B: steště

⁴² měšťané měli] A: jich měštěné měli; B: jich měštěné měli jich

⁴³ A: kupecstvie

⁴⁴ šlo po Rýně] B: po Rýně šlo

⁴⁵ jistá: v B *chybí*

⁴⁶ zabichu kolím a zamčechu Rýn] A: i zabichu i zamčechu Rýn, Kolín a (*ovšem chybou pisaře Colin m. kolím, kůlovím, hradbou z kůlů*); B: zabichu a zamčechu Rýn kolím a

⁴⁷ pro ta cla: v A, B *chybí*

⁴⁸ po Rýnu nahoru] A, B: nahoru, ani dolův po Rýnu

⁴⁹ B: nimi

⁵⁰ B: **62r**

⁵¹ B + cla

⁵² A ihned] A: A inhed; v B *chybí*

⁵³ toho měsíce máje léta božieho tisícieho třístého sedmdesátého prvnioho] A: máje toho měsíce po božém narození tisíc tři sta jedno a padesáte let. I je **151v** lo toho máje mnoho set lodí dolův s vínem a s jinú věcí po Rýnu; B: máje, toho měsíce, po božím narození MCCCLho léta

⁵⁴ Potom jel král Karel skrze Lamparty do Říma i byl císařem] A: Potom jel král Karel skrze Lamparty do Říma a by císařem po božém narození tisíc tři sta jedno a padesáte let; v B *chybí*

⁵⁵ A: v B *chybí*

⁵⁶ byl rozbroy] A, B: by rumor

⁵⁷ A, B: lidem

⁵⁸ A, B: se císař

⁵⁹ se těm obrátil z Pizy] A: obrátil jim, těm z Pizy; B: sotně obrátil těm z Pizy

⁶⁰ A: jsú

⁶¹ A, B: císařová

ciesare udeřili⁶⁸, byl v noci. A týž právě rozbroy⁶⁹ byl se stal na ciesaře⁷⁰ v Hoznině⁷¹ od toho městečka lidu⁷², že ciesař⁷³ sotně⁷⁴ utekl ven z města. I biechu⁷⁵ ti všickni⁷⁶ stínání, kteříž ten rozbroy⁷⁷ učinili. A v tom, jakž⁷⁸ jest byl ciesařem⁷⁹, přijede do Mece⁸⁰ a byl⁸¹ tu na Vánoce. I přijedechu⁸² všecka kniežata říská a z nich každý slúžil ciesaři⁸³ k stolu na ořích⁸⁴ v svém úřadu⁸⁵, jakož jest⁸⁶ měl od říše. A každý konferšt⁸⁷ jel na oři až před stuol⁸⁸. A když doluov ssedl, ihned⁸⁹ jest dal⁹⁰ oř hercóm⁹¹ a jiné mnohé⁹² cti a pýchy⁹³ tu se stalo ciesaři⁹⁴ ke cti a⁹⁵ chvále, ješto by o tom mnoho praviti bylo⁹⁶, neb jest byl tak⁹⁷ pyšný a veliký oběd a duvor⁹⁸, ješto ho nenajdeš nikdiež⁹⁹ psáno o nižádném ciesaři¹⁰⁰.

⁶² B: utekla

⁶³ B: nahých

⁶⁴ i v] A: a v svých; B: a v

⁶⁵ A, B + z města; us der stat

⁶⁶ A, B: rumor

⁶⁷ A: jakož

⁶⁸ ciesaře udeřili] A, B: cesaře učinili

⁶⁹ právě rozbroy] A: právě rumor; B: pravý rumor

⁷⁰ na ciesaře] A, B: opět na cesaře

⁷¹ A, B: Honzině; zů der Hohenfe

⁷² od toho městečka lidu] A: od toho městského lidu; v B chybí

⁷³ A, B: cesař

⁷⁴ A, B + s (s: v B chybí) svými

⁷⁵ A, B: bychu

⁷⁶ ti všickni] A: ti všichni; B: tu všichni zjímání a

⁷⁷ kteříž ten rozbroy] A, B: ktož ten rumor

⁷⁸ v tom, jakž] A, B: potom, jakož

⁷⁹ byl ciesařem] A, B: cesařem byl

⁸⁰ B: Mecie; Metze

⁸¹ a byl] A: a by; B: i by

⁸² A: přijidechu k němu; B: přijedechu k němu

⁸³ z nich každý slúžil ciesaři] A: jich každý slúžil cesaři; B: všichni slúžili cesaři

⁸⁴ B: orziech (!)

⁸⁵ A, B: úřadě

⁸⁶ A: jakož je; B: jako je

⁸⁷ A, B: korfešt

⁸⁸ A: stól

⁸⁹ doluov ssedl, ihned] A: dolóv ssedl, inhed; B: dolóv sedl, ihned

⁹⁰ jest dal] A, B: dali

⁹¹ A, B + jakož před stolem byli (B: stáli)

⁹² A: mnoho

⁹³ A, B: pychu

⁹⁴ A, B: cesaři

⁹⁵ A, B + k

⁹⁶ mnoho praviti bylo] A, B: bylo mnoho praviti

⁹⁷ jest byl tak] A, B: je tak byl

⁹⁸ B: dvór

⁹⁹ ho nenajdeš nikdiež] A, B: nikdiež nenajdeš

¹⁰⁰ nižádném ciesaři] A, B: žádném cesaři

O svatém Florencí¹

Před těmi časy jel ciesař² do mnoho měst i³ přijede také do Mulscheima⁴ a ohleda biskupa Pertolta⁵, jako tu nemocen ležal⁶. A přijedú⁷ náhodú do Hazeluov⁸ a otevře svatého Florencie hrob a škríni

¹ A + v Hazelau; B + v Hazelav

² A, B: cesař

³ A, B: a

kázal⁹ vylámati, že viece¹⁰ než tři sta¹¹ let to zlato a striebro¹² nikdy nebylo otvieráno. I nalezl¹³ tu svatého Florencia¹⁴ život a **57v** kosti. A vzal diel¹⁵ té svátosti¹⁶. I vecechu ti kanovníci z Hazelóv k ciesaři¹⁷: „Milostivý pane, daj nám toho svědectvie¹⁸, že tvá Milost svatého Florencí tělo a hlavu všecko celo¹⁹ nalezl, neb ti kanovníci od svatého Petra z Štraspurku pravie²⁰ a mají za to, že větší²¹ diel těla svatého Florence²² mají, neb jest²³ u nich byl pohřben²⁴.“ I jide cesař²⁵ s biskupem z Mohuce²⁶ a s mnoho jinými biskupy a pány, jako²⁷ v ty časy byli v radě²⁸, nebo²⁹ žádného³⁰ obecného³¹ písaře tu nebylo. I udělal³² několika obecných³³ a kázal³⁴ jim svědectvie³⁵ dáti těm kanovníkuom z Hazeluov³⁶, kterak ten nalezl svatého Florence, tělo tu³⁷ viděl a shledal. ³⁸ Potom jede do Andelo, ³⁹ toho kláštera.

⁴ A: Mulseima; B: Milzheima; Mollesheim

⁵ A: Pertolda

⁶ B: ležel

⁷ A, B: přijede

⁸ náhodú do Hazeluov] A: náhodú do Hazelau; B: do Hazelav náhodú; Hafelo

⁹ škřini kázal] A: škřini káza; B: škřini káza

¹⁰ B: viec

¹¹ tři sta] B: CCC

¹² zlato a striebro] A: střebro a zlato; B: zlato a striebro (Strzbro!)

¹³ nebylo otvieráno. I nalezl] A: nebylo odvieráno. I naleze; B: neotvieráno. I naleze

¹⁴ B: Florencie hlavu a

¹⁵ vzal diel] A, B: vza částku

¹⁶ A, B + aneb (B: neb) jeden diel

¹⁷ Hazelóv k ciesaři] A: Hazalau k cesaři; B: Hazelav k cesaři

¹⁸ A: svědecestvie

¹⁹ Florencí tělo a hlavu všecko celo] A: Florencie hlavu a život všecko cele; B: Florencí hlavu a život cele

²⁰ z Štraspurku pravie] A, B: v Štraspurce ti pravie (A: **152r**)

²¹ A: větčí

²² T lze interpretovat i Florencé] A, B: Florencie

²³ A, B: je

²⁴ A, B: pohřben

²⁵ jide cesař] A: jide cesař; B: jede cesař

²⁶ A: Mohuče

²⁷ A, B + tu

²⁸ B: hradě; zů rote

²⁹ A, B: neb

³⁰ A, B + publika aneb (B: neb); kein publicus notarius

³¹ B: obecního

³² A: uděla cesař; B: zděla cesař

³³ A: obecných písařov; B: obecních písařov

³⁴ A, B: káza

³⁵ A: svědecestvie

³⁶ kanovníkuom z Hazeluov] A: kanovníkóm z Hazalau; B: kanovníkóm z Hazelav

³⁷ nalezl svatého Florence, tělo tu] A: nalez těla svatého Florencie tu; B: nalezl tělo svatého Florencie

³⁸ v B zde samostatná kapitola **O Lazarovi**

³⁹ A, B + do

O svátosti Lazarově¹

A ohledal² Lazarovu svátost, jako jej Pán Buoh³ z mrtvých⁴ vzkřiesil, neb⁵ on v Andelo⁶ leží. Potom přijede do Erstimu i kázal⁷ otevřieti škřini⁸ svatého Urbana, ješto dřieve nikdy⁹ nebyla

¹ **O svátosti Lazarově]** A: **O Lazarovi**

² A, B: ohleda

³ Pán Buoh] A: Bóh; B: Buoh

⁴ z mrtvých: v B chybí

otevřena¹⁰. Odtud¹¹ jel do Habespurka¹², a otevřev¹³ hrob svaté Otýlie¹⁴, vzal¹⁵ kus jejie pravé ruky. A tak jezdil všudy¹⁶ sem i tam¹⁷, kdež jest¹⁸ kterou svátost věděl¹⁹, a vždy²⁰ každé²¹ vzal²² kus aneb jeden úd. I přines²³ to vše s sebou²⁴ do Čech²⁵ a schoval to²⁶ u veliké cti. A zvláště²⁷ byl laskav na svátost²⁸ svatého Florence²⁹, a proto učinil on v³⁰ Praze vyzdvižení³¹, oltář od zlata, a svrchu na oltáři stojí psáno³²: Ted' leží svátost svatého³³ Florence³⁴, biskupa z Štraspurka. Ten císař³⁵ byl laskav na kněží³⁶ a zvláště³⁷ na učené lidi. A proto učinil³⁸ veliké učenie v Praze³⁹ a dal jim veliké svobodenství. A podnes slóve Colegio Karoli, totiž kolej Karlova.⁴⁰ Také on ustavil⁴¹ mnoho klášteruov v Praze⁴². A udělal zvláště kanovníctvo⁴³ U všech svatých na hradě⁴⁴. Tu nižádného nepřijmú⁴⁵, leč jest veliký doktor neb⁴⁶ mistr. Také on byl dobře učený⁴⁷ ve mnoho kusiech⁴⁸ a uměl dobře černokněžstvo⁴⁹, tak sú⁵⁰ obecně lidé pravili⁵¹. A uměl pateru řeč⁵².⁵³ ⁵⁴ Mezi těmi⁵⁵ byl

⁵ vzkřiesil, neb] A: zkřiesil, nebo

⁶ B: adelo (!)

⁷ Erstimu i kázal] A: Erstheimu a káza; B: Erscheinu a káza

⁸ A: skřini; B: 62v

⁹ dřieve nikdy] A: dřeve nikdy; B: dřieve nikdyž

¹⁰ nebyla otevřena] A: neodvierána

¹¹ A: Otad; B: Otdad

¹² A: Hohenburku; B: Hoheinburga; zů Hohenburg

¹³ A, B: otevřel

¹⁴ T: Utilie (!); B: vtýlie (!)

¹⁵ A, B: a vza

¹⁶ jezdil všudy] A, B: jel

¹⁷ A, B + všady po klášterech (B: klášteriech); umb und umb zů klōftern nud ftiften

¹⁸ B: je

¹⁹ A, B: zvěděl

²⁰ B: v

²¹ A, B + svátosti

²² A + jest

²³ I přines] A, B: A přinesl

²⁴ vše s sebou] B: sebou vše

²⁵ v A zde samostatná kapitola **O svatém Florencí** (patrně omylem písaře?)

²⁶ schoval to] A: choval je; B: schoval je

²⁷ A, B: zvláště

²⁸ svátost: v B chybí

²⁹ A, B: Florencie

³⁰ učinil on v] A: učinil on u; B: on učinil u

³¹ A, B: vyzdvižený

³² stojí psáno] A ~

³³ Ted' leží svátost svatého: v B chybí

³⁴ A, B: Florencie

³⁵ A, B: císař

³⁶ A: kněží

³⁷ zvláště: v A, B chybí

³⁸ A: učini

³⁹ učenie v Praze] A, B: studium u Praze

⁴⁰ A podnes slóve Colegio Karoli, totiž kolej Karlova: v A, B chybí

⁴¹ on ustavil] B: oni ustavili

⁴² klášteruov v Praze] A, B: klášterov

⁴³ udělal zvláště kanovníctvo] A: zvláště udělal kanovníctvo; B: zvláště udělal jedno kanovníctvo (kanowniftwo!)

⁴⁴ na hradě: v A, B chybí

⁴⁵ nižádného nepřijmú] A: žádného nepřijmú kanovníkem; B: žádného nemají přijjeti kanovníkem

⁴⁶ A: nebo; B: anebo

⁴⁷ A, B: učen

⁴⁸ ve mnoho kusiech] A: v mnoho kunstiech; B: v mnoho kunstiech; in allen künften

⁴⁹ T: černoknězftwo; A: nikromancí, to jest čáry; B: nigromancí; die fwarzen buch

⁵⁰ A, B: jsú

⁵¹ A, B + druží

najlaskavější⁵⁶ na německý⁵⁷ jazyk a rozplodil jej v své⁵⁸ zemi velmi, neb v⁵⁹ Praze a v jiných městech⁶⁰ každý své děti učil německy⁶¹, ješto dříve⁶² před jeho⁶³ časy nemluvili než česky a nebylo žádného Němce usedlého⁶⁴.⁶⁵ To léto, ješto čtli od božieho⁶⁶ narození tisíc tři sta šedesátého pátého⁶⁷, den svatého Jiří⁶⁸ přijel⁶⁹ ten císař⁷⁰ do Štraspurka a přijechu jej⁷¹ velmi krásně. A stála všecka řemesla, což jich bylo v Štraspurce, v odění⁷². A každý se připravil, což mohl najkráš⁷³, v klášterské ulici, jako jí jel císař⁷⁴, jemu ke cti. A potom jel do Aviona⁷⁵ ku papeži řečenému Urban⁷⁶ Pátý. A zjedna s ním, což jest⁷⁷ chtěl. I poče císaři papež⁷⁸ žalovati, že prvé, než je⁷⁹ papežem byl, jednu chvíli jel k tomu pánu do Medulána⁸⁰ a přinesl od papeže listy k němu⁸¹. Ti listové se jemu neslúbili, a proto musil ten Urban snést⁸² a jiné mnohé nechuti a protivenství a hanby⁸³ jemu učinil⁸⁴. A proto prosil on císaře⁸⁵, aby toho⁸⁶ vždy pomstil⁸⁷. A⁸⁸ tak slíbil císař⁸⁹ papeži vždy toho⁹⁰ pomstiti. I⁹¹ jede zase do německých zemí a přijede zase do Štraspurka den svatého Petra a⁹² Pavla. A jede doluov⁹³ po Rýnu do Selse a ležal⁹⁴ tu velmi tiše. Ihned⁹⁵ potom den

⁵² pateru řeč] *A, B*: pět řečí

⁵³ v *A, B* zde samostatná kapitola **Císař byl laskav na německú (*B*: německú) řeč**

⁵⁴ *A* + I

⁵⁵ *A*: tiem

⁵⁶ *A, B*: najlaskavější

⁵⁷ *A*: německý

⁵⁸ *B*: svůj

⁵⁹ *A, B*: u

⁶⁰ *A, B* + v české zemi; durch Beheimlant

⁶¹ učil německy] *A*: učí německy; *B*: učili německy

⁶² *A*: 152v dříve

⁶³ *A, B*: toho císaře

⁶⁴ nemluvili než česky a nebylo žádného Němce usedlého] *A*: nebylo jiné řeči než česká a latinská, ale Němce žádného nebylo v Čechách usedlého; *B*: nebylo jiné řeči než česká a latinská, ale Němce žádného nebylo v Čechách usedlého, aniž jich chtěli mieti mezi sebou

⁶⁵ *A* + **Císař přijel do Štraspurka a byl krásně přivítán**; sr. Kayfer Karle kam gein Strosburg

⁶⁶ čtli od božieho] *A*: četli od božého; *B*: četli od božieho

⁶⁷ tisíc tři sta šedesátého pátého] *A*: tisíc tři sta pět a šestdesát let; *B*: MCCCCLXV let

⁶⁸ *A*: Jiří

⁶⁹ *A, B*: přijede

⁷⁰ *A, B*: císař

⁷¹ *B*: jeho

⁷² *A*: uodění

⁷³ *A, B*: najkráše

⁷⁴ *A, B*: císař

⁷⁵ *A*: Aviniona

⁷⁶ *A, B*: Urbanus

⁷⁷ *B*: je

⁷⁸ císaři papež] *A, B*: papež císaři

⁷⁹ *A, B*: jest

⁸⁰ *A, B*: Melána

⁸¹ listy k němu] *B* ~

⁸² Urban snést] *A, B*: Urbanus ty listy sniesti; dovon můfte dirre Urbanus die briefe effen

⁸³ a protivenství a hanby] *A, B*: hanby a protivenství

⁸⁴ *B*: činil

⁸⁵ prosil on císaře] *A, B*: on prosi císaře

⁸⁶ *A, B* + pro nic nenechal a

⁸⁷ vždy pomstil] *A, B*: pomstil toho vždy

⁸⁸ *A*: v *B* chybí

⁸⁹ slíbil císař] *A, B*: slíbi císař

⁹⁰ vždy toho] *A* ~; v *B* chybí

⁹¹ *B*: A

⁹² Petra a: v *A, B* chybí

⁹³ *A, B*: dolóv

svatého Ulricha dřeve psané^{58r}ho léta⁹⁶ v ty časy, dokudž tu ciesař ležel, přijel⁹⁷ veliký lid do Elzas, Englišové neb gzelšaft⁹⁸. A⁹⁹ hajtmanu jich řiekali Erpriet¹⁰⁰. Mezi tiem lidem bylo¹⁰¹ koní a pěších veliká věc a v noci ten gzelšaft přitržechu¹⁰² blíž¹⁰³ k městu¹⁰⁴ Štraspurku na to miesto před bielú¹⁰⁵ věží u svatého Aurelia¹⁰⁶ u¹⁰⁷ bahně a spálichu mnoho domuov¹⁰⁸. Pak ráno zajtra¹⁰⁹ před městem podlé šibenice stáli hotovi k boji a¹¹⁰ zda by z města vyjeli neb¹¹¹ vyšli, chtiec se s nimi býti. A zatím vesnice okolnie všecy běžely k městu¹¹² a na tvrze, ješto jim najblíž¹¹³ příležaly¹¹⁴. Pak měšťané¹¹⁵ z Štraspurka táhli¹¹⁶ v odění¹¹⁷ před ten klášter. Jeden jich diel na koních a druhý¹¹⁸ pěší. A každý se pripravil, jakž kto mohl najlépe. Pak mocnější z Štraspurka chtěli k nim, k tomu gzelšaftu¹¹⁹, a chtiece¹²⁰ se s nimi býti. To odradili jiní¹²¹ konšelé a jiná řemesla, neb jich bylo mnoho v tom gzelšaftu¹²². Potom sebú hnul¹²³ ten jistý gzelšaft¹²⁴ do vsí okolních¹²⁵ a po biskupství¹²⁶. A což jsú¹²⁷ našli, též ztrávil¹²⁸, až sú byli vystřeženi. A lidé prvé utekli s tiem, což sú¹²⁹ měli, do měst. ¹³⁰Druzí chlapi měli za to, že by nižádný¹³¹ nesměl jim¹³² do země přijeti, a proto mnoho chlapuov¹³³ nechťeli se rozkryti. A¹³⁴ vzeli velikú škodu skrze to a bylo

⁹⁴ A, B: leže

⁹⁵ Ihned] A: A inhed

⁹⁶ Ulricha dřeve psaného léta] A: Oldřicha toho dřevpsaného léta; B: Oldřicha a toho dřieve psaného Oldřicha téhož léta a **63r**

⁹⁷ tu ciesař ležel, přijel] A: tu cesař ležel, přijede; B: cesař tu ležal, přijede

⁹⁸ Englišové neb gzelšaft] A, B: tak řečení Englišové anebo kzelšaft

⁹⁹ A: v A, B chybí

¹⁰⁰ řiekali Erpriet] A: řekali Ercpriester; B: řiekali Erozpřestyr; der haubetman hies der ertzprieftler, ein ritter von Springhirze

¹⁰¹ A + čtyřidceti tisíc; B + XL tisíc

¹⁰² gzelšaft přitržechu] A: kzelšaft přitěže; B: gezelšaft přitěže

¹⁰³ A, B: bliz (v B lze však interpretovat i blíž)

¹⁰⁴ A, B + k

¹⁰⁵ B: velikú; wiffen

¹⁰⁶ svatého Aurelia] A, B: svaté Aurelie; by sante Aurelien

¹⁰⁷ A: v

¹⁰⁸ A: domów v Kuningeshofen; B: domów v Kunigeshofi

¹⁰⁹ A, B: zítra

¹¹⁰ a: v A, B chybí

¹¹¹ A, B: aneb

¹¹² běžely k městu] A: běžaly k městóm; B: běžely k městóm

¹¹³ A: najblíž (B: naybliez!)

¹¹⁴ B: przielezely (!)

¹¹⁵ A: měšténé

¹¹⁶ A: **153r**

¹¹⁷ A: uodění

¹¹⁸ A druhý jich; B: druzí

¹¹⁹ A: kzelšaftu; B: gelšäftu (!)

¹²⁰ A, B: chtiec

¹²¹ A, B: jim

¹²² jich bylo mnoho v tom gzelšaftu] A, B: toho kzelšaftu mnoho bylo

¹²³ sebú hnul] A, B: se položil

¹²⁴ jistý gzelšaft] A: jistý kzelšaft; B: kzelšaft

¹²⁵ A, B: tady okolo Štraspurka

¹²⁶ A, B: biskupství (B: biskupstvě) všudy

¹²⁷ A, B: tu

¹²⁸ též ztrávil] A, B: to bylo ztraceno, ale než jsú (B: sú) do země přitáhli

¹²⁹ A: jsú

¹³⁰ A, B + Avšak

¹³¹ A, B: kzelšaft ani žádný

¹³² jim: v A chybí

¹³³ A, B: chlapów

¹³⁴ A: I

jich mnoho zjímáno. A činili jim¹³⁵ veliké muky, mučice¹³⁶ je pro zboží. Bohaté šacovali pro¹³⁷ zlato a o hynšty a¹³⁸ sukno, nebo¹³⁹ jich všickni¹⁴⁰ úmyslové byli po zboží¹⁴¹. A chudé¹⁴², kteříž¹⁴³ neměli zlatých¹⁴⁴ dáti, ty šacovali o¹⁴⁵ podkovy a¹⁴⁶ podkovné¹⁴⁷ hřebíky a o¹⁴⁸ třevíce. Ale ti z Štraspurka nedali jim žádné věci¹⁴⁹ nésti, ač sú¹⁵⁰ byli chudě¹⁵¹ šacováni. A což panen nebo paní¹⁵² starých nebo mladých oni dosáhli¹⁵³, s těmi jednali nepodobné a neobyčejné smilstvo¹⁵⁴, že by bylo o tom mrzko¹⁵⁵ praviti. Avšak málo vsí spálili, leč sú¹⁵⁶ se samy které zapálily od ohně aneb¹⁵⁷ od světla, ješto jeho nechali¹⁵⁸ v domiech¹⁵⁹ ubezpečivše se. Avšak oni¹⁶⁰ pravili a řkúc: „Chcem¹⁶¹ tuto zemi vždy spáliti, leč by nám dali¹⁶² mnoho stříbra¹⁶³ a zlata,“ tak hrozili. I řekli ti z Štraspurka: „By dáno bylo za to¹⁶⁴ které zboží, vrátili by se zase, chtiec potom¹⁶⁵ opět většímu¹⁶⁶ zboží.“ A tak nedali ti z Štraspurka nižádnému¹⁶⁷ nic dáti. Také nesměl nižádný z té země z Štraspurka¹⁶⁸ nikam jíti¹⁶⁹ bez jich klejtu¹⁷⁰ a bez jich znamenie. Avšak kohož¹⁷¹ sú ubezpečili a¹⁷² dali klejt¹⁷³, držali jej¹⁷⁴ dobře. A kterakž sú¹⁷⁵ jim toho lidé nevěřili¹⁷⁶,¹⁷⁷ neb sú¹⁷⁸ je lidé¹⁷⁹ měli

¹³⁵ A činili jim] A, B: Těm oni činili

¹³⁶ A: mučíce; B: mučiece

¹³⁷ A, B: o

¹³⁸ A, B + o

¹³⁹ A, B: neb

¹⁴⁰ A, B: všickni (B: všichni) skutkové a

¹⁴¹ po zboží] B: pro zboží

¹⁴² A chudé] A: A chudí; B: Ale chudí

¹⁴³ B + nemohli a

¹⁴⁴ B + mieti a

¹⁴⁵ B: v (!)

¹⁴⁶ A + o (od!)

¹⁴⁷ A, B: podkovnie

¹⁴⁸ o: v B chybí

¹⁴⁹ A, B + z města

¹⁵⁰ ač sú] A: oč jsú

¹⁵¹ A, B: chudí

¹⁵² panen nebo paní] A: paní nebo panen; B: panen a paní (panie!)

¹⁵³ oni dosáhli] A: jsú dosáhli oni

¹⁵⁴ nepodobné a neobyčejné smilstvo] A: nepodobně a neobyčejně; B: nepodobné a neobyčejné věci v smilství

¹⁵⁵ bylo o tom mrzko] A: o tom bylo škaredo; B: o tom bylo škaredě

¹⁵⁶ A: jsú

¹⁵⁷ samy které zapálily od ohně aneb] A: které samy od ohně zapálily aneb; B: samy od ohně zapálily neb

¹⁵⁸ jeho nechali] B: nechovali

¹⁵⁹ B + i

¹⁶⁰ A, B + vždy

¹⁶¹ A: Chceme; v B chybí, patrně chybou písaře

¹⁶² nám dali] A: jim za to dali; B: nám dali za to

¹⁶³ A: stříbra

¹⁶⁴ dáno bylo za to] A: za to dáno bylo; B: za to bylo dáno

¹⁶⁵ chtiec potom] A ~; B: potom a chtěli by

¹⁶⁶ A: věččíemu

¹⁶⁷ ti z Štraspurka nižádnému] A: ti z Štraspurka jim žádnému; B: jim ti z Štraspurka žádnému

¹⁶⁸ nižádný z té země z Štraspurka] A, B: žádný po té zemi okolo Štraspurka

¹⁶⁹ A, B: jeti

¹⁷⁰ A, B: glejtu

¹⁷¹ Avšak kohož] A: Avšak koho; B: Avšakž kohož

¹⁷² B: 63v

¹⁷³ A: svuoj glejt; B: svůj glejt

¹⁷⁴ držali jej] A, B: však jsú (B: sú) jej drželi

¹⁷⁵ kterakž sú] A: kak jsú; B: kak sú

¹⁷⁶ A: ne 153v věřili

¹⁷⁷ A + avšak jsú své klejty dobře drželi; B + však sú své glejty dobře drželi; rkp A, B blíže předloze, sr. Tw 487/13

¹⁷⁸ A: jsú

za zlé lidi, za násilníky a za¹⁸⁰ mordéře, jakož sú¹⁸¹ i byli, neb sú¹⁸² oni zmordovali všetky své¹⁸³ vězně, kteříž nemohli jim šacuňku¹⁸⁴ dáti. Avšak¹⁸⁵ jim mnoho věžňuov uteklo, v noci se jim ukrádajíce¹⁸⁶.

¹⁷⁹ lidé: v *A, B* chybí

¹⁸⁰ za: v *B* chybí

¹⁸¹ *A, B*: jsú

¹⁸² *A*: jsú

¹⁸³ zmordovali všetky své] *A, B*: zmordovali (*B*: zamordovali) své všetky

¹⁸⁴ nemohli jim šacuňku] *A, B*: jim šacunka nemohli

¹⁸⁵ *A*: Avšakž

¹⁸⁶ mnoho věžňuov uteklo, v noci se jim ukrádajíce] *A, B*: ušlo mnoho věžňov, jako (*B*: ješto) se jim v noci pryč ukradli

Dlúhé rúcho a špice nosili¹

Jich² oděv byl dlúhý a bohatý a měli³ dobré oděnie a penkvanty⁴. A ti z Štraspurka vzeli od těch jistých lidí obyčej, jako v tom gzelšaftu byli⁵. A tu⁶ se přichytili⁷ toho a dělali také sobě⁸ dlúhé rúcho a penkvanty⁹ a dlúhé špice, neb dřieve toho¹⁰ obyčeje v Štraspurce¹¹ nebylo. Ale chudí v tom gzelšaftu¹² chodili bosí a nazí. A což sú¹³ mladých robencuov¹⁴ popadli, ty sú¹⁵ s sebu přech vzali¹⁶ a zdělali z nich¹⁷ své služebníky a ryněře. Ten jistý¹⁸ lid šturmovali mnohokrát k městečkóm a k tvrzem¹⁹, avšak sú²⁰ nic nedobyli²¹, neb sú²² neměli přípravy a té zbro^{58v} je²³, než tak váleli se²⁴, škodiec a hubiec po zemi²⁵ všudy, kdež sú se obrátili²⁶, šacujíc²⁷ lidi. I jechu se praviti chlapi a jiných lidí mnoho²⁸, že se to děje ciesařovým²⁹ kázáním, nebo³⁰ on v ty časy ležal v tom městě,

¹ **Dlúhé rúcho a špice nosili]** *A*: O špicích a o pengvantiech; *B*: O špiciech a o perquantiech

² *B*: Těch

³ *T*: miel (!)

⁴ *A*: pengvanty; *B*: perquanty

⁵ vzeli od těch jistých obyčej, jako v tom gzelšaftu byli] *A, B*: vzali (*B*: vzeli) z těch (*A*: ftiech!) jich lidí, jako v tom kzelšaftu byli (*B*: bylili!), obyčej

⁶ *A, B*: tak

⁷ *A, B*: přichytichu

⁸ dělali také sobě] *A, B*: dělachu sobě také

⁹ *A*: pengvanty; *B*: perquanty

¹⁰ dřieve toho] *A*: toho dřeve; *B* ~

¹¹ *A*: Štraspurku

¹² v tom gzelšaftu] *A, B*: mezi tiem kzelšaftem

¹³ *A*: jsú

¹⁴ *A, B*: robencóv

¹⁵ *A*: jsú

¹⁶ s sebu přech vzali] *A*: s sebu pryč vzeli; *B*: sobě pryč vedli

¹⁷ *B* + sobě

¹⁸ jistý: v *B* chybí

¹⁹ *A*: tvrziem; *B*: věžiem; velften

²⁰ *A, B*: jsú

²¹ *A, B* + k čemu jsú (*B*: sú) šturmovali

²² *A*: jsú

²³ *A, B* + jakož (*B*: jako) slušie k šturmom

²⁴ váleli se] *A*: váleli po zemi; *B*: váleli se po zemi

²⁵ po zemi: v *A, B* zařazeno už po slovese váleli (se)

²⁶ sú se obrátili] *A*: jsú (*B*: sú) se zavalili

²⁷ *A, B*: šacujíce

²⁸ lidí mnoho] *A, B*: mnoho lidí a řkúc

²⁹ *A, B*: cesařovým

³⁰ *A, B*: neb

ješto slóve Selse³¹. ³² V ty časy kázal těm ciesař³³ z Štraspurka, aby své pomocníky a své³⁴ přátely obeslali, ³⁵ že je ciesař také již³⁶ obeslal všecka kniežata a pány a města říská³⁷, neb chce ten zlý lid vyhnati³⁸. A³⁹ tak sebral ciesař ode všech vuobec⁴⁰ veliký bez počtu lid⁴¹ i jel⁴² s ním pryč z Selse⁴³ podlé Rýnu nahoru do Štraspurka. Tu táhli ti z Štraspurka a jich lid⁴⁴ ven na pole proti ciesaři⁴⁵. A biskup na poli⁴⁶ s svými⁴⁷ měšťany rozbichu ⁴⁸ své stany a ležiechu⁴⁹ tu vně⁵⁰ před městem podlé Sarbesasta⁵¹ na tom poli a v těch vesnicích tudy⁵² okolo. V tom vojště se stalo⁵³, ⁵⁴ jeden z Štraspurka⁵⁵ sstrči se s ciesařovým⁵⁶ služebním a skrze to byl rozbroy⁵⁷. A proto se ciesař rozhněval⁵⁸ a chtieše ty z Štraspurka připadnutí a je všecky⁵⁹ zbíti. I padl ten biskup⁶⁰ z Štraspurka a jiní biskupové podlé něho a jiných mnoho kniežat a pánuov ciesaři⁶¹ k nohám. A⁶² tak sotnú tůhú přeprosichu ciesaře⁶³, že to mimo se propustil⁶⁴. V ty časy, jakž ciesař⁶⁵ a ti z Štraspurku ležali⁶⁶ polem, i ležal⁶⁷ ten gzelšaft v⁶⁸ Benefeltu ⁶⁹ a tudy⁷⁰ okolo. A když se jiní ukradli pěší⁷¹ pryč z jich gzelšaftu⁷² pomalu po málu⁷³, až se všickni⁷⁴ rozkradli, bojiece se ciesaře⁷⁵. A když ciesař⁷⁶ s

³¹ ješto slóve Selse] *A*: Selsie, jakož dřeve praveno; *B*: Solsie, jakož dřieve praveno; Selffe...

³² *A* + Pak

³³ kázal těm ciesař] *A*, *B*: vzkázal césař těm

³⁴ své: v *A*, *B* chybí

³⁵ *A*, *B* + a

³⁶ ciesař také již] *A*: také césař; *B*: césař také

³⁷ města říská] *A*, *B* ~

³⁸ chce ten zlý lid vyhnati] *B*: je ten lid zlý vyhnati chtěl

³⁹ *A*: v *B* chybí

⁴⁰ sebral ciesař ode všech vuobec] *A*, *B*: sebra césař od kniežat a od pánuv a od říských měst

⁴¹ bez počtu lid] *A*: lid bez počta; *B*: bez počta lid

⁴² *A*, *B*: jede

⁴³ *B*: Solsie

⁴⁴ *A*, *B*: biskup; bifchof

⁴⁵ *A*, *B*: cesaři s (s: v *B* chybí) svými lidmi

⁴⁶ na poli: v *A*, *B* chybí

⁴⁷ svými: v *A*, *B* chybí

⁴⁸ *A*, *B* + tu

⁴⁹ *A*: ležechu

⁵⁰ *A*, *B*: spolu vně

⁵¹ *A*: svatého Arbegasta a Etkebolhen; *B*: svatého Argebasta, Argebasta a Erkebolheim; fant Arbogast unde Ekeboltzheim

⁵² *A*, *B*: tady

⁵³ vojště se stalo] *A*: vojuště pak stalo se; *B*: vojště se sta

⁵⁴ *A*, *B* + že

⁵⁵ *T*: Sraspurka (!); *A*: Štras^{154r}purka

⁵⁶ sstrči se s ciesařovým] *A*: strči césařovým; *B*: vstrči césařovým

⁵⁷ byl rozbroy] *A*, *B*: by rumor

⁵⁸ A proto se ciesař rozhněval] *A*: A proto se césař rozhněva; *B*: A skrze to rozhněva se césař

⁵⁹ je všecky] *B*: je všechny

⁶⁰ padl ten biskup] *A*, *B*: pade biskup ten

⁶¹ pánuov ciesaři] *A*: pánov cesaři; *B*: pánov cesaři (Cesaře!) tak

⁶² *A*: v *B* chybí

⁶³ tůhú přeprosichu ciesaře] *A*, *B*: sotnú nůzí přeprosili cesaře

⁶⁴ *A*, *B*: pustil

⁶⁵ V ty časy, jakž ciesař] *A*: Pak v ty časy, jakž cesař; *B*: Pak césař

⁶⁶ Štraspurku ležali] *A*: Štraspurku leželi; *B*: Štraspurka ležali

⁶⁷ *A*: ležel také

⁶⁸ gzelšaft v] *A*, *B*: kzelšaft okolo

⁶⁹ *A*, *B* + a Dambachu a Slectatu (*B*: Slecta^{64r}tu); Dambach und Sletztat

⁷⁰ *A*, *B*: tady

⁷¹ jiní ukradli pěší] *A*: jim ukrádali pěšci; *B*: jim ukradli pěšci

⁷² *A*, *B*: kzelšaftu

⁷³ po málu: v *A*, *B* chybí

kniežaty a⁷⁷ pány a⁷⁸ městy osm⁷⁹ dní tu ležal s pokojem⁸⁰, i vecechu města ciesaři⁸¹: „Co se zde meškáme, proč nechvátáme a nejedeme⁸² po tom gzelšaftu⁸³ a neztepem jich, dokud⁸⁴ se nám nerozkryjí?“⁸⁵ I vece k nim ciesař⁸⁶: „Má k nám ciesař⁸⁷ přijeti, mnohé knieže a pán mnohý, a⁸⁸ těch očekávám, abychom⁸⁹ tiem bezpečněji býti se s nimi⁹⁰ mohli a bez škody svítěziti mohli⁹¹.“ A když to ciesař znamená⁹², že skrze očekávanie a prodlévanie lidem se stýště⁹³, ihned se zdvih s svým lidem a⁹⁴ táhl velmi chutně a velmi kvapně po tom gzelšaftu⁹⁵ až do Kolmaru. I utekl ten gzelšaft⁹⁶ s svým hajtmanem⁹⁷ pryč. A tak jel chutně⁹⁸, že byl dnem a nocí dál⁹⁹ než ciesař¹⁰⁰, neb ciesař¹⁰¹ měl lid veliký, a proto nemohl tak¹⁰² chutně po nich¹⁰³ táhnúti¹⁰⁴. A také nechtěl lidu roztrhnúti, aby se mu na něm škoda¹⁰⁵ nestala. Pak ten jistý hajtman Eraprester¹⁰⁶ pravil, že je do těch zemí táhl ciesařovým kázáním¹⁰⁷ a že jest¹⁰⁸ již zrazen a zklamán. Avšak jest¹⁰⁹ lež naň¹¹⁰ pravil, neb jest ciesař nebyl tiem vinen¹¹¹.

⁷⁴ A, B: jim i

⁷⁵ A, B: cesaře

⁷⁶ A když ciesař] A: A když cesař; B: cesař

⁷⁷ A: se; B: a se

⁷⁸ A, B + s

⁷⁹ B: VIII

⁸⁰ ležal s pokojem] A, B: s pokojem ležal (B: ležali)

⁸¹ A, B: k cesaři

⁸² proč nechvátáme a nejedeme] A: proč nechvátáme a nejedem; B: a nejedeme

⁸³ A, B: kzelšaftu

⁸⁴ A, B: doniž

⁸⁵ v A, B zde samostatná kapitola **Cesař šanoval kzelšaftu** (B: kzelšaft); rkp A, B blíže předloze, sr. Tw 488/16

⁸⁶ nim ciesař] A, B: nim (B: niem!) cesař

⁸⁷ ciesař: v A, B chybí (v T patrně chyba tiskaře)

⁸⁸ pán mnohý a] B: pánov mnoho

⁸⁹ A, B: abychme

⁹⁰ bezpečněji býti se s nimi] A, B: bezpečnějie se s nimi býti

⁹¹ svítěziti mohli] A: nad nimi abychom svítězili; B: nad nimi svítězili

⁹² ciesař znamená] A, B: znamená cesař

⁹³ očekávanie a prodlévanie lidem se stýště] A, B: to (B: toto) prodlenie, jakož on tu ležal očekávaje kniežat a pánov, obecně se lidem stýště (B: steště)

⁹⁴ ihned se zdvih s svým lidem a] A, B: ihned (B: ihned) se zdviže s (s: v B chybí) svými lidmi a s těmi z Štraspurka i

⁹⁵ A, B: kzelšaftu

⁹⁶ A, B: kzelšaft

⁹⁷ s svým hajtmanem] A: s svým hajtmanem řečeným Ercpriester] B: svým hétmanem řečeným Ercpriester; mit irme hōbetmanne genant der ertzeprielter

⁹⁸ jel chutně] A, B ~

⁹⁹ dnem a nocí dál] A, B: nocí a dnem dále

¹⁰⁰ A, B: cesař (B: cesař) s městy v několikice dnech

¹⁰¹ A: cesař; B: je cesař

¹⁰² tak: v B chybí

¹⁰³ po nich] A: za nimi; B: za ním

¹⁰⁴ A, B + a jich stihnúti

¹⁰⁵ se mu na něm škoda] A: se mu škoda na něm; B: mu se škoda na něm

¹⁰⁶ jistý hajtman Eraprester] A: jistý hajtman toho kzelšaftu řečený Ercpriester; B: hétman toho kzelšaftu řečený Ercpreister

¹⁰⁷ ciesařovým kázáním] A: cesařovým kázáním; B: cesařovým rozkázáním

¹⁰⁸ B: je

¹⁰⁹ B: je

¹¹⁰ A, B: na cesaře

¹¹¹ jest ciesař nebyl tiem vinen] A: je cesař tiem byl nevinen; B: tiem nebyl vinen

Škoda veliká se stala¹

Potom jel ciesař² s kniežaty a³ pány⁴ a⁵ městy římskými⁶ zase domuov⁷, každý do svého kraje, neb se⁸ ten gzelšaft⁹ rozkradl¹⁰ a rozprchl ruozno¹¹, že ho¹² nevěděl kde vojensky¹³ hledati. A když zase táhl, i stala¹⁴ se většie¹⁵ škoda od ciesařova lidu¹⁶ a od těch měst¹⁷ v těch krajinách, kudy¹⁸ táhli, než od toho gzelšaftu¹⁹.²⁰ A tak ti zběhové přeč ujeli²¹, ještě čtyři²² neděle panovali v Elzasiech. A byla ta země tak velmi zkažena na obilí a na²³ ovoci, že jest²⁴ to nepodobná věc, neb ta jiezda toho gzelšaftu a ciesařovo zase tažení tak²⁵ velmi picovali²⁶ a zhubili²⁷. A to trvalo dlouhú chvíli, že jeden věrtel žita čtyři²⁸ zlaté platil. Potom druhé léto tak **59r** se zle²⁹ urodilo, že hlad trval šest³⁰ let pořád, ³¹ že čtvrt³² žita platila osm³³ kop a v čas deset³⁴ kop. ³⁵ A naposledy platil osmnácte³⁶ kop. A ³⁷ byli velicí morové tak, že³⁸ po toho gzelšaftu jézdě³⁹ přišlo mnoho neštěstie⁴⁰ do Elzas a do těch zemí okolo skrze⁴¹ hlad a mor a rozličné věci. Ale po druhém gzelšaftu⁴², jako

¹ Škoda veliká se stala] A, B: (A: **154v**) O mordu a ukrutenství (B: ukrutenství – lze interpretovat buď jako náležitý zápis nominativu sg. o-kmenového neutra, nebo nenáležitý zápis genitivu sg.)

² A, B: cesař

³ A, B + se

⁴ A, B + s rytieři, s panošemi; ftette

⁵ A, B + s

⁶ A: římskými: v A, B chybí

⁷ A, B: domov

⁸ A + jest

⁹ A: jistý kzelšaft; B: kzelšaft

¹⁰ A + a roztrhl; B + a roztrhal

¹¹ A, B: rózno tak

¹² B: jeho

¹³ kde vojensky] A, B ~

¹⁴ B: sta

¹⁵ se většie] A: se věčé; B: se větší

¹⁶ ciesařova lidu] A: cesařova lidu; B: cesařova lida

¹⁷ A, B + lidu, jakožto (B: jako) Štraspurčenóm chtěli pomoci; rkp A, B blíže předloze, sr. Tw 489 ad 12

¹⁸ B: kudyž

¹⁹ od toho gzelšaftu] A: od kzelšaftu; B: kzelšaftu

²⁰ v A, B zde samostatná kapitola Veliká škoda stala se jest (jest: v B chybí) od přátel (B: přátel!); rkp A, B blíže předloze, sr. Tw 489/9

²¹ ti zběhové přeč ujeli] A: ten kzelšaft pryč i jide; B: ten kzelšaft pryč ujede

²² B: IIII

²³ A, B + rozličném

²⁴ jest: v A, B chybí

²⁵ jiezda toho gzelšaftu a ciesařovo zase tažení tak] A: jézda toho kzelšaftu a cesařovo vrácení, jako zase táhl; B: jiezda toho kzelšaftu a cesařova vrácení, jako zase táhli

²⁶ A: spicovati; B: špicovali (špizowali!)

²⁷ B: hubili

²⁸ B: IIII

²⁹ se zle] A: se zle bylo; B: že bylo se zle

³⁰ že hlad trval šest] A: že trvalo šest; B: a tak trvalo VI

³¹ A, B + a tak

³² A + to slóve německy ernen; B + slóve německy eren

³³ platila osm] A, B: platil osm (B: VIII)

³⁴ B: X

³⁵ A, B + A přišlo potom, že (že: v B chybí) dvanáct (B: XII) kop; rkp A, B blíže předloze, sr. Tw 489/22

³⁶ B: XVIII

³⁷ A, B + k tomu

³⁸ tak, že] A: a tak, že; B: a také

³⁹ gzelšaftu jézdě] A: kzelšaftě jézdě a po cesařově jézdě; B: kzelšaftě jiezde a po cesařově jiezde

⁴⁰ B: nezčestie

⁴¹ B: s **64v** krze

byl⁴³ po desiatich⁴⁴ letech do Elzas prišiel⁴⁵, a bylo lidu⁴⁶ viac než prv⁴⁷ v tých krajinách. A ktoréž sú koli⁴⁸ tu veľikú škodu⁴⁹ činili, však sú⁵⁰ boli šťastní lidé a byla po nich tak dobrá léta niekoľko⁵¹ let, že bylo tak⁵² lacino víno a chléb a všecko jiné⁵³, že se bohatým⁵⁴ stýskalo, že⁵⁵ tak lacino bylo. Potom⁵⁶ bude praveno v⁵⁷ páté kapitole⁵⁸.

⁴² A, B: kzelšaftu

⁴³ A + opět

⁴⁴ B: X

⁴⁵ A, B: přitáhl

⁴⁶ A, B: lidí

⁴⁷ prv⁴⁷] A, B: dřieve v tom kzelšaftu. A leželi déle než dřevní kzelšaft

⁴⁸ kteréž sú koli] A, B: kak jsú (B: sú) kolivěk

⁴⁹ velikú škodu] B: veliké škody

⁵⁰ A: jsú

⁵¹ a byla po nich tak dobrá léta niekoľko] A, B: že po nich tak dobrá léta byla mnoho

⁵² tak: v B chybí

⁵³ a všecko jiné] A: i všecko jiné; B: i jiné všecko

⁵⁴ A: mnohým lidem již; B: mnohým lidem

⁵⁵ že: v A, B chybí

⁵⁶ A, B: Pak o jiném kzelšaftě

⁵⁷ A, B: u

⁵⁸ A, B + potom

Ciesar Karel jel do Lampart¹

To léto², jako čtli od božieho narozenie tisíc tři sta sedmdesáte³ let, i zpomenul ciesar⁴ na tu žalobu, jako⁵ mu Urban papež⁶ byl žaloval na toho pána z Medulána⁷, jakož jest o tom prv⁸ praveno. A tak⁹ chtěl rád Lamparty přitisknutí¹⁰ pod říši¹¹, neb k říši slušie. A proto táhl ciesar¹² s velikým lidem z Čech. A k tomu dali mu¹³ z Štraspurka a jiná města¹⁴ svobodná mnoho lidí a kopí¹⁵, s těmi se všemi¹⁶ táhl ciesar¹⁷ do Lampart. Najprv¹⁸ na pány medulánské¹⁹ a řka, že²⁰ ta země slušie k říši, jakož i²¹ jest. A že ciesari ve²² mnoho letech nižádné dani²³ nedali ani kterého užitka. A proto on²⁴

¹ Ciesar Karel jel do Lampart] A: César jel do Lampart s velikým lidem; B: Hojnost; rkp A a prvotisk blíže předloze, sr. Tw 490/6

² To léto] B: Toho léta

³ čtli od božieho narozenie tisíc tři sta sedmdesáte] A: četli od božého narozenie tisíc tři sta šestdesát a devět; B: četli od narození božieho MCCCCLXVIII

⁴ A, B: césar

⁵ A: ja 155r ko

⁶ Urban papež] A, B: papež Urbanus

⁷ z Medulána] A, B: melánského

⁸ A: dřeve; B: dřieve

⁹ A, B: také

¹⁰ A + a

¹¹ A, B + připraviti; gezogen

¹² A, B: césar

¹³ A + ti

¹⁴ A, B + řiská a; und des riches ftette

¹⁵ B: kopie

¹⁶ A + lidmi; volk

¹⁷ A, B: césar

¹⁸ A, B: Najprvé

¹⁹ A, B: melánské

²⁰ že: v A, B chybí, stylizováno jako císařova přímá řeč

²¹ i: v B chybí

²² ciesari ve] A, B: césari v

²³ nižádné dani] A, B: žádné dani (A: dali!)

chtěl ty pány z Medulána ssaditi²⁵ a v zemi se uvázati a jiného úředníka²⁶ tam posaditi²⁷, ješto by mu počty činil²⁸ na každé léto, a činili²⁹, což by on jim³⁰ rozkázal. A puožitky³¹ z Lampart a z jiných měst, vše chtěl sám bráti³². Mezi tiem páni medulánští opatřichu svá města a tvrže a řkúc³³: „Ciesari³⁴ netřeba platiti³⁵. Ať se tomu nenaděje, bychom jemu chtěli zemi lampartskou dáti³⁶. Avšak se k³⁷ tomu znáti chceme³⁸, že sme úředníci říše³⁹ v Lampartech. A jest li, že ciesař chce od nás⁴⁰ službu mieti, chceme jemu⁴¹ dáti rytieřuov⁴² a panoší mnoho, ješto jemu slúžiti budú⁴³ naším kázáním. Pakli chce od⁴⁴ nás zbožie mieti⁴⁵, pokojně chceme jemu rádi dáti stříebro⁴⁶ a zlato, ale země pro žádnú věc jemu⁴⁷ nedáme.“ Ale ciesař⁴⁸ mienil vždy zemi mieti.⁴⁹ A tak ležal v⁵⁰ zemi lampartské od Veliké noci až do svatého Michala. A činili mnoho šturmuov⁵¹ k tvrzem a k městóm, avšak nižádné⁵² nedobyli. ⁵³ Mezi tiem byl veliký mor⁵⁴ v ciesařově vojšťe⁵⁵ a vzal⁵⁶ veliké zbožie od těch⁵⁷ z Medulána⁵⁸ a od těch z Berúna i od⁵⁹ jiných lampartských pánuov⁶⁰ a měst. A s tiem táhl zase domuov⁶¹. A když to Urban papež zvěděl⁶², že ciesař⁶³ dal se umluviti pro zbožie a že je⁶⁴

²⁴ A + jest

²⁵ Medulána ssaditi] A: Melána ssaditi, B: Melána saditi

²⁶ A: úředlníka

²⁷ tam posaditi] B: poslati tam

²⁸ A, B: činili

²⁹ A + to

³⁰ on jim] A ~; B: on

³¹ A, B: požitky (*lze interpretovat i póžitky*)

³² sám bráti] A, B ~

³³ medulánští opatřichu svá města a tvrže a řkúc] A: melánští opatřili své tvrže a města a vecechu; B: melánští opatřili svá města a tvrže i vecechu a řkúc

³⁴ A: Césari; v B *chybí*

³⁵ A, B: plakati; wenen

³⁶ Ať se tomu nenaděje, bychom jemu chtěli zemi lampartskou dáti] A: zemi jemu chemi, Lamparty, dáti, ať se toho nenaděje, aby měl s námi, doniž je živ, váleti; B: že my jemu chceme Lamparty dáti, až se toho nenaděje, aby měl s námi, doniž živ, váleti

³⁷ k: v B *chybí*

³⁸ znáti chceme] A, B: rádi chceme (B: chceme) znáti

³⁹ sme úředníci říše] A: jsme úředlníci říští

⁴⁰ ciesař chce od nás] A, B: césař od nás chce

⁴¹ A: mu

⁴² A, B: rytieřov

⁴³ slúžiti budú] A, B ~

⁴⁴ B: na

⁴⁵ A: jmieti

⁴⁶ A: stříebro

⁴⁷ jemu: v A *chybí*

⁴⁸ A: césař

⁴⁹ pokojně chceme ... mienil vždy zemi mieti: v B *chybí*

⁵⁰ A, B + té

⁵¹ A, B: šturmov

⁵² A: žádnné; B: žádného

⁵³ v A, B *zde samostatná kapitola Zbožie přemohlo césaře; rkp A, B blíže předloze, sr. Tw 491/10*

⁵⁴ B: rumor; fterbotte

⁵⁵ ciesařově vojšťe] A: césařově vuojšťe; B: césařově vojšťe

⁵⁶ A, B: vza

⁵⁷ A, B + pánov

⁵⁸ A, B: Melána

⁵⁹ i od] A: a od; B: i ot

⁶⁰ lampartských pánuov] A: lampartských pánov; B: lampertských pánov

⁶¹ A, B: domov

⁶² Urban papež zvěděl] A, B: papež Urbanus zvědě

⁶³ A, B: césař

⁶⁴ je: v A, B *chybí*

těch pánuov z Medulána⁶⁵ nevyhnal⁶⁶, i byl⁶⁷ papež hněviv⁶⁸ a mienil⁶⁹, že to chce zjednat s konferšty⁷⁰, že ciesař⁷¹ bude říše zbaven a ssazen⁷² tak, jakož se jeho předku stalo⁷³. A když papež o to myslil a jednal⁷⁴ ukládaje, kterak by ciesaři nechut a žalost⁷⁵ učinil, i roznemuože⁷⁶ se papež a umře. A tak byl⁷⁷ prázden ciesař⁷⁸ toho papeže. Ten jistý ciesař⁷⁹ stál velmi po zboží,⁸⁰ po lidech⁸¹ a po svátosti a po drahém kamení. A cožkoli⁸² zbožie dobyl aneb mu se⁸³ dostalo⁸⁴, to on vše⁸⁵ naložil na království české, a nic na říši. On byl velmi pokojný, a což mohl dobrotú přemoci, toho hleděl⁸⁶ více nežli⁸⁷ válkami, a proto jemu šlo vše pod ruku snadně⁸⁸, veliké zbožie⁸⁹, země a lidé, ješto jeho předci **59v** těžce musili válkami a vojny⁹⁰ dobývati, to on lehce⁹¹ dobrotú a múdrostí vše přemohl. A kterakž koli najprv o ciesařství⁹² stál a byl chud, avšak⁹³ potom byl⁹⁴ tak⁹⁵ bohat, ješto před ním ve mnoho stech letech⁹⁶ tak bohatého nebylo.

⁶⁵ pánuov z Medulána] A, B: pánov z Melána

⁶⁶ A, B + jakož je byl papeži slíbil

⁶⁷ A: by

⁶⁸ A: hně**155v**viv

⁶⁹ B: zmienil

⁷⁰ s konferšty] A, B: s (A: z/) korfešty

⁷¹ A: cesař; B: cesař **65r**

⁷² říše zbaven a ssazen] A: ssazen z říše; B: sazen z říše

⁷³ se jeho předku stalo] A: jeho náměstku Ludvíkovi cesaři bylo se stalo; B: jeho náměstku cesaři Ludvíkovi bylo se stalo

⁷⁴ to myslil a jednal] A, B: o tom myslil a jednal (B: zjednal)

⁷⁵ ciesaři nechut a žalost] A, B: cesaři žalost a nechut

⁷⁶ A, B: roznemože

⁷⁷ A, B: by

⁷⁸ A, B: cesař

⁷⁹ jistý ciesař] A: jistý cesař; B: cesař

⁸⁰ B: zboží (zbozie!) i

⁸¹ A, B + i po zemiech; noch lande

⁸² A, B: cožkolivěk

⁸³ mu se] A, B ~

⁸⁴ A + stříbra aneb zlata; B + kterého stříbra aneb zlata

⁸⁵ A, B: všecko

⁸⁶ A: hledal (lze interpretovat i hlédal); B: hled'al

⁸⁷ A: než

⁸⁸ jemu šlo vše pod ruku snadně] A: mu šlo snadně vše v ruku; B: mu se snadně vše (*přísudek chybí patrně omylem písaře*)

⁸⁹ zbožie: v B chybí (*snad vypadlo i s předcházejícím slovem šlo*)

⁹⁰ A, B + a bitím

⁹¹ A: lehce

⁹² kterakž koli najprv o ciesařství] A: kakž je kolivěk, jako najprvé o cesařství; B: kakže kolivěk jako najprvé na cesařství

⁹³ a byl chud, avšak] A, B: chud byl, však (B: avšak)

⁹⁴ B: stal

⁹⁵ A, B + velmi

⁹⁶ stech letech] B: sto let

Ciesaři mnozí radili, aby dobyl Jeruzaléma a té země¹

Potom mluvila kniežata některá² a páni s ním, aby učinil jiezdu³ přes moře a dobyl Božieho hrobu a⁴ Svaté země a řkúc: „Muožeš⁵ to dobře učiniti, neb máš veliké bohatství⁶ a přátel⁷ mnoho, jako je

¹ Ciesaři mnozí radili, aby dobyl Jeruzaléma a té země] A, B: Proč cesař neučinil jězdy (B: jiezdy) přes moře

² mluvila kniežata některá] A, B: mluvili někteří kniežata

³ A: jězdu

⁴ A, B + té

tvuoj⁸ predek nikdy neměl⁹.“ I řekl¹⁰ jim cesař¹¹ a řka: „Já to znám, že s¹² boží pomocí a svých přátel¹³ mohl bych dobře velikú jiezdu udělati¹⁴ a té Svaté země dobyti. A¹⁵ skrze to by zahynul mnohý rytieř¹⁶ a panoše na moři a v¹⁷ pohanech, ješto doma ženu a dietky mají, ješto by ty osiřely a ovdověly. A také by nemohla bez veliké škody chudých lidí býti, neb sú¹⁸ králi a cesaři¹⁹ té Svaté země přede mnú často dobývali a vždy se²⁰ skrze to křesťanuom většie²¹ škoda²² stala nežli zisk²³, neb když²⁴ Svatá země od křesťanuov byla²⁵ dobyta s velikú robotú a prací a²⁶ byla dobře osazena²⁷ křesťanským lidem. A když král anebo cesař odtud²⁸ jel zase domuov a²⁹ mnohý tu dobrý člověk ostal³⁰, druhý umřel a zahynul. Ihned³¹ pohané, zberúce se mocně, táhli na ně a zbili je a vyhnali je ven³², ty, jakož jimi Svatá země byla³³ osazena, a vzali opět tu³⁴ Svatú zemi v svú moc zase³⁵. A protož³⁶, ač bychme té země dobyli s velikú robotú a prací, však bychme³⁷ jie dlúho držeti nemohli³⁸ a brániti, neb ti, kteréž bych tam ostavil³⁹ a jimi tu⁴⁰ Svatú zemi osadil⁴¹, dřieve⁴² než bych jim k retuňku zase přijel přes moře⁴³, až by ti snad dobří lidé⁴⁴ zhynuli a zhubeni⁴⁵ byli. A skrze to by se⁴⁶ křesťanstvu veliká škoda stala⁴⁷. A⁴⁸ protož já chci toho prázden⁴⁹ býti.“

⁵ A, B: Můžeš

⁶ veliké bohatstvie] A, B ~

⁷ A + také

⁸ je tvuoj] A: je tvój; B: tvój

⁹ nikdy neměl] A, B: kdy měl

¹⁰ A, B: odpovědě

¹¹ A, B: cesař

¹² T: z (!)

¹³ svých přátel] A: přátel svých pomocí; B: svých přátel s pomocí

¹⁴ jiezdu udělati] A: jězdu učiniti; B: válku učiniti

¹⁵ A, B: Ale

¹⁶ mnohý rytieř] B: mój rytieř mnohý

¹⁷ A: u

¹⁸ A: jsú

¹⁹ A, B: cesaři

²⁰ se: v B chybí

²¹ křesťanuom většie] A: křesťanóm věčé; B: křesťanów většie

²² B + se jest

²³ stala nežli zisk] A: nežli zisk stala

²⁴ A + ta

²⁵ od křesťanuov byla] A, B: byla (A: 156r) od křesťan

²⁶ a: v A chybí

²⁷ A, B + a opatřena; und behütent

²⁸ anebo cesař odtud] A, B: neb (B: aneb) cesař odtad

²⁹ domuov a] A: domów; B: domów a

³⁰ A: ostal a; B: osta a

³¹ A: A inhed

³² zbili je a vyhnali je ven] A, B: zbili a vyhnali ven křesťany

³³ Svatá země byla] A, B: byla Svatá země (B: země!)

³⁴ opět tu] B ~

³⁵ v svú moc zase] A, B: zase v svú moc

³⁶ A, B: proto

³⁷ A: bychom

³⁸ dlúho držeti nemohli] A: nemohli dlúho držeti; B: dlúho nemohli držeti

³⁹ bych tam ostavil] B: bychom tam ostavili

⁴⁰ tu: v A chybí

⁴¹ B: osadili

⁴² A: dřeve

⁴³ k retuňku zase přijel přes moře] A: zase přes moře k retunku přijel; B: jim zase přes moře k retunku přijel

⁴⁴ snad dobří lidé] A, B: dobří lidé snad

⁴⁵ zhynuli a zhubeni] A, B: zahubeni

⁴⁶ B: do (!); 65v

⁴⁷ veliká škoda stala] A, B: stala veliká škoda

⁴⁸ A: v A, B chybí

⁴⁹ A: prázen

Kterak svému synu Václavovi radil¹

Ten jistý císař² pomáhal svým přátelům velmi a byl laskav na své děti. A když se sstaral³, že již na sobě nemoci cítil, i zjednal⁴ to s konferšty a dal⁵ jim za to veliké zboží, že⁶ jeho nejstaršího⁷ syna Václava volechu⁸ jednostajně římským králem za jeho zdraví po božím⁹ narození tisíc tři sta sedmdesáte a šest¹⁰ let. Potom, když otec seděl na soudě neb měl které pilné věci¹¹ jednati, kázal svému¹² synu vždy s¹³ sebu seděti a říka k němu: „Milý synu, znamenaj pilně¹⁴ a uč se moudrostem podlé mne¹⁵ a hled', kterak¹⁶ já činím, takéž ty potom číň. A miluj své přátele a zboží, nebo zboží udělalo tě jest¹⁷ nejvyšším králem v křesťanství. Budeš li to činiti, puojdeť¹⁸ vše pod ruku a svítěžíš snadně. A což dobrotu muožeš¹⁹ přemoci, zbav²⁰ se vojen a válek, neb²¹ vojny a války lehce²² nepřicházejí. A číň lidem, chudému i bohatému, čest a buď ochoten s nimi²³ milostivě a dobrotivě, neúfaje²⁴ v svou moc. A měj papeže a biskupy²⁵ a Němce²⁶ přátele. A jestliže je²⁷ zachováš, budeš moci lépe u pokoji přebývati.“ A tak učil císař²⁸ svého syna Václava²⁹ mnohým dobrým věcem a veda jej³⁰ vždy k moudrosti³¹. To učení³² šlo synu Václavovi³³ málo k srdci a na paměť, neb jest³⁴ jeho učení a rady nechtěl poslouchati až³⁵ do dnešního dne. I bydlil³⁶, jakž mu se zdálo³⁷, ješto

¹ Kterak svému synu Václavovi radil] A, B: Ten císař učinil svého syna králem římským (římským: v B chybí)

² jistý císař] A: jistý císař; B: císař

³ se sstaral] A, B: sestaral

⁴ na sobě nemoci cítil, i zjednal] A, B: čil na sobě nemoci, i zjedna

⁵ konferšty a dal] A, B: korfešty a da

⁶ B: za (!)

⁷ A: nejstaršího

⁸ A, B: volichu

⁹ A: božím; B: božím

¹⁰ tisíc tři sta sedmdesáte a šest] A: tisíc tři sta sedmdesát šest; B: MCCCCLXXVI

¹¹ soudě neb měl které pilné věci] A, B: súdě aneb pilné věci měl

¹² A: tomu jistému; B: tomu

¹³ s: v B chybí

¹⁴ A, B: dobře

¹⁵ A, B + a ode mne; bi mir

¹⁶ A: kterať

¹⁷ nebo zboží udělalo tě jest] A: neb jest tě to udělalo; B: neb zboží uděla tě

¹⁸ A, B: pójdeť

¹⁹ A, B: móžeš

²⁰ A: zbavuj

²¹ A, B: nebt'

²² A: lechce

²³ A, B + a nakládaj s nimi

²⁴ B: neúfaj

²⁵ A: bisku[156]py

²⁶ A, B + za

²⁷ B: se jim

²⁸ A, B: císař

²⁹ Václava: v A, B chybí

³⁰ B: je

³¹ A, B: moudrostem

³² B: učení

³³ Václavovi: v A, B chybí

³⁴ A: je

³⁵ až: v A, B chybí

³⁶ I bydlil] A: A bydlí; B: A bydlil

skrže to snad³⁸ ztrati říši i **60r** vše³⁹ dobré, protože⁴⁰ nečinil⁴¹ po otcovu rozkázání⁴². A takž toho i necháme⁴³, ať stojí až⁴⁴ do božieho⁴⁵ času. ⁴⁶ A když cesař s⁴⁷ svým synem králem Václavem⁴⁸ kraloval⁴⁹ tři⁵⁰ léta a⁵¹ před svým <synem>⁵² kraloval ⁵³ třidceti⁵⁴ let u velikém panství a ⁵⁵ bohatství a veliké cti⁵⁶, i byl⁵⁷ v Praze v Čechách⁵⁸ nemocen a umřel u vigiljí⁵⁹ svatého Ondřeje u večer po božiem⁶⁰ narození tisíc tři sta sedmdesát a osm⁶¹ let a byl pochován v⁶² Praze na Hradě s velikým pláčem a žalostí obecně všech lidí⁶³, neb za něho bylo vše dobře⁶⁴ a pokoj. A prvé než⁶⁵ umřel, byl tři a třidceti⁶⁶ let římským a českým králem a cesařem dvadeceti a čtyři léta⁶⁷.

³⁷ A: zda

³⁸ snad: v A, B chybí

³⁹ A, B: své

⁴⁰ B + on

⁴¹ A: nečini

⁴² B: rozkazanie (!)

⁴³ toho i necháme] A: ho i nechajme

⁴⁴ A, B: jakž stojí až

⁴⁵ A: božého

⁴⁶ v A, B zde samostatná kapitola **Karel umřel**; rkp A, B blíže předloze, sr. Tw 493/13

⁴⁷ cesař s] A: césař s; B: césař

⁴⁸ králem Václavem] A: Václavem; v B chybí

⁴⁹ A, B: kralovali dobře

⁵⁰ B: III

⁵¹ a: v B chybí

⁵² doplněno podle rkp A; v B chybí

⁵³ A, B + césař

⁵⁴ B: XXX

⁵⁵ A + v

⁵⁶ a veliké cti: v A, B chybí

⁵⁷ i byl] A: i by; B: a by

⁵⁸ v Praze v Čechách] A, B: v Čechách u Praze

⁵⁹ umřel u vigiljí] A, B: umře na; ftarp ... an fant Andres obende, ovšem jen v red. A

⁶⁰ A: božém; B: božím

⁶¹ tisíc tři sta sedmdesát a osm] A: tisíc tři sta a sedmdesát osm; B: MCCCLXXVIII

⁶² byl pochován v] A, B: by schován u

⁶³ všech lidí] B: všichni lidé

⁶⁴ vše dobře] A, B: všecko dobré

⁶⁵ A prvé než] A: A ještě; B: Ješto

⁶⁶ tři a třidceti] A: XXX a VIII (!)

⁶⁷ a českým králem a cesařem dvadeceti a čtyři léta] A, B: králem a českým a čtrmezcieta (B: XXIII!) let césařem

O králi Václavovi¹

Václav, král český, dříve řečeného Karla císaře² syn, byl volen³ za svého otce zdraví, jakož jest dříve⁴ pověděno, když⁵ četli od božieho narození⁶ tisíc čtyři sta sedmdesátého pátého⁷.

8

¹ O králi Václavovi] A: Král Václav; B: Čtvrtý a poslední král

² Karla císaře] A, B: císaře

³ A, B + k říši; an das rich

⁴ jest dříve] A: dříve jest; B ~

⁵ A, B: ještě

⁶ A: božieho

⁷ božieho narození tisíc čtyři (sic!) sta sedmdesátého pátého] A: božieho narození tisíc tři sta sedmdesát šest let; B: narození božieho MCCCCLXXVI let

⁸ B + Tuto se konává kronika Martimiana per manus Pauli de Radnic anno Domini MCCC

Počínají se knihy¹ o všech papežích křesťanských^{2, 3}

Poněvadž⁴ tyto knihy⁵ zmienku činie o všech papežích minulých, kteříž sú nastávali⁶ jeden po druhém od prvnioho až do Jana, kterýž se psal Jan Jedenmetcietmý⁷, slušie tehdy věděti, odkud jest to slovo papež přišlo, neb v prvotnie cirkvi svatě nebyli sú⁸ papežové tiem jménem jmenováni⁹, ale každý papež prvé¹⁰ slul najvyšší¹¹ biskup, protož to slovo papa latinské jest k divu podobné.

¹ Počínají se knihy se knihy] C: Počíná se (lie!)

² C + co jich jest bylo

³ C: 18r

⁴ T: Oniewadz (!); počáteční iniciála vynechána, je však pro ni zachováno místo o výšce 7 řádků

⁵ C: kniehy

⁶ sú nastávali] C: jsú nastali

⁷ C: Jedenmezciemý

⁸ C: jsú

⁹ C: nazváni

¹⁰ prvé: v C chybí

¹¹ C: naywyššie (!)

Odkud to slovo přišlo papež¹

Nebo vidúce Vlachové, že první papeži a biskupové tak sú² stále a pevně svú vieru křesťanskú držali³, že sú⁴ téměř všickni až do svatého Silvestra mučedlníci byli⁵, kterýž byl papežem po božiem narození⁶ léta třístého patnáctého, i divie se jich stálosti a trpělivosti, říkali sú⁷ Vlachové papa, papa. Potom také, když jest Konstantinus císař velikú čest učinil svatému Silvestru papeži a sám jej po Římě⁸ vodil, vsadiv jej na bílý⁹ oř, opět sú se Vlachové velmi divili¹⁰, řkúce

¹ Odkud to slovo přišlo papež: v C nadpis chybí, kapitola plynule pokračuje

² C: jsú

³ křesťanskú držali] C: drželi křesťanskú

⁴ C: jsú

⁵ mučedlníci byli] C: mučedlnictvo trpěli

⁶ narození (!) C: narození (!)

⁷ říkali sú] C: řekali jsú

⁸ C: Římu

⁹ C: 18v

¹⁰ velmi divili] C ~

papa, papa. Odtud jest¹¹ prišlo to slovo papež. Latinníci vědie, že to slovo papa jest interiectio mirantis, to jest slovo divenie. Ale jakož sem prvé řekl, že každý, ktož jest¹² byl v tom duostojenství¹³ duchovním¹⁴, slul jest najvyšší¹⁵ biskup, protož slušie věděti, že Pán náš Ježíš¹⁶ Kristus v Zákoně novém seděl jest na tom duostojenství¹⁷ tři a třiceti let. A což více ote dne narození božieho až do Velikého pátku první biskup najvyšší, jakož nám to¹⁸ písma mnohá okazují a viera naše, a to v ty časy, když jest jeho Pán Buoh všemohúci z své božské tajnosti a milosti ráčil na tento svět poslati za Oktaviána, římského císaře, Druhého¹⁹, kralování jeho čtyřicátého druhého²⁰ léta, kterýžto biskup najvyšší²¹ narodil se v Betlémě Judově z Marie Panny o puol noci²². Tento biskup najvyšší²³, jsa poslušen v svém úřadě, Bohu otci obětoval jest²⁴ samého se za hříechy lidské otci svému na oltáři kříže, kterážto²⁵ obět byla jest Pánu Bohu, otci jeho²⁶, velmi vzácná a líbezná²⁷, neb sú²⁸ mnohým lidem hříechové jich odpuštění skrze vylití jeho krve nevinné²⁹. Tento biskup první a najvyšší³⁰ ustanovil jest³¹ křest na obmytí a shlazení hříechu provorozeného³². Tento biskup první ustanovil křest'anóm³³ u Veliký čtvrtek, aby jeho tělo svaté jedli a jeho svatú krev pili pod zpusobem chleba a ví^{60v}na³⁴, a to na památku svého svatého³⁵ umučení nevinného a³⁶ na posílnění v pokušeních proti diáblu. Tento biskup ustanovil³⁷ jest také svaté pokání³⁸ lidem těm, kteříž by v který hříech³⁹ upadli po křtu, na odpuštění jich hřečhuov⁴⁰ a jiná mnohá ustanovení⁴¹ a přikázání svá ustanovil⁴² jest.⁴³

¹¹ Odtud jest] C: Odkud

¹² jest: v C chybí

¹³ C: duostojenství; lze však interpretovat i jako nenáležitě zapsaný tvar substantiva dostoienství

¹⁴ C + najvyšší

¹⁵ C: Naywyllie (!)

¹⁶ C: Geziefs (!)

¹⁷ C: duostojenství; lze však interpretovat i jako nenáležitě zapsaný tvar substantiva dostoienství

¹⁸ jakož nám to] C: jakožto nám

¹⁹ Oktaviána, římského císaře, Druhého] C: císaře Oktaviána Druhého, císaře římského

²⁰ čtyřicátého druhého] C: druhého a čtyřicátého

²¹ biskup najvyšší] C ~

²² z Marie Panny o puolnoci] C: o puol noci z Marie Panny

²³ C: naywyllie (!)

²⁴ jest: v C chybí

²⁵ C: 19r

²⁶ jeho: v C chybí

²⁷ vzácná a líbezná] C: libá a vzácná

²⁸ C: jsú

²⁹ vylití jeho krve nevinné] C: nevinné jeho krve vylití

³⁰ C: naywyllie (!)

³¹ ustanovil jest] C: ustavil křest'anuom

³² C: prvního přirozeného

³³ ustanovil křest'anóm] C: ustavil jest křest'anuom

³⁴ tělo svaté jedli a jeho svatú krev pili pod zpusobem chleba a ví^{60v}na] C: svaté tělo přijímali, nevinného beránka nerozdielného, ale živého

³⁵ svého svatého] C: jeho

³⁶ C + to

³⁷ C: ustavil

³⁸ svaté pokání] C ~

³⁹ který hříech] C: které hříechy

⁴⁰ T: hřečhuo (!); C: hřečhuov

⁴¹ C: nová ustavenie

⁴² svá ustanovil] C: ustavil

⁴³ text předchozích dvou kapitol nevychází z Polonovy kroniky, sr. Pol 87–108

O svatém Petru

Po umučení¹ a vzkříšení² a na nebe³ vstúpení⁴ Pána našeho Jezukrista ihned to léto prvně svatý Petr apoštol, syn Januov z krajiny galilejské od Betsaidy⁵, bratr svatého Ondřeje apoštola, držal⁶ jest biskupství v krajinách na východ slunce od Jeruzaléma⁷ a tu byl čtyři léta, kdežto jest první mši slúžil⁸, říkáje takto: „Otče náš, jenž jsi na⁹ nebesích.“ Potom přišel do Antiochie léta narození Pána¹⁰ Jezukrista třicátého osmého¹¹, to bude páté léto po jeho umučení¹², a tu jest dosáhl stolice biskupské. A to biskupské duostojenství držal, jako toho lidé den pamatují o masopustě a druhdy u postě, když krátký masopust¹³, to jest na stolici vsazení svatého Petra.¹⁴ A tudy¹⁵ v Antiochii byl a kázal sedm let. Odtad¹⁶ pak přibral se do Říma a tu byl biskupem pětmetcietma¹⁷ let a sedm měsícuov¹⁸ a dní osm. Tento jest sepsal tu v Římě dvě epištoly¹⁹, jenž slovú kanoniky. Také jest sepsal Čtení svatého Marka, nebo svatý Marek byl jest jeho pomocník a posluchač a syn ze křtu²⁰. Také jest zjednal a zřídil toho měsíce září biskupov šest a²¹ kněží deset a jáhnův²² sedm. Léta pak narození²³ božieho čtyřicátého čtvrtého²⁴ svatý Marek svá čtení vydal²⁵ a byl mor veliký²⁶ v Římě a okolo. Pak nevelmi po mnohém času svatý Petr poslal svatého Apolinariše do Raveny.²⁷ V ty časy bylo po Římu najvlídnější a najslovutnější a najznamenitější u velikosti²⁸. Poslal také do Fradopapie²⁹, toho města. Marka pak, svého vykladače, po sepsání³⁰ čtení v Aquileji poslal jest do Ejipta, kterýžto také jest³¹ založil kostel v Alexandrii³².

¹ C: vmučení (!)

² C: wzkrziślenie (!)

³ C: nebesa

⁴ C: wstúpenie (!)

⁵ C: Betsaidu

⁶ C: držel **19v**

⁷ C: Jerusalema

⁸ první mši slúžil] C: slúžil prvně (prwnie!); lze interpretovat i jako nesprávně zapsaný tvar adjektiva) mši

⁹ C: v

¹⁰ C + našeho

¹¹ C: XXXVIII.

¹² C: vmučení (!)

¹³ o masopustě a druhdy u postě, když krátký masopust: v C chybí

¹⁴ A to biskupské duostojenství ... vsazení svatého Petra: text nevychází z Polonovy kroniky, sr. pol 106

¹⁵ C: tu

¹⁶ C: Odtud

¹⁷ C: pětmezdcietma

¹⁸ a sedm měsícuov] C: měsícuov sedm

¹⁹ C: epištoly

²⁰ C: křtitby

²¹ a: v C chybí

²² C: jáhnuov

²³ C + Syna

²⁴ čtyřicátého čtvrtého] C: XL svatý Matuš čtení sepsal. Pak léta čtyřicátého třetího

²⁵ svá čtení vydal] C: vydal svá čtení

²⁶ veliký: v C chybí; **20r**

²⁷ C + neb to město Ravena

²⁸ najznamenitější u velikosti] C: u velikosti najznamenitější

²⁹ do Fradopapie] C: Syra do Papie; Syrum Papiam

³⁰ T: sepsanie (!)

³¹ jest: v C chybí

³² C: Alexandrii

Extra litteram¹

¹ Extra litteram: v C nadpis chybí

Potom svatý Apolinariš byl vyhnán z Raveny a kázal na poli kavkám. A nazajtršie na den svaté Máří Magdaleny² mučedlnictvo jest konal. A proto pravie, že na ten den na každé léto se všie krajiny³ sletie se kavky k obědu k Raveně.⁴ Poslal jest také svatý Petr do rozličných měst po Vlaších⁵ učedlníky své kázati, jakožto svatého Samana, Potencia, Altina, Marcela⁶, jenž byli z sedmdesáti⁷ ze dvou menších⁸ učedlníkuov, a mnohé jiné po rozličných miestech. U Vlaších⁹ pak svatý Pavel, jakož v Skutciech apoštolských jest položeno, proto, že se jest odvolal před ciesaře do Říma¹⁰, z židovstva přišed, najal jest sobě před městem hospodu obecnú a tu jest s bratřími, to jest s křesťany, o slovo života rozjímal a mluvil a velmi svátost jeho¹¹ skrze divov¹² činěnie a zázrakuov městu Římu oznámena jest, neb také velmi veliké scházení z domu ciesařova¹³ bývalo jest¹⁴ u něho, neb i mistr ciesaře Nerona řečený Seneka častokrát jest s ním čeledností a obcováním obýval, s ním rozmlúval¹⁵. A když sú¹⁶ spolu usty v usta rozmlúvati nemohli¹⁷, tehdy po listech vespolek sú se následovali¹⁸. Ale že jest svatý Pavel před Neronem ciesařem vypravoval, kterak zpuosob¹⁹ tohoto světa ohněm se má rozpustiti a vypáliti, a on **61r** všecky ty, kteříž sú²⁰ jemu v tom věřili, kázal²¹ ohněm spáliti a jeho, svatého Pavla, jakožto toho, jenž jest proti ciesařské velebnosti provinil podlé práv lidských, odsúdil a přikázal, aby jemu hlava jeho byla sřata. Byli sú²² také učedlníci svatého Pavla mužie výborní a²³ osvícení, jakožto Timoteus, Titus, Trosinus, Onosius²⁴ a mnozí jiní, kteréžto do rozličných krajin světa²⁵ pro příčinu kázanie rozeslal jest.

² Máří Magdaleny] C: Márie Magdaleny (Mangdaleny!)

³ všie krajiny] C: všech krajin

⁴ Potom svatý Apolinariš ... k obědu k Raveně: *text nevychází z Polonovy kroniky, sr. Pol 106*

⁵ C: vlastech; in Gallias

⁶ C: Marcina; Marcialem

⁷ C + a

⁸ C: menšliech (!)

⁹ C: Vlašiech

¹⁰ C: Ři**20v**ma

¹¹ jeho: v C *chybí*

¹² C: divuov

¹³ C: ciesařova

¹⁴ jest: v C *chybí*

¹⁵ s ním čeledností a obcováním obýval, s ním rozmlúval] C: čeledností a obcováním obýval s ním a mluvil

¹⁶ C: jsta

¹⁷ C: nemohla

¹⁸ sú se následovali] C: jsta se následovala

¹⁹ C: zpuosoba

²⁰ C: jsú

²¹ C + je

²² C: jsú

²³ C: **21r**

²⁴ Trosinus, Onosius] C: Trosinus, Onozius; Trophinus, Onesimus

²⁵ krajin světa] C ~

Ustanovenie¹ svatého Petra

Blahoslavený a svatý Petr apoštol, první biskup po Pánu Jezukristovi, ustanovil² jest, aby před Velikú nocí³ čtyřidceti dnuov se postili⁴ a před božím narozením⁵ tři neděle a čtvrtú ne plnú, jakož⁶

¹ C: **Ustavenie**

² C: ustavil

³ Velikú nocí] C: Velikonocí

⁴ se postili] C ~

⁵ božím narozením] C: Boziem narozeniem (!)

⁶ C: jakžto

advent káže na památku prvnioho a poslednieho přístie Pána našeho Jezukrista. O biskupství⁷ a o smrti těchto svatých píše Gelazius papež⁸ takto řka: „Svatý římský kostel řádným ustanovením zborův⁹ svatých obecných nad jiné kostely povýšen jest, ale hlasem našeho Pána¹⁰ Jezukrista a čtením svatým prvnio místo obdržal¹¹ jest, a to když jest řekl: „Ty si Petr a na tu skálu¹² ustavím já cirkve mů.“ Jemužto jest dáno tovaristvo¹³ blahoslaveného svatého Pavla, kterýžto ne v rozličný¹⁴ čas, jakožto kacíři¹⁵ pravie a bájí, ale v jeden¹⁶ čas, ¹⁷ v jeden den, v jednom městě Římě s svatým Petrem pod Neronem cesařem oba mučedlnictvem¹⁸ korunována jsta a nade všemi jinými městy přítomností svého tělesenství a svým svatým a poctivým¹⁹ vítězstvím převýšila sta²⁰. A tak aby stolice římského kostela prvnio byla duostojenstvím a nade všemi jinými městy, a²¹ ačkoli v Antiochii prvnio stolice časem byla jest. Pak trpěla sta svatý Petr a svatý Pavel poslednieho léta cesařování Neronova²² a ten Nero byl jest první²³ morděř křesťanuov. A kterakž koli jednu branú vyvedena sta²⁴, však svatý Petr k té cestě veden jest²⁵, jenž slóve Aurea neb²⁶ Aureola, kdežto ukřižován jest i pohřben²⁷, a svatý Pavel veden jest k stěti k té cestě hostinské ad aquas Salinas²⁸. Pak za časuov Kornelia papeže Řekové byli sú²⁹ ukradli těla svatých apoštolův³⁰, chtie je zanést do Řekuov. Ale diáblové³¹ ti, kteří sú³² v modlách obývali, božskou mocí jsúce přinuceni, volali sú³³ řkúce: „Mužie, Římané³⁴, spomozte, neb bohy³⁵ vaše pryč nesú.“ Křesťané, domnievajíce se, že by ta řeč byla o apoštolech, a pohané, že by byla o jich bozích, a tak shromáždívše se křesťané i pohané³⁶, běželi po nich. A vidúce to Řekové, po nich běžie³⁷, těla ta svatá uvrhli v jednu šachtu mezi hroby apoštolské. Ale skrze papeže Kornelia jsú³⁸ vyňaty odtud. A když sú pochybovali, které by kosti byly svatého Petra a které svatého Pavla, křesťané, když sú se modlili a postili, bylo jim

⁷ C: biskupství; nelze vyloučit také chybně zapsaný tvar subst. biskupství

⁸ C + a

⁹ řádným ustanovením zborův] C: ižádným ustavením zboruov; nullis...

¹⁰ našeho Pána] C ~

¹¹ C: obdržel

¹² na tu skálu] C: tú skálú; super hanc petram

¹³ C: tovarystvo

¹⁴ ne v rozličný] C: nerozličný

¹⁵ C: kacieři

¹⁶ C: 21v

¹⁷ C + a

¹⁸ C: mučedlnictvem

¹⁹ C: poctivým

²⁰ C: jsta

²¹ a: v C chybí

²² C: Neron

²³ C: prvnio (!)

²⁴ vyvedena sta] C: vedena

²⁵ k té cestě veden jest] C: veden jest k té cestě

²⁶ C: aneb

²⁷ i pohřben] C: a pohřben

²⁸ k té cestě hostinské ad aquas Salinas] ad aquas Salvias in via Hotiensi

²⁹ C: jsú

³⁰ C: apoštoluov

³¹ C: diáblé

³² C: jsú

³³ C: jsú a

³⁴ C: Římané

³⁵ C: 22r

³⁶ křesťané i pohané] C: pohané i křesťané

³⁷ po nich běžie] C: že běžie po nich

³⁸ papeže Kornelia jsú] C: Kornelia papeže

božím zpuosobem odpoveděno a řečeno, že většie sú³⁹ kazatelovy, totiž⁴⁰ Pavlovy, a menší rybárovy, totiž⁴¹ Petrovy, kteréžto potom Silvester svatý⁴² rovně převážil jest a posvětil, obojích v jich kostelech pochoval a položil jest.

³⁹ většie sú] C: většie jsú

⁴⁰ C: psáno zkratkou, nelze vyloučit interpretaci totižto

⁴¹ C: psáno zkratkou, nelze vyloučit interpretaci totižto

⁴² Silvester svatý] C ~

Druhý papež

Linus, Vlach¹ z krajiny Tustia, z otce Eustulána², seděl jest na duostojenství³ papežském let jedenácte⁴, měsiece tři, dnuov třinácte. Tento Linus z přikázanie svatého Petra ustavil jest, aby žena s přikrytú hlavú do kostela chodila. Tento mučedlnictvem⁵ koru^{61v}nován jest a pohřben jest in Vitatorio⁶ podlé těla svatého Petra devátý den⁷ měsiece října. Pravie ti, kteříž o stolicí římského kostela lépe sú se zeptali, že Linus a Kletus neseděli sú jako biskupové, ale jako nejvyššieho biskupa spomocníci, jimžto svatý Petr za svého⁸ života jeden úrad dal jest, totižto⁹ rozdavače věcí kostelních, a on sám svatý Petr toliko na modlitby¹⁰ a na kázanie oddal¹¹ se jest. A proto, že tak velikým úradem a mocí jsú obdařeni, zaslúžili sú¹², aby v počtu mezi biskupy položení byli, neb zajisté svatého Klimenta svatý Petr náměstkem učinil jest. Tento blahoslavený svatý Linus, když jest diábly vyháněl a mrtvé křiesil a mnohé divy činil a mnoho křtil a Saturna¹³ konšelovu dceru diábla zprostil, ten Saturnus, naděje se, že by to skrze čary dělal, jal jest jeho a rozličnými mukami jeho ztrýznil. Potom jeho kázal stieti. A¹⁴ ačkoli tělo jeho najprvé¹⁵ bylo in Baticano¹⁶ pohřbeno, však potom od Řehoře, biskupa ostienského, s velikú slavností kněžstva¹⁷ a žakovstva do toho města, jenž Ostia¹⁸ slóve, jest doneseno a v kostele většiem¹⁹ svatého Vavřince pohřbeno²⁰.

¹ C: Italicus

² z otce Eustulána] ex patre Esculano

³ C: duostojenství

⁴ C: jedenácte

⁵ C: mučedlnictvem

⁶ pohřben jest in Vitatorio] C: poh^{22v}řben in Vitatorio; sepultus in Vaticano

⁷ T: deň (!)

⁸ C + zdravého

⁹ C: totiž; psáno zkratkou, nelze zcela vyloučit interpretaci totižto

¹⁰ C: motlitby

¹¹ C: otdal

¹² C: jsú

¹³ C: Saturnovu

¹⁴ A: v C chybí

¹⁵ C: najprv

¹⁶ T: Batycano (!); C: Baticano (!); Vaticano

¹⁷ T: kniezľtwa (!); C: kněž^{23r}stva

¹⁸ in Hostiam

¹⁹ C: větčiem

²⁰ C: pohřbeno

Třetí papež

Kletus, rodem Římenín, z krajiny Vitopatricio¹, z otce Eviliána², seděl jest jedenáct³ let, měsíc jeden, dnuov jedenáct⁴. Tento z příkázanie svatého Petra pětmetcietma⁵ kněží posvětil jest⁶ v Římě měsiece prosince. Mučedlnictvem korunován jest toho⁷ měsiece máje a pohřben⁸ při těle svatého Petra⁹ in Vaticano. A přestalo jest biskupstvie pět a třidceti dnuov. Tento biskup první našel jest v svých listech klásti¹⁰ salutem et apostolicam benedictionem, totižto¹¹ zdravie a apoštolské požehnání. Tento také biskup všem lidem píše, dokazuje a potvrzuje i pochvalu putování svatého a zvláště, ktož putuje k svatému Petru, potvrzuje, že jest tak spomocna ta pút a navštěvování svatého Petra, jako by se kto postil dvě lété¹². A ty klne, kto púti k svatému Petru překážejí a odrazují.

¹ C: Vitropatricia; Vico Patricio

² Emiliano

³ C: XI

⁴ dnuov jedenáct⁴] C: dní jedenáct

⁵ C: XXV

⁶ jest: v C chybí

⁷ toho: v C chybí

⁸ C: pohřeben

⁹ T: patra (!)

¹⁰ v svých listech klásti] C: psáti v svých listech

¹¹ C: totiž; psáno zkratkou, nelze zcela vyloučit interpretaci totižto

¹² kto postil dvě lété] C: dvě lété postil

Čtvrtý papež

Kliment, rodem Římenín, z krajiny Celiomonte¹, z otce Faustina, ² počal seděti léta od narození syna božieho devadesátého a seděl let devět, měsiece dva, dní deset³. Tento biskup, když jest mnoho knih křesťanských sepsal, mučedlnictvem jest korunován. Tento učinil jest, aby sedm krajin bylo rozděleno písařem⁴, aby každý v své krajině pilně spisoval skutky mučedlníci a na ně se pilně zeptal. Tento biskup, ačkoli⁵ od svatého Petra byl⁶ jest k biskupství⁷ vyvolen, však jest⁸ přinutil Lina a Kleta, aby před ním biskupy⁹ byli. A tak svatý Kliment skrze volenie první¹⁰ jest po svatém Petru, ale třetí¹¹ po vstúpení¹². A protož on píše v epištole¹³ k svatému Jakubu Jerolimianskému¹⁴ a říká: „Šimon Petr když jest porozuměl, že se konec jeho života blíží, v konventu bratrském, to jest v sebrání křesťanuov jsa postaven, dosah¹⁵ ruky mé, ¹⁶ řekl jest: „Bratře¹⁷, tohoto Klimenta zpuosobuji a utvrzuji¹⁸, aby po mně byl biskupem městským, jenž jest

¹ Celio monte

² C: 23v

³ C: X

⁴ C: písařuom

⁵ C: ač koli

⁶ byl: v C chybí

⁷ C: biskupstwie (!)

⁸ jest: v C chybí

⁹ C: biskupie

¹⁰ C: první; lze však spíše interpretovat i jako chybně zapsaný tvar N sg. první; primus

¹¹ C: tržetie (!)

¹² C: wstúpenie (!)

¹³ v epištole: v C chybí

¹⁴ C: Jerolimianskému

¹⁵ C: dosáhl jest

¹⁶ C + a

¹⁷ C: Bratře

¹⁸ C: zřezuji

od počátka až do skonanie ve všech věcech tovaryšem¹⁹ mým byl. A když sem já k nohám jeho padl, odchyluje se a vzdaluje cti a duostojenství²⁰ a stoli^{62r}ce, odpověděl mi jest: „Ty, boje se hříechu,²¹ než kdyby viděl lid boží v nebezpečnosti vln a mořských²² tokuov, a ty, moha tomu lidu pomoci, i utíkal by, aby nepomohl? Sám o sobě toliko pečuješ a zřeníe²³ máš a neprohlédáš k tomu, což obecného jest.“ Tělo tohoto svatého Klimenta vedlé Cersony, kdežto na púšti byl²⁴ vypověděnec, v moři, jenž slóve Pentikum²⁵, bylo jest uvrženo a také²⁶ dlúho ležalo²⁷. Ale když jest mnoho let zběhlo a moře s toho místa odešlo, skrze svatého Cyrila, moravského biskupa a téměř všech Slovan apoštola, božským slovem přeneseno jest za času Mikuláše Prvního, papeže římského, a v kostele svatého Klimenta skrze papeže a lidu římského s velikú ctí pochován jest, v kterémžto také kostele nadepsaný svatý Cyrilus, ne po mnohých dnech poslední dny své zavřev, pochován jest, divy mnohými stkvěje se. Tento²⁸ Kliment ustavil jest, aby stolice biskupská na nejvyšším místě byla postavena, na kteréžto²⁹ stolici biskup sedě³⁰, mohl by všecky opatřiti a ode všech³¹ opatřen býti. Tento také svatý Kliment ustanovil³², aby pokřtěný, jakž najspíeš muož³³, byl biřmován aneb potvrzen, neb jinak by nebyl dokonalý křesťan, kterýž by biřmování bez núze, ale z nedbalivosti³⁴ a zvuole opustil a jím pohrdal.

¹⁹ C: tovaryšem

²⁰ C: duo^{24r}stojenství

²¹ C + stolice utiekáš, jist bud', že více hřešíš

²² C: lze interpretovat i mořských

²³ C: zřiezenie

²⁴ C + jest

²⁵ C: Pentikulum

²⁶ C: tam

²⁷ C: leželo

²⁸ C + svatý

²⁹ C: ^{24v}

³⁰ C: seděl

³¹ C + také

³² C: ustavil jest

³³ najspíeš muož] C: najspíeše muože

³⁴ C: netbálnivosti

Extra litteram

Tento svatý Kliment od svatého Petra druhý jest ustaven, kterýžto volenie papežské jest ustanovil, jakož jest¹ svatý Petr kostelu ustanovil² a v přesném chlebě on posvěcoval. Též i svatý Kliment i svatý římský kostel posvěcoval jest. A tak neproměnitelně až dosavad zachováno. Ten³ svatý Kliment po umučení⁴ svatého Petra poslal jest Dionýsia Ariopagitského do Vlach pro kázanie slova božieho. Ti také, kteříž sú⁵ byli od svatého Petra poslání, seděli sú biskupy⁶, svatý Apolinariš v Raveně a v Aqvitaní a svatý Lazar, jehož Pán Buoh z mrtvých vzkřiesil, byl biskupem v Marsilie⁷. Také jeho dvě sestře Marta a Maria Magdalena mnoho duší sú⁸ získaly. Pak svatú Martu pochoval jest v Tarasku⁹ sám Pán náš Ježíš¹⁰ Kristus s biskupem Florentinem, ano se tomu lidí mnoho dívalo,

¹ jest: v C chybí

² C: ustavil

³ C: Tento

⁴ C: vmuczenie (!)

⁵ C: jsú

⁶ sú biskupy] C: jsú biskupi světi

⁷ C: Marsilí

⁸ C: jsú ^{25r}

⁹ C: Tarařtu (!)

neb jest tiem své hospodyně chtěl¹¹ poctíti. Tento svatý Kliment ustanovil¹² jest odsudek kletby proti zatvrzeným a neposlušným, jakož od svatého Petra a apoštoluov kostelu jest vydáno. Ten ustanovil¹³, aby doktorové aneb učitelé a učenie v kostelech bylo, a ustavil, aby biskupové¹⁴ měli arcipřisty¹⁵, jenž jsú a mají býti oči biskupské. Tento Kliment z vydání svatého Petra apoštola vzal jest z Zákona, aby požívali posvátného rúcha¹⁶ při slúžení¹⁷ mše svaté a huol anebo¹⁸ berlu aby biskupi¹⁹ měli a prsten a plášť, a zpuosob jiných věcí jistých vydal²⁰ a zachovati přikázal.²¹

¹⁰ C: Jezus

¹¹ své hospodyně chtěl] C: chtěl své hospodyně

¹² C: ustavil

¹³ Ten ustanovil] C: Tento ustavil

¹⁴ C: biskupi

¹⁵ C: alcipřisty

¹⁶ C: písar pův. zapsal chleba, následně slovo škrtil

¹⁷ C: služení rucha (!); rúcha: škrtnuto písarem

¹⁸ C: aneb

¹⁹ C: biskupie

²⁰ C + jest

²¹ **Extra litteram** ... přikázal: kapitulu nezachycují existující edice Polonovy kroniky, sr. však tutéž pasáž v rkp NK XIX B 26, 20v–21r

Pátý papež jest¹

Anakletus Aténský, z otce Antiocha, léta od narození syna božieho stého a druhého seděl let devět, měsíce dva, dnuov² deset. A stalo jest³ potom biskupstvie dnuov třináct⁴. Tento na paměť svatého Petra a jiných biskupuov udělal jest⁵ místo, kde by se biskupové pochovávali. Ten tů⁶ mučedlniči korunú korunován jest a pohřben⁷ **62v** při těle svatého Petra třetí den⁸ měsíce črvna. Tento ustanovil⁹, aby kněžie¹⁰ ani brady, ani kštice, to jest dluhých vlasuov, nenosili¹¹. O tomto Anakletovi Euzebius v svých knihách nic nepraví¹², než die, že Anakletus a Kletus¹³ týž jest. Ale Damasus papež v své kronice římských biskupův¹⁴, kterúz svatému Jeronýmovi píše, pokládá rozdiel mezi Kletem a Anakletem. A praví, že Kletus byl jest rodem Římanín¹⁵, ale Anakletus Řek. A netoliko v tom, ale i v jiném kronika Euzebiova se nesjednává. Tento ustanovil¹⁶ jest na mši říekati¹⁷ pax vobis a Dominus vobiscum a et cum spiritu tuo a amen.¹⁸ Ustanovil¹⁹ také, aby biskupové světili kněžstvo²⁰ a žakovstvo postiece se. Tento také blahoslavený biskup všechny

¹ **jest**: v C chybí

² C: dní

³ jest: v C chybí

⁴ C: třináct

⁵ C: **25v**

⁶ Ten tů] C: Tento

⁷ korunován jest a pohřben] C: jest korunován a pohřben

⁸ T: deň (!)

⁹ C: ustavil

¹⁰ C: kněz

¹¹ C: nenosil

¹² C: nieprawie (!)

¹³ a Kletus (Akletus!): v C chybí

¹⁴ C: biskupuov

¹⁵ rodem Římanín] C: Římenín

¹⁶ C: ustavil

¹⁷ C: řekati

¹⁸ Tento ustanovil ... amen: text nevychází z Polonovy kroniky, sr. Pol 112

¹⁹ C: Ustavil

²⁰ T: knieztwo (!)

křesťany napomínal jest listy svými, aby kněžstvo nad jiné lidi ctíli, pravě a tvrdě, že ti, kteříž oběti Bohu obětují, nemají trápení ani zamucování býti, ale snášení²¹ a ode všech lidí aby ctěni byli²². Také jest tomu chtěl, aby kněžie a zvláště²³ biskupové, když mše²⁴ svaté slúžie, svědky při sobě měli, aby dojištění byli, že Pánu Bohu dokonale oběti obětují. Trpěl jest pod Trojanem cesařem²⁵.²⁶

²¹ T: fnašenie (!)

²² aby ctěni byli] C: ctěni (czťieni!) mají býti

²³ C: zvláště

²⁴ C: mše (!)

²⁵ C + římským

²⁶ Trpěl ... cesařem: text nevychází z Polonovy kroniky, sr. Pol 112, nelze vyloučit opis z následující kapitoly

Šestý papež

Evaristus, rodem Řek, z otce Žida řečeného Juda¹, z města Betléma, léta od narození syna božieho stého jedenáctého² seděl jest devět let, měsícův³ sedm, dni dva a přestalo jest biskupství dnuv osmnácte⁴. Tento jest kněžím v Římě titule⁵ rozdělil a sedm jáhnův ustanovil⁶, aby pilně ostříehali a šetřili, když biskup káže, a to pro blud, kterýž mohl biskupu připsán a přiložen býti od nenávisníkův, a tak, aby biskup zlů pověstí nebyl narčen, aby slovu božiemu nebylo utrháno. Tento také ustanovil, aby manželstvo od rodičův zjevně⁷ se stalo a puosobilo⁸ i smlouváno a potom aby bylo od kněží ohlášeno a požehnáno. Trpěl jest mučedlnictvo⁹ pod Trojanem cesařem, když jest křesťany mordoval skrze svú zlú radu. A pohřben¹⁰ při těle svatého Petra času toho, svatý Šimon¹¹ apoštol když byl ve stu a ve dvácí¹² letech zahuben a svatý Ignacius byl vydán zvěři, aby sežrán byl.¹³

¹ z otce Žida řečeného Juda] C: z otce řečeného Juda; ex patre ludeo nomine Iuda

² T: gedenaczdteho (!); C: XIho

³ C: měsícův

⁴ dnuv osmnácte] C: dní XVII

⁵ C: tituly

⁶ jáhnův ustanovil] C: jáhnuv ustavil

⁷ C: zevně

⁸ C: působilo

⁹ mučedlnictvo: v C chybí

¹⁰ C: pohřben

¹¹ C: Šimon

¹² C: XXti

¹³ času toho ... sežrán byl: text patrně vychází z paralelní kapitoly věnované císaři Trajánovi, sr. Pol 113

Sedmý papež

Alexander, rodem Římenín, z otce Alexandra, z krajiny Cipritauri¹ léta narození² božieho stého dvaměticetného³ seděl osm let, měsícův pět, dva dni⁴. A přestalo jest⁵ biskupství pět a třicet dní. Ten jest ustanovil⁶, aby voda s solí k kropení byla⁷ požehnána, a tů, kdež lidé přebývají, aby

¹ Capri Tauri

² C + Syna

³ C: dvamezietného

⁴ měsícův pět, dva dni] C: dni dva a pět měsícův

⁵ jest: v C chybí

⁶ C: ustavil

⁷ C + svěcena a

bylo kropeno. Tento prikázaním ciesaře Adriána vsazen jest v žalář a Hermes, první města, kterýž⁸ skrze něho uvěřil, a Evencius kněz a Teodolus jáhen, kteřížto všickni a mnozí jiní s papežem Alexandrem rozličnými mukami jsouce zmučeni, mučedlnictvem jsú⁹ korunováni. Ale Alexander papež tehdaž na cestě numenické jest pohřben¹⁰, potom do kostela svaté Sabiny¹¹ jest přenesen. Tento na pamět umučenie Pána Jezukrista v kanonu přidal jest qui pridie až do tohoto¹² slova hoc est corpus meum. Tento¹³ také ustanovil¹⁴ jest, aby víno s vodú na mši bylo smiešeno na znamenie jednoty a spojení¹⁵ Krista s cirkví svatú a obět¹⁶ aby byla z přesného chleba a v malěj¹⁷ částce řka: „Tato obět čím¹⁸ ředšie, **63r** tiem dražšie.“

⁸ C: kterýžto

⁹ mučedlnictvem jsú] C ~

¹⁰ C: pohřben

¹¹ svaté Sabiny] C: svatého Sabny (!); Sancte Sabine

¹² C: toho

¹³ C: **27r**

¹⁴ C: ustavil

¹⁵ C: spojenie

¹⁶ T: opiet (!)

¹⁷ C: malé

¹⁸ C: čiem

Tuto již o papeži osmém¹

Sixtus, rodem Římenín, z otce Pastor², z krajiny, jenž slóve Via lata, česky široká cesta, léta božieho stého třidcátého seděl let deset, měsiece tři, jeden a třidceti dnuov³ a přestalo jest dni dva. Ten jest ustanovil⁴, aby třikrát na mši říkali Sanctus, Sanctus, Sanctus, Dominus Deus Sabaoth⁵ a aby se⁶ nedotýkali jiní posvátných věcí⁷, jedině ti, ktož příslušejí. Tento za branú, jenž⁸ vede do Papie, s'at jest, kdežto Pán Kristus zjevil se jest svatému Petrovi⁹ a svatý Petr řekl jest: „Pane, kam jdeš“ et cetera¹⁰. A pohřben¹¹ jest při těle svatého Petra in Vaticano¹². Těch časuov velké¹³ ukrutenstvie na křesťany všudy rozpálilo se jest a rozmohlo tak, že již velmi málo bylo¹⁴ těch, kto by se směli praviti a nazývati¹⁵ křesťané, neb když jsú¹⁶ do jedné krajiny, jenž slóve¹⁷ Galia, žádali a prosili křesťané někteří zuostalí, aby jim byl některý muž poslán, jenž by lucernu téměř již do konce zhašenú zase¹⁸ osvietil, to jest vieru křesťanskú. Poslal jim Peregrina biskupa s mnohými jinými, kterýžto biskup mnohé na vieru křesťanskú obrátil. ¹⁹ Mučedlniči korunú jest korunován²⁰.

¹ Tuto již o papeži osmém] C: Osmý papež

² C: Pastora

³ jeden a třidceti dnuov] C: dnuov jeden a třidceti

⁴ C: ustavil

⁵ C: savaoth (!)

⁶ C: fie (!)

⁷ C + jiní

⁸ C: ješto

⁹ C: Petru

¹⁰ et cetera: v C chybí

¹¹ C: pohřben

¹² T, C: viaticano (!)

¹³ C: veliké

¹⁴ velmi málo bylo] C: bylo velmi málo

¹⁵ se směli ... a nazývati] C: směli ... a nazévati se

¹⁶ C: sú

¹⁷ C: **27v**

¹⁸ C: zafie (!)

¹⁹ C + A

²⁰ jest korunován] C ~

Tento svatý Sixtus ustavil jest²¹, aby korporál nebyl z hedvábie²² tkaný, ale z čistého lnu nebarveného a žena aby se²³ nedotýkala posvátných osudí oltářních ani ubrusuov. Tento také ustanovil²⁴ jest, aby ten nižádný²⁵, ktož by byl povolán k stolici a k duostojenství²⁶ papežskému, chtěl li by se zase k kostelu svému navrátiti, aby nebyl zase²⁷ přijímán bez papežských listuov²⁸. Tento pohřben²⁹ jest u oltáře svatého Petra, kdežto odpočívají Linus, Kletus, ³⁰ Anakletus, Anaristus³¹. A kterakž koli mnoho svatých jest to oltář, však toliko slóve oltář svatého Sixta.

²¹ jest: v C *chybí*

²² nebyl z hedvábie] C: z hedvábie nebyl

²³ C: fie (!)

²⁴ C: ustavil

²⁵ C: ižádný

²⁶ C: duostojenstwie (!)

²⁷ zase: v C *chybí*

²⁸ C: *písař pův. opsál ubrusuov, následně škrtl*

²⁹ C: pohřben

³⁰ C + a

³¹ Anaristus] C: a Naristus; et Euaristus

O papeži devátém¹

Teoforus, rodem z Anageriky², počal jest a přijal duostojenství³ léta božieho stého a čtyřicátého. A seděl jest jedenácte⁴ let, měsíce tři, dnuov dvamezcietma⁵. Tento jest obnovil puost, aby se sedm neděl postili před Velikú nocí a aby nižádné⁶ mše neslúžil před tercí. Ustanovil⁷ jest také, aby před posvěcováním⁸ oběti zpievali ymnu anjelskú⁹ a aby na božie narození mše zpievali¹⁰ s gloria in excelsis Deo. Tento mučedlniči korunú jest korunován a pohřben¹¹ při těle svatého Petra. ¹² Pak puost sedm neděl a zvláště kněžím¹³ prikázal jest a řka: „Jakož přísnější¹⁴ život ¹⁵ má býti kněžský nad laikovský¹⁶ a rozšafnější¹⁷, též i puost má býti užší a rozšafnější¹⁸. A ty neděle všickni¹⁹ knězie od masa a od rozličných krmí aby se²⁰ zdrželi. Pak tři mše slúžiti²¹ na Vánoce ustanovil²² jest. První v kuropění²³, při puolnoci, když se jest Kristus ráčil naroditi²⁴ v Betlémě. Druhou na úsvitě, ješto již

¹ O papeži devátém] C: Devátý

² Anachorita

³ C: duostojen^{28r}stvie

⁴ C: XIte

⁵ C: XXIIa

⁶ C: nižádný

⁷ C: Ustavil

⁸ C: poŕwieczowaniem (!)

⁹ C: andělskú

¹⁰ mše zpievali] C: tři mše slúžili; ... cantari tres misas

¹¹ jest korunován a pohřben] C: korunován jest a pohřben

¹² C + A

¹³ T: knížym (!)

¹⁴ C: przifnieyflie (!)

¹⁵ život] C: život a puost; vita

¹⁶ kněžský (kniezlfky!) nad laikovský] C: užší (vzflie!); *asi chybou písaře (opisovače), sr. též následující – patrně neopsal celý řádek*

¹⁷ C: rozšafnieyflie (!)

¹⁸ též i puost má býti užší a rozšafnější: v C *chybí*

¹⁹ neděle všickni] C: všecy neděle

²⁰ C: fie (!)

²¹ slúžiti: v B *chybí*

²² C: ustavil

²³ T: kuropeni (!); C: kuropenie (!)

dennice svietí, kedyžto pastýři v jesličkách Pánu Jesukristu klaněli se²⁵ a modlili. Tretie mše aby byla ve dne slúžena v hodinu tretí²⁶ na **63v** znamenie toho, že nám se osvietil den našeho vykúpenie.

²⁴ ráčil naroditi] C: narodil

²⁵ pastýři v jesličkách Pánu Jesukristu klaněli se] C: v jesličkách pastýři klaněli sú se Pánu Jezukristovi

²⁶ C: trzetie (!)

¹ Desátý papež

Ignimi², rodem Řek z Atén, o jehožto otci nevie se, léta narozenie božieho stého padesátého seděl léta čtyři, měsiece tři, dnuov sedm. Ten³ jest kněžstvo⁴ zřiedil a úřady rozdával. Pohřben⁵ v kostele svatého Petra. Tento ustanovil⁶, aby jeden kmotr nebo kmotra pokřtěného z studnice vody přijímal. A⁷ mučedlnictvem korunován jest. Tento jest psal jednu epištolu vuobec všem křesťanóm⁸ o Bohu trojiem a jednom a o vtělení syna božieho, plnú vieru křesťanskú v sobě zavierající. Tento také ustanovil⁹ jest, aby žádný kromě římského biskupa nevyslychoval pře biskupa které krajiny ani jeho odsuzoval, leč by prvé pře jeho před biskupy přisedících krajín byla ohlášena.

¹ C: **28v**

² Yginnus

³ C: Tento

⁴ T: kniežstvo (!)

⁵ C: Pohřeben

⁶ C: ustavil

⁷ A: v C chybí

⁸ C: křesťanuom

⁹ C: ustavil

Jedenáctý papež

Pius ¹, rodem z Vlach, z města Aquileia, z otce Rufina, léta božieho² stého³ padesátého čtvrtého seděl let jedenácte⁴, měsiece čtyři, dní jedenmezcieta⁵, pod jehožto biskupstvím Hermes knihy⁶ jest sepsal, v nichžto⁷ přikázáno jest, aby vzkříšenie Kristovo v⁸ jiný den nebylo svčeno než v neděli. Tento také přikázal jest⁹, aby kacieř ten, kterýž by pošel z židovského kacieřstva, a¹⁰ přijat byl a pokřtěn. Ten ustanovil¹¹ jest ráduov pět k¹², kněžství¹³ jest mučedlnictvem korunován a pohřben¹⁴ při tělu¹⁵ svatého Petra. Za toho časov¹⁶ Polykarpus, biskup z Efezu, svatého Jana

¹ C + Prvý

² T: bežieho (!)

³ stého: v C chybí

⁴ C: jedenácte

⁵ C: XXIa

⁶ C: kniehy

⁷ C: nichž **29r**to

⁸ v: v C chybí

⁹ jest: v C chybí

¹⁰ a: v C chybí

¹¹ C: ustavil

¹² k: v C chybí

¹³ T: kniežtvi (!)

¹⁴ C: pohřeben

¹⁵ C: těle

¹⁶ toho časov] C: těch časuov

apoštola učedník, prišiel¹⁷ do Říma, mnoho lidí od kacieřského bludu odvedl jest, kteřížto učením Valentinovým¹⁸ Cerdonovým byli sú porušeni. Časov¹⁹ těch byle sta dvě panně přesvaté, jménem jedna Potenciána a Praxedis²⁰. Pak kto a kteraký byl, ješto to²¹ Hermes, předeepsaný doktor,²² učitel viery a²³ týž papež, ukazuje a řka: „Těchto²⁴ časov²⁵ Hermes, doktor a učitel²⁶, stkvěl se jest mezi námi. A ačkolivěk²⁷ my den velikonoční, den boží předpověděný, světíme a slavíme ku posilnění²⁸ duší, témuž Hermovi²⁹ anjel boží v oděvu³⁰ zjevil se jest a přikázal, aby Veliká noc Páně v nedělní den byla ode všech svěcena, jehož³¹ i my mocí apoštolskú a papežskú zvěstující potvrzujem³².“ Tento Pius ustanovil³³ jest, aby kněz ten, kterýž biskupu hrozí a protiví se³⁴,³⁵ byl ssazen a světským vydán.³⁶

¹⁷ C: přišed

¹⁸ Valentinovým Cerdonovým] C: ... a ...; Valentini et Cerdoni

¹⁹ C: Časuov

²⁰ C: Braxedis

²¹ ješto to] C: jest to

²² C + a

²³ a: v C chybí

²⁴ T: tichťo (!); lze interpretovat i jako tvar zájmena tý, jednalo by se však o ojedinělý výskyt v celém textu

²⁵ C: časuov

²⁶ C + písem a viery

²⁷ C: ač kolivěk

²⁸ C: poľynenie (!)

²⁹ T: hermow (!)

³⁰ v oděvu: v C chybí; in habitu

³¹ ode všech svěcena, jehož] C: svěcena ode všech, 29v jehožto

³² C: potvrzujeme

³³ C: ustavil

³⁴ C: fie (!)

³⁵ C + aby

³⁶ Tento Pius ... světským vydán: text nevychází z Polonovy kroniky, sr. Pol 116

Dvanáctý¹ papež

Anicetus, rodem Syrský, z otce Devikomira², přijal biskupství léta božieho stého šedesátého pátého a³ seděl patnácte⁴ let, měsíce tři⁵, dni čtyři⁶. A prázdné stalo dní patnácte⁷. Tento také ustanovil⁸, aby kněz brady a kštice nenesl a aby měl korunu okrouhlú. Tento jest ustanovil⁹, aby biskup nebyl svěcen, jedině najméně od tří biskupov, nebo i apoštolé, jakož on praví¹⁰, to jsú¹¹ zachovávali. Pakli má arcibiskup svěcen býti,¹² všickni z krajin okolních mají při tom býti, jakož i všickni dluž^{64r}ni jsú¹³ poslušni býti jemu. Item ustavil jest, má li který biskup co činiti proti svému arcibiskupu, nemá toho jinam vznášeti¹⁴, jedině k svému staršiemu anebo¹⁵ k stolici papežské.

¹ C: Dvanáctý

² C: Jana; ex patre Iohanne de vico Mirra

³ a: v C chybí

⁴ C: patnácte

⁵ C: III

⁶ C: IV

⁷ prázdné stalo dní patnácte] C: přestalo dní XV

⁸ C: ustavil

⁹ C: ustavil

¹⁰ C: prawie (!)

¹¹ C: sú

¹² C + ti

¹³ C: sú

¹⁴ C: znášeti

Tento pohřben¹⁶ jest k cestě anebo u cesty, kteráž¹⁷ vede do Apie¹⁸, na hřbitově Kalixta¹⁹. Času toho Ireneus, doktor slavný, lugdunenský kostel zpravoval jest.

¹⁵ C: aneb

¹⁶ C: pohřben

¹⁷ anebo u cesty, kteráž] C: ješto

¹⁸ C: Papie; in via Apia

¹⁹ C: Kalieta **30r**; Calixti

Třináctý¹ papež

Soter, rodem z Kampánie,² z otce Konkordio³, z města Fundana⁴, léta narození božieho stého sedmdesátého pátého⁵ seděl jest⁶ let devět, měsíce tři, dní jedenmezietma. A stalo jest⁷ dní dvamezietma⁸. Ten ustanovil jest⁹, aby žádná jeptiška ubrusuov posvátných se nedotýkala a aby velum nesla. Také jest ustanovil¹⁰, aby žádná za pravú manželku nebyla jměna, leč by skrze kněze požehnána za oltářem¹¹ byla a od rodičuov slavně a zjevně byla dána a ostřichána, varující se mnohých přehod¹², které se přiházejí při manželství¹³. Tento jest mučedlnictvem korunován a pohřben¹⁴ v kostele svatého Petra. Časuov těch catafrige kacieři zjevili se¹⁵, kteřížto z Frygie krajiny, od nichž počátek mají, sú¹⁶ nazváni. Ti pravie, že Duch svatý ani apoštolóm¹⁷, ani jiným dán jest, než toliko jim, jichžto rozmnožitelé byli jsú Montanus, Priska a Maxila¹⁸.

¹ C: Třinádctý

² písař C omylem pokračoval až následujícím papežem Eleuteriem, textově kritický komentář se tedy srovnává s touto, byť nenáležitě vřazenou, pasáží, nacházející se na fol. 30v–31r

³ C: Abunda

⁴ z města Fundana: v C chybí; de civitate Fundana

⁵ C + Tento Soter

⁶ jest: v C chybí

⁷ jest: v C chybí

⁸ C: XXII **31r**

⁹ Ten ustanovil jest] C: Tento Soter ustavil

¹⁰ C: ustavil

¹¹ za oltářem: v C chybí

¹² C: přihod

¹³ C: manželství; nelze vyloučit chybný zápis L sg. subst. manželství

¹⁴ C: pohřben

¹⁵ C: fie (!)

¹⁶ C: jsú

¹⁷ C: apoštoluom

¹⁸ jsú Montanus, Priska a Maxila] C: Mantanus, Prista a Maxila; Montanus, Prisca et Maximilla

Čtrnáctý papež¹

Elenterius², rodem Řek, z otce Abundio³, z města Nikapolis⁴, léta božieho stého osmdesátého čtvrtého seděl jest patnácte⁵ let, měsiecuov šest, dní pět. A přestalo dní⁶ deset. Tento přijal jest listy

¹ Čtrnáctý papež] C: XIIIItý. Tuto má státi Soter, neb sú jeho skutkové, a napřed Elenterius až do cifry neb přetržení

² T: ellenterius (!); Eleutherius

³ z otce Abundio (T: Abnudio!); v C chybí, sr. však v přechozí kapitole; ex patre Habundio

⁴ z města Nikapolis: v C chybí; de oppido Nycopolis

⁵ jest patnácte] C: XV

⁶ pět. A přestalo dní: v C chybí

od Lucia, krále z Británie, že chce křesťanem býti z rozkázanie jeho. ⁷ Ten svým dekretem ustanovil⁸ jest a potvrdil, aby nižádná⁹ krmě, kteráž by byla užitečná, od křesťanuov nebyla odmietána a zaháněna, kteráž by byla řádná a tělesná. V ty časy bylo jest v Britanii osm biskupuov modlářských. A jiná kronika praví¹⁰, že jich bylo osmmezcieta, kteřížto sluli jsú¹¹ flamines, mezi nimižto byli sú tři archiflamines. Pak z přikázanie dřeve řečeného papeže svatého dřeve¹² řečený Fugamus¹³ a Dimidianus tu, kdež sú byli flamines, zdělali biskupy, a kdež archiflamines¹⁴, tu arcibiskupy. Tento mučedlníci korunú korunován jest a pohřben¹⁵ u svatého Petra in Vaticano¹⁶. Časóv¹⁷ těch Apolinariš v Irapoli¹⁸ a Dionýsius v Korintu za najosviecenějšie¹⁹ biskupy jměni jsú²⁰. Tento také²¹ svatý papež ustanovil²² jest, aby nižádný²³ z úřadu svého nebyl odvržen, leč by prvé byl obžalován. ²⁴ Protož nebyl jest utvrzen²⁵, a což jest mezi tím činil²⁶ mezi apoštoly vedlé úřadu duostojenství, ²⁷ za pravé jest zuostalo²⁸. Přikázal jest také, aby obyčejem nižádným²⁹ odsudek nebyl vydán proti tomu, čiežto při súde³⁰, když by jeho tu nebylo.

⁷ C + jemužto papež poslal jest Fugana a Dimidiána, kteřížto dřieve řečeného krále pokřtili s jeho lidem; *rkp C blíže předloze, sr. Pol 116*

⁸ C: ustavil

⁹ C: ižádná

¹⁰ C: pravwie (!)

¹¹ jsú: v C chybí

¹² C: dřieve

¹³ C: Fugianus; Fuganum

¹⁴ C: archi30v flamines

¹⁵ C: pohřeben

¹⁶ T: batycano (!); C: Baticano (!), *opraveno písařem na W*

¹⁷ C: Časuov

¹⁸ C: Irapolí

¹⁹ C: najosviecenějšie

²⁰ C: byli

²¹ Tento také] C ~

²² C: ustavil

²³ C: žádný

²⁴ C + dovodě toho tím, že Pán náš Jezus Kristus věděl jest Jidáše býti zlodějem, ale že jest nebyl obžalován

²⁵ nebyl jest utvrzen] C: jest nebyl otvržen; nullus ... deiceretur

²⁶ mezi tím činil] C: činil

²⁷ C + to

²⁸ jest zuostalo] C ~

²⁹ C: ižádným

³⁰ čiežto při súde] C: čížto při súde

Patnáctý¹ papež

Viktor, rodem z Afriky, z otce Felixa, léta božieho dvústého seděl jest² let deset, měsiece dva, dní deset. Ten ³ otázce kněžské⁴ o dni velikonočním⁵, kdy by měl svěcen býti, svolal jest collegium v Alexandří⁶ palestin64vské, při kterémžto ⁷ consilium⁸ byl jest papež Viktor, Narcistus, patriarcha jeruzalémský, Teofilus⁹, biskup z Cesaré, a Hyrenkus¹⁰, biskup lugdymenský¹¹, kdežto ustaveno

¹ C: Patnáctý

² jest: v C chybí

³ C + k

⁴ T: kniežke (!)

⁵ T: velikonočiem (!)

⁶ C: Alexandří

⁷ C: 31v

⁸ T: Confylilium (!)

⁹ C: Teofilus; Theophilus

jest, aby Veliká noc vždycky byla svěcena¹² v neděli měsíce dubna po čtrnáctém¹³ dni až do jedenmezdcietného¹⁴ dne, nebo mnozí tehdaž biskupové v Azí a na východ slunce s Židy světili sú Velikú noc¹⁵ boží. Tento svatý ustanovil¹⁶ jest, aby v núzi a v potřebu kterýžkoli¹⁷ člověk, buď v řece, buď v studnici, buď v moři, mohl se pokřtiti, když toliko vyznání bude pravé viery křesťanské. Tento pod Severem kniežetem mučedlnictvem jest korunován a pohřben¹⁸ u svatého Petra in Vatikano¹⁹, jehož svátek bývá²⁰ pátý den měsíce srpna.

¹⁰ C: Hyreneus; Hyreneus

¹¹ C: lukdynenský

¹² Veliká noc vždycky byla svěcena] C: vždycky Veliká noc svěcena byla

¹³ C: čtrnáctém

¹⁴ C: jedenmezdcietného

¹⁵ světili sú Velikú noc] C: sú světili Velikonoc

¹⁶ C: ustavil

¹⁷ C: kterýžto koli

¹⁸ C: pohřben

¹⁹ C: Baticano (!); písarem (?) opraveno na W

²⁰ C + v

Šestnáctý¹ papež

Zeferinus, rodem Římenín, z otce Habunda², počel jest seděti na stoličce léta božieho narození³ dvoustého desátého a seděl let devět, měsícuov jedenácte⁴, dní devět⁵. Tento ustanovil⁶ jest v⁷ přítomnosti všech kněží i kráľuov, aby všickni křesťané⁸ ve dvanácti⁹ letech a v síle tělo a krev¹⁰ Pána Jesukrista¹¹ na Velikú noc přijímali. A učinil ustavenie kostelnie, aby všecka nádobie kostelnie byla stklenná aneb čistcová¹². Pohřben¹³ jest na hřbitově svatého Kalixta v Apí. Času toho Alexander, biskup z Kapadocie, když jest pro náboženství byl přijel do Jeruzaléma, když ještě živ byl Narcistus, toho města biskup, a již u věku starém¹⁴ jsa, i umřel jest za něho. Týž Alexander skrze zjevení¹⁵ byl jest¹⁶ volen biskupem jeruzalémským. Ten Zeferinus ustanovil¹⁷ jest, aby patriarcha ani primas ani metropolitani proti obžalovanému biskupu odsudku nevynášel, leč by prvé měl moc papežskou. Také jest ustanovil¹⁸, aby svěcenie kněží a jáhnův¹⁹ v čas ustavený, kdež

¹ C: Šestnáctý

² C: Habuno; Habundio

³ narození: v C chybí

⁴ C: XI

⁵ C: VIII

⁶ C: ustavil

⁷ v: v C chybí (omylem písare)

⁸ C: 32r

⁹ C: dvanácti

¹⁰ a krev: v C chybí; heucharistiam

¹¹ C: Jezukrista

¹² kostelnie byla stklenná aneb čistcová] C: sklenná aneb čistcová byla

¹³ C: Pohřben

¹⁴ již u věku starém] C: u věku starém již

¹⁵ C: zevenie

¹⁶ jest: v C chybí

¹⁷ C: ustavil

¹⁸ C: ustavil

¹⁹ C: jáhnuov

množstvie ľudí prístojí, slavně bývalo a dala²⁰ se a aby byli k tomu ti, ktož mají svěcení býti, hodní a zkušené lidé a učení²¹.

²⁰ C: dalo

²¹ lidé a učení] C: a učení lidé

Sedmnáctý¹ papež

Kalixtus, rodem Římenín, z otce Demetrio², z města Ravenata³, počal⁴ léta božieho dvústého⁵ osmnáctého a seděl pět let, měsíce dva, dní deset. Ten jest ustanovil⁶ kostel Matky božie za Tiberú a ustanovil⁷ puost suchých dní. Ten jest učinil hřbitov, jenž nynie slóve hřbitov⁸ svatého Kalixta, kdežto veliké množstvie mučedlníkuov svatých jest pohřbeno. Tento jest mučedlnictvem korunován a pohřben⁹ v svém hřbitově, kterýž jest udělal. Tento jest ustanovil¹⁰, aby nižádný¹¹ skrze svatokupectvie v kněžstvo¹² přijat nebyl a aby nižádný¹³ nekupoval ani prodával svěcenie. Toho času veliký díel Capitolum božským ohněm jest uhořalo¹⁴. Také ruka ta zlatá¹⁵ té modly Jovis blýskaním jest rozpuštěna.

¹ C: **Sedmnáctý**

² C: Demetria

³ C: Ravena; de regione urbe Ravennata

⁴ C + seděti

⁵ C: dvů**32v**stého

⁶ C: ustavil

⁷ C: ustavil

⁸ hřbitov: v C *chybí*

⁹ C: pohřben

¹⁰ C: ustavil

¹¹ C: ižádný

¹² T: kniežstvo (!)

¹³ C: ižádný

¹⁴ božským ohněm jest uhořalo] C: jest uhořalo božským ohněm

¹⁵ ta zlatá] C: zlaté

Osmnáctý¹ papež

Urbanus, rodem Římenín, z otce Ponciána², počal jest a přijal duostojenstvie léta božieho dvústého šestmezcítmého³. A seděl let třinácte a⁴ měsiecuov dvanáct⁵, dní devět a přestalo dní třidceti⁶. Ten byl z krajiny Via lata a učinil kostelnie nádobie posvátné, všecky⁷ stříbrné **65r** a zlaté⁸ a čistcové⁹. A obrátil Valeria, urozeného Pira¹⁰, chotě svatě Cecilie, kteréž jest až i k koruně mučedlničie dovedl¹¹. Tento Urbanus byl člověk urozený, od své mladosti křesťan ctnostný i zdržlivostí ozdobený, náměstek Kalixtuov v úřadu duostojenstvie učiněný. A když jest ještě mord¹² na

¹ C: **Osmnáctý**

² C: Pauciána; Ponciano

³ C: XXXVII

⁴ třinácte a] XIIIIt,

⁵ C: XII

⁶ C: XXXti

⁷ C: všecko

⁸ C: **33r**

⁹ C: počistcované

¹⁰ Valeria, urozeného Pira] Valerianum nobilissimum virum

¹¹ C: přivedl

¹² jest ještě mord] C: ještě mor

křesťany se rozmáhal, mnohokrát z města byl vyhnán, ale od věrných křesťanuov zase byl¹³ povolán. A když ještě vždy pilen byl¹⁴ kázanie a křtění¹⁵, po těžkém a smrtném žalářování s'at jest. A pod oltářem s svatú Cecilíí s¹⁶ Maximiánem a s¹⁷ Valeriánem jest pohřben¹⁸. Toho času římský kostel dědinami počel¹⁹ vládnúti. A z těch puožitkův²⁰ rozdával svatý Urban písaróm²¹ a žakuom těm, kteříž sú skutky svatých mučedlníkův²² popisovali, neb předtiem toliko křesťanstvo bylo jest živo ku podobenství²³ apoštoluom, berúce prvnie věci pro chudé.

¹³ zase byl] C ~

¹⁴ ještě vždy pilen byl] C: jest byl vždy pilen

¹⁵ C: křtěníe

¹⁶ Cecilíí s] C: svatú Cecilí a

¹⁷ s: v C chybí

¹⁸ C: pohřben

¹⁹ dědinami počel] C: počal dědinami

²⁰ C: užitkuov

²¹ C: písarúom

²² C: mučedlníkuov

²³ C: podobenftwie (!)

Devatenáctý¹ papež

Poncianus ² léta božieho dvústého bez jednoho třicátého seděl³ pět let. Ten byl rodem Římenín Kalpurvia⁴. ⁵ Byl nesen na púšť⁶ do ostrova řečeného Sardue⁷ a tam mučedlnictvem korunován, jehožto svatý Fabianus přivedl⁸ do Říma na lodi⁹ a pohřbl jeho na hřbitově svatého Kalixta k cestě Apia. ¹⁰ Po Ponciánovi praví¹¹, že byl Cyriakus papežem a že by seděl toliko jeden rok a tři měsiece, ale že jest¹² byl proti vuoli kněžské sstúpil¹³ s papežství¹⁴ a udělán papežem Anterus. Ten Cyriakus s jedenácti¹⁵ tisíci pannami, kteréž jest v Římě pokřtil, bral se ¹⁶ do Agripinie, a proto nenie počten v počtu mezi biskupy nebo¹⁷ papeži, nebo sú se kardinálové domnievali i mnozí jiní, že by ne pro náboženstvie, ale pro kochání¹⁸ těch panen papežstvie opustil, ačkoli¹⁹ on²⁰ jsa pannú se pannami mučedlníci korunú korunován jest, jakož se v legendě o pannách²¹ čte a pokládá²².

¹ C: XIX.

² C + rodem Římenín

³ bez jednoho třicátého seděl] C: XIX. (!) se **33v** děl

⁴ Ten byl rodem Římenín Kalpurvia: v C chybí; ex patre Calpurnio

⁵ C + A potom

⁶ na púšť: v C chybí; in exilium

⁷ C: Sardinie; Sardinie

⁸ C: přivezl

⁹ C: lodí

¹⁰ C + Pak

¹¹ C: pravie

¹² jest: v C chybí

¹³ C: stúpil

¹⁴ C: papežstvie

¹⁵ C: jedenácti

¹⁶ C + pryč

¹⁷ C: a

¹⁸ pro kochání] C: při chování (chowanie!); propter oblectamenta

¹⁹ C: ač koli

²⁰ on: v C chybí

²¹ o pannách: v C chybí

²² a pokládá: v C chybí

Papež dvadcatý¹

Anterus neb² Anterikus³, rodem Řek, léta narození Syna božieho dvústého třicátého sedmého seděl léta tři⁴ a měsíc jeden⁵, dní jedenácte⁶. Tento ustanovil⁷ jest, aby s stolice na stoli biskupovu⁸ mohli přeneseni býti proto, aby mohli skutky mučedlničie popisovati.⁹

¹ Papež dvadcatý] C ~

² C: nebo

³ Anterius

⁴ C: III

⁵ C: je 34r den

⁶ C: XI

⁷ C: ustavil

⁸ C: biskupové

⁹ C + Ten jest mučedlnictvem korunován a pohřben na hřbitově svatého Kalixta; *rkp C blíže předloze, sr. Pol 120*

Jedenmezietmý papež

Fabianus, rodem Řek, z otce Fabio, léta ¹ božieho dvústého čtyřicátého čtvrtého² seděl let třinácte³, měsícův dvanácte⁴. A přestalo sedm⁵ dní. ⁶ Celiomontis. Ten Fabianus ⁷ ustanovil⁸, aby u Veliký čtvrtek křížmo ⁹ posvěcovali. Mučedlnictvem jest korunován a pohřben¹⁰ na hřbitově svatého Kalixta, od Decia¹¹ jsa s'at pro vieru křesťanskú.

¹ C + narození Syna

² čtyřicátého čtvrtého] C: XLIIIho

³ C: XIIIt

⁴ měsícův dvanácte] C: měsiecuov XIIIt

⁵ C: VII

⁶ C + Byl rodem z krajiny; Hic fuit de regione

⁷ C + jednu chvíli s přátely svými s jednoho místa vracováše se a papež byl umřel. I přistúpil málo blíže k těm, kteříž o volení budoucího papeže rozmlúvali, konce té věci očekávajíce, hned holubice bílá s nebe sletěvší sedla jest na hlavu jeho a řkúci: „V Římě biskupem zjednán a posvěcen budeš.“ A tak byl jest božím způsobením vyvolen. A ihned ustavil sedm písařuv, aby skutky mučedlničie popisovali; *rkp C blíže předloze, sr. Pol 120*

⁸ C: Ustavil také

⁹ C: 34v

¹⁰ C: pohřben

¹¹ od Decia] C: ot Dacia; a Decio

Dvadcatý a druhý papež¹

Novacius², kněz kostela³ římského, dosáhl ⁴ biskupstvie a učiněn jest kacieřem za ciesaře Decia, proti kterémužto consilium v městě římském svoláno jest a slaveno, na němž jest bylo šedesát biskupuov sebraných kromě jiného kněžstva⁵, nebo tento kacieř v hříech lidem upadlým naději milosti božie zapieral jest. A proto na tom sboru⁶ to zkazivše ustanovili⁷ sú, že padlým lidem v hříechy milostivě milost božie jest zaslíbena, když jediné obrátili by se skrze pokání pravé.

¹ Dvadcatý a druhý papež] C: Papež XXIIty

² C: Ponacianus; Novacianus

³ C: kostelu

⁴ C + jest

⁵ T: kniežftwa (!)

⁶ C: boru (!)

⁷ C: ustavili

65v Třetí a dvadcatý papež¹

Kornelius, rodem Římenín, z otce Justina, léta božieho dvústého padesátého druhého seděl tři léta, měsiece dva², dní deset³. Ten ustanovil⁴, aby kněžie pro jistú příčinu mohli přísáhati a⁵ chtěli. Tento Kornelius papež, jsa prošen od své Luciny, těla svatého ⁶ Petra a svatého Pavla z hrobuov zdvihl jest a Lucina tělo svatého Pavla položila jest v poli svém k cestě Hostinské, ale tělo svatého Petra Kornelius položil jest vedlé toho miesta, kdež jest ukřižován v chrámě Appolinis⁷ in Vaticano ⁸ paláce Neronova. A potom z příkázanie ciesaře Decia Kornelius svatý mučedlnictvem jest⁹ korunován.

¹ Třetí a dvadcatý papež] C: Třimezdcietmý papež tento

² C: II

³ C: X

⁴ C: ustavil

⁵ C: ač

⁶ C: 35r

⁷ C: Appolonis; Apolinis

⁸ C + u

⁹ mučedlnictvem jest] C: jest mučedlnictvem

Papež čtvrtý a dvadcatý¹

Lucinus, rodem Římenín, z otce Porfyria, léta božieho dvústého padesátého šestého² seděl jest³ na duostojenství⁴ léta tři, měsiece tři⁵, dní také tři. Tento také ustanovil⁶, aby dva kněžie⁷ nebo ⁸ jáhnové vždycky byli při biskupu. Pro blud ten prvé byl vypověděn. Potom, když se⁹ k svému kostelu ¹⁰ navrátil, z příkázanie Valeriána hlava jest jemu s'ata.

¹ Papež čtvrtý a dvadcatý] C: Čtrmezdcietmý papež

² padesátého šestého] C: LVIho

³ jest: v C chybí

⁴ C: duostojenstvě (lze interpretovat i jako nenáležitý tvar substantiva duostojenství)

⁵ C: III

⁶ také ustanovil] C: ustavil jest

⁷ dva kněžie] C: kněže dva

⁸ C + tři; et tres

⁹ C: lie (!)

¹⁰ C + zase

Papež dvadcatý a pátý¹

Stefanus, rodem Římenín, z otce Juliána, léta božieho dvústého² padesátého osmého³ seděl léta čtyři, měsiece tři, dní patnácte⁴. Ten jest ustanovil⁵, aby kněžie a jáhnové na každý den v kostelech aby⁶ užívali rúcha posvátného. Tento když jest mnoho pohanstva obrátil na vieru křesťanskú a

¹ Papež dvadcatý a pátý] C: XXVtý papež

² C: dvú 35v stého

³ C: VIIIho

⁴ C: XV

⁵ C: ustavil

⁶ aby: v C chybí

mnoho těl mučedlníků⁷ pochoval a když skrze jeho prosby⁸ modly padly, když mši odslúžil, na jeho stolici kázali⁹ mu hlavu stieti.

⁷ C: muczedlniczich (!)

⁸ C: prozby

⁹ C + jsú

Papež šestý a dvacátý¹

Sixtus, rodem² Řek, z otce Sofor, léta narození božieho dvústého šedesátého druhého seděl dvě³ léta, měsícuov šest⁴, dní dvamezciatma⁵. Tento ustanovil⁶, aby mše slúžena byla na oltáři, ještě jest⁷ toho dřieve nebylo. Tento⁸ Sixtus, s⁹ svatým Felicistinem¹⁰ a¹¹ Agapitem přiveden před Decia císaře, ¹² hlavy sú jim stínány, jichž jest svatý Vavřinec s¹³ svatým Ipolytem a s mnohými jinými svatými v¹⁴ mučedlnictvu následoval den pátý potom.

¹ **Papež šestý a dvacátý]** C: XXVItý papež

² C + z

³ C: II

⁴ C: VI

⁵ C: XXII

⁶ C: jest ustavil

⁷ jest: v C *chybí*

⁸ C + svatý

⁹ s: v C *chybí*

¹⁰ C: Felicisinem; Felicissimo

¹¹ C + s

¹² C + a

¹³ s: v C *chybí*

¹⁴ v: v C *chybí*

Papež dvacátý a sedmý¹

² Dionýsius z Mnichova³, jehož rod se nenalézá, léta božieho dvústého šedesátého pátého seděl dvě⁴ léta, měsíce tři, a stalo jest osm⁵ dní. Tento jest osady a hřbitovy rozdělil a jednomu každému právo zvláštne ustanovil⁶. Přikázal, aby všickni a každý⁷ na svých mezích osadních dosti měli⁸, a v cizí se⁹ nepletli a neuvazovali. Tento mučedlnictvem jest korunován a pohřben¹⁰ s jinými papeži.

¹ **Papež dvacátý a sedmý]** C: Sedmmezdcietmý papež

² C: 36r

³ z Mnichova] ex monacho

⁴ C: II

⁵ jest osm] C: VIII

⁶ zvláštne ustanovil] C: jest ustavil zvláštne

⁷ C + zvlášť aby

⁸ dosti měli] C ~

⁹ cizí se] C: cizie se (lie!)

¹⁰ C: pohřben

Papež dvacátý a osmý¹

Felix, rodem Římenín, z otce Konstantina, z krajiny Kapritauri², léta božieho dvústého šedesátého osmého seděl dvě³ léta, měsíce tři. A přesta⁴ osm dní. Tento ustanovil⁵, aby na pamět

¹ **Papež dvacátý a osmý]** C: XXVIII. papež

² C: Kapritari; Capritauri

³ C: II

mučedlníkův⁶ svatých mše byly slouženy. Tento učinil jest kostel na cestě Aurelia míli od Říma^{66r}, kdežto jest pohřben⁷.

⁴ C: přestalo

⁵ C: ustavil

⁶ C: mučedlníkuov

⁷ C: pohřben

Papež dvadecátý devátý¹

Eurycianus², rodem z Tustie, z otce Marmo³, z města Luna⁴, přijal duostojenstvie léta narozenie⁵ Syna božieho dvústého sedmdesátého druhého⁶. Seděl osm let, měsiecuov deset⁷, dní osm. Tento jest ustanovil⁸, aby obilé a bob první na oltáři⁹ žehnány byly. Tento jistý papež po rozličných miestech puol čtvrtá sta a dvanácte¹⁰ mučedlníkuov svú vlastní rukú pochoval. Tento také ustanovil¹¹ jest, aby nižádný¹² mučedlníka¹³ křesťana bez dialmatiky nepochoval. Tento mučedlnictvem korunován jest k cestě, kteráž vede k Apí, na hřbitově svatého Kalixta osmý den¹⁴ měsiece srpna.

¹ Papež dvadecátý devátý] C: XXIX. papež

² C: Toricianus; Euticianus

³ C: Marino; Marino

⁴ C: Lima; Luna

⁵ C: 36v

⁶ dvústého sedmdesátého druhého] C: CCLXXIIho

⁷ C: X

⁸ jest ustanovil] C: ustavil

⁹ první na oltáři: v C chybí

¹⁰ C: XII

¹¹ C: ustavil

¹² T: nizadny (!); C: ižádný

¹³ mučedlníka: v C chybí

¹⁴ osmý den: v C chybí

Papež třidecátý¹

Sagius² z Dalmácie, z pokolenie Diokleciánova³, z otce Galio, léta narozenie⁴ božieho dvústého osmdesátého⁵ seděl na duostojenství⁶ papežském jedenácte⁷ let, měsiece čtyři, dní devět. A přestalo jest dní jedenácte⁸. Tento jest ustanovil⁹ všecka svěcenie kněžská v cierkvi svaté, aby vstupovali jako po stupních¹⁰ vzhůru, jakož ktož by¹¹ toho byl hoden¹². Nejprvé má býti hostiarius, to jest vrátný, neb těch časuov u vrat kostelních¹³ vždy stál jeden, aby věděl, koho má do kostela pustiti.

¹ Papež třidecátý] C: XXXtý

² C: Gaius; Gayus

³ C: Diokleciána

⁴ C + Syna

⁵ dvústého osmdesátého] C: CCLXXXho

⁶ C: duostojenství (Ize interpretovat i jako nenáležitě zapsaný tvar substantiva duostojenstvie)

⁷ C: XI

⁸ měsiece čtyři, dní devět. A přestalo jest dní jedenácte] C: a přestalo dní XI

⁹ C: ustavil

¹⁰ C: stupniech

¹¹ ktož by] C: by kto

¹² byl hoden] C ~

¹³ C: kostelniech (!)

Potom lector ¹⁴ exortista¹⁵, to jest zaklínač. Pak acolitus subdiaconus, to jest podjáhníe, pak diaconus, jáhen, pak kněz, pak biskup. Tento mučedlnictvem jest korunován, pohřben¹⁶ na hřbitově svatého Kalixta k cestě Apí. Tento jest ustanovil¹⁷, aby pohané a kacieři neměli moci obžalovati křesťanuov aneb na ně zlé pověsti hlas uvéstí. Item ustanovil¹⁸ jest, aby nižádný na¹⁹ biskupa ani na jiné kněžie před světskými soudci směl žalovati. Tento, kryje se mordování a těžkých muk Diokleciánových²⁰, toho císaře, v jeskyni aneb v skrýši mučedlnictvem jest korunován a pohřben²¹ jest u cesty, kteráž vede do Apie²², toho města, na hřbitově svatého Kalixta. Tento v Římě jáhnóm²³ krajiny rozdělil jest, aby na skutky mučedlnícié²⁴ zeptajíce se²⁵, i popisovali je, i také aby jiné věci potřebné puosobili²⁶ a jednali, nebo za toho císaře Diokleciána i s této strany moře i s oné všeckny²⁷ křesťany mordovati jest kázal. Také²⁸ že by byla viera křesťanská v ty časy jednak sešla, by Pán Buoh nezachoval. V ty časy svatý Mauricius s velikým zástupem Tebejských, jenž slóve legio²⁹, totiž tma, umučen³⁰ jest. Také všickni prelátové křesťanští byli zmordováni a knihy³¹ křesťanského zákona a náboženství kázal císař všudy páliť. Pak svatá panna Anastazia, svatá³² Agnes, svatý Šebestyán, svatá Lucia, svatý Gernasius, svatý Portasius, svatý Quintinus, svatý Krisogonus, svatý Jiří, svatý Doroteus a svatý Firmus, svatý Rustikus, svatý Burgomares, svatý Alexander, svatý Eufemian, svatý Felix, svatý Fortunatus, svatý Pankracius v Kamponí, **66v** svatý Erazimus, biskup první, a Felicianus³³, svatý Vít, svatý Modestus, svatá Krescencia, svatý Simplicinus, svatý Faustinus, svatá Beatrix, svatý Cyriakus, svatý Largus, svatý Smaragdus, svatý Pausialean³⁴, ti všickni a mnozí jiní té chvíle mučedlnictvem korunováni jsú³⁵. Ten také Dioklecianus měl ženu svatú jménem Serenu, kterážto také pro vieru křesťanskú umučena jest první den³⁶ po Matce božie na nebe vzetí. Také ten císař Dioklecianus kázal se sobě modliti jako Bohu. I měl jednoho kajkléře jménem Genesia, ten byl velmi ukrutný a mistr všech hercuov a kajkléřuov. Ten v jednom kunštu velmi divně obrátil³⁷ se jest³⁸ na vieru křesťanskú. Toho kázal Dioklecián³⁹ potom háky trhati a na mukách potom páliť a naposledy potom mečem⁴⁰ hlavu stietí druhý den po

¹⁴ C: **37r**

¹⁵ C: exorcista

¹⁶ jest korunován, pohřben] C: korunován jest a pohřben

¹⁷ C: ustavil

¹⁸ C: ustavil

¹⁹ na: v C *chybí*

²⁰ C: Diokleciána

²¹ C: pohřben

²² C: Apije

²³ C: jáhnuom

²⁴ T: mucželnicžie (!)

²⁵ C: fie (!)

²⁶ C: pósobili

²⁷ oné všeckny] C: oné **37v** strany všeckny

²⁸ mordovati jest kázal. Také] C: jest mordovati kázal tak

²⁹ legio: v C *chybí*

³⁰ C: umučeno

³¹ C: kniehy

³² C: svatý

³³ svatý Gernasius ... a Felicianus: v C *chybí*

³⁴ svatý Modestus ... svatý Pausialean: v C *chybí*

³⁵ C: sú

³⁶ první den: v C *chybí*

³⁷ C: **38r**

³⁸ jest: v C *chybí*

³⁹ C: Dioklecianus

⁴⁰ potom mečem: v C *chybí*

svatém Bartoloměji.⁴¹ Tento papež ustanovil⁴² jest, zjevily⁴³ li by se které pohádky nesnadné a těžké v kterých krajích⁴⁴ a vlastech, aby vždy to znesli⁴⁵ na stoličici papežskou. Tento také proti kacieřom⁴⁶ jednu epištolu o vtělení slova božieho vydal jest a napsal, kteráž⁴⁷ plnú vieru v sobě zaviera křesťanskú a drží.

⁴¹ neb za toho ciesaře ... po svatém Bartoloměji: *text nevychází z pojednání o papeži Gaiovi, do značné míry se však shoduje s pojednáním o císařích Diokleciánovi a Maximiánovi v paralelní „císařské“ kapitole, sr. Pol 125*

⁴² C: ustavil

⁴³ C: zjevily

⁴⁴ C: krajích

⁴⁵ C: vznesli

⁴⁶ T: kaiceřom (!); C: kacieřuom

⁴⁷ C: kterážto

Třidcátý a první¹ papež

Marcelinus, rodem Římenín, z otce Proiekta, léta božieho dvústého devadesátého² seděl sedm³ let, měsiece dva, dní pětmezciatma⁴. Ten byl z té krajiny Kapritauri a stalo prázdno biskupstvie sedm⁵ let, měsiecuov šest⁶, dní šestmezciatma⁷. Tento⁸, jsa přinucen skrze ciesaře, obět zápalnú skladl modlám. Potom když jest consilium v Kampani sebráno bylo a slaveno, svými vlastními usty kál se jest⁹ před osmdesáti biskupy, a prach sobě sypě na hlavu, v žíni se oblékl, činil jest pokánie, vyznával¹⁰ se jest, že jest shřešil. Tehdy rozhněval se jest¹¹ z toho Dioklecianus ciesař, ¹² přikázal jest¹³ jemu hlavu stieti. Pak zapřisáhl jest tento svatý Marcelinus knieže Marcelina¹⁴, kterýž ihned vstúpil jest¹⁵ po něm na papežstvie, aby Diokleciána neposlúchal v tom přikázání a obětování modlám. A když jest svatý Marcelinus byl s'at a tělo jeho přes tři dni¹⁶ na ulici leželo k strachu a ku příkladu křesťanův¹⁷, tehdy kněz Marcelus v noci s kněžimi a s jáhny a s svatými a s krásným zpíeváním pochovali sú jeho. Ale toto¹⁸ se o něm nalézá, že když se jest v konsilium¹⁹ biskupuom k súdu poddal²⁰, pravě, že jich chce ve všem poslušen býti, což²¹ by jemu od nich²² usúzeno a uloženo bylo, oni odpověděli sú ²³ řkúce: „Buoh toho nedaj, aby²⁴ svrchovaný biskup od koho súzen byl²⁵.

¹ Třidcátý a první] C: XXXItý

² dvústého devadesátého] C: CCLXXXXho

³ C: VII

⁴ C: XXV

⁵ prázdno biskupstvie sedm] C: biskupstvie prázdno (przazdno!) VII

⁶ C: VI

⁷ C: XXXI (!)

⁸ C: Ten

⁹ C: **38v**

¹⁰ C: vyznal

¹¹ jest: v C chybí

¹² C + a

¹³ jest: v C chybí

¹⁴ knieže Marcelina] C: kněže Marcela

¹⁵ ihned vstúpil jest] C: jest hned vstúpil

¹⁶ tři dni] C: třidceti dní

¹⁷ C: křesťanuom

¹⁸ C: to

¹⁹ C: consilium

²⁰ T: podal (!)

²¹ C: co

²² od nich: v C chybí

²³ C + a

²⁴ C: by

²⁵ C: byti (!)

Zapřel li si ²⁶, zapřeltě²⁷ i svatý Petr, mistr tvój²⁸. A kto z apoštolův²⁹ směl jest jeho súditi? Ale vyšed³⁰ ven ³¹, plakal jest hořce, a protož ty sám sobě, zbera³² vinu svú, svými usty vlastními sám se sud'.“ A k tomu řekl jest Marcelinus: „Pro hřiech modloslužebný³³ sám se odsuzuji, abych byl ssazen z duostojenství³⁴. Také toho zaklínám aneb klnu, kto by tělo mé dal ku pohřebu.“ A plače řekl jest: **67r** „Běda mně, člověku lakomému, neb mě jest zlato porušilo. A nemohu déle v kněžství zóstatí³⁵.“ A tak šel jest před Diokleciána ciesaře a vyznal jest, že jest křesťanem³⁶. A tak s Klaudiem a s Aquirinem sťat jest z ciesařova odsúzenie. A když tělo jeho ležalo jest za³⁷ třidceti dní bez pohřebu, v noci u vidění³⁸ zjevil se svatý Petr Marcelovi, kterýž jest po něm vstúpil v papežstvie a³⁹ řka jemu: „Marcele, spíš li?“ A on odpověděl⁴⁰ řka: „Kto jsi⁴¹ ty, pane?“ I vece jemu svatý Petr: „Já sem knieže apoštolské. I proč těla mého nepohřebíš⁴²?“ Dávaje jemu rozuměti⁴³ o těle Marcelinově i přirekl jest více: „Zdalis nečetl, že ktož se níží, povýšen bude⁴⁴?“ Protož⁴⁵ jdi a pochovaj jeho při mně, aby ty, kteréž jest milost uspravedlnila, pohřeb nedělil.“ Toho času v Ispaní trpěl jest svatý Vincencius, jáhen v Valenci, jehožto tělo pro útok Saracénův přeneseno jest⁴⁶ do vlasti na místo, jenž slóve Kastris, kterýžto kostel nynie bratřie predikátorové mají⁴⁷ s tím tělem, jakož⁴⁸ od týchž bratří v pravdě jest shledáno.

²⁶ C + ty

²⁷ C: zapřelt' jest

²⁸ mistr tvój] C: tvooj **39r**

²⁹ C: apoštoluov

³⁰ C: vyšel

³¹ C + a

³² C: sbera

³³ C: modloslúženie

³⁴ z duostojenství] C: s duostojenstvie

³⁵ C: zuostati

³⁶ že jest křesťanem] C: žej křesťan

³⁷ ležalo jest za] C: leželo přes

³⁸ C: widienie (!)

³⁹ a: v C chybí

⁴⁰ C: odpověděv

⁴¹ C: si

⁴² C: nepohřebeš

⁴³ C: **39v** věděti

⁴⁴ povýšen bude] C ~

⁴⁵ C: Proto

⁴⁶ přeneseno jest] C: jest přeneseno jest (!)

⁴⁷ nynie bratřie predikátorové mají] C: držie nynie bratřie predikátorové

⁴⁸ C: jakožto

Třidcátý druhý¹ papež

Marcelus, rodem Římenín, z otce Benedikta, z krajiny, jenž slóve Via lata, léta božieho třístého čtvrtého² seděl pět let, dní dvametciatma³. A stalo prázdno pětmetciatma⁴ dní. Tento ustanovil jest⁵ v Římě patnáct⁶ kardináluov pro křest a pro hřiechy lidské. Tomu papeži bylo přikázáno od Maxencia ciesaře, aby dobytka ostřiehal proto, že jest ⁷ jeho bohóm⁸ nechťel obětovati. Ale v noci

¹ Třidcátý druhý] C: XXXII.

² třístého čtvrtého] C: CCCIIIIho

³ XXIIma

⁴ C: XV

⁵ ustanovil jest] C: ustavil

⁶ C: XV

⁷ C: **40r**

⁸ C: bohuom

kněžie jeho⁹ vyvedli sú z chléva. Ale¹⁰ když jest z svaté Luciny domu kostel udělal, ještě slóve Via lata, Maxencius rozhněvaje se¹¹ z kostela toho chlív učinil¹² a zavřel jej¹³ vnitř pod zjevnú¹⁴ stráží, aby tam dobytka ostřiehal. A tu¹⁵ jest umřel a pohřben¹⁶ na hřbitově u svaté Priscily¹⁷ in via Solaria. Času toho nalezen jest svatý kříž, jakož on v své epištole píše, a protož on ustanovil¹⁸ jest, aby svátek nalezení svatého kříže slavně byl svěcen.

⁹ kněžie jeho] C ~

¹⁰ C: A

¹¹ rozhněvaje se] C: rozhněvav se (lie!)

¹² C + z něho

¹³ C: jeho

¹⁴ C: zevnú

¹⁵ C: tam

¹⁶ C: pohřben

¹⁷ T: Pryftylli (!); priftilly (!); in cymetrio Priscille

¹⁸ C: ustavil

Třidcátý a třetí¹ papež

Euzebius, rodem Řek, z otce Medika², léta třístého desátého³ seděl dvě létě, měsiece dva, dní pětmezciatma⁴ a stalo dní osm.

¹ Třidcátý (Srزيدcrazy!) a třetí] C: XXXIIIItý

² ex medico

³ třístého desátého] C: CCCXho

⁴ C: pětmezdcietma

Třidcátý a čtvrtý¹ papež

Melchiades, rodem z Afriky, léta třístého jedenáctého² seděl léta tři³, měsiecuov šest, dní osm⁴. A stalo prázdno dní šestnácte⁵. Tento jest ustanovil⁶, aby nižádným⁷ duovodem v neděli se nepostili, ani v den Iovis, neb v ty dni pohané jakožto svatý puost posvěcovali sú⁸.

¹ Třidcátý a čtvrtý] C: XXXIIIItý

² třístého jedenáctého] C: CCCXIho

³ C: III

⁴ C: VIII

⁵ A stalo prázdno dní šestnácte: v C chybí

⁶ jest ustanovil] C: ustavil

⁷ C: 40v

⁸ posvěcovali sú] C: posvětcovali jsú

Papež třidcátý pátý¹

Silvester, rodem Římenín, z otce Rufina, léta božieho třístého patnáctého² seděl třimezciatma³ let, měsiecuov devět, dnuov deset⁴. Z přikázanie toho papeže v Niceně v bitymen^{67v}ské⁵ shromáždilo se jest tři sta a osmnáct⁶ biskupuov křesťanských, kteříž sú vyložili vieru celú křesťanskú a mnoho

¹ Papež třidcátý pátý] C: Třidcátý pátý papež

² třístého patnáctého] C: CCCXVho

³ C: XXIIIIma

⁴ devět, dnuov deset] C: IX, dní XI

⁵ C: bitynenské; Bithinie

⁶ C: XVIII

dekreta ustavili sú⁷. Tento jest pokřtil Konstantina ciesaře, velikým malomocenstvím poraženého, kterýžto cesař ihned jest od malomocenství očištěn. Toho také času⁸ udělal jest⁹ Konstantinus cesař kostel svatému Vavřinci, mučedníku Kristovu, k cestě Tiburtinské na poli Nerona¹⁰ podlé skryše Harevaria¹¹. A udělal stupně sstupování¹² a vstupování až k tělu svatého Vavřince¹³, kdežto udělal jest¹⁴ kapličku neb sklépek. A okrášlil jej mramorem¹⁵ porfyriovým. A před tím místem skryši učinil a postavil lucernu z čistého zlata. Okrášlil i cancellum¹⁶, kteréž dvě stě liber stříbra váží. Také jest udělal v paláci latránském kostel Spasitele našeho. A přinesl sám dvanácte¹⁷ košuv prstí a kamene na svú ramenú k základu toho kostela¹⁸, kterýžto kostel uložil jest a usúdil, aby byl matkú všech kosteluov ve všem světě. Také jest udělal kostel svatého Petra a Pavla a obohatil jej zlatem a stříbrem¹⁹ a drahými klénoty, jichž²⁰ těla pochoval tu s velikú poctivostí. Pak svatý²¹ Silvester papež po obrácení²² Konstantina ciesaře na vieru křesťanskú skrze zpuosobenie²³ Eleny, mateře Konstantinovy, jenž se byla obrátila z pohanství na židovskou vieru²⁴, měl jest mnohé hádanie a veliké, po kterémž²⁵ hádaní a po mnohých řečech, kteréž sú mezi sebou třeli Helena²⁶ se všemi těmi židovskými mistry²⁷, kteříž sú se²⁸ s ním hádali, obrátila se jest²⁹ na vieru křesťanskú³⁰ po vzkříšení vola nebo býka, jehožto Žid jménem Cambrí umořil, diábelská slova jemu v uši šeptal, jehož³¹ jest svatý Silvester vskřiesil³² mocí Pána našeho Jezukrista, jakož šíře o tom³³ psáno stojí mezi³⁴ římskými, kdež se píše o Konstantinovi. Když pak svatý Silvester Řím od³⁵ draka, kterýž Římanóm³⁶ smrtnost velikú činieše, zprostil a vysvobodil, veliká strana toho města obrátila se jest³⁷ na vieru křesťanskú a křtiti se kázali, nebo každý den ten jistý drak dýchaním svým jedovatým na šest tisícův lidí porušil a naprznil jest a zabil³⁸, k kterémuž³⁹ draku svatý Silvester s

⁷ C: jsú

⁸ také času] C ~

⁹ jest: v C chybí

¹⁰ na poli Nerona] in agro Verano

¹¹ C: harenaria; supra harenarium

¹² sstupování: v C chybí

¹³ svatého Vavřince] C: svatému Vavřinci

¹⁴ jest: v C chybí

¹⁵ C: mramo^{41r}rem

¹⁶ C: cancellum (!)

¹⁷ C: XII

¹⁸ k základu toho kostela] C: toho kostela k základu

¹⁹ zlatem a stříbrem] C ~

²⁰ drahými klénoty, jichž] C: drahým kamením, jichžto

²¹ svatý: v C chybí

²² C: obracení (!)

²³ skrze zpuosobenie] C: a z pösobenie

²⁴ z pohanství na židovskou vieru] C: z pohanské viery na židovskou

²⁵ C: kterémžto

²⁶ C: Elena

²⁷ židovskými mistry] C: Židy

²⁸ C: fie (!)

²⁹ jest: v C chybí

³⁰ C: kře^{41v}st'anskú

³¹ diábelská slova jemu v uši šeptal, jehož] C: diábelskú mocí a diábelskými slovy, kteráž jemu v ucho pošeptal, jehožto

³² C: vzkřiesil

³³ šíře o tom] C: o tom šíře

³⁴ C + ciesaři

³⁵ C: ot

³⁶ C: Římanuom

³⁷ jest: v C chybí

³⁸ C + jest

³⁹ C: kterémužto

kněžstvem po stu a padesáti stupniech sstúpiv⁴⁰ do jeskyně té, kdežto⁴¹ se jest kryl drak⁴². A učiniv modlitbu a znamením⁴³ svatého kříže, svázav jeho mosaznými branami, zavřel jest a zamkl a až do súdného⁴⁴ dne zámky jeho tam utvrdil⁴⁵ jest. Tento⁴⁶ Silvester ustanovil⁴⁷ jest, aby nižádný⁴⁸ laik a zvláště knězi dobrému nesměl viny dáti. A ustanovil diakonóm⁴⁹, aby se v dialmatiky připravili⁵⁰ při mšech svatých. Item ustanovil⁵¹ jest, aby obět posvátná nebyla posvěcena⁵² na hedvábném⁵³ korporálu ani na omáčeném⁵⁴ v barvě, než toliko na lněném, z země poslém, jakož tělo Pána našeho Jezukrista v čistém lněném rúše pochováno jest. Těch časuov mnozí pohanští národové uvěřili sú v Pána našeho Jezukrista. Národ také iberský⁵⁵ skrze jednu křesťanku od nich jatú obrátil se jest⁵⁶ na vieru křesťanskú, též v Indí skrze dva pacholíky maličká Pán náš Jezus⁵⁷ Kristus zvěstován jest.

⁴⁰ C: stúpiv

⁴¹ C: kdež

⁴² C: dral (!)

⁴³ C: znameniem (!)

⁴⁴ C: 42r

⁴⁵ C: zatvrdil

⁴⁶ C + svatý

⁴⁷ C: ustavil

⁴⁸ C: ižádný

⁴⁹ ustanovil diakonóm] C: ustavil diakonuom

⁵⁰ C: připravovali

⁵¹ C: ustavil

⁵² C: posvěcována

⁵³ C: hedvábným

⁵⁴ C: omočeném

⁵⁵ C: uherský; Yberorum

⁵⁶ jest: v C chybí

⁵⁷ maličká Pán náš Jezus] C: malá

68r Třidcátý šestý¹ papež

Markus², Římenín, z otce Prista³, léta narozenie⁴ božieho třístého dvadcatého osmého⁵ seděl jest⁶ léta tři, měsiecuov osm⁷, dní dvadceť⁸. Tento ustanovil⁹ jest, aby biskup hostiinský, kterýž¹⁰ posvěcuje papeže, užíval pláště a také aby viera credo in unum Deum obvyšným hlasem zpívána byla¹¹. Pohřben¹² u svatého Petra.

¹ Třidcátý šestý] C: XXXVI.

² T: lArkus (!)

³ z otce Prista] ex patre Prisco

⁴ C + Syna

⁵ tého dvadcatého osmého] C: CCCXXXVIIIho

⁶ jest: v C chybí

⁷ C: VIII

⁸ C: XX 42v

⁹ C: ustavil

¹⁰ hostiinský, kterýž] C: hostinský, který; Hostiensis...

¹¹ credo in unum Deum obvyšným hlasem zpívána byla] C: obvyšným hlasem zpívána byla credo in unum Deum

¹² C: A pohřben jest

Třidcátý a sedmý¹ papež²

Za času Konstantina Velikého ciesaře kacieřstvo ariánské bylo vzniklo. I bylo svoláno consilium anebo³ sněm křesťanský v městě řečeném Nicena z příkázanie Konstantina ciesaře k potupení a

¹ Třidcátý a sedmý] C: XXXVII.

² text kapitoly vychází z paralelní „císařské“ kapitoly věnované císaři Konstantinovi Prvnímu, sr. Pol 129

odsúzení⁴ toho kacieřstva, na kterémžto sněmu bylo tři sta a osmnácte⁵ biskupov bylo se sebralo⁶ kromě jiných doktoruov, prelátuov a mistruov, v kterémžto consilium svatý Mikuláš, biskup iberský, také byl jest. Tento sněm obecný⁷ složil jest⁸ tento verš: Chvála otcí i Synu i Duchu svatému. Ale svatý Jeroným přidal: Jakož byla⁹ na počátku i nyní i vždycky i na věky věkův¹⁰: Amen. Tento Konstantin odpustil se¹¹ křesťanóm v hromadu scházeti a zbierati¹². Tento ciesař po přemožení Maxencia ciesaře a Lucinia¹³ a Severa od Silvestra papeže pro očištění malomocenství pokřtěn jest. A proto všecka duostojenství cesařská dal jest papežovi s této strany moře a sám zajel jest do Konstantinopole. Pak někteří sú pravili, že by k ostatku¹⁴ dnuov svých a svého života od Euzebia, nikomedenského biskupa, druhé byl křtěn a že by se obrátil k učení ariánův¹⁵, těch kacieřuov, ale to¹⁶ Konstantinovi lživě praveno jest, neb¹⁷ svatý Řehoř in registro suo píše k Mauriciovi, připomínaje jeho dobrou paměť a řka: bone memorie Constantinus. A v historii, jenž slóve Tripartita historia jeho života¹⁸ konci, vyjitie i všickni jeho skutkové¹⁹ dobří se shledávají. A svatý Ambrož na čtrnáctý²⁰ žalm praví, že jest velikého zaslúžení před Pánem Bohem, nebo²¹ on²² první z viery křesťanské ustanovil²³ jest cestu viery křesťanské kniežatóm²⁴, nebo i cirkve svatá, kteráž jest na východ slunce v počtu svatých jeho počítá a hod jeho svěť a pamatuje jedenmezciemý den měsíce máje. Ale to, což o něm lživě praveno jest, to se vše shledává v pravdě na synu jeho Konstantinovi²⁵ neb Konstanciovi, neb dobře by nepodobné bylo, aby tak nábožné knieže, to jest Konstantinus, pochybil²⁶, kterýžto křest od²⁷ svatého Silvestra jest přijal, skrze²⁸ kterýžto na těle od²⁹ malomocenství tělesného a na duši od hříechu očištěného poznal se jest a svědčil a vyznával, že jest na křtu³⁰ Pána Jezukrista viděl, aby tím vším³¹ pohrdaje i³² jinak se měl křtiti³³. Ale spíše podobnějie jest, že to na něho jest smyšleno proto, že jest velikú čest³⁴ k

³ C: nebo

⁴ potupení a odsúzení] C: potupenie a odľuzenie (!)

⁵ C: osmnáct

⁶ bylo se sebralo] C: sebráno

⁷ C: obecně (lze interpretovat i jako chybný zápis adjektiva obecní)

⁸ jest: v C chybí

⁹ C: bylo

¹⁰ C: věkuov

¹¹ C: 43r

¹² C: szbierati

¹³ C: Lucina; Licinio

¹⁴ C: uostatku

¹⁵ C: ariánuov

¹⁶ C: toto o tomto

¹⁷ C: nebo

¹⁸ C + k

¹⁹ jeho skutkové] C: skutci

²⁰ C: XIII

²¹ C: neb

²² C: 43v

²³ C: ustavil

²⁴ C: kniežatuom

²⁵ C: Conſtantiowi (!)

²⁶ C: pochopil; desipuisse

²⁷ T: do (!)

²⁸ přijal, skrze] C: přijel

²⁹ od: v C chybí

³⁰ a vyznával, že jest na křtu] C: na křtu, že

³¹ tím vším] C: pak tiem všiem

³² i: v C chybí

³³ měl křtiti] C: křtil

³⁴ C + měl

zákonu³⁵ křesťanskému a poctivost k kněžstvu.³⁶ A to od protivníkuov viery křesťanské, neb jest čest a chválu Pána Jezukrista miloval, že ihned³⁷, jakž jest pokřtěn, všudy kostely v Římě³⁸ přikázal jest³⁹ dělati a vyzdvíhati, nebo⁴⁰ on, jakož o **68v** tom⁴¹ dříve dotčeno jest, v paláci svém v Latráně ke cti Pánu Jezukristovi ustavil jest kostel, kterýž nynie slóve Basilica saluatoris. A založil jej z toho, aby všecko množstvie lidu a obec všecka⁴² poznala, že jest srdce jeho od všelikého pochybování viery a prvného⁴³ bludu vypadlo, kterýžto kostel svatý Silvester papež slavně jest posvětil. A když jest tento Silvester biskup ustanovil⁴⁴ mieti v kostelech oltáře kamenné, v tomto kostele kamenného neudělal, ale⁴⁵ dřevěný před ambitem⁴⁶, neb jest oltář, na němž jest svatý Petr a jeho náměstci slúžili sú⁴⁷, až do časuov⁴⁸ svatého Silvestra. V ty doby zajisté, když sú křesťany ukrutně mordovali v městě římském, nebylo jest papežské neb biskupské obydlé a místo, v němž by se křesťané k němu scházeli. Ale kdež sú koli mohli, bud⁴⁹ v jeskyniích, nebo⁵⁰ v skrýšech neboli v hrobiech⁵¹ pod zemí nebolito⁵² v domiích mužuoiv neb žen věřících⁵³, tu sú se mše slúžily na tom oltáři dřevěném⁵⁴, kterýžto byl jest čtverohranatý jako archa. A měl jest⁵⁵ čtyři kruhy, na každém úhlu⁵⁶ jeden kruh, za něž knězie nosili sú jej k místu tomu, když jsú⁵⁷ mše slúžili. A pro poctivost svatého Petra a jiných svatých biskupuov ustanovil⁵⁸ jest svatý Silvester, aby na tom oltáři žádný neslúžil, jedině biskup nejvyšší, to jest papež. A to zachovává se⁵⁹ až do dnešního dne. A ten oltář u Veliký čtvrték složí a nevloží⁶⁰ jeho až v Sobotu bílou po svěcení⁶¹ křtitedlnice. Tento také císař Konstantinus⁶², první sám vzav nosatec, otevřel jest zemi a kopal základy kostela svatého Petra a svatého Pavla⁶³. A pro počet dvanácti⁶⁴ apoštoluoiv dvanácti⁶⁵ košuov plných kamenie na svú ramenú přinesl jest k základu kostela toho⁶⁶.⁶⁷ Konstantin⁶⁸ v Nikomedí městě

³⁵ T: k Kzakonu (!)

³⁶ C: **44r**

³⁷ C: hned

³⁸ kostely v Římě] C: v Římě kostely

³⁹ jest: v C chybí

⁴⁰ C: neb

⁴¹ jakož o tom] C: jakžto

⁴² obec všecka] C ~

⁴³ C: prvního

⁴⁴ C: ustavil

⁴⁵ C: aby; sed

⁴⁶ C + zuostal

⁴⁷ sú: v C chybí

⁴⁸ C: **44v**

⁴⁹ T: bud (!)

⁵⁰ C: neb

⁵¹ v hrobiech: v C chybí

⁵² C: neboli

⁵³ C: wierziciech (!)

⁵⁴ C: drzewiennem (!)

⁵⁵ jest: v C chybí

⁵⁶ C: úhle

⁵⁷ když jsú] C: kdež sú

⁵⁸ svatých biskupuov ustanovil] C: apoštoluoiv ustavil; aliorum sanctorum pontificum

⁵⁹ C: fie (!)

⁶⁰ složí a nevloží] C: slozie a nevlozie

⁶¹ po svěcení] C: posvěcení (poświęcenie!) **45r**; post baptismum

⁶² císař Konstantinus] C ~

⁶³ kostela svatého Petra a svatého Pavla] C: svatého Petra kostela

⁶⁴ C: dvanácti

⁶⁵ C: XII

⁶⁶ kostela toho] C ~

⁶⁷ C + Ten

umřel a málo predtým kometes⁶⁹, hvězda s ocasem, zjevila se jest. Toho času stkvěl se jest svatý Antonius, otec a opat mnohých mnichův⁷⁰, jehožto život a skutky svatý Jeroným in Vitis patrum pilně popsal jest. Času toho také stkvěl se jest <biskup>⁷¹ města Myrve⁷² svatý Mikuláš a Euzebius Cesarienský, kterýž jest Školastiku historií skládal.

⁶⁸ C + ciesař

⁶⁹ C: cometes

⁷⁰ C: mnichuov

⁷¹ *doplněno podle rkp C*

⁷² Mirreorum episcopus

Papež třicátý osmý¹

Julius, rodem Římenín, z otce Rustika, léta narození božieho třístého čtyřicátého² seděl jedenácte³ let, měsíce čtyři⁴, dní osm. Tento ustanovil⁵ jest, aby nižádný⁶ kněz pro vinu nebyl zjevně⁷ veden, jedině v kostele. Pohřben⁸ na hřbitově Kaliopody⁹, tři míle od města. V ty časy slavili sú druhé consilium nicenské dvě stě a osmnácte¹⁰ biskupův, o němž již¹¹ jest pověděno, na kterémžto kacieřstvo ariánské jest potupeno, jenž jsú¹² pravili Syna býti menšího¹³ Otce. A to se jest stalo¹⁴, dokudž ještě živ byl Konstantinus ciesař. Toho času stkvěl se¹⁵ jest Anastasius, svatý Panumcius,¹⁶ Euzebius Cesarienský¹⁷, svatý Hilarius Pitanieus¹⁸, Viktorinus Rechoi¹⁹, svatý Epifanius, svatý Jan Zlatoustý, svatý Sisois a Pastor opat. Stkvěl se²⁰ také²¹ svatý Hilarius v Tyzeyze²², kterýžto svatý Anastazius z **69r** města Alexandrie vzal jest²³ před tváří Konstantina ciesaře. A tu jest složil vieru Quicumque vult²⁴ salvus esse, ktož koli chce spasen býti, přede všemi věcmi potřebie jest, aby držal²⁵ křesťanskú vieru. Praviť²⁶ o svatém Hilariovi, že Lev, kacieř a papež, řekl jest jemu: „Ty jsi Galus, ale ne z Galilé²⁷.“ A on že by jemu²⁸ odpověděl: „Ale²⁹ ty si Lev, ale ne z pokolenie Juda.“

¹ Papež třicátý osmý] C: XXVIII. papež

² třístého čtyřicátého] C: CCCXLho

³ C: XI

⁴ C: IIII

⁵ C: ustavil

⁶ C: **45v** ižádný

⁷ nebyl zjevně] C: zevně

⁸ C: A pohřben jest

⁹ C: Kaliopady; Calipodii

¹⁰ dvě stě a osmnácte] C: kdež bylo CC a XVIII

¹¹ C: dříve

¹² C: sú

¹³ býti menšího] C: menšího býti než

¹⁴ C: dalo

¹⁵ C: fie (!)

¹⁶ C + a

¹⁷ C: Cezarenský

¹⁸ C: Pitaniensis; Pictavensis

¹⁹ rhetor

²⁰ C + jest

²¹ také: v C *chybí*

²² C: Třeře; in Treveri

²³ svatý Anastazius z města Alexandrie vzal jest] C: vzel svatého Anastasia z města Alexandrie

²⁴ T: wlt (!)

²⁵ C: držel

²⁶ C: **46r** Praviť

²⁷ z Galilé] de gallina

²⁸ C: mu

A když jest v consilium nižádný proti svatému Hilariovi³⁰ nepovstal, řekl jest, chtě se na zemi posaditi: „Páně jest země,“ tak, že země jemu³¹ povstala a zrostla, že se pahrbek učinil³². A když jemu Lev papež hrozil, ihned jest³³ náhlú smrtí zdechl³⁴. V nižádných kronikách se toho³⁵ nenalézá, neb v ty časy nižádný³⁶ papež tím jménem Lev neslul jest³⁷, leč snad Tiberius, náměstek jeho, druhým jménem slul Lev, kterýž jest Konstanciovi³⁸ císaři v ariánském bludu povoloval³⁹, aneb snad jiný některý falešný papež slul Lev. Julius pak papež po vypovědění deset let a po mnohých⁴⁰ zámutech, kteréž jest od císaře trpěl, po smrti jeho s velikú ctí⁴¹ k stolici svatého Petra jest navrácen. A učinil dva kostely, jeden na ryňku⁴² a druhý u svatého Valentina, u cesty, jenž slóve Flaminea.

²⁹ C: A

³⁰ v consilium nižádný proti svatému Hilariovi] C: proti svatému Hilariovi v tom consilium ižádný

³¹ země jemu] C ~

³² C + neb udělal

³³ ihned jest] C: hned

³⁴ C: vzdechl

³⁵ kronikách se toho] C: se toho kronikách

³⁶ C: ižádný

³⁷ jest: v C *chybí*

³⁸ jest Konstanciovi] C: Konstantinovi

³⁹ v ariánském bludu povoloval] C: pomáhal a povoloval v ariánském bludu

⁴⁰ C + jiných; multas

⁴¹ C: 46v

⁴² C: rynku

Třidcátý a devátý papež¹

Liberius², rodem Římenín, z otce Ligusta, léta narození božieho třístého padesátého pátého³ seděl šestnácte let, měsiecuov osm, tři dni a stalo dní pětmezcieta⁴. Ten byl z krajiny Via lata. Donesen jest na púšť od Konstantina císaře proto, že jest Konstantinovi císaři tehdaž u víře ariánské nechtěl⁵ povolit. A byl jest tři léta na púšti vypověděnec. A když jest tam byl, tehda kněžstvo s radú téhož Liberia zjednali sú papeže Felix, muže cti hodného, kněze, kterýžto Felix, když jest stavil⁶ consilium, nalezl jest⁷ tu dva kněze kacieřstwem⁸ ariánským porušené, císařova čeledína, totižto Versacia⁹ a¹⁰ Valenta. I vyvrhl jest¹¹ je z consilium, kdež bylo osm a čtyřitceti¹² biskupuov. Pak ne po mnohých dnech, zbúřivše¹³ se¹⁴ kněžstvo¹⁵ proti Felixovi, prosili¹⁶ sú Konstancia¹⁷

¹ Třidcátý a devátý papež] C: XXXIX.

² T: tYberyus (!)

³ třístého padesátého pátého] C: CCCLVho

⁴ seděl šestnácte let, měsiecuov osm, tři dni a stalo dní pětmezcieta: v C *chybí*

⁵ C + pochlebiti ani

⁶ C: slavil; celebrante

⁷ jest: v C *chybí*

⁸ T: kacieřtwem (!)

⁹ Ursacium

¹⁰ a: v C *chybí*

¹¹ jest: v C *chybí*

¹² C: XL

¹³ ne po mnohých dnech, zbúřivše] C: zbúřilo

¹⁴ C + zase

¹⁵ T: kniezftwo (!)

¹⁶ C: a pro 47r sili

¹⁷ C: Konstantina

ciesare, aby Liberia zase z púšte povolal jako jeho¹⁸, jenž by jim lépe svoloval, jakož jest Liberius ciesaři svoloval v ariánském kacieřství¹⁹. A proto²⁰ ihned jest odvolán s púště po vypovědění²¹. Pak ciesař²², svolav consilium s ariány a s Ursaciem a²³ Valentem, ssadil jest Felix papeže s papežstvie²⁴, kterýž jest²⁵ byl pravé viery křesťanské, a Liberia, jenž jim²⁶ v učení ariánském svoloval, na stoličici posadil jest. A tak ten nešťastný Liberius kostel svatého Petra od²⁷ svatého Vavřince mocí držal²⁸ šest let. A bylo jest ukrutenství veliké a mord v Římě tak, že kněží ti, kteříž²⁹ sú Liberiovi nesvolovali, mučedlnictvem byli³⁰ korunováni. Umučen jest také tehdaž kněz Euzebius v městě³¹ Římě, kterýž jest Liberia kacieře býti pravil. Tento jest pravil, že Konstancius³², syn Konstantina ciesaře, byl jest³³ kacieř a druhé křtěn od Euzebia Nikomedienského³⁴. A protož od téhož Konstancia³⁵ ssazen byl³⁶ s papežstvie. ³⁷ Potom jemu kázal hlavu³⁸ stieti a tak jest mučedlnictvem korunován.

¹⁸ jako jeho: v *C chybí*

¹⁹ lépe svoloval, jakož jest Liberius ciesaři svoloval v ariánském kacieřství] *C*: lépe v ariánském kacieřství povoloval

²⁰ *C*: protož

²¹ s púště po vypovědění] *C*: z púště vypovědění

²² *T*: Czyłarz (!)

²³ *C* + s

²⁴ s papežstvie: v *C chybí*

²⁵ jest: v *C chybí*

²⁶ *C* + byl

²⁷ *C*: a; et

²⁸ *C*: držel

²⁹ *C*: kteřížto

³⁰ *C*: sú

³¹ městě: v *C chybí*; in Urbe

³² *C*: Konstantinus

³³ *C*: 47r

³⁴ *C*: Nikomedenského

³⁵ *C*: Konstantina

³⁶ *C* + papež Felix

³⁷ *C* + A

³⁸ kázal hlavu] *C* ~

69v Papež čtyřicátý¹

Felix, rodem Římenín, z otce Anastázia, léta třístého padesátého osmého² byl pravý křesťan, jakož výše psáno stojí. A ustanovil³, aby⁴ biskup z⁵ consilium přicházel⁶.

¹ Papež čtyřicátý] *C* ~

² třístého padesátého osmého] *C*: CCCLVIIIho, ten

³ A ustanovil] *C*: Ten ustavil

⁴ *C* + nejvyšší

⁵ *C*: k; ad

⁶ *C*: chodil

Papež čtyřicátý první¹

Damasus, rodem Hispanus, z otce Antonia, léta třístého sedmdesátého² seděl let osmnácte³, měsíce dva⁴, dní deset⁵ a stalo dní jedenmezcieta⁶. Ten jest měl vtip povýšený, ušlechtilý a výborný k

¹ Papež čtyřicátý první] *C*: XLI. papež

² třístého sedmdesátého] *C*: CCCLXXho

skládání veršuo. A mnohé knihy⁷ krátkými verši krátce vydal a sepsal jest. Tomuto svatému muži Jeronýmovi⁸ mnohá písma o křesťanském řádu popsal jest, mezi kterýmiž⁹ písmy také Gloria patri a Sicut erat také popsal jest. Osmdesát let měl jest¹⁰, když jest¹¹ umřel pod Teodosiem cesařem. Tento také ustanovil¹² jest, aby žalmové ve dne i v noci byli zpíváni, aby, rozdělíce se na dva kuory, žalmy proti sobě zpívali. Tento mnohá těla svatých vztazuje¹³ se nalezl jest, jichžto nápisy hrobuov veršovým písmem ozdobil jest. V těch časech stkvěl se jest v Indí syn králuov¹⁴ z Indie řečený Jozafat pústeník a Barlam¹⁵, kterýž jest téhož syna králova obrátil na vieru křesťanskú. Stkvěl se jest také Apolinaris v Antiochí, v Písmě svatém velmi učený a dospělý, jehožto svatý Jeroným poctivě jest poslúchal. Také toho času svatý Ambrož biskupem v Meduláně posvěcen a udělán¹⁶ jest. A všickni¹⁷ u Vlašiech k pravé víře jsú¹⁸ obrázení. Také se stkvěl¹⁹ Basilius Cesarienský, Gregorius Nazarienský,²⁰ oba v Aténách učení, a Didymus Alexandrinus mudřec, Jeronymus, svatý Martin Turonenský²¹ a v Ejiptě Patonius, dva tiem jménem Matarias, Isidorus, Moyses, Benjamin, Eraklides, Efren Sanctissimus. Anatasius, biskup alexandrský, umřel jest v pokoji.²² Svatý Jeroným opravil žalmuov sedmdesát, jenž ve všech kostelech zpíváchu se²³. A když opět pokažení²⁴ biechu, opět znova opravil jest a obnovil. V kostelech vlaských svatý Ambrož řád zpívanie s antifonami v kostelech ustanovil²⁵ jest. Druhý svatý zbor²⁶ nebo consilium v Konstantinopoli v ty časy slavil se²⁷, na kterémžto bylo puoldruhého sta otcuov, v kterémžto consilium potupen jest Macedonius, kterýžto jest zapíral, by Duch svatý byl Buoh²⁸, a dokázali sú, že Duch svatý jest spolu rovný a spolu podstatný Otcí i Synu. A také vydali sú formu viery, kteráž v kostelech latinským jazykem²⁹ zpívá se³⁰. Tento také zbor³¹ potupil jest zjevným³² hlasem Liberia i všecky skutky jeho. Tento papež Damasius³³ umřel jest v Římě a v kostele svatého Petra pochován.

³ C: XVIII

⁴ C: II

⁵ C: IX

⁶ C: XXI

⁷ C: knihy

⁸ C: Jeroným; Iheronimus

⁹ C: kterými

¹⁰ Osmdesát let měl jest] C: 48r A měl LXXX let

¹¹ jest: v C chybí

¹² C: ustavil

¹³ C: ztazuje

¹⁴ syn králuov] C: králuov syn

¹⁵ Jozafat pústeník a Barlam] C: Jozafat a Barlaam pústenník; Iosaphat ... heremita factus, et Barlaam

¹⁶ posvěcen a udělán] C: udělán a posvěcen

¹⁷ C: všichni

¹⁸ C: sú

¹⁹ se stkvěl] C ~

²⁰ C: 48v

²¹ C: Turonienský

²² v Ejiptě Patonius ... umřel jest v pokoji.] C: mnoho jiných znamenitých a svatých. Pak

²³ C: fie (!)

²⁴ C: pokaženy

²⁵ C: ustavil

²⁶ C: sbor

²⁷ C: fie (!)

²⁸ byl Buoh] C ~

²⁹ C: hlasem

³⁰ C: fie (!)

³¹ C: sbor

³² C: zevným

³³ C: Da49rmasius

Papež čtyřicátý a druhý¹

Siriktus anebo² Siricius, rodem Římenín, z otce Tiburcio³, léta třístého devadesátého⁴ seděl jest patnácte let⁵, měsiecuov jedenácte⁶. Stalo dní dvatceti⁷. Tento jest manichej nalezl, ale na púšť je zavéstí kázal. A ustanovil jest, aby neužívali s křesťany těla a krve božie. A přikázal jest, aby nižádnému z toho šibalstva navracenému k kostelu nepodávali těla božieho a jeho svaté krve, leč by prvé v klášter strčen byl. A tu po všecy dni života svého, v postech a v modlit^{70r}bách útrpný život veda, ve všelijakém zkúšení byl dojištěn až do poslednieho dne. A tak, aby tělo a krev Pána Jezukrista přijal⁸. To consilium v Konstantinopoli sebrané a slavné bylo jest velmi znamenité a slavné⁹, neb jest bylo tři sta a padesát¹⁰ biskupuov, vše křesťanských¹¹. Těch časov¹² svatý Jeroným, vykladač, doktor slavný¹³, biblí přeložil je¹⁴ z řeči židovské v latinskú s velikú prací a tiem jest všem křesťanóm¹⁵ poslužil. Také Rufinus, kněz akvilejský, stkvěl se jest.¹⁶ Toho také času Paula, mnoho urozená paní římská, se dcerú svú¹⁷ Eustachí do Jeruzaléma pro náboženství odešly sú. Arsenius v městě Římě stkvěl se, kterýž z senátora mnich učiněn jest a čtyřidceti dní na púšti živ jest byl¹⁸. V ty časy v tom městěčku Emaus narodilo se dietě od pupka a výše na dvě rozdělené¹⁹ tak, že jest mělo dvoje prsi a dvě hlavě a každé mělo své vlastnie²⁰ smysly. A²¹ když jedno nejedlo, ani druhé jedlo²² i nespalo. A tak když jsta²³ dvě létě živý byly, ²⁴ jedno umřelo jest²⁵ a druhé potom do třetieho dne živo bylo.

¹ Papež čtyřicátý a druhý] C: XLII. papež

² Siriktus anebo] C: Sirikus aneb

³ C: Tiburcia

⁴ třístého devadesátého] C: CCCLXXXho

⁵ jest patnácte let] C: let XV

⁶ C: XI

⁷ Stalo dní dvatceti] C: Dní stalo XXti

⁸ Tento jest manichej nalezl ... tělo a krev Pána Jezukrista přijal: v C *chybí*

⁹ To consilium v Konstantinopoli sebrané a slavné bylo jest velmi znamenité a slavné] C: V ty časy consilium slaveno v Konstantinopoli velmi znamenité

¹⁰ C: padesáte

¹¹ C + na tom sboru

¹² Těch časov: v C *chybí*

¹³ vykladač, doktor slavný] C: vykladač slavný a doktor

¹⁴ C: jest

¹⁵ C: křesťanuom

¹⁶ Také Rufinus, kněz akvilejský, stkvěl se jest: v C *chybí*; *tisk blíže předloze, sr. Pol 132*

¹⁷ svú: v C *chybí*

¹⁸ Arsenius v městě Římě stkvěl se, kterýž z senátora mnich učiněn jest a čtyřidceti dní na púšti živ jest byl: v C *chybí*; *tisk blíže předloze, sr. Pol 132*

¹⁹ C: rozdiele (!)

²⁰ C: zvláštnie; *proprios*

²¹ A: v C *chybí*

²² C: nejedlo

²³ C: sta

²⁴ C: **49v**

²⁵ jest: v C *chybí*

Čtyřicátý a třetí¹ papež

Anastasius², rodem Římanín, z otce Maximia³, léta narození božieho čtyřstého čtvrtého⁴ seděl je⁵ dvě létě, dní šestnácte⁶. Tento jest ustanovil⁷, kto by neměl údu kterého, aby nemohl býti knězem.

¹ Čtyřicátý a třetí] C: XLIIItý

Těch časov⁸ svatý Jeroným v Betlémě složil knihy⁹ o mužích o osviecených¹⁰. Také v ty časy stkvěl se Johanes Krisostomus, Orosius, ještě historií popisoval. Tento Anastasius ustanovil je¹¹, kolikrátkoli¹² čtenie bylo¹³ čteno aneb¹⁴ zpí这件áno v kostelech, aby kněží a žáci nesešli, ale stáli. Také ustanovil¹⁵, aby nižádný¹⁶ zámorský, což by za mořem byl rodem a přišel do Říma a chtěl se světit na kněžství¹⁷, aby nebyl přijat, jedině leč by přinesl listy pěti biskupův s jich pěti¹⁸ pečeti. A to pro ty kacieře manichej.

² T: Naftasius (!)

³ C: Maxima

⁴ čtyřtého čtvrtého] C: CCCCho IIIIho

⁵ C: jest

⁶ C: XVI

⁷ C: ustavil

⁸ C: časuov

⁹ C: kniehy

¹⁰ mužích o osviecených] C: svěceních; de illustribus viris

¹¹ ustanovil je] C: ustavil jest

¹² C: kolikrát koli

¹³ C + by

¹⁴ C: neb

¹⁵ C: ustavil

¹⁶ C: žádný

¹⁷ T: kniežftwie (!)

¹⁸ pěti: v C chybí

Papež čtyřicátý čtvrtý¹

² Inocencius³ První⁴, rodem albanenský, z otce Inocencia, léta narození syna božieho čtyřtého devátého⁵ seděl patnácte⁶ let, měsíce dva⁷, dní dvaceti⁸. Tento jest ustanovil⁹, aby se v sobotu postili, neb je¹⁰ Pán Kristus v sobotu v hrobě ležal¹¹ a apoštolé v sobotu se¹² postili. Také učinil ustanovenie¹³ o řeholách klášterských¹⁴, o židech, o pohanech. A mnohé lidi nalezl kacieře, ty, ještě slovů catafryge, kteréž¹⁵ jest na púšť vypověděl. Tento jest ustanovil¹⁶, aby na mši dáváno bylo osculum pacis¹⁷, to jest líbanie. V ty časy stkvěl se svatý Alexius v Římě, syn urozeného Eufemiána, jenž byl první v sieni neb v paláci císaři¹⁸. Tento Inocencius ustanovil¹⁹ jest a zpusobil olej k užívání nemocným, aby byl od²⁰ biskupa posvěcen. A netoliko, aby jím kněží

¹ Papež čtyřicátý čtvrtý] C: Čtyřicátý čtvrtý papež

² C: 50r

³ T: Nnocencius (!)

⁴ C: Prvý

⁵ čtyřtého devátého] C: CCCCho IXho

⁶ C: XV

⁷ C: II

⁸ C: XX

⁹ C: ustavil

¹⁰ C: jest

¹¹ v sobotu v hrobě ležal] C: v hrobě ležel v sobotu

¹² v sobotu se] C: se v sobotu

¹³ C: ustavenie

¹⁴ C: klášterních

¹⁵ catafryge (latefryge!), kteréž] C: catafryge (latefryge!), kteréžto; Cathafrigas...

¹⁶ C: ustavil

¹⁷ dáváno bylo osculum pacis] C: osculum pacis dáváno bylo

¹⁸ C: císařově

¹⁹ C: ustavil

²⁰ C: ot

mazání²¹ byli, ale také i jiní křesťané nemocní. Tento je potupil Pelagia v Británii, kterýžto falešným učením svým²² vzniklým a vymyšleným tvrdil jest, že člověk může spasen býti bez milosti boží toliko svým zasloužením, svou vůlí, čine spravedlivé věci. A pravil²³, že by²⁴ mlád'átka rodili se bez hříchu prvorozeného. Potupil také Juliána a Celestýna, tovaryše v bludech Pelageových²⁵. Tento jest učinil čtvero svěcení měsíce září. Pohřben v Římě²⁶ na hřbitově **70v** u nedvěda v klobúce²⁷ pátý den měsíce srpna. Tento klel jest Archadia císaře proto, že jest svolil k tomu, aby svatý Jan Zlatoustý byl zahnán od své stolice biskupské konstantinopolské od jeho ženy, jenž slula Euxodia, pro svaté kázání, kteréž jest proti němu učinil, neb jest před obrazem svým, kterýž jest byla vyzdvihla a učinila k svému podoběnství, paním a pannám kázala před ním tancovati. A ten hřích svatý Jan nazval jest modloslužebenstvím.²⁸

²¹ C: mazání

²² falešným učením svým] C: **50v** svým falešným učením

²³ C + jest

²⁴ by: v C *chybí*

²⁵ tovaryše v bludech Pelageových] C: tovaryše v bludiech Pelagiových

²⁶ Pohřben v Římě] C: A pohřben

²⁷ nedvěda v klobúce] C: medvěda v klobúku; ad Ursum Pilatum

²⁸ Tento klel jest Archadia ... nazval jest modloslužebenstvím: v C *chybí*; tisk blíže předloze, sr. Pol 134

Papež čtyřicátý pátý¹

Zozimus, rodem Řek, léta narození božieho čtyřstého dvacátého druhého² seděl jedno léto, měsícův osm³, dní pětmezietma a stalo dní jedenácté⁴. Tento jest ustanovil⁵, aby nižádným⁶ obyčejem služebník nebyval⁷ knězem, a také ustanovil⁸, aby v Bílú sobotu veliká svíce byla⁹ žehnána a aby žádný¹⁰ kněz zjevně¹¹ neb na jevě pití nešenkoval¹².

¹ **Papež čtyřicátý pátý] C: XLVtý papež**

² čtyřstého dvacátého druhého] C: CCCCho XXIIho

³ měsícův osm] C: měsiecuov VIII

⁴ pětmezietma a stalo dní jedenácté] C: XI

⁵ C: ustavil

⁶ C: ižádným

⁷ C: nebyl

⁸ C: ustavil

⁹ C + svěcena a

¹⁰ C: ižádný

¹¹ C: zevně

¹² C: nešenkoval

Papež čtyřicátý šestý¹

Bonifacius Druhý, rodem Římenín, z otce Jokunda kněze, léta narození² božieho čtyřstého dvacátého pátého³ seděl léta tři⁴, měsiecuov osm⁵. A stalo prázdno dní jedenácté⁶. Tento jest

¹ **Papež čtyřicátý šestý] C: XLVIty papež**

² C: **51r** Syna

³ čtyřstého dvacátého pátého] C: CCCCho XXVho

⁴ C: III

⁵ C: VIII

⁶ C: XI

ustanovil⁷, aby žádná žena ani jeptiška ubrusuov se posvátných nedotýkala ani prala. A aby služebník, kterýž u dvoru kterého slúží, knězem nebýval.

⁷ C: ustavil

Papež čtyřicátý sedmý¹

Celestinus První, rodem Římenín, z otce Prista², léta narození Syna božieho čtyřstého osmmezciemého³ seděl let osm⁴, dní devět⁵ a stalo prázdno dní jedenmezciemá⁶. Tento jest ustanovil⁷, aby knězie před introitem říkali⁸ Iudica me Deus a žalmov⁹ sto a padesáte¹⁰ s antifonami aby zpívali prvé, než by mši¹¹ slúžili, ještě jest¹² toho prvé nebylo, jediné epištolu svatého Pavla a čtenie na mši zpívali. A z toho ustanovenie¹³ vzato jest to introit a hradál a ofertoř a jiné při mši říkanie jsú z žalmuov¹⁴ učiněné a složené. Tento papež poslal¹⁵ svatého Patricia, syna Konches, sestry svatého Martina Turonského, ¹⁶ do Iberníe. A tam obrátil jest¹⁷ všecky na vieru křesťanskú. Z prikázanie tohoto papeže Celestýna a Teosia Mladšího, ciesaře, sebráno a slaveno jest třetí a veliké consilium¹⁸. Bylo jest¹⁹ dvě stě otcuov sebráno, v kterémžto consilium potupen jest Nestorius²⁰, jenž jest²¹ pravil, že v Kristovi jsta dvě osobě. Pravil také, že Panna Maria nebyla Kristova matka, jedno člověčie. I utvrzeno jest na tom zboru²², že Pán Kristus má jednu osobu ve dvojím²³ přirození a že Panna Maria nazvána byla Teodotos, to jest božie matka.

¹ Papež čtyřicátý sedmý] C: Čtyřicátý sedmý papež

² Prisco

³ čtyřstého osmmezciemého] C: CCCCho XXVIIIho

⁴ C: VIII

⁵ C: IX

⁶ C: XXI

⁷ C: ustavil

⁸ před introitem říkali] C: říkali před introitem

⁹ C: žalmuov

¹⁰ C: L

¹¹ C: mše

¹² jest: v C chybí

¹³ C: ustavenie

¹⁴ jsú z žalmuov] C: z žalmuov sú

¹⁵ C + jest

¹⁶ C: **51v**

¹⁷ jest: v C chybí

¹⁸ a veliké consilium] C: veliké consilium obecné v městě Efezu, na kterémžto consilium; *rkp C blíže předloze, sr. Pol 136*

¹⁹ jest: v C chybí

²⁰ C: Nestorius; Nestorius

²¹ jest: v C chybí

²² C: sboru

²³ C: dvojím

Papež čtyřicátý osmý¹

Sixtus, rodem Římenín, z otce Prista, léta božieho narození čtyřstého třicátého šestého² seděl osm let, dní devět³. A stalo dní jedenmezciemá⁴. Tento byl z krajiny Celiomontis⁵. Ustanovil⁶, aby

¹ Papež čtyřicátý osmý] C: XLVIII.

² čtyřstého třicátého šestého] C: CCCCho XXXVIIho

³ C: IX

⁴ C: XXI

nižádný kněz nesměl se světiti na kněžstvo⁷ v cizie⁸ parochí . Tento, shromáždiv sněm před padesáti a sedmi⁹ biskupy, očistil se z té¹⁰ viny, kterůž jest naň Basus před ciesařem vzkládal a jej vinil. A Basus od concilium byl¹¹ potupen. Tento jest ustanovil¹² kostel ad Mariam maiorem, jenž slóve také ad presepe¹³. Tento také mnohé kostely jiné zlatem a stříbrem ozdobil jest. A mnoho chudým rozdával. Pohřben jest k cestě tiburtinské v jeskyni po^{71r}dlé¹⁴ svatého Vavřince.

⁵ T: Teliomontis (!); Celii montis

⁶ C: Ustavil

⁷ T: kniezfwo (!)

⁸ C: cizi

⁹ padesáti a sedmi] C: LVII

¹⁰ C: **52r**

¹¹ od concilium byl] C: byl od consilium

¹² C: ustavil

¹³ jenž slóve také ad presepe: v C *chybí*; que dicitur ad presepe

¹⁴ C + těla; corpus

Papež čtyřicátý a devátý¹

Leo, rodem z Tustie², z otce Qvintiána³, léta narozenie božieho čtyřstého čtyřicátého čtvrtého⁴ seděl na duostojenství jedenmezciatma⁵ let, měsíc jeden, dní dvametciatma⁶. Tento poslal je⁷ list neb epištolu ciesaři Marciánovi a jeho ženě, v kteréžto velmi krásně vypsál jest a vyložil všecku⁸ vieru křesťanskú. A poslal Fabiánovi, konstantinopolinu⁹ biskupu, osm epištol o vtělení Pána našeho Jezukrista. Proti Entykovi¹⁰ byla jest jedna mezi nimi, v niež¹¹ treske jeho posmievanie. A po zbití těch vandalských nebo Hajnuov všechny posvátná stříbrná nádobie obnovil je posvěcením¹². Tento pohřben¹³ jest v kostele¹⁴ svatého Petra, jehožto den pamatuje se u vigilji¹⁵ svatého¹⁶ Petra a Pavla. Tento doktor přidal jest v kanoně sanctus sacrificium, immaculatam hostiam. V jeden den na Velikú noc¹⁷, když je¹⁸ jedna panie¹⁹ s jinými²⁰ od něho Pána našeho Jezukrista tělo a krev²¹ přijímala, a pocelovala jest ruku jeho. A z toho pocítil jest veliké pokušení těla svého na sobě, a proto tu ruku, že jest byla příčina jeho pohoršení, uťal ji sobě a pryč ovšem zavrhl. A když jest byl pohrom a pokřik naň proto, že jest mše svaté neslúžil, on, v úzkostech jsa

¹ Papež čtyřicátý a devátý] C: XLVIIIItý

² rodem z Tustie] C: z Tustie rodem; nazione Tuscus

³ C: Tustiána; Quinciano

⁴ čtyřstého čtyřicátého čtvrtého] C: CCCCho XLIIIHo

⁵ duostojenství jedenmezciatma] C: duostojenství XXI

⁶ C: XXVIIma

⁷ je: v C *chybí*

⁸ C: všicku

⁹ C: konstantinopolitanskému

¹⁰ Proti Entykovi] adversus Euticem

¹¹ mezi nimi, v niež] C: v niežto

¹² A po zbití těch vandalských ... obnovil je posvěcením: v C *chybí*; tisk blíže předloze, sr. Pol 136

¹³ C: pohřben

¹⁴ v kostele] C: u

¹⁵ C: vigilje

¹⁶ C: **52v**

¹⁷ na Velikú noc: v C *zde chybí*

¹⁸ C: jest

¹⁹ C: paní

²⁰ C + na Velikú noc

²¹ a krev: v C *chybí*

položen, celého se a všeho poručil Panně Mariji, matce boží²², jsa pilen na modlitbách a v postech, jemuzto Panna Maria, nesúci ruku jeho, vidomě se jest okazala a jemu ruku jeho²³ přisadila, z kteréhožto divu ten papež netoliko jest Pánu Bohu dieky vzdával, ale také na kázání častokrát²⁴ jest ten div lidem oznamoval. Pod tím papežem čtvrtý sněm²⁵ kalcedonenský z přikázanie Marciána ciesaře a toho papeže radú jest slaven, na němžto bylo jest tři sta biskupův²⁶ sebráno, v kterémžto consilium Entyceus²⁷, opat konstantinopolitanský, a Diaskorus, biskup alexandrinský, potupeni sú, kteřížto pravili²⁸ jedno slova božieho a těla býti²⁹ přirozenie. Také tu blud Nestoria potupen jest a usúdili³⁰, aby dvoje přirozenie v Kristu býti kázali, ale jednu osobu. Tento Lev papež, když jest král Totilia uherský s těmi Hojny³¹ z Panonie opět se vrátil a všecku Aqvilej³² zkazil a zhubil po tři léta a ohněm a mečem Berin, Vincenci, Brixí, Pargamu, Medulán a jiná mnohá města pohubil a zbral³³. A když ten král byl u Padvie³⁴, ten svatý papež, boje se, aby nepřijel do Říma a nezkazil jeho, osobně jest³⁵ došel toho krále a prosil jeho³⁶, aby jel do své země, nehubě jiných zemí. A tak přinesl jest zdravie netoliko Římanóm, ale i všie zemi vlaské, neb jest toho král ve všem uslyšal. A když sú se pohané a Uhři divili, proč by papeže tak poctivě přijal a proti obyčejí svému ve všem jeho uslyšal, odpověděl jest, že je viděl muže velmi hrozného za papežem stojícího s mečem vytrženým: „An mi hrozí zabitím, když bych byl papeže ve všech prosbách jeho neuslyšal.“ A protož ihned ten král se všemi svými táhl jest pryč z vlaských zemí.³⁷ Tento svatý papež, když jest proti patriarchovi konstantinopolitanu³⁸ a Entykovi do³⁹ consilium kalcedonenského napsal⁴⁰ epištolu, prvé, než jest ji tam poslal, položil ji na oltář svatého Petra a přes čtyřiceti dní postil se a modlil ustavičně,⁴¹ prose Pána Boha a svatého Petra, bylo li by co potřebie opravit v té epi^{71v}štole, což jest tu⁴² napsáno ku potvrzení⁴³ viery pravé, aby to ráčil opravit a korigovati, jakož se⁴⁴ stalo, neb na skonání⁴⁵ těch čtyřiceti⁴⁶ dnuov nalezl jest túž⁴⁷ epištolu k jeho úmyslu korigovanú a opravenú⁴⁸, jakož jest jemu svatý Petr zjevil⁴⁹. Času toho Paulinus, valenského města biskup, za jedné vdovy syna jatého samého se vydal a do Afriky byl doveden, jakož o tom svatý

²² C: božie

²³ ruku jeho] C ~

²⁴ C: často

²⁵ C: **53r**

²⁶ tři sta biskupův] C: CCC biskupuov

²⁷ C: Entycenus

²⁸ C + sú

²⁹ a těla býti] C: býti těla

³⁰ C: usadili; predicari

³¹ C: Hniny; *patrně omylem pisaře – chybným čtením grafů n/u v předloze, sr. v rkp A Hujn(ové)*

³² C: Aqvilei; *psáno aquilegij, přičemž g je pisařem škrtnuto*

³³ Berin, Vincenci ... pohubil a zbral: v C *chybí*; *tisk blíže předloze, sr. Pol 136*

³⁴ C: Padví

³⁵ jest: v C *chybí*

³⁶ toho krále a prosil jeho] C: jeho a mluvil s ním

³⁷ aby jel do své země ... táhl jest pryč z vlaských zemí] C: jakož psáno stojí mezi ciesaři

³⁸ C: konstantinopolitanskému

³⁹ C: D (!)

⁴⁰ C: **53v**

⁴¹ C + a

⁴² tu: v C *chybí*

⁴³ T, C: *potvrzenie (!)*

⁴⁴ C + i

⁴⁵ C: *skonanie (!)*

⁴⁶ C: XLti

⁴⁷ *lze interpretovat i tuž; eandem*

⁴⁸ a opravenú: v C *chybí*

⁴⁹ C: zevil

Řehoř in dialogo píše a pokládá. A⁵⁰ Gizelrikus⁵¹ těch časuov, knieže z Afriky, přijel do Říma přes moře s velikým množstvím⁵² lidu⁵³. A nalezl jest Řím od⁵⁴ lidí urozených a od⁵⁵ jiných téměř veškeren pust, neb pro strach jeho byli z Říma utekli a vyběhli. I prosil jest tento svatý papež toho kniežete, aby Římu nevypaloval. V tom jest papeže uslyšal, a pobrav a zlúpiv Řím ve třech dnech, jel jest zase do Afriky skrze Nápuľi a Sicilí, pohubiv a spáliv ty země.⁵⁶

⁵⁰ Času toho Paulinus ... svatý Řehoř in Dialogo píše a pokládá. A: v *C chybí; tisk blíže předloze, sr. Pol 138*

⁵¹ Gensericus

⁵² T: množstvím (!)

⁵³ C: lidí

⁵⁴ C: ot

⁵⁵ a od] C: i ot

⁵⁶ A Gizelrikus ... spáliv ty země] text vychází z paralelní „císařské“ kapitoly věnované Teodosiovi Druhému, sr. Pol 137

Papež¹ padesátý

Hilarius, rodem Sardus, z otce Kryspína, léta narození božieho čtyřstého šedesátého pátého² seděl jedenáct³ let, měsíce tři⁴, dní deset⁵. Tento jest ustanovil⁶, aby nižádný⁷ papež náměstka sobě neustanovoval⁸. Ten udělal u svatého Vavřince teplici a⁹ klášter, jenž tu také i pohřben jest¹⁰ podle těla téhož mučedníka svatého. Toho času, jakož se čte v istorii britanské, v Britanii kraloval jest Arturus, kterýžto dobrotivostí svou Frankrajch, Flandry, Norvergí, Dací a mnohé jiné ostrovy mořské v službu sobě podrobil jest. A když v jednom boji smrtedlně raněn byl, odjel jest na jeden ostrov, aby se léčil na ty rány. Potom nižádná jistota o jeho životu nebyla od Britanův až do dnešního dne.¹¹

¹ Papež: v *C chybí*

² čtyřstého šedesátého pátého] C: CCCCho LXVho

³ C: XI

⁴ měsíce tři] C: měsíce III

⁵ C + a stalo prázdno dní X

⁶ C: ustavil

⁷ C: žádný

⁸ C: neustavoval

⁹ teplici a: v *C chybí; balneum et*

¹⁰ i pohřben jest] C: pohřben byl

¹¹ Toho času ... až do dnešního dne: v *C chybí; tisk blíže předloze, sr. Pol 138*

Papež padesátý a první¹

Simplicius, rodem Tiburtinus, z otce Kastina, léta narození božieho čtyřstého sedmdesátého prvního² seděl let deset³, měsícův pět⁴, den jeden a stalo dní šest. Ten muž blahoslavený posvětil⁵ kostela svatého Vavřince. A také posvětil kostela svaté Beniany⁶ mučednice, kdežto tělo její se čtyřmi tisíci a se dvěma sty⁷ a padesáti sedmi svatých těly kromě žen a dětí odpočívá. Tento papež ustanovil⁸ jest, aby v kostele svatého Petra a Pavla sedm kněží přes týden obývalo pro kajicie a pro

¹ Papež padesátý a první] C: Padesátý první

² čtyřstého sedmdesátého prvního] C: CCCCho LXXIho

³ C: X

⁴ měsícův pět] C: měsícuov V

⁵ C + kostel svatého Štěpána vedlé; *rkp C blíže předloze, sr. Pol 138*

⁶ Bibiane

⁷ C: stoma

⁸ C: ustavil

ty⁹, ktož by ¹⁰ se křtíti chtěli. A rozdělil v městě kněžím u krajin¹¹, první krajinu u svatého Petra a druhú u svatého Pavla, třetí¹² u svatého Vavřince, čtvrtú u svatého Jana Latránského, pátú ad maiorem Mariam¹³. Pohřben¹⁴ jest u svatého Petra. Toho času¹⁵ v Britaní byl Meluis¹⁶, věštec od dcery¹⁷ královny, jeptišky, od¹⁸ diábla narozený, neb máťe toho Meluia¹⁹, dcera krále Demecia, mezi jeptíškami obývala jest v kostele u svatého Petra v městě Caermedi²⁰, kterážto pravila jest, že jest²¹ nikdy muže ²² nepoznávala, než že k nie ²³ přicházel jeden pěkné tváři, ²⁴ častokrát ji líbaje²⁵, a tudiež zmizal. A opět se jie zjevuje a přituluje ji a líbaje, a tudiež opět zmizal, a²⁶ tak břichaté a obtiežené nechal. A když král britanský jedno stavenie divné velikosti stavěl jest, a což ve dne ustavěl²⁷, to vše v noci zmizalo jest²⁸, ²⁹ divě se tomu, odpověď vzal jest od čarodějníkuov, že stavenie to³⁰ nebude moci dokonáno býti, leč by vápno smíšeno³¹ bylo ³² toho, jenž by³³ se bez otce narodil. A když po krá^{72r}lovství na takového se³⁴ ptali, oznámen byl na království Meluia³⁵ od jednoho pacholíka, ješto se s ním byl svadil. A když je³⁶ byl jat a králi dodán, pověděl jest, že ti čarodějníci selhali sú. A ukázav pod zemí propast, skryl se jest a tak je³⁷ smrti ušel.

⁹ pro ty: v C chybí

¹⁰ C: 54v

¹¹ u krajin] C: krajiny

¹² druhú u svatého Pavla, třetí] C: u Pavla svatého druhú krajinu, třetie

¹³ maiorem Mariam] C ~

¹⁴ C: A pohřben

¹⁵ Toho času] C: V ty časy

¹⁶ C: Melínus; Merlinus

¹⁷ C: cery

¹⁸ C: ot

¹⁹ toho Meluia] C: jeho Melina

²⁰ v městě Caermedi] in urbe Kaermediu

²¹ jest: v C chybí

²² C + nepožívala neb

²³ C + jest

²⁴ C + a

²⁵ C: líbáše

²⁶ A opět se jie zjevuje a přituluje ji a líbaje, a tudiež opět zmizal, a] C: A to tak často činieše, až

²⁷ C: ustavil

²⁸ jest: v C chybí

²⁹ C + a tak

³⁰ stavenie to] C: to stavenie 55r

³¹ C: smičeno

³² C + s; chybou písaře (překladaatele?) patrně vypadlo krví, sr. nisi calcina misceretur sanguine

³³ by: v C chybí

³⁴ království na takového se] C: království takových

³⁵ na království Meluia] C: Melinus

³⁶ C: jest

³⁷ je: v C chybí

Papež¹ padesátý druhý

Felix² Třetí, rodem Římenín, z otce Felixa, z krajiny Fastiele³, léta od⁴ narození Syna božieho čtyřstého sedmdesátého osmého⁵ seděl let osm⁶, měsícův jedenácte⁷, dní šestnácte⁸. A přestalo dní

¹ Papež: v C chybí

² T: Elix (!); C: Eelix (!)

³ C: Fastiole; Fasciole

⁴ od: v C chybí

⁵ čtyřstého sedmdesátého osmého] C: CCCCho LXXVIIIho

⁶ C: VIII

⁷ měsícův jedenácte] C: měsícův XI

pět⁹. Tento udělal kostel svatého Agapita vedlé kostela svatého Vavřince mučedlníka. Tento ustanovil jest¹⁰, aby kostelové skrze biskupy byli posvěcováni¹¹. A pohřben¹² jest v kostele svatého Pavla. Toho času přišlo je¹³ poselstvie z Řekuov, že by Petr Alexandrinský¹⁴ pro kacieřstvie, jímž potupen byl od Achacia, biskupa constantinopolitano¹⁵, bylo to odvoláno. To svatý Felix papež těžce přijal, a svolav consilium, potupil jest Achacia i¹⁶ Petra. Tento také dva kněze, kterážto¹⁷ byla poslána do Konstantinopole pro nadepsanú příčinu proto, že sta byla od ciesaře penězi porušena a přemožena, svolav consilium, potupil jest je.

⁸ C: XVII

⁹ přestalo dní pět] C: přesta V dní

¹⁰ ustanovil jest] C: ustavil

¹¹ byli posvěcováni: v C chybí

¹² C: pohřben

¹³ je: v C chybí

¹⁴ C + biskup

¹⁵ C: konstantino^{55v}politanského

¹⁶ C: a

¹⁷ dva kněze, kterážto] C: kněze dva, kteráž jsta

Papež padesátý III.¹

Gelasius² První, rodem z Afriky, z otce Valeria, léta čtyrstého devadesátého čtvrtého³ seděl léta čtyři⁴, měsiecuov osm⁵, dní sedmmezciatma⁶. A stalo dní sedm⁷. Tento je⁸ učinil modlitby, trakty a ymny, jakož i svatý Ambrož i prefací na mši složil jest Vere dignum et iustum est, aby na každý den na mši byla zpievána⁹ neb čtena. Času toho nalezena jest skříně svatého Michala. Též také nalezeno jest tělo svatého Barnabáše se čtením svatého Matúše, kteréž jest svatý Matúš svú rukú židovsky sepsal. Avitus, biskup menenský¹⁰, tu vlast Galí od kacieřstvie ariánského zbránil jest. Tento papež ustanovil jest, aby ktož přijímá tělo Pána Jezukrista, aby také krev jeho z kalicha přijímal. A to ještě druží zachovávají jako v Řeciech na východ slunce.^{11, 12}

¹ Papež padesátý III.] C: Padesátý třetí

² T: Elafius (!)

³ čtyrstého devadesátého čtvrtého] C: CCCCho XCIIIho

⁴ C: IIII

⁵ C: VIII

⁶ C: XXVII

⁷ C: VII

⁸ C: jest

⁹ byla zpievána] C ~

¹⁰ Viennensis

¹¹ Avitus, biskup menenský ... na východ slunce: v C chybí; tisk blíže předloze, sr. Pol 140

¹² Tento papež ... slunce] text nevychází z Polonovy kroniky, sr. Pol 140

Papež padesátý a čtvrtý¹

² Anastasius³ Druhý, rodem Římenín, z otce Fortunáta, léta od narození Syna božieho pětstého čtvrtého⁴ seděl dvě⁵ létě, měsiece dva, dní jedenátce⁶. A stalo dní devět⁷. Tento ustanovil⁸, aby

¹ Papež padesátý a čtvrtý] C: Padesátý čtvrtý papež

² C: ^{56r}

³ T: Naftafius (!)

⁴ pětstého čtvrtého] C: CCCCCho IIIIho

⁵ C: II

nižádný⁹ pro hněv a pro závist a pro kyselost k svému bližnímu úřadu svého neopúšťel kromě mše. Tento Anastásia ciesaře klel jest.¹⁰ Toho času mnozí kněží a žákovstvo proti papeži byli sú zdvihli¹¹ proto, že jest obcoval s Franštinem¹² Tesalonicenským, diakonem, kterýž jest byl čeledín Archacia, potupeného od kostela. A že jest chtěl¹³ navrátiti Achacia¹⁴, ač je nemohl, božským súdem jest poražen, neb když jest na potřebu do tajného místa šel, střeva z něho¹⁵ vyplynula sú a tak jest biedně umřel.

⁶ C: XI

⁷ C: IX

⁸ C: ustavil

⁹ C: žádný

¹⁰ Tento Anastasia ciesaře klel jest: v C *chybí*; tisk blíže předloze, sr. Pol 140

¹¹ C: podzdvihli (!)

¹² Fontino

¹³ chtěl: v C *chybí*

¹⁴ C: Archacia; Achacium

¹⁵ střeva z něho] C: z něho třeva

Papež padesátý a pátý¹

Symachus², urozením³ Sardus, z otce Fortunáta, léta božieho pětistého osmého seděl patnácte⁴ let, měsícův⁵ sedm, dní sedmmetcieta⁶. A stalo dní sedm⁷. Tento ustanovil, na každú neděli na dni narozenie svatých⁸ Gloria in excelsis Deo aby zpievali. A jiná slova přidal jest po sloviech anjela⁹ v témž pění. V rozdělení a v sváru oba dva¹⁰ svěcena jsta, Symachus v kostele Konstanciána a Laurencius sancte Marie maioris¹¹. A když sta se o to súdila před Jetřichem¹², králem v Rave^{72v}ně, volen jest Symachus a potvrzen jest. Klodoneus¹³, král francský¹⁴, od svatého Remigia v ty časy pokřtěn jest, kterýžto¹⁵ kostel v Paříži ustanovil¹⁶ jest ke cti svatého Petra a Pavla. Boecius, muž radný, u Vlaších¹⁷ stkvěl se jest, kteréhož jest Jetřich Berúnský kázal z Vlach¹⁸ vypověděti a potom¹⁹ stieti. A ten skládal knihy²⁰ o utěšení múdrostí. Toho času stkvěl se jest svatý Remigius, svatý Maxencius, svatý Leodigarius, svatý Armiholius, svatý Jenozeza²¹.²² Svatý Zigmund, král

¹ **Papež padesátý a pátý]** C: LV. papež

² T: Ymachus (!)

³ C: rodem

⁴ C: XV

⁵ C: měsiecuov

⁶ C: XXVII

⁷ C: VII

⁸ ustanovil, na každú neděli na dni narozenie svatých] C: **56v** ustavil, na každý den; omni die dominico

⁹ C: anděla

¹⁰ dva: v C *chybí*

¹¹ sancte Marie maioris] C: u svatě Marie maioris

¹² C: Děťrichem

¹³ C: Klomonius; Clodoveus

¹⁴ C: franský

¹⁵ C + krásný; *patrně chybou písaře, předpokládáné *královský za lat. regalem mohlo být v předloze psáno zkratkou, proto zde zkomoleno*

¹⁶ C: ustavil

¹⁷ C: Vlašiech

¹⁸ jest Jetřich Berúnský kázal z Vlach] C: král Děťrich Berúnský z Vlach kázal

¹⁹ C + ho kázal

²⁰ skládal knihy] C: jest kniehy skládal

²¹ svatý Leodigarius, svatý Armiholius, svatý Jenozeza: v C *chybí*; sanctus Leodegarius, sanctus Arnulphus et sancta Genovepha

burgundský²³, ke cti svatému Mauriciovi a tovařistvu²⁴ jeho klášter ustanovil²⁵ jest v Aganium²⁶, v tom městě, kdežto odpočívají²⁷, a velikým zbožím jej obohatil²⁸ a nadal. Téhož času Symachus papež, svolav sněm, z milosti své ustanovil²⁹ jest a učinil biskupem dřeve³⁰ řečeného Vavřince. A ne po mnohém času obžalován jest Symachus papež skrze falešné svědky, z nenávisti tajně jest s papežstvie odvolán. A opět rozděleno jest kněžstvo, neb někteří přídrželi se Symacha a někteří Vavřince. Ale sebrán jest opět sněm biskupuo³¹ dvů stů a patnácti³² i očistil se jest Symachus z viny falešné a navrácen jest zase ku papežství³³ se ctí. Ale Vavřinec s svými jest potupen a odsúzen. Času toho Arius upálen jest ohněm od anjelův³⁴ poslaným, neb jest zle o Svaté trojici mluvil.

²² C + Času toho

²³ C: burgunský

²⁴ C: tovarystvu

²⁵ C: ustavil

²⁶ C: Agamini; apud Agaunum

²⁷ C: odpočívají **57r**

²⁸ C: zbohatil

²⁹ C: ustavil

³⁰ C: dřieve

³¹ T: biskupuo (!)

³² C: XVti

³³ C: papežftwie (!)

³⁴ C: anjeluov

Papež padesátý a šestý¹

Hormisda Druhý², rodem z Kampánie, z města Slezezon³, z otce Justa, léta narození božieho pětistého šestnáctého⁴ seděl devět⁵ let, dní šestnácté⁶. A přestalo dní osm⁷. Tento jest⁸ zřídil kněžstvo⁹ a žalmy zřídil ku pěni¹⁰. A smířil Řeky, kteříž jsú¹¹ byli obvázáni okovy té kletby pro Petra, biskupa alexandrinského. Tento pro rozdání velikých almužen byl¹² chudým a po nadání okras k kostelům¹³ rozličným. ¹⁴ Pochován jest v tom kostele u svatého Petra, ostaviv při tom kostele tisíc a čtyřidceti¹⁵ liber stříbra. Tu odpočívá u¹⁶ pokoji.

¹ Papež padesátý a šestý] C: Padesátý šestý papež

² Hormisda (hOrfunda!) Druhý] C: Hormida; Hormisda

³ C: Fleseson; Freselon

⁴ C: XVIho

⁵ C: IX

⁶ C: **57v** XVI

⁷ C: VIII

⁸ jest: v C chybí

⁹ T: knieztwo (!)

¹⁰ zřídil ku pěni] C: k zpívaní

¹¹ C: sú

¹² C + jest

¹³ C: kosteluom

¹⁴ C + A

¹⁵ C: XL

¹⁶ C: v

Papež padesátý a sedmý¹

Johanes První, rodem z Tustia², z otce Konstantina, léta od narození ³ božieho pětistého a pětmezciatma⁴ seděl dvě⁵ létě, měsícův osm⁶, dní osmnácte⁷. Toho času obrátila se jest⁸ Francie ku

¹ Papež padesátý a sedmý] C: LVII. papež

Pánu Kristovi⁹. Toho papeže král Jetřich¹⁰ Berúnský, kterýž jest panoval v ty časy v Vlaších¹¹, poslal do Konstantinopole k ciesaři Justiniánovi, ale když se jest navrátil¹² zase, i s tovařiši jeho umořil v žaláři. Toho Pán Buoh ne po mnohém času pomstil¹³ tak, že jest náhlú smrtí umřel, jehožto duši jeden svatý pústeník¹⁴ viděl, an ji Johanes papež uvrhl v ohnivý¹⁵ hrnec pekelný. Umřel v žaláři v Raveně, jehožto tělo přeneseno do Říma a pochováno v kostele svatého Petra.

² rodem z Tustie] nacione Tuschus

³ C + Syna

⁴ pětistého a pětmezcieta] C: CCCCCCho XXVho

⁵ C: II

⁶ měsícóv osm] C: měsiecuov VIII

⁷ C: XVIII

⁸ jest: v C chybí

⁹ C: Kristu

¹⁰ C: Děťrich

¹¹ C: Itali

¹² jest navrátil] C: vrátil

¹³ ne po mnohém času pomstil] C: **58r** pomstil v malém času

¹⁴ C: pústenník

¹⁵ C: uohnivý

Papež padesátý a osmý¹

Felix Čtvrtý, rodem Sabinus², z otce Konstantina, léta od narození Syna božieho pět set osmmezcieta³ seděl čtyři⁴ léta, měsíce dva⁵, dní sedm. Tento ustanovil⁶, aby nemocní byli před smrtí olejem⁷ mazáni. Tento jest klel patriarchu konstantinopolitanského.

¹ **Papež padesátý a osmý] C: LVIII. papež**

² Savinus

³ pět set osmmezcieta] C: pětistého XXXIIIho

⁴ C: IIII

⁵ C: II

⁶ Tento ustanovil] C: Ten ustavil

⁷ byli před smrtí olejem] C: před smrtí byli; ut infirmi ... sancto oleo debeant inungi

Papež padesátý a devátý¹

Bonifacius Druhý, rodem Římenín, z otce Zigmunda², léta božieho pětistého třicátého druhého³ seděl dvě⁴ lété, dní šestmezcieta⁵. A stalo dní šest⁶. Tento jest ustanovil⁷, aby kněží rozdělení **73r** byli od laikův⁸ při sloužení mše svaté. A pohřben⁹ jest v kostele svatého Petra.

¹ **Papež padesátý a devátý] C: LIX. papež**

² C: Zigmunda

³ třicátého druhého] C: pětistého XXXIIho

⁴ C: II

⁵ C: XXVI

⁶ C: VI

⁷ jest ustanovil] C: ustavil

⁸ C: laikuov

⁹ C: pohřben

Papež šedesátý¹

¹ **Papež šedesátý] C: LXtý papež**

² Johanes³ Druhý, rodem Římenín, z otce Proiekta de Celiomonte, léta božieho pětistého třicátého čtvrtého⁴ seděl dvě⁵ léta, měsíce čtyři⁶, dní šest⁷. A stalo dní sedm⁸. Tento jest potupil Antemia Ariánského. Maurus, učedník svatého Benedikta, stkvěl se jest svátostí in Gallia.

² C: 58v

³ T: Ohannes (!)

⁴ třicátého čtvrtého] C: XXXIIIho

⁵ C: II

⁶ C: IIII

⁷ C: VI

⁸ C: VII

Papež šedesátý první¹

Agapitus První, rodem Římenín, z krajiny Iohannis et Pauli léta božieho pětistého třicátého šestého² seděl jedenácté měsícuov, dní osmnácté³. Tento také ustanovil⁴, aby v neděli procesí⁵ byla. Tento přišel k císaři Justiniánovi do Konstantinopole, i umřel tam, jehožto tělo potom do Říma přeneseno a pochováno v kostele u svatého Petra.

¹ Papež šedesátý první] C: LX. (!) papež

² pětistého třicátého šestého] C: CCCCCho XXXVI.

³ jedenácté měsícuov, dní osmnácté] C: VI let, dní XVIII

⁴ také ustanovil] C: ustavil

⁵ C: prosieci; processiones

Papež šedesátý druhý¹

Silvester², rodem z Kampánie, z otce Horsunda³, biskupa římského, léta od narození⁴ božieho pět set třiceti osm⁵ seděl léto jedno, měsícův pět⁶, dní jedenácté⁷. Tento na púšti zabit jest⁸ od císaře, nebo Teodora císařová poslala jeho na púšť pro Atemia biskupa, pro kacieřství potupeného, neb jest chtěla jeho navrátiti k biskupství⁹ a tam jest umřel, jsa raněn¹⁰.

¹ Papež šedesátý druhý] C: LXtý prvý papež

² T: Iluefter (!)

³ z otce Horsunda] ex patre Hormisda

⁴ C + Syna

⁵ pět set třiceti osm] C: CCCCCho XXXVIIIho 59r

⁶ měsícův pět] C: měsícuov V

⁷ C: XI

⁸ zabit jest] C ~

⁹ C: biskupftwie (!)

¹⁰ C: zabit

Papež šedesátý třetí¹

Virgilius², rodem Římenín, z otce Jana, léta božieho pět set čtyřicátého prvního³ seděl sedmnácté⁴ let, měsíce tři⁵, dní pět⁶. Času toho Rolifaikus⁷ zprostil jest Řím od vztečení

¹ Papež šedesátý třetí] C: Šedesátý druhý

² T: Irgilius (!)

³ pět set čtyřicátého prvního] C: CCCCCho XLIho

⁴ C: XVII

⁵ C: III

⁶ C: V

Huojnuov⁸ a dal je⁹ kříž k kostelu svatého Petra z lúpežov Huojnouov¹⁰, kterýžto kříž vážil jest liber sto¹¹. Tento jest ustanovil¹², aby mše slúžena byla k východu slunce. Tohoto jakožto i předka jeho Teodora ciesařová pro Atemia¹³ biskupa nenáviděla jest. A z prikázanie božieho veden jest a poslán do Konstantinopole, a když je¹⁴ nechtěl navrátiti Atemia biskupa, políčkován¹⁵ jest. A¹⁶ byl utekl do kostela svaté Sofie¹⁷. Odtud¹⁸ nepoctivě vytažen jest, a vstrčivše jemu provaz na hrdlo, po všem městě vodili sú ho od jitra až do večera. A tak jej za ten provaz krutě¹⁹ táhli, až jej do smrti udusili. Času²⁰ toho byl je archidiakon v Cilicí²¹ řečený Teofilus, kterýžto Pána našeho Ježíše Krista a jeho matky slíbil diáblu manství²² a jemu se poručil, kterýžto diábel potom pomohl jemu, k čemuž on kolivěk²³ chtěl. Potom navrátiv se sám k sobě s pláčem, krutým pokáním se zbuzuje, skrze přimluvu Panny Marie milost boží jest našel. Tento Virgilius, jinak Vigilius²⁴, ačkolivěk k papežství²⁵ zle a neřádně a zlým úmyslem přišel jest, proto jest²⁶ byl lakomý. A byl archidiakonom Silvestrovým, toho papeže, jenž²⁷ před ním byl. A skrze jeho radu ciesařová Teodora²⁸ Silvestra papeže²⁹ na púšti jest umořila, aby jeho na papežství³⁰ posadila. Ale však³¹ když se³² jest skutečně³³ kál a vypověděnec byl pro vieru, v tom šťastně³⁴ jest život svůj³⁵ dokonat. V tom času v Konstantinopoli pátý sněm obecný aneb consilium jest sebráno a slaveno pod Justiniánem³⁶ kniežetem proti Teodoře ciesařové a proti všem kacieřóm³⁷ těm, kteříž sú pravili a tvrdili, by Panna Maria toliko člověka, a ne Boha porodila. Toho času svatý Medardus, biskup noviomenský,

⁷ C: Belifaytus; Belisarius

⁸ C: Hninuov

⁹ C: jest

¹⁰ lúpežov Huojnouov] C: lúpežuov Hninov; a capcione Gothorum

¹¹ liber sto] C ~

¹² jest ustanovil] C: ustavil

¹³ propter Antemium

¹⁴ C: jest

¹⁵ C: 59v

¹⁶ C: I

¹⁷ C: Zofie

¹⁸ C: Odtad

¹⁹ krutě: v C chybí

²⁰ C: Tadu (!)

²¹ je archidiakon v Cilicí] C: v Cilicí archidiakon; ... Sycilie

²² Pána našeho Ježíše Krista a jeho matky slíbil diáblu manství] C: Pánu Jezukristu slíbil manstvie a jeho matce; Christum et eius genetricem abnegando diabolo homagium fecit

²³ kterýžto diábel potom pomohl jemu, k čemuž on kolivěk] C: jemužto diábel potom pomohl, k čemuž

²⁴ jinak Vigilius: v C chybí

²⁵ ačkolivěk k papežství] C: ač kolivěk

²⁶ C: že

²⁷ C: ješto

²⁸ ciesařová Teodora] C: Teodosia ciesařová; imperatrice Theodora

²⁹ papeže: v C chybí

³⁰ C: papežstvie

³¹ C: potom

³² C: fie (!)

³³ C: 60r

³⁴ C: šťastně

³⁵ svůj: v C chybí

³⁶ C: Justimiánem

³⁷ C: kacieřuom

kteréhožto král Darius³⁸ s poctivostí pochoval jest³⁹. Při těch také časech svatý **73v** Remigius jest umřel, jenž jest sedmdesát dvě lété kostel romenský⁴⁰ zpravoval.⁴¹

³⁸ král Darius] Clotarius rex Suessionis

³⁹ omylem tiskaře pochoval jest vysazeno dvakrát

⁴⁰ Remensem

⁴¹ Toho času svatý Medardus ... zpravoval: v *C chybí; tisk blíže předloze, sr. Pol 144*

Extra litteram

Léta narození božieho pětistého čtyřicátého třetího přišel jest jeden z krajiny vlaské, maje psa červeného a slepého. Před tím psem kladli lidé bohatí prsteny stříbrné na rynku a zlaté i rozličné monety a smíšeli je v hromadu. Avšak jednomu každému jeho prsten aneb peněz aneb monetu, kterouž jest před ním položil, vrátil a rozdal. Ten pes měl ducha věštieho.¹

¹ Léta narození ... ducha věštieho: v *C chybí; text nevychází z Polonovy kroniky, sr. Pol 144*

Papež šedesátý čtvrtý¹

Pelagius První, z otce Johanesa, léta narození Syna božieho pětistého padesátého osmého² seděl léta čtyři³, měsíčov deset⁴, dní osmnácte⁵. A přestalo dní pětmezcieta⁶. Tento ustanovil⁷ jest, aby kacieři a oddělení⁸ skrze světské moci byli kázáni. Toho času svatý Brandanus v Škoci stkvěl se⁹. Toho papeže vinili, že by byl vinen¹⁰ smrtí Vigilia¹¹ papeže, ale přede vším lidem, položiv ruku na kříži a na Čtení¹² svatém, očistil se jest. Toho času svatého Štěpána, prvního¹³ mučedlníka, kosti do Říma přeneseny sú a v jedné¹⁴ truhle aneb skříní¹⁵ s svatým Vavřincem schovány jsú¹⁶.

¹ Papež šedesátý čtvrtý] *C: Šedesátý třetí papež*

² pětistého padesátého osmého] *C: CCCCcho LVIIIho*

³ *C: IIII*

⁴ měsíčov deset] *C: měsiecuov X*

⁵ *C: XVIIIti*

⁶ *C: XXV*

⁷ *C: ustavil*

⁸ *C: oddělení*

⁹ Toho času svatý Brandanus v Škoci stkvěl se: v *C chybí; tisk blíže předloze, sr. Pol 144*

¹⁰ *T: winem (!)*

¹¹ *C: Vigilia, toho*

¹² *T: cžtenie (!)*

¹³ *C: prvního*

¹⁴ *C: je **60v**dné*

¹⁵ truhle aneb skříní] *C: skříní neb truhle*

¹⁶ *C: sú*

Papež šedesátý a pátý¹

Johanes Třetí, rodem Římenín, z otce Anastasia, léta narození božieho pět set šedesátého druhého² seděl let dvanácte³, měsíčov jedenácte⁴, dní sedmmezcieta⁵. A stalo deset měsíčov⁶. Tento jest

¹ Papež šedesátý a pátý] *C: LXIII. papež*

² pět set šedesátého druhého] *C: pětistého LXIIho*

³ *C: XII*

⁴ měsíčov jedenácte] *C: měsiecuov XI*

⁵ *C: XXVII*

⁶ deset měsíčov] *C: prázdnou X měsiecuov*

zuopravoval⁷ hřbitovy svatých mučedníkův⁸. Těch časův⁹ Fortunatus poeta¹⁰, muž učený a vtipný, osvíceného z Vlach Turonis přišed, skutky svatého Martina biskupa popsal jest¹¹. Času toho Maurus, svatého Benedikta¹² učedník, přišed z Vlach¹³ po dobrém a chvály hodném životu, kterýž jest v klášteře vedl, umřel jest a ku¹⁴ Pánu Kristovi stěhoval se jest toho času. Blízko od Paříže pohřben jest a odpočívá.¹⁵ Toho času před příštím Lampartův¹⁶ do Vlach ohniví šípové zástupuov vidění jsú, o nichž¹⁷ svatý Řehoř píše v omelí: Budú znamenie na slunci a tak dále¹⁸. Pak Johanes papež, když jest¹⁹ dokonat v městě²⁰ Římě kostel svatého Jakuba a Filipa a posvětil jeho, umřel jest a v kostele svatého Petra²¹ pochován. Při těch časiach svatý Germanus, biskup pařížský²², stkvěl se jest. A když jest nemocen byl²³, přikázal jest²⁴ na zdi vyrýti proti sobě pátý den kalend měsíce²⁵, kteréhožto písma po smrti příčinu poznali sú a shledali, že se to božím zjevením stalo a že jest sobě před smrtí vyryti kázal²⁶. A pohřben jest v kostele, kterýž i dnes slóve u svatého Germana.

⁷ C: zopravoval

⁸ C: mučedníkuov

⁹ C: časuov

¹⁰ poeta: v C chybí; poeta

¹¹ osvíceného z Vlach Turonis přišed, skutky svatého Martina biskupa popsal jest] C: stkvěl se a svatého Martina, turonenského biskupa, skutky popsal; ... de Italia Turonis veniens...

¹² T: Benedicta (!)

¹³ C: Itálie

¹⁴ ku: v C chybí

¹⁵ Kristovi stěhoval se jest toho času. Blízko od Paříže pohřben jest a odpočívá] C: poručil duši svú; *tisk blíže předloze, sr. Pol 146*

¹⁶ C: Lampartuov

¹⁷ ohniví šípové zástupuov vidění jsú, o nichž] C: ohnivý šipy viděny sú. O nich

¹⁸ a tak dále] C: etc.

¹⁹ jest: v C chybí

²⁰ v městě: v C chybí

²¹ C: **61r**

²² C: pařížský

²³ nemocen byl] C ~

²⁴ jest: v C chybí

²⁵ kalend měsíce] C: kalendy máje měsíce

²⁶ a že jest sobě před smrtí vyryti kázal: v C chybí; *tisk blíže předloze, sr. Pol 146*

Papež šedesátý a šestý¹

Benediktus První, rodem Římenín, z otce Bonifácia, léta narozenie božieho pět set sedmdesátého třetího² seděl léta čtyři³, měsíc jeden⁴, dní osmnácte⁵. A přestalo tři⁶ měsíce, dní deset⁷. Toho času upadli⁸ sú Lamparti do všech Vlach⁹, po nichž se jest přibral¹⁰ velmi veliký hlad a smrtnost, v kterémžto zamúčení a usilování¹¹ Benediktus papež umřel jest a pohřben¹² v kostele svatého Petra.

¹ Papež šedesátý a šestý] C: LX. pátý papež

² pět set sedmdesátého třetího] C: pětistého LXXIIIho

³ C: IIII

⁴ C: I

⁵ C: XVIII

⁶ C: III

⁷ C: X

⁸ C: vpadli

⁹ všech Vlach] C: Itálie všie

¹⁰ se jest přibral] C: jest byl

¹¹ zamúčení a usilování] C: usilování a zamúčení

¹² C: pohřben

Papež LX. a sedmý¹

Pelagius Druhý, rodem Římenín, léta božieho pětistého sedmdesátého sedmého² seděl deset let³, měsíc jeden, dní deset⁴. A stalo⁵ měsícův šest⁶ a dní pětmezciatma⁷. Tento byl posvěcen bez přikázanie kniežete. Ten čas Lampartové obsedli **74r** jsú⁸ Řím a veliká záhuba a zpuštění země vlaské téměř všie bylo jest. Ten čas tak⁹ velicí a mnozí dšťové¹⁰ byli sú, že všickni lidé pravili¹¹, že potopa bude. A takový mor byl, o němž nižádný¹² nepomní, by kdy takový byl. Od toho svatý Řehoř, mnohých písem skladatel, do Konstantinopole byl jest¹³ poslal a z napomenutie Leondra¹⁴, ispolenského biskupa, knihy¹⁵ moralium na Job složil jest. Pak když je¹⁶ Tiberis řeka tak velmi byla se rozvodnila¹⁷ z mnohých dšťův tak, že do města¹⁸ Říma, přes zed vstúpivši, velikú krajinu té strany jest zapráznila¹⁹ a velmi veliké množstvie²⁰ šelm jedovatých a zvláště haduov jest vydřela s sebu s jedním velikým drakem, kteréžto mrchy po povodni zuostale a uvadlé z porušení povětří²¹ velikú sú²² šelmu²³ a smrt uvedly tak, že mnozí pustí domové v městě zuostali sú²⁴, od kteréhožto moru i ten papež Pelagius umřel jest.

¹ Papež LX a sedmý] C: LXVI. papež

² sedmdesátého sedmého] C: LXXVIIho

³ deset let] C: let X

⁴ C: X

⁵ C: **61v**

⁶ C: VI

⁷ C: XXVI

⁸ Lampartové obsedli jsú] C: obsedli Lampartové

⁹ C: tab (!)

¹⁰ C: dšťěvé

¹¹ C: byli sú řekli

¹² C: ižádný

¹³ jest: v C chybí

¹⁴ napomenutie Leondra] C: napomenutí Leandra; ... Leandri

¹⁵ C: kniehy

¹⁶ C: jest

¹⁷ velmi byla se rozvodnila] C: se velmi rozlila

¹⁸ města: v C chybí

¹⁹ C: zapráznila

²⁰ T: množtíwie (!)

²¹ C: povětříe

²² C: **62r**

²³ C: škodu; mortalitatem homini

²⁴ pustí domové v městě zuostali sú] C: domové pustí sú zuostali v městě

Papež šedesátý osmý¹

Řehoř² První, doktor rodem z Říma, z otce Gordiána, léta od narozenie Syna božieho pětistého devadesátého³ seděl jest třinácte⁴ let, měsiecuov šest⁵, dní deset⁶. Přijal čtvrtého⁷ idus března⁸

¹ Papež šedesátý osmý] C: LXVII. papež

² T: Zehorz (!)

³ C: XCho

⁴ C: XIIIIt

⁵ C: VI

⁶ C: X

⁷ Přijal čtvrtého] C: Přijal IIII.

⁸ C + toho

měsiece. A přestalo biskupství měsícuov pět⁹, dní šestnácte¹⁰. Tento byl ¹¹ doktor Písma svatého velmi učený a vtipný a inquisitor hereticorum¹², to jest zpytatel kacieřuov velmi tajný a tichý. Tento složil jest omelí v počtu čtyřidceti¹³ a na Job a na Ezechiele vyložil jest registrum pastorale a dialog a mnoho jiného dobrého učinil jest. Tento v svém domu klášter ustavil¹⁴ jest a hodně anjel¹⁵ zemský nazván jest, neb¹⁶ nebeský život na zemi vedl jest. Ve všech kostelech římských na otpuštění¹⁷ hříechuov lidskému pokolení¹⁸ po všecky dni ustanovil¹⁹ jest náboženství²⁰ křesťanskému čtyřidceti²¹ stací světiti a slaviti. A aby siemě²² starého bludu potom nevzniklo, obrazuom diábelským kázal údy obsekati, aby skrze to, vyvrátiec²³ kořen kacieřské křivoty²⁴, vítězství pravdy cirkve svaté pilněji²⁵ bylo povýšeno. Tento také přidal je²⁶ na mši dies nostros in tua pace custodies²⁷ a mnoho knih²⁸ skládal jest. A nad těly svatého Petra a Pavla apoštoluov ustanovil²⁹, aby často papež a kardinálové sloužili. Tento také ustanovil³⁰ jest v Římě letaní, chtě hněv boží ukojiti, nebo v prvním kuoru té procesí jest³¹ všecko světské kněžstvo³² s papežem ³³, v druhém všickni opatové ³⁴, v třetím kuoru všecky jeptišky, v čtvrtém všecka nemluvnátka a dietky, aby neseny byly³⁵, a v pátém všickni laikové, v šestém všecky vdovy, v sedmém všecky manželky. Tento první psal se sluha ³⁶ všech sluh božích³⁷. A kterak koli byl jest³⁸ života dobrého a umění osvíceného, však jest měl mnoho utrhačuov a zvláště po smrti tak, že ku potupě jeho a na paměť všie památky shlazení jeho všeckny knihy³⁹ jeho měly spáleny býti, by byl některaký Petr, diakon jeho, skrze zjevení Ducha svatého, kteréhož jest viděl nad hlavu jeho sedícího v tvářnosti holubice⁴⁰, an ty knihy⁴¹ píše, přísahá a dnem smrti své, již jest předpověděl, toho nepotvrdil, neb čta u pulpita čtení, umřel jest.

⁹ C: V

¹⁰ C: XVI

¹¹ C + jest

¹² C: hereticoris; mansuetus

¹³ C: XL

¹⁴ C: učinil

¹⁵ C: anděl

¹⁶ C: nebo

¹⁷ římských na otpuštění] C: římského města na odpuštění **62v**

¹⁸ C: pokolenie (!)

¹⁹ C: ustavil

²⁰ C: náboženství

²¹ C: XL

²² C: fe mi (!); semen

²³ C: vyvrátiec (wywracziecz!)

²⁴ kacieřské křivoty] C: kacieřstva

²⁵ C: pilnějie

²⁶ C: jest

²⁷ C: custodias; disponas

²⁸ C: knieh

²⁹ C: ustavil

³⁰ C: ustavil

³¹ procesí jest] C: prosécie

³² T: kniezftwo (!)

³³ C + šlo

³⁴ C + s mnichy; cum monachis

³⁵ a dietky, aby neseny byly: v C chybí, rkp C blíže, sr. Pol 148

³⁶ C: **63r**

³⁷ C: boziech (!)

³⁸ jest: v C chybí

³⁹ C: kniehy

⁴⁰ C: holubičie

⁴¹ ty knihy] C: kniehy

Papež šedesátý IX.¹

Saninianus² léta šestistého pátého seděl jedno léto, měsícuov pět³, dní devět⁴. A stalo měsícuov jedenácte⁵ a dní **74v** pětmezcieta⁶. Tento jest ustanovil⁷, aby k hodinám denním bylo zvoněno. Tento když jest svatému Řehoři papeži po smrti utrhal a zvláště jeho svobodě, neb jest mnoho na chudé nakládal, ale tento ruku⁸ ku pomoci⁹ chudým zadržoval jest, svatý Řehoř u vidění třikrát jeho z té viny tresktal¹⁰. A čtvrté, když se jest¹¹ nechtěl tresktati ani toho utrhanie ostati, v hlavu jeho udeřil, od kteréhožto úrazu procítiv, v hlavu jsa otrápen a uražen,¹² umřel jest.

¹ Papež šedesátý IX.] C: LXVIII. papež

² Savinianus

³ C: V

⁴ C: IX

⁵ C: XI

⁶ C: XXVma

⁷ Tento jest ustanovil] C: Ustavil jest

⁸ C: ruky

⁹ C: **63v**

¹⁰ z té viny tresktal] C: tresktal z té viny

¹¹ jest: v C *chybí*

¹² otrápen a uražen] C: uražen a otrápen, i

Papež sedmdesátý¹

Bonifacius Třetí, rodem Římenín, seděl měsícuov osm², dní osmezcieta³. Tento ustanovil jest⁴, aby rúcho stkvúcie bielé na oltář⁵ bylo kladeno.

¹ Papež sedmdesátý] C: LXIX. papež

² C: VIII

³ C: XXVIII

⁴ ustanovil jest] C: ustavil

⁵ stkvúcie bielé na oltář] C: bielé stkvúcie (kftwuczie!) na oltáři

Papež LXX. první¹

Bonifacius Čtvrtý, rodem Marsus, léta narození² božieho šestistého osmého³, z města Valeria, z otce Jana lékaře⁴ seděl let šest⁵, měsícuov osm⁶, dní XXII⁷. Tento obdržal jest⁸ na císaři řečeném⁹ Foka, aby kostel svatého Petra byl hlava všech kostelův¹⁰, neb kostel konstantinopolitanský první všech psal se jest. Tento Bonifacius papež¹¹ chrám, jenž slóve Sancta Maria rotunda, kdežto nastokrát křesťané¹² biti sú bývali od ďáblův¹³, prosil jest Foka¹⁴, aby jemu ten chrám dal¹⁵ tak

¹ Papež LXX. první] C: LXXtý papež

² C + Syna

³ C: VIIIho

⁴ z města Valeria, z otce Jana lékaře: v C *chybí*; *tisk blíže předloze, sr. Pol 150*

⁵ C: VI

⁶ měsícuov osm] C: měsícuov VIII, dní XII a stalo VII měsícuov

⁷ C: XXIIma

⁸ obdržal jest] C: obdržel

⁹ řečeném: v C *chybí*

¹⁰ C: kosteluov

¹¹ C + udělal

¹² nastokrát křesťané] C: křesťané častokrát; multociens ... christiani

divně posvěcený ke cti Kybeles, jenž jest¹⁶ byla máť bohův a Neptuna¹⁷, boha mořského¹⁸, aby on mohl¹⁹ posvětit ke cti Panně Mariji i všech svatých. Toho jest²⁰ jemu císař puojčil a svolil k tomu a on papež s římským lidem třetí den měsíce listopada ustanovil²¹ jest a posvětil, aby na ten den římský biskup mši tu²² slúžil a lid aby přijímal tělo a krev²³ Pána našeho Jezukrista jako²⁴ den narození božieho a²⁵ aby ten den Panny Marie, matky božie, se všemi anjely²⁶ nebeskými i jinými všemi svatými slavně světili a pamatovali a mrtví aby nazajtrě potom po všech kostelech všeho světa obět měli²⁷ pro vykúpenie jich duší, to jest aby za mrtvé obět na oltáři byla obětována.

¹³ bývali od ďáblův] C: býva^{64r}li ot diábluov

¹⁴ C: od císaře

¹⁵ C + ten chrám; *omylem písaře napsáno znovu*

¹⁶ jest: v C *chybí*

¹⁷ bohův a Neptuna] C: bohuov a Neptuna (neptina!)

¹⁸ C: mořského

¹⁹ C + jej

²⁰ jest: v C *chybí*

²¹ C: ustavil

²² mši tu] C ~

²³ a krev: v C *chybí*; corpus et sanguinem

²⁴ C + na

²⁵ narození božieho a] C: božieho narození

²⁶ C: anděly

²⁷ C: jměli

Papež LXX. druhý¹

Deusdedit, česky² Buoh dal, rodem Římenín, z otce Štěpána³ subdiakona, léta narození⁴ božieho šestistého čtrnáctého⁵ seděl čtyři⁶ léta, dní dvadecti⁷. Tento když jest⁸ jednoho malomocného poceloval, ihned jest očištěn od malomocenství⁹.

¹ Papež LXX druhý] C: LXXI. papež

² C: totiž; *psáno zkratkou t. (!), lze interpretovat i totižto*

³ C: ^{64v}

⁴ C + Syna

⁵ C: XIIIllho

⁶ C: IIII

⁷ C: XX

⁸ jest: v C *chybí*

⁹ C + svého

Papež sedmdesátý třetí¹

Bonifacius Pátý, rodem z Kampánie, z města Neapolní, jinak Nikapolní², léta božieho šestistého osmnáctého³ seděl pět⁴ let, třináct dní⁵. A stalo šest měsícův a třimezcietma dní⁶. Tento jest ustanovil⁷, aby zlodějové kostelní byli kleti a aby poručenství moc mělo z přikázání kniežete, ⁸ acolitus aby zbytkův⁹ svatých se nedotýkal. Pohřben¹⁰ u svatého Petra.

¹ Papež sedmdesátý třetí] C: LXII.

² z města Neapolní, jinak Nikapolní] C: z města Neapolní; de civitate Neapoli

³ XVIIIho

⁴ C: V

⁵ třináct dní] C: dní XIII

⁶ šest měsícův a třimezcietma dní] C: měsícův VI a dní XXIII

⁷ C: ustavil

⁸ C + a

⁹ C: zbytkuov; reliquias

¹⁰ C: Pohřeben jest

Papež LXX. čtvrtý¹

Honorius, rodem z Kampánie², z otce Petronikorsi³, léta božieho šestistého jedenmezciatého⁴ seděl dvanácte let, mesiečov jedenácte⁵ a dní šestnácte⁶. A přestalo mesiečov sedm a dní osmnácte⁷. Tento jest ustanovil⁸, aby na každú sobotu šli s procesí k svatému Petru. Tento jest kněžstvo⁹, ¹⁰ žáky spasitedlně učil a veliké almužny chudým rozdával ¹¹ a mnohé kostely zlatem a stříbrem okrášlil jest¹². Toho času Anastázius mnich mučedlnictvem jest korunován, kterýžto, jsa v Persí narozen, z mladosti od otce svého učil se jest čarodějnictvu, ale ihned, jakž jest od křesťanův¹³ zjímaných o Pánu Kristu byl naučen, šed do Jeruzaléma, křtil se a po křtu byl ¹⁴ mnichem. Potom, jsa jat od Saracénův¹⁵, těžkými a rozličnými mukami jest zahuben a ihned jeden, ješto v něm diábel byl, **75r** oblékl¹⁶ se v sukni jeho a ihned¹⁷ uzdraven jest¹⁸, jehožto tělo Eraklius ciesař, když jest přemohl Perské, přinesl do Říma a v klášteře u svatého Petra ad aquas Salinas¹⁹ je pochoval. Tento také papež kostel²⁰ svatého Petra apoštola zlatem a stříbrem stkvostně jest ozdobil²¹ a jej dskami²² zlatými přese vše prikryl. A²³ učinil také kostel svaté Agnes, kdežto odpočívá tělo svatého Pankrací²⁴ k cestě Aurelia ²⁵ a čtyř korunovancuov. Pohřben²⁶ v kostele svatého Petra.

¹ Papež LXX čtvrtý] C: LXXIII. papež

² C: Kampaní

³ z otce Petronikorsi: v C chybí; ex patre Petronio consuli

⁴ C: XXIIho

⁵ dvanácte let, mesiečov jedenácte] C: XII, mesiecuov XI

⁶ C: XVI

⁷ přestalo mesiečov sedm a dní osmnácte] C: přestalo mesiecuov VI, dní XVIII

⁸ C: ustavil

⁹ T: kněžstvo (!)

¹⁰ C + a

¹¹ C: **65r**

¹² okrášlil jest] C: okrašloval

¹³ C: křesťanuov

¹⁴ C + jest

¹⁵ C: Saracénuov

¹⁶ C: oblek

¹⁷ C: hned

¹⁸ C: byl

¹⁹ C: Saliuas; Salvias

²⁰ kostel: v C chybí; ecclesiam

²¹ stkvostně jest ozdobil] C: jest ozdobil stkvostně

²² C: dckami

²³ A: v C chybí

²⁴ C: Pangrécie

²⁵ C: **65v**

²⁶ C: Pohřeben jest

Papež sedmdesátý pátý¹

Severinus, rodem Římenín, z otce Abieno, léta božieho šestistého třidcátého čtvrtého² seděl jedno léto. A přestalo čtyři³ mesiece, dní sedmmezciatma⁴. Tento biskup svatý a spravedlivý byl jest

¹ Papež sedmdesátý pátý] C: LXIII.

miloval kněžstvo⁵ a chudé⁶ a kostelnie věci a statky rozsuzoval⁷ jest. Pohřben⁸ jest v kostele svatého Petra.

² šestistého třicátého čtvrtého] C: CCCCCCho XXXIIIho

³ C: IIII

⁴ dní sedmmezietma] C: a XXXVII dní

⁵ T: kniežstwo (!)

⁶ jest miloval kněžstvo a chudé] C: miloval jest chudé a kněžstvo

⁷ C: rozšířoval; ampliavit

⁸ C: Pohřeben

Papež sedmdesátý a šestý¹

Johanes Čtvrtý z Dalmácie, z otce Veneracia školastika², léta božieho³ šestistého třicátého šestého⁴ seděl jeden rok, dní devět, měsícův osmnáct⁵. Přestalo jeden měsíc⁶, dní třinácte⁷. Tento poklady kostelnie roztrhl, ⁸ mnoho tisícův⁹ lidí v Istri a Dalmáci od služby, od¹⁰ podrobenie zprostil jest a vykúpil. Tento těla svatých mučedlníkuov Anastásia¹¹ a Vincencia a jiných svatých, jichžto kosti z Istrie a ¹² Dalmácie přinéstí kázal jest¹³, podlé studnice latránské v ¹⁴ modlitebnici svatého Jana Evanjelisty pochoval jest a sám u svatého Petra pohřben¹⁵ jest.

¹ **Papež sedmdesátý a šestý] C: Sedmdesátý pátý papež**

² Veneracia školastika] C: ... školastika; Venancio scolastico

³ božieho: v C *chybí*

⁴ třicátého šestého] C: XXXVIho

⁵ dní devět, měsícův osmnáct] C: měsícuov VIII, dní XVIII

⁶ jeden měsíc] C ~

⁷ C: XIII

⁸ C + a

⁹ C: tisícův

¹⁰ C: a

¹¹ C: Anastázia

¹² C + z

¹³ jest: v C *chybí*

¹⁴ C: **66r**

¹⁵ C: pohřben

Papež sedmdesátý sedmý¹

Teodorus, rodem Řek, z otce Teodora biskupa z města Jeruzaléma, léta narození ² božieho šestistého čtyřicátého³ seděl šest⁴ let, měsícův pět⁵, dní osm⁶. A stalo dva a padesát⁷ dní. Tento ustanovil⁸ jest žehnati svieci⁹ v sobotu svatú, to jest¹⁰ Bielú. Tento složil jest knihy o pokání¹¹. Toho času Paulus, biskup konstantinopolitanský, náměstek Pirruov¹², netoliko bláznivým svým učením,

¹ **Papež sedmdesátý sedmý] C: Sedmdesátý šestý**

² C + Syna

³ C: XLIIho

⁴ C: VI

⁵ měsícův pět] C: měsícuov V

⁶ C: VIII

⁷ dva a padesát] C: LII

⁸ C: ustavil

⁹ žehnati svieci] C ~

¹⁰ svatú, to jest: v C *chybí*; *rkp C blíže předloze, sr. Pol 152: in sabato sancto*

¹¹ složil jest knihy o pokání] C: jest složil kniehy o pokání (pokanie!)

¹² C: Pirrów

ale také zjevným¹³ protivenstvím křesťany jest mučil. Posly také, kteříž k němu byli¹⁴ posláni, aby písma některá opravovali¹⁵, některé kázal bítí a některé v žalář vsázeti, a protož papež jeho jakožto i předka jeho potupil jest.

¹³ také zjevným] C: zevným

¹⁴ k němu byli] C: byli k němu

¹⁵ C: opravował (!)

Papež LXX. osmý¹

Martinus, z města Tridentina², z krajiny Tustia³, léta narození⁴ božieho šestistého čtyřicátého sedmého⁵ seděl šest⁶ let, měsíc jeden, dní sedmmezcieta⁷. A stalo osmmezcieta⁸ dní. Tento když jest mši slúžil, spadarius Olympí poslán jest, aby zabil jeho⁹, kterýžto, když jest meče pozdvihl, ihned jest oslnul. Tento slavil jest v Římě consilium, kdežto potupil jest Paula, konstantinopolitanského falešného patriarchu, jenž jest tvrdil křivé učenie, a protož¹⁰ Konstantinus císař jeho do Konstantinopole povolal a odtud jeho odeslal do Tersony¹¹ a tam se jest šťastně k Bohu Kristu¹² přestěhoval, jehožto den se pamatuje ten den po svatém Martinu¹³, biskupu turonském¹⁴.

¹ Papež LXX. osmý] C: LXXVII.

² z města Tridentina: v C chybí; de civitate Turdentina

³ C: Tustie

⁴ C + Syna

⁵ čtyřicátého sedmého] C: XLVIIho

⁶ C: VI

⁷ XXVIIma

⁸ C: **66v** XVIIIma

⁹ zabil jeho] C ~

¹⁰ C: proto

¹¹ Cersonam

¹² šťastně k Bohu Kristu] C: šťastně ku Pánu Bohu

¹³ C: Martině

¹⁴ C: turonenském

Papež sedmdesátý a devátý¹

Eugenius První, rodem Římenín, z krajiny Aventiny, kněz z otce Zuslana,² léta narození³ božieho šestistého padesátého druhého⁴ seděl dvě⁵ léta, měsícův osm⁶, dní dvametcieta⁷. Ten byl ve všech věcech dobrotivý a muž veliké svátosti. Pohřben⁸ u svatého Petra.

¹ Papež sedmdesátý a devátý] C: LXXVIII.

² Aventiny, kněz z otce Zuslana] C: Anenteny; Aventina clericus a cunabulis ex patre Rusiano

³ narození: v C chybí

⁴ padesátého druhého] C: LIIho

⁵ C: II

⁶ měsícův osm] C: měsiecuov VIII

⁷ C: XXIIma

⁸ C: Pohřeben jest

Papež LXXX.¹

¹ Papež LXXX.: v C nadpis chybí

Vitalianus² První, rodem z Signeum³, z krajiny Kampánie⁴, z otce Anastásia⁵, léta narodenie božieho šestistého padesátého pátého⁶ seděl let čtrnácte, měsícův šest⁷. Tento Římanóm⁸ složil jest některá zpíevanie kostelnie a srovnal varhany s zpíeváním. Tento **75v** poslal jest⁹ k ciesaři do Konstantinopole posly své¹⁰, dávaje jemu věděti vedlé svého obyčeje o svém posvěcení k úřadu, kteřížto poslové, když sú poctivě přijeli¹¹, navrátili sú se s listy, nesúce evanjelia zlatým písmem psaná a drahými perlami ozdobená, kterážto poslal ciesař svatému Petru. Tento papež jednoho Řeka Teodora v oděvu¹² mnichovém, muže velikého písma a mnohého, učinil jest biskupem karturienským¹³ v Anglí, kterýžto psal jest divnú rozšafností knihy¹⁴, jenž slovú Penitenciales, rozděliv obyčej všech vin, o kterýchž¹⁵ knihách často zmienka jest in iure canonico. I pohřben¹⁶ jest u svatého Petra.

² T: Italianus (!)

³ rodem z Signeum] C: ... Signemí; nazione Signensis

⁴ C: Kam **67r** pánie

⁵ C: Anastázia

⁶ padesátého pátého] C: LVho

⁷ čtrnácte, měsícův šest] C: XIII, měsiecuov VI

⁸ C: Římanuom

⁹ jest: v C chybí

¹⁰ do Konstantinopole posly své] C: posly své do Konstantinopole

¹¹ C: přijati; fuissent recepti

¹² C: uoděvu

¹³ Canturiensi

¹⁴ C: kniehy

¹⁵ C: kterýchžto

¹⁶ I pohřben] C: Pohřeben

Papež osmdesátý první¹

Deodatus², rodem Římenín, z otce Fabiána mnicha, léta narodenie božieho šestistého šedesátého pátého³. Tento byl jest tak milostivý a dobrý, že každého člověka od nejmenšího až do největšího⁴, kterýž jest k němu přišel, nepustil jest⁵, by jeho neuslyšel. Toho času přineseno jest tělo svatého Benedikta k hrobu florencianskému, kterýž jest slavný v aurelianské diocesi⁶, a tělo sestry jeho svaté Školastiky. Tento pohřben⁷ jest u svatého Petra.

¹ Papež osmdesátý první] C: LXXX. papež

² C: **67v** Leodatus; omylem písaře, patrně jej zmátlo jméno Leo, sr. zápis LEO datus

³ šedesátého pátého] C: LXVho

⁴ C: největčieho

⁵ jest: v C chybí

⁶ lze interpretovat i diocesi, sr. C dioceřij (!)

⁷ C: pohřben

Papež osmdesátý druhý¹

Domius nebo² Dominus, rodem Římenín, z otce Mauricia, léta narodenie³ božieho šestistého sedmdesátého pátého⁴ seděl jedno léto, měsiecuov pět⁵, dní deset. A přestalo měsiece dva, dní

¹ Papež osmdesátý druhý] C: LXXXI.

² Domius nebo: v C chybí

³ narodenie: v C chybí

⁴ sedmdesátého pátého] C: LXXVho

⁵ C: V

patnátce⁶. Ten jest okrášlil miesto to před kostelem svatého Petra, jenž slóve Paradisus, totiž ráj. Pohřben⁷ u svatého Petra.

⁶ C: XV

⁷ C: Pohřben jest

Papež osmdesátý třetí¹

Agaton², rodem Sikulus³, z otce Paula, léta narození ⁴ božieho šestistého osmdesátého prvního⁵ seděl léto jedno, měsícuov sedm⁶, dní jedenáct⁷. Tento když jest⁸ jednoho malomocného políbil, hned⁹ očištěn byl. Toho času kostel ravenký, kterýž jest¹⁰ dávno stolicí apoštolské odporen byl, k poslušenství se navrátil. Času toho slaveno jest v Konstantinopoli ¹¹.

¹ **Papež osmdesátý třetí]** C: LXXXII. papež

² T: Gaton (!)

³ T: Sytulus (!); C: flitulus (!); Syculus

⁴ C + Syna

⁵ šestistého osmdesátého prvního] C: šesti**68r**stého LXXXIho

⁶ C: VII

⁷ C: XI

⁸ jest: v C *chybí*

⁹ C: ihned

¹⁰ jest: v C *chybí*

¹¹ C + cosilium obecně; sexta synodus

Papež osmdesátý čtvrtý¹

Lev² Druhý, rodem Sikulus³, z otce Paula, léta narození božieho šestistého osmdesátého prvního⁴ seděl měsícův deset⁵, dní sedmnáct⁶. Tento ustanovil jest⁷ pacem dávati v kostelech všeho křesťanstva po Agnus Dei. Tento jest⁸ byl muž velmi výmluvný a v písmích svatých dosti učený a uměl i latinský i řecký⁹ jazyk. Tento jest o potřebách chudých netoliko myslil, aby potřebu měli, ale tak jim byl milostivý, že všecku¹⁰ snažnost a pilnost přičinil, aby potřebu měli. Časuov jeho z božieho zpuosobenie kostel ravenký poddal se k kostelu římskému k zřízení, neb prvé byl odporen. A tak zjednáno, když arcibiskup umře, ten, ktož vyvolen bude vedlé starého obyčeje, aby k dvoru přijel.¹¹ Tento jest ustanovil¹², kterýž by arcibiskup posvěcen byl, aby nižádného¹³ obyčeje ¹⁴ kostelu nic placeno nebylo a též za jiné všechny úřady. Pohřben¹⁵ v kostele svatého Petra.

¹ **Papež osmdesátý čtvrtý]** C: LXXXIII. papež

² T: Ew (!)

³ rodem Sikulus: v C *chybí*

⁴ osmdesátého prvního] C: LXXXIIho

⁵ C: X

⁶ C: XVIII

⁷ ustanovil jest] C: ustavil

⁸ jest: v C *chybí*

⁹ C: řecký

¹⁰ že všecku] C: i všicku

¹¹ Časuov jeho ... k dvoru přijel: v C *chybí*; *tisk blíže předloze, sr. Pol 154*

¹² C: ustavil

¹³ C: i z žádného

¹⁴ C: **68v**: + k

¹⁵ C: Pohřben jest

Papež osmdesátý pátý¹

Benediktus Druhý², rodem Římenín, z otce Johanesa, léta narození božieho šestistého osmdesátého čtvrtého³ seděl měsícuov deset⁴, dní dvanácte⁵. A přestalo měsíce dva⁶, dní patnácte⁷. Tento skrze císaře byl jest⁸ učiněn papežem, avšak život jeho **76r** sjednával se se jménem jeho tak, že jest hodně Benediktus nazván⁹. Pohřben¹⁰ u svatého Petra.

¹ Papež osmdesátý pátý] C: LXXXIII. papež

² Druhý: v C chybí

³ osmdesátého čtvrtého] C: LXXXIIIho

⁴ C: X

⁵ C: XII

⁶ C: II

⁷ C: XV

⁸ jest: v C chybí

⁹ C + byl

¹⁰ C: Pohřben jest

Papež osmdesátý šestý¹

Johanes², rodem Syrus, z města Antiochie, léta božieho šestistého osmdesátého šestého³, z otce Abunda, seděl jedno léto, dní deset⁴. A stalo dni dva.

¹ Papež osmdesátý šestý] C: LXXXV. papež

² T: Ohannes (!)

³ osmdesátého šestého] C: LXXXVIho

⁴ C: X

Papež osmdesátý sedmý¹

Zeno², rodem Římenín, z krajiny Celiomontis, z otce Benedikta, seděl měsícuov jedenácte³, dní devět. A přestalo měsíc jeden, dní osmnácte⁴. Tento byl života svatého a velmi chvalitebného. Pohřben⁵ u svatého Petra.

¹ Papež osmdesátý sedmý] C: LXXXVI. papež

² Cono

³ C: X

⁴ měsíc jeden, dní osmnácte] C: dní osmnáct a jeden měsíc

⁵ C: Pohřben

Papež osmdesátý osmý¹

² Sergius³, rodem Syrus, z krajiny Antiochie, z otce Tiberia, léta božieho šestistého osmdesátého devátého⁴ seděl devět⁵ let, měsícuov osm,⁶ dní čtrmezietma⁷. A stalo měsíc jeden, dní dvadeti⁸.

¹ Papež osmdesátý osmý] C: LXXXVII.

² C: **69r**

³ C: Pergius (!); mladší rukou P škrtnuto a nadepsáno S

⁴ osmdesátého devátého] C: LXXXIXho

⁵ C: IX

⁶ C: VIII a

⁷ C: XXIIIIma

⁸ C: XX

Tento jest ustanovil⁹, aby třikrát říkali¹⁰ Agnus Dei, když rozlomí svátost těla božieho. Tento božím zjevením¹¹ našel jest v svatyni svatého Petra truhlici stříbrnou v místě velmi temném, kteráž jest¹² mnoho let tam ležela¹³ tak, že se již stříbrná¹⁴ nezdála, na kteréžto pečet jest byla přitížena a vydlabána¹⁵, kteroužto pečet, když jest odjal¹⁶, našel jest kříž drahým kamením ozdobený a v tom kříži našel drahú¹⁷ částku vnitř položenou kříže Pána našeho Jesukrista¹⁸, kterážto na den Svatého kříže okazuje se. Také tělo¹⁹ Lva papeže přenesl jest z Věrcpurka do Ostrofrancie²⁰. Svatý Hilarius s tovaryši svými v ten čas²¹ mučedlnictvem jest korunován. A potom ten papež, v dobrém životu jsa, jest pohřben²² u svatého Petra.

⁹ C: ustavil

¹⁰ C: říkali

¹¹ C: zjevením

¹² kteráž jest] C: kterážto

¹³ C: ležela

¹⁴ T: stříbrna (!)

¹⁵ a vydlabána: v C chybí

¹⁶ pečet, když jest odjal] C: když jest odjal pečet

¹⁷ C: drahú

¹⁸ C: Jezukrista

¹⁹ C + prvnioho; primi

²⁰ z Věrcpurka do Ostrofrancie: v C chybí; apud Wircebuch Ostrofrancie

²¹ Svatý Hilarius s tovaryši svými v ten čas] C: V ten čas svatý Hilarius s tovaryši svými; ... sanctus Kilianus...

²² C: pohřben

Papež osmdesátý ~~desátý~~ devátý¹

² Lev Třetí, ³ Římenín, ⁴ Nikolaa, léta božieho šestistého devadesátého sedmého⁵ seděl lété dvě⁶, měsícuov jedenácte⁷. Tento skrze Patricia, Římenína, učiněn jest papežem. A protož v počtu římských biskupův a papežův⁸ v mnohých kronikách nepokládá se, ale Třetího Lva píše za Druhého⁹. Toho času Lampart¹⁰ biskup zabit v Laodicí od¹¹ Didona, bratra Alpiades, té ženy, proto¹², že jest¹³ ji směl kázati, a Pipina kněze, ješto ji byl pojal, kteráž jeho ženě v příbuzenství byla. A byl za městem vně pochován, potom s biskupy do Laodicie přenesen.

¹ **Papež osmdesátý ~~desátý~~ devátý] C: LXXXVIII.**

² C: **69v**

³ C + rodem

⁴ C + z otce

⁵ devadesátého sedmého] C: XCVIIho

⁶ lété dvě] C: II lété

⁷ C: IX

⁸ biskupův a papežův] C: biskupuov (biskupupuow!) a papežuov

⁹ ale Třetího Lva píše za Druhého: v C chybí; tisk blíže předloze, sr. Pol 156

¹⁰ C: svatý Lampert; sanctus Lambertus

¹¹ C: ot

¹² proto: v C chybí

¹³ jest: v C chybí

Papež devadesátý¹

¹ **Papež devadesátý] C: LXXXIX.**

Johanes Šestý, rodem Řek, z otce Patrona², léta sedmstého prvnioho³ seděl léta tři⁴, měsiece dva⁵, dní devatenáct⁶. Tento mučedlnictvem jest korunován a pohřben⁷ u svatého Šebestiána od katatumbas.⁸

² z otce Patrona] C: ... Patricia; ex patre Patrone

³ sedmstého prvnioho] C: sedmistého prvého

⁴ C: III

⁵ C: II

⁶ C: XX

⁷ C: pohřben

⁸ od katatumbas: v C *chybí*; ad cathecumbas

Papež devadesátý a první¹

Johanes², rodem Řek, z otce Gregoria, léta božieho sedmstého třetieho³ seděl dvě létě, měsiecuov sedm⁴. A přestalo měsiecuov devět⁵. Ten byl učený v umění a jazykem výmluvný. Tento učinil jest modlitebnici Panny Marie, Matky božie, v kostele svatého Petra apoštola a kázal stěny vsecky v něm zmalovati starých figur Mojžiešových a Zákona starého⁶. A tu před oltářem odpočívá.

¹ **Papež devadesátý a první] C: Devadesátý papež**

² T: Ohannes (!)

³ sedmstého třetieho] C: sedmistého IIIIho

⁴ C: VII

⁵ C: IX **70r**

⁶ starých figur Mojžiešových a Zákona starého] C: ... a Starého zákona; cuius parietes moseo opere depinxit

Papež devadesátý druhý¹

Zinzimus², rodem Římenín, z otce Krestimunda³, léta božieho narozenie⁴ sedmstého sedmého⁵ seděl dní dvatceti⁶. A přestalo dva⁷ měsiece. **76v** Toho času veliké scisma, to jest rozdělení od cirkve svaté, bylo.

¹ **Papež devadesátý druhý] C: Devadesátý první papež**

² Sisinnius

³ Tresmundo

⁴ narozenie: v C *chybí*

⁵ C: VIIho

⁶ C: XX

⁷ C: II

Papež devadesátý třetí¹

Konstantinus², rodem Syrus, z otce Jana, léta svrchupsaného seděl let sedm³, dní patnácte⁴. A stalo dní čtyřidceti⁵. Tomuto Justinianus ciesař kázal k sobě přijeti do Konstantinopole⁶. A příjem jeho slavně, prosil, aby v neděli mši svatú slúžil u svaté Žofie⁷. A od něho příjem tělo a krev boží, k zemi

¹ **Papež devadesátý třetí] C: XCII.**

² T: Onftantinus (!)

³ C: VII

⁴ C: XV

⁵ C: XL

⁶ přijeti do Konstantinopole] C: přijeti (przigegeti!); venire Constantinopolim

⁷ C: Zofie (*lze interpretovat i Žofie*)

tvář svú za své hříechy sníživ, žádal jest, aby všeca práva římského kostela byla obnovena⁸. Tento také⁹ povolal jest, že Filip císař jest kacieř proto, že je¹⁰ obrazy svatých zahlazoval. Pod tímto papežem¹¹ Koeres a Ofa¹², králi englitští¹³, přišli do Říma a tu zholivše se mniší¹⁴ byli a králi kralujícímu nade všemi králi jsú rytieřovali¹⁵.

⁸ a krev boží, k zemi tvář svú za své hříechy sníživ, žádal jest, aby všeca práva římského kostela byla obnovena] C: božie; *tisk blíže předloze, sr. Pol 156*

⁹ také: v C *chybí*

¹⁰ proto, že je: C: že, jest

¹¹ C: papež^{70v}žem

¹² Koeres a Ofa] Coheret et Opha

¹³ C: englicští; *nelze vyloučit interpretaci* engličští

¹⁴ C: mnišie

¹⁵ králi kralujícímu nade všemi králi jsú rytieřovali] C: tak sú své životy dokonali; *regi regum militaverunt*

Papež devadesátý a čtvrtý¹

Řehoř² Druhý, rodem Syrus, z otce Johana³, léta božieho narození sedmstého patnáctého⁴ seděl let šestnácte⁵, měsíecov sedm, dní deset⁶. A přestalo dní pětmezietma⁷. Toho času Bonifacius biskup národ Germanorum obrátil k Kristovi. Času toho Petronax, měšténin Brixenci⁸, božským⁹ ponucením¹⁰ a skrze modlitbu toho papeže, kterýž Pánu Bohu za něho vzdáváše, klášter svatého Benedikta podlé hradu kasinského zase chvalně jest opravil a udělal, kterýž přede sty lety a více od prvního úpadu lartského¹¹ byl zkažen a opuštěn. Tento papež Řehoř nadepsaného Bonifácia, kterýž jest z Británie přišel, posvětil jest. A skrze něho slovo božie v Británii a v Germanii kázáno jest¹² a zvěstováno, kterýž potom arcibiskupem mohuckým učiněn jest¹³. ¹⁴ Když u Frygii slovo¹⁵ božie kázal, mučedlnictvem¹⁶ jest korunován a přenesen do kláštera suldeiského¹⁷, ježž jest on byl ustavěl¹⁸. Někteří pravie, že času toho svatý Jiljí přišel jest do té vlasti, jenž slóve Provincia.¹⁹ Tento také²⁰, když jest Lev císař obrazy Pána našeho Jezukrista a Panny Marie i jiných svatých v konstantinopolitanském městě ohněm spáliti přikázal a²¹ papeži přikázal, aby též učinil, ²² netoliko jeho přikázáním pohrdal, ale také císaře pro ten skutek klel jest. Toho času otec Pipinův Karel,

¹ Papež devadesátý a čtvrtý] C: LXXXtý papež III.

² T: Zehorz (!)

³ C: Jana

⁴ božieho narození sedmstého patnáctého] C: narození božieho sedmstého XVho

⁵ C: XVI

⁶ měsíecov sedm, dní deset] C: měsíecuov VII

⁷ dní pětmezietma] C: XV dní

⁸ C: braxenský; Brixianus

⁹ T: božským (!)

¹⁰ C: ponutcením

¹¹ C: lampartského; Longobardorum

¹² božie v Británii a v Germanii kázáno jest] C: boží kázáno jest v Germanii

¹³ mohuckým učiněn jest] C: v Mohuci byl

¹⁴ C + A

¹⁵ C: slo^{71r}vo

¹⁶ C: mučedlnictvem

¹⁷ C: fuldejského; Vuldense

¹⁸ jest on byl ustavěl] C: byl ustavil

¹⁹ Někteří pravie, že času toho svatý Jiljí přišel jest do té vlasti, jenž slóve Provincia: v C *chybí*; *tisk blíže předloze, sr. Pol 158*

²⁰ C: papež

²¹ přikázal a] C: kázal a jemu

²² C + on pak

najväčšieho pána v Francii syn, přemohl jest Sasy²³ i také s oné strany Rýna Almany, totiž²⁴ Šváby a Bavyry, pobojoval jest²⁵, až do Dunaje vše podrobil²⁶, také Frisony. A Saracény, kteříž sú z krajín zámořských²⁷ přišli a bezčíslným množstvím²⁸ do krajiny, jenž slóve Provincia, všecky bojem²⁹ zahladil jest. Pak papež Řehoř³⁰, všecko zboží rozdav³¹ na kláštery a kněžstvu³², umřel jest a pohřben³³ u svatého Petra.

²³ C: Cařij (!)

²⁴ Almany, totiž] C: Almaní, to jest

²⁵ jest: v C chybí

²⁶ vše podrobil: v C chybí

²⁷ C: zámorských

²⁸ T: množství (!)

²⁹ C: po jednu

³⁰ papež Řehoř] C ~

³¹ C: rozdal

³² T: kniežstvu (!)

³³ C: pohřben

Papež devadesátý V.¹

² Řehoř³ Třetí, rodem Římenín, z otce Marcela, léta božieho narození sedmstého⁴ třicátého seděl jest deset let, měsícův osm⁵, dní čtyřmezciatma⁶. Tento přidal jest a přičinil v sekretě, to jest tajemství⁷, to slovo Quorum solennitas⁸ a kázal jest, aby všechna země⁹ vlaská odešla a¹⁰ odstúpila od moci¹¹ Lva císaře, arcikacieře, kterýž je¹² obrazy složil. Času toho král Alebrandus Lampartský Řím oblehl byl.¹³ Tento Řehoř¹⁴ papež, vida, že císař Lev nechce se nikterakž zkáhati z zhlazení obrazův¹⁵, přikázal jest po vše Italii a Ispanii¹⁶, aby jemu žádný¹⁷ poplatku ani cla nedávali, a svolav consilium, na němž bylo více¹⁸ než na tisíc biskupův a jiných otcův v Římě poctivých, obrazům¹⁹ svatých potvrdil jest, aby **77r** poctivost činili, a ty všechny, kdož by obrazy rušili, klet jest a kázal kléti. Tento papež, když jest²⁰ Řím byl obležen od lampartského krále²¹, poslal jest na²² vodě k ²³ Karlovi, otci Pipinovu, klíče zповědi svatého Petra²⁴, aby kostel římský od Lampartuov

¹ Papež devadesátý V.] C: XCIII. papež

² C: **71v**

³ T: Zehorz (!)

⁴ C: sedmístého

⁵ jest deset let, měsícův osm] C: let X, měsícův VIII

⁶ C: XXIII

⁷ sekretě, to jest tajemství] C: kanoně; in secreta

⁸ C: solennitas

⁹ země: v C chybí

¹⁰ odešla a: v C chybí

¹¹ moci: v C chybí; potestas

¹² C: jest

¹³ Času toho král Alebrandus Lampartský Řím oblehl byl: v C chybí; tisk blíže předloze, sr. Pol 158

¹⁴ Řehoř: v C chybí

¹⁵ zkáhati z zhlazení obrazův] C: polepšiti z zhlazení obrazův

¹⁶ C: Hispanii

¹⁷ C: žádných

¹⁸ C: více

¹⁹ C: obrazům

²⁰ jest: v C chybí

²¹ od lampartského krále] C: ot lidu lampartského; ... a ... rege

²² C: po

²³ C + králi

²⁴ otci Pipinovu, klíče zповědi svatého Petra: C: pro pomoc; patrem Pipini claves confessionis sancti Petri

zprostil²⁵. Času toho stkvěl se jest²⁶ Venerabilis Beda. A proto jest²⁷ slul Venerabilis²⁸, že se jest²⁹ s Písmem obieral až do své starosti šťastným³⁰ kázáním. Tehdy posměvači někteří jeho³¹ řekli jemu: „Pod', Bedo, kaž slovo božie, sešlot' se jest množstvie³² lidu.“ A on šel jest, a nebylo tu nižádného³³ kromě těch jeho posměvačov³⁴. A když³⁵ kázanie dokonal, ³⁶ řekl jest: „Toho nám dopomáhaj Buoh³⁷ Otec i Syn i Duch svatý.“ A³⁸ tehdy anjelé³⁹ řekli sú u povětří: „Amen, Venerabilis Bedo.“ A proto tak⁴⁰ slul.⁴¹

²⁵ Lampartuov zprostil] C: Lampart zpro[72r]stil

²⁶ jest: v C chybí

²⁷ jest: v C chybí

²⁸ C: pectivý

²⁹ jest: v C chybí

³⁰ C: a častým

³¹ jeho: v C chybí

³² T: množstwie (!)

³³ C: iżádného

³⁴ C: posměvačuov

³⁵ C + jest

³⁶ C + i

³⁷ dopomáhaj Buoh] C ~

³⁸ A: v C chybí

³⁹ C: andělé

⁴⁰ C + jest

⁴¹ A proto jest slul ... proto tak slul] v předloze chybí, sr. však Pol 157 v kapitole o císaři Justiniánovi Druhém: Hoc tempore Beda venerabilis presbiter claret, a rkp NK XIX B 26 67v

Papež devadesátý a šestý¹

Zachariáš, rodem Řek², z otce Polykroma³, seděl let deset⁴, měsíce dva, dní patnácte⁵ léta narození božieho sedmstého čtyřicátého⁶. Přestalo dní dvanácte⁷. Tento učinil pokoj s Lamparty. Tento také knihy⁸ Dialogorum z řeči řecké⁹ do latinské přeložil jest. Tento krále francského¹⁰, bratra Pipinova Karla učinil jest, aby byl žákem, poslal ho¹¹ do kláštera kasienského. I byl tam mnichem, kterémuž také¹² klášteru mnohé dary dal jest a¹³ zápisy stolice apoštolské. Také toho papeže napomenutím a ponucením¹⁴ Erachis, král lampartský, s ženú svú a s syny svými opustiv svět, v mnichovský¹⁵ oděv oblékl se jest. A k tomuto papeži přišli do Říma mniši¹⁶ z kláštera kasienského, pojemše s sebú Karla Velikého, prosiece jeho¹⁷, aby poslal listy své k Pipinovi, králi

¹ Papež devadesátý a šestý] C: Devadesátý pátý papež

² rodem Řek] C: z Řek rodem

³ z otce Polykroma] C: Lykromas otec jeho; ex patre Policronio

⁴ C: VI

⁵ C: XV

⁶ C: XLho a

⁷ C: XII

⁸ C: kniehy

⁹ řeči řecké] C: řecké řeči

¹⁰ C: franského

¹¹ C: [72v]

¹² kterémuž také] C: kterémužto

¹³ C: s

¹⁴ napomenutím a ponucením] C: ponutcením a napomenutím

¹⁵ C: mnichový

¹⁶ C: mnišie

¹⁷ jeho: v C chybí

francskému¹⁸, aby tělo svatého Benedikta, kteréž sú mnišie florenští kradmo měli¹⁹, do kláštera kasienského navrátili²⁰. A ²¹ když jest to Pipinus, král francský, rozkázal a mnišie floriatenští²² postili²³ se a plakali, poslové ti, kteříž sú měli tělo svatého Benedikta vzieti, všickni slepí učiněni jsú. To poznavše, tělo svatého Benedikta tu ostalo jest.²⁴ Pak Zachariáš²⁵ papež, vši²⁶ ctností ozdoben jsa, umřel jest a u svatého Petra pochován. Toho času tělo svaté Máří Magdalény Gerhardovi, hrabí burgundskému, jest přineseno, ačkoli někteří píší, že by bylo v Efesu, a jiní, že by bylo u Vlašich v ostrově Jezera²⁷ svaté Kristýny.²⁸ Tento papež našel tělo svatého Jiří²⁹ mučedníka v kostele lampartském³⁰ s nápisem řeckým³¹ vyrytým, kteréžto tělo s velikú slavností v kostele ³² ad Velum schoval³³.

¹⁸ C: franskému

¹⁹ kradmo měli] C ~

²⁰ T: nawratiti (!)

²¹ C + potom

²² jest to Pipinus, král francský, rozkázal a mnišie floriatenští] C: jim bylo rozkázáno, i

²³ C + sú

²⁴ poslové ti, kteříž sú měli tělo svatého Benedikta vzieti, všickni slepí učiněni jsú. To poznavše, tělo svatého Benedikta tu ostalo jest] C: a tak jim zuostalo to tělo svatého Benedikta

²⁵ C: Zacharias (*lze interpretovat i Zachariáš*)

²⁶ C: wllie (!)

²⁷ T: gefera (!)

²⁸ Toho času ... Kristýny: v C chybí; tisk blíže předloze, sr. Pol 160

²⁹ C: Jiříe

³⁰ C: lampartským

³¹ C: řeckým

³² C: **73r**

³³ C: schováno

Papež devadesátý sedmý¹

Stefanus, rodem Římenín, z otce Konstantina, seděl jest pět² let, dní osmmezciatma³. A stalo prázdné měsíce jeden, dní pět⁴. Tento pro překážku⁵ Arstulfa⁶, krále lampartského, jel do Francie a pomazal Pipina za krále francského⁷, jemužto Pipinus, tři míle v cestu⁸ vyjel, a sskočiv s koně, vedl ho až do své sieně. Tento poslední léto⁹ svého papežství římské císařství a Řekův¹⁰ převedl jest na Germani osobů¹¹ velikonočního¹² krále Karla, tehdaž v mladých letech když biele, o kterémžto převedení lépe dekretalis dotýká.

¹ Papež devadesátý sedmý] C: XCVI. papež

² jest pět] C: V

³ C: XXVIIIma

⁴ C: V

⁵ C: přiekazu

⁶ Astulphi

⁷ C: franského

⁸ v cestu] C: vstrieć

⁹ T: loto (!)

¹⁰ a Řekův] C: z Řekuov; a Grecis

¹¹ C: vosobů

¹² *patrně chybou písaře/tiskaře m. velikomocného, sr. v předloze magnifici*

Papež devadesátý VIII.¹

¹ Papež devadesátý VIII.] C: XCVII. papež

Pavel², rodem Římenín, z otce Konstantina, seděl let deset³, měsíc jeden. A stalo prázdno rok a měsíc. A to bylo⁴ léta božieho sedmstého padesátého šestého⁵. Ten byl z krajiny Via lata, ten ustanovil⁶, aby mše byla sloužena před hodinů šestú v p^{77v}stě⁷. Tento přinesl svaté panny Petronely, dcery svatého Petra⁸, epištolu⁹ s nápisem, kterýž je¹⁰ byl napsal svatý Petr svaté Petronele, najmilejší dceři, a v hrobu položil je¹¹. Tento byl tichý a milosrdný, nižádnému¹² zlého za zlé nenavracuje. Tento také s malú čeledí svú¹³ v noci po celách nemocných, chudých a žalárných chodieše, potřebami jim přisluguje¹⁴, vdovám i sirotkóm¹⁵ i jiným nuzným pomáháše. Tento když pro letnie vedro přebýváše¹⁶ u svatého Pavla, tu jest umřel. A potom od Říman k svatému Petru¹⁷ s velikú ctí přenesen jest¹⁸.

² T: Awel (!)

³ C: X

⁴ A stalo prázdno rok a měsíc. A to bylo: v C *chybí*; *tisk blíže předloze, sr. Pol 160*

⁵ sedmstého padesátého šestého] C: sedmistého LVIho

⁶ C: ustavil

⁷ v póstě] C: u puostě

⁸ C + apoštola

⁹ C: ^{73v} tělo; corpus

¹⁰ kterýž je] C: kterýžto

¹¹ svaté Petronele, najmilejší dceři, a v hrobu položil je: v C *chybí*; *tisk blíže předloze, sr. Pol 160*

¹² C: ižádnému

¹³ také s malú čeledí svú] C: s málem čeledin svých

¹⁴ C: posluhuje

¹⁵ sirotkóm] C: také i sirotkuom

¹⁶ přebýváše: v C *chybí*

¹⁷ od Říman k svatému Petru] C: k svatému Petru ot Říman

¹⁸ jest: v C *chybí*

Extra literam¹

Toho času Gendulfus² v Burgundí stkvěl se. Gendulfus ten³, když je⁴ ženu pro cizoložstvie⁵ pustil, od cizoložníka kněze zabit jest. A když žena jeho divóm⁶ jeho, kteréž činieše, utrháše, řekla jest⁷: „Jest li, žeť je⁸ činil Gendolfus⁹ divy, tehdy¹⁰ má řit zazpíevá.“ A ihned se to¹¹ naplnilo, neb vždycky¹², když jest promluvila¹³, řit jejie prdieci zpíevala.

¹ Extra literam: v C *chybí*

² Gengulphus

³ Gendulfus ten] C ~

⁴ C: jest

⁵ T: cyzoložftwie (!)

⁶ C: divuom

⁷ řekla jest] C: řkúc

⁸ žeť je] C: žetě

⁹ C: Gendulfus

¹⁰ C: tehdyť

¹¹ to: v C *chybí*

¹² vždycky: v C *chybí*; semper

¹³ C: mluvila

Papež devadesátý devátý¹

¹ Papež devadesátý devátý] C: XCVIII. papež

Konstantinus² Druhý, rodem z laikův³, Římenín, seděl rok jeden, ⁴ měsíc jeden. Tento z laika brzo byl knězem učiněn. Potom skrze ukrutnost papežství dosáhl a byl k velikému pohoršení kostelu božiemu, ale horlivostí křesťanuov byl zamúcen⁵ tak, že byl očí zbaven.

² T: Onftantinus (!)

³ z laikův: v C *chybí*; ex laicis

⁴ C: 74r

⁵ C: zamútcen

Papež stý¹

Štěpán Třetí, rodem Sikulus, z otce Olma², léta božieho sedmstého šedesátého osmého³ seděl léta tři, měsícův pět⁴, dní osmmezciťma⁵ a přestalo dní osm⁶. Pohřben⁷ in Vaticano v kostele svatého Petra. Tento v Římě, svolav sněm kněžský⁸ v Galí, té krajiny v Itáli, všecko, což jest Konstantin, předek jeho, byl zřiedil, to jest tento zkazil kromě⁹ křtu a křížma. A což¹⁰ jest kněží posvětil, ty je¹¹ všecky s kněžství¹² ssadil.

¹ Papež stý] C: XCIX. papež

² z otce Olma: v C *chybí*; ex patre Olivo

³ sedmstého šedesátého osmého] C: sedmistého LVIII. (LVVIII!)

⁴ měsícův pět] C: měsiecuov V

⁵ C: XXVIIIo (!)

⁶ C: VIII

⁷ C: Pohřeben

⁸ T: knězlký (!)

⁹ T: kromie (!)

¹⁰ C: co

¹¹ C: jest

¹² s kněžství (kniezftwie!): v C *chybí*

Papež stý a první¹

Adrianus² První, rodem Římenín, z otce Teodora, z krajiny Via lata, léta božieho narození sedmstého sedmdesátého prvního³ seděl třimezciťma let, měsícův deset, dní třimetciťma⁴. Z prosby tohoto papeže povolán jest Karel Veliký, ⁵ syn Pipina, krále francského⁶, a oblehl města v Lampartech a v Apí, kdežto jal jest⁷ krále Desideria a ženu jeho, kteréžto jaté poslal do Francie do vězení. A příjev do Říma, navrátil jest všecky věci, což jest Pipina otec jeho dal svatému Petru, přidav k tomu vývodství⁸ spoletanské a benevantanské⁹ zboží. A z toho on v Římě učiněn jest patricius¹⁰. Tento vzdělal jest zase kostel svatého Anastasia, jenž slóve ad aquam Salviam, po vypálení. Tento je stavěl věže města Říma.¹¹ Tento vrata z mědi větší¹² dal jest do kostela¹³ svatého

¹ Papež stý a první] C: Stý papež

² T: Dryanus (!)

³ sedmstého sedmdesátého prvního] C: sedmistého LXXIho

⁴ třimezciťma let, měsícův deset, dní třimetciťma] C: let XIII

⁵ C: 74v

⁶ syn Pipina, krále francského: v C *chybí*; Karolus magnus Pipini filius

⁷ jest: v C *chybí*

⁸ C: vévodství

⁹ C: beneretanské; Beneventano

¹⁰ A z toho on v Římě učiněn jest patricius: v C *chybí*; tisk blíže předloze, sr. Pol 162

¹¹ po vypálení. Tento je stavěl věže města Říma: v C *chybí*; tisk blíže předloze, sr. Pol 162

¹² mědi větší] C: větčie z mědi

Petra. Toho¹⁴ času slaveno jest sedmé consilium v Konstantinopoli, na němž bylo tři sta biskupov. Pak jiné consilium týž papež Adrianus¹⁵ sebral jest¹⁶ v Římě, při tom byl týž Karel, na kterémžto consilium bylo jest¹⁷ puol páta sta biskupov, opatuov a jiných prelátov¹⁸, na kterémžto zboru¹⁹, jakož jedna svědčí kronika²⁰, dal jest Adrianus papež Karlovi tu moc a právo, aby on volil biskupy a stolici apoštolskou aby zřídil a²¹ arcibiskupové po všech krajinách²² aby od něho úvod a potvrzení arcibiskupské a biskupské přijímali. A klel jest všecky, kteříž by se tomu ustanovení²³ protivili, a zbožie jich kázal odjímati, leč by toho ostali. Také což sú Lampartové z dávných let byli kostelu odjali²⁴, to vše Karel zase²⁵ vrátil. **78r** A tehdaž přestalo jest království lampartské, když jest Karel ve všech Vlaších²⁶ vládl. Toho času stkvěl se jest Avinus, jenž Alchinus slu²⁷, Karluov mistr. Ten byl rodem z Anglantu, byl vtipu osvěceného a nejvyšší v filozofii a netoliko v uměních, ale také i v mravech byl velmi poctivý. Od něho se jest Karel učil sedmeru umění. Jemu také byl poručil k zprávě klášter svatého Martina, nebo mniše v tom klášteře, zapomenuvše na svůj zákon a na první náboženství, kteréž sú předci jich v tom klášteře vedli, chodili sú v rúše postavcovém a v pozlacených třeviciích, na libosti a rozkoši tělesné²⁸ se vydavše. A proto viděl jeden z těch mnichov dne jednoho, ano dva anjeli vešla mezi cely, kdežto mniši spat chodili, i zdávali všecky mnichy kromě toho jediného, kterýž jest ty anjely viděl. Ten se jest sotně vyprosil, aby se hříchuov kál v tom klášteře. Potom byl jest opatem Alchimus a zpravci a učitel ve všie svátosti. A po dobrém životě umřel jest tu ten slavný doktor a pochován.²⁹ Potom³⁰ Adrianus papež i v Římě i před Římem mnohé kostely jest opravoval. A zdi římského města také jest zuopravoval³¹ zbořené, a kteréž do kruntu byly zbořeny, ty obnovil jest. Tento také v kostele, kterýž příleží³² kostelu svatého Štěpána³³, učinil jest shromáždění mnichuov, aby v kostele svatého Petra žalmy a chválu Pánu Bohu zpívali³⁴. Jedna kronika také praví: svatý Turpinus, arcibiskup remenský³⁵, když jest³⁶ chtěl císař Karel umřieti, viděl velmi veliké množství³⁷ diábluov, i zaklel je ve jmě Svaté trojice, aby³⁸ jemu pravdu zvěštovali, co se tam stane. A když se vracováchu, jeden z nich řekl jest: „Když

¹³ do kostela] C: k kostelu

¹⁴ C: To (!)

¹⁵ papež Adrianus] C ~

¹⁶ jest: v C chybí

¹⁷ jest: v C chybí

¹⁸ C: prelátuv

¹⁹ C: sboru

²⁰ jedna svědčí kronika] C: svědčí jedna kronika

²¹ a: v C chybí

²² C: **75r**

²³ ustanovení] C: ustavení (vřtawenie!)

²⁴ C: odjeli

²⁵ Karel zase] C ~

²⁶ všech Vlaších] C: všie Itáli

²⁷ Albinus, qui et Alcuinus

²⁸ T: tilefne (!)

²⁹ Toho času stkvěl se jest Avinus ... slavný doktor a pochován: v C chybí (patrně text o rozsahu cca jednoho folia rukopisu)

³⁰ C: Pak

³¹ C: opravoval

³² C + k

³³ C: Sftiepa (!)

³⁴ aby v kostele svatého Petra žalmy a chválu Pánu Bohu zpívali: v C chybí; tisk blíže předloze, sr. Pol 164

³⁵ C: řimenský

³⁶ jest: v C chybí

³⁷ T: mnozřtwie (!)

³⁸ C: **75v**

knížata naše domnieváchu se právo mieti k němu, anjelé světi s velikú horlivostí na váhu přeložechu³⁹ kostely a kláštery, které jest stavěl, i mnoho jiného, a tak nám jeho vytržechu z moci naše a s chválami duši jeho přeč nesú⁴⁰.“ To jiná kronika praví o tom.^{41 42}

³⁹ C: přiložichu

⁴⁰ C: nesechu

⁴¹ To jiná kronika praví o tom.: v C *chybí*

⁴² Jedna kronika také praví ... jiná kronika praví o tom: *text nevychází z Polonovy kroniky, sr. Pol 164*

Papež stý a druhý¹

Lev Čtvrtý, rodem Římenín, z otce Zazulfa², léta narození božieho sedmstého³ devátého třetího⁴ seděl dvaceti⁵ let, měsícuov pět⁶, dní šestnácte⁷. A stalo tři dni. Tento když jest šel s letaní svatého Marka, kterúž jest on ustanovil⁸ před božím vstúpením, byl jest oslepen a jazyk jemu uřezán⁹. Ale Pán Buoh všemohúci navrátil jest¹⁰ jemu zrak i mluvení¹¹. Potom jel jest¹² k králi francskému¹³ a byl jest¹⁴ od krále přijat s velikú poctivostí. A s týmž králem navrátil se do Říma¹⁵ i pomstil jeho král, když se jest papež zpravil toho, což¹⁶ sú jemu vinu dávali. Týž král jest korunován¹⁷ na ciesařstvie římské. Jiná kronika praví¹⁸, když tomuto papeži oči vyvrhli a jazyk uřezali, nechali jeho na ulici ležeti odpoilu mrtva. Ale božím zjednáním oči jasné zase¹⁹ měl jest. Tři sta Říman stínáno pro to²⁰ na poli latránském pro rozsúzení pře skrze Karla, a kterakž koli jemu byl²¹ jazyk uřezán, však vzem čtenie před se, vstúpiv na kazatelnici²², očistil se z viny jemu připsané před ciesařem Karlem a přede vším lidem. To jiná kronika praví²³, když pak Karla korunovali, veškeren²⁴ lid volal jest takto: „Karlovi, římskému rozmnožiteli, ciesaři, pokoj činícímu, od²⁵ Boha korunovanému, buď zdravie a vítězství.“²⁶ Tento pak Lev papež učinil jest sien²⁷ u svatého Petra, jenž slóve mě **78v**sto Leonimo²⁸ a obezdil je pro úpad Saracénov²⁹. Letaní

¹ Papež stý a druhý] C: Stý první papež

² Azulpho

³ C: sedmistého

⁴ devátého třetího] C: devadesátého IIIho

⁵ C: XX

⁶ C: V

⁷ C: XVI

⁸ C: ustavil

⁹ C: vyřezán

¹⁰ jest: v C *chybí*

¹¹ i mluvení] C: a vymluvení

¹² jest: v C *chybí*

¹³ C: franckému

¹⁴ jest: v C *chybí*

¹⁵ C: **76r**

¹⁶ se jest papež zpravil toho, což] C: jest se papež toho zpravil, co

¹⁷ jest korunován] C ~

¹⁸ C: prawie (!)

¹⁹ jasné zase] C ~

²⁰ stínáno pro to] C: pro to stínáno jest

²¹ koli jemu byl] C: mu byl koli

²² C: kazatedlnici

²³ To jiná kronika praví: v C *chybí*

²⁴ C: vešken ten

²⁵ římskému rozmnožiteli, ciesaři, pokoj činícímu, od] C: ciesaři římskému, rozmnožiteli, pokoj činieciemu, ot

²⁶ Jiná kronika praví ... zdravie a vítězství] *text nevychází z Polonovy kroniky, sr. Pol 164*

²⁷ C: sien

²⁸ C: Leoninovo; civitas Leonina

pak aneb³⁰ procesí, ješto zde slovú křížoví dnové³¹, to jest takto ustanovil³² a zřiedil v pondělí, aby najvyšší biskup, to jest³³ papež, se vším kněžstvem³⁴ a lidem, vyjda z kostela Matky božie, jenž slóve ad presepe, i šel s ymnami a s zpívaním do kostela, jenž slóve Konstancia saluatoris³⁵, v úterý z kostela svatě³⁶ Sabiny k svatému Pavlu, v středu z kostela Jeruzaléma³⁷. Papež po mnoho dobrých skutciech pohřben³⁸ jest v kostele svatého Petra.

²⁹ C: Saracé 76v nuov

³⁰ Letaní pak aneb] C: Letaní (lleta iiii°!) pak nebo; letanias autem

³¹ křížoví dnové] C: křížové dni

³² C: ustavil

³³ to jest] C: totiž

³⁴ T: kniežstwem (!)

³⁵ Konstanicia saluatoris] C: Constancia ...; Salvatoris que dicitur Constantiniana

³⁶ svatě: v C chybí

³⁷ C + k svatému Vavřinci a přede zdi římské. Tento blahoslavený; rkp C blíže předloze, sr. Pol 164

³⁸ C: pohřben

Papež stý a třetí¹

Stefanus² Čtvrtý, z Julio otce³, léta božieho narozenie osmstého čtrnátctého⁴ seděl osm měsícův⁵. A stalo dní osmnáct⁶. Tento pohřben⁷ u svatého Petra. Tento když je přijel k ciesaři do krajiny Galia, byl je přijat⁸ od ciesaře Ludvíka poctivě a mnohé⁹ vězně z Francie vykúpil¹⁰. Do Říma navrátil se,¹¹ umřel jest.

¹ Papež stý a třetí] C: CII. papež

² T: Tephanus (!)

³ Julio otce] C: otce Julia

⁴ osmstého čtrnátctého] C: osmistého XIIIho

⁵ osm měsícův] C: VIII měsícův

⁶ C: XVIII

⁷ C: pohřben

⁸ byl je přijat] C: přijat jest byl

⁹ C: 77r

¹⁰ C: propustil

¹¹ C + i

Papež stý a čtvrtý¹

Paschalis², rodem Římenín, z otce Marina, seděl let dvanáctce³, dní sedmnáctce⁴. A stalo dní osmnáctce⁵ léta osmstého osmnáctého⁶. Tento skrze zjevení svatě Cecilie tělo její⁷ a⁸ svatého Tiburcia a svatého Valeriána a svatého Urbana z toho hřbitova, kdež jsú⁹ pochována byla, poctivě zdvih¹⁰, svú rukú v kostele svatě Cecilie jest pochoval v městě¹¹. Tento také před výpovědí u dveří

¹ Papež stý a čtvrtý] C: CIII. papež

² C: Paskalis

³ C: XII

⁴ C: XVII

⁵ C: XVIII

⁶ osmstého osmnáctého] C: božieho osmistého XVIIIho

⁷ C: jejie

⁸ C + tělo

⁹ jsú: v C chybí

¹⁰ C + jest

¹¹ v kostele svatě Cecilie jest pochoval v městě] C: a pochoval je; tisk blíže předloze, sr. Pol 166

svatého Petra těla měděný oltář jest vyzdižen a v něm tělo¹² svatého Sixta Prvnioho pochoval jest¹³. Tento také kostel svatě Praxedy¹⁴ opravil, klášter mnichův řeckých¹⁵ tudiež učinil jest. A mnohá těla svatých s hřbitov¹⁶ sebrav, poctivě je¹⁷ tudiež pochoval.

¹² tělo: v *C chybí*; corpus

¹³ jest: v *C chybí*

¹⁴ *C*: Braxedy; Praxedis

¹⁵ mnichův řeckých] *C*: mnichuov řeckých

¹⁶ *C*: hřbitovuov

¹⁷ *C*: jest

Papež stý a pátý¹

Eugenius Druhý, rodem Římenín, léta božieho narození osmistého čtyřmezciatného² seděl ³ léta tři⁴, měsiecuov šest⁵. Tento byl z otce Ronomunda⁶ a skrze laiky Římeníny oslepen jest a mučedlnictvem jest⁷ korunován a pohřben⁸ u svatého Petra in Vaticano. Tento prvé byl⁹ kardinálem u svatě Sabiny. Týž¹⁰ kostel cimboří zlatú a krásným malováním ozdobil jest.

¹ **Papež stý a pátý]** *C*: CIIII. papež

² osmistého čtyřmezciatného] *C*: osmistého XXIIIho

³ *C*: 77v

⁴ *C*: III

⁵ *C*: VI

⁶ Bonomundo

⁷ jest: v *C chybí*

⁸ *C*: pohřben

⁹ prvé byl] *C* ~

¹⁰ *C*: kdy

Papež stý a šestý¹

Valentinus² První, rodem Římenín, léta božieho narození osmistého šestmezciatného³ seděl dní čtyřidceti. A přestalo tři dni.⁴

¹ **Papež stý a šestý]** *B*: Stý a pátý papež

² *T*: Alentinus (!)

³ osmistého šestmezciatného] *C*: osmistého XXVIIIho

⁴ čtyřidceti. A přestalo tři dni] *C*: XL

Papež stý a sedmý¹

Řehoř² Čtvrtý, z otce Jana výše psaného³, seděl šestnáct⁴ let. Ten byl rodem Římenín. A kostel svatého Martina na hoře prvé z kruntu kázav zbořiti⁵, potom novým dielem jej vyzdvihl. Tento s povolením Ludvíka císaře⁶ a všech biskupuov ustanovil⁷ jest Hod všech svatých, aby byl svěcen

¹ **Papež stý a sedmý]** *C*: Stý šestý papež

² *T*: Zehorz (!)

³ z otce Jana výše psaného: v *C chybí*; ex patre Iohanne

⁴ *C*: XVI

⁵ A kostel svatého Martina na hoře prvé z kruntu kázav zbořiti] *C*: I kázal byl kostel svatého svatého Martina nejprvé z kruntu zbořiti

⁶ Ludvíka císaře] *C* ~

⁷ *C*: ustavil

měsíce listopada v krajinách francských⁸ a germánských. A to sú prvé činili z ustanovení⁹ Bonifácia, papeže rímského. V tom času stal se¹⁰ jest veliký mord a zámutek nad¹¹ křesťany, neb¹² někteří Římané¹³ zlí poslali sú po žoldána do Babylona, aby přijeda uvázal se v Řím a ve všecku¹⁴ vlaskú zemi. I přibralo se jest tak veliké množství¹⁵ pohanuov a Saracénuov skrze port centumcelenský¹⁶, že sú naplnili zemi jakožto¹⁷ kobyly. A oblehše Řím, dobudú¹⁸ jeho a města Leonina a kostel svatého Petra oblúpili a maštal¹⁹ z něho udělali. A netoliko to město Řím, ale i²⁰ všecka Tustia zpusťla jest skrze jich záhubu²¹. Potom pak k prozbám plným²² Řehoře papeže Gvido markrabie s Lampar^{79r}ty příjev, s velikým krveprolitím²³ křesťanským pohané a Saracénové jsú²⁴ vyhnáni. Toho času také²⁵ Saracénové Nápulí a Sicilí²⁶ sú zkazili. Tento blahoslavený papež těla svatého Šebestiána a²⁷ Gorgonia, z hřbituov jich²⁸ pobrav, do kostela svatého Petra je položil²⁹ a v³⁰ modlitebnci svatého Řehoře, rozděliv oltáře, pochoval jest. Tělo také svatého Řehoře vzal z místa, kdežto prvé bylo, pod jeho oltářem položil jest³¹. A po mnohých³² dobrých skutciech pochován jest v kostele u svatého Petra.

⁸ C: franských

⁹ C: ustavenie

¹⁰ C: **78r**

¹¹ C: na

¹² C: nebo

¹³ C: Římené

¹⁴ ve všecku] C: všicku

¹⁵ T: množstwie (!)

¹⁶ C: centunicenský; Centumcellensem

¹⁷ naplnili zemi jakožto] C: zemi naplnili jako

¹⁸ C: dobyli; capitur

¹⁹ oblúpili a maštal] C: oblúpe a marštal

²⁰ i: v C chybí

²¹ C: záhuby

²² C: pilným

²³ C + s

²⁴ Saracénové jsú] C: Saracéni sú

²⁵ času také] C~

²⁶ Nápulí a Sicilí] C: Nápulí; Apuliam et Siciliam

²⁷ C + svatého

²⁸ z hřbituov jich] C: s hřbitovuov

²⁹ C: přeložil

³⁰ v: v C chybí

³¹ Tělo také svatého Řehoře vzal z místa, kdežto prvé bylo, pod jeho oltářem položil jest] C: pochoval jest také tělo svatého Řehoře

³² C: mnoha **78v**

Papež stý a osmý¹

Sergius Druhý, rodem Římenín, z otce Sergia, léta osmistého čtyřicátého třetího² seděl tři léta, měsíce dva³ a přestalo dní šest. Tento měl usta svinská⁴. A potom proto jména měnili⁵.

¹ Papež stý a osmý] C: Stý sedmý

² čtyřicátého třetího] C: XLIIIHo

³ C: II

⁴ Tento měl usta svinská] Hic vocaliatur Os Porci

⁵ C + papežuom

Papež stý a devátý¹

Lev Čtvrtý, rodem Římenín, seděl osm² let, měsíce tři, dní sedm³. A přestalo dní šest⁴. Toho času Adolfus⁵, král englický, když byl první všie Englie, obdržal jest říši a pro náboženství přijel jest do Říma, před Lvem papežem obětoval jest daň svatému Petru, z jednoho každého domu peniez stříbrný v roce⁶, a ta daň trvá až dodnes. Tento biskup křesťanský veliké trpělivosti a pokorný⁷ byl jest a pilný zpytatel Písem svatých a vždycky⁸ pilný v modlitbách a v bdění. Tento nejprvé od rodičov⁹ do kláštera svatého Martina Zpovědníka¹⁰ při kostelu svatého Petra¹¹ k učení byl jest přisazen, kdežto netoliko v umění, ale také v obcování¹² jakožto¹³ dokonalý mnich prospíval jest. Potom jeho Sergius knězem učiniv, připsal jeho k svatým čtyřóm korunovancóm¹⁴, dav jemu ten titul. A když ještě¹⁵ Sergius¹⁶ papež umřel, když¹⁷ ještě nebyl pochován, Lev jednostajně nejvyšším biskupem byl jest volen¹⁸, kterýžto ihned, když jest byl¹⁹ papežem, kostel svatého Petra apoštola a jiné kostely²⁰, kteréž by²¹ Saracénové zlúpili a zpusili, poctivě jest opravoval. Tento, že sú Neapolitanové bojovali na moři s Saracény²², modléše se za ně, ²³ učinil jest tuto modlitbu: Bože, jehož pravice svatého Petra na moři tápajícího ²⁴. A když jest²⁵ zdi u města dokonal a zámky ke dveřóm²⁶ přidělal, modle se, složil jest opět²⁷ modlitbu onu: Bože, jenž si, dáváje klíče svatému Petru. Pak ti Saracénové, kteříž sú²⁸ byli s velikým množstvím²⁹ přijeli³⁰ do Říma a kostel svatého Petra a Pavla zlúpili, navracující se do Afriky, všickni sú se ztopili v hlubokosti mořské³¹. A protož papež místo, kteréž jest Lev papež Čtvrtý při kostele svatého Petra učinil, on je rychle zase udělal.³² Potom pohřben³³ jest u svatého Petra, jehož svátek bývá měsíce srpna octava kalendas³⁴.

¹ Papež stý a devátý] C: Stý osmý

² C: VIII

³ C: VII

⁴ C: VI

⁵ C: Adulfus; Adulphus

⁶ když byl první všie Englie ... peniez stříbrný v roce] C: přijev do Říma k papeži, velikú daň obětoval svatému Petru, každého domu peniez stříbrný v roce

⁷ C: pokory

⁸ C: vzdy (lze interpretovat i vždy)

⁹ C + byl dán

¹⁰ C: Zpovědníka

¹¹ C + a

¹² C: uobcování 79r

¹³ C: jakžto

¹⁴ čtyřóm korunovancóm] C: čtyřem korunovancóm

¹⁵ C: jest

¹⁶ T: Serguis (!)

¹⁷ C: a

¹⁸ jest volen] C: zvolen

¹⁹ ihned, když jest byl] C: když jest byl ihned

²⁰ kostely: v C chybí

²¹ C: koli

²² na moři s Saracény] C: s Saracény na moři

²³ C + a

²⁴ C + etc.

²⁵ jest: v C chybí

²⁶ C: dveřuom

²⁷ opět: v C chybí

²⁸ sú: v C chybí

²⁹ T: množstvím (!)

³⁰ přijeli: v C chybí, patrně chybou písaře

³¹ hlubokosti mořské] C: hlub 79v bokosti mořské

³² A protož papež místo ... on je rychle zase udělal: v C chybí; tisk blíže předloze, sr. Pol 168

³³ C: pohřben

³⁵ Po tomto Lvu byl jest Johanes Angelikus³⁶, rodem z Marganton³⁷, léta osmstého padesátého pátého³⁸ seděl jest dvě léta, měsiecuov sedm, dni čtyři³⁹ a umřel jest⁴⁰ v Římě. A stalo jest potom biskupstvie měsíc jeden. Tento, jakož praví ⁴¹, byla ⁴² žena a v panenském věku byla ⁴³ vedena do Atén od jednoho svého milíka v rúše mužském. A tak se učila v rozličném umění tak, že se jie⁴⁴ rovně žádný⁴⁵ nenalézáš. A tak potom, po tři léta čtúci knihy⁴⁶, mievala ⁴⁷ posluchače veliké mistry. A kdy⁴⁸ jest v městě Římě velikého života i domnění⁴⁹ byla, jednostajně volili sú ji⁵⁰ za papeže, a jsúci papežem, od jednoho čeledína **79v** svého byla jest břichata⁵¹. A když je⁵² času porozenie nevěděla, ⁵³ když od svatého Petra do Latrán jedieše, k úzkosti⁵⁴ přišla mezi Koliseum a kostelem svatého Klimenta. A tu je⁵⁵ porodila a ihned⁵⁶ umřela. A tu pohřbena⁵⁷. A od té chvíle papež každý rád se vyvine toho místa a mají za to mnozí, že pro ošklivost toho skutku to činie. A nechtú jeho v počtu papežském pro pokolenie ženské, jelikožto pro poškrvnu toho skutku.

³⁴ octava kalendas: v *C* chybí

³⁵ v *C* zde samostatná kapitola **Papež urodil dietě**

³⁶ *C*: Anglikus

³⁷ rodem z Marganton] nacione Maguntinus

³⁸ osmstého padesátého pátého] *C*: osmistého LVho

³⁹ měsiecuov sedm, dni čtyři] *C*: VII měsiecuov

⁴⁰ jest: v *C* chybí

⁴¹ *C* + se

⁴² *C* + jest

⁴³ *C* + jest

⁴⁴ tak, že se jie] *C*: až se jí

⁴⁵ žádný: v *C* chybí

⁴⁶ *C*: kniehy

⁴⁷ *C* + jest

⁴⁸ *C*: když

⁴⁹ *C*: domnie (!)

⁵⁰ *C*: jí (*sic!* psáno gij)

⁵¹ *C*: obtiežena

⁵² *C*: jest

⁵³ *C* + a

⁵⁴ *C*: úzko**80r**sti

⁵⁵ *C*: jest

⁵⁶ *C*: inhed

⁵⁷ *C*: pohřbena

Papež stý a desátý¹

Benediktus² Třetí, rodem Římenín, z otce Patroda, léta božieho narozenie osmstého padesátého šestého³ seděl dvě léta, měsiecuov pět⁴. A přestalo dní patnáct⁵. Tento je ustanovil⁶, aby kněžie poctivě a řádně chodili. Tento mezi jinými dobrými skutky učinil druhú sieň⁷ ote zdi městské až k svatému Vavřinci. Pochován u svatého Petra.

¹ **Papež stý a desátý]** *C*: **Stý devátý papež**

² *T*: Enectus (!)

³ osmstého padesátého šestého] *C*: osmistého LVIho

⁴ *C*: V

⁵ *C*: XV

⁶ je ustanovil] *C*: jest ustavil

⁷ *C*: lze interpretovat i sien

Papež stý a jedenáctý¹

Nikolaus² První, rodem Římenín, z otce Teodora, léta božieho narozenie osmstého padesátého osmého³ seděl devět⁴ let, měsiece dva⁵, dní dvatceti⁶. Tento ustanovil⁷, aby kněz lovcem nebyl, item který by kněz radou⁸ nebo řeči nebo rozkázáním neb kterakž koli byl⁹ příčina vraždy, aby byl ssazen s kněžstvie¹⁰ a byl irregularis^{11, 12}. Tento svatý člověk po Řehořovi Velikém, papežovi¹³, na stolici římské nižádný¹⁴ se jemu nevrovnal, jehožto svěcenie Ludvík ciesař sám je¹⁵ potvrdil svú přítomností a zmocnil¹⁶ jeho. Toho času zbúřilo se jest¹⁷ v Kolíně povětríe tak, že je¹⁸ lid utíkal do kostela svatého Petra¹⁹. A tak rychle blesk nastal jest v ohnivém²⁰ draku a spadl na ten kostel a rozedřel jej a tři člověky v jiném²¹ a v jiném místě zabil jest²² a šest jich odpołu mrtva bylo jest²³. Toho času svatý Cyrilus, téměř všech Slovan apoštol, tělo svatého Klimenta od Cersony²⁴, kdežto v moře uvrženo bylo, když jest tu²⁵ moře přeschlo, vzem jej, do Říma je přenesl²⁶. A skrze papeže a Římány v kostele svatého Klimenta jest pochováno²⁷, kdežto i svatý Cyrilus²⁸, ne po mnohých dnech umřev, jest pochován. Pak Nikolaus papež po mnohých skutciech dobrých²⁹, kteréž je³⁰ činil, v kostele svatého Petra pohřben jest³¹.

¹ Papež stý a jedenáctý] C: CX. papež

² T: Icolaus (!)

³ osmstého padesátého osmého] C: osmistého padesátého VIIIho

⁴ C: VIII

⁵ C: II

⁶ C: XX

⁷ C: ustavil

⁸ C: radú

⁹ C: by (!)

¹⁰ T: kniežtstvie (!)

¹¹ C: v žaláři

¹² Tento ustanovil ... irregularis: text nevychází z Polonovy kroniky, sr. Pol 170

¹³ C: papeži

¹⁴ C: ižádný

¹⁵ C: jest

¹⁶ C: zmocněl

¹⁷ jest: v C chybí

¹⁸ C: jest

¹⁹ do kostela svatého Petra] C: k svatému Petru do kostela

²⁰ C: uohnivém

²¹ sic!, patrně chybou tiskaře, sr. C: něm

²² jest: v C chybí

²³ jest: v C chybí

²⁴ C: Tersony; Cersona

²⁵ tu: v C chybí

²⁶ jej, do Říma je přenesl] C: je, i přinesl do Říma

²⁷ C: pochováno

²⁸ T: Cirulus (!)

²⁹ skutciech dobrých] C ~

³⁰ C: jest

³¹ v kostele svatého Petra pohřben jest] C: pochován v kostele svatého Petra

Papež stý a dvanáctý¹

Adrianus² Druhý, rodem Římenín, z otce Talaro³, léta božieho narozenie osmstého šedesátého osmého⁴ seděl let pět⁵. K tomu⁶ Lotarius král, kteréhož Nikolaus papež pro cizoložstvo klel jest jej,

¹ Papež stý a dvanáctý] C: Stý desátý první papež

² T: Dryanus (!)

³ z otce Talaro: v C chybí; ex patre Thalaro

aby, přijeda do Říma⁷, očistil se toho. A když jeho pobiedil⁸, aby přijímal tělo a krev⁹ Pána našeho Jezukrista k okázaní nevinnosti své i všech urozenějších¹⁰ jeho, všickni ti, kteříž¹¹ sú tu nehodně přijímali, ten rok zemřeli sú. Král také, vracuje se z¹² té cesty, umřel jest¹³ v tom městě Placencia.

⁴ božieho narozenie osmstého šedesátého osmého] C: osmistého LXVIIIho

⁵ C: V

⁶ C: tomuto

⁷ pro cizoložstvo kľel jest jej, aby, přijeda do Říma] C: kľel pro cizoložstvo, jel do Říma, aby přijeda

⁸ C: ponukl

⁹ a krev: v C *chybí*; et sanguinis

¹⁰ C: vrozenieyfliech (!)

¹¹ ti, kteříž] C: ktož

¹² vracuje se z] C: vracuje se (lie!) s

¹³ jest: v C *chybí*

Papež stý a XIII.¹

Johanes² Osmý léta božieho narozenie osmstého sedmdesátého druhého³ seděl deset let, dva dni⁴. Tento pomazal jest Karla, syna Ludvíkova, k ciesařství⁵. Toho času Saracénové⁶, po všech vlastech⁷ běhající, kostel svatého Benedikta na huoře Kasm⁸ zkazili sú. Tomuto Janovi papeži⁹ Jan, diakon římského kostela, vypsál jest život svatého Řehoře, papeže prvněho, na čtverých knihách. Tento papež křivdu jest trpěl od Říman, jsa **80r** pod jich stráží proto, že jest nepřál Karlovi, když jest byl v Franciech, neb jest byl přes celý rok s Ludvíkem, králem jemu odporným¹⁰. Tento papež dal jest poctivému muži Ausegiovi Seuonenskému arcibiskupství¹¹, hlavu svatého Řehoře a rámě svatého Lva papeže, kteréžto svátosti schovány jsú¹² poctivě v kostele svatého Petra. Pod tímto papežem slaveno jest páté consilium v Konstantinopoli, při němž bylo tři¹³ sta padesáte osm¹⁴ a tři otcové, na kterémžto consilium byl jest presidens Petrus, presbiter cardinalis, a Paulus, biskup z Antiochie, a Eugenius, biskup hostinský¹⁵.

¹ Papež stý a XIII.] C: Stý dvanáctý papež

² T: Ohannes (!)

³ osmstého sedmdesátého druhého] C: osmistého LXXIIho

⁴ dva dni] C ~

⁵ C: ciesařstvĕ (lze interpretovat i jako nenáležitě zapsaný tvar subst. ciesařství)

⁶ C: Sa**81v**racénové

⁷ C: Vlašiech; per Ytaliám

⁸ huoře Kasm] C: hoře (lze interpretovat i hůře) Kasino; in monte Cassino

⁹ Tomuto Janovi papeži] C: Pak

¹⁰ proto, že jest nepřál Karlovi ... králem jemu odporným: v C *chybí*; tisk blíže předloze, sr. Pol 170

¹¹ Ausegiovi Seuonenskému arcibiskupství] C: Ausegiovi, senonenskému arcibiskupu; Ansegiso, Senonensi archiepiscopo

¹² C: sú

¹³ C: III

¹⁴ padesáte osm] C: LVIII

¹⁵ C: hostienský

Papež stý a čtrnáctý¹

Martin Druhý léta osmstého² osmdesátého druhého seděl jedno léto, měsiecuov pět. A stalo³ dni dva.

¹ Papež stý a čtrnáctý] C: CXIII. papež

² C: božieho osmistého

³ pět. A stalo] C: V

Papež stý a patnáctý¹

² Adrianus Třetí, rodem Římenín, z otce Benedikta, seděl jedno léto, měsiece tři³. Tento ustanovil jest⁴, aby císař nepletl se u volenie papežuov⁵.

¹ Papež stý a patnáctý] C: CXIIIItý

² C: 82r

³ C: III

⁴ ustanovil jest] C: ustavil

⁵ C: papežova (lze interpretovat i papežová)

Papež stý a šestnáctý¹

Stefanus Pátý, rodem Římenín, z otce Adriána, z krajiny Via lata, seděl šest² let, dní devět³. A přestalo dní pět⁴. Času toho Normanové⁵, spojivše se s Dáckými, téměř všecku⁶ Galí zpustili jsú⁷ a zhubili. A pro bázen⁸ těch lidí tělo svatého Martina z Turona⁹ města doneseno jest do Altisiodoru a v kostele svatého Germana pochovali¹⁰ je. A když sú se¹¹ mnišie vadili o obětech a o diviech činění¹², neb jedni svatému Germanu připisovali divy¹³, a druzí svatému Martinu, a chtiece jistotu zvěděti, položili sú¹⁴ malomocného mezi tělo svatého Martina a svatého Germana. I¹⁵ s strany svatého Martina malomocný uzdraven jest¹⁶, ale od svatého Germana nic. Druhou noc obrátili malomocného¹⁷ druhú stranú k tělu svatého Martina i byl zdráv na druhé straně¹⁸ ne proto, by svatý German toho učiniti nemohl boží mocí¹⁹, ale že jest chtěl hostě svého na tom poctiti, totiž svatého Martina.

¹ Papež stý a šestnáctý] C: CXV. papež

² C: VI

³ C: IX

⁴ C: V

⁵ C: Normané

⁶ C: všicku

⁷ C: sú

⁸ T: bažen (!)

⁹ C: Turena; Turonis

¹⁰ C + sú

¹¹ C: fie (!)

¹² obětech a o diviech činění] C: divy

¹³ svatému Germanu připisovali divy] C: připisovali sú svatému Germanu

¹⁴ sú: v C chybí

¹⁵ C + byl

¹⁶ jest: v C chybí

¹⁷ C: 82v

¹⁸ i byl zdráv na druhé straně] C: a opět uzdravena byla

¹⁹ toho učiniti nemohl boží mocí] C: nemohl toho učiniti

Papež stý a sedmnáctý¹

Formosus, biskup portuenský, léta² osmstého³ devadesátého seděl pět⁴ let, měsiecuov šest⁵. A přestalo dva⁶ dni. Ten jest malování obnovil svatého Petra v kostele kniežete apoštolského. Tento

¹ Papež stý a sedmnáctý] C: CXVI. papež

² C + božieho narozenie

před tím, boje se Jana papeže, opustil jest biskupstvie portuenské, potom zase povolán⁷ jest. A když je se zase⁸ vrátiti nechtěl, kleli sú jeho, ale potom, když jest zase⁹ přišel do Galilé¹⁰, až k stavu laikovskému zkažen jest. Také přísáhl jest, aby ani do Říma, ani k biskupství¹¹ se nenavracoval¹², však potom od¹³ Martina, náměstka Janova, papeže¹⁴, proti své přísaze netoliko se vrátil do Říma, ale i papežstvie jest přijal, o kterémžto¹⁵ skutku mnoho dalo se jest, jakož bude pověděno.

³ C: osmistého

⁴ C: V

⁵ C: VI

⁶ C: II

⁷ T: powalan (!)

⁸ je se zase] C: se

⁹ C: zaře (!)

¹⁰ C: Galie; in Galliam

¹¹ C: Biskupstwie (!)

¹² C: nenavracoval

¹³ C: do; post

¹⁴ papeže: v C chybí

¹⁵ C: 83r

Papež stý a osmnáctý¹

Bonifacius, Tustus, léta božieho narozenie osmstého² devadesátého třetieho seděl patnácte dní.³

¹ Papež stý a osmnáctý] C: Stý XVII. papež

² C: osmistého

³ patnácte dní] C: patnáct let

Papež stý devatenáctý¹

Stefanus Šestý seděl jedno léto, měsiece čtyři². A přestalo tři³ dni. ⁴ Byl Římenín. Tento od Formosa biskupa papežem, biskupem anaginenským byl jest udělán⁵ a protivil se Formosovi papeži a ⁶ všecka Formosova zjednání^{80v} nie za nic mieti ustanovil⁷ jest. Čte se také, že on tělo Formosovo, položiv ⁸ před consilium, svlékl jeho z rúcha papežského a oblek v rúcho⁹ laikovské, přikázal jemu dva prsty ruky pravé utieti a do Tibery uvrci.

¹ Papež stý devatenáctý] C: Stý osmnáctý papež

² C: IIII

³ C: III

⁴ C + A

⁵ biskupa papežem, biskupem anaginenským byl jest udělán] C: papeže byl biskupem anaginenským udělán; hic a Formoso papa episcopus Anagnie ordinatus

⁶ C + když byl papežem

⁷ C: ustavil

⁸ C + je

⁹ oblek v rúcho] C: oblékl

Papež stý dvacátý¹

Romanus, rodem Římenín, seděl měsiece tři². A přestalo dní pětmezcieta³.

¹ Papež stý dvacátý] C: Stý devatenáctý papež

² rodem Římenín, seděl měsiece tři] C: seděl měsiece dva, rodem Římenín

³ C: pětmezcieta

Papež stý a jedenmezcietyý¹

² Teodosius Druhý, rodem Římenín, seděl dní dvadeceti³. Tento proti Štěpánovi papeži, kterýž zjednanie Formosovo⁴ papeže byl degradoval a složil proti němu, všecko zpět jest⁵ učinil a za pravé a řád⁶ mieti zpusobil a zjednal.

¹ Papež stý a jedenmezcietyý] C: Stý dvadcatý papež

² C: 83v

³ C: XX

⁴ C: Formosa

⁵ zpět jest] C ~

⁶ a řád: v C chybí

Papež stý a dvamezcietyý¹

Johanes Devátý léta devietistého seděl dvě² létě, dní patnácte³. Tento jest⁴ měl s Římany boj. Tento ku potvrzení⁵ toho, což jest Formosus papež zřiedil, sebral jest⁶ consilium čtyři a sedmdesát⁷ biskupuov v Raveně, kdežto sněm⁸, kterýž jest⁹ byl od papeže¹⁰ Štěpána sebrán proti Formosovi, byl jest potupen a zavržen.

¹ Papež stý a dvamezcietyý] C: Stý XXI. papež

² C: jest II

³ C: XV

⁴ jest: v C chybí

⁵ C: potvrzenie (!)

⁶ jest: v C chybí

⁷ čtyři a sedmdesát] C: LXXIII

⁸ C + ten

⁹ jest: v C chybí

¹⁰ papeže: v C chybí

Papež stý a třimezcietyý¹

Lev Šestý léta narozenie božieho devietistého třetieho seděl dní čtyřidceti². Toho po čtyřidceti³ dnech posvěcenie jeho na papežstvie kněz jeho jav uvrhl v žalář proto, že byl upadl v papežstvie bezděky, kterýžto když jest sedm⁴ měsiecuov vládl, od Sergia papeže⁵ byl jest ssazen a v žalář uvržen jakožto ten, jesto by útokem v biskupstvie upadl.

¹ Papež stý a třimezcietyý] C: Stý XXII. papež

² C: XL

³ C: XLti

⁴ C: VII

⁵ C: pa 84r papeže

Papež stý a čtrmezcietyý¹

Benediktus seděl² měsiece dva. A potom stalo³ dní šest.⁴

¹ Papež stý a čtrmezcietyý] C: Stý XXIII. papež

² C + jest

³ C + prázdno

⁴ proti předloze v stč. pramenech opačné pořadí papežů, sr. Pol 174; proti tomu však sr. rkp NK XIX B 26 82r

Papež stý a pětmezciety

Kristofor seděl měsiecuov dvanácte, ten byl sstrčen s papežstvie.¹

¹ Papež stý a pětmezciety. Kristofor ... byl sstrčen s papežstvie: v C chybí

Papež stý a šestmezciety¹

Sergius Čtvrtý, rodem Římenín, z otce Benedikta, seděl sedm² let, měsiece tři³, dní jedenmezciety⁴. A přestalo dní sedm. Toho času kostel latránský obořil se jest⁵, kterýžto papež zase⁶ z kruntu zdělal. Tento Sergius, diakon jsa, skrze Formosa papeže byl jest zavržen. A když jest⁷ byl papežem, zdvihl se jest⁸ do Fraňk⁹, s jichžto pomocí Křištofora¹⁰, jenž byl v papežstvie upadl, vsadil jest v žalář. A navrátiv se do Říma, obdržal¹¹ jest papežstvie. A pro pomstu svého vyhnání Formosa kázal z hrobu vynieti a na stolici kněžské posadiv oblečeného kázal ho stieti a do Tibery uvrci¹². A všecky skrze něho svěcené¹³ ssadil, kteréžto tělo rybáři nalezše položili v kostele svatého Petra, ano¹⁴ na to všickni hledě¹⁵, viděli sú obrazy některých svatých, ano¹⁶ se jemu klanějí a poctivě jeho pozdravují¹⁷.

¹ Papež stý a šestmezciety] C: Stý čtrmezciety papež

² C: VII

³ C: III

⁴ C: XXI

⁵ jest: v C chybí

⁶ zase: v C chybí

⁷ jest: v C chybí

⁸ jest: v C chybí

⁹ C: Frank (lze interpretovat i Fraňk)

¹⁰ v C lze interpretovat i Kristofora

¹¹ C: obdržel

¹² C: vrci

¹³ C: 84v

¹⁴ C: a

¹⁵ C: hlediec

¹⁶ C: an

¹⁷ poctivě jeho pozdravují] C: poctivost jemu činie; ... salutasse...

Papež stý a sedmmezciety¹

Anastasius Třetí léta božieho narozenie devietistého šestnáctého² seděl dvě³ létě, měsiece dva⁴. A stalo dva dni. Byl rodem Římenín.

¹ Papež stý a sedmmezciety] C: Stý XXV. papež

² devietistého šestnáctého] C: devietistého (dewietifte!) XVIIIho

³ C: II

⁴ C: II

Papež stý a osmmezciety¹

Laudo, rodem Římenín, seděl měsiecuov šest. A přestalo ² dní jedenmezciety³.

¹ Papež stý a osmmezciety] C: CXXVI. papež

² C + jest

³ C: jedenmezciety

Papež stý a devätmezcietmý¹

Johanes Desátý, rodem Římenín, seděl let třinácte², měsiece dva³, dni tři. Tento byl syn Sergiuov papežov⁴ a bi^{81r}skup ravenšký. Ten jest upadl byl⁵ v papežstvie a ode všeho lidu ravenského ssazen jest. Tohoto radú a pomocí Saracénové, jenž⁶ tu chvíli vládli v Italí a panovali, nejprvé blíž od města přemoženi sú. Potom on papež s markrabí Alberikem, jeda⁷ do Nápulie proti Saracénóm, vedlé Galirie⁸ těžký boj měv s Saracény⁹, svítěžili jsú¹⁰. A když se jest¹¹ přiblížil k Římu, s radostí a s poctivostí přijali¹² sú ho. Potom však když nesvornost jest¹³ vznikla, markrabie byl z města vyhnán, a hrad sobě ostaviv, tu jest obýval¹⁴. A odtud poslal po¹⁵ Uhry, aby římskú zemi obdrželi, kteřížto přijevše a všecku¹⁶ Tustí zhubivše, muže, ženy i¹⁷ což sú našli, do Uher jsú zanesli¹⁸. A proto Římané rozhněvavše¹⁹ se dřieve řečeného markrabí umučili sú. Ale Uhři potom mnohé časy upadli sú do krajin říských.²⁰ Pak Johanes papež od rytieřov²¹ hrabie Gvidona byl jat a v žalář uvržen a potom brzo zahuben, na jehožto miesto jiný Johanes vtiskl se jest. Ale že jest²² vstúpil, ihned jest zavržen, a proto v počtu papežském nenie položen.

¹ Papež stý a devätmezcietmý] C: Stý XXVII. papež

² C: XIII

³ C: II

⁴ Sergiuov papežov] C: Sergiów papežuov

⁵ Ten jest upadl byl] C: Ten byl upadl

⁶ C + v

⁷ C: jev

⁸ Nápulie proti Saracénóm, vedlé Galirie] C: do Nápule ^{85r} proti Saracénuom; ... Apuliam...

⁹ C: nimi

¹⁰ C: sú

¹¹ jest: v C chybí

¹² C: přijeli

¹³ nesvornost jest] C: jest nesnáz

¹⁴ C: přebýval

¹⁵ po: v C chybí, patrně chybou písaře

¹⁶ C: všicku

¹⁷ C + vše

¹⁸ jsú zanesli] C: zanesli sú

¹⁹ T: rozhniwawffe (!)

²⁰ Ale Uhři potom mnohé časy upadli sú do krajin říských: v C chybí; tisk blíže předloze, sr. Pol 174

²¹ C: rytieřuov

²² C + zle; male

Papež stý a třidcátý¹

Leo Šestý léta božieho narozenie² devietistého třidcátého prvnioho³ seděl měsieców sedm⁴, dní dvadcetí⁵. A přestalo dní deset⁶. Rodem Římenín⁷.

¹ Papež stý a třidcátý] C: Stý XXVIII. papež

² božieho narozenie] C: narozenie Syna božieho

³ třidcátého prvnioho] C: devietistého XXXIho

⁴ měsieców sedm] C: měsiecuov VII

⁵ C: XX

⁶ C: X

⁷ C + byl

Papež stý třicátý a první¹

Stefanus, rodem Římenín, seděl léta dvě, mesiee jeden, dní dvanácte². A přestalo jeden den.

¹ Papež stý třicátý a první] C: **85v** Stý XXIX. papež

² C: XII

Papež stý třicátý a druhý¹

Johanes Jedenáctý² léta božieho ³ devietistého třicátého třetieho⁴, rodem Římenín. Jeho léta prvnieho v městě Genoe⁵ studnice krve hojně jest tekla, snad proti zkažení⁶ toho města, neb Saracénové téhož města, upadše z Afriky, město obdržali⁷ a lid i⁸ zbožie z něho vyprázdnili ⁹.

¹ Papež stý třicátý a druhý] C: Stý XXX. papež

² C: Jedenáctý

³ C + narozenie

⁴ třicátého třetieho] C: XXXIIIho

⁵ C: Janově; in lanuensi civitate

⁶ C: zkažení (!)

⁷ Saracénové téhož města, upadše z Afriky, město obdržali] C: upadše z Afriky Saracéni město obořili; ... capta fuit

⁸ i: v C *chybí*

⁹ C + sú

Papež stý třicátý a třetí¹

Leo Sedmý, rodem Germanus, léta božieho devietistého třicátého osmého² seděl tři léta, mesiee čtyři³, dní deset⁴. A stalo prázdné ⁵ den.

¹ Papež stý třicátý a třetí] C: CXXXI.

² třicátého osmého] C: XXXVIIIho

³ C: IIII

⁴ C: X

⁵ C + I

Papež stý třicátý a čtvrtý¹

Stefanus Osmý léta božieho devietistého čtyřicátého prvnieho² seděl léta tři³, mesiee čtyři⁴, dní patnácte⁵. Rodem z Germánie. A byl na rukú⁶ ochromen od některých Říman.

¹ Papež stý třicátý a čtvrtý] C: CXXXII.

² čtyřicátého prvnieho] C: XLIho

³ C: III

⁴ C: IIII

⁵ C: XV

⁶ C: ruce

Papež třicátý a pátý¹

Johanes Dvanáctý², z krajiny Via lata, seděl sedm³ let, měsícuov deset⁴, dní pět⁵. A přestalo dní dvanácte⁶. Z otce ⁷ Alberika kniežete. Léta božieho narozenie osmstého padesátého čtvrtého⁸ tento Alberikus byl jest mocný v městě Římě. Svolav učené lidi, prosil jich i přísáhaje zavázal, aby když umře Agapitus⁹ papež, ¹⁰ učinili syna jeho Otu papežem, jakož i to stalo se jest¹¹. I nazván jest¹² Johanes. Ten byl jest lovec a velmi chlípný a smilný tak, že také zjevně¹³ ženy mieval a přechovával ¹⁴. A proto někteří kardinálové psali¹⁵ sú tajně otcí¹⁶, saskému kniežeti, aby, slituje se nad takovým¹⁷ pohoršením, přijel do Říma. Tomu ¹⁸ porozuměv, diakonu kardinálu, jako toho skutku rádci prvnímu, kázal jest nos uřezati a jinému Janovi¹⁹, subdiakonu, jakož jest²⁰ ty listy psal, kázal ruku utieti. Naposledy když jest ten papež od ciesaře a od kněžstva²¹ byl často ká81vrán, a nepolepšil, pro své zlé skutky byl před ciesařem ssazen a obecním volením volen jest Lev za papeže.

¹ Papež třicátý a pátý] C: CXXXIII.

² C: XIIItý

³ C: VII

⁴ C: X

⁵ C: V

⁶ C: XII

⁷ C: 86r

⁸ osmstého padesátého čtvrtého] C: devietistého LIIIIho

⁹ C: a Gapitus

¹⁰ C + i

¹¹ jest: v C chybí

¹² jest: v C chybí

¹³ C: źewne (!)

¹⁴ C + je

¹⁵ C: poslali; scripserunt

¹⁶ C: Otovi; Ottoni

¹⁷ C: takým

¹⁸ C + papež

¹⁹ Janovi: v C chybí

²⁰ subdiakonu, jakož jest] C: subdiakonovi, jako

²¹ T: knizfstwa (!); C: kněží

Papež stý tridsátý šestý²²

²³ Benediktus Pátý léta božieho devietistého šedesátého druhého²⁴ seděl jest měsiece dva²⁵, dní pět²⁶. A stalo dní dvadceť. Tento byl jest od Říman volen²⁷, a protož cesař Ota, když jest Římem vládl, vydán jest Benediktus od Říman cesaři a Lva navrátili. Benediktus, vypověděnc v Sasiech, umřel a v Homburku pochován. Pak Johanes, papež dřevní, opojiv se cizoložstvem, bez pokání v náhle jest umřel.

²² **Papež stý tridsátý šestý**] C: CXXXIII.

²³ C: 86v

²⁴ šedesátého druhého] C: LXIIho

²⁵ C: II

²⁶ C: V

²⁷ A stalo dní dvadceť. Tento byl jest od Říman volen] C: a byl volen za času Lva papeže od Říman

1

Papež stý tridsátý a sedmý²

Johanes Trináctý Narmenský³ léta ⁴ devietistého šedesátého čtvrtého⁵ seděl sedm⁶ let a⁷ měsiečov jedenácte⁸, dní patnáct⁹. A stalo dní třináct¹⁰. Tento od Petra, prefekta města, jat jest¹¹ a do kláštera svatého Jana dodán jest. Potom do Kampánie za¹² vypověděnce poslán. A byl tam měsiecuov deset¹³ a osmmezietma dní¹⁴. Potom jest navrácen do Říma a od cesaře Oty protivníci jeho všickni vzali sú hodnú pomstu, nebo urozenějšie města, kteréž jest vinné¹⁵ nalezl, některé jest stínal¹⁶ a některé ¹⁷ zvěsil a mnohé na púšť do krajin saských jest odeslal.

¹ ve stč. pramenech chybí kapitola věnovaná papeži Lvu Devátému, sr. totěž v rkp NK XIX B 26 85r

² **Papež stý tridsátý a sedmý**] C: CXXXV. papež

³ Trináctý Narmenský] C: XIIIty Normenský; ... Narniensis

⁴ C + božieho

⁵ devietistého šedesátého čtvrtého] C: IXC. (psáno IX^c) LXIIIho

⁶ C: VII

⁷ a: v C chybí

⁸ C: XI

⁹ C: XV

¹⁰ C: XIII

¹¹ jest: v C chybí

¹² C: z (!)

¹³ C: X

¹⁴ a osmmezietma dní] C: dní XXVIII

¹⁵ C: u vině

¹⁶ C: sstínal

¹⁷ C: 87r

Papež stý tridsátý a osmý¹

Benediktus Šestý léta devietistého sedmdesátého druhého² seděl rok jeden³, měsiečov šest⁴. A stalo dní deset⁵. Tento byl rodem Římenín a do kostela Angelo⁶ vsazen byl u vězení, ⁷ tam jest pelyňkem⁸ otráven.

¹ **Papež stý tridsátý a osmý**] C: CXXXVI. papež

² sedmdesátého druhého] C: LXXIIho

³ jeden: v C chybí

⁴ měsiečov šest] C: měsiecuov VI

⁵ C: X

⁶ kostela Angelo] C: ... Anděla; in castello Sancti Angeli

⁷ C + a

⁸ C: pelynkem (*lze interpretovat i pelyňkem*)

Papež stý třicátý a devátý¹

Bonus, jinak Zenus² seděl jedno léto, měsiecuov šest. A stalo³ prázdno dva dni.

¹ **Papež stý třicátý a devátý]** C: CXXXVII.

² Bonus, jinak Zenus] Donus; *sr. též rkp NK XIX B 26 Bonus alias Zenut (!)*

³ C + jest

Papež stý a čtyřicátý¹

Bonifacius Sedmý léta božieho devietistého sedmdesátého sedmého², zahubivše Benedikta Šestého, učinili jsú³ jeho papežem. ⁴ Seděl měsíc jeden, tři dni. Tento potom nemoha⁵ v městě ostati, oblúpiv kostel svatého Petra ze všech⁶ drahých věcí, vyběhl jest do Konstantinopole. Potom vrátiv se s velikými penězi do Říma, když rozuměl⁷, že prospěti nemohl, vyvrhl jest Janovi diakonovi oči a sám potom v náhle⁸ umřel.

¹ **Papež stý a čtyřicátý]** C: Stý třicátý osmý papež

² sedmdesátého sedmého] C: LXXVIIIho

³ C: sú

⁴ C + A

⁵ potom nemoha] C ~

⁶ C: všechněch

⁷ C: viděl

⁸ C + jest

¹ Benediktus Sedmý léta ² devietistého sedmdesátého osmého³ seděl let osm⁴, měsiečov šest⁵. A přestalo dní pět⁶. Tento s přiezní ciesařovu Římany mnohé kázal jest zjímati⁷. Rodem byl Římenín⁸. Toho otec byl jest v remenském⁹ kostele arcibiskupem, muž poctivý jménem Rudolfus¹⁰, z pokolenie Karla Velikého, jenž jest bylo již v království franském přestalo kralovati, byl jest zplozen¹¹, jehožto král franský Hugo, již z jiného pokolenie pošlý, v srdci jest nenáviděl, a protož svolav biskupy zpuosobil jest, aby byl ssazen, a Gilberta, mnicha, filozofa, nébrž i¹² čarodějníka více než filozofa a ustanovil¹³ jest. Znamenav to papež, svolal jest¹⁴ consilium v Remu a tu Gilbertus byl ssazen z¹⁵ biskupstvie a Rudolfus jest navrácen¹⁶. Gilbertus pak, když jest¹⁷ byl

¹ C + **87v** CXXXIX. papež

² C + božieho

³ sedmdesátého osmého] C: LXXVIIIho

⁴ C: VIII

⁵ měsiečov šest] C: měsiecuov VI

⁶ C: V

⁷ kázal jest zjímati] C: zjímal; capi fecit

⁸ Rodem byl Římenín: *v C chybí, tisk blíže předloze, sr. Pol 178*

⁹ C: ravenském; in Remensi ecclesia

¹⁰ Radulphus

¹¹ C: vzplozen

¹² i: *v C chybí*

¹³ a ustanovil] C: ustavil

¹⁴ svolal jest] C: svolav

¹⁵ C: s

¹⁶ C: navrátcen

ssazen, jel jest k ciesaři Otovi, neb od něho Ota umění přijímal a naučil se¹⁸. Vzem moc, najprv byl v ¹⁹ Raveně arcibiskupem a potom vnuknutím diábelským došel papežství, jakož dolejie bude praveno, jenž ²⁰ slul Silvester.

¹⁷ pak, když jest] C: když jest pak

¹⁸ a naučil se: v C *chybí*; et ipse sciencia erudierat

¹⁹ C: **88r**

²⁰ C + jest

Papež stý čtyřicátý a první¹

82r Johanes Čtrnáctý² seděl měsícův osm³. A stalo prázdno dní deset⁴. Ten v kostele Svatého anjela čtyři⁵ měsíce hlad jest⁶ trpěl, umřel tu a pohřben⁷ in Vaticano.

¹ Papež stý čtyřicátý a první] C: CXL. papež

² C: Čtrnáctý

³ měsícův osm] C: měsícuov VIII

⁴ C: X

⁵ Ten v kostele Svatého anjela čtyři] C: Tento ... IIII; Hic in castello Sancti Angeli

⁶ jest: v C *chybí*

⁷ C: pohřben

Papež stý čtyřicátý a druhý¹

Johanes Patnáctý² seděl měsíce čtyři³. A stalo jeden den. Rodem Římenín.

¹ Papež stý čtyřicátý a druhý] C: CXLI. papež

² C: XV.

³ C: IIII

Papež stý čtyřicátý třetí¹

Johanes Šestnáctý², rodem Římenín, seděl let deset. A stalo dní šest³. Tento byl v odění umělý a mnoho knih složil jest.⁴ Toho Krescencius, nejvyšší z města, utiskal jest a jeho⁵ se protivil. Také⁶ že musil papež město Řím opustiti a jeti do Tustie. A zvěděv Krescentius, že jest⁷ papež poslal po Otu Třetího, ciesaře⁸, poslal jest po papeže, aby se do Říma vrátil⁹. A když jest přijel, ¹⁰ Krescencius i s senátory k ¹¹ nohám padl jest milosti ¹² prose ¹³ a tak papež, zjednav pokoj, v Římě umřel jest.

¹ Papež stý čtyřicátý třetí] C: Stý čtyřicátý druhý papež

² C: Šestnáctý

³ C: VI

⁴ Tento byl v odění umělý a mnoho knih složil jest: v C *chybí*; Hic fuit in artibus eruditissimus...

⁵ C: jemu

⁶ C: tak

⁷ jest: v C *chybí*

⁸ Otu Třetího, ciesaře] C: ciesaře Otu Třetího i

⁹ do (d!) Říma vrátil] C: zase vrátil do Říma

¹⁰ C + tehdy

¹¹ C + jeho

¹² C + žádaje a

¹³ C: **88v**

Papež stý čtyřicátý čtvrtý¹

Řehoř Pátý, rodem z Sas, z otce Oty, léta devietistého osmdesátého² seděl dvě³ létě, měsícův pět⁴. A stalo prázdno dní patnáct⁵. Ten jest slul prvé Bruno, neb jest byl příbuzný Otovi⁶ Třetímu. A k žádosti císařovi⁷ papežem jest volen⁸, ale po malém času Krescencius, konšel římský, biskupa Placentina⁹ z krajiny konstantinopolitanské, jenž se s velikými penězi vrátil, v papežství jest jeho vtiskl. Ten skutek potom od císaře těžkou pomstu vzal jest¹⁰.

¹ Papež stý čtyřicátý čtvrtý] C: Stý XLIII. papež

² C: LXXXho

³ C: II

⁴ měsícův pět] C: měsícův V

⁵ T: patnat (!); C: XV

⁶ C + císaři

⁷ C: císařově

⁸ jest volen] C: volen byl

⁹ C: Placentia; consul ... Placentinum episcopum ... intrusit

¹⁰ jest: v C chybí

Papež stý čtyřicátý a pátý¹

Johanes Sedmnáctý² léta narození božieho devietistého devadesátého osmého seděl měsícův deset³. A stalo dní patnácte⁴. Tento nic neustanovil⁵, aby řekl⁶ biskup z Placencie, když ještě Řehoř papež živ byl⁷. Skrze konšela z města⁸ papežství měl, ale potom skrze císaře⁹ byl oči zbaven.

¹ Papež stý čtyřicátý a pátý] C: CXLIII. papež

² C: XVIIItý

³ měsícův deset] C: měsícův X

⁴ C: XV

⁵ C: neustavil

⁶ aby řekl] C: a byl Řek; hic nacione Grecus

⁷ papež živ byl] C: živ byl papež

⁸ konšela z města] C: Krescencia; per consulem

⁹ C: **89r**

Papež stý čtyřicátý a šestý¹

Silvester Druhý seděl léta čtyři², měsíc jeden³, dní osm⁴. A přestalo dní třimezcieta⁵. Tento byl rodem Galikus, jménem Gilbertus, jenž jest⁶ umřel u svatého Kříže⁷ v Jeruzalémě. Tento nejprvé, když mlád byl⁸, byl jest mnichem v floarenském⁹ klášteře, diocesi aureliánské¹⁰, ale potom opustiv klášter, učinil manství diáblu, aby se jemu všechny věci dály vedlé jeho vůle¹¹. To diábel

¹ Papež stý čtyřicátý a šestý] C: Stý XLV. papež

² C: IIII

³ C: I

⁴ C: VIII

⁵ C: XXIIIma

⁶ jest: v C chybí

⁷ T: kříže (!)

⁸ mlád byl] C ~

⁹ Floriacensis

¹⁰ v floarenském klášteře, diocesi aureliánské: v C chybí; tisk blíže předloze, sr. Pol 180

¹¹ vedlé jeho vůle] C: po jeho vůli

slíbil jest¹² jemu naplniti a on, jsa v službě diáblů¹³, častokrát s ním o svých žádostech rozmlúval. Potom pak šel do Ispánie¹⁴ na učenie do města řečeného Ispalim a tak se učil, že jeho učenie líbilo se lidem velikým, neb mějieše učedníky Otu ciesaře a Roberta, krále franského, a Lotaria¹⁵, jenž potom byl biskupem¹⁶ senonenským. Ale týž Gilbertus přieliš jest cti světské žádal, ¹⁷ diábel mu¹⁸ toho pomáhal, což jest prosil, ¹⁹ neb jest byl prvé remenským arcibiskupem, potom v Raveně a potom papežem. A tak tázal diábla, dlúho li by měl živ býti v papežství²⁰. I měl odpověď²¹ od diábla, že tak dlúho, dokudž by mše neslúžil v Jeruzalémě. I radoval se velmi, že tak daleko jest od konce, jakož vuole jeho byla daleka odplúti za moře²². A když jest²³ bylo v puostě²⁴, šel jest do Latránu mše slúžiti, do toho kostela²⁵, ješto slóve Jeruzalém. I uslyšel²⁶, ano se čertie štěkcí²⁷ a tlukú, čekajíce jeho duše. A on porozuměv tomu, že se jest²⁸ smrt jeho přiblížila, vzdechl a zalekl se jest, a²⁹ ačkoli naj^{82v} hříšnější³⁰ člověk byl jest, však proto nad milosrdenstvím božím ³¹ nezúfal, a tak zjevil jest svůj³² hříech přede všemi a kázal sobě všechny údy usekati³³, kterýmiž jest diáblu slúžil, a osekané tělo své kázal v káry vložití a hovada upřieci, a kamž by se koli ta hovada s ním³⁴ vezla, tu aby jeho pochovali³⁵. A tak se stalo, že jest pohřben³⁶ v kostele latránském, a na znamenie, že jest milosrdenstvie³⁷ došel, okázalo se na jeho hrobu znamenie některaké³⁸, jakož na témž hrobu jest vyryto³⁹. Při tom času by a jest⁴⁰ v Astaloní⁴¹ žena od pupku vzhuoru rozdělena, mající dvoje⁴² prsi a dvě hlavě. Když jest jedna jedla neb⁴³ spala, druhá nic jest toho nečinila⁴⁴ a byly jsú⁴⁵ dlúhý čas živý, aníž⁴⁶ sta⁴⁷ jeden čas umřely⁴⁸.⁴⁹

¹² jest: v C chybí

¹³ C: diáblové

¹⁴ C: Hispánie

¹⁵ C: Lotaria

¹⁶ potom byl biskupem] C: byl potom arcibiskupem; ... archiepiscopus

¹⁷ C + a

¹⁸ C: jemu

¹⁹ C: ^{89v}

²⁰ C: papežství (lze interpretovat i jako chybně zapsaný tvar substantiva papežství)

²¹ C: odpověď

²² byla daleka odplúti za moře] C: daleka jest byla od putování

²³ jest: v C chybí

²⁴ C: póstě

²⁵ C: kostelu

²⁶ C: uslyše

²⁷ čertie štěkcí] C: črtie zbíhají; ex strepitu

²⁸ jest: v C chybí

²⁹ vzdechl a zalekl se jest, a: v C chybí; tisk blíže předloze, sr. Pol 180

³⁰ C: z najhříšnějších (nayhrzieflnyegfliech!)

³¹ C + jest

³² zjevil jest svůj] C: zevil svuoj

³³ C: odsekati

³⁴ s ním: v C chybí

³⁵ C: ^{90r} pohřebli

³⁶ C: pohřeben

³⁷ C: milosti

³⁸ C: některá

³⁹ C: vyryta

⁴⁰ by a jest] C: byla

⁴¹ C: Askaloní jedna

⁴² C: dvoje

⁴³ C: aneb

⁴⁴ C: nečila

⁴⁵ jsú: v C chybí

⁴⁶ T: aniež (!)

⁴⁷ C: jsta

⁴⁸ C: umřele

⁴⁹ Při tom času ... jeden čas umřely] *text nevychází z Polonovy kroniky, sr. Pol 182; proti tomu sr. rkp NK XIX B 26 86v*

Papež stý čtyřicátý a sedmý¹

Johanes Osmnáctý² léta božieho tisícieho tretieho³ seděl měsiecuov pět, dní patnáct⁴ a stalo dní ⁵ devatenáct⁶.

¹ Papež stý čtyřicátý a sedmý] C: Stý XLVI. papež

² C: Osmnáctý

³ C: čtvrtého (!)

⁴ C: patnáct

⁵ C + bez (!)

⁶ C: XIX

Papež stý čtyřicátý a osmý¹

Johanes Devatenáctý² seděl pět let a přestalo dní třidceti³. Byl rodem Římenín z krajiny, jenž slóve metropolis Porta. Toho času stkvěl se jest Karel Robert⁴ životem i uměním přejasným, jenž jest⁵ byl takového náboženství, že v svátky ⁶ vždy v některém klášteře při službách božích⁷ chtěl jest býti a netoliko by s mnichy zpíval, ale obleka se v kápi hedvábnú, sám jest kuor zpravoval místo kantora. Jednu chvíli, když byl hrad jeden⁸ oblehl, opustiv tu zástup pro svátek svatého Amana⁹, přijel do Aureliany, do toho města, aby kuor zpravoval. A když jest třikrát začal¹⁰ Agnus dei, klekaje na svá kolena, zdi toho hradu, u kteréhož ¹¹ leželi, z kruntu se obořily. Tento jest učinil sequenciam a Sancti Spiritus ¹².

¹ Papež stý čtyřicátý a osmý] C: Stý XLVII. papež

² C: XIX.

³ C: XXX

⁴ jest Karel Robert] C: Robert Karel; rex Robertus

⁵ jest: v C chybí

⁶ C: 90v

⁷ C: boziech (!)

⁸ jeden: v C chybí

⁹ Anyani

¹⁰ C: začel

¹¹ C + sú

¹² C + adsit nobis gratia

Papež stý čtyřicátý devátý¹

Sergius² Čtvrtý léta božieho narození tisícieho desátého³ seděl dvě⁴ létě, měsiečov sedm⁵. A stalo dní osm⁶. Tento byl života svatého a obcovanie čistého. Pohřben⁷ v kostele u svatého Petra.

¹ Papež stý čtyřicátý devátý] C: Stý XLVIII. papež

² T: fErguis (!)

³ božieho narození tisícieho desátého] C: narození božieho Mho X

⁴ C: II

⁵ měsiečov sedm] C: měsiecuov VII

⁶ C: VIII

⁷ C: Pohřben

Papež stý padesátý¹

Benediktus Osmý², rodem Tustulanus³, z otce Řehoře, seděl jedenácte⁴ let, dní jedenmezcieta⁵. A stalo jedno léto. Tento byl ssazen s papežstvie a učiněn⁶ jiný papežem, a proto bylo veliké scisma, to jest rozdělenie. Praví Petrus Damiani, že jeden biskup viděl toho Benedikta papeže, an na černém⁷ koni tělesně sedí a že by⁸ mu řekl: „Však ty si⁹ Benediktus papež, kteréhož vieme, že jest již umřel.“ I řekl jest¹⁰ jemu: „Ját¹¹ sem ten nešťastný Benediktus.“ I řekl jemu¹² biskup: „I kterak jest tobě, otče?“ I vece jemu: „Mučím se těžce, ale nad milostí boží nezúfám, bude li mi dáno¹³. Protož jdi k mému náměstkovi¹⁴ Johanesovi a rci jemu, ať z oneno pokladnice¹⁵ vezme sumu peněz a rozdá ji¹⁶ chudým, neb což jest prvé za mě dáno bylo¹⁷ chudým, nic mi jest¹⁸ prospěšno nebylo, neb sú byly peníze lúpežem dobytý.“ To jest biskup věrně a šťastně vše¹⁹ naplnil, a vzdav biskupstvie, i byl jest²⁰ mnichem, dav se do kláštera.

¹ Papež stý padesátý] C: CXLIX. papež

² C: VIII.

³ Tusculanus

⁴ C: XI

⁵ C: XXI

⁶ C: u 91r činěn

⁷ C: červeném; nigro

⁸ by: v C chybí

⁹ ty si] C ~

¹⁰ jest: v C chybí

¹¹ C: Já

¹² C: k němu

¹³ C: pomoc dána

¹⁴ C: náměstku

¹⁵ z oneno pokladnice] C: v uoneno pokladnici

¹⁶ ji: v C chybí

¹⁷ jest prvé za mě dáno bylo] C: bylo prvé za mě dáno

¹⁸ jest: v C chybí

¹⁹ vše: v C chybí

²⁰ jest: v C chybí

Papež stý padesátý první¹

Johanes Dvadcátý², z otce Řehoře, rodem Římenín, léta božieho narozenie³ tisícieho dvamezcieta⁴, ten měl válku s Římany. Toho času Aimerikus, syn svatého Štěpána, prvního krále uherského panic⁵, i s svú 83r chotí umřel jest divy čině.

¹ Papež stý padesátý první] C: CL. papež; zapsáno CXL, X škrtnuto písařem

² C: XXtý

³ C: na 91v rozenie

⁴ tisícieho dvamezcieta] C: Mho XXIIho

⁵ T: panij (!)

Papež stý padesátý druhý¹

Benediktus Devátý, rodem Tustulanus², z otce Alberika, seděl čtrnácte³ let. Tento jest také strčen⁴ s papežstvie a učiněn jest⁵ papežem sabienský⁶ biskup, jenž jest nazván Silvester. Potom také ten⁷

¹ Papež stý padesátý druhý] C: Stý LI. papež

² C: Tuskulanus

³ C: XIII

zavržen jest a Benediktus zase obdržal⁸ papežství. A potom opět ssazen a dáno jest⁹ papežství arcibiskupu svatého Jana ante portam Latinam, jenž jest¹⁰ nazván Řehoř Šestý¹¹. Tento, drže papežství, byl hlupý a málo uměl litery. Kázal sobě druhého papeže přistaviti, aby služby kostelné¹² miasto něho vedl. A když se mnohým nelíbilo, třetí¹³ uveden jest, jenž byl sám miasto dvů, takž sú se¹⁴ i vadili jeden proti dvěma a dva proti jednomu. A když Řehoř umřel, ¹⁵ císař přijel do Říma a tak pravým právem duchovním i světským ssadí ta dva a uděla Lidkeře, biskupa pamberského¹⁶, papežem, jenž i Klemens Druhý nazván jest, od něhožto císař Jindřich korunován jest. A tu Římané¹⁷ slibovali i přísáhali, že bez jeho povolenie nikdy nechtí¹⁸ voliti papeže. Tento Benediktus, jenž byl vnuk svrchupsaného Benedikta, ukázal se jest u jednoho mlýna jednomu v osobě¹⁹ jednoho zvířete potvorného, jehožto hlava a ocas byl jest osličí a jiné tělo jako nedvědie. A když jest ten, ktož jest²⁰ to viděl, jako utiekaje přeč běžal sa²¹ strašen, potvora po něm volajíc²² řekla jest²³: „Neboj se mne, věz, žet²⁴ sem²⁵ byl člověk, jako i ty nyní jsi, ale tak se okazuji, jakož²⁶ sem někdy nezčastný²⁷ papež hovaně živ byl.“ Toho času svatý Gerhardus, biskup v Uhřech, na karách jsa přivázan, strčen²⁸ jest s huory ²⁹ velmi vysoké a tak jest mučedlnictvem korunován.

⁴ jest také strčen] C: také jest sstrčen

⁵ jest: v C chybí

⁶ C: sabinienský; sabinensis

⁷ také ten] C ~

⁸ C: obdržel

⁹ a dáno jest] C: jest a dáno

¹⁰ jest: v C chybí

¹¹ Řehoř Šestý] C: VI. Řehoř

¹² C: kostelnie

¹³ C: Trzetie (!)

¹⁴ C: fie (!)

¹⁵ C: 92r

¹⁶ uděla Lidkeře, biskupa pamberského] C: Lidkeře, biskupa pamberského, uděla; depositis Syndigerum Bambergensem episcopum

¹⁷ C: Římené

¹⁸ C: nechtie

¹⁹ jednomu v osobě] C: v uosobě

²⁰ jest: v C chybí

²¹ přeč běžal sa] C: pryč běžel jsa

²² C: volající

²³ jest: v C chybí

²⁴ T: žet (!)

²⁵ C: jsem

²⁶ C: jako

²⁷ C: nešťastný

²⁸ C: sstrčen

²⁹ C: 92v

Papež stý padesátý třetí¹

Silvester Třetí² léta božieho narození MXXXI.³ seděl měsícův šest⁴, dní patnácte⁵.

¹ Papež stý padesátý třetí] C: Stý LII. papež

² C: trzetie (!)

³ C: tisícieho třidcátého prvnioho

⁴ měsícův šest] C: měsiecuov VI

⁵ C: patnáct

Papež stý padesátý čtvrtý¹

Klemens Druhý seděl měsícův devět², dní sedm³. Ten jest mocí a násilím dosáhl papežství. A stalo prázdno dní devět⁴.

¹ Papež stý padesátý čtvrtý] C: Stý LIII. papež

² měsícův devět] C: měsiecuov IX

³ C: VII

⁴ C: IX

Papež stý padesátý pátý^{1, 2}

Řehoř od svatého Jana ad portam Latinam léta narození³ božieho tisíce čtyřicátého sedmého⁴ seděl dvě⁵ lété, měsícův šest⁶. Tento s králem Henrichem měl boj. Toho Vilhelmus⁷ v svých kronikách⁸ praví býti muže⁹ svatého. A¹⁰ když jest¹¹ přišel k papežství¹², nenalezl jest¹³ nic toho, což sluší k papežství¹⁴, aneb velmi málo pro nedbálnost¹⁵ obmeškání předkův¹⁶ jeho, nebo¹⁷ téměř všecko od lúpežníkův¹⁸ bylo rozebráno a roztrháno. A což pútníkův¹⁹ šlo do Říma, ti všickni byli²⁰ zlúpeni, a těch, kdož sú prosili a děti mocí brali²¹, kteréžto všecky²² papež nejprv²³ napomínal jest, potom klel. Třetí když sú všickni pohrdali, přičinil ruky mocné a nejprvé ty, kdož sú svatého Petra oběti brali mocí, ty zhubil a rozehnal. A když sú ti zbiti byli, mnoho zboží a dědin a městeček dávno ztracených zase jest²⁴ dobyl. Tehdy obecnie všickni vražedlníkem jeho²⁵ nazývali, že není papež, ale muž krvavý. A když jest byl nemocen, tehdy kardinálové soudili, že není hoden položen býti²⁶ v kostele u²⁷ svatého Petra, poněvadž tak mnohými smrtmi svého kněžství poškodil²⁸ jest. Tehdy papež, ač koli nemocen, však sebrav duch, druhú řeč²⁹ učinil jest³⁰ k

¹ Papež stý padesátý pátý] C: Stý LIII. papež

² ve stč. pramenech opačné pořadí papežů než v předloze, sr. Pol 184; proti tomu však sr. rkp NK XIX B 26 89v

³ C + Syna

⁴ tisíce čtyřicátého sedmého] C: Mho XLVIIho

⁵ C: II

⁶ měsícův šest] C: měsiecuov VI

⁷ C: Gilhelfmus; Guillelmus

⁸ C: knihách; in cronicis

⁹ býti muže] C ~

¹⁰ C: Ale

¹¹ jest: v C chybí

¹² C: papežftwie (!)

¹³ jest: v C chybí

¹⁴ sluší k papežství] C: k papežství (papežftwie!) sluší

¹⁵ C: netbálnost

¹⁶ C: předkuov

¹⁷ C: neb

¹⁸ C: lúpežníkuov

¹⁹ C: pútníkuov

²⁰ C + sú

²¹ a těch, kdož sú prosili a děti mocí brali: v C chybí; tisk blíže předloze, ovšem s překladatelskou chybou, sr. Pol 184: ... perveniencium oblaciones violenter auferebantur

²² C: lúpežníky

²³ C: nejprvé

²⁴ jest: v C chybí

²⁵ vražedlníkem jeho] C ~

²⁶ položen býti] C: položiti

²⁷ u: v C chybí

²⁸ T: poškwnil (!)

²⁹ druhú řeč] C: i

³⁰ C: řeč

kardinálóm³¹ pravě, že sú bláznivě mluvi^{83v}li a že jest dobře na tom činil, přivodě onu řeč Ezechiele proroka o těch kněží, kteříž sú se neposadili zdí za duom izrahelský, a mnoho jiného písma. A potom řekl jest: „Kdyžť umru, tělo mé před kostelem postavte a ³² dveře zámky a závorami pevně uzavírajte³³. Bude liť božie vuole a že budú dveře odevřieny³⁴, vnesť tam tělo mé³⁵ a pochovajte je tam. Pakliť³⁶ se neotevřú, učíňte³⁷ z něho, což chcete.“ A jakž³⁸ to učinichu, ihned povětríe božským způsobem se sstrhlo³⁹ a netoliko kostelníe dveře jest otevřelo, ale ⁴⁰ s velikým třeskem až k stěně je doneslo. Časóv⁴¹ těch stkvěl se jest Sulbertus, karnocenský⁴² biskup, kterýžto mezi jinými věcmi chvalnými složil jest Stirpsi esse⁴³ a Solem iusticie a Chorus nove Ieruzalem⁴⁴.⁴⁵

³¹ C: kardináluom

³² C: **93v**

³³ pevně uzavírajte] C ~

³⁴ budú dveře odevřieny] C: dveře budú otevřieny

³⁵ tělo mé] C ~

³⁶ C: Pakli

³⁷ C: učíňtež

³⁸ C: když

³⁹ způsobem se sstrhlo] C: způsobením se vztrže

⁴⁰ C + také

⁴¹ C: Časuov

⁴² Sulbertus, karnocenský] C: Fulbertus, tarniocenský; Fulbertus Carnotensis

⁴³ Stirpsi esse] C: Stips Iesse (!)

⁴⁴ Jeruzalem: v C chybí

⁴⁵ Časóv ... Ieruzalem] text nevychází z kapitoly o papeži Řehořovi, sr. však závěr kapitoly o císaři Otovi Třetím v Pol 181 a rkp NK XIX B 26 90r

Papež stý padesátý šestý¹

Damasus² Druhý ³ seděl dní třimezcietma⁴. Ten upadl mocí v papežství a brzo umřel jest⁵. A stalo prázdno jedenácte⁶ dní.

¹ Papež stý padesátý šestý] C: C. padesátý pátý

² T: Amafus (!) C: Amafus (!)

³ C + rodem Almanikus; *patrně chybou písaře, opsavšího údaj z následující kapitoly, sr. Pol 184, 186*

⁴ C: XXXIII

⁵ jest: v C chybí

⁶ C: XI

Papež stý padesátý sedmý¹

Leo Devátý, rodem Almanikus, z krajiny Kateris², seděl pět³ let, měsíce dva, dní sedm⁴. Římené z obyčeje křivého, když sú prosili císaře, aby jim dal papeže, císař Henrich, ⁵ když nižádného z Němcův k tomu hodného nemohl nalézt⁶, dal jim muže sprostného řečeného Bruno, kterýžto přišed do města, svědomie sobě učiniv, vzdal⁷ jest a potom ode všech jsa zvolen⁸, po chvály hodném životu v kostele svatého Petra jest pohřben⁹.

¹ Papež stý padesátý sedmý] C: Stý L. šestý papež

² rodem Almanikus, z krajiny Kateris: v C chybí; genere Almannicus de Lotheris regno

³ C: V

⁴ C: VI

⁵ C: **94r**

⁶ nižádného z Němcův k tomu hodného nemohl nalézt] C: ižádného z Němcuov nemohl k tomu hodného jmiati

⁷ C: vzal; resignavit

⁸ ode všech jsa zvolen: v *C chybí*

⁹ *C*: pohřben

Papež stý padesátý osmý¹

Viktor Druhý, rodem Almanus, léta božieho narodenie tisícieho padesátého šestého² seděl létě dvě³, měsíce tři⁴, dní třináct⁵. A přestalo tři⁶ dni. Tento pro bázeň⁷ císaře učiněn papežem. Tento za císaře Henricha časuov svolav⁸ a slavil sněm v městě Florencia a mnoho biskupův⁹ pro svatokupectvie a smilstvo ssadil jest. Tento když přijel do Galilé¹⁰, od císaře Jindřicha slavně jest přijat a císař při něm jest¹¹ umřel.

¹ **Papež stý padesátý osmý]** *C*: **CLVII. papež**

² tisícieho padesátého šestého] *C*: Mho LVIho

³ *C*: II

⁴ *C*: III

⁵ *C*: XIII

⁶ *C*: III

⁷ *C*: *zápis lze interpretovat i bázen*

⁸ *C*: svolal

⁹ *C*: biskupuov

¹⁰ *C*: Galie; in Gallias

¹¹ při něm jest] *C*: jest při něm

Papež stý padesátý devátý¹

Stefanus Devátý² léta božieho narodenie tisícieho padesátého osmého³ seděl měsícův devět⁴, dní sedmmezcieta⁵. Ten byl rodem z Lotringie⁶, opat první kasienský⁷, a jest pohřben⁸ u svatého Petra.

¹ **Papež stý padesátý devátý]** *C*: **Stý padesátý osmý papež**

² *C*: IX.

³ tisícieho padesátého osmého] *C*: Mho LVIIIho

⁴ měsícův devět] *C*: měsiecuov IX

⁵ *C*: XXVIIma

⁶ *C*: Lotangie (!); Lothoringus

⁷ *C*: ka^{94v}sienský

⁸ *C*: pohřben

Papež stý šedesátý¹

Benediktus Desátý seděl měsícův deset². Ten prvé velectenský³ biskup byl skrze moc papežem udělán, potom⁴ sstúpil.

¹ **Papež stý šedesátý]** *C*: **CLIX.**

² měsícův deset] *C*: měsiecuov X

³ Velletrensis

⁴ *C* + jest

Papež stý šedesátý první¹

¹ **Papež stý šedesátý první]** *C*: **CLX. papež**

Nikolaus Druhý, rodem Burgundus, seděl dvě² létě, měsíecův šest³. Ten byl prvé biskupem v Florenci⁴, v Seneži od kardináluov jednotajně jest⁵ volen. A když jest⁶ slavil v Římě consilium, tu jest umřel.

² C: II

³ měsíecův šest] C: měsiecuov VI

⁴ v Florenci: v C chybí; Hic prius Florentinus

⁵ jest: v C chybí

⁶ jest: v C chybí

Papež stý šedesátý druhý¹

Alexander Druhý, rodem z Medulána, seděl jedenácte² let, měsíecův šest³, dní pětmezcieta⁴. Tento když jest byl biskupem v Luce, od kardinálův⁵ jest jednotajně volen. Proti tomu byl jest Katulus⁶, jenž jest⁷ byl permenským⁸ biskupem, a téměř ode⁹ všech biskupův¹⁰ lampartských byl jest volen papežem. A pravie, že nemá papež¹¹ volen býti, jediné z ráje z vlaské země, kterýžto Kadulus¹², podvkrát s velikým zástupem¹³ přijev do Říma, mocí papežstvie chtěl obdržeti, ale nemohl jest. Potom **84r** Alexander papež k prozbě Jindřicha ciesaře sstúpil jest do Lampart a v Mantově consilium sebrav, upokojiv všecky, do Říma se vrátil a¹⁴ tu umřel a v latránském kostele jest pochován. Toho času Normanové k protivenství¹⁵ papeži upadli do Nápuie¹⁶ a zpustili krajiny Kampánie, kteréžto vévoda spletanský¹⁷ Gotfridus s hraběnkú, nábožnú dcerkú¹⁸ svatého Petra duchovní řečenú Melchidis¹⁹ <vyhnali sú>²⁰. Tak byla mocná hraběnka, že jest boj veliký podstúpila s ciesařem, kterážto veliké zbožie majíci, všecko své dědictvie²¹ dala jest na oltář svatého Petra.

¹ Papež stý šedesátý druhý] C: Stý šedesátý papež první

² C: XI

³ měsíecův šest] C: měsiecuov VI

⁴ T: pětmezcieta (!); C: XXV

⁵ C: kardináluov

⁶ C: Kandulus; Cadulus

⁷ jest: v C chybí

⁸ Parmensis

⁹ T: oed (!)

¹⁰ ode všech biskupův] C: ote všech (wlliech/) biskupuov

¹¹ nemá papež] C ~

¹² C: Kandulus

¹³ C: **95r**

¹⁴ vrátil a] C: vrátiv

¹⁵ C: protiwenstwie (!)

¹⁶ C: Nápuie; regnum Apulie

¹⁷ C: spoletanský

¹⁸ C: dcerú

¹⁹ Matildis

²⁰ doplněno podle rkp. C; C + Ta Melchidis

²¹ C: dědictvie

Papež stý šedesátý třetí¹

Řehoř Sedmý seděl dvanácte² let, měsíec jeden, dní čtyři³. Ten byl rodem Tustus z krajiny svavenské⁴. Pro jeho chvalný⁵ život od kardinálův⁶ papežem⁷ volen jest. Tohoto papeže Cencius,

¹ Papež stý šedesátý třetí] C: CLXII. papež

² C: XII

syn prefektuov⁸, když jest na božie narozenie mši prvni⁹ slúžil v kostele Matky božie ad presepe, jal jeho a vsadil ho¹⁰ do vězenie, ale Římené tu noc obořili věži a papeže zprostivše, toho jistého Cencena¹¹ z města¹² vyhnali. Tento papež, sebrav sněm sto a deset biskupuov¹³, Henricha Třetieho ciesaře klel jest, neb jednotu kostela římského rozděliti jest¹⁴ chtěl, ale potom, příjev k papeži do Lampart, bosýma nohama po sněhu a po ledu chodě po mnohé dni, uprosil jest rozhřešenie. Potom z povolenie téhož krále mnozí biskupi svárliví v Brusmě¹⁵, sebravše se, jsúce v papežově kletbě, i volili biskupa ravenotského Gimpta¹⁶ řečeného za papeže a nazývali¹⁷ ho Klimenta, před nímž král Jindřich s mnohými jinými k nohám padal jest, a příjev s ním do Říma bez kardinálův, biskupóm¹⁸ některým kázal papež¹⁹ posvětit. A od téhož²⁰ Gimpta na Velikú noc korunu cesařskou přijal a papeže s kardinály oblehl jest²¹ na hradě u Svatého anjela²². A uslyšev²³, že král Ginstardus²⁴ z Nápuilie na pomoc táhne²⁵, ciesař, zkaziv Kapitolum a město Leoninovo, s svým papežem utekl jest do Seneže²⁶ a Ginstardus týž den, dobyv města ohněm a mečem, pohubil jest a papeže Řehoře z obleženie²⁷ vysvobodil a do paláce latránského jej navrátil, kterýžto papež, potom sstúpiv do Nápuilie²⁸, umřel²⁹ v Salernu, divy čině veliké.

³ C: IIII

⁴ Suanensis

⁵ C: slavný; laudabilem

⁶ C: kardináluov

⁷ C: 95v

⁸ C: Perfektuov; *omylem písaře vlastní jméno, sr. prefecti filius*

⁹ první: v C *chybí*; primam

¹⁰ C: jeho

¹¹ C: Centia

¹² C + sú

¹³ C: X biskupów

¹⁴ jest: v C *chybí*

¹⁵ C: Brusně; apud Brissinam

¹⁶ biskupa ravenotského Gimpta] C: ... ravenského...; Guipertum Ravennatem episcopum

¹⁷ C: nazievali

¹⁸ kardinálův, biskupóm] C: kardináluov, biskupuom

¹⁹ C: papeže

²⁰ C: 96r

²¹ jest: v C *chybí*

²² C: anděla

²³ C: uslyšav

²⁴ Guiscardus

²⁵ Nápuilie na pomoc táhne] C: Nápule papeži na pomoc jede; ... de Apulia...

²⁶ ... fugit Senas

²⁷ C: vězenie; de obsidione

²⁸ C: Nápuie; in Apuliam

²⁹ C + jest

Papež stý šedesátý pátý¹

Viktor Třetí² léta božieho narozenie MLXV³ seděl let jedenácte⁴, měsiece čtyři⁵. A stalo prázdno dní XVII. Času toho vévoda Boamundus dobyl zase a obnovil Hrob boží⁶. Pohřben⁷ v latránském

¹ Papež stý šedesátý pátý] C: Stý LXIII. papež; *obsah kapitoly se vztahuje k papeži Urbanovi Druhému, kapitola o Viktorovi Třetím tak de facto chybí*

² C: tržetie (!)

³ C: Mho LXVho

⁴ C: XI

⁵ C: IIII

kostele. Při tom času z města zbořeného⁸, jenž slulo Marea v té zemi Licia, kosti svatého Mikuláše jsú⁹ přeneseny skrze měst'any barsenské¹⁰. Téhož také času křesťané v krajinách hispanských na Saracéních¹¹ hlavního města největšího¹² řečeného Koletum¹³ dobyli sú. Téhož také času stkvěl se jest¹⁴ v Angli Anzhelmus¹⁵, životem i uměním divný. Tento také papež konsilium¹⁶ v Klaro monte¹⁷ slavil, na kterémžto ustanoveno¹⁸ jest, aby hodiny Matky božie na každý den říkány byly¹⁹ a aby den a služba jejie slavně²⁰ v sobotský den byla slúžena. Také na tom consilium zvěstováno bylo²¹, že Jeruzalém, město křesťanské, jest dobyto a křesťanstvo utištěno a zmordováno, kdežto také pomoci jest žádáno. Týž papež, sebrav consilium v Turoně, téměř všech zemí na západ slunce povolal jest ku pomoci Zemi svaté a zvláště v krá^{84v}lovství francském²², kteřížto po zemi jedúce, skrze zjevení našli²³ kopie Kristovo a dobyli sú Antiochi²⁴, Tripolim, Achon²⁵, Jeruzaléma a téměř²⁶ vše Země svaté. V to léto založen jest klášter v Burgundí řečený Kristicum²⁷ v diocesi v kabilonenské²⁸.

⁶ Hrob boží] C ~

⁷ C: Pohřeben

⁸ C: bořeného

⁹ C: sú

¹⁰ C: bar^{96v}senské; Barrensibus

¹¹ C: Saracénech

¹² C: největčího

¹³ Toletum

¹⁴ jest: v C chybí

¹⁵ C: Anzhelinus; Anselmus

¹⁶ C: consilium

¹⁷ Klaro monte] C: Klaromontě; apud Claromontem

¹⁸ C: ustavil

¹⁹ říkány byly] C ~

²⁰ slavně: v C chybí

²¹ C: jest

²² království francském] C: království franském

²³ zjevení našli (nalezi/) C: zevení nalezeno jest

²⁴ C: Antiochie

²⁵ Acon

²⁶ C: ^{97r}

²⁷ Cisterciense

²⁸ C: tabiolenské; Cabillonensi

Papež stý šedesátý šestý¹

Paskalis Druhý léta božieho tisícieho sedmdesátého šestého² seděl let osmnácte, měsícův pět³, dní sedm⁴. Pohřben u⁵ svatého Petra. Ten byl rodem Tustus z Beldy⁶. Času⁷ toho Henrich Čtvrtý, německý král, s velikým zástupem přijel do Tustie, aby byl korunován na císařství, a předeslav posly své ku⁸ papeži, skrze listy pohrdal jest vším úvodem biskupův, opatův i jiných kněží, o němž první císaři pohádku sú měli s římskými biskupy a přísahů byli potvrdili císařskou i jeho kniežat. Nato papež vzav radu, když⁹ jest i kněžstvo¹⁰, i lid za bránu vyšel¹¹ vstříc jeho kázáním a

¹ Papež stý šedesátý šestý] C: Stý LXIII. papež

² tisícieho sedmdesátého šestého] C: Mho LXXXIho

³ osmnácte, měsícův pět] C: XVIIIIt, měsiecuov V

⁴ C: VII

⁵ Pohřben u] C: Pohřeben v kostele

⁶ z Beldy: v C chybí; de Bleda

⁷ C: Tafu (!)

⁸ C: k

⁹ skrze listy ... papež vzav radu, když] C: tu

jeho až k najvyšším stupňom¹² svätého Petra provodili jsú¹³, kdežto papež s kardinály jeho očekávaše. Král prišed, po pocelovaní noh ve spolek se pocelovachu a vždy¹⁴ se za ruce držiece. A když jest přišel k pozlaceným dveřóm¹⁵, políbil¹⁶ je ciesař a papež jeho znamenal¹⁷, že on ciesařem bude podlé obyčeje. A když jsú¹⁸ přišli do rotam porfiricam¹⁹, papež požádal přísahy od něho²⁰, latině investitura, jinak²¹ česky nemuož²² býti než úvod aneb potvrzenie a moc ta. I tento ciesař chtěl to z svého práva mieti, aby²³ uvořil a potvrzoval biskupuov a opatuov i jiných et cetera a papež také²⁴ z práva chtěl ten úřad mieti a o to se první ciesaři s papeži²⁵ hryzli, až k tomu již přišlo, že papež²⁶ tiem právem vláadne. A to mezi sebú přísahami utvrdili a o právu úvodném, jimž byl pohrdal král²⁷, s svými poradiv se, papeže s²⁸ kardinály i se vším dvorem zjímá jest²⁹. Toho také času po jeho vysvobození někteří kněží³⁰ římští převrácení³¹, povstavše proti papeži, tři arcikacieře, to je Alberta a Gulfa a Dětricha³², po mnohé časy pokusili sú se z nich jednoho vyzdvihnúti papeže, kteřížto, ačkoli sprvu³³ mnohé tesknosti a zámutki³⁴ ciesaři činili, naposledy však³⁵ od něho³⁶ poraženi sú. Bernhardus³⁷ v ty časy, jsa stáří dvamezcietma³⁸ let, za opata Štěpána, jenž byl třetí opat v tom klášteře Cistricio, se třidceti tovařiši³⁹ dal se do toho kláštera Cistricium. Pak papež Paskalis po svém zproštění⁴⁰, pokoj zjednav s ciesařem Henrichem korunovav jej, ihned s kardinály šel jest na pole za zdi městské, a když se jest navracoval, tak jest veliké množstvie vyšlo⁴¹ vstřiec jemu, chválíce Boha a jej vítajíce, že jest sotně mohl o nešpoře⁴² vjíti na palác latránský. I⁴³ potom umřel jest⁴⁴ u kostela svaté Maří⁴⁵ Transpadine a odtud s

¹⁰ T: kniežftwo (!)

¹¹ C: vyšlo

¹² najvyšším stupňóm] C: najvyšším (naywyfliem!) stupnuom

¹³ C: sú

¹⁴ C: vzdy (lze interpretovat i vždy)

¹⁵ pozlaceným dveřóm] C: pozlatceným dveřuom

¹⁶ C: políbi; za tvar aoristu dopsáno -l mladší rukou

¹⁷ C: znamena

¹⁸ C: sú

¹⁹ C: por97v⁹⁷firicam

²⁰ přísahy od něho] C: od něho přísahy

²¹ C: to

²² C + pověděno

²³ aby: v C chybí

²⁴ také: v C chybí

²⁵ o to se první ciesaři s papeži] C: pro to se přední papeži a ciesaři

²⁶ C + již

²⁷ pohrdal král, s] C: král pohrdal a

²⁸ s: v C chybí

²⁹ jest: v C chybí

³⁰ C: kněží

³¹ C: převrácení

³² a Gulfa] et Agnulphum

³³ ačkoli sprvu] C: ač sprvu koli

³⁴ tesknosti a zámutki] C ~

³⁵ naposledy však] C: avšak naposledy

³⁶ C: 98r

³⁷ C: Benehardus; Bernardus

³⁸ C: XXII

³⁹ C: tovaryši

⁴⁰ C: zproftienie (!)

⁴¹ C + lidu

⁴² C: nešpořiech

⁴³ I: v C chybí

⁴⁴ jest: v C chybí

⁴⁵ C: Márie

kněžstvem⁴⁶ a s mnohem⁴⁷ lida vezen jest do kostela, jenž slóve Salvatoris, a tu jest pohřben⁴⁸. Při těch časech, když se psalo léta božieho ⁴⁹ MCXIXho, počal se zákon premonstratenský v laodicenské⁵⁰ diocesi. První otec slul jest Robertus, jenž jest⁵¹ byl kolínský, jako i ⁵² Bruno, jenž jest klášter kartúský založil.

⁴⁶ T: kniežftwem (!)

⁴⁷ C: množstvem

⁴⁸ C: pohřeben

⁴⁹ C + narozenie

⁵⁰ Laudunensi

⁵¹ jest: v C chybí

⁵² C: 98v

Papež stý šedesátý šestý¹

Gelasius² Druhý, rodem z Kampánie, léta ³ MLXXXVIIIho⁴ seděl jedno léto, dní pět⁵. A stalo prázdné čtrnácte⁶ dní.⁷

¹ Papež stý šedesátý šestý (sic! chybou tiskaře)] C: Stý LXV. papež

² C: Gelazius

³ C + božieho

⁴ C: Mho devadesátého IIIIho

⁵ C: V

⁶ C: XIII

⁷ C + Tento pro císaře Jindřicha s kardinály postúpil do Gajety a odtud po moři plavil se do Francie a tam umřel jest; rkp C blíže předloze, sr. Pol 190

Papež stý šedesátý sedmý¹

Kalixtus Druhý seděl pět² let, měsícuov deset³, dní XIII. 85r A stalo pět dní⁴. Tento ⁵ skrze krajiny lampartské a tustulanské⁶ do Říma se vracoval. S velikú radostí jest přijat. Pak Burdus, když od císaře papežem byl učiněn, uslyšev příští papeže pravého, utekl jest do Sutri, jehož papež s Římany⁷ oblehl jest. A když jeho dosáhl, vsadil jest jeho⁸ na velblúd, obrátiv jej tváří⁹ k ocasu a k hlavě hřbetem tak, že¹⁰ se jest¹¹ ocasu držel místo uzdy. A tak jel jest¹² do města¹³ Říma před

¹ Papež stý šedesátý sedmý] C: Stý LXVI. papež

² C: V

³ C: X

⁴ pět dní] C ~

⁵ C + byl rodem z Burgundie, hrabie jednoho syn. Arcibiskup menenský po smrti Gelazia papeže v Elmgmago od kardináluov jednosvorně jest volen, kterýžto když jest; rkp C blíže předloze, sr. Pol 190: ... archiepiscopus Viennensis post mortem Gelasii ... in Cluniaco

⁶ C: tuskanské; Tusciam

⁷ C: jinými; Romanis

⁸ dosáhl vsadil jest jeho] C: dosáhli, vsadili jej

⁹ obrátiv jej tváří] C: obrátivše jeho očima

¹⁰ hlavě hřbetem tak, že] C: hla 99r vě hřbetem, a tak

¹¹ jest: v C chybí

¹² jest: v C chybí

¹³ města: v C chybí; ad urbem

papežem. A potom uvržen jest¹⁴ v schránu Šimonovu¹⁵. Potom papež, učiniv pokoj s ciesařem, umřel jest a pohřben¹⁶ v latránském kostele.

¹⁴ jest: v *C chybí*

¹⁵ Fumonis

¹⁶ C: pohřben

Papež stý šedesátý osmý^{1, 2}

Inocencius Druhý, rodem Římenín, z otce Jana, z krajiny za Tiberú, léta božieho MCXXVI³ seděl třinácte⁴ let, měsíecův sedm⁵, dní osm⁶. A přestalo tři⁷ dni. Tento jest jel s zástupem proti Rogeriovi, vévodě nápuľskému⁸, s⁹ Římany, ale i svými, kteříž sú utiekali. Rogerius jest jat¹⁰. Tento papež potupil jest všecku stranu Petra Lva i s jeho svěcením. Tento¹¹ jistý Petr byl jest Petróv¹² Lvuov syn, kardinál od málo volených řečený Anakletus¹³, a učinil pád nepřátelský v ty ve všecky domy fraugopanenské¹⁴, v nichž jest Inocencius s kardinály obýval. Ale že jest tu nic neprospěl rukú brannú, s oděnci upadl jest násilím do kostela svatého Petra a krucifix zlatý s korunami, kteréž¹⁵ sú¹⁶ tu visely, se všemi poklady zlatými a stříbrnými a drahé kamenie¹⁷ tu pobral jest¹⁸ a oblúpil. A cimbuři¹⁹, kterýž jest svatý Lev papež z zlata²⁰ udělal, tu jest zkazil. Též jest v kostele ad Mariam Maiorem učinil, jenž jest²¹ byl bohatě nadán, i v jiných kostelech. A tak jest téměř všecky římské poklady porušil²². Inocencius pak papež²³ vida, že nižádné²⁴ pomoci v Římě nemá, vsed s kardinály svými na dvě galí²⁵, plavil se do Galie a od krále franského poctivě jest přijat. A když²⁶ in Klaro monte a v Remu consilia slavil, upokojiv Janovské a Pizanské, zpomenuv na jich veliká zaslúženie, kteráž sú kostelu učinili, janovského biskupa, kterýž pod medulánským byl, učinil z něho arcibiskupa a pizanského učinil primatem všie Sardivie²⁷. Potom korunoval Lotaria ciesaře v Latráně²⁸, kterýž prvé boj ztratil od českého krále a od jeho Čechův²⁹. Oba spolu jela do Nápuľie³⁰,

¹ **Papež stý šedesátý osmý]** C: CLXVII. papež

² *oproti předloze ve stč. pramenech změněno pořadí kapitol, sr. Pol 192, nejprve Honorius Druhý, poté Innocencius Druhý, sr. však rkp NK XIX B 26 97r*

³ C: Mho Cho XXIIIIho

⁴ C: XIII

⁵ měsíecův sedm] C: měsiecuov VII

⁶ C: VIII

⁷ C: III

⁸ duces Apulie

⁹ C: s z (!)

¹⁰ ale i svými, kteříž sú utiekali. Rogerius jest jat] C: a potom jat Rogerius s mnohými

¹¹ C: Ten

¹² Petróv: v *C chybí*; Petri

¹³ řečený Anakletus: v *C chybí*; Anacletus dictus

¹⁴ C: fraugepanenské; Frangepanensium

¹⁵ C: 99v

¹⁶ sú: v *C chybí*

¹⁷ drahé kamenie] C: s drahým kamením

¹⁸ jest: v *C chybí*

¹⁹ C: cimboři

²⁰ z zlata] C: zlatú

²¹ jest: v *C chybí*

²² poklady porušil] C: klénoty poškvnil

²³ pak papež] C ~

²⁴ C: ižádné

²⁵ C: galé

²⁶ C + jest

²⁷ C: Sardinie; Sardinie

²⁸ T: Llatranie (!)

a zahnavše Rigariasikula³¹, kterýž se papeži protivil, Lotarius, navrátil³² se do Němec a papež do Říma, pohřben jest v Latráně³³ in concha porfyrica, kteráž jest³⁴ byla divným dielem zdělána a vyryta. A vešken ten klášter od základu jest obnovil.

²⁹ od českého krále a od jeho Čechův] C: proti českému **99r** králi a pak

³⁰ C: Nápule; Apuliam

³¹ C: Rigaria Sikula; Rogerio Siculo

³² C: navrátil

³³ pohřben jest v Latráně: v C *chybí*; sepultus est in Laterano

³⁴ jest: v C *chybí*

Papež stý šedesátý devátý¹

Honorius Druhý léta božieho MCXXVIII² seděl pět³ let, měsíce dva, dni tři⁴. Ten byl rodem z Bononie. Ten jest sstúpil do Aquileje⁵, jsa od pánův⁶ povolán, aby jich bránil od hrabí Regiasiculo⁷, ale když jest papež poznal nevěru těch pánův⁸, radu vzav zdravější, přijal jest Rogeria⁹ na milost. A příjev od něho manství a věrnost utvrdil¹⁰, uvedl jest jeho¹¹ v nápujské vévodství¹². Tento skrze kardinály a legáta svého¹³ dva patriarchy ssadil jest, totiž aquilejského a benátského. Tento v Římě umřel jest a v kostele latránském jest pohřben¹⁴.

¹ **Papež stý šedesátý devátý] C: Stý LXVIII. papež tento**

² C: Mho Cho XXVIIIho

³ C: V

⁴ C: IIII

⁵ C: Aquilegie (!)

⁶ C: pánuov

⁷ hrabí Regiasiculo] C: hrabie Rigaria Sikula; a comite Rogerio Siculo

⁸ C: pánuov

⁹ vzav zdravější, přijal jest Rogeria] C: vzev zdravějšie, přijal jest Rigaria

¹⁰ a věrnost utvrdil: v C *chybí*; et fidelitate firmata

¹¹ jest jeho] C: jej

¹² v nápujské vévodství] de ducatu Apulie

¹³ kardinály a legáta svého] C: kardinála svého a legáta

¹⁴ jest pohřben] C: **100v** pohřben

Papež stý sedmdesátý¹

Celestinus ², rodem³, seděl měsícův pět⁴, dní XIII. Tento jest⁵ byl rodem Tustus z⁶ hra**85v**du Felicitas⁷. Pohřben⁸ v Latráně.

¹ **Papež stý sedmdesátý] C: Stý LXIX. papež**

² C + Druhý

³ rodem: v C *chybí*

⁴ měsícův pět] C: měsiecuov V

⁵ jest: v C *chybí*

⁶ T: s (!)

⁷ Felicitatis

⁸ C: Pohřben

Papež stý sedmdesátý první¹

¹ **Papež stý sedmdesátý první (prwnie!)] C: CLXX. papež**

Lucinus² Druhý, rodem z Bononie, z otce Alberta seděl měsícův jedenácte a čtyři dni³. Pohřben⁴ v latránském kostele a byl prvé⁵ kardinálem u Svatého kříže.

² Lucius

³ měsícův jedenácte a čtyři dni] C: měsícuov XI, dni IIII

⁴ C: Pohřeben

⁵ prvé: v C *chybí*; ante

Papež stý sedmdesátý druhý¹

Eugenius Třetí, rodem Pizanus², léta božieho narozenie MXXVIho³ seděl let osm⁴, měsiece čtyři⁵, dní XX. A přestalo dva⁶ dni. Ten jest umřel v Tiburce⁷ a vezen skrze město s velikým pláčem od zástupu kněžského i světského lidu do kostela svatého Petra. A pohřben⁸ před oltářem. Tento když byl opatem u svatého Anastasia⁹, z nedomnění v kostele svatého Cesaré a¹⁰ od kardinálův jest¹¹ volen. A pro bázeň senátorův¹², jenž jsú¹³ proti vuoli předka jeho voleni byli od lidu, do kláštera Farsense¹⁴ zdvihl se jest. A tu, ¹⁵ povolav kardinálův¹⁶ a prelátuov, svěcení¹⁷ přijal. Tento když jest¹⁸ byl sprvu sprostný, Pán Buoh divnú milostí předšel jest jej i výmluvností. Tomu¹⁹, když se jest²⁰ do města vracoval, kněžstvo²¹ a lid světský vyšli jemu vstříc, zpíevající požehnání, jenž jest přišel ve jménu božiem. Tento od krále Ludvíka franského, když jest jeho požehnal křížem zámorským²² a consilium v Remu slavil, vrátil se jest²³ do města a tu jest u svatého Petra pohřben²⁴. Toho²⁵ času byla jest v Almaní jeptiška jménem Hildegardis²⁶, kteráž odpočívá v tom městě Pinguia²⁷ na Rýně.

¹ **Papež stý sedmdesátý druhý] C: CLXXI. papež**

² Třetí, rodem Pizanus] C: rodem Pisanus

³ C: Mho Cho XXVIho

⁴ C: VII

⁵ C: IIII

⁶ C: II

⁷ C: Tiburee; Tybure

⁸ C: pohřeben

⁹ C: Anastázia

¹⁰ z nedomnění v kostele svatého Cesaré a: v C *chybí*; *tisk blíže předloze, sr. Pol 192*

¹¹ kardinálův jest] C: kardináluov jednostajně

¹² bázeň senátorův] C: bázeň (*lze interpretovat i bázen*) senátoruov

¹³ C: sú

¹⁴ Farfnense

¹⁵ C: **101r**

¹⁶ C: kardináluov

¹⁷ C: svěcení

¹⁸ jest: v C *chybí*

¹⁹ C: Tomuto

²⁰ jest: v C *chybí*

²¹ T: kniezftwo (!)

²² C: znamenie; cum ipsum transmarina cruce signasset

²³ jest: v C *chybí*

²⁴ C: pohřeben

²⁵ C: Téhož

²⁶ jeptiška jménem Hildegardis] C: jménem Hildegardis jeptiška

²⁷ C: Pigma; Pinguia

Papež stý sedmdesátý třetí¹

Anastasius Čtvrtý, rodem Římenín, z otce Benedikta, léta božieho ² MCXXXVI³ seděl léto jedno⁴, měsíce čtyři⁵, dní XXIII. Tento jest ustavil palác nový ad Mariam rotundam. Tento dal jest⁶ do kostela latránského⁷ kalich dielem krásným, jenž váží dvacet⁸ liber, a mnoho jiných klénótův⁹. A tu jest pohřben¹⁰.

¹ Papež stý sedmdesátý třetí] C: CLXXII.

² C + narození

³ C: Mho Cho XXXVIho

⁴ C: I

⁵ C: IIII

⁶ jest: v C *chybí*

⁷ C: latrán101vského

⁸ C: XX

⁹ C: klénotuov

¹⁰ C: pohřben

Papež stý sedmdesátý čtvrtý¹

Adrianus Čtvrtý, rodem z Enklantu², léta božieho MCXXXVII³ seděl čtyři⁴ léta, měsícův devět⁵, dní XXXIII. A stalo dní dvacet⁶. A pohřben⁷ jest in Vaticano v kostele svatého Petra podlé hrobu Eugenia papeže. Tento najprv, dokudž⁸ byl biskupem albanenským, poslán do Natvergie⁹, aby kázal slovo božie. A tak jest on ty pohany slovu božiemu pilně učil. Po vrácení, když jest Anastasius umřel, ¹⁰ volen jest za papeže¹¹. Tento pro ranění jednoho kardinála městu všemu stavil jest službu boží¹², až právě do dosti učinění za to. Ten Viléma, krále Sicilie, klel jest, jakožto toho, jenž se jemu protivil, kterýžto potom, jsa rozhřešen a slíbiv papeži manství, zemi jest od něho přijal. Tento první ¹³ papež byl jest, jenž v starém městě dvorem obýval¹⁴. Tento jest hrad a veliké zboží od¹⁵ hrabí vykúpil, jenž slóve U jezera svaté Kristíny.

¹ Papež stý sedmdesátý čtvrtý] C: CLXXIIIty

² C: Englantu

³ C: Mho Cho XXXVIIho

⁴ C: IIII

⁵ měsícův devět] C: měsícuov IX

⁶ C: XX

⁷ A pohřben] C: Pohřben

⁸ hrobu Eugenia papeže. Tento najprv, dokudž] C: Eugenia papeže hrobu. Dokudž tento najprv

⁹ C: Norvergie; in ... Norvegiam

¹⁰ C + i

¹¹ za papeže] C: papežem

¹² boží: v C *chybí*

¹³ C: 102r

¹⁴ dvorem obýval] C ~

¹⁵ C: ot

Papež stý sedmdesátý pátý¹

Alexander Třetí, rodem Tustus, z krajiny selenské², léta narození božieho MCXLI³ seděl XXI let, měsícův devět⁴. Tento jest přemohl čtyři skismatiky, to jest oddělace⁵, Kalixta, Oktaviána,

¹ Papež stý sedmdesátý pátý] C: CLXXIII. papež

² Senensi

³ C: Mho Cho XLIho

Gvidona Tremenského⁶, Jana Stumenského⁷ a Laudona⁸. Prvý kázal se nazvati Viktor a druhý Paskalis, třetí Kalixtus, čtvrtý Inocencius.⁹ Těch tří¹⁰ byli kardinálové presbitery¹¹, kteřížto, jsúc¹² skrze papeže v kletbě, zlu smrti jsú¹³ zahubeni mečem a hladem¹⁴.¹⁵ Tento jest Fridricha ciesaře k svornosti **86r** kostelnie odvolal a Hemanule Konstantinopolitana a Guila¹⁶ Sikula a Lamparty v XV letech. Času toho veliké¹⁷ země třesenie stalo se jest tak, že město Antiochí¹⁸ a Tripolis a Damašek padly sú. Tehdaž také chatanenské¹⁹ město všecko se jest vyvrátilo a viec²⁰ než dvadceť lidí²¹ zemřelo. A moře zpět stúpilo²² a v Sicilí pět tisíc lidu ztopilo²³. Času toho Medulán s Kremoní a s Placencí proti Papienským²⁴ město jedno ustavěli²⁵, aby slovutnější²⁶ bylo. A nazvali je²⁷ papežovi Alexandrovi²⁸ Alexandria. A potom k prosbě Lampartóv²⁹ ustavil jim biskupa a Papienské zbavil jest kříže a pláště duostojnosti proto, že jsú se přidrželi Fridricha ciesaře, jenž se jest od stara dávna protivil králuom těm, kteříž se kostela přidržie³⁰. Tento papež když jest³¹ viděl, že všecko dědictvie³² svatého Petra obsedli sú oddělenci³³ kromě města Urbenetany, Kraciny, Onaginy³⁴ a od Aqua Pendente³⁵ až do Ceparanu, bral se jest³⁶ do Francie a tu jest v Turoně slavil a sebral³⁷ consilium. A navracuje se k městu, po moři³⁸ připlul jest do Mesany. A tu král Vilém, netoliko proto, že jest papež, ale poznáv jeho pána býti³⁹ té země, že to od papeže drží, hodnú poctivost jest⁴⁰

⁴ měsíecóv devět] C: měsíecuov IX

⁵ skismatiky, to jest oddělenice] C: oddělenice

⁶ Cremensem

⁷ Jana Stumenského: v C chybí; Iohannem Strumensem

⁸ C: Laudana; Landonem

⁹ Prvý kázal se nazvati Viktor a druhý Paskalis, třetí Kalixtus, čtvrtý Inocencius: v C chybí; tisk blíže předloze, sr. Pol 194

¹⁰ C: tři

¹¹ presbitery: v C chybí

¹² C: súc

¹³ smrti jsú] C: sú smrti

¹⁴ mečem a hladem: v C chybí

¹⁵ C + Toho času bylo jest veliké rozdělení a konvent svatého Anastazia byl zavřen a opat svatého Pavla to místo sobě osobil skrze krále oddělenice, kteréžto místo skrze Alexandra tohoto jest navraceno; rkp C blíže předloze, sr. Pol 194

¹⁶ C: Giulia; Guillelmum

¹⁷ C: **102v**

¹⁸ C: Antiochia

¹⁹ C: chanenské; Cathanensis

²⁰ C: vice

²¹ dvadceť lidí] C: XX lidu

²² C: sstúpilo

²³ Sicilí pět tisíc lidu ztopilo] C: Sicilí (fylici!) V tisíc se ztopilo

²⁴ proti Papienským: v C chybí; contra Papienses

²⁵ C: udělali

²⁶ C: slovutnější

²⁷ C + po

²⁸ C: Alexandrovi: v C chybí

²⁹ prosbě Lampartóv] C: prozbě Lampartuom

³⁰ a Papienské zbavil jest kříže ... kteříž se kostela přidržie: v C chybí; tisk blíže předloze, sr. Pol 196

³¹ jest: v C chybí

³² C: dědictvie

³³ C: oděnci; scismaticos

³⁴ Urbenetany, Kraciny, Onaginy] C: ... Traciny...; Urbevetanam, Terracinam, Anagiam

³⁵ a od Aqua Pendente] C: ad Aquampendentem; ab Aquapendentem

³⁶ se jest] C: se (lie!)

³⁷ slavil a sebral] C: sebral a slavil

³⁸ C: morzij (!)

³⁹ pána býti] C ~

jemu okázal. Tento papež ustavil⁴¹ jest, aby nižádný svatý nový nebyl jměn v poctivosti, jediné z moci papežské a jediné, leč by byl kanonizován. Tento také ustanovil jest, aby⁴² se žáci mohli světit na kněžství⁴³ tu sobotu sicientes a že žáci vražedníci nemají na kněžství⁴⁴ přijímání býti. Ustavil také, aby najméně od dvojí⁴⁵ strany kardinálův papež byl⁴⁶ volen, jinak ktož by se za papeže bez toho počtu četl⁴⁷, aby ihned byl v kletbě. A⁴⁸ také jest ustavil, aby ižádný kněz neměl dvojie třídy. Ustavil také, aby manželé, kteříž by chtěli v zákon⁴⁹ který vstúpiti, byli biskupem své diocesi rozvedeni a aby oba⁵⁰ v čistotě byli. Také ustavil⁵¹, aby nižádný v manželstvo nevstupoval s příbuznů až do čtvrtého kolene,⁵² aby nižádný sestry své duchovnie, kterůž jest otec aneb⁵³ mátež z křtitedlnice bral, nepojímal. Také jest ustavil, aby žádný kněz neb duchovní⁵⁴ neb zákoník, to jest kněz⁵⁵, ženy neměl ani kuběny. A ustavil, aby syn, kterýž jest dědicem⁵⁶, dluhy otce svého platil⁵⁷. Též prelát⁵⁸ má platiti dluhy⁵⁹ předka svého, ješto by pro kostelnie věci se zdlužil⁶⁰.⁶¹

⁴⁰ jest: v C chybí

⁴¹ C: u 103r ustavil

⁴² nižádný svatý nový ... také ustanovil jest, aby: v C chybí

⁴³ na kněžství (kniezftewie!): v C chybí

⁴⁴ T: kniezfteui (!); C: kněžství

⁴⁵ od dvojí] C: ot dvouj

⁴⁶ kardinálův papež byl] C: kardináluov byl papež

⁴⁷ se za papeže bez toho počtu četl] C: za papeže bez toho počtu četl se

⁴⁸ A: v C chybí

⁴⁹ C + v

⁵⁰ rozvedeni a aby oba] C: rozděleni a oba aby

⁵¹ C: vftawili (!)

⁵² C + a

⁵³ C: anebo

⁵⁴ C: duchownie (!)

⁵⁵ zákoník, to jest kněz] C: zákonník

⁵⁶ C: lze interpretovat i dědicem

⁵⁷ C: zaplatil

⁵⁸ C: 103r

⁵⁹ platiti dluhy] C: platiti (plati!); syntaktický předmět vynechán patrně chybou písaře

⁶⁰ C: dlužil

⁶¹ Tento papež ustavil ... kostelnie věci se zdlužil] text nevychází z Polonovy kroniky, sr. Pol 196

Papež stý sedmdesátý šestý¹

Lucius Třetí, rodem Tustus, léta božieho MCLXII² seděl čtyři³ léta, měsiece dva, dní XVIII⁴. A přestalo dní XIII. Toho času stkvěl se jest Petrus Komestor, jenž obojiego zákonu historí, Starého i Nového, užitečně vyloživ v jedno volumen sebral jest, kteréžto knihy⁵ slovú Scolastica⁶ historia.

¹ Papež stý sedmdesátý šestý] C: CLXXIIII. papež

² C: Mho Cho LXIIho

³ C: IIII

⁴ C: XVIII

⁵ C: kniehy

⁶ C: Školatika (ŕškolaftica/)

Papež stý sedmdesátý sedmý¹

¹ Papež stý sedmdesátý sedmý] C: CLXXVI. papež

Urban Třetí, rodem z Lampart, léta božieho MCLXVI² seděl rok jeden, měsíecov³ X, dní XXV. Toho času dobyt jest Jeruzalém od Saracénov⁴, kterýžto papež, když jest tak žalostivú⁵ věc uslyšel⁶ o morských krajinách, pravú žalostí jest umřel a pochován u Ferary⁷.

² C: Mho CLXVIho

³ C: měsíecuoov

⁴ C: Saracénuoov

⁵ tak žalostivú] C: žalostivú takú

⁶ C: slyšal

⁷ T: fferrazy (!); C: Fararí; in Ferraria

Papež stý sedmdesátý osmý¹

Gregorius Benevencius² seděl měsíec jeden, dní XXVII³. Tento, rozhorliv se pro Zemi svatú, rozeslal listy po rozličných⁴ krajinách a zemích⁵. A učiniv⁶ pokoj mezi Janovem a Pisú⁷, umřel jest a pochován jest v Pize⁸.

¹ Papež stý sedmdesátý osmý] C: CLXXVII.

² C: Beneventanus

³ C: XVII

⁴ C: 104r

⁵ C: zemiech

⁶ C: učinil

⁷ C: Pizú

⁸ C: Pise

86v Papež stý sedmdesátý devátý¹

Klemens Třetí, rodem Římenín, seděl léta tři², dní XVI. Ten byl z otce Jana žáka. Klášter u svatého Vavřince za zdí zjednal jest a v Latráně palác vyšší učinil a studnici před měděným koněm. Tento ustavil, aby kněz, kterýž se jest toho dopustil³, aby vajce jemu uřezány byly,⁴ svaté mše⁵ neslúžil. Ustavil⁶ také, aby ižádný kmotry své nepojímal^{7,8}.

¹ Papež stý sedmdesátý devátý] C: CLXXVIII. papež

² C: IIII

³ C + etc.

⁴ vajce jemu uřezány byly] C: jemu vajce byly vyřezány, a

⁵ C + aby

⁶ C + jest

⁷ C + za manželku

⁸ Tento ustavil ... nepojímal: *text nevychází z Polonovy kroniky, sr. Pol 196*

Papež stý osmdesátý¹

Celestinus, rodem Římenín, z otce Petra Bubona², svěcen o Velice noci léta božieho MCLXXIIho³, seděl šest⁴ let, měsíecov⁵ VIII, dní šest⁶. Tento druhý den svého posvěcenie korunoval Jindřicha císaře. A učinil palác u svatého Petra.

¹ Papež stý osmdesátý] C: CLXXIX. papež

² Bubona: v C *chybí*

³ C: Mho Cho LXXIIho

⁴ C: VI

⁵ měsíecov] C: měsíecuoov

⁶ C: VI

Papež stý osmdesátý první¹

² Inocencius, rodem z Kampánie, z otce Transmunda³, svěcen den svatého Petra na stoličci vsazení léta božieho MCLXXX⁴, seděl XVIII⁵ let, měsíce čtyři⁶, dní XXIII. Tento kterak jest byl slavný, skutkové jeho v pravdě svědectví vydávají. On zajisté mezi jinými dobrými skutky špitál u Svatého ducha pro chudé a pro pútníky ustavil jest a nadal. A obnovil ⁷ kostel svatého Sixta. Složil také dekretály, kázanie, knihy⁸ o mizerného⁹ hubenství lidského pokolenie a jiných mnohých slavných věcí. Item všem kostelům¹⁰ v Římě dal jest pro kalichy¹¹ každému hřivnu stříbra, kdež jest nebylo, s takú výmluvú, aby toho věčně prodati nemohli. Také jest korunoval Otu a potom ssadil, neb jest věrnosti nezachoval. Toho času od Frankusův¹² a Benátčan dobyto jest město Konstantinopolis¹³, zajisté z hlavnějších a větších¹⁴ měst tohoto světa i také u velebnosti první¹⁵, ještě obyvatelé téhož města za mnohá léta něvěřili sú, by kto mohl kdy takového města dobyti jedno proto, že bylo město tvrdé a lidné, druhé proto¹⁶, že jest dávno prorokováno, že to město má dobyto a vzato býti¹⁷ skrze anjela. A tak nenadáli se ani¹⁸ věřili, by skrze člověka mohlo dobyto býti. Však sú potom poznali, že sú zklamáni. A tak že v tom místě, kudyž jsú nepřátelé¹⁹ do města upadli přes zed²⁰, byl jest anjel²¹ namalovaný. Také Muramolius, saracénské knieže, s bezčíslným množstvím, od Hispanův²² jsa zahrán, s hanbú utekl jest²³. Toho času Talesmonia²⁴ obrátila se jest k víře křesťanské v některé stránce. Pak léta papežství jeho sedmnáctého měsíce listopadu sebráno a²⁵ slaveno jest²⁶ consilium v kostele ²⁷ latránském, kterýž slóve Konstanciana, o pomoc Země svaté a o stavu obecné církve a kněžstva a mnoho jiných věcí užitečných ²⁸ ustavených jest ohlášeno a držeti přikázáno, na kterémžto consilium summa s patriarchami, arcibiskupy a biskupy ²⁹ a s jinými

¹ Papež stý osmdesátý první] C: Stý osmdesátý papež

² C: 104r

³ z otce Transmunda: v C chybí; ex patre Transmundo

⁴ C: tisícieho Cho LXXXho

⁵ C: VIII

⁶ C: IIII

⁷ C + jest

⁸ T: knih (!)

⁹ C: miserného

¹⁰ všem kostelům] C: všem (wlliem!) kosteluom

¹¹ dal jest pro kalichy] C: pro kalichy dal jest

¹² T sic! sr. C: Francúsuov

¹³ C: Konstantino 105r polim

¹⁴ C: hlawnieyfliech a wietfliech (!)

¹⁵ C: první

¹⁶ proto: v C chybí

¹⁷ býti: v C chybí

¹⁸ C: aniž

¹⁹ jsú nepřátelé] C: sú nepřietelé

²⁰ C: zed

²¹ C: anděl

²² množstvím, od Hispanův] C: množstvím (mnoztwíem!), od Ispanuov

²³ s hanbú utekl jest] C: utekl jest s hanbú

²⁴ C: Talelmonia; Livonia

²⁵ sedmnáctého měsíce listopadu sebráno a] C: XVIIho

²⁶ jest: v C chybí

²⁷ C: 105v

²⁸ C + tu

²⁹ a biskupy: v C chybí; episocopis

preláty tisíc tři sta a patnáct³⁰. Toho času posvětil jest konsilium³¹ Matky božie za Tiberú. A potom papež jel jest, aby učinil pokoj mezi Pizany a Janověny³² a Lamparty proto, aby spomohli Zemi svaté ze spolka všickni. Ota³³, jeda na cestě, u Paříže³⁴ umřel jest a tudíž v kostele svatého Vavřince pohřben³⁵. A stalo prázdno papežství jeden den³⁶. Tento papež Inocencius ustavil jest, aby prelátové kněží³⁷ poddaných neobtěžovali a aby se psy a s krahujci a s jestřáby nehonili.³⁸ Času toho svatý František počel³⁹ pokání činiti⁴⁰ a takžto⁴¹ papež uslyšel a⁴² viděl ho⁴³ Svatým duchem naplněna⁴⁴, zákona toho potvrdil **87r** jest, dav svatému Františkovi⁴⁵ a jeho tovaryšom⁴⁶, aby kázali slovo božie. Tento také papež potvrdil jest řeholi a zákonu Svaté trojice. Ti bratřie a mniši vešken statek svůj na každý rok na tré dělé, jednu částku sobě ku potřebě zachovávají, druhú částku pútníkom dávají, třetí částku posielají za moře, vyplacovati věžňuov křesťanov.⁴⁷ Léta božieho narozenie MCCXXIIho⁴⁸ skrze svatého Františka a svatú Kláru pannu počal se jest chudých panen zákon šestého léta svatého Františka obrácenie⁴⁹. Téhož času králová⁵⁰ uherská, matka svaté Alžběty, zabita jest a děti⁵¹ za moře jely. Tento ustavil, jestliže jest kto umřel v kletbě a okázal znamenie zjevné⁵², že se jest na smrti kál a želel, má⁵³ vykopán býti a rozhřešen a kostelním řádem pochován s službami býti⁵⁴. Ustavil také, aby ve všech zemích Židé⁵⁵ obojiego pohlavie měli rozdiel od křesťanov v oděvu⁵⁶. Také ustavil jest, aby⁵⁷ zákoník⁵⁸, chce li do většieho zákona⁵⁹ jíti, mohl, vezma⁶⁰ odpuštění od svého staršieho⁶¹. Pak li by odpuštění jemu⁶² nedal, muož slušně tak odjíti. Ustavil také, aby Židé nových synagog nedělali mimo ty, kteréž sú prvé byly. A křesťané aby jim v jich domiech nepřisluhovali a křesťanky aby u nich chovačkami nebyly. Ustavil také, že

³⁰ C: XV

³¹ C + kostela; ecclesiam

³² C: Janovskými

³³ *patrně chybou tiskaře i písaře m. potom (?), ve stč. pramenech stejné znění, sr. Pol 198*

³⁴ apud Perusiam

³⁵ C: pohřben

³⁶ A stalo prázdno papežství jeden den: v C chybí; tisk blíže předloze, sr. Pol 198

³⁷ T: kníži (!)

³⁸ C + Také jest dopustil, aby nemocný v puostě mohli maso jiesti pro výstrahu větčieho zlého a vyvracování **106r** nemoci, ale jinak nic; rkp C blíže předloze, sr. Pol 198

³⁹ svatý František počel] C: počal svatý František

⁴⁰ C + a vstúpil jest v zákon bratří menších

⁴¹ C: jakož to

⁴² uslyšel a: v C chybí

⁴³ C: svatého Františka

⁴⁴ C: navštívena

⁴⁵ C: Františku

⁴⁶ C: tovaryšom

⁴⁷ Tento také papež potvrdil ... vyplacovati věžňuov křesťanov: v C chybí

⁴⁸ C: Mho CCcho XXIIho

⁴⁹ C: obrátcenie

⁵⁰ C: králevá

⁵¹ C + její

⁵² C: zjevně (lze interpretovat i zjevně)

⁵³ na smrti kál a želel, má] C: kál a želel, na smrti má

⁵⁴ s službami býti: v C chybí

⁵⁵ zemích Židé] C: zemiech

⁵⁶ křesťanov v oděvu] C: křesťanův v uoděvu

⁵⁷ C: **106v**

⁵⁸ C: zákonník

⁵⁹ většieho zákona] C: tvrdšieho zákonu

⁶⁰ C: vezmi

⁶¹ C: staršieho

⁶² odpuštění jemu] C ~

manžel před skládáním tělesným móż⁶³ sobě zákon voliti a do něho jíti.⁶⁴ Také tento papež knížky Joachima opata, kteréž proti mistru Petrovi Lampartskému složil, potupil jest.⁶⁵ Také jednoho Almarita Cernocenského^{66, 67} s jeho učením, jakož v dekretu psáno jest⁶⁸.

⁶³ tělesným móż] C: muož

⁶⁴ Tento papež Inocencius ... do něho jíti] *stč. prameny odchylně od předlohy, sr. Pol 198*

⁶⁵ Také tento papež ... potupil jest: v *C chybí; tisk blíže předloze, sr. Pol 198*

⁶⁶ Almarita Cernocenského] Amalericus quemdam Carnotensem

⁶⁷ C + potupil; v *T je však tento přísudek obsažen v předchozí větě*

⁶⁸ jakož v dekretu psáno jest] C: jakožto v dekretě psáno stojí

Papež stý osmdesátý druhý¹

Honorius Čtvrtý, rodem Římenín, léta² božieho narozenie MCCXho³ seděl deset⁴ let, měsícův⁵ VIII, dní XXIII. Ten u svatého Vavřince za zdí Petra, alcifedoronského⁶ hrabí, na cesařství konstantinopolitanské posvětil jest. Tento také papež kostel svatého Vavřince za zdí a kostel⁷, jenž slóve Sancta sanctorum, ⁸ obnovil jest a ⁹ decretales složil jest. Tento v kostele svatého Petra Fridricha, krále sicilského, za cesaře římského korunoval jest. Toho času křesťané dobyli sú Damiata a brzo potom od Saracénův dobyto jest.¹⁰ Tento Honorius papež Fridricha cesaře, znamenav¹¹, že se jemu protivil¹², klel jest¹³. A pány rozhřešil, kteříž sú jemu věrnost slibovali. Potom umřel a v kostele¹⁴ ad Sanctam Mariam Maiorem¹⁵ pochován. A Hugolinus¹⁶, biskup hostenský¹⁷, za papeže zvolen¹⁸ a Řehořem nazván.

¹ Papež stý osmdesátý druhý] C: Stý osmdesátý papež (*omylem písaře*)

² T: Lata (!)

³ C: Mho CCX

⁴ C: X

⁵ C: měsícův

⁶ C: alcisiodorenského; Altisiodorenssem

⁷ svatého Vavřince za zdí a kostel: v *C chybí; tisk blíže předloze, sr. Pol 200*

⁸ C: 107r

⁹ C + kniehy

¹⁰ Toho času křesťané dobyli sú Damiata a brzo potom od Saracénův dobyto jest: v *C chybí; tisk blíže předloze, sr. Pol 200*

¹¹ Tento Honorius papež Fridricha cesaře, znamenav] C: A potom znamenav Fridricha

¹² se jemu protivil] C: mu se protiví (*lze interpretovat i jako tvar aoristu protiví*)

¹³ klel jest] C: i klel jeho

¹⁴ v kostele: v *C chybí*

¹⁵ C: rotundam; in ecclesia beate Mariae maioris

¹⁶ C: Hugo

¹⁷ C: hostiinský

¹⁸ C: volen

Papež stý osmdesátý třetí¹

Řehoř Devátý, rodem Kampanus², seděl let XIII, měsíc jeden, dní devět³. Po svatém Řehoři v městě Sceptrisolium volen jest.⁴ Tento jest kanonizoval svatú Alžbětu, dceru krále uherského, vdovu lankrabie durynského. Tento odsudek, kterýž jest Honorius, předek jeho, vydal proti cesaři,

¹ Papež stý osmdesátý třetí] C: Stý osmdesátý první

² C: z Kampánie

³ C: IX

⁴ Po svatém Řehoři v městě Sceptrisolium volen jest: v *C chybí; tisk blíže předloze, ač s věcnou chybou, sr. Pol 200: ... apud Septemsolium...*

potvrdil a mocen učinil. Tento papež, když jest chtěl consilium v Římě slaviti a sebrati⁵, cesař cesty⁶ bránil i po moři, i po zemi a jal dva kardinály a mnoho prelátův, opatův i⁷ kněží zjímáno od těch, ktož sú cesaři přáli. Tento papež vida, že mnoho dědictvie⁸ svatého Petra cesařem odjato jest, znamenav také, že mnozí v městě⁹ sú penězi přemoženi a porušeni, vyňav hlavy svatého Petra a Pavla, apoštoluov¹⁰, učinil procesí¹¹ z kostela latránského k svatému Petru¹². Potom zajisté papež Řehoř¹³, jsa takovým zamúcením¹⁴ súžen, umřel jest v Římě. **87v** Tento svatého Dominika in¹⁵ Bononí kanonizoval jest léta božieho MCCXXXIII¹⁶ a od jeho zákonu potvrzení XVIIIho¹⁷ a od jeho smrti jedenmezietného¹⁸, neb jest divy činil.

⁵ chtěl consilium v Římě slaviti a sebrati] C: v Římě consilium slaviti a sebrati chtěl

⁶ C: český; vie

⁷ prelátův, opatův i] C: mno**107v**ho prelátuov, opatuov a

⁸ C: diductwie (!)

⁹ v městě: v C *chybí*

¹⁰ T: apoštrluow (!)

¹¹ učinil procesí] C: učini procesí (profeczij!)

¹² C + tak, že Říman popudil tak, že téměř všickni brali kříže (krzieze!) na se proti cesaři. To uslyšav cesař, jenž se již naděješe, že by město obdržel, odstúpil jest dále od města; *rkp C blíže předloze, sr. Pol 200*

¹³ papež Řehoř] C ~

¹⁴ takovým zamúcením] C: takovými zamúceními

¹⁵ C: v

¹⁶ C: Mho CCho XXXIIIho

¹⁷ C: VIII let

¹⁸ C: XI

Papež stý osmdesátý čtvrtý¹

Celestinus Čtvrtý, rodem z Medulánu, seděl dní osmnácte². A stalo měsíecův dvanáct³ a dní třináct⁴. Ten byl biskup kabmenský⁵, starý a nemocný, brzo umřel a⁶ v kostele svatého Petra jest pochován.

¹ Papež stý osmdesátý čtvrtý] C: CLXXXII. papež

² C: XVIII

³ stalo měsíecův dvanáct] C: sta**108r**lo měsíecuov XII

⁴ C: XIIIIt

⁵ C: sabiinský; Sabinensis

⁶ a: v C *chybí*

Papež stý osmdesátý pátý¹

Inocencius² Čtvrtý, rodem Janovský, hrabie Lananie³, léta božieho MCCXLho⁴ seděl jedenácte⁵ let, měsíecův šest⁶. Tento jest stolice kardinálské prázdné od mnoha⁷ let skrze osoby rozličných krajin světa obnovil. Tento po mnohých řečech, kteréž jest o pokoj s cesařem měl, kdy⁸ jest viděl jeho zatracenie⁹ proti kostelu, tajně skrze pomoc Janovských přijel jest do Galie. A sebrav consilium v

¹ Papež stý osmdesátý pátý] C: CLXXXIII. papež

² T: iNnocencius (!)

³ hrabie Lananie] de comitibus Lavanie

⁴ C: Mho dvústého XLho

⁵ C: XI

⁶ C: V

⁷ C: mnoho

⁸ o pokoj s cesařem měl, kdy] C: s cesařem o pokoj měl, když

⁹ C + a zatvrzenie

Ludymí¹⁰, ciesaře jakožto nepřítele kostela potupil jest a cesařství zbavil. A způsobil, aby lankrabie z Turmge¹¹, té země, za krále byl volen. Tento v Ludymí¹² kanonizoval jest Eunida¹³, zpovědníka¹⁴ arcibiskupa karturienského¹⁵. On také kanonizoval svatého Petra, ¹⁶ mnicha zákona predikátorův, z Berúna rodem¹⁷, kteréhož kacieři zabili sú¹⁸ pro jeho kázanie mezi městem Kunias a Mediolánem¹⁹. A kanonizoval také svatého Stanislava, biskupa královského²⁰, kterýžto od ukrutného knížete²¹ polského zabit jest²². Inocencius pak²³, papež, po smrti Fridricha ciesaře jel jest do Nápule²⁴ s velikým zástupem. Ale po malém času v Neapoli umřel jest a pohřben²⁵. Časův²⁶ těch stkvěl se životem i uměním Hugo kardinál, bratr zákona predikátorův²⁷, jenž jsa²⁸ doktorem výborným, zdravým učením a světlým rozumem všecku biblí jest vyložil rozumnú.

¹⁰ v Ludymí: v *C chybí*; in Lugduno

¹¹ *C*: Turinge; Turingie

¹² *C*: Lugduní; in Lugduno

¹³ *C*: Eumida; Emundum

¹⁴ *C*: zpovědníka

¹⁵ *C*: kartarienského; Cantuariensem

¹⁶ *C*: **108v**

¹⁷ zákona predikátorův, z Berúna rodem] *C*: zákonu predikátoruov v Paruze, z Berúna rodem; Perusii ... ordinis Predicatorum Veronensem nacione

¹⁸ sú: v *C chybí*

¹⁹ Kunias a Mediolánem] *C*: Kumas a Medulánem

²⁰ *C*: krakovského; Cracoviensem

²¹ *C*: kniežete

²² jest: v *C chybí*

²³ pak: v *C chybí*

²⁴ *C*: Nápulie; Apuliam

²⁵ *C*: pohřben

²⁶ *C*: Časuov

²⁷ *C*: predikátoruov

²⁸ *C*: sa

Papež stý osmdesátý šestý¹

Alexander, rodem² z Kampánie, léta božieho narodenie MCCXXXIXho³ seděl sedm⁴ let. A stalo měsíce tři⁵, dni čtyři⁶. Ten jest umřel v městě⁷ Tribu⁸ a v kostele svatého Vavřince jej pohřbli. Času toho Manfredus⁹, syn přirozený ¹⁰ Fridricha ciesaře, počet se ¹¹ pěstúnem¹² Konrádovým, vnukem dříve řečeného Fridricha, spravil lživě¹³, že jest Konrád¹⁴ umřel, korunu sobě přijal, kterýžto skutek, že jest proti papežovi a jemu k¹⁵ přísloví byl, najprv¹⁶ byl jest klet, potom proti

¹ **Papež stý osmdesátý šestý]** *C*: CLXXXIII. papež

² rodem: v *C chybí*

³ božieho narodenie MCCXXXIXho] *C*: narodenie božieho Mho CCho XXXIXho

⁴ *C*: VII

⁵ *C*: III

⁶ *C*: IIII

⁷ městě: v *C chybí*

⁸ městě Tribu] *C*: Tribu; Viterbii

⁹ *C*: Manfredus

¹⁰ *C*: **109r**

¹¹ *C* + býti

¹² *T*: piieftunem (!)

¹³ spravil lživě] *C*: spraviv Istivě

¹⁴ *C*: Kunrád

¹⁵ k: v *C chybí*

¹⁶ *C*: najprvé

němu byl poslán zástup veliký, ale nic jest neprospěl. Tento jest kanonizoval svatého Petra¹⁷ Damiána a zákonici svatú Kláru.¹⁸ Časov¹⁹ těch volenci neb konferštové²⁰ rozdělili sú²¹ se na dvě, neb jedni volili sú krále z Kastele a druzí Richarda²², hrabí korminburského²³, k ciesařství²⁴. To rozdělení trvalo jest mnohá léta. Tento papež potupil jest dvoje knihy²⁵ velmi jedovaté a škodlivé²⁶, z nichžto jedny pravily, že zákoníci²⁷ a kteříž slovo božie káží²⁸, sůce²⁹ živi z almužny, spasení býti nemohú. Druhé, že čtenie Kristovo a učenie Nového zákona ižádného jsú³⁰ k dokonalosti nepřivedly.

¹⁷ T: Peta (!)

¹⁸ Tento jest kanonizoval ... svatú Kláru: v C *chybí*; tisk blíže předloze, byť s věcnou chybou, sr. Pol 202: Hic canonizavit Anagnie sanctam Claram, qui fuit ordinis sancti Damiani

¹⁹ C: Časuov

²⁰ C: konferšti

²¹ sú: v C *chybí*

²² C: Rikharda

²³ C: kornimburského; Cornubie

²⁴ C: Cieľarzftwie (!)

²⁵ dvoje knihy] C: dvoje kniehy

²⁶ jedovaté a škodlivé] C ~

²⁷ C: zákonníci

²⁸ kteříž slovo božie káží] C: kteří káží slovo božie

²⁹ C: jsůce

³⁰ C: sú

Papež stý osmdesátý sedmý¹

Urban Čtvrtý, rodem Engliš, z města Kretensi², léta ³ božieho narozenie MCCXLVIho⁴ seděl léta tři⁵, měsíc jeden, dni čtyři⁶. A přestalo dní šest⁷. Tento ⁸ v dědictvie⁹ poslal svatého Petra. Umřel v Peruři¹⁰ a pohřben jest v kostele¹¹.

¹ Papež stý osmdesátý sedmý] C: CLXXXV. papež

² Engliš, z města Kretensi] Gallicus ex civitate Tretensi

³ C: 109v

⁴ C: Mho CCho XLVIho

⁵ C: III

⁶ C: IIII

⁷ C: V

⁸ C + jest Saracény zahnal, kteréž byl Manfredus; rkp C blíže předloze, sr. Pol 202

⁹ C: dědictvie

¹⁰ C: Peruzi; Perusii

¹¹ pohřben jest v kostele] C: tu jest v kostele pohřben

88r Papež stý osmdesátý osmý¹

Kliment, rodem ze vsi z provincie svatého Jiljí², seděl tři³ léta, měsícuov IX, dní XXI⁴. A přestalo měsíce dva⁵, tři dni. Umřel v Bitim⁶ a pohřben⁷ v kostele svatého Vavřince. Tento prvé měl jest⁸

¹ Papež stý osmdesátý osmý] C: CLXXXVI. papež

² ze vsi z provincie svatého Jiljí] C: z provincie ze vsi svatého Jiljie; nacione Provincialis de villa Sancti Egidii

³ C: III

⁴ C: XI

⁵ měsíce dva] C: měsíc jeden

⁶ C: Bitiní; Viterbii

⁷ C: pohřben

⁸ prvé měl jest] C: jest prvé měl

ženu a děti a byl jest znamenitým u krále franckého rádci⁹. Potom když mu žena umřela, pro jeho život dobrý a učenje slavné najprv¹⁰ byl poděnským¹¹ biskupem, potom sabinenským. Ale potom, když jest byl od papeže Urbana poslán do Anglie¹² pro pokoj, když jest¹³ jeho tu nebylo, od kardinálův v Paruži¹⁴ volen jest¹⁵ papežem. Tak byl jest pilen v postech, v modlitbách, v bděních,¹⁶ v jiných dobrých skutcích¹⁷, že¹⁸ všickni zámutekové, kteréž jest kostel trpěl od mnohých časuov, skrze jeho zaslúžení potuchli sú. Čtvrté léto jeho papežství Konrandinus¹⁹, vnuk někdejšieho ciesaře Fridricha, následuje šlépějí otcových, neváže sobě kletby papežovy, proti králi²⁰ tehdaž silickému povstal²¹ s přátely, kteréž jest měl, spojiv²² sobě některé z senátorův²³, přijel jest²⁴ do města Říma s Lamparty a s těmi z Tustie, kdežto obyčejem cesařským byl jest²⁵ přijat. S některými Římany jel jest²⁶ na krále Karla do Nápule²⁷, a když sú ukrutný a tvrdý boj spolu měli, Konradius²⁸ s svými utekli jsú²⁹. Tu mnozí urození hrabie a jeden vévoda rakúský zbiti jsú³⁰ a mnozí zjímání a skrze krále Karla stínání³¹. Tento papež v kostele mnichův³² predikátoruov v Biterví s velikú slavností jest kanonizoval svatú Hedviku, kněžnu polskou velikého náboženství, vdovu,³³ kteráž³⁴ mezi jinými divy jednomu svému služebníku dávniemu, obývajícímu v Francí³⁵, ve snu se zjevila³⁶ a jemu den svého kanonizování pověděla.

⁹ u krále franckého rádci] C: rádci u krále franského

¹⁰ C: najprvé

¹¹ C: podienským; Podiensis

¹² C: Englie

¹³ jest: v C chybí

¹⁴ kardinálův v Paruži] C: kardináluov v Paruze; a cardinalibus Perusii

¹⁵ volen jest] C ~

¹⁶ C + i

¹⁷ C: skutciech

¹⁸ C: 110r

¹⁹ C: Konradinus

²⁰ C: Karlovi

²¹ silickému povstal] C: sicilskému povstav

²² C: zspojiv

²³ C: senátoruov

²⁴ jest: v C chybí

²⁵ jest: v C chybí

²⁶ jest: v C chybí

²⁷ C: Nápulie; Appuliam

²⁸ C: Konradinus

²⁹ utekli jsú] C: utekl

³⁰ C: sú

³¹ C: sstínání

³² C: mnichuov

³³ C: 110v

³⁴ C: kterážto

³⁵ v Francí] in curia Romana

³⁶ C: zevila

Papež stý osmdesátý devátý¹

Nikolaus, rodem Římenín, z domu Ursinův², léta božieho tisícého dvústého sedmdesátého třetieho na den svaté Kateřiny³ seděl léto jedno, měsíecův devět⁴, dní šest⁵. Málo před jeho svěcením řeka

¹ Papež stý osmdesátý devátý] C: CLXXXVII. papež; text nevychází z Polonovy kroniky, sr. i věcně chybné zařazení papeže před Jana XXI., ale z jejího pokračování bez Polnovy autorské účasti; stejné řazení kapitol však viz v rkp NK XIX B 26 110v

² z domu Ursinův: v C chybí; de domo Urisines

Tiberis tak se byla rozvodnila, až na oltář ad Mariam rotundam vystúpila. Tento Nikolaus léta prvného svého papežství měsíce března učinil jedno svěcenie a⁶ světil pět biskupův⁷, totiž⁸ penetranského,⁹ portuenského a¹⁰ albanenského¹¹, z nichžto penetrinský a tustulanský byli svěští, ostenský a portuenský predikátorův, ale albanenský byl fratrū minorum¹², item kněže¹³ dva, totiž kněze Erharda, titule dvanáct apoštolův¹⁴ a kněze Jeronýma z zákona¹⁵ fratrū minorum titule svatého Potenciána¹⁶, item dva diakony, totiž mistra Jordana,¹⁷ svatého Euzebia a Jakoba de Columpna¹⁸, svaté Marie in Via lata diakony kardinály. Tento jest rozšířil palác u svatého Petra a mnoho jiného¹⁹ stavenie stavěti způsobil jest. Toho času uherský král s českým králem měl boj veliký. Ten boj ztratil král uherský, čtrnácte tisícův²⁰ se ztopilo a mnoho jiných Uhrův²¹ zbito. Král uherský po tom boji pokoje hledal na českém králi, i byl jemu dán, ale skrze manželskou²² přiezeň. Pak papež umřel na hradě Surami blízko od Bitervie, kdežto kardinály a dvořany v Biterví bydlécé k sobě jest přivolal. A potom stala jest²³ stolice prázdná pět měsícův²⁴ a dvamezcieta dní²⁵.

³ tisícého dvústého sedmdesátého třetího na den svaté Kateřiny] C: Mho CCho LXXIIIho; *tisk blíže znění rkp rkp NK XIX B 26 110v*

⁴ měsícův devět] C: měsícův IX

⁵ C: VI

⁶ léta prvného svého papežství měsíce března učinil jedno svěcenie a: v C *chybí*; *tisk blíže znění rkp rkp NK XIX B 26 110v*

⁷ pět biskupův] C: V biskupův

⁸ totiž: v C *chybí*

⁹ C + tuskulanského

¹⁰ a: v C *chybí*

¹¹ T: Ablanenlkeho (!); C + a ostienského; Albanensem

¹² z nichžto penetrinský ... fratrū minorum: v C *chybí*; *tisk blíže znění rkp rkp NK XIX B 26 110v*

¹³ C: kněze

¹⁴ dvanáct apoštolův] C: XIIti apoštoluov

¹⁵ z zákona: v C *chybí*

¹⁶ svatého Potenciána] C: svaté Potenciány; Sancte Potenciane

¹⁷ C + bratra

¹⁸ Jakoba de Columpna] C: Jakuba de Columna

¹⁹ C: ji **1111**ného

²⁰ čtrnácte tisícův] C: XIIIIti tisíce

²¹ C: Uhruov

²² C: manzelku (!)

²³ jest: v C *chybí*

²⁴ pět měsícův] C: V měsícův

²⁵ dvamezcieta dní] C: dní XXII

Papež stý devadesátý¹

88v Řehoř Desátý, rodem z Lampart, z města Placencia, léta božieho narození tisícého dvústého sedmdesátého čtvrtého² od volenie svatého seděl čtyři léta³, jeden měsíc, dní deset⁴. Tento když jest⁵ byl archidiakonem leodicenským⁶ a pro náboženství zdvihl se byl za moře, když pak byl⁷ v

¹ Papež stý devadesátý] C: CLXXXVIII. papež

² tisícého dvústého sedmdesátého čtvrtého] C: tisícého dvústého sedmdesátého čtvrtého

³ čtyři léta] C: léta IIII

⁴ C: X

⁵ jest: v C *chybí*

⁶ C: laodicenský; Leodiensis

⁷ C: by; *nelze však vyloučit chybu písaře místo byl, tvary aoristu se v rkp C téměř nevyskytují*

Biterví⁸ od kardináluov volen⁹ jest papežem. Tento jest učinil jedno svěcenie biskupów a kardinálów¹⁰ velmi chvály hodné, neb jest velmi poctivé¹¹ ty osoby, kteréž se hodie k tomu, ty osoby¹², přijímal. Tento¹³ také papež pro užitek a pomoc třetie léto¹⁴ papežství pro pomoc Země svaté, kteréžto¹⁵ sám osobně umienil býti, slavné consilium v Lukdoně¹⁶ jest slavil a sebral, kdežto řečtí¹⁷ i taterští slavní poslové byli sú. Řekové k jednotě cirkve svaté slíbivše se navrátiti. A vyznali sú u viere slavně zpievající, že Duch svatý i¹⁸ od Otce i od Syna pochodí. Poslové pak taterští po tom consilium pokřtěni sú¹⁹. A potom do svých krajin jeli sú. Počet biskupów²⁰, kteříž jsú²¹ byli, bylo pět set biskupów, šedesáte opatów a jiných prelátów blíž²² k tisíci. Ti v konsilium²³ mnoho dobrého ustavili sú, to jest o pomoc Země svaté, o²⁴ volenie papeže a o stavu obecné cirkve svaté. Toho času král navarský a král francký²⁵ s velikými pány a mnohými pro pomoc Země svaté kříž jsú²⁶ na se vzeli. Tento papež v světských věcech byl dospělý a nic zisku peněz nehledal, než²⁷ almužen rozdávatí byl pilen. Umřel v Arcí a tu pohřben²⁸.

⁸ v Biterví] in palacio Viterbiensi

⁹ C: 111v

¹⁰ biskupów a kardinálów] C: biskupuov a kardináluov

¹¹ C: poctivě

¹² ty osoby: v C chybí

¹³ C + pak

¹⁴ C + svého

¹⁵ C: kdežto

¹⁶ C: Lugduní

¹⁷ C: řečtí

¹⁸ i: v C chybí

¹⁹ C: jsú

²⁰ C: biskupuov

²¹ C: tu

²² pět set biskupów, šedesáte opatów a jiných prelátów blíž] C: V set biskupuov, LX opatuov a jiných prelátuov bliz (*lze však interpretovat i blíž*)

²³ Ti v konsilium] C: V tom consilium

²⁴ C: 112r

²⁵ C: franský

²⁶ C: sú

²⁷ C: nežli

²⁸ C: pohřben

Papež stý devadesátý první¹

Inocencius Pátý, rodem z Burgundie, z města Tarania², léta božieho MCCLXXXIho³ seděl měsícův pět⁴, dní pět⁵. A stalo papežství dní XVIII. Tento od⁶ dětinstva svého v zákoně predikátorův⁷ byl jest a v Písmě svatém doktor veliký. A ač jest mnoho mohl⁸ učiniti, však že ho smrt zašla, nic tak znamenitého neučinil jest. Umřel v Římě a v kostele latránském jest pohřben⁹.

¹ Papež stý devadesátý první] C: CLXXXIX.

² C: ... Tarancia; de Tharantasia

³ C: Mho CCho LXXXIho

⁴ měsícův pět] C: měsiecuov V

⁵ C: XVIII

⁶ C: ot

⁷ C: predikátoruov

⁸ mnoho mohl] C ~

⁹ C: pohřben

Papež stý devadesátý druhý¹

Adrianus Pátý, rodem z Janova, léta božieho MCCLXXXIIIho² seděl mesiec jeden, ³ dní devět⁴. Tento Adrianus byl jest vnuk⁵ Inocencia papeže a od⁶ něho byl kardinálem u svatého Adriána učiněn a od papeže Klimenta byl poslán do Anglie, aby zastavil válku⁷, kteráž mezi králem a pány zemskými byla znikla⁸. Tento papež to, což jest Řehoř papež v consilium ustavil o⁹ kardinálském ustavení, kteréž jsú¹⁰ o volenie papeže byli ustavili, stavil jest¹¹, chtě to jinak změnití, ale smrtí jsa zachvácen¹², nechal toho in suspenso.

¹ Papež stý devadesátý druhý] C: CLXXXX.

² C: Mho CCho LXXXIIIho

³ C: 112v

⁴ C: IX

⁵ vnuk: v C chybí; nepos

⁶ C: u; ab ipso

⁷ zastavil válku] C: sstavil války

⁸ kteráž mezi králem a pány zemskými byla znikla] C: kteréž mezi pány zemskými a králem byly vznikly

⁹ C: a v

¹⁰ C: sú

¹¹ stavil jest] C: byl sstavil

¹² C: zachvácen

Papež stý devadesátý třetí¹

Johanes Jedenmeziemý², rodem z Ispánie, léta narozenie božieho MCCXCIho³ seděl mesiecuov devět, osm dní, den jeden⁴. A stalo jest⁵ biskupstvie po jeho smrti VI mesiecuov a VII dní. Tento papež v rozličném umění a v učení⁶ byl jest⁷ velmi dospělý. Prvé byl biskupem kustulanským⁸, potom papežem učiněn. Ale to umění a to duostojenstvie papežské bylo tiem pošpiněno⁹ od toho Jana, že jest přirozeného rozumu jako v některé stránce zbaven byl. Na tom však dobré chvály hoden byl, že tak chudým jako bohatým obecen byl. A mnohé chudé, kteříž se rádi učili, krmil a jim ku¹⁰ obrokuom po 89r málal. A naděje se¹¹, že by měl dlúho živ býti, dělal sobě v Biterví¹² palác. A když v něm pokoj sobě¹³ dělati rozkázal¹⁴, upadl jest¹⁵ sám mezi dřieví a kamení dolóv¹⁶. A ihned potom šestý den, příjev¹⁷ svátosti kostelníe, umřel jest a tudiež v kostele svatého Vavřince jest pohřben.¹⁸

¹ v C nadpis kapitoly chybí

² C: XXIItý

³ narozenie božieho MCCXCIho] C: božieho narozenie Mho CCho XCho Iho

⁴ devět, osm dní, den jeden] C: mesiecuov VIII a jeden den

⁵ jest: v C chybí

⁶ rozličném umění a učení] C: rozličných uměních

⁷ jest: v C chybí

⁸ C: tuskulanským; Tusculanus

⁹ C: 113r

¹⁰ C: k

¹¹ C: fie (!)

¹² Viterbii

¹³ v něm pokoj sobě] C: sobě v něm pokoj

¹⁴ C: kázal

¹⁵ jest: v C chybí

¹⁶ dřieví a kamení dolóv] C: dřieví a kamení doluov

¹⁷ C: příjav

¹⁸ C + Až dotad explicit

^{1, 2} Dvě zprávě zběhlé³, totiž světská a duchovnie

Při tomto slušie věděti, že když jest ciesař⁴ Oktavianus, jenž i Augustus, od⁵ východu slunce až do západu, od poledne až na puolnoci⁶ pokoj veliký po všem světě učinil tak, že jsú jeho ctíti chtěli⁷. A tu chvíli a ten čas narodil se Pán Kristus, i zběhla sta se dvě zprávě města římského i všeho světa, to jest zpráva duchovnie biskupa⁸ a zpráva světská ciesaře⁹, a to¹⁰ skrze Pána Krista a skrze¹¹ Oktaviána. To jsta ta dva meče, to jest duchovní¹² a světský, k¹³ zprávě kostelní¹⁴, to jest obce křesťanské. A více jich nemá býti, neb když jest¹⁵ svatý Petr řekl: „Pane, aj, dva meče ted’“, odpověděl jest Pán Kristus, řekl¹⁶: „Dostit’ jest.“ Tot’ jsta ty¹⁷ dvě světly, kteréž jest Pán Buoh posadil v nebeském firmamentu neb v nebeských oblohách, to jest obecné cirkvi svaté, biskupskou a ciesařskou moc. Mezi těmi světly jedno jest větší¹⁸ a druhé menšie. Většie¹⁹ jako moc biskupa²⁰, menšie jako ciesařská. A o těch obú již jest nětco²¹ drahně pověděno, to jest o papežích i o ciesařích²². Ale že prvnioho biskupa najvyššieho²³, již svítězitele²⁴ cirkvi, to jest Pánu Kristovi, troje říše svatých anjelův²⁵ přísluhuje, protož příkladem toho²⁶ trojí sú kardinálové, jenž náměstku Pána Krista v cirkvi rytieřující²⁷ přísluhují, protož počet kardinálův²⁸ první a hlavní jest všech jeden a padesát²⁹, kteřížto se na tré dělé, neb někteří sú kardinálové papeži³⁰ přisedící jakožto biskupové, někteří přistojící³¹ jakožto knězie, někteří přísluhující jakožto diakonové. Kardinálové biskupové³² zajisté na velikých slavnostech přisedie papeži, a protož oni sami mezi jinými kardinály

¹ následující pasáže jsou v rkp C předřazeny papežským životopisům, jejich konkrétní umístění v rukopisu ukazuje zde uváděná foliace

² C: **Ir**

³ C: zběhle se

⁴ když jest ciesař] C: ciesař když jest

⁵ C: ot

⁶ C: puol noci

⁷ C + jako Boha; pro Deo

⁸ C: biskupská

⁹ C: a ciesařská

¹⁰ C: **Iv**

¹¹ C + ciesaře

¹² C: duchownie (!)

¹³ k: v C chybí, patrně omylem písaře

¹⁴ C: kostelní

¹⁵ jest: v C chybí

¹⁶ C: řka

¹⁷ C: tě

¹⁸ jest větší] C: většie

¹⁹ C: Většie

²⁰ C: biskupská

²¹ C: něco

²² to jest o papežích i o ciesařích] C: o papežiech i o ciesařiech

²³ prvnioho biskupa najvyššieho] C: prvnioho biskupu najvyššiemu; primo summo pontifici

²⁴ C: svítěziteli; in triumphanti ecclesia

²⁵ C: anjeluov

²⁶ příkladem toho] C ~

²⁷ v cirkvi rytieřující: v C chybí

²⁸ C: kardináluov

²⁹ a padesát: v C chybí; tisk blíže předloze, sr. Pol 102

³⁰ sú kardinálové papeži] C: jsú **21** kardinálé

³¹ biskupové, někteří přistojící] C: přistojící, biskupové; v obou stč. pramenech lze interpretovati i jako tvary participia přistojící apod.

³² Kardinálové biskupové] episcopi

stolic užívají.³³ Pak diakonové kardinálové přisluhují papeži, jeho obracující³⁴ a u oltáře³⁵ přisluhující. Biskupův kardinálův³⁶ jest sedm v počtu vedlé prvotního ustavení, to jest³⁷ ostienský, ten³⁸ jest najduostojnější³⁹ proto, že posvěcuje papeže a užívá pláště. Biskup partuenský, biskup albanenský etc.⁴⁰ Tito biskupové nazváni jsou vikáři⁴¹ papežovi a v neděli a v svátky a na veliké hody mají sloužiti v Latráně v kostele na oltáři Salvatoris. Kněží kardinálové, jest jich v počtu osmmezcieta⁴², kteřížto sú⁴³ rozdělení⁴⁴ po nedělích počtem, aby v hlavních⁴⁵ čtyřech kostelech sloužili⁴⁶. Těchto sedm jest připsáno k kostelu svatého Petra: kardinál od Matky božie za Tiberú, kardinál svatého Krysogona,⁴⁷ svaté Cecilie,⁴⁸ svatého Vavřince in Damaso,⁴⁹ svaté Anastázie⁵⁰,⁵¹ svatého Marka,⁵² svatého⁵³ Martina in monte. Těchto sedm jest⁵⁴ připsáno k kostelu svatého Pavla, kteříž mají sloužiti u velikého oltáře: kněz kardinál svaté Sabiny, svaté Prisky⁵⁵, svaté Baviny⁵⁶, svatých Nerea a Achilea, svatého Sixta, svatého Marcela, svaté Zuzany, svatého Vitališe, svatých Marcelina a Petra, svatého Klimenta. Pak těchto sedm kardinálův kněží mají sloužiti u svatého Vavřince, **89v** to jest kněz kardinál svaté Braxedy, svatého Vavřince, svatá Lucina⁵⁷, svatého Kříže v Jeruzalémě, svatého Štěpána in Celiomonte, svatých Johannis a⁵⁸ Pauli, svatých čtyř korunovancův⁵⁹, svatého Petra v uokových. Diakonův pak kardinálův⁶⁰ k přisluhování papežovi jest v⁶¹ počtu jedenmezcieta⁶², to jest kardinál diakon u Matky božie v Dampniku⁶³ a to

³³ C + kněží pak kardinálové, když svůj den zachovávají na mších a na hodinách přístojící papeži; *rkp C blíže předloze, sr. Pol 102–103*

³⁴ C: obratcejší

³⁵ C: voltáře

³⁶ Biskupův kardinálův] C: Biskupuov kardináluov

³⁷ to jest: v C chybí

³⁸ ten: v C chybí

³⁹ T: nayduostoňeyflí (!); C: nayduostoňeyflie (!)

⁴⁰ partuenský, biskup albanenský etc.] C: portuenský, biskup sabinský, biskup penestrinský, biskup Srusimi, biskup tuskulanský; *rkp C blíže předloze, sr. Pol 103*: episcopus Portuensis, episcopus Albanensis, episcopus Sabinensis, episcopus Penestrinus, episcopus Sancte Rufine

⁴¹ C: vikárové

⁴² C: XXVIII

⁴³ C: jsou

⁴⁴ T: rozdieleni (!)

⁴⁵ C: hlawniech (!)

⁴⁶ C: slú**2v**žili

⁴⁷ C + od

⁴⁸ C + od

⁴⁹ C + od

⁵⁰ C: Anastázie

⁵¹ C + od

⁵² C + od

⁵³ T: Swteho (!)

⁵⁴ sedm jest] C: pak sedm

⁵⁵ C: Prisky

⁵⁶ Balbine

⁵⁷ svatého Vitališe, svatých Marcelina a Petra, svatého Klimenta. Pak těchto sedm kardinálův kněží mají sloužiti u svatého Vavřince, to jest kněz kardinál svaté Braxedy, svatého Vavřince, svatá Lucina] C: Těch pak sedm kardináluov kněží (knězie!) k kostelu Matky božie Veliké připsáno jest, to jest kardinál svatých apoštoluov svatého Cyriaka na mezi (in Termis), svatého Potencia, svaté Eusebiany (Sancti Eusebii, Sancte Potenciane), svatého Vitališe, svatého Marcelina, svatého Petra a svatého Klimenta. Pak těchto sedm kardináluov kněží mají sloužiti u svatého Vavřince, to jest kněz kardinál svaté Braxedy (Praxedis), svatého Vavřince in Liccina (Sancti Laurencii in Lucina)

⁵⁸ C: et

⁵⁹ C: korunovancuov

⁶⁰ Diakonův pak kardinálův] C: Diakonuov pak kardináluov

⁶¹ C: **3r**

⁶² C: jedenmezdcietma

jest archidiakon nad jinými diakony, svatě Cecílie in certo palatii iuxta Septifolium, Sancte Marie nove⁶⁴, svatého Kozma, Damiána⁶⁵, svatého Adriána paláci⁶⁶, svatého Jiří⁶⁷ item paláce, Matky božie v kostele řeckém, item Matky božie in portiku, item svatého Mikuláše v žaláři, svatého Anjela, svatého Eustachia, Matky božie in Aquario, Matky božie in Via lata, svatě Háty, svatě Lucie, ještě slóve Caput sombuce⁶⁸, a svatého Quiricia. Z těch každý píše se svým titulem: biskup biskupem kardinálem, kněz knězem kardinálem⁶⁹, diakon diakonem⁷⁰ kardinálem. A jim zase též má psáno býti⁷¹, každému jeho titul připsíc.

⁶³ v Dampniku] C: u Dampinka; in Donica

⁶⁴ Cecílie in certo palatii iuxta Septifolium, Sancte Marie nove] C: Cecílie iuxta Septifolium, svatě Marie nové; Lucie in circo Palatii iuxta Septisolium, Sancte Marie nove

⁶⁵ C: Kosmy a

⁶⁶ paláci: v C chybí; Palatii

⁶⁷ C: Jiříe

⁶⁸ svatě Lucie, ještě slóve Caput sombuce] C: ... sambuce; Sancte Lucie in capud Sabure

⁶⁹ kardinálem: v C chybí

⁷⁰ C + každý

⁷¹ psáno býti] C ~

Počínají se knihy krajin a zemí, kteréž pod Řím slušejí a kteří biskupi které sufragány mají. A to jest arcibiskupův a biskupův, ještě pod Řím slušejí a pod papeže.¹

Tito biskupi² pod římského biskupa slušejí, kteří³ v jiných krajinách neobývají: albanenský, ostienský, portuenský, ⁴ albanenský⁵, sabinenský, penestrinský, tustulanský⁶, tiburtinský, reatinský^{7,8}.

¹ **Počínají se knihy krajin ... ještě pod Řím slušejí a pod papeže]** C: Tito biskupové pod Řím slušejí a pod papeže

² C: biskupí (Biskupij!)

³ C: kteřížto

⁴ C: **3v**

⁵ albanenský: v C chybí, v T patrně vysazeno znovu omylem tiskaře

⁶ C: tuskulanský

⁷ C: beatinský; Reatinus

⁸ rozložení do dvou sloupců a zvýraznění částí textu červenou barvou podle tisku nezachováváme

V Kampaní

Agnavinský, sigmuský, seretinský¹, alatrinský, verulanský, teracienský, sosaranský², fundanský, sagetanenský³.

¹ agnavinský, sigmuský, seretinský] C: agnaninský, signinský, feretinský; Anagninus, Signinus, Feretinas

² C: sosoranský; Soranus

³ Gaietanus

V Marchí aprutinské¹

Furtonenský², marsitanský³, valnenský⁴, teatinský, aprutinský⁵. Biskupstvie fortunenské Alexander papež Čtvrtý s radú kardináluov převedl⁶ v aquilejské biskupstvie a chtěl, aby slulo fortunatské⁷ jako někdy, ale již nazváno jest aquilejské.

¹ **V Marchí aprutinské]** C: ... avprutenské; In Marsia

² Furconensis

³ Marsicanus

⁴ Valvensis

⁵ apritinský: v *C chybí*; Aprutinus

⁶ *C*: převed

⁷ *C*: for **4r** tunenské

Okolo Říma tito jsou biskupové¹

Nepesinský, sutirnský, civitatenský, ortanský, balneoregenský, orbenetanský², viterbienský, tustanenský³, kastrenský, svarienský⁴, klusinský, petusinský⁵, kastelinský, aretinský, senežský⁶, grofelanský⁷, vulceranský⁸, lukanský, pistorianský, floretinský, festulanský, ⁹ limenský¹⁰.

¹ **Okolo Říma...**] In Tuscia

² Urbevetanus

³ *C*: tuskanenský; Tuscanensis

⁴ Suanensis

⁵ Perusinus

⁶ *T*: Senezfky (!); *C*: senerský; Senensis

⁷ *C*: groselanský; Grossetanus

⁸ Vulteranus

⁹ *C*: **4v**

¹⁰ Lunensis

V Kamomoli¹ biskupi

Armienský², feretranský, bavimianský³.

¹ In Romandiola

² **biskupi** armienský] *C*: **biskupové** armenský; Ariminensem

³ *C*: baunmanský

U védodště spoletanském¹

Asisinský, falgmenský², nuteanský³, eugobmanský⁴, spoletanský⁵, trideremský⁶, amolinský⁷, narvenský⁸, interanenský⁹, estulanský¹⁰, fromanský¹¹, komerianský¹², anximianský¹³, humanský, antontanský¹⁴, senegalienský, sanenský¹⁵, pensaurienský¹⁶, frenesinfromenský¹⁷, kaslenský¹⁸, urbmanský¹⁹.

¹ **védodště spoletanském]** *C*: **vývodstvě spolitanském**

² *C*: falginenský; Fulginas

³ Nucernus

⁴ *C*: engebinenský; Eugubinus

⁵ *C*: apoletanský; Spoletanus

⁶ *C*: tridertinský; Turdentinus

⁷ *C*: amelinský; Amelinus

⁸ Narniensis

⁹ Interampnensis

¹⁰ Esculanus

¹¹ Firmanus

¹² *C*: gomnorienský; Camerinensis

¹³ *C*: auximianský; Auximanus

¹⁴ *C*: autonanský; Anconitanus

¹⁵ *C*: fanenský; Fanensis

¹⁶ *C*: pansavanenský **5r**; Pesauriensis

¹⁷ Forosinfronensis

¹⁸ Callensis

¹⁹ *C*: urbienský; Urbinas

Město papežovo Řím

V městě Římě jest pět kostelův, kteréž patriarchy slovú a **90r** jsú tyto: kostel svatého Jana Latránského, kterýž má priora, kostel svatého Petra, jenž má arcibiskupa, ten má býti kardinál¹, kostel svatého Pavla, kterýž má opata, kostel, kterýž² slóve ad Mariam maiorem, jenž má arcibiskupa, kostel svatého Vavřince, jenž má opata. Kardinálové, biskupové, kněží, opatové a diakonové sú³ již napřed psáni.

¹ C: kardinalis

² C: jenž

³ Kardinálové, biskupové (bifkuupowe!), kněží, opatové a diakonové sú] C: Biskupové, kardinálové i knězie kardinálové i diakonové jsú

V Sicilii palenormitanské¹

Kostel nejprvnější² jest a slóve metropolis³. Tyto má sufragány: agrigentinského⁴, mazarenského, miletinanského⁵.

¹ *chybou překladatele/písaře, sr. Prov 6: In Sicilia: Panormitana metropolis hos habet suffraganeos: Agrigentinum...*

² C: nayprwnieyflie (!)

³ a slóve metropolis: v C *chybí*

⁴ C + biskupa

⁵ Milevitanum

V království Sicilia

Arcibiskup Montis regalis tyto¹ má sufragány: kafanského biskupa, strakusanského², katamenského³. Mesanský kostel⁴ metropolis tyto sufragány: teofaludenského⁵, partenského⁶, svatého Marka, milicenského⁷.

¹ C: **5v**

² kafanského biskupa, strakusanského] C: syrakusanského; Siracusanum

³ Cataniensem

⁴ Mesanský kostel] C: mesanského. Kostel

⁵ Cephaludensem

⁶ C: paktenského; Pactensem

⁷ Militensem

V Galabri¹

Arcibiskup regiminis² tyto má sufragány: kasanenského biskupa³, montafrenského, kastatenského, kartomenského⁴, tropienského, openského, bononského⁵, getatrinského, squilatenského⁶, militenského biskupa⁷. Arcibiskup kusenstinský tohoto má sufragána: martararenského, sufragány

¹ C: **Kalabří**

² Reginus

³ biskupa: v C *chybí*

⁴ montafrenského, kastatenského, kartomenského] C: mentasrenského, kartonienského; Neucastrensem, Catacensem, Crotoniensem

⁵ Bovensem

⁶ getatrinského, squilatenského] C: geratinského, asquilatenského; Geratinensem, Squillacensem

⁷ biskupa: v C *chybí*

sbriacenského.⁸ Arcibiskup svatého Serlane⁹ tyto má sufragány: sbriacenského¹⁰, stromenského¹¹, insulenského¹², gerantinského.

⁸ Arcibiskup kusenstinský tohoto má sufragána: martararenského, sufragány sbriacenského] *C*: Arcibiskup rozanský žádného nemá sufragána; Archiepiscopatus Cusetinus unum habet suffraganeum scilicet: Marturanensem. Archiepiscopatus Rossanus nullum habet suffraganeum. Episcopatus Bisignianensis...

⁹ svatého Serlane] v *C chybí*; Sancte Severine

¹⁰ *C*: sbriatenského **6r**; Ebriacensem

¹¹ Stroniensem

¹² *C*: infalenského; Insulensem

V Nápuľ¹

Arcibiskup kosonský² tyto má sufragány: morovenského³, satrianenského, montisiuridenského⁴, laquetlonenského.

¹ In Apulia

² *C*: kozonský; Consanus

³ Moranensem

⁴ *C*: montisinridenského; Montisviridensem

Sancti Angeli¹

Arcibiskup aterotinský² tyto má sufragány: potetinského biskupa³, tritaritenského, venusmenského, gramenského⁴, anglonenského.

Arcibiskup karetinský⁵ tyto má sufragány: mutulenského, kastelanenského.

Brudisinský⁶ kostel tyto má sufragány: astunenského⁷, kastranenského biskupy⁸.

Ydrotinský⁹ kostel tyto má sufragány: galipetanského¹⁰, ¹¹ licienského¹², ugetinského¹³, lucenského, jinak letadenského¹⁴.

Barenský kostel tyto má sufragány: rotetinského, melsetatenského, iunenetanského, rubetinského, jinak rubenského¹⁵, salpenenského, karmenského, bitrenenského, konersanského¹⁶, mereramenského¹⁷, polignanského, katernenského¹⁸, lavelinského¹⁹, tranenského²⁰.

¹ Sancti Angeli] v *C nikoli nadpis, ale součást výčtu v předchozí kapitole; rkp C blíže předloze, sr. Prov 7*

² Acherontinus

³ potetinského biskupa] *C*: potetinského; Potentinum

⁴ tritaritenského, venusmenského, gramenského] *C*: tritaricenského, venusienského, graminenského; Tricaricensem, Venusinum, Gravinensem

⁵ *C*: karatinský; Tarentinus

⁶ Brundisina

⁷ *C*: astninenského; Astunensem

⁸ kastranenského biskupy] *C*: kastronenského; Castrensem

⁹ *C*: Udrotinský; Ydrotina

¹⁰ Gallipolitanum

¹¹ *C*: **6v**

¹² *C*: acienského; Liciensem

¹³ Ugentinum

¹⁴ lucenského, jinak letadenského] *C*: letadinského; Leucensem sive Leucadensem

¹⁵ rotetinského, melsetatenského, iunenetanského, rubetinského, jinak rubenského] *C*: rotinského, melfetacenského, iunenetanského, rubetinského; Botontinum, Melphetanum, Juvenacensem, Rubetinum vel Rubensem

¹⁶ karmenského, bitrenenského, konersanského] *C*: kamienského, batrenenského, konuersanského; Cannensem, Biterensem, Conversanum

¹⁷ Minervinensem

¹⁸ Caterinensem

¹⁹ *C*: lanelinského; Lavellinum

Metropolitý biskup tyto má sufragány: vigilionského, andrenského.

Siponenský kostel²¹ tyto má sufragány: vestamenského²².

Arcibiskup Beneventanus²³ tyto má sufragány: ²⁴ tolesmenského²⁵, svaté Agáty, alesienského²⁶, montismaranského, montistorienského²⁷, vitanského²⁸, arianenského, askalenského, laterinského²⁹, korubolenského³⁰, ultironenského³¹, alarinského³², feretinského³³, civitatenského, losmenského³⁴, frequentinského, termentinského, burnenského, bardianského³⁵, musanenského.

Slertinský³⁶ kostel metropolis ty má³⁷ sufragány: caputaquenského, polikastrenského, nusqitanského, ³⁸ mustanenského³⁹, sanenského⁴⁰, atarenského⁴¹, marsitenského, balenenského⁴².

Arcibiskup Almansat⁴³ ty má sufragány: kapritanského⁴⁴, skalenského, minorenského⁴⁵, literanského.

90v Arcibiskup suretinský tyto má sufragány: lobrenského, salspenského, sklavenského⁴⁶, Castellimaris, sabrenského⁴⁷, neapolitana⁴⁸.

Metropolis má tyto sufragány: aversanského⁴⁹, nikolajského⁵⁰, penteolanského⁵¹, kumanského, istylavského⁵², aceranského.

⁵³ Arcibiskup lapnamský⁵⁴ tyto má sufragány: teanenského, kabienského, kalumlenského, svesanského⁵⁵, venefranského, aqvitanského⁵⁶, iserniského⁵⁷.

²⁰ *chybná strukturace textu, sr. Prov 8: Tranensis metropolis ...*

²¹ Siponenský kostel] *C: Siponenské biskupstvie; Sipontina metropolis*

²² Vestanum

²³ Arcibiskup Beneventanus: *v C začíná nový oddíl; rkp C blíže předloze, sr. Prov 8*

²⁴ *C: 7r*

²⁵ Thelesinum

²⁶ Aliphiensem

²⁷ montistorienského: *v C chybí; Montiscorvini*

²⁸ Vicanum

²⁹ arianenského, askalenského, laterinského] *C: ariananského, astalenského, literinského; Arianensem, Boianensem, Asculensem, Lucerium*

³⁰ Toribulensem

³¹ Vulturariensem

³² Larinensem

³³ Florentium

³⁴ Lesinensem

³⁵ termentinského, burnenského, bardianského] *C: tementinského, buninenského, kardianského; Treventinum, Bivensem, Wardiensem*

³⁶ *C: Salertinský; Salernitana*

³⁷ *T: t m (!)*

³⁸ *C: 7v*

³⁹ *C: mustranenského; Nusquitenum alias Nuscanum*

⁴⁰ Sarnensem

⁴¹ Acernensem

⁴² balenenského: *v C chybí; Ravellensem*

⁴³ *C: Almansaus; Amalphitanus*

⁴⁴ Capricanum

⁴⁵ *C: mironenského; Minorensem*

⁴⁶ salspenského, sklavenského] *C: salsponského, alanenského; Equensem, Salpensem*

⁴⁷ Castellimaris, sabrenského] *Castellimaris alias Stabiensem*

⁴⁸ *C: neapolitanského; Neapolitana metropolis hos habet...*

⁴⁹ *C: anersanského; Aversanum*

⁵⁰ Nolanum

⁵¹ Puteolanum

⁵² Isclanum vel Insulanum

⁵³ *C: 8r*

⁵⁴ *C: lapnanský; Capuanus*

Arcibiskup Pisany tyto má sufragány: masanského, alarienského⁵⁸, aiacenského, saianenského⁵⁹. Janovský kostel metropolis tyto má sufragány: bolienského, aprunatského, acienského⁶⁰, rubienského, valenského. In Flameia, v té vlasti, arcibiskup ravenký tyto má sufragány: adienského⁶¹, komoklenského⁶², kormenského⁶³, ferolmienského⁶⁴, feropopuleského⁶⁵, cesananenského, sortinenského⁶⁶, sobienského, jinak sasenatského⁶⁷, sementinského⁶⁸, imolenského, ronomenského⁶⁹. Regium toho biskupství parisienského v Lampartiech⁷⁰. Arcibiskup medulánský tyto má sufragány: pargamenského⁷¹, prixienského⁷², kremenenského⁷³, laudenenského, novarienského, vertelenského, aproponenského, taurienského⁷⁴, astenského, aqvenského, albanenského⁷⁵, terdonenského, saonenského,⁷⁶ albigaonenského, viguonbienského⁷⁷, plitetinského⁷⁸, papienského, ferarienského⁷⁹ v Dalmáci vedlé moře⁸⁰. Patriarstvie⁸¹ alegendské⁸² tyto má sufragány: mantovského, kumanského, tridentinského⁸³, berúnského, padevského, vincenského, terinského⁸⁴, konkordenského, cenecenského⁸⁵, feltrenského, belimenského⁸⁶, palenanského, paletinského neb palenského⁸⁷, tretinského⁸⁸, komaklenského. Capitis Istrie nebo⁸⁹ tustgestského, justipolitanského,⁹⁰ manenského nového města nebo cinenského⁹¹ v Istří na moři⁹².

⁵⁵ kabienského, kalumlenského, svesanského] C: kalnenského, snesanského; Calvensem, Calinensem, Suessanum

⁵⁶ Aquinatem

⁵⁷ C: iserinského; Iserniensem

⁵⁸ Aleriensem

⁵⁹ Sagonensem

⁶⁰ bolienského, aprunatského, acienského] C: ... aprunanského, acienskinského; Bobiensem, Bruniacensem ... Accinensem

⁶¹ Adriensem

⁶² Comaclensem

⁶³ C: cermenského; Cerviensem

⁶⁴ Foroliviensem

⁶⁵ C: feropapulenského; Feropopuliensem

⁶⁶ C: soktinského; Sarcinensem

⁶⁷ sobienského, jinak sasenatského] C: sasenatského; Sarcinensem vel Sassenatensem

⁶⁸ Faventinum

⁶⁹ C: rononienského; Bononiensem

⁷⁰ v Lampartiech *chybou tiskaře, v rkp C nadpis následujícího oddílu; rkp C blíže předloze, sr. Prov 10*

⁷¹ Pergamensem

⁷² Brixinensem

⁷³ Cremonensem

⁷⁴ laudenenského, novarienského, vertelenského, aproponenského, taurienského] C: landenenského, nonorienského, vtelenského, apanonenského, tamenského; Laudensem, Novariensem, Vercellensem, Iporiensem, Tauriensem

⁷⁵ Albensem

⁷⁶ C: **9r**

⁷⁷ albigaonenského, viguonbienského] C: albugaonenského, vigumbienského; Albiganensem, Vigintimilliensem

⁷⁸ Placentium

⁷⁹ C: feratrienského; Ferrariensem

⁸⁰ v Dalmáci vedlé moře: *chybou tiskaře, v rkp. C nadpis následujícího oddílu; In Dalmacia supra mare...*

⁸¹ C + vedlé moře

⁸² Aquilegensis

⁸³ kumanského, tridentinského] C: quijanského, tridetinského; Cumanum, Tridentinum

⁸⁴ Tervisinum

⁸⁵ C: celenenského; Cenetensem

⁸⁶ Belunensem

⁸⁷ paletinského neb palenského] C: neb polenského, paletinského; Polanum vel Polensem

⁸⁸ Triestinum

⁸⁹ Capitis Istrie nebo: *v C chybí; tisk blíže předloze, avšak smíšený diecéze, sr. Prov 10–11*

Patriarcha ⁹³ gradenský tyto má sufragány: kastelanského, torselanského⁹⁴, aqvilenského neb ensulanského⁹⁵, kaprulenského, elugienského,⁹⁶ města nového.

Arcibiskup jadrenský tyto má sufragány: sitignenského⁹⁷, v Slovanech⁹⁸.

Arcibiskup rakúsienský tyto sufragány má⁹⁹: stagnenského, bosononenského, tribumenského¹⁰⁰, katarmenského¹⁰¹, barenského, bozenského¹⁰², bidnanenského¹⁰³.

91r Arcibiskup artiarenský¹⁰⁴ tyto má sufragány: dustinského¹⁰⁵, svacinenského¹⁰⁶, drniastenského¹⁰⁷, polantenského, skodrienského, arbanenského, sardenského¹⁰⁸, skurarenského¹⁰⁹.

⁹⁰ C: **9v**

⁹¹ manenského nového města nebo cinenského] C: manuenského, einenského; Maranensem ... Civitatis Nove

⁹² v Istří na moři: *chybou tiskaře, sr. v rkp C nadpis následujícího oddílu; sr. Prov 11*

⁹³ C + na moři

⁹⁴ Torcellanus

⁹⁵ aqvilenského neb ensulanského] C: eusulanského; Equilensis vel Esulanum

⁹⁶ C: klugienského; Clugiensem

⁹⁷ Signensem

⁹⁸ v Slovanech: *chybou tiskaře, sr. v rkp C nadpis následujícího oddílu; sr. Prov 11*

⁹⁹ sufragány má] C ~

¹⁰⁰ Tribuniensem

¹⁰¹ Catarinensem

¹⁰² Rose

¹⁰³ Biduanensem

¹⁰⁴ Antibarensis

¹⁰⁵ Dulchinensem

¹⁰⁶ Suaciensem

¹⁰⁷ C: drinastenského **10r**; Drivastensem

¹⁰⁸ arbanenského, sardenského] C: aruanenského, sardanského; Arbanensem, Sardanensem

¹⁰⁹ Scutarenssem

V Uhřích

Arcibiskup ostríhomský tyto má sufragány: agerský, nitrský, vacovský, purienský neb¹ rábský, pětikostelský, vesperienský².

Arcibiskup kolocenský tyto má sufragány: ultrasilvanského, záleského, zagrabského, varadinského, cenadienského.

¹ purienský neb: v C *chybí*

² Vesprimiensem

V Polském království¹

Arcibiskup gnizdnenský² tyto má sufragány: vratislavského, lubicienského, cniavského, polozenského³, poznanského⁴, ⁵ mazovského, pomeratenského, kunamenského⁶.

¹ C: království (*lze interpretovat i jako chybně zapsaný tvar substantiva království*)

² C: gnizdnienský

³ cniavského, polozenského] C: cinavského, polozevského; Wladislaviensem alias Cuiaviensem, Lubicensem, Plocensem

⁴ C: poznaňského

⁵ C: **10v**

⁶ pomeratenského, kunamenského] C: ... kumianenského; Pomeraniensem vel Caminensem

V Českém království¹

Arcibiskup pražský², z nova stvořený skrze papeže Klimenta Šestáho³, tyto má sufragány: olomúckého⁴, litomyšlského.

¹ C: královstvě (lze interpretovat i jako chybně zapsaný tvar substantiva království); v předloze není samostatný oddíl, sr. Prov 12, pův. stav reflektuje opakování pražského a olomouckého biskupa v následujícím oddíle

² T: Prazlky (!)

³ C: VIho

⁴ C: olomútského

V Almaní, to jest v německých zemích na Rýně

Arcibiskup mohucký¹ tyto má sufragány: pražského², olomúckého³, gistecenského⁴, erbipolenského⁵, vercenburgského⁶, konstanského, kurientského⁷, arietinského⁸, spuského⁹, marinatienského¹⁰, verdenského¹¹, ildesemenského, albestanského¹², padeburgenského, pamberského, ¹³ angustenského¹⁴.

Arcibiskup kolínský¹⁵ tyto má sufragány: bardicenského¹⁶, solesicenského¹⁷, rasgeburgenského, michiliburgenského, znermanského¹⁸, lubicenského, rigenského, livnenského, cintarbusenského.

Arcibiskup rigenský, z nova stvořený, tyto má sufragány: olienského¹⁹, tarbacenského²⁰, kuromenského²¹, viromenského²², kulmenského, vainenského²³, pomezamenského²⁴, sabienského²⁵, rutemenského, versomenského.

Arcibiskup margeburgenský tyto má sufragány: mišenského, merseburgenského, citemského neb numburgenského²⁶.

Arcibiskup salcpurský tyto má sufragány: pasovského, řezenského, frisienského, gurcenského, brixenského, senocenského²⁷, biemenského²⁸, laudienského²⁹.

¹ C: mohucský

² T: Prazlkeho (!)

³ olomúckého; v C *chybí*; Moraviensem vel Olomucensem

⁴ Eistetensem

⁵ Herbipolensem

⁶ C: vertenburgenského; Wirzeburgensem

⁷ Curiensem

⁸ Argentinensem

⁹ Spirensem

¹⁰ C: marmatienského; Wormaciensem

¹¹ C: verdenského

¹² C: albestenanského; Halberstadensem

¹³ C:

¹⁴ C: vencienského; Augustensem

¹⁵ v stč. *pramenech chybí oddíl, resp. výpis se týká brémské diecéze sr. Prov 13*

¹⁶ Bardewicensem

¹⁷ Sleswicensem

¹⁸ Zwerinensem

¹⁹ Osiliensem

²⁰ Tarbatensem

²¹ Curoniensem

²² Wironiensem

²³ Warmiensem

²⁴ Pomezaniensem

²⁵ Sambiensem

²⁶ Cicenssem vel Numburgensem

Arcibiskup tríský tyto má sufragány: metenského, tulenského, vierdumenského.

²⁷ Secoviensem

²⁸ Kimensem

²⁹ Laventinensem

V Burgundí

Sednenského¹, augustenského.

Arcibiskup sutinský² tyto má sufragány: basilienského, lausanenského, bolicenského³.

¹ Sedunensem

² Bisuntinus

³ Bellicensem

In provincia provincie

Arcibiskup ebredinenský¹ tyto má **91v** sufragány: nitenského², dignenského, vencienského, antipolitanského, gratenského³, glaudotenského⁴, senecenského.⁵

Arcibiskup aquenský tyto má sufragány: aptenského, rogenského⁶, foromlenského⁷, vapicenského, sistaticenského⁸.

Arcibiskup aralatenský tyto má sufragány: masilienského, amonenského⁹, auraitenského¹⁰, vasienenského¹¹, kanelicenského¹², tristatinského¹³, karpentoratenského, talonenského¹⁴.

Arcibiskup vienenský tyto má sufragány: valetinského¹⁵, dienského, vinarienského, gelenenského¹⁶.

¹ Ebredunensis

² Niciensem

³ Grassenis

⁴ Glandatensem

⁵ Arcibiskup kolínský ... senecenského: v *C chybí*

⁶ Regensem

⁷ Foroiuliensem

⁸ Sistericensem

⁹ Avinionensem

¹⁰ Aurasicensem

¹¹ Vasionensem

¹² Cavallicensem

¹³ Tricastrinum

¹⁴ Tolonensem

¹⁵ Valentinum

¹⁶ vinarienského, gelenenského] *C*: umarienského, gelemienského; Vivariensem, Gebennensem

V Frankrichu¹

Arcibiskup lugdunský² tyto má sufragány: ednenského, macistanenského³, kabilonenského, ⁴ hugonenského⁵.

¹ *C*: Frankrajchu

² *C*: lukdunský

³ ednenského, macistanenského] *C*: eduenského, matistonenského; Eduensem, Matisconensem

⁴ *C*: **11v**

⁵ Lingonensem

Arcibiskup sevenenský⁶ tyto má sufragány: pařížského, karietenského⁷, aurelianského, antisiodorenského⁸, trecenského, meldenského⁹.

Arcibiskup rementoský¹⁰ tyto má sufragány: katalánského, laudunemenského¹¹, torvacenského¹², mormenského¹³, atrebackenského¹⁴, ambranenského, gugelumenského¹⁵, petragoricenského, nomomenského, balnatenkého, silvanetranského¹⁶.

⁶ C: senenenský; Senonensis

⁷ C: kariotenského; Carnotensem

⁸ Autisiodorenssem

⁹ C: meldeldenského; Meldensem

¹⁰ C: Remento; Remensis

¹¹ C: laudimemenského; Laudunensem

¹² Tornacensem

¹³ Morinensem

¹⁴ Atrebatensem

¹⁵ ambranenského, gugelumenského] C: ambravienského, eugelumienského; Ambianensem, (?)

¹⁶ balnatenkého, silvanetranského] C: balvatenkého, silvanetrenského

V Normadi

Arcibiskup rotomajenský tyto má sufragány: abricenského, baiocenského, konstancienského, ebriocenského, laonitenského¹, sagenského².

Arcibiskup turonenský tyto má sufragány: kanomacienského³, redonenského, andeganenského, nanaktenského⁴, krisopitenského⁵, venetenského, maklamenského⁶, beiotenského⁷, tretorenského⁸, leomenského⁹, dolenského.

Arcibiskup bitinienský¹⁰ tyto má sufragány: klaromontenského, leomocenského, bitimenského¹¹, katurienského¹², albienského, amtienského¹³.

Arcibiskup burdegalenský tyto má sufragány: piektanenského¹⁴, kantromenského, bugolimenského¹⁵, petragoricenského, agemienského¹⁶.

Arcibiskup spaletanský¹⁷ tyto má sufragány: anseranenského¹⁸, veglenského, arbenského, nonenského, tragvaenského¹⁹, signenského, sardenenského, ²⁰ farenského, traktenského²¹,

¹ C: laonicenského; Lexoviensem

² Sagiensem

³ C: kanomantienského; Cenomanensem

⁴ andeganenského, nanaktenského] C: andegadenského, nanatenského; Andegavensem, Nanetensem

⁵ Corisopitensem

⁶ Macloviensem

⁷ Briocensem

⁸ Trecorenssem

⁹ C: leonenského; Leonensem

¹⁰ Bituricensis

¹¹ leomocenského, bitimenského] C: leomonicenského, bitemenského; Lemovicensem, Mimatensem

¹² Caturcensem

¹³ Aniciensem

¹⁴ Pictaviensem

¹⁵ kantromenského, bugolimenského] C: **12v** katromenského, bugolinienského; Xanctonensem, Engolismensem

¹⁶ Agennensem

¹⁷ Spaletensis; *mylně uvedena spilitská diecéze, sr. Prov 11*

¹⁸ C: duferanenského; Absarenssem

¹⁹ C: tragunenského; Traguriensem

²⁰ C + arberiského

²¹ C: kraktenského; Croatensem

rerbanenského²², turbenského²³, sibenicenského, který skrze papeže Bonafacia Osmého²⁴ znova jest stvořen.

²² Kerbavensem

²³ Tiniensem

²⁴ C: VIIIho

V Iastoni¹

Arcibiskup anxitanský² tyto má sufragány: aquenského, lektorenského³, konuenarenského⁴, konsonarenského, vigerienského, bidenského⁵, olororenského, vasatenského, baionenského⁶, lastrikrenského⁷, adurenského.

¹ In Wasconia

² C: auxitanský; Auxitanus

³ C: lettořenlkeho (!)

⁴ Convenarum

⁵ konsonarenského, vigerienského, bidenského] C: obsenarenského, vigorienského, **13r** bidenského; Consuranum, Bigorritanum vel Tarinensem

⁶ olororenského, vasatenského, baionenského] C: olovrenského, vasacenského, boionenského; Olorensem, Lascurrensem, Vasatensem, Baionensem

⁷ Lascurrensem

V škotské¹ zemi²

Arcibiskup narbonský³ ty má sufragány: karasonenského, bikterenského, votenského⁴, kluenského, **92r** agatenského, lodenského⁵, tolasonského, magolenského⁶, nemansenského⁷, apanarského⁸ z nova stvořeného.

¹ C: škotské

² ve stč. pramenech věčná chyba, správně by měly pokračovat francouzské provincie, sr. Prov 16

³ C: narbon

⁴ bikterenského, votenského] C: biterenského, vocenského; Bitterensem ... Vaurensem

⁵ C: lodonenského; Lotevensem alias Lodovensem

⁶ tolasonského, magolenského] C: tolosanského, magolonského; Tholosanum ... Megalonensem

⁷ Nemausensem

⁸ C: apamarského; Appamarium

V království Aragonum¹

Arcibiskup teracenský² tyto má sufragány: kortinonenského, gerundenského, ansonenského neb vicenského, hilerdenského, hostienského³, terosonenského, talaguintanského, ureklenského, Cesaragustan, dertusenského⁴, valentinského, pampilolenského, maioricenského⁵.

¹ C: aragunském

² Terraconensis

³ Oscensem

⁴ talaguintanského, ureklenského, Cesaragustan, dertusenského] C: **13v** galagrunanského, urgelenského, cesaragunstanského, dertuzenského; Tirasonensem, Urgellensem, Cesaraugustanum, Dertusensem

⁵ C: maiocenského; Maiorcensem

V Hispaní široké

Arcibiskup toletanský tyto má sufragány: segnitinského¹, oxomenského, burgenského, paletinský, kordubenský, segobricenský, segobienský, tontenský.²

Arcibiskup Compostellanus³ tyto má sufragány: abulenského, placenského, salamanského, elborenského, kanrinského⁴, ulixbolenského, legionenského, ⁵ onocenského⁶, zamorenského⁷, civitatenského, egitamenského⁸, lamentenského⁹, patenského¹⁰.

Arcibiskup vraterenský¹¹ tyto má sufragány: portugalského, kolumbrinského¹², visenského¹³, lametenského¹⁴, aurienského, tudenského, lutenského, astoricenského, mundumenského¹⁵.

Arcibiskup ispalenský tyto má sufragány: genenského¹⁶, kordubenského, kartaginenského, gadacenského¹⁷.

¹ C: segintinského; Seguntinum

² paletinský, kordubenský, segobricenský, segobienský, tontenský] C: paletinského, kordubenského, segobricenského, segobienského, tontenského; Palentinum ... Cordubensem (dle Prov 18 zařazen In Portugalia) ... Segobricensem, Secobiensem, Conchensem

³ C: Compastellanus; Compostellanus

⁴ C: kanrienského; Cuariensem

⁵ C: **14r**

⁶ Ovetensem

⁷ C: zamorcenského; Zamorensem

⁸ Egitaniensem

⁹ T: Lamentenlke (!)

¹⁰ Pacensem

¹¹ Bracherensis

¹² C: kolumbrienského; Colimbriensem

¹³ Visensem

¹⁴ T: Lametenlko (!)

¹⁵ C: nundumenského; Minduniensem

¹⁶ Giennensem

¹⁷ Gadicensem

V Anglí široké

Arcibiskup karturienský¹ tyto má sufragány²: londomenského, bofenského aneb bonecestrenského³, cistestrenského⁴, oxomenského, umtomenského, batamenského, valenského, sarbrinského, vigorienského, herfordenského, konentrenského⁵, litfeldenského, linkonienského, normienského⁶, klienského⁷, meuerienského⁸, rargorenského⁹, ot svaté Asalisine¹⁰, asasenského.

Arcibiskup eboratenský¹¹ tyto má sufragány: dimelnienského¹², kardocenského, karleonienského, karididemského¹³.

¹ Cantuariensis

² genenského, kordubenského, kartaginenského, gadacenského. **V Anglí široké** Arcibiskup karturienský tyto má sufragány: v C chybí

³ bofenského aneb bonecestrenského] C: bofenského, bonecestrenského; Roffensem sive Rovecestrensem

⁴ C: cisterenského; Cicestrensem

⁵ oxomenského, umtomenského, batamenského, valenského, sarbrinského, vigorienského, herfordenského, konentrenského] C: oxomenského, unitomeriského, saresbrinského, vigormenského, exfordenského, **14v** komietrenského; Exoniensem, Wintoniensem, Bathoniensem, Wellensem, Saresburiensem, Wigorniensem, Herefordensem, Conventrensem sive Cestrensem

⁶ linkonienského, normienského] C: linkomenského, normcenského; Lincolniensem, Norvicensem

⁷ Heliensem

⁸ C: menerienského; Menevensem

⁹ Bangorensem

¹⁰ ot svaté Asalisine] C: od svaté Asalisine; de Sancto Asaph

¹¹ C: eboracenský; Eboracensis

¹² C: dunelmenského; Dunelmensem

¹³ karleolenského, karididenského] C: kandidenského; Cardocensem vel Karleolensem

V Dací

Arcibiskup lundenský tyto má sufragány: oktomenského¹, slevicenského, ripenského², renalienského³, vibergenského, ambisienského⁴, burglanenského, burgalnienského⁵.

¹ Ottoniensem

² slevicenského, ripropenského] C: ripenského; Slesvicensem ... Ripensem

³ Revaliensem

⁴ Arusiensem

⁵ C: burgalinenského; Bruglavensem

V Novergí¹

Arcibiskup nidromenský² tyto má: bergenského, stanerigrenského³, ⁴ hamarenského nebo⁵ hamartipienského, hasionenského⁶, hortadenského⁷, sardenského⁸, insulanského, isbadenského, graveladienského⁹, faenského¹⁰, skalorenského, olenského¹¹.

¹ C: **Navargí**; In Norwegia

² Nidrosiensis

³ Staviangriensem

⁴ C: **15r**

⁵ nebo: v C *chybí*

⁶ hasionenského: v C *chybí*; Hasleoensem alias Osloensem

⁷ Hordacensem

⁸ Sorodensem

⁹ isbadenského, graveladienského] C: isladenského, graneladienského; In Islandia ... Grenelandiensem

¹⁰ Faterensem vel Farevensem

¹¹ skalorenského, olenského] Scaloltensem et Holensem

V Svecí¹

Arcibiskup usalenský² tyto má sufragány: srarenského, linkopenského, stranenského, augurienského, aluenského, voxionenského³.

¹ C: **Sencí**; In Suecie

² C: isalenský; Ubsalensis

³ srarenského, linkopenského, stranenského, augurienského, aluenského, voxionenského] C: starenského, antopenského, angurienského, alnenského, voxionenského; Arusiensem, Aguriensem, Stragwinensem, Scarensem, Lingacopensem alias Lincopensem, Wexiounensem

V Škoci

Svatého Ondřeje, glastuenský¹, ergadienský, Candidegaze, tatatenský², aberdonenský, buteldenský, dumblanenský, brechmeský, bosenský, murenský neb rozmartniský, de Aregartel, lismorenský³.

¹ Glasguensis

² C: tatakenský; Catanensis

³ dumblanenský, brechmeský, bosenský, murenský neb rozmartniský, de Aregartel, lismorenský] C: dunibladenský, **15v** brachmenský, murenský, bosenský neb rozmartinský, Dearegartel, lismorenský; Dumblanensis, Brechinensis ... Murensem vel Moraniensem, Rosmarchinensis vel Rossensis ... De Aregarchel vel Lismoriensis

V Iberní

A jsú všichni publikové¹.

92v Arcibiskup artatanský² tyto má sufragány a jest vše země primus³: koamarienský⁴, Dundalechglas neb⁵ dunenský, glatorenský⁶, archadenský, batobonenský, batbocenský⁷, bachlugurenský⁸, egenenský⁹, danligiarenský, darchienský¹⁰.

Arcibiskup dublienský¹¹ tyto má sufragány: glandeslacenského, frenenského, de Camo nebo oferenského¹², de Gleum nebo legrorienského¹³, kilderenského, ¹⁴ kaldarenského¹⁵.

Arcibiskup kasalenský ty¹⁶ má sufragány: laomenského, celidalnenského¹⁷, lumricenského, Limtrich¹⁸, finabarenského, z ostrova¹⁹ Katí²⁰, z Celimbrach, imikcerenského²¹, de Bolelichri, imlacenský, rostenský, z Miléta²², vatrafrodenského²³, z Vatroforde, lunorenského²⁴, kolonenského, kluanenského, kortagenského, areferenského²⁵.

Arcibiskup tuamenský²⁶ tyto má sufragány: duatenského, Hilmachdach²⁷, z Mageo, enachdumenského²⁸, ²⁹ de Colaria³⁰, de Rostonmon, kulfasercenského³¹, agodenského³², Bilahlech³³, konartenského³⁴, elfinenského, de Elfiud, de Celimandach³⁵.

¹ V Iberní A jsú všichni publikové] C: V Hiberní a jsú všichni publikové

² Armachie

³ C: primas

⁴ Connerinensem

⁵ dundalechglas neb: v C chybí

⁶ C: glatorenský; Clochorensem

⁷ batobonenský, batbocenský] Bochobonensem vel Rappochensem

⁸ C: bachlurenský; Rathlurensem

⁹ Eghonensis

¹⁰ danligiarenský, darchienský] C: damligiarenský, darchichenský; Danliguirensem, Datrihensem

¹¹ C: dublinenský

¹² de Camo nebo oferenského] C: de Canio neb oferenského; de Cainic vel Ossoriensem

¹³ degleum nebo legrorienského] C: de Gleunii, legrorienského; de Glen alias Lechlinensis

¹⁴ C: **16r**

¹⁵ C: kaldaranského; Kilderensem alias Dareensem

¹⁶ C: tyto

¹⁷ celidalnenského: v C chybí; Laoniensem de Cendaluan

¹⁸ C: Luntrich; de Lumnech alias Lumricensem

¹⁹ C: ostrovu

²⁰ Gathay

²¹ Celimbrach, imikcerenského] C: z Kolumabrach, junkcerenského; de Celluinabrach, de Imloch alias Imilicensem

²² C: Milétu

²³ C: vatrofrodenského; Watrafordensem de Wadreforde

²⁴ C: liuiorenského; de Lismor alias Lismorensem

²⁵ Artfortensem

²⁶ C: tnamenský; Tuamensis

²⁷ duatenského, Hilmandach] C: dnatenského, Hilmandach; Duacensem de Kilmachduoth

²⁸ Enachdunensen

²⁹ C: **16v**

³⁰ de Cellaiairo alias de Cliaio

³¹ Rostonmon, kulfasercenského] C: Rostromnon, eulfafertenského; de Roscommon, Clonfertensem de Clonferta

³² Achadensem

³³ Killalech

³⁴ C: cenarcenského; de Conairi alias de Colairi

³⁵ de Celmunduach

V Sardoní¹

Arcibiskup koritanský² tyto má sufragány: sorenského, planatenského³, ampurienského, gisarlenského⁴, otanenského.

Arcibiskup kalaritanský⁵ tyto má sufragány: sulcienského, dolenského⁶, svelemského.

Arcibiskup arborenský⁷ tyto má sufragány: valenského⁸, Sancte Iuste, země Beile⁹, kuntatenského¹⁰.

¹ V Sardoní; In Sardinia

² C: turitanský; Turritanus

³ Plavacensem

⁴ C: gisarchenského; Gisardensem

⁵ Calaritanus

⁶ Doliensem

⁷ Arborensis

⁸ Usellensem

⁹ země Beile] C: Země bielé; Terre Albe

¹⁰ C: civitatenškého; Civitatensem

¹ V Dací za mořem

Patriarcha jerozolimitanský² má tyto pod sebou³ kostely hlavnější, jenž slovú metropolis, a tyto biskupy: ebronského, lidenského, askaloceského⁴, jenž jest Betlém.

Arcibiskup terenský⁵ tyto má sufragány: akonenského, sidomenského⁶, beritenského, peneenského neb⁷ peneadenského, jenž jest i balmenský⁸.

Arcibiskup Cesaré tyto má sufragány: sabacenského⁹, to jest Samaria.

Arcibiskup nazarenský ty má sufragány:¹⁰ tiberiadského.

¹ C: 17r

² C: jerosolimitanský

³ tyto pod sebou] C: pod sebou tyto

⁴ askaloceského: v C chybí; Aschalonensem

⁵ Tirensis

⁶ Sidoniensem

⁷ peneenského neb: v C chybí

⁸ Paneensem, qui alio nomine dicitur Belinensis

⁹ Sebastensem

¹⁰ sabacenského, to jest Samaria. Arcibiskup nazarenský: v C chybí

V Antiochí

V patriarství¹ antiocenském jest sto a padesáte a tři kostelův² hlavních ku podobenství³ oné řeči ve Čtení: „Naplněna jest siet velikých ryb sto padesáte a tři.“ Za těch časuov byli sú⁴ tito sufragánové pod patriarchú: gabulenský, laodicenský, ⁵ tripolitanský, ⁶ biblienský, to město Biblum nyní slóve⁷ Gibelech.

Arcibiskup tarenský⁸ nižádného nemá sufragána.

¹ C: patriarství

² C: kosteluov

³ C: podobensftwie (!)

⁴ C: jsú

⁵ C + anteradienský; Anteradensem

⁶ C: 17v

⁷ nyní slóve] C ~

⁸ Tarsensis

Arcibiskup adesenský⁹, jenž jiným jménem slóve Rages Medorum, nižádného¹⁰ nemá sufragána.
Arcibiskup afenenský¹¹ jednoho valamenského¹².
Arcibiskup tulpenský¹³, jenž¹⁴ slóve Ebroszetanus, nižádného¹⁵ nemá sufragána.
Arcibiskup korisenský¹⁶ nižádného¹⁷ nemá sufragána¹⁸.

⁹ Edessenus

¹⁰ Rages Medorum, nižádného] C: Ragesmedorum, iżádného

¹¹ Apphamiensis

¹² jednoho valamenského] C: jednoho má sufragána: valanienského; ... Valaniensem

¹³ Tulupensis

¹⁴ C + také

¹⁵ Ebroszetanus, nižádného] C: Ebroszetanus, iżádného; Archiepiscopatur Tulupensis, qui eciam Elyopolitanus appellatur

¹⁶ Corizensis

¹⁷ C: iżádného

¹⁸ C + pod sebú

Na ostrově, jenž slóve Cyprus

Arcibiskup manustrenský ty¹ má sufragány: pafenského², umocenského, limocholenského³, framagustanského⁴.

¹ manustrenský ty] C: namistrenský tyto; Nicosiensis...

² pafenského: v C *chybí*; Paphensem

³ C: lunecholenského; Limichoniensem vel Limolensem

⁴ Famagustanum

93r Ciesar římský, ten měl panovati nade všemi zeměmi a krajinami po všem světě z pravého práva, neb on po svém korunování¹ jede dvě míli vlaské od Říma na jednu horu, kteráž jest nejvyšší z těch hor okolo Říma, jenž slóve Maro. A vjeda neb vejda na tu horu, kyna rukú i die takto: „Všecko, což vidíme, naše jest.“ Ale nynie krajiny některé nejsou jemu poddány v ničemž. Ten ciesar nynie volen a přijat bývá od sedmi volencův, německých konferštův, tří duchovních a čtyř světských almanských, jakož již napřed psáno jest. A ciesar římský přijímá tři koruny, o tom také napřed psáno stojí.

¹ T: korunowanie (!)

O ciesaři konstantinopolitanském

Konstantinopolitanský ciesar, ten nepanuje skrze volence, ale jde to ciesarství po nápadu otce na syna, jakož i jiná království. Pakli synův nemá, ale po příbuzenství připadá na nejbližšího přítele otcova. A toliko jednu korunu bývá korunován od patriarchy konstantinopolitanského. Pak o králích křesťanských, že někteří mají korunování býti a mazání, a někteří nic. A takoví, kteříž mají býti korunování a mazání, mají právo od staradávna k kralování, a to sú tito: král jerozolimitanský má býti korunován a mazán, král francký korunován a mazán, král škotský korunován a mazán, král anglický korunován a mazán, král Castelle nic, král Legionis nic, král portugalský nic, král aragonský nic, král navarský nic, král Novargie nic, král Danorum nic,¹ král uherský nic, král polský nic, král český nic, král arménský nic, král Sardnie nic, král Catholicus nic,

¹ C: **Tr**

král Komachie nic, král Numanne² nic, král Ulkonie nic, král Colensis nic, král škotský³ nic. A viece nenie kráľuov křesťanských nynie⁴.

Země slíbená a svatá, Bohu milá a svatým anjelóm poctivá a všemu světu odivná, od Boha vyvolená a výborná tak, že ji jest svú přítomností osvietil a navštívil i poslúžil, aby lidské pokolenie vykúpil. Ta země čím jest větším milováním od Pána Boha milována a dary většími obdarována, tiem větším bičováním pro hřiechy lidí v té zemi obývajících jest bičována a kárána a velikým pádóm a nebezpečenstvím jest poddána nad mnohé jiné země. A to od toho, kterýž zapoviedá, aby psóm svatého nedávali a před svině perel nemetali, neb v té Zemi svaté, když sú jedni lidé sešli a jiní po nich nastali, rozličným vladařóm a pánóm dána jest a ti téměř všickni neměli jsú rozdielu mezi Svatú zemí a poškvrněnú, za nic nemajíce Země svaté a žádostně mlékem a strdí plovúcie, hojně vlast našeho Pána Jezukrista a svatých patriarch a proroków, apoštoluov i rozličných svatých, rozličnými nečistotami smrdutými zmazavše a ohavně ohyzdívše, zapomanuvše toho, což řečeno jest skrze proroka: Ktož urazí vás, úrazem zřietedlnice oka mého. Zřietedlnice zajisté přede všemi údy těla velikú pečlivostí miluje se a ostřiehá tak, že jestli která drásta nebo mrva aneb nečistota v oko upadne, s velikú pilností hledá jie dobyti a vyvrći, takéž tehdy vykupitel náš z Země své svaté již jest zvláštním milováním miloval milosti^{93v}vě, laskavě, s velikými užitky v ní obcuje, všecky poškvřny a smrady hřiechów z nie pleje, hřiešníky v té zemi obývajície treskce, bičuje a vymietá, tu zemi kajícím a k srdci se navracujícím milostivě vracuje. A tak jedna propast druhú propast vyzývá, ktož propast hřiechów propastí milosrdenstvie božských postupuje a tak, abychom nětco výše rozumějície mohli toho zjevnými důvody a příklady dokázati, takto o tom počínáme.

Melchisedech⁵, Boha Pána najvyššieho kněz a král, byl jest králem v Salem, tom městě, jakož se čte v prvních knihách Mojžiesových, kteréžto město potom slulo jest Jeruzalém. V tom městě bydlili sú potom Jebuzej až blíž do času krále Davida a v něm jsú vládli. A když sú v něm až na vrch doplnili nepravosti hřiechów, poddal jest Pán to město v ruce synów izrahelských i jeho přebývatele, kteréhož jest sobě zvláště posvětil, aby v něm jemu slúžili a oběti obětovali, jednu najsvrchovanější a nevýmluvnú obět u figuře vyznamenávající. Potom, když sú se v té zemi a v tom městě hřiechové lidí tu přebývajících téměř nad počet morského piesku rozmohli za časów krále Sedechiáše a Jeremiáše proroka za LXXte let, v ruce Babylonských přišlo jest to město a ta země, neb vinnice zlá a nepravá, mající nésti a ploditi hrozny vína dobrého a ušlechtilého, jsúci hřiechy zkažena, vydávala jest víněnky plané, to jest rozličné hřiechy za ctnosti, neb Abraham za času Melchisedechova z božieho prikázanie a z jeho vuole, vyšed z země své a od příbuzných svých i za duom otce svého, přišel jest do Země slíbené a mnohé časy obýval jest v nie, obětoval Pánu Bohu syna svého na huoře viděnie, to jest na huoře Moria, v niežto bylo jest potom město Jeruzalém, město svaté, jenž nazváno jest Betelusa⁶. A od mnoho se praví, že jest to miesto, na němžto Jákob usnuv, kámen podloživ pod hlavu, viděl jest řebřík až do nebe sahající a Pána, an se drží řebříka, a anjely vstupující a sstupující. A protož procítiv řekl jest: „Nenie tuto nic jiného než duom boží a brána nebeská.“ To jest to miesto, na němž potom jest udělán chrám od Šalomúna. Abraham v Zemi svaté slíbené až do smrti přebýval jest a tu sobě vyvolil jest mieti pohřeb na místě svatém, jenž slóve Ebron a Kariatarbe, protože Abraham, Izák a Jákob a Adam s ženú svú ve dvú hrobú jsú pohřbeni.

² C: Numanie

³ C: škotský

⁴ C + než dvamezdcietma

⁵ T: mEchysedech (!)

A ačkoli Jákob a Jozef zemřeli sú v Ejipte, chtěl jest však a přikázal Jákob synóm svým, aby kosti jeho do Země svatě k otcóm svatým přenesli a s nimi pochovali, v kteréžto však zemi za mnohé časy zlé a ohavné pohanstvo a Bohu nevďěčné přebývali sú čtvero pokolenie, kteréž Pán Buoh zahnal a zapudil jest od tváří synów izrahleských z Svaté země, kterážto mnohé své obyvatele jest pohltila a zahladila. Ale že sú se synové izrahelští smiesili s pohany a učili sú se skutkóm jich a dědictvie Páně pomenšili sú, dal jest ji Pán Buoh v ruce nepřátel jich. A panovali sú nad nimi ti, kteříž sú jich nenáviděli. A protož desatero pokolenie, kteříž sú sobě slili zlatého telce v Betel a klaněli sú se jemu, tak sú velmi Hospodina k hněvivosti rozdráždili a popudili, že až do dnešního dne sú z Svaté země vypověděni a velmi daleko zahrnutí skrze přísluhování krále a^{94r}syrského, nebo Pánu Bohu zlí slúžiti musie, když jim rozkáže aneb vnukne. A zahladil jest je Pán Buoh jakožto bláto po ulicích, neb sú zákonem božím, jsúc tvrdé šíje, pohrdali. Potom pak, jakž to moře, kteréž mrtvé mrchy a tělo z sebe vymietá a jeho v sobě zachovati nemóž, ostatek lidu toho, to jest Juda a Benjamin, Země svatá, jakož napřed pověděno jest, až do Babylona z sebe vyvrhla jest. Co sú pak zámutek a protivenstvie po vrácení z Babylona trpěli od Antiocha, jenž zdi města svatého zbořil a ohavnost, totiž modlu, v chrámě postavil, ižádný v tom nepochybuje, ktož skutky historie čte antiocenských králův a boje machabejské. Ale i Pompeius přijel s velikými zástupy do jich země a do Jeruzaléma, města svatého, a je krutě utiskl, že tu, kdež sú se oblačili kněží chrámu božieho, koně jest stavěl, místa svatá ohavil. A když jest království přišlo v moc Erodesovu a Řím, an i to město svaté Jeruzalém, tehdy naplnilo se jest o Židech, což od Davida dávno bylo pověděno o nich řka: „Hospodine, Bože, přišliť sú národové v dědictvie tvé, poškvřili⁷ sú chrám tvojej svatý.“ A opět ono písmo: „Budůť dáni v moc meče, stránka lišek budůť,“ nazýváje i Krista liškú ve čtení řka: „Povězte lišce,“ a tak dále a „synové tohoto světa opatrnější sú synów světla v pokolení svém,“ výklad die, totiž lstiví a v hříšiech svých jako liška smrdutí, a protož hodně liškami nazváni sú. Když sú pak Židé Pána našeho Jezukrista ukřižovali, Pán Buoh všemohúcí očekával jich dvě a čtyřiceti let, aby pokání činili. Ale oni, jsúce oslepeni, nechťeli sú požehnání a vzdálilo se od nich. Římané, jich město držíce pod Titem a Vespasianem, zapálivše město, až do kruntu zkazili sú je tak, že kámen na kameni neostal. Jeden díel Židův hladem jest zemřel v obležení, díel mečem a jinak zbito a třetí díel rozprodali sú je po všem světě a jako prach větrem takéž oni rozptýleni sú, jakož z knih Jozefových a mnohých jiných se vykládá. A tak sešlo jich mnoho set tisícův, nebo ze vsie země židovské zběhli sú se do Jeruzaléma, hlavního města, jakož podnes ten obyčej mají, že když hraduov a tvrzi nemají, utíkají se k hlavním městóm. A prorok svatý David dávno jest to předpověděl a řekl jest: „Vyvrátíť je kanec lesní a zvěř ukrutná zžere a ztepe je,“ mieně ukrutné kněží a ukrutný lid římský skrze lítú zvěř, nebo jest to přijíti Duchem svatým viděl. Ale i za časův těch, když sú křesťané v Jeruzalémě obývali a jim vládli, když jest mnohých láska ustydla a najvíce Řekův a Surianův, kteříž sú za času Eraklia císaře v Jeruzalémě přebývali, když již Kristova krev předrahá byla vylita a v srdcích křesťanských byla se roznetila a potom téměř po všem světě počala stydnúti, Kozdras, král perský, s mnohými zástupy nevěřících pohanův do Země svatě všel jest, města zkazil, kostely zvracoval, veškeren lid rozličným trýzněním pohubil, jiné mečem zbil, ale jiné do vězení do Persie pobral. Městu také neodpustil, ale zdi prolámal, místa svatá, kdežto nohy Pána Jezukrista stávaly, pes nečistý, jich poškvřnil, chrám rozbořil, né i to dřevo, na němž obět pravá Pán Kristus obětována byla, vzal jest s sebou do Persie. Směl jest odnésti, ale Hospodin na své milosrdenství rozpomenuv se, hřímání a blý^{94v}skotu v děšť. Eraklius, císař říský, zabil jest toho tyraa Kosdru pyšného, svítěživ nad ním a nad jeho synem, a Svatý kříž vzem

⁶ Bethel et Luza

Bohu milý s chválú velikú a s zpívaním, donesl jest do Jeruzaléma zase. A když ciesař Eraklius na své náklady kostely křesťanské počal zase opravovati a vzdělávati, kteréž jest onen nemilostivý Kosdras zbořil a spálil, hned brzo potom, když jest ciesař odjel, knieže arabské řečené Homor, sebrav množství veliké lidu pohanského a kacieřského, Machometovými bludy zprzněného a zkaženého, upadl jest do Země svaté násilím a všicku zemi i města i všecky křesťany, kteříž v Jeruzalémě obýváchu, zkazil jest a pohubil, počav od Laodicie, toho města syrského, až do Damašku ejiptského s mnohými jinými hlavními městy a to s velmi velikým krveproléváním jako lita a ukrutná zvěř činieše. Tento jistý Homor⁸ nemilostivý byl jest učedník Machometův, toho svuodce najhříšnějšího. A jakož někteří pravie, byl jest jeho náměstek potomní.

⁷ T: poſſkwnili (!)

⁸ Homar

Tuto se praviti bude o narození Machometovu i o jeho životu biedném i o jeho příhodách a puotkách

Machometus ihned brzo za časův svatého Řehoře, málo před držení ciesařem Erakliem falešné své a ohavné umění vynesl jest nejprvé v Arabii, neb odtud rodem biesé, a potom v těchto okolních krajinách. Lidem ohavným a hlupým a sprostným oráčům kázal jest, obracuje je jednak lahodnými řečmi, jednak mocí a násilím a strachem a s bázní k svým bludům je připravuje, jehožto učedníci, jsúc zapálení a podnieceni diábelskou horlivostí a jedovatým naučením mistra svého, netoliko ty v Arabii, ale také ve všech zemích na východ slunce mečem, mocí a násilím po sobě obrátili sú. Tento zajisté svůdce Machometus, druhý Antikristus, jako diábel proměniv se v anjela světlosti, diábelským vnuknutím s dopuštěním božieho mnohé lidi a národy svedl jest a v blud svůj podvrátil a vtrhl více nežli který jiný kacieř na všem světě ani který svatý kázáním a divovým činěním. A to všecko způsobil jest lidský nepřítel diábel skrze svouj úd Machometa nadepsaného, neb učení jeho zajisté falešné a nepravé netoliko arabské a syrské, ejipské, perské, múřenínské a jiné na východ slunce smrtně ranilo jest, ale také Afriku i mnohé krajiny na západ slunce, až právě do Ispánie naplnilo se a rozlilo se jest, né aniž mním, by od založení cirkve prvotnie až do časův syna zatracení Antikrista, jenž budúcí jest v příští svém, mohla by větší ohavnost opuštění a zpuštění býti a bič, jenž by mohl křesťanům tak velmi uškoditi jako tento jed. Ten jistý Machometus rozlil najprv skrze se sám a potom skrze své falešné proroky, náměstky své, kteřížto jed, to jest blud Machometův a jeho zákon, ustavenie, již blíž k šesti stům let. Spravedlivý si ovšem, Pane Bože, bychť se s tebou¹ o to hádal, však spravedlivú řeč chci pověděti s tvým odpuštěním. Proč si tak ukrutné šelmě a lítému hovadu nemilostivému, lstivému a falešnému tak širokých udidl popustil a pójčil? Proč takovému, ještě vinnici tvú tlačí a dává dluhý čas, mlčíš, jenž toliko tisíc tisícův duší tobě odjímá, za kteréž jsi svú předrahou krev vylil na kříži, na tom krvavém oltáři? Proč silný odětec, nepřítel náš, tak dluhý čas ostřiehá **95r** sieni své, že silnější jeho nepřijde a neodejme jemu oděnie, nevytrhne nedostatečného z rukú mocného a nevysvobodí chudého od toho, ještě bludem svým zavodí a vede na zatracení o vysokosti a hlubokosti bohatství a umění božieho, kterak nestihli sú soudové boží a neustálé cesty jeho? I kto jest poznal smysl boží aneb kto jest byl rádcí jeho, kto jest ten člověk, jenž by odpověděl Pánu Bohu a hádal se s nimi, zdali stvoření muož říci tomu, kto jest jej stvořil a učinil, proč si mě tak učinil? Zdali hrnčieř moci nemá z jedné hlíny učiniti nádobie jedno ku poctivosti a druhé ku pohanění a k nečistotě? Soudové boží, propast

¹ T: s ſtebu (!)

mnohá, vieme zajisté, že starý nepriateľ náš nic viac nemôže, než dokiaľ jemu Pán Buoh dopustí, hriechové však naši tak sú jeho mocna proti nám učinili, že spravdivým, ačkoli tajným súdom božím až do časov našich syna zatracenie nevěrného Machometa, toho nepřitele našeho, skrze jeho falešné a bludné naučení zabývati se a blázniti dopustil skrze jeho náměstky nevěřící.

Byl jest pak Machomet Izrahelita, z Agar, děvky Abrahamovy, pošlý, z pokolenie Izmahele, toho člověka ukrutného, jehož ruce proti všem a všech proti němu. A ačkoli Saracénové řečeni a nazváni sú od Sáry, podobnějie však mohli by nazváni býti Agarenové, poněvadž sú od Agar pošli, jenž jest byla kuběna Abrahamova. A když jest otec Machometův řečený Adimnef² umřel i matka jeho, ostal jest Machomet chudým sirotkem dítětem a vzat jest od jednoho člověka, pohana, modloslužebníka, kterýž krmil jest jeho v tom městě v Arabii, ješto jich jazykem slulo Sasigna. A když jest k letóm přišel, že by již měl prací a robotů svú živiti se, přišel jest k jedné ženě, vdově, a tu jest ostříehal osla jejího a choval, s kterýmžto oslem pod časem posielala jest Machometa do těch krajin, ješto kupci jezdili a chodili, kúpi nosiece a obilé kupující a jiné potřeby. V tom ta jistá vdova tak Machometa s tím oslem na kupectvie posielala, až potom i s velblůdy jeho slala do okolních měst a městček s kupectvím, neb se jest s tím obierala. Potom za službu jeho a za to kupčenie, chtieci jemu odplatiti, čelednost a obcovanie s ním vezme a ve spolek, smilnú žádostí jsúce hnutí, najprvé tajně hriechy spolu páchašta, potom pak zjevně, zvolí³ jeho sobě za muže a peněz dosti dala jemu, aby jimi kupčil. A když jest až do té chvíle chudý a mizerný život vedl, velmi brzo a šťastně velikého statku došel jest. V tom se před svýma očima a u sebe pozdvihl v pýchu, mysle vždy, kterak by nad těmi lidmi, kteříž krále nemají, mohl panovati a od nich za někoho velikého a znamenitého jměn býti. I sebral najprvé lidi chudé, otroky, lúpežníky, zloděje, morděře, vypovědence i rozličné zlé lidi, aby jich pomocí mohl sobě dobytí jména velikého a zboží a aby se jeho všickni báli. A když jest takových zlých lidí, synův Beliálových, množství veliké sebral, kázal jest jim a k své vůli připravoval tak, jakož napřed pověděno jest, lahodnými a pochlebnými i lživými řečmi. Potom také s bázní a s hrózú posielal častokrát z nich mnohé na cesty, kudyž kupci z Azie s kupectvím jezdili, aby bez milosrdenstvie je lapali a statky jim brali. A kteříž by se bránili, aby je všecky zbili. O sobě sám pak pravieše, že jest prorok veliký, na tento svět od Boha posla^{95v}ný k opravení stanuov lidských a k vydání zákonuov nových. A lidé hlupí a sprostní, majíce za to i věriechu jemu, v tom následováchu i poslúcháchu. I poslal jest jednu chvíli své některé, aby kupce zlúpili a jemu kořist přinesli. I učinili tak, ale jeden mocný člověk, vypraviv se po nich, odehnal jest je od kořisti a oni sotně utekli. Druhú chvíli poslal jich LX, aby oslův a velblůdův s kupectvím přivedli. Ti kupci tak se byli opatřili, že tajnú stráž na ně měli, kteřížto z stáže udeřili na Machometovy lidi a je všecky zbili, že i jeden z nich k svému pánu se zase nevrátil, neb jim škodili prvé velmi. Toho jest prorok tento křivý nemohl věděti, aby své v tom opatřil a vystříehl. Protož hubení Saracénové lživě pravie a vyznávají, že by Machomet byl prorok od najvyššieho Boha poslaný, poněvadž se jest příhod budúcích nemohl vystřieci a své ostřieci od zlého, nebo i sám jednu z boje utekl s škodú velikú. A tvář jemu byla přesečena a zubův niekoľko vysečeno, neb jest chtěl lidi k své vůli pripravovati. A tu jest sobě i svým pomoci nemohl. V noci také mnohým lidem škodil těm, kteříž se jeho nechťeli nádržeti a po jeho vůli činiti a živi býti. A každého kázal zabiti, ktož jeho nechťel poslúchati, a zvláště byl spadl svú neláskú na Židy. Mnohokrát Machometovi služebníci do vsí a do městček upadli sú jeho kázáním a muže i ženy i děti zbili. Tak kázal, aby se ho všickni báli. Častokrát také jeho zbiti bývali od těch, jimž sú škodili, ale on pravil jest, aby se zabítie a smrti neliknovali, tvrdě to, že jest Buoh každému cíl položil, jenž

² Abdimeneph

³ zvolij (!)

pominúti nemuož, nikoli kdy a kterak kto má umrieť, a i kterak lživými a chytrými řečmi hubení Saracénové sú oslepeni a zklamáni, kteříž pravie, by Machomet nade všetky jiné proroky měl duch prorocký. A pravie, že jest mieval vždycky božie anjely při sobě, jenž jeho ostríehali sú. Pravie také Saracénové, že prvé, než jest Buoh nebe a zemi stvořil, na počátku jméno Machometovo již jest stálo před obličejem božím. A jiní pravie, by Machomet nebyl ani nebe bylo by stvořeno, ani by země byla, ani pekla, ani ráje, avšak týž Machomet u viere své v pohádkách, kteréž jest s křesťany mieval, častokrát byl jest i s svými haněn a uhádán. Proto vymlouváše se tiem, že nenie poslán od Boha, aby divy činil, ale proto poslán jest, aby zákony dané skrze Mojžieše a Krista vykládal. A ktož by zle rozuměli těm příkázáním, kteréž sú oni vydali, aby je zpravil a naučil a opravil. A ktož by jeho nechtěli příkazanie přijeti a opravit, ten každý aby byl zabit bez prodlenie. A ktož by pohrdali zákonem jeho, proti těm aby boj zdvihl a přemohúce aby zbili a ženy jich a děti u věčnú službu podrobili a jeho viery nepřátelóm ižádných slibuov ani viery nedrželi, než je klamali, jakž by koli uměli a mohli.

O diviech Machometových

A kterakž koli on sám pravil jest, že jest pro činěnie divuov neposlán, však Saracénové oslepením očí vnitřních temností s velikú radostí divy jeho vypravují. A praví, že když jednu chvíli chodě utkal se s vlkem na cestě, Machomet proti tomu vlku zdvihl tři prsty. To vlk uzřev, boje se toho, hned pryč utekl. **96r** Také to tvrdie, že jest s ním jeden vuol mluvil a že by strom fíkový k rozkázaní⁴ jeho dolův se sklonil až k zemi. Také pravie Saracénové, že jest měsíc k Machometovi dolův s nebe sstúpil a že by jej v lóně svém choval a na mnoho stránek rozdělil. A potom že by jej zase spojil a pustil od sebe i odjide do nebe. Pravie také a tvrdie, že když mu jednu chvíli byl jed dán v beraním mase, beran k němu promluvil a řka: „Mámť v sobě jed, viz, aby mne nejedl a v krmi mne nepožíval.“ A tovariš jeho, kterýž s ním stolěše, jedl jest to maso beranie i umřel jest od jedu. Tak Saracénové lží o něm. Potom pak po osmnácti letech súdem božím spravedlivým Machomet jest poražen padúcí nemocí, a tak častokrát, těžce padaje na zemi, usnul jest a pěny z ust jeho běžaly. Žena pak jeho pro mrzkost neduhu a pro stud a pro hanbu chtěla ho opustiti a od něho jíti, ale on před nie pravieše, že v tu chvíli anjel Gabriel s ním rozmlúvá o zákonu, kterýž by měl lidem vydati, a kterak by je měl učiti těm příkázáním, kteréž jemu anjel shuory v tu chvíli přinášie. A pravieše, že přítomnosti anjelovy tak tělesně sněsti nemuož, než že u vytržení ducha hlasu anjelského a řeči jeho poslouchá s pilností a ta příkazanie silně pamatuje a držie. Tak on pravieše. A žena sprostná a upriemá, nadějící se, že by tak bylo, což on pravie, věřila jest jemu a s ním v manželství zuostala.

O smilství Machometovu

Byl jest zajisté Machomet prieliš smilný nade všechny lidi na východ slunce a v tom se velmi chlubil, pravě, že z daru božieho přirozenú moc k plození má nad jiných osmdesát mužův. Protož jest sobě pojal tři ženy kromě děvek a konkubín, kteréž všechny pro neřádnú milost smilnú zavřel jest a zamekl tak, že nikdy nemohly vyjíti, ani žádný člověk kdy jich mohl viděti, ani k nim vjíti. A protož Saracénové i podnes mnozí v těch krajinách na východ slunce ten obyčej mají a zachovávají, že ženy své tak uzavierají, aby jich paprslek slunečný dojíti nemohl. A přátelé, kterakž koli blízcí, aby s nimi nikdy rozmlúvati nemohli. A panny také tak svú tvář některakými rúchami kryjí a své

⁴ T: rozkazanie (!)

ruce a šíji, že mnohokrát udá se ji někomu viděti, avšak tváří jejie neopatří a nepozná, jeliž ji mieti bude. A když se jest Machomet na kterou svú ženu rozhněval a přísáhl, že k nie nechce za mesiec přijíti, nikdy toho nezdržal, ale pro svú chlípú, přestúpě přísahu, došel jest jie a nezdržal se před časem zapřísežným, a proto od cizích žen se nezdržal, ale všecy napořád, kteréž mu se zalíbily, cizoložstvem zprznil jest. A když pro svú mrzkost pomlúván byl zvláště od tovaryšov bludu jeho, že i také kázanie jeho pro jeho nečistotu a nestydatost od mnohých v potupu bylo dáno a v pohrdanie, aniž jeho kázanie již poslúchati chtěli, on k své výmluvě a pro ukročení lidu, jenž ho v tom pomlúváše, ohlásil jest a vydal zákon o cizoložných a o cizoložnicích, kterýž do dnešního dne Saracénové pevně zachovávají a držíe, kterak takoví mají trpěti, totiž aby žena každá cizoložnice od muže svého byla zabita. Toliko samému poselství po Gabrielovi anjelu s nebe přišlo jest, že jemu to pójčeno, aby mohl k cizím ženám přistúpiti proto, aby proroky a syny k chvále boží rozplozoval a rodil. **96v** Měl jest pak Machomet jednoho služebníka, kterýžto přikázal ženě své, aby se chovala a kryla pána svého Machometa a s ním aby nerozmlúvala. Ale ženě, ktož co zapovědě, těžce se zdrží a zachová, neb tato přes záповěd muže⁵ svého, některú chvíli uhlédavši, rozmlúvala jest s Machometem. A on, muž její, rozhněvav se proto, i zahnal ji od sebe, ale on, Machomet, zahnanú přijal jest a mezi svými choval jest. A boje se, aby pro cizoložstvo⁶ nebyl kárán a posmieván, smyslil sobě jednu lest a lež, pravě, že mu list poslán od Boha, aby lidu prohlásil zákon takový: jest li, že kto ženu svú zažene a jiný ji kto bude chtieti pojieti, taková žena buď⁷ toho, ktož jest ji přijal. Ten mezi Saracény podnes zachovávají, pakli by žena od svého muže nemohla shledána býti cizoložnicí a ve zlém domnění a muž pro nečistotu její aneb pro některú jinú příčinu zahnal by ji a pustil by ji od sebe, potom, jsa želením hnut, zase by ji k loži povolal, taková žena jinak k muži svému nemá se navrátiti, jediné leč by prvé takovúto hanbú pohaněna byla, aby před očima muže svého s cizím mužem hříechu se dopustila. A tak skrze to poškrvňenie mizerně a biedně lidé súdí, že se jest zčistila z narčenie a domnění zlého a že jest hodna navrátiti se k muži svému. Tak nestydatý pes a kanec nečistý v žádostech svých smilných byl jest zažžen, že i jiným k zlému užívání žen svých naučenie jest vydal, nebo on v svých knihách, kteréž slovú Alkoranus, položil jest a napsal takto: Ktož máte ženy a děvky, je k své vuoli a k obyčejí, jakémuž chcete, připravujte. Pro kterýžto řeč ohavnú a nestydatú hned za živa byl měl upálen býti, neb tím slovem skrytě mienil uvéstí a uvedl jest hříech sodomský proti přirození. A protož Saracénové, netoliko by sobě zle vážili oboje pokolenie, ale tak sú chlípú poraženi, že sú učiněni jako kuon a mezek, v nichžto rozumu nenie, neb pravie, že obecné věci k své vuoli mohú svobodně užívati a býti. Takž tehdy o tomto ohavném a najhorším životu Machometovu dosti buď pověděno, neb malé věci z velikých a veliké z malých sú pověděny.

Bude praveno o nešlechtném zákonu Machometovu

Jeden den, když se jest bral z jednoho města řečeného Meta⁸, v němž nynie ještě i dnes leží a jehož svedení Saracénové tu se klanějí, našel jest velblúda cizieho, a vzem jej s svými tovariši, přišel k tomu městu Meta i vydával jest sám o sobě svědectvie, pravě se býti prorokem poslaným od Boha pro spasenie lidské. Měšťané toho města nechťeli jemu v tom věřiti, ale jeho v tom jakožto falešníka a lotra a zloděje vyhnali. I bral se jest přeč s svými tovariši jsa pohaněn a vyhnal z toho města i

⁵ T: muze (!)

⁶ T: cxyzoloftwo (!)

⁷ T: bud (!)

⁸ Matham, var. Mecha, Matha, sr. HistO 120

prošel do jiného města i s svými, v němžto byli odpolu Židé a pohané, ješto se modlám klaněli, hlupí a neučení, ješto řiedko nebo nikdy pravdy kázati neslyšeli. A vida je, chudé lidi a sprostné, k svedení snadné, ustavil jest v tom městě některaký chrám, v němžto učenie svá a vymyšlenie marná a falešná vydával a kázal, učiniv se prorokem. A poněvadž on Machomet byl jest veliké diábelské osidlo a propast hluboká zatracenie, byl jest púhým laikem, a ne literátem, i opatřil jest sobě, nepřítel křesťanského zákona, jsa tisíc řemesl řemeslník, tovařišov a pomocníkóv množství⁹ veliké, aby skr^{97r}ze ně jako skrže nástroje bludy své mohl vésti, jenž by časem jemu radili a jej učili. Mezi tiem jeden člověk, kacieř, apostata, totiž poběhlec od svého zákona jménem Sergius¹⁰, jsa v Římě přemožen i shledán v kacieřství i konečně potupen a odsúzen za kacieře a svazky kletby zavázán od sboru obecného, ten utekl jest do krajin arabských, žádaje se mstíti nad křesťany, kterým by koli obyčejem mohl a uměl. A když jest našel Machometa, jenž již mějše některaké povýšenie v lidu a lidé mějjechu jeho za proroka velikého, nádržel se jest ten jistý Sergius jeho. Jmějše také Machomet Žida jednoho, kterýžto přidržel se Machometa. S těma dvěma, s Sergiem a s Židem, často se Machomet radil, aby jakož Mojžieš a Kristus vydali sú zákony lidem, Mojžieš Židóm a Kristus křesťanóm. A skrže to vydanie jsú v lidu za veliké a znamenité jmění ode všeho téměř lidu. Též aby on zákony lidu vydal a tudy aby jména velikého dobyl a za nejvyššieho jměn byl od lidu, nebo většie díel lida jeho modlám sú se klaněli. A ti jistí rádce, Žid a Sergius, radili sú jemu k tomu, aby zákon lidem vydal, jenž by se nesjednal s zákonem Mojžiešovým ani Kristovým, a tak Machomet ponucením jich chtě, aby zákon jeho většie moci byl, některé věci z Starého zákona k svým vymyšleným nálezkóm vydal jest, kteréžto sám jest z srdce svého diábelským vnuknutím vymyslíl. A protož Saracénové vedlé židovského zákona a řádu se obřezují, masa svinského nejedie, duvodiece tiem, že jest Machometus pravil, že se jest svině narodila po potopě z hnoje velblúdového, a tak poněvadž se jest narodila a posla z nečistého, od čistého lidu nemá jedena býti. Takéž i ryb, kteréž na sobě lupin nemají, vedlé obyčeje židovského Saracénové nejedie. V tom pak s křesťany se sjednávají, že věrie v jednoho Boha všemohúcieho, všech věcí stvořitele, ale Trojice svaté nepřijímají a vieru naši v posměch mají, jako bychom se třem bohóm modlili a klaněli. Také tomu nevěrie, by Syn božie rodil se od otce od věčnosti, než toliko tělesně přijímají, nebo tělo a krev, to jim zjevilo, a nic Otec náš, jenž jest v nebesiech. Mnohokrát také Machomet pravdu s křivdú smiesil jest, nebo pravil jest, že Mojžieš byl jest veliký prorok, ale Kristus větší nad něho byl jest i svrchovaný prorok nad jiné proroky před časy z Panny Marie narozený, kteráž před porodem pannú jest byla a v porodu i po porodu najsvětější žena. A že počat jest mocí boží¹¹ bez mužského semene. Potom pak praví jeho býti púhého člověka, směšuje jed, to jest pravdu s křivdú, jakož i jiní prorokové nebyli sú bohové, ale lidé púzí, nevěda ani, co rozuměje o tajemství kříže božieho. Chrám také boží¹², kterýž jest slul Šalomúnóv, v němžto Panna Maria a Jozef s Pánem Kristem odpočívala, jdúce do Ejipta, s velikú poctivostí mají. A kostely Matky božie na mnohých miestech ctie. Keř ten, kdež se jest Pán Buoh Mojžiešovi ukázal v ohni, a miesto u hory Sinaj, kdežto jest rozmlúval Pán Buoh s Mojžiešem, velmi ctie. Ale kříži Pána Jezukrista a umučení a hrobu se posmievali, praviece, že by to bylo nepodobné, by tak veliký prorok tak ohavnú smrt trpěl, a moha ujíti toho, aby neušel. Saracénové také se Židóm velmi protivie a je mají v nenávisti, že tak svatého proroka Pána Krista nechťeli sú přijieti a že sú jemu tak mnoho protivensství či^{97v}nili. A zvláště pak proto, že Machometus v svém Alkoraně na ně žaluje, že sú tvrdé šíje a srdce neobřezaného a že sú

⁹ T: množftwij (!)

¹⁰ Sosius

¹¹ T: božie (!)

¹² T: božie (!)

jeho prikázanie nechťeli prijíeti. Ale o kresťanoch pravie, že sú viac milostivejší nežli Židé a že sú jeho reči poslúchali a plakali a nazývajú kresťany ľudí pod zákonom ako i Židy. A tak Machomet jest pohanen v svom traktátu, neb jednak praví, že ľudia pod zákonom môžu spasení býti, jednak že všickni zatracení budú kromě Saracénův, kterakoli hříšní by byli, činite¹³ cožkoli najhořšieho, spasení budou k prosbě Machometově, neb je v ničemž neoslýší. Ale že sú Saracénové slyšeli, že jest svatý Jan Křtitel křtil Pána Jezukrista u vodě, protož jeho u veliké poctivosti mají a místo křtu po všech nepřezních a hříšiech, kteréž by koli činili a zvláště jdouce do modlitebnice, tělo své prostú vodú často obmývají a tudy domnievají se, že ode všech svých nečistot očistěni budou. Také častokrát dopuštějí syny své kněžím křesťanským křtiti, ižádné jiné naděje ve křtu nepokládajíce, jedině synové jich aby tím déle živi byli od nemoci, aby se tím lehčeji a spíše zhojili. Přijali sú také Saracénové patery knihy Mojžíšovy i proroky všecky i apoštoly, kteříž sú s Kristem mluvili a obcovali, žaltář také i všecko z Starého zákona drží obyčejem židovským k literě anebo druhdy i zle písma vykládajíce. Čtenie také Pána Krista čtú, ale nerozumějí, že sú pravé věci i apoštolé, kteříž sú s ním obcovali, kteréž Machometus nazývá v svých knihách albis induti, totiž v bílé rúcho oblečení. Ale těch všech svatých, kteříž sú na zemi s Kristem nechodili, nepřijímají, ale je za falešníky mají a za neumělé. Ale zle vykládají pravdy Čtenie svatého, a protož jimi i jich všemi knihami hrdají, ni i svatému Pavlu i těm všem, kdož sú po něm rozličné knihy psali, nevěří tomu a rúhají se jeho knihám, v ošklivost je majíce. A když písma některá z Starého zákona i z Nového anebo apoštolská jich zákonu zdají se odporná a jim přivedena budou, jiného k tomu odpověděti nemohú, než že sú sfalšovány od falešníkův knihy naše a jsú porušeny, praviece, že jest druhde ujata a druhde k vůli přidáno. Ale ta jich poslední odpověď, neb by tím každý nedouk mohl a chtěl dobytí, což by jemu pravého bylo dovedeno. Duodod toho tento, že světi, kteříž sú po časech Pána Jezukrista byli, ti sú též divy činili jako on a někteří větší jeho moci. A což sú ti psali, to sú z jeho psali z Nového i z Starého zákona, poklady vydávající nové i staré. Ale že zjevná věc jest, že svatá čtenie i jiné knihy apoštolské i jiná volumina zákona křesťanského v rozličných zemích a krajinách rozličných jazykův od rozličných také písařův a skladatelův v rozličných časech psány sú jednosvorně beze všie odporosti rozumu a ode všeho pokolenie lidského, až do časův našich jsú přijaty časy svými, z jichžto svorného zjednání zjevný duodod jest, že nemohú nikoli takové knihy křesťanské falešníkův býti, jenž sú od sebe přeliš dalecí a rozličných jazykův a v rozličných místech. A mohli se všickni v jeden úmysl písem svatých sjednati a srovnati, jenž nikoli býti nemůže. Ale toto spíše muož býti, že nebožátka Saracénové, napřed jsouce od svého mistra a svuodce zklamáni a podvedeni, i jsú zemskými žádostmi obvá^{98r}záni milující zboží, tělesnými žádostmi osidláni milující ženy, obyčejí života převráceného zapleteni, chudobu Kristovu, opomietající život křesťanský přeliš úzký¹⁴ a těžký, domnievající býti jho Pána Krista sládlé a chutné a utěšené za ukrutné a ostré majíce. A tato jest byla největší příčina, že sú svého svuodce učenie a ustavenie i vydání lidé přijali více nežli kterého na světě arcikacieře, že zákon Kristův lakomství a zboží velí netbati, žádostí tělesných utěkati¹⁵, rozkoši těla a zlá hnutí v sobě utiskati a ji za nepřátely duše mieti, pečlivost přelišnú opustiti. Tělo duši prikazuje podrobiti, zemským ziskům se nepřichýliti, čistotu milovati, všemi zemskými věcmi pro nebeské pohrdati, skrovnost v jiedle a v pití zachovati, nepřátely milovati, zlého za zlé nižádnému¹⁶ nenavracovati, za své hance modliti se a mnoho jiných takových ctností velí se přidržeti, kteréžto všecky, ačkoli lidem tělesným

¹³ T: činte (!)

¹⁴ T: vzkzy (!)

¹⁵ T: vtekati (!)

¹⁶ T: nizadnemu (!)

zdají se těžké a nemožné, Bohu pak všemohúcemu moc k zachování dáti člověku velmi jest snadné, neb kteréž milost božie predejde tak, že ji sobě zalíbie, netoliko snadné, ale s některakú žádostí a zvláštním kocháním a chutí všecky věci naplnie a zachovají rozkoši tělesné a zisky časné a štěstie tohoto světa za budúcie blahoslavenstvie mají, že tomu nic nepřekážejí libosti a rozkoši tělesné. A proto obyčejem tělesným, hovadsky po žádostech tělesných odšedše a v blátě smrdutém uvázše, poddali sú se biedným hnutím tělesným a mají za to, že sobě tiem blahoslavenství dobývají, když sebe k hriechóm popúzejí. A z toho stalo se jest, že v krajinách na východ slunce v teplých krajinách lidé hovadní a smilní, jimžto ostrost zákona křesťanského zdá se býti nesnesitedlná a cesta úzká, kteráž vede do nebe k životu věčnému, snadně velmi nalézají cestu širokú, kteráž k smrti vede. A rozmohli sú se nad počet, nebo sú takoví tělesnými žádostmi a libostmi osidláni. Takž pak mužie světí, častokrát jsúce hnutí horlivú spravedlností a zapálení milováním božským, zasazovali sú se proti kacieřóm hádaním a kázáním, písmem i rozumem duovodným jim duovodíce, i vytrhali sú častokrát duše lidské z hrdla Šatanova. Ale tento Machomet, člověk zatracenie, k žalosti krivdy šibalstva svého a za najpevnější dóvod faleš svého rozkázal, aby kazateluo v křesťanských a těch, kteří by se s nimi hádati chtěli o jich zákon a o vieru, nikoli nedopúšťeli, než ktož by koli odporen byl zákonu od něho vydanému, aby byl zabit a zařezán. Též také kto by toho přel, by on prorokem nebyl, aby zabit byl ihned, neb jest často říkal svým posluchačóm takto: „Vizte, abyšte zklamáni nebyli, ižádnyť jest prorok nebyl, komu by lid jeho a národ lži nepřipisoval. A protož neroďte¹⁷ věřiti, cožť lidé o mně pravie. Bojímť se, když umru, žeť lid muoj o mně lži praviti bude a faleš mi připisovati. Neroďte¹⁸ utračóm věřiti, ale toliko tiem více věřte, kteréž v knihách zákona naleznete, kdyžť vám vydám. Pakliť kto bude odpierati a posmievati se, zabíte.

Leže Machometus, jsa sám člověk smilný a mnoho měl žen a kuběn, puojčil jest to Saracénóm a kázal jest to na svém kázání a zákon prohlásil, aby každý mohl žen tolik mieti, koliko by mohl potrebu dáti a s nimi mohl ploditi. A proto Saracénové i podnes každý má z nich tři **98v** neb čtyři ženy svobodné, a nic více, kteréž svobodné slovú. Kuběn pak a těch, kteréž kúpie, co chtie, to mají, a kolikož potrebu muož dáti. A ten mezi nimi za najnábožnějšího jest, kterýž najvíce muož žen obtiežiti. A synóm od kuběn tak dobrý a rovný díel ostaví zbožie a dědictvie¹⁹, jako i od svobodné vedlé vuole své. A mnohokrát syny opustiece od svobodných synóm od kuběn, kteréž více milují, porúcejí. Zvláště lidé urození, královští z svých svobodných dědice dělají, své náměstky. A také často se přiházie, že mocnější Saracénov od křesťanek bývají synové, přátelé naši, a křesťanóm v jich zemiech obývajícím i přichozím, ješto tam na pút jdú, milostivější bývají a dobrotivost okazují. Ale Machomet, ten jest lítost okázal nad ženami pro svú chlípnost a smilnost, protož prohlásil jest, kteráž by koli děvka kúpená počala s Saracénem, aby hned byla svobodná. A když by se plod narodil, kteréhož by koli zákonu byla, aby byla prosta a mohla otjiti, kam chce, tak však, aby plod břicha jie nenásledoval, ale s otcem zuostal a zákon nepřerušitedlně zachoval. Také Machometus jest pohany modláře k svému šibalstvu svým falešným učením táhl a také i křesťany. A aby snáze mohl přitáhnúti křesťany, některé divy Pána Jezukrista v svých knihách, jenž Alkoranus slovú, položil jest. A zvláště kteréž jest Pán Kristus v svém dětinstvě činil, jichž jest cierkev svatá nepřijela ani ve čtení sú položeny. A pravie, že Kristus dietětem jsa byl stvořil z hlíny tři ptáčky a pustil je, aby přeč letěli, a jiné jeho divy tu pokládá. A o těch, kteříž jsú ve čtení psáni, mlčí a nižádné zmienky o všem nečiní.

¹⁷ T: nerodte (!)

¹⁸ T: Nerodte (!)

¹⁹ T: died cztwie (!)

A aby některými poctivými věcmi své falešné a převrácené umění přikryl, aby ovšem ve všech věcech podezřien nebyl Alkoran, i přimyslí jest to dobré, že jest velmi chválil almužny a modlitby i velebil. Ale nade všecko prikazoval jest pilně, aby zákona od něho vydaného silně a statečně bránili a hájili až²⁰ do vylití krve a až do smrti. A bojovati proto radil a učil, nebo pravieše, aby se smrti nic nebáli proto, že jest Buoh každému jeho konec a smrt uložil, kterýž pominúti nikoli nemuož, aniž jeho člověk muož sobě předložit ani pominúti. A že křesťané, když se modlé a klanějí, obracují se tváří na východ slunce, jakož i kostely své tak stavějí a kuorem obracují na východ slunce, Židé se pak klanějí na západ slunce, Machometus, aby nižádný z těch následovník nebyl a aby jeho ustavení zvláštním vyzdvižením a novým obyčejem bylo vyzdviženo a převýšeno, ustavil jest, aby se klaněli a modlili na poledne. Oni také Saracénové nižádných desátkův neplatí ani kterých obětí činí ani kterých požehnání a dobrořečení při svém manželstvu mievají, než tak se skládají. Než toto činí na každú noc: na vysokém místě káže provolati, že jest svatý a spravedlivý zákon a že on, Machomet, jest prorok od Boha poslaný. Toho všickni poslouchají. Jiní pak všickni odpovědúc dějí, že jest to tak, což on volá, a za to mají i tomu věrie, že jest to dosti k spasení. Znamenají také, že Židé první den v témdni světie a otpočívají ode všeho svého diela, **99r** totiž v sobotu, a křesťané že v neděli světie na památku vzkříšenie božieho. On pak Machomet, aby se s žádným z těch nesrovnal, ale rozdelen byl v tom, v pátek ustavil jest, aby na každý den slavně té bohyni, jenž slóve Venus a vládne smilstvem, podlé obyčeje a výkladu pohanského. Také jest ustavil puost jednu v rok celý měsíc, kterýž my nazýváme puost pohanský. A postie se celý den, nic nejedúc ani pijíc, než v noci kolikrát chtie, tolikrát jedie a pijí, od nižádných se rozkoší nezdržují. A přes celú noc jako hovada rozličnými krměmi břicho své naplňují až do zachutnění a vyvrátenie. A tak což sú ve dne obmeškali, to v noci nahrazují. Vína však ve dni postniem nenie jim slušné píti a jiné také dni větší diel lidu saracénskeho nepijí a vzdržují se. A mají ty lidi za nábožnějšie. Machomet jest velmi jiným víno tupil a bránil píti proto, že sú byli lidé prieliš obžerní a opilí a nemohl jich od toho odvésti, aby se neopijeli, a tak opijíce se častokrát se v blátě káleli a po ulicích městských s trubači a s pišci chodie a vadie se vespolek i zabíjejí. A chtě je Machomet od toho odvésti, víno jim na čas zapověděl. Ale že obyčej smilnění mají Bohu za vzácny a za vděčný, ve dnech póstových najviece se a najčastěji s ženami svými a s kuběnými se směšují a hřešie, nebo aby chlípnost svú naplnili, nebo proto, aby synův viece k obraně zákona svého rozplodili. A jakož z Písma svatého a z božského²¹ shledává se, že dvě městě jsta od sebe rozdelené a sobě odporne, jedno božie a druhé diábelské, jedno nazváno Jeruzalém a druhé Babylon, takéž Machomet kázal jest, že jsta dvě městě zde na cestě svaté, totiž Mecha²² a Jeruzalém, a dvě proklaté a hřešné, totiž Řím a Antiochia. A protož Saracénové častokrát ne jedno do toho města, jenž slóve Mecha, kdež Machometovo tělo leží, na pút chodie, ale také i do Jeruzaléma i v ty časy, když sú křesťané Jeruzalém drželi. A z dalekých vlastí pohanských chodie a putují, a to k hrobu Pána našeho Jezukrista, kterýž oni skálú nebo jeskyni nazývají a chrámem Šalomúnovým, a tu aby oběti své a modlitby obětovali. Ale že tělesný a hovadný lid, jenž o duchovních věcech nic nevie ani zná, najsnáze tělesnými věcmi pohnut bývá, aby ničemu neznámému a nepodobnému uvěřil, protož tento mistr bludův Machomet kázal jim a pravil, že ti všickni, ktož jemu budú věriti, po vzkříšení těl budú v ráji a v rozkoši a budú mieti velmi krásné panny a ženy a nevěsty s velikýma a krásnýma očima, z nichžto ploditi budú, cožkoli požádá kterakžkoli. Pán náš Kristus proti tomu praví, že po vzkříšení nebudou se vdávati ani pojímati, ale budú všickni jako anjelé boží. A opět die: „Toto jest

²⁰ T: az (!)

²¹ T: božského (!)

²² Metham; rkp NK XIX B 26 167r

život věčný, aby poznalitě samého a pravého Boha a kteréhož si poslal Jezukrista. Zpět tento zvláštní Antikristus praví, abyšte jedli a pili krmě, kteréžkoli chtieti budete, a cožkoli požádáte, ihned vám s nebes posláno bude. A ve všech rozkošech²³ se kochati budete a nižádný vás neurazí ani kto uškodí ani vás čím zamutí. Přidal jest tento svódce, že v ráji jsú tři potokové plovúci stredem, mlékem a vínem najlepším a najušlechtilejším, kterýchžto potokuov všickni k své vuoli a k svému utěšení rozkošně a vesele budou užívati. A že tu uzříe anjely krásné **99v** s velikýma očima tak, že jedno oko bude od druhého vzdáli, jako by mohl jednoho dne cestú jíti. A mnohé jiné věci bláznivé a k smiechu podobné tento Machomet jest mluvil a kázal, kteréžto z žádných knih nesebral ani se kdy učil literám, ale osly a velblúdy zmládi pásł, jakož napřed dotčeno jest. A mnozí Saracénové, ktož se uče obecnému učení latinskému sedmeru, kteříž čtú knihy mudrców, ti se posmievajú učením mistra svého, ale života jeho následují pro žádost tělesných rozkoší a pro bázeň jiných Saracénów, kteříž zákon Machometuov ctie a držíe, ačkoli nadarmo a s velikým hříchem. Když jest byl Machomet v osmdesáti letech, tak ten hříšný život veda, jako již jest pověděno, a porozuměl sám na sobě, že má od jedu umřieti, svolav své přátely a ty, komuž on najviece věřil, řekl jest jim: „Když mne mrtva uzříte, nerod'te²⁴ pochovávatí těla mého, nebt' zajisté viem, že tělo mé bude po třech dnech do nebe vzato a doneseno.“ Takž tehdy, když jest život nehodný hodnú smrtí dokonál, že jest umřel, učedlníci a tovařišie jeho nechali jeho státi nepochovaného. A netoliko za tři dni, jakož on rozkázal, ale přes dvanáctce dní chovali sú jeho očekávájice, zdali by tělo jeho do nebe vzato bylo. A srozuměvše, že ty řeči mistra jich jsú křivé a nepravé a že se jest tak vskutku nestalo, jakož jest on pravil, když již smrad nesnesitedlný od mrchy těla jeho byl jest, nemohúce trpěti, neumyvše těla jeho pro smrad, ale což sú najspieše mohli, tak sú je brzo zahrabali a schovali. A kteříž sú z nich múdrejší a rozumější byli a shledavše to, že se jest tak vskutku nestalo, jakož jest on pravil, všecky řeči jeho měli sú za falešné a nepravé a od jeho zákona odstúpili sú. A když sú jiní uzřeli vidúce, že tito múdří od jeho zákona odstúpajú, příkladem jich také sú chtěli odstúpiti. Ale přátelé jeho a tovařiši²⁵ jeho, kteříž sú prvé za něho u veliké poctivosti byli od lidí a pod jeho zákonem měli zisky nemalé, počeli sú mnohými řečmi lahodnými a sliby i rozličnými obyčejí lid sprostný táhnúti k zákonu Machometovu a k jeho šibalstvu úmysly lidské nachylovati. A tak jednoho z učedlníkův Machometových miesto něho vyvolili jménem Kalisus²⁶, aby byl náměstkem a dědicem Machometovým a kněžstvie²⁷ jeho aby držal. Ten Kalisus dosáhl duostojenstvie a moci Machometovy i počal jest díel řečmi lahodnými a díel hrózami lidi k sobě volati, táhnúti a množstvie²⁸ lidu k sobě shromažďovati. Jeden pak tovařiš Machometuov jménem Achili, závistí jsa hnut proti témuž Kalisovi, světského duostojenstvie žádost velikú v srdci maje, obyčejí, kterýmiž koli mohl, posadil se jest s velikým hněvem proti Kalisovi bojuje s ním, aniž je přestal, až jest jeho utiskl s kněžstvie²⁹. Jeden pak strýčenec Machometuov jménem Hali když jest obdržal kněžstvie³⁰, počal jest se velmi búřiti a hněvati proto, že by byl náměstek Machometuov, pravě se býti větší a duostojnější a vyšší prorok, nežli jest byl Machomet, a že by Buoh s ním čelednější rozmlúval nežli s Machometem. A tak chtěl, aby jeho všickni za toho měli. Takž tehdy, když jest vládl s svými, ktož sú jemu toho pomáhali, zákonu Machometovu velmi jest utrhal a mnohé zlořečenstvie proti němu

²³ lze interpretovat i rozkošech

²⁴ T: nerodte (!)

²⁵ T: towařilij (!)

²⁶ m. kalifa omylem tiskaře (překladatale?) patrně považováno za vlastní jméno, sr. caliphus HistO 142

²⁷ T: knieztwie (!)

²⁸ T: množtwie (!)

²⁹ T: knieztwie (!)

³⁰ T: knieztwie (!)

jest vydával, kázal jest **100r** a učil i s svými. Ti pak, kteříž sú zákon Machometův držeti chtěli, ustavili sú sobě na východ slunce Kalisa Blanducenského³¹, kterýžto v také poctivosti od svých byl jest jměn, že ižádný, kterakkoli urozený nebo mocný a bohatý, žoldánem nemohl slúti, leč z příkázanie a z moci toho jistého Kalisa. A všickni jeho poddaní tak králi jakožto jiní, k nohám jeho padající na zemi, nohy jeho poctivě celovali sú. Náměstci pak dřieve řečeného Hali proti tomu Kalisovi, kterýž byl na východ slunce stolicí svú postavil a zvedl v zemi ejiptské, jenž bohatstvím velikým téměř všickni hojnějie a v rozkoších oplývají. A tak mezi Ejipskými a těmi lidmi na vzchod slunce bylo jest veliké roztrženie a závist neukojená. A v zákoně nesvornost a odpornost a rozdělenie tak, že lid saracénský byl se na dvě straně rozdělil, nebo jeden díel lidu přidržal se³² Hali a jeho náměstkuov, druhý pak díel větší svoloval zákonu Machometovu. A když pak žoldán pod pánem svým Kalisem nadepsaným země ejipské dosáhl jeho pomocí, boje se Kalisa, že by do něho zlé domněnie měl, jako by k němu zřenie neměl jakožto k svému pánu, zdvihl se jest týž žoldán k Kalisovi, pánu svému, jako by chtěl hodnú a dlužnú poctivost učiniti. V tom palcát železný³³, kterýž v své ruce za obyčej mějieše, měl jest při sobě skrytě a přistúpiv k němu i porazil jeho tiem palcátem. A zabil jej a všechny jeho syny a přátely zjímá jest a u věčné vězenie dal je. A tak žoldán baltatenský³⁴ sám obdržal jest cesařstvie³⁵ a duostojenstvie i v Ejiptě, i na východ slunce v těch zemích. A tak žoldán připudil jest Ejiptské, aby jeho všickni jednostajně poslúchali a nižádného jiného jedině Kalisa aby nesměli ustaviti ani jiných obyčeuov a řáduov při službě božie mieti, než jako na vzchod slunce lidé zachovávají. A protož to knieže saracénské, kterýž jest na vzchod slunce, jest najmocnější nade všemi Saracény, jenž jest stolice a duostojenstvie svého královstvie postavil v městě Marety³⁶, jenž někdy slulo Kartágo. A rozšířil své královstvie netoliko v Múřenínech, ale v Africe až do Ispaní a v Ispaní nad některými panuje. A tak sám se kázal nazývati kalisa a potom sám se i své kázal nazývati mirammelli³⁷, to jest krále věřících se vykládá. A protož mezi Saracény na východ slunce obývajícími a mezi těmi na západ slunce veliké jest rozdělenie a jest křesťanóm velmi užitečné, nebo jedni druhým nechtie pomoci proti křesťanóm bojovati, poněvadž sú sami mezi sebou rozděleni. A v mnohých krajinách u nich jest zpusťlo. Proto velmi mnoho jest pohanuov modlosluženíkův a zvláště, kteříž obývají v zemích na puolnoci. A v krajinách krále dáckého i v jiných končinách, ješto sú zákona Machometova přijieti nechťeli, ale jím pohrdali sú a mocí jich nemohli připraviti Saracénové, ti od východu a od západu slunce, nebo přieliš dalecí sú jedni ot druhých. A protož někteří z těch, ještě starý zákon zachovávajíce, modly ctie, jim se klanějí modléce se. Jiní pak jako hovada, ani zákonu, ani kterého písma majíce, ale stromy, dřieve, hovada ctie, jim se klanějí a zvlá**100v**šťe, což se udá viděti náhodú, tomu se ten den modlé a klanějí. Někteří pak opět sú, ješto vyznávají, že svrchovaného Boha neznají, ale za to mají, že buoh neznámý některakými oběťmi a službami ukrocen bývá a ukojen. A proto maso, chléb a jiné oběti vysoko vzhuoru mecí ke cti toho, ktož bohem jest a na výsostech přebývá, a řkúce: „Toho buď oběť tato, jenž nade všemi jest a jenž svrchovaného božstvie³⁸ mezi všemi jinými drží kněžstvie³⁹.

³¹ Kalisa Blanducenského] caliphum Baldacensem

³² lze interpretovat i přidržal se

³³ T: zelezny (!)

³⁴ Baldacensis

³⁵ T: Cziefarzstwie (!)

³⁶ Maroch

³⁷ mirammomelin

³⁸ T: bozftwie (!)

³⁹ T: kniezftwie (!)

List, kterýž jest poslal král Abagarus Pánu Jezukristovi z Edissy, města svého, vyspán z těch knih, jenž slovú Ekleziastica ierarchia, a byl poslán po poslu do Jeruzaléma

„Abagarus¹, král Toparcha, syn Neamne, Ježíšovi, spasiteli a uzdraviteli dobrému, kterýž se jest zjevil v městech a v končinách jeruzalémských, zdravie vzkazuji. Slyšel sem o tobě a o tvém mnohém uzdravování rozličných neduživých beze všech lékařských mastí a beze všeho koření. Tyto věci činíš toliko slovy, že slepé, aby viděli, činíš, kulhavé, aby chodili, malomocné také čistíš, nečisté diábly a duchy vymietáš a ty, kteříž od dávných časův těžce nedužiechu, uzdravuješ a mrtvé křiesíš. A když sem tyto všecky věci o tobě slyšel, uložil sem v úmysle svém a v srdci jednomu ze dvého býti, nebo že si ty Buoh, jenž si s nebe sstúpil, nebo že si ty Syn boží, poněvadž to činíš. Protož prosil sem tebe a prosím, aby se ráčil ke mně vypraviti a neduh můj, v kterémž dávno pracuji, uzdraviti, nebo i to sem zvěděl, že Židé proti tobě repci a nepřejít² a úklady o tobě činie. A mám³ jedno město malé, ale poctivé, na němž oba dosti budema mieti.“

Odpověď

„Skrze⁴ Ananiáše běhúna Abagarovi, Toparcha králi z Edissy. Blahoslavený jsi, že si v mě uvěřil a neviděv mne, neb jest psáno o mně, že ti, kteříž vidě mě neuvěří v mě, a ti, kteříž nevidě, uvěří v mě. O tom pak, jakož mi píšeš, abych k tobě přišel, musím prvé všecky věci vyplniti, o kteréž sem poslán. A když vyplním, vrátím se k tomu, od koho sem poslán. Protož když přijat budu, pošlit⁵ k tobě někoho z učedníkův mých, ať by uzdravil neduh tvůj a život tobě dal a těm všem, kteříž s tebú jsú, i městu tvému, aby nižádný z protivníkův vašich nemohl vás nikdy přemoci.“ Potom pak Pán Ježíš, když jest vzat byl na nebe, poslal jest k němu Tadea apoštola, kterýž jest naplnil králi ty všecky věci, kteréž jest jemu slíbil náš Pán Ježíš Kristus na věky věkův požehnaný, amen. A tak konec.

Léta narozenie božieho MCCCCLXXXVIII skonává se Martimiany aneb, jakož někteří říekají, Římská kronika ten pátek před svatým Václavem a to v Starém Městě pražském.

¹ T: Bagarus (!)

² T: nepřegit (!)

³ T: mamt (!)

⁴ T: krze (!)

⁵ T: poſllit (!)

Ediční poznámka

Východiska, orientace a cíle edice

Prvotním cílem kritického edičního zpracování textu staročeské kroniky *Martimiani* bylo přinést materiál pro výzkum vedený z perspektivy lingvistické bohemistiky. Označení „kritická edice“ pak vnímáme v tomto smyslu: komparací staročeských textů se snažíme v první řadě poukázat na konkrétní, ale zobecnitelné jevy a tendence vývoje jazyka. I z tohoto důvodu nerekonstruujeme archetyp překladu.

Ke znění cizojazyčných předloh odkazujeme v textověkritickém komentáři výběrově, je-li to nezbytné pro interpretační zdůvodnění výsledku editace českého textu, uvedení argumentů pro relevanci popisu filiačních vztahů mezi jednotlivými staročeskými prameny nebo pro upozornění na věcnou chybu či poskytnutí encyklopedické informace.

Neregistrujeme ani všechna překladatelská (tím méně písarská) pochybení,¹ zvl. pokud výsledná podoba českého textu podle našeho názoru odhaluje vědomostní nebo hodnotový obzor Staročeňů. Řečeno slovy diachronní lexikografie – rekonstruujeme mentální obraz skutečnosti v mysli soudobého mluvčího (překladače, písáře, tiskaře), jak jej můžeme vyčíst z jeho jazykové reprezentace,² přičemž za součást tohoto obrazu považujeme i z dnešního pohledu věcné omyly a chyby.

Ediční zpracování

Text transkribujeme (transliteraci používáme pouze v poukazech na znění pramene u výrazů emendovaných, interpretačně nejednoznačných ap.).³ Jedním z důvodů tohoto přístupu je možnost zapojení editovaného textu do elektronických korpusovýchází,⁴ aby byl umožněn další výzkum např. pomocí kvantitativních nástrojů.

Při práci s českým jazykovým materiálem vycházíme z obecně přijímaných zásad, jimiž jsou *Směrnice pro vydávání starších českých textů* Jiřího Daňhelky.⁵ Přihlížíme však rovněž k nejnovějším materiálům, jak je proponuje *Metodika přípravy a zpracování elektronických edic starších českých textů*.⁶

Od obecně přijímaných zásad se v několika bodech odlišujeme jak v oblasti samé editace textu, tak co se týče formálního zpracování. Formálním zpracováním se odkláníme od zásady doporučované J. Daňhelkou, aby text nebyl rozbíjen odkazovými číslicemi nebo značkami.⁷ Naopak restituujeme formu známou ze starších nečtenářsky pojatých edic,⁸ které však mají svůj pendant i v pracích vzniklých v nedávné době.⁹ Pro textovou kritiku zaměřenou na výzkum jazykových jevů se ukazuje způsob provázání základního textu a různocnění

¹ Nezachycujeme např. rozdílně uváděné číselné údaje letopočtů, počtů, přídomků vladařů či papežů apod. Přímé předlohy našich pramenů nejsou známy a kritické edice předlohových textů, s nimiž pracujeme, nezachycují texty veškerých dostupných pramenů. Jelikož písaři při opisu číselných údajů byli značně náchylní k chybování, výpovědní hodnota těchto údajů by byla v našem pojetí minimální.

² V oblasti detailní komparatistické analýzy – jakkoli částečně byla již provedena – představuje naše práce východisko pro další bádání.

³ Eliminován je tak zvl. výzkum dobového pravopisu; pravopisný úzus pramenů však popisujeme výše v analytické části práce.

⁴ Především *Staročeské textové banky* (<http://vokabular.ujc.cas.cz/banka.aspx?idz=STB>).

⁵ Daňhelka 1985.

⁶ Černá – Lehečka 2016.

⁷ Daňhelka 1985, 291.

⁸ Např. Novák 1910, 1914, 1920.

⁹ Hadravová 2017.

uváděného v poznámkách pod čarou pomocí indexů vztažených ve své nepříznakové variantě k jednotlivému výrazu jako vhodný a účinný. Sám poznámkový aparát – obsahující informace jazykové i věcné – je pak připojen bezprostředně za oddíl odpovídající kapitole základního textu.

Základní text, variantní texty

Pro ediční zpracování volíme za základní text prvotisku, neboť jednak se jedná o jediný pramen uchovávající text kroniky vcelku, jednak jej lze vnímat jako završení textové tradice této staročeské císařsko-papežské kroniky. Edičně ho zpřístupňujeme vcelku, i s texty majícími povahu „apendixů“. Edice vznikla na základě exempláře Knihovny Národního muzea v Praze se signaturou 25 C 4.

Zásady transkripce české jazykové složky

V přepisu uplatňujeme především zásady současného pravopisu, ovšem s cílem zachovat v maximální míře všechny specifické jevy staré češtiny, dominantní tedy je uplatnění fonologického pravopisného principu tak, aby byla jasná fonetická realizace textu. Jelikož základními postupy se neodchylujeme od běžně přijímané praxe a popis pravopisného úzu v jednotlivých pramenech uvádíme výše, vytkneme zde jen způsob edičního řešení problematičtějších jevů.

Označování hlásek písmeny

Kvantita a kvalita samohlásek v domácích slovech

Délka samohlásek ve slovech domácích je v pramenech značena ojediněle, výhradně geminátami (*teez, ginee*); kvantitu tedy rekonstruujeme v souladu s historickými mluvniciemi a vědeckými staročeskými slovníky. V případě možné rovnocenné variantní podoby slova či tvaru na ni upozorňujeme – zpravidla při prvním výskytu v textu – v textověkritickém aparátu (*Ize interpretovat i...*); variantní tvar slova uvádíme v hláskové podobě předpokládané v době vzniku pramene. Pokud však konkrétní pramen ukazuje na převahu jedné z podob, užíváme ji bez poznámky.

Pokud lze tvar slova považovat jak za relevantní zachycení jazykového jevu, tak za písařskou chybu, upozorňujeme na tuto okolnost uvedením transliterované podoby v textověkritickém aparátu.

Dlouhé *u* v místech, kde je již relevantní uvažovat o provedení hláskové změny *ó > (uo) > ů*, přepisujeme *ů*.

Souhláskové skupiny

Gemináty *-dd-*, *-nn-*, *-tt-* v substantivech *radda, vinna, zlatto* ap. považujeme za písařský / tiskařský úzus, nereflektující výslovnost, a proto je zjednodušujeme. U slov, kde lze vznik souhláskové skupiny vysvětlit důvody slovotvornými (*latinník, vinnice*), ji však zachováváme.

Zjednodušené souhláskové skupiny přepisujeme podle pramene (*řiský, tovařistvo*). Zápis skupiny *-cs-* (*němecský*) ponecháváme, je-li podložen spolehlivou grafikou pramene.

Zjednodušený zápis tvarů slovesa *být* bez náslovného *j-* přepisujeme bez poznámky (*jsem > sem*). Hyperkorektní zápis zájmena *se* (*g/e*) emendujeme.

Předpony a předložky s a z:

V písmu zachováváme psaní *s* a *z* vzniklé spodobou znělosti podle originálu jen v rámci slova, tj. u předpon, předložky emendujeme v souladu se stč. stavem: bez poznámky proto

ponecháváme např. zápis předložky *s* s genitivem v archaickém významu východiska odluky nebo příčiny/způsobu.¹⁰

Psaní slov cizích a přejatých

Slova neadaptovaná

Slova z cizích jazyků, apelativa i propria, neadaptovaná do stč. jazykového systému a slova užitá citátově přepisujeme s přiměřeným zachováním cizích pravopisných prvků, odchyľující se od fonologického principu českého pravopisu. Podle pramenů tak zachováváme distribuci grafů,¹¹ gemináty apod. (*collegium*, *Quiricia*, *perquanty*, *saluatoris*, *Sisois*, *scholastica*). V přepisu skupiny *-qu/-qv-* se rovněž držíme znění v pramenech.

Slova adaptovaná

Základním přístupem k přepisu slov adaptovaných je opět uplatnění současných pravopisných zásad se zvláštním zřetelem k zachování specifik dobového jazyka a uplatnění především fonologického principu. Ve zdůvodněných případech se od něj odkláníme, a to u těchto jevů: V psaní kvantity proprií latinského původu nebo přejatých, zvl. řeckých, do češtiny prostřednictvím latiny reflektujeme vokalické poměry latinské. Při přepisu však přihlížíme i k české tradiční pravopisné podobě: Jména zakončená *-anus* přepisujeme v N sg. výhradně krátce, v nepřímých pádech s délkou. Podobně přistupujeme k femininům typu *Kampani* – *Kampánie*, *Itali* – *Itálie* ap.

Podobu jmen hebrejských, zvl. biblických, srovnáváme s kritickými edicemi stč. biblí,¹² hlavně však máme na zřeteli fonologický princip. V přepisu respektujeme variantnost jmen zakončených *-ias/-iáš* podle zápisu v prameni, píšeme tedy *Azarias* vedle *Azariáš*.

I- v iniciálním postavení a před samohláskou přepisujeme *J-* (*Johanes*, *Jafet*, *Benjamin*)

Při psaní *i*, *y* po tvrdých konsonantech se řídíme novočeskými pravidly, zohledňujeme však etymologii, slovtvornou skladbu slova a formy ve výchozím i předávajícím jazyce (*skolastika/školastika*, *historie*). U slov, jejichž podoba ukazuje na různou míru zdomácnění a kolísá (*herink*, *herynek*, *Joachym/Joachim*), se držíme podoby v prameni.

Grafém¹³ *c* v jiné pozici než před předními samohláskami přepisujeme *k*, a to v souladu s výslovností ve středověké latině.

Přídechové *-h-* ve skupině *-th-*, byť etymologicky náležité, nezachováváme (píšeme *Matúš* za *Mathuſs* ap.), srov. jednak zápisy týchž jmen bez *-h-*, např. *Teodocius*, jednak *-th-* ve slovech domácích (*letho/leto*).

Ph s fonetickou platností *f* přepisujeme *f*.

Grafém *w* přepisujeme *v*, a to i v přejímkách z rané nové horní němčiny. Jedinou výjimku představují propria či depropriální výrazy neadaptované či adaptované jen zdánlivě do stč. jazykového systému.

Gemináty důsledně zjednodušujeme; důvodem je opět fonetická realizace nezdvojené souhlásky, jež je nezřídka reflektována v textech (srov. např. *Marcelinus/Marcellus*); takto proto zacházíme i s proprii, u nichž je jinak i v současné době vžitá podoba s geminátou (*Oto*, *Ravena*).

¹⁰ Kopečný 1973, 249–251.

¹¹ Vymezení pojmu viz: Šefčík 2017a.

¹² Viz Kyas 1981, 1985, 1996; Pečírková et al. 2009.

¹³ Termín chápeme a dále používáme jako zastřešující pro (alo)grafy, jimiž jsou typicky např. tzv. malá a velká písmena, srov. Šefčík 2017b.

Jména, jejichž denotáty nelze přesně určit (neboť se může jednat o podoby defektní), v podstatě transliterujeme, odchylující se od transliterace pouze nepoužíváním grafémů neexistujících v současné pravopisné soustavě.

Hranice slov v písmu

Zvlášť píšeme slova, která fungovala jako samostatná formálně-sémantická jednotka. Nezachováváme tak psaní předložek nebo spojek s následujícím výrazem bez oddělení, důsledně samostatně píšeme příklonné *li*. Proti tomu příklonné *-s* vzniklé zkrácením auxiliáru préterita *jsi* přepisujeme se slovesem jako jedno slovo (*chtělas*). Stejně zacházíme i s částicemi *-ž*, *-t'/-tě* apod.

Ve složitějších případech většinou respektujeme hranice slov v podobě, jak je uvádějí prameny, přihlížíme však i ke slovníkovým podobám uvedeným ve vědeckých staročeských slovnících (tj. k předpokládané míře lexikalizace). Jako dvě či více slov tak píšeme adjektiva typu *dřieve řečený*, číslovky typu *dva a sedmdesáte*.

Podobu spojek *a-neb*, *a-nebo*, *ač-koli* ap. uvádíme jako jedno slovo *aneb*, *anebo*, *ačkoli*, i pokud podoba v prameni kolísá.

Psaní velkých písmen

Vycházíme z pravidel uplatňovaných v současné češtině. Náboženské výrazy substantivní přepisujeme s velkými písmeny (*Buoh*), adjektiva zpravidla nikoli (*boží*). S malým počátečním písmenem píšeme i adjektiva, která jsou součástí pojmenování správní oblasti, státního celku apod. (*české královstvie*, *německé země*)

Interpunkce

Interpunkci doplňujeme podle novočeských zvyklostí. Při stanovení v pramenech často nejasných hranic větných celků přihlížíme ke znění předlohových textů. Proti dnešnímu úzu neodděluje nerozvitě postponované přístavky čárkami, podobně zacházíme s nerozvitými přechodníkovými konstrukcemi.

Za řadové číslovky psané v pramenech číslicemi doplňujeme tečky.

Specifické jevy

Zkratky důsledně rozepisujeme; pokud uvádíme transliterovanou podobu slovního tvaru obsahujícího zkratku, snažíme se tuto imitovat v rámci technických možností výběrem znaku ze standardních znakových sad.

Zachováváme zápis řadových číslovek kombinující římskou číslici a pádovou koncovku, neboť vypovídá o konkrétním tvaru slova (*třináct* vs. *třinácte* ap.).

Formální podoba textověkritického aparátu, přehled grafických značek a zkratek

Poznámkový aparát primárně zaznamenává jednak difference jednotlivých pramenů vůči základnímu textu, jednak emendace textu základního i textů variantních. Jednotlivé prameny jsou značeny siglami *T* (základní text, text prvotisku), *A*, *B*, *C*, *D* (variantní rukopisy). Kromě toho se zde výběrově zachycuje či komentuje vztah k cizojazyčným předlohám.

V poznámkovém aparátu používáme dvojí typ a trojí řez písma: patkovým písmem uvádíme transkribované znění stč. pramenů i výrazy transliterované; kurzivou ediční komentář. Nadto užíváme písmo tučné, odpovídající zvýraznění v dobovém prameni: v drtivé většině se jedná o grafickou paralelu k rubrikovanému nadpisu kapitoly. Znění cizojazyčných předloh

uvádíme bezpatkovým písmem; komentář o vztahu k cizojazyčné předloze ap. pak týmž písmem kurzivou.

Index poznámky pod čarou umisťujeme: a) za výraz, pokud se jej různověstění nebo poznámka týká bezprostředně; b) za výraz a interpunkční znaménko, pokud se poznámka týká i tohoto znaku (typicky při potřebě vyznačit diferencí spojkového/bezspojkového vyjádření); c) odděleně mezerami od okolního textu (typicky v případě výrazu, který je ve variantním textu oproti základnímu přidán). Pokud se poznámka vztahuje k jednotlivému výrazu základního textu, v poznámce pod čarou tento výraz neopakujeme; vztahuje-li se poznámka k úseku čítajícímu aspoň dva výrazy, v aparátu je opakujeme před grafickou značkou (skobou)]. Následuje-li však za textem komentář s větnou platností, užíváme místo této značky dvojtečku.

Text vynechaný chybou písaře, ale doplnitelný z variantních pramenů, do hlavního textu doplňujeme ve špičatých závorkách <text>.

Na transliterovanou podobu upozorňuje vykřičník (!), umístěný za příslušným textem/výrazem. Pokud je tento z nějakého důvodu sám v závorce, upozorňuje na paleografickou podobu samotný kurzivní vykřičník ...!) V upozornění na jazykově relevantní, ale věcně chybnou formulaci, která není zřetelná např. z uvedené paralely ve variantním nebo předlohovém textu, klademe před vykřičník kurzivní *sic*.

Z důvodů úspory místa ve vhodných případech krátíme text jazykověkritického komentáře pomocí trojtečky ...

Z téhož důvodu užíváme i další grafické značky: Vlnovkou ~ značíme slovoslednou inverzi, a to i v případě tríslovného textu, kdy druhým členem je souřadící koordinační spojka. Za značkou + uvádíme text, který obsahuje text variantní oproti textu základnímu navíc. Výraz (i jednoslovný), který variantní text postrádá, je zopakován v textověkritickém aparátu před dvojtečkou a okomentován poznámkou, např.: v *A chybí*.

Ve vhodných případech, zvl. u rozsáhlejšího textu, kde se schází více diferencí různého druhu najednou, výše nastíněné způsoby nezřídka kombinujeme, vždy však tak, aby při kontinuálním čtení bylo možné rekonstruovat znění jakéhokoli pramene.

Stránkování (foliace) je značena grafickou značkou **1r**, umístěnou v hlavním textu nebo v poznámkovém aparátu, pokud se týká textů variantních, přímo v místě odpovídajícím hranici folia v prameni, tedy i uprostřed slova: fol**10r**lio.

Odkaz ke znění cizojazyčné předlohy uvádíme zkratkou a číslem stránky, resp. číslem stránky a řádku: *Tw 453/2*,¹⁴ *Pol 125* ap.

V edičním komentáři používáme následující zkratky:

ad. a další

ap. a podobně

fol. folio

lat. latinský

m. místo

rkp rukopis

red. redakce

¹⁴ Stč. text vychází z německé redakce typu B, jejíž znění, pokud se liší od základního textu, je v užívané kritické edici uváděno v poznámkách a provázáno pomocí odkazu k příslušnému řádku základního textu. V edici toto signalizujeme pomocí odkazového *ad*, např. *Tw 453 ad 2*.

sign. signatura

s. v. sub voce / v (slovníkovém) hesle

sr. srovnej

stč. staročeský

v. viz

Cizojazyčné předlohy staročeského překladu a způsob jejich citování

Explicitní uvádění znění cizojazyčných předloh má funkci orientační a neklade si za cíl úplnost, jakou může poskytnout např. zrcadlová edice. Proto pracujeme primárně s existujícími kritickými edicemi jednotlivých textů, a to i přes vědomí, že výsledky komparace předlohového a stč. textu jsou neúplné a jenom aproximativní. Přímé předlohy stč. textu totiž jednak nejsou známy a dostupné kritické edice předloh zjevně nevycházejí ze všech dnes známých zachovalých pramenů.

Twingerova kronika

Znění Twingerovy kroniky přejímáme z vydání Hegelova.¹⁵ Německý text citujeme ve věrné grafické podobě. Odkaz ke znění edice uvádíme zkratkou *Tw* a číslem stránky a řádku nebo odkazem na poznámku k příslušnému řádku: *Tw 453/2*, *Tw 453 ad 2*. Vzhledem k příslušnosti předpokládané překladové předlohy ke skupině německých rukopisů označovaných v Hegelově edici siglou B jsou v přebíraných dokladech automaticky zohledněna případná relevantní různosti z kritického aparátu pro tuto redakci. Pouze v případě potřeby diferenciace mezi německými verzemi jsou výslovně uváděny také jejich sigly.

Polonova kronika

Znění předlohy papežské části srovnáváme s Weilandovou edicí Polonovy kroniky.¹⁶ Její znění konfrontujeme s novější prací Soszyńského,¹⁷ která rekonstruuje redakci typu C, jež je přinejmenším zčásti předlohou českého předkladu. K této práci i odkazujeme zkratkou *Pol* a číslem stránky, např. *Pol 152*. Latinský text citujeme v podobě, jaký uvádí Soszyński. Odtud přebíráme i znění latinských pasáží v stč. textu.

Na pasáže, které nenacházíme v edicích Polonovy kroniky, ale známe jejich latinské znění např. z latinských rukopisů české provenience, upozorňujeme odkazem na signaturu a folio určitého rukopisu, např. *NK XIX B 26 10r*.

Provinciale

Komparačním východiskem pro soupis diecézí a království je především edice Tanglova,¹⁸ v poznámkách identifikujeme citáty z ní zkratkou *Prov* a číslem stránky. Zohledňujeme však také latinské rukopisy české provenience, na něž upozorňujeme signaturou a foliem určitého rukopisu, např. *NK XIX B 26 10r*. Znění předpokládané latinské předlohy uvádíme tak, aby bylo možno jednoznačně identifikovat denotát, tj. v případě, kdy míra zkomolení alespoň jednoho pramene znemožňuje jasnou identifikaci věcné reálie. S ohledem na množství výrazů a jejich většinou defektní podobu pojmáme do rejstříku pouze jména územních celků. Zájemce o věcnou stránku zachycenou stč. depropriálními výrazy odkazujeme především k doprovodným textům Tanglovy edice.

¹⁵ Hegel 1870–1871.

¹⁶ Weiland 1872.

¹⁷ Soszyński 2008.

¹⁸ Tangl 1894.

Historia orientalis

Komparačním východiskem pro tuto pasáž byla především kritická edice,¹⁹ v poznámkách na ni odkazujeme zkratkou *HistO* a číslem stránky. Přihlížíme však opět i k latinským rukopisům české provenience, na něž odkazujeme signaturou a foliem určitého rukopisu.

¹⁹ Dannoadiou 2008.